עין יעקב

ספר

עין יעקב

חלק ראשון

כולל כל האגדות מתלמוד בבלי וירושלמי, הנמצאות במסכתות

ברכות, (מסדר זרעים). שבת, (מסדר מועד).

עם פירוש רש"י בשלמותו והחדושים שנתוספו בו, ככל הנמצא

בספר עין יעקב הגדול.

גם ציוה מאברים, מהוספות, מהרש"א, הריף, ועין יעקב.

גם ליומי דפים כנ"ם, וליומי דמקרא כאך, והנוסח ככ"ם:

ונוסף על זה פירוש עברי דיוטש הנהג במדינתנו

נעתק ע"י הר' יוסף מאיר יעבץ מעתיק המשניות ע"ם

וואַרשא

בדפוס ישראל ברוך ב"ר יוסף ז"ל, הכהן אלאפין נ"י.

בשנת תרמ"ו לפ"ק

Энъ Іаковъ

ТОМЪ I

ВАРШАВА

1886 г.

въ Типографіи И. О. Алашина Налевки № 41

א מאימתי קורין את שמע בערבית . משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן וכו׳:

גמ׳ מכדי כהנים אימת קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים ליתני משעת צאת הכוכבים מלתא אגב אדחיה קא משמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמ״ל דכפרה לא מעכבא . כדתניא (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה . ומאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי ושהר טהר יומא דלמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא . אמר רבה בר רב שילא א״כ ליתא קרא ויטהר מאי וטהר טהר יומא . כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומא . במערבא

פרק ראשון

א מֵאֵימָתַי . וְעַיִן הַיִּיבֶט יְהּ אָן דִיא צַייט צוא רַיְיעֲנְען קְרִיאַת שְׁמַע בַּייא נַאכְט . פון דָּעָר צַייט וָואם דִיא כֹּהֲנִים גַיְיעֶן אַרַיין עָסְן זַייעֶר תְּרוּמָה וָאם הַיִּיבְט כֹּהֲנִים וָואם וָענָען נַיְיתֶן טָמֵא . אוג הָאבֶּען זִיךְ טוֹבֵל גִיוֶוען פון דֶעסטוֶועגען טָארֶן זַייא נִיט עָסְן קֵין תְּרוּמָה . בִּיז דִיא זוּהן גַייט אוּנטֶער . דָאם אִיז בִּיז עָם וָועְרְט גְיֶעהֶן שְׁטֶערֶן אִין הִימֶעל צְוִוישֶׁן אִיז דִיא צַייט צוא רַיְיעֲנְען קְרִיאַת שְׁמַע בַּיי נַאכְט : אוֹךְ וָעַן עָם וָועְרְט נְיֶעהֶן שְׁטֶערֶן אִין הִימֶעל נִיט פְּרֶעְגְט דִיא גְמָרָא וָעַן אִיז דִיא צַייט וָאם וָענָען גִיוֶוען טָמֵא נַייֶעֶר . פְּרֶעְגְט דִיא גְמָרָא וָעַן שְׁטֶערֶן וָעְרֶן גְיֶעהֶן . אוג דִיא צַייט פון קְרִיאַת שְׁמַע בַּייא נַאכְט אִיז אוֹךְ וָעַן שְׁטֶערֶן וָעְרֶן גְיֶעהֶן וָאל דִיא מִשְׁנָה לֶעְרֶנְען וָעַן אִיז דִיא צַייט צו רַיְיעֲנְען קְרִיאַת שְׁמַע בַּייא נַאכְט וָעַן שְׁטֶערֶן וָעְרֶן גְיֶעהֶן . צוא וָאם דָּעָר טָאג דִיא מִשְׁנָה דִיא כֹּהֲנִים וָעַן זַייא מֵענֶען עָסְן תְּרוּמָה : עֲנֶפֶערְט דִיא גְמָרָא בַּיים וועג וָעַן דִיא מִשְׁנָה לֶעְרֶנְט אַיין רֶען : דָּעָר צַייט זַיא נָאךְ אַדַּי . וַייל דִיא בַּייבֶּען דִינֶים וָענָען נְכְרִיךְ . כֹּהֲנִים וָאם וָענָען גִיוֶוען טָמֵא אוג הָאבֶּען זִיךְ טוֹבֵל גִיוֶוען וָעַן מֵענֶען זַייא עָסְן תְּרוּמָה . וָעַן שְׁטֶערֶן וָעְרֶן גְיֶעהֶן אִין הִימֶעל . אוג דָאם קָאט אוּנז דִיא מִשְׁנָה הָעֶרֶן אַז דִיא קְרֶבָּנוֹת הָאלְטֶען אִים נִישְׁט אוֹיף פון צוא עָסְן תְּרוּמָה וְאוּבּ דָּעָר כֹּהֵן אִיז גִיוֶוען אַזַּב אָדֶער אַמְצוֹרָע . דָּעָר נָאךְ וִויא עָר וָועְרְט נָעזוּנְד דָארְף עָר צַייֶלֶען זִיבֶּען מָעג . דָּעָם זִיבֶּעטֶען טָאג פַארֶן נאכְט אִיז עָר זִיךְ טוֹבֵל . אוג אוֹיף מָארְגֶען דָּעם אַכְטֶען טָאג דָארְף עָר בְּרֶינְגֶען קָרְבָּנוֹת . וָאנְט דִיא מִשְׁנָה אַז דָּעם זִיבֶּעטֶען טָאג בַּייא נַאכְט נָאךְ דָּעָר טְבִילָה מָעג עָר עָסְן תְּרוּמָה : אוג דָארְף נִיט וָארְטֶען בִּיז אוֹיף מָארְגֶען נָאךְ דִיא קָרְבָּנוֹת בְּרֶינְגֶען אַזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זְבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר דִיא זוּהן וָועט אוּנטֶער זַיין וָועט עָר זַיין רַיין . אוג וָועט מָעגֶען עָסְן תְּרוּמָה. דָאם זוּהן אוּנטֶער גַיְין הָאלְט אִיהם אוֹיף פון צוא עָסְן תְּרוּמָה . עָר טָאר נִיט עָסְן תְּרוּמָה אֵייֶדֶער דִיא זוּהן גַייט אוּנטֶער . אָבֶּער דִיא קָרְבָּנוֹת זַיינֶען הָאלְטֶען אִיהם נִיט אוֹיף פון צוא עָסְן תְּרוּמָה . עָר מֵעג עָסְן תְּרוּמָה אֲפִילוּ אֵייֶדֶער עָר בְּרֶינְגְט קָרְבָּנוֹת . פְּרֶעְגְט דִיא גְמָרָא פון וָאנֶען וַויסְטוּ אַז דָּעָר וָארְט וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ אִיז טַייטְש דִיא זוּהן וָועט אוּנטֶער גַיְין אוג דָּעָר וָארְט וְטָהֵר אִיז טַייטְש דָּעָר טָאג וָועט אַוֶועק גַיְין וָוָארוּם טָעג קֶען נִיט טַייטְשְׁן וְטָהֵר עָר וָועט רַיְין וָועְרְן . וַייל עָר אִיז נָאךְ נִיט רַיְין בִּיז נָאךְ דִיא קָרְבָּנוֹת בְּרֶינְגֶען טָאכְּעָר מֵיְינְט עָר וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ דִיא זוּהן וָועט אוֹיף קוּמֶען דָּעם אַכְטֶען טָאג אוג וָאם עָר מֵיְינְט עָר וְטָהֵר דָּעָר מָענְטְש וָועט רַיְין וָועְרְן . דוּרְךְ דִיא קָרְבָּנוֹת וָאם עָר וָועט בְּרֶינְגֶען . דָּעָר נָאךְ וָועט עָר מֵעגֶען עָסְן תְּרוּמָה . הָאט רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא גָאנְט אוֹיב דִיא תּוֹרָה זָאל אַזוֹי מֵיְינֶען זָאל דָּר פָּסוּק זָאגֶן וְטָהֵר מִיט אַפַּר בָּאט אוֹיף אִים . עָר זָאל רַיין וָועְרְן . דָאם הַיִּיבְט עָר זָאל בְּרֶינְגֶען קָרְבָּנוֹת . וָוָארוּם שְׁטֵייט וְטָהֵר . וְטָהֵר מֵיְינְט עָם עָר וָועְרְט רַיין פון זִיךְ אַלֵּיין . עָר מוּזט

יתן קולו שאוג ישאג על נוהו וסימן לדבר משמרה ראשונה חמור נוער. שניה כלבים צועקים. שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. מאי קחשיב ר' אליעזר אי תחלת משמרות קחשיב תחלת משמרה ראשונה סימנא למה לי אורתא הוא אי סוף משמרות קחשיב סוף משמרה אתרונה סימנא למה לי יממא הוא אלא חשיב סוף משמרה ראשונה ותחלת משמרה אחרונה ואמצעית דאמצעיתא ואי בעית אימא כולהו סוף משמרות קחשיב. וכי תימא אחרונה לא צריך למאי נפקא מינה למקרי ק"ש למאן דאמר אפל ולא ידע זמן ק"ש איסת כיון דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו ליקום ולקרי. אמר רב יצחק בר שמואל אמר רב שלשה משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין העו"ג:

ג **תניא** אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל ובא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח והמתין לי עד

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אַזוֹי וויא עס אִיז גֶּוואָגט נִיוואָרין אִין פָּסוּק נָאט שְׁרַייט פּוּן זַיין הֵיכָל. פּוּן הַיִּמָּעל. אוּן פּוּן זַיין הֵיכְלֵינְע וואוהנונג טוהט עֶר גָּעבּן זַיין קוֹל עֶר שְׁרַייט אוּן שְׁרַייט אוֹיף זַיין וואוהנונג נָאם אִיז פַּאר בְּרֶענְט נִיוואָרין. אוּן אַצַייכֶנְט צוא דָּעם זָאךְ וָען עֶס וָעגְען דִיא מִשְׁמָרוֹת נִיט וָאלְט זַיין אַבטַיילוּנגען אוֹיף דִיא עֶרְד. דִיא עֶרְשְׁטֶע טַייל נָאכְט בְּרוּמְט דָּעם אֵיוויג. דִיא אַנְדֶערְע טַייל נָאכְט שְׁרַייאֶן הַינְט. דִיא דְרִיטֶע טַייל נָאכְט וֵיינְט דָּאס קִינד פּוּן דִיא בְּרִיסְט פּוּן זַיין מוּטֶער. אוּן אַשָּׁה שְׁמוּעֶסְט מִיט אִיר מַאן. פְּרֶענְט דִיא גְּמָרָא וָאס דָּעכטְנִט רַבִּי אֶלְעָזָר. אוֹיף וָועלְכֶער צַייט גִיט רַבִּי אֶלְעָזָר דִיא צֵייכֶנְס. אוֹיב עֶר דָּעכטְנִט דָּעם אָנהֵייב פּוּן יָענֶער טַייל: אוֹיף דָּעם אָנהֵייב פּוּן דָּאס עֶרְשְׁטֶע טַייל נָאכְט דַּארְף עֶס וָען נִיט קִין צֵייכֶן וָוען דָּאס אִיז. וָען עֶס וָעלְט נָאכְט אִיז דָּער אָנהֵייב פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע טַייל נָאכְט. אוֹיב עֶר דָּעכטְנִט דָּעם סוֹף פּוּן יָענֶער טַייל. אוֹיף דָּעם סוֹף פּוּן דָּאס לֶעצְטֶע טַייל נָאכְט דַּארְף עֶס וָען נִיט קִין צֵייכֶן וָוען דָּאס אִיז וָען עֶס וָעלְט נָאכְט אִיז דָּער סוֹף פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע דְרִיטֶע טַייל נָאכְט. נָאר עֶר דָּעכטְנִט דָּעם סוֹף פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע טַייל. אוּן דָּעם אָנהֵייב פּוּן דָּעם לֶעצְטֶן טַייל. אוּן דָּעם מִיטֶען פּוּן דִיא מִיטֶעלְסְטֶע טַייל נָאכְט. אוּן אוֹיב דוּא וִוילְסְט וָוען אִיז דִיר נָאנְען. עֶר דָּעכטְנִט דָּעם סוֹף פּוּן אֶלֶע דְרֵי טַייכֶן נָאכְט. אוֹיב דוּא וִוּעסְט וָוען נָאנְען. דָּעם סוֹף פּוּן דִיא לֶעצְטֶע דְרִיטֶעל נָאכְט דַּארְף עֶס וָען דָּעכטְנִט דָּעם וָאס עֶר דָּעכטְנִט דָּעם סוֹף פּוּן דִיא לֶעצְטֶע דְרִיטֶעל נָאכְט. וָאס קוּמְט אַרוֹיס דָּער פּוּן וָאס עֶר דָּעכטְנִט דָּעם סוֹף פּוּן דִיא לֶעצְטֶע דְרִיטֶעל נָאכְט. וָאנְט דִיא גְּמָרָא דָּער וָאס שְׁלָאפְט אִין אַפִּינְסְטֶעֶרע שְׁטוּב אוּן עֶר וויים נִיט דִיא צַייט וָען עֶר זָאל לֵייעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. אַז דִיא אִשָּׁה שְׁמוּעֶסְט מִיט אִיר מַאן. אוּן דָּאס קִינְד וֵיינְט פּוּן דִיא בְּרִיסְט פּוּן זַיין מוּטֶער זָאל עֶר אוֹיף שְׁטֵיין אוּן זָאל לֵייעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. וויל דִיא צַייט לְאוּט זִיךְ אוֹים. דִיא לֶעצְטֶע דְרִיטֶע טַייל נָאכְט אוּן עֶס וָעלְט מָאן. הָאט רַב יִצְחָק דָּער זוהן פּוּן שְׁמוּאֵל נוּגְט פּוּן רַבָּם וָוענְען דִיא נָאכְט אִיז צוא טַייל אִין דְרֵייא טַייל אוּן אוֹיף יָעדֶער טַייל וִיצְט נָאט אוּן עֶר שְׁרַייט וויא אַלייב אוּן עֶר זָאגְט וויא אוֹיף הָאב פַּאר וויסְט מַיין שְׁטוּב אוּן אִיךְ הָאב פַּאר בְּרֶענְט מַיין פַּאלאסְט אוּן אִיךְ הָאב פַּאר טְרִיבֶּען מַייֶנע קִינְדֶער צְווישֶׁען דִיא אוּמוֹת וָוען דִיינְען צוא דִיא שְׁמָעֶרן:

ג תַּנְיָא: מִיר הָאבֶּען גֶיכֶערוּנְט רַבִּי יוֹסִי הָאט גָּזאגְט אִיךְ בִּין אַמְאהְ גִינאנְגֶען אִין וֶועג אוּן אִיךְ בִּין אַרַיין גִינאנְגֶען אִין אַוויסְטֶע שְׁטוּב פּוּן דִיא וויסְטֶע הַייֶנֶער וָוען עֶס וָעלְט אִין יְרוּשָׁלַיִם צוא דַאוּנֶען וָבֶעטֶן נָאט אִיז גִיקוּמֶען אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זַיין דָּער מַאנוּנג זָאל זַיין צוּ טוּטֶן

במערבא הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו ובעו
לה מבעיא האי ובא השמש ביאת שמשו הוא ומאי
ושהר טהר יומא או דילמא ביאת אורו הוא ומאי ושהר
טהר גברא. והדר פשיט לה מברייתא מדקתני בברייתא
סימן לדבר צאת הכוכבים שמע מינה ביאת שמשו הוא
ומאי ושהר טהר יומא :

(ע"כ) **אמר** רבי יוסי בין השמשות כהרף עין זה נכנס
וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו :

(דף ג) **ב עד** סוף האשמורה דברי רבי אליעזר מאי
קסבר רבי אליעזר אי קסבר שלשה
משמרות הוי הלילה ליכא עד ארבעה שעות ואי קסבר ארבעה משמרות הוי הלילה ליכא
עד שלשה שעות. לעולם קסבר שלשה משמרות הוי הלילה והא קמ"ל דאיכא משמרות
ברקיע ואיכא משמרות בארעא. דתניא רבי אליעזר אומר שלשה משמרות הוי הלילה ועל
כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי שנא' (ירמיה כה) ה' ממרום ישאג וממעון קדשו
יתן

נאר ניט צוא זין ריין ווערין. געווים מיינט טען דער טאג גייט אוועק. וועט ער טהור פון
זיך אריין צוא עסין תרומה. אזוי וויא טענטשין זאגין דיא זוהן איז אופטער גינאנגען אוג דער
טאג איז אוועק גינאנגען. אין ארץ ישראל ואס רבה בר רב שילא האט נזאגט האבען זייא ניט
גיהערט האבען זייא דאס גיפארענט דיא וועלטער ובא השמש מיינט מען דיא זוהן איז אופטער
גינאנגען. אוג וויא איז דער טייטש וטהר דער טאג איז אוועק גינאנגען אדער טאמער מיינט
מען דיא זוהן איז אויף גיקומען הים אבטען טאג. אוג וויא מיינט מען וטהר דער מענטש
ועט ריין ווערין. ער וועט בריינגען קרבנות. דער נאך איז זייא דיא זאך נעווים גיוואירין פון
דיא ברייתא וויל מען ערוגט אין דיא ברייתא אציכען צוא דער זאך. ווען כהנים עסן תרומה
ווען שטערין ניין ארוים אויף הים העטל צוא בעציכטטן איז גידונגען דער פון או ובא השמש
מיינט מען דיא זוהן איז אופטער גינאנגען אוג ואס מיינט מען וטהר דער טאג איז
אוועק גינאנגען:

אמר : האט רבי יוסי גזאגט דער צווישען טאג אוג נאכט איז אזוי ויא מען גיט אכאך
מיט הים אויג דער גייט ארין. דיא נאכט גייט ארין. אוג דער גייט ארוים. דער טאג גייט
ארוים. אוג עס איז ניט מעגלאך צוא שטעלן כארוף. מען זאל עפעס טאהן אין דער צייט ווען
דער טאג אוג נאכט שיידין זיך:

ב עד. ביז צום סוף ערשטע טייל נאכט איז צייט צוא לייענען קריאת שמע. אזוי
ואנט רבי אליעזר. פרעגט דיא גמרא ויא האלט רבי אליעזר. אויב ער האלט דיא נאכט איז
צוא טיילט אין דריא טייל. איז דא אין יעדער טייל פיר שעה. צוא ואס זאגט רבי אליעזר ביז
צום סוף ערשטע טייל זאל ער זאגען ביז פיר שעה אין דער נאכט איז צייט צוא לייענען קריאת
שמע. אוג אויב רבי אליעזר האלט דיא נאכט איז צוא טיילט אין פיר טייל. איז דא אין יעדער
טייל דריא שעה. זאל ער זאגען ביז דריא שעה אין דער נאכט איז צייט צוא לייענען קריאת
שמע. ענטפערט דיא גמרא. רבי אליעזר האלט באמת או דיא נאכט איז צוא טיילט אין דריא
טייל. אוג דם זאגט אוגז רבי אליעזר הערין אזוי ויו אויף הים העטל איז די נאכט צו טיילט אין דריי
טייל. אוג מען גייט יעדער טייל בזוגדער ווען עס הייבט זיך אן. אזוי איז דיא נאכט צו טיילט
אין דריא טייל אויף דיא ערד. אוג מען ויים יעדער טייל ווען עס הייבט זיך אן אוג ווען עס
זאגט אויס. מיר האבען גילערנט רבי אליעזר זאגט דיא נאכט איז צו א טיילט אין דריא
טייל. אוג אויף יעדער טייל נאכט זיצט נאט אוג ער שרייט אזוי ויא אריבי אויף הים תורבן

ד תנן רבנן מפני שלשה דברים אין וכנסין לתוכה מפני חשד ומפני פחולת ומפני מזיקין :

(ע"כ) ת"ר ארבעה משמרות הוי הלילה דברי רבי , רבי נתן אומר שלשה מ"ט דרבי נתן דכתיב (שופטים ו) ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה ורבי מאי היכונה אחת מן התיכונה שבתיכונות ורבי נתן מי כתיב היכונה שבתיכונות תיכונה כתיב . מאי טעמא דרבי אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי כתוב אחד אומר (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחד אומר (שם קיט) קדמו עיני אשמורות . הא כיצד ארבעה משמרות הוי הלילה . ורבי נתן סבר לה כרבי דאמר עד שלשה שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלשה שעות שית דלילא ותרתי

דימסא

ד תנו רבנן . דיא רַבָּנָן הָאבֶּען נִילֶערונְט פַאר דֶרַייא זַאכֶען טָאר מָען נִיט אַריין נְיין אין אַוויכְטָא שְׁטוּב. מָען וָועט אִיהם חוֹשֵׁד זַיין עֶר אִיז דָאכְט מִיט אַזוֹנָה. אוּנ טָאמָער וָועט זִיא אין פַאלֶען . אוּנ טָאמֶער אִיז דָאכְט דָא שֵׁדִים :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען נִילֶערונְט . דִיא נַאכְט אִיז צוּא טַיילְט אין פִּיר טַייל . אַזוי זָאגְט רַבִּי : רַבִּי נָתָן זָאגְט דִיא נַאכְט אִיז צוּא טֶיילְט אין דְרַייא טֵייל . וָואם אִיז דָער עֶרשְׁטֶער פון רַבִּי נָתָן וָואם עֶר זָאגְט אַז דִיא נַאכְט אִיז צוּא טֶיילְט אין דְרַייא טַייל . וָוארום עֶם שְׁטֵייט גָעשְׁרִיבֶּען גִדְעון מִיט דִיא הִנְדֶערְט מֶענְשְׁשֶׁן וָואם מִיט אִיהם זֶענֶען נִיקוֹמֶען . אין אֲנְהֵייב פון דָער מַחֲנֶה . אין אֲנְהֵייב מִיטֶעלְסְטָע טַייל נַאכְט . טִיר הָאבֶּען נִילֶערונְט מָען זָאגְט נִיט אַמִיטֶעלְסְטָע נָאר מַיירִין עֶם אִיז דָא אַיינֶע פְּרֶיעֶר אוּנ אַיינֶע שְׁפָּעטֶער. אִיז דָאךְ הִרֵי טַייל : פַּר וָוָס זָאגְט רַבִּי פִּיר טַייל אִיז דִיא נַאכְט . פון דֶעם פְּסוּק וְעהט מָען דָאךְ אַז דִיא נַאכְט אִיז נָאר הִרֵי טַייל : עֶנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא וָואם מֵיינְט מָען דִיא מִיטֶעלְסְטָע . אֵיין מִיטֶעלְסְטָע טַייל פון דִיא צְוַוייא מִיטֶעלְסְטָע טֵיילֶען וָואם אִיז דָא אִין דִיא נַאכְט . וָוארום אַז דִיא נַאכְט אִיז פִּיר טַייל אִיז דָאךְ דָא צְוַוייא מִיטֶעלְסְטָע . אוּנ רַבִּי נָתָן עֶנְפֶּערְט שְׁטֵייט דָען אִין פְּסוּק אֵיין מִיטֶעלְסְטָע פון דִיא צְוַוייא מִיטֶעלְסְטָע . עֶם שְׁטֵייט נָאר דִיא מִיטֶעלְסְטָע . וְעהט מָען אַז עֶם אִיז נִיט מֶעהר דָא נָאר אַיין מִיטֶעלְסְטָע . וַוייל דִיא נַאכְט אִיז נָאר דְרַייא טַייל . וָואם אִיז דָער מַעַם פון רַבִּי וָואם עֶר זָאגְט אַז דִיא נַאכְט אִיז פִּיר טַייל . הָאט רַבִּי זְרִיקָא גָוואגְט פון רַבִּי אַמִּים וְעֶזֶן אוּנ רַבִּי אַמִי הָאט גָוואגְט פון רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וְעֶנֶן . אֵין פְּסוּק זָאגְט הָוֹד מִפִּי גְּבוּרוֹת צוּא גָאט . הָאלְבֶּע נַאכְט שְׁטֵייט אִיךְ אוֹךְ צוּא לוֹבֶּען דִיךְ אוֹךְ בַייגֶע גִיבֶּעטִינֶע מִשְׁפָּטִים . אוּנ אֵיין פְּסוּק זָאגְט טַייגֶע אוֹיגֶען זֶענֶען פְּרִיא אוֹיךְ גֶעפוּנְט גִיוָואכֶען עֶם אִיז נָאךְ גִיוֶוען צְוַוייא טֵייל נַאכְט בִּיז טָאג . וְוִיא אִיז דָאם גִיוֶוען. דִיא נַאכְט אִיז פִּיר טַייל . אִיז פון הָאלְבֶּע נַאכְט בִּיז טָאג צְוַוייא טַייל נַאכְט. וְוִיא וָועט רַבִּי נָתָן עֶנְפֶּערְן אוֹיךְ דִיא פְּסוּקִים : אַז עֶר זָאגְט דִיא נַאכְט אִיז דְרַייא טַייל . אִיז דָאךְ פון הָאלְבֶּע נאכְט בִּיז טָאג נָאר אַיין אוּנ אַהַאלְבֶּע טַייל . אוּנ אִין פְּסוּק שְׁטֵייט אַשְׁמוֹרוֹת . צְוַוייא טַייל . עֶנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא : רַבִּי נָתָן הָאלְט וְוִיא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וָואם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט בִּיז דְרַייא שָׁעה אוֹיפְען טָאג מָעג מָען לֵייגֶענֶען קְרִיאַת שְׁמַע אִין דָער פְּרִיא. אַזוי אִיז דָער שְׁטֵייגֶער פון מַלְכִים (קְעֶנְיגִין) אוֹיךְ צוּא שְׁטֵיין פון שְׁלָאפְּ דִיא דְרִיטֶע שָׁעה אוֹיפְען טָאג . דָוד אִיז דָאךְ אוֹיךְ גִיוֶוען אַמְלָךְ . הָאט עֶר אוֹיךְ גִידַארְפְט שְׁלָאפְען בִּיז דִיא דְרִיטֶע שָׁעה אוֹיפְען טָאג : אַז עֶר אִיז אוֹיךְ גִישְׁטַאנְען הָאלְבֶּע נַאכְט . אִיז גִיוֶוען בִּיז צוּא דָער צַייט וָואם אַמְתָּךְ נָארְף אוֹיךְ שְׁטֵיין צְוַוייא טַייל . וְעקֶם שָׁעה פון הָאלְבֶּע נאכְט בִּיז טָאג . אוּנ צְוַוייא שָׁעה פון טָאג וָואם אַנְדֶערֶע מְלָכִים שְׁלָאפְען נָאךְ

כאוך מיט כתקדם . זה לשון רש"י : מפני כתצר : שלא יאמרו זוהה מוכיח לו שם : מפני מפולת . שהוחמת כתוכיח רעוהו ומוכיח הוא לו שהוא מסוכן בהוחמה עליו :

קדמו עיני לשמורות . לשמר תהא ליהם שהיה חד יעוד שהי עיני לשמורות ים בהם : וכבי נתן . אמר לך כאי קדמו עיני לשמורות דקאמר דוד קדמו לשחר מלכים קאמר שדרכן למעוד בשלש שעות ביום כשהלא שעה שלישית : שית לילא . תשוה ליהם שש שעות : ותרתי דימסא . שעהר מלכים ישנים :

במקום שנמנעו שם פחות מעשרה, וכמו ואכיו שמר לפי הכתב, שומר תמונתי: תפלה קצרה. שכיוצא בה בשכיתתו בשחרית: בת קול. גלי דיבור בת"י בפירושו כלי ממשקפות זה. מלבד במסכת סוטה פרק ומלו מפטירין (דף כח) על מלאכי לפי מלאתי בשכתם מכוונין בלשון מלאכי בתב דבר הידוע בפירוש בת קול מקום מלאתי בתוספות בכתובות פרק ג' דף י"ל בשם זה. בת קול י"ל שלא היו שומעין קול היוצא מן הפתוח אלא מתוך תוכו קול יוצא קול אחר כמו פעמים שאדם מכה בכתו ושומע קול אחר היוצא ממנו ממרחוק ותוכו קול היו שומעין. לכן היו קוראין לזה בת קול ע"כ. וכן מלאתי בשחר בשם רב כרדיש נאלן ז"ל: תשבי. כל זמן שהיה קולם זה

עד שסיימתי תפלתי לאחר שסיימתי תפלת אמר לי שלום עליך רבי אמרתי לו שלום עליך רבי ומורי. אמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו אמרתי לו להתפלל אמר לי מפני מה לא התפללת בדרך אמרתי לו מתירא הייתי שמא יפסיקוני עוברי דרכים. אמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה. באותה שעה למדתי ממנו ג' דברים. למדתי שאין נכנסין לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך יתפלל תפלה קצרה. א"ל בני מה קול שמעת בחורבה זו אמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין העכו"ם. אמר לי בני חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום ג"פ אומרת כך. ולא עוד אלא בכל זמן שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין אמן יהא שמיה רבא מברך הקב"ת כנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך. ומה לו לאב שהגלה את בניו לבין העו"ג ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם:

הנו

אונ ער האט גיוואלט אויף מיר בייא דיא טיר בין איך האב אויס גיטאזן מין תפלה. ער נאך ויא איך האב אויס גיטאזן מין ראוונען האט אלהו הנביא גנאנט צוא מיר פריד זאל זין. אויף דיר מין רבי. האב איך גנאנט צוא אים ואוא אלהו פריד זאל זין. אויף דיר מין רבי. אונ מין לערנער. האט אלהו הנביא גנאנט צוא מיר מין זוהן פאר ואם ביסטו אריין גינאנגען אין עם ויסטעון ארט. האב איך גנאנט צוא אים ואוא אלהו הנביא צוא ראוונען. האט אלהו הנביא גנאנט צוא מיר פאר ואם האסטו ניט גידאוועט אין ועג. האב איך גנאנט צוא אים ואו אלהו איך האב מורא גיהאט טאטער דיא מענטשין ואם גייען אין ועג ועלין מיר שטערן מין ראוונען. האט אלהו צוא מיר גנאנט האסטו ניראפט ראוונען אקי רצע תפלה. אין דיא צייט האב איך גילערנט פון אים ופון אלהו הנביא דרייא זאכן. איך האב גילערנט אז מען טאר ניט ארויס גיין אין אויסשע שטוב. אונ איך האב ניערנט אז מען טעג ראוונען אין ועג. אונ איך האב גילערנט ער ואם גנאנט האסטו ניראפט ראוונט אין ועג טעג ראוונען אקי רצע תפלה. האט אלהו הנביא צוא מיר גנאנט מין זוהן ואם פאר אשטייע האסטו גיהערט אין דיא ויסטע שטוב. האב איך גנאנט צוא אים ואוא אלהו איך האב גיהערט אקול ואם האט גיברומט ויא אטאהב אונ זיא האט גנאנט ויא ואם איך האב ויסט ניטאכט מין שטוב. אונ איך הא ב פאר בערנט מין פאלאסט. אונ איך האב פאר טריבען מיינ קינדער צוי שען דיא פעלקער ואם דינען צו דיא שטערן. האט אלהו הנביא צוא מיר גנאנט מין זוהן דוא זאלסט אזוי לעבין אונ לאנג ליין קאפ אל אזוי לעבין. ניט נאר אין דיא צייט אליין האט ויא אזוי גנאנט. נאר אלע טאג יערן טאג דרייא באהל ואנט ויא אזוי. אונ ניט נאר ואם אליין נאר צוא יהער צייט ועין יודין גיין אריין אין דיא שולן אונ אין דיא בתי מדרשים. אונ זיא ענפערין אמן ער נאסטן פון גאט אל זין ברוים אונ גילויבט. שאקיק נאט מיט זין קאפ ובבכול איז מיטש אזוי ויא ראם ואלט גיקענט זין. ואורום נאט איז ניט קין גוף ער אל שאקלן מיט קאפ. נאר מען רעט ויא ער שטייגער איז צווישן מענשין צוא ריידן. אונ ער גנאנט ויא ואוהר ואלט גיוועז רעם מקף אז מען ואלט אים אזוי גילויבט אין זין שטוב. אין בית המקדש. אונ ואם איז דען נאך געבליבען צום פאטער אז ער האט פאר טריבען זייני קינדער צוישן דיא פעלקער ואם דינען צוא דיא שטערן. אונ ויא צוא זיא קינדער. אז זיא ענען פאר טריבען גיוואלטין פון זייער פאטערם טיש:

ע"י ה"א 6 א הנו

מהערב ועד הערב . אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף לליא ואתא יכמא נשף יכמא ואתא לילי . ודוד מי הוה ידע חצות לילה איבת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב (שמות יא) כה אמר ה' כחצות הלילה וגו' . מאי כחצות אילימא דא"ל הקב"ה כחצות ומי איכא ספיקא קמי רקיעא אלא דא"ל למתר בחצות כי השתא ואתא איהי ואמר כחצות אלמא מספקא ליה ודוד הוה ידע . (בגהדרין פרק ו) דוד סימנא הוה ליה דאמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא כנור היה תלוי למעלה למטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מאליו והיה דוד יושב ועוסק בתורה עד שהגיע עמ"ה וכיון שעלה עמ"ה נכנסו חבמי ישראל אצלו ואומרים לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם ילכו ויתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ

אִיז טַייטש פְּרִיא . וָאהִם עָם אִיז גֶעשְׂרִיבֶּען דָוִד הָאט זַייא גִישׂרָאֶעלִען . פּוּן נֶעשֶׁף בִּיז נַאכְט . וּוַען הָאט עֶר זַייא גִישׂרָאֶעלִען אוֹיף מָארְגִין וויא זַייא הָאבֶּען דָארְט גִירוּהט . וָועכְטוּ דָען גִים זָאגִין אז מָען מִיכְט פּוּן פְּרִיא בִּיז נַאכְט . אִיז נֶעשֶׁף טַייטש פְּרִיא . עֶנְגְּעֶרְט דִיא נְמָרָא נִיין . נֶעשֶׁף אִיז טַייטש נאכְט . אוּן דָוִד הָאט זַייא גִישׂרָאֶעלִען . פּוּן אַיין נַאכְט בִּיז דִיא אַנְדֶערֶע נַאכְט אוֹיף מָארְגִין . פְּרֶעגְט דִיא נְמָרָא אוּיב אַזוי אז נֶעשֶׁף אִיז טַייטש נַאכְט . וָאל דֶער פְּסוּק שְׂרַייבֶּען דָוִד הָאט זַייא . גִישׂרָאֶעלִען . פּוּן אַיין נֶעשֶׁף בִּיז צום אַנְדֶערִין נֶעשֶׁף אָדֶער וָאל שְׂטֵיין פּוּן אַיין עֶרֶב בִּיז צום אַנְדֶערִין עֶרֶב . פַּאר וָואס שְׂטֵייט פּוּן נֶעשֶׁף בִּיז עֶרֶב . מוז זַיין אז נֶעשֶׁף אִיז טַייטש פְּרִיא . נָאר רַבָּא הָאט אַזוי גְּזָאגְט . עִם אִיז דָא צְוַויי עֶרְלֵי נֶעשֶׁפִין . נֶעשֶׁף אִיז טַייטש אֶפּ גִישׂרוּנְגֶען . אַוֶועק גִיגַאנְגֶען . וָוען דִיא נַאכְט גֶייט אַוֶועק אוּן דֶער טָאג קוּמְט . הֶייסְט נֶעשֶׁף . וָוען דֶער טָאג גֶייט אַוֶועק אוּן דִיא נַאכְט קוּמְט . הֶייסְט אוֹיךְ נֶעשֶׁף . פְּרֶעגְט רִי נְמָרָא הָאט דָען דָוִד גִיוואוּסְט וָוען עִם אִיז גִיוֶוען הַאלְבֶּע נַאכְט . מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט נִיט גִיוואוּסְט וָוען הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז . וָאל דָוִד וויסֶען . עִם אִיז אִין דִיא תּוֹרָה גֶעשְׂרִיבֶּען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָאגְט אַזוי הָאט גָאט גְּזָאגְט אַזוי וויא הַאלְבֶּע נַאכְט . וָואם מֵיינְט מָען אַזוי וויא הַאלְבֶּע נַאכְט . וָאל מָען זָאגִין גָאט הָאט גְּזָאגְט צוא מֹשֶׁה אַזוי וויא הַאלְבֶּע נַאכְט . אִיז דֶען דָא אַפְּקֶע פַּאר דֶעם וָואס אִיז אִין הִיסֶעד וְפַאר גָאט וָוען הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז . וָואס עֶר רַאדְף זָאגִין אַזוי וויא הַאלְבֶּע נַאכְט . נָאר גָאט הָאט גְּזָאגְט צו מֹשֶׁה . מָארְגִין רַאלְבֶּע נַאכְט אַזוי וויא אֵיצְט אִיז . אִיז מֹשֶׁה גִיקוּמֶען אוּן הָאט גְּזָאגְט . אַזוי וויא הַאלְבֶּע נַאכְט . וָעהט מֵען אז צו מֹשֶׁה אִיז גִיוֶוען אַפְּקֶע וָוען הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז . דְרֵיבֶּער הָאט עֶר מוֹרָא גִיהַאט צוא זָאגִין הַאלְבֶּע נַאכְט פָּאמֶער וָועט עֶר גִים עֶקְעֶנֶען רֶער וויזִין אז רִי מַכָּה אִיז גִיקוּמֶען פִּינְקְט הַאלְבֶּע נַאכְט . אוּן דָוִד הָט גִיוואוּסְט וָוען הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז . וויא אַזוי קֶען דָאס זַיין . עֶנְגְּעֶרְט דִיא נְמָרָא . דָוִד הָאט גִיהַאט אַצַייכֶען צו וויסֶען וָוען הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז . רַב חָנָא בַּר בִּיזָנָא הָאט גְּזָאגְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידִים וָענְען . אַפִּידוֹר הָאט גִיהַאנְגֶען אִיבֶּער דִיא בֶּעט פּוּן דָוִד . וויא עֶס אִיז גִיקוּמֶען הַאלְבֶּע נַאכְט . הָאט אַצְפּוֹן וויִנְט גִיבְּלָאזֶען אִין דִיא אַפִּידוֹר . הָאט דִיא אַפִּידוֹר גֶעשְׁפִּילְט פּוּן זִיךְ אַלֵיין . הָאט זִיךְ דָוִד גִיוֶועצְט לֶערְנֶען תּוֹרָה . בִּיז דֶער מָארְגִין שְׂטֶעהֶען אִיז אוֹיף גִיקוּמֶען . וויא דֶער מָארְגִין שְׂטֶעהֶען אִיז אוֹיף גִיקוּמֶען . וָענְען דִיא חֲכָמִים פּוּן דִיא יִזְרָעֶל גִינַאנְגֶען צוא דָוִד הַמֶּלֶךְ אוּן הָאבֶּען גְּזָאגְט צוא אִיהם . אוּנְזֶער הֶערְ אוּן קֶענִיג . דַיין פַּאלְק יִזְרָעֶל דָארְפֶען פַּרְנָסָה . הָאט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְּזָאגְט צוא דִיא חֲכָמִים . וָאלְט זַייא גִין גִישְׁפַּייזְט וָוערִין אֵיינֶער פּוּן אַנְדֶערִין . דִיא רַייכֶע וָאלְט שְׁפַּייזֶען דִיא אַרְעֶמֶע . הָאבֶּען דִיא חֲכָמִים גְּזָאגְט צו דָוִד הַמֶּלֶךְ . צַיין אַייגֶענְע וָאם עֶר אִיז אַקְרַייבֶּע בֶּשֶׁעפֶּענִיש קֶען זַיי גִים דָאכְטֶען דָעם קַייב . אַז אַלַייב

דיממא הוו להו שתי משמרות . רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרי להו :

ה ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא אפילו בדברי תורה וכל שכן מילי דעלמא :

ן כתיב (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך וכי דוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה

כיז לכו כ' מכמרות . שם ח' שמוס : מלא לדבר כלכה . לפסוק לפניו שכבל מיניס לפסוק כהם וכמה דומה וכ"ל נוסע לרם הרם עוסקו לכל מילי דעלמא דלית נמלי למהניס כהם ליס לן בה : מהולמת . מתחלת העלה : בנכס כעבד יום . כהעבד קקלמ דמשלם ליה משלם לן עבר עלי חצות ליה כעוסק שקודם לכן היתי עומד : מתנמנם כסום . עוסק כשהוא כשכול מהמנמס לסום כזה שלימו נדמה למשל לנו מתנמנם ועסוק תמיד: בשינוה והשבוחה. דשכי מפרש כלומי קלת לשקם לכוהוה לך: למהרסם. ליס מפרש שם הגיוסם שם . ס"ג לו כבי לכתוב מהכתף ועד כתפו לו מסמרת ועד כעבד נלנ לומר

קאי דכתיב (שם) קרמתי בנשף ואשועה . ומאי משמע דהאי נשף אורתא הוא דכתיב (תהלי ז) בנשף בערב יום וגו' . אמר רבי אושעיא דוד הכי קאמר מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם כסום כאן ואילך היה כתגבר כארי . רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות . ונשף אודתא הוא נשף צפרא הוא דכתיב (ש"ב ג) ייכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא . אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או

רָאם הַייְסְט צְווייא טַייל . וָואוּרום אַז דִיא נַאכְט אִיז דְרַייא טַייל אִיז דָאךְ יֶעדֶער טַייל פִּיר שָׁעה . צְווייא טַייל אִיז נַאכְט שָׁעה . רַב אַשִׁי זָאגְט מָען רֶעכְענְט נָאר בִּיז טָאג . אוּן פּוּן הַאלְבָּע נַאכְט בִּיז טָאג אִיז נָאךְ רַבִּי נָתָן אֵיין אוּן אַהַאלְבָּע טַייל . נָאר פַּאר וָואם זָאגְט דָער פָּסוּק אַשְׁמוּרוֹת . פִּיל טַייל . וָואם אַסְווייניגְסְטָען מַיינְט מָען צְווייא טַייל . אַמַייל מִיט אַהַאלְבָּע טַייל רוּפְט יֶיא אוֹיךְ דָער פָּסוּק וְלָשׁוֹן רַבִּים פִּיל טַייל . גְלַייךְ וויא יֶיא וָואלְטְען גִיזָאגְט צְווייא טַייל :

ה וְאָמַר : נָאךְ דָאט גְזָאגְט רַבִּי זֵירָא פּוּן רַבִּי אַמִּים וָועגְען אוּן רַבִּי אַמִּי דָאט גְזָאגְט פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וֶועגְען . מָען טָאר נִיט שְׁמוּעְסְען פַּאר אַכְּזָת נָאר דִיא זַאכְען וָואם גִיהֶער זָוְיט מֵת . הַייסְט רַבִּי אַבָּא דֶער זוהָן פּוּן בַּרְנָא גְזָאגְט עם אִיז נִיט מְעהר גְזָאגְט נִיוָואךְ אַז מָען טָאר נִיט שְׁמוּעְסְען פַּאר דָעם מֵת . נָאר לֶערְנְען טָאר מָען וֶועט שְׁמוּעְסְען פַּאר דֶעם מֵת . וְוֶועלְכֶיכְע זַאכְען טָאר מָען נִיט לֶערְנְען פַּאר דֶעם מֵת . אוּן אַבַּיי זָאגְט אוֹיךְ דָאט גְזָאגְט רַבִּי אַמִּי פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וֶועגְען אַז מָען טָאר נִיט שְׁמוּעְסְען פַּאר דֶעם מֵת . אֲפִילוּ לֶערְנְען טָאר מָען אוֹיךְ נִיט פַּאר דֶעם מֵת . וְוֶועלְכֶיכְע זַאכְען טָאר מָען נֶעוִוינְען נִיט שְׁמוּעְסְען פַּאר דֶעם מֵת :

ן כְּתִיב . עָם שְׁמַייט אִין תְּהִלִּים דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְזָאגְט הַאלְבָּע נַאכְט שְׁמַייא אוֹיךְ אוֹיךְ צוּא לוּיבְּען דִיךְ . אִין דֶען דָוִד אוֹיךְ נִישְׁטָאנְען הַאלְבָּע נַאכְט פּוּן אָנהֵיב נַאכְט פְּלֶעגְט עֶר אוֹיךְ שְׁמַיְין . וָואוּרום עָם שְׁמַייט גְשְׁרִיבְּען דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְזָאגְט קְדַמְתִּי בַּנֶּשֶׁף אִיךְ הָאב מִיךְ גֶעטְרִיהֶערְט אִין אָנהֵיב נַאכְט אוּן הָאב גֶעשְׁרִיגְען . פּוּן וָואנֶען וְוִייס מָען אַז נֶעשֶׁף אִיז טַייטְש נַאכְט־וָואוּרום עָם שְׁמַייט גְשְׁרִיבְּען בְּנֶעשֶׁף בֶּעֶרֶב־אִין אָווינְד וְוִען דֶר מָאג וֶועלְט טוּנְקעל. עֶנְפֶּערְט רִי גְמָרָא רַבִּי אוֹשַׁעְיָא הָאט גְזָאגְט . דָוִד הָאט אַזוֹי גְזָאגְט עם אִיז קִין מָאהל נִיט אַרִיבֶּער גִינַאנְגְען אוֹיף מִיר הַאלְבָּע נַאכְט אִין שְׁלָאף . וְוייל אִיךְ פְלֶעג אוֹיף שְׁטַיין פַּאר הַאלְבָּע נַאכְט . אִין אָנהֵיב נַאכְט . רַבִּי זֵירָא זָאגְט בִּיז הַאלְבָּע נַאכְט הָאט עֶר גֶעדְרִימְט . אַזוֹי וויא אַפֶּעֶרְר וָואם שְׁלָאפְט קִין מָאהל נִיט נָאר עֶר דְרִימְט אוּן אִיז אוֹיה . אַזוֹי אִיז דָוִד אוֹיךְ גְיוֶוען אוּן גֶעדְרִימְט אוּן גִילֶערְנְט תּוֹרָה . פּוּן הַאלְבָּע נַאכְט אוּן וַייטֶער הָאט עֶר זִיךְ גְשְׁטַארְקְט וויא אַלְייב . רַב אַשִׁי זָאגְט בִּיז הַאלְבָּע נַאכְט הָאט עֶר גִילֶערְנְט . פּוּן הַאלְבָּע נַאכְט אוּן וַייטֶער הָאט עֶר גִיזוּנְגְען אוּן גִילוּיבְּט נָאם . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא נְשֶׁף אִיז טַייטְש נַאכְט . נֶשֶׁף

מידע הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע כנור למה ליה לאיתעוריה משנתיה . וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות סבר שבא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בראי הוא והיינו דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארביסר הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי השתא אני יוצא בתוך מצרים :

(תהלים פו) ז לַדְרֶךְ שמרה נפשי כי חסיד אני רבי לוי ורבי יצחק הד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך . ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא הסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנהי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושתי .

אמר

אוּנ דָּוִד הָאט אוֹיךְ גֶעווּאוּסְט וְוָען עֶס אִיז הַאלְבֶּע נַאכְט . אַז דָּוִד הָאט נִיווּאוּסְט צוּ וָואם הָאט עֶר גִיבַאדְפְט דִיא פִידוֹר אִיבֶּער זַיין בֶּעט זָיא וָאל אִיהם אוֹיף וְועקֶן פּוּן שְׁלָאף . אוּנ אַז מֹשֶׁה הָאט גֶעווּאוּסְט וְוָען עֶס אִיז הַאלְבֶּע נַאכְט צוּ וָואם הָאט עֶר גְעזָאגְט נַאכְט . עֶר הָאט נִיטְרַאכְט אַז עֶר וָועט זָאגֶן הַאלְבֶּע נַאכְט . טָאמֶער דִיא שְׁטֶערְן וֶועהֶער פּוּן פְּרָעת וֶועלְן נִיט וִויסֶען עֶס אִיז עֶר וָועט זָאגֶן הַאלְבֶּע נַאכְט . אֵייְדֶער עֶס וָועט נָאךְ זַיין הַאלְבֶּע נַאכְט . וְועלְן זָיא מֵיינֶען עֶס אִיז שׁוֹין הַאלְבֶּע נַאכְט . אוּנ זָיא וְועלְן זָאגֶן דִי סַּבָּה וָואם מֹשֶׁה הָאט גְזָאגְט אִיז נָאךְ נִיטָא . וְועלְן זָיא זָאגֶן מֹשֶׁה אִיז אַלֶיינֶגֶער . דָּאם אִיז וָואם עֶר הַנָּא הָט גְזָאגְט עֶרְעֶן זַיין צוּנְג וָואם מֶען וָועט אִיהם פְּרָעגֶן זָאל עֶר זָאגֶן עֶר וַויִיס נִיט . טָאמֶער וָועסְטוּ אֲמָאהל זָאגֶן אַלֶיינֶען וָועסְטוּ אֲנְגִינוּמֶען וָועלְן פָּאר אַלֶיינֶגֶער . רַב אַשִׁי זָאגְט אִין הַאלְבֶּע נַאכְט פּוּן דְרֶייצֶעהְנְטֶען טָאג אִין נִיסָן וָואם גֶיהֶער צוּם פְּרֶעצֶעהְנְטֶען טָאג אִיז מֹשֶׁה גִישְׁטַאנֶען אוּנ אַוּוי הָאט גְזָאגְט מֹשֶׁה צוּ דִי יִשְׂרָאֵל . נָאט הָט גְזָאגְט מֶארְגֶען הַאלְבֶּע נַאכְט אַוּוי וִויא אִיצְט אִיז וָועל אִיךְ אַרוֹיס גֶיין אִין מִצְרַיִם צוּ הַרְגֶענֶן דִי בְּכוֹרִים :

ז לְדָוִד . דָּוִד הָאט גְזָאגְט צוּ נָאט הִיט מִין נֶפֶשׁ וָוארוּם אִיךְ בִּין אֲחָסִיד : רַבִּי לֵוִי אוּנ רַבִּי יִצְחָק קְרִיגֶען . אֵייגֶער זָאגְט אַוּוי הָאט דָּוִד גְזָאגְט פַּאר נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בִּין אִיךְ דֶען נִיט אֲחָסִיד . אֲבֶּער מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרָב וָואס לִיגְן אַלֶע אִין בְּרוּט וּבְשָׂר וּבְשִׁלְיָא כְּדֵי צוּ רֵינִיגֶען אִשָּׁה פַּאר אִירְן מַאן . אוּנ אִיךְ בִּין מַעֲרֶב זַיין אִין דֶער אַרְבֶּעט פַּאר נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בִּין אִיךְ דֶען נִיט אֲחָסִיד . אֲבֶּער מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרָב זַיין זִיצֶען קְאמְפַּאנְיעס קְאמְפַּאנְיעס אִין זִיעֶר כְּבוֹד . אוּנ אִיךְ מֵיינֶע תְּשׁוּבָה זָעגֶען פַּאר מִיאוֹסְט אִין בְּלוּט וּבְשָׂר וְעֶקְ זִיא בְּלוּט אִיז טָהוֹר צוּ טָמֵא . אוּנ אַז אִשָּׁה אִיז בְּפֵיל אַקִינְד מוּז אִיךְ הַאלְטֶען מִיט דִיא הֶעֶנְט דִיא הוּיט פּוּן דֶעם קִינְד וָואס דִיא בֵּייגֶער מִיט דִיא אֲרֶעֶרְן אוּנ מִיט דִי פְּלֵיישׁ וְועלְן אִין דִיא הוּיט בְּשׁאפֶען . צוּא וָועהֶן וִויא לַאנְג דִיא אִשָּׁה וָאל טָמֵא זַיין . אוּנ אִיךְ מוּז הַאלְטֶען מִיט דִיא הֶעֶנְט דֶעם אֶרְט וָואם דָאם קִינְד לִיגְט אִין דֶעם . טְהוֹרָה צוּ זַיין אַאשָׁה צוּ אִיר מַאן . אוּנ אוֹיךְ נָאךְ מְעֹרֶר . נָאר אַלֶע וָואס אִיךְ טוּה . פְּרֶעג אִיךְ אַעֲצָה בֵּיי מַיין רַבִּי כְּפִיבּוֹשֶׁת . אוּנ אִיךְ זָאג צוּ אִיהם מַיין רַבִּי מְפִיבּוֹשֶׁת . הָאב אִיךְ גוּט גִיקְלָערְט . דָאב אִיךְ גוּט בְּשׁוּלְדִיגְט . הָאב אִיךְ גוּט גִיעֶסְן גִימַאכְט . הָאב אִיךְ גוּט

הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו אטר להם לכו ופשטו ידיכם בגרוד מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים. אמר רב יוסף מאי קרא (דה"א כז) ואחרי אחיתופל יהוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב. אחיתופל זה יועץ וכן הוא אומר (ש"ב טז) ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם. יהוידע בן בניהו זה סנהדרין וכן הוא אומר (שם כ) ובניה בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי. אביתר אלו אורים ותומים. ולמה נקרא שמם כהתי שכורתים דבריהם פלתי שמופלאים במעשיהם ולמה נקרא שמם אורים שמאירים את דבריהם תומים שמשלימים את דבריהם ואה"נ שר צבא למלך יואב. אמר רב יצחק בר רב אדא מאי קראה (הכלים מ) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה רבינו

ג"ה מאי. פ"ק קומץ נתן וכו' בשיטת מנחת ס כדמתנמין קומץ כלים נומר מתנ' מנחת מנחת לא יצמצם מאי: ומאן תנא מתנלא מחוליה. כעוקר תולש מאי כלים וחוזר ומצילה לאוכלה לימ מתנלא כך אף כאן לא יהו לעניים שנמ משום ממקום אחר אין אמ יכילים לפרכסם מצלנו: יהוידע בן בניהו כו'. פ"ק סדרך יצאו והלוך ירעו מנ' ומכוונים ומכוסיו מתנ' מלמתם: ומלכין בסנהדרין. פומנין מכם כשות כדי שיתפללו עליכם: ושואלין באורים ותומים. ת"ש יעלומו: כ"ג מאי קרא ואחרי אחיתופל כמיהוידע בן יהוידע ואביתר וגו' אמר לך יואב יועץ זה יואב. אחיתופל זה יועץ. כמיהו בן יהוידע זה סנהדרין שנאמר ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי. כהתי אלו אורים ותומים. ולמה נקרא שמם כהתי שכורתים דבריהם פלתי שמופלאים במעשיהם ולמה נקרא שמם אורים שמאירים את דבריהם תומים שמשלימים את דבריהם ואה"נ שר צבא למלך יואב. אמר רב יצחק בר רב אדא מאי קראה (הכלים מ) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. רבי זירא אמר משה רבינו

ממוכר

וועט אויך עסען איין אייִשערעק וועט ער דער פון ניט זאט וועלן. אזוי דיא ארעמע לייט קענען ניט זאט וועלן פון דיא צדקה ואם דיא רייכע וועלן וייא גאבין. נאר וויא מיוען האבין איין אנדער פרנסה. אוג אנרוב ועדט ניט פוך פון זיין שטיק ערד ום מען הם פון איהם ארוים גיבומען. אז מען גראבט אוים אנרוב אוג מען זאל די זעלבע ערד צוריק ארין שיטען וועט דיא גרוב ניט פוהל ועלן. אזוי אויב יוהן וועלן ניט האבן פרנסה פון איין אנדער ארט נאר פון זיך אליין וועט וייא ניט גינוג זיין. האט דוד גזאגט צו דיא חכמים גייט אוג שפרייט אוים אייער העמט אין מרחמה. זענען וייא באדר גיבאנגען אוג האבען גיהאלטען מיט אחיתופל ווייא אזוי וייא זאלן פירין דיא מלחמה. אוג האבען גיבעטען בייא דיא סנהדרין. זייא זאלין כרפלל זיין פון זיערט ווענין וייא זאלן מצליהם זין דיא מלחמה. אוג וייא האבען גיפרעגט בייי דיא אורים ותומים אויב וייא וועלין מצליה זין. האט רב יוסף גזאגט פון ועלכין פסוק ווייסען מיר אז דיא יוהן האבען אזוי גיטאהן. עם שטייט נאך אחיתופל איז גיוועזן יהוידע בן בניהו אוג אביתר אוג דער שר הצבא צום מלך איז גיוועזן יואב. אחיתופל איז גיוועזן אעצה געבער. אזוי זאגט דער פסוק ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם. דיא עצות פון אחיתופל ואם ער הט אעצה גיגעבין אין דיא צייטען. יהוידע בן בניהו איז גיוועזן דער גרעסטער פון דיא סנהדרין. אזוי זאגט דער פסוק בן יהוידע איז גיוועזן פריער פאר דעם כרתי אוג פלתי. פריער איז מען גיוועזן בייי דיא סנהדרין בייי דעם כרתי אוג פלתי. אביתר האט גיפרעגט בייא דיא אורים ותומים צוא מען וועט מצליה זין. פאר ואם רופט מען וייא כרתי. וייא שנייריין אף וייערע רייד. וייערע רייד. זענען ריכטיגע. ניט מעהר אוג ניט ווייניגער. אזוי וויא מען שניידט אף אזאך: פאר ואם רופט מען וייא פלתי וייא זענען וואונדערליך מיט וייערע מעשים. פאר ואם רופט מען וייא אורים ויי מאכען ליכטען וייערע רייד. פר ואם רופט מען וייא תומים וייא פירען אוים וייערע רייד. אזוי וויא וייא נאנען אז וועדט אוים געפירט. דער נא קומט יואב דער שר הצבא פון מלך אוג גייט מיט די יושבי אין דער מרחמה. האט רבי יצחק בר רב ארא גזאגט פון ועלכין פסוק וויסען מיר אז אפידר איז גיהאנגען אבער דיא בעט פון דוד. עם שטייט דוד המקך האט גזאגט דער ועק מין בבוד. דער ועק צו שפילען אוף דעם פירעל אוג מיט דעם פייפיל איך מוה דער ועקין דעם מארגין שטארין. רבי זירא גאגט משה רבינו האט גיוואוסט וועט עם איז האלבע נאכט

והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב (שם ל׳) וירא יעקב מאר אמר שמא יגרום החטא כדתניא (שמות כו) עד יעבור עמך ה׳ עד יעבור עם זו קנית עד יעבור עמך ה׳ זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא :

(ע״ב) **ח תניא** חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב נכנס לבית הכנסת אם רגיל לקרות קודא ואם רגיל לשנות שונה וקורא קריאת שמע ומתפלל ואוכל פתו ומברך וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה אי בעית אימא משום דאיכא

אונם

נייִערונט . עם שמייס אין פּסוק בּיז דיין פּאָלק ווָעט דורך גיין . נאָט . בּיז עם ווָעט דורך גיי פּאָלק ווָם דו האָסט גיקוּפט . בּיז דיין פּאָלק ווָעט דורך גיין . נאָט . דאָס איז דאָס ערשטע ערציין קומען אין אֶרץ ישׂראל . בּיז עם ווָעט דורך גיין דיא פּאָלק ווָאס דוא האָסט גיקוּפט . דָס איז דאָס אַנדערע ערציין קומען אין אֶרץ ישׂראל . פּון דאָסען האָבּען די חכמים נאָטט יוּרען ווָעגען ווָערט גיווָען עם זאָל פּון זייערט ווענען גיטאָהן ווערין נסים אין דיא צייט פּון עזרא אזוי ווִיא עם איז פּון זייערט ווענען גיטאָהן גיווָארען נסים אין דיא צייט פּון יהושע בּן נון נאָר דיא עבירות זייערע האָבּען גיבּראַכט דָשר צו אז עם זאָל ניט גיטאָהן ווערין קיין נסים :

ח תַּנְיָא . כְּדֵי הָאָבְּעָן גֶיזֶעְרוּנְט . דִיא חֲכָמִים הָאָבְּן גֶימַאכְט אַפַארצָאמְנְג צוּ זַייעֶרע רַיידְ עם זָאר ניט זַיין אַז אֶמְענְטש ווָעט קוּמֶען פַּארין נַאכְט פּון פֶּעלְד ווָעט עֶר זָאגְען אִיךְ ווֶעל גַיין אַהֵיים אוּג ווָעל עְסְּן אַבִּיסְל אוּג אַבִּיסְל טְרִינְקֶען אוּג אִיךְ ווֶעל אַבִּיסְל שְׁלָאפְען דֶער נָאךְ ווֶעל אִיךְ זַייעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע אוּג ווֶעל זַיין גָאנְץ . אַזוי ווָעט עֶר זָאגְען . עם ווָעט אִיהם אֲפְּשָׁר אָן נֶעמֶען אַשְׁלָאף אוּג עֶר ווָעט שְׁלָאפְען אַנַאנְצָע נַאכְט . אוּג ווָעט ניט הָאבְּען קיין קְרִיאַת שְׁמַע גִיזַייעֶנְט אוּג ניט גִידַאוונְט . הָאבְּען דִיא חֲכָמִים גְּזָאגְט אַזוי זָאל זַיין אַז אַמְענְטש ווָעט קוּמֶען פַּארין נַאכְט פּון פֶּעלְד זָאל עֶר לֶערְנֶען אַרַיין תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים אוּיב עֶר איז גִיווואוֹנְט צוּ לֶערְנֶען מִשְׁנַיוֹת לֶערוּנְט עֶר מִשְׁנַיוֹת אוּג עֶר זַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אוּג דַאוונְט עֶר עְסְּט זַיין בְּרוֹיט אוּג בֶּענְשְׁט . אוּג דֶער ווָאס טוּהט ניט ווִיא דִיא חֲכָמִים זָאגְן ווָעט אִיהם נָאט שְׁטְרָאפְּען אַז עֶר ווָעט שְׁטְאַרְבּען פַּאר דֶער צַייט . פֶּרֶענְט דִיא נְמָרָא פַּאר ווָאס אִין אַלְע אֲרְטֶער . בֵּיי אַנְדֶערע זָאכְן ווָאס דִיא חֲכָמִים הָאבְּען גְּזָאגְט . הָאט עֶס ניט קֵיין קְיָמָא אַז עֶס ווָעט ניט קוּמֶען מִיתָּה אוּג פַּאר ווָאס דָא בֵּיי קְרִיאַת שְׁמַע זָאגְט עֶס אַז עֶס ווָעט ניט עֶס ווָאהן אַזוי ווָעט קוּמֶען מִיתָּה אוּג דָא בֵּיי קְרִיאַת שְׁמַע זָאגְט עֶס אַז עֶס ווָעט ניט עֶס ווָאהן ווִיא דִיא חֲכָמִים הָאבְּען גֶיהַיְיסְען נאַז פּון פֶּעלְד זָאל עֶר גֶיין אִיךְ זוֹהכו ווָעט אִיהם קוּמֶען מִיתָּה . אוּיב דוּא ווִילְסְט ווָעל אִיךְ דִיר זָאגְן ווַייל דָא הָאט עֶס סִדְרָא מַאמַר ווָעט אִיהם דָשר שְׁלָאף נַייטֶען עֶר זָאל ניט זַייעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע . אַנאַנְצָע מַאג הַט עֶר נִיאַרְבֶּעט . אז עֶר ווָעט קוּמֶען אַהֵיים ווָעט עֶר אַבִּיסְל עְסְּן אוּג אַבִּיסְל טְרִינְקֶען ווָעט אִיהם שְׁלָאפְען . קֶען זַיין עֶר זָאל שְׁלָאפְען אַנַאנְצָע נַאכְט אוּג ניט זַייעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע . הַט עֶס אִיהם גִימוּזְט זָאגְען אז עֶר ווָעט ניט זַייעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע קוּמְט אִיהם מִיתָּה : ווָעט עֶר זִיךְ הִיטֶען אוּג ווָעט ניט קוּמֶען אַהֵיים בֵּיז עֶר ווָעט הָאבְּען גִיזַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אִין שׁוּהל

מאימתי וכו׳. תניא כוותיה טומאה וטהרה: מפיבושת. כדכתי׳ כלכה ליועלים מפיו כיה בנת נדוד שפעמים היה טועה ומומר לו טעית: לפיכך. בשביל שהיה חוד מקנין עצמו זכה ויצא ממקומו לגמרי: מלך דיהודה שמו. במקום אחד מומר ומשמו כלאב לפניגיל חסה בעל הכרמלי ובמקום אחר מומר ומכני דמיאל נלפניגיל כדכתי׳ הימים: שהיה מכלים פני מפיבושת. כל זה מכלים פני הכבוד שהיה לו בשעה: לולא המאמתי לכאורה. כשהיו כאלין יכולין כבר מדעתו מ׳ יכולתו שמחר כי גרשוני היום מהשתתף בנחלת ה׳ נאמר לך עבוד אלהים אחרים: נקוד על לולא. לדרוש מה שכתוב שהיו ממעטים את מספרם בכתוב שמר שלא דבר בדור היה בדור היה לגאולה כמו ה׳: לולא. שמא יגרום החטא. הרהור הוא. לשולם

אמר רבי יהושע בריה דרב אידי מאי קראה (שם קיט) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש תנא לא מפיבשת שמו אלא איש בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב. ואמר רבי יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה ועליו אמר שלמה (משלי כג) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר (שם) חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד היכי קרי לנפשיה חסיד והא כתיב (תהלים כז) לולא האמנתי לראות בטוב ה׳ בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב״ה רבונו ש״ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו. סבר שמא יגרום החטא כדרבי יעקב בר אידי דרבי יעקב בר אידי רמי כתיב (ברפשים כה) והנה

מְטַהֵר נְיוֶוען: דָאב אִיךְ נוט מְטַמֵּא גְיוֶוען. אוּן אִיךְ דָאב מִיךְ נִיט גִישְׁעמְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיה דְרַב גָאנְט פּוּן וֶועלְכִין פָּסוּק וַוייסְען מִיר דָאס. דָוִד הַמֶּלֶךְ דָאט גָאנְט אִיךְ דָאב גְיהערְט אִין זַיין תּוֹרָה גָענְגִין מְלָכִים (וַרַבָּנִים) אוּן אִיךְ דָאב מִיךְ נִיט גִישְׁעמְט. מִיר דָאבֶּען גִיהערְט נִיט מְפַיבוֹשֶׁת אִיז נְיוֶוען זַיין נָאמֶען נָאר אִישׁ בּוֹשֶׁת אִיז נְיוֶוען זַיין נָאמֶען. פַּאר וָואס דָאט מָען אִיהם גִירופֶען מְפִיבוֹשֶׁת וַוייל עֶר פְלֶעגְט פַּר שֶׁעמֶען דֶעם פָּנִים פּוּן דָוִד מִיט זַיינֶע דִינִים וָואס עֶר דָאט אִיהם גִיהערְט. אַז דָוִד הָט אַמָאהל? אַטָעות גִיהַאט אִין אֶרֶץ. דָאט אִיהם מְפִיבוֹשֶׁת זַיין רַבִּי גָאנְט דָוִד דוּא דָאסְט גִיהַאט אַטָעות. דָארִיבֶּער דָאט דָוִד זוֹכֶה נְיוֶוען אַז פּוּן אִיהם אִיז גִיבָּארֶען גְיוָוארְן אַזוֹהֵן וָואס דָאט גִיהַייסֶען כִּלְאָב דָאט רַבִּי יוֹחָנָן גָאנְט נִיט כִּלְאָב אִיז נְיוֶוען זַיין נָאמֶען. נָאר דָניאל אִיז נְיוֶוען זַיין נָאמֶען. פַּאר וָואס הָט מָען אִיהם גִירופֶען כִּלְאָב וַוייל עֶר דָאט שֶׁעמְט דֶעם פָּנִים פּוּן מְפִיבוֹשֶׁת מִיט זַיינֶע דִינִים. כְּלָאָב אִיז מַייטְש כָּל אָב עֶר דָאט פַּאר שֶׁעמְט דֶעם רַבִּי פּוּן זַיין פָּאטֶער. אוֹיךְ אִיהם דָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ גָאנְט מַיין זוהן אוֹיב דַיין הָארְץ אִיז קְלוּג וָועט זִיךְ מַיין הָארְץ אוֹיךְ פְּרֵיֶיען; נָאךְ הָט שְׁלמה גָאנְט קְלֵיין דִיךְ מַיין זוהן אוּן דֶער פְּרֵי מַיין הָארְץ וָועל אִיךְ לֶעגְען עֶנְפֶּערין צוּ דִי וָואס פַּאר שֶׁעמְען מִיךְ מִיט זַייעֶרע רֶייד. פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא וִויא אַזוֹי הָט דָוִד גִירופֶען זִיךְ אַלֶיין הָכִּיד עָם שְׁטַייט דָאךְ גֶעשְׁרִיבֶּען דָוִד הָאט גָאנְט וָועָן אִיךְ וָואלְט נִיט גִינְדִיבְּט צוּא וָועהֶן דִיא גוטֶם פּוּן נָאט אִין דִיא לֶעבֶּעדִינֶע לַאנְד וְדָם אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָואלְט מֶען מִיךְ שׁוֹין לַאנְג פַּאר סְרִיבֶּען פּוּן דִיא מוֹרָא פּוּן נָאט. אוּן מִיר הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי וָועֶנֶען פַּאר וָואס אִיז גֶעפֶּינְטְוט אוֹיךְ דָעם וָואלְט כּוֹגֶא וַוייל דָוִד הָט גָאנְט. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ בֵּין פַּר זִיכֶעלְט אִין דִיר אַז דוּא בַּצָאהלְסְט אַגוּטֶען לוֹין צוּ דִי צַדִּיקִים אוֹיךְ עוֹלָם הַבָּא. אֲבָּעֶר אִיךְ חַיים נִיט אוֹיב אִיךְ הָאבּ אַתֶּחֱלָה צוּוִישֶׁען וַוייא אָדֶער נֶיין. אִיז דָאךְ דָוִד גְיוֶוען אִין קֶסֶף צוּא עֶר וָועט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא צוּ נֶיין. עִי אַזוֹי הָט עֶר זִיךְ גִירופֶען חָסִיד; עֶנְפֶּערְט דִי גְמָרָא דָוִד אִיז מַאקְי גְיוֶוען אַחֲסִיד. נָאר עֶר הָט גִיטְרַאכְט וָעָר הָט מוֹרָא גִיהַאט טָאמֶער וָועט עֶר זִינְדִיגֶען. אַזוֹי וִויא רַבִּי יַעֲקב בַּר אִידִי הָט גָאנְט וָוארוּם רַבִּי יַעֲקב בַּר אִידִי הָט גִיפְרֶעגְט פּוּן אַיין פָּסוּק אוֹיף דֶעם אַנֶערֶען עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק נָאט הָט גָאנְט צוּ יַעֲקב אִיךְ וָועל זַיין טִיט דִיר אוּן וָועל דִיךְ הִיטֶען וואוּ דוּ וָועסְט גֶיין אוּן עָם שְׁטַייט אִין אַיין אַנֶערֶען פָּסוּק יַעֲקב הָאט שְׁטַארְק טוֹרָא גִיהַאט. פַּר וָוָס הָט יַעֲקב מוֹרָא גִיהַאט נָאט הָט דָאךְ אִיהם נָאט נִיט הִיטֶען אַזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּען יַעֲקב הָאט גָאנְט טָאמֶער וָועט עָר זִינְדִיגֶען וָועט אִיהם נָאט נִיט הִיטֶען אַזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּען

מתיב מר בריה דרבינא בעבד מברך שתים לפניה ושתים לאחריה ואי אמרת בעי למסוך הא לא קא מסך

שנאמר שמעו . כנגד שלשה הפעמים : ראיתי ניסי מכתי . ראיתי כולכם ניסה ואיתי כו שכח

גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו אמרי כיון דתקינו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא דכיא דאי לא תימא הכי שחרית היכי מצי סמיך והא אמר רבי יוחנן בתחלה אומר (מכלים נו) ה' שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא :

(פ"נ) **ט אמר** רבי אלעזר בר אבינא כל האומר (מכלים קמה) תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא מאי טעמא אילימא משום דכתיב ביה אלפא ביתא ליתא אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא אפי אלא משום דכתיב ביה (נס) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון ליתא הלל הגדול דכתיב ביה (נס קלו) נותן לחם לכל בשר אלא משום דאית ביה תרתי . אמר ר"י כפני מה לא נאמר נו"ן באשרי מפני שיש בה מפלה שנאמר (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל במערבא מתרצי לה

לְיִיגְעָן זִיךְ אִיז אוֹיךְ קְרִיאַת שְׁמַע נָאנְט צוּם בֶּעט . עֶר דַאוּוינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אוּנ אַיידֶעֶר עֶר לֵייגְט זִיךְ לֵייגְענְט עֶר קְרִיאַת שְׁמַע . טַר דָּער זוּהן פּוּן רַבִּינָא הָאט אַקְשָׁיָא גִיפְּרֶעגְט . מִיר הָאבֶּען גִילֶעֶרנְט בִּיי נַאכְט נָאנְט מֶען צְוַוייא בְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע . וְהַמַּעֲרִיב עֲרָבִים אוּנ אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל) אוּנ צְוַוייא בְּרָכוֹת נָאךְ קְרִיאַת שְׁמַע וְנָאַ יִשְׂרָאֵל אוּנ שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לָעַרוּ אוֹיב דוּא וֵוענְט נָאנְען מֶען דַּארְף נָאנְען נָאל יִשְׂרָאֵל נָאנְט צוּא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מֶען נָאנְט דָּאךְ נִיט נָאנְ יִשְׂרָאֵל נָאנְט צוּא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה סְעֶן דַּארְף דָּאךְ נָאנְען נָאךְ נָאנְ יִשְׂרָאֵל הַשְׁכִּיבֵנוּ . וְאנְט דִי נְמָרָא אִיךְ וֵועל דִיר וָאנְען וַוייל דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִיהַיִיסֶען מֶען נָאנְ וָאנְען הַשְׁכִּיבֵנוּ אִיז דָּאם גְרַייךְ וְוִיא אַלֶאנְגְע נְאוֹלָה . דָּאם הַייכְט עֶם אִיז גְלַייךְ וְוִיא נָאנְ יִשְׂרָאֵל מִיט הַשְׁכִּיבֵנוּ וְואלְט גִיוֶוען אֵיין בְּרָכָה אַלֶאנְגְע . וָוארוּם אוֹ דוּא וֵוענְט נִיט אַזוֹי וָאנְען אִין הֶעֶר פְּרִיא וְוִיא אַזוֹי קֶען מֶען וָאנְען נָאנְ יִשְׂרָאֵל נָאנְט צוּא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . רַבִּי יוֹחָנָן הָט דָּאךְ נְזָאנְט אִין אָנהַייב שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דַּארְף מֶען וָאנְען ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח סַיין נָאט דוּא וְאלְט עֶפְּענְען סַיין מוֹיל צוּא לוֹיבֶּען דִיךְ . אוּנ נָאךְ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דַּארְף מֶען וָאנְען יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי עֶם וָאל זַיין רַייךְ וְוִילֶען צוּ דִיא נָאנ פּוּן סַיין מוֹיל . נָאר דָּארְטָען וַייל דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִיהַיִיסֶען מֶען וָאנְען ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח אִיז גְלַייךְ וְוִיא דָּאם וְואלְט גִיוֶוען אֵיין תְּפִלָּה אַלֶאנְגְע . דָּאם הַייכְט עֶם וְאִיז גְלַייךְ וְוִיא דִיא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְואלְט זִיךְ אָן גִיהוּיבֶּען פּוּן ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח . אַזוֹי אוֹיךְ וַוייל דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִיהַיִיסֶען וָאנְען הַשְׁכִּיבֵנוּ אִיז דָּאם גְרַייךְ וְוִיא אַלֶאנְגְע נְאוֹלָה . דָּאם אִיז גְלַייךְ וְוִיא נָאנְ יִשְׂרָאֵל מִיט הַשְׁכִּיבֵנוּ וְואלְט גִיוֶוען אֵיין בְּרָכָה אַלֶאנְגְע :

ט אָמַר . רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר אֲבִינָא הָאט גְזָאנְט וַוער עֶם וָאנְט תְּהִלָּה לְדָוִד דְּרַייא מָאהל אַלֶע טָאג אִיז עֶר פַּאר וְוָערְט אַז עֶר וֵועט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא . וָואם אִיז דָּער טַעַם וָאל מֶען וָאנְען וַוייל דָּאם אִיז גְזָאנְט מִיט דֶּעם אַלֶף בֵּית . וָאל מֶען וָאנְען אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ וָואם דָּאם אִיז גְזָאנְט מִיט אַכְט אַלֶף בֵּית . נָאר וֵועטְט וֵועלָען וָאנְען וַוייל עֶם שְׁטֵייט אִין אַשְׁרֵי דָּער פּוֹתֵחַ פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן . וָואם מֶען לוֹיבְט נָאט אַז עֶר שְׁפַּייוְט דִיא נַאנצֶע וֵועלְט . וָאל מֶען וָאנְען דֶּעם גְרוֹיסֶען הַלֵּל וְהוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב וָואם עֶם שְׁטֵייט אִין אִיהם נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר נָאט גִיט בְּרוּיט אַז אַלֶע פְּרַייש וצוּא אַלֶע לֶעבְּעדִיגֶע וָאכֶען . נָאר דְּרַייבֶּער זָאל מֶען וָאנְען אַשְׁרֵי וַוייל אִין אִיהם אִיז דָּא צְוַוייא וָאכֶען . עֶם אִיז מִיט אַאַלֶף בֵּית . אוּנ עֶם אִיז דָּא אַלוֹיב צוּ נָאט אַז עֶר שְׁפַּייוְט דִיא נַאנצֶע וֵועלְט . רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גְזָאנְט פַּאר וָואם שְׁטֵייט גִיט דֶּער אוֹת נוּן אִין אַשְׁרֵי וַייל דֶּער אוֹת נוּן וַוייוְט אוֹיף פַּאלֶען נָפַל אִיז סַמֵּיךְ פַּאלֶען אַזוֹי וְוִיא עֶם שְׁטֵייט נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל . וְיא אִיז גִיפַאלֶען אוּנ וְיא וֵועט גִיט

אונס שינה ואי בעית אימא לאפוקי מט"ד תפלת ערבית רשות קס"ל דחובה : אמר מר קורא ק"ש של ערבית מתפלה ואחר כך ומתפלל : מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר תפלות באמצע התקנום בסאי קא מיפלגי אי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא דרבי יוחנן סבר גאולה מאורתא נמי הוה אלא גאולה מעלייתא לא הוי אלא עד צפרא ורבי יהושע בן לוי סבר כיון דלא הוי אלא כצפרא לא הוי גאולה מעלייתא ואי בעית אימא קרא ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב (דכריס ו) בשכבך ובקומך רבי יוהנן סבר מקיש שכיבה לקיטה מה קיטה קריאת שמע ואחר כך תפלה אף שכיבה נמי קריאת שמע ואחר כך תפלה רבי יהושע בן לוי סבר מקיש שכיבה לקיטה מה ק"ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק"ש סמוך למטתו

מהיב

אונ אַז דוא ווילסט ווער איך דיר זאָגן דאָס קומט צוא וויזן אַז עס איז ניט אַזוי ווי דער וואָס זאגט אַז מען וויל ניט דאוונגן מערעיב מען. דאָזט דא דיא נמרא הערין אַז מען מוז דאוונגן מערעיב. אונ אַז מען דאוונט ניט קומט מיתה. דער תנא האט נזאגט מען ריייענט קריאת שמע אונ מען דאוונט ניט קומט מיתה. וואָרום רבי יוחנן האט נזאגט ווערט מענטש האט עולם הבא דער וואס זאגט נאָר ישראל אונ דאוונט באדד שמונה עשרה. מוז מען דאך פריער לייענען קריאת שמע סיט דיא ברכות דער נאך שמונה עשרה. רבי יהושע בן לוי זאגט שמונה עשרה פון דער פריא אונ שמונה עשרה פון בייא נאכט ואל מען פריער דאוונגן שמונה עשרה דער נאך שמונה עשרה. בייא נאכט ואל מען פריער דאוונגן שמונה עשרה דער נאך ריייענען קריאת שמע. קומט דאך אויס פריער שמונה עשרה דער נאך נאך ישראל. אין ווען רבינו רבי יהושע בן לוי סיט רבי יוחנן אויב דוא ווילסט ווער איך דיר זאגן אז זייא קריגן אין אפקוב. אויב דוא ווילסט ווער איך דיר זאגן אז זייא קריגן אין אשכב. אויב דוא ווילסט ווער איך דיר זאגן אז זייא קריגן אין אשכב. ואורום רבי יוחנן האלט דאס אויס ריזוזנג פון מצרים איז בייא נאכט איך ניוועז נאר דער עיקר אויס ריזוזנג איז ניט ניוועז בייא אין דער פריא. אונ רבי יהושע בן לוי האלט וויל דאס ארויס גיין פון מצרים איז ניט ניוועז בייא נאכט נאר אין דער פריא הייסט דאס ניט קין עיקר אויס ריזוזנג. דריבער בייא נאכט דארף מען ניט זאגן נאך ישראל פאר שמונה עשרה נאר אין דער פריא דארף מען זאגן נאר ישראל פאר שמונה עשרה. אונ אויב דוא ווילסט ווער איך דיר זאגן אז זייא קריגן אין אפקוב. בייא רבי יוחנן סיט רבי יהושע בן לוי דרשה אין פקוב. עס שטייט אין דער תורה מען זאל ריייענען קריאת שמע ווען דוא ווערסט זיך ריייגן אונ ווען דוא ווערסט אויף שטיין. רבי יוחנן האלט מען גבייכט דיא קריאת שמע אונ ווייא דאס אויף שטיין. קריאת שמע דער נאך שמונה עשרה. רבי יהושע בן לוי האלט מען גבייכט דיא קריאת שמע פון ריגען צו די קריאת שמע פון אויף שטיין. אזוי ווייא אויף שטיין איז קריאת שמע אונ צום בעט ער שטייט אויף פון בעט ריייענט ער קריאת שמע דער נאך שמונה עשרה. אַז

אמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר (שם קמ) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישיה דקרא רכתיב יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזקין בדלין ממנו שנאמר (מיכה ז) ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר (משלי כג) התעף עיניך בו ואינו . ואין רשף אלא מזיקין שנאמר (דברים לב) ילחומי רשף וקטב מרירי :

יב ואמר רבי לוי בר חמא אמר ריש לקיש מאי דכתיב (שמות כד) ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות האבן) אלו עשרה הדברות . והתורה זו מקרא . והמצוה זו משנה . אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים . להורותם זו גמרא . מלמד שכלם נתנו למשה מסיני :

אמר

וַארוּם עִם שְׁמַיִים וָאם מֵען שְׁוַוייגְט אייבּיג. רַבִּי יִצְחָק הָאט גָּאזָאגְט וַוער עֶם רֵיין עָפְּגָאט קָרַיאַת שְׁמַע אייבֶּער עֶר גַייט זִיך רֵיין אוֹיף זַיין בֶּעט . אִיז גְּלַייך וַויא עֶר וָואלְט גִיהַאלְטֶען אִין הַאנְט אַשְׁוָוערְד פוּן צְוַוי סַיידֶען דִיא שָׁדִים. וַארוּם עִם שְׁמַיִים אַז זַיי וַוילְען עֶר זָאל זַיי גְרוֹיסְקִיים פוּן גָאט מִיט זַייער הַאנְדזְן . אִיז גְלַייך וַויא וָואלְטֶען הַאלְטֶען אַשְׁוָוערְד מִיט צְוַוי שַׁארְפֶּען אִין הַאנְט . פוּן וָואנֶען וַויִיס מֶען אַז דִיא לוּיב מֵיינְט מֶען קָרַיאַת שְׁמַע. הָאט מַר זוּטְרָא גָאזָאגְט . אוּן אַנֶערְע זָאגֶען רַב אַשִׁי הָאט גָאזָאגְט פוּן אַנהַייב פָּסוּק אִיז גִידְרוּנְגֶען אַז מֶען מֵיינְט קָרַיאַת שְׁמַע . וַארוּם עִם שְׁמַיִים גְעשְׁרִיבֶּען דִיא הַסִידִים וָועלְען זִיך פְרֵייען מִיט זַייער בָּבוֹד וָואס זַייא וָועלֶען הָאבֶּען זַייא וָועלֶען זִינגֶען אוֹיף זַייער גַיכֶּער זַייער נָאךְ שְׁמַיִים זַייא וָועלְען דֶער צַייכֶען דִיא גְרוֹיסְקִיים פוּן גָאט מִיט זַייער הַאנְד . אִיז דָאס בֵּייךְ זַייא זַיי וָואלְטֶען הַאלְטֶען אַשְׁוָוערְד מִיט צְוַוייא שַׁארְפֶּען אִין הַאנְט . אַז דֶער פָּסוּק זָאגְט וְעל מְשַׁכְּבוֹתָם אוֹיף זַייער גֵיכֶּער מֵיינְט מֶען דָאס קָרַיאַת שְׁמַע . נָאךְ הָאט רַבִּי יִצְחָק גָאזָאגְט וַוער עֶם רֵייעְנְט קְרַיאַת שְׁמַע אַיידֶער עֶר גַייט זִיך רֵיין אוֹיף זַיין בֶּעט שַׁיידֶען זִיך פָּן אֵידֶם דִיא שֵׁדִים . וַארוּם עִם שְׁמַיִים בְּגִי רָשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוֹף זָאגְט דִיא גְמָרָא עוֹף מֵיינְט מֶען דִי תּוֹרָה . וַארוּם עִם שְׁמַיִים וְהַתְעֵף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ אַז דוּ וָועסְט נִיט אַוועק מִיט דֵיינֶע אוֹיגֶען פוּן דִי תּוֹרָה אִיז שׁוֹין דִי תּוֹרָה נִיטָא בַּיי דִיר . וָועט זִי פוּן דִיר פַּר גֶעסְען וָועלֶען וְהַתְעֵף אוּן עוֹף אִיז אֵין זָאךְ . אוּן וויא הַתְעֵף מֵיינְט מֶען וִיא תּוֹרָה . אַזוֹי עוֹף מֵיינְט מֶען אוֹיךְ דִיא תּוֹרָה אוּן רֶשֶׁף מֵיינְט מֶען שֵׁדִים. וַארוּם עִם שְׁמַיִים וְרוּחֲמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי דִי מַלְאָכָה פוּן דִי שֵׁדִים אוּן דִי פַּר שַׁבִּירוּגְ פוּן דֶעם שֵׁד וָואס הֵייסְט מְרִירִי . מֵיינְט דֶער פָּסוּק אַזוֹי בְּנֵי רֶשֶׁף דִיא שֵׁדִים גַבְּיהוּ וָועלֶען זִיך אוֹיף הֵייבֶּען . וָועלֶען אֶפְּ גִיטָאהָן וָועלֶען עוֹף דוּרְךְ דִיא תּוֹרָה . אַז מֶען וָועט לֶערְנֶען תּוֹרָה וְלֵייעְנֶען קְרַיאַת שְׁמַע . וָואס דָאס אִיז אוֹיךְ תּוֹרָה וָועלֶען זִיך אֶפְּ טָאהָן דִיא מַזִיקִים פוּן דֶעם מֶענְטֶש :

יב וְאָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ וָואס מֵיינְט דֶער פָּסוּק אִיךְ וָועל גֶעבֶּען **צוא** דִיר דִיא שְׁטֵיינֶערְנֶע טָאוולֶען אוּן דִיא תּוֹרָה מִיט דִיא מִצְוֹת וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁרִיבֶּען זַו לֶערְנֶען מִיט זַיי . דִיא שְׁטֵיינֶערְנֶע טָאוולֶען מֵיינְט מֶען דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת . תּוֹרָה מֵיינְט מֶען חוּמָש . מִצְוָה מֵיינְט מֶען מִשְׁנָיוֹת . וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁרִיבֶּען מֵיינְט מֶען נְבִיאִים וּכְתוּבִים . זַייא זַו לֶערְנֶען מֵיינְט מֶען גְמָרָא . לֶערְנְט אוּנְז דֶער פָּסוּק אַז אַלֶע תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּשֶׁנִּתְּנָה נִמְסְרָה אִיז גִינֶעבֶּען צוּ מֹשֶׁה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי :

לה הבי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילי הבי חזר דוד וסבבה ברוח הקודש שנאמר (תהלים קמה) סומך ה' לכל הנופלים :

(דף כ) **י אמר** רבי אלעזר בר אבינא גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתיב (יחזקאל ו) ויעף אלי אחד מן השרפים ואלו בגבריאל כתיב (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף ומאי משמע דהאי אחד במיכאל כתיב אמר רבי יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתיב התם (שם י) והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמונה ובשעת המגפה באחת :

(דף כ) **יא אמר** רבי לוי בר חמא אמר (ר"ל) [רבי שמעון בן לקיש] לעולם ידניז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר (תהלים ד) רגזו ואל תחטאו . אי אזיל מוטב ואי לא יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אי אזיל מוטב אי לא יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אי אזיל מוטב ואי לא יזכיר לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה . אמר

טָעהר אויף שְׁטַיין דִיא יִשְׂרָאֵל וָאם זֶענען גֶעגְרִיכֶען צוּ אַבְּתּוּגָה . אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט סָען אַזוֹי אַיין גֶיזֶעצט דָעם פָּסוּק גָאנְצָה זִיא אִיז גִיפַאלֶען . אוּג זִיא וֶועט שׁוֹין נִיט מָעהר פַאלֶען . שְׁמַיי אויף דִיא יִשְׂרָאֵל וָאם זֶענען גֶעגְרִיכֶען צוּ אַבְּתּוּגָה . רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק הָאט גִזָאגְט פוּן דֶעסטְוועגִן . אֶפִילוּ דָוִד הָט נִיט גִיוָואלְט שְׁטֶעלִין דֶעם אות נוּן וַוייל דָאם מַאכְט וְנִפִּילָה פַאלֶען . הָאט דָוִד נָאהְ גִיזוּכְט מִיט זַיין רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אוּג הָאט אָן גִיזֶעצְט דִיא יְהֹיָקִין מִיט דֶעם אות סָמֶךְ . אַזוֹי וִוי עֶר הָט גָאנְט נָאם דֶעהְנְט אוּנְטֶר אַיֶע גִיפַאלֶעגֶע :

י וְאָמַר . נָאהְ הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר אַבִּינָא גָאנְט . עֶם אִיז גֶרֶעסֶער וָום עֶם שְׁמַיי בֵּיי סִיבָּאֵל הַמַּלְאָךְ וְוִיא עֶם שְׁמַיי בֵּייא גַבְרִיאֵל הַמַּלְאָךְ . בֵּיי דֶעם מַלְאָךְ מִיכָאֵל שְׁמַיי עֶם אִז גִיפְלוּגֶען צוּ מִיר אַיינֶער פּוּן דִיא מַלְאָכִים . מִיט אַיין פְּלִיה אִיז עֶר גִיקוּמֶען . אוּג בֵּיי דֶעם מַלְאָךְ גַבְרִיאֵל שְׁמַיי אוּג דֶער מְעַנְטְש גַבְרִיאֵל הָאט גִימַיינְט אַז דָאם אִיז אֶמֶעְנְטְש] וָום אִיהְ הָאט גִיזֶעהֶן אִין חָלוֹם אִין אָנְהֵיבּ . מִיט צְוֵויי פְּלִיהֶען אִיז עֶר גִיקוּמֶען צוּ מִיר . פּוּן וַואנֶען וַויים מָען אַז דֶער אַיינֶער מֵיינְט מָען מִיכָאֵל . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גָאנְט מָען דֶעדוּנְט אֶחָד אֶחָד שְׁמַיי עֶם אִז גִיפְלוּגֶען צוּ מִיר אַיינֶער פּוּן דִיא מַלְאָכִים אוּג דָארְטֶען שְׁמַיי מִיכָאֵל אַיינֶער פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע שָׂרִים אִז גִיקוּמֶען מִיר הָעלְפֶען . זֶעהֶען מִיר אַז וואו עֶם שְׁמַיי בֵּייא אַמַלְאָךְ דֶער וָאהְרְט אֶחָד אַיינֶער . מֵיינְט מָען מִיכָאֵל . מִיכָאֵל פְּלִיהט דוּרְךְ דִיא נַאנְצֶע וֶועלְט מִיט אַיין פְּלִיה : גַבְרִיאֵל מִיט צְוֵויא פְּלִיה . אָלְטְרוּ מִיט פִּיר פְּלִיה . אוּג דֶער מַלְאָךְ הַמָּוֶת מִיט אַיין פְּלִיה :

אַבְּטּ פְּלִיה . אוּג וֶועלְ עֶם אִז אַבְּגֶפָּה פְּלִיהט עֶר מִיט אַיין פְּלִיה :

יא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ . אַמֶּענְטְש זָאל זֶעהֶן אַז אִייבִּיג זָאל דֶער יֵצֶר טוֹב־זַיין אִין־דַעם אויף דֶעם יֵצֶר הָרָע . אוּג זָאל מִיט אִימָה מִתְחַמֶּה הַאלְטֶען אוּג זָאל אִימָה אַיין גֶעמֶען . אַזוֹי וִויא עֶם שְׁמַיי אִיר זָאלְט צֶעֲרֶעגֶען אויף דֶעם יֵצֶר הָרָע אוּג אִיר זָאלְט נִיט זִינְדִיגֶען . אוּיב דֶער יֵצֶר הָרָע גֶייט אַוועק פּוּן אִיהם אִז גוּט . אוּג אוּיב עֶר גֶייט נִיט אַוועק זָאל עֶר לֶיעֶנֶען בַּתּוֹרָה . וָוארוּם עֶם שְׁמַיי אִיר זָאלְט אִין אַיינֶער פּוּן דִיא תּוֹרָה . אוּיב דֶער יֵצֶר הָרָע גֶייט אַוועק זָאל עֶר גֶייט נִיט אַוועק פּוּן אִיהם אִז גוּט . אוּיב עֶר גֶייט נִיט אַוועק זָאל עֶר לֶיעֶנֶען קְרִיאַת שְׁמַע . וָוארוּם עֶם שְׁמַיי אויף אַיינֶער גִיעֶנֶעגֶער . דָאם אִז קְרִיאַת שְׁמַע וָאם מְעַנְטְש וֶועלְ מָען גֶייט זִיךְ לֶיגֶען . אוּיב דֶער יֵצֶר הָרָע גֶייט אַוועק פּוּן אִיהם אִז גוּט . אוּיב עֶר גֶייט נִיט אַוועק זָאל עֶר אִיהם דֶער מָאנֶען עֶם טָאג פּוּן שְׁמַארְבָּעֶן .

ומצא יעשה תשובה שנא' (שם) ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר (תהלים לד) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הן שנאמר (משלי ג) כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא א"ר סחורה א"ר הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר וה' חפץ דכאו החלי יכול אפי' לא קבלן מאהבה ת"ל (ישעיה נג) אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת. ואם קבלם (עליו מאהבה) מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' (שם) והפץ ה' בידו יצלח. פליגי בה ר' יעקב בר אידי ור' (חמא) [אחא] בר חנינא תא"ל כל יסורין שיש בהם ביטול תורה אינן יסורין של אהבה שנא' (תהלים לד) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואידך אפי כל יסורין שיש בהם ביטול תפלה אינן יסורין של אהבה שנאמר (שם כו) ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי. א"ל רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא הכי אמר רבי יוחנן (רבי חייא בר) אבא אמר רבי יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנא'

כי

זאל ער טאהן תשובה אזוי ווי ער שטייט אין פסוק לאמיר אונז אומקערין צו גאט. אזער טו ניחוכט עבירות אונ טאט ניט ניפונגען זאל ער אן איינגנען וואל ער ווייסען אז די יסורים קומען אויף איהם צו גוטס אויף אויף איהם ווייל ער ליבט איהם ווי אזוי ווי ער שטייט אין פסוק ואוהב צוא דעם מענטשין ואם גאט שטראפט איהם. דורך דיא שטראף ווערט ער לערנען תורה. אונ אויב ער טאט אן ניהאנגען אז דיא יסורים קומען אויף איהם ווייל ער טאט ניט גילערנט אונ ער טאט ניט ניפונגען אז ער טאט ניט נילערנט. נאר ער טאט אבער יא נילערנט. זאל ער ווייסען אז דיא יסורים קומען אויף איהם ווייל גאט טאט איהם ליב. וויל ער אים פאר גרעסערין זיין שכר אויף יענע ווילט שטראפט ער איהם אזוי ווי ער שטייט אין פסוק ואוהב צוא דעם מענטשין ואם גאט טאט ליב שטראפט ער איהם:

אמר רבא טאט גזאגט פון רב כהודה ווענין אונ רב כחונא גזאגט פון רב הונא ווענין דער מענטש ואם גאט ווייל איהם צוא שטויסט ער איהם מיט יסורים. אזוי ווי ער שטייט אין פסוק ועמקן ואם גאט ווייל צו שטויסט ער איהם אונ מאכט איהם קראנק. איף ואוכט ווילין מיינען אפילו דער מענטש טאט ניט אן גינומען דיא יסורים מיט ליבשאפט טאט ער אויף שכר. שטייט אין פסוק אויב ער ווערט אהן ער ועט טאהן זיין נפש. אזוי ווי אקרבן איז אנדערש ניט מכפר סיירין ער בריינגט איהם מיט זיין גוטען ורעכן. אזוי יסורים בריינגען אנדערש ניט קין שכר סיירין ער נעמט אן די יסורים מיט זיין גוטען ווילען אונ אויב ער טאט אננינומען דיא יסורים מיט ליבשאפט וס ווערט אים גאט גענבין ער ועט זעהן זייער קינדער ער ועט כאנג לעבין. אונ נאך ועט ער האבען זיין לערנען ועט ער זעהן אידם בייא איהם אזוי ווי ער שטייט אין פסוק דיא זאך פון גאט דיא הורה ועט בייא איהם זיין מיט נליק. עם ירינען אין דער זאך רבי יעקב בר אידי אונ רבי אחא בר חנינא. איינער גאגט דער ואס טאט אזעלבע יסורים אז דורך זייא קען ער ניט לערנען. דיא יסורים ועגען ניט גאט ווייל גאט טאט איהם ליב. ווארום עם שטייט אין פסוק ואוהב עם נעמט ער טאט אבער אנדערער אונ דער ואס טאט אזעלבע יסורים אז דורך זייא קען ער ניט באהונען. דיא יסורים ועגען ניט ווייל גאט טאט איהם ליב. ווארום עם שטייט אין פסוק גילויבט איז גאט ואס גאט ער טאט ניט אף גיטאהן מיין באהונען אונ זיין חסד פון מיר. דאס חייסט ער טאט ניט גיטאהן אויף מיר אזעלבע יסורים אז דורך זייא זאל איך ניט קענען באהונען. רבי אבא דער זהר פון רבי חייא בר אבא טאט גזאגט. אזוי טאט גזאגט רבי חייא בר אבא פון רבי יוחנן ועגין בייערע ערלי

יג אמר (ר"ל) [רשב"ל] כל העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו שנאמר (מיכה ה) ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר (משלי כג) התעף עיניך בו ואיננו . ואין רשף אלא יסורין שנאמר (דברים לב) ולחומי רשף אפר [ליה] רבי יוחנן הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר (שמות מו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה ונו' אלא [אימא] כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקדוש ב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנאמר (תהלים לח) נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר ואין טוב אלא תורה שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם וגו' . אמר רבי זירא ואי תימא רבי תנינא בר פפא בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם . [מדת בשר ודם] אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח . אבל הקב"ה אינו כן נתן תורה לישראל ושמח שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם ותורתי אל תעזובו . אמר רבא אמר רב הונא [ואיתימא רב חסדא] אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו. שנא' (מיכה ג) נחפשה דרכינו ונחקורה.פשפש (במעשיו)

יג אָמַר . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָאוֹמֵר וְעוֹסֵק עִם רַעֲוָתוֹ תּוֹרָה שֵׁירְדִין וְזֹקְפִין אֶפִּילוּ אֶת פִּין אֵיהֶם יְסוּרִים . וְאוֹרְחוֹ עִם שְׁמַטְיִיט אֵין פָּסוּק וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף . עוּף מַיְינְט מֶען דַיְא תּוֹרָה וְאוֹרְחוֹ עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק הַתְעֵף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ אַז דוּא וְוִעְסְט נָאר אַוֶּועק מַאכְּען בַּיינֶע אוֹיגֶען פּוּן דַיְא תּוֹרָה . אִיז שׁוֹין דַיְא תּוֹרָה נִיטָא בַּיי דִיר . זַיְא וְוִעְט פּוּן דִיר פַּאר גֶעסְען וְוֶערִין וְהַתְעֵף אוֹב עוּף אִיז אֵיין זַאךְ . אַזוֹ וְוִיא הַתְעֵף מַיְינְט מֶען דַיְא תּוֹרָה . אַזוֹי עוּף מַיְינְט מֶען אוֹיךְ דַיְא תּוֹרָה] . אוּן רֶשֶׁף מַיְינְט מֶען יְסוּרִים . וְאוֹרְחוֹ עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק וּתְחוֹמֵי רֶשֶׁף רַי מַלְחָמָה פּוּן דַיְא יְסוּרִים . דֶּעֶר פָּסוּק מַיְינְט אַזוֹי וּבְנֵי רֶשֶׁף דַיְא יְסוּרִים יַגְבִּיהוּ וְעֶלְטֶען זַיךְ אוֹיךְ דַיְיגֶען . וְוֶעלֶען אָפּ גִיטָאהן וְוֶערִין עוֹיךְ רוֹזִיךְ רַי תּוֹרָה . אַז מֶען וְוִעט לֶערְנֶען תּוֹרָה וְוֶעלֶען זַיךְ אָפּ טָאהן דַיְא יְסוּרִים פּוּן דֶעם מֶענְטְש . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן נָאזְאגְט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ . אֲפִילוּ קִינְדֶער וָאם זֶענֶען אִין אַהֲדֶר אוּג לֶערְנֶען נָאר תּוֹמֶשׁ וְוַיסְען אוֹיךְ דַיְא זַאךְ אַז מֶען לֶערְנְט תּוֹרָה טוּהָען זִיךְ אָפּ פּוּן אִיהֶם יְסוּרִים . וְאוֹרְחוֹ עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק גָּאט הָאט גְּזָאגְט אוֹיב דוּ וְוִעסְט הָעֶרְן צוּ דֶעם קוֹל פּוּן גָּאט . אוּן דוּא וְוִעסְט טָאהן וָאם גָּאט גִיפֶעלְט . שְׁמַטְיִיט וַיְיטֶער אִיךְ וְוֶעל אָפּ טָאהן פּוּן דִיר אַלֶע קְרַאנְקְהַיְט . נָאר אַזוֹי זָאג יֶעדֶער מֶענְטְש וָאם הָאט צַיְיט צוּ לֶערְנֶען אוּג לֶערְנְט נִיט בְּרֵיינֶגְט גָּאט אוֹיף אִיהֶם פַּארְשִׁידֶענֶע יְסוּרִים אוּג וַיְיא פַּר דַארְבֶּען אִידֶם . וְאוֹרְחוֹ עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק וַוייל אִיךְ בִּין פַּאר שְׁטוֹסְט אוּג פַּאר שְׁוִוּיגֶען גִיוָואלְען פּוּן גוּטֶם הָאבּ אִיךְ פַּארְשְׁפִּיכְט שְׁמֶערְצִין . גוּטֶם מַיְינְט מֶען נָאר דַיְא תּוֹרָה אַזוֹי וויא עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק אִיךְ הָאבּ אַיְיךְ גִיגֶעבֶּען אַגוּטֶע לֶערְנוּנְג מַיין תּוֹרָה זָאלְט אִיר נִיט פַּאר לָאזֶן .

רַבִּי זֵירָא הָאט גְּזָאגְט . אוּן אַנְדֶערְע זָאגֶען רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא הָאט גְּזָאגְט זֶעה אַז דַיְא מִדּוֹת פּוּן גָּאט אִיז נִיט וויא דַיְא מִדּוֹת פּוּן אַמֶּענְטְש . דַיְא מִדָּה פּוּן אַמֶּענְטְש אִיז אַז אַמֶּענְטְש פַּר קוֹיפְט אַנְאךְ צוּ זַיין חָבֵר . דֶּעֶר וָאם פַּאר קוֹיפְט אִיז טְרוֹיעֶרִיג . אוּן דֶּעֶר וָאם קוֹיפְט אִיז פְּרֵייֶלאךְ . אֲבֶּער גָּאט אִיז נִיט אָזוֹי . עֶר הָאט אַוֶּועק גִיגֶעבֶּען דַיְא תּוֹרָה צוּא דַיְא יִזְרָעֵל אוּג עֶר פְּרֵייט זִיךְ . אָזוֹי וויא עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק גָּאט גָּאט צוּא דַיְא יִזְרָעֵל אִיךְ הָאבּ אַיְיךְ גִיגֶעבֶּען אַגוּטֶע לֶערְנוּנְג אִיר זָאלְט נִיט פַּאר לָאזֶן מַיין תּוֹרָה . וַיְיל גָּאט בֶּעט רַי יִזְרָעֵל זַיְיא זָאלְן הַיְטֶן רַי תּוֹרָה . הָט דָאךְ גָּאט הַגָּאה דָר פּוּן וָוס עֶר הָט אַוֶּועק גִיגֶעבֶּען רַי תּוֹרָה צוּ רַי יִזְרָעֵל :

אָמַר רַבָּא . רַבָּא הָאט גְּזָאגְט פּוּן רַב הוּנָא וְוֶעגֶן . אוּן אַנְדֶערְע זָאגֶען רַבָּא הָאט גְּזָאגְט פּוּן רַב חִסְדָּא וְוֶעגֶן אַז אַמֶּענְטְש זֶעהט יְסוּרִים קוֹמֶען אוֹיף אִיהֶם . גָּאט שְׁטַרָאפְט אִיהֶם וָאל עֶר זוֹכֶען אִין זַיְיגֶע מַעֲשִׂים צוּ עֶר הָאט נִיט קֵיין עֲבֵירוֹת אַזוֹי וויא עִם שְׁמַטְיִיט אִין פָּסוּק לָאמִיר זוֹכֶען אוּנְזֶערְע וְוֶעגֶן אוּג לָאמִיר פָּארְשְׁטֶען . אַז עֶר הָאט גִיזוּכְט אוּג הָאט גִיפוּנֶען עֲבֵירוֹת

כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו (על) כל עוונותיו. אמר ליה רבי יוהנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב (שם טז) בחסד ואמת יכופר עון חסר זו גמילות חסדים שנאמר (שם כה) רודף צדקה וחסד. אמת זו תורה שנאמר (שם כג) אמת קנה ואל תמכור אלא קובר את בניו (מנלן) [מנין] תנא ליה ההוא סבא משום רבי שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם (ירמיה לב) ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם. אמר רבי יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. ונגעים לא (הוי יסורין של אהבה) והא (אמר מר) [תניא] כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה מובח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א (ל"ק) הא לן והא

שְׁמָרַאפְט דִיךְ נָאט שְׁטַיִיט נָאךְ דֶעם פָּסוּק וַייל דִיךְ בְּרַיינְגען אין דִיא גוּטֶע לַאנְד. פּוּן וַאנֶען וַיִיס מָען אַז עוֹלָם הַבָּא בְּעִקּוּמְט מֶען אַנְדָערְש נִיט נָאר דוּרְךְ יִסּוּרִים. וַוארוּם עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דִיא מִצְוָה אִיז אַזוֹי וִויא אַלַיכְט. אוּן דִיא תּוֹרָה אִיז דָאס בְּעַרַיכְטוּנְג. אוּן דַי וַוָעג צוּם אַייבִּיגען לֶעבֶּען בְּעקוּמְט מֶען דוּרְךְ שְׁטַרָאף פּוּן יִסּוּרִים:

תָּנֵי. אַתַּנָא הָאט נִיטְעַרְזוּנְט בַּאר רַבִּי יוֹחָנָן. דָער מֶענְטְש וָאס לֶעְרוּנְט תּוֹרָה אוּן טוּט חֶסֶד מִיט מֶענְטְשֶׁן אוּן עֶר בַּאקוּמְט זַייֶנֶע קִינְדֶער אִיז מֶען אִיהם מוֹחֵל זַייֶנֶע אַלֶע עֲבֵירוֹת. דָּס רַבִּי יוֹחָנָן נִיזָאגְט צוּם תַּנָּא דּוּרְךְ תּוֹרָה אוּן גְּמִילוּת חֲסָדִים אַז מֶען אִיז מוֹחֵל דִי עֲבֵירוֹת אִיז רֶעכְט. וַוארוּם עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דּוּרְךְ חֶסֶד אוּן אֱמֶת וֶועְרְט פַּאר גֶעבֶּען דִיא עֲבֵירוֹת. חֶסֶד מִיינְט מֶען גְּמִילוּת חֲסָדִים וָאס אַיין מֶענְטְש טוּט דֶעם אַנְדֶערֶען. אַזוֹי וִויא עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק עֶר זָאגְט נָאךְ צוּ גֶעבֶּען צְדָקָה אוּן צוּ טָאן חֶסֶד. אֱמֶת מִיינְט מֶען דִי תּוֹרָה אַזוֹי וִוי עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דּוּ זָאלְסְט קִיפֶּען אֱמֶת אוּן זָאלְסְט דֶעם אֱמֶת נִיט פַּאר קוּפֶּען. דָאס מִיינְט מֶען דִיא תּוֹרָה. אַז עֶר קוּפְט דִיא תּוֹרָה קֶען עֶר זִיא נִיט פַּאר קוּפֶּען. אַז עֶר לֶעְרוּנְט זַיין תּוֹרָה וָואס עֶר הָאט זִיא נִיקוּפְט מִיט זַיין אַנְדֶערְן. בְּלַייבְט זִיא דָאךְ פּוּן דֶעסְטְווֶעגֶן בַּייא אִיהם אוֹיךְ. אָבֶּער אַז אֲמֶענְטְש בַּאקוּמְט זַייֶנֶע קִינְדֶער פּוּן וַואנֶען וַוייס מֶען אַז מֶען אִיז אִיהם מוֹחֵל זַייֶנֶע עֲבֵירוֹת. דָאס זַיין אַלְטֶער כֹּאן נִיזֶען זוֹי רַבִּי יוֹחָנָן וָואס עֶר הָאט נִיהֶערְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אַז מֶען לֶערְנְט אָפּ דִי וֶועלְט עֶרְגְּעֶנְס פּוּן דָאס אַנְדֶערֶע. דָּא שְׁטַיִיט מִיט חֶסֶד אוּן אֱמֶת אִיז מֶען מְכַפֵּר עָוֹן. דִיא עֲבֵירוֹת. אוּן דָאךְ שְׁטַיִיט עֶר בְּצָאהְלְט דֶעם עָוֹן. דִיא זִינְד פּוּן דִי עֶלְטֶערְן צוּ דִי קִינְדֶער. דִיא קִינְדֶער שְׁטַארְבְּן דּוּרְךְ דִיא זִינְד פּוּן דִיא עֶלְטֶערְן. אַזוֹי וִויא אַז מֶען טוּט חֶסֶד אוּן מֶען לֶערְנְט תּוֹרָה אִיז מֶען מוֹחֵל דִיא עֲבֵירוֹת דּוּרְךְ דֶעם צַעַר:

אָמַר. רַבִּי יוֹחָנָן הָאט נִיזָאגְט אַז אַייגֶעֶר הָאט אַנְגֶעֶנֶע. וַאזוֹי וִוי עָם שְׁטַיִיט אִין פָּרְשָׁה תַּזְרִיעַ אוּן עֶר בַּאקוּמְט זַייֶנֶע קִינְדֶער. דָאס אִיז נִיט יִסּוּרִים פּוּן לִיבְשַׁאפְט. פְּרֶעגְט דִי גְּמָרָא מִיר הֶאבֶּן דָאךְ גִיזֶען וָואס עָם הָאט נָאר אֲזוֹי גֶענֶע פּוּן דִיא פִּיר עֶרְגְּסְטֶע אַייגֶענְשַׁאפְטֶן וָואס דִיא מִשְׁנָה רֶעכְנְט אִין מַסֶּכֶת נְגָעִים אִיז דִיא נֶגַע אוֹיף אֵיהם מְכַפֵּר אַזוֹי וִויא דָער מְזִבֵּחַ. וְנִמְצָא דָאךְ נְגָעִים מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת. עֲנְטְפֶּערְט דִיא גְּמָרָא מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת וְנִמְצָא נְגָעִים. נָאר אַז נָאט זַייט אוֹיף אַייגֶעם גְּעבֶּען יִסּוּרִים צוּ פַּאר גֶרֶעכְטֶערְן זַיין שְׂכַר וַוייל עָר הָאט אִיהם לִיב. נִיט עָר אִיהם נִיט נְגָעִים. נָאר אַנְדֶערֶע יִסּוּרִים. אוּן אוֹיב דוּא וַוילְסְט וָועל אִיךְ דִיר עֲנְטְפֶּערְן דָאס אִיז נִיט אַזוֹי אִין בְּבֶל אַז אֲמֶענְטְש הָאט אֲנֶגֶענֶע מֵעֶר וְיִצְחָק בַּייא זִיךְ אִין שְׁטוּב. וְנִמְצָא נְגָעִים אוֹיךְ זַיין יִסּוּרִים פּוּן לִיבְשַׁאפְט. אֲבֶּער אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַז אֲמֶענְטְש הָאט אֲנֶגֶענֶע טוּט עָר אַרוּם גַיין וואוֹהֲנֶען אוּנְטֶער דִיא שְׁמֶא אוּן אִיז טָמֵא. אֲזוֹי נְגָעִים אִיז נִיט פּוּן לִיבְשַׁאפְט וְנִמְצָא

זכר וכ . שמעני תגבר תמר וגו' : למדנו . כלו' והוכרח לומר למדנו : ולמד בניה ביכורין דכתיב לכתיב למלך ככרית . מהר הקלוף שנמשפט ומוכר . לפ יכוונו ממרקין כל שומניו של מלח . נרסינן :

כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא כה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי תלמדנו (כל' נסנו"ן) אלא תלמדנו (גלי"ו) דבר זה כתורתך תלמדנו כל וחוכר משן ועין מה שן ועין שהוא אהר מאבריו של אדם [עבד] יוצא בהם לחירות יסורין שממרקין כל גופו של אדם לא כ"ש והיינו (דאמר רבי לוי) [דדשב"ל דאמר רשב"ל] נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין [נאמר ברית במלח דכתיב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב (דברים כה) אלה דברי הברית] מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין מכרקין וכלו עונותיו של אדם :

יד הניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות (טובות) נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכלם לא נתנן אלא על ידי יסורין ואלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא . תורה מנין דכתיב (מלכים מ) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וגו' . ארץ ישראל מנין דכתיב (דברים ח) וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך . וכתיב בתריה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה . העולם הבא מנין דכתיב (משלי ו)

כי

יִסּוּרִים . סַי דְיָא יִסּוּרִים וָאם מֵעַן קֶען נִיט לֶעֶרְנֶען דּוּרְךְ זַייא . אוּן סַי דְיָא יִסּוּרִים וָאם מֵעַן קֶען נִיט בַּאוּוֶעֶן דּוּרְךְ זַייא . וָענֶען אֵרֶץ יִסּוּרִים פּוּן לִיבְשַׁאפְט . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק זָעמְעוּ נָאט הָאט לִיב שְׁטָראפְט עֶר אֵיהֶם . נָאר וָאם הֶען שְׁטַייט וּמִתּוֹרָתְךָ תְּלַמְּדֶנּוּ דוּ לֶערוּנְסְט אֵיהֶם פּוּן דֵיין תּוֹרָה . אַל תִּקְרִי תְּלַמְּדֶנּוּ . דוּא זָאלְסְט נִיט לֶייענֶען דוּא טוּהסְט אִים לֶערְנֶען תּוֹרָה . אֶלָּא תְּלַמְּדֶנּוּ נָאר דוּא זָאלְסְט לֶייענֶען תְּלַמְּדֶנּוּ דְיָא זַאךְ טוּהסְטוּ אוּנְז אֲפּ לֶערְנֶען פּוּן דֵיין תּוֹרָה . דְיָא זַאךְ אַז עֶס אִיז וואהל צוּא הֶעם מֶענְטֶש וָאם דוּא שְׁטְראפְּסְט אֵיהֶם . לֶערְנֶען מִיר אֲפּ פּוּן דֵיין תּוֹרָה אִיךְ לֶערֶן אֲפּ אַזאךְ וְחוֹמֶר פּוּן שֵׁן וְעַיִן . אַזוֹי וויא אַז אַבַּעל הַבַּיִת הָאלְט אוֹים זַיין קְנֶעכְט אַצַּאן אָרֶער אַאוּג . וָאם דָאם אִיז נָאר אֵיין גְּרִיד פּוּן דֶעם מֶענְטֶשְׁינם גְּזִינְדֶער . גֶייט אַקְנֶעכְט צְרוּיס פַּייִ דּוּרְךְ דֶעם . יִסּוּרִין וָאם זַייא צוּא בְּרֶעכְן דֶעם נַאנְצֶען גוּף פּוּן מֶענְטֶש אִיז דֶען נִיט נֶעווֶיסּ אַז דֶער מֶענְטֶש זַאךְ דּוּרְךְ זַייא פְּרֵי וֶוערִין פּוּן אַלֶע צָרוֹת אוּג הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא . אוּג דָאם אִיז וָאם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָאט גָאנְט . וָאוּרוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָאט גָאנְט עֶס שְׁטַייט דֶער וָאוּרְט בְּרִית בַּיי זַאלְץ אוּג עֶס שְׁטַייט דֶער וָאוּרְט בְּרִית בַּיי יִסּוּרִים . עֶס שְׁטַייט דֶער וָאוּרְט בְּרִית בַּיי זַאלְץ . וָאוּרוּם עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק וְלֶא תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ דוּא זָאלְסְט נִיט פַּאר שְׁטֶערִין זַאלְץ פּוּן אַקְרָבָּן וָום דָאם אִיז דֶער בּוּנְד פּוּן נָאט . אוּג עֶס שְׁטַייט דֶער וָאוּרְט בְּרִית בַּיי יִסּוּרִים . וָאוּרוּם עֶס שְׁטַייט בַּיי דְיָא תּוֹכָחָה אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית דָאם וֶענֶען דְיָא רֵייד פּוּן דֶעם בּוּנְד וָאם נָאט הָאט גֶימַאכְט מִיט דְיָא יוּדֶען . אַזוֹי וויא דֶער וָאוּרְט בְּרִית וָאם שְׁטַייט בַּיי זַאלְץ . זַאלְץ מַאכְט גִישְׁמַאק דְיָא פְּלֶיש . אַזוֹי דֶער וָאוּרְט בְּרִית וָאם שְׁטַייט בַּייא יִסּוּרִים . יִסּוּרִים מָעקְן אֲפּ אַלֶע עֲבֵירוֹת פּוּן מֶענְטֶשֶׁין אוּג מַאכֶּן זִים זַיין לֶעבֶּן אוֹיף עוֹלָם הַבָּא :

יד הַנִּיא . מִיר הָאבֶּען גֶיהֶערְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי זָאגְט . דְרֵיי גוּטֶע מַתָּנוֹת הָט נָאט גֶיגֶעבֶּן צוּ דְיָא יוּדֶען . אוּג דְיָא אַלֶע דְרֵיי מַתָּנוֹת הָאט מֶען זַייא אַנֶהֶערְט נִיט גֶיגֶעבֶּן נָאר דּוּרְךְ יִסּוּרִים נָאר זַייא דֶער מֶענְטֶש בֶּעקוּמֶען . דָאם וָענֶען דְיָא דְרֵיי מַתָּנוֹת . תּוֹרָה . אוּג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּג עוֹלָם הַבָּא . פּוּן וָאנֶען וויים מֶען צוּ תּוֹרָה בֶּעקוּמְט מֶען אַנֶהֶערְש נִיט נָאר דּוּרְךְ יִסּוּרִים . וָאוּרוּם עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק וואוהל צוּא הֶעם מֶענְטֶש וָאם נָאט שְׁטְראפְּט אֵיהֶם מִיט יִסּוּרִים . וָאוּרוּם דּוּרְךְ דִי יִסּוּרִים לֶערְנְסְטוּ אֵיהֶם דֵיין תּוֹרָה . פּוּן וָאנֶען וויים מֶען אַז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בֶּעקוּמְט מֶען אַנֶהֶערְש נִיט נָאר דּוּרְךְ יִסּוּרִים . וָאוּרוּם עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק דוּ זָאלְסְט וויסֶען סִיט דֵיין הָאֶרץ . אַזוֹי וויא אַכְטְנְטֶש שְׁטְראפְט זַיין זוהן אַזוֹי שְׁטְראפְט דִיךְ נָאט . צוּא וָאם

אמר ליה אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות. אי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר. אמר ליה להאי שופרא דלבי בעפרא קא בכינא אמר ליה על דא ודאי קא בכית ובכו תרוויהו. אדהכי והכי אמר ליה חביבין עליך יסורין אמר ליה לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא הוו ליה ארבע מאות דני דחטרא איתקוף עאל לנביה רבי יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן. (ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן). אמרו ליה ליעיין מר בכליה אמר להו ומי חשידנא בעיניכו אמרי ליה מי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא. אמר להו אי איכא (מאן) דשמיע עלי מילתא לימא אמרי ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שיבשא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא נגיב ליה כוליה אמרי ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב ושמע טעים אמר

לית הפופלים: לי משום תוכח. שלא לעגדם בכעס כלעוקר: לאחד המרבה. לעניין קרבנות שניהם כשלם מצוות נאמר שאחד המרבה הרי ניחות ובמתמיד הרי ניחות לעומתו שאחד המרבה וכו': לי משום מזוני. שאוכל בשבילו: על דא ודאי קא בכית. על זאת ודאי יש לך לבכות: דף. תכיות: הקיפוה. כתיעיו: ליעיין מר בכליה. יפשפש במעשיו: חשיד קמיה. חס ושלום כך הוא עלי דבר שאני נזהר להזהר כי יודעיני: שביקא. הלקו בזמורות בגמ' שמוסכין מכם בשעת הזמיר ומכת כשם שמולקין ניין ך מולקין בזמורות וכוקנים. מיניה מפומבדיתא שביקיה: מי שביק לי מידי מיניה. וכי לימי תשוד בעיניכם שהוא גנוב לי כלכך יותר מהלקו: כתר גנבא גנוב וכו'. כגנוב מן הגנוב לקח הוא משום שמם גניבה:

יוחנן גנאגט צו רבי אלעזר אויף וואם ווייסטו. אויב ווייל דוא האסט ניט גיקערופט פיל תורה. מיר האבען גיקערופט פיל תורה אויף וואם לערנסט פיל תורה אוז דער וואם לערנסט וויניג וויל ער קען ניט מהרר לערנען! וענען בייהר נגליך בייט נאט. נאר זייא ואלען לערנען וויל נאט האט גיהייסען. אוז אויב דוא ווייסט ווייל דוא בייסט ניט רייך. ניט יעדער מענטש איז זוכה צוא צוויי טישען. תורה מיט עשירות. אויב דוא ווייסט ווייל דוא האסט ניט קיין קינדער האט איז דער בייגדול פון מיין צעהנטין קינד וואם איז גישטארבען. האט רבי אלעזר גנאגט צוא רבי יוחנן אויף דיא שייקייט דייגע וואם ווען פאר פוילט ווערין אין די ערד. האט רבי יוחנן גנאגט צו רבי אלעזר אויף דעם נעווים אויף דעם דארף מען נעווים ווייגען האבען זייא בייהר גיוויינט. דער וויל האט רבי יוחנן גנאגט צו רבי אלעזר דיא יסורים וענען דיר ליב האט רבי אלעזר גנאגט צו רבי יוחנן אויף ווייל ניט דיא יסורים אוז ווייל ניט זייער שכר. האט רבי יוחנן גנאגט צו רבי אלעזר גיב מיר דיין האנט. האט רבי אלעזר גיגעבען זיין האנט צו רבי יוחנן. האט רבי יוחנן אים אויף גישטעלט פון זיין קרייונק:

רב. רב הונא האט גיהאט פיר הונדערט פעסער ווין וענען זייא נאהער ניוואריין. איז ארין גינאנגען צו איהם רב יהודה דער ברודער פון רב סלא חסידא אוז נאך רבנן. אוז אנדערע נאנען רב אדא בר אהבה אוז דיא רבנן וענען ארין גינאנגען צו איהם אוז זייא האבען גנאגט צו רב הונא נאל דער רבי אכטונג גיבען אין זייא זאבען אויב ער האט ניט עפעס אין עבירה. האט רב הונא גנאגט צו זייא בין איך דען חשוד אין אייערע אויגען איך נאל האבען עבירות. האבען דיא רבנן גנאגט צו רב הונא איז דען נאט אין חשר ער נאל שטראפען אז דעם מענטש קומט ניט דער שטראף. הט רב הונא צו זייא גנאגט אויב עם איז רא צוויישען איך ווער עם האט אויף מיר עפעס גיהערט אז איך האב גיטאהן אעבירה. נאל ער נאגען. האבען דיא רבנן גנאגט צו רב הונא אזוי האבען מיר גיהערט אז דער רבי ניט ניט צוא זיין ארים אחלק פון דיא צוויינגען ואם מען שנייט אפ פון דיא ווין שטאקין ואראים הייסט אז איינער נעמט אמענטש ער נאל ארבייטען אין זיין פעלד. דאפיר ווען ער איהם נעבין אחלק פון ארץ ואם ווען ואוקמען אין פעלד. נאגט רב הונא צו דיא רבנן. דער ארים לאזט מיר נאר ניט פון דעם ווין נארטען ער נבוט אין נאנצען ואם הייסט ער נעמט נאך פון מיין העלפט אויף. האבען דיא רבנן גנאגט צוא רב הונא דאם איז ווען מענטשין זאגען אז מען נבוט פאר זוכט מען אויף אטעם פון גנבה. האט רב הונא גנאגט צו

והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא והא בפרהסיא . ובנים לא היכי דמי אי לימא דהוו ליה ומיתו והאמר רבי יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא חוו ליה כלל והא דהוו ליה וזמיתו :

(ע"ב) **תן רבי** יוחנן הלש שאל לגביה רבי חנינא אמר ליה חביבין עליך יסורין אמר ליה לא הן ולא שברן אמר ליה הב לי ידך יהב ליה וידיה ואוקמיה ואבאי לוקים רבי יוחנן לנפשיה דהא רבי חייא בר אבא חלש ועאל לגביה רבי יוחנן ואמר ליה חביבין עליך יסורין אמר ליה לא הן ולא שברן אמר ליה הב לי ידך יהב ליה ידא ואוקמיה וליקום איהו לנפשיה אמרי אין

גם ומצטרע טעון שיעור הוצה להן מיק יסורין בל מחבם . בכל אחיכם פעונין שעות הוו מוצה בפרהם . ויסורין בל להכה . ובפוכפים הקבו על זה בזמנן רבי יוחנן לית היה ניהא שעות מהנות ויש מיכרים לעמיו קומתה שמחרין בתרן ישראל ועל בנכל : בגמרא . מתה בנדון : דין גרמא . זה עלם בל בן עם לי שמם לו : כיר . כמו בר ובר עלם פחות מבכפוקס שאינו ממגע במגע ויש נוהגו קבוע בסדר לענמת נפש . ומלאתי כתוב פירוש ר"ה זה בשפם היה בן מהר ובן בחת הינו שמע ומבכת בגם מרי לית בהו ניה יסורין שאינם מלהנם : הוו ליה ומיתו . הוו יסורין בל להכה שהמיתו מבפרים את עומדין :

גליה . רבי יוחנן לדרעיה : בפל נהורא . שהיה בבהו מנסיך בישם היה מהר בדתמרין בפשוכר

חבוש סתיר את עצמו מבית האסורין . רבי אלעזר חלש שאל לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדרעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי רבי אלעזר

אבר

אות אַז דוא ווילסט ווערן אזוי דיר נאנגן אז ער האט אנגעגאן אין דער שטיל אונטער דיא קלייד ער וואס קליידט זיך מיט . איז דאס יסורים פון ליבשאפט . ער ווערט ניט פאר שעמט . אבער אז דיא נעגע איז אויף אזוי אארט וואס אלע ליט יסורים פון ליבשאפט ווענען נאר צו כבוד זיין אויף עבירות . פרעגט דיא נמרא קינדער איז ניט יסורים פון ליבשאפט . וי מיינט מען . זאל איך נאגן אז מיינט ער האט ניהאט קינדער אזא זייא ווענען גישטאארבין . איז דאס ניט יסורים פון ליבשאפט . רבי יוחנן האט דאך ניינאזט דאס איז דער בין צעהאלטען זוהן וואס איז בייא אים גישטארבין רבי יוחנן האט בעהאלטין דעם בייניריך ער זאל זיך הער מאנען זיין צער אזא זאל טרייסטען הער מיט אנהערע מענטשין אזא אזוי אמענטש וויא רבי יוחנן האט דאך נעווים נאר ניהאט יסורים פון ליבשאפט . ענפערט דיא נמרא הער מענטש וואס דט צער וויל ער האט נאר ניט ניהאט קיין קינדער : דאס איז ניט יסורים פון ליבשאפט . אזא הער מענטש וואס האט צער וויל ער האט ניהאט קינדער אזא זייא ווענען גישטארבין . דאס איז יסורים פון ליבשאפט :

תן רבי . יוחנן איז קראנק גיוואארן איז רבי חנינא ארויין גינאנגען צו אים . האט רבי חנינא גיוואזט צוא רבי יוחנן . דיא יסורים ווענען ליב אויף דיר . האט רבי יוחנן גוואזט צוא רבי חנינא איך וויל ניט דיא יסורים אזא איך וויל ניט זייער שכר . האט רבי חנינא גוואזט צוא רבי יוחנן גיב מיר דיין האנט . דט רבי יוחנן גינעבען זיין האנט צו רבי חנינא האט אים רבי חנינא אויף גישטעלט פון זיין קרייגק . פרעגט דיא נמרא פאר וואס האט ניגיארפט רבי יוחנן אז רבי חנינא זאל אים אויף שטעלן . זאל רבי יוחנן זיך אריין אויף שטעלן וואזוס רבי חייא בר אבא איז קראנק גיוואארן איז רבי יוחנן ארויין גינאנגען צו אים האט רבי יוחנן דט גוואזט צו רבי חייא דיא יסורים ווענען דיר ליב . האט רבי חייא גוואזט צוא רבי יוחנן איך וויל ניט דיא יסורים אזא וויל ניט זייער שכר . האט רבי יוחנן גוואזט צוא רבי חייא גיב מיר דיין האנט האט רבי חייא גינעבען זיין האנט צו רבי יוחנן האט רבי יוחנן אים אויף גישטעלט פון זיין קרייגק . קען דאך רבי יוחנן אויך אויף שטעלן אמענטש פון זיין קרייגק האט זיך רבי יוחנן מרין בראכט אויף שטעלן פון זיין קרייגק . ניט וואראטן אויף רבי חנינא . ענפערט די נמרא איך ווער דיר זאגן . אניבזונדערקן ניט זיך אלין אויף בינדען צו ניין פון תפי"ה . רבי אלעזר איז קראנק גיוואארן איז רבי יוחנן ארויין גינאנגען צו אים . האט רבי יוחנן גיזעהן או רבי אלעזר שלאפט אין אפיסטערע שטוב . האט רבי יוחנן אויף גידעקט זיין האנט אז גיפאלן אליכטינקיט אין שטוב . היט רבי יוחנן גיזעהן או רבי אלעזר ווינט . האט רבי

כז הפלתו בפניו שנאמר (ישעיה יח) מורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם) ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר (דברים לב) צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אכר רב (אסי) [יוסי] בר' חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר (ישעיה מח) לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וגו':

כח ו יז (תניא) אבא בנימין אומר אלמלא נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין אמר אביי אינהו נפישי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. א"ר הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבוותא מימיניה שנאמר (תהלים צא) יפול מצדך אלף ורבבה מימינך. אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מינייהו הוי הני ברכי דשלהי מינייהו (הוי) הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפי מינייהו

כז הפלתו בפניו שנאמר (ישעיה יח) מורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם) ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר (דברים לב) צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אכר רב (אסי) [יוסי] בר' חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר (ישעיה מח) לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וגו':

כח ו יז (תניא) אבא בנימין אומר אלמלא נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין אמר אביי אינהו נפישי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. א"ר הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבוותא מימיניה שנאמר (תהלים צא) יפול מצדך אלף ורבבה מימינך. אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מינייהו הוי הני ברכי דשלהי מינייהו (הוי) הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפי מינייהו

גָּעִפְּרִיבָּען אַיין אין שוהל. אוג ער האָט מדה. נעמט מען ניט צוא דעם ערשטינם תפלה. אָר מען וואַרפט אים ַיין תפלה אין פנים. אזוי ווי עם שטייט ער איז זיך אליין שולדיג ואם מען האָט איהם ניטאַרפען ַיין תפלה אין פנים. דוא האָסט ניטיינט אז דורך דיר וואָם דו ביסט אוועק גינאַנגען פון שוהל אוג האָסט ַיין חבר אליין גילאזען. וועט נאט פאר לאזען דיא ערך אוג וועט אויך אוועק ַיין חבר אליין לאזען. ניין. נאט וועט ניט אוועק ַיין פון איהם אוג וועט איהם היטען ביז נאך ַיין דאונען. נאך מיטאג קיט ַיין אוועק ַיין או דורך איהם וועט זיך אפ טאהן דיא שכינה פון היא יוהין. אזוי ווי עם שטייט צור האָט זיך פשי נאט וואם ער האָט דיך בשאפען האסטו איהם פאר געסען. אוג אויב ער האָט ניוואַרט אויף ַיין חבר ביז ער האָט אפ גידאונט. וואם איז ַיין שכר. האָט רבי יוסי ברבי חנינא גזאגט ער איז וכה צו די ברכות. אזוי ווי עם שטייט וועט דוא וואסט ניוואַרט אויף ַיין חבר ביז ער וועט אפ דאונען. ווייב איך האב גיהייסען מען זאל טאהן חסך אוג וואסטען. וואלט זיך ציהען ַיין פריד אזוי ווי אמייך ואוג ווי וויטער שטייט אין פסוקו. אוג ַיינע קיכער וואלטען גיזעהן אזוי פיל אזוי ווי ואמד ואוג ווי וויטער שטייט אין פסוקו:

יח הנא. מיד האבען גילערנט אבא בנימין זאגט ווען מען וואלט גינעבען רשות צוא דיא אויג או ווי זאל ווהן אלע שדים וואם שטייען פאר איהם וואלט קיין בשעפענש ניט ניקענט בשטיין פאר ך יא מזיקים וואם ער וואלט גיזעהן. אבייו האט גזאגט דיא שדים זענען מהר ווי מיר זענען אוג ַיייא שטייען אויף אונז אזוי ווי דיא קייסיכדיג ריכ וואם איז ניסאכט ארום דעם קניינעם בערניך וואם אויף דעם בערגיל איז גיפלאנצט אנויין שטאק. אזוי זענען דיא שדים ארום אונז. רב הונא האט גזאגט ועדר איינצעלנער פון אונז שטייען טוועגד שדים פון ַיין ריכקע ַיייא אוג צעהן טוועגד שדים שטייען פון ַיין רעכטע ַיים. אזוי ווי עם שטייט אין פסוק עם וועט אזוי פאלן פון ַיין ריכקע ַיייט טוועגד שדים אוג צעהן טוועגד שדים וועלין אוועק פאלן פון ַיין רעכטע ַיייט. רבא האט גזאגט דיא איינגשאפט וום עם איז וען מען זאגט שבת ארבשה האם איז פון ַיייא. פון די שדים. דיא קניא וום ַיי וועלן מיר האם איז פון ַיי. פון דיא שדים. דיא קיכער פון די בבען ואם ַיי וועלן געשווינד

כמוך למספר . כל ימי כבהרי שגם לעשיה מלאכה
ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי עד
שתקרוץ ק"ש ותתפלל . וכתבו בהוספות שמותר
לעסוק בתורה קודם שתפלה : צפון לדרום . נתפשט
וירוגלוסיה זה לצפון וזה לדרום . ונלפע כעיני
שבשיטה כמודה לו במערב לפיכך נכון להסב דרך
השמיטו לדרומה לתימנה : ופמוך . לצפון וסיפיה
דקדע ישבעו נגיס : המלך נמוך . המלך ימי

אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי איקר חלא ואזדבן בדמי דחמרא :

מז תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על הפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום (על הפלתי שתהא לפני מטתי) כאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר ר"י אמר רב ואמרי לה ריב"ל ואמרי לה במתניתא תנא אבא בנימין אומר כנון למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הכותל שנאמר (ישעיה לז) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' . לא היכא לפני מטתי אלא אימא סמוך למטתי . ועל מטתי שתהא נתונה וכו' דאמר רבי חמא בר חנינא ואמרי לה אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר (תהלים יז) וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים . רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא תמלא בטנם וכתיב התם (בראשית כה) וימלאו ימיה ללדת. תניא אבא בנימין אומר שנים שנכנסו להתפלל וקרם אחד מהם להתפלל ויצא ולא המתין לחבירו טורפין

לז

דיא בַּבָּנְן איף נעם אויף מיר איף זאל איהם גָּעבּין אַחֵלק פון דיא צְוויי־גָּעזָן וואם עֶר לָאזט פַּאר מיר . אַנדֶערע וָאגָען עם איז צוּרִיק גיוואָרָען פון דיא עָסִק וויין . אוּנ אַנדערע וָאגָען עָסִק איז פַּייעָר גיוָואָרָען אוּנ עם איז פַּר קוּיפט גיוואָרָען אין דֶעם זָעלבִּיגָען גָּעלט וויא ווין וועָרט פַּאר קוּיפט . דָּט רַב הוּנָא ניט נִיהאט קַיין שָׁאדין :

מז תַּנְיָא : מיר הָאבּען גיהערוּנט אַבָּא בִּנְיָמִין זָאגט אוּיף צְוויי זַאכָען הָאב אִיךְ נִיהאט צַער מיינָע אַלָע טָעג וָאם הַיסְט אַזוי לַאנג וויא אִיךְ הָאב גילעבט . מיין תְּפִלָּה זָאל זַיין פַּאר מיין בָּעט . אוּנ מַיין בָּעט זָאל שְׁטֵיין צְוישֶׁען צָפון אוּנ דָרום . זָאגט דִי גְּמָרָא וואם מיינט אַבָּא בִּנְיָמִין וָאם עֶר זָאגט אַז דיא תְּפִלָּה זָאל זַיין פאר דֶעם בָּעט . אִיךְ זָאל זָאגען אַז עֶר מיינט עֶר זָאל שְׁטֵיין בַּיי דֶעם בָּעט אוּנ דַאוָּנען . רַב יְהוּדָה הָאט דָּאךְ גוָאגט פון רַבָּם וֶועָנין אוּנ אַנדערע זָאגען רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָט דָּאם גוָאגט . אוּנ אַנדֶערע זָאגען מיר הָאבּען גִיהערוּנט אין אַבְּרַיְתָא : אַבָּא בִּנְיָמִין זָאגט פון וואָגען וויים מָען אַז עֶס זָאר ניט שְׁטֵיין קַיין זַאךְ צְוישֶׁען דֶעם וָאם בַּאווּינט אוּנ דיא וואגט . נָאר מָען מוז דַאווָּנען בַּיי דיא וואגט . וָוארום עֶס שְׁטֵייט תַּוְקִיהוּ הָאט אוּם־גִיקֵערט זַיין פָּנִים צום וואגט אוּנ הָאט עֶר גיוואָלט דַאווָּנען נָאר זָאג נָאט : זָאגט דיא גְּמָרָא זָאלְסט ניט זָאגען פַּאר דֶעם בָּעט הָאט עֶר גיוואָלט דַאווָּנען נָאר זָאג נָאגט צו מַיין בָּעט . דָּאם הַייסְט עֶר הָאט גיוואָלט עֶר זָאל אַלָע טָאג דַאווָּנען בַּאלְד וויא עֶר שְׁטֵייט אויף פון בָּעט . עֶר זָאל קַיין זַאךְ ניט פָאהן פאריין דַאווָּנען : מַיין בָּעט זָאל שְׁטֵיין צְוישֶׁען צָפון אוּנ דָרום . רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא הָט גוָאגט אוּנ אַנדֶערע זָאגען רַבִּי יִצְחָק הָאם דָּאם גוָאגט וויל עֶס שְׁטֶעלְט זַיין בָּעט צְוישֶׁען צָפון אוּנ דָרום הָאט עֶר קִינְדֶער זְכָרִים . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט אַז דוא וועלְסט שְׁטֶעלְן דיא בָּעט אין צָפון זַייט וועלְסטו דָּיר פִּיעָרן דֶעם בּוּיךְ פון דַיין וַויב וויא וועט מְעוּבֶּרֶת וועריין וויא וועלין זָאט וועָרין כַּיט וְיהִן . רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגט אַז דיא בָּעט שְׁטֵייט צְוישֶׁען צָפון אוּנ דָרום וועט זַיין וועיב קַיין מָאהר ניט מַפִּיל זַיין קִין נֶפֶל . דָּא שְׁטֵייט דוא וועלְסט דֶער פִּילְן זַייעָר בּוּיךְ . אוּנ דָארְטָען שְׁטֵייט עֶס וְעָנען דֶער פִּילְט גיוָואָרָען אִירָע טָעג צו גָעוויָגען . זַיא הָאט אוים גִישְׁרָאגען נָאכְּצָע זַיין חֲבָרִים אוּנ הָאט ניט מַפִּיל גיוָואָן :

תַּנְיָא . מִיר הָאבּען גיהערוּנט אַבָּא בִּנְיָמִין זָאגט צְוויי מֶענְטְשִׁין וָענען אַריין גינַאנגָען אין אַשְׁזוּרוֹ דַאווָּנען אוּנ אַיינֶער הָאט קְרִיעָר אָפּ גידַאווּינט פַּאר זַיין חַבֵּר . אוּנ אִיז אַרוים גינַאנגָען פון שוּהל אוּנ עֶר הָאט ניט גיוָואָרט בִּיז זַיין חַבֵּר וועט אויך אָפּ דַאווָּנען . אוּנ זַיין חַבֵּר אִיז

כתורה ששכינה עמהם שנא' (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי אפילו השב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. והנין לאחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. וכי מאחר דאפילו אחד תרי מיבעיא, תרי מיכתבן כלייהו בספר הזכרונות חד' לא מיכתבן כליה (בספר הזכרונות). וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מבעיא. מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדין נמי היינו תורה. וכי מאחר דאפילו תלתא עשרה מיבעיא, עשרה קדמא שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי:

כיצד דן קרויים מלכים מלך בלבנה: ויקבל פ' ויכתוב. עמהן לפם שם: תאב מזכיר לך שמי. לאהב יזכר שמי ע"פ מצותי ובכדי: הכוונ לבון ספר זכרון: קדמא שכינה ואתיא. קודם ביסוי כך העבירה מלכים נגד בעדת לל מעיקרא מבטש: עד דיקבי. כלכתיב יפשוט בלבעז סנהדרין:

יש אומר (רבין) [רבי אבין] בר רב אדא אמר רבי יצחק כנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר (ישעיה סג) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו ואין ימינו אלא תורה שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו ואין עוזו אלא

נִיוָארְט אוּג הָאט צוּא גִיהֶערְט אוּג דָאם אִיז פַאר שְׁרִיבְּען נִיוָאוֶארְען אִין אַבְּ־ד דָאם וָאלְט זַיין אַאנדֶערְשְׁטֶענְדִיגְנִיש פַאר נָאט צוּ דִיא וָאם דָאבְּען מוֹרָה פַאר נָאט וָאם צוּא דִיא וָאם טְרַאכְטֶען זַיין נָאמֶען וָאם מִינְט טָען צוּ דִיא וָאם טְרַאכְטֶען זַיין נָאמֶען. דָאט רַב אַשִׁי גְנָאנְט אוֹיף אַמֶענְטְשׁ דָאט גִיטְרַאכְט צוּ טָאהן אַמְצְוָה אוּג עָם דָאט אִיהם גִיטְרָאפֶען אַז עָר אִיז גִיוִוּעֶן גִינֶיעִיט עָר זָאל נִיט טָאהן דִיא מִצְוָה. רָעכְנְט אוֹיף אִיהם דָער פְּסוּק גְּרֵיךְ וְוִיא עָר וָאלְט וִיא נִיטָאהן. פּוּן וָאנֶען וְוִיים טָען אַז אֲיֶינֶער וִיצְט אוּג לֶערְנְט אִיז דִיא שְׁכִינָה מִיט אִיהם. וָאוֹרוּם עָם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק אוֹיף יְעֶרֶער אָרְט וָאם טַיין נָאמֶען וָוֶעט דֶער מָאנְט וָוֶערֶן. דִּרְךְ טַיין תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת. וָוֶעל אִיךְ קוּמֶען צוּ דִיר אוּג וָוֶעל דִיךְ בֶּענְטְשֶׁן. פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא אַז אֲפִילּוּ אֲיֶינֶער וִיצְט אוּג לֶערְנְט קוּמְט צוּ אִיהם דִיא שְׁכִינָה אַז צְוַוֵי לֶערְנֶען קוּמְט דָאךְ נְעוִוּיס דִיא שְׁכִינָה. דָאם וָוֶעט טָען שׁוֹין אֶל־הֶעהּ. עֶנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא אַז צְוַוֵי וִיצֶען אוּג לֶערְנֶען וָוֶערְט וַיְיעֶרְע הַייט פַּר שְׁרִיבֶּען אִין אַבְּ־ד פַּאר אַאנדֶערְשְׁטֶענְדִיגְנִיש פַּאר נָאט. אַז אֲיֶינֶער לֶערְנְט וָוֶערְט נִיט פַּאר שְׁרִיבֶּען וַיְיעֶרְע הַייט אִין אַבְּ־ד צוּ אַאנדֶערְשְׁטֶענְדִיגְנִיש פַּאר נָאט. פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא אַז אֲפִילּוּ צְוַוֵי וִיצֶען אוּג לֶערְנֶען אִיז דִיא שְׁכִינָה מִיט זַיִיא. אַז רַבִּי לֶערְנֶען אִיז דָאךְ נְעוִוּיס דִיא שְׁכִינָה מִיט זַיִי. דָאם וָוֶעט טָען שׁוֹין אֶל־הֶעהּ. וָוִיסְטֶען דֶער פְּסוּק. צוּ וָואם שְׁטֶייט דֶער פְּסוּק אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. עֶנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא אִיךְ וָאלְט וָוֶעלְן אַז בֵּינֶים פְּסֶקֶנְן אַדֶּרְן תּוֹרָה הַייסְט דָאם נָאר נִיט גִילֶערְנְט נָאר וַיְיא דָאבְּען נִימַאכְט שָׁלוֹם צְוִוישֶׁען דִיא מְעַנְטְשֶׁן וָאם דָאבְּען גְעֶקְרִיגְט קוּמְט נִיט דִיא שְׁכִינָה צוּ וַיְיא לָאזְט אוּנְז דֶער פְּסוּק הָעֶרֶן אַז פְּסֶקֶנְן אַדֶּרְן תּוֹרָה הַייסְט גִילֶערְנְט. פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא אַז אֲפִילּוּ דְרַייא פְּסְקֶנְן אַדֶּרְן תּוֹרָה אָדֶער וַיְיא לֶערְנֶען אִיז דִיא שְׁכִינָה מִיט וַיְיא אַז צְוֶעהֶן לֶערְנֶען אָדֶער דַאוּנֶען אִיז דָאךְ גְעוִוּיס דִיא שְׁכִינָה מִיט זַיי. דָאם וָוֶעט טָען שׁוֹין אֶל־הֶעהּ. וָוִיסְטֶען דֶער פְּסוּק צוּ וָואם שְׁטֶייט דֶער פְּסוּק אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. עֶנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא אַז צְוֶעהֶן מֶענְטְשֶׁן דַאוּנֶען אָדֶער לֶערְנֶען קוּמְט דִיא שְׁכִינָה פְּרֶיעֶר אַייִדֶער דִיא אַלֶע צְוֶעהֶן קוּמֶען. אַז דְרַייא מֶענְטְשֶׁן זִיצֶען אַדֶּרְן צוּ פְּסֶקֶנְן אָדֶער צוּא לֶערְנֶען אַז דִיא זִיצֶען שׁוֹין קוּמְט אִיצְט דִי שְׁכִינָה נִיט פְּרֶיעֶר:

יש אומר · רַבִּי אָבִין בַּר רַב אַדָּא הָאט גְּנָאנְט פּוּן רַבִּי יִצְחָק וָוֶעגֶען · פּוּן וָואנֶען וְוִיים טָען אַז נָאט לֵייגְט תְּפִילִין: וָוארוּם עָם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט הָאט גִישְׁוָוארֶען בַּיי זַיין רֶעכְטֶע הַאנְט צוּ דִיא זַיין רֶעכְטֶע הַאנְט אוּג בַּייא זַיין שֶׁמַארְקֶן אָרְעם. זַיין רֶעכְטֶע הַאנְט מִינְט דִיא תּוֹרָה. אַוּוי וויא עָם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט הָאט גִינְעעְבֶּען פּוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְט צוּ דִיא יוּדֶען אַפֶּייאֶרדִיגֶע תּוֹרָה.

מיניהו האי כאן רבעי למידע להו לייתי קיטמא נהילא ונהדר אפודיא ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן דבעי למחזינהו לייתי שליתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא בובריתא בת בובריתא וליקלייה בנורא ולשחקיה ולמלייה לעיניה מיניה וחזי להו ולשדייה בנובתא דפרזלא ולחתים בנושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מיניה ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק . רב ביבי בר אבוי עבד הכי (חזא) ואתזק ובעו רבנן רחמי עליה ואתסי :

הופיל . נשן מופף : שניהם הולך של הזול נקבה : נוכרית . הבכורה לאמה ולא שפה כיוצא כמוהה : ולמלי מיניה מיניה . ישום ממה ממש בעיניו . כל לשון מהינה נשן קיבה כנ' נמלא מלוי לפי שבדבר מועט הוא מלא : נוכחת דסרוגלא . קנה הגדול של נרגל : ולחתמיה . נקנה : בנושפנקא דפרזלא . כמוהים של ברזל דמשמיע דלייר ומחזיק לית לבו דשומא : נמוקים רבי . כניה הכופף שפה מומחים בלבוב שיהות ומבכמות בעשיומות קול : נעדת של . כניה מועד שלו : ומינן לי' וכו' . עדים קרוסים מעידה שאמר עד מהי לעדה כרעה הזאת ע"י יפתח ובלב : נקרב אלהים ישפוט . ומן

ת"ח תניא אבא בנימין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר (מלכים ח ח) לשמוע אל הרנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניך בבית זה . במקום רנה שם תהא תפלה . אמר רבין בר (רב) אדא אמר רבי יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר (תהלים פב) אלהים נצב בעדת אל . ומנין לשלשה שיושבין ברין ששכינה עמהם שנאמר (שם) בקרב אלהים ישפוט . ומן

בתורה

צעדיקען פון זייער רייבען זיך · דיא שדרים קומען אוג וועצין זיך בייי די רבנן אוג רייבען זיך אין וייא . צוא רייסען דיא שדרים דיא קלייערער פון דיא רבנן . אז מען גיט זיך אקבאפ אין פוס . דם איז פון דיא שדרים · וייא טוהען אשטוים דעם מענטש טוהט ער זיך אקלאפ אין פוס אן אשטיין אדער אן אוואנט . ווער עם וויל זייא קעמען נאל ער נעמען נעזופטע אש אוג נאל ארום שיטען ארום בעט אין דער פריא ווען ער זעהן אויף דיא אש אזוי וויא פיס פון אהאהן . ווער עם וויל זייא זעהן נאל ער נעמען דיא הויט וואם דיא קלייניע קעצייר ריבט אין איר וען זי איז אין איר מוטער בויך פון אשוואנצע קאץ אוג איר מוטער איז אויך אשוואנצע וואם זיא איז בייא איר מוטער דיא ערשטע קינד איר מוטער איז אויך דאם ערשטע קינד בייא איר מוטער אוג דיא הויט נאל ער פאר ברענען אין פייער אוג נאל דיא הויט צוא שטויקען אויף אש אוג ער נאל אבייסוד אש ארויז שיטען אין אויג ווען עי וייא ועהן . אוג דיא איבערינע אש נאל ער ארויז שיטען אין ארויזערינע רער ער נאל פאר חתמנן דיא רער מיט ארויזערינע חתימה טאמער ווענען איהם ניט טאהן קיין שאדין אין זיין גוף . רב ביבי בר אבוי האט אזוי גיטאהן דם ער נעהאט שדרים האבען ווייא איהם אשאדין ניטאהן אין זיין גוף האבען דיא רבנן הפקה גיטאהן פון זייערע ווענען איז ער גיזונט גיוואהרן ;

יח תניא · מיר האבען גיליערונט אבא בנימין נאגט דיא תפלה פון מענטשין ווערט אנדערש גיט צוא גיהערט נאר אז ער האווינט אין שוהל . אזוי ווייא עם שמייט אין פסוק דוא נאלסט צו הערין דיא גיזאנג אוג דיא גיבעט ווען דיין קנעכט בעט פאר דיר אין דער שטוב . איך דעם ארט ווען מען זינגט צו נאט דארט זאל מען בעטען צוא נאט · רבין בר רב אדא נאט נאגט · רבי יצחק האט גזאגט פון ואזאנץ ווייס מען אז נאט ווערט גיפונגען אין שהל אזוי ווייא עם שמייט אין פסוק נאט שמייט אין זיין נאטליכע פערואמלונג . פון ואזאנץ ווייס מען אז ער זעהן דאונען רוהט דיא שכינה צווישען ווייא . ווארום עם שמייט אין פסוק נאט שמייט בייא זיין נאטליכע עדה . אוג צעהן מענטשין ווערט גירופען אדה . פון ואזאנץ ווייס מען אז דבי מענטשין (ביינים) משפטין אדין אי דיא שכינה צווישען ווייא ווארום עם שמייט אין פסוק וועין דיא ציוויא משפט . פון ואזאנץ ווייס מען אז צוויי מענטשין זיצען אוג ערגנען אי דא נאט אוג משפט . פון ואזאנץ ווייס מען אז צוויי מענטשין מענטשין ווען האבען מורא פאר נאט האבען גירעט תורה איינער צום אנדערין . האט נאט

ביתא אשריך ישראל ומי כעמך בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא וכולהו כתיבי באדרעיה :

(פ"ב) כ **אמר** רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא אם אחר הקדוש ברוך הוא משאיל בו שנאמר (ישעיה נ) מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יבטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח . אמר רבי יוחנן בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס . שנאמר (שם) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה :

כתיב נכו שכרי ד' כתיב הכא: וכלהו כתיבי נתורעים, וכל מלי סתקרזות כתיבי בגל וכתיב ה' את שמועה שמענו גל יד חיסה מלא בית תמך כדתנ' כמעשה וכל הפרשיות כיוצא בו :

פשגיל בו . מה טיבו בל שלוני נמה בפ בפ : דל ש"ל . בסיה רגיל נבל מלון : תשר בלך תשבים ואין נוגה לו . תשר מסה בלך בל מקום תשך ומנע עצמו מלשבשים בב"ס : ואין עושה . שיעור שיבלי לעשות דבר קדושה : שקנא מקום

אמר רבי הלכו אמר רב הונא כל הקובע מקום להתפלתו אלהי אברהם (יהיה) בעזרו . וכשמת

עֲלֵיהֶן אִיזוֹ עֲשִׁירִיבְּעִין אִין אֵין בַּיִת . אֵיזוֹ שׁוּק פִּיר בַּתִּים . אוֹג דְּיָא אֲלָא פְּסוּקִים וְעָנָן גְּעַשְׂרִיבְּעִין אוֹיף דְּיָא תְּפִילִין וָאוֹם אוֹיף דְּיָא הָאנְט וָוּאם דְּיָא נְמָרָא וָאנְט אַז נָאט לַיְיגְט תְּפִילִין . וָאר פָּעַן נִיט מַיְינֶען חַס וְשָׁלוֹם אַז עָם אִיז אַוֶּעלְכָע תְּפִילִין וְיָא מִיר לַיְיגֶען . נָאר דְּיָא נְמָרָא וָאנְט אוֹנְז . אַזוֹי וְיָא מִיר לַיְיגֶען תְּפִילִין אוֹג אִין אוֹנְזֶעֶר תְּפִילִין שֶׁבַּייבֶּען מִיר אַוֶּעלְכָע פְּסוּקִים וָאם וַיְיזֶען אוֹנְז . אַז נָאט אִיז אַיינֶער : אוֹג מִיר זָאגֶען גִּירַיינֶקְען דְּיָא נָסִים וָאם עָר עָם מִיט אוֹנְז נִיטָאהן . אוֹג מִיר לַיְיגֶען דְּיָא תְּפִילִין אוֹיף דָעם קָאפּ אוֹג אוֹיף דְּיָא הָאנְט מִיר זָאגֶען זַיין בַּהֲעפְט צוּ נָאט מִיט אוֹנְזֶער שֵׂכֶל אוֹג מִיט אוֹנְזֶער הַאֶרְץ . אַזוֹי נָאט לַיְיגְט אוֹיף אוֹיף אוֹנְז אַוֶּעלְכָע פְּסוּקִים וָאם זָאל דָער וֶועקְען זַיין לִיבְשַׁאפְט צוּ אוֹנְז . אוֹג עָר בַּאַרְיכְט זִיךְ מִיט אוֹנְז , אוֹג עָר זָאל מִיט אוֹנְז וַיְיטֶער טָאהן נָסִים . וְעַיין בְּסוֹף סִימָן לא :

כ אָמַר רָבִין בַּר רַב אַדָּא הָאט גָּאנְט פּוּן רַבִּי יִצְחָק וְעָנָן וָוער עָם אִיז נִיזּוֹאוֹהְנְט צוּא קִימָּעַן אַלֶּע טָאג אִין שׁוּהל רַאוּנֶען אוֹג אֵיין טָאג אִיז עָר נִיט גִיקוּמֶען . פָּרֶעגְט גָּאט אוֹיף אִיהם פַּאר וָאם עָר אִיז נִיט גִיקוּמֶען . אַזוֹי וְיָא עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וָוער אִיז צְוִוישֶׁען אַיידְ וָעם עָר הָאט כּוֹרֵא גִיהַאט פַּאר נָאט אוֹג אִיז גִיקוּמֶען אַלֶּע טָאג אִין שׁוּהל . אוֹג עָר הָאט נִיהָערְט דָעם קוֹל פּוּן דָעם קְנֶעכְט פּוּן נָאט . דָאם הַייסְט עָר הָאט נִיהָערְט אַלֶּע טָאג דָעם קוֹל פּוּן דָעם חַזָּן וָאם עָר אִיז דָער קְנֶעכְט פּוּן נָאט . הַייסְט אִיז עָר אַוֶּועק גִינַאנְגֶען אִין אַפִּיקְסְטֶערע וָוּעג וָאם עָם אִיז אִיהם נִיט לִיכְטִיג , אוֹיב עָר אִיז גִינַאנְגֶען טָאהן אֲמִצָּוָה וָוּעט אִיהם לִיכְטִיג זַיין . אוֹג אוֹיב עָר אִיז גִינַאנְגֶען אִין זַייֶנע אַזאךְ צוּ טָאהן וָוּעט אִיהם נִיט לִיכְטִיג זַיין , אֲפִּילּוּ צוּ גַיין וּוּבֶּען פַּרְנָסָה . דַּרְךְ דָעם קוּמְט עָר נִיט אִין שׁוּהל רַאוּנֶען וָוּעט אִיהם אוֹיךְ נִיט לִיכְטִיג זַיין . וָארוּם וֶועגֶען פַּרְנָסָה . וָאל עָר זִיךְ פַּאר זְיכֶערִין אוֹיף דָעם נָאכְמֶען פּוּן נָאט . פַּאר וָאם וָוּעט אִיהם נִיט לִיכְטִיג זַיין עָר הָאט זִיךְ בַּרְאַרְפְט פַּאר זְיכֶערִין אוֹיף דָעם נָאכְמֶען פּוּן נָאט וָוּאם נָאט הַייסְט אַנוֹתֶן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר . עָר נִיט בְּרוּיט צוּ אַלֶּע בַּשְׁעַפְעֶנִישׁ אַז עָר וָוּעט אִיהם גֶּעבֶּן זַיין פַּרְנָסָה נָאךְ דָעם רַאוּנֶען : אוֹג עָר הָאט זִיךְ נִיט פַּאר זִיכֶערְט . וָוּעט אִיהם נִיט לִיכְטִיג זַיין :

אָמַר . רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גָּאנְט וָוּעט גָּאט קִיכְט אִין שׁוּהל אוֹג גֶעפִּינְט נִיט קֵיין עֲשָׂרָה מֶעֶנְטְשֶׁן וַתֵּרֶט עָר בָּאלְד אִין בֵּעם . אַזוֹי וְיָא עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק פַּאר וָאם אַז אִיךְ בִּין נִיקוּמֶען וְאֵין שׁוּהל הָאב אִיךְ נִיט נִיטְרָאפֶען קֵיין מֶענְטְש . אִיךְ הָאב גִּירוּפֶען אִיז נִיט נִיטְען קֵיין עֲצָהן מֶענְטְשֶׁן . זַיי זָאלֶען קֶענֶען עֶנְפֶערִין בָּרְכוּ אוֹג קְרוּשָׁה :

כא אָמַר רַבִּי הִלְבּוּ הָאט גָּאנְט פּוּן רַב הוּנָא וָוער עָם הָאט אַוֶּיסְגִיצְעצְט אֶרֶץ וואוֹ עָר זָאל רַאוּנֶען . עָר רַאוּוִינְט אַלֶּע מָאהל אוֹיף אֵיין אֶרֶץ : אִיז דָער גָּאט פּוּן אַבְרָהָם

שמעון בתפילין עוז כם ליעקב. דכתיב ומלו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך: מלי כתיב הכא. בגמרא בתפילין דיהן כתיב שמע והיה אם שמוע קדם לי כל כמה והיה כי יביאך שדרשות שבעזרון נכתב לשון זכרון מלותיו על הקב"ה מוה וזכרון נכתב ליעקב אלא בתפילין דכתיב מלי כתיב הכי: סתמית. ליון (הטיבה) ומיבעון) ונכתב כמו דתתמרו כל פועלי מון ישתכחו: בבלבר כהי מלי.

אלא תפילין שנאמר (מסלים כט) ה' עוז לעמו יתן. ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו אמר ליה (דה"ע יז) ומי כעמך ישראל גוי אחד. ומי כשבח קב"ה בשבחיהו דישראל אין דכתיב (דברים כו) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה (פי' ליוד מחד כעולם כלומר דכר כגיכר שלין כמומו) אחת בעולם דכתיב (שם) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי אמר ליה (דברים ד) כי מי גוי גדול ומי גוי גדול (שם לג) אשריך ישראל (שם ד) או הנסה אלהים (שם כו) ולתתך עליון אי הכי נפישי להו טובא (בתי) אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא

זַיִן שְׁמַאלְקִייט מַיינְט מָען תְּפִילִין. אַזוי ווִיא עם שְׁמַייט אין פְּסוק ה' עוז לְעַמו יִתֵּן נָאט ווֶעט גֶעבִּין שְׁמַאלְקִייט צו זַיין פָאלק. פון וואנען ווייס טָען אַז תְּפִילִין איז אַשְׁמַאלְקִייט צוא דִי יוֹדען. וָוארום עם שְׁמַייט אין פְּסוק אַלֶע פֶעלְקער פון דֶער ווֶעלְט ווֶעלְען הָאתן אַז דֶער נָאמען פון נָאט ווֶערט גירופֶען אויף דִיר ווֶעלְען זִייא מוֹרא הָאבֶּען פַאר דִיר. אוג מיר הָאבֶּען גילֶערנט. בַּבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדול זָאגט דָאם מַיינט טָען דִיא תְּפִילִין ווָאם טָען טְרָאגט אויף דֶעם קָאפּ. רַב נחמן בַּר יִצְחָק הָאט גֶזָאגט צו רַב חִייָא בַּר אָבִין ווָאם שְׁמַייט געשְׁרִיבֶּען אין דִיא תְּפִילִין פון נָאם הָאט רַב חִייָא בַּר אָבִין גזאגט צו רַב נחמן בַּר יִצְחָק. דֶער פְּסוק שְׁמַייט וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גוי אֶחָד. איז דֶען נָאךְ דָא אַיין פָאלק אויף דֶער ווֶעלְט אַזוי ווִיא דַיין פָאלק יִשְׂרָאֵל איז. פְּרָעגט דִיא גְמָרָא. בְּאריכְט זִיךְ דֶען נָאט מיט דֶעם לויב פון דִיא יוֹדען. עֶנְטפֶּערְט דִיא נְמָרָא. וָוארום עם שְׁמַייט אין פְּסוק רוֹא הָאסְט הַיינְט גילויבט נָאט אוג נָאט הָאט הַיינְט דִיךְ גילויבְט. נָאט הָאט גָזָאגט צוא דִיא יוֹדען איר הָט מִיךְ גֶעמַאכְט פַאר אַיין אוֹיס גיצַייכנֶעטֶע זַאךְ אוֹיף דֶער ווֶעלְט. אוג איךְ ווֶעל אַיךְ מאכְען פַאר אַיין אוֹיס גיצַייכנֶעטֶע זַאךְ אוֹיף דֶער ווֶעלְט. איר הָאט מִיךְ גימַאכְט פַאר אַיין אוֹיס גיצַייכנֶעטֶע זַאךְ אוֹיף דֶער ווֶעלְט איר זָאגְט אַז איךְ בִּין אַיין נָאט אוֹיף דֶער ווֶעלְט אַזוי ווִיא עם שְׁמַייט אין פְּסוק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. הֶערְט צוא יוֹדען גָאט אין אַייְנער אוֹיף דֶער ווֶעלְט. איךְ ווֶעל אַיךְ אוֹיךְ מאכְען פַאר אַיין אוֹיס גיצַייכנֶעטֶע זַאךְ אוֹיף דֶער ווֶעלְט. איךְ ווֶעל ווָאגן אַז איר זָענְט אַיין פָאלק אוֹיף דֶער ווֶעלְט. אַזוי ווִיא עם שְׁמַייט אין פְּסוק וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גוי אֶחָד בָּאָרֶץ. ווער אין אַזוי ווִיא דַיין פָאלק יִשְׂרָאֵל אַיין אַיינציג פָאלק אוֹיף דֶער עֶרד. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּא הָאט גָזָאגט צו רַב אַשֵׁי דָאם אין דִיא עֶרְטער אין אַיין בַּיִת. שְׁמַייט דֶער פְּסוק וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גוי אֶחָד בָּאָרֶץ. אין תְּפִילִין אין אֲבֶּער דָא סִיר בְּתִים. אין דִיא אִיבֶּערְגֶע דְּרַיי בָּתִים ווָאם שְׁמַייט. הָאט רַב אַשֵׁי גָזָאגט צו רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּא. אין אַיין בַּיִת שְׁמַייט דֶער פְּסוק כִּי מִי גוי גדול. אוג אין אַיין בַּיִת דֶער פְּסוק וּמִי גוי גָדול. אוג אין אַיין בַּיִת שְׁמַייט דֶער פְּסוק אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל. אוג אין אַיין בַּיִת שְׁמַייט דֶער פְּסוק אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים. אוג אין אַיין בַּיִת שְׁמַייט דֶער פְּסוק וְלָתֶתְךָ עֶלְיון. פְּרָעגְט דִיא גְמָרָא אויב אַזוי אִיז דָאךְ שוין דָא פִּינְף בָּתִים. נאר דֶעד פְּסוק כִּי מִי גוי גָדול אוג דֶער פְּסוק וּמִי גוי גָדול ווָאם זָענען גְנִיךְ אַיינֶם צו דָאם אַנדֶערֶע זָענען גֶעשְׁרִיבֶּען אין אַיין בַּיִת. דֶער פְּסוק אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל אוג דֶער פְּסוק וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל זָענען גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף אַיין בַּיִת. דֶער פְּסוק אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען אין אַיין בַּיִת. דֶער פְּסוק וְלָתֶתְךָ

שנאמר (תהלים יט) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג אנא נמי (הוה) רהיטנא אבר רבי זירא אגרא דפרקא ריהטא אבר אביי אגרא דכלה דוחקא אבר רבא אגרא דשמעתא סבירא. אמר רב פפא אגרא דבי טמיא שתיקותא. אמר רב (ששת) [זוטרא] אגרא דתעניתא צדקתא. (אמר רב ששת) אגרא דהכפרא דלויי (אמר רב אשי) אגרא דבי הלולא מילי:

כג אמר רבי חלבו אמר רב הונא (כל) המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון כרום זלות לבני אדם

אמר

אִיר וָאֶטְ גִּין עֶעְשְׁוּוינְד נָאךְ גָאט. אַזוי עֶעשְׁוּוינְד וויא מָען אַנטְלויפְט אַז מֵעַן הערְט אֶלַייב שְׁרַייט. וְאַז אַלַייב שְׁרַייט אַנטְלויפְט מָען פּוּן אִים גֶעשְׁוּוינְד. אוּן אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת מֵעג מָען אוֹיךְ אַנטְלויפְען. וויל דָאס אִיז סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. וָאורוּם דָּער לֵייב אַז עֶר שְׁרַייט אִיז אַכְּטְמָען אַז עֶר אִיז הוּנְגְּעְרִיג אוּן וויל הַרְגְּנֵן. אַזוי וָאֶטְ אִיר גֶעשְׁוּוינְד לוּיפְען צוּ דִינְגְען נָאט. אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת) בֵּין אִיךְ שׁוֹין אוֹיךְ גִיגָאנְגֶען אוּם שַׁבָּת צוּ הֶערִין דִי תְּרָשָׁה:

אָמַר רַבִּי זֵירָא. רַבִּי זֵירָא הָאט גְּוואגְט אַז מֵעַן לוּיפְט הֶערִין אַדְרָשָׁה. נֶעמְט מֵעַן שָׁכַר פַּאר דֶעם לוּיפְען בַּזוּנְדֶער אוּן נְדָרִים אַז פַּאר דֶעם הֶערִין דִיא דְּרָשָׁה בַּזוּנְדֶער. אַבַּיי הָאט גְּוואגְט אַז מָען הֶערְט אַדְרָשָׁה אוּן עֶס אִיז דָא פַּ יל מְעַנְטְשֶׁן עֶס אִיז אִינְיג. נֶעמְט מֵעַן שָׁכַר פַּאר דֶעם הֶערִין דִיא דְּרָשָׁה בַּזוּנְדֶער: אוּן מָען נֶעמְט שָׁכַר פַּאר דֶעם צַער וָאוּם עֶר הָאט גִיהַאט וָען עֶר אִז גִישְׁטַאנֶען אִין אַיינֶעשְׁאפְט. רָבָא הָט גְּוואגְט אַז מֵעַן הֶערְט אַדְרָשָׁה אוּן עֶר מַאכְט זַיין שֶׁכֶל עֶר זָאל גוּט פַּאר שְׁטַיין וָאוּם מֵעַן דְּרָשָׁת. נֶעמְט עֶר צְוַוייא כְּאהַל שָׁכַר. פַּאר דֶעם צוּא הֶערִין דִיא דְּרָשָׁה בַּזוּנְדֶער. אוּן פַּאר זַיין שֶׁכֶל גוּט פַּאר שְׁטַיין דֶעם שָׁכַר גוּט צוּ פַּאר שְׁטַיין נֶעמְט עֶר שָׁכַר בַּזוּנְדֶער. רַב פָּפָּא הָאט גְּוואגְט אַז מֵעַן גֵייט צוּ אַבֵּל נֶעמְט מֵעַן צְוַוייא כְּאהַל שָׁכַר. פַּאר דֶעם מְנַחֵם זַיין דֶעם אָבֵל נֶעמְט עֶר שָׁכַר בַּזוּנְדֶער. אוּן פַּאר זַיין שְׁוויגְען וָום עֶר רֶעט נִיט גֶענֶען גָאט אוּן עֶר אִיז מוֹדֶה אַז גָאט אִיז גֶערֶעכְט וָואוּם דֶער מֵענְטש אִיז גִישְׁטַארְבֶּען נֶעמְט עֶר שָׁכַר בַּזוּנְדֶער. רַב זוּטְרָא הָאט גְּוואגְט אַז מֵעַן פַּאסְט אוּן מֵעַן גִיט צְדָקָה. נֶעמְט מֵעַן שָׁכַר פַּאר דֶעם פַּאסְטֶען בַּזוּנְדֶער. אוּן פַּאר דִיא צְדָקָה גֶעבְּען בַּזוּנְדֶער. וְאִיךְ וָואלְט וֶועלְקְן מֵיינְען אַז אוֹיךְ דִיא צְדָקָה קוּמְט אִיהם נִ ים־קיין שָׁכַר. וויל דָאס גֶעלְט הָאט עֶר זִיךְ דָאךְ אַיין גִישְׁאפְּט דֶעם מָאס. וָואוּם עֶר הָאט נִיט גִיגֶעסְען. אִי זָאךְ דִיא צְדָקָה מִיט דֶעם תַּעֲנִית אַיין זַאךְ. נָאט הָאט גְּוואגְט אַז דָאס אִיז צְווֵי מִצְוֹת אוּן עֶר נֶעמְט שָׁכַר פַּאר דֶעם פַּאסְטֶן בַּזוּנְדֶער אוּן פַּאר דִיא צְדָקָה בַּזוּנְדֶער. רַב שֵׁשֶׁת הָאט גְּוואגְט אַז מָען נָאט אַהֶסְפֵּד אוֹיף אַצַדִּיק: אוּן מָען נָאט טִיט אַהוֹיךְ כָּל אוּן מִיט נֶעוויין אַלֶע וָאלְען הֶערִין אוּן וויינֶען. נֶעמְט מֵעַן צְווֵי מָאהל שָׁכַר. פַּאר דֶעם וָום עֶר וויינְט אַלֶיין אוֹיף דֶעם צַדִּיק וָואוּם אִיז גִישְׁטַארְבֶּן נֶעמְט עֶר בַּזוּנְדֶער שָׁכַר. אוּן פַּאר דֶעם וָואוּם עֶר מַאכְט אַנֶערֶע וָאלְען וויינֶען נֶעמְט עֶר בַּזוּנְדֶער שָׁכַר. רַב אַשִׁי הָאט גְּוואגְט אַז מֵעַן אִיז אוֹיף אַהַתְוָנָה אוּן מֵעַן רֶעט מִיט דֶעם תַּתָן אַהֲעִכְע דַיִיד וָואוּם דֶער תַּתָן וֶועְרְט דִין פְּרַיילַאךְ עֶר דֶער מָאנְט אִים דִיא טוֹבוֹת וָואוּם גָאט הָט גִיטְ אִיהם גִיטָאהן בִּיז דֶעם מָאנְ אוּן וַיישֶׁער. נֶעמְט מֵעַן צְווֵייא מָאהל שָׁכַר. פַּאר דֶער מְצָוָה וָום עֶר אִיז אוֹיף דִי תַּתְוָנָה. נ עֶמְט עֶר בַּזוּנְדֶער שָׁכַר. אוּן רַשׁ פַּר וָום עֶר מַאכְט פְּרַיילַאךְ דֶעם תַּתָן נֶעמְט עֶר בַּזוּנְדֶער שָׁכַר:

כג אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ הָאט גְּוואגְט פּוּן רַב הוּנָא וָועֶר עֶס דַאוויגְט אִינְטֶער דִיא שׁוּהל וָועֶרְט עֶר גִירוּ פְּעֶן אַרְשָׁע. אַזוי וויא דָוד הַמֶּלֶךְ הָאט גְּוואגְט דִיא רְשָׁעִים גֶיעֶען אַרוּם דִי

ובשמת אומרין עליו אי חסיר אי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו . ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו) ויעמוד פינחס ויפלל . עוד להלן בפרק זה אמר רבי יוחנן משום רשב"י כל הקובע מקום להתלחו אויביו נופלים תחתיו שנאמר (ש"ב ז) ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו (ולא ירגז עוד) ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה . רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו :

כב אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל כל שכן דרהיטנא שנאמר (תהלים ה) ואנדעה נרדפה לדעת את ה' אמר רב (זביד) [זירא] מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא דהיטי לפרקא בשבתא אמינא קא מהללי רבנן שבתא כיון דשמעתיה להא דאמר רבי (טרפון) ותנחום אמר רבי יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה בשבת שנאמר

איז זײַן הירף . אַז דֶער מֶענטש שׂטאַרבט זאָגט מען אויף אים וואָ איז אין דֶער הימל וואָ אין דֶער מֶענטש וואָס הָט זיך גיהאלטן אזוי ניידעריג . ער ווערט גירעכנונט פון דיא תלמידים פון אַברהם אבינו . פון וואַנען ווייס מען אז אברהם הָאט אבינו האָט גיהאט אזוים צוגעצטען ארט צו זײַנע הפלות וואורום עס שׂטייט אין פסוק אברהם איז אויף גישטאנען בײַא . אוג ער איז גישטאנען צו דֶעם ארט וואָס ער איז שוין דאָרט גישטאנען פאר נאָט . אוג דֶעם וואָרט שׂטייט מיינט מען ער איז גישטאנען אוג האָט הפלה גיטאהן . אזוי ויא עס שׂטייט אין פסוק פּנחס איז גישטאנען אוג הָט הפלה גיטאהן :

אָמר רבי יוחנן האָט נזאגט פון רבי שׂמעון בן יוחים ווענען ווער עס זעצט אויס אַרום זײַן דאוונען . ער באוויגט אַלע מאהל אויף איין אָרט : פאלגן זײַנע אוגטער איהם . אזוי ויא עס שׂטייט אין פסוק איך ווֶעל טאהן אַרט צו מין פאלק צוא ריא יודען איך ווֶעל איהם ציין פּאַנצען אוג ער ווֶעט רוהען אויף זײַן ארט . אוג ער ווֶעט שוין ניט מעהר ציטערין אוג ריא שׂעמטע מענטשין ווֶעלען איהם שוין ניט מער פיינגען אזוי ויא זײַא האָבען איהם גיפיינגט אין אנהייב . רב הונא האָט גיפּרענגט עס שׂטייט מען ווֶעט איהם שוין ניט מעהר פיינגען . אוג עס שׂטייט מען ווֶעט איהם ניט פר לענדין . פאר לענדין ניט . אבער פיינגען צא . אין אנהייב ווען דער בית המקדש איז גיבאהט גיוואָרען אוג ריא יודען ענען גיוואָנען פרום . הָט נאָט צו גזאָגט צו מען ווֶעט זײַא ניט מעהר פיינדען . דער נאָך אז ריא יודען האָבען גיפיינדיגט האָט נאָר נאָט צו גזאָגט מען זאָל זײַא ניט פאר לענדין אבער פיינדען ווֶעט מען זיי :

כב אָמר . רבי חלבו האָט גזאָגט פון רב הונאם ווענען אז מען גייט ארוים פון שוהל זאל מען ניט טרעטען מיט טריט . וויל עס זעהט אוים ויא ער אנטרוינט פון שוהל . אבײַ האָט גזאָגט ווען איז דאָס גזאָגט גישאָרען אז מען זאָל ניט גיין גרויס טריט . נאָר אַרוים צוא גיין פון שוהל צו גיין אין נאס . אבער אז מען גייט ארוים פון שוהל צוא גיין אין בית המדרש ערגען איז נאָך בעסער מען זאָל לויפען . אזוי ויא עס שׂטייט אין פסוק מיר זאלען וויסען אוג מיר זאלען נאָך יאָגען ולויפען צו ווייסען נאט :

אָמר רבי זירא . רבי ירא האָט גזאָגט . אין אנהייב אז איך האָב גיזעהן ריא רבנן לויפען צו הערין ריא דרשה אום שבת האָב איך גזאָגט ריא רבנן זענען מחלל שבת ווייל שבת טאר מען ניט לויפען אז איך האָב גיהערט ווען רבי תנחום האָט גזאָגט אז רבי יהושע בן לוי זאָגט אמען זאל אייבינ לויפען צו טאהן אמצוה אפילו אום שבת . אזוי ויא עס שׂטייט אין פסוק

ויגש אליהו הנביא ויאמר ונו' ענני ה' ענני . ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם . רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר (תהלים קמא) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף בתפלת שחרית שנאמר (שם ה) ה' בקר תשמע קולי :

טוב: כג' קלות . מזכל מהמשה קולות שביהל בהן הקב"ה את ישראל : לומן קולות דקודם מתן תורה הוו . הכל קלות בהללי סיומו הכל למילי כהו נעיל וקלמר דנהלים הן ועל"פ שהקול לומו נהלה זה נהלה : מבילות הודה בית ה' כי למיב לה שנות . סיפיה דקרא דמהמה קולות דלעיל הוא . עד כאן . מהה שהקב כ"ו כהן . נוכל לעה רולות

כה ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל התנהג מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר (ירמיה לג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו ואם משמחו מה שכרו אמר רבי יהושע בן לוי ווכה לתורה שנתנה בה' קולות שנאמר (שמות יט) ויהי ביום השלישי גו' ויהי קולות וגו' וקול שופר וגו' ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול איני והכתיב (שם כ) וכל העם רואים את הקולות אותן קולות דקודם מתן תורה הוו . רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר (ירמיה לג) מביאים תודה בית ה' . רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר

דאָבֶּיא אִיז אויך ניט גיעענפֿערט גיוואָרען נאָר ווען ער האָט נידאַוועניט מְנָחָה אַזוי ווי עס שטייט אין פסוק . וויא עס איז נאָר אויך נינאַנגען דיא ציים צוא דאוונען מְנָחָה האָט אילָיָהוּ דאָבֶּיא גיענענט אוג האָט נוּאנט עענפֿער טיר . נאָט . ענפֿער טיר . פאר ואם האָט ער נוּאנט צוויא מאהל ענפֿער טיר . איין מאהל ואלסטו מיר ענפֿערין צו עס זאָל אראפ ניין אייאר פון היממל . אוג נאָך אמאהל ואלסטו מיר ענפֿערין סען זאָל ניט זאגען צו איך האב אראפ גענידערט העם פייאר מיט בישוף . רבי יוחנן נוּאנט אסענטש זאָל זיין געהיט צוא דאוונען אלע נאכט מערִיב צו ער ציים . אזוי ווי דוד המלך האָט נוּאנט מיין תפלה זאָל זיין אן גיבריים פר דיר אזוי ווי קטורת. די אופהייבונג פון כיינע העגט טחפלל צו זיין פר דיר . זאָל זיין פאר דיר גירעכענט ווי דיא תפלה פון מנחה אוג ווי דיא תפלה פון מערִיב . איז דאָך דיא תפלה פון מערִיב אזוי גירעכענט וי די תפלה פון מנחה . רב נחמן בר יצחק נוּאנט אסענטש זאל זיין גערהיט צו דאוונען אלע שחרית צו ער ציים . אזוי ווי דוד המלך נוּאנט. נאט אין ער ער פריה זאלסטו צו העדען מיין שטימע :

כה ואמר . נאָך האָט רבי חלבו נוּאנט פון רב הונא וועגין ער וואס איז אויך אתתונה אוג עֶר האָט הנאה פון דיא טעוּדה וואס אויך דיא תתונה אוג עֶר מאכט ניט פריילאך דעם חתן. איז עֶר מבזה די פינף קולות וואס נאָט מיט זיא גיבענשט דיא יודען . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק בייי יודען וועט גיהערט וועדין קול פון ששון אוג אקול פון שמחה אוג אקול פון אתן אוג אקול פיו אבקה . אוג אקול וואס סען וועט זאגען לויבט צו גאט , איז פינף מאהל קול . אויב סען מאכט פריילאך דעם חתן וואס איז ער שבר האָט רבי יהושע בן לוי נוּאנט ער איז זוכה צו דיא תורה וואס זיא איז גינעבען ניוואָרען דורך פינף קולות . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק. וויא עם איז ניוואָרען ער דריטער טאג אין ער פריה איז ניוען קוהת . מיינט סען צוויי קולות . וקול שופר . איז דברי קולות . ויהי קול השופר . איז פר קולות . והאלהים יעננו בקול . איז פינף קולות . פרעגט דיא גמרא עס איז דאָך ניט אזוי דען עם שטייט דאָך אין פסוק דם נאנצע פאלק האבען גיזעהן דיא קולות . או סען ואנט דיא קולות . איז דאָך אמוויינינגסטען צוויי קולות . איז דאָך שוין זיבען קולות . ענפֿערט דיא גמרא דם מיינט סען. די עלבינג פינף קולות ום בייי סתן תורה איז גיוועו . די תורה ער צייקט או דיא קולות הט סען גיזעהן . רבי אבהו נוּאנט או סען מאכט פריילאך עתתן איז נלייך וי סען ואלט מקריב גיוועו אקרבן תודה . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק דם נאנצע פאלק האבען גיזעהן דיא קולות אין ער הויו פון נאט. אין בית המקדש . רב נחמן בר יצחק נוּאנט או סען מאכט פריילאך עתתן איז נלייך וי

ומתפלל אחורי בית הכנסת ואינו מהדר פניו לבית הכנסת כשהוא בדרך ואינו מקיים בה אבל בדרך הוא מקיים בה אבל בדרך אפי כשהוא בבית הכנסת : פי׳ ערבי : סומך עדבי : כדו׳ כך . כנ׳ רשות : דו . שתי : כך . לשון כי הסיפ׳ דתמריק בבוקר בפ׳ דשיללי נמי כו׳ : כרוכ זעות . סיפיס דקרא דלעיל : דכריס שעומדים ברומו של עולם . כגון הפלס שעולה למעלה: כיון שעתיד לבא לבריות. סוף זל בעיוכס : לרחבו . לרוחב עשה כב דמתרגמיק כעשה כרשות :

אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפי לביה כנשתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה . ההוא גברא דקא מצלי אחורי בית הכנסת ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף אליהו אידמי ליה כטייעא א״ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסירא וקטליה אמרו ליה רבנן לרב ביבי (בר אביי) ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן (בר יצחק) מאי כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהן

כהם רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים ושמו כרום וכיון שחמה זורחת עליו מתהפך לכמה גוונין. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאלו נדון בשתי דינין אש ומים . שנאמר (תה׳ סו) הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים :

כד אמר רבי הלבו (אמר רב הונא) לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (מ״מ יח) ויהי כעלות המנחה

שׁוהל אוג וְעָנָען מְבַוֶה בַּיי דִיא מֶעָנטָשָׁין דִי תְּפִלוֹת וָאם וֵייא וָעָנָען דִיא נְיֶעסְטָע זַאכְעז אוֹיף דִיא וֶועלְט . אַבַּיֵי הָאט נָזָאגְט וֶען אִיז דָאם נָזָאגְט גִיוָאהרָען אַז מָען דַארְוִיגְט אִינְטֶער דִיא שׁוהל אִיז מָען אַרָשָׁע . נָאר אַז עֶר הָאט נִיט אוֹמגִיקֶערְט דָעם פָּנִים צוּ דִי שׁוהל . אָבֶּער אַז עֶר הָט אוֹמגִיקֶערְט דָעם פָּנִים צוּ דִי שׁוהל מֶעג מָען . אָמָאל הָט אַמֶעגְטָשׁ גִידַאוּוינְט אִינְטֶער דִיא שׁוהל אוג הָאט נִיט אוֹמגִיקֶערְט דֶעם פָּנִים צוּ דִיא שׁוהל . אִיז אֶלְיָהוּ הַנָּבִיא פַּאר בַּיי גִיזַאגְגָען אוג הָאט זִיך פַּאר שְׁטֶעלְט וִויא אַראבִּישֶׁער סוֹחֵר . הָאט אֶרְיָהוּ גִוָאגְט צוּא דֶעם מֶעגְטָשׁ דוא שְׁמֵייסְט פַּאר נָאט אַוֵוי וִויא עֶם וָאלְט גִיוֶוען צְוִוי נָאטָע . דִיא מֶעגְטָשׁין פוּן שׁוהל דַאוּוְגָען מִיט דֶעם פָּנִים צוּ מַעֲרָב זַייט אוג דוא דַאוּוינְסְט מִיט דֶעם פָּנִים צוּא מִזְרַח זַייט . הָאט אֶרְיָהוּ אַרוֹיס גִינוֹמָען אַשְׁוֶועֶרד אוג הָאט אִיהם גִיהַרְגְט . דִיא רַבָּנָן הָאבָּען נָזָאגְט צוּ רַב בִּיבִי בַּר אַבַּיֵי . אוג אַבְרָהָם רַב נָזָאגְט צוּ רַב בִּיבִי הָאט נָזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וִויא אִיז דָער טַייטְש פוּן דֶעם פְּסוּק זְלוּת לִבְנֵי אָדָם . הָם רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גָזָאגְט צוּא רַב בִּיבִי דָאם מֵיינְט מָען דִיא וַאכָען וָאם וָעָנָען דִיא הֶעכְסְטָע וִדִיא גְרֶעסְטָע) פוּן דֶער וֶועלְט וּבְרוּם אִיז טַייטְש דִיא הֵייסְן דָאם מֵיינְט מָען דָאם דַאוּוְגָען אוג מֶעגְטָשִׁין הָאלְטָען דָאם דַאוּוְגָען וָואהְרְוִיל. רַבִּי יוֹחָנָן אוג רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגָען בֵּיידָע אַז אַמֶעגְטָשׁ דַארְף אָן קוּמָען צוּא מֶעגְטָשׁין וֶועלְט אִיהם זַיין פָּנִים פַּאר עֶנְדֶערְט אַוֵוי וִויא דֶער פָּנִים פוּן דֶעם עוֹף וָאם הֵייסְט בְּרוּם . אַוֵוי וִויא דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט נָזָאגְט בְּרוּם זְלוּת לִבְנֵי אָדָם דָער וָאם דַארְף זִיך הָבֶּבָה זַיין צוּא מֶעגְטָשִׁין וָאהְט עֶר אוֹים וִויא דָער עוֹף בְּרוּם . וָאם אִיז דָאם פַּאר אַמַיִן פוּיגָעל דָער בְּרוּם אַז רַב דִימִי אִיז גִיקוּמָען הָאט עֶר נָזָאגְט עֶם אִיז דָא אַפוֹיגָעל אִין דִיא שְׁטָעט פוּן יַם אוג זַיין נָאמָען אִיז בְּרוּם אַז דִיא זוהן שַׁייגְט אוֹיף אִיהם וֶועלְט אוֹיף אִיהם פִּיר עֶרְטֶער קָאלָארִין . רַבִּי אַמִי אוג רַבִּי אַסִי זָאגָען בֵּיידָע דָער מֶעגְטָשׁ וָאם דַארְף אָן קוּמָען צוּ מֶעגְטָשִׁין זָאלָען אִיהם הָעלְפָען אִיז נָכְרִיךְ וִויא מָען וָואלְט אִיהם גְעמַאכְט מִיט צְווֵייא דִינְגִים פַּייאר אוג וָואסָער . אַוֵוי וִויא דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט נָזָאגְט אַז דוא הָאסְט גִימַאכְט מַייגָען מֶעגְטָשׁ אוֹיף אוּנְז . עֶר זָאל אוּנְז מָאכָען . אוג סִיר מָאלָען דַארְפָען אִיהם בֶּעטָן וָואלְטָען סִיר בָּעסָער גִיוָואלְט קוּמָען אִין פַּייאר אוג וָואסָער :

כה וְאָמַר . נָאךְ הָאט רַבִּי חָבְבּוּ נָזָאגְט פוּן רַב הוּנָא וָועגָען אַמֶעגְטָשׁ זָאל זַיין גֶעהִיט עֶר זָאל אַלֶע טָאג דַאוּוְגָען מִנְחָה צוּא דֶער צַייט אוג זָאל נִיט פַּאר שְׁפֶּעטִיגָען וָועגָען אֶלְיָהוּ

הפלתם לא נאמר אלא (בבית) תפלתי מלמד שהקדוש ברוך הוא נותן לו כתפלתו. פי' הר"ב כנכתב ומובן למען :
ב"ה מצלי. מאי מצלי אמר (רבא) [רב זוטרא בר
טוביה אמר רב] יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת הרחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין. תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי (ולפניו) [לו] רבונו של עולם יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו (מאי קא) [וקא] משמע לן ברכת הדיוט אל תהי קלה בעיניך. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטים ונתקיימה בהם ברכתם אלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה היבוסי דכתיב (ש"ב כד) ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצך. דניאל דברכיה דדיוש מלכא דכתיב (דניאל ו) אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישובינך :

כט אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב (שמות לג) פני ילכו והניחותי לך. אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה המתן לי

בַּאֲרָג אוֹג אִיהּ וְעַל יְיֵא דֶּעֶר פַּרְיִיעֶן אִין דֶּעֶר הוֹיז פּוּן נִיבֶּעט. פּוּן יְיֶעֶר גִיבֶּעט וָאוָט נִיט נָאט. נָאר נאט וָאוָט פּוּן מַיִן גִיבֶּעט. דֶּערוּוָאט אוּנְז דֶּעֶר פָּסִיק אַז נָאט בֶּעט צוּ זִיהּ אַרַיין: וָאם בֶּעט עֶר. רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָה וָאוָט רַב הָאט גְּוָאגט נָאט בֶּעט עֶם וָאל זַיין דֶּעֶר וִיכְטִיגְן יוּן פַּאר מִיר. אִיהּ וָאל וְועֶרְן מַיְינֶע רַחֲמָנוּת וָאל אַיין הַאלְטֶן מַיִן כַּעַס אוֹג מַיְינֶע רַחֲמָנוּת וָאל אַרוֹיף גְּיִין אוֹיף מַיְינֶע מִדּוֹת. מַיְינֶע מִדּוֹת וָאלֶן אַלֶע זַיִן מִיט רַחֲמָנוּת. אוֹג אִיהּ וָאל מִיהּ פָּיְיֶן נִיט מַיְינֶע קִינְדֶער מִיט דֶּער מִדָּה פּוּן רַחֲמָנוּת. אוֹג אִיהּ וָאל אַרַיין גְּיִין מִיט מַיְינֶע קִינְדֶער אִינְווַיְינִיג פּוּן דֶּעם דִּין. אַרִיבֶּער אִיבֶּער דֶּעם דִּין:

תָּנְיָא: מֵיר הָאבֶּען גֶיהֶערְנְט: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלִישָׁע הָאט גְּוָאגט. אִיהּ בִּין אַמָאהל אַרַיין גִינַאנְגֶען אִין קְדֻשִּׁים קְדֻשִּׁים צוּ מַקְטִיר זַיִן קְטוֹרֶת. אוֹג אִיהּ הָאב גֶיזֶעהֶן דֶּעם כִּבּוּד פּוּן נָאט אוֹג נָאט הָאט גְּוָאגְט צוּ מִיר יִשְׁמָעֵאל מַיִן זוהֶן בֶּעגְשְׁט מִיהּ: הָאב אִיהּ גְּוָאגְט צוּ נָאט. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. עֶם וָאל זַיִן דַּיִן וְוִילֶן. דַּיְינֶע רַחֲמָנוּת וָאל אַיין הַאלְטֶן דַּיִין בַּעַס. אוֹג דַּיִן רַחֲמָנוּת וָאל אַרוֹיף גְּיִין אוֹיף דַּיְינֶע מִדּוֹת. דוּא וָאלְסְט דִּיהּ פִּירֶן מִיט דַּיְינֶע קִינְדֶער מִיט דֶּעֶר מִדָּה פּוּן רַחֲמָנוּת. דוּא וָאלְסְט אַרַיין גְּיִין מִיט דַּיְינֶע קִינְדֶער אִינְווַיְינִיג פּוּן דֶּעם דִּין. אַרִיבֶּער אִיבֶּער דֶּעם דִּין. הָאט נָאט אַשְׁאקִיל גִיטָאהן צוּא מִיר מִיט דֶּעם קָאפּ. אַז עֶר וְועֶט אַזוֹי מָאהן וְיֵא אִיהּ הָאב גִיבֶּעטֶן. וָאם דֶּעֶר צַיילְט אוּנְז רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַז דִיא בְּרָכָה פּוּן אַפְּרָסְמֶן מֶעְנְטְשׁ וָאל נִיט זַיִן נֶרִינְג בֵּיי דִיר. נָאט הָאט אֶן גִינוּמֶן דִיא בְּרָכָה פּוּן אַפְּרָסְמֶן מֶעְנְטְשׁ. רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט גְּוָאגְט אַז רַבִּי חֲנִינָא הָאט גְּוָאגְט דִיא בְּרָכָה פּוּן אַפְּרָסְמֶן מֶעְנְטְשׁ וָאל קַיין מָאהל נִיט זַיִן נֶרִינְג בֵּיי דִיר. וָארוּם צְוֵוִי פְּרָסְמְטֶע מֶעְנְטְשֶׁן הָאבֶּען גִיבֶּעטֶן צוּ צְוֵוִיא נֶרֶעסְטֶע מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן דּוֹר: אוֹג וְיֵא וְיֵיא הָאבֶּען גִיבֶּעטֶן אַזוֹי אִיז גֶעבְּלִיבֶּען בַּייא בַּייא דִיא בְּרָכָה. הָאט זֶעגֶן דִיא נֶרֶעסְטֶע מֶע נִמְשׁוֹן. דָּוִד אוֹג דָּנִיֵאל. אַרַוְנָה הַיְבוּסִי הָט גִיבֶּעגְשְׁט צוּא דָּוִד. אַזוֹי וְיֵא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסִיק אַרַוְנָה הָאט גְּוָאגְט צוּם מֶלֶךְ דָּוִד דַּיִן גָּאט זָאל בְּוִויזִיגְן וָאם דוּא וָועֶסְט טָאהן. דֶּעֶר מֶלֶךְ דָּוִד הָאט גִיבֶּעגְשְׁט צוּ דָּנִיֵאל אַזוֹי וְיֵא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסִיק דַּיִן גָּאט וָאם דוּא דִינְסְט צוּא אִיהם שְׁטֶעגְדִיג עֶר וָאל דִיהּ סַצִיל זַיִן. אוֹג אַזוֹי אִיז גִיוֶוֹעֶן:

כט אָמַר. רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גְּוָאגְט אַז רַבִּי יוֹסִי הָאט גְּוָאגְט פּוּן וַואנֶען וַויים מֶען אַז מֶען נִיט בְּעטֶן בֵּיי אֲמֶעְנְטְשׁ וָועֶן עֶר אִיז אִין בַּעַס אַז עֶר זָאל גוּט וָועֶרְן אַזוֹי וְיֵא עֶם שְׁטֵייט

שנאמר (תה) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה׳ :

כו ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים שנאמר (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם . מאי כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו רבי שמעון בן עזאי (ואמרי לה רבי שמעון בן זומא) אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה :

כז ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר (קהלים לד) בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (ישעיה ג) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם :

דף ז **כח אמר** רבי יוחנן משום רבי יוסי (בן זמרא) מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל שנאמר (ישעיה נו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי תפלתם

טָעַן וָאַכְט אוֹיף גִיבָּאהט אַיין וַויכְטָעַן אָרְט פּוּן דִי וַויכְטָע אֶרֶטְער וָוָם אִיז אִין יְרוּשָׁלַיִם . וָוארוּם עֶם שְׁטֶיִיט אִין פְּסוּק נָאךְ דִי פִּינְף קוֹלוֹת . אִיךְ וָועל צוּרִיק קֶערִין אַלַע יוּדֶען אִין דִי גָאנְצ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ זַיי וָועלֶען זַיצָען אִין אִיר אַזוֹי וִוי זַיי זָענֶען אִין אִיר גִיזָעסָען דָעם עֶרַשְׁטִין מָאהל . אַזוֹי וָאכְט גָאט . וַאז דִיא יוּדֶען וָועלֶען קוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָועלֶען זַיי דָאךְ אוֹיף בָּאהֶען אַלֶע וַויכְטָע אֶרֶטְער) :

כו וָאמַר . נָאךְ דֶם נָאזָאגְט רַבִּי חֶלְבּוֹ פּוּן רַב הוּנָא וָועגִין דֶער מֵעגְטֶש וָום אִיז פְּרוּם אוּנ דֶם מוֹרָא פַּר נָאט . וָועֶרִין זַיי נִיט גִיהָאלְט וִוי עֶר זָאגְט . אַזוֹי וִוִיא קְהִלַּת זָאגְט אוּנ לוּיבְט דֶעם מֵעגְטֶש וָום אִיז פְּרוּם אוּנ דֶם מוֹרָא פַּר נָאט . דֶער סוֹף פּוּן דֶער זַאךְ אִיז אַרְץ וָועֶרְט גִיהָאלְט פַּר נָאט דָאס מוֹרָא אוּנ זַיי נָעמֶען מִצוֹת הִיט . וָוארוּם דֶם אִיז דֶער נַאנְצֶער מֵעגְטֶש אוֹיף דֶער וָועלְט . וָום מֵיינְט טָעַן דֶם אִיז דֶער נַאנְצֶער מֵעגְטֶש . דֶם רַבִּי אֶלְעָזָר נָאזָאגְט נָאט דֶם נָאזָאגְט דִי נַאנְצֶע וָועלְט וָועלְט אִיז נִיט מֶעהר בַּשְׁאפֶען גִיוָואלֶען נָאר פּוּן וֶועגֶען דֶעם צַדִּיק דֶער צַדִּיק זָאל בַּשָׁאפֶען וָועֶרֶן . רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט דֶער צַדִּיק אִיז גִיוואוּנְדֶן גֶענְג דִי נַאנְצֶע וָועלְט . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי זָאגְט אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא זָאגְט דִי נַאנְצֶע וָועלְט אִיז נִיט מֶעהר בַּשְׁאפֶען גִיוָואלֶען נָאר צוּ זַיין אַהֲקָף צוּ דֶעם צַדִּיק . זַיי זָאלֶען אַרְבֶּעטֶען אוּנ עֶר זָאל בָּאבֶּען אַלֶע פֶּערְטִיגֶע :

כז וָאמַר . נָאךְ דֶם רַבִּי חֶלְבּוֹ פּוּן רַב הוּנָא וָועגִין אַז עֶר וִויס אַז זַיין חַבֶר גִיט אִים אַלֶע מָאהל שָׁלוֹם וָאס הַיִיסְט עֶר זָאגְט אִיהם גוּט מַארְגֶן גוּט שַׁבָּתוֹ זָאל עֶר פְּרִיעֶר זָאגֶן צוּא זַיין חַבֶר שָׁלוֹם . אַזוֹי וִויא דָוִד הַמֶּלֶךְ דָאט גָזָאגְט זוֹךְ שָׁלוֹם אוּנ יָאג נָאךְ עֶם וָאל זַיין שָׁלוֹם . אוּנ אַז אֶיינֶער זָאגְט צוּם אַנְדֶערֶן גוּט מַארְגֶן גוּט שַׁבָּת אוּנ עֶר וָוארְט גִיט בִּיז יֶענֶער וָועט צוּא אִיהם זָאגֶן פְּרִיעֶר וָועֶרְט שָׁלוֹם צוּוִישֶׁען זַיי . אוּנ אוֹיב אֶיינֶער דָאט גִינְעבֶּען שָׁלוֹם צוּם אַנְדֶערֶן . אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער דָאט גִיט גִינְעבֶּען צוּא אִיהם צוּרִיק שָׁלוֹם וָועֶרְט עֶר גִירוּפֶען גַנֵּבְ . אַזוֹי וִויא יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא דָאט גָזָאגְט אִיר דָאט אוֹיס גִיהָאמְט דֶעם וַויינגָארְטֶען . דִי גּוֹלָה פּוּן דֶעם אָרְעמֶען אִיז בֵּיי אַיִיךְ אִין שְׁטוּב . וָואם דָאט דֶען דֶער אָרְעם מַאן מֶען זָאל בַּייא אִיהם גַנֵּבְ . נָאר מֶען דָאט בַּיי אִיהם גִינוּמֶען שָׁלוֹם . מֶען הִט בַּיי אִיהם גִינוּמֶען שָׁלוֹם אוּנ מֶען דָאט אִיהם גִיט צוּרִיק גִינְעבֶּען :

כח אָמַר . רַבִּי יוֹחָנָן דָאט גָזָאגְט פּוּן וֶועגֶען רַבִּי יוֹסִי . פּוּן וַואגֶען וַויס מֶען אַז נָאט בֶּעט בַּיי זִיךְ אַלַיין , אַזוֹי וִויא דֶער פְּסוּק זָאגְט : נָאט זָאגְט אִיךְ וָועל בְּרֶיינְגֶען צוּ מַיין הַיילִיגְען

הגלגל למען דעת צדקות ה' מאי למען דעת צדקות ה' אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי ביתי בלעם הרשע שאלמלא כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק (במדבר כג) מה אקוב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' מלמד שאותה היום לא זעם. ובמה זעמו רגע. ובמה רגע אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמיריה ומנא לן דרגע רתח שנאמר (תהלים ל) כי רגע באפו חיים ברצונו ואי בעית אימא מהכא (ישעיה כו) חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. ואימת רתח אביי אמר בהנך תלת שעי קמייתא כי הוורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי כל שעתא אית ביה שוריקי סובקי בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי. ההוא מינא דהוה בשיבבותיה דרבי יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעיה דערסיה ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה. כי מטא ההיא שעתא ניים אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למעבד הכי (תהלים קמה) ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב (משלי יז) גם ענוש לצדיק

כרגע דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: בשלמ שעי קמייתא. כל' מרגעי שלם שעות הלכות: לצדיק לא טוב. לענוש לה בכרגע:

אוג הָאִב דִּיךְ נִיבְּרַאכְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דוא זָאלְסְט ווִיסֶן דִּיא צְדָקוֹת וָואס גָאט הָט מִיט דִּיר גִיטָאהַן. וָואס מֵיינְט מֶען דוא זָאלְסְט וִיסֶן דִּיא צְדָקוֹת פּוּן גָאט. צְדָקוֹת אִיז טַייטְש פִּיל צְדָקוֹת. וֶועהְט וִיא פִּיל עֶרְגֶער גְּאוֶונְט גָאט הָאט נִיטָאהַן מִיט אַיְיךְ. אִין דִּיא טֶעג הָאס בָּרְעם הָט צַייךְ גִיוָואלְט שֶׁעלְטֶן בֵּין אִיךְ נַיִט גִיוֶוען אִין כַּעַס. וָואורום וֶוען אִיךְ וָואלְט אִין כַּעַס גִיוֶוען וָואלְט נִיט גֶעבְּלִיבֶּן פּוּן דִּיא יִידִישֶׁע פַיינְט_קִין אִיבֶּער בְּלַייבּוּנג וּמָקוֹם וויל נִיט שֶׁעלְטֶן דִּיא יוֹדֶן וָאנְט מֶען דִּיא פַיינְט פּוּן דִּיא יוֹדֶן). דָאס אִיז וָואס בִּרְעם הָאט גְּוואנְט צו בָּרָק וָואס וָאלְ אִיךְ שֶׁעלְטֶן אַז גָאט שֶׁעלְטְ נִיט. וָואס וָאלְ אִיךְ צֶערְנֶען אַז גָאט צֶערְנְט נִיט. לֶערְנְט אוּנְז הֶער פָּסוּק אַז דִּיא מֶטע וָואס בִּרְעם הָאט נִיוָואלְט שֶׁעלְטֶן דִּיא יוֹדֶן אִיז גָאט נִיט גִיוֶוען אִין כַּעַס. וויא לַאנְג דָאעֶרְט דֶער כַּעַס פּוּן גָאט. אֵיין רֶגַע. וויא לאנג דָאעֶרְט אַרְגַע. הָט רַבִּי אֶבְין גָאנְט אוּג אַבְּרָעֶרְע וָאנֶען רַבִּי אַבִּינָא הָאט גְּוואנְט. אַרְגַע דָאעֶרְט וויא מֶען זָאגְט אַרוּם דָאם וָואלְט רֶגַע. פּוּן וָואנֶען וֵויס מֶען אַז גָאט אִיז אִין כַּעַס אַרְגַע. וּוָאורום דָוְד הַמֶּלֶךְ הָט גָאנְט זִיין כַּעַס אִיז אַרְגַע אוּג זַיין וִוערָן אִיז מֶען זָאל לֶעבּן. אויב דוא וִוילְסְט וֶועל אִיךְ דִּיר זָאגֶן פּוּן דָאנֶען וֵויס מֶען אַז גָאט אִיז אִין כַּעַס אֵיין רֶגַע. עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק בָּעהָאלְט דִּיךְ אוֹיךְ אֵיין רֶגַע בִּיז דֶער כַּעַס וֶועט אַוועק גַיין. וָוען אִיז גָאט אִין כַּעַס. הָט אַבִּיי גָאנְט אִין דִּיא עֶרְשְׁטֶע דְרַיי שָׁעה אוֹיפְן מָאג. אַז עֶס וֶועט וֵויס דֶער כַּאם פּוּן הָאהן אוּג הֶער הָאהן שְׁטֵייט אוֹיף אֵיין פּוּס. דִּיא צַייט אִיז גָאט אִין כַּעַס. פְּרֶעגְט דִּי גְמָרָא פִּיל צַייטֶן אִין מָאג אִיז דָא אֶעלְבָּע וָואס דֶער_כַּאם פּוּן הָאהן וֶועט וֵויס אוּג עֶר שְׁטֵייט אוֹיף אֵיין פּוּס. עֶנְטְפֶּערְט דִּי גְמָרָא צו יֶעדֶער צַייט אִיז דָא אִין דִּי וִוייכְקֵייט פּוּן_כַּאם רוֹטֶע פְּלֶעקֶן. אִין דִּי צַייט. אִין דִּיא עֶרְשְׁטֶע דְרַיי שָׁעה אוֹיפְן מָאג אִיז גִיטָא_קִין רוֹטֶע פְּלֶעקֶן. אַאֲפִּיקוֹרוֹס הָט גִיוואוהְנְט אִין דִּי שְׁכֵנוּת פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי פְּלֶעגְט עֶר זִיצֶן פִּיל מְצֻעֶר זַיין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִיט קַשְׁיוֹת אִין פְּסוּקִים. אֵיין מָאג זָאגְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גִינוּמֶען אַהֲנָה אוּג הָאט אִיהם גִישְׁטְעלְט צְווִישֶׁן דִּיא פִּים פּוּן בָּעט אוּג הָט זִיךְ אַיין גִיקוּקְט אוֹיף דֶעם הָאן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גִיטְרַאכְט אַז עֶס וֶועט קוּמֶען דִּי צַייט וָום דֶער_כַּאם פּוּן דֶעם הָאהן וֶועט וֵויס וֶועֶרְן. דִּי צַייט אִיז דָאךְ גָאט אִין כַּעַס וֶועל אִיךְ אִיהם שֶׁעלְטֶן. אַז עֶס אִיז נִיקוּמֶען דִּי צַייט וָאס דֶער_כַּאם הָט נִיבְּרַאכְט וֵויס וֶועֶרְן אִיז רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אַנְשְׁלָאפֶּן גִיוואכֶּן. וָוען רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גְּוואכְט זִיךְ נִיבְּרַאכְט וֵויס וֶועֶרְן אִיז רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אַנְשְׁלָאפֶּן גִיוואכֶּן. עֶס שְׁטֵייט מֶען אַל רַחֲמָנוּת הָאבֶּן אוֹיף אַרְץ וָואס גָאט הָט

לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך . ומי איכא ריתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין דתניא (מכלים ז) זעם כמהו (ה) הוי יודע . נמסנת עבודה כיכיוס מעבדים לה נפ"ק : מ"ו קמלמ . דלף הוי

ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע . וכמה רגע אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה וזו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכוין אותה השעה חוץ מכלעם הרשע דכתיב ביה (במדבר כד) ויודע דעת עליון . השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעה עליון הוי ידע מאי דעה בהמתו דאמרי ליה מ"ט לא רכבת אסוסיא אמר להם ברשיבא שדאי לה מיד אמרה ליה הלא אנכי אתונך בטעינא בעלמא אשר רכבת עלי אקראי בעלמא מעודך עד היום הזה . ולא עוד אלא שהיית עושה עמי מעשה אישות בלילה כתיב הכא (זס כג) ההסבן הסבנתי וכתיב התם (מ"ב ו) ותהי לו סוכנת . אלא מלכד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה . והיינו דאמר להו נביא לישראל (מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל

אֵין פָּחוּת מִיַּן פָּנִים וְיֵעֵט אַיֶּעֶק גַּיִין וְיֶעל אִיךְ דִיךְ פִּירֶען . וָאט הָאט נָאכְט צוּ מֹשֶׁה . וּוַארְט בִּיז עֶם וְיֵעֵט אַוֶּעֶק גַּיִין הֶעֶר פָּנִים פּוּן בַּעַם וְיֶעל אִיךְ דִיךְ פִּירֶען . פְּרֶענְט דִיא גְּמָרָא אִיז הֶען נָאט אִין כַּעַם . עֶנְטְפֶּערְט דִיא גְּמָרָא וָאט וְיֶערְט אִין בַּעַם . וָארום מִיר הָאבֶּען נִיטְ גְּעוּוּאוּסְט וָאט אִיז אֵין בַּעַם אֶלָע טָאג . וְוִיא לַאנְג דָאֶערְט דֶער כַּעַם פּוּן נָאט אַיין רֶגַע . וְוִיא פִּיל אִיז אַרְגַע אַז מֶען זָאל צוּא טַייֶלֶען דִיא שָׁעָה אוֹיף פִּינְף מָאהל צֶעהן מוּזְענְדִיג וּפּוּפְצִיג מוֹזְענְדִיג אוּן אַכְט מֵאוֹת עֶנְט אוּן אַכְט הוּנְדֶערְט אַכְט אוּן אַכְצִיג חֲלָקִים . אִיין חֵלֶק הֶער פּוּן אִיז אַרְגַע . אוּן קִיין בֶּשֶׁעֶפֶּענִיש אוֹיף הֶער וְוֶעט נִיט טְרֶעפֶּן דִיא רֶגַע וְוֶען נָאט זִיצְט אִין כַּעַם . נָאר בִּרְגָעם הָט נִיקְעוְנְט טְרֶעפֶּן דִיא רֶגַע וְוֶען נָאט אִיז אִיז בַּעַם . וָארום עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אוֹיף בִּרְגָעם עֶר וְיֵיס דִיא דֶעָה פּוּן אוֹבֶּערְשְׁטֶען . פְּרֶענְט דִיא גְּמָרָא דִיא דֶעָה פּוּן זַיין בְּהֵמָה הָאט עֶר נִיט גְּעוּוּאוּסְט . הָאט עֶר גְּעוּוּאוּסְט וָאם הֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער טְרַאכְט . וְוִיא אַזוֹי קֶען דָם זַיין : טְרֶענְט דִי גְּמָרָא וָם מֵיינְט מֶען עֶר הָט נִיט גְּעוּוּאוּסְט וָם זַיין בְּהֵמָה טְרַאכְט דִי שָׁרִים פּוּן מוֹאָב וָם וָעֶנֶען גִּינַאנְגֶען מִיט בִּלְעָם הָאבֶּען נָאזְט צוּ בִּלְעָם פַּר וָאם הָאסְט נִיט גֶּערִיטֶען אוֹיף אֲפָּעדָר : הָאט בִּלְעָם נָאזְט צוּא דִיא שָׂרִים פּוּן מוֹאָב אִיךְ הָאב גִּילָאזֶען הָעם פֶּערְד אוֹיף דִיא גְּרָאז עֶר זָאל זִיךְ פִּיטֶערִין . הָאט דֶער אִייזִיל בְּאלְד גָּזָאגְט צוּא בִּלְעָם . אִיךְ בִּין דָאךְ דַיין אִייזִיל . הָאט בִּלְעָם גִּינְענְפֶּערְט צוּ מְרָאנֶען אוֹיף דִיר אַסַּשָׂא . אֲבֶּער נִיט צוּם רַייטֶען . הָאט דֶער אִייזִיל גִּינְענְפֶּערְט וָאם דוּא הָאסְט גֶּערִיטֶען אוֹיף מִיר . הָאט בִּלְעָם גִּיעֲנְפֶּערְט טְרַעפֶּערְט עֶנְדִיג . אַז דֶער פֶּערְד אִיז נִיטָא בַּייא מִיר . עֶר אִיז אוֹיף הֶעם נָרָאז . רַייט אִיךְ אוֹיף דִיר . עֶנְפֶּערְט דֶער אִייזִיל פּוּן דַיין יוּנְגְענְד בִּיז הֶעם הַיּוֹמְטִיגֶען טָאג הָאסְטוּ נָאךְ אוֹיף קַיין פֶּערְד נִיט גֶּערִיטֶען נָאר אוֹיף מִיר . אוּן נִיט נָאר צוּם רַייטֶען בִּין אִיךְ בַּייִ דִיר . נָאר בַּייא נָאכְט בִּיסְטוּ בַּייִ מִיר אַזוֹי וְוִיא אַמַאל בַּייא זַיין חַייב . וָארום דָא שְׁטֵייט דֶער אִייזִיל הָאט גְּזָאגְט צוּא בִּלְעָם הַסְּבַנְתִּי אוּן דָארְט אִין מְקָמִים שְׁטֵייט וַתְּהִי לוֹ סוֹכֶנֶת אַזוֹי וְוִיא הֶעם וָארְט סוֹכֶנֶת מֵיינְט מֶען זִיא אִיז גִּיוֹוֶען וַיינְג אַנַייב . אַזוֹי וָאם הֶער אִייזִיל הָאט גְּזָאגְט הַהַסְּבַנְתִּי מֵיינְט מֶען אוֹיךְ אִיךְ בִּין רַיינְג אוֹנַייב . זֶעהְט מֶען דָאךְ אַז בִּלְעָם הָאט נִיט גְּעוּוּאוּסְט וָם הֶער אִייזִיל טְרַאכְט צוּ זָאגֶען . וָארום אַז עֶר וָאכְט גְּעוּוּאוּסְט וָאם הֶער אִייזִיל טְרַאכְט צוּ זָאגֶען . וָאלְט עֶר אִיהם נִיט טִיט גְּעוּנְטֶען עֶר וָאל אַזוֹי פַּאר שָׁעמְט וְוערִין . קֶען דֶען זַיין עֶר זָאל וִיכֶּען דִיא דֶעָה פּוּן נָאט . נָאר הֶער פְּסוּק וְיוֹדֵעַ דַעַת עֶלְיוֹן לֶערְנְט אוּנְז אַז עֶר הָאט גִּיקְעוְנְט טְרֶעפֶּן דִיא צַייט וְוֶען נָאט אִיז אִין בַּעַם . דָאם אִיז וָאם הֶער נָבִיא הָאט גָּזָאגְט צוּא דִיא יְהוּדָן . מַיין פֶּאלְק גִּידֶייטְק נָאר וָאם בִּלְק הֶער מֶלֶךְ פּוּן מוֹאָב הָאט אַצֶּעצְט גִּינֶעבֶּען אוֹיף דִיר אוּן וָאם בִּרְעם בֶּן בְּעוֹר הָט אִיהם נִיט גֶּענְטֶען . גִּידֶייטְק וָאם דוּא הָאסְט גִּיטָאהָן אִין גִּרְגָל וְאִיךְ הָאב דִיךְ אַרִיבֶּער גֶּעפִּירְט הֶעם יַרְדֵּן טְרוּקְקֶן . אוּן וָאם אִיךְ הָאב טִיט דִיר גִּיטָאהָן אִין גִּרְגָל וְאִיךְ הָאב דִיךְ אַרִיבֶּער גֶּעפִּירְט הֶעם יַרְדֵּן טְרוּקְקֶן .

וטוב לו רשע בן צדיק. רשע ורע לו רשע בן רשע. אמר סר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו צדיק בן רשע. איני והא כתיב (משלי כ) פוקד עון אבות על בנים וכתי׳ב (דברים כד) ובנים לא יומתו על אבות. (סנהדרין פ״ג) ורמינן קראי אהדדי. ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. אלא הכי קאמר ליה צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור. רשע וטוב לו רשע שאינו גמור. רשע ורע לו רשע גמור. ופלינא דרבי מאיר דאמר רבי מאיר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנאמר (משלי ג) וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע״פ שאינו הגון:

רשע וטוב לו: פת חכר למחר. פת מצר יכמרו רחמי עליו לצערה ופע״פ שלוחו כידוי: כמרציפי. כסנה: לע לגים. כמלמר ויסחר מסס פניו: ופניגע. דרכי יהושע בן קרחה שכעסתו על כך מדרכי במוחל כר נחמני שמחר

לב ויאמר (משלי ג) לא תוכל לראות את פני. תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה אמר ליה הקב״ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה ופלינא דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן דארשב״נ אר״י בשכר ג׳ זכה לג׳. בשכר (שם ג) ויסתר משה

נוט. אַז עֶר אִיז אַצַדִיק אוּג זַיין פָּאטֶער אִיז גִיוֶוען אַרָשָׁע. אִיז אִיהם שְׁלֶעכְט. אַז עֶר אִיז אַרָשָׁע אוּג זַיין פָּאטֶער אִיז גִיוֶוען אַצַדִיק. אִיז אִיהם גוט. אַז עֶר אִיז אַרָשָׁע אוּג זַיין פָּאטֶער אִיז אוֹיךְ גִיוֶוען אַרָשָׁע. אִיז אִיהם שְׁלֶעכְט:

אָמַר. דָּער תַּנָּא הָאט גִיזָאגְט אַז עֶר אִיז אַצַדִיק אוּג זַיין פָּאטֶער אִיז אוֹיךְ גִיוֶוען אַצַדִיק. אִיז אִיהם גוט. אוּג אַז עֶר אִיז אַצַדִיק אוּג זַיין פָּאטֶער אִיז גִיוֶוען אַרָשָׁע. אִיז אִיהם שְׁלֶעכְט. עֶם אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי. עֶם שְׁטֵייט דָאךְ אֵיין פָּסוּק טָאן גִידֵיינְקְט דִיא זִינְד פּוּן פָּאטֶער אוֹיף דִיא קִינדֶער. טָאן שְׁטֵראפְט דִיא קִינדֶער פַּאר דִיא זִינְד וָואס זַייֶער פָּאטֶער הָאט גִיטָאהן. אוּג נָאךְ אַפָּסוּק שְׁטֵייט דִיא קִינדֶער וֶועלֶן נִישְׁט שְׁטַארבֶּן פַּאר דִיא זִינְד וָואס דִיא פָּאטֶערס הָאבֶּן גִיטָאהן. הָאבֶּן טִיר גִיפֶּרֶעגְט דִיא פְּסוּקִים. אֵיין פָּסוּק אִיז דָאךְ אַקְשָׁיָא אוֹיף עֶם אַגְדָערְן. הָאבֶּן טִיר גִיעֶנְטְפֶּערְט עֶם אִיז נִיט קַיין קְשָׁיָא. אַז דִיא קִינדֶער טוּהֶן אוֹיךְ וִויא זַייֶערֶע פָּאטֶערס הָאבֶּן גִיטָאהן. וִויא וֶועֶנֶן אַלֶעכְע רְשָׁעִים וָויא זַייֶערֶע פָּאטֶערס שְׁטֵראפְט טָאן זַייא פַּאר זַייֶערֶע זִינְד אוּג פַּאר זַייֶערֶע פָּאטֶערס זִינְד אוֹיךְ. אָבֶּער אַז דִיא קִינדֶער טוּהֶן נִיט דִיא זִינְד וָואס זַייֶערֶע פָּאטֶער הָאבֶּן גִיטָאהן. וָויא וֶועֶנֶן צַדִיקִים. שְׁטֵראפְט טָאן זַייא נִיט פַּאר דִיא זִינְד וָואס זַייֶערֶע פָּאטֶער הָאבֶּן גִיטָאהן. דָּארְף דָאךְ זַיין אַז אַיינֶער אִיז אצדיק אוּג זַיין פָּאטֶער אִיז גִיוֶוען אַרָשָׁע. פּוּן דֶעסְטְוֶוועגְן זָאל אִיהם גוט זַיין. נאר אוֹיי הָאט גִיעֶנְטְפֶּערְט צוּ מְשֶׁה: אַמְתָּר צַדִיק אִיז אִיהם גוט. אוּג נִיט קַיין אֶמְתָּר צַדִיק אִיז אִיהם שְׁלֶעכְט. נִיט קַיין אֶמְתָּר רָשָׁע אִיז אִיהם גוט: אַמְתָּר רָשָׁע אִיז אִיהם שְׁלֶעכְט. דֶּער הַנָּא קְרִיגְט אוֹיף רַבִּי מֵאִיר. וָוארוּם רַבִּי מֵאִיר הָאט גִיזָאגְט צְוֶוייא וַאכְן הָאט טָאן גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָוּם עֶר הָאט גִיבֶּעטֶן דִיא שְׁכִינָה זָאל רוּהֶן אוֹף יִזְרָאֵל. אוּג דָּאס אִיז נִיט רוּהֶן אוֹף דִיא נָעצֶן דֶּעֶר. דָּאם הָאט טָאן אִים גִיזֶענְפֶּערְט אוּג אֵיין זַאךְ וָואס עֶר הָאט גִיבֶּעטֶן טָאן זָאל אִים וָאנְען וָועלְכֶּען צַדִיק עֶם אִיז גוט. אוּג וָועלְכֶּען צַדִיק עֶם אִיז שְׁלֶעכְט. אוּג וָועלְכֶּען רָשָׁע עֶם אִיז גוט. אוּג וָועלְכֶּען רָשָׁע עֶם אִיז שְׁלֶעכְט. דָּאם הָאט טָאן אִים נִיט גִיזֶענְפֶּערְט. אוּ וִויא נָאט הָאט גִיזָאגְט אוֹיף וָועל גֶעבֶּען חֵן אוֹיף וָועֶמֶען אוֹיף וָועל וָועֶלֶן גֶעבֶּען חֵן. אֲפִילוּ עֶר אִיז נִיט וָועֶרְט טָאן זָאל אִיהם גֶעבֶּען חֵן. אוֹיף וָועל רַחֲמָנוּת הָאבֶּן אוֹיף וָועֶמֶען אוֹיף וָועל וָועֶלֶן רַחֲמָנוּת הָאבֶּן אֲפִילוּ עֶר אִיז נִיט וָועֶרְט טָאן זָאל אוֹיף אִיהם רַחֲמָנוּת הָאבֶּן

לב וַיֹּאמֶר. נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּא וָועֶמֶט נִיט קֶעֶנֶען וָועהן מִין פָּנִים. מִיר הָאבֶּן גִיכְּרוּנְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה זָאגט נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וָוען אִיךְ הָאב גִיוואלְט דוּא וָאלְסְט וָועהן מִין פָּנִים. בַּייא דֶּעם סָבָה. הָאסטוּ נִיט גִיוואלְט וָועהן. אָווי וִויא עֶם שְׁטֵייט

לצדיק לא טוב . תנא משמיה דרבי מאיר בשעת שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחין עטרותיהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקדוש ברוך הוא :

ר' ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' (משלי ג') וראיתה את מאהביה וגו' ואומרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה . וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר (משלי יז) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה :

לא ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו . בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר (שמות לג) הלוא בלכתך עמנו . בקש שתשרה שכינה על עובדי עבודת כוכבים ונתן לו שנאמר (שם) ונפלינו אני ועמך . בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנאמר (שם) הודיעני נא את דרכך . אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו . יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו . אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק . צדיק ורע לו צדיק בן רשע . רשע וטוב

בַּשאָפֶן . אוּנ נָאהְ הָאט שְׁטַיִיט אַז אַצַדִיק שְׁטָראָפְט אַיינְעם אִיז נִיט גוּט פַאר דֶעם צַדִיק טָאן . אוּנ נָאהְ גִיבְּרַויכְט אַז רַבִּי מֵאִיר זָאגְט וָען דִי זוֹהן שַׁיינְט אוֹיף . אוּנ אַלְע קְלענֶערְן פוּן מְזָרַח זַיינ אוּנ פוּן מַעֲרָב זַיינ לַייגְען אַרוֹיף זַייעֲרְע קְרוֹינְען אוֹיף זַייעֲרְע קָעפּ אוּנ בּוּקְן זִיךְ צוּ דִי זוֹהן וְוָשְׁט נָאט בַּאלְד אִין בַּעַם :

ל וְאָמַר . נָאהְ הָאט נָאגְט רַבִּי יוֹחָנָן . רַבִּי יוֹסִי הָט גָאגְט אַז אַמְענְטְש וועְרְט אַרָאפּ גֶעניֶידְעְרְט בַּיי זִיךְ אִין הַארְצָען אִיז דָאס שְׁטַיִים אַז יְרֵאת שָׁמַיִם מֶער וויא מָען וָאלְט דָעם אַמְענְטְש גִישְׁלָאגְען וויא פִיל מַלְקוּת . אַזוֹי וויא דֶער נָבִיא זָאגְט . זיא וועט נָאהְ זָאגְן אִיךְ גוּטֶע גוּטֶע פָּ־יינְד . אַז זיא וועט וְעהְן זיא הָאט נִיט קִין הִילְף פוּן קיינְעם וועט זיא זָאגְן אִיךְ וועל זַיין אוּנ וָועל מִיךְ צוּרִיק קֶערְן צוּ מַיין עֶרְשְׁטְן מַאן . וָארוּם עֶס אִיז מִיר פִּרְיֶיר בְּיעְסֶער נִיוָען וויא אִיצְט . אוּנ רַיש קָשִׁישׁ זָאגְט אַז דֶער מְענְטְש וועְרְט בַּייא זִיךְ אַרָאפּ גֶעניֶידְעְרְט אִז בְּיעְסֶער־ הֶייט וויא הוּנְדֶערְט מַלְקוּת . אַזוֹי וויא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט גָאגְט דָעם פַּאר שְׁטָענְדִיגְען וְהָעם קְלוּגָען צוּ בְּרֶעכְט אַז מֶען טוּהט אוֹיף אִיהם אַנִישְׁרֵי . מֶעהר וויא הוּנְדֶערְט מַלְקוּת צוּ בְּרֶעכְט דֶעם נַאר :

לא וְאָמַר . נָאהְ הָאט רַבִּי יוֹחָנָן נִיזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹסִי וָעגְן דֶרַייא זַאכָען הָאט מֹשֶׁה גִיבֶּעטְן בַּיי נָאט אוּנ נָאט הָאט אִיהם גִיגֶעבְּן . מֹשֶׁה הָאט גִיבֶּעטְן דִיא שְׁכִינָה זָאל רוּהְן אוֹיף דִיא יִידֶען אוּנ נָאט הָאט אִיהם דָאס גִיגֶעבְּן . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָט גִיזָאגְט צוּ נָאט אִיבֶּער דִיא שְׁכִינָה זָאל נִיט רוּהְן אוֹיף דִיא וָאהְ דִיגְען צוּ דִיא שְׁטֶערְן הָאט אִיהם נָאט גִיגֶעבְּן . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָט גִיזָאגְט צוּ נָאט מִיר וֶעלְן זַיין אֶפּ גִישִׁידְט אִיהְ אוּנ דַיין פָּאלְק . מֹשֶׁה הָט גִיבֶּעטְן נָאט זָאל אִיהם מַאכְען וויסְן זִייגְע מִדּוֹת . הָאט אִיהם נָאט גִיגֶעבְּן . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָאט גִיזָאגְט צוּ נָאט מַאהְ מִיר וויסְן דַיינָע וְעגְן דַייגָע מִדּוֹת . מֹשֶׁה הָאט גִיזָאגְט פַּאר נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם . פַּאר וָאס אִיז דָא צַדִיקִים וָאס עֶס אִיז זַיי גוּט . אוּנ עֶס אִיז דָא צַדִיקִים וָאס עֶס אִיז זַייא גוּט . אוּנ עֶס אִיז דָא רְשָׁעִים וָאס עֶס אִיז זַייא שְׁלֶעכְט . הָאט נָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה . מֹשֶׁה . אוּנ עֶס אִיז דָא רְשָׁעִים וָאס עֶס אִיז זַייא שְׁלֶעכְט . הָאט נָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה . אִיהְ וָועל דִיר זָאגְן . אַז עֶר אִיז צַדִיק אוּנ זַיין פָּאטֶער אִיז אוֹיךְ גִיוֶען צַדִיק . אִיז אִיהם

ראשיהם חנו עיניהם מזיו השכינה שנאמר (שם כד) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו והם לא קבלו על מה שעשו עכ"ל ואלה שמות רבה. (שם נג) והסירותי את כפי וראית את אחורי אמר רב חכא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין:

נכפתח פרשה מט עורך: קשר של תפילין. מלהתלע פוא ולמעלה נעיל הקב"ה מניח תפילין:

(מ"כ) לג **אמר** רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו לרקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר (נרמיה מו) ויאמר אדני אלהים במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל

אָנּוּט מֹשֶׁה הָאט גִיט גִיווּאוּסְט אַז דִיא הוּיט פּוּן זַיין פָּנִים לוּיכְט. אָבֶּער נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא אַז זַיי אֵיא הָאבֶּען דֶּעֶר זֶעהן דִיא שְׁכִינָה הָאבֶּען זַיי אֵיא גִיט פַּארבָּארגִין זַיי עֶר פָּנִים · נָאר זַיי אֵיא הָאבֶּען אוֹיף גֵיידֶּעקט זַיי עֶרְע קעפ. אוּנ זַיי הָאבֶּען גִישְׁפַּיי וְט זַיי עֶרְע אוֹיגֶען זַיי הָאבֶּען זִיךְ אַנְט אָנגִיקוּקְט פּוּן דִי לוֹיטֶערְקַיִיט פּוּן דִי שְׁכִינָה. אַזוֹי אֵיא דֶּעֶר פְּסוּק זָאגְט צוּ דִי גְרוֹיסֶע זַייט פּוּן דִיא יוּדֶען [צוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא] הָאט נָאט גִיט גֶעשִׂיקְט זַיין הַאנְט עֶר הָאט זַיי אִיצְט גִישְׁטְרָאפְט]. זַיי הָאבֶּען גִיט אָפּ גִינוּמֶען וּבאלְד קַיין שְׁטְרָאפ אוֹיף דֶּעם וָאס זַיי הָאבֶּען גִיטָאהן. נָאט הָט גָזָאגְט צוּ כֹּשֶׁה אוֹיף וְועל אָפּ טָאהן מַיינֶע הֶענְט וֶעהן מַיין אִינטֶען. רַב הָמָא בַּר בִּיזָנָא הָאט גִיזָאגְט אַז רַבִּי שִׁמְעוֹן הַחֲסִיד הָאט גִיזָאגְט דֶּעֶר פְּסוּק דֶּעֶרוּוּנְט אוּנְז אַז נָאט הָאט גֶעווּוֶען צוּ כֹּשֶׁה וְויא אַזוֹי זַייגְט הְפִילִּין זֶענֶען אִינטֶען צוּ גִיבּוּנְדֶּען [וּמִיט אַזוֹי ד: וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין סִימָן יט] אַז נָאט גֶייט אִין תְּפִילִּין. דָּאס הֵייסְט נָאט בֶּיי עְנְט אַלֶּע מָאהל דִיא פְּסוּקִים וָאס אִין זַיי שְׁטֵייט דִי זִיבּ שַׁאפְט צוּ דִי יוּדֶען. וָוארום דִי יוּדֶען מִיט נָאט זֶענֶען בֶּיידֶע דֶּעֶר וואוסְט גִיווָארֶען אוֹיף דֶּעֶר וְועלְט מִיט מָאהל. נָאט אִיז דֶּעֶר הֶעֶר וואוסְט גִיווָארֶען אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט דּוּרְךְ דִיא יוּדֶען וָאס עֶר הָאט מִיט זַיי גִישָׁאפְט צוּ דִי יוּדֶען. נָאט אִיז הֶעֶר וואוסְט גִיווָארֶען אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט דּוּרְךְ דִיא יוּדֶען וָאס עֶר הָאט מִיט זַיי גִישָׁאהן נִסִּים וְנִפְלָאוֹת. אַזוֹי וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דְּרִיבֶּעֶר גִיב אִיךְ אַזוֹי פִיל מַכּוֹת אִין מִצְרַיִם אַז דוּא זָאלְסְט זֶעהן אַז אִין דֶּעֶר גַאנְצֶער וֶעלְט אִיז נִיטָא אַזוֹי אַנְאט וְויא אִיךְ בִּין. אוּנ יוּדֶען זֶענֶען דֶּעֶר וואוסְט גִיווָארֶען אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט דּוּרְךְ נָאט וָאס עֶר הָאט זַיי אַרוֹיס גִינוּמֶען פּוּן מִצְרַיִם אוּנ הָאט זַיי גִימַאכְט פַּאר אַפָּאלְק פִּרְיֶעד זֶענֶען זַיי גִיווֶען קְנֶעכְט אִין מִצְרַיִם. מֶען הָאט נָאר פַּארגֶעסִין וָוער זַיי זֶענֶען. דֶּרִיבֶּעֶר אִין אוּנְטֶערֶע תְּפִילִּין לִינֶען פַּרְשִׁיוֹת וָאס מִיר זָאגֶען אַז נָאט אִיז אַיינֶער אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט. עֶס אִיז נִיטָא קַיין נָאט אוֹיסֶער אִיהם. פּוּן וַואנֶען וַויסֶען מִיר דָּאס. שְׁמַיִים בַּאלְד גֶעשְׁרִיבֶּען דִיא פָּרְשִׁיוֹת פּוּן יְצִיאַת מִצְרַיִם וְקֹדֶשׁ. וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ. אוּנ נָאט זָאגְט אוֹיף יוּדֶען וּמִי גִי נָרוֹל. וֶעֶר הָאט יוּדֶען גִימַאכְט פַּאר אַנְרוֹיסֶע פָּאלְק. אוּ הַנְּהָ אֱלֹהִים כָּבוֹא בַּקַּתַּת גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי כּוֹ. וַייל נָאט הָאט זַיי אַרוֹיס גִינוּמֶען פּוּן מִצְרַיִם מִיט אַזָּעלְכֶע נְרוֹיסֶע וואונְדֶּער. זֶענֶען זַיי גְרוֹיס גִיווָארֶען אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט. אַז דִי נַאנְצֶע וֶעלְט הָאט דַאמָאלְס מוֹרָא גִיהַאט פַּאר זַיי אֵיא. דִיא תְּפִילִּין זֶענֶען בֶּיי אֵיא צַמֶּענְטְשִׁין אוֹיף דֶּעם קָאפּ וַייל זַיי אֵיא זֶענֶען אִינטֶען צוּ גִיבּוּנְדֶּען. אוֹזוֹי הָאט נָאט גֶעווּוֶען צוּ כֹּשֶׁה. אַז זַייגְט תְּפִילִּין וָאס וַייזֶען אוֹיף דִי לוּיט פּוּן יוּדֶען. זֶענֶען אִינטֶען צוּ גִיבּוּנְדֶּען. אַז דִי יוּדֶען וֶעלְן גִיט אָפּ גִיטָאהן וֶעֶרְן פּוּן אִיהם אוֹיף אֵייבִּיג. אָפִּילּוּ זַייא וֶעלְן אַפָּאהל זִינדִיגֶען. אִיז דָּא אַרְ"ת · אַטִּיר צוּרִיק אַרַיין צוּ גַיין מִיט תְּשׁוּבָה צוּ נָאט:

לג **אָמַר**. רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִים וֶעֶנְטֶן פּוּן דֶּעם טָאג וָאס נָאט הָאט בְּשָׁאפֶּען דִיא וֶעלְט אִיז גִיווֶען קֵיין מֶענְטְש וָאס הָאט גִירוּפֶּען צוּ נָאט מִיט דֶּעם נָאמֶען אַדְנוּת · עֶר אִיז דֶּעֶר הֶעֶרֶר פּוּן דֶּעֶר וֶעלְט. וַייל קֵיינֶער הָאט גִיט גִיבּוּנְדֶּען אַז נָאט הָאט בְּשָׁאפֶּען דִי וֶעלְט. בִּיז אַבְרָהָם אִיז גִיקוֹמֶען אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט אוּנ הָאט דֶּר קֶעֶנְט אַז נָאט הָט דִי וֶעלְט בְּשָׁאפֶּען. אָבְרָהָם אִיז גִיקוֹמֶען אוֹיף דֶּעֶר וֶעלְט אוּנ הָאט דֶּר קֶעֶנְט אַז נָאט הָט דִי וֶעלְט בְּשָׁאפֶּען. הָאט עֶר גִירוּפֶּען מִיט וָאס נָאמֶען אָדוֹן. אַזוֹי וִוי עֶר פְּסוּק זָאגְט דִי לַאנְד. רַב הָאט גִיזָאגְט מַיין הַאר נָאט מִיט וָאס וִוייט אִיךְ אַז אִיךְ וֶעל יַרֶשֶׁנָּן דִי לַאנְד. רַב הָאט גִיזָאגְט אַז

קנל שכר פל זה : נקלסתר פניס. כי קרן עור פניו: ותמונת ה' יביט . זה מכלס למחוניס קר שנויס משה פניו זכה לקלסתר פנים. בשכר כי ירא זכה לוירדו מגשת אליו . בשכר מהביט זכה לותמונת ה' יביט עד

כאן בגמרא : ובואלה שמות רבה פרשה ג' כתוב מאמר זה יותר באורך ז"ל. רבי יהושע בן קרחה ורבי הושעיא אחד מהם אמר לא יפה עשה משה כשהסתיר פניו שאלולי לא הסתיר פניו גלה לו הקדוש ב"ה לכשה מה למעלה מה למטה ומה שהיה ומה שעתיד להיות ובכוף בקש לראות שנאמר (שמות לג) הראני נא את כבודך אמר הקב"ה למשה אני באתי להראות לך פנים והסתרת פניך עכשיו אני אומר לך כי לא יראני האדם וחי כשבקשתי לא בקשת ואמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אעפ"כ הראה לו בשכר (שם לג) ויסתר משה פניו ודבר ה' אל משה פנים אל משה ובשכר כי ירא ויירא מגשת אליו ובשכר מהביט ותמונת ה' יביט ורבי הושעיא רבה אמר יפה עשה שהסתיר פניו א"ל הקב"ה אני באתי להראות לך פנים וחלקת לי כבוד והסתרת פניך הייך שאתה עתיד להיות אצלי בהר ארבעים יום וארבעים לילה לא לאכול ולא לשתות ואתה עתיד ליהנות כזיו השכינה שנאמר (שם לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אבל נדב ואביהוא ערעו ראשיהם

אין פָּסוּק יָכוֹל מֹשֶׁה פָּנָיו . מֹשֶׁה הָאט פארבָּארגין זַיין פָּנִים : אִיצְט אַז דוּא וויסְט זָאהן מַיִּ פָּנִים וויל אִיךְ דִיר נִיט וַוייזֶען . אוּג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה וָואם עֶר זָאגְט אַז גָאט הט נִישְׁטָאפְּט צו מֹשֶׁה פאר וָאם עֶר הָאט נִיט גיוואלְט זָאהן זַיין פָּנִים בַּייא דָעם סְנֶה . קְרִיגְט עֶר אוֹיךְ דֶעם וָאם רַבִּי שִׁמְאוֹן בַּר נַחֲמָנִי הָאט גיזָאגְט אַז רַבִּי יוֹנָתָן הָאט גיזָאגְט מֹשֶׁה הָאט נִינוֹמָעי שֶׁכֵּר פַּאר וָאם עֶר הָאט נִיט גיוואלְט וָעהן דִיא שְׁכִינָה . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם כֶּען הָאט אִידֶם נִידַארְפְּט נֶעבֶּן פַּאר דַיי בַּייא זַאכֶען . הָאט עֶר זוֹכֶה גיוֶוען צו דְרַייא זַאכֶען . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר הָם מֹשֶׁה הָאט פַּארבָּארגין זַיין פָּנִים אוּג הָאט נִיט גיוואלְט זָאהן דִיא שְׁכִינָה . הָאט עֶר זוֹכֶה גיוֶוען זַיין פָּנִים זָאל לַייכטֶן . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם עֶד הָאט מוֹרָא גיהַאט צו גִינְעָנֶען צו אִידֶם . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם עֶר הָאט זוֹכֶה גיוֶוען אז מֶען הָאט מוֹרָא גיהַאט צו גִינְעָנֶען צו אִידֶם . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם עֶר הָאט נִיט גיוואלְט קוּקֶען אוֹיף דִי שְׁכִינָה . הָאט עֶר זוֹכֶה גיוֶוען צו זָעהן דֶעם נִישְׁטַאפְּט פוּן גָאט :

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוּג רַבִּי הוֹשַׁעְיָא קְרִיגֶען . אַיינֶער פוּן דִיא צְווַיי תַּנָּאִים זָאגְט אַז מֹשֶׁה הָאט נִיט נוֹט גיטָאהן וָאם עֶר הָאט פַּארבָּארגין זַיין פָּנִים בַּייא דֶעם סְנֶה . וְעֶר זָאגְט נִיט פַּארבָּארגין זַיין פָּנִים וָאלְט נָאט נֶעווֶוען צו מֹשֶׁה וָאם אִיבֶּער דֶעם הִיכֶּעל אִיז . אוּג וָאם אונטֶער דִי עֶרד אִיז . אוּג וָאם עֶם אִיז גיוֶוען אַיידֶער דִי וֶועלְט אִיז בִּשׁאַפֶּען גיוואָרֶען . אוּג וָם עֶם וֶועט זַיין . דֶער נָאךְ הָאט מֹשֶׁה גִיבֶּעטֶן עֶר וויל זָעהן . אַזוי וויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָאט נֶעזָאגְט צו נָאט וַוייז מִיר דַיין כְּבוֹד . הָאט נָאט גיזָאגְט צו מֹשֶׁה אִיךְ בִּין גִיקוּמֶען צו וַוייזֶען דִיר מַיִּן פָּנִים . הָאסטוּ פארבָּארגין דַיין פָּנִים אוּג הָאסְט נִיט גיוואלְט זָעהן . וָעהן אִיךְ הָאבּ דִיר גיוואלְט וַוייזֶען הָאסטוּ נִיט גיוואלְט זָעהן . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פוּן סכנין הָאט גיזָאגְט פוּן רַבִּי לֵוִי וָועגֶען פוּן דֶעסְטְווֶועגֶען הָאט אִיהם נָאם גֶעווִיזֶען . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם מֹשֶׁה הָאט פַּארבָּארגין זַיין פָּנִים וָאלְט נָאט גֶעזָאגְט מֹשֶׁה אַפֶּנִים נֶעגען אַפּנים . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם מֹשֶׁה הָאט מוֹרָא גיהַאט צו גִינְעָנֶען צו אִידֶם . פַּאר דֶעם שֶׁכַּר וָאם עֶר הָאט נִיט גיוואלְט קוּקֶען אוֹיף דִיא שְׁכִינָה . הָאט עֶר זוֹכֶה גיוֶוען צו זָעהן דֶעם נִישְׁטַאלְט פוּן גָאט . אוּג רַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבָּה הָאט גיזָאגְט מֹשֶׁה הָאט נוֹט גיטָאהן וָאם עֶר הָאט פַּארבָּארגין זַיין פָּנִים . נָאט הָאט גיזָאגְט צו מֹשֶׁה אִיךְ בִּין גִיקוּמֶען מִיין פָּנִים . הָאסְט דוּא מִיר גִיגֶעבֶּן כָּבוֹד . אוּג דוּא הָאסְט פַּארבָּארגין דַיין פָּנִים . אִיךְ שְׁווֶער בִּיי דַיין לֶעבֶּן אַז דוּ וֶועסְט זַיך בַּייא מִיר אוֹיף דֶעם בֶּארג סִינַי טָאג אוּג פֶּערצִיג נֶעכְט וֶועסְט דוּא נִיט עֶסֶן אוּג נִיט טְרִינְקֶען אוּג דוּא וֶועסְט הָנָאה פוּן דִי לוּיטֶערְקִייט פוּן דִי שְׁכִינָה . אַזוי וויא דֶער פְּסוּק

דאמר קרא (ישעיה מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלא שמות : למה נקרנו גוים . מה מועלה לפה מלמד שכל כוח בעינינו :

פ"ו **לה ואמר** רבי יוחנן משום רבי יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו . מנא לן ממשה רבינו שנאמר (דברים ט) הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו . ואע"ג דבעי משה רחמי עלה דכלהא ובטלה אפילו הכי אוקמיה בזרעיה שנאמר (דה"ב כג) ובני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו' . ותני רב יוסף למעלה כמ' רבוא . אתיה רביה רביה . כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם (שמות ו) פרו וישרצו ורבו :

(פ"ג) **לו ואמר** רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר (מה יח ג) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואלו נביי מלחמת גוג ומגוג כתיב (שם ג) למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק ואלו מה

וַיַּיִן אוֹיֵף וָאם עֶם וָועט זַיין מִיט אִיהם . הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גְּזָאגְט דָּער פָּסוּק זָאגְט גַיִיט זָעהְט דִיא וָועלְט וְדִיא מַעֲשִׂים) פוּן נָאט וָאם עֶר הָט גִיטָאהן פַּאר וַיסְטוּנְג אוֹיף דָּער וָועלְט . וָאלְטְ נִיט לַיְיעָגְנַן שַׁמּוֹת . פַּאר וַיסְטוּנְג נָאר וָאלְטְ לַיְיעָגְנַן שֵׁמוֹת נֶעמֶען . נִיט נָאט הָט גִיטָאהְן דִי פַּר וַיסְטוּנְג . נָאר דִי מַעֲשִׂים פוּן נָאט וָועלְן גִיטָאהן נָאךְ דֶעם נָאמֶען פוּן מָשִׁיחַ . דָּער נָאמֶן פוּן מָשִׁיחַ בְּרַיינְגְט דָּער צוּ אַז נָאט זָאל אַוֹי טָאהן. ומהרש"א) :

לה וְאָמַר . נָאךְ דֶעם גְּזָאגְט רַבִּי יוֹחָנָן פוּן רַבִּי יוֹסֵי וָועגְן : אַלע וָועלְט גִיין אַרוֹיס פוּן נָאט צוּם נִיטְן . אַפִילוּ נָאט הָאט גִירֶעט דִיא וָועלְט דִיא וָועלְט אוֹיף אַתְנַאי . אַז דָּער מַעֲנְטְש וָועט אַוֹי טָאהן וָועט נָאט אִיהם טָאהן אַטוֹבָה . אוּן דֶער מַעֲנְטְש הָאט נִיט אַוֹי גִיטָאהן וְדִיא נָאט הָאט נִיט אִיהם טָאהן אַטוֹבָה . פוּן דֶעסטְווֶעגְן הָאט נָאט נִיט הַרְבֶּה גִיהַאט פוּן דִיא טוֹבָה וָאם עֶר הָאט צוּ גָזָאגְט . פוּן וָאנֶען וְיֵיסְט מִיר אַז עֶם אִיז אַזוֹי . פוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . וָארוּם דֶער פָּסוּק זָאגְט . נָאט הָאט גָזָאגְט צוּ מֹשֶׁה לָאז אָפּ פוּן מִיר וָועל אִיךְ וַיִיא פַּאר מִילִיגְן אוּן אִיךְ וָועל אָפּ טְעקְן זַייעֶר נָאמֶן אוּן אִיךְ וָועל דִיךְ מַאכְן צוּ אַשְׁטַארְקְ פָּאךְ אַרֶעמְעֶר וְדִיא יוֹדְעָן זְעָגְן . אוּן אֲפִילוּ מֹשֶׁה הָאט נִיט אָפּ גִילָאזְט פוּן נָאט . מֹשֶׁה הָט הִסְכָּה גִיטָאהְן אוֹיף דִיא גְזֵרָה אוּן הָאט אִיר מְבַטֵּל גִיווֶען . פוּן דֶעסְטְווֶעגְן הָאט נָאט אוֹיף אִיךְ גִישִׁטְעלְט זַיין צוּ נָאךְ . צוּ דִי קִינְדֶער פוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אַזוֹי וְדִיא דֶער פָּסוּק זָאגְט דִיא קִינְדֶער פוּן מֹשֶׁה זָעגְן גִיווֶען גֵּרְשׁוֹם אוּן אֱלִיעֶזֶר . דִיא קִינְדֶער פוּן אֱלִיעֶזֶר אִיז גִיווֶען רְחַבְיָה דֶער עֶלְצְטֶער . אוּן דִיא קִינְדֶער פוּן רְחַבְיָה הָאבְּן זִיךְ גִימֶערְט אִין דִיא הַיִיךְ . אוּן רַב יוֹסֵף הָאט נִילֶערְנְט וַיִיא הָאבְּן זִיךְ גִימֶערְט הֶעכֶער וְדִיא זָעגְן רְבוֹא . מָען דֶערְנְט אָפּ דִי צְוַוֵי וֶועלְטֶער רַבְיָה רַבְיָה . מְעהְרְנְג אַיינֶעם פוּן דֶעם אַנְדֶערְן . דָּא שְׁטַייט וַיִיא הָאבְּן זִיךְ גִימֶערְט אִין דִיא אוּן דָּארְט שְׁטַייט וַיִיא עֶנְגְן גִיווֶען פְּרוּכְטְבַּאר וַיִיא הָאבְּן גִיהַאט קִינְדֶער) . אוּן וַיִיא הָאבְּן זִיךְ גֶעווֶיסְט . אוּן הָאבְּן גִיהַאט מְעהְרְנְג אִיז גִיווֶען בִּיז זָעכְצִיג רְבוֹא וְזֶעקְס מָאהל הוּנֶערְט מוֹיזֶענְד) . אַז דָּא שְׁטַייט וַיִיא הָאבְּן זִיךְ גִימֶערְט הָעכֶער . מֵינְט מָען נָאךְ מֶעהר וְדִיא זָעכְצִיג רְבוֹא :

לו וְאָמַר . נָאךְ דֶעם גְּזָאגְט רַבִּי יוֹחָנָן פוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וָועגְן אַז אֶמְעָנְטְש דָּער צָרוּת אַשְׁכָּעכְטֶען קִינְד בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב . אִיז דֶעם עֶרְגֶער וְדִיא דִיא מִלְחָמָה פוּן גוֹג וּמָגוֹג . אַוֹי וְדִיא עֶס שְׁטַייט אִין פְּסוּק דָּוִד הָאט גִילוּיבְט צוּ נָאט וָועגְן עֶר אִיז אַנְטְקָאפְּעגְן פַּאר זַיין זוּהן אַבְשָׁלוֹם . דֶער נָאךְ שְׁטַייט דָּוִד הָט גִיבֶּעטְעגְן נָאט וְדִיא פִּיל וָועגְן מַיְינֶע פַּיינְד . פִּיל שׂוֹנְאִים וָועגְן אוֹיף גִישְׁמַאנֶעגְן אוֹיף מִיר . אִיז בַּיי אִיהם גִיווֶען דִיא פַּיינְדְשַׁאפְט פוּן זַיין זוּהן גִירֶעכְנְט וְדִיא עֶר וָואלְט גִיהַאט וְדִיא פִּיל שׂוֹנְאִים . אוּן בַּיי דֶער מִלְחָמָה פוּן גוֹג וּמָגוֹג שְׁטַייט דָּוִד הַמֶּלֶךְ

כפעם לומד לח כ׳ : לפי שראתה ניחוח הקדש שיעקב מעמיד י״ב שבטים וע״ז נבוש ניין שילדה בן רביעי הוזים על מלכה שהוא יוסף מן כחצות המגיע לה׳ ולו מס בין בני יכו׳ על שם שעתיד קדמה שמו כלמריק נקמן שמע גרס וע״ב נקט מני וזה :

בשביל אברהם שנאמר (דניאל ט) ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך וגו׳ למען אדני . למענך מיבעיא ליה אלא למען אברהם שקראך אדון :

לך ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מיום שברא הקב״ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא עד שבאת לאה והודתו שנאמר (בראשית כט) הפעם אודה את ה׳ ראובן אמר רבי (אליעזר) [אלעזר] אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאלו בן המי אע״ג דמדעתיה זבנה לבכירותיה דכתיב (שם כה) ויסכור את בכורתו ליעקב חזי מה כתיב ביה (שם כו) וישטום עשו את יעקב וכתיב (שם) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקדני זה פעמים ואלו בני אע״ג דעל כרחיה שקלה יוסף לבכירותיה כיניה דכתיב (דה״ב ה) ובחללו יצועי אביו ניתנה בכורתו ליוסף אפילו הכי לא איקנא ביה דכתיב (בראשית לו) וישמע ראובן ויצילהו מידם . רות (כ״ב פ״ק) מאי רות א״ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוה לחקב״ה בשירות ותושבחות . ומנא לן דשבא גרים . אגר רבי אלעזר דאמר

דָּנִיאל אִיז אויך נאָר גיעפֿאָרט ניוואָרין אין זכות פון אַבְרָהָם . אַזוי ווי אַ עם שטייט אין פּסוק דָּנִיאל הָאט ניזאָגט אייַנע הָער צו אונזער נאָט צו די גיבּעט פון דיין קנעכט פון ווענען מיין הָאר . אין דָאך אַקשיא דָּנִיאל הָאט ניד׳ארפט זאָגן פון דייַנעט ווענען . ווָארום עָר רעט דָאך צו נָאט דאַרף עָר זאָגן הער צו נָאט צו די גיבּעט פון דיין קנעכט פון דייַנעטווענען נאָר אַזוי הָאט ניטיינט דָּנִיאל . דוא זאָלסט צו הערין מיין גיבּעט פון ווענען מיין עלטער פאָטער אַבְרָהָם וָם עד הָאט דיך ניזוכּען אָדן :

לך ואָמר . נָאך הָאט רבי יוחָנן גיזאָגט פון רבי שמעון בן יוחָאיס ווענען אַז פון דעם קאָג וואָס הָאט בַּשַׁאפֿען דיא ווערט איז ניט ניווען אייַן מענטש ואָס זאָל דאנקען נָאט פַּר אַטובָה ווָאס עָר הָט מיט אִיהם ניטָאהן בּיז זאָה איז געקומען אוז הָאט גידאנקט נָאט פַּאר אַטובָה ווָאס עָר הָאט מיט איר ניטָאהן . אַזוי ווי עם שטייט אין פָּסוק . לאָה הָאט גיזאָגט דָאם מאהל אַז איך הָאב שוין אַפֿערטיין זוהן ווָעל איך טויבּען נָאט פַּר דיא טובָה ווָס עָר הָט מיט מיר ניטָאה . פַּר ווָס הָט לָאה גירופֿען דעם ערשטען זוהן ראובן . הָאט רבי אלעזר גיזאָגט לָאה הָט נָאט זעהט ווָס איז הָאר חילוק והָער אונטָער שיירו צווישען מיין זוהן אוז מיין שווערם זוהן עשו . מיין שווערם זוהן עשו . אפֿילו עָר הָט פַּר קויפט די בכורה מיט זיין אייגענעם ווילען . אַזוי ווי עם שטייט אין פָּסוק עָר הָאט פַּר קויפט זיין בכורה : ועה ווָאס עם שטייט בּיי אירם . עשו הָט פַּיינט ניהאט צו יעקב אוז נָאך שטייט עשו הָאט גָאט אומזיסט רופט מען מיין ברודער יעקב . יעקב איז טישש נאריען עָר הָט מיך גינארט צווי מאהל . עָר הָאט צו גענומען מיין בכורה . ווָאס בּיים עָלטער איז ניט אַזוי . אפֿילו יוסף הָט צו גענומען פון מיין זוהן דיא בכורה ניט מיט מיין זוהנם ווילען . אזוי ווי עם שטייט אין פָּסוק ניזיל ראובן הָאט פַּאר טאהשט דיא בעט פון יעקב איז ניטשטאנען אין דעם גיעזעקט פון בלהה . אוז ראובן הָאט גישטעלט דיא בעט פון יעקב אין דעם גיזעקט פון לאה . הָאט יעקב צו גענומען דיא בכורה פון ראובן אוז הָאט זיא גיגעבּען צו יוסף . הָאט דָאך ראובן בדארפט זיין אין כעס איך יוסף : פון דעסטוועגין איז ראובן ניט ניווען אין כעס איך יוסף . אזוי ווי עם שטייט אין פָּסוק ראובן הָט ניהערט אז דיא בריידער ווילען הרגען יוסף . הָאט עָר איהם מציל ניווען פון זייערע הענט . פַּר ווָס הָאט מען גירופֿען רות הָאט רבי יוחָנן גזאָגט וזייל זיא הָאט זוכה ניווען אז פון איר איז ארוים געקומען דָּוִד ואָס עָר הָאט זאָס גענאנט צו נָאט מיט גאנג לויב נדות איז דער זאָרבּיגער ווָארט ווָיא רוָה . זאָס מאכען . פון וואנען ווייסען מיר אז דער נאמען פון אמענטש

ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר (שם) מרום משפטיך מנגדו . ולא עוד אלא שרואה בצריו שנאמר כל צורריו יפיח בהם . לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואי בעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואי בעית אימא הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור . דאמר רב הונא סאי דכתיב (חבקוק ב) למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו . וכי רשע בולע צדיק והכתיב (תהלים נה) ה' לא יעזבנו בידו וכתיב (משלי יב) לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע . צדיק גמור אינו בולע . ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאני :

לה ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנאמר (מ"ב נ) (היש) פה אלישע בן שפט

נט יחיל מחז : מרום משפטיך מנגדו . מה לקים דיקן כנמוך סיפא : יפיח בהם . בנפיחה הוא דומה לזה שהוא נקים :

גדולה שמושה . כתב רש"י נראה שהיו שמים ידיהם על ראשי תלמידיהם ומשמשים אותם לפני הרבי ומתוך כך היו שומעים דבריו ומבינים אותם יותר ויותר ומשמשתו הוא דומה לזה שהוא נקים :

ת"ח הוא כנמלא הלמד בכבוד שהוא מיהם ומשמשים אותם לפני הרבי ויושבים ע"כ נראין דבריו הנמצא שמשמשו מתמידים ומבינים יותר ויותר ומשמשתו הוא דומה לזה שהוא נקים . ובירושלמי דמיר דוסא לפני זה . כמולה מה מולה כדי זה מבשל בו בתחילה לימדני בזמן שתלמיד חכם משמש לפני רבו מלמד שהוא מבין יותר ויותר ומשמשתו הוא דומה לזה שהוא נקים . ובכו . פתר רבי שמעון בן יוחאי כך שמשו תלמידיו את רבם ומתוך כך היו מ

מי שלבו נוקפו . פירש מפרשים שכיון : תומר קן. מפרש לא תתהר נמרוים לא תתקן טט והוא לשון כן תנח לא תתהר לתתקום כמו שכיב לומר תשכב כן גם אתי : תומר לא יקנא לבן כמתניתין כי תא כילתא ס' כל היום . ומ"ש לומר לא תתקוטט עם רשעים כי תא כילתא ס' תנח ע"ב לא יקנא לבן נעבוה כמותם : יהוש . יעלוהו ותבינו על כן

מה רבו צרי לא כתיב . מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד סינה לדוד מיבעיא ליה . אמר רבי שמעון בן יוחאי למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כאן דוד כיון שאמר לו הקב"ה (ס"כ יכ) הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבר או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור אמר מתם ברא דרחים על אבא :

לז ואמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר (משלי כח) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם . תניא נמי הכי רבי דוסתאי בר כתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והכתיב (משלי ג) לדוד אל תתחר במרעים וגו' אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר (משלי כג) אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראה ה' כל היום איני והא א"ר יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנא' (תהלים י) יחילו דרכיו בכל עת . ולא

דָּט גְּנָאגְט וָוּאוּרוּם שְׁטָאַרְמָען דִּי פֶּעלקֶער אוּן דִּי קֶענִיגְרֵייכֶען טָרַאכְטֶען אוּן רַיידָען רֵייד . אוּן עָם שְׁטֵייט נִיט אַז דָּוִד הַמֶּלֶךְ זָאל אוֹיף זַייא זָאגָען אַז דִּיא שׁוֹנְאִים זָענֶען פֵּיל . עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַנְיוַאנְג אוּן אַלוֹיבְּט הָט דָּוִד נִיווֹענֶען אוּן גִילוֹיבְּט צוּ גָאט וָוֶען עֶר אִיז אַנְטְלָאפֶן פַּאר זַיין זוּהן אַבְשָׁלוֹם . פֵּרֶענְט דִי גְּמָרָא אַגִיזַאגְט צוּ דָּוִד אַטְרוֹיעֶר הָט בַּרַארְבֶּט זַיין צוּ דָּוִד . דָּט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי גְּנָאגְט צוּ וָום אִיז דִּיא זַאךְ גְּלַייךְ עָם אִיז גִיווֹען אוֹיף אַמָּענְטש אוַועקְגִיל אַיידֶער עֶר הָאט אִיהם בַּצָאהְלְט אִיז עֶר גִיווֹען טְרוֹיעֶריג . דָּעֶר נָאךְ וָוִיא עֶר הָאט שׁוֹין בַּצָאלְט אִיז עֶר פְֿרַייכַאךְ . בַּיי דָּוִד אִיז דָּא אוֹיךְ אַזוֹי גִיווֹען אַז נָאט הָט צוּ אִיהם גְּנָאגְט אִיךְ וָועל אוֹיף שְׁטֶעלֶען אוֹיף דִּיר אַשְׁלֶעכְט פּוּן דַּיין שְׁטוּב אִיז דָּוִד נִיווֹען טְרוֹיעֶריג . דָּוִד הָאט גְּנָאגְט פָּאטֶער וָועט דָּאס זַיין אֲקֶענְטְט אֲדֶער אַמַּמְזֵר וָאס עֶר וָועט נִיט רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אוֹיף מִיר . אַז דָּוִד הָט גִיזֶעהֶן דָּאס אִיז אַבְשָׁלוֹם הָאט עֶר זִיךְ נִיפְֿרֵייט . דְּרֵיבֶּער הָאט דָּוִד גְּנָאגְט אַלוֹיב צוּ נָאט . דָּוִד הָט גְּנָאגְט גִיווַיינְט זִיךְ אַזוֹי הָאט עֶר זִיךְ רַחֲמָנוּת אוֹיף זַיין פָּאטֶער :

לח וְאָמַר . נָאךְ הָט רַבִּי יוֹחָנָן גְּנָאגְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִים וָועֶנֶען . מֶען מַעג זִיךְ בַּיייצֶען מִיט רְשָׁעִים אוֹיף דֶּעֶר וָועלְט . אַזוֹי וִויא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט גְּנָאגְט דִּיא וָואס פַּר לָאזֶען דִּיא תּוֹרָה לוֹיבֶּען דֶּעם דָּשָׁע אוּן דִּיא וָואס הֶיטֶען דִּיא תּוֹרָה בַּייצֶען זִיךְ מִיט דֶּעם רָשָׁע . מִיר הָאבֶּען אוֹיךְ אַזוֹי גֶיזָאגְט . רַבִּי רוֹסְתַאי בַּר מַתּוֹן גְּנָאגְט מֶען מַעג זִיךְ בַּייצֶען מִיט רְשָׁעִים אוֹיף דֶּעֶר וָועלְט . אַזוֹי וִויא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט גְּנָאגְט דִּיא וָואס פַּר לָאזֶען דִּיא תּוֹרָה לוֹיבֶּען דֶּעם דָּשָׁע אוּן דִּיא וָאס הֶיטֶען דִּיא תּוֹרָה וָעלֶען זִיךְ בַּייצֶען מִיט זַייא . אוּיב אֲמֶענְטש וָועט דִּיךְ פַֿרֶענְגֶען אִין דֶּעֶר שְׁטֵייהל עָם שְׁטֵייט דָּאס דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְּנָאגְט מֶען זָאל זִיךְ נִיט בַּייצֶען מִיט דִּיא שְׁלֶעכְטֶע . וָאס אִיהם וָועלְכֶען דָּאס הָאבֶּען קְלֶאפְּט . וָועֶר עָם הָאט מוֹרָא פַּאר זַייֶער עֲבִירוֹת . וָאגְט אַזוֹי . נָאר אַזוֹי מֵיינְט דָּוִד זָאלְסְט דִּיךְ נִיט בַּייצֶען מִיט דִּיא שְׁלֶעכְטֶע דוּא זָאלְסְט זַיין אַזוֹי וִויא דִּיא שְׁלֶעכְטֶע זָענֶען . דוּא זָאלְסְט נִיט הָאבֶּען קִנְאָה אוֹיף דִּיא וָואס טוּהֶען אוּנרֶעכְט דוּא זָאלְסְט אוֹיךְ זַיין וִויא דִּיא וָואס טוּהֶען אוּנרֶעכְט . נָאךְ גָאגְט דֶּעֶר פְּסוּק דַּיין הָאבֶּען קַיין קִנְאָה אוֹיף דִּי זִינדִיגֶע צוּ זַיין וִויא זַייא וָועֶנֶען . דַּיין הָאבֶּען זָאל מְקַנֵּא זַיין אַנַאנְדֶער טָאג אִין דִּיא הָאבֶּען מוֹרָא וָואס גָאט . דוּא זָאלְסְט אוֹיךְ מוֹרָא הָאבֶּען פַּאר גָאט וִויא זַייא הָאבֶּען מוֹרָא . פֵּרֶענְט דִּיא גְּמָרָא עָם אִיז דָּאךְ נִיט אַזוֹי רַבִּי יִצְחָק הָאט דָּאךְ גְּנָאגְט אוֹיב דוּא הָאסְט גֶיזֶעהֶן אַרָשָׁע וָואס דִּיא זַייט אִין אִיהם פְֿרַייכַאךְ . עָם גִיט אִיהם

(דף ח) **מ אמר** רבי לוי כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר (ירמיה יב) כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה וגו'. ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנאמר (שם) הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם אמרי ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר (דברים יט) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בתוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי בנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניו קדימו וחשיכו ועיילי לבי כנישתא כי היכי דתוריכו חיי. אמר רבי אחא ברבי חנינא מאי קראה (משלי ח) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכתיב בתריה כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שתי פתחים בבית הכנסת ב' פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור ב' פתחים ואחר כך יתפלל:

(סנהדרין נב) **מ אן עד** זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא אמר רבי חנינא לעת מצוא זו אשה שנאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב.

במערבא

מ אָמַר. רַבִּי לֵוִי הָאט גָעזָאגְט וְוער עָס הָאט אַשׁוהל אִין זַיין שְׁטָאט אוּן עֶר גֵיט נִיט דַאווֹנֶען אִין שׁוּהל וְוערְט עֶר נִירפֶּען אַשׁרֶעכטֶער שָׁכֵן. אַזוי וויא עָס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַזוי הָט גָאט גָעזָאגְט אוֹיף מַייֶנע אַלֶע שְׁלֶעכטֶע שְׁכֵנִים וָואס זֵייא רִירֶען אָן מֵיין נַחֲלָה: דָם הַייסְט מיין שׁוּהל. זֵייא וואוֹהנֶען נָאבְט בֵּי מֵיין שׁוּהל: אוּן גֵייֶען נִיט אַרֵיין אִין אִיר דַאווֹנֶען. אוּן גִיט גָעזוּנג דָאס וָואס עֶר וְוערְט נִירפֶּען אַשׁרֶעכטֶער שָׁכֵן. נָאר זַיין שְׁטָרָאף וְוערְט זַיין. עֶר מִיט זַייֶנע קִינדֶער וְועלֶען פַּאר טרַייבֶּען וְוערֶען פּוּן זַייֶער לַאנְד. אַזוי וויא דֶער פְּסוּק זָאגְט אִיךְ וְוועל זַייא אוֹים רַייסֶען פּוּן זַייֶער עֶרד אוּן דָעם שֵׁבֶט יְהוּדָה וְוועל אִיךְ אוֹים רַייסֶען פּוּן צְווישֶׁען זַייא. מָען הָאט גָאזָאגְט צו רַבִּי יוֹחָנָן. עָם זָעֶען דָא אַרְטֶע לַייט הָאט זִיךְ רַבִּי יוֹחָנָן גָעווָאונדֶערְט אוּן הָאט גָאזָאגְט אִין שׁוּהל אִין דֶער תּוֹרָה שְׁטֵייט עָס וְועט זִיךְ מָעגְלִיךְ דַייֶנען מֶעגְ אוּן דִיא מֶעגְ פּוּן דַייֶנע קִינדֶער אוֹיף דִיא עֶרד וָואס גָאט הָט גִינֶעבֶּען צו דִיר. דָאס מֵיינְט מָען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבֶּער אִין תּוֹרַת לְאֶרֶץ וְועט זִיךְ גִיט מֶעהרֶען דִי טָעג. אַז מָען הָט גָאזָאגְט צו רַבִּי יוֹחָנָן אַז דִיא יוּדֶען פּוּן בָּבֶל גַייֶען אִין דֶער פְּרִיה אוּן אוֹיף דֶער נַאכְט אִין שׁוּהל דַאווֹנֶען הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גָאזָאגְט דָאס הָאט זַייא גֵיהָאלְפֶען זַייא וָאלֶען לַאנְג לֶעבֶּן. אַזוי וויא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָט גָאזָאגְט צו זַייֶנע קִינדֶער אִיר וָאלְט אִין דֶער פְּרִיה אוּן אוֹיף דֶער נַאכְט גַיין אִין שׁוּהל אַרַיין אִיר וָאלְט לַאנְג לֶעבֶּן. רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חַנִינָא הָט גָאזָאגְט פּוּן וֶועלכֶען פְּסוּק וויים מָען דָאס. אַז מָען גֵיט אִין שׁוּהל דַאווֹנֶען לֶעבֶּט מָען לַאנְג. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גָאזָאגְט וואוֹהל דֶעם מֶענְטש וְוָס הָערְט מִיךְ צוא. צו קְלַאפֶּען אוֹיף מַייֶנע טִירֶען וְאוֹיף דִיא טִירֶען פּוּן מֵיין שׁוּהל אֶלֶע טָאג צו הִיטֶען דִיא מְזוּזוֹת פּוּן מַייֶנע טִירֶען. דֶער נָאךְ שְׁמַייט וְועֶרְ עָס הָאט מִיךְ גֶעפּוּנֶען הָאט גִיפּוּנֶען לֶעבֶּן רַב חִסְדָּא הָט גָאזָאגְט אַמֶענְטש זָאל אַרַיין גַיין צְווִישׁ טִירֶען אִין שׁוּהל. וָואס מֵיינְט מָען צְווִישׁ טִירֶען נָאר אַזוי מֵיינְט מָען וויא אִיךְ פִּיל עָס אִיז דִיא בְּרֵייט פּוּן צְווִישׁ טִירֶען אַזוי פִּיל זָאל עֶר אַרַיין גַיין אִין שׁוּהל. דֶער נָאךְ זָאל עֶר דַאווֹנֶען אִין שׁוּהל אִיז בֵּייא אִיהם אַמַשָּׁא. אוּן וָואלְט נְעֶרֶין עָס וֶועהט אוֹים אַז דָאס דַאווֹנֶען אִין שׁוּהל אִיז בֵּייא אִיהם אַמַשָּׁא. אוּן וָואלְט נְעֶרֶין גֶעשׁווינט עֶנטלוֹיפֶען:

מא דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָאזָאגְט אוֹיף דִיא זַאךְ זָאל יְעֶרֶער פְּרוּמֶער בֶּעמֶין צוא דִיר נָאט עֶר זָאל גֶעפִּינֶען דִיא זַאךְ צו דִיא צַייט וְועֶן עֶר וְועט וויא דַארְפֶען. הָאט רַבִּי חִנִינָא גָאזָאגְט עֶר זָאל בֶּעמֶין צו נָאט אַז וָועֶן עֶר וְועט דַארְפֶען גֶעמֶען אַוַוייב זָאל עֶר גֶעפִּינֶען בַּאלְד זַיין זִיווּג

שפט אשר יצק מים ע"י אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שנדולה שמושה יותר מלמודה :

לט **אמר** ליה רבי יצחק לרב נחמן מאי טעמא לא אתי סר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא אמר ליה לכנפיה למר עשרה וליצלי . אמר ליה טריחא לי מילתא ולימא ליה סר לשליחא דצבורא דלודע ליה לכר בעירנא דמצלי צבורא אמר ליה מאי כולי האי . א"ל דאמר רבי יוחנן משום דבי שמעון בן יוחאי מאי דכתיב (קהלים סט) ואני תפלתי לך ה' עת רצון איומתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללים רבי יוסי בר חנינא אמר מהכא (ישעיה מט) כה אמר ה' בעת רצון עניתיך . רבי אחא בר חנינא אמר מהכא (שיר לג) הן אל כביר לא ימאס . וכתיב (קהלים קה) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי . תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס תפלתן של רבים . שנאמר הן אל כביר לא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' . אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאלו פדאני לי ולבני מבין עו"ג :

עֶר הָט בַּדִינְט צוּ אֲלֵיהוּ הַנָּבִיא . עָם שְׁמַייט גִיט עֶר הָט גִילֶעְרוּנְט בַּיי אֵלִיָּהוּ נָאר עֶר הָט גִיבְאסֶן וָאסֶעֶר בַּיי אֱלִיָּהוּ . עֶר הָאט אִים בִּדִינְט . דָאס לֶעְרוּנְט אוּנְז אַז דָאס בַּדִינוּנְג אִיז גְרֶעסֶער וִוִי דָם קָערְנֶען :

לט אָמַר : רַבִּי יִצְחָק הָט נְזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן פַּר וָאס קוּמְסְטוּ נִיט אִין שׁוּהל דָאוונֶען . הָט רַב נַחְמָן גְזָאגְט צוּ רַבִּי יִצְחָק אִיךְ קֶען נִיט . אִיךְ בִּין שְׁוואךְ . אִיךְ הָאבּ נִיט קֵיין כֹּח צוּא גֵיין אִין שׁוּהל . הָט רַב יִצְחָק גְזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן זָאל מֶען זָאגְן עֶמְצֶען צָעהֶן מְעֶנְטְשֶׁן צוּא דִיר אַהֵיים וְוֶעט מֶען דָאוונֶען . זָאגְט רַב נַחְמָן צוּ רַבִּי יִצְחָק דָם אִיז בַּיי מִיר אַשְׁוֶועֶרְע וַאךְ צוּ זָאמֶען צוּא עֶמְצֶען צָעהֶן מֶענְטְשֶׁן צוּם דָאוונֶען . הָט רַבִּי יִצְחָק גְזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן . זָאג דֶעם שַׁמָּש עֶר זָאל דִיר מאכֶען וִויסֶען דָיא צַיִיט וֶוען דֶער צַבּוּר דָאוונְט . וֶועסְטוּ דָאוונֶען אִין דֶער הַיים דִיא וְעלְבִּינֶע צַיִיט וָאם דֶער צַבּוּר דָאוונְט אִין שׁוּהל . זָאגְט רַב נַחְמָן צוּ רַבִּי יִצְחָק צוּא וָאם אִיז דָאס אַזוי גֶיטִיג . זָאגְט רַבִּי יִצְחָק צוּ רַב נַחְמָן . וָארוּם רַבִּי יוֹחָנָן הָט גְזָאגְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וֶועגֶן . וָס מֵיינְט דֶער פְּסוּק חֲאם דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְזָאגְט אִיךְ בֶּעט צוּא דִיר גָאט אִין דֶער בַּוויליגֶע צַיִיט . וֶועֶן עָם אִיז אַנְגֶטֶער וַויקֶען . וֶועֶן אִיז דִיא בַּוויליגְטֶע צַיִיט וֶועֶן אַפּאַרַאמלוּנג יוּדֶען דָאוונֶען מִיט אֵיין מָאהל . רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא זָאגְט פּוּן דֶעם פְּסוּק וַויִים מֶען אַז עָם אִיז דָא אַבְּוויליגְטֶע צַיִיט . יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָט גְזָאגְט . אוּז הָט גָאט גְזָאגְט וֶועֶן עָם וועט זַיין אַבְּוויליגְטֶע צַיִיט וֶועל אִיךְ דִיר עֲנְטְפֶּערֶן . רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא זָאגְט פּוּן דֶעם פְּסוּק וַויִים מֶען אַז דִיא בַּוויליגְטֶע צַיִיט אִיז וֶען פִּיל מֶענְטְשֶׁן דָאוונֶען מִיט אֵיין מָאהל . אִיוב הָאט גְזָאגְט נָאט פַֿאר מִיאוֹסְט גִיט וֶען פִּיל מֶענְטְשֶׁן בְּעֶטֶן צוּא אִיהם מִיט אֵיין מָאהל . אוּז נָאךְ אִפְּסוּק שְׁמַייט דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט גָאט הָאט מִיךְ אוֹיס גִיקֵייוִיט מִיט שָׁלוֹם פּוּן אַלֶע מִלְחָמוֹת וָאם אִיךְ הָאבּ גֵיהַאט . וַוייל פִּיל מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּען מִיט מִיר צוּ וַאמֶען מִתְפַּלֵל גִיווֶען . גָאט הָט גְזָאגְט דֶער וּוס קֶערוּנְט תּוֹרָה . אוּז טוּהט גְמִילוּת חֲסָדִים . אוּז דַאוונְט מִיט פִּיל מֶענְטְשֶׁן צוּ זַאמֶען דֶעכֶּן אִיךְ אוֹיף אֲיהם גְלֵייךְ וִויא עֶר וָאלְט אוֹיס גִיקֵייוִיט מִיךְ מִיט מֵיינֶע קִינְדֶער פּוּן דֶעם גָלוּת פּוּן דִיא שְׁטֶערֶן דִינֶער :

אגבבא דעמרא דלאתורי נשרא איכא דאמרי כפיטורי בפי ושט . נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא . רבי יוחנן אמר לעת מצוא זו קבורה אמר רבי חנינא מאי קאמר (מיכ ג) השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר . אמר רבא בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי איניש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא . מר זוטרא אמר לעת מצוא זו ביה הבמא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכולהו :

מב אמר ליה רבא לרפרם בר פפא ליסא לן מר מהני מילי דבי כנישתא דאסרת משמיה דרב חסדא במילי דבי (הכליס פז) אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב . אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות . והיינו דאמר רבי חייא בר

כיצטרי סיתין שמכניסים בניזוק המזיק כשהזיק ממין המזיק : כפיטורי . יש מוקיעים יש בו מקומות שאין מקבל כרחו ומתכרים לומות בשפיטה על ידי הבניס ועקלים בשומתים בנקבו ומוקיעין אותו כדומק בפי שהם נפוס כמדת הנקב : פיטורי . הבליס : כפי ושט . הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט : כשחל בניתא מפולגת . כשהוא נימח שפר מהול החלב : זיבולא בתרייתא שלמא . פיהא לו שלוס כל ימי חייו לף כיוס קבורתו עד הבלבה עפר התחומה שבקיפוי קבורתו : זיבולא . פלחל"ש בלע"ז : בית הבפא . בימה דר כמקום שים כל"ב סמוך לו לפי שהיתה קהלה של בבל מפלגת שם ואין יכולין להסכר שם תפילות וכיו בניהן לעמת לבדום ולהתפלל מחוץ לו כמהריטין

דיא דָאגָעָר אוּנ אַוֶּעק וַאדְפָּען זַייא אוֹיף אינְטָען . רַייסְט זִיךְ מִיט אַבִּיסוֹל וָאל אוֹיף . אַנדָעָרע זָאגָען אַזוי וויא דָיא שְׁטָרִיק וָאם וועָרן אַריין גִיצוֹגָען אין דִיא קַייעְבדִינְג לָאךְ וָאם אין גָעמַאכְט אַזוי וויא דָער וָשָׁט פון הָאזְ : אין יַם אוּקָנוּס אין דָא אֶרֶטְער פון כַאגְנָעט וָאם צִיהט אַרוּים אַלָע אַייזָען פון שִׁיף . מוֹ טָען דִי בְּרָעטָער פון שִׁיף בְּהָעפְטָען אַייגָעם צוּ אַנדָעָרין מִיט שְׁטָרִיק . אוּנ טָען כאכְט דִיא שְׁטָרִיק אַזוי גָרָאב וויא דִיא לָאךְ אין . דִיא שְׁטָרִיק וָאל נאגָען הָענג אַריין גִיין אין לָאךְ אין וָיעֶר שְׁווֶער דוּרךְ צוּ צִיהָען דָעם שְׁטָרִיק . אַזוי שְׁווֶער גִייט אַרוּים דִי נְשָׁמָה פון גוּף . מִיתַת נְשִׁיקָה מֵיינְט מָען דִי שְׁכִינָה בְּעַוִּיזְט זִיךְ צוּם צַדִּיק פַּאר זַיין טוֹיט . אוּנ צִיהט אַרוּים דִיא נְשָׁמָה פון גוּף . וָאם אין גְבַיךְ וויא מָען צִיהט אַרוּים אַהָאר פון מִילְךְ . וָם דָער הָאר הָאט נִיט אַיינגִיזאפְט פון דִיא מִילְךְ . אוּנ עֶר גִייט אַרוּים יַיין . אַזוי הָאט דִי נְשָׁמָה פון צַדִּיק נָאר נִיט אַיינגִיזאפְט פון גוּף . אוּנ זַיא גִייט אַרוּים נָאר יַיין . רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט עֶר זָאל בְּעטָען זָאךְ זַיין טוֹיט זָאל עֶר בַּגְרָאבְען וועָרן . רַבִּי חֲנִינָא הָאט זָאגְט פון וָאגָען וויִיס מָען פון פְּסוּק אַז עָם אין גוּט פַּר אֶמְעָנְטְשָׁין אַז עֶר וועָרט בְּגְרָאבְען נָאךְ יַין טוֹיט . וָאורְם עָם שְׁטַיִיט אין פְּסוּק איוֹב הָאט זָאגְט אַזוי וויא זַייא פְּרַייעָן זִיךְ אוֹיף אַלָע שִׁמְחוֹת . אַזוי פְּרַייעָן זַייא זִיךְ אַז זַייא גְעפִינָען אֶקְבֶּר צוּ בַּגְרָאבְען וועָרן , הָאט רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא זָאגְט דָאם אין וָאם מְעָנְטְשָׁין זָאגָען אֶמְעָנְטְשׁ זָאל בְּעטָען בַּיי נָאט . אַז אֶפִּילוּ בַּיי דָעם לֶעצְטָען רִיכְטָעל עֶרד וָאם מָען שִׁים אַרוֹיף אוֹיף אִיהם . זָאל נָאךְ זַיין שָׁלוֹם . מַר זוּטְרָא הָאט זָאגְט כָּעת מְצוֹא זו בֵּית הַכִּסֵּא עֶר זָאל בְּעטָען אַז עֶר זָאל הָאבָען אַוואוהנונג אוֹיף אַזוי אַרט וָאם דָארְט אין דָא אַבֵּית הַכִּסֵּא . מָען הָאט גָאגְט אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָאם מַר זוּטְרָא הָט גָאגְט אין בְּעֶסֶער וויא אַלָע מָען הָאבָען גָאגְט . וְהָאם אין בַּיי זַיי אין בָּבֶל זַייעֶר גְרוֹיטִיג גְיוֹנָען . וַויִיל בָּבֶל אין זוֹמְפִּינָג עֶרד אוּנ מָען מָען גִים גְרָאבְען אין דִי עֶרד . עָם אין דָא בַּאלד וָאסער . אַז זַיי פְּלָעגָען דָארְפָען אַרוּים גִיין פְּלָעגָען זַיי מוֹרָען גִיין וַייט אוּנטֶער דִי שְׁטָאט אוֹיף דִי פֶּעלדֶער) :

מב אָמַר . רָבָא הָאט גָאגְט צוּ רַפְרָם בַּר פָּפָּא זָאל אוּנז עֶר רַבִּי זָאגָען פון דִיא נוּסַח וָאגָען וָאם דוּא פְּלָעגְסְט זָאגָען פון רַב חִסְדָּא וועָגען אין דִיא זָאגָען פון שׁוּהל . הָאט רַפְרָם גָאגְט צוּ רָבָא אַזוי הָאט גָאגְט רַב חִסְדָּא וָאם עָם שְׁמַיִיס אין פְּסוּק נָאט הָאט לִיב דִי טוֹיעֶרִין פון צִיון מֶעהר וויא אַלָע רוּהוּנָגָען פון יַעֲקב . דָאם מֵיינְט מָען נָאט הָאט לִיב דִיא טוֹיעֶרִין וָאם אין זַייא וִיצָען תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוּנ לֶערְנָען גֶמָרָא זַייא זָאגָען וויִיסָען צוּ פְּסָקָנָן דִינְגִים מֶעהר וויא עֶד הָאט לִיב דִיא שׁוּהל וָאם מָען דָאווְינְט דָאהְט אוּנ דָעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ וָאם מָען לֶערְנְט דָארְט הוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים אַדָער מִשְׁנָיוֹת . וַויִיל דָער פון מָען נִיט פְּסָקָנָן קַיין דִין . דָאם אין דִי

משם . משום מיכה יפה ומשה : כתובות מ . (ילמוד ס"ב) במערבא כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה הכי כצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב מוצא דכתיב (משלי ח) ומוצא אני מר מסות את האשה . רבי נתן אומר לעת מצוא זו תורה דכתיב (משלי ח) כי מוצאי מצא חיים רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצוא זו מיתה שנאמר (תהלים סח) למות תוצאות הניא נמי הכי התק"ג מיני מיתות נברא'ו בעולם שנא' למות תוצאות . תוצאות בניסטריא הכי הוה קשה שבכולם אסברה ניחא שבכולם נשיקה . אסברה דמי כחזרא אנבבא

מִיט אַנוּטָע וַייב . אַזוי וויא דֶער פָּסוק זָאגְט אַז עֶר הָאט גֶעפּוּנעו אַאשָׁה הָט עָר גֶעפּוּנעו נוּטָס . אַזוי וויא דִיא נְמָרָא זָאגְט אַמַענְטָש וועֶרְט גֶיבָּענְשְׁט אין זַיין שְׁטוּב דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פוּן זַיין וַייב . דֶרְיבֶּער אִיז אֶפִילוּ אַהֲכִיד מוּז אוֹיךְ בֶּעטְיי צוּ נָאט אַז עֶר זָאל גֶעפִּינעו אַנוּטָע אוֹת אַפְרוּמָע . וועֶט עֶר אָפ גֶעהִיט פוּן עֲבֵירוֹת . אוּג וועֶט גִיבָּענְשְׁט וועֶרין דוּרְךְ אִיר . אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַז אַמַענְטָש נֶעמְט אַוַייב פְּרֶעמְד מֶן אִיהם אַזוי צוּ הָאכְטוּ . גֶענוּמֶען אַאשָׁה וָאם דוּא קֶענְטְ זָאגֶען דֶעם פָּסוק וָאם הַייבְט זִיךְ אָן מִיט דֶעם וָאוֹרְט מָצָא . אֲדֶער דוּא נֶאכְטְ זָאגֶען דֶעם פָּסוק וָאם הַייבְט זִיךְ אָן מִיט דֶעם וָאוֹרְט מוֹצֵא . מָצָא אִיז דֶער פָּסוק מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב . צַו עֶר גֶעפִּינְט אַנוּטָע אִשָּׁה הָאט עָר גֶעפּוּנעו נוּטָס . מוֹצֵא אִיז דֶער פָּסוק וכוֹצֵא אֲנִי . אוֹיךְ גֶעפִּין . מַר סָמוּאֵל . בִּיטֶעֲרֶער וויא דֶער טוּיט . אֶת הָאִשָּׁה . דִי שְׁלֶעכְטָע וַייב וָאר דִיא קַשָׁיָא אִיז וויא אַזוי קֶען אַמַענְטָש וויסֶען בַּאלְד נָאךְ דֶער חֲתוּנָה צוּ דִיא וַייב אִיז אַנוּטָע צוּ אַשְׁלֶעכְטָע . אוּג נָאךְ אַקְשָׁיָא אִיז צוּ וָאם פְּרֶעמְד מֶן אִיהם . עֶס אִיז דָאךְ שוין נָאךְ דִיא חֲתוּנָה . וויא דִיא אִשָּׁה אִיז . אַנוּטָע צוּ אַשְׁלֶעכְטָע אִיז דָאךְ פַּאר פַּאעֶרְט . דֶער הֵירוּץ אִיז דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאגֶען נִיקוּמָע זָאגֶען דֶעם חֲתָן מוּזָר . אוֹיב דִיא וַייב זָאל זַיין אַנוּטָע אֲדֶער אַשְׁלֶעכְטָע וועֶנְט זִיךְ נָאר אָן דֶעם חָתָן . וָארוּם צוּ דִי חֲתוּנָה הָאט מֶן אִיהם מוֹחֵל נִיווֹען אַלֶע עֲבֵירוֹת אוּג אִין פָּסוק שְׁטֵייט מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְיָפֵק רָצוֹן מֵה . מֵיינְט דֶער פָּסוק צַו עֶר וועֶט אוֹים צִיהֶען דֶעם וִילֶען פוּן נָאט . עֶר וועֶט זַיין פְּרוּם אוּג וועֶט הִיטֶען תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת . וועֶט עֶר גֶעפִּינֶען אַנוּטָע וַייב . דָאם מֵיינְט מֶן אֲפִילוּ זַי אִיז בְּאֱמֶת אַשְׁלֶעכְטָע . וועֶט עֶר גֶעפִּינֶען אָז וויא וועֶט זַיין גוּט צוּ אִיהם . אַזוי וויא דֶער פָּסוק זָאגְט אַז עֶר הָאט בְּרָצוֹת הִ' דַּרְכֵי אִישׁ אַז נָאט וויל דִי וֶעגֶען פוּן דֶעם מֶענְטְש גַּם אוֹיבֶּן שָׁלוֹם אִתּוֹ אֲפִילוּ זַייגֶען שׁוֹנְאִים וְוֶעלֶן אִיהם גוּטָע פְּרַיינְד . אֲבֶּער אַז עֶר וועֶט גִיט פְּרוּם זַיין נָאךְ דֶער חֲתוּנָה . וְוֶעלֶן אִיהם דִיא זַיינְד פוּן פַּאר דֶער חֲתוּנָה אוֹיךְ צוּ נִיטְשׁוּט וְוֶעלֶן . אוּג אֲפִילוּ זַיין וַייב אִיז בֶּאֱמֶת אַנוּטָע . וועֶט עֶר גֶעפִּינֶען אַז זִיא זַיין שְׁלֶעכְטְ צוּ אִיהם . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט מוֹצֵא אֲנִי מַר מָסוֹת אֶת הָאִשָּׁה אוֹיךְ וֶעל גֶעפִּינֶען אַז דִיא אִשָּׁה אִיז בֶּאֱמֶת אַנוּטָע וָאר דֶער מַאן הָאט אִיר גֶעפּוּנֶען אַשְׁלֶעכְטָע . צוּ אִיהם אִיז זִיא שְׁלֶעכְט . וַייל נָאט הָאט גֶעמַאכְט אִיר הָאלְט שְׁלֶעכְט זַיין צוּ אִיהם וַייל עֶר אִין נִיט פְּרוּם . עַיין בְּרִי"ם . רַבִּי נָתָן זָאגְט עֶר זָאל בֶּעטֶן צוּ נָאט עֶר זָאל גֶעפִּינֶען דִיא תּוֹרָה . נָאט זָאל אִיהם גֶעבֶּן פַּרְנָסָה עֶר זָאל הָאבֶּן צִייט צוּא לֶערְנֶען . אוּג זָאל אִיהם גֶעבֶּן שֵׂכֶל עֶר זָאל פַּאר שְׁטֵיין וָאם אִין דִיא תּוֹרָה שְׁטֵייט . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט דִי תּוֹרָה זָאגְט וויער עֶס גֶעפִּינְט זִיךְ גֶעפִּינְט מִיךְ גֶעפִּינְט לֶעבֶּן . רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגְט עֶר זָאל בֶּעטֶן צוּא נָאט עֶר זָאל הָאבֶּן אַנְרִינְגֶען טוּיט . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט מֶען זָאל בַּעפִּינֶען רֶעם טוּיט . וֶעלכֶען טוּיט . אַנְרִינְגֶען . מִיר הָאבֶּן אוֹיךְ אַזוי נִילֶערְנְט . אַז מֶען בַּארְף בֶּעטֶן אוֹיךְ אַנְרִינְגֶען טוּיט . נַיין הוּנְדֶערְט מִינִים מִיתָה . זֶענֶען בַּשַׁאפֶען גִיוואָרֶען אוֹיךְ דִי וֶעלְט . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט לַמָּוֶת תּוֹצָאוֹת . תּוֹצָאוֹת בֶּאטְרֶעפְט נַיין הוּנְדֶערְט מִיט דֶרֶי . דִיא שְׁווֶערְסְטֶע פוּן אַלֶע מִיתוֹת . אִיז אַכְּפָרָה . דִיא גְרִינְגְסְטֶע פוּן אַלֶע מִיתוֹת . אִיז נְשִׁיקָה . צַסְבָּרָה אִיז גְלִיךְ אַזוי וויא דֶערְנֶער וָאם פַּר טְשֶׁעפְּט זִיךְ אִין וָאל , אַז מֶען וויל אַרוֹיס נֶעמֶען

זשוב לך . אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא .
ולגבי ירא שמים לא כתיב ביה וטוב לך :

(פ"ב) **מג רב** ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי יומא דכיפורא . (פסחים דף סח) תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב (ויקרא כג) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשעה מתענין וכו' (ערך שמי כלמח) וסיום הכאמר אמר ליה רבי יהושע בן לוי לבניה הזהרו בזקן ששכח תלמודו כחסת אונסו דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחים בארון :

מד אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכים בשר אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואית דאמרי משום קלקול סעודה . ואל תשבו על מטת ארמית ואל העברו אהורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין . אל תשבו על מטת ארמית איכא דאמרי

וָאם עֶבֶד פון זַיין אַרבֶּעט שְׁטַייט אין פָּסוּק אַז דַיין אַרבֶּעט וועט נָאר זַיין דוּא זָאלְסְט הָאבֶּן צו עֶסֶן . ניט מְעהר . אוּנ דיא איבֶּערִיגֶע צַייט וועסְטוּ עֶרְגֶען תּוֹרָה אוּנ מַאהְן מִצוֹת וועט דָאם דַיין גְּלִיק אוּנ דִיר וועט גוּט זַיין . דוּא וועסְט זַיין גְּלִיקְלִיךְ אוֹיף דִיא וועלְט . דוּא וועסְט לֶעבֶּן רוּהִיג . אוּנ דוּא וועסְט וויסֶן אַז דִיר וועט גוּט זַיין אוֹיף דִיא אַנדֶערֶע וועלְט . דוּא וועסְט ניט דַארְפֶן גֶעבֶּן קַיין חֵשֶׁק פון דַיין עוֹלָם הַבָּא . אוּנ בֵּיי דֶעם יֶרֶא שָׁמַיִם וואם לֶעבְּט פון פְּרֶעמְדָע שְׁטַייט ניט דִיר וועט גוּט זַיין . וָארוּם פון זַיין גוּטֶן וואם עֶר וועט הָאבֶּן אוֹיף יֶענֶע וועלְט . וועט עֶר מוֹזֶן אַוועק גֶעבֶּן אַחֵלַק צו דִיא פְּרֶעמְדֶע מֶענְטְשֶׁן וָם הָאבֶּן אִיהם מְפָרְגֶנֶם גְּיוָוען . אוּנ אַיין שָׁעָה פָּערְגֶענֶען פון יֶענֶע וועלְט אִיז מֶעהר וועט וויא דִיא גַאנְצֶע זִיבְּעצִיג יָאר לֶעבֶּן פון דִי וועלְט :

מג רַב בִּיבִי בַּר אַבַּיֵי הָאט גְּיוָואלְט מְסַעֵבִּיר סֶדֶר זַיין . אֲבָל סְדָרוֹת פון אַנאַנְדֶער זָאהר אום עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר . הָט חַיָּא בַּר רַב פון רַפְתִּי גֶיקֶרוּנְט צו רַב בִּיבִי עֶס שְׁטַייט אין פָּסוּק איר זָאלְט פַיינִיגֶען אַיינֶע לַייבֶּער דָעם נַיינְטֶען מָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי פַארִין נַאכְט . פַאכְט מֶען דָעם נַיינְטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי . מֶען פַאכְט דָאךְ דָעם צֶעהנְטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי . נָאר דָער וואם עֶסְט אוּנ מְרִינְקְט דָעם נַיינְטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי דָם אִיז עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר . אִיז גְּלַייךְ וויא עֶר וואלְט גֶעפַאכְט עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אוֹיךְ . מוּ מֶען דָאךְ עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר עֶסֶן . אוּנ אַז דוּא וועסְט מַעֲבִּיר סֶדֶר דַיין עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר דִיא סֶדְרוֹת פון אַנאַנְדֶער וָאהר וועסְט עֶסֶן :

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גְּזָאגְט צו זַיינֶע קִינְדֶער אִיר זאלְט זַיין גֶעהִיט צו גֶעבֶּן כָּבוֹד דֶעם אַלֶטֶן מַאן וואם הָאט פַּר גֶעסֶן זַיין לֶערְנֶען דּוֹרְךְ אַסַּכָּה . וַוייל עֶר אִיז קְרֵאנְק גְּיוָוען . אֶדֶר וַוייל עֶר אַרבֶּעט שְׁווֶער אוֹיף זַיין פַּרְנָסָה . וָארוּם מִיר זָאגֶען דִיא נַאנֶענ יָארְהְט אוּנ דִי צו בְּרֵאכְטֶען לוּחוֹת לִיגֶען אִין אָרוֹן צו זַאמֶען . וֶענֶען וִי בַּיידֶע גְּלַייךְ הַייליג . אוּנ דֶער אַלֶטֶער מַאן וָם הָט פַּר גֶעסֶן זַיין לֶערְנֶען הַייסְט אוֹיךְ צו בְּרֵאכְטֶען לוּחוֹת . מוּ מֶען אִיהם אוֹיךְ גֶעבֶּן כָּבוֹד אַזוֹי וויא אַיין אַנֶערִין לַמְדָן :

מד אָמַר . רָבָא הָט גְּזָאגְט צו זַיינֶע קִינְדֶער אַז אִיר וִילְט שְׁנַיידֶען פְְלֵייש זָאלְט אִיר ניט שְׁנַיידֶען אוֹיף דִיא הַאנְט . אַנדֶערֶע זָאגֶען וַוייל עֶס אִיז אַסַּכָּה . עֶר זָאל ניט אָפּ הַאקְן דִיא הַאנְט אוּנ אַנדֶערֶע זָאגֶען מָאכְטֶער וועט עֶס אַיין שְׁנַיידֶען דִיא הַאנְט . אֲבִימִי בַּר כַּיסוֹל וועט אַרוֹיס גִיין בְּלוּט אוֹיף דָאם עֶסֶן . אוּנ דִיא וָאם וִיצֶען בֵּיי דֶעם טִישׁ . אוּנ אִיר זָאלְט ניט זִיצֶען אוֹיף אַבֶּעט פון אַארַמִית אוּנ אִיר זָאלְט ניט גַיין אִינְטֶעֶר דִיא שׁוּהָר וֶען מֶען דַאוִינְט אִין שׁוּהָר . וָאם מֵיינְט רַבָּא מֶען זָאל ניט וִיצֶען אוֹיף אַבֶּעט פון אַארַמִית . אַנדֶערֶע זָאגֶען אַיינֶע

תמיין: לין ומסיפס לבוד: כיני עמודי: שנים כמדרש נכון שליפה מלמעלה. והרמב"ם כתיב מתמר זה לין לו להקב"ה בשמונה וכו' בפיזמה בפיזום כמנהג מכדר זמנים ומהריך בניאומו וכלל כוכמו שכל כשמונה נכרא בשביל שמנה מחכמה וכפוזם ושאר כריות שמונה נכרלו כלם להיות לו שמשים ומכריס וע"ז למכו שאין לו להקב"ה אלא ד' למות כל הלכה שבאדם הוא מרכב למות כמו שאמרו שכו לים מחמיו מכלן למרכב למות כיוצא הן לחמוש יעויין שם: שכל זמן שאמרי בן גרע קיים וכו'. דמשמע למיהם אמרי בן גרע כשיב ויתהנן המלך שלמה לפי כם פרשה: פי דכיף ליה. פם כפוף הוא לרבו להקבל מוכחתו יהוי לפנו ופם לפי פוא מוב להכחתן ממנו ויהיה שונג ולל יהיה מזיד:

בר אמי משמיה דעולא סיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ח בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי מריש הוה גרימנא בנו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא סיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגרסינא. רב אמי ורב אסי אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי. אמר רבי חייא (בר אמי) משמיה דעולא לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה. והתניא אל ידור לא קשיא הא דכיף ליה הא דלא כייף ליה. ואמר רבי חייא (בר אמי) משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דאלו גבי ירא שמים כתיב (תס קיב) אשרי איש ירא את ה'. ואלו גבי נהנה מיגיעו כתיב (תס קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב

עֲעִקְבְּיגע וָאם רַבִּי הַיָּיא בַּר אַמִי הָט נָאגְט פּון עוּלָאם וועגען. פּון דָעם טָאג וואָם הֵיר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חֲרוּב גיוואָרען מֶעהר הָט נָאט נִיט אוֹיף דִי וועלְט. נָאר דִי פִּיר אַיילָען וָאם מֶען זִיצְט הָארְט אוּנ מֶען לֶערוּנְט נְמָרָא צוּ זִייֶען אַליין:

וְאָמַר. נָאךְ הָאט אַבַּיֵי גָּזָאגְט אִין אָנהַייב פְּלֶעג אִיךְ לֶערנען אִין מִין שְׁטוּב וואוּ אִיךְ וואוהן אוּנ פְּלֶעג רַאוּנען אִין שׁוּהל. אַז אִיךְ הָאב גיהֶערְט וָאם רַבִּי חִייָא בַּר אַמִי הָאט גָּזָאגְט פּון עוּלָאם וועגען פּון דָעם טָאג וָאם הֵיר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חֲרוּב גיוואָרען הָאט נִיט נָאט מֶעהר אוֹיף דִי וועלְט. נָאר דִי פִּיר אַיילָען וָאם מֶען זִיצְט הָארְט אוּנ מֶען לֶערוּנְט נְמָרָא צוּ זִייֶען אַליין אִיז מִין שְׁטוּב גיוואָרען אַזוֹי פִיל אַז אִיךְ הָאב נִיט גיקֶענְט אַרֵיין אַרְט נָאר וווּא אִיךְ הָאב גילֶערוּנְט. רַב אַמִי אוּנ רַב אַסִי. אֲפִילוּ זִייֶא הָאבֶּען גיהָאט דְרַייצֶעהן שׁוּהלֶען אִין טְבֶרְיָא הָאבֶּען זִייֶא נִיט גיזֶאווּנְט אִין קַיין אַנדֶער אַרְט נָאר וווּא זִי הָאבֶּען גילֶערוּנְט:

אָמַר. רַבִּי חִייָא בַּר אַמִי הָאט גָּזָאגְט פּון עוּלָאם וועגען אַמֶענְטֶש זָאל אַייבִּיג וואוהֶען וואוּ זִין רֶבִּי וואוהְנְט. וָארוּם דִי נַאטְצֶע צִייט וָאם שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא וְרֹעֶה רֶבִּי פּון שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט גילֶעבְּט הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ נִיט גענוּמֶען דִיא טָאכְטֶער פּון פַּרְעה פַּאר אַוועיב. פַּרְעה דִי נְמָרָא מִיר הָאבֶּען דָאךְ גילֶערְנְט אַז אַמֶענְטֶש זָאל נִיט וואוהֶען וואוּ זִין רֶבִּי וואוהְנְט. עֲנַפְּרָט דִיא נְמָרָא עָם אִיז נִיט קַיין קַשְׁיָא אַז עֶר אִיז אַיין גִיבּוֹיֶען צוּ זַיין רֶבִּי. עֶר טוּהט וָאם זַיין רַבִּי זָאגְט אִיהם: זָאל עֶר וואוהֶען וואוּ זַיין רֶבִּי וואוהְנְט. אַז עֶר אִיז נִיט אַיין גִיבּוֹיֶען צוּ זַיין רֶבִּי. עֶר פָּאלְגְט נִיט וָאם זַיין רֶבִּי לֶערוּנְט אִיהם. זָאל עֶר זִיךְ הֶער וייטֶערין פּון זַיין רֶבִּי. אוּנ זָאל נִיט וואוהֶען וואוּ זַיין רֶבִּי וואוהְנְט. נָאךְ הָט גָּזָאגְט רַבִּי חִייָא בַּר אַמִי פּון עוּלָאם וָענְען הֶער וָאם לֶעבְּט פּון זַיין אַרְבֶּעט. אָדֶער פּון זַיין עֶרַאכְטֶען הָאנְדִיקְט נִיט מֶעהר אָדֶער עֶר הָאנְדִיקְט נִיט מֶעהר. נָאר עֶר זָאל הָאבֶּען צוּם לֶעבּן. אוּנ דִיא אִיבֶּערִיגע צִייט פַּר בְּרֵיינְגְט עֶר נָאר מִיט לֶערֶנען אוּנ יְרַאת שָׁמַיִם. אִיז עֶר נִרְעֶטֶער וויא הֶער וָאם זִיצְט אַנַאנְדֶער טָאג אוּנ לֶערוּנְט. אוּנ פְּרֶעמְדֶע מְעַנְטְשֶׁין גֶעבּן אִיהם זַיין פַּרְנָסָה. וָארוּם הֶער מֶענְטֶש וָאם פְּרֶעמְדֶע מֶענְטְשֶׁין גֶעבּן אִיהם זַיין פַּרְנָסָה. מוּז עֶר זִייא גֶעבּן אַתֵּלֶק פּון זַיין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת. אֲבֶּער הֶער וָאם לֶעבְּט פּון זַיין אַרְבֶּעט. אוּנ דִיא אִיבֶּערִיגע צִייט לֶערוּנְט עֶר אוּנ טוּהט מִצְוֹת. הֶער בַּארְף ..קִיינֶעם נִיט גֶעבּן ..קַיין חֵלֶק. דִיא עוֹלָם הַבָּא פּון זַיין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת נֶעמְט עֶר נָאר אַליין. בֵּיי דֶעם וָאם אִיז אָרֶמ שְׁמִים אוּנ זַיין פַּרְנָסָה אִיז פּון פַּרְעמְדֶע שְׁטֶעט אִין פְּסוּק וואוהל דֶעם מֶענְטֶש וָאם הָאט מוֹרָא פַּאר גָּאט. אוּנ בֵּיי דֶעם יֶיא שָׁמַיִם

בערב שנאמר (דברים טז) הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה כשיצאו לא יצאו אלא ביום שנאמר (במדבר לג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון דרבי אליעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל . תניא נמי הכי הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב :

כ"מ גופיה מדר: שהלילה מתחזק ומלך סיפה שמע מחזון דמצרים למלחם מן הסתכן : מבמכב נגמע & מחזון נמכם רכות : חפזון דמצרים . מכם יכו"ת שעל ידו נתחזו למכר לבנים : חפזון דישראל . שם שמעו נמכם נגמח עד כוקר : מותו

(שמות יח) מן דבר נא באזני העם ונו' אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה א"ל הקדוש ב"ה למשה בבקשה כמך לך ואמור להם בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותו צדיק (בראשית טו) ועבדום וענו אותם קיים בהם (שם) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם אמרו לו ולואי שנצא בעצמנו משל לארם שהיה חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם למחר מוציאין אותך מבית האסורים ונותנים לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני מיד ואיני מבקש כלום . (שמות יג) וישאילום אמר רבי אמי מלמד שהשאילום בעל כרחם . איכא דאמרי בעל

גיוואָרן פון מצרים. זענען זיי נית אויס גייייזט גיוואָרן פֿרייַער וויא בייא נאכט . בייַ נאכט האָבן דיא מצרים גיגעבן רשות צו דיא יודען ארויס גיין פון מצרים . אזוי וויא עם שטייט אין פסוק נאט האט דיך אויס גייצוינן פון מצרים בייַ נאכט . אוג אז די יודען זענען ארויס גינאנגן פון מצרים זענען זיי נית אויף מארגין וי די יודן האבן גיגעסין דעם קרבן פסח זענען זיי ארויס גיגאנגן פון מצרים מיט גרויסקייט . אויף וואס קריגט מען אויף דיא צייט פון אייזוג רבי אלעזר בן־ענזיה זאגט ועמעם אייזוג מיינט מען די איילונג פון די מצרים . וואס זייא האבן גיאייזט אויף די יודען זייא זאלן ארויס גיין פון מצרים : אוג רבי עקיבא זאגט ועמעם אייזוג מיינט מען . די איילונג פון דיא יודען מיינט מען . וואס זיי האבן גיאייזט ארויס צו גין . אוג דאס איז נישען אין דער פריא . מיר האבן אויך אזוי גילערנט גאט האט דיך אויס גיצוינן פון מצרים בייא נאכט . זענען דען דיא יודען ארויס גינאנגן פון מצרים בייא נאכט . זייא זענען דאך נית ארויס גינאנגן פרייַער וי בייא מאנ (אין דער פריא) אזוי וויא עם שטייט אין פסוק אויף מארגין וויא די יודען האבן גיגעסן דעם קרבן פסח זענען זיי ארויס גינאנגן פון מצרים מיט גרויסקייט . נאר דער פסוק ערזוגט אונז אז דאס אויסזייזוג האט זיך אנגיהויבן בייַ נאכט :

מן דבר נא . אין די תורה שטייט גאט האט גיזאגט צו משה . דוא זאלסט ריידן צום פאלק זיי זאלן בארגן אייגער פון דעם אנדערן ודיא יודען פון די מצרים ויקבערג אוג ארגר נאכט בייַם קייסער . דיא תלמידים פון רבי נאי האבן גיזאגט דער וואדרט נא . מיינט מען גיבעט. אוג האט קייסער גיזאגט צו משה איך בעט פון דיר גייא זאג צו דיא יודען איך בעט פון איך בארגט פון דיא מצרים זיבערג בייַם אוג נאכבארן אבינו זאל נית זאגן מען זאל דינען מיט דיא יודן האבן גיזאגט דאס האט נאט גיזאגט אז משה זאל נית מקיים גיוון. אוג ום נאט האט צו גיזאגט אז דיא יודען ועלין ארויס גין מיט גרוס גוטס דאס האט ער נית מקיים גיוון . האבן די יודען גיזאגט צו משה המלאי זאלין מיר אריין ארויס גין פון מצרים . אפילו אן גוטס . דם איז נבייך . אבענטש איז גיוועסן אין אתפיסה . האבן מענטשן צו איהם גיזאגט מארגן ועט מען דיך ארויס נעמען פון תפיסה אוג מען ועט דיר געבן פיל נעלט . האט ער גיזאגט צו זייא איך בעט פון זייך נעמט מיך ארויס פון תפיסה באלד אוג איך פערלאנג פון אייך נאר־קין נעלט נית . מען האט זיי פאר בארנט . האט רבי אמי גיזאגט דער פסוק

וימלים לם כמבוגים : כ"ג ק"ש. שמשם מסמך
דיום: למסה למרמים : מרמיה ממם . על מטה
מרמים : מעשה דרך ספק שממהה לו בב על המטה
וכיה בגד מת מוטל עליה וכיוכ רוסה לכעליל עליו
ולומר סיובב עליו והגיעו :
על גב כיד . לם יד תכרו רוח עשק ודרך הביוסה
סוף זה מפני כרוך : שלא כשדה . דהמרי
לימני לחזיק לכוחל : כדבר לחר . דבמים :לחי
שיהי למקודשי . במפלת בכל כהיה לחי ליהי לם
מלבי פרס ומדי לגה ולבשמיסה : כלל מודים .

דאמרי אל תגנו בלא ק"ש ואיכא דאמרי דלא תנמבו ניורתא . וא"ד ארמית ממש ומשום מעשה דרב ספא . דרב ספא אול לגבי ארמית (הוציאו) [הוציאה] לו שטה (אמרו) [אמרה] לו שב . אמר (להן) [לה] איני יושב עד שהגביהו את המטה הגביהו את המטה ומצאו שם תינוק מת . מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית . ואל העברו אחורי בהכ"נ בשעה שהציבור מתפללין וכו' :

מה הניא אבר רבי עקיבא בשלשה דברים אוהב אני את המריים כשתותכין את הבשר אין תותכין אלא על גב השלחן . כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד . **וכשיועצין** אין יועצין אלא בשדה . אמר רב אדא בר אהבה מאי קראה (כרסזים לח) וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו . תניא אמר רבן גמליאל בשלשה דברים אני אוהב את הפרסיים הם צנועים באכילתם וצנועים בבית הכסא וצנועים בדבר אחר . (ישמיה יג) אני צויתי למקודשי תנא רב יוסף אלו הפרסיים המזומנים ומקודשים לגיהנם : **(דף ט) מו אמר** רבי אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב

שָׁאָפְשָׁ אָן קְרִיאַת שְׁמַע יְיֵעָנָען . דִיא בֶּעְט זָאל נִיט זַיין וויא דִי בֶּעְט פּוּן אַבְרָהָם . אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגָען רָבָּא מֵיינְט סָאגָען זָאל נִיט הַתּוּנָה הָאבָּען מִט אֶזָעלְכָע וָאם הָאט זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֶוען . אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגָען רָבָּא מֵיינְט סָאגָען זָאל נִיט זִיצָען אוֹיף אַבֶּעְט בַּיי אַבְרָהָם אִין שְׁטוּב וַיֵיל עָס הָט גִיטְרָאפָּען אַבְרָהָם טִיט רַב פָּפָּא . רַב פָּפָּא אִיז גִינַאנְגָען צוּ אַבְרָהָם אַהֵיים הָאט זִיא אִידֶם גִיעֶבְּען אַבֶּעְט אוּנ זִיא הָאט גְוָאגְט צוּ אִידֶם זַיין הָט רַב פָּפָּא גְוָאגְט צוּ דִיא אַבְרָהָם אִיךְ וועל נִיט זִיצָען בִּיז דִיא וועָסְט אוֹיף הַייבָּען דִי בֶּעְט . הָט זִיא אוֹיף גִיהוּיבָּען דִי בֶּעְט הָאט עָס גִיפּוּנָען אוּנְטֶער דִי בֶּעְט לִיגְט אַטוּיט קִינְד . אוּנ דִי אַבְרָהָם הָט גִיוָואלְט רַב פָּפָּא זָאל זִיךְ וָעָנְט אוֹיף דָעם בֶּעְט . וועָט זִיא זָאגָען אַז רַב פָּפָּא הָט גִיהַרְגְט דָם קִינְד . דָעָר פּוּן הָאבָּען דִיא חֲכָמִים גְוָאגְט עָס זָאל נִיט זִיצָען אוֹיף אַבֶּעְט בַּאי אַבְרָהָם אִין שְׁטוּב . רַב פָּפָּא הָאט גְוָאגְט צוּ דִיא קִינְדֶער אִיר זָאלְט נִיט גַיין אֵינְטֶער דִיא שׁוּהל וֶוען עָס זָאל בַּאוּוֶוינְט אִין שׁוּהל . אַזוֹי וִוי עָס שְׁטֵייט אִין סִיכָן כב :

מה תַּנְיָא . מִיר הָאבָּען גִיטֶערוּנְט רַבִּי עֲקִיבָא הָט גְוָאגְט מִט דְרֵי זַאכָּען הָאבּ אִיךְ לִיב דִיא עָסְנְטִשָׁין פּוּן מְדֵי . אוּ זֵיי שֶׁנֵיידֶען פְּלֵיישׁ שֶׁנֵיידֶען זֵיא נִיט אוֹיף קִין אַנְדֶערֶ אָרְט . נֶאר אוֹיף דֶעם טִישׁ . אוּ זֵיא קוּשָׁען אֵיינְער דֶעם אַנְדֶערִין . קוּשׁען זֵיא נִיט אוֹיף קִין אַנְדֶערֶ אָרְט . נֶאר יֶעְנֶעם אוֹיף דִיא הָאנְט . אוּ זֵיא וִויקְלֶען גֶעבִּין אֵעֶצָה אֵיינְער דֶעם אַנְדֶערִין . גֶעבִּין זֵיא נִיט קִין עֵצָה אוֹיף דִיא הָאנְט . נֶאר אִין פֶּעְרְד . הָאט רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה גְוָאגְט פּוּן וֶועלְכֶן פְּסוּק וַוייסְט מִיר דָאס . עָס שְׁטֵייט יַעֲקֹב הָט גֶעשִׁיקְט רוּפָן צוּ רָחֵל אוּנ לֵאָה זֵי זָאלֶען אַרוּיס קוּמָען צוּ אִידֶם אִין פֶּעְרְד צוּ דִיא שָׁעְפְּסֶן . אוּנ רָאחֵל הָט עָר גִיפֶּרֶעְגְט בַּיי זֵי אַעֲצָה . צוּ עָר זָאל אַוועק גַיין פּוּן לָבָן . מִיר הָאבָּען גִיטֶערוּנְט רַבָּן גַמְלִיאֵל הָט גְוָאגְט מִט דְרֵי זַאכָּען הָאבּ אִיךְ לִיב דִיא מֶעְנְטִשָׁין פּוּן פֶּרֶס זֵיא זֶענֶען פְּרוּם מִט זֵיעֶר עָסָן זֵיא עָסָן מִט דֶרֶךְ אֶרֶץ גִיט וויא פְּרֶעְסֶעְרִס) . אוּנ פְּרוּם אִין בֵּית הַכִּסֵּא : גִיט זִיצָען וואוּ מֶעְנְטִשָׁין גִיזֶען . אוּנ גִיט זִיךְ אָפּ דֶעקֶן צוּ פִיל . אוּנ זֵיא זֶענֶען פְּרוּם אִין תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה :

נָאט הָאט גְוָאגְט דּוּרְךְ יְשַׁעְיָהוּ הַנְּבִיא אִיךְ הָאבּ גִיבָּאטָען צוּ מַיינָע אַן גִיבְּרֵייטְע . הָאט רַב יוֹסֵף גִיטֶערוּנְט דָם מֵיינְט סָאגָען דִיא פָּרְסִיים וָואם זֵיא זֶענֶען אַן גִיבְּרֵייטְ צוּם גִיהִנֹּם :

מו אָמַר . רַבִּי אַבָּא הָאט גְוָאגְט אַלָּע זֶענֶען מוֹדֶה אַז דִיא יִשְׂרָאֵל זֶענֶען אוֹיס גִיכְיוּט

אליהו לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ענני שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המובח . וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם שנאמר (שם) ואתה הסבות את לבם אחורנית :

למה מזכירים עכבין בנבואה קשה : מהסיח דעתם . מלבם בלבם מזמה על לבעל לכלמיעבי ועומר על ידי כשפים הבאתי כלים מחת : ושיים בתכבי . שלמת מהת פוח דמאכרי כי מוכי מ סיומת דלמה רגשו גוים :

מט מכרי האי (תהלים יט) יהיו לרצון אמרי פי משכע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינן למיסר מאי טעמא תקינו רבנן לאחר שטונה עשרה ברכות ליתרו מעיקרא . אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות. הנהו תמני סרי תשסרי הוין אשרי האיש ולמה רגשו הדא פרשתא היא . דאמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי מאה ושלש פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר (תהלים קד) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה . הני מאה ושלש מאה וארבע הויין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו הדא פרשה היא . דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי (יונתן) [יוחנן] כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה

לֶעָרוּבָת אוּנוֹ דֶּעֶר פְּסוּק אַז אֶרְיָהוּ הָאט גְּיזָאגְט פַאר נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם . עֲנֶפֶּער מִיר עֶם זָאל אַרַאפּ נִיטְעֶרְעֶן אַפֵּייאֶר פּוּן הִימֶעל אוּן עֶם זָאל פַאר בְּרֶעֶנְגֶען אֵלְיָן וָואם עֶם אִיז אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ. אוּן עֲנֶפֶּער מ"ר דוּא זָאלְסְט אָפּ טָאהן וַיֵּיעֶר דֶעה זַיי זָאלְן נִיט זָאגְן אַז דָאם אִיז כְּישׁוּף . עֶם זָאל זַייא נִיט אַרוֹיף גֶּיין אִין דִיא גֶּיבַאנְקֶען צוּ זָאגְן אַז דָאם אִיז כְּישׁוּף. אַווי וויא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דּוּא הָאסְט אָפּ גֶּיקֶערְט וַיֵּיעֶר הָאֶרְץ אוֹיף אִינְטֶן . וָועֶן זַיי הָאבֶּען נִיזָּעהֶן נִסִּים הָאט זַיי נָאט נִיגֶּעבֶּען אִין זִינֶען זַייא זָאלְן נִיט גְּלוֹיבֶּען אִין דִי נִסִּים אוּן זָאלְן נִיט תְּשׁוּבָה טָאהן . אִיצְט הָאט אֲלָיהוּ הַנָּבִיא גִיבֶּעטֶן בַּיי נָאט . עֶר זָאל אָפּ טָאהן פּוּן זַיי דִיא שְׁלֶעכְטֶע גֶּיבַאנְקֶען . זַייא זָאלְן נִיט זָאגְן אַז דָאם אִיז כְּישׁוּף . נָאר זַייא זָאלֶען גְּלוֹיבֶּען אַז דָאם הָאט נָאט גֶּטָאהן . וֶועלֶען זַיי תְּשׁוּבָה טאהן ומהר"צ חיות) :

מט מִכְרִי . דִיא נְמָרָא פְּרֶעגְט דִיא וָועֶרְטֶער יְהִיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִּי עֶם זָאל זַיין בְּווִילִיגְט דִיא זָאג פּוּן מִין מוּיל קֶעְן מֶען זָאגֶען נָאךְ דֶעם דַאוּוענֶען . אוּן מֶען מֵיינְט עֶם זָאל זַיין בְּווִילִיגְט דִי זָאג פּוּן מַיין מוּיל. וָוָם אִיךְ הָאב גָּזָאגְט . אִיז מֶען קֶען זָאגֶען פַארִין דַאוּוענֶען. אוּן מֶען מֵיינְט עֶם זָאל זַיין בְּווִילִיגְט דִי זָאג פּוּן מַיין מוּיל. וָוָם אִיךְ הָאב וָועל זָאגֶען. פַּר וָוָם הָאבֶּן דִי רַבָּנָן גִיהֵייסֶען מֶען זָאל זָאגֶען יְהִיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִּי נָאךְ דִי אַבְטְצָעהֶן בְּרָכוֹת . זָאל מֶען זָאגֶען פְּרִיעֶר . פַאר דִי אַבְטְצָעהֶן בְּרָכוֹת . הָאט רַב יְהוּדָה דֶעֶר זוהֶן פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי גָּזָאגְט . וַוייל דָּוִד הָאט נִיט גָּזָאגְט דֶעם יְהִיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִּי בִּיז נָאךְ אַבְטְצָעהֶן קַאפִּיטֶלֶאךְ תְּהִלִּים . דְּרֵייבֶּער הָאבֶּען דִיא רַבָּנָן אוֹיךְ גִיהֵייסֶען מֶען זָאגֶען יְהִיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִּי נָאךְ דִי אַבְטְצָעהֶן בְּרָכוֹת . נִיט פְּרִיעֶר . פְּרֶעגְט דִיא נְמָרָא שְׁטֵייט דֶעם זָאגֶען יְהִיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִּי נָאךְ דִי אַבְטְצָעהֶן קַאפִּיטֶלֶאךְ דֶעֶר זוהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי הָט גָּזָאגְט הִינְטֶערְט נָאךְ נֵיינְצָעהֶן קַאפִּיטֶלֶאךְ . עֶנְפֶּעֶרְט דִיא נְמָרָא דֶעֶר קַאפִּיטֶל אַשְׁרֵי הָאִישׁ אוּן דֶעֶר קַאפִּיטֶל לָמָּה רָגְשׁוּ אִיז אֵיין קַאפִּיטֶל . וָוארוּם רַב יְהוּדָה דֶעֶר זוהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי הָט גָּזָאגְט הִינְטֶערְט מִיט דְּרֵיי קַאפִּיטֶלֶאךְ הָט דָּוִד גָּזָאגְט אוּן הָט נִיט גָּזָאגְט הַלְלוּיָהּ בִּיז עֶר הָאט נִיזֶעהֶן דִי מַפָּלָה דָאם שְׁלֶעכְטֶם וָואס וֶועט קוּמֶען אוֹיף דִיא רְשָׁעִים . הָאט עֶר גָּזָאגְט הַלְלוּיָהּ. אַווי וויא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִיא זִינְדִיגֶע וֶועלְט זוֹךְ אוֹיס לָאזֶען פּוּן דִיא וֶועלְט . אוּן רְשָׁעִים וֶועלֶען שׁוֹין פֶּעהֶר נִיט זַיין . דַארוֹיף לוּיבְּט מַיין נֶפֶשׁ צוּ נָאט הַלְלוּיָהּ . פְּרֶעגְט דִיא נְמָרָא אִיז דֶעם דָאם הִתְדָּעֶרְט מִיט דְּרֵיי קַאפִּיטֶלֶאךְ דָאם אִיז דֶאךְ הִינְדֶערְט מִיט פִּיר קַאפִּיטֶלֶאךְ . נָאר פּוּן דַאנֶען וֶויסֶען מִיר אַז אַשְׁרֵי הָאִישׁ אוּן לָמָּה רָגְשׁוּ אִיז אֵיין קַאפִּיטֶל . וָוארוּם רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָאט גָּזָאגְט רִבִּי יוֹנָתָן הָאט גָּזָאגְט דֶעֶר קַאפִּיטֶל וָואם דָּוִד הָט אִיהם קֵיב גִיהַאט הָאט עֶר אִיהם אִין גִיהוֹיבֶּען מִיט אַשְׁרֵי אוּן הָאט אִיהם אוֹיס גִיזָאגְט מִיט אַשְׁרֵי. עֶר הָאט אָן גִיהוֹיבֶּען מִיט אַשְׁרֵי וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אַשְׁרֵי הָאִישׁ . אוּן עֶר הָאט אוֹיס גִיזָאגְט מִיט אַשְׁרֵי . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אַשְׁרֵי

בעל כרחם דמצרים . ואי"ר בעל כרחם דישראל מ"ד בעל כרחם דמצרים דכתיב (תהלים סח) ונות בית תחלק שלל . ומאן דאמר בעל כרחם דישראל משום משוי (שמות יב) וינצלו את מצרים . (פ' ע"ב) אמר רב אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגים :

(שמות ג) **מה אהיה** אשר אהיה א"ל הקב"ה לכשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכיות אמר לפניו רבש"ע די"ה לצרה בשעתה . אמר ליה הקב"ה לך אמור להם (שם) אהיה שלחני אליכם . (מ"ש יח) ענני ה' ענני אמר רבי אבהו למה אמר אליהו ענני ענני שתי פעמים מלמד שאמר

לעזה נכנסה . שיתמוגו כשעה שתכנס עליהם דש לגרוס כנסה . תכנס כמעודה שאין בה דגים . דר: לייתי מעופות וגלכדין וכשאין בה דגים מן שוף מעופות ומגלכדין וכשאין בה דגים מן שוף מעופות אליבא דר יוסי כמצרים מכל שכן . ויצאו כהגיונו וכוקימו : כמעולה שאין בה דגים . כמו מעולה יב כלומר כהוך כהסוס מין מעופין דגים הגה על שפת כיס היכא דמיכא מזון :

ערונט אונז מען האט זיי פֿרבארגט ניט וועלינדיג . אנדערע זאגן די מצרים האבען ניט ניוואלט פֿארבארגן נאר זיי האבען נימוזט פֿרבארגן . אוג אנדערע זאגן דיא יודען האבען ניט ניוואלט געמען . נאר זייא האבען נימוזט נעמען . ווייל נאט האט ניהיסען . ווער עם זאגט אז דיא מצרים האבען ניגענבן ניט וועלינדיג וואס עם שטייט אין פסוק די איינוואוהנערין פון שטוב . האם מיינט מען די יודען וואס האבען גיוואוהנט אין מצרים : וואס מצרים ווערט גירופֿען בית עבדים די שטוב פון לבנט . זיא האט זיך צו טיילט מיט רויב . דאם וואס יודען האבען גינומען פון מצרים רופט דער פסוק רויב . ווייל דיא מצרים האבען ניט ניוואלט פאר בארגן נאר זיי האבען נימוזט . הייסט דאס נקיוך וויא יודען וואלטין בייא זייא נירויבט . אוג ווער עם זאגט אז דיא האבען ניבארגט ניט וועלינדיג . פאר וואס האבען זיי ניט ניוואלט . עם איז זייא שווער ניווען צו טראגען . זייא האבען ליידיג גימאכט מצרים . האט רב אמי ניוואנט דער פסוק לעזונט אונז זיי האבען אוסגיקיידיגט מצרים אוג האבען איהר ניסאכט אזוי וויא אנגעט וואס אין איהר איז ניטא קיין קארן ודער שטיינער איז אנגעט וואס מען פאנגט אין איהר עופות שיט מען ארײן קערנער קארין ואדער אנדערע קערנער) . אז די פויגיל ווהט די קערנער . פֿיהט זיא ארײן אין דיא נעץ עסן דיא קערנער . דער וויל ווערט זיא אינווינג גיפאנגען . אבער אז זיא ווהט ניט קיין קערנער אינווינג גייט זיא ניט ארײן אין די נעץ . אזוי ליידיג האבען יודען נימאכט מצרים . אז קיין מענש האט ניט גיוואלט ארײן קומען אין מצרים פאר נרוים אדעמקייט וואס הארט איז ניווען . אוג ריש קמוש זאגט זיי האבען אוס גיקיידיגט מצרים אוג האבען איהר נימאכט אזוי וויא אטיפע וואסר ום אין איהר איז ניטא קיין פיש . שיפען זיך וויניג מענטשען אויף דעם ואסער . אזוי ווענען וויניג מענטשען ניקומען אין מצרים וויל זיא איז ארעם ניווארן :

מה אהיה אשר אהיה . איך ווער זיין אוג איך ווער זיין . נאט האט ניזאגט צו משה נייא זאג צו דיא יודען איך בין ניוועז מיט אייך אין די ארבעט אין דעם גלות אוג איך ווער זיין מיט אייך ווען איהר וועט פארטריבען ווערין אין אנדערע פרעמדע לענדער . האט משה ניזאגט צו נאט . רבונו של עולם עם איז גינוג אז די יודען ווייסן פון דיא צרה ווען זיא ווערט זיין . צו וואס זאל מען זיי היינט זאגין אז זיי ווילין נאך אמאהל זיין אין גלות . האט נאט ניזאגט צו משה נייי זאג צו די יודען אז אהיה האט מיך געשיקט צו אייך . ודאס הייסט נאט האט מיך געשיקט צו אייך . וואס ער רופט זיך מיט דעם נאמען אהיה . איך זאל אייך זאגין אז נאט וועט זיין מיט אייך אוג וועט אייך אוים ליזין פון מצרים : ענני ה ענני . ענפער מיר נאט ענפער מיר . ווען אהרן הגביא האט ניזאגט צו די פאלשע גביאים ווילכער נאט עם וועט גבעטן פייער צו זיין נביא אויף זיין קרבן . ווער מען וויסען אז ער איז אנאט . האט אליהו הנביא ניזאגט צוז נאט אוג האט ניזאגט צוויי מאהל ענפער מיר :

אמר . האט רבי אבהו ניזאגט צו וואס האט אליהו הנביא ניזאגט צוויי מאהל ענפער מיר .

עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כוותייכו :

נא אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבהו כתיב (תהלים נ) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב (שם נא) (מזמור) [מכתם] לדוד בברתו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכרי מעשה דשאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכים קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן דאמר רבי יוחנן סמוכים מן התורה מנין שנאמר (שם קיט) סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג וכגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה . הכא נמי הוה :

סמוכים וגו'. כדכתי הוסיף כתיב מזמור לדוד מקודיו. סמוכים סמיכת כל מקודיו. עשויים נתנת ושבר לעולם ועד לדכר ריק : כלום יש עבד שמורד ברבו . ויעמ לכתוב את דכרי סכניה : מזמור לדוד כלום יש בן ומ' . והא תזיעת סכת דסוס : הכא נמי סיס . פוסיס לסוס ע"כ : אמר שיפה . כנגד כלם אמר שיפה לכשהקב"ה בוחן הקודש עליו : וכל קרבי . על שם קרבי אמר

נב אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מאי דכתיב (תהלים לג) פיה פתחה בחכמת והורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמות ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר (תהלים קג) ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו . יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ובמזלות ואמר

וייא וואלטען זיך שטארק ניסערט וואלט גיוועזן פיל רשעים . האט נאט געמאכט וייא זאלען זיין אין גלות וויניג סענטשן . ווער זיין וויניג רשעים . אוז אין ירושלים אז אלע וועלען זיין צדיקים ווערען וייא זיך מערין :

נא אמר . אפיקורוס הט נזאגט צו רבי אבהו עס שטייט אין פסוק דוד האט גיזונגען ווען ער איז אנטלאפען פאר זיין זוהן אבשלום אוז עס שטייט אין פסוק דוד האט גיזונגען ווען ער איז אנטלאפט פאר שאול במערה . ווי־יי ואין דעם קערערו . וועלכע זאך איז גיוועזן פריער געווים איז דיא מעשה פון שאול גיוועזן פריער . זאל דיא מעשה פון שאול שטיין פריער אין תהלים וויא די מעשה פון אבשלום . הט רבי אבהו גזאגט צו דעם אפיקורוס איר דרשת ניט אויף דיא פסוקים פאר וואס זייא זיענען אנדערש . פאר וואס דיא זאך שטייט ביי די זאך . האדט איר זיך פאר וואס דיא מעשה פון אבשלום שטייט פריער וויא דיא מעשה פון שאול . מיר דרשען יא פאר וואס דיא זאך שטייט ביי די זאך . איז אונז קיין קשיא ניט פאר וואס דיא מעשה פון אבשלום שטייט פריער וויא דיא מעשה פון שאול . וואורום רבי יוחנן הט גזאגט פון וואנען וויים מען פון דיא תורה אז מען דארף דרשען פר וואס דיא זאך שטייט ביי די זאך . וואורום עס שטייט אין פסוק דאס וואס דיא זאך שטייט נאנט צו די זאך . דאס איז אויך אייביג . אוז עס איז געמאכט גיוואורען מיט אמת אוז מיט ריכטיגקייט אז דיא זאך שטיין בייי די זאך . צו וען שטייט דער קאפיטול וואס שטעמט פון אבשלום בייי דעם קאפיטול ום שמועסט פון די מלחמה פון גוג ומגוג . אויב סמעגמש ווערט צוא דיר זאגען איז דען דא אקגעבט ער זאל ניט פאלגען זיין בעל הבית . אוז ער זאל גיין מיט איהם מלחמה האסטו . זאלסטו זאגען צו איהם איז דען דא אזוהען ער זאל ניט פאלגען זיין פאטער . אוז ער זאל גיין מיט איהם מלחמה האסטו . נאר מיר זעהן עס איז דאך גיוועזן . באשלום מיט

זיין פאטער דוד . אזוי ווערט דם אויך זיין . די מלחמה פון גוג ומגוג גענין נאט :

נב אמר : רבי יוחנן האט גיזאגט פון רבי שמעון בן יוחאים ווענין . ווואס מיינט דער פסוק איהר מויל האט זיא גיעפנט מיט חכמה אוז אערנונג פון חסד איז אויך איהר צינג . גענין ווען ער איז אנטלאפט מיט חכמה האט גיוואוהנט אין פינף ווערטען . דאוד איז גיזאגט נאר גענין זיין פאטער דוד . דוד האט גיוואוהנט אין פינף ווערטען . דאוד איז גיזאגט שירה . ער האט גיוואוהנט בייי זיין מוטער אין בויך . האט ער דאוד גיזאגט שירה אזוי וי עס שטייט אין פסוק מיין נפש לויב נאט אוז מיינע אצע מיינע אינגעווייד לויבען זיין הייליגען נאמען

גריוני . שריטיב : הטעים כתיב : קרי ניס : (הוטעים) הטעם ס טיבלס יפי סרע : ספיל . כספל עמך לסוף המקרא כל דכר שהוא בסוף קרוי בשולי של דבר :

באשרי . פותח באשרי דכתיב (תהלים 6) אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב (שם 3) אשרי כל חוסי בו :

(דף י) נ הנהו בריוני דתוו בשבבותיה דר"ם והוו קא מצערי ליה טובא הוה קא בעי ר"ם רחמי עלייהו כי היכי דלימותו אסרה ליה ברוריה דביתהו מאי דעתיך משום דכתיב יתמו הטאים מי כתיב חוטאים הטאים כתיב ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם כיון דיתמו הטאים ורשעים עוד אינם אלא בעי רחמי עלייהו דלהדרי בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלייהו והדרי בתשובה . אמר לה ההוא צדוקי לברוריה כתיב (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' אלא מאי לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה

בָּל חוֹסֵי בוֹ . אוּנ אַשְׁרֵי כָּל חוֹסֵי בוֹ אִיז דָּאךְ נִיט דֶּער סוֹף פּוּן אַשְׁרֵי נָאר דֶּער סוֹף פּוּן כָּמָּה רָגְשׁוֹ . אִיז דָּאךְ דֶּער אָנהֵייב פּוּן עֶרְשְׁטִין קַאפִּיטוֹל אִיז אַשְׁרֵי אוּנ דֶּער אָנהֵייב אִיז נִיט מִיט אַשְׁרֵי . אוּנ דָּעם סוֹף פּוּן אַנדֶּערְן קַאפִּיטוֹל אִיז אַשְׁרֵי אוּנ דֶּער אָנהֵייב אִיז נִיט מִיט אַשְׁרֵי . נָאר מִכְּהָמָּה מוּז זַיין אַז אַשְׁרֵי הָאִישׁ מִיט לָמָּה רָגְשׁוּ אִיז אֵיין קַאפִּיטֶל :

נ הַנְהוּ . שְׁלֶעכְטֶע מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן גְּיוואוֹרְנט אִין דִּיא שְׁכֵנוּת פּוּן רַבִּי מֵאִיר . אוּנ זַיי הָאבֶּן שְׁטַאַרְק כְּצַעֲר גְּיוֶוען צוּ רַבִּי מֵאִיר . דָּס רַבִּי מֵאִיר פְּלֶעגְט גְּיוֶוען זַיי זָאלֶן שְׁטַאַרְבֶּן . הָאט רַבִּי מֵאִיר גָּנוֹמֶען צוּ רַבִּי מֵאִיר . וָואס אִיז דַּיין מֵיינוּנג פַּאר וָואס בַּיסְטוּ מִתְפַּלֵּל זַיי זָאלֶן שְׁטַאַרְבֶּן . וַויי עָם שְׁטַיִיט יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִיינְסְטוּ אַז דֶּער טַיִיטְש אִיז דִּיא זִינְדִיגֶע וֶועלֶן זִיךְ אוֹיס לָאזֶן . שְׁטַיִיט דָּען אִין פְּסוּק חוֹטְאִים . חוֹטְאִים אִיז טַיִיטְש דִּיא זִינְדִיגֶע . דִּיא מֶענְטְשֶׁן וָואס הָאבֶּן גָּעזִינְדִיגְט . אִין פְּסוּק שְׁטַיִיט חַטָּאִים . יִתַּמּוּ חַטָּאִים אִיז טַיִיטְש דִּיא זִינְדִיגֶע וֶועלֶן זִיךְ אוֹיס לָאזֶן . אֲבָל מֶענְטְשֶׁן וֶועלֶן תְּשׁוּבָה טָאהֶן אוּנ עֶס וָועט נִיט זַיין קֵיין זִינְד . אוּנ נָאךְ וֶועל אִיךְ דִיר זָאגֶן גַּיי אַרָאפּ צוּם סוֹף פְּסוּק . אוּנ רְשָׁעִים וֶועלֶן שׁוּין נִיט מֶעהר זַיין . אַז אִיךְ וֶועל זָאגֶן חַטָּאִים מֵיינְט מֶען דִּיא זִינְדִיגֶער . דִּיא מֶענְטְשֶׁן וָואס הָאבֶּן גָּעזִינְדִיגְט . חַטָּא אִיז דָּאךְ טַיִיטְש אַזִינְד בְּשׁוֹגֵג . אַז דִּיא וָואס הָאבֶּן גָּעזִינְדִיגְט בְּשׁוֹגֵג וֶועלֶן זִיךְ אוֹיס לָאזֶן אוּנ וֶועלֶן נִיט זַיין אוֹיף דִּיא וֶועלְט . אִיז דָּאךְ נָעווִים אַז רְשָׁעִים וָאס הָאבֶּן גָּעזִינְדִיגְט בְּמֵזִיד וֶועלֶן נָעווִים נִיט זַיין אוֹיף דִּיא וֶועלְט . צוּ וָואס שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם . נָאר נָעווִים אִיז חַטָּאִים דֶּער טַיִיטְש דִּי זִינְד . אוּנ אַז דִּיא זִינְד וָועט זִיךְ אוֹיס לָאזֶן אֲבָל וֶועלֶן תְּשׁוּבָה טָאהֶן וֶועלֶן נִיט זַיין קֵיין רְשָׁעִים : נָאר אֲבָל וֶועלֶן זַיין צַדִּיקִים . נָאר נַיי מִתְפַּלֵּל אוֹיף זַיי . זַיי זָאלֶן תְּשׁוּבָה טָאהֶן וֶועלֶן זַיי גִּיט זַיין קֵיין רְשָׁעִים : הָאט רַבִּי מֵאִיר מִתְפַּלֵּל גְּיוֶוען אוֹיף זַיי אוּנ זַיי הָאבֶּן תְּשׁוּבָה גְּיטָאהן :

אָמַר . אַפִּקוֹרוֹס הָאט גָּנוֹמֶען צוּ בְּרוּרְיָה וְדִיא עַיִיב פּוּן רַבִּי מֵאִיר הָאט גְּיהַייסֶען בְּרוּרְיָה עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק זִינְג דוֹ עֲקָרָה וָואס דוּא הָאסְט נִיט גִּיבּאהָרֶן קֵיין קִינְדֶער . וַויי זַיא הָאט גִּיט גִּיבּאהָרֶן קֵיין קִינְדֶער זָאל זַיא זִינְגֶען . דָּס בְּרוּרְיָה גָּנוֹמֶען צוּ דֶּעם אַפִּקוֹרוֹס דוּא שׁוֹטֶה גַּיי אַרָאפּ צוּם סוֹף פְּסוּק נָאט דָּס גָּנוֹמֶען אַז דִּיא קִינְדֶער פּוּן דִּיא וָואס אִיז גְּיוֶוען פַּאר וִויסְט אָן אַסָאן . וֶועלֶן זַיין מֵעהר וַויי דִּיא קִינְדֶער פּוּן דִּיא וָואס הָאט גְּיהַאט אַסָאן . דָּאס מֵיינְט דָּען דִּיא יוֹדֶען וָאס וֶועלֶן קוּמֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם וָואס יְרוּשָׁלַיִם אִיז גְּיוֶוען בִּיז אִיצְט פַּאר וִויסְט וֶועלֶן זַיין מֵעהר וַויי דִּיא אוּמוֹת פּוּן אַנדֶּערֶע שְׁטֶעט וָואס וֶועלֶן קֵיין מָאהל נִיט פַּאר וִויסְט גְּיוֶוארֶן . נָאר וָואס מֵיינְט מֶען וַויי הָאט דָּס נִיט גִּיבּאהָרֶן . דָּאס פֵּירַאמְזוּנג פּוּן יוּדֶען דַּארְפֶּען זִינְגֶען . וַויי זַיא אִיז גְּלַיִיךְ וַויי אַשָּׁה וָואס הָאט נִיט קֵיין קִינְדֶער . וָוארוּם זַיא הָאט נִיט גִּיבּאהָרֶן קֵיין קִינְדֶער צוּם גֵּיהִנֹּם אַזוֹי וַויי אִיר וֶועלֶן וֶועלֶן גִּיוֶוען אִין גַּהִנֹּם . וָוען יוּדֶען וֶועלֶן גִּיוֶוען אִין גַּהִנֹּם אַז

קניס דמקט: המכה נרכי נפשי. נפיל תביב לתוכ דלתכמן דמזיל מלמו לענני למלכ. דכתיב ויפל

סדת בשר ודם צר צורה על הבותל ואינו יכול להטיל בו רוח ונשמה קרבים ובני מעים . והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בו רוח ונשמה קרבים ובני מעים. והיינו דאמרה הנה (ש"ס ב) אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו . כאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו כאי כי אין בלתך אמר רב יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך . שלא כמדה הקב"ה מדת בשר ודם . בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקדוש ב"ה מבלה מעשיו . אמר ליה אנא הכי קא אמינא לך הני המשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם אף נשמה מלאה כל הגוף . מה הקב"ה רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית . מה הקב ה זן את כל העולם כולו אף נשמה זנה את כל הגוף . מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקדוש ב"ה יושב בחדרי הדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו המשה דברים הללו ויעשה למי שיש בו חמשה דברים הללו :

נג אמר רב המנונא מאי דכתיב (קהלת ח) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקב"ה שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו . חזקיהו אמר לית ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו האזיל

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי גְּוֹאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי קוּם וֶעֱה אַז דִּיא טְדָה פּוּן גָּאט אִיז נִיט וִויא דִּיא מְדָה פּוּן אֱמֶעְנְטְש . דֶּער שְׁטַיִיגֶער אִיז אַז אֲמֶעְנְטְש מָאהְכְט אוֹיס אַצוּרָה . וואז מָאהְכְט עֶר זִיא אוֹיס . אוֹיף אַוואנְט . אוּנ עֶר קען נִיט צַריין נֶעבּין אִין דִּיא צוּרָה קיין אֶמֶעם אוּנ קיין נְשָׁמָה אוּנ קיין קִישֶׁקעם אוּנ קיין נִיהֶערִים אָבֶּער גָּאט אִיז נִיט אַזוי עֶר מָאהְכְט אוֹיס אַצוּרָה אִין אַצוּרָה . אֲמֶעְנְטְש אִין אֲמֶעְנְטְש . אוּנ עֶר גִיט אִין דִּיא צוּרָה אַאֲמֶעם אוּנ אִנְשָׁמָה קִישֶׁקעם אוּנ אִינְגֶעוַוייד . וָאם אִיז וָואם הַנָּה הָט גְּוָאנְט עֶם אִיז נִיטָא אַזוי אַהֲיִיגֶער וויא גָּאט אִיז . וָוארום אוֹיסֶער דִיר אִיז נִיטָא קיין גָּאט . עֶם אִיז נִיטָא קיין צור אַזוי וִי אוּנְגֶער גָּאט . פְּרֶעגְט דִיא גְּמָרָא וָאם מֵיינְט מֶען עֶם אִיז נִיטָא קיין צור וויא אוּנְגֶער גָּאט . וויא אִז דֶּער טַייטְש פּוּן הָעם וואלְט נִיט לַייֶענען צוּר . נָאר צִיר . אֲמֶעֶר . קיינֶער קען נִיט אוֹיס מָאהְכֶן וויא אוּנְגֶער גָּאט . וָאם מֵיינְט מֶען עֶם אִיז נִיטָא בִּלְתֶּךָ . וויא אִיז דֶּער טַייטְש פּוּן רַעם וָואלְט בִּלְתֶּךָ . הָט רַב יְהוּדָה בַּר מְנַסְיָא גְּוָאגְט זָאלְט נִיט לַייֶענען אֵין בִּלְתֶּךָ נָאר זָאלְט לַייֶענען אֵין לְבַלוֹתֶךָ . מֶען קען דִיךְ נִיט אִיבֶּער לֶעבּין . דִיא מִדָּה פּוּן גָּאט אִיז נִיט וויא דִיא מִדָּה פּוּן אֲמֶעְנְטְש . אַז אֲמֶעְנְטְש מָאכְט אַזאךְ . לֶעבְּט דִיא זאךְ לַייגְער וִוי דֶּער מֶענְטְש . אוּנ גָּאט לֶעבְּט אִיבֶּער אֵלֶץ וָואם עֶר הָאט גֶעמַאכְט . הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גְּוָאגְט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי אִיךְ הָאב אַזוי גְּוָאגְט צוּ דִיר . דִי פְּיָנְף בְּרֶכוֹת נַפְשִׁי נֶעבֶּן וועמֶען הָאט וַויא דָּוִד גְּוָאגְט . עֶר הָאט וַויא נִיטְש מֶעהר גְּוָאגְט נָאר נֶעבֶּן גָּאט אוּנ נֶעבֶּן דִי נְשָׁמָה . אַזוי וויא גָּאט אִיז פּוּר דִיא גַאנְצֶע וועלְט אַזוי אִיז דִיא נְשָׁמָה פּוּר הָעם גַאנְצֶען גוּף . אַזוי וויא גָּאט וָעהט אֶלֶץ אוּנ עֶר וָעהְט נִיט גִיוֶעהן . אַזוי דִיא נְשָׁמָה וָעהט אוּנ דִיא וָועלְט נִיט גִיוֶעהן . אַזוי וויא גָּאט שַׁפֶּייוִט דִי גַאנְצֶע וועלְט . אַזוי דִיא נְשָׁמָה שַׁפֶּייוִט הָעם גַאנְצֶען גוּף . אַזוי וִי גָּאט אִיז טָהוֹר אַזוי דִיא נְשָׁמָה אִיז אוּךְ טָהוֹר . אַזוי וויא גָּאט זִיצְט אִין דִיא אִינְווִייגִיגְסְטֶע תֶּרֶם אַזוי דִיא נְשָׁמָה זִיצְט אוּךְ אִין דִיא אִינְווִייגִיגְסְטֶע תֶּרֶם . זָאל קוּמֶען דִיא נְשָׁמָה וָום דִיא הָאט דִיא פְּיָנְף זַאכֶּען אוּנ וִיא זָאל לוֹיבֶּען צוּא גָּאט וָואם עֶר הָאט אוּךְ דִיא פְּיָנְף זַאכֶּען :

נג אָמַר . רַב הַמְנוּנָא הָאט גְּוָאגְט וָואם מֵיינְט דֶּער פָּסוּק וָואם עֶר זָאגְט וועֶר אִיז אַזוי וויא דֶּער חָכָם אוּנ וועֶר וַויים צוּ בַּשַׁייֶדֶן אַזאךְ . וועֶר אִיז אַזוי קלוג וויא גָּאט וָואם עֶר וַויים צוּ מַאכֶּען אַשָׁרָה (אפאר גְּלַייכוּנגֶן צְווישֶׁען צְווייא צַדִּיקִים . צְווישֶׁען חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ אוּנ יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא . חִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ הָאט גְּוָאגְט יְשַׁעְיָה זָאל קוּמֶען צוּ מִיר וָוארום אַזוי גֶעפִינֶט מִיר

שהכוכבים מאירים משעה שהחמה שוקעת: ואמר שירה שנאמר (שם) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו'. ינק כשדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה. שנאמר (שם) ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר רבי אבהו שעשה לה. דדים במקום בינה טעמא מאי אמר רב יהודה כדי שלא יסתכל בערוה רבי כתנה אמר כדי שלא יינק ממקום הטנופת. ראה בכפלהן של רשעים ואמר שירה שנאמר (שם קד) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר (שם) ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. מאי משמע דעל יום המיתה נאמר אמר (רבא) [רבה] בר רב שילא מסיפא דענינא דכתיב (שם) תסתיר פניך יבהלון קוסף רוחם ינועון ואל עפרם ישובון. רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דרבי שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דרבי יהושע בן לוי א"ל מ"ד (שם קג) ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם

מדת

אויף דעם וואס איך בין גיוועסען צוויישען דיא אינגעווייד ווען איך בין גיווען בײַ מײַן מוטער אין בויך. אז דוד איז צרוים גיקומען אויף דיא ווערט אוג ער האט זיך אײַן גיקוקט אין די שטערין הט ער גנאגט שירה. אזוי וויא עס שטייט אין פסוק נאט זאלען לויבען נאט זײַנע מלאכים וואס זיינע זענען שטארק אין כח זיינע טוהן זיינע רייד ווען נאט ער זיינע צו ויא צוא הערן דעם קול פון זיינע רייד אבע זיינע חלות לויבט נאט ודיא חלות פון נאט זענען דיא זהן דיא לבנה דיא שטערין: ער האט גיזוינען פון דיא ברייסט פון זיין מוטער אוג ער האט זיך אײַן גיקוקט אויף אירע ברייסט האט ער גנאגט שירה. אזוי ויא עס שטייט אין פסוק מײַ נפשי לויב נאט דוא זאלסט ניט פאר געסען כל גמוליו. ווען מיינט מען כל גמוליו. האט רבי אבהו גנאגט נאט האט געמאכט דיא ברייסט בײַא אשה אויף דעם הארץ ווען דאס ארט איז דער בערשטאנד פון מענטש. גמוליו איז טייטש דיא ער ציהונג ווען מען ער ציהט אקינד בײַ דיא ברוכט. פר ווען האט נאט געמאכט דיא ברייסט פון אשה אויף דאס הארץ. ניט ויא בײַ אבהה. הט רב יהודה גנאגט דאס זינד זאל ניט זעהן די ערוה פון די אשה. רב כהנא גנאגט דאס קינד זאל ניט ויינען פון אבויבן ארט. דוד המלך האט גיזעהן דיא בפה הט ער גנאגט שירה. אזוי ויא עס שטייט אין פסוק מײַן נפש לויבט נאט. נאט מײַן נאט דוא ביסט ויינער גרוים דוא האסט דיך אן גיקלידט מיט שוינקייט. פון נאגען ויים מען אז ער פסוק איז גנאגט גיוואקסן אויף דעם טאג פון שמארבען. האט רבה בר רב שילא גנאגט פון סוף פון דעם ענין ויים מען אז ער שמועס פון שמארבען: ואמרום עם שמייט אין פסוק אז דוא פאר באגנסט דיין פנים וו ערען. ויא ער שראקען. אז ויער אטעם ווערט פאר ענדט פאר גייען ויא אוג קערין זיך צוריק צו זייער ערד. דיא קשיא איז ואם האט דוד גענוגען. נאר ער האט גיזונגען אויף התחית המתים. ויא תייטער שטייט אז דוא ווערט שיקען דיין לעבעדיגען אטעם צוא דיא מתים. ועלען זיא בשאפען וועלען: רב שימי בר עוקבא אוג אנדערע ואגען מר עוקבא איז ניווען גיוואהנט צוא זיין פאר רבי שמעון בן פזי אוג ער פלעגט לערנען אגדתות פאר רבי יהושע בן לוי האט רבי יהושע בן לוי גנאגט צו רבי שמעון בן פזי ואם רבי שמעון בן לוי פרעגט איהם פאר ואם שטייען דיא אינגעווייד טעהר ויא אבע גירעכט. דארויף האט

לאסטווינהו לבי מדרשא . אבר חד מיניהו חזי רישא דאבא למטוי ביה גלדאני וחד אמר חזי רישא דאבא לקרובי עליה קרבנא לעבודה כוכבים ומזלות חבטינהו בארעא מנשה חיה ורבשקה מת . קרי אנפשיה (ישעיה נג) וכלי כליו רעים . אמר רב (נחמן) [חנן] אפילו בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר (קהלת ה) כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' מאי קיר אמר רבי שמעון בן לקיש מקירות לבו שנאמר (ירמיה ד) מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו' רבי לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם וכה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנת אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף וזהב על אחת כמה וכמה . (ישעיה לח) זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי אמר רב יהודה אמר רב שמתך גאולה

דוד שכתב לה המלך והכינו על פה כיון נכתוב פה שמואל (ב"ב כד) לה מנע עצמו מן הרחמים: אל תמנע שהפה לה כיכל . בגמ' : בגמ פה רשותם.

יְשַׁעְיָה גִּיעֶנְעֶן זַיִן מַאכְטֶער צוּ חֻזְקָיָה פַּר אַוַויב אִין גִּיבָּארֶען גִּיוָואוֹרֶען פּוּן אִיהם מַעֲשֶׂה אוּג רַבְשָׁקֶה . אַיִן מָאג הָאט גִּיטָארֶפֶּען אַז חֻזְקָיָהוּ הָאט גִּימַאכֶּט גִּיטָארֶענֶען בִּיידֶע קִינְדֶער אוֹיף זַיִן אַקְסִיל זַיי צוּ בְּרַיינֶגֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ . הָט אַיין קִינד גָּאנְצְט דִי קֶאפּ פּוּן אוּנְזֶער פָּאטֶער אִיז גוּט כָּעֶן נָאל מִיט אִיר בְּרָאטֶען קְלֵיינֶע פִּישְׁלַאךְ דִיא הָאט גָּאנְצְט דִיא קֶאפּ פּוּן אוּנְזֶער פָּאטֶער אִיז גוּט מֶען נָאל אוֹיף אִיר מַקְרִיב זַיין אַקְרָבָן צוּ דֶעם עִבּוּדָה זָרָה . הָאט חִזְקִיָּה זַיי אוֹנְאוֹרְף גֶעטָאהן אוֹיף דִיא עֶרֶד . מְנַשֶּׁה אִיז גֶעבְּלִיבֶּען לֶעבֶּן אוּג רַבְשָׁקֶה אִיז גִּי שְׁטָארְבֶּען . הָט חִזְקִיָּה אוֹיף זַיִךְ גִּיכְּיֶענְט לֶעם פְּסוּק דֶער שִׁלְעכְטֶער זָענֶען זַיינֶע כְּלִים אוֹיף שְׁלֶעכְט . וַויי אִיךְ בִּין שְׁלֶעכְט זָענֶען מַיינֶע קִינְדֶער אוֹיף שְׁלֶעכְט . רַב נַחְמָן הָאט גָּאנְצְט אֲפִילוּ מֶען נָאנְט צוּ אֲמֶעֶנְטְשְׁן אִין הָכוּם אַז עֶר וֶועט מְאכֶּן שְׁטַארְבֶּן . אוּג דָּאס מֶעֶרְסְטֶע חֲלוֹמוֹת זָענֶען פְּאלְש אוּג נַאכֶּעשֶׁקייט . פּוּן דֶעסטְוועגֶען נָאל עֶר זִיךְ נִיט פַּאר מַיידֶען פּוּן צוּ בֶּעטֶען בַּיי גָּאט . אוּג עֶר זָאל נָארֶנֶען מָאכֶּער אִיז דָּאס אֱמֶת . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אֲפִילוּ דִיא חֲלוֹמוֹת זָענֶען מִיט פִּיל נַאכֶּעשֶׁקייט אוּג מִיט פִּיל רֶייד . פּוּן דֶעסטְוועגֶען זָאלְסְטוּ מוֹרָא הָאבֶּן פַּאר גָּאט אוּג זָארְנֶען מָאכֶּער זָענֶען דִיא חֲלוֹמוֹת אֱמֶת . בַּאלְד נָאךְ דִיא רֶייד וָאם הַזְקִיָּה הָט גִּירֶעט מִיט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא : הָאט חִזְקִיָּהוּ אוּמגִיקֶעהְרְט זַיין פָּנִים צוּם קִיר אוּג הָאט מִתְפַּלֵּל גִּיוֶוען צוּ גָּאט . פַּרְעָגְט דִיא גְּמָרָא וָאם מֵיינְט מֶען מִיט דֶעם וָוארְט קִיר . הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ גָּאנְצְט מִיט דִיא וֶועלְט פּוּן הָאָרְצֶען . מִיט גְּרוֹיס כַּוָּנָה : אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק מִיט מֵיינֶע נִידֶעֶרְעֶם טוּה אִיךְ בֶּעטֶען . מִיט דִיא וֶועלְט פּוּן הָאָרְצֶען טוּה אִיךְ בֶּעטֶען . רַבִּי יַנַּאי זָאגְט קִיר אִיז טַייטְש אוֹנְאנְט . עֶר הָאט גִּיבֶּעטֶען וָועגֶען דִיא וואנְט . חִזְקִיָּה הָאט גָּאנְצְט פַּר גָּאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דִיא שׁוּנַמִּית הָאט נִיט מֶעהר גֶּעמַאכְט נָאר אֶיין קְלֵיינֶע וַואנְט פַּאר דֶעם גָּבִיא אֱלִישָׁע . הָאסְטוּ לֶעבֶּעדִיג גֶּעמַאכְט אִיר זוּהֶן פַּאר דִיא מְצוָה . מַיין פָּאטֶער פָּאטֶער . שִׁכְמָה הַמֶּלֶךְ . וָום עֶר הָאט בַּדֶעקְט דֶעם נַאנְצֶען בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִיט זִילְבֶּער אוּג מִיט גָּאלְד וויא פִּיל מֶעטְשְׁן דַארְפְּסְטוּ לֶעבֶּעדִיג בַּאכֶּן פַּאר דִיא מְצוָה פַּאר אִיין וַואנְט וָאם מֶען הָאט גֶּעמַאכְט פַּאר דֶעם בָּבוּד פּוּן נָבִיא . הָאסְטוּ לֶעבֶּעדִיג גֶּעמַאכְט אֲמֶעֶנְטְשׁ . וויא פִּיל מֶעטְשְׁן דַארְפְּסְטוּ לֶעבֶּעדִיג מַאכֶּן פַּאר דִיא גָּאלְד אוּג זִילְבֶּער . וָאם מֶען הָאט בְּרֶעקְט אִין הֵיכָל פַּאר דִיין כָּבוֹד . גִּיהֶייְנְט אַיצְט וָאם אִיךְ בִּין גִּינַאנְגֶען פַּאר דִיר מִיט אֱמֶת אוּג מִיט וֶועלְטָען הָאָרְץ אוּג וָאם עֶס אִיז גוּט אִין דַיינֶע אוֹיגֶען וָואם דִיר אִיז גִּיפֶעלְען הָאב אִיךְ גִּימַאכְט . וָאם הָאט חִזְקִיָּה גֶּעמֵיינְט דֶער מִיט וָואם עֶר הָאט גְּלוּבְט וָאם עֶס אִיז גוּט אִין דַיינֶע אוֹיגֶען הָאב אִיךְ גִּימַאכְט . הָט רַב יְהוּדָה גָּאנְצְט פּוּן רַבָּם וֶועגֶען עֶר הָאט גָּאנְצְט נָאל יִשְׂרָאֵל אוּג בַּאלְד גִּיבַאוַויגְט שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה . וָאהֶרֶה דֶער פְּשַׁט אִיז עֶר הָאט פְּרִיעֶר גִּילוּבְט נָאכְט אוֹיף זַיין אוֹיס לַייזוּנְג . וָואם נָאכְט הָט אוּם גֶּעכְּרִיזְט אִיהם מִיט אַלֶע יוּדָען פּוּן בַּיהֲרִיב מֶקֶף אַשׁוּר . אוּג בַּאלְד נָאךְ דִי א לוּיב הָט עֶר מִתְפַּלֵּל

דאויל לנבי אחאב שנאמר (מ"ס יח) וילך אליהו להראות אל אחאב . ישעיהו אמר ליתי חזקיהו נבאי דהבי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזיל לנבי אלישע . מה עשה הקב"ה הביא יסורין על חזקיהו ואמר לו לישעיה לך ובקר את החולה . שנאמר (ישעיה לח) ביומים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי . אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה . אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מנאי בנין דלא מעלי אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבר ומאי דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד . אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלי אמר ליה כבר נגזרה עליך גזרה אמר ליה בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים . אתמר נמי רבי יוחנן ורבי (אליעזר) [אלעזר] דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר (איוב יג) הן יקטלני לו איחל . למוף יהב ליה ברתיה נפק טיניה מנשה ורבשקה . יומא חדא רכבינהו אכתפיה לאסטווינהו

אָז אֶלְיָהוּ הַנָּבִיא אִיז אוֹיף גִּינַאנְגֶען צום מֶלֶךְ אַחְאָב . יִשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָט נָאנְט חִזְקִיָה זָאל קוּמֶען צו מִיר . וָאורום אַזוי גֶעפִּינֶען מִיר אַז יְהוֹרָם דֶער זוהן פון אַחְאָב וָאם עֶר אִיז גִיוֶוען אַמֶּלֶךְ אִיז עֶר גִינַאנְגֶען צו אֱלִישָׁע הַנָּבִיא . וָאם הָט נָאט גִיטָאהן עֶר הָט גִיבְּרַאכְט יִסּוּרִים אוֹיף חִזְקִיָה . חִזְקִיָה אִיז קְרַאנְק גִיוֶוארֶן אוּנ נָאט הָט נָאנְט צו יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא גֶייא וְעֵה וָום רֶער קְרַאנְקְעֶר בַּאכְט . אַזוי וויא עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אִין רֶיא טָעג אִיז חִזְקִיָה קְרַאנְק גִיוָארֶן צוּם שְׁטַארְבֶּן . אִיז יְשַׁעְיָהוּ רֶער זוהן פון אָמוֹץ הַנָּבִיא גֶעקוּמֶען צו חִזְקִיָה אוּנ עֶר הָאט נָאנְט צוּא אִיהם אַזוי הָאט נָאט נָאנְט גֶעבִּיט צו רֶייגֶע מֶענְטשֶׁין פון שְׁטוּב . וָארום דוּא וָועסְט שְׁטַארְבֶּן אוּנ דוּא וָועסְט נִיט לֶעבִּין . וָאם הָאט גִימֶיינְט יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא וָאם עֶר הָאט נָאנְט . דוּ וָועסְט שְׁטַארְבֶּן אוּנ וָועסְט נִיט לֶעבִּין . דוּא וָועסְט שְׁטַארְבֶּן אוֹיף רִיא וָועסְט אוּנ דוּא וָועסְט נִיט לֶעבִּין אוֹיף רִיא אַנְדֶערֶע וָועסְט . הָאט חִזְקִיָה נָאנְט צוּא יְשַׁעְיָהוּ פַּאר וָאם קוּמְט מִיר אַזוי שְׁטַארְאף . הָאט יְשַׁעְיָה נָאנְט צו חִזְקִיָה וַויל דוּא הָאבְּט נִיט גֶענוּטְען קֵיין וַוייב אוּנ הָאבְּט נִיט קֵיין קִינְדֶער . הָאט חִזְקִיָה נָאנְט צו יְשַׁעְיָה וַויל אִיךְ הָאבּ גִיוֶוען מִיט רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אַז עֶס וָועט גֶיבּאָרֶן וָוערֶן פון מִיר שֶׁלֶעכְטֶע קִינְדֶער . הָט יְשַׁעְיָה נָאנְט צו חִזְקִיָה וואם דַּארְפְּסְטוּ קֶלֶערֶן רֶיא פאר בָּארֶגֶענֶע זַאכֶען פון נָאט וָואם דִּיר נִיבָּאטֶען דַּארְפְּסְטוּ טָאהן אוּנ וָאם בַּיי זַאל עֶר טָאהן . הָט חִזְקִיָה נָאנְט צו יְשַׁעְיָה אִיצְט אַז עֶס אִיז אַזוי נִיב מִיר בַּיין מַאכְטֶער . טָאכְטֶר דוּרְךְ מַיין זְכוּת וָועט נִיבָּאבֶּרֶן וָוערֶן פון מִיר גאנְצֶע קִינְדֶער . הָאט יְשַׁעְיָה נָאנְט צו חִזְקִיָה עֶס אִיז שוֹין זַאנְג אוֹיף דִּיר נֶגֶזֶר גִיוָארֶן אַז דוּא זָאלְסְט שְׁטַארְבֶּן . הָאט חִזְקִיָה נָאנְט צוּא יְשַׁעְיָה דוּא זוהן פון אָמוֹץ עֶר הָאט אִיהם נִיט גִיוָואלְט רוּפֶען בַּיי זַיין נָאמֶען) זָאל אָ בַּיינֶע נְבִיאוֹת אוּנ נֶיי פון זַאגֶען . אַזוי הָאבּ אִיךְ גִיהֶערְט פון מַיין פָאטֶערֶס פָאטֶער . פון דָּוִד הַמֶּלֶךְ אֲבִיהוּ אַשַׁארְפֶּע שְׁווֶערְד לֵיגְט אוֹיף דֶעם הַאלְדְז פון אַמָּעֹנִטְשׁ זָאל עֶר זִיךְ נִיט בַּיי בָּעטֶין בַּיי נָאט . אוּנ נָאט קֶען אִיהם הֶעלְפֶּן . אוּנ וויא עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק אִיוב הָאט נִיאָנְט אֲפִילוּ מֶען וָועט מִיךְ וֶועלֶען הֲרֶגֶען טוֹה אִיךְ הָאפֶּען צו נָאט . דֶער נאךְ הָאט

רכתיב עליית (קיר) אלא לס"ד אכסדרה מאי עליית (קיר) מעולה שבבתים . ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה אמר אביי ואי תימא רבי יצחק הרוצה ליהנות יהנה באלישע ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר (שמואל ב ז) ותשובתו הרמתה כי שם ביתו . ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו . (מלכים ב ד) ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא אמר רבי יוסי בר חנינא מבאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש . קדוש הוא מגא ידעה רב ושמואל הד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה לו על מטתו ולא ראתה קרי עליו . קדוש הוא אמר רבי יוסי בר חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש שנאמר (שם) ויגש גיחזי להדפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא שאחזה בהוד יפיה. (שם) עובר עלינו תמיד אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו

דָּעַר וְאִרְט קִיר מֶען הָאט אִיר צוּ גִירְעִקְט מִט אַדְאָךְ פּוּן הוֹיבְּען . נָאךְ דֶּעם וָאם זָאגְט מָען הָאט גֶעמַאכְט אַשְׁטוּב אוֹיף דֶּעם בּוּיֶדְעם אִיז דָּעכְט וָאם עָם שְׁטֵייט עַלְיַית אַבּוּיֶדְעם . נָאר נָאךְ דֶּעם וָאם זָאגְט עָם אִיז נִיוֶוען אַרוֹיסְט אַשְׁטוּב אוּן מָען הָאט פּוּן אִיר גֶעמַאכְט צִוֵויא שְׁטוּבְּען . וָאם שְׁטֵייט דָּער וָאְרְט עַלְיַית . עָנְפֶּעְרְט דִיא גְמָרָא עַלְיַית מֵיינְט מָען נִיט אַבּוּיֶדְעם . נָאר עַלְיַית מֵיינְט מָען דִיא בֶּעסְטֶע . מָען הָאט גִינֶע בְּען צוּא אֲלֵישָׁע דִיא בֶּעכְטֶע פּוּן דִיא הַיְיזֶער . דִיא שׁוּנַמִית הָאט נָאגְט צוּ אִיר מַאן מִיר וָעלָען אַרַיין שְׁטֶעלָען דָּאךְטָען אִין דָּער שְׁטוּב אַבֶּעט אַטִיש אַשְׁטוּהל אַלַייכְטֶער . אַבַּיֵי הָט נָאגְט . אוּן אַנְדָּעֶרע נָאגְען רַבִּי יִצְחָק הָט גָּאגְט אַז אֵיינֶער וויל הַנָּאה הָאבֶּען פּוּן פְּרֶעמְדֶע מֶענ עָר הַנָּאה הָאבֶּען פּוּן פְּרֶעמְדֶע אֶלִישָׁע הָאט הַנָּאה גיהַאט . אוּן אַז אֵיינֶער וויל נִיט הַנָּאה הָאבֶּען פּוּן פְּרֶעמְדֶע זָאל עָר נִיט הַנָּאה הָאבֶּען אזוי וויא מִיר גֶעפִּינֶען אַז שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי הָאט נִיט גוּוָאלְט הַנָּאה הָאבֶּען פּוּן פְּרֶעמְדֶע . אזוי וויא עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק עָר הט זִיךְ צוּרִיק גֶעקֶעְרְט צוּ הָרָמָה . וָאוּרום דָּאְרְט אִיז גִיוֶוען זַיין שְׁטוּב . רַבִּי יוֹחָנָן הט גָּאגְט וואוּ שְׁמוּאֵל אִיז גִינַאנְגֶען דָּאְרְט הָאט עָר זַיין שְׁטוּב מִיט אַלֶע בֶּלִים מִיט גֶעהַאט מִיט זִיךְ . דִיא שׁוּנַמִית הָט גָּאגְט צוּ אִיר מַאן אִיצְט וֶוייס אִיךְ אז דָּער גָּאטְרֶעכְטֶער מֶענְטְש אִיז הַיילִיג . רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גָּאגְט פּוּן דַּאגָען וֶוייסָען מִיר אַז מַאשֶׁה דָּער קֶענְט אַפְּרֶעמְדֶען מֶענְטְשֶׁן וָאם עָר אִיז . מֶהַר וויא דָּער מַאן דָּער קֶענְט . עָר אִיז הַיילִיג . פּוּן וואנֶען הָאט זִיא גֶעוואוּסְט אַז עָר אִיז הַיילִיג . רַב אוּן שְׁמוּאֵל קְרִיגָען אִין דֶּעם . אֶיינֶער זָאגְט זִיא הָאט נִיט גִינֶעהָן אַז אֱלִישָׁע זָאל גַיין אוֹיף זַיין טִישׁ . דָּאם וַייזְט אַז עָר אִיז אַהַיילִיגְער מֶענְטְש . אוּן דָּאם עֶסֶן וָאם מָען הָאט אִיהם גִינֶעבֶּען אוֹיף דֶּעם טִישׁ . אִיז גְּבַייךְ וויא אֲקֶרְבֶּן וָאם מָען אִיז מַקְרִיב אוֹיף דֶּעם מִזְבֵּחַ . אוּן אוֹיף דִיא פְּלַייש פּוּן קָרְבָּנוֹת אִיז אוֹיךְ־קִין טָאהל נִיט גֶעזָאהן גִיוָואָרֶען־קִין פְּלֶיק . אוּן אִיינֶער זָאגְט אֲלַייכְאךְ פּוּן לַיינְוָאנֶד הָט זִיא בַּר שְׁפָּרַייט אוֹיף זַיין בֶּעט . אוּן זִיא הָאט נִיט גִיזֶען קִין קָרִי . שְׁכֵבת זֶרַע אוֹיף דֶּעם בַּייזַאךְ . עָר אִיז הַיילִיג . רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא זָאגְט דִיא שׁוּנַמִית הָט גֶעמֵינְט עָר אִיז הַיילִיג אֶבֶּער זַיין בְּרֶעֶער אִיז נִיט הַיילִיג . אזוי וויא עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק גֵיחֲזִי הָט נִיגָעזָגט צוּ דִיא שׁוּנַמִית אַוֶועק צוּ שְׁטוֹיסָען אִיר פּוּן אֶלִישָׁע . הָט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא גָּאגְט עָר הָאט אִיר אִין גֶעזִינְט צוּ דִיא שׁוּנַמִית הָאט גָּאגְט . דִי שׁוּנַמִית הָט גָּאגְט צוּ אִיר מַאן דָּער נָבִיא אֶלִישָׁע גֵיט תָּמִיד אַייבִּיג פַּר בַּיי אוּנְז . וְהָט זִיא גוּוָאלְט דֶּעם וָאְרְט תְּמִידוּ הָט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא גָּאגְט פּוּן רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וֶועגֶען דָּער וָאם נֶעמְט אַרַיין אַתַּלְמִיד חָכָם אִין זַיין פַּאר מָעגִין דֶּעכְטְ אוֹיף אִיהם דָּער פְּסוּק דֶּעם תַּלְמִיד חָכָם עָר וְאל הַנָּאה הָאבֶּען פּוּן זַיין פַּאר מָעגִין דֶּעכְטְ אוֹיף אִיהם דָּער פְּסוּק

נאולה לתפלה רבי לוי אמר שגנז ספר רפואות :

(פ"ב) **נד אמר** רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים . וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו . משה תלה בזכות אחרים שנאמר (שמות לב) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר (הלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו וגו' . הזקיה תלה בזכות עצמו דכתיב (ישעיה לח) זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנאמר (מ"ב יט) וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי . והיינו דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (ישעיה נח) הנה לשלום מר לי מר אפילו בשעה ששגר לו הקדוש ברוך הוא שלום מר הוא לו :

נה נעשה נא עלית קיר קטנה (מ"כ ד) . רב ושמואל חד אמר עליה פרוצה היתה וקירוה . וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים . בשלמא למ"ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ"ד עליה מאי קיר שקירוה . בשלמא למ"ד עליה היינו דכתיב

גיוועז זיין תפלה . רבי לוי זאגט עס איז גיוועז אבוך זואס דארט איז געשטאנען רפואות צו אלע קראנקייט . ווער עס איז קראנק גיוועז טאר נעוזכט ארפואה פון דעם בוך אוז קיינער האט ניט מתפלל גיוועז צוא נאט : האט חזקיה בעהאלטן פון דעם בוך אז מיזען מתפללין זיין צו נאט :

נד אמר . רבי יוחנן האט גזאגט פון רבי יוסי בן זמרא וועגין ווער עס היינגט אן זיין זכות . ער זאגט נאט זאל מיר העלפען אין מין זכות . או מען העלפט איהם זאגט מען איהם או מען האט איהם געהאלפען אין איין אנדערונג זכות ניט אין זיינעם . אוז דער וואס היינגט אן אפרעמדין זכות . ער זאגט נאט זאל מיר העלפען . אין יענעמס זכות . או מען העלפט איהם זאגט מען איהם או מען האט איהם גיהאלפען אין זיין זכות ניט אין יענעמס . משה רבינו האט אן גיהאנגען אן אפרעמדין זכות . אזוי ויא עס שטייט אין פסוק גידיינק ווען דוא האסט צו גזאגט צו אברהם אוז צו יצחק אוז צו ישראל זיינע קנעכט . האט מען איהם אן גיהאנגען אין זיין זכות . אזוי ויא עס שטייט נאט צו וויל דיא יודען פאר טיליגען . ווען ניט משה זיין אויס דער ווילטער . חוקיה האט אן גיהאנגען אן זיין זכות . אזוי ויא עס שטייט גיזייענק נאר ווען איך בין גינאנגען פאר דיר . האט מען איהם אן גיהאנגען אן אפרעמדין זכות . אזוי ויא עס שטייט איך ווען בשישען איך טאס נאט איך זאל איר העלפען פון מיינעט ווענען אוז פון ווענין מיין קנעכט דוד . נאם איז דיא זעלבען זאך ווען רבי יהושע בן לוי האט גזאגט . ווארום רבי יהושע בן לוי האט גזאגט וואם מיינט דער פסוק הנה לשלום מר לי מר . איך האב געמיינט עס איז שלום . אוז עס איז מיר בימער . ווען נאט האט איהם גזאגט צו איהם אן זאגען שלום איז נאם אויך גיווען בימער . ווייל נאט האט איהם גזאגט או איר טאן מיר דם ניט גיטאהן אין זיין זכות :

נה בעשה . דיא שונמית האט גזאגט צו איר מאן מיר זאלען מאכען קלייניגעם קיד אויף דעם בוידעם . רב אוז שמואל קריגען . איינער זאגט עס איז גיווען אשטוב אויף דעם בוידעם . נאר אויף גיבראכען . דיא שטוב האט ניט גיהאט קיין צו דעק פון הויבען . האט מען דיא שטוב בדעקט . אוז איינער זאגט עס איז גיווען אגרוים שטוב אוז מען האט איר צו טייקט אויף צווויי שטובען . פרעגט די נמרא דער וואם זאגט עס איז גיווען אגרויסע שטוב אוז מען האט פון איר געמאכט צווויי שטובען ווען עס שטייט דער ווארט קיר האם מיינט מען אוועק . מען האט געמאכט אוועק אין מיטען דיא אכסדרה איז גיווארען צווייא שטובען . נאר נאך דעם ווען זאגט מען האט געמאכט אשטוב אויף דעם בוידעם . ווס שטייט

ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף:

(דף יח) **נח אמר** רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה

חוץ מן התפילין שנאמר בהן פאר שנאמר (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך:

נט הנו רבנן בה"א עומדין וקורין וקורין יושבין וקורין מטין וקורין הולכים בדרך וקורין עוסקין במלאכתן וקורין. ומעשה ברבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד היה ר"י מוטה וראב"ע זקוף כשהגיע זמן ק"ש הטה רבי אלעזר חזקף רבי ישמעאל א"ל ראב"ע ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה לאהד שאמרו לו וקנך מגודל א"ל יהיה כנגד המשחיתים אף כך אתה כל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו שאני הטיתי אתה זקפת. אמר ליה אני עשיתי כדברי בית הלל ואתה עשית כדברי בית שמאי ולא עוד אלא שכא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות:

צַיִּיט הֵט עֶר גִּיט שָׁאדִין. עֶם אִיז נִבְרַיִיךְ וְוִיא מָען לֶערוּנְט תּוֹרָה. נָאךְ דֶּעם צַיִּיט אִיז גְּרַיִיךְ וְוִיא מָען לֶערוּנְט תּוֹרָה. מוּז דָאךְ זַיין אָבֶּער אַז מָען לַיְיעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אִין דֶּעם צַיִּיט אִיז נָאךְ בֶּעסֶר וְוִי לֶערֶנען:

נח רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָא הֵט גְּזָאגְט פּוּן רַבִּם וְועגִין אַבֶּבִי דַּארְף טָאהן אַבֶּע מִצְוֹת וְואם שְׁטֵייט אִין דִּי תּוֹרָה נָאר תְּפִילִּין דַּארְף עֶר גִּיט לַיְיגען. וּוייל בֵּיי תְּפִילִּין אִיז גָּזָאגְט נִיְיזָארֶען אַז זַיְיא זֶענען אַשַּׁיינַקִּיים. אוּן אַאֲבֶּר גַּיִיט פַּר מִיאוֹסְט דוּרְךְ זַיְיעֶר אֲבֶּלוּת פַּאסְט גִּיט עֶר נָאר לַיְיגֶן תְּפִילִּין. אַזוֹי וְוִיא עֶם שְׁטֵייט בֵּיי יְחֶזְקֵאל פְּאֵרְךְ דַּיין שַׁיינַקִּיט. בַּיי עֶר תְּפִילִּין נָאר זַיין אֲנְגִיטָאן אוֹיף דִּיר. וְוען דוּא וְועסְט זַיין בַּאֲבֶּר. אָבֶּער אַיין אַנְדֶּער אָבֶּר טָאר נִיט אָן טָאהן תְּפִילִּין:

נט תָּנוּ רַבָּנָן. דִּי רַבָּנָן הָאבֶּען נִיעֶרוּנְט. בֵּית הִלֵּל זָאגְען מָען מָעג שְׁטֵין אוּן לַיְיעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. מָען מֶעג זִיצֶּען אוּן לַיְיעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. מָען מֶעג זַיין אַין גִּיבּוּיעֶן אוּן לַיְיעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. מָען מֶעג נָיין אִין וֶועג אוּן לַיְיעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. מָען מֶעג טָאהן אַמְלָאכָה אוּן לַיְיעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוּן רַבִּי עֲזַרְיָה וְענען נִיְיעסְען אוֹיף אַיין אָרְט. אִיז רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גִּיוֶוען אַין גִּיבּוּיעֶן אוֹיף אַזַּייט אוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אִיז נִיְיעסְען אוֹיף נִיְישְׁטֶעלְט. אַז עֶם אִיז גֶּעקוּמֶען דִּי צַיִּיט צוּ לַיְיעֶנְען קְרִיאַת שְׁמַע. הָאט זִיךְ רַבִּי אֶלְעָזָר אַין גִּיבּוּיעֶן אוֹיף אַזַּייט אוּן הֵט גִּילַיְיעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע. אוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאט זִיךְ אוֹיף נִישְׁטֶעלְט אוּן הָאט גִּילַיְיעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע. הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה גְּזָאגְט צוּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל יִשְׁמָעֵאל מַיין בְּרוּדֶער. אִיךְ וְועל דִּיר זָאגֶן אַמְשָׁל צוּ דֶּעם זַאךְ. צוּ וֶוס אִיז דִּיא זַאךְ נְגְלִיךְ. מָען הָאט גְּזָאגְט צוּ אַיְיעֶם דַּיין בָּארְד אִיז שֵׁיין בֶּעוַוארְקְסָען. הֵט עֶר גְּזָאגְט צוּ זַיְיא דִּיא בָּארְד וְועט זַיין צוּ דִּיא פְּערַדאךְבֶּער. מֶען וֶועט דִּיא בָּארְד פָּערַדאךְבֶּען. כָּען וֶועט אִיר אָפּ שְׁטֶרֶען. אַזוֹי בֵּיסְטוּ אוֹיךְ דִּיא נַאכְצָא צַיִּיט וְואם אִיךְ בִּין גִּיעֶסְען אוֹיף נִישְׁטֶעלְט בֵּיסְטוּ גְּוִוייזֶען אֵין גִּבּוּיעֶן אוֹף אַזַּייט. אִיצְט אַז אִיךְ הָאב מִיךְ אַין גִּיבּוּיעֶן אוֹיף אַזַּייט הָאסְט דְּ אִיךְ גִּישְׁטֶעלְט. הָאט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גְּזָאגְט צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אִיךְ הָאב גִּיטְאהָן וְוִיא בִּיה הִלֵּל אִינ דוּא הָאסְט גִּיטְאהָן וְוִיא בֵּית שַׁמַּאי. אוּן גִּיט נָאר דּוּרְךְ דֶּעם זַאךְ מַכְיָין הָאב אִיךְ מִיךְ אוֹיף נִישְׁטֶעלְט. נָאר נָאךְ אַזַּאךְ. טָאמֶער וֶועלֶען זֶאהן דִּיא תַּלְמִידִים אַז מִיר בֶּייטֶען זַעֶנען אִין גִּיבּוּיעֶן צוּ קְרִיאַת שְׁמַע. וֶועֶלֶען זֵיי פְּקֶקֶנֶן דֶּעם דִּין אוֹיף אֵייבִּיג אַז צוּ קְרִיאַת שְׁמַע טוּ מָען זַיין אַיינְגִיבּוּיעֶן אוֹיף אַזַּייט:

פסח למפי : דתך פיתום : יכוון מח רגליו . ‏ ‏ ‏
אצל ז : רגל ישראל . נלמוך כרגל אחד :
מקומה ניכר ומילך לא הפסיד . שכרי הוא כאדם
שקומה למד מן הפרשיות שבתוכה ומע"פ
שלא יפה ידי ק"ש יש לו קיבול שכר כעוסק בתורה:

מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב תמידין :

נו ואמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה' וכתיב (שם קג) תפלה לעני כי יעטוף . ואמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנאמר (יחזקאל מ) ורגליהם רגל ישרה . ואמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב מאי דכתיב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם . אמר רבי יצחק א"ר יוחנן אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל האוכל ושותה ואתר כך מתפלל עליו הכתוב אומר (מ"ג יד) ואותי השלכת אחרי גוך . אל תקרי גוך אלא גאיך . אמר הקדוש ב"ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים :

נז אמר רבי מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך

גַּבַּיִךְ וְיִיא עֲר וָאלְט מַקְרִיב נִיוֶוען דִיא קָרְבָּנוֹת תְּמִידִין . אַזוֹי וְיִיא דִיא שׁוּנַמִּית הָאט נָאכְט וְעִבֶּר עָלֶינוּ וָאם רָעד נָבִיא אֱלִישָׁע נַיִט פַּאר בַּיי אִינְז אוּנ קוּמְט אַרַיין צוּ אוּנְז אוּן הָט הַנָּאה פּוּן אוּנְזֶער פַּר מֶעגְן הָמִּידוֹ הָאם וָועט אוּנְז נִיבֶּעכְט וָועלְן וְיִיא מִיר וָאלְטֶען מַקְרִיב נִיוֶוען הָעם אוּן וָאלְט אֶר אַ קְרְבָּנוֹת תְּמִידִין :

נז ואמר . נָאךְ הָט נָאכְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא פּוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְועגְן אַמֶּעְנְטְש זָאל נִיט שְׁטֶיין אוֹיף אַהוֹיכֶען אֶרְט וְוען עֶר דָאוִוינְט נָאר עֶר זָאל שְׁטֶיין אוֹיף אַנְדֶערְעֶען אֶרְט וְוען עֶר דָאוִוינְט אַזוֹי וְיִיא דָער פְּסוּק נָאכְט פּוּן אַמֶּיפֶּען אֶרְט הָאב אִיךְ גְּעדִיפֶּען צוּא דִיר נָאט אוּן נָאךְ אַפְּסוּק שְׁטֶייט תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטוֹף . דִי תְּפִלָּה אִיז צוּ אַיין אֶרְעֶם מאן וְוען עֶר אִיז אַרוּם גְּעוִויקְלְט מִיט צָרוֹת . דַארְף אַמֶּעְנְטְש שְׁטֶיין פַּאר נָאט וְיִיא אַיין אֶרְעֶם מַאן וְאִין אַנְדֶערְעֶען אֶרְט וְוען עֶר דָאוִוינְט . נָאךְ הָט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא נָאכְט פּוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְועגְן[ז] דָער וָאם דָאוִוינְט דַארְף עֶר גְּלֵיךְ מַאכֶען זַיינֶע פֶּס . עֶר זָאל הַאלְטֶען בַּייֶדֶע פֶּיס צוּ זַאמֶען : גְּלֵיךְ וְיִיא זַייא וָאלְטֶען גִּיוֶוען אַיין פּוּס . אַזוֹי וְיִיא דָער פְּסוּק נָאכְט בַּייא דִיא מַלְאָכִים זַייעֶרע פִּיס הַאלְטֶען זַייא גְּלֵיךְ צוּ זַאמֶען וְיִיא זַייא וָאלְטֶען גִּיוֶוען אַיין פּוּס . אַזוֹי וְיִיא דָער פְּסוּק נָאכְט דִיא מַלְאָכִים אַמֶּעְנְטְש דָאוִוינְט זַייא גְּלֵיךְ צוּ זַאמֶען וְיִיא זַייא וָאלְטֶען גִּיוֶוען אַיין פּוּס וּדְעֶר דִין אִיז אַז אַמֶּעְנְטְש דָאוִוינְט דַארְף עֶר צוּ זַאמֶען זַייגֶען דִי הֶענְט אוֹיף אַיינֶע אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע : אַזוֹי וְיִיא בַּייֶדֶע פִּיס וְעגְן[ז] וָיִיא אַיין פּוּס . אַזוֹי דָארְפֶען זַיין בַּייֶדֶע הֶענְט וְיִיא אַיין הָאנְט . צוּ וַיְיזֶען אַז עֶר אַרַיין קֶען זִיךְ נָאר נִיט הֶעלְפֶען גְּלֵיךְ וְיִיא עֶר וָאלְט גִּיוֶוען חִם וְשָׁכוֹם מִיט אַיין הָאנְט אָדֶער מִיט אַיין פּוּס . אוּן צוּ יֶעדֶער זָאךְ דָארְף עֶר נָאר הָאבֶּען דִיא הִילְף וָאם עֶר וָועט אוֹיס בֶּעטִין פּוּן נָאכְט . וְנָאךְ הָאט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא נָאכְט פּוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְועגְן[ז] וָאם מֵיינְט טָען אִיר וָאלְט נִיט עֶסֶן אוֹיף בְּזוּז . אִיר וָאלְט נִיט עֶסֶן אֵייגֶרֶע אִיר וָעט מְתַפְּרֵךְ זַיין אוֹיף אֵייגֶער בְּזוּז וְאוֹיף אַיינֶער לֶעבֶּן אוּן אוֹיף פַּרְנָסָה אוּן אַלֶע נִיטִיגֶע זַאכֶען וָאם אִיר דַארְפְט . וְרַבִּי יִצְחָק הָט נָאכְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְועגְן אוּן רַבִּי יוֹחָנָן הָאט נָאכְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא וְועגְן . אוּן רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט נָאכְט פּוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְועגְן[ז] דָער וָאם עֶמְט אוּן טְרִינְקְט דָער נָאךְ דָאוִוינְט עֶר אוֹיף אִירֶם זָאכְט דָער פְּסוּק וְאוֹתִי הָשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גוֹךְ אוּן מִיךְ הָאסְטוּ אַוועק גִּיוואַרְפֶען נָאךְ דַיין גוֹף . וָאלְמְסוּ נִיט לֵייעֶנֶען גוֹךְ נָאר גֵּאֶךְ . דַיין גְּרוֹיסְקֵיט . נָאט זָאכְט דָער נָאךְ וְויא דָער מֶענְטְש אִיז בִּייא זִיךְ בָּרוֹיס גִּיוואַרֶען . עֶר הָאט נִיבֶּעטֶען אוּן גֶּעטְרוּנְקֶען . דָער נָאךְ נֶעמְט עֶר אוֹיף זִיךְ דִיא מְכוּבָּה פּוּן נָאכְט :

נז אָמַר . רַבִּי מֵנִי הָט נָאכְט דֶער וָוֶם לֵייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אִין דֶער צַייט אִיז עֶר נִרְעֶסֶר וִיא דָער וָאם לֶערְנְט תּוֹרָה נַייל דִיא נְמָרָא לֶערְנְט דָער וָאם לֵייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע נאךְ דָער

לכבעינהו בסורא . אמר ליה רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין וכן אמימר (סבר למקבעינהו) בנהרדעא . א"ל רב אשי כבר בטלום וכו' . ובשבת מוסיפין וכו' , מאי היא אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות :

כב אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרבה כל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר (תהלים צב) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות :

סג ואמר רבה בר (חנינא) [חיננא סבא] משמיה דרב המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי מעמא דרב דכתיב (תהלים קמו) ה' זוקף כפופים מיתיבי (מלאכי ג) מפני שמי בחת הוא . מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב . א"ל

אַפְקוּרְסִים הָאִבֵּין נְזָאנְט דִיא נַאנְצֵע תּוֹרָה אִיז נִיט אֱמֶת . נָאר דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת אִין דֶּרְיִבֶּער יֵיעֶנְט מֶען זַייא אַלֶע טָאג . מִיר הָאבֶּען אוֹיךְ אַזוֹי גִיקְלֵערְט . רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה הָאט גִיזָאלְט מֶען זָאל אִין סוּרָא זָאגֶען אַלֶע טָאג דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת . הָאט רַב חִסְדָּא גְזָאגְט צוּא רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה מֶען הָט שׁוֹין מְבַטֵּל גִיוֶוען מֶען זָאל נִיט יֵיעֶנְען דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת אַלֶע טָאג וַויל דִיא אַפְּקוּרְסִים הָאבֶּען נְזָאנְט דִיא נַאנְצֵע תּוֹרָה אִיז נִיט אֱמֶת . נָאר דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת אִיז אֱמֶת . דֶּרְיבֶּער יֵיעֶנְט מֶען זַייא אַלֶע טָאג . אוּן אַמַיְיסֶר הָט גִיזָאלְט אַיין פִּירֶען אִין נְהַרְדְּעָא מֶען זָאל לֵייעֶנְען אַלֶע טָאג דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת . הָאט רַב אַשִׁי גְזָאגְט צוּא אַמַיְיסֶר מֶען הָאט שׁוֹין מְבַטֵּל גִיוֶוען מֶען זָאל נִיט יֵיעֶנְען אַלֶע טָאג דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת . שַׁבָּת מְעוּרְט מֶען נָאךְ אַבְּרָכָה צוּ דֶּעם כִּישְׁטָר וָואס גַייט אַרוֹיס פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . וָואס אִיז דִיא בִּרְכָה . הָאט רַבִּי חֶלְבּוֹ גְזָאגְט דֶּער מִשְׁמָר וָואס גַייט אַרוֹיס פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאגְט צוּא דֶּעם כִּישְׁטָר וָואס גַייט אַרַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועֶר עֶס הָאט גִימאכְט רוּהֶען זַיין נָאמֶען אִין דֶּר עִטוּב דֶּער זָאל מַאכֶען רוּהֶען צְווישֶׁען אַייךְ בְּיִישְׁאפְט אוּן בְּיִידֶער שָׁאפְט אוּן פְּרִידֶען אוּן נִיְיעְרִיְינְשָׁאפְט :

כב אָמַר . רַבָּה בַּר חִינְנָא דֶּער אַלְטֶער הָאט גְזָאגְט פּוּן רַבָּם וָועֶלְכֶן וָועֶר עֶס הָט נִיט גְזָאגְט אֱמֶת וְיַצִּיב אִין דֶּער פְּרִיה אוּן אֱמֶת וֶאֱמוּנָה בֵּיי נַאכְט הָאט עֶר נִיט בְּצֵאהלְט זַיין הוּב וָום עֶר אִיז שׁוּלְדִיג צוּ לוֹיבֶּען נָאט . אַזוֹי וִויא דֶּער פְּסוּק זָאגְט אִין דֶּער פְּרִיה דַּארְף מֶען זָאגֶען דַיינֶע חֲסָדִים . אוּן בֵּיי נַאכְט דַּארְף מֶען זָאגֶען דַיין אֱמוּנָה . אוּן אִין אֱמֶת וְיַצִּיב שְׁטֵייט דִיא חֲסָדִים וָום נָאט הָאט נִיטָאהן מִיט דִיא יוּדֶען וְוֶען עֶר הָאט זַייא אַרוֹיס גֶעגוּמְט פּוּן מִצְרַיִם . אוּן אִין אֱמֶת וֶאֱמוּנָה שְׁטֵייט דִיא אֱמוּנָה וָואס מִיר גְלוֹיבֶּען אַזוֹי וִויא נָאט הָאט אוּנְז פּוּן מִצְרַיִם אוֹיס גִיכְלֵייט . אַזוֹי וְוֶעט עֶר אוּנְז פּוּן דֶּעם גָּלוּת אוֹיךְ אוֹיס כְּיִילֶען :

סג וְאָמַר . נָאךְ הָאט גְזָאגְט רַבָּה בַּר חִינְנָא דֶּער אַלְטֶער פּוּן רַבָּם וָועֶלְכֶן וָועֶר עֶס הָט נִיט דָאווִינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַז עֶר קְנִיט . קְנִיט עֶר וָועֶן עֶר זָאגְט בָּרוּךְ . אַז עֶר שְׁטֶעלְט זִיךְ אוֹיף . שְׁטֶעלְט עֶר זִיךְ אוֹיף וָועֶן עֶר זָאגְט הַשֵּׁם . הָאט שְׁמוּאֵל גְזָאגְט וָואס אִיז דֶּער טַעַם פּוּן רַב וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק נָאט שְׁטֶעלְט אוֹיף אַלֶע אַיינְגִיבּוֹיגֶען . נָאגְט דִיא גְמָרָא אוֹיךְ וָועֶר דִיךְ אַקְשִׁיא פַּרְעגְען . עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק פַּאר מַיין נָאמֶען וָועֶרְט עֶר אַיינְגִיבּוֹיגֶען . עֶס שְׁטֵייט אִין מַיין נָאמֶען אִיז עֶר אַיינְגִיבּוֹיגֶען . נָאמֶען דִיא גְמָרָא שְׁטֵייט אִין מַיין נָאמֶען וָועֶרְט עֶר אַיינְגִיבּוֹיגֶען . עֶס שְׁטֵייט פַּאר מַיין נָאמֶען

שתין קורין לעג מה שאמר מקב"ה ושמעו משמו כסיני : כמימין . מזכדי כתכיסים ע"כ : כל מי שעה למה לאיב . כמו שמקשה וכן למה לאיב כתכיסים לא יפה : שנאמר להגיד בבקר חסדך וגו'. וכתיב למה לאיב כולה על מסך שעשה עם פתוחים כתכיסים ממלריס ובקע לכם סיח וכתכיסים וכתיב למה ומפונה מדבר (כפיכוים) (וכ) לף על פתיחות שהיו מלפים שיקיים לנו כתכיסה ומיוכיו לעתלנו ולעוס ופשמו כתייס ולכדיכיכו על כמה מוכיס יכל לנו כתיכים כתדיכים כמוד ע"כ . מוסיפין . ומפונה פירוש מדבר על פתיחד שהיו מלפים שיעמוד כתכיסה ומיוכיו ויתלנו ולעוס וכשף כתכיס מוד לעלוכ עלוכ מפכשה כדי לסמוך לעלל יכל לף שמי ע"ד כמדכים הדשים לבקריס כבר לתעוכך שהכתם מלמין ומפקיד כוהו בידו ומתזיכה בנה יעיש : שד כתיב בתוספות למה ויציב וכו' לף קלי על כתיכה לעלה לף קלי שהכדבר הזה וכו' וכן לומר כל"ם כלי מלגיכתה לליל ביה טימי פירוש אתין לי שומע כל מה דמכתם מהגבה לי כדלמר לקמן דכתיב ולמר לילל כגבול כגבול ובעולה ושיה מלריך כלכמיה דמרך כי לא פה לף יוכל לספר שכהו ע"כ :

כשהוא כורע . כלומר ומכוולה כורע בברוך זוקף עלמו כשהוא מזכיר לף כשם ע"כ ס' זוקף

(פ"ב) **ס מאי** מברך א"ר יעקב אמר רבי אושעיא (יכמיה מה) יוצר אור ובורא חשך . לימא יוצר אור ובורא נגה . כרכתיב קאמרינן . אלא מעתה עושה שלום ובורא רע מי קאמרינן כרכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל לישנא מעליא הכי נמי לימא נגה לישנא מעליא . אלא אמר רבא כדי להזכיר כדת יום בלילה ומדת לילה ביום . בשלמא מדת לילה ביום (כראמרינן) יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה . אמר אביי גולל אור מפני חשך מפני אור :

סא תנן התם אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שכע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם שלשה ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא אמר כר וקורין עשרת הדברות וכו' :

(פ"ב) **אמר** רב יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום כפני תרעומת המינין . תניא נמי הכי וכו' רבה בר בר חנה סבר למקבעינהו

ס מַאי . וְאָמַר יַעֲקֹב בַּר אָשֵׁר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא וְיוֹצֵר . אֵין בְּרָכָה אֵינוֹ יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חוֹשֶׁךְ . נֵאוֹת בַּשַּׁחֲרִית לְיַכְּוִינְקֵיוּט אוֹנ בַּשַּׁחֲרִית פִּינְכְטֶעֶרְנִישׁ . פְּרֶעְגְט דִי גְמָרָא זָאל מֵען זָאגֶן עֶר שַׁחֲרִית לְיַכְּוִינְקֵיט אוֹנ בַּשַּׁחֲרִית שַׁיינוּנג . עֶנְטְפֶּעְרְט דִי גְמָרָא מִיר זָאגֶן אַזוֹי וְויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק . אוֹנ אִין פָּסוּק שְׁטֵייט יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא רוּשֶׁךְ . פְּרֶעְגְט דִי גְמָרָא נָאר אִיצְט נָאךְ דֶעם תֵּירוּץ . אִין פָּסוּק שְׁטֵייט עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רַע . עֶר טוּהט שָׁלוֹם אוֹנ בַּשַּׁחֲרִית שְׁרֶעְבְּט : וָאגֶן מִיר וְויא אִין פָּסוּק שְׁטֵייט נָאר עֶס שְׁטֵייט עֶר בַּשַּׁחֲרִית שְׁרֶעְבְּט אוֹנ מִיר לֵייגֶן עֶר בַּשַּׁחֲרִית אַרְץ . וַויי מִיר וָאגֶן אַגּוּטֶן לָשׁוֹן . אַזוֹי זָאל מֶען וָאגֶן נוּגַה שַׁיינוּנג וַויי דָאס אִיז אַשֶּׁיינֶער לָשׁוֹן . נָאר רָבָא הָאט גָּזָאגְט דָּרִיבֶּער זָאגְט מֶען יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חוֹשֶׁךְ מֶען זָאל דֶּער מָאגֶן דֶעם טָאג . אוֹנ דֶער נַאכְט . אוֹנ דֶער נַאכְט זָאל מֶען דֶער מָאגֶן בַּיי טָאג . פְּרֶעְגְט דִי גְמָרָא מֶען זָאל דֶער מַאגֶן בַּיי נַאכְט בַּיי יָאג אִין דֶעכְט . אַזוֹי וְויא מִיר וָאגֶן יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא רוּשֶׁךְ עֶר בִּשַּׁחֲרִית לְיַכְּוִינְקֵיוּט אוֹנ בַּשַּׁאבְּט פִּינְסְטֶערְנִישׁ . נָאר וואו גֶעפִינֶען מִיר אז מֶען דֶער מַאגְט טָאג בַּיי נַאכְט . הָט אַבַּיֵי גָּזָאגְט בַּיי נַאכְט זָאגְט מֶען גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר . עֶר וֶועלְגֶערְט וְעֶר נֶעמְט צִיי דִיא לֵיכְטִינְקֵיט דִיא פִּינְסְטֶערְנִישׁ זָאל אָן קוּמֶען . אוֹנ עֶר נֶעמְט צִי דִי פִּינְסְטֶערְנִישׁ דִי לֵיכְטִינְקֵיט זָאל אָן קוּמֶען :

סא תְּנַן . מִיר הָאבֶּען גֶיעֶרוּנְט דָּארְט אִין דֶעֶר מַסֶּכְתָּ תָּמִיד דֶעֶר עֶלְטֶסְטֶער פּוּן דִיא כֹּהֲנִים הָאט גָּזָאגְט צוּ דִיא כֹּהֲנִים אִיר זָאלְט וָאגֶן אִיין בְּרָכָה וּפּוּן דִיא בְּרָכוֹת וָוָס פַּאר קְרִיאַת שְׁמַע אוֹנ זַייא הָאבֶּען גָּזָאגְט אִיין בְּרָכָה אוֹנ זַייא הָאבֶּען גֶיזַייֶענְט דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת . אוֹנ דִיא דְּבָרִיי פַּרְשִׁיוֹת פּוּן קְרִיאַת שְׁמַע . שְׁמַע וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ וַיֹּאמֶר . אוֹנ דְּבָרִי בְּרָכוֹת הָאבֶּען זַייא גָּזָאגְט מִיט דֶעם פָּאלְק . אֱמֶת וְיַצִּיב . בִּיז שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אוֹנ רְצֵה . יְבָרֵךְ . שַׁבָּת מָעְרְט מֶען נָאךְ אִבְּרָכָה צוּ דֶעם מִשְׁכָּר וָואס גַייט אַרוֹים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עֶר זָאל וָאגֶן צוּ דֶעם מִשְׁמָר וָואס גַייט אַרַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . דֶעֶר תַּנָּא וָאגְט מֶען לַייגְנְט דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת . הָאט רַב יְהוּדָה גָּזָאגְט פּוּן שְׁמוּאֵל אַף וָועגֶן אִין גָּאגֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט מֶען אַזוֹי גֶיוָואכְט טָאהֶן . מֶען זָאל גַייֶענְען צַלָּע טָאג דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת נָאר מֶען הָאט דָאם שׁוֹין לַאנְג מְבַטֵּל גֶיוֶוען וְוַייל דִיא

לי וגו' ולא עניני עוד גם ביד דנביאים גם בחלומות
ואלו אורים ותומים לא קאמר כשום דקטליה לנוב עיר
הכהנים. ומנין דאחילו ליה מן שמיא שנאמר (שם) ויאמר
שמואל אל שאול מחר אתה ובניך עמי ואמר רבי
יוחנן עמי במחיצתי ורבנן אמרי מהכא (ש"ב כא) ודוקעגנם
ה' בגבעת שאול בחיר ה' יצאתה בת קול ואמרה
בחיר ה':

סה אמר רבי אבהו בן זושרתי אמר רב יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ומפני מה לא קבעוה מפני טורח צבור. מאי טעמא אילימא משום דכתיב בה (במדבר כג) אל מוציאו כמצרים לימא פרשת רבית ופרשת משקולות דכתיב בהן יציאת מצרים

וַיַּעֲקֹן מִיר וַיְסָעֵן אַז צוא אַיין מֶענטש אִיז מֶען אויף מוחל. עֶם שְׁטַייט אין פְּסוק. שְׁמוּאֵל
הַנְּבִיא הָאט גָּזאגְט צו שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ צו וָואם הָאסְטוּ מיך דָּער שְׁרֶאקען. הָט שָׁאוּל גָּוואגְט עֶם
אִיז מִיר שְׁעֶרְפְּט. אוּן מֶען הָאט מִיר נִיט גֶּעְגְּעֶבְּעֶרְט נִיט דוּרְךְ נְבִיאִים אוּן נִיט דוּרְךְ הַחלמות
אוּן עֶר הָאט נִיט גָּזאגְט אַז מֶען הָאט אִיהם נִיט גֶּעְגְּעֶבְּעֶרְט דוּרְךְ דִּיא אוּרִים וְתוּמִים. זַייט עֶר
הָט אוֹיס גֶּיהַרֶגְט אַלֶע כֹּהֲנִים פּוּן דִּיא שְׁטָאט נוֹב. הָאט עֶר זִיךְ נִיט גֶּעְשֶׁעְמְט צו דָּער מַאֲנְען דָּעם
אוּרִים וְתוּמִים. וָוארוּם שְׁמוּאֵל וָואלְט אִיהם גָּוואגְט וַייל דוּא הָאסְט גֶּיהַרֶגְט דִּיא כֹּהֲנִים דְּרִיבְּער
גֶּענֶעֶרְט מֶען דִּיר נִיט דוּרְךְ דִּיא אוּרִים וְתוּמִים. וָוארוּם דִּיא אוּרִים וְתוּמִים גֶּענֶעֶרְט נִיט קֵיין
אַנדֶערִין נָאר אַפְּהֵן אַז עֶר מְרָאגְט זַייא אוֹיף זַיין הָאַרְץ. פּוּן וַיאנֶען וַויִיס מֶען אַז מֶען הָאט
אִיהם פּוּן הִימֶעל מוֹחל גֶּיוֶוען דִּיא עֶבְּיָרָה וָואם עֶר הָאט גֶּיהַרֶגְט דִּיא כֹּהֲנִים. וָוארוּם דָּער פְּסוק
גָּזאגְט שְׁמוּאֵל הָאט גָּזאגְט צו שָׁאוּל. מְאַרְגֶּען וָועְסְטוּ דוּ אוּנ דַיינֶע קִינְדֶער זַיין מִיט מִיר. הָאט
רַבִּי יוֹחָנָן גָּזאגְט מִיט מִיר. אִין דֶּעם אָרְט אִין גַּן עֵדֶן. וָוֹאו אִיךְ בִּין. וֶוֶען שָׁאוּל וָואלְט גֶּיהַאט
דִּיא עֲבֵירָה פּוּן דִּיא כֹּהֲנִים הֲרֵגָנן. וָואלְט עֶר דָּאךְ נִיט גֶּיוֶוען אִין גַּן עֵדֶן צו זַאמֶען מִיט שְׁמוּאֵל
הַנְּבִיא בַּאלְד נָאךְ זַיין שְׁטַארְבֶּען נָאר גְּעוִויס הָאט מֶען אִיהם דִּיא עֲבֵירָה מוֹחל גֶּיוֶוען וַייל עֶר
הָט זִיךְ גֶּישֶׁעמְט מִיט אִיר. דִּיא רַבָּנָן זָאגָען פּוּן דֶּעם פְּסוק וַויֵיסְען מִיר אַז מֶען הָאט מוֹחל גֶּיוֶוען
צו שָׁאוּל דִּיא עֲבֵירָה. וָוארוּם עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוק דִּיא גִּבְעוֹנִים הָאבֶּען גָּזאגְט. מִיר וָועֶלֶען אִיךְ
הַיינְגֶען דִּיא קִינְדֶער פּוּן שָׁאוּל פּוּן נָאטֶם וָועגֶען אִין דֶּעם אָרְט וָואם הַייסְט גִּבְעַת שָׁאוּל. בְּחִיר
ה'. דֶּער אוֹיס דֶּער וַוייטֶשֶׁר פּוּן נָאט. דָּאס הָאבֶּען דָּאךְ גְּעוִויס דִּיא גִּבְעוֹנִים נִיט גָּזאגְט. וָוארוּם אַז זַייא
וָואלְטֶן גִּיוָואלְט פּוּן נָאט. דָּאס הָאבֶּען דָּאךְ גְּעוִויס דִּיא גִּבְעוֹנִים נִיט גָּזאגְט. וָוארוּם אַז זַייא
וָואלְטֶן גִּיגְלוֹיבְט אַז שָׁאוּל אִיז אוֹיס דֶּער וַוייטֶשֶׁר פּוּן נָאט וָואלְטֶן זַייא דָּאךְ נִיט וָועֶלֶען הַיינְגֶען
זַיינֶע קִינְדֶער. נָאר נִיט דִּיא גִּבְעוֹנִים הָאבֶּען גָּזאגְט בְּחִיר ה'. נָאר אַשְׁטִימֶע הָאט מֶען גִּיהָערְט
פּוּן הִימֶעל וָואם זַייא הָאט גָּזאגְט אַז שְׁאוּל אִיז אוֹיס דֶּער וַוייטֶשֶׁר פּוּן נָאט. אוּן מֶען הָאט
אִיהם מוֹחל גֶּיוֶוען דִּיא עֲבֵירָה. אוּן דִּיא גִּבְעוֹנִים שׂוֹנְאִים גִּיט דֶּעכְט וָואם זַי וַוילֶען הַיינְגֶען
זַיינֶע קִינְדֶער:

סה אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בֶּן זוּטְרָתִי הָאט גָּזאגְט פּוּן רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִידָא וְועגֶען מֶען הָט
גִּיוואלְט אַרַיין שְׁטֶעלֶען דִּיא פָּרָשָׁה פּוּן בָּלָק אִין קְרִיאַת שְׁמַע. וֶוֶען מֶען לַיינֶט קְרִיאַת שְׁמַע
זָאל מֶען דִּיא פָּרָשָׁה פּוּן בָּלָק אוֹיךְ לַיינֶען. אוּן פַּאר וָואם הָאט מֶען נִיט אַרַיין גִּישְׁטֶעלְט דִּיא
פָּרָשָׁה פּוּן בָּלָק אִין קְרִיאַת שְׁמַע. עֶם וֶועט זַיין שְׁוֶוער פַּאר דִּיא מְעַנְשְׁען וָואם קְרִיאַת שְׁמַע וֶועט
זַיין אַזוי פִּיל צו לַיינֶען. פָּרֶעגְט דִּיא גְּמָרָא פַּאר וָואם הָאט מֶען גִּיוואלְט אַרַיין שְׁטֶעלֶען דִּיא
פָּרָשָׁה פּוּן בָּלָק אִין קְרִיאַת שְׁמַע. אִיךְ זָאל זָאגָען וַוייל דִּיא פָּרָשָׁה פּוּן בָּלָק שְׁטַייט אַז גָּאנְץ
הָט אַרוֹיס גִּינוּמֶען יוֹדֶען פּוּן כְּתָבִים. זָאל מֶען זָאגָען דִּי פָּרָשָׁה פּוּן רְבִית אוּנ דִּי פָּרָשָׁה פּוּן אַרַיכְטִיגֶע

פסיפס : כתח . לבון הכעשה : כחוזרת . כעשׂ שכיב חכם והוכטו למעט כעשׂ מחת : זקיף כחוזק . כמהה לחשוב עצמו עליו : כחלוחית . על דוחק כריפטו עליו כשכיל : כתיוכ . כיצחק חזה כשכיל זקף עצמו מצויה : כחלש תחלה וזקף מעט מעט : שם פעמיד הכם כוח . זה וכריך לרחמים לריך שיחלה הכהו עצמו עליו : כחלוחית . על דוחק שהיה חושב כוח לומר שכיו תלמידי הכמים : למען חומרי ונוחם . כיפה דקדק כשכיל לו מה כל

א"ל שמואל לחייא בר רב בר אוריין תא ואימא לך מילתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם (פ"כ) רב ששת כי כרע כרע כחיזרא כי זקיף זקיף כחויא :

סד ואמר (רבי) [רבה בר] חיננא סבא משמיה דריב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר (שמואל ב יב) גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בעדכם. אמר רבא אם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו מאי מעמא אילימא משום דכתיב (מל כג) ואין חולה מכם עלי ואין גולה את אזני דלמא מלך שאני אלא מהכא (מהלים לה) ואני בחלותם לבושי שק. ואמר (רבי) [רבה בר] חיננא סבא משמיה דריב כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו שנאמר (יחזקאל יז) למען תזכרי ובשת וגו' בכפרי לך (על כל) [לכל] אשר עשית דלמא צבור שאני אלא מהכא (שמואל ב כח) ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני וגו' ויאמר שאול צר לי

וַאֲיִדְיר עֶר זָאגְט מִין נָאמְען) אִיז עֶר אַיינְגִיבּוּיגען. אָבֶּער וְוען עֶר זָאגְט מִין נָאמֶען דֶּארְף עֶר נִין אוֹיף נִישְׁטֶעלְט: שְׁמוּאֵל הָט גָּזָאגְט צוּ חַיָּא דָּער זוהן פּוּן רַב דּוּא לַמְדָן. קוּם אִיךְ וָועל דִּיר זָאגָען צַוואנְצִיג הָאט גָּזָאגְט. אַוּוי הָאט דִּין פָּאטֶער גָּזָאגְט אַז עֶר קָניט. קְניט עֶר וְוען עֶר זָאגְט בְּרוּךְ. אַז עֶר שְׁטֶעלְט זִיךְ אוֹיף שְׁטֶעלְט עֶר זִיךְ אוֹיף וְוען עֶר זָאגְט הַשֵּׁם. אַז רַב שִׁשֶּׁת הָט גֶּעקְניט וְוען עֶר הָאט גָּזָאגְט בְּרוּךְ הָאט עֶר גֶּעקְניט וְויא אַרוּם. עֶר הָאט זִיךְ אַפֵּייג גִּיטָאהן מִיט אֵיין מָאהל. אַז עֶר הָאט זִיךְ אוֹיף גִּישְׁטֶעלְט וְוען עֶר הָאט גָּזָאגְט הַשֵּׁם הָאט עֶר זִיךְ אוֹיף גִּישְׁטֶעלְט וְויא אַשְׁטַאנְג. בִּיסַאכְוויז: פְּרִיעֶר דָּעם קָאם דֶּר זָאגְט בִּיסַאכְוויז דָּעם נָאנְצֶען גוּף:

סד וְאָמַר. זָאגְט הָאט גָּזָאגְט רַבָּה בַּר חִינְנָא דֶּער אַלְטֶער פּוּן רַבָּם וְועגֶן דֶּער וָאס קֶען בָּעסֶער בֵּיי נָאמֶען עֶר זָאל רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אוֹיף זַיין חַבֶּר. אוּן עֶר בֶּעט נִיט. וְועלְט עֶר גִּירוּפֶען אַזוֹיגֶער. אַזוֹי וְויא דֶּער פָּסוּק זָאגְט: שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא הָאט גָּזָאגְט אִיךְ אוֹיךְ פַּאר מִיטֶען צוּ סִיד אִיךְ זָאל זִינְדִיגֶען צוּ נָאט אִיךְ זָאל מִיךְ פַּאר מַיירֶען צוּ בֶּעטֶן בֵּיי נָאט פּוּן אַיינֶערְט וָועגֶן: הָאט שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא גָּזָאגְט אַז עֶר וְועט נִיט בֶּעטֶן צוּ נָאט פַּאר יִידִּים וְועגֶן וְועט עֶר הָאבֶּען אַוּוינְד. הָאט רָבָא גָּזָאגְט אוּיב עֶר אִיז אַלכְּתָּן דֶּער וָואס דַּארְף מֶען זָאל בֶּעטֶן אוֹיף אִידִּם. דֶּער וָואס בֶּעט דַּארְף זִיךְ קְרַאנְק מַאכֶּען פּוּן זַיינֶעט וְועגֶן. עֶר זָאל הָאבֶּען אַזוֹי פִּיל צַער פּוּן דֶּעם תַּכְשִׁיט חָכְם בִּיז צוּם קְרַאנְק וְוֶערֶן. וָואס אִיז דֶּער טַעם. פַּאר וָואס זָאל דָּאס אַזוֹי זַיין זָאל אִיךְ זָאגָען וַויל עם שְׁמַייט עם שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ הָאט גָּזָאגְט צוּזַא זַייגֶע קְנֶעכְט עֶם אִיז קֶיינֶער נִיט קְרַאנְק פּוּן מַיינֶעט וְועגֶן. קֶיינֶער עֶנְטפֶּעקְט נִיט מַיין אוֹער. דָּאס הַייסְט קֶיינֶער זָאגְט מִיר נִיט וָואס טוּהט. אַז שָׁאוּל הָאט גָּזָאגְט עם אִיז קֶיינֶער נִיט קְרַאנְק פּוּן זַייגֶעט וְועגֶן. זְעהְט מֶען דָּאךְ אַז פּוּן זַיין צַער וְועגֶן דֶּארְף מֶען קְרַאנְק וְוֶערֶן. זָאגְט דִּיא נְבִיאָה טָאמֶער צַמָּקָה: אִיז אֲנֶערֶש. פַּאר אַמָּלֵךְ דֶּארְף מֶען זִיךְ מְעהר מְצַער זַיין. נָאר פּוּן דֶּאנְען וַויים מֶען, דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָּזָאגְט. אוּן אִיךְ בִּין גִּיוֶוען אֶן גִּיטָאהן אַזאך וְוען וַויא וְועגֶן קְרַאנְק גִּיוֶוען. זָאגְט הָאט גָּזָאגְט רַבָּה בַּר חִינְנָא דֶּער אַלְטֶער פּוּן רַבָּם וְועגֶן. וְועֶר עם טוּהט אַעֲבִירָה אוּן עֶר שְׁעמְט זִיךְ מִיט דִּיא עֲבֵירָה. אִיז מֶען אִיהם טוֹחֵל אֶלָּא עֲבֵירוֹת וְואס עֶר הָט גִּיטָאהן. אַז וויא יְחוֹקאל הַנָּבִיא הָט גָּזָאגְט וַויל דּוּא גִּידִּינְקְט דִּיא עֲבֵירוֹת וָואס דּוּא הָאסְט גִּיטָאהן אוּן שָׁעמְט רִיךְ. וְועל אִיךְ דִּיר פַּאר נֶעבֶּן אַרֶץ וָום דּוּ הָאסְט נִטָּאן. אֲז וויא שָׁעמְטן זִיךְ פַּאר וַויערֶע עֲבֵירוֹת אִיז בֵּיי פִּיל מֶענְטשֶׁן אִיז אַנֶערֶש. פִּיל מֶענְטשֶׁן אַז וויא שָׁעמְטן זִיךְ פַּאר וַויערֶע עֲבֵירוֹת אִיז מֶען נִי טוֹחֵל. אָבֶּער אֵיין מֶענְטש אִיז מֶען גִּיט טוֹחֵל. נָאר זָאגְט דִּיא נְבִיאָה פּוּן דֶּעם פָּסוּק

יציאת מצרים (שם) הנני עושה חדשה עתה תצמח תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג . משל למה"ד לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצול ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב . פגע בו ארי וניצול ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי . פגע בו נחש וניצול ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות הראשונות :

(דף יג) **זו אברם** הוא אברהם (פסיק סוף בראשית ט) . בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו . שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו . תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה . שנאמר (נחמיה ט) והיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר (שם) ולא יקרא עוד את שמך אברם . אלא כעתה הקורא לשרה שרי הרי נמי התם הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם (שם) שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה אלא מעתה

גיזאגט איהר זאלט ניט דער מאנען דיא ערשטע זאבען . איהר זאלט אייך ניט פארשטיין אויף די פרייערדינע זאבען . איהר זאלט ניט דער מאנען דיא ערשטע זאבען . דאם מיינט מען זייא ווען זיא זיך ניט דערמאנען יציאת מצרים . איך ווער מאכען איינם וום ווען איצט שפראצען . וואם איהר וועט אוסגיין ווערין פון דעם לעצטען גלות . דם ווערט איהר דער מאנען . רב יוסף האט גיזאגט דאם מיינט מען דיא מלחמה פון גוג ומגוג וואם ווערט זיין צום לעצטען ווען כשים ווערט קומען . דאם ווערט איהר דער מאכען . צוא וואם איז די זאך נכיוך צו אמענטש וואם איז ניגאנגען אין ווענג . האט איהם בגעגינט אנואקף אוג ער איז גירעטעט גיוואָרען פון איהם . דיא נאנצע ווענג האט ער דער צייכט וואם איהם האט גיטראפען מיט דעם ווענק . דער נאך האט איהם בגעגינט אלייב אוג ער איז פון איהם אויך גירעטעט גיוואָרען . פאר גענטט ער פון וואקף אוג די נאנצע ווענג דערצייכט נאר וום איהם האט גיטראפען מיט דעם ווענק . דיא נאנצע ווענג האט ער דער צייכט וואם איהם גיטראפען מיט דעם ווענק . דער נאך האט איהם בגעגינט אלייב אוג ער איז פון איהם גירעטעט גיוואָרען פון איהם האט ער פארגעסען וואם איהם האט גיטראפען מיט בייקע . מיט דעם וואקף אוג מיט דעם קייב אוג ער האט נאר דערצייכט דיא נאנצע ווענג וואם איהם האט גיטראפען מיט דעם שנאנג . דיא יודען ווענען אויך אזוי דורך דיא לעצטע צרות פאר נעמט מען דיא ערשטע צרות :

זו אברם אוג אברהם דאם איז איין מענטש . פריער איז ער גיווען אפאטער נאהארן צו דער מדינה ארם . דריבער האט מען איהם גירופען אב—רם . דער נאך איז ער גיווען אפאטער נאהארן צו דער נאנצער ווענט שרי אוג שרה דאם איז איין מענטש . פריער איז זי גיווען אפירשטען צו איהר פאלק אליין . דער נאך איז זיא גיוואָרען אפירשטען צו די נאנצע ווענלט :

בר קפרא האט גילערוגט ווער עם רופט אויף אברהם אבינו אברם . איז ער עובר אויף אמצות עשה . ווארום דער פסוק זאגט נאט האט גיזאגט צו אברם דיין נאמען זאל זיין אברהם . בבי איירער זאגט ער איז עובר אויף אלאו . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק נאט האט גיזאגט צו אברם דיין נאמען זאל ניט מער גירופען ווערין אברם . פרעגט די גמרא דארף דאך זיין דער וום רופט אויף שרה שרי זאל ער אויך אזוי עובר זיין אויף אמצות עשה אוג אלא תעשה . ענטערט די גמרא דארטין האט נאט נאר אן גיזאגט צו אברהם דיין וויב שרי זאלסטו איהר שוין ניט מער רופען שרי . נאר שרה זאל זיין איהר נאמען . אבער צו קיין אנדער מענטשין האט נאט ניט אנגיזאגט . פרעגט די גמרא דארף דאך זיין דער וום רופט אויף יעקב יעקב זאל ער

פגעי עושה מדעה. כתי אל תזכרו לתשובות [כתיב]: בתחלה אל תחרט . לתחי מדיעתו שתחרט אחרים סיס שלאחר שנעבר סנחרים יבאו לתוכיחכם תשובה ואומר אל תרם סהרים אל עיר נמור : אל לכל העולם . אל כמון גוים : שרי . לשון מתשע

כגע בכם . דומי לובכנך ובקומך בקדוש נ"ה מומתו בשכבנו ובקומנו לכבב בלוים ובקטים כמהי וכלביא : ועימא מאי פסוקא . ועיבא טוטפת לעזר : לא ישמך אם יעקב ממקומו . שבתי מינו בקטנו ולא יעקב לתחי זאת בדבדו למעיים בעל' ויאמר אלהים ישכחני כו' ויאמר יעקב ויאמר אלהי אבי :

מצרים אלא אשר רבי יוסי בר אבין משום דכת' ב בה האי קרא (שם כד) ברע שכב כארי וכלביא מי יקימנו ולימא האי פסוקא ותו לא נמירי כל פרשה דפסקה משה רבינו עליו השלום פסקינן דלא פסקה מרע"ה לא פסקינן :

סז תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר (ירמיה כג) הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם . אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים מסקומו אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו . כיוצא בו אתה אומר (בראשית לה) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך לא שיעקר יעקב מסקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר (ישעיה מג) אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו אל תזכרו ראשונות זה שעבוד מלכיות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת

וואג מען זאל געבן. אין דיא פרשיות שטייט אויך אז נאט האט ארויס געגאנגען יודען פון מצרים . נאר רבי יוסי בר אבין הט גיואגט. וויל אין די פרשה פון בלק שטייט דער פסוק . ער קניט אוג ליגט ווי א אריה קען אים אויף שטעקן . בדעם האט גואגט יודען ליגען גאנץ רוהיג ווייא האבען פאר קיינעם קין כוח ניט . ווער קען זייא דער שרעקן אז זייא זאלען מוזען אויף שטיין פון זייער ארט . אוג אין קריאת שמע זאגן מיר אויך אזוי (בשכבך ובקומך) נאט היט אונז ווען מיר ליגן אוג ווען מיר שטיין אויף . איז דאך דער פסוק פון פרשה בלק גלייך צוא קריאת שמע . דריבער הט מען גיואגט אז מען זאל זאגן דיא פרשה בלק אין קריאת שמע . פרעגט די גמרא זאל מען זאגן נאר דעם איין פסוק אוג ניט עמער . ענפערט רי גמרא . מיר האבען גילערנט דיא פרשה ווס משה רבינו הט אוים גילאזען אוג הט איר אפ גיהאקט פר אבוזנדער פרשה . האקן מיר אויך אפ פר אבוזנדער פרשה . דיא פרשה ואם משה רבינו הט איר ניט אפ גיהאקט פאר אבוזנדער פרשה . האקן מיר אויך ניט אפ פאר אבוזנדער פרשה . קענען מיר ניט ארויס גענעמען אפסוק פון אפרשה אוג מאכען אים פאר אבוזנדער פרשה . צוא דיא פרשיות פון קריאת שמע :

סז תניא . מיר האבען גילערנט בן זומא האט גיואגט צו דיא חכמים ווען מען דער מאגן יציאת מצרים ווען מען קומט . עס שטייט דאך ש וין דאנג אין פסוק נאט זאגט עס ווערין קומען מען וועט שוין מער ניט זאגען ויא נאט לעבט ואם ער האט אויך גיבראכט דיא יודישע קינדער פון צפון דאנד אוג פון אלע לענדער ואם איך האב זיי דארט פארשטויסען . ווען מען דאך יציאת מצרים נאר ניט דער מאגן . האבין די חכמים גיזאגט צו בן זומא ניט יציאת מצרים ווען אויסגעריסען ווערין פון ארט . מען מיינט ניט מען ווען יציאת מצרים נאר ניט דער מאגן נאר דער עיקר ווען מען דערציילען ואם נאט ווען אויסגייין פון לעצטין גלות אוג ווען זיי דער ציילונג פון יציאת מצרים ווען זיין בהעפט צו די דער צייטונג פון לעצטין גלות . מען ווען זאגן נאט האט אונז אויסגיזייט פון דעם לעצטין גלות אזוי ויא ער האט אונז אויסגיזייט פון מצרים . נאך אזוי אנגייכען ווערטען זאגן . עס שטייט אין פסוק דיין נאמען ווען מען שוין ניט רופען יעקב . נאר ישראל ווען זיין דיין נאמען מיינט מען ניט דער נאמען יעקב ווען או סגערוסען ווערין פון זיין ארט . מען ווען איהם שוין קין מאהל ניט רופען יעקב . נאר דר עיקר נאמען ווען זיין ישראל . אוג דר נאמען יעקב ווען זיין בהעפט צום נאמען ישראל . צמאהר ווען מען איהם רופען יעקב אויך . אוג אזוי האט ישעיה הנביא

(במדבר טו) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ציצית דכתיב (שם) ועשו להם ציצית וגו'. יציאת מצרים דכתיב אשר הוצאתי וגו'. אלא מינות הרהור עבירה והרהור עבודת כוכבים ומזלות מנא לן. דתניא אחרי לבבכם זו מינות וכה"א (תהלים יד) אמר נבל בלבו אין אלהים אחרי עיניכם זו הרהור עבירה שנאמר (הושע יד) ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני אתם זונים זו הרהור עבודת כוכבים ומזלות וכן הוא אומר (שם ח) ויזנו אחרי הבעלים:

ועשיתם לה מלוה: זו מינות. עובדי כוכבים דכתיב לעיל מיניה ע"כ: ובדלי"ת. ולא כתי"ת דכל מה דאמר לה בלא ה"א לא משמע מידי ומה בלא ה"א כתיב בעבדלי"ת ולא כתי"ת דכתיב בעבודה כוכבים יתיר כשמים ובארץ ולה' הארץ לעיל מיניה דמשמע לקמן: ובלבד שלא יתפוש כתי"ת. כשכיל מדכתיב כדלי"ת לא יעשה כתי"ת דכתיב בלא ה"א בעבדלי"ת. דלעולכתים. שיעשה כתי"ת ולא ה"א כלומר: דלעולכתים. שיעשה שתחשוב בלבך שהוא לה' כשמים ובארץ ולא לה' כעובדי כוכבים ומזלות שבשמים ובארץ: פרקדן. שוכב על גבו ופניו למעלה והוא לשון גבעת: מינגע. ליטול: כי מצלי שפיר דמי.

(ע"כ) **ב תניא** סומכוס אומר המאריך באחד מאריכין לו יומו ושנותיו אמר רבי אחא בר יעקב ובדלי"ת אמר רבי אסי ובלבד שלא יחטוף בחי"ת רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי (חייא בר אבא) חזייה דהוה קא מאריך טובא א"ל ביון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים הו לא צריכת:

ג אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא קריאת שמע הוא דלא ליקרי הא **מינגי** שפיר דמי. והא רבי יהושע בן לוי ליית אמאן דנני אפרקיד. אכרי מיגנא כי מצלי שפיר

אַרוּם נִיהֲעט אִין פָּסוּק. מִיר זָאלֶן נֶעמֶען אוֹיף אוּנְז צוּ טָאהֶן מִצְוֹת. אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אִידֶער זָאלְט זֶיהֶן דִי צִיצִית וֶועט אִיהר דֶּעָר מָאנֶען אִין אַלֶע מִצְוֹת פּוּן גָאט. מֶען זָאל נִיין אִין צִיצִית. אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק זַיי זָאלֶן מַאכֶען פַּאר זִיךְ צִיצִית. אַז גָאט הָט אוּנְז אַרוּים גִינוּמֶען פּוּן מִצְרַיִם. אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אִיךְ הָאב אַייךְ אַרוּים גִינוּמֶען פּוּן מִצְרַיִם. נָאר פּוּן וַואנֶען וֶוייסְט מִיר אַז מֶען טָאר נִיט זַיין קֵין אַפִּ־קוֹרוֹס. אוּן אַז מֶען טָאר נִיט טְרַאכְטֶען אִין זְנוּת. אוּן אַז מֶען טָאר נִיט טְרַאכְטֶען צוּ דִינֶען עַבוֹדָה זָרָה. וָואהִין מִיר הָאבֶּען גֶעלֶעזִינְט עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אִיהר זָאלְט נִיט אוֹיסזוּכֶען נָאךְ אַייֶער הַאֶרְץ. דָאם מֵינְט מֶען אִיהר זָאלְט נִיט לַייקֶענֶען אִין נָאט. אוּן אַזוֹי וָאנְט דֶער פָּסוּק אִיהר זָאלְט נִיט שְׁטֶעכְטֶער טְרַאכְטְ אִין זַיין הַאֶרְץ עֶס אִיז קֵין נָאט נִיטָא. אִיר זָאלְט נִיט אוֹים זֶעהֶן נָאךְ אַייֶערֶע אוּגֶען. דָאם מֵינְט מֶען אִיר זָאלְט נִיט טְרַאכְטֶען צוּא מְנֵה זַיין. אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק וָאנְט שְׁטֶשוֹן הָאט נִוָאנְט צוּ זַיין פָּאטֶער דִיא אִשָּׁה זָאלְסְטוּ נְעמֶען פּוּן מִיטֶען וֶועלֶען. וָואהִין דִיא אִשָּׁה אִיז נִיטֶעכֶען אִין מִיטֶען אוֹיגֶען. וָואם אִיר קֶערְט אֶפּ. דָאם מֵינְט מֶען אִיר זָאלְט נִיט אֶפְּ קֶערֶען פּוּן גָאט אוּן טְרַאכְטֶען צוּא דִינֶען עַבוֹדָה זָרָה. אוּן אַזוֹי וָאנְט דֶער כְּסוּק זַייא הָאבֶּען אֶפּ נִיקֶערְט נָאךְ דִיא עַבוֹדָה זָרָה:

ב תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען נִיקֶערוּנְט סוּמְכוֹס זָאנְט דֶער וָואס צִיהט לַאנְג דֶעם וָואהְט אֶדֶר דֶער זֶיינֶערְט מֶען אִיהם זַיינֶע טָעג אוּן זַיינֶע יָאהֶרֶען. הָאט רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב גָזָאגְט דֶעם בַּרְיָ"ת פּוּן אֶחָד זָאל עֶר לַאנְג צִיהֶען. נִיט דֶעם חִי"ת. הָאט רַב אַשִׁי גָזָאגְט. נָאר עֶר זָאל נִיט חַאפֶּען דֶעם חִי"ת. רַבִּי יִרְמְיָה אִיז נִיזֶעסֶען פַּאר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא. הָאט עֶר גִיזֶעהֶן וִויא עֶר צִיהט זַייעֶר לַאנְג דֶעם וָואהְט אֶחָד. הָט עֶר צוּא אִיהם גָזָאגְט אַז דוּא הָאסְט נָאר גִיטְרַאכְט אַז נָאט אִיז אַמְתְּ אוֹיפֶּען אוֹיף דֶעם הַיֹּמֶל אוּן אוּנְטֶען אוֹיף דִיא עֶרְד אוּן אִין דִיא פִּיר זַייטֶען פּוּן הַיֹּמֶל. מֶעהר דַארְפְסְטוּ נִיט טְרַאכְטֶען אוּן קֶענְסְט אוֹים לָאזֶען דֶעם וָואהְט אֶחָד:

ג אָמַר. רַב יוֹסֵף הָאט גָזָאגְט אַז מֶען לִיגְט אוֹיף דִיא פְּלַייצָע מִיט דֶעם פָּנִים אַרוּיף טָאר מֶען נִיט זַייעֶנֶען קְרִיאַת שְׁמַע. פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא קְרִיאַת שְׁמַע טָאר עֶר נִיט לַייעֶנֶען וּוען עֶר לִיגְט מִיט דֶעם פָּנִים אַרוּיף. אָבֶּער שְׁאָפֶּען מִיט דֶעם פָּנִים אַרוּיף מֶעג מֶען. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט דָאךְ גִישְׁאלְטֶען וִיפְלוּכְטוּ דֶעם וָואס שְׁלָאפְט אוֹיף דִיא פְּלַייצָע מִיט דֶעם

זרחי : מסדר שמחיב דמעיקרא . אבל במקום שנהגו בכיסוי שמו מכסים ושמתו שנו מלכיסים ע"ג : והיכ לא שניא מכא בין כיסוי ובין בלילה . דמשמעי בגמ' דהכא דכתיב ודמדכתי לומר לה כיסוי ויתמר . דמשמעי בלילית לומו מכא לענין כיסוי דכתיב ולמיכתב לומו פרט לכסוי לילה : עול מצות.

מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב (בס מו) ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב . מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא (במדבר ו) אהה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם (והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם) אמר ליה התם נביא הוא דקא כסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא :

פרק שני היה קורא.

א אמר רבי יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע ליוהיה אם שמוע . כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצות . והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה ויאמר אינו נוהג אלא ביום בכבר , ע"כ. עוד כתוב בסוף פרק של מעלה מענין זה פרשת ציצית מפני מה קבעוה בק"ש אמר רבי יהודה בר חביבא מפני שיש בה ששה דברים מצות ציצית יציאת מצרים ועול מצות ומינות הרהור עבירה והרהור עבודת כוכבים ומזלות . בשלמא הני תלת מפרשן . עול מצות דכתיב וראיתם

אויף עובר זיין אויף אמצעת עשה אוג נאט אויף אלא תעשה: ענפערט די גמרא דארט איז אנדערש דער נאך הט דער פסוק אליין איהם גירופען העם נאמען־יעקב אזוי וויא עס שטייט אין פסוק נאט הט גיזאגט צו ישראל ווען ער האט זיך צו איהם באוויזען בײ נאכט אוג ער הט צו איהם גיזאגט יעקב . האט דאך נאט אליין איהם גירופען־יעקב . דער נאך וויא ער האט איהם פריער גירופען ישראל . הט רבי יוסי בר אבין ניפרענט אוג אנדערע זאגן רב יוסי בר זבידא הט ניפרעגט עס שטייט דאך אין פסוק אתה הוא יי האלהים אשר בחרת באברם רופט דאך דער פסוק אויף אברהם אברם . הט בר־קפרא (אדער רבי אלעזר) גיזאגט צו רבי יוסי בראדט אין דעם פסוק דער ציילט דער נביא דעם לויב פון נאט ווס פריער איז גיוועזן . אז נאט האט אויסערוויילט אין אברהם . ווען מען הט איהם נאך גירופען אברם . אוג ער הט איהם מציר גיוועזן פון בשדים : אוג נאט הט גירופען זיין נאמען אברהם :

פרק שני

א אמר . רבי יהושע בן קרחה הט גיזאגט פר ווס שטייט דיא פרשה שמע ישראל פר **ד** פרשה והיה אם שמוע . פריער נאל ער אויף זיך נעמען די מיצוה פון גאט . אז נאט איז איי, מרך איבער די נאנצע וועלט אוג ער איז אנקנעבט פון נאט . דער נאך נאל ער אויף זיך נעמען צו טאהן ווס נאט הט גיבאטן . פר ווס זאגט מען דיא פרשה והיה אם שמוע . פאר דיא פרשה זאגט . ווייל די מצות ווס שטייט אין די פרשה והיה אם שמוע דארף מען זייא טאהן בייא אוג בײ נאכט . אין די פרשה והיה אם שמוע שטייט אמצוה מען נאל לערנען . אוג ליערנען מוז מען בײ טאג אוג בײ נאכט . אוג די מצוה ווס שטייט אין פרשה זאגט דארף מען זיא ניט טעהי טאהן נאר בײ טאג אוג ניט בײ נאכט . אין דיא פרשה זאגט שטייט דיא מצוה פון ציצית . אוג ציצית דארף מען נאר ניין בײ טאג ניט בײ נאכט . פאר ווען הט מען אזיין טעקעלט דיא פרשה ציצית אין קיין שמע . הט רב יהודה בר חביבא ניזאגט וייל אין די פרשה פון ציצית איז דא ועקם זאכן . די מצוה מען זאל ניין אין ציצית . אוג אז נאט הט אינו ארוס ניגומען פון מצרים . אוג מיר זאלן נעמען אויף אונז מיר זאלין טאהן די מצות ווען נאט הט גיבאטן . אוג מיר זאלין ניט זיין קין פאַ קורסים . אוג מיר זאלן ניט טראכטען צו מזנה זיין . אוג מיר זאלן ניט טראכטען צו הינען עבודה זרה : פרעגט די גמרא דאם איז רעכט די ערשטע רבי זאכן שטייען

ולא כתיב ארחיץ (כפי) :

ו אמר ליה רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ (ידיו) מקנח ידיו בעפר ובצרור ובקסמים אמר ליה שפיר קאמר מי כתיב במים בנקיון כתיב כל מידי דמנקי :

(ע"כ) **ז אמר** רבי חמא ברבי חנינא כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם

שנאמר (מלכים סה) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש אל תקרי בצלכון אלא בצלמות . ואמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו אהלים לנחלים דכתיב (במדבר כד) כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלים את האדם מכף תובת לכף זכות :

רבי

וְעַל אָפֵּ וַאשֶׁעָן מִיט רַיינְקַייט מַיינָע הֶענְט . אוּן אִיךְ וֶועל אַרוּם רִינְגען דִין מִזְבֵּחַ וְוָם דוּ נָאמְט הָאסְט אוֹיס דֶער וַוייכְט . הָאט רָבָא גָאנְט צוּ רַבִּי חִייָא . הַאלְט נִיט דֶער רַבִּי אַז עָס אִיז גְלַיכְּ וִוי אֶר וָואלְט זִיךְ טוֹבֵל גִיוֶוען . הָאט רַבִּי חִייָא גָאנְט צוּ רָבָא דוּא זָאגְט גוּט . עָס אִיז מַאקִי גְלַיכְּ וִוי אֶר וָואלְט זִיךְ טוֹבֵל גִיוֶוען . וָוארוּם עָס שְׁטֵייט אֲרַחַץ אִיךְ וֶועל וַאשֶׁעָן . מֵיינְט מָען דָעם נַאנְצָען נוּף . אוּן עָס שְׁטֵייט נִיט אִיךְ וֶועל וַאשֶׁעָן דַיא הֶענְט . מֵיינְט דֶער פָּסוּק אַזוֹי . דָם וָום אִיךְ וֶועל וַאשֶׁעָן מִיט רַיינְקַייט דִי הֶענְט . אִיז גְלַיכְּ וִוי אִיךְ וָואלְט מִיךְ נַאנְצָען גִיוַואשֶׁעָן וטוֹבֵל גִיוֶוען :

ן אָמַר . רַבִּינָא הָאט נָאנְט צוּ רָבָא . וָאל דָער רַבִּי וָעהן דָעם לַמְדָן וָואס אִיז גִיקוּמֶען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּן אֶר וָאנְט וֶועט עָס הָאט נִיט קַיין וַואסֶער צוּ וַואשֶׁען דִיא הֶענְט זָאל אֶר אָפּ וִוישֶׁען דִיא הֶענְט מִיט עֶרְד אָדֶער מִיט גְרוּיסְע שְׁפָּענער אָדֶער מִיט קְלֵייְנֶע שְׁפָּענְדַלַאךְ זַיִיא וָאלֶען יַיין וֶועֶרֶן . הָאט רָבָא נָאנְט צוּ רַבִּינָא אֶר וָאנְט גוּט . שְׁטֵייט דָען אִין פָּסוּק מִיט וַאסֶער וָאל מֶען יַיין מַאכֶען דִיא הֶענְט . מִיט רַיינְקַייט שְׁמַייט . אַלְץ וָואס עָס מַאכְט יַיין דִי הֶענְט אֶן דֶעם וָאל מֶען אָפּ וִוישֶׁען :

ז אָמַר . רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גָאנְט . דֶער וָואס לֶייענְט קְרִיאַת שְׁמַע אוּן דֶער אַרוֹיס גוּט דִיא אוֹתִיוֹת מִיט דִיא וֶועֶרֶט . קִיהְכְט מֶען אִיהם אָפּ דָעם גִיהִנָּם . אַזוֹי וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט בְּפָרֵשׁ שַׁדַּי מְרָכִים בָּהּ תַּשְׁלֶג בְּצַלְמוֹן . וָאנְט דִיא גְמָרָא וָאלְט נִיט לֶייענֶען בְּפָרֵשׁ מִיט אַסֶין נָאר וָאלְט לֶייענֶען בְּפָרֵשׁ מִיט אַשֶׁין . וָאלְט נִיט לֶייענֶען בְּצַלְמוֹן נָאר וָאלְט לֶייענֶען בְּצַלְמָוֶת . אִיז דֶער פָּשַׁט אִין פָּסוּק בְּפָרֵשׁ שַׁדַּי אַז דוּא וֶועט גוּט אַרוֹיס לֶייגֶען דִיא אוֹתִיוֹת פוּן דִיא פָּרָשָׁה וָואס אִין אִיר שְׁמַייט דֶער מָאנְט מַכּוֹת מִצְרַיִם . וָאס אִיז קְרִיאַת שְׁמַע . מְכָכִים בָּהּ דִיא תּוֹרָה וָואס אִין דִיא פָּרָשָׁה . וָואס דִיא תּוֹרָה וֶועֶרְט גִירוּפֶען מַלְכוּת . תַּשְׁלֶג זִיא וֶועט מַאכֶן . שְׁנֵייען . זִיא וֶועט קַאלְט מַאכֶען בְּצַלְמָוֶת דֶעם גִיהִנָּם וָואס עֶר הַיִיסְט צַלְמָוֶת . נָאךְ דָם רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא גָאנְט . וָוארוּם שְׁטֵייט נָאנְט דֶער וָואכְט וָואכְט נִחְלִים צוּם וָואכְט נִחְלִים . וָוארוּם עָס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק כְּנַחֲלִים נָטָיוּ כְּגַנַּת עֲלֵי נָהָר כְּאֲהָלִים נָטַע . זַיִיא וָעגֶען נִיגִיכְט אוּז זַיִיא דִיא טַייכֶען . אַזוֹי וִוי דִיא גְעֶרטְנֶער וָואס וָעגֶען בַּיִיא דֶעם טַייךְ . אַזוֹי וִוי דִי גִיצֶעלְטֶן וָואס נָאט הָאט גִיפַלַאנְצָט וְעיין ברשב"א) . צוּ זָאגֶען דִיר . אַזוֹי וִוי אַמַייךְ בְּרִיי וִינְגט אוֹיף דֶעם מְעַנְטְש פוּן טוּמְאָה צוּ טַהֲרָה . אוּ אַטָמָא גַייט אִין אַרַיין אִין טַייךְ אוּן אִיז זִיךְ טוֹבֵל גַייט עֶר אַרוֹס וָטָהוֹר . אַזוֹי דִיא גִיצֶעלְטֶן וָואס מֶען לֶערוּנְט אִין זַיִיא תּוֹרָה בְּרִיי וִינְגֶען אוֹיף דֶעם מֶענְטְש פוּן זַיינֶע עֲבֵירוֹת צוּ מְצְוֹת :

כשאתה מוסיף על (גבו) [זה] מעט ס"ד לומר מקרי ק"ש מפולין מלוי מי אמר שמקבל עליו עול מלכות שמים דרך קריה וגמור :
כל זמן שמתפלל הפסיק . ויכוון על זמן תפסיקו לזה :
כלומר מעיד עדות שקר בעצמו . ליכנס מעליה :
כלומר הקריב עולה וכו' . שהייבו הכתוב להקריב שמה מנחת נסכים לפי זה הקילה (ולימד מקיש) לימד גומר את המזמור : נסכיה . הוה ליה למתפסיק על גבי המזמר לומר העולה והזבח כדכתיב ונסכיהם מי הפין וכוה הדין דמיי למימר כלומר הקריב עולה בלא מנחה ונסכיה דכל עולה ומנחה מעולה נסכים וליכתוב דקרא נקט עולה ומנחה אצל נסכים : יפנה . לנקביו: דכתיב לרחץ בנקיון. משמע לחלק כל הגוף ולפ כתיב לרחץ בכר לחלק כפי כשאתה מוסיף על (גבו) [זה] מעט ס"ד לומר מקרי ק"ש מפולין מלוי מי אמר שמקבל עליו עול מלכות שמים דרך קריה וגמור :
כל זמן שמתפלל הפסיק . ויכוון על זמן תפסיקו לזה :
כלומר מעיד עדות שקר בעצמו . ליכנס מעליה :
כלומר הקריב עולה וכו' . שהייבו הכתוב להקריב שמה מנחת נסכים לפי זה הקילה (ולימד מקיש) לימד גומר את המזמור : נסכיה . הוה ליה למתפסיק על גבי המזמר לומר העולה והזבח כדכתיב ונסכיהם מי הפין וכוה הדין דמיי למימר כלומר הקריב עולה בלא מנחה ונסכיה דכל עולה ומנחה מעולה נסכים וליכתוב דקרא נקט עולה ומנחה אצל נסכים : יפנה . לנקביו: דכתיב לרחץ בנקיון. משמע לחלק כל הגוף ולפ כתיב לרחץ בכר לחלק כפי

שפיר דמי מיקרי אע"ג דמצלי נמי אסירא . והא רבי יוחנן מצלי וקרי שאני רבי יוחנן דבעל בשר הוה :

(קף יד ע"כ) **ד חוזר** ואומר אמת או אינו חוזר ואומר אמת אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן חוזר ורבה אמר אינו חוזר ההוא דנחית קמיה דרבה שמעיה רבה דאמר אמת אמת תרי זימני אמר רבה כל אמת אמת תפסיה להאי :

ה אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים (אמר רבה בר בר חנה) אמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה (דף

פָּנִים אַרוּךְ . עֲנָפְעֶרְט דִיא גְמָרָא אִיךְ וֶעל דִיר זָאגָן . שָׁאפֶּען אוֹיךְ דִיא פְּלֶייצֶעם אַבִּיסוֹל אַיין גִיבּוּגָן אוֹיךְ אַזַייט מָעג מָען . לֶייעֶנָן קְרִיאַת שְׁמַע אִפִּילוּ עֶר אִיז אַיינגִיבּוּגָן אוֹיךְ אַזַייט טָאר מָען אוֹיךְ נִיט . פָּרֶעגְט דִיא גְמָרָא רַבִּי יוֹחָנָן אִיז גִיוֶוען אַיינגִיבּוּגָן אוֹיךְ אַזַייט אוּן דָאס נֶילֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע . עֲנָפְעֶרְט דִי גְמָרָא . רַבִּי יוֹחָנָן אִיז אַנֶערְש וִוי אַלֶע מֶענְטְשֶׁן . עֶר אִיז גִיוֶוען אַדֶיקְער מֶענְטְש . דָאס עֶר נִימּוּזְט לֶיגָן אוֹיךְ אַזַייט וֶען עֶר דָאס נֶילֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע :

ד חוֹזֵר . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא אַז מָען זָאגְט אוּיס קְרִיאַת שְׁמַע אוּן זָאגְט הִי אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת . אַז מָען הַייבְט אָן וַוייטֶער דַאווֶנען . זָאל מָען זָאגָן נָאךְ אַמָאהל אֱמֶת . מָען זָאל אֲנהַייבְּן אֱמֶת וְיַצִיב . אֲדֶער מָען זָאל נִיט זָאגָן נָאךְ אַמָאהל אֱמֶת . נֵאר מָען זָאל אֲנהַייבְּן וְיַצִיב . דָאס רַבִּי אַבָּהוּ גָּזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועגָן עֶר זָאל זָאגָן נָאךְ אַמָאהל אֱמֶת . אוּן רַבָּה גָּזָאגְט עֶר זָאל נִיט זָאגָן נָאךְ אַמָאהל אֱמֶת . אַייגֶער אִיז גִיבֶּאגָן צוּם עָמוּד דַאווֶנען פַּר רַבָּה . דָאס רַבָּה גִיהֶערְט וִויא דֶער חַן זָאגְט צְווִיי מָאהל אֱמֶת . ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת . אוּן אֱמֶת וְיַצִיב . הָט רַבָּה גָּזָאגְט אַלֶע אֱמֶת הָט אָן גִינוּמֶען דָעם מֶענְטְש . מָען דַארְף נָאר זָאגָן אַיין מָאל אֱמֶת . ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת . דֶער נָאךְ זָאל מָען אֲנהַייבְּן וַיַצִיב :

ה אָמַר : עוּלָא דָאס גָּזָאגְט . וֶוער עֶס לֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אָן תְּפִילִין אִיז גָּבַייךְ וִויא עֶר נֶילֶייעֶנְט גָּזָאגְט פַּאלְשֶׁע עֵדוּת אוֹיךְ גָּאט . גָּאט דָאס גִיהַייסָען לֶייגָן תְּפִילִין אוּן עֶר לֶייעֶנְט נִיט . אוּן רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא דָאס גָּזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועגָן עֶס אִיז גִיזַיךְ וִויא עֶר נֶילֶייעֶנְט מַקְרִיב וַיוֶען אַעוֹלָה אָן מִנְחָה . אוּן שְׁלָמִים אָן נְסָכִים . רַבִּי יוֹחָנָן דָאס גָּזָאגְט דֶער וָאס וִויל מְקַבֵּל זַיין אוֹיךְ זִיךְ דִיא מִלּוּכָה פּוּן גָּאט אִין גַאנְצֶען . אַזוֹי וִויא דֶער דִין אִיז . זָאל עֶר אַרוֹיס זַיין זִיךְ רֵיין מַאכֶען . אוּן זָאל וַואשֶׁען דִיא הֶענְט אוּן זָאל לֶייגָן תְּפִילִין . אוּן עֶר לֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע . אוּן זָאל דַאווֶנען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . דָאס הַייסְט עֶר דָאס גִיהַייסָען לֶייגָן תְּפִילִין אוּן דָאס נֶילֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע . דִיא מְרוּכָּה פּוּן גָּאט אִין גַאנְצֶען אוֹיךְ אַלֶע גְרֵייבֶער אַזוֹי וִוי דֶער דִין אִיז :

אָמַר : רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא דָאס גָּזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועגָן וֶועֶר עֶס לֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אוּן זָאל דַאווֶנען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אוּן עֶר וַואשְׁט דִיא הֶענְט אוּן זָאל לֶייגָן תְּפִילִין . אוּן עֶר לֶייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע . אוּן עֶר דַאווֶנְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . דֶערְנָאךְ אוֹיךְ אִיהם דֶער פָּסוּק גְּבַייךְ וִויא עֶר וַואשְׁט גִיבֶּאהט אַמְוּזְבַּח אוּן וַואשְׁט מַקְרִיב גִיוֶוען אַלֶע דָעם מִזְבֵּחַ . אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט . אִיךְ

לא כך שניתי לכם עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא כה אומרין עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו וחמורו שמתו המקום ימלא חסרונך כך אומרים וכו'. תניא אידך עבדים ושפחות אין בספידין אותם. רבי יוסי אומר אם עבד כשר הוא אימר עליו הוי איש טוב ונאמן ונהגה מיגיעו. אמר ליה אם כן מה הנחת לכשרים:

סוי. נאמן נמיתה ונפקא לין קיבין אכות מלא נאבאב. אכנסם יאמן יפקב נאפוקי שבשים: אלא נאבאבם. שבם נכפא נאמל ונאפא:

ן מאבכך. וכמו מלא. תבי קילי דסמיכי שבדיי: נגנות. שבוים. (וכתב כרבינו מאבכך נתני

י **תנן** רבנן אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבעה (אבות) **מאי** מעמא אילימא משום דלא ידעינן אי מראובן קאתינן אי משמעון קא אתינן. אי הכי אמהות נמי לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הבא חשיבי טפי לא חשיבי:

יא **אמר** רבי אליעזר מאי דכתיב (תהלים סג) כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי. כן אברכך זו קריאת שמע בשכך אשא כפי זו תפלה. אם עשה כן עליו הכתוב אומר

אִיר הָאט גִיזָעהן אִיהּ גִיי אַוועק פּוּן אַיִיהּ. אוּן אִיר גַייט מִיר אַלֶיין נָאהּ: הָאבּ אִיהּ דֶען אַיִיהּ גִיט גִילֶערוּנְט. אַז אַייגֶער הָאט אַבְּנַעְכְט אַבְּנַעְנִי אָדֶער אַרֶינְט אַבְּנַעְנִית. אוּן זַייא וָעְנֶען גִישְׁטָארְבֶּען. שְׁטֶעלְט מֶען נִיט־קִין צִוויי שׁוּרוֹת מֶענְטְשֶׁן דֶער בַּעל הַבַּיִת זָאל דוּרְהּ נַייִן זַייִשֶׁען זַייא: אוּן מֶען זָאגְט נִיט אוֹיהּ זַייא אִין בֶּענְטְשֶׁן דִיא בְּרָכוֹת וָואס מֶען זָאגְט אוֹיהּ אַאבֶל. אוּן מֶען טְרַייסְט נִיט דֶעם בַּעל הַבַּיִת אַוּוי וִויא מֶען טְרַייסְט אַאבֶל. נָאר וָום דֶען זָאגְט מֶען אוֹיהּ זַייא. אַוּוי וִויא מֶען זָאגְט צו אַמֶענְטְשֶׁן אז אַאֶקְס אָדֶער אַאַייזִיל זַייגֶער אִיז גִיפַּייגֶערְט. גָאט זָאל דֶער פִּילֶען דַיין שָׁאדֶן. אַוּוי זָאגְט מֶען אוֹיהּ אַקְנַעְכְט אַבְּנַעְנִי אוֹיהּ אַרֶינְט אַבְּנַעְנִית. נָאט זָאל דֶער פִּילֶען דַיין שָׁאדֶן. זָאגְהּ אִין אַבְּרַייגָא הָאבֶּען מִיר גִילֶערוּנְט. אַקְנַעְכְט אַבְּנַעְנִי אָדֶער אַרֶינְט אַבְּנַעְנִית אַז זַייא שְׁטַארְבֶּען. זָאגְט מֶען נִיט אוֹיהּ זַייא קַיין הֶסֵּפֶד. רַבִּי יוֹסִי זָאגְט אוֹיבּ עֶר אִיז גִיוֶוען אַפְּרוֹמֶער קְנֶעכְט. זָאגְט מֶען אוֹיהּ אִיהם עֶר אִיז גִיוֶוען אַגוּטֶער מֶענְטְש אַבַּגְלוֹיבְּטֶער אוּן הָאט גִילֶעבְּט פּוּן זַיין אַרְבַּייט. הָאט מֶען גָאגְט צו רַבִּי יוֹסִי אוֹב מֶען וָועט אַזוֹי זָאגֶען אוֹיהּ דֶעם קְנֶעכְט וָואס עֶר אִיז אַבְּנַעְנִי וָום הָאסְטוּ גִילָאזְען מֶען זָאל זָאגֶען אוֹיהּ פְּרוֹמֶע יוּדֶן:

יא תָּנוּ רַבָּנָן: דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערוּנְט. אָבוֹת רוּפְט מֶען נָאר צוּא דְרַיי. אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב. אוּן מוֹטֶערְס רוּפְט מֶען נָאר צוּ פִּיר: שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל לֵאָה. פֶֿרֶעגְט דִיא גְמָרָא פַֿאר וָואס רוּפְט מֶען אָבוֹת נָאר צוּ דְרַיי. דִיא שְׁבָטִים זָעֶנֶען דָאךְ אוֹיהּ אוּנְטֶערְ אָבוֹת. זָאל אִיהּ זָאגֶען וַויל מִיר וֶוייסֶען נִיט פּוּן וֶועלְכֶען שֵׁבֶט מִיר זָעֶנֶען. פּוּן רְאוּבֵן צוּא פּוּן שִׁמְעוֹן. אוּיבּ אַוּוי וֶוייסֶען מִיר דָאךְ דִיא מוֹטֶערְס אוֹיהּ נִיט פּוּן וֶועלְכֶע מִיר זָעֶנֶען. פּוּן רָחֵל צוּ פּוּן לֵאָה. נָאר זָאגְט דִיא גְמָרָא בִּיז דִיא שְׁבָטִים זָעֶנֶען בֵּיי אוּנְז טַייֶער. אַבְרָהָם יִצְחָק אוּן יַעֲקֹב. זָעֶנֶען בֵּיי אוּנְז טַייֶער. וַויל נָאט הָט מִיט זַיִיא גִירֶעט. רוּפֶֿען מִיר זַייא אָבוֹת. וַוייטֶער וָויא יַעֲקֹב. רָאם אִיז דִי קִינְדֶער זַיינֶע. וַויל מִיט זַיִיא הָט נָאט נִיט גִירֶעט. זָעֶנֶען זַייא נִיט טַייֶער בֵּיי אוּנְז מֶען זָאל מִיט רוּפֶֿען אָבוֹת:

יא אָמַר. רַבִּי אֶלְעָזָר הָט גִזָאגְט וָואס מֵיינְט דֶער פְּסוּק וָואס עֶר זָאגְט אַוּוי בֶּענְטְשׁ אִיהּ דִיךְ בִּיי מַיין לֶעבֶּן. מִיט דֶיין נָאמֶען הֵיבּ אִיהּ אוֹיהּ מַיינֶע הֶענְט. אַוּוי בֶּענְטְשׁ אִיהּ דִיךְ. מֵיינְט מֶען קְרִיאַת שְׁמַע. מִיט דֶיין נָאמֶען הֵיבּ אִיהּ אוֹיהּ מַיינֶע הֶענְט. מֵיינְט מֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אוּיבּ עֶר הָאט אַוּוי גִיטָאהן. עֶר הָאט גִיזֶיעְנְט קְרִיאַת שְׁמַע אוּן גִירַאוּוִינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אוֹיהּ אִיהם זָאגְט דֶער פְּסוּק נָאט זָאגְט אִיהּ בֶּין זַאט פּוּן זַייגֶער קְרִיאַת שְׁמַע

(דף מז) ח"ר רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גננא לר"א אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא בבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזיל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרבי יוחנן קרא ומעה ואינו יודע להיכן מעה יחזור כו' אתא וא"ל אמרו ליה אילו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו :

(מ"ב) מ תנן רבנן עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים . מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו בין שראה אותם עלה לעליה ועלו אחריו נכנס לאפילון נכנסו אחריו נכנס לטרקלין נכנסו אחריו אמר להם כמדומה לי שאתם נכוין בפושרין עכשיו אי אתם נכוים אפילו בחמי חמין לא

ח רַבִּי אַסִּי אוֹמֵר רַבִּי אַסִּי הָאֻמָּן צָרִיךְ אֲמָתַּיִם גִּיבּוּנָן אַחוּפָּה פָּאר רַבִּי אֶלְעָזָר . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר צָרִיךְ גְּנָאזְט רַבִּי אַסִּי . דֶּער וַיילְ אֶיידֶער אִיר וֶועט מַאכֶּן דִּיא חוּפָּה וֶועל אִיךְ גִּין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ הֶערִין תּוֹרָה : וֶועֶר אִיךְ קוּמֶען אוֹן וֶועל אַיִיךְ זָאגֶן . אִיז עֶר גִּיאַנגֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוֹן הָאט גִּיטְרָאפֶּן אַהֲנָא לֶערנִ ט פָּאר רַבִּי יוֹחָנָן . אַז עֶר הָאט גִּיהֶערְט קְרִיאַת שְׁמַע אוֹן הָאט זִיךְ טוֹעֶה גִּיוֶוען . אוֹן עֶר וֶויים נִיט אוֹיף וֶועלכִין אָרְט עֶר הָאט זִיךְ טוֹעֶה גִּיוֶוען . נָאר עֶר וֶויים אַז עֶר הָאט אִין אַמִּיטֶּען פָּרְשָׁה . זָאל עֶר אָנהַיִיבֶּען פּוּן אָנהַיִיבּ פָּרְשָׁה . אִיז רַבִּי אֶלְעָזָר גִּיקוּמֶען אוֹן אוֹג גָּאט הָאט דֶּעם דִּין צוּ רַבִּי אַסִּי מִיט רַבִּי אַסִּי . הָט רַבִּי אַסִּי אוֹג רַבִּי אַסִּי גָּאנְט צִ רַבִּי אֶלְעָזָר . וֶוען מִיר וָואלְטֶּען נִיט מֶעהר גִּיקוּמֶען אַז אִיר וֶועט נָאר זָאגֶן הֶערִין דִּי זַאךְ וָואלְט אוּנְז גִּינוּג גִּי וֶוען :

ט תָּנוּ רַבָּנָן . דִּי רַבָּנָן הָאבֶּען גִּיעֶרוּנְט . אַז אַיינֶער הָאט גִּיקוֹיפְט אַקְנֶעכְט אַבְּנַעְנִי אָדֶער אַדַּיינְקְט אַבְּנַעְנִית . אוֹג וַיִיא וֶועֶנען גִּישְׁטָארְבֶּען . שְׁטַייט מֶען נִיט אוֹיף וַיי מִיט אַשׁוּרָה . אָאבֶּר אַז עֶר גַיִיט צוּרִיק פּוּן קֶבֶר וָואס עֶר הָאט בַּגְרָאבֶּען אַקְנֶעכְט אַבְּנַעְנִי אָדֶער אַשְׁפָּחָה כְּנַעֲנִית דַּארְפֶּען זִיךְ נִיט שְׁטֶעלֶען צְוַוייא שׁוּרוֹת מֶעְנְטשֶׁן . אוֹג דֶּער אָבֶל גַיִיט צְוַוישֶׁען דִּיא שׁוּרוֹת . אוֹג דִּיא מֶעְנְטשֶׁן זָאגֶן צוּם אָבֶל הִתְנַחֵם דּוּא וָאלְטֶּן גִּיטְרַייסְט וֶועֶרִין . אָאבֶּר אַז דֶּער בַּעַל הַבַּיִת גַיִיט צוּרִיק פּוּן דֶּעם קֶבֶר וָואס עֶר הָאט בַּגְרָאבֶּען אַקְנֶעכְט אַבְּנַעְנִי אָדֶער אַשְׁפָּחָה כְּנַעֲנִית דַּארְפֶּען זִיךְ נִיט שְׁטֶעלֶען צְוַוייא שׁוּרוֹת מֶעְנְטשֶׁן . אוֹג מֶען דַּארְף נִיט זָאגֶן צוּ אִיהם הִתְנַחֵם . אוֹג מֶען זָאגְט נִיט אוֹיף וַיִיא דִּיא בְּרָכָה פּוּן דִּיא אֲבֵלִים . אָאבֶּר אַז עֶר גַיִיט צוּרִיק פּוּן בֵּית הַקְּבָרוֹת עֶסְט עֶר דִּיא סְעוּדָה פּוּן פְּרֶעמְדֶע . אוֹג וֶוען מֶען בֶּענְשְׁט זָאגְט מֶען בִּרְכוֹת פַּר דֶּעם אָבֵל . אָבֶּער דֶער בַּעל הַבַּיִת פּוּן דֶּעם עֶבֶד כְּנַעֲנִי אָדֶער סּוּן דִּיא שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית דַּארְף נִיט עֶסֶן דִּיא סְעוּדָה פּוּן פְּרֶעמְדֶע אוֹג מֶען זָאגְט נִיט דִּי בִּרְכוֹת פּוּן אָבֵל . אוֹג מֶען טָרַייסְט נִיט דֶעם בַּעל הַבַּיִת אַזוֹי וִויא מֶען טָרַייסְט אַנְדֶערֶע אֲבֵלִים . מֶען זָאגְט נִיט צוּ אִיהם הִתְנַחֵם דּוּא וָאלְטֶּן גִּיטְרַייסְט וֶועֶרִין . עֶס הָאט גִּיטָאפֶּען אַז דִּיא דִּינְסְט אַבְּנַעְנִית פּוּן רַבִּי אֶלְיֶעזֶר אִיז גִּישְׁטָארְבֶּען וַיֶענֶע תַּלְמִידִים אַרַיין גִּיאַנאנְגֶען צוּא אִיהם . טְרַייסְטֶּען אִיהם . וִויא רַבִּי אֶלְיֶעזֶר הָט וַיִיא דֶער וָואהן אִיז עֶר אַרַויף גִּיאַנאנְגֶען אוֹיף אַאבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּב . וֶענֶען וַיִיא אַרַויף גִּיאַנאנְגֶען נָאךְ אִיהם . אִיז עֶר אַרַיין גִּיאַנאנְגֶען אִין אַקְרֶיעֶע פָּאדֶער שְׁטוּב . וֶענֶען וַיִיא אַרַיין גִּיאַנאנְגֶען נָאךְ אִיהם . אִיז עֶר אַרַיין גִּיאַנאנְגֶען אִין אַנְדֶערֶע אַרַויף גִּיאַנאנְגֶען נָאךְ אִיהם . הָט רַבִּי אֶלְיֶעזֶר גָּאנְט צוּ דִּי תַּלְמִידִים . עֶס הָאט מִיר אוֹים גִּיעֶזֶהן אַז אִיר וֶועט אַיִיךְ אָפּ בְּרִיהֶען אִין וַיאֲרֶעמֶע וָואסֶער . אִיךְ הָאב גִּימֵיינְט אַז אִיר וֶועט פַּר שְׁטַיין אַז מֶען וֶועט נָאר אַוַוינְק טָאהן צוּ אַיִיךְ . דָּאס עֶרְשְׁטֶע טָאהל אַז אִיךְ בִּין נָאר אַוֶועק גִּיאַנאנְגֶען פּוּן אַיִיךְ הָאב אִיךְ גִּימֵיינְט וֶועט אִיר שׁוֹין פַּאר שְׁטַיין אַז אִיךְ וִויל נִיט מֶען זָאל מִיךְ טְרַייסְטֶּן . אִיצְט זָעה אִיךְ אַז אִיר וֶועֶרְט נִיט אָפּ גֶעבְּרִיט אֶפִּילוּ אִין נָאנְץ הַיִיסְע וָואסֶער . וִויא פִּיל טָאהל

בר אשיאן אסור לאדם ליתן שלום לחברו ולצאת לדרך קודם שיתפלל שנאמר (תהלים פה) צדק לפניו יהלך. ואמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק בר אשיאן כל המתפלל ויוצא לדרך. הקדוש ברוך הוא עושה לו חצציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו:

יג **אמר** רבי (יונה אמר רבי) זירא כל הלן שבעה לילות בלא חלום נקרא רע שנאמר (משלי יט) ושבע ילין בל יפקד רע. אל תקרי שבע אלא שבע. אמר ליה רבי (אחא בריה דרבי) חייא בריה דרבי אבא הכי אמר רבי (חייא אמר רבי) יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע:

(דף נז ע"ב) יד **רבי** (אליעזר) [אלעזר] בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה שלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה. רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותתלבש ברהמיך

יִצְחָק בַּר אַשִׁיאָן הָאט נָאנְט. אַסָּעְנְטְשׁ טָאר נִיט גֶעבִּין שָׁלוֹם צוּ זִין חָבֵר אוּן טָאר נִיט אַרַיִים גֶיין אִין וֶועג אַיידֶער עֶר דַאווֶינְט. אַזוֹי וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט. פָּרֵישֶׁר דַאווֶענְן, נָאךְ הָאט נָאנְט רַב אִידִי בַּר אָבִין. רַבִּי יִצְחָק בַּר אַשִׁיאָן הָט נָאנְט וֶועֶר עֶם דַאווֶינְט פְּרִישֶׁר דֶער נָאךְ גֶייט עֶר אִין וֶועג מוּהט נָאט פּוּן זַיינֶעם וֶועגְן וָאם עֶר הָט נִיבֶּארְפְּט טָאהן: אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. אַז דָס דַאווֶענְן גֶייט פַּר אִיהם. אַיידֶער עֶר גֶייט אִין וֶועג דַאווֶינְט עֶר פְּרִישֶׁר. טוּהט גָּ.ט זַיינֶע טְרִיט אִין דֶם וֶועג וואו דֶער מֶענְטְשׁ גֶייט. דָאם הַייסְט נָאט גִּיט מִיט דֶם מֶענְטְשׁ אִין זַיין וֶועג אוּן עֶר אִיז מַצְלִיחַ:

יג אָמַר. רַבִּי זֵירָא הָט נָאנְט אַז אֵיינֶער נֶעכְטִיגְט זִיבֶּען נֶעכְט אָן אַחֲלוֹם וֶועְרְט עֶר גְּרוּפְן אַשְׁרֶעכְטֶער. אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט וְשָׂבֵעַ לָיִן בַּל יִפָּקֵד רָע מָען זָאל נִיט לַיינֶענְן וְשָׂבֵעַ. זִיבֶּען. זָאגְט דֶער פָּסוּק וֶועֶר עֶם נֶעכְטִיגְט זִיבֶּען נֶעכְט. אוּן עֶר וֶועְרְט נִיט נִידֶיינְקְט פּוּן הַיסֶעל כִּיט אַחֲלוֹם. אִיז עֶר אַשְׁרֶעכְטֶער. רַבִּי אַחָא דֶער זוהן פּוּן רַבִּי הַייא דֶער וואו הָט נָאנְט צוּא רַבִּי יוֹנָה אַזוֹי הָאט נָאנְט רַבִּי חִייָא: רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט דֶער וָאם מַאכְט זִיךְ זָאט מִיט הַתּוֹרָה אַיידֶער עֶר גֶייט שְׁלָאפְן. אוּן עֶר שְׁלָאפְט. זָאגְט מָען אִיהם נִיט קִין שְׁלָעכְטֶע זָאכֶן אִין חֲלוֹם. אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט אַז עֶר נֶעכְטִיגְט זָאט מִיט הַתּוֹרָה וֶועט עֶר נִיט גִידֶיינְקְט וֶועְרְן צוּ שְׁכֵנְיָה. רַבִּי אֶלְעָזָר. דֶער נָאךְ וויז עֶר הָאט אוּיס גִילֶאזְט שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה הָט עֶר אַזוֹי גָּנָאנְט. עֶם זָאל זַיין דֶער וויל֗ען פַּר דִיר נָאט אוּנְזֶער נָאט. דוּא זָאלְסְט מַאכֶן רוּהֶן אִין אוּנְזֶער מַיִיל (אִין וָאם מִיר הָאבֶּן) לִיבְּשָׁאפְט אוּן בְּרִידֶערְשָׁאפְט פְרִידֶן אוּן פְּרִיינְדְשָׁאפְט. אוּן דוּא זָאלְסְט מֵעהרִין אוּנְזֶערְע אֶרְטֶער וואו מִיר וואוֹנֶען מִיט תַּלְמִידִים. אוּן זָאלְסְט בִּגְלִיקְן אוּנְזֶער סוֹף. מִיר זָאלֶען זֶעהן צוּם סוֹף דִי זָאכֶן וָאם מִיר הָאבֶּן גֶיהָאפְט דֶער צוּ. אוּן דוּא זָאלְסְט טָאהן אוּנְזֶער חֶסֶד אִין גַּן עֵדֶן. דוּא זָאלְסְט אוּנְז בְּרֶייטֶן מִיט אַנְגוֹטֶן חֲבֵר מִיט אַנְגוֹטֶן גְּיזָאנְקֶן אִין דִין וֶועְקֶט. אִין דֶער פְּרִיה אַז מִיר וֶועֶלֶן אוֹיף שְׁטֶיין זָאלֶן מִיר גֶעפִּינֶען אוּנְזֶער הַארְץ צֶיטֶערְט אִין כּוֹלָא פַּר דִין נָאמֶן. אוּן עֶם זָאל קוּמֶען פַּר דִיר אוּנְזֶער וֶועלֶן צוּ גוּטֶן.

יד רַבִּי יוֹחָנָן דֶער נָאךְ וויא עֶר הָאט אוּיס גִילֶאזְט שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה הָאט עֶר צוּזַי

בזכות"ו . כזכות חנה כפי והתפללו לנוכח דקך לתפס : שנותל כ' עולמות . דעזה"ו כה"ם והעולם כלה כתפלה ע"כ) :

תדלו לכם מן כתדם . כיון לכם לעסוק בכנוד כתדם מקום גם פתפסקי בכנוד כתדם דתי לנו כני למה ניה נהנה . ושמואל לא דריש ניה לשון נמה אלא מתפני נמה השכינו לזה שהקדימה כבודו לכבודו : שואל מפני כבנוד . ובח ק"ב קודם התפלה סוא ויקרני שואל : הרגמו רבי לנוח . לנוח דכר זשמואל התכרי מתשבים לפתחו לנוח פנע בו בדרך שואל . ס"ג אמר רב לידי כך לנוח לאדם שיהא מפיו עד שיתפלל כך לנוהן אמור לו לאדם לעשות תפיו עד שיתפלל

אומר (שם) כמו חלב ודשן תשבע נפשי . ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העולם הזה והעולם דבא שנאמר (שם) ושפתי רננות יהלל פי (שני רננות הללו לפה אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא) :

(דף יד) **יב אמר** רב כל הנותן שלום לחברו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר (ישעיה ג) חדלו לכם מן האדם אש ר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה . ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה . מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב הרגמא רבי אבא במשכים לפתחו . אמר רבי יונה אמר רבי זירא כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל עשאו במה . אמרו ליה במה קאמרת אפר להו לא אמור קאמינא . כדרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק בר

בַּיְיעָנְעֶן אוּנ פּוּן אַיְיעֶר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה דַאוּנְען . אַזוֹי וויא אִיךְ בִּין זָאט גְיוֶוען וֶוען וָעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְיִשְׁטַאנְען . פּוּן דִי חֻכָּה פּוּן דִי שְׁכָמִים אוּנ פּוּן דִיא אֵשׁ פּוּן דִיא עוֹלוֹת והרי"ם) . דָּעֶר וָואם וֶועלְט וָואם וֶועט קוּמֶען : אזוי וויא דָּעֶר פְּסוּק זָאגט מַיינֶע לֶעפְצִין אוּנ מַיין מויל לוּבֶּן צוּ נָאט טִיט צְוַוייֶערְלֵיי נִיזָאנְג . פַּאר וָואם צְוַוויי עֶרְלֵיי נִיזָאנְג . אַיין נִיזָאנְג אוֹיף דִי וֶועלְט . אוּנ אַיין נִיזָאנְג אוֹיף דִי וֶועלְט וָום וֶועט קוּמֶן :

יב אָמַר . רַב זָאגְט וֶען אַיינֶער גִיט שָׁלוֹם צוּ זַיין חֲבֵר פַּאר דֶעם דַאוּנְען . וֶעֶר זָאגְט צוּם אִיהם שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם . אָדֶער גוּט מָארְגֶען . גוּט שַׁבָּת . גוּט יוֹם טוֹב) . אִיז גְלֵיךְ וויא וֶעֶר וָואלְט גֶעמַאכְט פּוּן זַיין חֲבֵר אַבָּמָה . דָּאם אִיז גְלֵיךְ וויא אַיינֶער הָאט אַמְבָּחַ מַקְרִיב צוּ זַיין אוֹיף אִיהם קָרְבָּנוֹת . אוּנ עֶר פַּאר לָאזְט דֶעם כִּוַּנְתָּם . אוּנ מַאכְט אַבָּמָה מַקְרִיב צוּ זַיין אוֹיף אִיר קָרְבָּנוֹת . אַזוֹי דֶעֶר מֶענְטְש הָט אַשׁוּהל צוּ בֶּעטֶן דָּארְט פַּאר נָאט עֶר זָאל אִים גֶעבֶּן וָאם עֶר דָארְף . פַּאר לָאזְט עֶר דִי שׁוּהל אוּנ גִיט חֲנֻנָּה זַיין חֲבֵר עֶר זָאל אִיהם גֶעבֶּן וָאם עֶר דָארְף . אַזוֹי וויא דֶעֶר פְּסוּק זָאגְט אִיר זָאלְט אַיִךְ פַּאר מֵיינֶען צוּא גִיין צוּא אַמֶּענְטְשִׁין וְאִיהם גֶעבֶּן שָׁלוֹם . אַיינֶער אִיר זָענְט גִיוֶוען מְרַפְּלֵל זַיין צוּ נָאט אִיהם הָאט דָּאךְ אוֹיךְ נָאט הַיינְט צוּרִיק גִינֶעבֶּן זַיין נְשָׁמָה אַזוֹי וויא סָען הָאט זִיא דִיר צוּרִיק גִינֶעבֶּן . טִיט וָואם אִיז עֶר גֶרֶעֶסֶער פַּאר דִיר . וָאלְט גִיט לַיְיעָנֶען בַּמָּה טִיט וָואם . נָאר זָאלְט לַיְיעָנֶען בְּמָה . אַז דוּא גַיְיסְט צוּ זַיין חֲבֵר אִיהם גֶעבֶּן שָׁלוֹם פַּאר דֶעם דַאוּנְען . אִיז גְלֵיךְ וויא דוּא וָאלְט אִיהם גֶעמַאכְט פַּר אַבָּמָה וויא פְּרֶיעֶר . אוּנ שְׁמוּאֵל זָאגְט טִיט וָום הָאלְט דֶעם מֶענְטְש גֶעמַאכְט חָשׁוּב . אוּנ גָאט הָאלְט גִיט חָשׁוּב גֶעמַאכְט . הָט רַב שֵׁשֶׁת גִיפְרֶעגְט . אַז עֶר לַיְיעָנְט קְרִיאַת שְׁמַע . צְוִוישֶׁען אַיין בַּרְשָׁה אוּנ דִיא אַנְדֶערֶע . מֶען עֶר פְּרֶעגְען שָׁלוֹם צוּ אַז אַמֶּענְטְש וָואם עֶר דָארְף אִיהם אֲפִ גֶעבֶּן כְּבוֹד . אוּנ אַז דֶעֶר מֶענְטְש הָאט אִיהם גִיפְרֶעגְט שָׁלוֹם . אִיז גֶעוויס אַז סָען עֶר גִיפְרֶעגְט אִיהם שָׁלוֹם . אוּנ קְרִיאַת שְׁמַע אִיז דָּאךְ פַּר דֶעם דַאוּנְען . וויא מֶען עֶר פְּרֶעגְען שָׁלוֹם . הָאט רַבִּי אַבָּא גִיעֶנְפְּ עֶרְט וָואם כִּיר זָאגְען אַז סָען מָאר נִיט גֶעבֶּן שָׁלוֹם צוּ זַיין חֲבֵר אֱהֱיִים . אָבֶּער אַז עֶר מְרֶעגְט זַיין חֲבֵר . מֶען עֶר אִיהם גֶעבֶּן שָׁלוֹם פַּר דֶעם דַאוּנְען . רַבִּי יוֹנָה הָאט גָאזָגְט פּוּן רַבִּי זֵירָאם וֶועגְן . אַז אַיינֶער גִיט שָׁלוֹם צוּ זַיין חֲבֵר פַּאר דֶעם דַאוּנְען . הָט עֶר אִים נִיכְאַבְט פַּר אַבָּמָה . הָט סָען צוּ אִיהם גָאזָגְט דוּא זָאגְט נָאר עֶר הָאט אִיהם גֶעמַאכְט פַּר אַבָּמָה מֵעדֶר נִיט . הָט רַבִּי יוֹנָה צוּ זֵי גוּאזָגְט אִיךְ זָאג סָען מָאר נִיט גֶעבֶּן שָׁלוֹם צוּ אַמֶּענְטְשִׁין פַּאר דֶעם דַאוּנְען . אַזוֹי וויא רַב אִידִי בַּר אָבִין זָאגְט . וָוארום רַב אִידִי בַּר אָבִין הָאט גוּאזָגְט רַבִּי

רקיימי מצוצי עליה דרבי . רב ספרא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשים שלום (דף יז) בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקים לשמה בין עוסקים שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון מלפניך שיהיו עוסקין לשמה :

טז רבי אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה :

יז רבי אלכסנדראי בתר צלותיה אמר הכי . רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה וכו' . יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתכניעו מלפנינו ומאתרינו ונשובה לעשות חקי רצונך בלבב שלם . מר בריה דרב הונא בתר צלותיה אמר הכי אלהי נצור לשוני מרע וכו' . עד צורי וגואלי :

יח רבא בתר צלותיה אמר הכי אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלמה יהי רצון מלפניך שלא אחטא עוד וכה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי

ולנקמה לכל המעומדים עליו : כפמליא של מעלה : כחמונת שרי סעודתי מוכנים כשמשרתים שם תעשה מתנגדים מיקף ים קטנה בין סעודתי מוכנים כדכתיב (דניאל י) (ואתי עומד) ושנה מלמוד להגיד עם שר פרס : וכפמליא של מטה . כמונת שמכניסים בקרן מזרח . כזויות מזרח : ומי מעכב . שמין לו עובין לכוך : שלום בעיסה . ר"ח שבלבו שמתעסק ביצה כדלמי . על סיימי תשוב ותגון לעיות מזר : ועכשיו שנוצרתי . מה שהיצורני שרי לי כשלו על מלאכתי ק"ו בשחיתי עפר לפי : מרק . כלה והתם :

רַב סַפְרָא רַעַר נָאךְ וויא עֶר הָאט אוים גיכאזט שמועה עשרה הָאט עֶר אזוי גזאגט עם זָאר זַיין רַעַר וויֶלען פַאר ריר נָאט אוועקגיין נָאט : דוא זָאלסְט טָאהן שָׁרִים צְווישֶׁען דיא שָׂרִים וָאם זָענען אין היכעל אוג צְווישֶׁען דיא שָׂרִים וָאם זָענען אויף דיא עֶרד . אוג זָאלסְט טָאהן שָׁלום צְווישֶׁען דיא תַּלְמִידים וָאם לֶערנען תורה . כַּייא זַייא לֶערנען לְשֵׁם מִצְוָה . סַי זַייא לֶערנען ניט לְשֵׁם מִצְוָה : אוג לַי וָם לֶערנען ניט לְשֵׁם מִצְוָה . זָאל זַיין רַעַר וויֶלען פון פַּר ריר גָאט אז זַיי זָאלען לֶערנען לְשֵׁם מִצְוָה :

טז רַבִּי אַלכְּסַנדְרי הָאט נָאךְ דֶעם דָאווענען אזוי גיזָאגט עֶם זָאל זַיין רַעַר וויֶלען פַּר ריר נָאט איינֶעזר נָאט דו זאלסְט אונז שְׁטֶעלין אין אַכיכטיגען וויינקעל אוג זָאלסְט אונז ניט שְׁטֶעלין אין אַפּינסְטֶערין וויינקעל . אוג עֶם זָאל ניט וַייא טָאהן אונזֶער האַרְץ . אוג אונזֶערע אויגען זָאלען ניט פִּינסְטֶער וֶערין . אַנדֶערע זָאגין די תְּפִלָּה הָאט רַב הַמנוּנָא מְתַפֵּלֵל גיוֶוען . אוג רַבִּי אַלכְּסַנדְרי הָט מִתְפַּלֵּל גיוֶוען אין אַנדֶער הֲפָלָה :

יז רַבִּי אַלכְּסַנדְרַאי הָאט נָאךְ דֶעם דָאווענען אזוי גיזָאגט הָאר פון אַלֶע וועלטען עֶם איז בֶּעוואוסְט פַּר ריר אז מִיר וויֶלען טָאהן ריין וויֶלען אוג וועֶר פֶּערהָאלט דיא זָאהֶרקייט וָאם אין די טַייג : רֶעך יֵצֶר הָרָע וָאם אין אונז . אוג וָם מִיר וָענען אין גָלוּת . עֶם זָאל ריין רַעַר וויֶלען פַּר ריר נָאט אונזֶער נָאט דו זָאלסְט אונז אונטֶער טענִיג מַאכען פַּר אונז אוג נָאךְ אונז : וָענען מִיר אונז צוריק קֶערין מִיט רֶעם נָאנצען הָארץ צו טָאהן דיא גיָענין וָאם ריין וויֶלען הָאט גיבָּאטען דָארוִיך מֶען זָאל זַייא טָאהן :

כַּר רַעַר זאהן פון רַב הוּנָא נָאךְ זַיין דָאווענען הָאט עֶר אזוי גיזָאגט אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע אוג וויא וַייטֶער שְׁטֵייט בַּיז צוּרִי וְגוֹאֲלִי :

יח רָבָא נָאךְ זַיין דָאווענען הָאט אזוי גיזָאגט כַּיין נָאט אַייֶער איךְ בין בַּשַׁאפֶען גיוָואָרען, בין איךְ נִיט וָערט גיוֶען איךְ זָאל בַּשַׁאפֶען וָערין . אוג איצְט אז איךְ בין בַּשַׁאפֶען גיוָואָרען איז גְלַייךְ וויֶ איךְ וָאלט גָאר ניט בַּשַׁאפֶען גְוָואָרין . וָוען איךְ לֶעב נָאךְ בין איךְ עֶרד נָאךְ כַּיין טויט בין איךְ נָעווִיס עֶרד . איךְ בין פַּר ריר נָאט אזוי וויא אַבֶּלי וָאם זַיא איז פוהל מִיט שַׁאנד. עֶם זָאל זַיין רַעַר וויֶלען פַּר ריר נָאט איךְ זָאל שוין ניט מֶער זִינדִיגען . אוג וָם איךְ האָב שוין

והן נפרשים כנגד עינו : ומעזות פנים . שאינו נכלם מפני מי שהוא : ומשחית כדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית . ואף על גב דקיימי

ברחמיך ותכבסה בעוך ותתעטף בחסידותך ותתאזר בחגינותך ותבא לפניך מדת טובך וענוותנותך . רבי זירא בהר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו . רבי חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנתנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו . רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלמה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו כל משאלות לבנו לטובה :

מתן רבי בתר צלותיה אמר (הכי) יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתצילני מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע וכפנע רע מחבר רע מיצר רע משכן רע ומשטן המשחית כדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית . ואף על גב דקיימי

נאנט עם זאל זיין דער ווילען פאר דיר נאט אונזער נאט . דוא זאלסט זיך ניין קוקען אויף אונזער שעמען נאט מיר שעמען אונז פון אונזערע עבירות . דו זאלסט קוקען אונזער שלעכץ וויא שלעכט אונז איז . דוא זאלסט זיך ון קוייגען מיט רחמנות . דוא זאלסט זיך צו דעקן מיט דיין שמאראקייט . דוא זאלסט זיך איינווינקען אין דיינע תסידות . צו טאהן מיט אונז חסד . דוא זאלסט זיך ון גורטען אונז צו גענדין מתנות אומזיסטיקע . אוג עם זאל קומען פאר דיר דיינע נוטע מדות אוג דיינע ענוות . רבי זירא דער נאך ויא ער הט אויס גילאוט שמונה עשרה האט ער אזוי נזאנט עם זאל זיין דער ווילען פאר דיר נאט אונזער נאט : מיר זאלען ניט זינדיגען . אוג מיר זאלען אונז ניט דארפען שעמען פר אונזערע עלטערין . רבי חייא דער נאך ויא ער האט אפ גידאוויגט שמונה עשרה הט ער אזוי נזאנט . עם זאל זיין דער ווילען פאר דיר נאט אונזער נאט . דיין תורה זאל זיין אונזער ארבעט . מיר זאלען ניט דארפען טאהן קיין אנדער כלאבה נאר ערענען . אוג עם זאל ניט ווי טאהן אונזער הארץ . אוג עם זאל ניט פאר פינסטערט ווערין אונזערע אוגען : רב ווען ער האט אפ גידאוויגט האט ער אזוי נזאנט עם זאל זיין דער ווילען פאר דיר נאט אונזער נאט . דוא זאלסט אונז געבין לאנג לעבין . אלעבין פון שלום . אלעבין פון גוטס . אלעבין פון בענשונג . אלעבין פון פרנסה . אלעבין עם זאל נישטארקט ווערין אונזערע בייגער . אזוי אלעבין אז מיר זאלען מרא האבין צו טאהן אעבירה : אזוי אלעבין אז כיר זאלען ניט פאר שעמט ווערין . אזוי אלעבין או מיר זאלען רייך ווערין אוג מיר זאלען האבין כבוד . אזוי אלעבין אז מיר זאלען אליבשאפט צוא דיא תורה . אוג מיר זאלען מיקא האבין פאר נאט . אזוי אלעבין אז דוא זאלסט ער פילען אלץ ום אונזער הארץ בעט בי דיר צו נוטען :

מתן רבי ווען ער האט אפ גידאוויגט הט ער אזוי נזאנט . עם זאל זיין דער ווילען פאר דיר מיין נאט אונזער נאט פון מיינע אלטערין . דוא זאלסט מיך מציל זיין עם זאל קיינער ניט האבען קיין העזה נענין מיר אוג איך זאל ניט האבען קיין העזה נענין זיין אנדערין דו זאלסט מיך מציל זיין פון אשלעכטען מענטש . אוג פון אשלעכט בגעגעניש . פון אשלעכטין חבר . פון שלעכטע גידאנקין . פון אשלעכטען שבן . אוג פון שטן ער זאל אונז ניט פאר בארבן פון אשווערע דין תורה . אוג פון אשווערין בעל דין ווען ניט האלטען קיין דין תורה סיי ער איז אזוד . אוג סיי ער איז ניט קיין יוד . אפילו עם ווענין נישטאנען עקצטע פון מקך כיי רבי אוג טען האט איהם נעהיט . פון דעסטווענין האט ער מתפלל גיוועזן צו נאט אז נאט זאל איהם הטען . ווארום אז נאט ווען ניט היטען ווען ניט העקפין דיא היטונג פון מענטשין .

וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל שעה. מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה. אני מלאכתי בעיר. והוא מלאכתו בשדה. אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו. כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אין אני מתגדר במלאכתו שמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט. שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם עורם ביראה מענה רך ומשיב חמה ומדבר שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם. ואפילו עם עובד כוכבים ומזלות בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות. אמרו עליו על רבי יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו עובד כוכבים ומזלות בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ובאמו או ברבו או בכי שגדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר (הסלים קיט) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת

זיך הייליגען דוא זאלסט נית קאבען קין שוידד אוג קין זינד. ווען נאט זיין מיט דיר צוא יעדער צייט. עם איז גיוועז גיוואוהנט אין מויל פון דיא רבנן אין יבנה. די רבנן פון יבנה פלעגן דאם אלע טאהל זאנן איך בין בשאפען פון נאט איג מין חבר דער עם הארץ איז אוך בשאפען פון נאט. איך טוה מין מלאכה אין שטאט אוג ער טוהט זיין מלאכה אין פעלר. איך שטיי אוף פריה צו מין ארבעט אוג ער שטייט אוף פריה צו זיינע ארבעט. אזוי ווי ער וויל נית אן נעמען מין ארבעט אזוי וויל איך נית אן נעמען זיין ארבעט. טאמער וועסטו זאגין אז ער וואלט נעמען מין ארבעט וואלט ער קין שכר נית האבען. וואהרום ער וואלט דאך נית נעקענט אזוי גוט לערנען וויא איך. מיר האבען גיליערנט סייא אייגער לערנונג פיל. אוג ער פר שטייט גוט די תורה. אוג סי אייגער לערונג ווינינ. ווייל ער קען נית טעהר קערנען. אוג ער פר שטייט נית אזוי גוט. ווייל ער קען נית בעסער פאר שטיין אויב זיין האר מיינט צו לערנען אזוי ויא נאט האט גיבאטין. האבען ווי בייערע אנדייקען שכר. עם איז גיוואוהנט אין דיא מויל פון אבוי. אבוי פלעגט דאם אלע טאהל זאנן אייבעג פירען דיא כורא פון נאט מיט חכמה. ער זאל וניין אנפערין. אוג ער זאל וועהן אין צו שטלען יענעסם בעם. אוג ער זאל רייד שלום מיט זיינע ברידער אוג מיט זיינע קרובים אוג מיט אלע מענטשין אפילו ער טרעפט אעובר גלוגים אין גאם זאל ער מיט אים אוף רייד בשלום ער זאל זיין נעקיבט בי נאט אין היסער אוג ער זאל זיין גלוסטיג אוף די ערד אונטען ער זאל זין אנגינוטע בי אלע מענטשין. מען הט גיזאגט אוף רבן יוחנן בן זבאי עם האט קין נית גיטראפען אז אסענטש זאל אים גיבעבין פריד שלום. נאר ווען ער האט גיזוהן האט ער אים גיבעבין שלום אפילו ער האט גיטראפען אעובד גילוגים אין גאם האט ער אים אוף גיגעבין שלום עם איז גיוואוהנט אין די מויל פון רבא. רבא פלעגט דאם אלע טאהל זאנן מען דר תכלית פון התורה לערנען איז נאר מען זאל ווייסן אז מען איז זינניג אוג מען דארף תשובה טאהן אוג מען זאל טאהן גוטע מעשים. דער מענטש זאל נית זין אזוי. ער ווען לערנען תג"ך משניות אוג ווען מבוה זיין זין פאטער אדער זין מוטער אדער זין רבי אדער איין אנדערין ווען איז גרעסער פאר אים חכמה. אדער אז עטלכע חכמים האבין זיך גיצייכט צו זיין זאך אוג גימאכט אתקנה ווען ער ווילין מבטל זיין זיערע רייד. דאם טאר מען נית. אזוי ויא דער פטוק זאגט דיא ערשטע חכמה איז מען זאל מורא האבען פאר גאט. די מורא פון גאט גיט אין דעם מענטש אגוטען פערשטאנד ער זאל ווייסן צו טאהן ווען גאט הייסט. די

נפיון: מאי. סעופק נפוסק כניס מאי: והכתי כניס. וכן תכרי עם כתרן כניס מוח (ופיכ"ת בתוספות כלומר יש לך לכתוב כן מוכ לגב פסוח לכרכות בפוכס כמוהי וכיס ממעיט ואין לך ס"ב: שניט. שיש שכר לממעיט כמו למרכס ובגבד מיכיין לבו מ' ואלך קיבעות היא שניט בסוף מנחות ע"כ: עכוס כירלח. להפניט כל מיני עכמה לירלח כוולתו: מבלים מכמס. מיקרי

כי הוא מכסיף ספר ליזב . על שם שליזב נפשך נפשם מיב : מרגלא בפומיה . דכר זה סיס רגיל ידי יסורים וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטא ביום הכפורים :

יט רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך בזמן שבית המקדש היה קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומהכפר לו ועכשיו ישבתי בתעניתי ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעטו כאלו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני :

כ (אמר) רבי יוחנן כי הוה מסיים (רבי מאיר) ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עוסקים אשרי (אדם) מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז) טוב שם משמן טוב וגו' . מרגלא בפומיה דרבי מאיר גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתותי יום יום נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי . שמור פיך מכל הטא ומהר וקדש

גָעזינדיגט גָעגען דיר זָאלכטאו אָפּ מָעקען מיט דייגָע קיל רַחֲמָנוֹת אָבּגָער גיט דוּרְךְ יְסוּרִים אוּג אוֹיךְ גיט דוּרְךְ שֶׁעכטָע קְרַאנקייטען . אוּג דָאס אִיז דַיא וִידוּי פוּן רַב הַמנוּנָא זוּטָא אוּם יום כִּפּוּר :

יט וָועו רַב שֵׁשֶׁת הָאט גיפֿאסט דָער נָאךְ וויא עָר הָאט אָפּ גידַאוועגט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הָאט עָר זַאוֹי גיזָאגט בַאר פוּן זַאָך וָועלכטיו עם אִיז אַנפֿאַנגקט פַאר דיר אִין דָער צַייט וָאס דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גישטַאנדן אַז אַמָענטש הָט גָעזונדיגט הָט עָר בַּקָריב גיוֶען אָקרבָּן : מָען אִיז גיט הֶערט מַקְרִיב פוּן קָרְבָּן נָאר דִי חֵלֶב אוּג דִי בְּרוּט אוּג דָער מִיט וועָרט פַּר גָעבּוּן דִי עֲבוֹדָה . אוּג אִיצְט אַז דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גיט דָז בִּין אִיךְ גיזָעסען אִין אַתַּעְנִית . אִיךְ הָאב גיפאסט אִיז וַייגיגָער גיזָואָרן מִין פָּעטָס אוּג בְּרוּט אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ אוּג דוּא זָאלְסט מִיךְ בְּווִילִיגָען :

כ אַז רַבִּי יוֹחָנָן הָאט אוים גיָערוּנט דָעם סֵפֶר אִיוֹב הָאט עָר אַזוֹי גיזָאגט דָער סוֹף פוּן מָענטשִׁין אִיז צוּם שְׁתַּארְבָּן אוּג דָער סוֹף פוּן אַבַּהֲמָה אִיז מָען זָאל אִיהר שָׁעכטִין אוּג דִי בְּהֵמוֹת וָאס מָען שֶׁחֲטְט וויא גיט שְׁחֲיטָען זִי זָאלִין אַלֶיין פֵּייגָרען . וואהר צוּ דָעם הָאם עָר אִיז דָער צוּיגָען גיזָואָרן אִין דִי תוֹרָה . עָר לֶערוּנט תּוֹרָה פוּן קִינדוַויז . אוּג עָר מַאטָערט זִיךְ אִין דִי תוֹרָה . אוּג עָר מַאכְט אַפַּרַנְגִינָען צוּ נָאט מִיט זַיין תּוֹרָה לֶערנָען . אוּג עָר אִיז דָער— צוּיגִין גיזָואָרָן מִיט אַנוּטָען נָאמָען אוּג עָר אִיז אַוועק גינַאנגָען מִיט אַנוּטָען נָאמָען פוּן דִיא וָועלְט . אוֹיךְ אַזוֹי אַיין מָענטש הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ גיזָאגט מִיט זַיין חָכְמָה אַנוּטָער נָאמָען אִיז בְּעסָער וויא גוּטָע בּוֹיכאֵייל . עָם אִיז גיוֶען גיווואוהנט בַּייא רַבִּי מֵאִיר אִין מוּיל . רַבִּי מֵאִיר פְלֶעגְט דָם אַלֶע מָאהל זָאגָען דוּא זָאלְסט לֶערנָען מִיט דַיין נַאנצָען הַארְץ אוּג מִיט דַיין נַאנצָע נְשָׁמָה . וָאוֹי וויא דָער דִין אִיז אַז אֶפִּילוּ אַקְרַאנְקער אוּג אֶפִּילוּ עָר הָאט גְרוֹיסָע יִסּוּרִים מוּז עָר אוֹיךְ לֶערנָען תּוֹרָה . דָאס אִיז בְּכֵדְ לְבָבְךָ . דִי גְמָרָא זָאגְט אוֹיף דָעם פָּסוּק אָדָם כִּי יָמוּת בָּאוֹהֶל . דִי תּוֹרָה הָט גיט־קִין קִיום בַּייא צַאנְשָׁטש . נָאר בַּייא דָעם וָואס וָאכְּט אַוועק זַיין לֶעבּוּן פַּר דִי תּוֹרָה . דָאס אִיז בְּכָל נַפְשְׁךָ . דָער מֶענטש זָאל לֶערנָען עָר זָאל וויסָען וויא צוּ גַיין אִין דִי וועג פוּן נָאט . עָר זָאל קְלַאפְּען אוֹיף מִיגָע אַלֶע מָאל . דָאס הַייסְט עָר זָאל אַלֶע מָאל קוּמָען וָאין בהמ"ה . הִיט דַיין צוּנג פוּן שְׁלֶעכטָס אוּג דַייגָע לֶעפצָען זָאלְסטוּ הִיטָען פוּן צוּ רַיידָען פַארְשֶׁע רַייד הִיט מַיין הוֹרָה אִין דַיין הַארְץ מִין מוֹרָא זָאל אֵייבִּיג זַיין גֶעגָען דַייגָע אוינין הִיט דַיין מוּיל פוּן אַלֶע־עֲבֵירוֹת וָוָם קָען קוּמָען דוּרְךְ דַיין מוּיל . דוּ זָאלְסט זַיין אוּג זָאלְסט

חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים וצעמיך ירוצו לשמוע דברי עהיק יומין. כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי רבי שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי (מגילה קמד) אלופינו כסובלים.

רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר הד אכר אלופינו בתורה וממובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות וכסובלים ביסורין (ע"ב) אין פ"ץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי. ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל. ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי. ברהובותינו שלא יהיה בינינו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים. (ישעיה מז) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו ניזונין בצדקה והם ניזונין בזרוע ואידך אמר כל העולם ניזונין בזכותן והם אפילו

זַיין אוֹיף אַייבּיג בּיז מָשִׁיחַ וועט קוּמען אוּן בּיז הְּחִיַּת הַמֵּתִים. דַיין הָאָרץ וָאל טראכטען פַאר שְׁטַאנדִיגע וַאכען. דַיין מוּל וָאל רַייכען חָכְמָה. אוּן דַיין צונג וָאל זִינגען צו וָאט. דַייַע בְּרֵעמְען וָאלען קוּקען גְּלַייךְ אִין דִיא הוֹרָה. דוּא וָאלסְט נִיט הָאבּען קַין טָעוּת אִין אַרַין. דַייַע אוֹיגען וָאלען לַייכְטְען אִין דִיא יִיכְטִיגְקִייט פּוּן דִיא תּוֹרָה. אוּן דַיין פָּנִים וָאל בַייכְטְען אַוּוי וויא דִיא קְלָארְקִייט פּוּן הִימְל: דַייַע עָפּצִין וָאלען רַייכען וויסֶענשאפְט. אוּן דַייַע ניר וָאלען זִיךְ פְּרֵייען מִיט דַייַע גְּלַייכְקִייט וָאם דוּא וועלְסְט טָאהן. אוּן דַייַע טריט וָאלען לוֹיפּען צוּ הָעֶרֶן דִיא רַייד פּוּן גָאט וָאם עֶר אִיז אַלְט אִין טָעג. אַז דִי תַּלְמִידִים פּוּן רַב חִסְדָּא פְלֶעגְן אַוועק פּוּן זַייעֶר רַבִּי רַב חִסְדָּא אוּן אַנדָערע וָאגְן אַז דִיא תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי פְלֶעגְן צַוועק גַיין פּוּן זַייעֶר רַבִּי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי. הָאבּען זַייא צוא אִיהם גָּזָאגְט דֶעם פְּסוּק אַרוּפּינוּ מְכוּבָּדִים אֵין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת וְאֵין צְוָחָה בִּרְחוֹבוֹתֵינוּ:

רַב אוּן שְׁמוּאֵל קְרִיגָען אִין פְּשַׁט פּוּן דֶעם פָּסוּק. אוּן אַנדָערע וָאגְן רַבִּי יוֹחָנָן אוּן רַבִּי אֶלְעָזָר קְרִיגָען אִין פְּשַׁט פּוּן דֶעם פָּסוּק. אַייגָער וָאגְט עֶר אִיז אוּנְזֶער הַאר אִין הוֹרָה אוּן בַּאלַאדִינְט מִיט מַצּוֹת. אוּן אַייגָער וָאגְט אוּנְזֶער הַאר אִין הוֹרָה אוּן אִין מִצּוֹת אוּן בַּאלַאדִינְט מִיט יִסּוּרִים. עֶם וָאל נִיט זַיין קַיין אוֹיס בְּרֵאךְ דָאם מֵיינְט מָען אוּנְזֶער פַאר וַאמְרוּנְג וָאל נִיט זַיין וויא דִיא פַאר וַאמְרוּנְג פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ. פּוּן זַיין פֶּערוַאמְרוּנְג אִיז אַרוֹיס גִיקוּמָען דוֹאג הָאדוֹמִי. עֶם וָאל נִיט אַרוֹיס גַיין דָאם מֵיינְט מָען אוּנְזֶער פַאר וַאמְרוּנְג וָאל נִיט זַיין וויא דִי פַּר וַאמְרוּנְג פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ. פּוּן זַיין פַּאר וַאמְרוּנְג אִיז אַרוֹיס גִיקוּמָען אַחִיתוֹפֶל. עֶם וָאל נִיט זַיין קַיין גִּישְׁרִיי דָאם מֵיינְט מָען אוּנְזֶער פַאר וַאמְרוּנְג וָאל נִיט זַיין וויא דִי פַּאר וַאמְרוּנְג פּוּן אֱלִישָׁע הַנָּבִיא. פּוּן זַיין פַּאר וַאמְרוּנְג אִיז אַרוֹיס גִיקוּמָען גֵּיחֲזִי: אִין אוּנְזֶערע נַאמָען דָאם מֵיינְט מָען עֶם וָאל נִיט זַיין צְווִישָׁען אוּנְז אֲזוֹיגָן אֲדָעָר אַתַּלְמִיד וָאם עֶר וָאל פַּאר בְּרֶענְגָן דָאם עֶסְן וָאם עֶר וָאל כְּבָר זַיין דִי הוֹרָה וָם עֶר נִיט עֶרְגֶּרְנִט) צְווִישָׁען פֵּיל מֶענְטְשָׁן:

יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הָט גָּאגְט הָעֶרְט צוּ מִיר אִיר הָאט שְׁטַארְקֶע הֶערְצֶער אוּן אִיר זָעְט וויט פּוּן צְדָקָה. רַב אוּן שְׁמוּאֵל קְרִיגָען אִין פְּשַׁט פּוּן דֶעם פָּסוּק אִיז אַנדָערע וָאגְן אִיר הָאט שְׁטַארְקֶע הֶערְצֶער וָאל נִיט זָעְן וויט פּוּן צְדָקָה. רַבִּי יוֹחָנָן אוּן רַבִּי אֶלְעָזָר קְרִיגָען אִין פְּשַׁט פּוּן דֶעם פָּסוּק. אַייגָער וָאגְט אַוּוי מֵיינְט דָער פָּסוּק. דִיא נַאצִיע וועלְט זָעְן נִיט וועלְט וויא וָאלען נִישְׁפַּייוִט וועלְן. נָאר נָאט שְׁפַּייוִט זַייא מִיט צְדָקָה. אָבּער דִיא צַדִּיקִים הָאבּען שְׁטַארְקֶע הֶערְצֶער צוא רַיגָען נָאט. אוּן זַייא זָעְנָען וויט פּוּן צְדָקָה. זַייא דַארפָען נִיט נִישְׁפַּייוִט צוּ וועלְן מִיט צְדָקָה. נָאר זַייא פַּר דִיגען בַּיי נָאט עֶר וָאל זַייא שְׁפַּייוִען. דָאם הַייסְט זַייא וועלְן נִישְׁפַּייוִט מִיט שְׁטַארְקִים. מִיט דֶעם כּח

שֶׁל תּוֹרָה בֵּיכָךְ עָמַד הַכּוֹתֵב וּמַעֲשִׂים מְכִיעִים : וְיִתְכַּוֵּן וְיִכְתּוֹב . שֶׁכְּתוּב מִזֶּה הַכְּתִיבָה כְּאִלּוּ אֲכָלוֹ : דְּהוּיִי גְּדוֹלָה כְּכָתְבָהּ . שֶׁכְּכִי קַלְּפָן שֶׁלְּאָמּוֹת וְכוֹתְבָהּ : בְּכִי כְּתִיבָתָהּ . תְּנוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן הָיוּ בְּגִילְיוֹן שֶׁהִיוּן לְפָנֵי רַבָּן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת : כִּי בְּגַן . בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁהָיָה שָׁנוּי מִבֵּית תְּפִלָּה : וְנִכְתָּן לְגַבְרֵיהוּ . מְמֻמָּשׁוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וּמְסוּרוֹת לְהֶן רְשׁוּת לְהַלֵּל וְלִלְמוֹד תּוֹרָה כְּשִׁיר לְמַהְכָּת : מִפְּנֵי רַבָּן . שֶׁהָיָה שָׁנוּי וְשׁוֹנֶה בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ : פּוֹתְחִין בְּהַכְנָסַת כַּלָּה . כָּל לְמֵדְךָ הַמֶּלֶךְ : פִּי יִדְבַּר

עוֹמֶדֶת לְעֵר . לְלוֹמְדִים לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא לְעוֹשֵׂיהֶם . לְעוֹשִׂים לִשְׁמָהּ וְלֹא לְעוֹשִׂים שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְכָל הָעוֹשִׂים שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ נוֹחַ לָהֶם שֶׁלֹּא נִבְרְאוּ . מַרְגָּלָא בְּפוּמֵיהּ דְּרַב לֹא כָּהָעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִיָּה וְלֹא פְּרִיָה וְרִבְיָה וְלֹא כִּשּׁוּא וְכִתּוּן וְלֹא קִנְאָה וְלֹא שִׂנְאָה וְלֹא תַּחֲרוּת אֶלָּא צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִין מִזִּיו הַשְּׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כד) וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ :

כא תנו רבנן גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים כשל האנשים שנאמר (ישעיה לב) נשים שאננות . אמר ליה רב לרבי חייא נשים בכאי זכיין . באקרוי בניהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ומנטרן לגברייהו עד דאתו סבי רבנן . כי מפטרי רבנן מבי רבי אמי ואמרי לה מבי רבי חנינא אמרי ליה הכי . עולכך תראה כחייך ואחריתך להיי העולם הבא ותקוחך לדור דורים לכך יהגה הבונה פיך ידבר הכמות

לוֹיב פּוּן דֶּעם מְעַנְטֵשׁ וָואם דָּאט נָאר נָאט טוּרָה פַּאר נָאט אוּנ טוּהט וָואם נָאט הַיְיסְט . וָועט זַיין אוֹיף אַייבִּיג . מָען וָועט אִיהם אַייבִּיג לוֹיבֶּן . עִם שְׁמַייט נִיט עֶר וָאל וויסֶען צוּ לֶערנֶען . נָאר עֶר וָאל וויסֶען צוּא טָאהן . וָואוּרוּם נִיט דָער לֶערנֶען אִיז דָער עִיקָר . נָאר דָער עִיקָר אִיז מָען זָאל טָאהן . אוּנ טָאהן זָאל מָען וַוייל נָאט דָאט גִיהַייסֶען . אָבֶּער דִי וָום טוּהֶען גוּטֶע מַעֲשִׂים נָאר נִיט וַוייל נָאט דָם גִיהַייסֶען . נָאר דוּרְךְ וַויֶעֶר שֶׁכֶךְ אָדֶער דוּרְךְ וַויֶעֶר רַחֲמָנוֹת אוֹיף אַיין מֶענְטֵשׁ גִיבֶּען וַייא אִירֶם צְדָקָה . אָדֶער מִחֲמַת חֶרֶךְ אֶרֶץ גֶּעבֶּען וַייא כְּבוֹד צוּ וַויֶעֶרֶע עֶלטֶערִין . דָאם הַייסְט נִיט קַיין יִרְאַת ה אוּנ דָאם הַייסְט נִיט גֶּעדֶינְקְט נָאט . אוּנ דִי וָאם טוּהֶען גוּטֶע מַעֲשִׂים נָאר נִיט וַוייל נָאט דָם גִיהַייסֶען . וָואלְט זַיי בְּעִסֶער נִיטְוען . אַז וַיי וָואלטֶען נָאר נִיט בַּשַׁאפֶּען גִיוָואֹרֶען . עֶס אִיז גִיוּוען גִיוואוֹהנְט אִין דִי מוֹיל פּוּן רַב . רַב פְּלֶעגְט אַזָא כָּאהָל וָאנֶען נִיט אַזוֹי וַויא דִי וָועלְט אִיז דִיא וָועלְט וָואם וָועט קוּמֶען . אוֹיף דִיא וָועלְט וָו אם וויט קוּמֶען וָועט מָען נִיט עֶסֶן אוּנ נִיט טְרִינְקֶען אוּנ מָען וָועט נִיט הָאבֶּען קַיין קִינְדֶער אוּנ מָען וָועט נִיט הָאנְדֶלֶען עֶס וָועט נִיט מְקַנֵּא זַיין אַייגֶער דֶעם אנדֶערִין . עֶס וָועט נִיט פַּיינְט הָאבֶּען אַייגֶער דֶעם אַנדֶערִין . אוּנ נִיט קַיין קְרִיג . נָאר צַדִּיקִים וָועֶלֶן זִיצֶן מִיט קְרוֹינֶען אוֹיף זַייֶערֶע קֶעפּ אוּנ זַיי וָועֶלֶן הֲנָאָה הָאבֶּען פּוּן דִי שַׁייְנְקַייט פּוּן נָאט . אַזוֹי וויא דֶער פְּסוּק זָאגְט זַיי הָאבֶּען נִיזְעהֶן נָאט אוּנ דָאם אִיז בַּיי זַיי גְּנֶיוִיגְ גִיוָוען וויא זַייא וָואלטֶען גִיגֶעסֶען אוּנ גִיטְרוּנְקֶען . זַיי זָאגֶען נָאט גִיוָואֹרֶען פּוּן דִי שַׁייְנְקַייט פּוּן נָאט וָום זַיי הָאבֶּען גִיזֶעהֶן גְלַייךְ וויא אַייגֶער וָועֶרְט זָאט פּוּן עֶסֶן אוּנ טְרִינְקֶען :

כא תָּנוּ רַבָּנָן . דִּיא רַבָּנָן הָאבֶּען נִיטְלֶערְנְט דֶער צוּזָאג וָואם נָאט הָאט צוּ גִיזָאגְט צוּ דִיא וַייבֶּער אִין גֶּרֶעסֶער וויא עֶר הָאט צוּ גִיזָאגְט צוּ דִי זְכָרִים . אַזוֹי וויִ דֶער פְּסוּק זָאגְט וַייבֶּער וָאם זְעֶנֶען שְׁטִיהֶל אוּנ רוּהִיג . דָּא אט וַייא דֶער פְּסוּק צוּ גִיזָאגְט אַז וַייא וָועֶלֶן לֶעבֶּן רוּהִיג . (עיין בריף) . רַב הָאט גִיזָאגְט צוּ רַבִּי חִייא מִיט וואם זְעֶנֶען וַייבֶּער זוֹכֶה צוּא הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא . הָט רַבִּי חִייא גִיעֶנֶפְּ עֶרְט צוּ רַב דָּר מִיט וָואם וַייא פִּירֶן זַיְיעֶרֶע קִינְדֶער אִין שׁוּהל צוּם דֶערנֶען וְאַבֶּר צַייטֶען דִיא קִינְדֶער לֶערנֶען אִין שׁוּהל . אוּנ וַייל לְאוֹיז גַיִין וַיְיעֶרֶע מַאנֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ לֶערנֶען . אוּנ וַי וַוארֶפְּט אוֹיף וַיְיעֶרֶע מַאנֶען בִּיז וַייא קוּמֶען פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ . אַז דִי תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי אַמִּי פְּלֶעגֶן אַוועק גִיין פּוּן וַיְיעֶר רַבִּי רַבִּי אַמִּי אוּנ אַנדֶערֶע זָאגֶן אַז דִיא תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי חַנִינָא פְּלֶעגֶן אַוועק גִיין פּוּן וַיְיעֶר רַבִּי רַבִּי חַנִינָא הָאבֶּען וַי צוּ אִיהם אַזוֹי גִיזָאגְט דִיין וָועלְט זָאלְסְטוּ זֶעהֶן בַּייא לֶעבֶּן . וָואם דוּ וַארפְסְט זָאלְסְט דוּא הָאבֶּן . אוּנ דַיין סוֹף זָאל זַיין גוּט אוֹיף דִיא וָועלְט וָואם וָועט קוּמֶען אוּנ דַיין הָאפְּענוּנג זָאל

עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון . ואם היה מתיירא מפני עו"נ או מפני לסטים מותר וכדרך שאכרו: בעצמות כך אמרו בספר תורה :

ג אמר רחבה אמר רב יהודה [אמר רב] הרואה את המת ואינו מלוהו עובר משום (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו ואם לוהו מה שכרו אמר רבי אסי (עליו הכתוב אומר) (שם יט) מלוה ה' חונן דל (ומכבדו תנן אביון) . רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשריא תכלתיה דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו . אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב (קהלת ט) והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה אם קרית לא שנית ואם שנית לא שלשת ואם שלשת

אֶרֶץ צוֹם אַנְדָעֲרִין אָרֶט . וָאל ער נִיט אַרַיין לַיינֶען דִיא בַּיינֶער אִין אַלֶעדְעֲרְנֶעם זַאק . אוּג זִיי אַרוֹיף לַיינֶען אוֹיף דֶעם אֵיזִיל . אוּג זִיךְ וֶועֶען רַייטֶען אוֹיף דִיא בַּיינֶער . וַוייל ער אִיז מְבַזֶּה דֶעם מֵת אַז ער טוט אַזוֹ . נָאר אוֹיב ער הָאט מוֹרָא פַּאר גוֹים . אָדֶער פַּאר גַּזְלָנִים אוּג ער טוּט אַנְטְלוֹפֶען . מֶען ער אַרוֹיף לַיינֶען דִיא בַּיינֶער אוֹיף דֶעם אֵיזִיל אוּג זִיךְ וֶועצִין אוֹיף זִיי רַייטֶען . אוּג אַזוֹי וִויא מֶען הָאט גְנָאנְט בַּיי דִיא בַּיינֶער פּוּן אֱמֶת . אַזוֹי הָאט מֶען גְנָאנְט בַּייא אֲסֵפָּר תּוֹרָה . אַז מֶען טָאר נִיט אַרוֹיף לַיינֶען אֲסֵפָּר תּוֹרָה אוֹיף אֵיזִיל אוּג זִיךְ וֶועצִין רַייטֶען אוֹיף דִיא סֵפֶר תּוֹרָה . נָאר אַז ער אִיז אִין אַסַּכָּנָה ער בַּאְרִף אַנְטְלוֹפֶען מֶען ער אַרוֹיף לַיינֶען דִי סֵפֶר תּוֹרָה אוֹיף דֶעם אֵיזִיל אוּג זִיךְ וֶועצִין רַייטֶען אוֹיף אִיר . אַז ער כּוּט אַזוֹי מָאהן אוּג קֶעֶן נִיט אַנְדָעֲרְש :

ג אָמַר . רַחֲבָה הָאט גְנָאנְט פּוּן רַב יְהוּדָה וֶועֶען אַז רַב זָאגְט אַז אֵיינֶער זֶועט מֶען פִּירְט אַמַּת צוֹם קִבֶּר אוּג ער בַּייט אִיהם נִיט אִיז ער עוֹבֵר אוֹיף דֶעם פָּסוּק וָואס שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט גְנָאנְט . דֶער וָואס לַאכְט פּוּן אַרֶעם מַאן לֶעְטֶערְט ער דֶעם וָואס הָאט בַּשַּׁאפֶען דֶעם אַרֶעם מַאן . אַזוֹי אַז ער גַייט נִיט בִּרְיִשְׁעֶען דֶעם מֵת . וַוייוֹט ער אַז דֶער מֵת אִיז נִיט חָשׁוּב בַּיי אִים . אוּג ער לַאכְט פּוּן אִיהם . וַוייל ער קֶען שׁוֹין נִיט מָאהן קַיין טוֹבָה : אוּג אַמֶענְטש וִויל נָאר מָאהן אַמּוֹבָה צוּ אַעֲשִׂיר וָואס ער קֶען אִיהם צוּרִיק אָפּ מָאהן אַמּוֹבָה . אָבֶּער צוּ אַאֲרֶעם מַאן וָואס ער קֶען נִיט צוּרִיק אָפּ מָאהן אַמּוֹבָה וִויל ער נִיט מָאהן אַיין טוֹבָה . אוּג דֶער מֵת אִיז דָאךְ שׁוֹין אִיצְט אַאֲרֶעם מַאן ער קֶען דָאךְ שׁוֹין נִיט אָפּ מָאהן צוּרִיק קַיין טוֹבָה . דְרִיבֶּער וִויל ער אִיהם נִיט בַּייטֶען : לַאכְט ער דָאךְ פּוּן אַאֲרֶעם מַאן אוּג ער לֶעְטֶערְט נָאט ער גִּבְּיךְ וִויא נָאט הָאלְט אִיהם אוֹיף נִיט נִיקְעֶנְט בַּצֶאהֶלְען פַּר דִי טוֹבָה . אוּג אוֹיב ער הָט בַּייט דֶעם מֵת וָואס אִיז יַיין שֶׁכֵּר . הָט רַב אַסִי גְנָאנְט . אוֹיף אִיהם זָאגְט דֶער פָּסוּק דֶער וָואס גִיט אַמַּתָּנָה צוּא אַאֲרֶעם מַאן . פַּאר בָּאְרְגְט ער דִיא מַתָּנָה צוּ נָאט . אוּג נָאט וֶועט אִיהם בְּצָאהֶלְען פַּר דִי מַתָּנָה . דֶער וָואס גִיט אַמַּתָּנָה צוּ אַאֲרֶעם מַאן גִיט ער לֶעֶן פַּר גָּאט וֶועט ער אִיהם בְּצָאהֶלְען פַּר דִי מַתָּנָה . אוּג אוֹיב ער הָט אִיהם נִיט בְּצָאהְלְט אוֹיף דֶער וֶועלְט אִיז נָאט וֶועט אִיהם בְּצָאהֶלְען אוֹיף דֶער צוּקוּנְפְט . אוּג אַזוֹי וִויא ער הָאט גִישְׁטְרָאפְט דֶעם אֲרֶעם מַאן . אוּג ער גִיט שֶׁכֵּר אוֹיף דִיא וֶועלְט אוּג אוֹיף יֶענֶע וֶועלְט צוּ דִיא מֶענְטשֶׁן וָואס הָאבֶּען רַחֲמָנוּת . אוּג נָאט וֶועט דֶעם מֶענְטש בְּצָאהֶלְען פַּר דֶעם כָּבוֹד אוֹיךְ . אַזוֹי אַז אֶיינֶער גִיט כָּבוֹד צוּ אַמֵּת אוּג ער בַּייט אִיהם וַוייל דֶער מֶענְטש הָאט אִין זִיךְ נִיהַאט אַנְשָׁמָה פּוּן נָאט . גִיט ער דָאךְ כָּבוֹד צוּ נָאט . וֶועט אִיהם אוֹיךְ נָאט בַּצָאהֶלְען אַגוּטֶען שָׂכָר . רַבִּי חִיָּא אוּג רַבִּי יוֹנָתָן וֶועֶען גִינַאנְגֶען אוֹיף דֶעם בֵּית הַקְּבָרוֹת . הָאט זִיךְ נִישְׁלֶעפְט דִיא צִיצִית פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן אוֹיף דִיא קִבְרִים . הָאט רַבִּי חִיָּא גְנָאנְט צוּ רַבִּי יוֹנָתָן הַייבּ אוֹיף דִיא צִיצִית דִיא מֵתִים זָאלֶען נִיט זָאגֶען מָארְגֶען וֶועלֶן זַייא קוֹטֶען צוּ אוּנְז מִיר זָאלֶען בָּעשָׂן פּוּן וַייעֶרְט וֶועֶרְן . אוּג אִיצְט פַּר שֶׁעמֶען זַייא אוּנְז . וַייא גַייען אִין צִיצִית אוּג מִיר נִיט .

נאמע . מכוח שבידם ובדיקים משתני קרע וקרי לכו רמוקים מלקחו על הקב"ה : ען ניזונין . אמין עבם כדי עכלם ומהפכלכים בקובי : ופניגע . דכל יהודה הכוח אחר לכיהי לב כייגו רשעים : גוטאי. שם אומה הם בגבול ומכלכת קדמין לאמרין שהיו מן כמחיים : בשבתא דאורייתא קבי זימני בשבת. שהיו שמחלל מלשים שם כאחד לשמוע הלכות שכח מהדשם דכל אחי ואחלול לשמוע הלכות שהג ע"כ : כדשלח

אפילו בזכותן אינן ניזונין כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב נובאי טפשאי . אמר רב יוסף תדע דהא מעולם לא איניידר חד מיניהו אמר רב אשי והלין בני מתא מחסיא **אבירי לב** נינהו דהא קא חזו בשבתא דאורייתא הרי זימני בשתא ולא מגייר ניורא מיניהו :

מי שמתו פרק שלישי

(דף יח) **א תניא** לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא . ואם עשה כן עובר משום (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו :

ב ת"ר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדפקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם

פון זייערע מעשים טובים . אוך דער אנדערער זאגט אזוי מיינט דער פסוק : דיא נאנצע וועלט וועלן גישפייזט אין זכות פון דיא צדיקים . אוך זייא . דיא צדיקים אליין . אפילו אין זייער אייגענעם זכות וועלן זייא אויך גיט גישפייזט : זייא וענען ארעמע לייט . מיינט אזוי דער פסוק . דיא צדיקים ואם זייא האבען שטארקע העראצער צו רינגען אוך . אוך זייא טוהען צדקה מיט דיא נאנצע וועלט . ואם זייא וועלן גישפייזט אין זייער זכות . אוך דיא צדיקים אליין וענען לייט פון זייער אייגענע צדקה . זייא וענען ארעמע לייט . אזוי וויא רב יהודה האט נזאגט פון רבם וועגן . ארום רב יהודה האט גזאגט פון רבם וועגן . אלע טאג לייט ארוים אקול פון ר' סיני . אוך דער קול זאגט דיא נאנצע וועלט וועלט גישפייזט דורך מיין זוהן חנינא . אוך מיין זוהן חנינא איהם איז גענוג אביסול באקסין פון איין פרייטאג צום אנדערין פרייטאג . רב אוך שמואל אדער רבי אקיבא אוך רבי יוחנן קריגען אויף רב יהודה . זייא זאגען אז דער פסוק אבירי לב שמועכט פון צדיקים . אוך רב יהודה זאגט דער פסוק שמועכט פון רשעים . ארום רב יהודה האט גזאגט ווער זענען דיא אבירי לב : דיא נארישע אוטה ואם היסט גובאי . הט רב יוסף גזאגט איך ווייל דיר בעוויזען אז זייא האבען שטארקע העראצער אוך וועלן ניט אונטער טענig . עם האט זיך נאך קיין מאהל ניט מגייר ניוון אפילו איינער פון זייא . רב אשי הט גזאגט דיא תורה צווייי מאהל אין אגדה . וועז דיא יורען פערואמרען זיך אין אדר צו הערין דיא רינים פון פסח . אוך אין אגדה צו הערין די רינים פון סוכות . אוך עם הט זיך קיינער ניט מגייר ניוון פון זיי :

פרק שלישי

א תניא . מיר האבען גילערנט אטענטש ואל ניט ליין אויף אבית אקברות מיט תפילין אויף זיין קאפ אוך אספר תורה אין האנט אוך ואל לייענען אין איר . אויב ער האט אזוי זיאהאן איז ער עובר אויף דעם פסוק ואם שלמה המלך הט גזאגט . דער ואם ראבט פון אארעם מאן לעסטערט ער דעם ואם האט בשאפען דעם ארעם מאן . אזוי אז ער נייט אויף דעם בית הקברות צווישען די מתים מיט תפילין . אדער מיט אספר תורה אוך לייענט אין איר . ראבט ער פון דיא מתים פר ום זיי קענען שוין ניט מקיים זיין קיין מצות . אוך לעסטערט נאט פר ואם ער הט זיי טויט גימאכט :

ב תנו רבנן . דיא רבנן האבען גילערנט . אז איינער פירט בייגער פון אמת פון איין

שלשה עדים יומת המת. חי הוא אלא המת מעיקרא. בני רבי חייא נפקו לקריית אייקר להו תלמודייהו הוו קא מצערי לארכוריה אמר ליה חד להבריה ידע אבון בהאי צערא. אמר ליה אידך כנא ידע והא כתיב (איוב כד) יכבדו בניו ולא ידע אמר ליה אידך והא כתיב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואמר רבי יצחק קשה רמה לבשר המת כמחט בבשר החי. אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחריני לא ידעי. ולא והתניא מעשה בהסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו. אמרה חדא לחברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי. הלכה היא ושטה ובאה ואמרה לה חברתי חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה

ראשונה ה

אַז אַרָשָׁע וָען ער לָעבט נָאך. אין גלייך וויא ער איז גישטאַרבן. עם שטייט אין פּסוק דורך צחוי עדות. אָדער דורך דברי עדות זאל נייהרגט ווערין דער טויטער. ער לעבט נאך. דאַרף דאך שטיין זאל גיהרגט ווערין דער לעבעדיגער. נאר ער הייסט אטויטער פון פריער. אייבער ער ווערט ניהרגט הייסט ער אויך אטויטער. וואורום אַרשָׁע ווען ער לעבט נאך הייסט ער גישטאַרבן. דיא קינדער פון רבי חניא זענען ארויס גינאנגען אין דיא העלפער אויס וואהן זיי עָרבדער. האבען זייא פאר נעמען זייער לערנען. האבען זייא ניהאט צער זייא זאלען זיך דער קאנען. האט ער ברוידער נזאגט צום אנדערין וויים אונזער פאטער דעם צער וואס מיר האבען. האט ער אנדערער ברוידער צוא איהם גזאגט פון וואנען וויים ער. עם שטייט נאך אין פסוק איוב הט נזאגט. אז מען טוהט אן כבוד צו זיינע קינדער וויים נאר ניט דער פאטער אז דיא קינדער האבען צער פאר שטייט נאר ניט דער פאטער. האט דער אנדערער צו איהם נזאגט. עם שטייט נאך פרייש טוהט איהם שמערצין אוג זיין נשמה טרויערט אויף איהם אוג רבי יצחק האט נזאגט דער ווארעם וואס בייסט דיא פליש פון דעם טויטען. איז איהם אזוי שלעכט וויא שלעכט עם איז אעפעדעסען אז מען שטעכט איהם מיט אנאדיל. זאגט דיא נמרא אויך ווען דיר זאגען זייער צער ניסטען זיא. דעם צער פון אנדערע מענטשין וויסטען זייא ניט. פרעגט די נמרא דעם צער פון אנדערע מענטשין וויסטען זייא ניט. טיר האגען גיליגנט עם האט אמאהל גימאהט ביי אחסיד. ער האט גיגעבען אניקדין צוא אארעם מאן אום ערב ראש השנה. אין אהונגער נאהר. האט איהם דאם וויב דער צערונט. איז ער גינאנגען אוג האט גינעכטיגט אויף דעם בית הקברות. אוג ער האט ניהערט ווי צוויי נשמות פון צוויא יונגע מיידלאך שמועסין איינע מיט דיא אנדערע. איין מיידל הט גזאגט צו דיא אנדערע. מיין חברתה קום מיר ווענען שוועבין אין דער ווילט. אוג מיר ווענען הערין פון אינטער דיא ואאט ואאט איז נאנט פון נאט. ווענען ציהן ערויס גיין קומען אויף די ווילט. האט דיא אנדערע מיידל צו איר גזאגט מיין חברתה איך קען גיט ארויס גיין פון קבר. ווארום איך בין בגראבען אין ארנאזע ואאם איז גיפלאכטטען פון שטראקאך. נאר גיי דוא אוג ואאם דוא ווענסט הערין. קום זאל מיר. איז זיא איין גינאנגען אוג האט נישטוועבט אויף די ווילט אוג איז צוריק גיקומען. האט דיא אנדערע צו איר גזאגט מיין חברתה ואאם האסטו ניהערט פון אינטער דיא ואאט ואאם איז נאנט צו נאט. האט זיא צו איהר גזאגט איך האב ניהערט ווער ער ווילט זייען בייי דעם ערשטין רעגין איז ארץ ישראל איז דא רבי ציטטען ואאם גייט אין זיי רעגין. דער ערשטער רעגין איז זיבציג טעג אין חשוון. דער אנדערער רעגין איז רבייא אוג

שלשת לא פירשו לך יפה כי החיים יורעין שימותו אלו צדיקים שבמיתתן קרויים חיים ש:אמר (ז"ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הבה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את האדי בתוך הבור ביום השלג. (פ"ב) בן איש חי אטו כולי עלמא בני מתי נינהו. אלא בן איש חי שאפילו במיתתו קרוי חי. רב פעלים מקבצאל שרכה וקבץ פעלים לתורה. והוא הכה את שני אריאל מואב שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני. והוא ירד והכה את האדי בתוך הבור ביום השלג. איכא דאמרי דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל. איכא דאמרי דתנא ספרא דבי רב ביומא דסיתוא. והכתים אינם יורדים מאומה אלו רשעים שבחייהם מהים שנאמר (יחזקאל כח) ואתה הלל רשע נשיא ישראל. ואי בעית אימא מהכא (דברים יז) על פי שנים עדים או על פי שלשה

הָאט רַבִּי יוֹנָתָן גָעזָאגְט צוּ רַבִּי חִיָּא: וַוייסְטוּ דָאס אַלֶע, וָאם דוּא הָאסְט גָעזָאגְט: שְׁלמת הַמְהֵךְ הָט דָאךְ גָעשְׁרִיבְּעָן. דִּיא מֵתִים וַוייסְטָן נָאר נִיט. הָט רַבִּי חִיָּא גָעזָאגְט צוּ רַבִּי יוֹנָתָן. אוֹיב דוּא הָאסְט אַמָאהל גִיהַיירִיגְט דָעם סֵפֶר קהֶלֶת. הָאסְט דוּא אִיהם אֶבֶּער נִיט גִיהַיירִיגְט נָאךְ אַמָאהל. דוּא זָאלְסְט פַּאר שְׁטַיין וָואם הָאסְט שְׁטַיִּיט. אוּן אוֹיב דוּא הָאסְט אִיהם צְוַוייא מָאהל גִיהַיירִיגְט. הָאסְט דוּא אִיהם אֶבֶּער נִיט גִיהַיירִיגְט אַדְרַיטֶּען מָאהל: אוּן אוֹיב דוּא הָאסְט אִיהם דְרַיי מָאהל גִיהַיירִיגְט. הָט מָען דִיר. נִיט נִיגְעבְּען גוּט צוּ פַּאר שְׁטַיין וָואם אִין דִי פְּסוּקִים שְׁטַיִּיט. וָואהרום אִין אֲנְהַייבּ פָּסוּק שְׁטַיִּיט. דִּיא לֶעבֶּעדִיגֶע וַוייסְטָן זַיִיא וֶועלְכֶע שְׁטַארְבְּען. דָם מֵיינְט מָען דִיא צַדִּיקִים. נָאךְ זַיִיער טוֹיט הַיִיסְטָן זַיִיא אוֹיךְ לֶעבֶּעדִיג. וּמֵיינְט דָעך פָּסוּק דִיא צַדִּיקִים וָועלְכֶע זַיִיא לֶעבֶּען שְׁטַעלְטָן זַיִיא זִיךְ פַּאר דֶעם מָאג פּוּן שְׁטַארְבְּען. זַיִיא זָאלְטָן מוֹרָא הָאבְּען צוּ זַיִנדִיגֶען. אוּן זָאלְטָן אָן גֶיוַיסְטָן תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת אוּן גוּטֶע מַעֲשִׂים). אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט בְּנְיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע אִיז גֶיוֶוען אַזוֹהִין פּוּן אַלֶעבֶּעדִיגֶען מֶענְטְשׁ. פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא וָועגֶען דֶען דִיא נָאנְצֶע וֶועלְט קִינְדֶער פּוּן גִישְׁטַארְבֶּענֶע מֶענְטְשֶׁן. נָאר מָען מֵיינְט עֶר אִיז דֶער זוֹהִן פּוּן אַזוֹי אַמֶעְנְטְשׁ וָואם נָאךְ זַיין טוֹיט לֶעבְּט עֶר אוֹיךְ. דֶער מֶענְטְשׁ הַיִיסְט רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל. וַוייל עֶר הָאט גֶימֶערְט אוּן הָאט פֶּערְוַואמְט גוּטֶע מַעֲשִׂים צוּא דִיא תּוֹרָה. אוּן עֶר הָאט נִישְׁטָאנֶען וָעֶר הָאט גֶידֶערִיג גֶימַאכְט דֶעם כָּבוֹד פּוּן דִיאז צְוַוייא גְרוֹיסֶע רַייט וָואם וָעגֶען גֶיבָּאהְרִין פּוּן מוֹאָב. דָאם מֵיינְט מָען דָוִד אוּן שְׁלמה וָואם זַיִיא וָעגֶען גֶיבָּאהְרִין פּוּן רוּת הַמוֹאֲבִיָה. אוּן זַיִיא הָאבֶּען גֶיבָּאהט דֶעם עֶרְשְׁטֶען בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואם עֶר הָאט נִיהַיִיסֶען אֲרִיאֵל. פּוּן דֶעסטְווֶעגֶען וָעגֶען זַיִיא נָאךְ נִיט אַזוֹי גְרוֹיס גִיוֶוען. וָואהרום דֶער עֶרְשְׁטֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז דָאךְ חָרוּב גִיוָואהרִין אוּן עָם אִיז גִיבָּאהט גִיוָואהרִין אַנַייעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וָואם עֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען מִיט צָעהן יָאהר רֵיינגֶער וִויא דֶער עֶרְשְׁטֶער. אָבֶּער בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע זַיין כָּבוֹד אִיז גִיוֶוען גְרֶעסֶער פַּאר דֶעם כָּבוֹד פּוּן דָוִד אוּן שְׁלמה עָם אִיז נִיט גִיוֶוען אַזוֹי אַמֶעְנְטְשׁ וִויא עֶר. נִיט אִין דֶער צַייט וֶועלְכֶע עֶרְשְׁטֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען. אוּן נִיט אִין דֶער צַייט וֶועלְכֶע אַנְדֶערֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען. אוּן עֶר הָאט גֶענִידֶערְט אוּן עֶר הָאט גִישְׁלָאגֶען דֶעם לַייב אִין גְרוּב אִין דֶעם מָאג פּוּן שְׁנִיא. אַנְדֶערֶע זָאגֶען עֶר הָאט צוּא בְּרָאכְט שְׁטוֹקֶער צַייט אוּן עֶר אִיז אַרַיין גֶינַאנְגֶען אִין וַואסֶער אוּן הָאט זִיךְ טוֹבֵל גִיוֶוען. אַנְדֶערֶע זָאגֶען עֶר הָאט אָפְּ גִיקֶרְוַונְט נָאגֶען סֵפֶר יְצִירָה מִיט דִי רֶכְטֶע וָואם דִיא חֲכָמִים הָאבֶּען גֶידֶרַשְׁת. דָאם אִיז דֶער סֵפֶר. אִין אַווִינְטֶערְדִיגֶען טָאג. אוּן דִי מֵתִים וַוייסֶען נָאר נִיט. דָאם מֵיינְט מָען רְשָׁעִים וֶועלְכֶע זַיִיא לֶעבֶּן וָערֶן זַיִיא אוֹיךְ גְעוּפֶּען מֵתִים. אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט. אַגִישְׁטַאנֶענֶע. אוּן דוּא וַוייסְט וָועל אִיךְ דִיר זָאגֶען פּוּן הַאנֶען וַוייסֶען מִיר

הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה הברתי הניחני דברים שביני לבינך כבר נשבעו בין החיים אלמא ידעי דמתא אינש אחרינא שכיב ואזיל ואמרי להו . תא שמע דזעירי הוה מפקיד זוזי לגבי אושפיזכתיה עד דאתא ואזיל לבי רב שכיבא אזיל בהדה לחצר מות אמרה לה זוזי היכא . אמרה ליה זיל שקלינהו מתותי צינורא דרשא בדוך פלן ואימא לה לאיתא תשדר לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למר אלמא ידעי . דלמא דומה קדים ומכריז להו . תא שמע דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי . כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אביל זוזי דיתמי . אזל אבתריה לחצר מות א"ל בעינא אבא אמרו

כוטָער פון דיא מידוך . הָט דיא ווייב פון דעם חָסיד נעזאגט צו דיא כוטָער פון דעם מידוך גיי אִיך ווָעל דיר ווייזען דיין פאכטער איז בּגרָאבּען אין אַרָאנָע ווָאם איז גיפָּלָאכטען פון שטעקלאכּ . צוס אַנדערען ווָאדר ראש השנה איז נָאך אַמָאהל גינַאנגען דעד חָסיד אוּנ הָאט גינעכטיגט אויף דעם בּית הקברות . אוּנ ער הָאט גיהערט ווי דיא ווָעלבּינע צווייא מיידלַאך שמועסטן אייניע מיט דיא אַנדערע . אייניע זָאגט צוא דיא אַנדערע מיין חברתה קום מיר ווָעלען שוועבּן אויף דיא ווָעלט אוּנ מיר ווָעלען הערן פון אינטער דיא . ווָאגט ווָאם איז נָאכט צוא נָאם . ווָעלכע צרות ווָעלען קומען אויף דיא ווָעלט . הָאט דיא אַנדערע צוא איר נָזאגט מיין חברתה לאז מיך רוהען . דיא ווייב ווָאם איז גירעט גיוואָרען אזוי שוין גיוואָרט גיוואָרען ווָאוּרין צוויישען די לעבּעדיגע . ווָאהן מיר דָאך אז דיא טויטע ווייסען ווָאם עס ווערט גיהערט צווישען די לעבּעדיגע . ענטפָּערט דיא נמרא טָאמער איז אייניער גישטָארבּען ווָאם ער הָאט גיהערט אויף דיא ווָעלט דיא ווייב ווָאם עס איז גיווען צווישען די וייב פון דעם חָסיד אוּנ דיא כוטָער פון דיא מיידל) . הָט ער דָאם דער צייכט דעם מידוך נָאך ווין טויט . ווָאגט די גמרא הער מין אַנדער מַעשה . ווָאם פון דיא מַעשה ווָאהן מיר אז דיא מתים ווייסען ווָאם עס איז אויף דיא ווָעלט . הָט זיא צו איהם ווָאהן מיר דָאס וואו איז מין נעזלט . הָט זיא צו איהם נזָאגט גיי נעם ווייא דיא נָעלט ליגט אין דיא נָאך ווָאם אין די שווָעל ווָאם הער אייזין פון די מיר זיצט דָארט . אין יענעם אָרט ליגט דיא נעלט . אוּנ דוא ואלסט זָאגען צו מין כוטָער זיא זָאל מיר שיקען מיין קאם אוּנ מין רעזיר פארב דוך יענע אשה ווָאם זיא ווָעט מָארגין אַהער קומען . ווָאם זיא ווָעט מארגין שמאַרבּען . ווָאהן מיר דָאך אז דיא טויטע ווייסען . ווָארום דיא אשה הָאט דָאך אויף גיוואוסט איז אויף דיא ווָעלט אז אַשָּׁה נוֹתֶנֶת טַעַם אוּנ זי ווָעט מָארגין שמאַרבּען . ענטפָּערט דיא נמרא . מָאמער קומט מלְאַך המות מיט אַמָאל פריער אוּנ רופט אוים צווישען דיא מתים מָארגין ווָעט ער שמאַרבּען אוּנ ווָעט קומען צו אונז . אבּיטער אנדערע זָאגען ווָאם עס איז אדישׁ דיא לעבּעדיגע ווייסען מַאכי ניט דיא טויטע . ווָאגט דיא נמרא הער איין אנדער מַעשה . פון ר א מַעשה ווָאהן מיר אז דיא מתים ווייסען ווָאם עס איז אויף די ווָעלט . בּיי דעם פָּאטער פון שמואל פלְענט מען בּהאלטען נעלט פון יתומים . ווען ער פָּאטער פון שמואל איז גישטָארבּען . איז שמואל ניט גיווען בּיי איהם . הָאט מען ניט גָעוואוסט וואו ער פָּאטער פון שמואל הָאט גילָאזט . דיא יתומישע נעלט . הָט מען איהם גירופען ער איז ער זוהן פון דעם ווָאם הָאט אויף גינעמען דיא יתומישע נעלט . הָט מען איהם גירופען ער איז ער זוהן פון דעם ווָאם הָאט אויף גינעמען

מכדף סקסב : תומת ידעי . דמתים מתמוהים כן מחיים : לחצר מות . לבית הקברות : כלומר הלך כמותו מפקן מתים שכולה מוכר כוחלא . מסרקאי . שני : גובתא . קנה וכשבולי שאתה יודע מאדם בפי לעבודת נפש : בהדי פלניתא בחזית למתי . לקבורה : דלמא ידעי . מה שמתים מידעה זו שזו נוספת ומשתה למות : דומת חמה . מלאך המוות על המתים קדים ומכריז לפני עכשיו יבא פלוני מחר דכני סהיים מיין יומיים : כעינא מחר .

ראשונה ברד מלקה אותו הלך הוא וזרע בריבעה שניה. של כל העולם כלו נלקה שלו לא לקה. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו. אמרה חדא לחברתה בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם

אמרה לה חבירתה לא כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבודה בבחצלת של קנים. אלא לכי את וכה שאת שומעת בואי ואמרי לי. הלכה ושטה ובאה ואמר (ואמרה) לה חבירתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד. אמרה לה שמעתי שכל הזורע בריבעה שניה שדפון מלקה אותו. הלך וזרע בריבעה ראשונה. של כל העולם כולו נשדף ושלו, לא נשדף, אמרה לו אשתו מפני מה אשתקד של כל העולם כלו לקה ושלך לא לקה ועכשיו של כל העולם כלו נשדף ושלך לא נשדף סח לה כל הדברים הללו אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה אמרת לכי וראך בתך שהיא קבורה בבחצלת של קנים. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות

צוואנציג מען חשוון. ווער דרייסער ענין אין ראש חודש כסלו ווען אפציל אוים קלאפען דאס תבואה. וואורום ווער האנדל ווען זיין נאך דעם אנדערען ענין. אוג ריא תבואה ואם ווען עס ווען פאר זייט ווערין נאך דעם ערשטין ענין ווען זיין אויף גיוואקסען תען ווער האנדל ווען זיין. ווען ער זייא אוים קלאפען. אבער ריא תבואה ואם ווען פאר זייט ווערין נאך דעם אנדערען ענין ווען ליגן ניט זיין אויף גיוואקסען ווען ווער האנדל ווען זיין. ווען ער זיי ניט אוים קלאפען. איז גיוואנגען ווער חסיד אוג האט פאר זייט נאך דעם אנדערין ענין. די תבואה פון ווער נאנצער ווילט ווען זייא האבען פאר זייט נאך דעם ערשטין ענין. איז אוים גיקלאפט גיוואקסען פון דעם האנדל. אוג זיינע תבואה ואם ער האט פאר זיי ניט נאך דעם אנדערין ענין איז ניט אוים גיקלאפט גיוואקסען, צום אנדערין ואחר ראש השנה ביא נאכט איז ער נאך אמהאל גיוואנגען אוג האט גיגעכטינט אויף דעם בית הקברות. אוג ער תאט גיהערט וויא ריא זאקבינע צוויי מיידלאך שמועסין אייניע מיט ריא אנדערע, אייניע זאגט זו ריא אנדערע קום מיר ווילן שווועבין אויף ריא ווילט. אוג מיר ווילן הערין פון אינטער ריא ואנט ואם איז נאנט צו נאט, ווילט צרות ווילן קומען אויף ריא ווילט. האט די אנדערע זו איר נזאנט האב איך דען ניט נזאנט פאר אייהרין איך קען ניט ארוים נין פון קבר, ואורום איך בין בנראבען אין ארמאנוע פון שטעקלאך. נאר נייי דוא אזיין אוג ואם דוא ווילט הערין קום ואנ מיר. איז זיא גינאנגען אוג האט גישווועבט אויף ריא ווילט אוג איז צוריק ניקומען. האט די אנדערע זו איר נזאנט מיין חברתה ואם האסטו גיהערט פון אינטער ריא ואנט ואם איז נאנט זו נאט. האט זיא זו איר נזאנט איך האב גיהערט ווער עם ווען פאר זיין נאך דעם אנדערין ענין. ווען אויסגיט ריא תבואה. ווער זיכט קלאפט נאר אוים ריא יונע תבואה אבער ניט ריא אלטע. האט ער געזיט נאך דעם ערשטין ענין. די תבואה פון ווער נאנצער ווילט ואם זייא האבען פאר זיי נאך דעם אנדערין ענין איז אוים גיקלאפט גיוואקסען. אוג זיינע תבואה ואם ער האט פאר זיי נאך דעם ערשטין ענין איז ניט אוים גיקלאפט גיוואקסען. האט ריא תבואה פון ווער נאנצער ווילט ואם ער האט פאר זיי נאך דעם אנדערין ענין איז אוים גיקלאפט גיוואקסען. אוג זיינע תבואה אין אוים גיקלאפט גיוואקסען פון דעם האניל. איז זיינע תבואה ניט אוים גיקלאפט גיוואקסען. אוג איצט היינטיגען יאהר ריא תבואה פון ווער נאנצער ווילט איז אוסגיקלאפט גיוואקסען. אוג זיינע תבואה איז ניט אוים גיקלאפט גיוואקסען. האט ער איהם ווער צייליט די אלע ריידט ואם. ער האט גיהערט אויף דעם בית הקברות. מען קם נזאנט אין שקערע צייט שטעטער איז גיוואקסען אקיר צוויישען ריא ווייב פון דעם חסיד מיט ריא

מדידן אלמא ידעי. שאני שמואל כיון דחשיב מקדמי וככרזי פנו מקום. ואף רבי יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מניין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר (דכריס לג) ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר מאי לאמר אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם. (דף יח) ואי סלקא דעתך דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דירעי למה ליה למימר להו. לאחזוקי ליה טיבותא למשה. אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן. אית דאמרי דלא ידעי. ואית דאמרי דידעי ולא איכפת להו. איני והא (אמר) רב פפא (חד) אשתעי בהריה דמר שמואל ונפל קניא כטללא ובזעא לארנקא דמוחיה. שאני צורבא מרבנן דקדוש ברוך הוא תבע ביקריה:

ד אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתו של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנאמר (משלי כב) והכטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון שלום על ישראל

אַז שְׁמוּאֵל וְעֵט בַּאֲרְד שְׁמַאֲרְבֶּען. עֶנְפֶּעְרְט דִיא נְמָרָא שְׁמוּאֵל אִיז אַנֶעֲרְשׁ וַוייר עֶר אִיז נִילְוִיבְּט אוֹיף דֶעם הִימֶעל רוּפְט מֶען אוֹים פְּרִיעֶר אֵייהֶר עֶר עֶר שְׁטַאַרְבְּט. מֶען זָאל לְיידִיג מַאֲכֶען אַאֲרְט פַּאר דֶעם צַדִיק וָאס וְעט קוּמֶען. דָאס דֶער פָּאטֶער פּוּן שְׁמוּאֵל גִיהֶעְרְט אוֹיף דֶעם הִימֶעל וויא מֶען דָאס אוֹים גֶעְרוּפֶען מֶען זָאל לְיידִיג מַאֲכֶען אַאֲרְט פַּר שְׁמוּאֵל וָס עֶר וְעט בַּאלְד קוּמֶען. אֲבֶּער עֶס קֶען זַיין אַז מֵתִים וַוייסֶען נִיט וָס אוֹיף דִי וְעלְט אִיז. זָאגְט דִיא נְמָרָא אוֹי רַבִּי יוֹנָתָן הָט אוֹיף חֲרָטָה גִיהַאט. אוֹי עֶר זָאגְט אַז מֵתִים וַוייסֶען וָאס אוֹיף דִיא וְעלְט אִיז. וָארוּם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גָזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וָעֶנֶען פּוּן וָאנֶען וַוייסֶען מִיר אַז מֵתִים שְׁמוּעֲסֶן אֵייגֶעֶר מִיט דֶעם אַנֶעֲרֶען. וָארוּם דֶער פָּסוּק זָאגְט נָאט הָט גָזָאגְט צוּא אִיהם וְצוּ מֹשֶׁה הָם אִיז דִי לַאנְד וָס אִיךְ הָאבּ גִישְׁוָוארִין צוּ אַבְרָהָם אוֹי צוּ יִצְחָק אוֹי צוּא יַעֲקֹב. צוּ זָאגֶן. וָאס מֵיינְט מֶען צוּם זָאגֶען. נָאט הָט גָזָאגְט צוּא מֹשֶׁה גִיי זָאג צוּא אַבְרָהָם אוֹי צוּ יִצְחָק אוֹי צוּ יַעֲקֹב דִי שְׁבוּעָה וָס אִיךְ הָאבּ גִישְׁוָוארִין צוּ אַיִיהְ הָאבּ אִיךְ זִיא שׁוֹין גַאנְג מֻקָיֶם גִיוְוֶען צוּ אַיֶיעֶרע קִינְדֶער. אַז דוּא וְעסְט זָאגֶען מֵתִים וַוייסֶען נִיט וָס אִיז אַז מֹשֶׁה וְעט צוּ זִיי זָאגֶען. זִייא וֶעלֶען דָאךְ נִיט וַוייסֶען וָאס מֹשֶׁה רֶעט צוּ זִיי. נֶעווִיס מוּז זַיין אַז זִייא וַוייסֶען יָא. פְּרֶעגְט דִי נְמָרָא נָאר וויא וַוילְסְטוּ זָאגֶען זִייא וַוייסֶען יָא וָאס דַארְף מֹשֶׁה גַיין זִי זָאגֶען. זִייא וַוייסֶען דָאךְ אַלֶיין אַז נָאט הָט גִיגֶעבֶּען דִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ זַייעֶרע קִינְדֶער. עֶנְפֶּעְרְט דִי נְמָרָא. זִייא זָאלֶען אָן עֶמֶען פַּאר אַטוֹבָה פּוּן מֹשֶׁה וָס עֶר אִיז גִיקוֹמֶען זִי אָן זָאגֶען דִי גוּטֶע בְּשׂוֹרָה:

אָמַר רַבִּי יִצְחָק הָט גָזָאגְט וֶעֶר עֶס רֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף אַטוֹיסֶען. אִיז גְלַיִיךְ וִוי עֶר וָאגְט דִי רֵייד גֵירֶעט אוֹיף אַשְׁטֵיין. אַנֶעֲרֶע זָאגֶען דֶער מֵת וַוייס נִיט. אוֹי אַנֶעֲרֶע זָאגֶען זִיי וַוייסֶען נָאר עֶס הַאלְט מֶען רֶעט אוֹיף זִיי. פְּרֶעגְט דִי נְמָרָא עֶס אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי. רַב פָּפָּא הָט דֶער צֵייט אֵייגֶעֶר הָט גֵירֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף מַר שְׁמוּאֵל אִיז אַרַאפּ גִיפַאלֶען אַרוֹיסֶער שְׁטֶעקֶן צְשְׁוֶוערֶער פּוּן דַאךְ. אוֹי דָאס אִיהם צוּא שְׁפַּאלְטֶען דֶעם בַּייטֶשׁעל וָאס דָאר כּוֹס לֵיגְט אִין אִיהם. עֶנְפֶּעְרְט דִי נְמָרָא אַמְתָּן אִיז אַנֶעֲרֶש וִוי אַלֶע מֶענְטֶשֶׁן נָאט מָאכְט אוֹיף זַייעֶר כָּבוֹד:

ד אָמַר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גָזָאגְט וֶעֶר עֶס רֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָאס זָאגֶען גִישְׁפָּארְבֶּען פַּאלְט עֶר אִין גֵיהִנֹּם. אַזוֹי וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט דִי וַיֶאס רֵייד אֶן

כאלין. כמיתת מצד כחיב: ולא ס"ד לא ידעי ב' אין מכירים כלום לגמ' נפלה דנופלייהו: סמכיהו מאחר סמוך. כגמטו בל מת מאחר מיתתו: קרית מטללא. קנה גדול וכבד נפל מן הגג: מלגא. גג: תרנקא דמוחיה. כיס שבמוחו מונח בו. עד כאן:

והמטים עקלקלותם. לשון מיתה כתיב בהטיתם ס' לגבוהים ומשון ליה והמטים עקלקלותם ומסיקו דמתים יודעים זה את זה ומכירים זה את מוכתם ואף על זכותם להטותם לגמ' מוכח: יוליכם ס' את פועלי האון. עליכם:

מנקט מי מת מבע כך סיפ שמו : מ"ל : המתים בעלו לו בלילו כב הוון מקבריהם ויושבים בעגולה : חזייה . שמואל לגבוה דקא בכי ומייך : דלענל מתים . במכתם מקבר : בעמיה דריחיה . כל בגון מוסב הכתוים קדוי שמת הכתויים: לגמל ידעי. מי הכוב בין כתויים : תוספות. שני מרימל מוקב. על סם דוד וכלמה שנמו מת בכים וכלו מכות כמוהביה : בן מים מי מתו מלו עלמה . בספריס מדוייקים כיתיב מי וקרינן מיל ומן בכתוב דייק בכי (מגה כתוב מיל מ"ש מי) : תוספות . בפניה דמי כב . מכתבי דיים שהוא תמוה שבספריס : בתוך הכוך . שהוא בגמרא בספריס ע"ב : וזאת

אמרו ליה טובא אבא איבא הכא . אמר להו בעינא אבא בר אבא . אמרו ליה טובא אבא בר אבא נמי איבא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא דשמואל היכא . אמרו ליה סליק למתיבתא דרקיעא , אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי . אמר ליה אמאי יתיבת אבראי מאי טעמא לא סלקת אמר ליה דאמרי לי כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס ואחלישתא לדעתיה לא מעלינן לך למתיבתא דרקיעא אדהכי והכי אתא אבוה חזייה דהוה קא בכי ואחיך אמר ליה מאי טעמא קא בכית . אמר להו דלענל אתית לן . מאי טעמא אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא . אמר ליה אי חשיבנא נעיילוהו ללוי ועיילוהו ללוי . אמר ליה זוזי דיתמי היכא אמר ליה זיל שקלינהו באמתא דריחיא עילאי ותתאי דידן ומציעי דיתמי . אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה אי גנבי גנב י מיגנבו מדידן אי אכלה ארעא כדידן

יתומים געלט . איז שמואל גיגאנגען צום פאטער אויף דעם בית הקברות . הט שמואל נזאגט צו דיא מתים איך זוך אסענטשן ואם היימט אבא . האבען דיא מתים גזאגט צוא שמואל דא אויף דעם בית הקברות איז דא פיל מענטשן טויט ע ואם היימען אבא . האט שמואל גזאגט צו דיא מתים . איך זוך אזוי אסענטש ואם היימט אבא . אוג איז דער זוהי פון אבא . זיין פאטער הט איך גיהייסען אבא . האבען דיא מתים צו אי הם גזאגט . דא אויף דעם בית הקברות איז דא פיל מענטשן טויט ע ואם היימען אבא אוג זיער פאטער האט איך גיהייסען אבא . האט שמואל גזאגט צו דיא מתים . איך זוך איינעם ואם היימט אבא . אוג זיין פאטער האט איך גיהייסען אבא . אוג ער איז דער פאטער פון שמואל . וואו איז ער . האבען דיא מתים גזאגט צו שמואל דיין פאטער איז ארויף גיגאנגען אויף דעם היכל ערגען אין דער ישיבה . דער וייל האט שמואל גיזעהן וויא לוי זיין חבר זיצט אוים ווינינ ניט מיט אלע מתים צו זאמען . האט שמואל גזאגט צו לוי פאר ואם זיצט דו אוים ווינינ . פאר ואם גייסטו ניט ארויף אין היכל אין דער ישיבה . הט לוי גזאגט צו שמואל . מען האט גזאגט צו מיר אזוי פיל יאהר וויא דוא ביסט ניט ארויז גיגאנגען אין דער ישיבה פון רבי אפס . אוג דוא האסט שואדך ניטאכט זיין בעה : דאם דוא האסט איהם פאר שעמט . אזוי פיל יאהר ועט מען דיך ניט ארויז בריינגען אין דער ישיבה ואם אויף דעם היכל . דער וייל איז גיקומען דער פאטער פון שמואל הט שמואל גיזעהן וויא דער פאטער ווינט אוג זאכט . האט שמואל גזאגט צום פאטער פאר ואם ווינסטו האט דער פאטער גזאגט צו שמואל וועסט באלד קומען צו אונז . דוא ועסט באלד שטארבען . פרענט שמואל צום פאטער פאר ואם האסטו גיזאכט . האט דער פאטער גיענפערט צו שמואל וייל דוא ביסט זייער גילויבט אויף דיא ועלט . הט שמואל גזאגט צום פאטער אויב איך בין גילויבט בייו אי"ך אויף דיא ועלט . בעט איך מען זאל ארויז בריינגען לוי אין דער ישיבה . הט מען ארויז גיבראכט לוי אין דער ישיבה אויף דעם היכל . הט שמואל גזאגט צום פאטער וואו איז דיא געלט פון דיא יתומים האט דער פאטער גזאגט צו שמואל גיי נעם דיא געלט זייא ליגען צווישען דיא מיהל שטיינער . די אובערשטע געלט אוג די אונטערשטע געלט איז אונזערע אוג דיא מישעלסטע געלט ניהער צו דיא יתומים . הט שמואל גזאגט צום פאטער פאר ואם האסטו אזוי . הט דער פאטער גזאגט צו שמואל אויב גאבען ועלטן גאלען זיי גנבען אונזערע געלט . אויב דיא ערד ועט קאלייע מאכען דיא געלט ועט זיא קאליע מאכען אונזער געלט . זעהן מיר דאך או דיא מתים וויסען ואם אויף דיא ועלט איז . וואהרום דער פאטער פון שמואל הט געוואוסט

דוגמא השקוה ונדוהו ומת בנדויו ושלחו ב"ד וסקלו את ארונו. המזלזל בנט"י כאי היא דתנן אמר רבי (יוסי) ויהודא] ח"ו שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין העזרה נבעלת על כל אדם מישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את (רבי) אלעזר בן [חנוך] שפקפק בנטילת ידים. וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו ללמדך שכל מי שנתנדה ומת בנדויו בית דין סוקלין את ארונו. המגים דעתו כלפי שמים היינו כגון חוני המעגל במסכת תענית. תנו רבנן העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן

עַקַבְיָא עֵם דָאט נִיטְרָאפֶּען אַשְׁפָּחָה בְּנַעֲנִית וָואם זִיא אִיז פְּרֵי נִיוָואַרְען. זִיא הָט נִיהַיִיסֶען בַּרְבְּמִית. אוּנ דָאט נִיוָואהנְט אִין יְרוּשָׁלַיִם. אוּנ זִיא דָאט נַיהַאט אַמַאן. אוּנ זִיא דָאט זִיךְ פַּר בָּאִרְגִין מִיט אַיינֶעם הָאבֶּען שְׁמַעְיָה מִיט אַבְטַלְיוֹן אִיר נִיגֶעבְּען מְרִינְקְען מַיִם הַמְּאָרְרִים. דָאט עַקַבְיָא נִוָואנְט צוּ דִיא חֲכָמִים וַוייל שְׁמַעְיָה מִיט אַבְטַלְיוֹן וָועֲנֶען נִיזֶיין נַבִּיךְ מִיט אִיר. זִיא זָענֶען אוֹיךְ נִיזֶיין גֵּרִים אַזוֹי וויא זִיא. דְרִיבֶּער הָאבֶּען זִיא אִיר נִיגֶעבֶּען מְרִינְקְען דִיא מַיִם הַמְּאָרְרִים. צוּ וַויִיזֶען אַז גֵּרִים מִיט יִידֶען וָועֲנֶען נְבִיךְ. אָדֶער דֶער פְּשַׁט אִיז דוּגְמָא הַשְׁקוּהָ זִיא הָאבֶּען נִיגֶעבֶּען מְרִינְקְען וָואם דָאט אוֹיס נִיזֶיהֶען אַזוֹי וויא מַיִם הַמְּאָרְרִים. זִיא זָאל מוֹרֶא הָאבֶּען. פָּאטֶער וֶועט זִיא אוֹיס וָאגֶען אַז זִיא הָאט מְנַוֶּה נִיזֶיין. אָבֶּער אֶמֶּתֶה מַיִם הַמְּאָרְרִים גִּיט מֶען זִיא. נִיט מְרִינְקְען. הָאם מֶען כַּיהַרִים נִיזֶיין עַקַבְיָא אוּנ עֶר אִיז נִישְׁמָארְבֶּען אִין תֹּרֶם. הָט בֵּית דִּין נֶעשִׁיקְט מֶען זָאל אַרוֹיף לֵייגֶען שְׁטֵיינֶער אוֹיף דִיא קַאסְטֶען וָם עַקַבְיָא אִיז אִין אִיר בַּגְרָאבֶּען גִיוָואהְרְען: וָואם מֵיינְט מֶען עֶר אִיז מְבֻזֶּה דִיא מְצֻוֶּה צוּ וָואשֶׁען דִי הֶענְט צוּם עֶסְן. וָוארוּם מִיר הָאבֶּען נִיהַערְט דַּבִּי יְהוּדָה דָאט נְזָונְט זֶען מָאר נִיט וָאגֶען אַז מֶען הָט מַחֲרִים גִיזֶיין עַקַבְיָא דֶעם זוהן פּוּן מַהַלַלְאֵל. וָוארוּם עֶרֶב פֶּסַח וָוען מֶען הָאם נִישְׁאכְּטֶען דֶעם קָרְבָּן פֶּסַח. פְּלֶענְט מֶען צוּ מֵיינֶען דִיא יִידֶען אִין דְרֵי מֵיל: יְעדֶער מֵייל וָוען זִיא אִיז אַרַיין נִיגַאנְגֶען אִין דִיא עֲזָרָה צוּ שָׁעכְטִין זַיְיעֶרע פְּסָחִים. פְּלֶענְט מֶען פַּאר שְׁרֶיכְטֶען דִיא מִיר֗ען פּוּן דִיא עֲזָרָה. בִּיז מֶען הָאט נִישָׁאכְטֶעט דִי אַלֶע פְּסָחִים. דֶער נָאךְ פְּלֶענְען אַלֶע אַרוֹיס גַיין מִיט אֵיין מָאהל. אִיז דִי אַנְדֶערֶע מֵייל אַרַיין נִיגַאנְגֶען שָׁעכְטִין זַיְיעֶרע פְּסָחִים. אַז דִי אַנְדֶערֶע מֵייל אִיז אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען. אִיז אַרַיין נִיגַאנְגֶען דִי דְרִיטֶע מֵייל. זָאנְט דִיא גְמָרָא צְוַוישֶׁען אַלֶע דְרֵיי מֵייל זָענֶען זִיא נִישְׁלָאפְט עֶן דִי עֲזָרָה. הָט מֶען נִיט גִיפּוּנְגֶען אַמַעְנְטִשְׁין זָאל זַיין אַזוֹי קַלּוֹ. אוּנ אַזוֹי רַיין וָאפֶּ גֶעהַיִיסֶען פּוּן אַטוּמְאָה אוּנ אַזוֹי מוֹרֶא הָאבֶּען אַבֶּיהָ צוּ טָאן. אַזוֹי וויא עַקַבְיָא דֶעם זוהן פּוּן מַהַלַלְאֵל אִיז גִיוֶוען. וויא אַזוֹי קֶען מֶען זָאגֶען אַז אַזוֹי אַמַעְנְטִשְׁין הָט מֶען כַּיהַרִים גִיוֶוען. נָאר וָועֶמֶען הָאט מֶען כַּיהַרִים גִיוֶוען. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִנּוֹךְ הָאט מֶען כַּיהַרִים גִיוֶוען אִיר הָט נִיט נִיהַאלְטֶען דִי תּוֹרָה וָואשֶׁען צוּם עֶסְן. אַז מֶען זָאל אַרוֹיף לֵייגֶען אַנְדֶערֶע שְׁטֵיין אוֹיף דִיא קַאסְטֶען וָאם רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אִין אִיר בַּגְרָאבֶּען גִיוָואהְרְען. צוּא לֶערְנֶען אוּנְזֶערֶע מֶען אִיז מְכַהֲרִים אוּנ עֶר שָׁמַאהְרְבֶּען אִין תֹּרֶם. הָט בֵּית דִּין נֶעשִׁיקְט מֶען זָאל אַרוֹיף לֵייגֶען אַנְדֶערֶע שְׁטֵיין אוֹיף דִיא קַאסְטֶען וָאם רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אִין אִיר בַּגְרָאבֶּען גִיוָואהְרְען. צוּא לֶערְנֶען אוּנְזֶערֶע מֶען אִיז מְכַהֲרִים אוּנ עֶר וֶועֶרט אִין אִיר בַּגְרָאבֶּען: אַז עֶר לֶעבְט מִיט הָעזֶה נֶענֶען וָאט דָאם מֵיינְט מֶען וָואם עֶר וֶועֶרט אִין אִיר בַּגְרָאבֶּען: אַזוֹי וויא חוֹנִי הַמְּעַגֵּל הָט נִיהֶעלְפֶּען אִין מַסֶּכֶת תַּעֲנִית:

תָּנוּ רַבָּנָן. דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען נִיגִילְערְנְט דִי וָום זֶענֶען מְכַפִּיד דֶעם מֵת אַז דֶער מֵת לִיגְט פַּאר זַיִיא. אוּנ עֶם אִיז נִיקוֹמֶען דִיא צַייט צוּ לֵייגֶען קְרִיאַת שְׁמַע נַיִיעֶן זַיי אַוועק פּוּן חֻכָּפָּר

כל"ד מקומות . כשאתה מצטער מניח תפילין כמו שמנינו בכל"ד מקומות לעבוד הכוכבים לפי שהוא כנגד כולן : הוא היה אומר . מקבילו במס' עדיות : לא את מקדש . שם קבלה הוא בעולה ומקבלה : לא את כנסיות . דבר אל בני ישראל ואמר בשבעה פרט לאהל מועד משומר : כנסיות . כך שמה

ישראל . אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה' את פועלי האון . תנא דבי רבי ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה . שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה . אמר רבה לא אמרן אלא דברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר לסריה. ואמר ריב"ל בכ"ד מקומות ב"ד מנדין על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו . אמר ליה רבי אלעזר היכא אמר ליה לכי תשכח נפק דק ואשכח תלתא . המכפר אחר מטתן של תלמידי חכמים והמזלזל בנטילת ידים והמגים את דעתו כלפי שמים . המכפר את מטתו מאי היא דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרין משקין . אמרו ליה מעשה בברכמית אחת (שהיתה) שפחה (משוחררת) בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון . אמר להו דונמא

קְרוֹמֵע רֵייד אוֹיף דִיא מְמָה וָאם דִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לִיגֶען אוֹיף אִיר נָאךְ זַייֶער טוִיט וועט זַייא נָאט פִּירֶען אוֹיף דֶעם אָרט וָאם דָארט וָעֶנֶען אַלֶע וָאם טוֹהֶען שֶׁכַּעכְטֶס . דָאם אִיז אִין גֵיהִנם . פְּרֵיד אוֹיף דִי יוֹרֶען . אֶפִּילוּ אִין דֶער צַייט וָאם עֶס אִיז שָׁלוֹם אוֹיף דִיא יוֹרֶען . דָאם מֵינְט כֵּען צוּ דִי צַייט וָם אַמֶענְטְש שְׁמַארְבְּט אוּן מַרָאכִים קוּמֶען וָאגֶען שָׁלוֹם . אָבֶּער דִיא מֶענְטְשֶׁין וָם הָאבֶּען גִירֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים . צוּ זַיי וועלֶען נִיט קוּמֶען מַרָאכִים זָאגֶען שָׁלוֹם . נָאר נָאט וָעט וָייא פִּירֶען אִין גֵיהִנם מִיט אַלֶע מֶענְטְשֶׁין וָם הָאבֶּען גִיטָאהן עֲבֵירוֹת :

הָנָא . דִיא תַּלְמִידִים פוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גִיהֶערוּנְט אוֹיב דוּא הָאסְט גִיוֶועהן אַתַּלְמִיד חָכָם הָסְט גִיטָאהן עֲבֵירָה בֵּיי נַאכְט זָאלְסְטוּ נִיט טְרַאכְטֶען אוֹיף אִיהם בֵּיי טָאג . זָאלְסְט אִים נִיט הָאלְטֶען פַּאר אַרָשָׁע . טָאמֶער הָסְט עֶר גִיטָאהן תְּשׁוּבָה . פְּרֶעגְט דִי נָמָרָא טָאמֶער הָסְט עֶר גִיטָאהן תְּשׁוּבָה . דָם הַייסְט עֶם אִיז אַכָּפֵּק . טָאמֶער הָסְט עֶר גִיטָאהן תְּשׁוּבָה . אוּן טָאמֶער הָסְט עֶר נִיט גִיטָאהן תְּשׁוּבָה . וויא אַזוֹי קֶען דָאם זַיין אַז עֶר הָאט נִיט גִיטָאהן תְּשׁוּבָה נָאר זָאג עֶר הָאט גֶעווִיס גִיטָאהן תְּשׁוּבָה . הָאט רַבָּה גֶזָאגְט וֶען זָאגֶען מִיר אוֹיף דֶעם תַּלְמִיד חָכָם אַז עֶר הָאט גֶעווִיס גִיטָאהן תְּשׁוּבָה נָאר דִי עֲבֵירוֹת וָאם עֶר הָאט גִיטָאהן מִיט זַיין גוּף . דָם הַייסְט וָאם עֶר הָסְט גֶעוִינדִיגְט צוּ נָאט . אָבֶּער צוּא אַמֶענְטְשֶׁין נָאר עֶר רַארְף נִיט צָאהלֶען קִין גֶעלְט : אָבֶּער דִי עֲבֵירוֹת וָאם עֶר הָאט גֶעוִינדִיגְט אִין גֶעלְט זָאלְסְט אִים גִיבֶּען : וָאם עֶר רַארְף צָאהלֶען גֶעלְט . הַייסְט אַזָארְש נִיט קִין תְּשׁוּבָה סַיידִין מִיר הָאבֶּען גִיוֶועהן וויא עֶר הָאט יָענֶעם בַּצָאהלְט זַיין גֶעלְט :

וָאמַר . נָאךְ הָסְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָזָאגְט מִיר גֶעפִּינֶען אִין פִּיר אוּן צְוואנְצִיג אֲרְטֶער אַז בַּיִת דִין הָאבֶּען מְחָרִים גִיוֶועזֶן אַז מֶען הָסְט נִיט נִיגֶעבֶּען כָּבוֹד צוּ תַּלְמִיד חָכָם . אוּן אַלֶע הָאבֶּען מִיר גֶילֶערְנְט אִין אוּנְזֶער מִשְׁנָה . הָסְט רַבִּי אֶלְעָזָר נָזָאגְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וואוּ וֶענֶען דִי פִּיר אוּן צְוואנְצִיג אֲרְטֶער . הֶמֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָזָאגְט צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר אַז דוּ וֶועסְט וויסְט וָעֶנֶען . אִיז רַבִּי אֶלְעָזָר גִינַאנֶען אוּן הֵאט גִיקִלֶערְט אוּן הָאט גִיפּוּנֶען דְרֵיי אֲרְטֶער וָאם בֵּיִת דִין הָאבֶּען מְחָרִים גִיוֶועזֶן . אַז עֶר רֶעט שְׁלֶעכְטֶס רֵייד אוֹיף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָאם אִיז גִישְׁמַארְבְּט . אִיז בֵּיִת דִין אִיהם מְחָרִים . אוּן אַז עֶר אִיז סְבָרָה דִיא מְצוּוֶה צוּ וואשֶׁען דִיא הֶענְט צִוִים עֶסֶן . אִיז בֵּיִת דִין אִיהם מְחָרִים . אוּן אַז עֶר רֶעט מִיט הָעֲוָה גְעֶנִין נָאט . וָאם מֵיינְט מֶען עֶר רֶעט שְׁלֶעכְטֶע רֵייד אוֹיף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וואם וָענֶען גִישְׁמַארְבְּט . וָארום מִיר הָאבֶּען גִיהֶערוּנְט עֶר הָאט גָזָאגְט וַעֲקִבָא הָסְט גָזָאגְט אֲוֵויב פוּן אַבְּר אָדָער אַוֵויב פוּן אַקְרֶעכְט אַכְּטֶענֶס וָאם עֶר אִיז שׁוֹין פְּרֵי צִיוָוארִין אוּן זִיא הָאט זִיךְ פַּאר בְּארְגִין מִיט אֵייגֶעם . גִיט מֶען אִיר נִיט טְרֵינְקֶען דִיא מִים הַמְּאָרִים . אוּן דִי חֲכָמִים זָאגִין מֶען גִיט וַייא יָא טְרֵינְקֶען דִיא מִים הַמְּאָרִים . הָאבִּין דִיא חֲכָמִים גָזָאגְט צוּא

שנא כמאי דמתרחיש להו ניסא ופ"ש אנן דלא מתרחיש
לן ניסא אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי
בנזיקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי, וכי הוה
כמי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה
ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורין אמר הויות
דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין
הליסר מתיבתא ואלו רב יהודה כי שליף חד מסאנא
אתא מיטרא ואנן קא מצערינן נפשין ומצווח קא צווחינן
זלית דמשגח בן. אמר ליה קמאי הוו קא כסרי נפשייהו
אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם כי
הא דרב אדא בר אהבה חזייה להדוא כותית דהות
לבישת כרבכתא בשוקא סבר דבת ישראל היא קם
קרעיה מינה אנלאי כלתא דכותית היא שייטמה בר'
מאה זווי אבר לה מה שמך (אמרה ליה) מהון אמר לה
מתון מתון ד' מאה זוזי שויא:

ז **רב** גידל הוה רגיל דהוה אזיל ויתיב בשערי מבילה אמר להו הכי טבילו והכי טבילו.
אמרו

מסנסה עד ס': מתקון סוס. נף סיו נעילן נכל
נמרא בל ד' מדנים הנה בלנמל נכי אנם:
כתנב בכוכנת ירק כו'. במסכת מוקצות: מהכוזים.
ים במוסקין דוחים עם הנעלים כדי לנחמן נכם
והוו להו עלין יד לזיחים לנבינת לכם טומנת ומם
ככבן עם מרפיסון במוסך נמלה מוזם יד כו':
מוזם דבר שמוסל יכו'. כלומר שעם מבזיות הללו
קבה עלי ככל מקדשיות שכיו כ' כנומי מקבלים
בהן ככל הנמרא: כחליסר מתיבתא. כ"ג סניס
יש ניעום מבבה וכרייתה בל שבה סדנים ומסכת
מוקצין נם סיו בי"ג סניס כגון מסכת כלי וכ' מיים
ומסכת בר קפרא ושי והכל דבי שמואל הי. (ולכאורה
במוספות ד"ה "ג ישיבות יש נם בכא מקוקין והליסר
לאו דוקא אלא לפי ככעיל בנמרא כמו הליסר
זוזי מבינו ע"כ): כרבלתא. שם לפוש מבוש כמו
(זחילת ג) פעטיפון וכרבלתא: מהון מתון. לשון
מתנה מרבנע מלות כ' שבמנות כ' שוו ת' כנומר בשם
נבם ני. לשון אחר מהון מתון לשון שמבוש לשם
כמתבני סייטי מבזהכר ס' וגו':

רב גידל הוה אזיל ויתיב בשערי מבילה אמר להו הכי טבילו והכי טבילו.
אמרו

מְעַנְטְשִׁין וָם זָעֲנָען גִיוֶוען פַּר אוּנוּ פְּלֶעגְט זִיךְ טְרֶעפֶּען נָסִים. אוּג פַּר וָאס אוּנוּ טָרֶעפְּט זִיךְ
נִיט קַיין נִסִּים. אוֹיב דִּוּרְךְ דֶעם לֶעְרֶנֶען. וַוייל זַיי הָאבֶּען גִילֶערוּנְט מֶעהר וויא מִיר לֶעְרֶנֶען.
פַּאר קֶערְט מִיר לֶערֶנֶען מֶעהר. וָוארוּם אין דִי יָאהרֶען פּוּן רַב אוּג שְׁמוּאֵל אִיז דָאס נַאנְצע לֶערֶנֶען נאר
גִיוֶוען אין דֶעם סֵדֶר נִיזִיקִין. אוּג מִיר לֶערֶנֶען זֶעקְס סְדָרִים. אוּג אַז רַב יְהוּדָה הָט גִילֶערְנְט דִיא
מַסֶּכֶת עוּקְצִין דִיא מְשָׁנָה אַאשָׁה הָט אַיין גִיקַיְיכְט וְרָקוֹת וקְרוּיט אוּנְטֶערְקֶעכְט אין אֶטֶאס. אוּג
אַנְדֶערֶע זָאכֶען אַז רַב יְהוּדָה הָט גִילֶערְנְט דִיא מְשָׁנָה אַיילְבִּירְטֶען אַז מֶען הָט זַיי אַיין גִילַיְיגְט
אין עֶסִיג מִיט דִי בְּקֶעשֶׁער וֶעלֶען זַיי טָהוֹר. דָאס רַב יְהוּדָה גְזָאגְט דִיא קְשָׁיוֹת פּוּן רַב אוּג
שְׁמוּאֵל זֶעה אִיךְ דָא. דָם הַייסְט עֶם אִיז מִיר שְׁוֶוער צוּ וִוייסֶען דֶעם פִּשְׁט פּוּן דִי צְווַיי מִשְׁנָות.
אַזוֹי וויא שְׁוֶוער עֶם זָעֲנָען צוּ פַּר עֲנֶענֶען דִי קְשָׁיוֹת פּוּן רַב אוּג שְׁמוּאֵל וָום זַיי הָאבֶּען גִיפַּרְעְנְט
אין נַאנְץ שַׁ"ס. אוּג מִיר לֶערֶנֶען אין עוּקְצִין דְיַיעֲצָהן יְשִׁיכּוֹת. דָאס הַייסְט אין דְיַיעֲצָהן בֶּחֱצִי
מֶדְרָשִׁים וואוּ דָאךְ מֶעהרֶע לֶערְנְט מֶען דִיא מַסֶּכֶת עוּקְצִין אוּג זִיא אִיז אוּנוּ נָאר נִיט שְׁוֶוער. אוּג
אַז רַב יְהוּדָה הָאט נָאר אוֹיס גִיטָאהָן אַיין שׁוּךְ פּוּן פּוּס עֶר הָאט נָאר אַבְּיסוֹיר צַער גִיהָאט אִיז
שׁוֹין גִינַאנְגֶען רֶעכְענֶען. אוּג מִיר זָעֲנָען אוּנוּ שְׁטַארְק מְצַער אוּג מִיר שְׁרַיְיעֶן אוּג בְּעטֶען אוּג אוֹיךְ
אוּנוּ קוּקְט מֶען נָאר נִיט. הָט אַבְּיי נָזָאגְט צוּ רַב פָּפָּא דִי עֶרְשְׁטֶע מַעְנְטְשִׁין וָאס זָעֲנָען גִיוֶוען
פַּר אוּנוּ פְּלֶעגְען זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין וויא דִיא גְמָרָא אוֹיךְ דִיא הַייליגְקֶייט פּוּן נָאס.
מִיר זָעֲנָען זִיךְ נִיט מוֹסֵר נֶפֶשׁ אוֹיךְ דִיא הַייליגְקֶייט פּוּן נָאס, אַזוֹי וויא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה הָאט
גִיזָאגְט אַאנְוָאס נִיט אִין אַרוֹיסְגֶעקֶייט אִין נָאס. הָאט רַב אַדָּא גִימֵיינְט אַז דָם אִיז אַיידִישַׁע אִשָּׁה.
דָם עֶר פּוּן אִיר אַדָּאפּ גֶערִיסְען דִיא קְלֵייד. דָער נָאךְ אִיז דִיא זַאךְ דָער וואוּקְט גִיוָואלְט אוּ
דָאס אִיז אַנְדָערְש. הָאט מֶען גִישַׁאצְט דִי קְלֵייד פַּר פִּיר הוּנְדֶערְט גִילְדֶען. הָט רַב אַדָּא גְזָאגְט צוּא
דִיא גוֹיָה וִוי אִיז דַיין נָאמֶען. הָט דִי גוֹיָה גְזָאגְט צוּ רַב אַדָּא אִיךְ הַיים מְתוֹן. הָט רַב אַדָּא גְזָאגְט
צוּ דִיא גוֹיָה צְווַיי מָאהל מָתוֹן אִיז פִּיר הוּנְדֶערְט. כָּתוֹן אִיז מַיישְׁט צְווַיי הוּנְדֶערְט. אוּג מָתוֹן
אִיז עֶר מַיישְׁט וַואךְ אִיךְ וָואלְט גִיוָואלְט וויא אִיךְ נִיט גִיכַארְפְּט בַּצָאהלֶען פִּיר
הוּנְדֶערְט גִילְדֶען:

ז רַב גִידל אִיז גִיוֶוען גִיוואוֹהנְט עֶר פְּלֶעגְט זִיצֶען אִין טוֹיער וויא דִי וַייבֶּער גֵיוֶוען אַרֵיין
אִין מִקְוֶה זִיךְ טוֹבֵל זַיין. אוּג עֶר פְּלֶעגְט זַיי לֶערְנֶען וויא אַזוֹי זָאלֶן זִיךְ טוֹבֵל זַיין.

הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עוכדין ומתפללין והוא עובד ומפדיק עליו את הדין ואוכר רבון כל העולמים

חתר : ואזל יושב ודומם . סנהג : גמיתר מכי. נפ נפרעת ממני דמצמע כספרא ע"כ : לין מכמה .

הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים. אמר אביי לא מיבעי ליה לאיניש למימר הכי דאמר רשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר (ישעיה 6) כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציני סדום :

(פ"ב) **ה אמר** רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק מאי טעמא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (משלי כא). כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב . (דף כ) אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא

אייגציגוויז אוג ליינענן קריאת שמע : אייגער ניט אוועק אן צוזייט אָדער אין איין אנדער שטוב אוג ליינענט קריאת שמע אוג קומט צוריק צום הפֿקר דער נאך גייט דער אנדערער אוג ליינענט קריאת שמע אוג קומט צוריק . נייט דער דרייסער . אוג אזוי אלע . אבער אז דער מת ליגט נית פאר זיי , דער מת ליגט אין איין אנדער שטוב . אוג עס איז ניקומען דיא ציים צוא ליינענן קריאת שמע . זאל מען אויפהערין מסַפּיד צו זיין . דיא מענטשין זיצען אוג ליינענן קריאת שמע אוג דער אבר זיצט אוג שווייגט . זייא שטייען אוג ראוגען שמונה עשרה . אוג דער אבל שטייט אוג מאכט ניערעכט אויף זיך דעם דין פון נאט אוג ער זאגט נאט וואס דו ביסט דער האר פון אלע ווערטין . אויך האב פיל געזונרינט פאר דיר . אוג דוא ביסט נאך נית אפּ גיצאהלט גיוואָרן פון מיר איינם פון טוויענד אויך נית . עס זאל זיין דער ווילען פר דיר נאט אונזער נאט דוא זאלסט פאר צאהמען אונזער אוים ברעכונג אוג דיא אוים ברעכונג פון דין נאנצע פאלק יודען . מיט רחמנות . עס זאל קיין בראנד נית מעהר זין בייא אלע יודען . האט אבּיין גוואט אמענטש דארף נית אזוי זאגען צו נאט דוא ביסט נאך נית אפּ גיצאהלט גיוואָרן פון מיר . וואורום עס זעהט אוים ווי ער זאגט צו נאט אז מען דארף אפּ גיצאהלט ווערין פון איהם . ווען דער שטאן זאגען דער מענטש איז דאך אלזין מוהה אז מען דארף פון איהם וויל דם הערין . הט רב יוסף גוואט פון זאגען ווייסען מיר דאס פון פסוק . וואורום עס שמייט אין פסוק עס פעלט גאר ווייניג ואלטען מיר גיוון ווייא סדום . ווייא זייא האבּען זיך גאר גענוקיכין צוא סדום . ואס האט דער נביא זייא גיינפערט הערט צוא דיא ריידּ פון נאט איר גרויסע ריט פון סדום : האט מען זייא באדד גירופען מענטשין פון סדום :

ה אמר . רב יהודה הט גזאגט פון רבם ווענין אז אייגער געפינט כלאים אין זיין קלייד ואר גענפיט אין אוואעג קלייד פאהם מוז ער באלד אוים טאהן דיא קלייד אפּילו אין נאם . ואס איז דער טעם . פר ואס . וואורום שכמה המלך הט גזאגט געגן נאט איז ניטא קין חכמה אוג קין פערשטאנד אוג קין עצה . וואו ווערט פאר שעמט דער בבוד פון נאט . ניט מען ניט קין בבוד אפילו צו אנרופען מענטש . אז ער הט גיפונגן כלאים אין זיין קלייד אין נאם . אז ער וועט ניט אוים טאהן דיא קלייד . ואהט אוים דיא מצות פון נאט נאר נרינג . נאט הייסט ניט גיין אין שעמטן אוג ער גייט . ער שעמט זיך אוים צו טאהן דיא קלייד אין נאם . איז דאך בייי אידם זין בבוד גרעסער ווייא דער בבוד פון נאם . דריבער טוען ער אוים טאהן דיא קלייד אפילו אין נאם . צוא ווייזען אז זין כבוד איז נאר ניט נענין דעם בבוד פון נאט . מען זאל טאהן אזוי ווייא נאט הייסט . רב פפא הט נזאגט צו אביי פאר ואס צוא דיא ערשטע

זשבעת וברכת והם דקדקו על עצמם ער כזית ועד כביצה :

(דף כח) **ח אמר** רב יהודה מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר (דברים ח) ואכלת **זשבעת וברכת** מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר (שם לב) כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו :

(ע"ב) **ט אמר** רב אדא בר אהבה מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר (ויקרא כב) **ונקדשתי** בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה מנא הני מילי דתנא רבינא (רבינאי) אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא **ונקדשתי** בתוך בני ישראל וכתיב התם (במדבר ז) הבדלו מתוך העדה מה להלן עשרה אף כאן עשרה :

(דף כט) **י תניא** רבי יהודה בן בתירה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה . מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם וקורא לטעלה מרבי יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנא' (ירמיס כג) הלא

וועטט ערקלערט אוך וועטט זאט זיין וואלטטו בשעטשיין . אוך זייא בשעווערין נאך אויף זיך זייא עסין נאר אשטיקוך ברויט גרוים וויא אייער בירט . אדער גרוים וויא איין איי בענטשין זיי אוך לויבען נאט . דריבער זענען זייא בייא מיר ליבער ווי אלע עובדי גילולים :

ח אמר . רב יהודה האט גיזאגט וויא שטייט אין דער תורה אז מען דארף בענטשין נאך דעם עסין . ווארום דער פסוק זאגט אז דוא ועטט עסין אוך זיין וואלטטו בענטשין . וויא שטייט אין דיא תורה אז מען דארף מאכן אברכה אויף דיא תורה אייער מען הייבט אן צו ערנען . ווארום דער פסוק זאגט משה רבינו האט גיזאגט צו דיא יודען אייער אויף ווועל אנהייבען ערנען תורה ווען אין רופען דעם נאמען פון זאט מיט אברכה אוך איהר זאלט גיבען גרויסקייט צו נאט ; אוך איהר זאלט ענפערין אמן :

ט אמר . רב אדא בר אהבה האט גיזאגט פון וואנען וייסטו מיר אז אין מענטש טאר ניט זאגין קדושה . ווארום דער פסוק זאגט אוך ווען געהיליגט ווערין צווישען די קינדער ישראל . שטייט ניט בן ישראל אין יוד . נאר עס שטייט בני ישראל פיל יודען . אלא תיליגע זאבען זאל ניט זיין בייא ווייניגער ווייא צעהן מענטשין . פון וואנען וייסטו מיר דיא רייד אז עס טוט זיין צעהן . טאמער איז גינוג ווייניגער ווייא צעהן . ענפערט דיא גמרא ווארום דער ברודער פון בייא חייא בר אבא האט גיקערוגט אוך לערין אף אין וואלט הוך . פון דעם אנדערין וואלט טוך . דא שטייט ונקדשתי בתוך בני ישראל . אוך ווען געהיליגט ווערין בתוך צוויישען דיא יודען , אוג דארטין בייא דער מעשה פון קרח שטייט הבדלו מתוך העדה איהר זאלט אוך אף שיידען בתוך פון די מענטשין וואס דא שטיין . אזוי ווי דארט איז דאך ניט גיווען ווייניגער ווי צעהן . ווארום עס שטייט העדה . אוג צעהן מענטשין ווערין גירופען עדה . אזוי ווייא עס שטייט בייא די מרגלים רעדה העדה אוג דיא שלכטע מרגלים וענען גיווען צעהן אוסער יהושע אוג כלב נאר פיל מעהר . אזוי דא צו הייליגען נאט זאל אוך ניט זיין ווייניגער ווייא צעהן . נאר פון צעהן אוג מעהר :

י תניא . מיר האבען גילערוגט . רבי יהודה בן בתירא זאגט דיא רייד פון דיא תורה ווערט ניט טמא . אז די מויל פון מענטש איז טמא אוג ער רעט מיט דעם מויל תורה . דיא ווערטער וואס גייען ארוים פון מויל ווערין ניט טמא פון דעם מויל עס האט גישראפען אתלמיד איז ניזעסען פר רבי יהודה בן בתירא . אוג דר תלמיד איז גיווען מגמגם . אוג ער הט גישאמעלט אוג ניזייעגט קריאת שמע . וויל ער איז גיווען טמא ער ניט זיין ווייניגער ווייא צעהן . נאר פון צעהן אוג מעהר :

עד כזית ועד כביצה . כזית ערבי מאחד וכביצה ערבי יהודה דתק עד כמה מזמנין לבי מאחד לומר עד כזית ובבי יהודה לומר עד כביצה פ"ק : כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו . כתנא דסם לפיזה בדבי חייא ס"ל ליתגדל אמי אתכך מתלה ותתם עמי לתתי לתמן כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו בתמן הכי מפרשי לה בסנהד יומא :

קאקי היוורי : מוזיק נגמש : רבי יוחנן . מדש יפה
הלר מלך כיה כדלמרינן בפסולין ס : עולי
עין . מסולקין מן העין שאינה שולטת בהם : שלא
לשהם לעצם . ולעכשיו משמת מדוניו :

אמרו ליה רבנן לא כשהפי מר מיצר הרע אמר להו
דמיין באפי כי קאקי היוורי . רבי יוחנן הוה רגיל דהוה
אזיל ויתיב בשערי טבילה אמר כי סלקן ואתיין בנות
ישראל מן נהרא ליסתכלן בי דלהוי להו זרעא שפירי

כותי אמרו ליה רבנן לא מסהפי מר מעינא בישא אמר להו אנא מזרעא דיוסף קא אתינא
דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב (בראשית מט) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי
אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין רבי (יומי בר) חנינא אמר סהבא (שם מח) וידגו
לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסין אותן ואין העין שולטת בהם אף זרעו של
יוסף אין העין שולטת בהם ואי בעית אימא עלי עין עין שלא רצתה ליתן ממה שאינו שלו
אין עין הרע שולטת בו :

(פ"כ) ז דרש רב עוירא וימנין אמר לה משמיה דרבי אמי וימנין אמר לה משמיה דרבי
אסי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם כתוב בתורתך (דברים
י) אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד . והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב (במדבר ו)
ישא ה' פניו אליך אמר להם ולא אשא פנים לישראל שכתבתי להם (דברים ח) ואכלת
ושבעת

הָאבֶּען דִיא רַבָּנָן גִיוָאנְט צוּ רַב גִיהָרְ הָאסטוּ נִיט מוֹרָא פַאר דֶעם יֵצֶר הָרָע . הָאט רַב גִיהָרְ
גִיוָאנְט צוּ דִיא רַבָּנָן זַיִיא עָהנֶן אוֹיס בַּייא מִיר אַזוֹי וְוִיא וַוייסְט גֶעזָגט . רַבִּי יוֹחָנָן אִיז גִיוָוען
גִיוואוֹהנְט עֶר פְּלֶעגְט זִיצֶען אִין דִיא טוֹיעֶרִין וּוא וַוייבֶּער גִיהֶען זִיךְ טוֹבֵל זַיין . עֶר הָאט נָיוָאנְט
אַז דִיא יִהדִישׁע טֶעכטֶער וֶועלֶען אַרוֹיס גִיין פּוּן דֶער טְבִילָה וָאלֶען זַייא זִיךְ אַיין קוּקֶען אוֹיף מִיר
וֶועלֶען זַייא הָאבֶּען אַוועלכֶע שֵׁיינֶע קִינדֶער וִויא אִיךְ בִּין . הָאבֶּען דִיא רַבָּנָן גִיוָאנְט צוּא רַבִּי
יוֹחָנָן הָאסטוּ נִיט מוֹרָא פַאר אַיין עַיִן הָרָע . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיוָאנְט צוּא דִיא רַבָּנָן אִיךְ בִּין
גִיבָּאהדִין פּוּן דִיא קִינדֶער פּוּן יוֹסֵף . אוּנ אוֹיף זַייא גִיוועלטִיגְט נִיט אַיין עַיִן הָרָע . וָואהרוּם עֶס
שְׁטֶייט אִין פָּסוּק בֵּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֵּן פּוֹרָת עֲלֵי עָיִן אַזוֹהן פּוּן הֵן אִיז יוֹסֵף . עֶר אִיז אַזוֹהן פּוּן חֵן .
עֶר אִיז אוֹיף דֶעם אוּנ ' הָאט רַבִּי אַבָּהוּ גִיוָאנְט אַל תִּקְרִי עֲלֵי עַיִן וָאלְטְט נִיט לַייענֶען אוֹיף
דֶעם אוּנ אֶלָא עוֹלֵי עַיִן נָאר וָאלְטְט לַייענֶען זַייא וָענֶען אֶפּ גֶיטָאהן פּוּן דִיא אוּנ . נִישְׁט דִיא
שְׁלֶעכְטֶע אוּנ (עַיִן הָרָע) גִיוועלטִיגְט אוֹיף זַייא . נָאר זַייא גִיוועלטִיגְען אוֹיף דִיא אוּנ צוּ מְבֵיאֶל
זַיין אִיהר . רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא זָאגְט פּוּן דַאנֶען וַוייסֶען מִיר אַז אִין דִיא קִינדֶער פּוּן יוֹסֵף
גִיוועלטִיגְט נִיט־קִיין עַיִן הָרָע . עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק זַייא זָאלֶען זִיךְ וַוי דָגָה יֶען דֶעם דַאנֶר אַזוֹי
פִיל וִויא פִישׁ . אַזוֹי וִויא דִיא פִישׁ וָואס אִין יַם רִי וָואסֶער הָעלְפֶען זַיי צוּ אוּנ דִי אוּנ גִיוועלטִיגְט
נִיט אוֹיף זַייא . אַזוֹי דִיא קִינדֶער פּוּן יוֹסֵף גִיוועלטִיגְט נִיט אִין זַייא דִיא שְׁלֶעכְטֶע אוּנ . אוּנ
אוֹיב דוּא וִוילְסְט וֶועל אִיךְ דִיר זָאגֶען עֲלֵי עַיִן . אִיז טַייטְש וֶועגֶען דִיא אוּנ . דִיא אוּנ וָום הָאט
נִיט גִיוָאנְט הֲנָאָה הָאבֶּען אוּנ גִישְׁפַּייזְט וֶועלֶען פּוּן וָואס נִיט זַיין אִיז . עֶר הָאט נִיט גִיוָאנְט
קוּקֶען אוֹיף רִי וַוייב פּוּן פּוֹטִיפַר . הָאט עֶר זוֹכֶה גִיוֶוען אַז אַשְׁלֶעכְטֶע אוּנ זָאל נִיט גִיוועלטִיגְט נָען
אוֹיף אִיהם :

ז דָרַשׁ . רַב־עוִירָא הָאט נְתַדְרֵשׁ אַסָאהל הָאט עֶר נִיוָאנְט רִי זָאךְ פּוּן רַבִּי אמִים וֶועגֶען
אוּנ אַמָאהל הָאט עֶר נִיוָאנְט דִיא זַאךְ פּוּן רַבִּי אַסִים וֶועגֶען . דִיא מַלְאָכִים הָאבֶּען גִיוָאנְט פַּר
נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עֶס שְׁטֶייט אִין דִיין תּוֹרָה אַז נָאט תַּנְשֵׂא נִיט־קִיין מֶענְטְש אוּנ נָאט
טָראגְט נִיט זַיין פָּנִים צוּ אַיין מֶענְטְש מֶער וִוי צוּ דֶעם אַנדֶערֶן . אוּנ עֶר עֶמְט נִיט־קִיין זַאךְ בַּיי
קִיין מֶענְטְש עֶר וָאל אִיהם פַּאר נְרִינְגֶערֶן זַיין מִשְׁפָּט . דוּא טָראגְסְט דָאךְ דַיין פָּנִים צוּ דִיא
יוּדֶען מֶהר וויא צוּא אַלֶע עוֹבְדֵי גִילוּלִים . וָאהרוּם עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק נָאט וָאל טראגֶען זַיין
פָּנִים צוּ דִיר . הָאט נָאט גִיוָאנְט צוּ דִיא מַלְאָכִים וָאל אִיךְ דֶען נִיט טָרָאגֶען סַיין פָּנִים צוּ דִיא
יוּדֶען מֶהר וָויא צוּ אַלֶע עוֹבְדֵי גִילוּלִים . אִיךְ הָאב גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִיא תּוֹרָה צוּ וויא יוּדֶען אז דוּא

לומר לך כל המסתכל באצבע הטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף אלא באשתו ולקריאת שמע אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר (ישעיה מז) גלי שוק עברי נהרות וכתיב (שם) תגל ערותך גם תראה חרפתך. אמר שמואל קול באשה ערוה שנאמר (שיר ב) כי קולך ערב ומראיך נאוה. אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר (שם ד) שערך כעדר העזים:

יג התולה תפיליו יתלו לו היום. דורשי הכתורה אמרו (דברים כה) והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפיליו:

(ס"ג) **יד רבי** אבא הוה קא מישתמיט מיניה דרב יהודה דהיה בעי למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שיאמר בכלה

מָאר נִיט קוּקְען אוֹיף דִיא רַייב פּוּן אַאֲשָׁה. רַב שֵׁשֶׁת הָאט דָאהְ נִיזָאגְט פּאר וָאהְ זַייְלָא, דָאר פָּסוּק דִי אוֹיסזַייְנִיגוֹסְטָע צִירוּנְג וּוָאהְ אַאֲשָׁה גַייט אוֹיף דִי פִּינְגָער אוּנ אוֹיף דִי אָרְעמְסְטָע. צוּ זָאמָען מִיט דִי אִינְווַייְנִיגסְטָע צִירוּנְג וּוָאהְ אַאֲשָׁה גַייט אוֹיף דִי עֶרְוָה. צוּ זָאגָען דִיר דָאר זָאהְ קוּקְט אוֹיף דָעם קְרַייְנְעם פּוּן פִּינְגָער פּוּן אַאֲשָׁה. אִיז נִיט גִיקוּקְט אוֹיף דִיא עֶרְוָה פּוּן אַאֲשָׁה. אִיז דָאהְ אַכְשָׁא צוּא וָאהְ זָאגְט רַבִּי יִצְחָק אַז מָען טָאר נִיט קוּקְען אוֹיף דִי לַייב פּוּן אַאֲשָׁה גְרוֹיס וּוִי צַטְפַּה. אֲפִילוּ אוֹיף דָעם קְלַייְנְעם פִּינְגָער פּוּן אַאֲשָׁה טָאר מָען דָאהְ אוֹיךְ נִיט קוּקְען. נָאר רַבִּי יִצְחָק מֵייְנְט אַז דָאם לַייב פּוּן זַיין וַייב אִיז אָפּ גִיטְעקְט אַטְפַּח טָאר נִיט דָאר מַאן לֵייְגְען קְרִיאַת שְׁמַע אֶיהר. דָאט רַב חִסְדָּא נָאגְט דִי פּוּם פּוּן אַאֲשָׁה אִיז אֶרְוָה דָאם הֵייסְט פּוּן דִי קְנִיא בִּיז צוּם בּוּיךְ אַזוֹי וִוי דָאר פָּסוּק זָאגְט דָעק אוֹיף דִי פִּים דַייְנְע אוּנ גַיי אַרַיבֶּער דָעם טַיךְ. אוּנ עֶס שְׁמֵייט וַייטֶער עֶס וָועט אוֹיף גִירָעכְט וָועְרְן דַיין עֶרְוָה אוּנ דַיין שַׁאנְד וָועט גִיעֶהן נִיעֶרְן. רוּפְט דָער פָּסוּק דָעם שׁוֹק עֶרְוָה. שְׁמוּאֵל דָאט גִיזָאגְט דָאם גִיזָאנְג פּוּן אַאֲשָׁה אִיז אֶרְוָה וָארוּם דָער פָּסוּק זָאגְט דַיין שְׁמַיְמֵע אִיז דִם אוּנ דַיין נְשָׁמָאלְט אִיז שַׁיין. אוּנ אַז דָר פָּסוּק לוֹיבְט דִי אִשָּׁה זִי הָט אַזַיי שְׁמַיְמֵע וָעהְט מָען אַז נָאגְט פּוּן אַאֲשָׁה דָער וָועקְט אִין אַמָּענְטְשִׁין אַתַּאֲוָה צוּ זְנוּת. דָאט רַב שֵׁשֶׁת גִיזָאגְט דִי דָאר פּוּן אַאֲשָׁה אִיז אֶרְוָה. וָארוּם דָער פָּסוּק זָאגְט דִי צִיגָען וָום זָענָען אוֹיף דָעם בַּארג וְגִלְעָד. דִי צִיגָען פּוּן דָארְט הָאבָּען זַייעֶר הָאר. אוּנ אַז דָער פָּסוּק לוֹיבְט דִיא אִשָּׁה מִיט זַייעֶר הָאר. וָעהְט מָען אַז שַׁייעֶר הָאר פּוּן אַאֲשָׁה דָער וָועקְט אִין אַמָּענְטְשִׁין אַתַּאֲוָה צוּ זְנוּת:

הַתּוֹלֶה. דָער וָאס הַייגְט אוֹיף דַיגָע תְּפִילִין וָועט זַיין לָעבְּן אוֹיף הַייגְען. דִי וָאס דַרְשֶׁגְן דִי סוֹדוֹת פּוּן דִי פְּסוּקִים הָאבָּען גִיזָאגְט. עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זַיין לָעבְּן וָועט הַייגְען פּוּן קְעגְן דִיר. דָאם הֵייסְט פּוּן וַייטוּנְג. דַיין לָעבְּן וָועט נִיט זַיין אִין דַיין הַאנְט נָאר בַּייא בְּרָעמְרָע אִין דִיא הַעְנְט. דָאם אִיז דָער שְׁטְרָאף פּוּן דָעם וָאס הַייגְט אוֹיף תְּפִילִין. נָאר אַז דִיא תְּפִילִין לַיגָען אִין אַבַּייטִיךְ מָעג מָען אוֹיף הַייגְען דִי בַּייטִיל וָוען אַפִּילוּ דִי תְּפִילִין לַיגָען אִין אִינְווַייְנִיג (ועיין בש"ע):

יד רַבִּי אַבָּא הָט זִיךְ בֶּעהַאלְטְן פּוּן רַב יְהוּדָה. רַב יְהוּדָה זָאל אִיהם נִיט זָעהן וָארוּם רַבִּי אַבָּא הָט גִיוָאלְט אוֹיף גַיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ רַב יְהוּדָה הָט אִיהם נִיט גִילָאזְען. וָארוּם רַב יְהוּדָה הָאט גִיזָאגְט וָועֶר עֶס גַייט אוֹיף פּוּן כָּבֶל אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף אַיין כְּצָוָה. וָארוּם דָער פָּסוּק זָאגְט זֵיא וְעַיְלִין גִיבְּרַאכְט וָועְרְן אִין בָּבֶל אוּנ דָארְטְן זָאלְן זַיא

פירוש

זונחנם וקורא . בעל קרי סיפ : שמור בגלך אלו התפלה . ותעמוד בגלך עלנה אל בית האלהים בב . תב תפלה היא : הכסילים שבבשים. ובמ ג . תכוסה בכסלות קוכיך מתת לאוזו ככסילים אלא תפוכה : שמור בקכיך . בכן בגלך כמו לכתך תה בגלו שמור בקכיך אלא התפלה ספיק ע"כ : מהבפסוני בב . תב תפלה היא : הכסילים שבבשים. כומו דפוס של בית הכתם פירוש עושין בצוותיהם וטוקבין כוהני בית שלהם בלבד שמקבין

הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינה מקבלת טומאה אף דברי תורה אין מקבלים טומאה:

יא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב (קהלת ד) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע . שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך שלא תהטא ואם תהטא הביא קרבן לפני . וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח . אמר רבא דוי קרוב לשמוע דברי חכמים שאם הטאים מביאין קרבן ועושין תשובה ואל תהי ככסילים שהטאין ומביאים קרבן ואין עושין תשובה כי אינם יודעים לעשות רע אי הכי צדיקים גינהו . אלא אל תהי ככסילים שהטאין ומביאין קרבן ואינם יודעים אם על טובה הם מביאים או על רעה הם מביאים . אמר הקב"ה בין טוב לרע אינן מבחינין קרבן מביאים לפני (אמר) רב אסי (אשי) ואיתימא רבי חנינא בר פפא (אמר) שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפילה לפני :

יב אמר רבי יצחק משום באשה ערוה לכתחלה אילימא לאיסתכולי בה והא אמר רב ששת לכה כנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר

דִּי וֶוערטֶער פּוּן קְרִיאַת שְׁמַע . עֶר זָאל זַיי נִיט מְשַׁמֵּא זַיין . הָאט רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה גִיזָאגט צו דֶעם תַּלְמִיד מַיין זוהן עֶפּעס אוֹיף דַיין טוֹיל אוּנ דַיינֶע רַייד זָאלֶן לַייכטֶער · זָאלסט גוּט אַרוֹיס רַיידֶן דִי וֶוערטֶער וָאורוּם דִיא וֶוערטֶער פּוּן דִיא תּוֹרָה וֶוערֶן נִיט טְמֵא פּוּן דַיין מוֹיל אַזוֹי וִויא דֶער פְּסוּק זָאגט מַייֶנע רַייד זָענֶן אַזוֹי וִויא פַייֶער זָאגט נָאט . אַזוֹי וויא מַייֶנע וֶוערט נִיט טְמֵא אַזוֹי דִי רַייד פּוּן דֶער תּוֹרָה וֶוערט אוֹיךְ נִיט טְמֵא :

יא אָמַר . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָאט גִיזָאגט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וועֶן וָואס מַייֶנט דֶער פְּסוּק הִיט דַיינֶע פִּיס אַז דוּא וועסט גַיין אִין דִי שְׁטוּבּ פּוּן נָאט . עֶס אִיז נָאטְ צוּא הֶערֶן טֶער וִוי דִי נַאֲרִין בְּרַיינְגֶען קָרְבָּנוֹת וַויל זַיי וַייסֶען נִיט צוּ טָאן שֶׁלָעכטס. וָאטְ דִיא נְמָרָא אַזוֹי מַייֶנט דֶער פְּסוּק הִיט דַיינֶע פִּיס . זָאלסט דִיךְ הִיטֶען דוּא זָאלסְט נִיט זִינדִיגֶען . וָוארוּם דוּ וועסט דַארפֶען גַיין אִין דִי שְׁטוּבּ פּוּן גָאט . אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . וָוארוּם אַז דוּא וועסט זִינדִיגֶען וועסטוּ דַארפֶען בְּרַיינְגֶען אָקְרְבָּן פַּאר מִיר . זַיי נָאטְ צוּ הֶערֶן . הָאט רָבָא גִיזָאגט אַזוֹי מַייֶנט מֶען זַיי נָאטְ צוּ הֶערֶן דוּ רַייד פּוּן דִי חֲכָמִים . אוּיב זַייא זִינדִיגֶען בְּרַיינְגֶען זַייא אָקְרְבָּן אוּנ טוּהֶן תְּשׁוּבָה . אָבֶּער נִיט וִויא דִי נַאֲרִין וָואס זַיי זִינדִיגֶען אוּנ בְּרַיינְגֶען אָקְרְבָּן אוּנ טוּהֶן נִיט קִין תְּשׁוּבָה . וָוארוּם זַיי וַייסֶען נִיט צוּ טָאהן שֶׁלָעכטס . פְּרֶעגְט דִי נְמָרָא אוּיב זַייא וַייסֶען נִיט צוּ טָאהן שֶׁלָעכטס וָועֶן זַיי דָאךְ צַדִּיקִים . נָאר אַזוֹי מַייֶנט דֶער פְּסוּק זָאלסְט נִיט זַיין אַזוֹי וִוי דִי נַאֲרִין וָואס זַיי זִינדִיגֶען אוּנ בְּרַיינְגֶען אָקְרְבָּן אוּנ זַיי וַייסֶען נִיט אוּיב זַיי בְּרַיינְגֶען דֶעם קָרְבָּן אוֹיף אַנְטֶפּע זָאךְ . אַזוֹי וִוי דָאס וָואלְט גִיוֶוען אָקְרְבָּן שְׁלָמִים . אָדֶער זַיי בְּרַיינְגֶען דֶעם קָרְבָּן אוֹיף אַשָׁלְעכְטֶע זָאךְ אוֹיף דִי עֲבֵירוֹת וָואס זַיי הָאבֶּען גִיטָאהן . אַחֲטַאת אָדֶער אָשָׁם. הָאט נָאט גִיזָאגט זַיי פַרְשְׁטַייֶען נִיט וָואס גוּט אוּנ שְׁלָעכְטס אִיז . וָואס אַעֲבִירָה אִיז אוּנ וָואס אַמִצְוָה אִיז . אוּנ זַיי בְּרַיינְגֶען אָקְרְבָּן פַּאר מִיר . רַבִּי אַסִי זָאגט . אוּנ אַנְדֶערְע זָאגֶן רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא זָאגט : וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק שְׁמוֹר רַגְלְךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים. מֵיינְט עֶס הִיט דַיינֶע לֶעכֶר וָוָס צְווִישֶׁען דִי פִּיס עֶס זָאל נִיט גַיין פּוּן זַיי קִין שְׁלָעכְטֶע רַיִּט . וְעֶן דוּא נַאוֶוענְסְט פַּאר מִיר :

יב אָמַר . רַבִּי יִצְחָק הָאט גִיזָאגט אַשְׁטִיקוֹל לַייב פּוּן אַאִשָׁה עֶרוֹוה וויא אַטַפַּח . הֵייסְט צַעֲרוֹוה . פְּרֶעגְט דִיא נְמָרָא צוּ וָואס אִיז דָאס אַעֲרוֹוה . זָאל מֶען זָאגֶן צוּם קוּקֶן אוֹיף אִיהר ,

אבהו עליו הכתוב אומר (דניאל יב) ובדבר הזה תאריכו ימים :

יד ו דנזר נפלא ס"ה נפשם : וכדבר הזה . כמבואר דנזר ס בהקדמתם עליו תאריכו ימים :

תפלת השחר פרק רביעי

(פ"ב) **א אימתי** רבי יוסי ברבי חנינא אמר תפלות אבות תקנום רבי יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידים תקנום תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו) ויעמוד פינחס ויפלל (ותעצר חמגפה) יצחק תקן תפלת המנחה שנאמר (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר (בראשית כח) ויפגע במקום וילן שם (כי בא השמש) ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיה ז) ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי . תניא כוותיה דרבי יהושע בן

ער האט אויף גיהערט צוא זייענען קריאת שמע ווען ער איז ניקומען צוא דעם מיאוסען ארט . ווס וועט זין ער שכר זייגער . הט רבי אבהו גזאגט אויף אים ואגט דער פסוק פאר דער נאך ווען איר לאגט העבין :

פרק רביעי

א איתמר . הט האבען ניערוגט רבי יוסי ברבי חנינא ואגט די אבות אברהם יצחק אוג יעקב האבען גימאכט אתקנה מען זאל דאוונען דריי מאהל אין טאג . רבי יהושע בן לוי ואגט ריא תפלות האט מען ניהייסען דאוונען ווייל מען איז ניט מקריב דעם תמיד פון דער פריא אוג ניט העם תמיד פון פארן נאכט . ואל זיין ריא תפלה פון דער פריא פאר דעם תמיד פון דער פריא . אוג די תפלה פארן נאכט פאר העם תמיד פון פארן נאכט . מיר האבען ניערוגט אזוי ווייא רבי יוסי ברבי חנינא ואגט מיר האבען אוג מיר ניערוגט אזוי ווייא רבי יהושע בן לוי ואגט . מיר האבען ניערוגט אזוי ווייא רבי יוסי בר חנינא ואגט . אברהם אבינו האט תקן נישמאנען פריא . אוג ער איז נינאנגען צו העם ארט וואס ער איז דארט נישמאנען פאר נאט: ער איז נישמאנען מיינט מען ער הט תפלה ניטאהן . אזוי ווייא עם שטייט אין פסוק פינחס איז נישמאנען אוג הט תפלה ניטאן . שטייט דאך ער איז נישמאנען אוג הט תפלה ניטאן . אזוי בייא אברהם שטייט אוך דער וארט שטין . מיינט מען ער איז נישמאנען אוג הט תפלה ניטאן . יצחק אבינו הט תקן ניווען מען זאל דאוונען מנחה . אזוי ווייא עם שטייט אין פסוק יצחק איז ניגאנגען אין פעלד פארן נאכט לשוח אוג שיחה איז טייטש תפלה . אזוי ווייא עם שטייט די תפלה איז צו איין אדעם מאן או ער איז ארום געווקומט מיט צרות ולפני ה' ישפוך שיחו אוג פר נאט טוהט ער פר ניסען זייגע תפלות . אזוי ווייא שיחו איז טייטש תפלה . אזוי לשוח איז אויך טייטש תפלה . הט יצחק גידאוונט מנחה . יעקב הט תקן ניווען מען זאל דאוונען מעריב . אזוי ווייא עם שטייט אין פסוק ער האט דארט ניגענטיגט אוג ניפגע . פגיעה איז טייטש תפלה אזוי ווייא עם שטייט אין פסוק נאט האט גזואגט צו ירמיה הנביא דוא ואלסט ניט טראגען פון זייערט ווענען קיין גיבעט אוג קיין גיבעט . ואל תפגע בי דוא ואלסט טוך ניט בעטין . האט יעקב גידאוונט מעריב אויף דעם ארט וואס ער האט ניגענטיגט גט . מיר האבען ניערוגט אזוי ווייא רבי יהושע בן לוי ואגט פאר וואס האט מען גזואגט או שחרית מעג מען דאוונען ביז האלבען טאג ואורום דאר קרבן תמיד וואס מען איז מקריב אין דער פריא הט זיך

(ירמיה כז) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' . אבר איזיל ואשמע מיניה כילתא ואתי אול אשכחיה להנא דקתני קמיה דרב יהודה היה עומד בתפלה ונתעטש מכחין עד שיכלה הריח והזיר ומתפלל איכא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ארבע אמות ומתעטש ומכחין עד שיכלה הריח וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכליכתנו בחיינו ובאהריחנו רכה והולעה ומההיל ממקום שפסק א"ל אילו לא באתי אלא לשכוע דבר זה דיי :

פירוש אבר לפיך לא היה נכון (ישעיה כג) : ואשמע מיניה מילתא . מכהן פניות במדרש : ומתעטש : פעמים : עד שיכלה הריח . מנוחו בטרף מתוהו היה . וחוזר לתפלה למקום שפסק : ואומר . כתוב בספרי היה מוספקא ועומדת בכך על ידי הכוח לפיך יכול להפסיק כמי שאומר דבר זה בתפלתו : מההיל כבוי . כתכלים שמיכה הנזיק לאל נומים להזקק בן מוכיח העון על פעמים לפי זה על

טז הניא כוותיה דרב חסדא היה מהלך בכבואות המטונפות לא יקרא ק"ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק . לא פסק מאי אמר רבי מאשה בר בריה דרבי יהושע בן לוי עתיד הכתוב אוכר (יחזקאל כ) וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים כל יחיו בהם . רבי אסי אבר (ירמיה כ) הוי משכי העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא (במדבר טו) כי דבר ה' בזה . ואם פסק מה שברו א"ר אבהו

וַאֲרָמָעַן אִין בְּבִי׳ מָעַן וָו עט זַיי הַיִיסָעַן גַיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט אִיךְ וָאלְט גֶיוֶוען אוֹיס וַוייניג אוּג אִיךְ וָועל הָעִרין וָואס רַב יְהוּדָה לֶיְערונְט אִיבְּעט אִין בֵּית הַמִּדְרָש . אוּג הָעִר נָאךְ וָועל אִיךְ גִיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אִיז רַבִּי אַבָּא גִינַאנְגָען צוּם בֵּית הַמִּדְרָש הָאט עֶר גִיטְרָאפְען אַתָּנָא הָאט גִילֶערונְט פַּי רַב יְהוּדָה אוֹיבְּ עֶר אִיז נִישְׁטַאנְען אוּג גִידַאוונְט שמוֹנָה עֶשְׂרֵה אוּג עֶר הָאט אַבְּרָאז גִיבְּאהַן אַרוּפְט פּוֹן אִינְטָעַן וָאס עֶר וַואלְט גִיטְפְּט וָועט אַוועק גִיין אוּג עֶר זָאל זַייטְער וַאוונְען . אוּג עֶר הָאט גִישְׁטַאנְען בִּיז עֶר גִידַאוונְט אוּג עֶר וויים אַז עֶר וָועם בַּאלְד גִיפְּטְפְּט וָועם אִינְטָעַן . וָאלְ עֶר זִיךְ הָעִר וַייטֶערין פּוֹן דֶעם אָרְט וָוֹם עֶר הָאווינְט אִינְטֶער זִיךְ בִּיז פִּיר אֵייכִין אוּג בְּלָאזְט אַרוֹיס פּוֹן זִיךְ דִיא לוּפְטָעַן אוּג עֶר וואלְט שְׁעִכְטֶער הַיִים גֵייט אַוועק אוּג עֶר גֵייט צוּריק אוֹף זַיין אָרְט אוּג הָאווינְט וַוי אוּ עֶר וָאנְט . רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּ הָאסְט אוּנְז בַּשָׁאפְען טִיט לֶעכֶער אוּג גְילֶערט אוֹיס גִיהוֹיטְע עֶם אִיז בֶּעווּאוסְט פַּאר דִיר אוּנְזֶער שָׁאנְד וָואס מִיר הָאבְּען בֵּיי אוּנְזֶער לֶעבְּין אוּג אִין אוּנְזֶער סוֹף אַז מִיר וֶועלְען שְׁמֵארְבְּען עֶסְען אוּנְז: דִיא וַוערְם . אוּג עֶר הַייבְּט אָן צוּ הָאווינְען וַוי עֶר הָאט אוֹיס גִיזָאגְט . הָאט רַבִּי אַבָּא גֶזָאגְט צוּ דֶעם הַנָּא וָועֶן אִיךְ וָאלְט גִיט טָעהר גִיקוֹמְען בָּאר צוּ הֶעִרין דִיא זַאךְ וָאלְט מִיר גֶענוּג גִיוֶוען :

טז תַּנְיָא . מִיר הָאבְּען גִילֶערונְט אַזוֹי וויא רַב חִסְדָּא זָאגְט אַז עֶר אִיז גִינַאנְגָען אִין דִיא גַאסָע וָואס אִין זַיי״א אִיז דָא צוֹאה זָאל עֶר גִיט לַיימְענְען קְרִיאַת שְׁמַע וְועֶן עֶר גֵייט אִין גַאס . נָאךְ טָעהר אוּיבְּ עֶר הָאט גִיזַיי״ענְט קְרִיאת שְׁמַע אַיידֶער עֶר אִיז אַרַיין גִיקוֹמְען אִין דִיא גַאס . וויא עֶר קוּמְט אַרַיין אִין דִיא גַאס מוּז עֶר אוֹיפְהֶערין . וָום אִיז אַז עֶר הָאט נִיט אוֹיף גִיהָערְט . רַבִּי מַאשָׁה דֶעד אַייניקוֹ פּוֹן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָט גֶזָאגְט אוֹיף אִיהם זָאגְט דֶעד פָּסוּק אִיךְ הָאבּ גִינֶעבְּען צוּ זַיי״א חִקִּים וָאס זֶענֶען נִיט נוּט . אוּג מִשְׁפָּטִים וָאס דּוֹרְךְ דִיא מִשְׁפָּטִים וֶועלְען זַיי״א נִיט לֶעבְּין . אַז זַיי״א וֶועלְען נִיט הַיסְען דִיא חֻקִּים אוּג דִיא מִשְׁפָּטִים אַזוֹי וויא אִיךְ הָאבּ גִיבְּאסְען . וֶועֶרין זַיי״א נָאךְ גִישְׁטָרָאפְט דּוֹרְךְ זַיי״א . רַבִּי אַסִי זָאגְט יְשַׁעְיָה הָאט גָאנְט וַוי זַיי״א צִיהֶען אוֹיף זִיךְ דִיא עֲבֵירוֹת מִיט אַפְּאלְשְׁען שְׁבוּרִיקוֹל . דָם הַיסְט דּוֹרְךְ אַקְלַיינְע זַאךְ צִיהֶען זַיי״א אוֹיף זִיךְ דִיא עֲבֵירוֹת . וויי זַיי״א הָאבְּען נִיט גֶעהִיט עֶר אָרְט זָאל זַיין רַיין . רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה זָאגְט פּוֹן דֶאנֶען וֶיי״ט מִיר דֶעם עוֹנֶש אוֹיף דִיא עֲבֵירָה עֶר הָאט בַּאר שְׁטָעמְט דִיא רִיד פּוֹן נאט . עֶר הָאט זַי״א גִירֶעט אִין אִמְאוֹסְען אָרְט . אוּג אַז

אלמלא אני חי והוא כת יכול הרי להכחיש את המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי והיה ר"ג יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לחוצפית המתורגמן עמוד ועמד אמרו עד כמה ניצעריה וניזיל בראש השנה אשתקד צעריה (אתא) בבכורות בכעשה דרבי צדוק צעריה הבא נמי קא בצער ליה כולי האי ליצעריה וליזיל הא ונעבריה. כאן נוקים נוקמיה לרבי יהושע הוה ליה בעל דבר. נוקמיה לרבי עקיבא. ליח ליה זכות אבות ועניש ליה. אלא ניקמיה לרבי אלעזר בן עזריה דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא. הוא חכם דאי קשי ליה מפרק ליה. הוא עשיר דאי מפלח לבי קיסר האי נמי כיצי מפלח כוותיה. והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה. אתו ואמרי ליה ניהא ליה למר למיהוי ריש מתיבתא אמר להם איזיל ואמליך באנשי ביתאי. אזל ואמליך ברביהו אמרה ליה (דף כח) דלמא מעבירין לך (אמר לה מעלין בקדש ולא מורידין דלמא עניש לך) אכר לה אמרי אינשי לשהמיש יומא הדא בכסא דכוקרא ולכהר ליהבר

אמרה

גיוועט נישטאַרבן. וואָלט אַלעבעריגער גיקענט אפֿ ייקענען אטויטען. וואָלט איך גיקענט זאָגען איך האָב ניט אזוי וואָנט. איצט אז איך לעב אונ ער ודער תלמיד) ער בעט וויא אזוי קען אלעבעריגער אפֿ ייקענען אלעבעדיגען. וויא אזוי קען איך זאָגען איך האָב ניט וואָנט דער תלמיד ווען דאָך מיר זאָגען אין דיא אויגען איך האָב יא וואָנט. רבן גמליאל? איז ניישטאַנען אונ גירדשת אונ רבי יהושע איז נישטאַנען אויך זייער פיס. ביז דאם נאַנצע פאָלק הָאבען אן גיהויבען צו שרייען אונ זייא האָבען וואָנט צו חוצפית וואם ער האט איבער נאָנט די דרשה פון רבן גמליאל פאר ער עם נאַנצען פאלק. שמיי. שוועיג. האט ער עשוועיגען. הט האם פאלק וואָנט בין ויא לאנג ווען מען מצער זיין רבי יהושע. אין דער כבכת ראש השנה שטייט פאר אַלטרען יום כפור האט רבן גמליאל מצער גיוועזן צו רבי יהושע. אין דער מכבת בבורות שטייט בייי דער מעשה פון רבי צדוק האט רבן גמליאל מצער גיוועזן צו רבי יהושע. דא זאל מען איהם אויך מצער זיין. אזוי פיל זאל מען איהם מצער זיין. קומט מיר ויעלען רבן גמליאל פארשפּ פון דיא נשיאות. ער זאל ניט זיין קיין נשיא. ווען זאל מען מיר אויך שטעלען ער זאל זיין אנשיא. זאלען מיר אויך שטעלען. רבי יהושע ער אין דאך דער בעל הבית פון דיא קריג. דונך איהם איז גיוואלען דיא קריג. אז ער וועט ווערן אנשיא וועט רבן גמליאל האבען נרוים צער. זאל מען אויך שטעלען רבי עקיבא ער זאל ווערין אנשיא. רבי עקיבא הם ניט קיין זכות אבות ווען רבן גמליאל איהם שטראפען. נאר מיר ויעלען מאכען פאר אנשיא רבי אלעזר בן עזריה ער איז קלוג ער איז ריך אונ ער איז דער צעהנטער דור פון עזרא הסופר. ער איז קלוג אז מען ווען איהם פרעגען אקשיא. ווען ער ויסען צוא ענפשערין. ער איז ריך אז מען ווען בארפען שטיין פר דעם קיסר אזוי ויא רבן גמליאל. אונ ער איז דער צעהנטער ציא עזרא. האט ער זכות אבות ווען רבן גמליאל איהם ניט קענען שטראפען. איז מען נעקומען צו רבי אלעזר אונ מען האט נזאגט צו איהם. רו ויולסט ווערן ארעש ישיבה. אנשיא. הט רבי אלעזר נזאגט צו זייא איך ויל ניט פרעגען זאעצה בייי מיינע שטוב מענטשין. איז ער ניאנגען אונ האט ניפרעגט אעצה בייא זיין וויב. האט די וויב נזאגט צו רבי אלעזר טאמער ווען מען דיך ארעפּ ואראפען פון די נשׂ אות אזוי ויא מען ואראפּ איצט ארעפּ רבן גמליאל. האט רבי אלעזר נזאגט ציא זיין תיב מעגטשין.

הייך יכול שהי נכסיהם חל מהי . על כחד מהי צריך להודות שמתהני ט רשה : המתיר ן . שמיה עומד לפני ל"ג ומתניע לרבים חל הדבים מהי ל"ג : עמוד . שתוקי חל קד . בכבה שבעתים : בכ"ם . במס' ל"ם שתמר לו גזרתי עניך בהגמל מעני במקלך ומעותיך ניהם שהל יום כשפורים להיות מתכבוד : בבכורות . במכבת בכורות (ף ל"ו) במשנה הלכי לפרק קמה ליה בוכרת ומתר עו רבן גמליאל לרבי יהושע עמוד על רגליך ויעידו לך כי כבה : הת ועבריה . ונחזו ליה לרבן גמליאל מוסי חן בכבישות : בעל דבר הוא . ומוליה ליה לרבן גמליאל בעבלא טפי : ניח ליה זכות אבות . ודלמא עניש ליה ל"ג (ירושלמי עד יהו) : מעבירין לך . יוכיחך מן הכיבשות בכניל לתר . בכי נמכיתן דילמא מעבירין לך תמר לה ניהמיש יומא הדא בכסא

אחרי רבו . יכבד פוסק : כלום לרבו . נכנס כי
תהא עלך תמי׳ כלום מעלך רבו :
בעלי תריסין . הכתים המעלתים זה לזה כנלמד ;

בן לוי מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ורבי יהודה אומר וכו׳ :

(קף כז ע״ב) **ב תניא** רבי אליעזר אומר המתפלל אחרי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו והרואה על ישיבתו של רבו והאומר דבר שלא שמע כפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל :

ג תנו רבנן מעשה בתלמיד אחד שבא לפני רבי יהושע אמר ליה רבי תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות בא לפני רבן גמליאל אמר ליה תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה חובה והלא רבי יהושע אמר לי רשות . אמר ליה המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו בעלי תריסין לבית המדרש עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה ר״ג חובה . אמר להן רבי גמליאל להכמים כלום יש אדם שחולק עלי בדבר זה . אמר ליה רבי יהושע לאו אמר ליה והלא משכך אכרו רשות א״ל יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אלמלא

גיצוֹיגען דָאס מַקְריב זַיין בִּיז הַאלְבֶּען טָאג . אוּן דִיא תְּפִלָּה שַׁחֲרִית אִיז גֶעטָאן דֶעם תָּמִיד פּוּן דָער פְּרִיא . אַזוֹי וִויא דִיא צַייט פּוּן תָּמִיד אִיז בִּיז הַאלְבֶּען טָאג אַזוֹי דִיא צַייט פּוּן שַׁחֲרִית דָאוּנֶען אִיז אוֹיךְ בִּיז הַאלְבֶּען טָאג :

ב תַּנְיָא . מֵיר הָאבֶּען גֶיעֲרוּנְט . רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט דֶער וָום שְׁמַזְיט שְׁמַ וְנָה עֶשְׂרֵה אִינְטֶער זַיין רֶבִּי . אוּן אַז עֶר גִיט שָׁלוֹם צוּ זַיין רֶבִּי אַזוֹי וִויא עֶר גִיט צוּ אַיין אַנְדֶערְ מֶענְטְש . עֶר זָאגְט גִיט שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי פְּרִיד זָאל זַיין אוֹיף דִיר . נָאר עֶר זָאגְט שָׁלוֹם עָלֶיךָ פְּרִיד זָאל זַיין אוֹיף דִיר : אָדֶער עֶר עֶנְפֶּערְט שָׁלוֹם צוּ זַיין רֶבִּי אַזוֹי וִויא צוּ אַיין אַנְדֶערְ מֶענְטְש . אָדֶער עֶר קְרִיגְט אִיוֹיף דֶעם בֵּית הַמִּדְרָש פּוּן זַיין רֶבִּי וָואס עֶר זִיצְט דָארְט טִיף זַיינֶע תַּלְמִידִים אוּן עֶרוּוִיגְט אָדֶער עֶר זָאגְט אַזָעלְכֶע דִינְגֶען וָואס עֶר הָאט זַיי גִיהֶערְט פּוּן זַיין רֶבִּי . דוּרְךְ אִים וועט דִי שְׁכִינָה אֲפּ גִיטָאהְן וֶועֶרֶן פּוּן יוּדֶען :

ג תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גֶיעֲרוּנְט עֶם הָאט גִיטְרָאפֶּען אַתַּלְמִיד אִיז גִיקוּמֶען פַּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ . הָאט עֶר תַּלְמִיד גָאגְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ . רַבִּי וִויא אִיז דֶער דִין מֶען מוּז דָאוּנֶען מַעֲרִיב . אָדֶער אַז מֶען וִויל דָאוּוִינְט מֶען גִיט . הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָאגְט צוּם תַּלְמִיד וִויל מֶען וִויל . אַז מֶען וִויל דָאוּוִינְט מֶען מַעֲרִיב אוּן אַז מֶען וִויל גִיט דָאוּוִינְט מֶען גִיט . אִיז דֶער תַּלְמִיד עֶנְקוּמֶען פַּר רַבָּן גַּמְלִיאֵל . הָאם עֶר גָאגְט צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וִויא אִיז דֶער דִין מֶען מוּז דָאוּנֶען מַעֲרִיב . אָדֶער אַז מֶען וִויל דָאוּוִינְט מֶען גִיט . הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָאגְט צוּם תַּלְמִיד מֶען מוּז דָאוּנֶען מַעֲרִיב . הָאט דֶער תַּלְמִיד גָאגְט צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָאט דָאךְ מֵיר גָאגְט אַז מַעֲרִיב דָאוּנֶען אַז וִויא אִיז מֶען וִויל . אַז מֶען וִויל דָאוּוִינְט מֶען גִיט . הָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָאגְט צוּם תַּלְמִיד זָאל דִיא חֲכָמִים וועֶרֶן קוּמֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָש . אַז דִיא חֲכָמִים זָעֶנען צַייגִינַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָש הָאט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט דֶער תַּלְמִיד וָאם הָאט נִיטְרָעגְט . אוּן הָאט נָאךְ אַמָאהל נִיטְרָעגְט . וִויא אִיז דֶער דִין מֶען מוּז דָאוּנֶען מַעֲרִיב . אָדֶער אַז מֶען וִויל דָאוּוִינְט מֶען גִיט . הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָאגְט צוּ דֶעם תַּלְמִיד מֶען מוּז דָאוּנֶען מַעֲרִיב הָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָאגְט צוּ דִיא חֲכָמִים אִז דָא אֲמֶענְטְש וָאם קְרִיגְט אוֹיף מִיר אִין דֶעם דִין . הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָאגְט צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל נֵין . קְרִיגְט גִיט אוֹיף דִיר אִין דֶעם דִין . הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָאגְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מֶען הָאט דָאךְ מִיר גָאגְט פּוּן דַייגֶעט וָועגֶען אַז דוּא זָאגְסְט אַז מַעֲרִיב דָאוּנֶען אִז וִויא מֶען וִויל . הָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָעגָאגְט צוּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ . יְהוֹשֻׁעַ שְׁטֶעל דִיךְ אוֹיף דַייגֶעַ פִּים אַז מֶען וועט אוֹיף דִיר עֵדוּת זָאגֶען אַז דוּא הָאסְט גָאגְט מַעֲרִיב דָאוּנֶען אִז וִויא מֶען וִויל . הָט זִיךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִישְׁטֶעלְט אוֹיף דַייגֶעַ פִּים אוּן הָאט גָאגְט וָועֶן אִיךְ לֶעבּ אוּן עֶר דֶער תַּלְמִיד זָאלְט

דעתיה הוא דאחזו ליה תאנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש דתנן בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל . אמר לו רבן גמליאל אסור אתה . אמר ליה רבי יהושע מותר אתה . אמר ליה רבן גמליאל והלא כבר נאמר (דברים כג) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' . אמר ליה רבי יהושע וכי עמון ומואב במקומן הם יושבין והלא כבר עלה סנחריב ובלבל את כל העובדי כוכבים ומזלות שנאמר (ישעיה י) ואסיר גבולות עמים וגו' ובל דפריש מרובא פריש . אמר ליה רבן גמליאל והלא כבר נאמר (ירמיה מט) ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון וכבר שבו . אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר (עמוס ט) ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו אלא דהדרי הכא

עֶר זָאל זִיךְ נִיט מְצַעֵר זַיין . דָאט מָען אִיהם אַזוי גֶעזַיידֶען אִין דָעם מָאג אַז דִיא תַּלְמִידִים זָענֶען נִיט פְּרוּם :

הָאנָא : מִיר הָאבֶּען גֶיהֶערִיגְט דִי מְסֹרֶת עֲדִיוּת אִיז דָעם מָאג גֶיהֶערִיגְט וְיוָאהֶען אוּנ וואוּ עֶם שְׁטֵייט אִין דִי נְמָרָא בּוֹ בַּיּוֹם אִין דָעם מָאג אִיז דָאם גֶיזָעזֶן דָעם טָאג וָאם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אִיז גֶיוָאהֶען אַנְשָׁיא . עֶם אִיז נִיט גֶיוֶוען קֵין דִין וָאם זָאל זַיין סַנְהֶדְרִי אִיז בֵּית הַמִּדְרָשׁ . מָען זָאל נִיט מְפוֹרָשׁ זַיין דָעם דִיכְטִיגֶען פָּשַׁט . נָאר אַלֶע דִינִים דָאט מָען דִיכְטִיג גָעוואוּסְט אָן סָפֵק . אוּנ אֶפִּילוּ רַבִּי נַחֶמְיָה דָאט זִיךְ נִיט פַּאר סְטֶטֶען פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ דָעם נַאנְצֶען טָאג . מִיר הָאבֶּען גֶיהֶערִיגְט אִין דֶעם טָאג דָט זִיךְ גֶישְׁטָעלְט יְהוּדָה דֶער גֵּר פּוּן עַמּוֹן פַּאר דִי חֲכָמִים אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ . עֶר דָט גָאנְט צוּ זַיי וויא אִיז דֶער דִין צוּ מֶעג אִיךְ קוּמְעו עֲוֶוישֶׁען יִשְׂרָאֵל . נֶעמֶען אַוַוייב פּוּן יִשְׂרָאֵל . דָט רַבָּן נַמְלִיאֵל גָאנְט צוּ אִים וויא אִיז דֶער דִין צוּ מֶעג אִיךְ קוּמְעו עֲוֶוישֶׁען יִשְׂרָאֵל . נֶעמֶען אַוַוייב פּוּן יוּדָן . דָט רַבָּן נַמְלִיאֵל גָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שוֹין לַאנְג אִין דִיא תּוֹרָה אַז עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב זָאל נִיט קוּמֶען אִין דִיא פַּעֲדַאמְלוּנְג פּוּן נָאט . זַייא זָאלֶן נִיט עֲמֶען זַייעֶר פּוּן יוּדָן . דָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָאנְט צוּ רַבָּן נַמְלִיאֵל זִיצֶען דָען נַמְלִיאֵל עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב אוֹיף זַייעֶרֶע אֲרָטְשֶׁער פּוּן פְּרִיעֶרִיגֶע צַייט בִּיז אִיצְט . אַז מָען זָאל וויסֶען אַז דֶם אִיז עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב . עֶס אִיז דָאךְ שׁוֹין לַאנְג גֶיוֶוען דִי זָאךְ אַז סַנְחֵרִיב אִיז אוֹיף גֶיגַאנְגֶען אוֹיף אַלֶע אוּמוֹת אוּנ דָאט זַייא צוּ מִישְׁט . דִיא מֶעגְטְשֶׁען פּוּן דִיא מְדִינָה הָאט עֶר פַּאר מְרִיבֶּען אִין אַיין אַנֶדֶער מְדִינָה . אוּנ דִיא מֶעגְטְשֶׁען פּוּן יֶעדֶע מְדִינָה דָט עֶר פַּאר מְרִיבֶּען אִין דִי מְדִינָה . אוּנ דִיא מֶעגְטְשֶׁען וָאם זִיצֶען הַיינְט אִין עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב קֵען זַיין אַז זַייא זָענֶען נָאר נִיט קֵיין גִיבָּארֶענֶע עַמּוֹנִים אוּנ נִיט קֵיין גִיבָּארֶענֶע מוֹאָבִים . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק . סַנְחֵרִיב דָט גָאנְט אִיךְ וועל אָפּ טָאהֶן דִיא גְרֶענִיצֶען פּוּן דֶעם עֶלֶקער אוּנ וועלֶכֶער גוֹי עֶס שַׁיידֶט זִיךְ אָפּ פּוּן דִיא גוֹיִם מֵעֵבֶר צוּ זַיין . שַׁייט עֶר זִיךְ אָפּ פּוּן דָאם מֶעֶרְסְטֶע גוֹיִם פּוּן דִיא וועלְט . אוּנ דָאם מֶעֶרְסְטֶע גוֹיִם מֶעגֶען דָאךְ קוּמְעו אִין דִיא יוּדִישֶׁע פַּאר וַאמְלוּנְג . דָאט רַבָּן נַמְלִיאֵל גָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שוֹין לַאנְג דוּרְךְ יְרֶמְיָה הַנָּבִיא גָאט גָאנְט אִיךְ וועל דֶער נָאךְ צוּרִיק קֶעֶרֶן דִיא קִינְדֶער פּוּן עַמּוֹן אִין זַייעֶר לַאנְד אוּנ זַיי הָאבֶּען גָעוויס דָאם זִיךְ גֶישְׁטָעלְט יְהוּדָה דֶער גֵּר פּוּן עַמּוֹן פַּאר דִי חֲכָמִים אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ . עֶר דָט גָאנְט צוּ זַיי וויא אִיז דֶער דִין צוּ מֶעג אִיךְ קוּמְעו עֲוֶוישֶׁען יִשְׂרָאֵל . נֶעמֶען אַוַוייב פּוּן יוּדָן . דָט רַבָּן נַמְלִיאֵל גָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שוֹין לַאנְג אִין דִיא תּוֹרָה אַז עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב זָאל נִיט קוּמֶען אִין דִיא פַּעֲדַאמְלוּנְג פּוּן נָאט . זַייא זָאלֶן נִיט עֲמֶען זַייעֶר פּוּן יוּדָן . דָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָאנְט צוּ רַבָּן נַמְלִיאֵל זִיצֶען דָען נַמְלִיאֵל עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב אוֹיף זַייעֶרֶע אֲרָטְשֶׁער פּוּן פְּרִיעֶרִיגֶע צַייט בִּיז אִיצְט . אַז מָען זָאל וויסֶען אַז דֶם אִיז עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב . עֶס אִיז דָאךְ שׁוֹין לַאנְג גֶיוֶוען דִי זָאךְ אַז סַנְחֵרִיב אִיז אוֹיף גֶיגַאנְגֶען אוֹיף אַלֶע אוּמוֹת אוּנ דָאט זַייא צוּ מִישְׁט . דִיא מֶעגְטְשֶׁען פּוּן דִיא מְדִינָה הָאט עֶר פַּאר מְרִיבֶּען אִין אַיין אַנֶדֶער מְדִינָה . אוּנ דִיא מֶעגְטְשֶׁען פּוּן יֶעדֶע מְדִינָה דָט עֶר פַּאר מְרִיבֶּען אִין דִי מְדִינָה . אוּנ דִיא מֶעגְטְשֶׁען וָאם זִיצֶען הַיינְט אִין עַמּוֹן אוּנ מוֹאָב קֵען זַיין אַז זַייא זָענֶען נָאר נִיט קֵיין גִיבָּארֶענֶע עַמּוֹנִים אוּנ נִיט קֵיין גִיבָּארֶענֶע מוֹאָבִים . אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק . סַנְחֵרִיב דָט גָאנְט אִיךְ וועל אָפּ טָאהֶן דִיא גְרֶענִיצֶען פּוּן דֶעם עֶלֶקער אוּנ וועלֶכֶער גוֹי עֶס שַׁיידֶט זִיךְ אָפּ פּוּן דִיא גוֹיִם מֵעֵבֶר צוּ זַיין . שַׁייט עֶר זִיךְ אָפּ פּוּן דָאם מֶעֶרְסְטֶע גוֹיִם פּוּן דִיא וועלְט . אוּנ דָאם מֶעֶרְסְטֶע גוֹיִם מֶעגֶען דָאךְ קוּמְעו אִין דִיא יוּדִישֶׁע פַּאר וַאמְלוּנְג . דָאט רַבָּן נַמְלִיאֵל גָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עֶס שְׁטֵייט דָאךְ שוֹין לַאנְג נָאט גָאנְט אִיךְ וועל דֶער נָאךְ צוּרִיק קֶעֶרֶן דִיא קִינְדֶער פּוּן עַמּוֹן אִין זַייעֶר לַאנְד אוּנ זַיי הָאבֶּען נָאךְ נִיט גָאנְט דָט גָאנְט אִיךְ וועל דֶער נָאךְ צוּרִיק קֶעֶרֶן יִשְׂרָאֵל כַּיין פְּאַלְק יִשְׂרָאֵל צוּ זַייעֶר לַאנְד אוּנ זַיי הָאבֶּען נִיט צוּרִיק גֶיקֶעֶרְט . נָאר מָען מֵיינְט זַייא וועלֶן זִיךְ אַמָאהל צוּרִיק קֶעֶרֶן . אַחַי רָא אוֹיךְ בַּייא דֶער אוֹמָה פּוּן עַמּוֹן מֵיינְט מָען אוֹיךְ זַייא וועלֶן זִיךְ אַמָאהל צוּרִיק קֶעֶרֶן אַפֶּעֶר זַייא הָאבֶּען

פירוש

דמוקי לה ביהמ"ד נכנסין מעלין בקודש ואין שוהין. כמה דתנינא. כום של זכוכית יקרין ושוהין ונשתין ערבי פסקי"ת: והיינו דאמרי מיכאי. משל לדיוט יום אחד ושפה כוסו מצוי ויכנסך בו בעליו ואחר כך אם יפסך יכפר: ניח לך היכא. ניח לך שמעתא לגמרי (של וקנה) ואפה לגרסין לחתוך בקנה: אמר ליה מרי דרי (היינו אבא) ר"ת שהוא של זקנה: הוה קא מנכית דמיתא דר"ש. כשהלה שהוסיפו לתוכו כיוס התלמידים לכיס ויהי דופק שלא יפצם וכמה שמנעתן ביניהן מלגת: תמהו ליה בהלמיד. כלומר כני התלמידים שהוסיפו לתוכו הן הם שלא כבני הגבי תוני דמליין קיטמא כלומר לפי

אמרה ליה לית לך חוורתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא והדרי ליה תמני סרי דארי חוורתא. והיינו דקאמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה. תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש (משום דאטרינן כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאלו זורק אבן למרקולים ורבי אלעזר בן עזריה אומר הני מילי היכא דקים לן שאינו הגון ורבי אלעזר בן עזריה דרש לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה). ההוא יומא איתוספו כמה ספסלי בבית המדרש. אמר רבי יוחנן פליגי בה רבי יוסי (אבא יוסף) בר דוסתאי ורבנן חד אמר איתוסף ת' ספסלי וחד אמר ז' מאה ספסלי הוה קא הלשא דעתיה דרבן גמליאל אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אתוו ליה בחלמא חצבי חווי דמליין קיטמא. ולא היא אלא ליתובי דעתיה

וָאנָען מָען וָאל נִיצָען מִיט אַפִּילוּ נָאר אַיין טָאג אוּן מָארגָען וָאל עֶר צוּא בְּרָאכְטָן וָערָען. אַיין טָאג אִיז וָאל נָאר זַיין אַנָּשׁיא. וַיי אַיךְ אוֹיךְ מִיר גֶעמָען דִי נִשְׁיאוֹת. הָא דָיא וַייב נָאנְטּ צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר דוּא הָאכְט נִיט קַיין וַייסָע הָאר. אוּן אַנָּשׁיא אִיז שַׁיין עֶר וָאל זַיין אַאכְטָע מָאן. דֶעם טָאג אִיז רַבִּי אֶלְעָזָר אַכְט גִיוֹועֶן אַכטְצֶהן יָאהר הָאט אִיהם נִיטְמָאפְּט אַנְם אִיז אִיהם גִיוֹואָרָען אַין בָּארד אַכטְצֶהן שׁוּרוֹת וַייסָע הָאר. הָאם אִיז וָאם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָט גִיזָאגְט אַיךְ וָעה אוֹים וַיא אַייגָער פּוּן זִיבְּעצִיג יָאהר. אָבֶּער אַיךְ בִּין נִיט אַלְט זִיבְּעצִיג יָאהר:

תָּנָא. מִיר הָאבֶּען נִילֶערנְט דֶעם טָאג הָט מָען צוּ נָענוֹמֶען דֶעם הִיטֶער פּוּן רִי טִיר פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אוּן מָען הָט נִיגְעבֶּען רְשׁוּת צוּ אַלֶע תַּלְמִידִים וַיא מֶענִיג אַרַיין נִיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ וֶערָען. וָואהרוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָאט נִיהִיסֶען אוֹים רוּפֶען דֶער תַּלְמִיד חָכָם וָואם עֶר אִיז נִים אַיינְוַוייניג אַזוי וַיא אוֹים וַוייניג. עֶר וָעהט אוֹים וַיא פְּרוּם אוּן אִיז נִיט פְּרוּם. דֶער וָאל נִיט אַרַיין נִיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וַוייל מִיר וָאלֶען דֶער וָאם לֶערנְט תּוֹרָה צוּ אַתַּלְמִיד וָאם אִיז נִיט פְּרוּם אִיז נִבְיךְ וַויא עֶר וָאלְט גִיוָואלְטִיגְט אַשְׁטֶיין צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה מַרְקוּלִים. וָם מָען דִינְט אִיר אַזוי. כָּען וַארְפְט צוּ אִיר אַשְׁטֶיין. אוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה נָאנְט וָען מָאר מָען נִיט לֶערנֶען צוּ אַתַּלְמִיד וָואם אִיז נִיט פְּרוּם וואו מָען וַוייס נֶעווִיס אַז עֶר אִיז נִיט פְּרוּם. אָבֶּער אַז מָען אִיז אִיהם נָאר חוֹשֵׁד טָאמֶער אִיז עֶר נִיט פְּרוּם. מֶעג מָען מִיט אִיהם לֶערנֶען תּוֹרָה. אוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה דָרַשׁ אַמֶענְטְש זָאל לֶערנֶען תּוֹרָה אוּן טָאהן מִצְוֹת. אָפְּילוּ עֶר מֵיינְט נִיט לְשֵׁם שָׁמַיִם פּוּן נִיט לְשֵׁם שָׁמַיִם וָעט עֶר קוֹמֶען דֶער צוּ עֶר וָאל לֶערנֶען לְשֵׁם שָׁמַיִם. דֶעם טָאג אִיז גִיסֶעהֶען גִיוָואלְען וַייסֶע פִּיל בֵּייגֶער אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וַוייל עֶם זָענֶען אַנְגִיקוֹמֶען וַייסֶע פִּיל תַּלְמִידִים. הָט רַבִּי יוֹחָנָן גָּזָאגְט רַבִּי יוֹסִי בַּר דּוֹסְתַּאי מִיט דֶיא רַבָּנָן קְרִיגֶען אִין דֶער זַאךְ: אַייגֶער וָאנְט עֶם אִיז צוּ גִיקוֹמֶען פִּיר הוּנְדֶערְט בֵּייגֶער. אוּן אַייגֶער וָאנְט עֶם אִיז צוּ גֶעקוֹמֶען זִיבֶּען הוּנְדֶערְט בֵּייגֶער. אִיז שְׁלַאף גִיוָואלֶען דִי בֶּעה פּוּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אַז עֶר הָט נִיזֶעהֶן אַזוי פִּיל תַּלְמִידִים זָענֶען נִיקוֹמֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ. הָאט עֶר דִיךְ מְצַעֲר גִיוֶוען אוּן הָט גָּזָאגְט מָאמֶער דּוֹחֵק טִיר אִיז פַּאר מִיסֶען נִיוָואלֶען תּוֹרָה פּוּן יִשְׂרָאֵל. הָט מָען גֶעוִוייזֶען צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִין חֲלוֹם עַייסָע קְרִיג וָום זָענֶען פּוּל מִיט אַש. אַחַי דֶיא תַּלְמִידִים זָענֶען נָאר שַׁיין פּוּן אוֹים וַוייניג. אָבֶּער נִיט פּוּן אִינְוַוייניג. וָאנְט דֶיא נַמְרָא עֶם אִיז נִיט אַזוי גִיוֶוען. דִי תַּלְמִידִים זָענֶען גִיוֶוען פְּרוּמֶע נָאר ט' שִׁטֶיקֶען דֶיא בֶּעה פּוּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל

סזה ולא בן מזה יאבר לכזה בן מזה מימיך מי מערה ואפיך אפר מקלה . אמר ליה רבי עקיבא רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא לכבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו . ואפילו הכי לא עברוה לרבי אליעזר בן עזריה דהוה דריש רבן גמליאל תרתי שבתא ודריש רבי אליעזר בן עזריה חדא שבתא . והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של רבי אליעזר היתה ואותו תלמיד (ששאל ערבית רשות או חובה) רבי שמעון בן יוחאי היה :

עזריה ומתו אחי בכורות לרבן גמליאל ובכת מחמ לרבי מלעזר בן עזריה : והיינו דתניא בכת אחי מי היכה . במסכת הגיעה : כי תלפי רבנן . התלמידים היופיים מביה רבי נתן 2 מאן תנא אמר הלכה כי מדרשא . מי מבני טיפיס אמר וכו' : מה מקום . מה מיכה : ולא תכאל . ויפתחו מבני על כפלמי אחי רשות סיכולו על ידי שתגדול לכם טיעבכו : מיובני קרנות . מגדים לו ע"ם שטופקים נדבני טיפס :

ד **רבי** זירא כי הוה חליש מגירסיה הוה אמר איזיל ואיתיב אפתחא דבי רבי נתן אמר כי הלפי רבנן איקום מקטייהו ואקבל אגרא . נפק אתא רבי נתן בר טוביה אמר ליה מאן אמר הלכה בי מדרשא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן וכו' :

(ס"ג) **מתני'** רבי נהוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי :

תנו

אֲבָל בֶּן עַזַּרְיָה וְאִם עֵר אֵינוֹ אֲבֵלוֹ אוֹנֵס אֵינוֹ אָזוּהַּ פּוֹן אֲבֵלוֹ . קָעַן אֲבֵלוֹ בַּייא אִיהם נִי אָזוֹעַק נְעָמָען דִי כְּהוּנָה . אָזוֹי רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְאִם עֵר אִיז אָנְשִׁיא אוֹנֵס אִיז אָזוּהַּ פּוֹן אָנְשִׁיא קָעַן מֶען נִיט אָזוֹעַק נְעָמָען פּוֹן אִיהם דִי נְשִׂיאוֹת . אוֹנֵס אָזוֹי וְוִיא מֶען קָעַן נִיט וָאנִין צוּ אֲבֵלוֹ דַיא גָּאסְטָער אִיז נִיט פּוֹן אַקוִילִיאוֹ אוֹנֵס דִי אַשׁ אִיז נִיט פּוֹן דִי פָּרָה אַדוּמָה . נָאר מִיר מוּזִין אִיהם גְּלוֹיבֶּן : אָזוֹי מוּזִין מִיר גְּלוֹיבֶּן אַלֶּץ וָאם הֶער נָשׂיא וָאנְט אוֹנֵס מִיר טָארְן נִיט נָאהְ קָלָערִן אוֹיף אִיהם : הָאט רַבִּי עַקִיבָא גִיוָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ רוּא בִּיסְט שׁוֹין אִיבֶּער גִיבֶּשְׂטִין גִיוָוָארְן מִיר הָאבֶּן דָאהְ נָאר גִיטָאהָן פּוֹן דֵיזֶן בָּבוֹד וְוֶעגִין . אַז רוּא בִּיזְט מוֹחֵל צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָענֶען מִיר אוֹיךְ מוֹחֵל צוּ אִיהם . מְארְגֶען פְרִיא וְוֶעל אִיךְ סִיט דִיר גִיין צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל . וָאנְט דַיא גְּמָרָא אֶפִילוּ אַז רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִיז צוּרִיק גִיוָוָארְן אֲנָשִׁיא פּוֹן דֶעסְטְוועגִין הָאט מֶען נִיט אָראפּ גִיוָוָארפֶען רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה פּוֹן דִי נְשִׂיאוֹת . רַבָּן גַּמְלִיאֵל פְּלֶעגְט רַחֲשָׁנִן צְוַוייא שָׁבָּתִים אוּנ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה פְּלֶעגְט רַחֲשָׁנִן אַיין שַׁבָּת . אִיצְט אִיז רֶעכְט וָאם הֶער רַבִּי הָאט גִיפֶּרֶעגְט וְוֶעמֶען שַׁבָּת אִיז דָאם גִּ וְוֶען . הָאט מֶען אִיהם גִיעֶנְטְפֶּערְט דֶער שַׁבָּת אִיז גִיוֶוען פּוֹן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה . רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָאט אִין אִיהם גִירַחֲשָׁת . אוּנ הֶער תַּלְמִיד וָאם הָאט גִיפֶּרֶעגְט אוֹיךְ מַעֲרִיב צוּ מֶען מוּז דַאוונֶען . אֲבָל הֶער וויא מֶען וויל אַזוֹי מֶען מַעג מֶען טָאהָן . הֶר תַּלְמִיד אִיז גִיוֶוען רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי :

ד רַבִּי . אַז רַבִּי זֵירָא פְּלֶעגְט שׁוֹואךְ וְוֶערִן פּוֹן לֶערְנֶען פְּלֶעגְט עֶר וָאנְען אוֹיךְ וֶועל גִּין אוּנ וֶועל זִיצֶען בַּייא דִי טִיר פּוֹן דִי יְשִׁיבָה פּוֹן רַבִּי נָתָן . רַבִּי זֵירָא הָאט גִיוָאנְט אַז דִי רַבָּנָן וֶועלִין דּוּרְךְ גִּין וֶועל אִיךְ אוֹיךְ שְׁטִיין פַּאר זֵיי וֶועל אִיךְ גֶעמֶען שָׂכָר . אִיז אֲרוּם גִיקוּמֶען פּוֹן דִי יְשִׁיבָה רַבִּי נָתָן בַּר טוֹבִיָּה הָאט רַבִּי זֵירָא גִיוָאנְט צוּ רַבִּי נָתָן וֶועֶר הָאט אִיצְט גִיוָאנְט אַדִּין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ . הָאט רַבִּי נָתָן גִיוָאנְט צוּ רַבִּי זֵירָא אוֹזוֹי הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיוָאנְט . רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנֶה וֶועֶן עֶר פְּלֶעגְט אַרַיין גִיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּנ וֶועֶן עֶר פְּלֶעגְט אֲרוּם גִיין פּוֹן בֵּית הַמִּדְרָשׁ עֶר זָאגִין אַקוּרְצֶע תְּפִלָּה . הָאבֶּען דִי חֲכָמִים גִיוָאנְט צוּ רַבִּי נְחוּנְיָא וָאם אִיז דִי תְּפִלָּה וָאם רוּא וָאנְטְט . הָאט רַבִּי נְחוּנְיָא גִיוָאנְט צוּ דִי חֲכָמִים וֶועֶן אִיךְ גֶיי אַרַיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ בֶּעט אִיךְ עֶס זָאל גִיט טְרֶעפֶּן קֵיין שְׁמֵרוֹיכְוונִג דּוּרְךְ מִיר . אוּנ וֶועֶן אִיךְ גֶיי אֲרוּם פּוֹן בֵּית הַמִּדְרָשׁ לוֹיבּ אִיךְ גָאט אוֹיף מִין טַייל וָאם אִיךְ הָאבּ זוֹכֶה גִיוֶוען וויא עֶס שְׁטַייט מַייטָעו :

וספנוס: לגיהנם דציפורי דמשתכי. כותלי ביתו של רבי יהושע שהיו בהוכות: שפתי לחם. עוסק בתורה. י"ל נפח וי"ל עוסק במחטין: נעניתי לך מחול לי. דברתי למולך יותר מן הכלול. נעניתי מורפלרי"ן: דלכים מדת. הרגיל לענות לא המעיל לענות (לעומר הרגיל בכוונות יהיה כשיבא): מזה בן מזה. הכן בן הכן יהי המלות מי המעלת: לפני מקום. לפני הקלוי בחמרים ובכוונות כלומר לפני קהל. והלקו בין הבן גמליאל ובין רבי אלעזר בן

הכא נמי דהדרי. מיד התירוהו לבא בקהל. אר"נ איכו השתא איזיל ואפיסיפוס לרבי יהושע אזל כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן אמר ליה מכותלי ביתך ניכר שפחתי אתה אמר ליה אי לו לדור שאתה פרנסו ואוי לה לספינה שאתה קברניתה שאין אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים במה הן עוסקין ומפה הם ניזונין אמר ליה נעניתי לך מחול לי לא אשנח ביה עשה בשביל כבוד אבא איפיים אכרו מאן ליזיל וליכא להו לרבנן אמר להו ההוא כובם אנא אזילנא שלח רבי יהושע לבית המדרש מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא ייסר למאן דלביש מדא שלח מדייך ואנא אלבישיה. אמר ליה רבי עקיבא לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דרבן גמליאל וליצערו לרבנן. אמר רבי יהושע טוב דאקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא רבי יהושע טרף אדשא ואמר להו טוה בן מזה יזה שאינו לא

מזה

נָאךְ נִיט צוּרִיק גֶעֲרעכְט. הָט מֶען בֵּאִידְ מַתִּיר גִיוֶוען יְהוּדָה עֶר זָאל קוּמֶען צוּוִישֶׁען יוֹדֶען. הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גֶנָאנְט אִיצְט אַז עֶס אִיז אַזוי. אַז הֶער דִין אִיז וויא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וֶועט אִיךְ גַיין אִיבֶּער בֶּעטִין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אִיז רַבָּן גַּמְלִיאֵל גִינַאנְגֶען. אַז רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִיז גֶעקוֹמֶען צוּא דִי שְׁטוּב פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָאט עֶר גִיעֲהֶן דִיא וֶועְנְט פּוּן שְׁטוּב זֶענֶען שְׁוַארְץ. הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גֶנָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוּן דִיא וֶועְנְט פּוּן דַיין שְׁטוּב דֶער קֶענְט מֶען אַז דוּא מַאכְסְט קוּיכֶע הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גֶנָאנְט צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וויי צוּם דּוֹר אַז דוּא בִּיסְט זַיין שְׁפִּיגֶער אוּנ וויא צוּא דִיא שִׁיף אַז דוּא בִּיסְט אִיר פִּירֶער דוּא וויסְט נִיט דֶעם צַער פּוּן דִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִיט וֶום זַיֶיער גִישֶׁעפְט אִיז אוּנ פּוּן וָואם זַיִיא וֶועלֶן גִישְׁפַּיזֶען. הָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גֶנָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִיךְ בִּין אוּנְטֶער מֶענִיג אוּנְטֶער דִיר וַיִיא מִיר מוֹחֵל. הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִיט גִיוואלְט קִיקֶען אוֹיף רַבָּן גַּמְלִיאֵל. הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גֶנָאנְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ טוּה פּוּן וֶועלֶן מַיין מַאטוּנֶם כְּבוֹד אִיז רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִיבֶּער גִיבֶּעטֶן גִיוֶוארְן צוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל. הָאבֶּען רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוּנ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נוּאנְט וֶועֶר וֶועט גַיין וָאנֶען דִיא רַבָּנָן אַז מִיר זֶענֶען שׁוֹין שָׁלוֹם. הָאט אַוֶועקְשֶׁער גֶנָאנְט צוּ זַיִיא אִיךְ וֶועֶל גַיין. הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גֶעשִׁיקְט אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ עֶר וָואם אִיז אַלֶע מָאהל גִינַאנְגֶען אִין דִיא קְלַייְדֶער זָאל הַיינְט אוֹיךְ גַיין אִין דִיא קְלַייְדֶער. אוּנ עֶר וָואם אִיז גַיין מָאהל נִיט גִינַאנְגֶען אִין דִיא קְלַייְדֶער זָאל עֶר זָאגֶען צוּא דֶעם וָואם אִיז אַלֶע מָאהל גִינַאנְגֶען אִין דִיא קְלַייְדֶער: טוּה אוּיס דַיינֶע קְלַייְדֶער אוּנ אִיךְ וֶועל זַייא אוֹיף מִיר אָן קְלַייְדֶען. וויא קֶען רָאם גַיין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָאט נִימַייְנְט רַבָּן גַּמְלִיאֵל וָואם עֶר אִיז אַלֶע מָאהל גִיוֶוען אַנָשׁיא זָאל עֶר וַיִיסֶען זַיין אַנָשׁיא: אַבֶּער רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וָואם עֶר אִיז נִיט מָאהל קֵין נָשׁיא נִיט גִיוֶוען. זָאל עֶר וַיִיסֶען נִיט זַיין נָשׁיא. רַבִּי עֲקִיבָא הָאט נִיוָואנְט צוּ דִי רַבָּנָן מאבְט צוּ דִיא טִירִין פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ דִי קְנֶעכְט פּוּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָאלֶען גִיט קוּמֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וָאנְרוּם זַיִי וֶועלֶן מְצַעֶר זַיין דִי רַבָּנָן: הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִינוּאנְט עֶם אִיז בֶּעסֶער אִיךְ וֶועל אַלַיין גַיין צוּ דִי רַבָּנָן אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אִיז גִיקוּמֶען רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוּנ הָאט אָן גִיקְלאפְט אוֹיף דִי טִיר פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּנ עֶר הָאט גִינָאנְט צוּ דִיא רַבָּנָן דֶער וָואם שְׁפִּרִיצְט אַלֶע מָאהל דִיא וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ פּוּן דִי פְּרָה אַדוּמָה אוֹיף דִיא טְמֵאִים. אוּנ זַיין פָּאטֶער הָאט אוֹיךְ גֶעשְׁפִּרִיצְט דִיא וַואסֶער מִיט דִי אַשׁ פּוּן דִי פָּרָה אַדוּמָה אוֹיף דִי טְמֵאִים. זָאל עֶר וַיִיסֶען שְׁפִּרִיצֶען אָבֶּער דֶר זָואם נִיט עֶר אַלַיין פְּלֶענְט שְׁפִּרִיצֶען אוּנ עֶר אִיז נִיט קֵין זוהן פּוּן אַזָעלְכֶן וָואם עֶר פְּלֶענְט שְׁפִּרִיצֶען זָאל עֶר זָאגֶען צוּ דֶעם וָואם שְׁפִּרִיצְט אַלֶע מָאהל אוּנ עֶר אִיז אַזוהן פּוּן אַזָעלְכֶן וָואם גִינוּמֶען גִיוָוארֶען פּוּן אַגְרוּב נִיט פּוּן אַקְוַואר אוּנ דִיצֶע צַש אִיז פּוּן הָאלְץ נִיט פּוּן דִי פָּרָה אַדוּמָה. וויא קֶען רָאם גַיין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מֵיינְט אַזוי וויי רַבִּי

בוכה) אמרו לו רבינו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כעס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשוחדו בממון ואעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכין אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקים לעד ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם יאסרני איסורו איסור

כדי שתפעלנו מיראה וכמה : ממך כיומיי . כי ממודים שעמיד בלמה כאומר שם כיומיי יכין ושם כב' כועס כיומיי לעולם תמיד . פעמים . כמשניך (סנהדרין) פוקו בלעיי : תוכיח . תוכיח : מיתת עולם . לעכ"כ : כיומיי בוכה . מלינתן מפעמו שם לדין מוליכין אותי (שמות ע"כ. ביתמיד כלומר ולא יותר ממנה כ"ו : פלוגתי . שיהא שם מנה כ"ו בת"ל מהללו מעכירות כתיב : כשאוה עובר עבירה . כשהוא מתכוין עליה ויודע בשעה שעכל גלוי וידוע לפני הקב"ה ואומר מעכיר שם : מפני סטומאה . מטומאה אחל בשם כל שכן להזקיקו שבא . אני לעפי ע"כ :

עולם ואם ממיתני מיתתי מיתת עולם ואין אני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחד של גיהנם ואחד של גן עדן ואיני יודע באיזה מהן מוליכין אותי ולא אבכה. אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו רבינו עד כאן (וחו לא) אמר להם ולואי. הדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מן הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא:

תנו

צו אִיהֶם וַיסְעֶן וָאם עָם אִיז מִים זַיין קְרַאנְקייט. צוּ עֶר וָעט נִיזונְד זַיין, וויא רַבִּי יוֹחָנָן הָט נַיעֶהָן זַייגָע תַּלְמִידִים הָאט עֶר אָן גִיהִנּוֹם צוּ וַוייגָען. הָאבֶּען דִי תַּלְמִידִים נִזָאגְט צוּ אִיהֶם אונְזער רַבִּי דוּא בִּיסְט דִיא לִיכְט פון יִשְׂרָאֵל. דוּא בִּיסְט דָער רֶעכְטֶער זַייט וָם אַלֶע יִשְׂרָאֵל וָענָען אָן נִיעֶהְנְט אוֹיף דִיר. דוּא בִּיסְט וויא אַשְׁפַּארְקָער הָאמֶער. פַּר וָאם וַוייגְסְטוּ. הָאט רַבִּי יוֹחָנָן נִזָאגְט צוּא דִיא תַּלְמִידִים אַז מֶען וָאלְט מִיךְ גֶעפִּירְט פַּאר אַמֶּתֶּךְ וָואם עֶר אִיז נָאר אַמַּעְנְטְש וָואם הַיינְט אִיז עֶר דָא אוּנ מָארְגָען אִיז עֶר אִין קֶבֶר. אַז עֶר וָאלְט נִיוּוֶען אִין בַּעַם אוֹיף מִיר אִיז זַיין בַּעַם נִיט אוֹיף אֵייבִּיג. אוּנ אַז עֶר וָאלְט מִיךְ נִיבּוּנְדֶען אִיז זַיין בִּינְדוּנְג נִיט אוֹיף אֵייבִּיג. אוּנ אוֹיב עֶר וָאלְט מִיךְ נִיהַרֶגְט אִיז זַיין הַרֶגֶנְן נִיט אוֹיף אֵייבִּיג. אוּנ אוֹיף עֶקְן אִיהֶם אִיבֶּער בֶּעטֶן מִים גוּטֶע רֵייד. פּון דֶעסְטוֶועגֶן וָאלְט גִיוִוייזְט. אוּנ אִיצְט אַז מֶען פִּירְט מִיךְ פַּאר נָאט וָאם עֶר לֶעבְּט אֵייבִּיג אוֹיב עֶר וֶועט זַיין אִין בַּעַם אוֹיף מִיר אִיז זַיין בַּעַם אוֹיף אֵייבִּיג. אוֹיב עֶר וֶועט מִיךְ בִּינְדֶען אִיז זַיין בִּינְדוּנְג אוֹיף אֵייבִּיג. אוּנ אוֹיב עֶר וֶועט מִיךְ הַרֶגֶנְן אִיז זַיין הַרֶגֶנְן אוֹיף אֵייבִּיג. אוּנ אִיךְ עֶקְן אִיהֶם נִיט אִיבֶּער בֶּעטֶן מִיט רֵייד אוּנ אִיהֶם אִיבֶּער קוּיפֶּען מִיט גֶעלְט עֶקְן כֶּען אוֹיךְ נִיט. אוּנ נִיט נָאר דָאס אַלֵיין. נָאר עֶם אִיז דָא פַּר מִיר צְוַוייִ וָועגְן. אֵיין וָועג צוּם גֵיהִנָּם אוּנ אֵיין וָועג צוּם גַן עֵדֶן אוּנ אִיךְ וֵויס נִיט אִין וָועלְכֶע וָועג וָועט מֶען מִיךְ פִּירֶן: זָאל אִיךְ נִיט וַוייגָען. הָאבֶּען דִיא תַּלְמִידִים נָזָאגְט צוּ רַבִּי יוֹחָנָן אונְזער רַבִּי בֶּענְטְש אונְז. הָאט רַבִּי יוֹחָנָן נָזָאגְט צוּ דִי תַּלְמִידִים עֶם זָאל זַיין דָער וִילֶען פון נָאט אוֹיף אֵיהר זָאל אֵיהר מוֹרָא הָאבֶּען פַּאר נָאט אַזוי וויא אֵיהר הָאט מוֹרָא פַּר מֶענְטְשֶׁין. הָאבֶּען דִיא תַּלְמִידִים נָזָאגְט צוּ רַבִּי יוֹחָנָן. אונְזער רַבִּי נָאר אַזוי וִי דִי מוֹרָא פון אַמֶּענְטְש זָאל זַיין דִי מוֹרָא פַּאר נָאט. אוּנ נִיט מֶעהר. הָאט רַבִּי יוֹחָנָן נָזָאגְט צוּ דִיא תַּלְמִידִים הַלְוַאי זָאל זַיין אַייֶער מוֹרָא פַּאר נָאט אַזוי וויא אִיר הָאט מוֹרָא פַּאר אַמֶּענְטְש. אִיר זָאלְט וִיסֶּען אַז אַמֶּענְטְש וַוייל גַיין טָוזֶהן אַנְדֶערָה זָאגְט עֶר הַנָּאי זָאל מִיךְ קֶיין מֶענְטְש נִיט זֶעהן. אוּנ פַּר הָאט עֶר קֶיין מוֹרָא נִיט וָאם עֶר טוּהט אִיהֶם וויא עֶר טוּהט דִיא עֲבֵירָה. וויא עֶם אִיז נִיקוֹמֶען דִיא צַייט רַבִּי יוֹחָנָן זָאל שְׁטאַרְבֶּען. הָאט רַבִּי יוֹחָנָן נָזָאגְט צוּ דִי תַּלְמִידִים רָאהט כִּי אוֹיס דִיא כֵּלִים פון שְׁטוּב וַיִיא זָאלְט נִיט מָמֵא וָוערֶן. אוּנ אִיר זָאלְט אֶן בְּרֵייטֶען אַשְׁטוּהל פַּר חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עֶר אִיז נִיקוֹמֶען צוּ מִין לְוַיָּה:

שן הסגיון . שלא התגיעוס במקרא יהבר מדעי משוש דמצלא (מהריטס) . ויצעא התגיעא מאחת הילדים (ויעתיק פירש בשבת כתב שפוהרין בסוף למזהו מבשו בניכם ממש) : דעו לפני מי וכו' .

ה **הנו** רבנן בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו (גמרא)

חברי בדבר הלכה ואשמח בהם . וביציאתו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שהם משכימים ואני משכים הם משכימים לדברים בטלים ואני משכים לדברי תורה אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עכלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת :

ו **חנו** רבנן כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבי למדנו ארחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא , אמר להם הזהרו בכבוד חביכם יכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללין ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין בתי תלמידי חכמים ובשביל כך הזכו לחיי העולם הבא :

ז **בשחלה** רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות (והיה בוכה

ה הָנוּ רַבָּנָן . דִּיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערנְט אַז רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אִיז אַרַיין גִינַאנְגָען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ וָאוּם הָאט עֶר גִיוָואנְט . עֶם זָאל זַיין דֶער וִויֶען פַּאר דִיר נָאט מַיין נָאט עֶם זָאל נִיט טְרָעפְּן קֵיין שְׁטְרוֹיכלוּנְג דוּרְךְ מִיר אוּן אִיךְ זָאל נִיט גִישְׁטְרוֹיכלְט וְוערִין אִין צַדִּין . וְוערִין זִיךְ פְּרֵיֶען מַיְינֶע חֲבֵרִים וַיֶיל אִיךְ וְועל נִיט וויקֶען דָעם דִּין . וְועט זַיֶיא נָאט שְׁטָרַאפְּען דוּרְךְ מִיר . אוּן אִיךְ וַיל נִיט אַז אַיין מֶענְטְש זָאל דוּרְךְ מִיר חֲלִילָה נִישְׁטְרָאפְּט וְוערִין . אוּן אִיךְ זָאל נִיט זָאגִין אִיךְ טָמֵא עֶם אִיז טָהוֹר אוּן אִיךְ טָהוֹר זָאל אִיךְ נִיט זָאגִין עֶם אִיז טָמֵא . אוּן מַיְינֶע חֲבֵרִים זָאלִין אוֹךְ נִיט גִישְׁטְרוֹיכֶעלְט וְוערִין אִין קֵין דִּין דִין אִיךְ זָאל מִיךְ דָאר פָּען פְּרֵיֶען אוֹךְ וַיֶיא . אוּן אַז רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה פְּלֶעגְט אֲרוֹס גִין פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ פְּלֶעגְט עֶר זָאגִין אִיךְ לוֹיבּ פַּאר דִיר נָאט מַיין גָאט וָאוּם דוּא הָאסְט נִיט גִיטָאהן מַיין חֵלֶק פּוּן דִי וָאוּם זִיצְען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן דוּא הָאסְט נִיט גִיטָאהן מַיין חֵלֶק פּוּן דִי וָאוּם זִיצְען אִין דִיא גַאסְען אוּן שְׁמֵיסֶען . זַיי שְׁטַיֶיען אוֹךְ פְּרִיה אוּן אִיךְ שְׁמֵיי אוֹךְ פְּרִי . זַיי שְׁטַיֶיען אוֹךְ צוּ רַיֶירן לֵיידִיגְ רַיֶיר . אוּן אִיךְ שְׁמֵיי אוֹךְ אִיךְ זָאל לֵיֶיגְען אִין דֶער תּוֹרָה . אִיךְ אַרְבֶּעְט שְׁוֶוער אוּן זַיֶיא אַרְבֶּעְטְן שְׁוֶוער . אִיךְ אַרְבֶּעְט שְׁוֶוער אוּן עֶם גִיצָאהְלְט פַּאר מַיין אַרְבֶּעְט אוּן זַיי אַרְבֶּעְטְן שְׁוֶוער אוּן עֶם גִיצָאהְלְט נִיט קֵיין גִיצָאהְלְט פַּאר זַיֶיער אַרְבֶּעְט . אִיךְ לוֹיף אוּן זַיי לוֹיפֶען . אִיךְ לוֹיף צוּ לֶעבִּין אוֹךְ דִי וֶועלְט וָאוּם וֶועט קוּמְען אוּן זַיי לוֹיפֶען צוּם נְרוּב :

ן הָנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערנְט אַז רַבִּי קַנָאנָק גִיוָואהְרְען וֶועגְען דִי תַּלְמִידִים אַרַיין גִינַאנְגְען פְּרֶעגְען וָאוּם סְיט זַיין קְרַאנְקַיִיט אִיז . צוּ עֶר וֶועלְט גִיוִוגְנְר צוּ נַיין . אַז זַיֶיא הָאבֶּען גִיזֶעהְן זַיין קְרַאנְקַיִיט אִיז שְׁמַארְק הָאבֶּען זַיֶיא גִיזָאגְט צוּא אִיהם רַבִּי לֶערְן אוּנְז דִיא וֶועגְען פּוּן לֶעבִּין מִיר זָאלְען קֶעגְען דוּרְךְ זַיֶיא זוֹכָה זַיין צוּ עוֹלָם הַבָּא . הָאט רַבִּי אֶלְיֶעזֶר גִיזָאגְט צוּא דִיא תַּלְמִידִים אִידר זָאלְט צַייךְ הִיטֶען אִיהר זָאלְט גֶעבִּין כָּבוֹד צוּ אַיֶיערֶע חֲבֵרִים . אוּן אַז אִיהר וֶועט דַאוּונֶען וֶוייסְט פַּאר וֶועמֶען אִיהר דַאוּונְט . אוּן אִיהר זָאלְט נִיט לָאזְען אַיֶיערֶע קִינדֶער זָאלְען לֶערנֶען נָאר דִי וֶועלְט פַּאר וֶועמֶען אִיהר דַאוּונְט . אוּן נִיט צוּ פַּאר שְׁטַיין סְיט וַיֶיער שֶׁכֶל וואם זַיֶיא לֶערנֶען . נָאר אִיהר זָאלְט וֶעצִין אַיֶיערֶע קִינדֶער זְוִוישֶען דִיא קְנִיה פּוּן הַתּוֹרָה חֲכְמִים . דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וֶועלִין גֶעבִּין צוּ פַּאר שְׁטַיין אַיֶיערֶע קִינדֶער דָעם פְּשַׁט גוּט פּוּן דִיא זַאךְ וָאוּם זַיֶיא וֶועלִין לֶערנֶען . אוּן דוּרְךְ דִיא זַאכְען וֶועט אִיהר זוֹכָה זַיין צוּא הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא :

ז בְּשֶׁחָלָה . אַז רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אִיז קְרַאנְק גִיוָואהְרְען וֶועגְען דִי תַּלְמִידִים אַרַיין גִינַאנְגְען

דבא צריק סעיקרו נמי דלמא הדר ביה . אי הכי אסאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דהא אתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה נומרה :

ט הני שבעה דשבתא כנגד מי . אמר רבי חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים . הני תשע דר"ה כנגד מי . אמר רבי אבא (יצרק) דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר ברי"ה נפקדה שרה רחל וחנה . והני כ"ד דתעניתא כנגד מי . אמר רבי חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדשי הקדשים . אי הכי בכל יום נמי נימרינהו אמר ליה) אימת אמרינהו שלמה ביומי דרחמי אף אנן נמי ביומי דרחמי אמרינן להו :

רבי

נְיוָאאֶרְען צַצְרִיק . אוּנ אִיז צוּרִיק נְיוָאאֶרְען אַרְשָׁע. יוֹחָנָן אִיז גְיוֶוען אַצַדִּיק פּוּן אָנְהֵייבּ דָּעָר נָאךְ אִיז עֶר נְיוָאאֶרְען אַרְשָׁע . נָאךְ אַבִּיי אִיז רֶעכְט . יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז פְּרִיעֶר גְיוֶוען אַרְשָׁע דָּעָר נָאךְ אִיז עֶר נְיוָאאֶרְען אַצַדִּיק אוּנ אַכְּהֵן גָּדוֹל . אוּנ אִיז צוּרִיק נְיוָאאֶרְען אַרְשָׁע . אָבֶּער דָּעָר וָואס אִיז אַצַדִּיק פּוּן אָנְהֵייבּ . דָּעָר וֶוערְט נִיט קֵיין רָשָׁע . נִאר נָאךְ רָבָא וואס עֶר זָאגְט אַז יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז גְיוֶוען אַצַדִּיק פּוּן אָנְהֵייבּ אָן . פּוּן דֶעסְטְוועגְען אִיז עֶר נְיוָאאֶרְען אַרְשָׁע . קֶען דָּאךְ אַצַדִּיק אוֹיךְ וֶוערְן אַרְשָׁע . פַּאר וָואס הָט מָען נִיט תּוֹשֶׁר גְיוֶוען שְׁמוּאֵל הַקָּטָן טָאמֶער אִיז עֶר גְיוֶוארֶן אַרְשָׁע . זָאגְט דִּיא גְמָרָא רָבָא וֶוערְט רִיר זָאגְען אַתְּירוּץ דָּעָר וואס אִיז אַצַדִּיק פּוּן אָנְהֵייבּ אָן דֶערְף מָען אוֹיךְ מוֹרֶה הָאבֶּען טָאמֶער וֶוערְט עֶר חֲרָטָה הָאבֶּען . אִיז דָּאךְ דִּי קַשְׁיָא אוֹיב אַזוֹי פַּאר וָואס הָאט מָען נִיט גְיהַייסֶען שְׁמוּאֵל הַקָּטָן עֶר זָאל אַוֶועק גֶיין פּוּן עָמּוּד . עֶנְפֶּערְט רָבָא בַּיי שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אִיז אִנְטֶערְש עֶר הָט אֲנְהוֹיבֶּען צוּ זָאגְען דִּי בְּרָכָה . נָאר אִין מִיטֶען הָאט עֶר נִיט נִידֶיגֶענְקט . וְעהט מָען דָּאךְ אַז עֶר אִיז נִיט קֵיין צַפִּיקוֹרוֹס . וָוארוּם רַב יְהוּדָה הָאט גְזָאגְט פּוּן רַבָּם וֶוענְען אוּנ אַנְדֶערְע זָאגְען רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גְזָאגְט עֶם אִיז נִיט מְעהר גֶיעֶרוּנְט גְיוָוארֶן אַז מָען הָאט אַטָּעוֶות אִין וְלַמַּלְשִׁינִים . אוּנ מָען וֶויל נִיט עֶם אִיז נִיט מְעהר גֶיעֶרוּנְט גְיוָוארֶן אַז מָען הָאט אַטָּעוֶות אִין וְלַמַּלְשִׁינִים . אוּנ מָען וֶויל נִיט זָאגְען דִּי בְּרָכָה מִוּ מָען אַוֶועק גֶיין פּוּן עָמּוּד נָאר אַז עֶר הָאט נָאר נִיט אָן גְיהוֹיבֶּען דִּי בְּרָכָה וְלַמַּלְשִׁינִים . אָבֶּער אַז עֶר הָט אָן גְיהוֹיבֶּען דִּי בְּרָכָה וְלַמַּלְשִׁינִים אוּנ אִין מִיטֶען הָט עֶר נִיהַאט אַטָּעוֶות זָאל עֶר אוֹים לָאזְען דִּי בְּרָכָה אוּנ דֶערְף נִיט אַוֶועק גֶיין פּוּן עָמּוּד :

ט הֲנֵי . דִּיא זִיבֶּען בְּרָכוֹת וָואס מָען זָאגְט שַׁבָּת . גֶענְען וֶועלְכָע זָאךְ אִיז דָּאס . הָאט רַבִּי חֲנַפְּרָא בֶּן שָׁאוּל גְזָאגְט גֶענְען דִּיא זִיבֶּען קוֹלוֹת וָואס דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט אוֹיף דִּי וַאסֶער : אִין דֶעם מִזְמוֹר כט . דִּיא גֵיין בְּרָכוֹת פּוּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה . גֶענְען וֶועלְכָע זָאךְ אִיז דָּאס הָאט רַבִּי אַבָּא פּוּן קַרְטִיגְנִין גְזָאגְט גֶענְען דִּי גֵיין שֵׁמוֹת וָואס חַנָּה הָאט גְזָאגְט אִין אִיר תְּפִלָּה . וָוארוּם דָּעָר רַבִּי הָאט גְזָאגְט אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִיז מְעוּבֶּרֶת גְיוָוארֶן שָׂרָה אוּנ רָחֵל אוּנ חַנָּה הָט חַנָּה גְזָאגְט אִיר תְּפִלָּה מִיט דִּיא גֵיין שֵׁמוֹת אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה . זָאגְען מִיר אוֹיךְ גֵיין בְּרָכוֹת אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה . אוּנ דִּיא פִּיר אוּנ צְוַואנְצִיג בְּרָכוֹת וָואס מָען זָאגְט אִין אַתַּעֲנִית נַאוֹוי וְיָא עָם שְׁמַיִים אִין מַסֶּכֶת תַּעֲנִיתוֹ גֶענְען וֶועלְכָע זָאךְ אִיז דָּאס . הָאט רַבִּי חֲנִינָא גְזָאגְט גֶענְען דִּיא פִּיר אוּנ צְוַואנְצִיג תְּפִלּוֹת וָואס שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט וְעָן עֶר הָאט אַרֵיין גֶיטְאגְען דָּעם אָרוֹן אִין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים . פְּרָעגְט דִּיא גְמָרָא אוֹיב אַזוֹי זָאגְען מִיר מַאג זָאגְען פִּיר אוּנ צְוַואנְצִיג בְּרָכוֹת . עֶנְפֶּערְט דִּיא גְמָרָא וֶועלְכָע הָט שְׁלֹמֹה גְזָאגְט דִּיא פִּיר אוּנ צְוַואנְצִיג תְּפִלּוֹת אִין דֶעם מַאג וָואס עֶר אִיז גְיוֶוען אִין צַעַר . אוּנ עֶר הָאט גְיִדְאךְפְּט נָאט זָאל אוֹיף אִיהם רַחֲמָנוּת הָאבֶּען . מִיר זָאגְען אוֹיךְ דִּי פִּיר אוּנ צְוַואנְצִיג בְּרָכוֹת אִין דֶעם מַאג וָואס מִיר זָאגְען אִין צַעַר אוּנ מִיר דַּארְפֶען נָאט זָאל אוֹיף אוּנְז רַחֲמָנוּת הָאבֶּען :

פסקולי . מוכר פקולי לאחר (נסן) שקוין קוטרין : על כסדר . כמו שאמרו מתפללין : לאחר שהגיע זמן מרוכה קרוב לזמנו של מחקים : ושקוף . יתבב נזכור לותה לשון סוכה ושקף לכימלך מחרגמינן ואסתכי : כשם שעיקרו . הוא מרשעתו שפעמים שמוזר ונעשה כשר : יעקי . שמעמו נקדושין שברא הכמי שיאמל : יעקי כשם שעיקרו . ונעשה צדיק והזר לכשעו : דשע

ח **תנו** רבנן שמעון הפקולי הסדיר י"ח ב׳׳כות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה . אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שיורע לתקן ברכת המינין ירד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה (דף כט) והשקיף בה ב׳ וג׳ שעות ולא העלוהו ואמאי לא העלוהו והא אמר רב יהודה אמר רב טעה בכל הברכות כולן אין מעלין אותו בברכת המינין מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא . שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה . ורוילכא הדר ביה . אמר אביי גמירי טבא לא הוה בישא . ולא וחבתיב (יחזקאל יח) ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול. ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא . ולא והתנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי. אמר אביי הוא יוחנן. רבא אמר יוחנן הוא יאנאי לחוד יוחנן לחוד יאנאי רשע מעיקרו יוחנן צדיק מעיקרו לאביי ניחא אלא לרבא קשיא . אמר לך רבא

ח תָּנוּ רַבָּנָן. דִּיא רַבָּנָן הָאפֶּען גִילָערוּנְט שִׁמְעוֹן הַפְּקוּלִי הָאט צוּ זַאמֶען גִישְׁטֶעלְט דִּיא אַכטְצֶעהְן בְּרָכוֹת פּוּן דָאוּונֶען פַּאר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִין יַבְנֶה . אוֹיף דֶעם וְועלְבִּינֶען סֶדֶר וויא מִיר דָאוּונֶען וָעֶן רוּפְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וַיֶיל עֶם אִיז אַכטְצֶעהְן בְּרָכוֹת . הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גֶזָאגְט צוּ דִּיא חֲכָמִים : אִיז דָא צוּוישֶׁען אַיידְ אֲמֶענְטְש וָאס ווֵיים צוּ מַאכֶּען נָאךְ אַיינְצֶעהְנְטֶע בְּרָכָה אוֹיף דִּיא אַפְּקוּרִסִים . אִיז גֶיבְאנְגֶען שְׁמוּאֵל הַקָּטָן צוּם עָמוּד דָאוּונֶען אוּנ הָאט גְזָאגְט אַיינְצֶעהְנְטֶע בְּרָכָה אוֹיף דִּיא אַפְּקוּרִסִים . אוֹיף דֶעם אַנדֶערְן יָאהר הָאט עֶר בְּרָכָה אוּנ עֶר הָאט זִיךְ נִיט דֶערְ מָאנְט . אוּנ מֶען הָאט אִיהם נִיט גִיהַייסֶען עֶר זָאל אַוועק גֶיין פּוּן עָמוּד . פֶּרֶענְט דִּיא גְמָרָא פַּאר וואס הָאט מֶען אִיהם נִיט גִיהַייסֶען אַוועק גֶיין פּוּן עָמוּד : רַב יְהוּדָה הָאט דָאךְ גְזָאגְט פּוּן רַבָּם וועגֶען אִין אַלֶע בְּרָכוֹת פּוּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִין וועלְכֶע עֶר הָט גִיהַאט אַטָעוּת הַייסְט מֶען אִיהם נִיט אַוועק גֶיין פּוּן עָמוּד . אוֹ עֶר הָאט גִיהַאט אַטָעוּת אִין דִּיא בְּרָכָה פּוּן דִּיא אַפְּקוּרִסִים וְהָאם אִיז וְהַמַּלְשִׁינִים הַייסְט מֶען אִיהם אַוועק גֶיין פּוּן עָמוּד וַיֶיל מִיר הָאבֶּען כּוֹרָא טָאמֶער אִיז עֶר אַפִּיקוֹרוֹס . הָאט מֶען דָאךְ גִידַארְפְט שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹיךְ הַייסֶען אַוועק גֶיין פּוּן עָמוּד . עֶנְפֶּערְט דִּיא גְמָרָא בַּיי שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אִיז אַנדֶערְש . אוֹיף אִיהם הָאט מֶען גִיט כּוֹרָא טָאמֶער אִיז עֶר אַפִּיקוֹרוֹס וָואוּרוּם עֶר אֲלֵיין הָאט דָאךְ גִימַאכְט דִּיא בְּרָכָה . פֶּרֶענְט דִּי גְמָרָא טָאמֶער הָאט שְׁמוּאֵל הַקָּטָן תַּרְגֶּמֶת פּוּן זַיין פְּרוּמְקֵייט אוּנ עֶר אִיז אוֹיךְ גֶיוואָרֶן אַפִּיקוֹרוֹס : הָאט אַבֶּיי גְזָאגְט מִיר הָאבֶּען גִילָערוּנְט אַגוּדָּעָר וֶועְרְט נִיט שְׁלֶעכְט . אַצְדִיק וֶועְרְט נִיט קַיין רָשָׁע . פֶּרֶענְט דִּיא גְמָרָא : נֶיין . אַצְדִיק וֶועְרְט נִיט־קַיין רָשָׁע עֶם שְׁטֵייט דָאךְ אִין פְּסוּק אַז הֶעֶר צַדִּיק וֶועט צוּרִיק קֶערֶען פּוּן זַיין פְּרוּמְקֵייט אוּנ וֶועט טָאהן אוּמְרֶעכְט . עֶנְפֶּערְט דִּיא גְמָרָא הֶעֶר פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פּוּן אֶזֶעלְכֶן וָואס אִיז נִיוֶוען פְּרִיעֶר אַרָשָׁע . הֶעֶר נָאךְ אִיז עֶר גִיוואָרֶן אַצַדִּיק . הֶעֶר מֶענְטְש קֶען עֶר זָאל צוּרִיק וֶועֶרֶן אַרָשָׁע , אֲבֶּער הֶעֶר מֶענְטְש וָום אִיז אַצַדִּיק פּוּן אֲנַהֲיִיב אָן . עֶר אִיז קַיין מָאהל נִיט גִיוֶוען קַיין רָשָׁע . הֶעֶר וֶועט נִיט וֶועֶרֶן קַיין רָשָׁע . פֶּרֶענְט דִּיא גְמָרָא הֶעֶר וָואס אִיז אַצַדִּיק פּוּן אֲנַהֲיִיב אָן וֶועֶרְט נִיט־קַיין רָשָׁע : מִיר הָאבֶּען דָאךְ גִילֶערְנְט דוּא וָאלְטְ נִיט גְלוֹיבֶּען אוֹיף זַיךְ אַלַיין . וְאֵז דוּא וֶועְסְט בְּלַייבֶּען אַצַדִּיק . בִּיז דוּא וֶועְסְט שְׁטַארְבֶּען וָואוּרוּם יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז גִיוֶוען אַפֵּהָן גָּדוֹל אַבֶּער יָאהר הֶעֶר נָאךְ אִיז עֶר גִיוואָרֶן אַפִּיקוֹרוֹס . הָאט אַבֶּיי גְזָאגְט יַנַאי הוּא אִיז יוֹחָנָן . אַמָאהל רוּפְט מֶען אִיהם יַנַאי אוּנ אַמָאהל רוּפְט מֶען אִיהם יוֹחָנָן . אָבֶּער דָאס אִיז אַיין מֶענְטְש . רָבָא זָאגְט יַנַאי אִיז אַבְּוונְדֶער מֶענְטְש . יוֹחָנָן אִיז אַבְּוונְדֶער מֶענְטְש . צְוֵויי מֶענְטְשֶׁן אַיינֶער הָט גִיהַייסֶן יַנַאי אוּנ אַיינֶער הָאט גִיהַייסֶן יוֹחָנָן . יַנַאי אִיז גִיוֶוען אַרָשָׁע פּוּן אֲנַהֲיִיב אָן אִיז עֶר נָאךְ אִיז עֶר

יא רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור וכו'. מאי פרשת העבור. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שאתה מתפלא עליהם עברה כאשה עוברה יהיו צרכיהם לפניך (אמר רבא) [איכא דאמרי] אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים עבירה יהיו כל צרכיהם לפניך:

יב אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטא לא תרוי ולא תחטא. וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא. מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך (דף ל). והיכי מצלי להה רב חסדא אמר מעומר רב ששת אמר אפילו מהלך. רב חסדא ורב ששת הוו קא אזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי אמר ליה רב ששת לשמעיה כאי קעביד רב חסדא. אמר ליה קאי ומצלי. אמר ליה אוקמן נמי לדידי ואצלי מהיות טוב אל תקרי רע:

תנו

יא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר הֵעֵר וָאוֹם גַּייט אִין אַאֲרְט וָאוֹם אִיז אַסַכָּנָה: אוּן דּוּרְךְ דִי שְׁרֶעְק וֶועט עֶר נִיט קֶעֶנֶען אִין זִיכְן הָאבֶּען דָאם דַאוונֶען: וָאל עֶר דַאוונֶען אַקוּרְצֶע תְּפִלָּה אוּן עֶר זָאל זָאגֶען נָאט דַיין פָּאלְק דָאם אִיבֶּער בְּרַייבּוּנְג פּוּן דִּיא יוּדֶען. בְּכָל פָּרָשַׁת הָעִבּוּר. וָאם אִיז הֵעֶר מֵיטְשׁ פּוּן דִּיא וֶועֶרטֶער פָּרָשַׁת הָעִבּוּר הָאט רַב חִסְדָּא גָּזָאגְט פּוּן מַר עוּקְבָאם וֶועגֶען. אֲפִילוּ אִין דִּיא צַייט וָאם דּוּא וֶועֶרְסְט פּוּל אוֹיף זַייא מִיט בַּעַם. אֲזוֹי וִויא אַאֲשָׁה וָאם אִיז מְעוּבֶּרֶת אִיז פּוּל מִיט הֶעם קִינְד. פּוּן דֶעסטְווֶועגֶען זָאל זַייעֶר בֶּהֶעֶרְפֶּענִיש זַיין פַּר הִיר. דּוּא זָאלְסְט זַייא גֶעבֶּן וָאם זַייא הַאלְפֶּען. אִיז מַייטְשׁ פָּרָשַׁת הָעִבּוּר וֶועֶן דּוּא שַׁיידְסְט זִיךְ אָפּ מִיט בַּעַם פּוּן זַייא. אַנְדֶערְע זָאגֶען רַב חִסְדָּא הָאט גָּזָאגְט פּוּן מַר עוּקְבָאם וֶועגֶען. אֲזוֹי אִיז דֶער מַייטְשׁ דִּיא וֶועֶרטֶער פָּרָשַׁת הָעִבּוּר אֲפִילוּ אִין דִּיא צַייט וָאם דּוּא וֶועֶרְסְט פּוּל אוֹיף זַייא וְיוֹדְעִין טוּהֶען עֲבֵירוֹת זָאל אַלֶע זַייעֶר בֶּהֶעֶרְפֶּענִיש זַיין פַּאר הִיר: דּוּא זָאלְסְט זַייא גֶעבֶּן וָאם זַייא הַאלְפֶּען. אִיז מַייטְשׁ פָּרָשַׁת הָעִבּוּר וֶועֶן דִי יוּדֶען שַׁיידֶען זִיךְ אָפּ צוּ טָאהן עֲבֵירוֹת:

יב אָמַר אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא הָט גָּזָאגְט צוּ רַב יְהוּדָה דֶער בְּרוּדֶער פּוּן רַב סָלָא חֲסִידָא זָאלְסְט נִיט זַיין אִין בַּעַם וֶועסְטוּ נִיט זִינְדִיגֶען. זָאלְסְט נִיט זַיין שְׁבוּר וֶועסְטוּ נִיט וִינְדִיגֶען: אוּן אַז דּוּא וֶועסְט דַארְפֶען גֶיין אִין וֶועג זָאלְסְטוּ דִיךְ בַּרָאטֶען מִיט גָּאט אוּן דֶער נָאךְ זָאלְסְטוּ גֶיין. דָאם רַבִּי יַעֲקֹב גָּזָאגְט פּוּן רַב חִסְדָּאם וֶועגֶען דָאם מֵיינְט מֶען עֶר זָאל זָאגֶען דִּיא תְּפִלָּה וָאם מֶען גֶייט אִין וֶועג. וּואוּ זָאל מֶען זָאגֶען דִּיא תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ. רַב חִסְדָּא זָאגְט שֶׁטֶייענְדִיג. עֶר זָאל זִיךְ שְׁטֶעלֶען אִין וֶועג אוּן זָאגֶען דִי תְּפִלָּה. רַב שֵׁשֶׁת זָאגְט אֲפִילוּ גֶיינֶענְדִיג מֶען עֶר אוֹיךְ דִּיא תְּפִלָּה. רַב חִסְדָּא אוּן רַב שֵׁשֶׁת זָעֶנֶען גֶינַאנְגֶען אִין וֶועג הָט זִיךְ רַב חִסְדָּא גֶישְׁטֶעלְט אוּן הָט גָּזָאגְט דִי תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ. הָט רַב שֵׁשֶׁת גָּזָאגְט צוּ זַיין בַּרוּדֶער וָאם טוֹהט רַב חִסְדָּא וְכִי שֵׁשֶׁת אִיז גֶיוֶוען בְּקִינְד). הָט דֶער בְּרוּדֶער גָּזָאגְט צוּ רַב שֵׁשֶׁת. רַב חִסְדָּא שְׁטֶייט אוּן זָאגְט תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ. הָאט רַב שֵׁשֶׁת גָּזָאגְט צוּ זַיין בְּרוּדֶער שְׁטֶעל מִיךְ אוֹיךְ וֶועֶר אִיךְ אוֹיךְ זָאגֶען תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ. אַז דּוּא קֶענְסְט זַיין גוּט זָאלְסְטוּ נִיט זַיין שָׁלֶעכְט: דָּם הָאט רַב שֵׁשֶׁת גִּימֵיינְט אוֹיךְ זִיךְ. אַז אִיךְ קֶען שְׁטֶייענְדִיג זָאגֶען תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ: צוּא וָאם זָאל אִיךְ זָאגֶען גֶייעֶנְדִיג:

(ע"כ) י רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו' מאי קבע אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשאוי . ורבנן אמרי כל שאינו אומרה בלשון תחנונים . רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר . אמר רבי זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא מטרידנא אביי בר אבין ורבי (חייא) [חנינא] בר אבין דאמרי תרוייהו כל שאינו מתפלל עם דמדומי חמה (דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה) ואמר רבי (חייא) [זירא]

מאי ראה (קהלים קכ) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים . לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה . מאי טעמא דילמא מיטרפא ליה שעתא :

רבי

פירוש

כמשמעו . והיינו לשון קבוע תוך קבוע עלי וקרין לחמי גפת ידי מוכחי : מי שאינו יכול . לכוין לבו למחול לכולן : לאחרים כמו דכתר . כנקצתן והיינו לשון קבוע . כהיום כן לחמול לן מחר : מטרידנא . שמא תפשה ולא תדע להחזר למקום שפסקתי : שאינו מתפלל עם דמדומי חמה . והיינו לשון קבוע שפלטו עליו תק קבוע לשלח ידי מוכחו ואינו מקפיד לחזור לאחר שעת מנחה ועת לילה : עם דמדומי חמה . תפלת יונה עם הנץ החמה ותפלת מנחה עם שקיעת החמה : ילחוך עם שמש. זה תפלת יונה : ולפני ירח . זו מנחה : לייטי במערבא . על מי שמתפלל תפלת המנחה עד דמדומי חמה שמא תטרף לו הכשפה על ידי לחוש ויעכול הזמן :

ו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ אֵינָהּ אֶקְבַּע . וְעֵרֶת נִיט אֲנַנִינוּמָעֶן זַיִן תְּפִלָּה . וָאוּם אִיז דֶער טַייטְש קְבַע . הָט רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי גָּאנְט פּוּן רַבִּי הוֹשַׁעְיָא וְוֶעגֶן אַז דִיא תְּפִלָּה וְדָאם דַאוּוֶנֶען) אִיז בַּיי אִיהם אַמַשָּׂא . אוּנ עֶר מוּז דָאם אֶפּ טָאהֵן : קְבַע אִיז טַייטְש אַוּוֹיס גִיעֶעצְטֶע זַאךְ . מֶען הָאט אוֹיךְ גִיזֶעצְט אוֹיף סִיר אִיךְ מוּז אַלֶע טָאג דַאוּוֶנֶען . אוּנ אִיךְ מוּז אֶפּ טָאהֵן אַלֶע טָאג דִיא אַרְבֶּעט . אַז עֶר זָאגְט אַזוֹי . וְעֵרֶת נִיט אָן גֶענוּמֶען זַיִן תְּפִלָּה . אוּנ דִיא רַבָּנָן זָאגֶן אַז עֶר זָאגְט נִיט דָאם דַאוּוֶנֶען סִיט גִיבֶּעט . נֵאר עֶר זָאגְט אַזוֹי וִויא מֶען דֶער צַייט אַנְקוּמְט . וְעֵרֶת נִיט אָן גִינוּמֶען זַיִן תְּפִלָּה . רַבָּה אוּנ רַב יוֹסֵף זָאגֶן בַּיידֶע אַז עֶר קֶען גִיט בַּייֶען קְרִין זַאךְ אִין דַאוּוֶנֶען . עֶר בֶּעט נִיט קְרִין זַאךְ . נָאר עֶר דַאוּוְנְט אַלֶע טָאג דִי צְעלְבִּיגֶע . דָאם הַיִיסְט קְבַע . אַוּוֹיס גִיזֶעצְטֶע תְּפִלָּה אוֹיף זַיִן גַאנְצֶען לֶעבֶּן . וְעֵרֶת דִי תְּפִלָּה נִיט אֲנַנִינוּמֶען . נָאר יֶעדֶער מֶענְטְש זָאל זֶאהֶן אַלֶע טָאג אוֹיף אַחֵרִיךְ וָואם נָאט הָט אִיהם גִיהָאלְפֶען וָאל עֶר זָאגֶן אַנַייעם לוֹיב צוּ נָאט . אָדֶער ח"ו אַצָּרָה וָאל עֶר בֶּעטֶן צוּ נָאט עֶר זָאל פּוּן אִיר גִיהָאלְפֶען וְוֶערֶן . רַבִּי זֵירָא הָט גָּאנְט אִיךְ קֶען בֶּענֶייֶען אַזַאךְ אִין דַאוּוֶנֶען נָאר אִיךְ הָאב מוֹרָא טָאמֶער וְוֶעל אִיךְ אַטָעוּת הָאבֶּען אוּנ וָועל נִיט וִויסֶען צוּרִיק אָן צוּ הַייבֶּען וואוּ אִיךְ הָאב אוֹיס גִילָאזְט . אַבַּיֵי בַּר אָבִין אוּנ רַבִּי חִייָא בַּר אָבִין זָאגֶן בַּייֶדֶע עֶר דָאוּוְנְט נִיט וֶען דִי זוֹהֶן אִיז רוֹיט . אִיז זַיִן תְּפִלָּה אַתְּפִלָּה קְבַע . וּוָארוּם רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא הָאט גָּאנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶעגֶן עֶס אִיז אַמִצְוָה מֶען זָאל דַאוּוֶנֶען וֶען דִיא זוֹהֶן אִיז רוֹיט . דָאם הַיִיסְט אִין דֶער פְּרִיא זָאל מֶען דַאוּוֶנֶען וֶען דִיא זוֹהֶן שְׁפְּרֶאצְט אַרוֹיס וֶען זִיא אִיז נָאךְ רוֹיט . אוּנ פָּארֶען נַאכְט מִנְחָה זָאל מֶען דַאוּוֶנֶען אֶיידֶער דִי זוֹהֶן גַייט אוּנְטֶער וֶען זִיא אִיז וְוֶערֶט רוֹיט . אוּנ אַז עֶר דַאוּוְנְט אִין דֶער פְּרִיא שְׁפֶּעטֶער . וֶען עֶר הָט צַייט . אוּנ עֶר זָאהט נִיט צוּ דַאוּוֶנֶען וֶען דִיא מִצְוָה אִיז . זָאהט מֶען אַז דָאם דַאוּוֶנֶען אִיז אַזַייבֶּערֶיֶע זַאךְ בַּיי אִיהם . דָאם אִיז אַחוֹב וָואם עֶר מוּז דָאם בַּצָאהלֶען . דֶרֶיבֶּער וֶען עֶר הָאט צַייט בַּצָאהלְט עֶר דֶעם חוֹב אוּנ דַאוּוְנְט . נָאךְ הָט רַבִּי חִייָא גָּאנְט פּוּן וָועלְכֶען פְּסוּק וִויסֶען מִיר אַז מֶען בַּארְף דַאוּוֶנֶען אִין דֶער פְּרִיא אוּנ פָּארֶען נַאכְט וֶען דִיא זוֹהֶן אִיז רוֹיט . עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וַיַּא וָאֶקֶן פַּאר דִיר מוֹרָא הָאבֶּען וַדָאוּוֶנֶען שַׁחֲרִית) וֶען דִי זוֹהֶן גַייט אַרוֹיס לַייכְטֶען אוּ יְף דִיא וְוֶערְט . אוּנ אַיידֶער דִיא לֶבֶנָה גַייט אַרוֹיס לַייכְטֶען אוֹיף דִיא וָועלְט . דָאם הַיִיסְט וֶען דִי זוֹהֶן גַייט אוּנְטֶער וָאל מֶען דַאוּוֶנֶען מִנְחָה . אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט מֶען גִישְׁאלְטֶען דֶעם וָואם וָואוֹרְט סִיט מִנְחָה בִּיז דִיא זוֹהֶן וָועט אוּנְטֶער גֵיין . פַּאר וָואם טָאמֶער וָועט בַּייא אִיהם אַוּועק גֶענוּמֶען וֶערֶן דִיא צַייט . עֶס וָועט אִיהם טְרֶעפֶּען אַסְבָּה אִין דִיא צַייט וָועט עֶר שׁוֹין נִיט קֶענֶען דַאוּוֶנֶען מִנְחָה :

ומהסללין כדי שיכונו לבם לאביהם שבשמים מנא הני מילי אמר רבי אלעזר דאמר קרא (ש"ב ו) והיא מ"ת נפש והתפלל. ודילמא שאני תנה דמיירא לבא טובא. אלא אמר רבי יוסי בר חנינא מהכא (תהלים כז) ואני ברוב חסדך אבוא ביתך וגו' ודילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברהטי טובא אלא אמר ריב"ל מהכא (שם כט) השתחוו לה' בהדרת קודש אל תקרי בהדרת קודש אלא ברדרת קודש ממאי דילמא לעולם אימא לך הדר ממש כי הא דרב יהודה מציין נפשיה והדר מצלי אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא (שם ג) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה מאי וגילו ברעדה אמר רב אושא בר (אהבה) [מתנא] אמר רב במקום גילה שם תהא רעדה. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרב (דרבי זירא) הויה דהוה ברח טובא. אמר ליה וגילו ברעדה כתיב. אמר ליה התפילין מנחנא. אביי הוה יתיב קמיה דרבה הזויה דהוה יתיב וקא בדח טובא אמר ליה לא סבר לה מר (מכלי יד) בכל עצב יהיה מותר. אמר ליה התפילין מנחנא:

זייער פאטער, ואם אין היטער: צו נאט. פרעגט דיא גמרא פון ואנען וויסען מיר דיא רייד אז אסענטש זאל זיין בייז זיך באנץ נירערייג אוז צו בראכען ווען ער גייט ראוונען. הט רבי אלעזר גזאגט דער פסוק זאגט בי חנה זיא איז גיוועזן פאר ביטערט ווען זיא האט זיך גישטערקט מתפלל זיין צו נאט. זאגט דיא גמרא טאמער בייי חנה איז ווען אנדערש איר הארץ איז גיוועזן שטארק פאר ביטערט. מיט דעם ביישערקייט האט זיא מתפלל גיוועזן אויך. נאר רבי יוסי בר חנינא זאגט פון ראנען ווייסען מיר אז אסענטש זאל זיין בייי ראוונען. דוד המלך הט גזאגט איך קום אין דיין היכל מתפלל צו זיין. דערך דיינע פיל חסדים ואם רוי האכט מיט מיר גיטאהן. אוז איך בוק זיך צו דיין היזיגען היכל מיט גרוים מורא. זאגט דיא גמרא טאמער בייי דוד איז אנדערש גיוועזן ער פלעגט זיך שטארק מצער זיין בייא זייגע תפלות. נאר זאגט רבי יהושע בן לוי פון ראנען ווייסען מיר אז מען דארף ראוונען מיט מורא: דוד המלך הט גזאגט צו אנדערע מענטשין איר זאלט אייך בוקן צו נאט מיט התרת קודש. זאגט דיא גמרא זאלסט נית זייענען מיט התרת קודש. נאר זאלסט ניט זייענען בתרדה קודש מיט היילינע ציטערניש. מיט אהיילינע מורא פאר נאט זאלט איר אייך בוקן צו נאט. פרעגט רי גמרא פון ואנען ווייסטו צוא זייענען בתרת קודש טאמער מיינט מען בהתרת קודש מיט אהיילינע שיינקייט. אזוי ויא רב יהודה פלעגט טאהן ער הט זיך אנגעצירט מיט שיינע קלייד ער נאך האוס ער גיראוויינט. נאר זאגט רב נחמן בר יצחק פון ראנען ווייסען מיר אז מען דארף ראוונען מיט מורא. דוד המלך הט גזאגט צו אנדערע מענטשין איר זאלט רינגען נאט מיט מורא איר זאלט פריין מיט ציטערניש. ואם מיינט מען דיא פרייד זאל זיין מיט ציטערניש האט רב אדא בר מתנא גזאגט רב האט גזאגט אויף העם אקט ואם איר פרייט אייך פאר נאט מיט נישט זאגן זויב דאקט זאלט איר זיין מיט ציטערניש. רבי ירמיה איז גיוועסען פאר רבה. הט אביי רבי זירא גזאגט צו רבי ירמיה עם שטייט דאך מען זאל זיך פריין מיט ציטערניש. הט רבי ירמיה גזאגט צו רבי זירא איך לייג דאך תפילין. איך טראג תפילין. אוז דיא תפילין דער מאנען קיך דיא מורא פון נאט איך לייג דאך תפילין. אביי איז גיוועסען פאר רבה. הט אביי גיוועהן ויא רבה זיצט אוז לאכט ויער פיל האט אביי גזאגט צו רבה האלט העך נית ער רבי ואם שלמה המלך האט גזאגט או אסענטש איז טרויריג עפעפינט ער איבערינקייט. אז אסענטש איז טרויריג אוז האט מורא פר דעם יום הדין. עפעפינט ער איבערינקייט. טוהט ער מעהר תשובה אוז מעשים טובים. הט רבה גיזאגט צוא אביי איך האב גיליינט תפילין. אוז אז מען טוהט מיט מצוה מיט ליין פריילאך:

יג **תנו** רבנן סומא ומי שאינו יכול לכוין הרי זה יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנאמר (מ"ש מ) והתפל לו אל ה' אלהיהם. היה עומד בחוץ לארץ יכוין לבו כנגד ארץ ישראל שנאמר וכו' עד נמצא כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד. אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבי נא מאי קראה (ש"ב ז) כמנדל דויד צוארך בנוי לתלפיות תל ה'הכל פונים בו:

(מ"ב) **יד כמה** ישהה בין התפלה לתפלה. רב הונא ורב חסדא חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מ"ד כדי שתתחונן דעתו עליו דכתיב (דברים ג) ואתחנן אל ה'. ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב (שמות לב) ויחל משה:

אין עומדין פרק חמישי

א אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין

יג **תנו** רַבָּנָן. דְּיָא רַבָּנָן הָאָבֶּען גְּיֶעֶרוּנְט אַבְּלִיְינְדָעֶר. אוּג דָּעֶר וָאם וַוִּיס נִיט דְּיָא זַייטֶען. וֶוּעֶרְט זַייט עֶס אִיז גֶעעֶנְען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זָאל עֶר אִין זַיין הָאבֶּען אוּג טְרַאכְטֶען אִין הַאַרְצָען צוּ נָאט וָואם אִין הִימֶעל. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זַייא וֶוּעֶלֶען בֶּעטֶן צוּ נָאט. אַז עֶר אִיז נִישְׁטַאנֶען אִין חוּץ לָאנְד עֶר טְרַאכְטֶען אִין הַאַרְצָען גֶעגֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּג גֶעגֶען קְרֶשֶׁי קְדָשִׁים. וֶוּעֶרְט גִיפּוּנֶען אֶלֶע יוֹדֶען טְרַאכְטֶען אִין הַאַרְצָען תְּפִלָּה צוּ טָאהֶן צוּ אֵיין אָרְט צוּם קְדֶשֶׁי קָדָשִׁים. וָואם רַבִּי אָבִין גָּזָאגְט אוּג אַנְדֶערֶע זָי גֶען רַבִּי אַבִּינָא זָאגְט פּוּן וֶוּעלְכֶן פָּסוּק וֶוייסֶען מִיר אַז אֶלֶע בְּאוּנֶען גֶעגֶען יְרוּשָׁלַיִם. עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דַיין הָאדְז אִיז זְוִיא דֶער טוּרֶעם פּוּן דָּוִיד. וָואם עֶר אִיז גִיבּוּיט צוּ תְּלָפִיוֹת. תַּלְפִּיוֹת אִיז טַייטְש דֶער בַּאֶרְג וָואם אַלֶע קֶערֶן זִיךְ צוּ אִיהם. דָּאם מֵיינְט מָען אַלֶע שִׁיקֶען זַייעֶרֶע תְּפִלּוֹת צוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואם עֶר שְׁטֵייט אוֹיף דָּעם בַּאֶרְג:

יד **כַּמָּה**. אוֹיבּ עֶר הָט פַּאר גֶעכִין צוּ דָאוּנֶען מְנָחָה אוּג עֶר דָאוּוינְט צוּ מַעֲרִיב צְוַוייֶ מָאהל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וִויא רַאנְג זָאל מָען וַוארְטֶען פּוּן אַיין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה צוּא דְּיָא אַנְדֶערֶע. רַב הוּנָא אוּג רַב חִסְדָּא קְרֶגֶען אַיין גֶעזֶר זָאגְט בִּין זַיין רֶגֶה זָאל בְּעְרוּהִינְט וֶוערִין אַז עֶר זָאל קֶעֶנֶען דָאוּנֶען דִּי אַנְדֶערֶע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִיט הַתְּנוּנִים. אוּג אֵיינֶער זָאגְט זַיין רֶגֶה זָאל בְּעְרוּהִינְט וֶוערִין אַז עֶר זָאל קֶעֶנֶען דָאוּנֶען דְּיָא אַנְדֶערֶע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִיט תַּחֲנוּנִים. פִּתְחוֹנוֹ אוּג תַּתְחוֹלֵל אִיז אֵיין מֵיינוּנְג. נָאר דֶער וָואם זָאגְט כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹנֵן תּוֹנֵן דַּעְתּוֹ עָלָיו. וָוארוּם עִם שְׁטֵייט וָאֶתְחַנַּן. אִיךְ הָאבּ גִיבָּעטֶן. אוֹיף בֶּעטֶן שְׁטֵייט דֶער וָוארְט וָאֶתְחַנַּן. לֶערוּנְט עֶר אוֹיךְ מִיט דֶעם וֶעְרְבִּינְגֶען לָשׁוֹן תִּתְחוֹנֵן. אוּג דֶער וָואם זָאגְט כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹלֵל דַּעְתּוֹ עָלָיו: וָאדְרוּם עִם שְׁטֵייט וַיְחַל. עֶר הָט גִיבָּעטֶן. אוֹיף בֶּעטֶן שְׁטֵייט דֶער וָוארְט וַיְחַל. לֶערוּנְט עֶר אוֹיךְ מִיט דֶעם וֶעְרְבִּינְגֶען לָשׁוֹן תִּתְחוֹלֵל:

פרק חמישי

א אֵין. מָען טָאר זִיךְ נִיט שְׁטֶעלֶען דָאוּנֶען. נָאר עֶס זָאל זַיין אַרָאפּ גִישְׁוֶוועבְט וָאדֶם גִיבּוּיגֶען דֶער קָאפּ. דֶער מֶענְטש זָאל פַּרְיֶער בַּאטַר אכְטֶען זַיין נִידֶערְיִיקֵייט אוּג דִּיא גְרוֹיסְקֵייט פּוּן נָאט דִּיא מוֹרָא וָואם עֶר דַארְף הָאבֶּען פַּאר נָאט דְּיָא פַּארַצַייטִיגֶע חֲסִירִים אַז זַייא פְּגִינְן קוּמֶען אִין שׁוּהל דָאוּנֶען. פְּלֶעגֶען זַייא וָוארְטֶען אַשְׁעה. דֶער נָאךְ פְּלֶעגֶען זַייא דָאוּנֶען זַייא קֶען אַרוֹיס טְרַייבֶען פּוּן הָאַרְץ אַלֶע אַנְדֶערֶע טְרַאכְטוּנְג. אוּג זַייא זָאלֶען נָאר טְרַאכְטֶען:

נזר עליה אדם הראשון לישוב לא נהישבה :

ג מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה רזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דמוקרא בת ה' זוזי ותבר קמייהו ואיצטיבו . רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דזוגיתא חיוורתא והבר קמייהו ואעציבו . אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר . אמר להו וו לן דמיתנן וו לן דמיתנן אמרו ליה אנן מה נעני בהדך אמר להו (אי תורה ואי מצוה דבטלן מינן . אוכא דאמרי הכי קאמר להו, הי תורה והי מצוה דמנו עלן . אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אסור לאדם שיסלא שחוק פיו בעוה"ז שנאמר (קהלת קנו) אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה . אמרו עליו על ריש לקיש שמימיו לא סלא שחוק פיו מבי שמעה מרבי יוחנן רביה :

ד תנן רבנן המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים . אבא שאול אומר סימן לדבר (קהלת י) תכין לבם תקשיב אזנך . תניא אמר רבי יהודה כך היה מנהגו של

כסף דמוקרא . כוס של זכוכית לבנה : ליכרי ע"ז . מר . סיר : סי חורפא וכי כ"ח דמנו עלן . מיום שחרב בית המקדש וסיכן מנוח שלא מקיימים מצוה עלינו מדיעת של גיהנם : תכין

בּוֹעֲשָׂט גִיוָוארין :

ג טר . סַר הָעֶר זוהן פּוּן רַבִּינָא הָאט גֶעמַאכְט _תחוֹנה_ זיין זוהן . הָט עֶר גֶיזֶעהן דִיא רַבָּנָן כַאכֶּען זֶייעֶר פִיל הָאט עֶר גִיבְּראכְט אַנְגֶעזֶאט אַסֶייעֶרֶע וָאם קָאסְט פִיר הוּנְדֶערְט גִילְדֶען . אוּנ הָט צוּ בְּרָאכְען פַּר זֶיִ זֶענֶען זֶיִ טְרוּירִיג גִיוָוארין :

רַב אַשִׁי הָאט גִימַאכְט חַתוּנה _זיין זוהן הָאט עֶר גִיזֶעהן דִיא רַבָּנָן כַאכֶּען זֶייעֶר פִיל הָט עֶר גִיבְּראכְט אַסּוֹס פּוּן וַוייסֶע גְלָאז אוּנ הָאט צוּוא בְּרָאכְען פַּאר זֶייא . זֶענֶען זֶייא טְרוּירִיג גִיוָוארין . זֶיִ הָאבֶּען זִיךְ דֶער מֵאנְט אַז דֶער מֶענְטְש _איז אוֹיךְ אַסֶייעֶרֶע כֵּלי אוּנ וֶועט אַמָּאהל צוּוא בְּרָאכְען וֶוערִין _עֶר וֶועט שְׁמַארְבֶּען . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גְנֶאנְט צוּ רַב הַמְנוּנָא : מִי אוֹיךְ דֶער חַתוּנה פּוּן מַר דֶער זוהן פּוּן רַבִּינָא וָאל דֶער רַבִּי _עֶפֶּעס זִינְגֶען . הָאט רַב הַמְנוּנָא גְנֶאנְט צוּ דִיא רַבָּנָן וֶיִ צוּ אוּנְז מִיר וֶועלֶען שְׁמַארְבֶּען וֶיִי צוּ אוּנְז מִיר וֶועלֶען שְׁמַארְבֶּען . הָאבֶּען דִי רַבָּנָן גְנֶאנְט צוּ רַב הַמְנוּנָא וָאם זָאלֶען מִיר _עֶנְפֶּערִין נָאךְ דִיר . הָט רַב הַמְנוּנָא גְנֶאנְט צוּוא דִיא רַבָּנָן . אִיר זָאלְט זָאגֶען וואוּ אִיז דִיא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת וָאם וֶועלֶען בָּטֵל וֶוערִין פּוּן אוּנְז . וָאם נָאךְ דֶעם שְׁמַארְבֶּען קֶען מֶען נִיט לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ נִיט מְקַיֵּים _ין קִין מִצְוֹה . אַנְהֱעֶרְע זָאגֶען אַזוֹי הָאט רַב הַמְנוּנָא גְנֶאנְט צוּ דִי תַּלְמִידִים אִיר זָאלְט זָאגֶען וואוּ אִיז דִיא תּוֹרָה וָאם מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט אוּנ דִיא מִצְוֹת וָום מִיר הָאבֶּען גְטָאהן _זֶיִ יא זָאלֶען בַּשְׁיצְען אוֹיף אוּנְז פּוּן דֶעם טוֹיט :

אָמַר . רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גְנֶאנְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי וֶועגֶן אַסֶּענְטְש _טָאר נִיט צוּ פִיל לַאכֶּען אוֹיף דִיא וֶועלְט וָאוּרום עֶס שְׁטֶייט רַא מָאכְּט וֶועט _דֶער פִּילְט וָועֶרין אוּנְזֶער כּוֹיךְ מִיט גִילֶעכְטֶער אוּנ אוּנְזֶער צוּנְג מִט גֶיז אַנְג . וֶוען . אִין דִיא_צַייט וום _עֶם וֶועט גְנֶאנְט וֶועֶרין אַזוֹיעֶס דִיא _עֶלְקֶער נָאט הָט גֶיסָאהן גְרוֹיסֶע טוּבוֹת מִט דִיא דָאזִיגֶע . מִט דִי יוּדֶען . טֶען הָאט גְנֶאנְט אוֹיף _יֵשׁ קָשִׁישׁ צַייט עֶר הָאט גִילֶעבְּט הָאט עֶר נִיט גִילַאכְט מִט דֶעם פּוּדֶען מוֹיל . וְיא עֶר הָאט גִיהֶערְט פּוּן זַיִן רַבִּי יוֹחָנָן אַז מֶען טָאר נִיט לַאכֶּען מִט דֶעם פּוּדֶען מוֹיל . אַזוֹי לאנג וְיא עֶר זֶייט צַיִין אָן הָאט עֶר נִיט גִילַאכְט מִט דֶעם פּוּדֶען מוֹיל . אַזוֹי לאנג וְיא עֶר הָט נִילֶעבְּט :

ד תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערְנְט דֶער וָום דַאוונְט דֶארְף טְרַאכְטֶען אִין הַארְצֶען צוּ נָאט . אַבָּא שָׁאוּל זָאגְט אַזוֹי כֵּיצַד הָעֶר זָאל מִתְפַּלֵּל _זיין צוּ דִיר . דֶער נָאךְ ט וֶהען דַיינֶע אוֹעֶרין פַּר נֶעמֶען זָאם זֶייא בָּעטֶען צוּ דִיר . מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט רַבִּי יְהוּדָה הָאט גָזָאגְט אַזוֹי אִיז גִיוֶוען דֶער

ב תנו רבנן. דיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִיטֶערוּפְט מֶען טָאר זִיךְ נִיט שְׁטָעלֶען דַאוּנֶען נִיט פּוּ טְרוּירִיגְקֵייט אוּן נִיט פּוּן זוֹרְגֶען אוּן נִיט פּוּן גְיֶלֶעכְטֶער אוּן נִיט פּוּן שְׁמוּעֲסִין אוּן נִיט סִיט אַנְדֶערְנְגֶען קָאפּ: וּמִיט נְרוּיסְקֵייט אוּן מִיט הָעוֹזֶן אוּן נִיט פּוּן לַיידִיגֶע הַייד וָאם מֶען דַארְף וָיא וָאם עֶר אִיז נִיט דִי דְרַיי וָאם גִיטְרוֹיט זִיךְ צוּ שְׁטֶעלֶען דַאוּנֶען צוּ שַׁחֲרִית וָאל עֶר זַיין פְרַייִאךְ פּוּן דָיא גְאוּאלָה וָאם גָאט הָאט אוֹיס גִיצַייגְט דִי יוֹדֶען פּוּן מִצְרַיִם. צוּא מִנְחָה וָאל עֶר זַיין פְרַייִאךְ פּוּן דֶעם פְסוּק רַצוֹן יִהְיוּ אִמְרֵי פִי וגו׳. גָאט טוּהט דֶעם וִוּיגֶען פּוּן דָיא וָאם הָאבֶּען מוֹרָא פַאר אִיהם. צוּ מַעֲרִיב וָאל עֶר זַיין פְרַייִאךְ פּוּן דֶעם פְסוּק כִּי לֹא יִטּוֹשׁ ה׳ אֶת עַמּוֹ. גָאט וֶועט נִיט פַאר לָאזֶען זַיין פֹאלְק. אַמֶעְנְטְשׁ וָאל נִיט אוֹיפְגֶעבֶּען זַיין אֶיגֶענְטוּם פּוּן אִיהם. אוּן גְעפִינְגֶען מִיר בַּיי דִי עֶרְשְׁטֶע נְבִיאִים זַייא הָאבֶּען אוֹיס גִילֶאזֶען זַייעֶרע רַייד מִיט לוֹיב צוּ גָאט אוּן מִיט טְרַייסְטוּנְג צוּא דִיא יוֹדֶען. אוּן אַזוֹי הָאט גִילֶערוּפְט מֹרֵי דֶער זוֹהַן פּוּן רַב הוּנָא. רַב הוּנָא אִיז גִיוֶוען דֶער אֶהן פּוּן רַבִּי יְרְמְיָה בַּר אַבָּא אַמֶעְנְטְשׁ וָאל נִיט אַוֶועק גִין פּוּן זַיין חַבֶּר נָאר עֶר וָאל רַייד מִיט אִיהם אֵדֶין אַיידֶער עֶר גֶייט אַוֶועק פּוּן אִיהם. דוּרְךְ דֶעם וֶועט אַיינֶער נִיכְיינְקֶען דֶעם אַנְדֶערְן. רַב כַּהֲנָא הָאט בַּיי לַיִט שִׁימִי בַּר אַשִׁי פּוּן נַהֲרָא בִּיז דִיא טַיִיטוּשׁ בּוּיסֶער פּוּן בָּבֶל. אַז זַייא וָענֶען גִיקוּמֶען דָארְטֶען. בַּיי דִיא בּוּיסֶער פּוּן בָּבֶל. הָאט רַב כַּהֲנָא גְנוּמֶען צוּא רַבִּי שִׁימִי רַבִּי אִיז אֶמֶת וָאם מֶענְטְשֶׁן זָאגֶען אַז דִיא טַיִיטוּשׁ בּוּיסֶער פּוּן בָּבֶל וָענֶען פּוּן אָרָם הָרִאשׁוֹן בִּיז אִיצְט. הָאט רַב שִׁימִי גְנוּמֶען צוּ רַב כַּהֲנָא דוּא הָאסְט מִיךְ דֶער מַאנְט אַזַאךְ וָאם רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא הָט גְנוּמֶען וָואדוּם רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא הָט גְנוּמֶען וָואם עֶם שְׁמַייט אִין פְסוּק אִין אַזוֹי אַלַאנְד וָאם קַיין מֶענְטְשׁ אִיז אִין אִיר נִיט דוּרְךְ גִינַאנְגֶען. אוּן קַיין מֶענְטְשׁ אִיז אִין אִיר נִיט גִיוֶוען: אִיז דָאךְ דִיא קְשָׁיָא אַז קַיין מֶענְטְשׁ אִיז נִיט דוּרְךְ גִינַאנְגֶען אִין דִיא לַאנְד. וְוִיא אַזוֹי אִיז עֶר גִיוֶוען. אַז דֶער פְסוּק דֶער צַייְגְט קַיין מֶענְטְשׁ אִיז נִיט דוּרְךְ גִינַאנְגֶען אִין דִיא לַאנְד צוּ וָאם דַארְף מֶען וָאגֶען אַז עֶר אִיז נִיט גִיוֶוען. וְוִיא וָאל בַּזָעצְט וְוֶערֶן מִיט מֶענְטְשֶׁן אִיז זִיא בַּזָעצְט גִיוֶוארֶן מִיט מֶענְטְשֶׁן אוּן דִיא לַאנְד וָאם אָרָם הָרִאשׁוֹן הָאט נִיט גְנוּג גִיוֶוען אוֹיף אִיר זִיא וָאל בַּזָעצְט וְוֶערֶן לֹא נִתְיַשְּׁבָה אִיז זִיא נִיט

פירוש

כשאדם מרחיק עצמו עצה יפה לו שכר: שימה. גיצעות: מחוך קלות וכתפ. תלוף על כוונה לשם (מתוך זהות לב ושכר): שלוח מתוך בעמה של מלוה. כגון דברי הנחומין של הוכח כגון ממוך לעשות מלוה או כמוך לתלמוד שכוח של שבת והנחומין כגון לעון יהלאו יעשה שומר ס׳ אף כל מלכיו וכגון מקלות שכדלות בתפלת ערבית כי אף יעום ס׳ אף עמו וכיוצא בהן: תלויים. ליהוו כדרך: גיטיבת. דקדים. תדכרהן מלתא וכו׳. וזה שמומרים מימות אדם הכחתון פס שכוח גזר על אומו מקום ליעשר דקדים:

דב הונא בריה דרבי ירמיה בר אבא אל יפטר אדם מבתירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו כי הא דרב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי ספום נהרא עד בי צינייתא דבבל כי מטא להתם א״ל מר ודאי דאמרי אינשי הני צינייתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא אמר ליה אדכרתן מילתא דרבי יוסי בר׳ חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב (ירמיה ג) בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם. וכי מאחר שלא עבר האיך ישב אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה וכל ארץ שלא

בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכיר שמתפלל כאלו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם (דברים יג) יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים . ויען עלי ויאמר לכי לשלום . מנין לתושר בהבירו בדבר שאין בו שצריך לפיוסו (ברכות) ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר (ש"ב ו)

ואלהי ישראל יתן את שלתך :

(ותדר נדר ותאמר ה' צבאות) :

ה אמר רבי אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאת חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד (מהם) משל למלך בשר ודם שעשה סעודה גדולה ויתן כל בני עירו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו אמר אדוני המלך מכל סעודה גדולה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פת אחד ביניהם . (ש"ב ו) אם ראה תראה . א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה טובה ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי ויקנא בי וישקני מי סוטה ואין אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר (נחמדים ס) ונקתה ונזרעה זרע . הניחא למ"ד

דיא בְּנֵי בָּלִיַּעַל זֶעגען צרוים נִיצַאנְגען דִיגֶען עבוֹדָה זָרָה אַזוֹי דָא מִיינְט מָען אוֹיף עֲבוֹדָה זָרָה. חַנָּה זָאגְט צוּ עֶלִי זָאלְסְט נִים מֵיינֶען אַז אִיךְ בִּין שִׁכּוֹר אוּן בִּין מִתְפַּלֵּל וָואס דָאס אִיז גָלֵיידְ וויא מָען דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה. עֶלִי הָאט נִיטְנִפֶּערְט אוּן הָאט גָזָאגְט צוּ חַנָּה גֵיי צוּ שָׁלוֹם פּוּן דֶאטְן חֲייֶסֶען מִיר אַז אֵיינֶער אִיז תּוֹשֶׁר זַיין חֲבֵר . אוּן דֶער חֲבֵר הָאט דִיא זַאךְ נִיט נִיטְאהן דֶאךְ שֶׁ אִיהם אִיבֶּער בֶּעטֶן . אוּן גִיט גֶענוג עֶר זָאל אִיהם אִיבֶּער בֶּעטֶן נָאר עֶר דַארְף אִיהם בֶּעטֶן אוֹיךְ . אַזוֹי וויא עָס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק עֶלִי הָאט גָזָאגְט דֶער גָאט פּוּן יִשְׂרָאֵל יָתֵן לָךְ אֶת שִׁכְבָתֵךְ דוּא הָאסְט בַּי אִיהם גִיבֶּעטֶן . חַנָּה הָאט נִיטְאהן אַנְדֶער אוּן הָאט גָזָאגְט . גָאט פּוּן אַלֶע הָעֶרְשָׁאפְט . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גָזָאגְט פּוּן דֶעם טָאג וָואס גָאט הָט בַּשָׂאפֶען דִי וֶועלְט אִז נִיט גִיזוֹגֶן אַיין מֶענְטְש וָואס נָאל רוּפֶען גָאט אַז עֶר אִיז אִיבֶּער אַלֶע הָעֶרְשָׁאפְט . בִּיז חַנָּה אִיז נִיקוֹמֶען אוּן הָאט נִירוּפֶען גָאט אַז עֶר אִיז אִיבֶּער אַלֶע הָעֶרְשָׁאפְט . חַנָּה הָאט גָזָאגְט פַּאר גָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם פּוּן אַזוֹי פִיל הָעֶרְשָׁאפְט וָואס דוּא הָאסְט בַּשָׂאפֶען אִין דִין וֶועלְט אִיז שְׁוֶוער אִין דִיינֶע אוֹיגֶען דוּ זָאלְסְט מִיר גֶעבֶּען אַיין זוּהן . דָאס אִיז גְלַייךְ וויא אַמֶּלֶךְ הָט נִיסָאגְט אַרְטִיסֶע סְעוּדָה אוּן הָאט פַּר בֶּעטֶן צוּ דִיא סְעוּדָה אַלֶע מֶענְטְשֶׁן פּוּן שְׁטָאט . אִיז נִיקוֹמֶען אַיין אָרְעמֶער מַאן אוּן הָאט זַיךְ נִישְׁטֶעלְט בֵּיי דִי טִיר אוּן הָט גָזָאגְט צוּ דִיא מֶענְטְשֶׁן נִיט מִיר אַשְׁטִיקוֹל פּוּן דִיא סְעוּדָה . הָאבֶּען זֵיי נִיטְ נִיזוֹאלְט קוֹקֶען אוֹיף אִיהם . הָט הֶער אָרְעמֶער נָאן גָזָאגְט צוּם מֶלֶךְ מֵיין הַאר אוּן קֶעניג פּוּן דִיא גַאנְצֶע סְעוּדָה דִיא גְרוֹיסֶע וָום דוּא הָאסְט גֵיטָאכְט אִיז שְׁוֶוער אִין דִיינֶע אוֹיגֶען דוּא זָאלְסְט מִיר אוֹיךְ גֶעבֶּען אַשְׁטִיקוֹל בְּרוֹיט צְוִוישֶׁן זַיִיא . חַנָּה הָאט גָזָאגְט אוֹיב וֶועהן וֶועלְט הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גָזָאגְט חַנָּה הָאט גָזָאגְט פַּר נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹיב דוּא הָאסְט שוֹין גִיזֶעהן אַז אִיךְ זָאל הָאבֶּען קִינְדֶער . אִז גוּט . זוֹאל אוֹיב דוּא הָאסְט נָאךְ נִיט גִיזֶעהן אַז אִיךְ זָאל הָאבֶּען קִינְדֶער . וֶועלְסְט וֶועהן . וויִ אַזוֹי אִיךְ וֶועל גֶיין אוּן וֶועל מִיךְ פַּאר בָּארְגֶען וִמִיט שַׁבָּ"עְמֶרְעֶן מַאן) פַּאר מֵיין מַאן אֶלְקָנָה וֶועט שֶׁ מִיר אָן זָאגֶען אַז אִיךְ זָאל מִיךְ נִיט פַּאר בָּארְגֶען מִיט דֶעם מַאן וֶועט מֶען מִיר נֶעבֶּען טְרִינְקֶען דִיא וָואסֶער וָואס אַסוֹטָה טְרִינְקְט נָוויא עָס שְׁטֵייט אִין סֶדֶר נָשָׂא) אוּן דוּא וֶועלְסְט דָאךְ נִיט מַאכֶען דַיין תּוֹרָה פַּאר אַיינֶעֶר אוּן אִין דִיין תּוֹרָה שְׁטֵייט אַז זִיא וֶועט זַיין יָבֵם . זִי הָט נִיט קִינְדֶער נִיזֶען וֶועט זִיא הָאבֶּען קִינְדֶער . וָאגְט דִיא גְמָרָא דָאס אִיז רֶעכְט נָאךְ דֶעם וָאס זָאגְט וְנִזְהֲרָה דָרַע מֵיגְט מֶען אוֹיב זִיא אִיז גִיוֶוען אַעֲקָרָה וֶועט זִיא גִיהֶיינֶקְט צוּ קִינְדֶער הָאבֶּען

הכין. אם הכין נפשו אז תקשיב תפלתך: שלימה הנון. פירשו בתוספות תע"ב דלישנא דתלמודא (דתלמוד בבלי) פשיטא דמוכיחה כתיב ע"כ: צדיק לאודיעו. כתפלה צדיק נקוט עמנו מן כתפלה ולהודיע לאם הוא בדבר שאין בו תועלת דבר מגונה: לפני בת בליעל.

של רבי עקיבא כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה מפני טורח צבור וכשהיה כתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת וכל כך למה מפני כריעות והשתחויות. אמר רב הסונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה (ש"א א) ותנה היא מדברת על לבה מכאן למתפלל צריך שיכוין את לבו. רק שפתיה נעות מכאן למתפלל צריך שיחהוך בשפתיו. וקולה לא ישמע מכאן לכתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו. ויהשבה עלי לשכורה מכאן שהשכור אסור להתפלל. (שם) ויאמר אליה עלי עד מתי תשתברין (אמר רבי אלעזר) מכאן לרואה (ע"נ) דבר שאינו הגון בחברו שחייב להוכיחו. (שם) ותען חנה ואמר לא אדוני אמר עולא (ואיתימא רבי יוסי בר חנינא) אמרה ליה לא אדון אהה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאהה חושדני בדבר הזה איבא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אהה בדבר זה לא איבא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה קשה רוח אנכי. ויין ושכר לא שתיתי (אמר רבי אלעזר) מכאן לחושדין אותו בדבר ואין בו שצריך להודיעו. אל תתן את אמתך לפני בת בליעל

פירוש פון רַבִּי עֲקִיבָא אַז ער האט גערַאוויינט מיט דעם מנין. מיט וָאס פָּאר עִנְיָנִים צו זאמען האט ער קורץ גירַאוויינט אוג איז אַוועק גינַאנגען פון דאונען. וַוייל ער האט ניט גיוואלט מַטְרִיחַ זַיין די מענטשין זַיי זָאלען וואַרטען אויף אים מיט דעם דאונען: אז ער האט גירַאוויינט פאר זיך אַליין. אז מַכְנִיעִים האט אים גילאזען אין דעם וויינקעל. האט ער אים גיטראפען אין איין אנדער וויינקול. פַּרְוָוה איז דָּם אז גיוועזן וַוייל ער האט געקוּנִט אוג האט זיך גענוּקט צו נאט. האט רב המנונא גזאגט. וויא פיל שמאַרקע דינים קעגען מיר וויסען פון די פסוקים פון תנה. עם שטייט אין פסוק האנה האט גירעט אויף איר האַרְץ. פון דאגען וויסען מיר. ער וואס דאוויינט דארף אין זיין האבען אוג טראכטען אין האַרְץ וואס ער רעט. נאר איינע לעפצין האבען זיך געשאקיט. פון דאגען וויסען מיר ער וואס דאוויינט דארף ארויס רייַדען מיט די לעפצין יעדער וואַרט. אוג איר קול איז ניט גיהערט ניַוואַרען פון דאגען וויסען מיר ער וואס דאוויינט וְאל ניט מַאכען הערין זיין קול אין דאונען. ער זָאל דאוונען נאנץ שטיל עם זאל קיינער ניט הערין וואס ער דאוויינט. עלי האט ניַרעכנט אז חנה איז שכור. פון דאגען וויסען מיר אז אשיכור טאר ניט דאונען. האט עלי גזאגט צו חנה ביז וואגען ווַעסטו זיין שכור האט רבי אלעזר גזאגט פון דאגען וויסען מיר אז אייגער וַעהט זיין חבר טוהט אזאך וואס ניט העכט איז צו טאהן דארף ער איהם שטראפען. האט חנה גיענפערט אוג האט גזאגט ניין מיין הער. האט עולא גזאגט אוג אגרעע זָאגען רבי יוסי בר חנינא הט גזאגט חנה האט גזאגט צו עלי דוא ביסט ניט קין האר איז דיא זאך. אוג אויף דיר רוהט ניט קיין רוח הקודש אז דוא ביסט מיר חושד אויף אזאך. אגרעע זָאגען אזוי האט חנה גזאגט צו עלי דוא ביסט ניט קין האר איז דיא זאך בייַ דיר איז ניטא דיא שכינה אוג ניט קין רוח הקודש וויַיל דוא האסט מיך געמשפט שוידיג צו מאכען אוג האסט מיך ניט געמשפט גירעכט צו מאכען: האסטו יין ניט געוואוסט אז איך בין אשה מיט אשוועריקייט מוהט אוג ויין אוג אגטען וויין האב איך ניט גיטרונקען. האט רבי אלעזר גזאגט פון דאגען וויסען מיר אז מען איז חושד אמעגטשין אין אזאך אוג אין איהם איז ניטא דיא שלעכטע זאך וואס מען טראכט אויף איהם דארף ער מאכען וויסען צו דיא מענטשין וואס וַעגען איהם חושד אז ער איז היין פון דיא זאך. חנה האט גזאגט צו עלי דוא ואלסט ניט רעכענען דיין דינסט פר אמת בליעל. האט רבי אלעזר גזאגט פון דאגען וויסען מיר אז אשכור דאוויינט איז גלייך וויא ער וואלט גערינט עבורה זרה. רא שטייט לפני בת בליעל אוג דארטען שטייט יצאו אנשים בני בליעל. אזוי וויא דארט מיינט מען

רכתיב (ירמיס יח) הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל. ואח דכתיב (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פס א אמר מהכא (שם) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו. ואמר רבי אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר (במדבר יז) ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. דבי רבי ינאי אמרי מהכא (זכריס ו) ודי זהב מאי ודי זהב אמרי דבי רבי ינאי כך אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבש"ע בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די הוא גרם שעשו את העגל. אמרי דבי רבי ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו ואמר לה מי גרם ליך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו והושיבו

עֵם שְׁטַיִיט נָאט זָאגְט אִיהְ וֶועל אָפּ טָאהן דָאם שְׁטַיינֶערְנֶע הַארְץ פּון אַייעֶר לַייב: אוּן אִיהְ וֶועל אַיִיךְ גֶעבּן אַהַארְץ פּון פְלַייש. דָס מֵיינְט מֶען אִיהְ וֶועל גֶעבּן צוּ אַיִיךְ אוַועקְגֶעכָּט הַארְץ אִיר זָאלְט מוֹרא הָאבֶּן פַּר מִיר. רַב פָּפָּא זָאגְט פּון דֶעם פָּסוּק וְוייסֶען מִיר אוֹיךְ אַז נָאט וויל קֶעגֶען מִיר פְרוּם זַיין, אוּן אוֹנְזֶער הַארְץ אִיז בַּיי אִיהם אִין הָאנְט. עֵם שְׁטַיִיט. נָאט זָאגְט מַיין רוּחַ הַקוֹדֶשׁ וֶועל אִיהְ גָעבּן אִין אַייךְ אוּן אִיהְ וֶועל מַאכֶּן אַז אִיר זָאלְט בַּיין אִין מַייגָ אִין גִיעֶן אִיר זָאלְט הַיִיטֶן מִיין תּוֹרָה:

וְאָמַר. נָאךְ דָם רַבִּי אֶלְעָזָר גָזָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָם גִיירעט שְׁטַארְקְע רֶייד גֶענֶען נָאט אַווִי וויא עֵם שְׁטַיִיט וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה'. מֹשֶׁה דָאם גִיבְּעטֶען צוּ נָאט זָאלְסְט נִיט לַיִיגֶענֶן אֶל ה': צוּ נָאט נָאר זָאלְסְט לַיִיגֶענֶן עַל ה' אוֹיף נָאט. וָוארוּם דִי שְׁטוּבּ מֶענְטְשֶׁן וְואָלֶען דִי תַּלְמִידִים פּון רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לַיִיגֶענֶן אוֹיף אַאלֶ"ף-עִי"ן. אוּן אוֹיף אַעִי"ן אלֶ"ף. דֶבְּי רַבִּי יַנַאי זָאגְן פּון דֶעם פָּסוּק וְוייסֶען מִיר אַז מֹשֶׁה דָם גִירעט שְׁטַארְקְע רֶייד גֶענֶען נָאט. מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָם גָזָאגְט אוּן גֶענוּג נָאךְ. וָואס מֵיינְט עֶר גֶענוּג נָאךְ גֶאבֶּן דִיא תַּלְמִידִים פּון רַבִּי יַנַאי גָזָאגְט אַזוֹי דָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גָזָאגְט פַּאר נָאט. רְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וויל דוּ דָאסְט גִיבְּעֶן צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל אַזוֹי פִיל נָאלָד אוּן זִילְבֶּער בִּיז זֵי דָאבֶּן אַלֶיין גָזָאגְט עֶם אִיז גִינוּג דָאם דָם זַיְ גִיבְּרַאכְט דֶעֶר צוּ זַייא זָאלְן מַאכֶּן דֶעם עֶגֶל. דִיא תַּלְמִידִים פּון רַבִּי יַנַאי דָאבֶּן גָזָאגְט אֲלֶייבּ בְּרוּטּ נִיט וָעֶר אִיז נִיט פְרַייגִיךְ: אַז עֶר דָאט צוּ עִסְן אַבּוּנְד שְׁטְרוי נָאר אַז עֶר דָאט פִיל פְלַייש צוּ עֶסְן בְּרוּטּ עֶר אוּן אִיז פְרַייגִיךְ אוּן וָועְרט וויכְד אוּן הַרְגֶּת מֶענְטְשֶׁן. אַזוֹי בַּייא יוּדֶען אַז זַייא זָאלְטֶען פְרַיי גִיוָוארִין אוּן וָואלְטִין נָאר גִיהַאט צוּ עֶסְן. וָואלְטֶען זַייא נִיט גִיוָוען אַזוֹי פְרַייגִיךְ אוּן וָאלְטֶען נִיט וויכְד גִיוָוארִין. אַז מֶען דָאט זַייא גִינְעבְּען אַזוֹי פִיל נָאלָד אוּן זִילְבֶּער. דֶעֶר פּון וֶעגֶען זַייא וויכְד גִיוָוארִין אוּן הָאבֶּן גִיהַאט דָם עֶגֶל. דָאט רַבִּי אוֹשַׁעְיָא גָזָאגְט דָאם אִיז גְלַייךְ וויא אַייגֶער דָאט אַמָאהְ גִיהַאט אַגְרוֹסְע קוּה אַמָאגֶערֶע דָאט עֶר אִיר גִיגְעבְּען עֶסְן כְּרֶשִׁינִין בִּיז זַיא אִיז פֶּעט גִיוָוארִין. דָאט זַיא גִיטְרֶעטִין אוֹיף דֶעם בַּעל הַבַּיִת. אַז דֶעֶר בַּעַל הַבַּיִת וום דָם אִיר אַזוֹי עֶסְן גִיגְעבְּען אִיז צוּ אִיר גִינַאגְנְן דָם וִי אִים גִישְׁלָאגְן מִיט פִּיס. דָאט דֶעֶר בַּעַל הַבַּיִת גָזָאגְט צוּ דֶיא קוּה וָועֶר דָאט דִיךְ גִיבְּרַאכְט דֶעֶר צוּ אַז דוּא וָאלְסְט טְרֶעטִין אוֹיף מִיר. נָאר דִי כְּרֶשִׁינִין וָואס אִיךְ דָאבּ דִיר גִיגְעבְּען צוּא עֶסְן בִּיז דוּא בִּיסְט פֶּעט גִיוָוארִין. רַבִּי חַיָּא בַּר אַבָּא זָאגְט רַבִּי יוֹחָנָן דָאט גָזָאגְט דָאם אִיז גְלַייךְ וויא אַמָענְטְש וָואס דָאט גִיהַאט זְוהוֹ. עֶר דָאט אִיהם אַרוּם גִיוואשֶׁען אוּן דָאט אִיהם אויס גֶעשְׁמִירְט אוּן דָאט אִיהם גִיגְעבְּען עֶסְן אוּן דָאט אִיהם גִיגְעבְּען טְרִינְקְען אוּן אוֹיף דֶעם הַארְט דָאט עֶר אִיהם אוֹיף גִיהָאנְגֶען אַבַּייטִיר מִיט

להניק בהם. רבים הללו שנתת על לבי לטה לא להניק בהם. תן לי בן ואניק בהן:

ו **אמר** רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה יאעפ"כ תוזרין ונפרעין מכנו דין עונג שבת כאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק ליתיב העניתא לתעניתא:

ז **אמר** ר' אליעזר חנה הטיהה דברים כלפי מעלה שנאמר (ש"ב ה) ותתפלל על ה' כלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר ר"א אויהו הטיח דברים כלפי כעלה שנאמר (מ"ב יח) ואתה הסיבות את לבם אחורנית. אמר רבי ישמעאל בר רב יצחק כנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו (דה יג) דכתיב (מיכה ד) ואשר הרעותי. ואמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלשה מקראות הללו נתמוטטו רגליהם. חד דכתיב ואשר הרעותי והד דכתיב

אנאז. צום שמעקין. אמויל. צום ריידן. העגט. צום אראבעטין מיט זיי. פיס, צום ניין מיט זיי. בריסט. צים ויינען מיט זיי אקינד. דיא בריסט ואם דוא האסט גינעבען אויף מיין הארץ צו ואם האסטו זייא מיר גינעבען. נישט צום זייגען מיט זייא. געווים אויף צום זייגען מיט זיי אזוי וויא אלע וייבער. גיב מיר אזוהן וועל אין איהם זייגען מיט דיא בריסט:

ן אמר. רבי אלעזר הט נזאגט פון רבי יוסי בן זמרא ועגין דער ואם פאסט שבת עויל ער טוהט תשובה אויף זייגע עבירות. אפילו בען הט אויף איהם גוזר גיוון אשלעכטע גזרה פון דער ציים ואם ער איז גיבאהרן ניוארין אויף זייגע נאנצע זיבעציג יאהר. צוא רייסט מען דיא גזרה. פון העסטוועגין ווערט מען פון איהם אפ גיצאהלט ומען שטראפט איהו עויל ער האט ניט גיהאט קיין תענוג דעם שבת פון עסין אוג פון טרינקען. מיט ואם זאל ער פאר ריכטען דיא עבירה. הט רב נהמן בר יצחק נזאגט ער זאל באסטען פאר ואם ער הט ניפאסט שבת:

ן אמר. רבי אלעזר הט נזאגט חנה הט גיירעט שטארקע ריידגענין נאט. ואורום עם שטייט אין פסוק זי הט גיבעטין אויף נאט. עם שטייט ניט צו נאט. נאר אויף נאט. ערוגט דער פסוק אונו אז זיא האט גירעט שטארקע ריידגענין נאט:

ח אמר. נאך האט רבי אלעזר נזאגט אליהו הנביא האט אויך גירעט שטארקע ריידגענין נאט. אזוי וויא עם שטייט אין פסוק. אליהו הנביא האט נזאגט צו נאט דו האסט אפ גיקערט דיא הארץ פון די יודען פון אינטער דיר. ווייל די האסט בשאפען דעם ייצר הרע. האט רבי ישמעאל ער זוהן פון רב יצחק נזאגט פון ואנען ויין מיר אז נאט הט מורה גיוון צו דיא ריידגענין פון אליהו הנביא. ואורום עם שטייט אין פסוק. נאט זאנט צו דיא נביאים איך האב שלעכט גימאהן וום איך האב בשאפען דעם ייצר הרע:

ט ואמר. נאך הט נזאגט רבי חמא ברבי חנינא ווען ניט די דריי פסוקים וום זאנען אונו אז נאט קען אפ טאהן פון אונו ער ייצר הרע ואלט זיינגיבוינין גיוואורין אונזערע פיס אז מיר ואלטען ניט גיקענט שטיין צום משפט פאר נאט. דורך אונזערע עבירות. נאר מיר האבען אטענה צו ואם האט נאט גינעבען אין אונו דעם ייצר הרע. אוג אז נאט ועט ועלין קען ער צו נעמען פון אונו דעם ייצר הרע אוג קען מאכען מיר זאלען פרום ווערין. אזוי וויא דיא דריי פסוקים זאנען. איין פסוק איז עם שטייט נאט זאנט איך האב שלעכט גימאהן צו דיא יודען ואם איך האב זייא גינעבען דעם ייצר הרע. אוג איין פסוק איז עם שטייט אזוי וויא דיא ליים איז ביי דעם שעפער אין האנט צו מאכען מיט אייך ועיא איך ויל. אוג נאך אפסוק איז זאנט נאט ועגט ביי מיר אין האנט צו מאכען מיט אייך ועיא איך ויל. אוג נאך אפסוק איז

אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שתפסו משה להקב"ה כביכול כאדם שתופס לחבירו בבגדו ואכר ליה איני מניחך עד שתמחול ותסלח לעונותיהן של ישראל. (לב) ואעשה אותך לגוי גדול. אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד בפני כעסך כסא של רגל אחד היאך יכול לעמוד בפני כעסך ולא עור אלא שיש לי בושה פנים מאבותי שלא יאמרו ראו מה פרנס העמיד להם בקש נדולה לעצמו ולא בקש רחמים עליהם. (לג) ויחל משה אמר רבי אלעזר מלמד שהתפלל משה עד שהוחלה אביי אמר ער שהחלהו להקדב"ה רבא אמר עד שהתיר לו נדרו כתיב הכא ויחל משה וכתיב התם (נמדבר ל) לא יחל דברו ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מיחלין לו ושמואל אמר ער שכסר עצמו למיתה עליהם שנאמר (שמות לב) ואם אין מחני נא (אמר רבא אמר) רבי יצחק (אמר) ער שהוחל עליהם

מרה

פָּסוּק זֶערונג אוּנְז אַז כּשֶׁה הָט אָן נִינוּמָען נָאט אוּנ הָאט אִיהם גִיהאלְטען בַּבְיכוֹל אַוּי וויא אַמֶענְטש נֶעמְט אָן זַיין חַבֶר בֵּיי זַיין קְלֵייד אוּנ הַאלְט אִיהם צוּ. אוּנ מֹשֶׁה הָט גֶּוואגְט צוּ נָאט אִיהְ וֶועל דִיךְ נִיט אֶפּ לָאזען בִּיז דוּ וֶועסְט מוחל זַיין צוּ דִיא יוֹדען זַיינֶע עֲבֵירות. נָאט הָאט גֶּוואגְט צוּ מֹשֶׁה אִיהְ וֶועל דִיךְ מַאכען צוּ אַנְדְרוּים פָאלְק. הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גֶּוואגְט מֹשֶׁה הָט נָאט פַאר נָאט. רְבונוֹ שֶׁל עוֹלָם: אוֹיב אַשְׁטוּהְ וָאם הָאט דְרַיי פִּים קֶען נִיט שְׁטֶיין וָען דוּא בִּיסְט אִין בַּעַם. אוֹיב אֵלֶע יוֹדען וָאם הָאבֶּען אֲזָכות פּוּן דְרַיי אָבות וּבַרְכָם יִצְחָק יַעֲקֹב וויקְסְט זַיי הַרֶגֶנען וָען דוּא בִּיסְט אוֹיף זַיִיא אִין בַּעַם. אַשְׁטוּהְ? וָאם הָט נָאר אֵיין פּוּס וויא אַזוי וֶועט עָר קֶעמֶען בְּרֵיבֶּען שְׁטֶיין וָען דוּא בִּיסְט אִין בַּעַם. מַיינֶע קִינְדֶער וָאם וֶועלֶען נָאר הָאבֶּען אֵיין זְכות פּוּן מִיר אַלֶיין וויא אַזוי וֶועלֶן זַיִיא קֶעמֶען בְּרֵיבֶּען שְׁטֶיין אוֹיב דוּא וֶועסְט אוֹיף זַיִיא אַמְאהְ וֶועלֶן אִין בַּעַם. וֶעל מהרש"א פְּרֶעגְט דִיא קִינְדֶער פּוּן מֹשֶׁה וֶועלֶן דָאךְ גְלַייךְ זַיִין צוּ אַשְׁטוּהְ מִיט פִּיר פִּיס: זַיִי קוּמֶען דָאךְ אוֹיף אַרוֹיס פּוּן אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב. אוּנ מֹשֶׁה אוֹיךְ. עֶנְפֶּערְט דֶער מהרש"א אַזוי הָאט מֹשֶׁה גֶּוואגְט. אַשְׁטוּהְ וָאם הָט דְרַיי פִּיס. קֶען עָר גוּט שְׁטֶיין. פּוּן דֶעסְטְוועגֶען פַּר דְרַיי בַּעַם קֶען עָר נִיט בְּלַייבֶּען שְׁטֶיין. וָאם וֶועט הֶעלְפֶּען אַז עָר וֶועט הָאבֶּען צַפֶּערְטַיין פּוּס. אֲזָכות פּוּן אֲלֶעלְכֶע דְרַיי אָבות. אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב. אִיז נָאטְן גִינוּג אוֹיךְ זַיִיא זָאל שְׁטֶיין וָען מַיין זְכות אוֹיף. אוּנ נִיט גֶענוּג וָאם דָם וֶועט נִיט הֶעלְפֶּין. וָאם וֶועט הֶעלְפֶּין אַז עָם וֶועט זַיין מַיין זְכות אוֹיף: אוּנ נִיט גֶענוּג וָאם דָם וֶועט נִיט הֶעלְפֶּין. אִיךְ וֶעל מִיךְ נָאךְ דַארְפֶּען שָׁעמֶען פַאר מַיינֶע עֶלְטֶערְן. זַיִיא זָאלְן נִיט זָאגְן זֶעהט וָם פַּר אַפִּיקוֹרֶס עָר הָאט אוֹיף דִיא יוֹדען גִישְׁטֶערְט. עָר הָאט גִיבֶּעטֶען גְרוֹיסֶקִיט פַּר זִיךְ אוּנ עָר הָט נִיט גִיבֶּעטֶען נָאט זָאל רַחֲמוֹת הָאבֶּען אוֹיף זַיִי. וַיִחַל מֹשֶׁה וויא אִיז דֶער טַייטְש וַיחַל הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גֶּוואגְט דֶער פְּסוּק זֶערונג אוּנְז אַז מֹשֶׁה הָאט אַזוי שְׁטַארְק גִיבֶּעטֶען בִּיז עָר אִיז קְרַאנְק גִיוָואָרְן פּוּן צַעַר. צַבַּיי זָאגְט מֹשֶׁה הָאט אַזוי שְׁטַארְק גִיבֶּעטֶען בִּיז נָאט הָאט שׁוֹין נִיט גִיקֶענְט טָאר הָאבֶּען הֶעם צַעַר פּוּן מֹשֶׁה. דָּבָא זָאגְט בִּיז מֹשֶׁה הָאט מְתִּיר גְיוֶוען הֶעם נֶדֶר פּוּן נָאט וָאם הָאט גֶּוואגְט וָאבֶּלֶם. אִיךְ וֶעל זַיִיא פַאר לֶענְר ין. דָּא שְׁטייט וַיחַל מֹשֶׁה אוּנ דָארְט שְׁטייט לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ. אַזוי וויא דֶער וָארְט יַחֵל שְׁמוּעְסְט בִּיי אַנֶדֶר. אוּנ דֶער הַנָּא הָט גֶּוואגְט דֶער מֶענְטש וָאם הָאט גִיטָאהן דֶעם נֶדֶר קֶען נִיט שְׁפָּארען זַיין נֶדֶר אֲבֶּער אַנדֶערְע מֶענְטשֶׁן קֶענֶען שְׁפָּארען זַיין נֶדֶר. אַזוי דָּא אַז עָם שְׁטייט וַיחַל. מֵיינְט מֶען אוּיךְ מֹשֶׁה הָט בַּהִיר גִיוֶוען דֶעם נֶדֶר פּוּן נָאט. אוּנ שְׁמוּאֵל גָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט אַזוי שְׁטַארְק גִיבֶּעטֶען פַּר דִיא יוֹדען בִּיז עָר הָאט זִיךְ אִיבֶּער גִיעֶבֶּעטֶען צוּ שְׁטַארְבֶּען פּוּן וַיֵּעָרֶת וָעגְן. וַיחַל אִיז נִיט מוֹחֵל זַיִין מֶענְטש קֶען נִיט מוֹחֵל זַיין הָאלְב. טוּיט וָעגְן. אַזוי וויא עָם שְׁטייט אִין פְּסוּק אוֹיב דוּא וֶועסְט זַיִיא נִיט מוֹחֵל זַיִין מֶענְטש זַיִיא אַפּ פּוּן וַיֵּעָרֶת וָעגְן. דָּבָא הָאט נָאגְט פּוּן רַבִּי יִצְחָק וָעגְן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אַזוי גֶענוּג גִיבֶּעטֶען

מוח נו: על ג' רגלים. ג מס ע"ה ויעתב: שהחלהו. כפעל נו: מחו. דנדרו על ה"ש: כמיר עצמו למיתה. ויחל נשון חנג: עד שמחל

פיה ממיני הפלפלים הכשרים . זני מיני . למיני מהכמיהן לזהוכי ע"כ:
כרף ממני וכו' . הכלכו שים בו כח למהות בידו על ידי הפלגה : הגיהה ל' . מבמע בהשם

והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יהטא . אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי סלי כריסיה זני בישי שנאמר (הושע יג) כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן בר יצחק אמר מהבא (דברים יח) ודם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ורבנן אמרי מהכא (שם לב) וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נהמני אמר רבי יונתן מנין שחזר הקב"ה והורה לו לכשה שנאמר (הושע ג) וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל :

ח וידבר ה' אל משה לך רד (שמות לב) . ומאי לך רד א"ר אלעזר) אמר ליה הקב"ה למשה לך רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל עכשיו שישראל חטאו למה לך גדולה תשש כהו של משה ולא היה בו כח לדבר כיון שאמר ליה (דברים ט) הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי . מיד נתחזק בתפלה ובקש רחמים עליהם . משל למלך בשר ודם שהכה את בנו והיה אוהבו יושב לפניו והיה מתירא להצילו . כיון שאמר אלמלא פלוני אוהבי היושב לפני הרגתיך . אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו (שמות לב) ועתה הניחה לי (אמר רבי אלעזר) אמר רבי אבהו

נֶעקט אוג האָט איהם גיוועטט בייי אַטיר פון אַשטוב וואם איתווייניג ווֶעגען דא זונות . וום זאָל דָער וואהן טאהן . זאָל ער ניט וונדרינֶען . בייי יודען איז אויך אזוי גיוון . מען הָט זייא גיגעבין אזוי פיל נאלד אוג זילבער . עסען אוג טרינקען . זייא ווֶגען גיוואסען צושוישען ערב רב . זאלען זיי ניט רינען עבודה זרה . רב אחא דער זוהן פון רב הונא האט גנאגט . רב ששת הָט גנאגט וואם איז וואם מיענטשין נאנען . אפילער בויך . אז אמענטש איז פול אן גיגעסען אוג איז ואס . דאם איז אשלעכטער מין . דאם איז אשלעכטע וואך . דאס ברייגט העם מענטשין צו עבירות . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק אז דיא יודען האבין ווך גיפאשעט אוג ווֶגען וואט גיוואירין . וויא זייא ווֶגען נאר וואט גיוואירין איז דער הייבין גיוואירין זייער הארץ דריבער האבין זייא מיך פאר געסין . רב נחמן בר יצחק גאנט פון דעם פסוק אז דיין הארץ ווועט דער הויבען ווערין ווען מאר געסין דיין נאט . דיא רבנן גאנט פון דעם פסוק דיא יודען ווֶגען פעט גיוואירין האבין זייא גיטראגטין אויף די ניבאט פון נאט . רבי שמואל בר נחמני יונתן הט גנאגט פון ואנען זייסען מיר אז נאט הט מורה גיוון צו משה רבינו אז ער איז גיהאט קין כח צו ווערין . ווי נאט האם גנאגט צו משה לאז אם פון מיר ווֶעל איך זייא פאר טיליגין . האט משה גנאגט איך ווֶעה אז די ואך איינגט אן מיר . אז איך ווֶעל ניט אם אזען ווען מען זיי ניט פאר ט קינגין . האט זיך משה באלד גישטארקט תפלה צו טאהן אוג ער האט גיבעטין נאט ואל אויף זייא רחמנות האבין . דאס איז גלייך גיוון . צוא דער ואך וואם האט גיטראפין . אטלעך האט גישלאגין זיין זוהן . אוג זיינער אנטער פריינד איז גיוועסין פאר איהם . אוג האט סורא גיהאם מצייל צו זיין ווֶעם קינד : וויא דער מקך האט גנאגט ווען ער גוטש פרייגד מיינער וואלט דא ניט גיוועסין ואלט איך דיך גיהרגת . האט דער גוטער פרייגד גאנט דיא ואך איינגט אן טיר . האט זיך דער גוטער פרייגד באלד אויף גישטעלט אוג האט מצייל גיוון דאס קינד . נאט הט גנאגט צו משה לאז טיך האט רבי אבהו גנאגט ווען דער פסוק ואלט ניט גיוון נעשריבין אין די תורה . וואלט מען דאם נאר ניט גיקענט זאגין דער

רכש"ע עכשיו יאמרו לפני מלך אחד יכול לעמוד לפני שלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד. אמר רבי יוחנן מנין שחזר הקב"ה והודה לו שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך תנא דבי רבי ישמעאל כדברך עתידין עוברי כוכבים שיאמרו. אשרי תלמיד שרבו מורה לו. ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה משה החייתני בדבריך:

כמייבני. כפני הגיוכדי כוכביס: פלה לפלס יפכנס. בדבר הפלה זו נתלמיתי לכרמוקך מומס: וכפי שכתב. מי לאו דגדולה

ט דרש רבי שמלאי לעולם יכדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל. מנא לן ממשה דכתיב (דכריס ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב ה' אלהים אתה החלות ונומר וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגומר. (ע"ג) אמר רבי אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו אע"ג לא נענה אלא בתפלה שנאמר אל תוסף דבר אלי וסמיך ליה עלה ראש הפסגה ואמר רבי אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנאמר (ישעיה ה) למה לי רוב זבחיכם וכתיב ובפרשכם כפיכם. ואמר רבי אלעזר כיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר (מיכה ג) גם כי אזעק ואשוע סתם [שחם] תפלתי ואף על פי ששערי תפלה ננעלו

עֶר נִיט בַּשְׁטַיִן. הָט רַבִּי יוֹחָנָן נְזָאגְט פּוּן וַאנֶען וַוייסָען מִיר אַז נָאט הָט מִדָּה גִיוּוֶען צוּ מְשֶׁה אַז דִי אוּכוֹת וָואלְטֶן סַאקִי אַזוֹי זָאגֶן: וָואהִים עִם שְׁטַייט נָאט הָט נְזָאגְט אִיהְ הָאב פַּר גְעבֶּן זַייעֶר עֲבֵירוֹת. אַזוֹי וִוי דַייגֶע דַייד. דִי הַלְכִידִים פּוּן רַבִּי יְשָׁמָעאל הָאבֶּן גִילֶערְנְט וָום הָאט נָאט גִימַיינְט מִיט דָעם וָאוֶרט כִּדְבָרֶךָ. דִי אוּמוֹת זְעֶנֶען גִיוּוֶען אָנְגִיבְּרַייט זַיי זָאלֶן אַזוֹי זָאגֶן. אַזוֹי וִויא מְשֶׁה הָט נְזָאגְט אוֹיף זַיי. וואהל דָעם תַּלְמִיד אַז דֶער רַבִּי אִיז מִדָּה צוּא זַייגֶע רַייד. נָאט הָט נְזָאגְט פַּר וָואר אַזוֹי וִויא אִיהְ עֲשֵׂה הָאט רָבָא נְזָאגְט רַב יִצְחָק זָאגְט דֶער פְּסוּק לֶערְנְט אוּנְז אַז נָאט הָאט נְזָאגְט צוּא מְשֶׁה. מְשֶׁה דוּא הָאסְט כִּיהְ לֶעבֶּעדִיג גִימַאכְט פַּר דִיא נַאנֶעֶע וֶועלְט מִיט דַיינֶע רַייד. דִיא נַאנֶעֶע וֶועלְט וֶועט אִיצְט וָועהֶן אַז אִיהְ לֶעבּ אַייבִּיג. אַלֶץ הָאב אִיהְ בַּשַׁאפֶן. אוּנ גֶענֶען מַיין וִוילֶן קֶען זִיהְ קֵיינֶער נִיט שְׁטֶעלֶן:

ט דָרַש. רַבִּי שְׁמָלַאי הָאט גִידָרַשְׁת פְּרִי עֶר זָאל אַמֶענְטְש זָאגֶן אַלוֹיב צוּ נָאט. דֶער נָאהְ זָאל עֶר בֶּעטֶן וָום עֶר וִויל. פּוּן וַואנֶען וַוייסָען מִיר. פּוּן מְשֶׁה רַבֵּינוּ. וָואהִים עִם שְׁטַייט אִיהְ הָאב גִיבֶּעטֶן צוּ נָאט אִין דִי צַייט אוּנ עֶם שְׁטַייט נָאט זָאגְט דוּ הָאסְט אָנְגִיהוֹיבֶּן צוּ וַוייזֶן דַיין גְרוֹיסְקֵייט אוּנ אַזוֹי וִויא וַוייטֶער שְׁטַייט אִין פְּסוּק. הָט עֶר פְּרִיעֶר גִילוֹיבְט נָאט אוּנ נְזָאגְט דִיא גְרוֹיסְקֵייט פּוּן נָאט דֶער נָאהְ שְׁטַייט אִין פְּסוּק דִיא בַּקָּשָׁה וָואס מְשֶׁה הָאט גִיבֶּעטֶן אִיהְ וִויל אַרַיבֶּער גֶיין דָעם יַרְדֵּן אוּנ זָעהֶן. דִי גוּטֶע לַאנְד:

אָמַר. הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גְזָאגְט תְּפִלָּה הָעלְפְּט מֶער וִויא גוּטֶע מַעֲשִׂים. עֶם אִיז דָאהְ נִיטָא קֵיין מֶענְטְש נָאט הָאבֶּן אַזוֹי פִּיל מַעֲשִׂים טוֹבִים וִויא מְשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גִיהָאט פּוּן דֶעסטְוועגֶען אִיז עֶר אַנְדֶערְש נִיט גִיעֶנְפֶּערְט גִיוּוארְן. נָאר אַז עֶר הָט מִתְפַּלֵּל גִיוֶוען צוּ נָאט אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק נָאט הָאט נְזָאגְט צוּ מְשֶׁה זָאהְסְט נִיט מֶער דֶעדִין צוּ מִיר פּוּן דִיא זָאהְ נָאר נָאר גַיי אַרוֹיף אוֹיף דִי הַיי וְועסְטוּ פּוּן וָאהְרְט וָועהֶן דִיא זַאגְט. דָאס הָט נָאט גִיטָאהֶן דוּרְהְ זַיין הִתְפַּלֶּה. נָאהְ הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גְזָאגְט תְּפִלָּה אִיז גֶרֶכְּבָּנוֹת וִויא קָרְבָּנוֹת עִם שְׁטַייט נָאט נָאגְט צוּ וָואס דַארְף אִיהְ אַייעֶרָע קָרְבָּנוֹת. אוּנ אֶפִּילוּ אַז אִיר פַּאר שְׁפְּרַייט אַייעֶרָע הָעגְט צוּא מִיר מִיט תְּפִלָּה. וִויל אִיהְ דָאס נִיט וָעהֶן. אַז דֶער פְּסוּק נָאגְט פְּרִיעֶר קָרְבָּנוֹת. דֶער נָאהְ תְּפִלָּה: אֶפִּילוּ תְּפִלָּה וִויל אִיהְ אוֹיךְ נִיט. וָעהט מֶען דָאהְ אַז תְּפִלָּה אִיז גֶרֶעסֶער וִויא קָרְבָּנוֹת: נָאהְ הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גְזָאגְט פּוּן דָעם טָאג וָום דֶער בֵּית הַמִּקְדָּש אִיז חָרוּב. גִיוּוארְן זֶעגֶען פַּאר שַׁלָאסְן גִיוּוארְן דִיא טוֹיעֶרְן פּוּן תְּפִלָּה. אַזוֹי וִויא דֶער פְּסוּק נָאגְט אֲפִילוּ אִיהְ טוֹה שְׁרֵייעֶן אִין

מדת רחמים רבנן אמרי תולין הוא לך לעשות כרבר הזה . תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שהתפלל משה עד שאהזתו אחילו . מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמיה מאי אש של עצמות אשתא דגרמי.(זם) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך מאי בך אמר רבי (אליעזר) אלעזר אמר לפניו רבש"ע אלמלא בשמים ובארץ נשבעת להם הייתי אומר מה שמים וארץ בטלים אף שבועתך בטלה עכשיו שבשמך הגדול נשבעת מה שכך הגדול חי וקים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים . וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אשר אמרת מיבעיא ליה אמר רבי אלעזר ע"כ דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב רבי שמואל'בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד חן והכי קאמר דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם לישראל משמך עכשיו מה אומר להם :

(נמדבר יד) **מברתי** יכולת ה' יכול ה' מיבעיא ליה אמר רבי אליעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להצילן אמר לו הקב"ה בן עמרם והלא ראו כבר נסים שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבש"י

בְּיִז דִּיא רַחֲמָנוּת פּוּן נָאט נִירוּהט אוּף דִּיא יוֹדֶען : וַיַּחַל מֹשֶׁה. אִיז מַיטְשׁ מֹשֶׁה הָט נִמַאכְט רוּהֶען אוּף דִּיא יוֹדֶען דִּיא רַחֲמָנוּת פּוּן נָאט . דִּיא רַבָּנָו זָאגִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נִזָאגְט צוּ נָאט עֶם אִיז וָאכְעדִיג פַּר דִיר . צוּ מָאהן זוֹי מַיטְשׁ וָאכְעדִיג . וַיַּחַל אִיז מַיטְשׁ וָאכְעדִיג . מִיר הָאבֶּען נִיכְּרוּיפְט רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר הַגָּדוֹל וָאגְט דֶּער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְו וַויי עֶם שְׁטֵייט וַיַּחַל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים אַל תַּשְׁחֵת עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וְגוֹ' בִּיז עֶם הָט אִיהם אָן נִינוּמֶען אָחִיז וָאם אִיז אָחִיזוּ הָאט רַבִּי אֶלִיעֶזֶר נָאגְט אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת וָאם אִיז אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת אַחֲזַתּוּ אִין דִּיא בֵּייגֶער נִתְרַגּוּם לָשׁוֹן הָאבֶּען זִיי בֶּעסֶער פַּאר שְׁטַאנֶען וִויא לָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ). מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט נָזָאגְט צוּ נָאט נִידֶיינִיג צוּ אַבְרָהָם יִצְחָק אוּנְ יַעֲקֹב דַיינֶע קְנֵעכְט וָאם דוּא הָאסְט צוּ זִיי נִישְׁוָוארִין בִּיי דִיר. וָאם מֵיינְט מֶען בִּיי דִיר הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גָּזָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נָזָאגְט פַּאר נָאט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְוֶען דוּא וָאלְסְט נִישְׁוָוארִין צוּ זֵיי בִּיי דִיר הִיא הִיסְעֶר אוּנְ עֶרְד וָאלְט אוּף זָאגִין אַזוֹי וְוִיא דִיא הִיסְעל אוּנְ עֶרְד וְוֶעט בָּסֵל וְוֶערִין אַזוֹי דַיין שִׁבְעָה וְוֶעט אוֹף בָּסֵל וְוֶערִין אִיצְט אַז דוּא הָאסְט נִישְׁוָוארִין בִּיי דַיין נְרוֹיסְען נָאמֶען אַזוֹי וִויא דַיין נְרוֹיסֶער נָאמֶען לֶעבְּט אִיבִּיג . אַזוֹי דַיין שְׁבוּעָה וְוֶעט אוֹף דַיין אוֹף אִיבִּיג . אוּנְ דִי נָאנְצֶע לַאנְד וָאם אִיךְ הָאבּ נְזָאגְט . פְּרֶעמְט דִיא נְטָרָא וָאם דוּ הָאסְט נְזָאגְט הָט דָאךְ נִיכְּרִאפְט שְׁטֵיין . וָארוּם מֹשֶׁה וָאגְט דָאךְ דָאם צוּ נָאט . הָט רַבִּי אֶלְעָזָר נְזָאגְט בִּיז כְּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם הָט נְזָאגְט דֶּער תַּלְמִיד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . פּוּן כְּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם אוּנְ וַויי עֶר אִיז דִיא רֵייד פּוּן נָאט . רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי וָאגְט אִין נַאנְצִין אִיז דִי רֵייד פּוּן תַּלְמִיד . פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אוּנְ אַזוֹי הָאט נְזָאגְט מֹשֶׁה פַּאר נָאט דִי רֵייד וָאם דוּא הָאסְט צוּ מִיר נְזָאגְט . נִיי זָאג צוּא דִיא יוֹדֶען אִין מַיין נָאמֶען . אִיךְ וֶועל אַיִךְ אוּף בְּרֵייגֶען פּוּן מִצְרַיִם אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּין אִיךְ גִינַאנְגֶען אוּנְ הָאבּ נְזָאגְט צוּ דִיא יוֹדֶען אִין דַיין נָאמֶען . אִיצְט אַז דוּא וִוילְסְט זִיי הַמֶּגֶן . וָאם זָאל אִיךְ צוּ זִיי זָאגִין . וואוּ זָענֶען דַיינֶע עֶרְשְׁטֶע רֵייד . וַוייל וִיא קֶען נִיט . לָשׁוֹן נְקֵבָה . פְּרֶעמְט דִיא נְמָרָא עֶם דַאךְ דָאךְ שְׁטֵיין וַוייל עֶר קֶען נִיט . לָשׁוֹן זָכָר . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר נְזָאגְט מֹשֶׁה הָאט נְזָאגְט פַּאר נָאט . רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיצְט וועלֶען דִיא אוּמוֹת וָאגִין דֶּער כּחַ פּוּן נָאט אִיז שְׁוַאךְ נִיוָוארִין אַזוֹי וִוי אֲנֵקבה אוּנְ עֶר קֶען נִיט דִי יוֹדִין . הָט נָאט נְזָאגְט צוּא מֹשֶׁה פַּן עַכְרָם . דִי אוּמוֹת הָאבֶּען דָאךְ שׁוֹין לַאנְג נְוועהן דִיא נְסִים וָאם אִיךְ הָאבּ נִיטָאהן פַּאר דִ יִּדִין בִּיי דֶעם יַם . הָט מֹשֶׁה נְזָאגְט פַּר נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיצְט וֶועלֶען דִי אוּמוֹת זָאגִין פַּר אֵיין מֶלֶךְ הָט נָאט נִיקֶענְט בַּשְׁטֵיין פַּר אֵיין אוּנְ דְרֵייסִיג מְלָכִים וְוָס זָענֶען אִין כְּנַעַן קֶען

שנאמר (תהלים כז) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' :

תנו רבנן ארבעה צריכין חזוק אלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ . תורה ומעשים טובים מנין שנאמר (יהושע א) רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים . תפלה מנין שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' . דרך ארץ מנין שנאמר (ש"ב י) הזק ונתחזק בעד עמנו ונו' :

(פ"ב) י אמר רבי אליעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מה טעם זה בגופו וזה בממונו רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום ש נאמר (מיכה ג) מכוחה בענן לך מעבור תפלה :

(ישעיה מט) יא ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ריש לקיש אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם אדם נושא אשה על אשתו ראשונה וזוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני (התשכח אשה עולה) אמ"ל הקב"ה

וַיִּטָּעֵר בָּעֶשְׁיָן . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּכּוּק צוּ גאט שְׁטַארְק אוּן פָּעסְטִיג דַיִין הַאַרְץ אוּן דָּפּוּ צוּא נָאט :

ו תָּנוּ רַבָּנָן . דְרֵיא רַבָּנָן הָאבִּין גֶיטֶרוּוְט פִּיר זַאכִין זֶענֶען דָא וָאס מָען הַארְף אַמֶענְטְשִׁין שְׁטַארְקִין דָּעָר צוּ . דָאס זֶענֶען זַיי מָען זָאל לֶערְנֶען תּוֹרָה . מָען זָאל טָאהן מִצְוֹת גְמִילוּת חֲסָדִים צְדָקָה . מָען זָאל מִתְפַּלֵל זַיין צוּ גָאט . אוּן אִין וועלְטְלִיכֶע זַאכֶען . דֶעם בַּעַל מְלָאכָה הַארְף מָען שְׁטַארְקִין צוּ זַיין אַרְבֶּעט . דֶעם סוֹחֵר צוּא זַיין הַאנְדֶיל . פּוּן וָאנֶען וויֶיסְען מִיר אַז מָען הַארְף זִיךְ שְׁטַארְקִין אוּן פֶּעסְטִינֶען דוּא זָאלְסְט הִיטֶען צוּ טָאהן צַחוּת וויא אִין דִי גאנְצֶע תּוֹרָה שְׁטַיִיט . דוּ זָאלְסְט דִיךְ שְׁטַארְקִין צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּן זָאלְסְט דִיךְ פֶּעסְטִינֶען צוּ טָאהן גוּטֶע מַעֲשִׂים . גְמִילוּת חֲסָדִים צְדָקָה . פּוּן וָאנֶען וויֶיסְען מִיר אַז מָען הַארְף זִיךְ שְׁטַארְקִין צוּם הָאוּנֶען וָארוּם עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּכּוּק זָאלְסְט הָאפֶּען צוּ גָאט מִיט תְּפִלָּה . פּוּן וָאנֶען וויֶיסְען מִיר אַז מָען הַארְף זִיךְ שְׁטַארְקִין צוּם הָאוּנֶען וָארוּם עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּכּוּק זָאלְסְט הָאפֶּען צוּ גָאט מִיט תְּפִלָּה . אוּן זָאלְסְט שְׁטַארְקִין דַיִין הַארְץ אַז דִיא זָאל הָאפֶּען צוּ גָאט מִיט תְּפִלָּה . פּוּן וָאנֶען וויֶיסְען מִיר אַז מָען הַארְף זִיךְ שְׁטַארְקִין צוּא וָועלְטְלִיכֶע זַאכֶען וָוָא רוּם עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּכּוּק מִיר זָאלֶען נִישְׁטַארְקִט וָועֶרִין מְלָחָמָה צוּ הָאלֶטֶן פָּאר אוּנְזֶער פָּאלְק :

י אָמַר . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גָּאזְט פַּאסְטֶען צַאטֶג אִיז מֶער אָנגִינוֹמֶען בַּיי גָאט וויִי צְדָקָה צוּ גֶעבֶּן . פַּר וָאס אַז עֶר פַּאסְט דִינְט עֶר צוּ גָאט מִיט זַיין גוּף . אוּן זְצָדָקָה גִיט עֶר נָאר זַיין גֶעלְט . רָבָא הָט נִיט גוּזְר גִיוֶוען עִן קַיין תַּעֲנִית אִין דֶעם טָאג וָוס דָּעָר הֵימֶעל אִיז גִיוֶוען פַּאר וָואלְקִינְם וַיי עֶס שְׁטַיִיט יִרְמְיָה הַנָּבִיא הָט גָּאזְט צוּ גָאט דוּא הָאסְט דִיר פַּאר שְׁטֶעלְט מִיט אַנוּאלְקִינְם דִי תְּפִלָּה וָאל נִיט דוּרְךְ גַיִין צוּ דִיר :

יא וַתֹּאמֶר . צִיוֹן זָאגְט גָאט הָט מִיךְ פַּר לָאזְט אוּן הָט מִיךְ פַּר גֶעסֶן . פַּרְגֶעסְט דִי נְמָרָא פַּר לָאזְט אוּן פַּר גֶעסְן אִיז דָאךְ אֱיין זַאךְ . מָען אִיז פַּר גֶעסֶן פּוּן גָאט : וַיי וויל מָען אִיז פַּאר לָאזְט פּוּן אִים . הָט רֵישׁ לָקִישׁ גָאזְט דִי י וּזְן הָאבֶּן גָאזְט פַּר גָאט . רבש"ע אַז אַמֶענְטְשׁ גְט אַוַוייב אוּן עֶר נֶעמְט אַיין אַנְדֶער וַיִיב גִיבְּיינְקְט עֶר אַמְאהל דִי עֶרְשְׁטֶע וַיִיב . מִיט וָוס וויא אִיז גִיתֶען בֶּעסֶער וִוי דִי אַנְדֶערֶע וַיִיב . אֲבֶּער אוּ עֶר נֶעמְט נִיט קִין אַנְדֶער וַיִיב . פַּר גֶעסְט עֶר אָן דִיא עֶרְשְׁטֶע וַיִיב אִין אַנְצֶען : בַּיי דִי יוֹדֶען אִיז אוֹיךְ אַזוֹי וָען נָאט וָואלְט נֶעמֶען פַּר זִיךְ אַיין אַנְדֶער פָּאלְק . אֲבֶּער אוּ נָאט הָט קִין אַנְדֶער פָּאלְק נִיט גֶענוּמְען . דְרֵיבֶּער הָאסְט מִיךְ פַּאר לָאזְט אוּן הָאסְט פַּר גֶעסְן אָן מִיר . זָאגְט נָאט צוּ דִי יוֹדֶען מַיין טָאכְטֶער . דוּ בִּיסְט נִיט בַּייא מִיר

קוה . והכתוב מגלה שכל המשכך ידיך מלגלג חבירו וקוה : לחבירו חזוק . שיתחזק חבירך בכבוד המיוד בכל כחו דרך משל . אם תומן שאין לחבירו אם כוחר שאין לסחבירו אם אין מגמתו לגלגמתו . ע"כ :

פירוש

נגעלו שערי דמעה לא נגעלו שנאמר (תהלים לט) שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש ואמר רבי אלעזר מיום שחרב ביהמ"ק נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנאמר (יחזקאל ד) ואתה בן אדם קח לך לבנת ברזל ונתת אותה קיר ברזל בינך ובין העיר . אמר רבי חנין אמר רבי חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנאמר (דברים ג׳) ואתפלל אל ה' ובתיב בתריה וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא . אינו והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' (משלי יג) תוחלת ממושכה מחלת לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנאמר (שם) ועץ חיים תאוה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר (שם ג) עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא הא דמאריך ומעיין (בה) הא דמאריך ולא מעיין (בה) . אמר רבי חמא בר חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר

פֿר מאכט דיא טוֿערין צו הערן מיין תפלה . אפֿילו די טוֿערין פון תפלה ווענען פֿר שׂראלן . אבֿער דיא טוֿערין פון מרערן ווענען ניט פֿאר שׂראלן . אז עמענטשׂ בֿעט צו נאט מיט גיוויין ענפֿערט מען איהם אזוי ווי עס שׂטייט אין פסוק נאט הער צוא מיין תפלה . מיין גישׂרייא זאלסטו פֿר נעמען . צו מיינע מרערן זאלסטו ניט שׂוויגין . וויל דוד המלך נאט ניט נייֿעטען מען זאל זעהן זייגע מרערן . וויסען מיר נעוויס אז אלע מענטשׂנס מרערן וועלט גייֿעהן פֿאר נאט . דרייֿער הט ער נאר גיבֿעטען נאט זאל ניט שׂוויגען צו זייגע מרערן ער זאל טאהן זיין בענער וואס ער פֿערלאנגט . נאך הט רבי אלעזר נזאגט פון דעם טאג וס דער בית המקדש איז חרוב גיוואָרין איז פֿאר שׂטעלט אלעיערנע מאהער צווישׂען נאט זוי ידין אוג צווישׂען נאט אזוי ווי עס שׂטייט אין פסוק נאט הט נזאגט צו ירחוקאל הנביא נעם אלעיערנע פֿאטערנע וסקאוורֿאדען אוג דוא זאלסט דס שׂטעלן פֿר אונאנט צווישׂען דיר אוג צווישׂען די שׂטאט . פֿר אמתן אז נאט ווייל ניט בשׂישׂען אויף דיא שׂטאט גלייך ווי א אלעיערנע ונאט ואלט גיוועז צווישׂען זי . רבי חנין הט נזאגט פון רבי חנינא ווענין דער וס דאווינט נאנג ועט זיין תפלה ניט אויסע גין לידיג . פון ואנען ווייסען מיר דס פון משה רבינו ואורום עס שׂטייט אין פסוק משה רבינו זאגט איך האב גיבעטען צו נאט פֿערציג טאג הער נאך שׂטייט נאט הט מיך צו גיהערט דעם מאהל אויך . וויל איך האב לאנג כתפלל ניוועז פֿערציג טעג . פֿרענט דיא גמרא עס איז נאך ניט אזוי . רבי חייא בר אבא הט נזאגט פון רבי יוחנס ווענין דער ואס דאווינט נאנג אוג ער טראכט זיין תפלה ועט גענוסען אן גינוסען ווערן . דער נאך אז דיא תפלה ווערט ניט אנגינומען איז דער טוף דער פון האס הארץ טוהט איהם ווי אפענדיג : אזוי ווי א דער פסוק זאגט אז די זאך ואס ער האט גיבעטען ציהט זיך נאנג צייטען . אוג עס קומט ניט צו אים . איז אקראנקייט אין הארץ . ום זאל ער טאהן ער זאל ערנען תורה : ועט נאט טאהן ארץ ום ער פר נאנגט . ואורום עס שׂטייט אין פסוק . אז דער מענטשׂ הארט דעם עץ חיים . קומט צוא איהם ארץ ואס ער פאר נאנגט . עץ חיים מיינט מען דיא תורה . אזוי ווי עס שׂטייט דיא תורה איז אבֿוים פון לעבין צו דיא ואס הארטען . זיא . זעהן מיר דאך אבֿער אז דאונען נאנג העלפט ניט אז מען זאל אים גיבין ואס ער האט גיבעטען . ענפֿערט דיא גמרא עס איז ניט קין קשׂיא אז ער דאווינט נאנג אוג פֿאר זאזט זיך נארוף אז מען ועט טאהן ואס ער פֿערלאנגט . טוהט מען ניט . אז ער דאווינט נאנג ווייל ער איז פרוס . אוג קלערט נאר ניט אז ער זאל ווערט זיין מען זאל איהם געבין ואס ער פֿערלאנגט . ניט מען איהם ואס ער פֿערלאנגט . רבי חמא בר חנינא האט נזאגט אז אמענטשׂ זעהט ער האט גיבעטען אוג איז ניט גיענפֿערט גיוואָרין זאל ער

יזהו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי המתפלל צריך שישהה שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו . שעה אחת קודם תפלתו מנין שנאמר אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים וגו׳ . תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשעה שעות ביום לתפלה תודתן היאך משתמרת ומלאכתן אימתי נעשית . אלא מתוך שחסידים הן תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת :

יזהו לשמך ישבו ישרים וגו׳ . תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשעה שעות ביום לתפלה תודתן היאך משתמרת ומלאכתן אימתי נעשית . אלא מתוך שחסידים הן תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת :

יג תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך ובא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו . לאחר שסיים תפלתו אמר לו ריקא זהלא כתיב בתורתכם (דברים ד) רק השמר לך ושמור נפשך מאד . וכתיב (שם) ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם חתכתי את ראשך בסייף מי תובע דכך מידי . אמר לו המתן לי עד שאפייסך בדברים א״ל אלו לפני מלך בשר ודם היית עומד ובא אחד ונתן לך שלום היית (דף נ) מחזיר לו שלום אמר לו לאו . ואם היית

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָּאנְט הֶער פָּסוק זָאגְט וואוהל צוּ דִי מֶענְטשֶׁן וָואס זִיצֶען פָֿרֶיעֶר אִין דֶּיזֶן שְׁטוּבּ (אִין שוהכז) . הֶער נָאךְ לוֹיבֶּען זִיי דִיךְ . נָאךְ הָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָּאנְט הֶער וָוס דָאוּונְט דָאךְ זַיין אִין שוהל אַיין שָׁעָה נָאךְ הֶעם דָאוּונֶען . צַוּוֵי וויא עָם שְׁמַייט אִין פָּסוק דִי צַדִּיקִים לוֹיבֶּען דַיין נָאמֶען . אוּן דִי פְֿרוּמֶע זִיצֶען פַֿאר דִיר נָאךְ זַיער לוֹבּוּנְג : מִיר הָאבֶּען אוֹיךְ אַזוי גֶּילֶערְנְט הֶער וָואס דָאוּונְט דָאךְ זַיין אִין שוהל אַיין שָׁעָה כַּאר הֶעם דָאוּונֶען , אוּן אַיין שָׁעָה נָאךְ הֶעם דָאוּונֶען . פּוּן וַואנֶען וַיימ מָען אַז מָען דָאוּונְט דָאךְ זַיין אִין שוהל אַיין שָׁעָה נָאךְ הֶעם דָאוּונֶען וָוארוּם עָם שְׁמַייט אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ . וַאזוי וִי פְֿרִיעֶר) . פּוּן וַאנֶען וַיימ מָען אַז מָען דָאךְ זַיין אִין שוהל אַיין שָׁעָה נָאךְ הֶעם דָאוּונֶען וָוארוּם עָם שְׁמַייט אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ וַאזוי וִי פְֿרִיעֶר) :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גֶּילֶערְנְט דִי עֶרְשְׁטֶע חֲסִידִים פְֿלֶענֶען קוּמֶען אִין שוהל אַיין שָׁעָה פַֿאר הֶעם דָאוּונֶען . אוּן פְֿלֶענֶען דָאוּונֶען אַיין שָׁעָה . אוּן זַיין אִין שוהל אַיין שָׁעָה נָאךְ הֶעם דָאוּונֶען . צַוּוֵי פְֿלֶענֶען זִיי טוֹהֶען צוּ אַלֶע דְּבֵי תַּפְלוֹת . פְֿרֶענְט דִי גְּמָרָא אַז זִיי פַֿאר זָאמֶען זַיין שָׁעָה אִין טָאג צוּם דָאוּונֶען . צוּ עֶרְעֶר תְּפִלָּה דְּבֵי שָׁעָה . וויא אַזוי וועֶרְט גֶּעהַיט בַּייא דַיא תּוֹרָה . וֶען לֶערְנֶען זַיי . אוּן וֶען טוֹהֶען זַיי וַיימ אַרְבֶּעט . זַיי זָאגֶען הָאבֶּען פּוּן וַאנֶען צוּ לֶעבֶּען . נָאר מָאהל זִיי זַיי לֶערְנֶען חֲסִידִים וועֶרְט דִיא תּוֹרָה גֶּהַיט בַּייא וַיי אִין הָארְצֶען זִיי זָאלֶען זַיי פַֿאר גֶּעסֶן . אִיין מָאהל זִיי לֶערְנֶען אִיז בַּייא וַיי גֶּענוג אוֹיף אַייבִּיג . אוּן זַיימ אַרְבֶּעט וועֶרְט גִּיבֶּענְשְׁט :

יג תָּנוּ רַבָּנָן : דִי רַבָּנָן הָא בֶּען גֶּילֶערְנְט אַמָּאהל הָאט אֲחָסִיר גִּדַאוּוּינְט אוֹיף מִיטֶּען וועג אִיז גִּיקוֹמֶען אַשֶּׁר צוּ הֶעם חָסִיר אוּן הָאט אִיהם גִּינֶעבֶּען שָׁלוֹם . אוּן הֶער חָסִיר הָאט אִיהם נִיט צוּרִיק גִּינֶעבֶּען שָׁלוֹם . הָאט הֶער שׁ׳ גִּיוואַרְט בִּיז הֶער חָסִיר הָט אֲפּ גִּיךַאוּוּינְט . דֶּר נָאךְ וויא עֶר הָאט אֲפּ גִּיךַאוּוּינְט : זָאגְט הֶער שׁ׳ גִּיוואַרְט בִּיז הֶער חָסִיר דוא גֵּייזְט עָנְטְשׁ . אָן שִׁכֵּר . עָם שְׁמַייט דָאךְ אִין אַייֶער תּוֹרָה דוא זָאלְסְט דִיךְ הִיטֶּען אוּן זָאלְסְט הִיטֶּען דַיין לֶעבֶּן . אוּן נָאךְ אַפְּסוּק שְׁמַייט אִיר זָאלְט שְׁטַארְק הִיטֶּען אַייֶער לֶעבֶּן . אַז אִיךְ הָאב דִיר גִּינֶעבֶּען שָׁלוֹם פַֿר וָואס הָאסְטוּ מִיר נִיט צוּרִיק גִּינֶעבֶּען שָׁלוֹם . אַז אִיךְ וָואלְט אֲפּ גֶּעשְׁנִיטֶּען דַיין קֶאפּ מִיט אֶשֶׁוֻועֶרְד : וֶער זָאלְט נִיכָּאנְט דַיין בְּרוּט פּוּן מִיר . הָאט הֶער חָסִיר גָּזָאגְט צוּם שׁ׳ וואַרְט מִיר נָאר בִּיז אִיךְ וֶועל דִיךְ אִיבֶּער בֶּעטֶן מִיט גוּטֶע רֵייד . הָאט דֶער חָסִיר גָּזָאגְט צוּם שׁ׳ אַז דוא זָאלְסְט גִּישְׁמַאנֶען פַֿר אַמֶּהְ וָואס עֶר אִיז בְּלוּט אוּן בֶּלְוִיש וַאזוי וויא דוא . אוּן אַיינֶער

שיש מזל . לשון ניסוי והכוונה לשקף : לגיון וקרטון וגסטרא . שמות של מלכים . כגון קסרין וכגסרין וחכום ופמה : שולא . כמו שולים והרכנוס : גס לגם . מעשה הענל כמאמר בן לגם לגיך יכבלל : ואנכי זה מעשה כיני . כלומר כן אגכי ה' לגיך :

הקב"ה בתי שתים עשרה מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים ה ל ועל כל חיל וחיל בראתי (לו) שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי (לו) שלשים רהטון . ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון . ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא . ועל כל גסטרא ותליתי בה (בו) שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד יכות ההכמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני (ישעיה מט) התשכח אשה עולה . אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר . אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כמא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה . אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כמא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל . ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני :

יב חסידים הראשונים היו שוחין שעה אחת וכו' . כגא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי דאמר קרא (תהלים סד) אשרי יושבי ביתך (עוד יהללוך סלה) . ואמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שישהה שעה אחת לאחר תפלתו שנא' (שם קמ) אך צדיקים יודו

וויא אַוויב וָום מָען קען אָן איר הַר גָעסָען . דו בִּיסְט בַּיי מִיר ווי אַקינד . אוג אָן צַקינד קען מָען ניט פַּר גָעסָען . צוֹוועלף כַּזָּרות הָאב איך בַּשַׁאפָען אין הימָעל . אַזוי וויא די צוֹוועלף שָׁבָּטִים. אוג אויף יְעדָער מַזָּל הָאב איך בַּשַׁאפָען דְרַייסִיג חַיִל אוג אויף יָעדָער חַיִל הָאב איך בַּשַׁאפָען דְרַייסִיג לְגִיון אוג אויף יָעדָער לְגִיון הָאב איך בַּשַׁאפָען דְרַייסִיג רַהָטִין . אוג אויף יְעדָער רַהָטִין הָאב איך בַּשַׁאפָען דְרַייסִיג קַרְטוֹן אוג אויף יָעדָער קַרְטוֹן הָאב איך בַּשַׁאפָען דְרַייסִיג גַסְטְרָא אוג אויף יָעדָער גַסְטְרָא הָאב איך אויף גיהָאנגען דְרַיי הוּנְדֶרְט פִינְף אוג זֶעכְציג טוֹיזֶענְד רִבּוֹאם שְׁטֶערין ווי פִיל מָעג דִי זוהן הָאט אין אַיאהר . אַזוי פִיל טוֹזֶענְדֶער רִבּוֹאם שְׁטֶערין איז דָא אויף יְעדָער גַסְטְרָא אַרבּוֹא איז צֶעהן מוֹזֶענְד אוג דִיא אַלֶע אַבְּען הָאב איך נָאר בַּשַׁאפָען פוּן דַיינֶעם וֶועגן אוג דו וָאגְסְט אַז נָאט הָט דִיך פַּאר וָאזוּס אוג הָאט דִיך פַּאר גָעסָען . קען אַזאשָה פַּר גָעסָען איר קינד . הָאט נָאט גָזָאגְט אַזוי ווי אַזאשָה קען ניט פַּאר גָעסָען איר קינד אַזוי וָועל איך ניט פַּר גָעסָען די עולות אוג דִיא בְּכוֹרִים וָואם איר הָאט מַקְרִיב גיוֶוען פַּאר מִיר אין דָער מִדְבָּר . הָאבען דִיא יוֹדען נִזָּאגְט פַּר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וויל דוּא פַּר גָעסְט ניט וָום איך הָאב גיסָאהן אין דֶער מִדְבָּר טָאמָער וֶועסְטוּ ניט פַּר גָעסָען דֶעם עֶגֶל וָום איך הָאב גיסָאגְט אין דָער מִדְבָּר . הָט נָאט נָזָאגְט צוּ דִיא יוֹדען דֶעם אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל וָום דוּא הָאסְט נָזָאגְט צום עֶגֶל וָועל איך פַּר גָעסָען . הָאבען יוֹדען נִזָּאגְט פַּר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וויל דוּא פַּאר גָעסְט יָא טָאמָער וֶועסְט דוּ פַּר גָעסָען וָום איך הָאב גיסָאהן בַּיי דֶעם בַּארג סִינַי . וָום איך הָאב דִי תּוֹרָה גֶענוֹמֶען . הָאט נָאט נָזָאגְט דֶעם אָנכִי ה' אֱלֹהֶיךָ וָואם איך הָאב גָזָאגְט אויף דֶעם בַּארג סִינַי אוג דו הָאסְט גיגלויבְט וֶועל איך ניט פַּאר גָעסָען . איצְט איז רֶעסְט וָואם רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט גָזָאגְט פוּן רַבִּי הוֹשַׁעיָאם וֶועגן וָואם עס שְׁטֵייט דָער וָארְט אֶלֶה וֶועט פַּאר גָעסָען וֶועֶרן . דָאם מֵיינְט עס דֶעם עֶגֶל וָום דִיא יוֹדען הָאבֶּען גיסָאגְט אוג הָאבֶּען גִזָּאגְט אֱלֶה יִשְׂרָאֵל וָועט איך ניט פַּאר גָעסָען . אוג דֶעם וָארְט אָנכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אוג דִיא יוֹדען הָאבֶּען גיגלויבְט . דָם וֶועט זַיי גָאט גָזָאגְט אויף דֶעם בַּארג סִינַי אָנכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אוג דִיא יוֹדען הָאבֶּען גיגלויבְט . דָם וֶועט זַיי גָאט ניט פַּאר גָעסָען :

יב חֲסִידִים . דִיא עֶרְשְׁטֶע חֲסִידִים פְֶּעגען וַארְטֶען אין שוהל אַשָּׁעה פַּאר דֶעם דַאוונען וויא עס שְׁטֵייט אין אָנהֵייב פְֶּקוּ . פוּן וַאנֶען וויסֶען מִיר אַז מָען דַארְף צוֹוי טָאהן . הָאט

בן לא (וירחמהו) וירחמנו) עושהו . ואמר רבי אלעזר גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות שנאמר (שמות טו) פעלת ה' מקדש ה' (כוננו ידיך) . ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו . דעה ניתנה בין שתי אותיות . בית המקדש ניתן בין שתי אותיות . פתקוף לה רב אחא קרחינאה אלא מעתה נדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות דכתיב (מלכים נד) אל נקמות ה' אכר ליה אין במילתיה מיהא נדולה היא כדעולא דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחד לטובה ואחד לפורענות לטובה כדכתיב (דכריס לנ) הופיע מהר פארן . לפורענות דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע :

(מגמה) **מז האומר** על קן צפור יניעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו :

בשלמא

וְאַמַּאי הֵיכָל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיהוּ אַוְרוּסֵיהּ זַאתּ . וַיֵּיל עֵר אִיהוּ נִיעֲבִיעוּ נִיוֹאִירִיו . עֵר שְׁמַיִים צוּוִישֶׁן צְוִויי שֵׁמוֹת . אַזוי וִיא עֶם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק פָּעֲרָתָ ה' מִקְדָּשׁ ה' שְׁמַיִים הֵיר וָוארְט מִקְדָּשׁ צְוִויישֶׁעו צְוִויי שֵׁמוֹת . נָאהּ טָה רַבִּי אֶרְעָזר נָאנְט הֵיר מֶעְנְטְש וָום טָה הָעָה וויסענשאפְט חָכְמָה אוּנ שֶׁכֶל אִיז נְכְייהּ וִיא הֵיר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָאוְרט נִיבָּאהט נִיטָּאהט אִין זַיי צַייט . עֶר מַאר שְׁמַיִים מִיט זַיין שֶׁכֶל אִין דִיא נָאטִיקָע זַאכָע דָאם תְּלִבְּיוּנָע וָאם מֶען הָאט פִּירשְׁטַאנְען פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָעו עֶר אִיז נִיוֶּעזן נִיבָּאהט . הֵיר וָאוְרט הָעָה שְׁמַיִים צְוִויי שֵׁמוֹת . אוּנ הָעָר וָיאְרט בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁמַיִים אוּיהּ צְוִויישֶׁעו שֵׁמוֹת . וְעֶנְעֶן זַיי בֵּייְדע נְכְייהּ . הָאט רַב אַחָא קַרְחִינָאָה אַקְשְׁיָא נִיסְרֶעֶנְט נָאר אִיצְט וִיא דוּא זָאגְט . דַּאְרְף דָאהּ זַיין נָקְמָה אוּיהּ אַוְרוּסֵיהּ זַאתּ . וָאוְרוּם הֵיר וָאוְרט נָקְמָה שְׁמַיִים דָאהּ דָעָר וָאוְרט נָקְמָה צְוִויישֶׁעו צְוִויי שֵׁמוֹת . אַזוי וִי עֶם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק אֵל נָקְמוֹת ה' שְׁמַיִים דָאהּ דָעָר וָאוְרט נָקְמָה צְוִויישֶׁעו צְוִויי שֵׁמוֹת . אֵל אוּנ ה' וַאי אִיז דִין אוּנ ה' אִיז רַבִּים . וִיא אַזוי זָעו זַיין נָקְמָה דִין אוּנ רַחֲמִים . נָקְמָה אִיז דָאהּ נָאר דִין נִיט רַחֲמִים הָאט רַבִּי אֶרְעָזר נָאנְט צו רַב אַחָא צו דֶעָר צַייט וֶוען מֶען דַארְף שָׁאהִן אֲנָקְמָה . אִיז מַאכִּי נָקְמָה אַוְרוּסֵיהּ זַאתּ . וִיא זָעו זַיין רַחֲמִים אוּיהּ . וְאַזוי וִיא עוֹיךְ זָאגְט וָאוְרוּם עוֹיךְ הָאט נִיזָאגְט צו וָאם שְׁמַיִים צְוִויי מָאהל הֵיר וָאוְרט נָקְמָה אֵל נָקְמוֹת ה' אֵל נָקְמוֹת הוֹפִיעַ . אַמָּאהל אִיז דִיא נָקְמָה צו נוֹטְעֶן אוּנ אַמָּאהל אִיז דִיא נָקְמָה צום שְׁרֶעְקְטִין . דְרִיבֶּעֶר שְׁמַיִים בַּיי אִיין מָאהל נָקְמָה . פִּירְעֶר דֶעָר שֶׁם אֵל . מִדַּת הַדִּין . הֵיר נָאהּ שְׁמַיִים ה' מִדַּת רַחֲמִים . אוּנ בַּיי אִיין מָאהל נָקְמָה שְׁמַיִים נָאר דֶעָר שֵׁם אֵל . מִדַּת הַדִּין . אוּנ מִדַּת רַחֲמִים שְׁמַיִים נִיט . אַזוי וִיא עֶם שְׁמַיִים נָאם טָה נִישַׁיינְט מִיט דִיא תּוֹרָה פּוּן בַּארְג פָּארָן : עֶר אִיז נִינַאנְגען צו יִשְׁמָעֵאל עֶר זָאל נֶעמֶען דִי תּוֹרָה . טָה עֶר נִיט נִיזָאגְט . דָאם בְּרֵיינְט אֲנָקְמָה אוּיהּ יִשְׁמָעֵאל . אוּנ אַמּוֹבָה אוּיהּ יִזְדְעָן . אָפּ נִיצָאהלְט צוּא וֶועְרְן פּוּן יִשְׁמָעֵאל אַזוי וִיא עֶם שְׁמַיִים נָאט וֶועְרְט פְּרֶיעֶר אִין בַּעַם אוּיהּ יִזְדְעָן . עֶר זָאל אָן זַייא טָאהן אֲנָקְמָה מִיט דֶעם מִדַּת הַדִּין . וָאם הַייסְט אֵל נָקְמוֹת מִיט דֶעם מִדַּת הַדִּין . הֵיר וָאוְרט נָאט מִיט רַחֲמִים אוּיהּ יִזְדְעָן הִי אִיז רַחֲמִים . אֵל נָקְמוֹת הוֹפִיעַ . וַייל נָאט דֶעָר טָאנְט זַיין נָקְמָה מִיט מִדַּת הַדִּין אוּיהּ יִשְׁמָעֵאל וַייל עֶר זָאט נִיט נִיוואלְט אָן נֶעמֶען דִי תּוֹרָה וֶעָן נָאט טָה נִיטָּאהן שַׁיינְען מִיט דִי תּוֹרָה אִין פָּארָן :

מז משנה . אַז אֵייגֶעָר זָאנְט פַּאר נָאט אַזוי וִיא דַיינֶע רַחֲמָנוּת אִיז אוּיהּ אֲנַעמְט מִיט פַּייגֶעלַאהּ . אַזוי זָאל זַיין דַיינֶע רַחֲמָנוּת אוּיהּ מִיר . אָדֶער עֶר זָאנְט צְוִויי מָאל מוֹרִים מַאכְט מֶען אִים שְׁתִיק . מְדַהְמְט וֶועְרְט דֶעָר מָאנְט דַיין נָאמֶען . אָדֶער עֶר זָאנְט צְוִויי מָאל מוֹרִים מַאכְט מֶען אִים שְׁתִיק . עֶד זָאל נִיט אַזוי זָאגֶן :

נין שתי אותיות . נין שתי אותיות : כמילתים מילת גדולה היא . כמקום שנתיבה נקמה דכר גדול הוא :

פלמוד וכו' . מאיזה שמירתן עשון כמלכונים להפמיק בלשון התנוחים ולומדים כמוהו וחכמין אחה ואל קן צפור יניעו לחמיך שתשמרם בשמת הפשי

פירוש . מן הנמנם וכלב הוא לא כשאין מקיזין זה מזה
ויש לא מצויה עירוד (והוא מין נמנם) : אלא
היו . שכולן יושבים : ופתח בעירוד . מפני
כשלמות גדולות למדי במעלה כשמעורב מוכן לא
שמחה לא כעירוד קדם לא שהוא למיכ מת שמחה
ואם שמחה אם עכבי מניעה ומקנא ע' משין מפתח
עקיבין :

היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכין את ראשי בסייף א"ל והלא דברים קל וחומר מה אתה שהיית עובד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר היו חותכין את ראשך בסייף אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה . מיד נתפייס

אותו הגמון ונפתר אותו חסיד לביתו לשלום :

יד תנן רבנן מעשה בסקום אחד שהיה בו ערוד . והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא . אבר להם הראוני את חורו הלכו והראוהו חורו וחניח עקבו **על** פתחו יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתיפו והוליכו לבית המדרש אמר להם **כני** ראו שאין ערוד ממית אלא חטא ממית באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו רבי חנינא בן דוסא :

מז אמר רבי (אלעזר) [אמי] גדולה דעה שנאמרה בתחלת ברכות של הול . ואמר רבי אלעזר [אמי] גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר (ש"א ב) כי אל **דעות ה'** וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר (ישעיה כו) כי לא עם בינות הוא על

כן

וואלט געקומען צו דיר אוג וואלט דיר גינעבען שלום . וואלקסט אים צוריק גינעבען שלום . זאגט ער צום חסיד . ניין . אוג אז דוא וואלקסט אים צוריק גינעבען שלום . וואם וואלט מען דיר גימאהן . זאגט ער שר צום חסיד מען וואלט אפ געשנישטען מיין קאפ מיט אשווערד . זאגט ער חסיד צום שר איז דאך אזא וחומר . מאראך דו וואם דוא וואלסט גישטאנגען פאר אמלך וואם ער איז פלייש אוג בלוט . היינט איז ער דא אוג מארגין איז ער אין קבר . פון דעסטוועגין וואלט מען אפ געשנישטען דיין קאפ מיט אשווערד . איך וואם איך בין גישטאנען פאר נאט וואם ער איז אמלך אלע מלכים . אוג ער לעבט אייביג . איז נעווים אז איך האב ניט גיבארפט ענפערין קיין שלום . ער שר איז באלד איבער . גיבעטען גיוואירן . אוג ער חסיד איז צופרידן גינאנגען בשלום אהיים :

יד תנו רבנן . דיא רבנן האבען גילעריגט אויף איין ארט איז ניוועז אשלאנג אוג ער פלעגט הרגנן מענטשן . איז מען גיקומען צו רבי חנינא בן דוסא אוג מען האט אים ארום ער צייגט . האט רבי חנינא בן דוסא צו זייא גאנגט וויינט מיר ניין קאך . איז מען גינאנגען אוג מען האם אידם נעווינען דיא קאך וו או ער שלאנג ויצט . האט רבי חנינא גישטערט זיין פום אויף דיא קאך . איז ער שלאנג ארוים גינאנגען אוג האט אבים ניטאהן צו רבי חנינא . איז ער שלאנג גיפיינערט . האט רבי חנינא גענומען דעם שלאנג אויף זיין האקסל אוג האט אים נעפירט אן בית המדרש . האט רבי חנינא גאגט צוא די מענטשין פון בית המדרש . מיינע קינדער . זעהט אז ניט ער שלאנג הרגת דעם מענטש נאר דיא עבירות פון מענטש הרגנן דעם מענטש . אין ער צייט הט מען גאגט ווי צו דעם מענטש אז אשלאנג בגעגינט אים . אוג ווי צו דעם שלאנג ום רבי חנינא בן דוסא בגעגינט אים :

מז אמר . האט רבי אמי גאגט דעה ווייסענשאפט איז ארויסט זאך ווייל דיא ערשטע ברכה פון דיא ואתה קדוש ברכות פון שטונה עשרה . הייבט זיך אן מיט דעה . אהה חונן לאדם דעת . זאך האט רבי אמי גאגט דעה ווייסענשאפט איז ארויסט זאך ווייל ווא איז גינעבען גיוואירן דיא שמיט צווישען צווי שמות . אזוי ווא עס שמייט אין פסוק כי אל דעות ה' שמייט ער זאך צווישען צווי שמות . אל אוג ה . אוג ווער עס האט ניט קיין שכל טאר מען ניט רחמנות האבען אויף אים . אזוי ווא עס שמייט אין פסוק ויי"ל ער איז אפאלק וואפ שמייט ניט . דו יבער ווען נאט אויף אים קיין רחמנות נים האבען . נאך הט רבי אלעזר

לשבחיה דמרך לם ה לך כולי האי השתא ומה הני תלת (הגדול הגבור והנו רא) אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואהו אנשי כנסת הגדולה והקנינהו בתפלה אנן לא הוה אמרינן ואת שבחתיה כולי האי משל (מגילה כד) למלך שהיו משבחין אותו באלף אלפין דינרי כסף והיו לו אלף אלפין דינרי זהב והלא נגאי הוא לו :

יח אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דכריס י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' אטו יראה מלתא זוטרתי היא והאמר ר' חנינא משום רבי שמעון בן יוחאי אין להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר (ישעיה יג) יראת ה' היא אוצרו אין לגבי משה מילתא זוטרתי היא (דאמר רבי חנינא) משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול :

יט מיתיבי הקורא שמע וכופלה הרי זה מגונה וכו' .

א"ל רב ספא לאביי ודלמא מעיקרא לא

נית גנאנט אין די תורה אוג די אנשי כנסת הגדולה האבען דאס גישטעלט אין דאוונען . ווען נישט זיי . וואקשען מיר דיא דרייא ווערטער אויף נית גנאנט . אוג דוא האסט גילויבט נאט אזוי פיל . דאס איז גלייך ווי א מען גלויבט אמהך אז ער האט טויענד טויענד מאהל טויענד זילבערנע גילטן : אוג אין אמת האט ער טויענד מאהל טויענד נאקרענע ניקלען . איז דאך דאס נית קין לויב נאר אתה פאר העם מקך . אזוי אז דוא לויבסט נאט מיט דיא זאכען . ווהתה אוים אז מערר איז שוין ניטא קין מדות מיט וואס צו לויבען נאט . איז דאך דאס אחרפה פאר נאט : ווארום באמת קען נאר קין מענטש נית אויס רייד די לויב פון נאט :

יח אמר . האט רבי חנינא גנאנט אלא זאכען וואס עס טרעפט אויף דיא מענטשין והאם זענען אויף די ווילט איז בייי נאט אין די העכט . דאס קומט פון נאט . נאר מוא האבען פאר נאט . דם הייסט צו זיין ארעם אדער אפריק דם איז בייי דעם מענטש אין האנט . וויא ער ויל . אזוי וויא עס שטייט אין בוך אוג איצט איר יודען וואס פערלאנגט נאט פון דיר נאר די זאלסט מורא האבען פאר איהם . איז דאך די מורא פאר נאט בייי דיא יודען אין דיא העכט . וויא זייא ווילען . אוג נאט נייט נית קין מענטשין ער זאל מורא האבען פאר איהם . פרעגט דיא גמרא איז דען מורא האבען פאר נאט אקקיינג זאך . ווס משה רבינו זאגט וואס פערלאנגט נאט נאר מורא צו האבען פאר איהם . רבי חנינא הט דאך גונאגט פון רבי שמעון בן יוחאים ווענן נאט האט נית מעהר אין זייע אוצרות . נאר מען זאל מורא האבען פאר אים . אזוי ווי עס שטייט די מורא פאר נאט דאס איז דער אוצר פון נאט . ענטפערט דיא גמרא יא בייי משה רבינו איז מורא האבען פאר נאט אקקיינג זאך ווארום רבי חנינא הט גונאגט דם איז גלייך אזוי ווי א מען וואלט פון אמענטש אנרוסקע בלי . אז ער האט דיא בלי . איז בייא איהם גלייך ווי א מען וואלט פון בעט פון איהם אקקיינג בלי . אזוי בייא איהם נית . איז בייא איהם גלייך ווי א מען וואלט פון איהם ניבעטען אנרוסקע בלי . אזוי בייא משה רבינו איז מורא האבען פאר נאט גיוועז אקקיינג זאך . אוג בייא דיא יודען איז מורא האבען פאר נאט אנרוסקע זאך :

יט מיתיבי . איך ווער דיך אקשאי פרענען אז ער לייענט קריאת שמע אוג ער מאפירט

פירוש

גמ' . בשלמא כודים מודים משתקין אותו כשום דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב יזכר שמך נמי משמע על הטובה ה' לא על הרעה ותנן חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלא על כן צפור יגיעו רחמיך מאי טעמא לא . (אמר עולא) פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר כפני שמטיל קנאה בכשעה בראשית וחד אמר מפני שעושה מד ותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות . ההוא דנחית קמיה דרבה אמר אתה חמת על קן צפור הוס ורחם עלינו אמר רבה כמה ירע האי צורבא מרבנן לרצויי לטריה . א"ל אביי והא משתקין אותו תנן . ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי :

יז ההוא דנחית קמיה דרבי הנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והאמיץ והעזן האמתי והיראוי החזק והנכבד המתין לו עד דסיים . כי סיים אמר ליה סייסתינתו לשבחיה

גמרא . אַז עֵר זָאגְט צְוַוי מָאהל מוֹדִים אִיז רָעכְט וָאס מֶען זָאגְט אִיהם עֵר זָאל שְׁוַוײַגֶן . וַויִיל עֶם זָעהט אוֹיס וִויא עֵר רֵינְט צוּ צְוַוי גֶאטֶער . זָאגְט עֵר פִּירְעֵר מוֹדִים צוּ אֵיינֶער נָאט . דֶער זָאגְט עֵר מוֹדִים צוּם אַנדֶערֶן נָאט . אַז עֵר זָאגְט צוּ נָאט אוֹיף דֶין נוּטֶס וָאס דוּא טוּהסְט וְוערְט דֶער מָאנְט דֶין נָאמֶען אִיז אוֹיךְ רֶעכְט וָאס מֶען הַייסְט אִיהם שְׁוַוײַגֶן . וָאהם אוֹיס אַז גָאט טוּהט נוּטֶס דַארְף מֶען אִיהם לוֹיבֶּען . אֲבֶּער אוֹיף עְיֶעכְטֶס דַארְף מֶען אִיהם נִיט לוֹיבֶּען . אוּנ מִיר הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט אַז אַמֶעְנְטְש דַארְף לוֹיבֶּען נָאט אוֹיךְ דִיא שְׁלֶעכְטֶע אַזוֹי וִויא עֵר לוֹיבְּט אוֹיף דִי גוּטֶע . נָאר וָאס זָאל מֶען נִיט טָארֶן זָאגֶן אַזוֹי וִויא דֶין רַחֲמָנוּת אִיז אוֹיף אַגֶעְטְט מִיט פַּיינֶעכְּקִיט אַזוֹי זָאלְסְטוּ רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אוֹיף אוּנְז אוֹיךְ . עֶנְפֶּערְט דִיא נְמָרָא אִין דֶער זַאךְ קְרֵינֶען צְוַוויי אֲמוֹרָאִים אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : רַבִּי יוֹסִי בַּר אָבִין אוּנ רַבִּי יוֹסִי בַּר זְבִידָא . אַיינֶער זָאגְט דְיֶיבֶּער מָאר מֶען נִיט זָאגֶן עֵל־קֵן צְפוֹר יְגִיעוּ רַחֲמֶיךָ . וַוייל עֶם זֶעהט אוֹיס אַז נָאר אוֹיף אַקֶן צְפוֹר הָאט נָאט נִיט רַחֲמָנוּת . אָבֶּער אוֹיף אַלֶע זַאכֶן וָאס אִיז בַּשַׁאפֶּען גִיוָארֶן אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע וְעקְס מָעג הָאט נָאט נִיט רַחֲמָנוּת . וְוָעט דָאךְ זַיין אַקְנֵאפֶּר וָאם אוֹיךְ זַיי הָאט נָאט נִיט רַחֲמָנוּת . אוּנ אַיינֶער זָאגְט וַוייל עֵר זָאגְט אַז דִיא מִצְוֹת פּוּן נָאט זֶענֶען רַחֲמָנוּת . וַוייל נָאט הָט רַחֲמָנוּת אוֹיף דֶעם־קֵן צְפוֹר . דְיבֶּער הָאט עֵר גִיהַייסֶען מֶען זָאל אַוועק שִׁיקֶען דִיא מוּטֶער . אוּנ אַז מִיר וֶועלֶען טָאהן דִי מִצְוָה וְוועלֶען טִיר אוֹיךְ טָאהן רַחֲמֶת . בֶּאֱמֶת אִיז דָאס אַנְדֶערֶה פּוּן נָאט אַז מֶען טָאר נִיט נֶעמֶען דִי מוּטֶער מִיט . דִי קִינְדֶער . נָאר דִיא מוּטֶער מוּז מֶען אַוועק שִׁיקֶען . אוּנ אַז מִיר וֶועלֶען טָאהן דִי מִצְוָה אַוועק צוּ שִׁיקֶען דִי מוּטֶער . זָאלֶען מִיר גִיט טָאהן וַוייל מִיר הָאבֶּען רַחֲמָנוּת . נָאר וַוייל נָאט הַייסְט אַזוֹי . אַיינֶער אִיז נִיצָאנֶען צוּם עְמוּד דָאוונֶען פַּאר רַבָּה הָאט עֵר גָזוּאגְט פַּר נָאט דוּ הָאסְט רַחֲמָנוּת אוֹיף אַגֶעְטְט מִיט פַּיינֶעכְּקִיט הָאב רַחֲמָנוּת אוֹיף אוּנְז אוֹיךְ . הָאט רַבָּה גָזָאגְט וְוִיא גוּט וְוִיים דֶער לַמְּדָן אִיבֶּער צוּ בֶּעטֶן נָאט . הָט אַבַּיֵי גִיזָאגְט צוּ רַבָּה מִיר הָאבֶּען דָאךְ גִיעֶרוּנְט אַז אַיינֶער זָאגְט אַזוֹי הַייסְט מֶען אִיהם שְׁוַוײַגֶן . עֶנְפֶּערְט דִי גְמָרָא רַבָּה הָט אוֹיךְ נִיט גִימֵיינְט אַז דֶער לַמְּדָן הָט גוּט גִיטָאהן . נָאר עֵר הָט גִינוּאלְט פְּרוּבֶּן אַבַּיֵי . הֶערֶן צוּ עֵר וִויים דִי מִשְׁנָה מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ :

יז הַהוּא . אַיינֶער אִיז נִיצָאנֶען צוּם עְמוּד דָאוונֶען פַּאר רַבִּי חַנִינָא הָאט עֵר גָזָאגְט זָאגְט אִיז אַגְרִיסֶער אוּנ אַשְׁטַארְקֶער אוּנ אַפַּארְכְּטִיגֶער אוּנ אַמֶתֶּר אוּנ אַנְיֶעכְּטֶער וָאם אִים אִיז דָאס זַאגֶען בָּבוּרוֹ . הָאט רַבִּי חַנִינָא נִיזָאגְט בִּיז עֵר הָט אוֹיס גִיזָאגְט אַז עֵר הָאט שׁוֹין אוֹיס גִילָאזְט פּוּן נָאט צוּא וָאם בַּארְפְּסְטוּ אַזוֹי פִּיל רֵייכֶען אֲפִילוּ דִיא דָרֵי הַגְדוֹל הַגִבּוֹר וְהַנּוֹרָא . וּוּ עַן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואלְט דָאס

שאמרנו כהן גדול בסוף כל ברכה והמלך תהלת כל ברכה וסוף כל ברכה אבר רבי יצחק בר נחמני לדידי בפרשא לי מיניה דרבי יהושע בן לוי הדיוט כמו שאמרנו כהן גדול בתחלת כל ברכה המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שנא' (מלכים ו ח) ויהי ככלות שלמה להתפלל קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו (וכפיו פרושות) :

(ע"ב) **כב הנו** רבנן קידה על אפים שנאמר (מ"ב ו) והקוד בת שבע אפים (ארצה) [ארץ] כריעה על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר (בראשית כד) הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה :

(מסנה) **כג אמרן** עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו ליה מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף :

גמרא מנא הני מילי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן (אמר ריב"ל) אסמכוה אקרא בורא

גָּדוֹל הָאֲרָף זִיךְ אַיינְבַּייגִין צוּם סוֹף פּוּן יֶעדֶּר בְּרָכָה . פּוּן דִיא בְּרָכוֹת פּוּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אוּנ אַמֶּקְ הָאֲרָף זִיךְ אַיינְבַּייגִין צוּם אָנהֵייבּ פּוּן יֶעדֶּר בְּרָכָה אוּנ צוּם סוֹף פּוּן יֶעדֶּר בְּרָכָה . רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי זָאגט צוּא מִיר הָאט מֶען גִזאגט . אֲזוֹי הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גִזאגט אַפְּרָאסטָער טָענְטֶשׁ בַּייגִט זִיךְ אַיין בִּיי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אֲזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּן גָזָאגט . אַבֶּהֶן גָרָוֹל הָאָרָף זִיךְ אַיינְבַּייגִין צוּם אָנהֵייבּ פּוּן יֶעדֶּר בְּרָכָה . אַמֶּקְ אֲזוֹי וִויא עֶר בַּייגִט זִיךְ אַיין צוּם אָנהֵייבּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . הֶייבּט עֶר זִיךְ נִיט אוֹיף בִּיז צוּם סוֹף שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אֲזוֹי וִוי עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אַז שְׁלמה הָט אוֹים גִיקֶאזט וַיַּ תִּפְלָה אִיז עֶר אוֹיף גִישְׁטַאנֶען פּוּן פַּר דֶעם סוֹפֶּהָ פּוּן צוּ קְנִיעֶן אוֹיף וַיְיגֶע קְנִיא . אָבֶּער דִי נַאנְצֶע צַייט וָוס עֶר הָט כְּתִפְלֵּל גִיוֶוען אִיז עֶר גִיוֶוען אַייגנְבּוּיגִין אוֹיף וַיְיגֶע קְנִיא :

כב הָנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גִיקֶערְנְט אַז עֶם שְׁטַייט דֶער וואֲרְט קִידָה . מֵיגְט מֶען אַייגנְבּוּיגִין מִט דֶעם פָּנִים אוֹיף דִיא עֶרד אֲזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק בַּת שֶׁבַע הָאט גֶעקְנִיט מִט דֶעם פָּנִים צוּ רִי עֶרד . אז עֶם שְׁטַייט דֶער וואֲרְט כְּרִיעָה . מֵיגְט מֶען שְׁטַיין אוֹיף דִי קְנִיא . אֲזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק פּוּן צוּ קְנִיעֶן אוֹיף דִי קְנִיא . בּוּקְן זִיךְ מֵיגְט מֶען אוֹים צֵיהֶן דִיא הֶעגְט אוּנ דִיא פִּים אוֹיף דִיא עֶרד . אֲזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק וָועֶרְן מִיר הָען קוּמֶען אִיךְ אוּנ דַיין מִטֶּער אוּנ דַיינֶע בְּרִידֶער זִיךְ בּוּקְן צוּא דִיר אוֹיף דִיא עֶרד :

כג משנה אָמְרוּ . מֶען הָט גָזָאגט אוֹיף רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא עֶר פְלֶענְט בֶּענְטְשׁן פַּאר קְרַאנְקֶע אוּנ עֶר פְלֶענְט בַּאדְד זָאגְן וָועט לֶעבּן אוּנ וָועלְכֶער וָועט שְׁטַארְבּן . הָאט מֶען גָזָאגְט צוּ אִיהם פּוּן וַואנֶען וַוייסְטוּ וָוער עֶם וָועט לֶעבּן אוּנ וָוער נִיט . הָט רַבִּי חֲנִינָא גִזָאגְט צוּ וַויא גָזָאגְט אוֹיב דִי תִּפְלָה גַייט דוּרוֹס פּוּן מַיין מוֹיל לוֹיפֶענְדִיג . וָואם אִיךְ מֶרֶאכְט אִין דֶאֶרְץ צוּ בְּעֶטְן . רֶעט מַיין מוֹיל . אוּנ אִיךְ בִּין מִיךְ נִיט טוֹעֶה . וַויִים אִיךְ אַז דֶער קְרַאנְקֶער אִיז אֶן גִינוֹמֶען בִּיי נָאט שֶׁ וואֲל בִּלִי יִבּן לֶעבּן . אוּנ אוֹיב מַיין תִּפְלָה גַייט נִיט דוּרוֹס מַיין פּוּן מוֹיל . וַויִים אִיךְ אַז דֶער קְרַאנְקֶער אִיז אֶן גִינוֹמֶען בִּיי נָאט שֶׁ וואֲל בִּלִי יִבּן לֶעבּן . א וּנ מַיין מוֹיל רֶעט נִיט וָואם מַיין הָאֶרְץ מְרַאכְט . וַויִים אִיךְ אַז דֶער קְרַאנְקֶער אִיז אוֹיף גִינוֹמֶען בִּיי נָאט שֶׁ וואֲל בִּלִי יִבּן לֶעבּן :

נְמָרָא . פּוּן וָואנֶען וַוייסְטוּ מִיר אַז דָאם גָזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וועגֶן : רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא אוֹיף גוט אֶרֶעֶר אוֹיף דֶעם וואֲרְט אוּנ מִיט פְּלִיהֶן מֶען הָאט דֶער פְּסוּק זָאגְט אַז דִיא הֶייד פּוּן דִיא לֶעפְּצִין גֶייט אַרוּם גִיזוּנד אוּנ מִיט פְּלִיהֶן מֶען הָאט גִיט קִין טָעוֶות . אִיז אסימֶן אַז עֶם וָועט זַיין שָׁלוֹם :

לא כוון דעתיה אסר ליה חברותא כלפי שמיא מי איכא אי לא כוון דעתיה מעיקרא מחינן ליה בכרוספתא דנפחא עד דמכוין דעתיה :

(דף לז) כ **תנו** רבנן שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה ואלו הן שאור מלח וסרבנות .

תנו רבנן מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה לפני רבי אליעזר והיה מאריך יותר מדאי אמרו ליה תלמידיו רבינו כמה ארכן הוא זה אמר להם כלום מאריך יותר ממשה רבינו דכתיב ביה (דברים ט) את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו' . שוב מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה לפני רבי אליעזר והיה מקצר יותר מדאי אמרו ליה תלמידיו כמה קצרן הוא זה אמר להם כלום מקצר יותר ממשה רבינו דכתיב ביה (במדבר יב) אל נא רפא נא לה :

כא תנו רבנן אלו ברכות שאדם שוחה בהם באבות תחלה וסוף בהודאה תחלה וסוף ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלה כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה . אמר רבי שמעון (בן פזי) אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא הדיוט כשאמרנו

דָּעַם פָּסוּק . עֶר זָאגְט אֵיין מָאהל דָּעם פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אוּן עֶר זָאגְט בַּאלְד נָאךְ אַמָּאהל דָּעם פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . דָּאס אִיז מִיאוּס . דָּס רַב פָּפָּא גָּזָאגְט צוּא אַבַּיֵּי טָאמְער בַּייא דֶּעם עֶרְשְׁטֶען מָאהל וויא עֶר דָּס גָּזָאגְט דֶּעם פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . דָּס עֶר נִיט אִין זִינֶען הָאבֶּען וָואס עֶר רֶעט . זָאגְט עֶר נָאךְ אַמָּאהל עֶר זָאל שׁוֹין אִין זִינֶען הָאבֶּען . דָּס אַבַּיֵּי גָּזָאגְט צוּ רַב פָּפָּא זָאל מֶען רֶעדֶען צוּ נָאט אַזוֹי וִוי מֶען רֶעט צוּ אַתְבֶּר . צְוֵוי מָאהל אֵיין זָאךְ . אוֹיב עֶר הָאט נִיט אִין זִינֶען הָאבֶּען וָואס עֶר רֶעט זָאל מֶען אִים שְׁלָאגֶען מִיט אַהַאמֶער פּוּן אַשְׁמִיר אִין קָאפּ בִּיז עֶר וָועט אִין זִינֶען הָאבֶּען צוּ רֶעדֶען פַּר נָאט וִוי מֶען זָאגְט :

כ תָּנוּ רַבָּנָן . דִּיא רַבָּנָן הָאבֶּען נִיכְט גִּוואוּסְט דֶּעם סוֹד פּוּן דִּיא וואוֹרְט וָואס עֶר רֶעט . אוּן דָּס וֶועֶן דִּי דֶּרַבִּי זָאגְן וָאעֶרֶע טַיִּינ . צוּא פִּיל אִיז נִיט גוּט . אוּן אַפִּילוּ אִיז גוּט . אוּן דָּס וֶועֶן דִּי דֶּרַבִּי זָאגְן וָאעֶרֶע טַיִּינ . צוּא פִּיל וָאעֶר אִיז נִיטשְׁטוּט . וָאלְץ . צוּ פִּיל גִּיוַואלְצֶען אִיז נִיט גוּט . אוּן זִיךְ לַיידֶען בֶּעטֶען . צוּ פִּיל זִיךְ לָאזֶען בֶּעטֶען אִיז נִיט גוּט :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִּי רַבָּנָן הָאבֶּען נִיכְט גִּיוואוּסְט עֶם הָאט נִיטְמֵיר הָט גִּידָאוּוינְט אַתְּמֵיר הָט גִּידָאוּוינְט פַּאר דֶּעם עֶמוּד פַּאר רַבִּי אֶלְיֶעזֶר הָט עֶר זִיצֶּן כְּאנְג גִּידָאוּוינְט הָאבֶּען דִּיא תַּלְמִידִים גָּזָאגְט צוּא רַבִּי אֶלְיֶעזֶר גִּידָאוּוינְט הָט רַבִּי אֶלְיֶעזֶר גָּזָאגְט צוּ דִּיא תַּלְמִידִים דָּאוּוינְט עֶר דֶּען לֵיינֶגֶער וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואס עֶם שְׁטֵייט בַּייא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר הָאט גָּזָאגְט פַּאר נָאט פֶּערְצִיג טָעג אוּן פֶּערְצִיג נֶעכְט :

שׁוּב . נָאךְ הָט נִיטְרָאפֶּען אַהֲלָכְמִיד הָאט גִּידָאוּוינְט פַּר רֶעם עֶמוּד פַּאר רַבִּי אֶלְיֶעזֶר הָט עֶר זִיצֶּן קִירְץ גִּידָאוּוינְט . הָאבֶּען דִּי תַּלְמִידִים גָּזָאגְט צוּ רַבִּי אֶלְיֶעזֶר וִוי קוּרְץ עֶר דָּאוּוינְט הָט רַבִּי אֶלְיֶעזֶר גָּזָאגְט צוּא דִּיא תַּלְמִידִים דָּאוּוינְט עֶר דֶּען קִירְצֶער וויא משֶׁה רַבֵּינוּ . וָואס עֶם שְׁטֵייט בַּייא משֶׁה רַבֵּינוּ עֶר הָאט גָּזָאגְט פַּאר נָאט : נָאךְ הָט נִיטְרָאפֶּען אַהֲלָכְמִיד הָאט גִּידָאוּוינְט פַּר רֶעם עֶמוּד פַּאר רַבִּי אֶלְיֶעזֶר הָט עֶר זִיצֶּן קִירְץ גִּידָאוּוינְט . הָאבֶּען דִּי תַּלְמִידִים גָּזָאגְט צוּ רַבִּי אֶלְיֶעזֶר וִוי קוּרְץ עֶר דָּאוּוינְט הָט רַבִּי אֶלְיֶעזֶר גָּזָאגְט צוּ דִּיא תַּלְמִידִים דָּאוּוינְט עֶר דֶּען קִירְצֶער וויא משֶׁה רַבֵּינוּ . וָואס עֶם שְׁטֵייט בַּייא משֶׁה רַבֵּינוּ עֶר הָאט גָּזָאגְט פַּאר נָאט : בֶּעט זִיךְ הַיֵּיל אִיר :

כא תָּנוּ רַבָּנָן . דִּי רַבָּנָן הָאבֶּען נִיכְט גִּוואוּסְט אַמֶּעְנְטֶש בַּאךְ זִיךְ אַיינְבִּיינְן בַּייא דֶּעם אַנְהֵייבּ עֶרְשְׁטֶע בְּרָכָה פּוּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה . אוּן בַּייא דֶּעם סוֹף עֶרְשְׁטֶע בְּרָכָה . בַּייא מֶען צְבָרְהָם אוּן בַּיי דֶּעם אַנְהֵייבּ מוֹדִים . מוֹדִים אַנַחְנוּ לָךְ . אוּן בַּיי דֶּעם סוֹף מוֹדִים . הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת . אוּן אוֹיב עֶר וויל זִיךְ אַיינְבִּיינְן צוּא עֶרְשְׁטֶע בְּרָכָה וָועֶן עֶר קָאזְט דִּיא אוּיס אוּן וָועֶן עֶר הַיינְבִּט זִי אָן . לֶערְנְט מֶען אִיהם עֶר זָאל זִיךְ נִיט אַיינְבִּיינְן :

אָמַר . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי זָאגְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גָּזָאגְט פּוּן בַּר קַפָּרָא וָועֶנְן אַפְּרָאמְטֶעד מְעַנְטֶש בֵּייגְט זִיךְ אַיין בַּיי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַזוֹי וויא טִיר הָאבֶּען גָּזָאגְט . אַכְּהֵן

דוכה כשר לפני המלך:

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים אין עומדין שנאמר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו במקום שבע"ת עומדין אין צדיקים גמורין שנאמר (שם כו) שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב. ואידך מאי רחוק רחוק מעבירה מעיקרא קרוב קרוב לעבירה מעיקרא ונתרחק מכנה השתא. וא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא ליומות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה ליומות המשיח אלא שעבוד גליות בלבד שנאמר (דברים טו) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו להלמיד חכם ולעושה פרקמטיא להלמיד חכם ולמהגה להלמיר הכם מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך מאי עין לא ראתה אמר

כשר לפני המלך. שהוא נראה לפניו ע"כ: עין נתנבאו. כתובות וכתמות: עין לא ראתה. לא נתנוה ולא נגלית כשם שהיא: לזולתך.

פֿיר מאהל. פון דעמטוועגין האט ער אויס גיוועקט צייטען צו דערין פאר דעם מבוי. אזוי איז פר מיר אויך דא אויס גיוועקט צייטען ווען מיין תפלה ואל אריין גיין פר נאט:

אמר. רבי חייא בר אבא הט גואגט רבי יוחנן הט גואגט אל כל הנביאים אוג נחמות וום די ביאים האבען גואגט. האבען זיי דס נאר גואגט פר בעלי תשובה. אבער אסתה צדיקים וואס האבען קיין מאהר ניט געזונדיגט ויערע טובות וום נאט ווערט מיט זיי טאהן הט די אויג פון קיין בריא ניט גיזעהן. נאר נאט אליין ויים דעם שכר וואס ער ווערט זיי געבען. אוג רבי יוחנן קריגט אויך רבי אבהו וואורום רבי אבהו הט גואגט וואו בעלי תשובה שטייען קיין אסה צדיקים ניט שטייען וואורום עם שטייט אין פסוק עם ווערט זיין שלום צו דעם וום איז גיוועזן ויים פון נאט אוג הט תשובה גיטאהן ער אל נאגט וערין. אוג עם ווערט זיין שלום צוא דעם וואס ער איז פון אייביג גיוועזן נאגט צו נאט. פריער ווערט זיין שלום צו דעם וואס איז גיוועזן ויים איג איז גיוואדין נאגט דער נאך ווערט זיין שלום צו דעם וואס איז נאגט פון אייביג צו נאט. זעהן מיר פון דעם פסוק אז אבעל תשובה איז גרעסער ווי צדיק. פרעגט די גמרא אוג דער אנדערער. רבי יוחנן וום ער זאגט אז צדיק איז גרעסער ווי אבעל תשובה. ואם זאגט ער צו דעם פסוק. ענפערט די גמרא וום מיינט מען וויט ער איז ווייט פון עבירות פון אנהייב. ער הט קיין מאהר ניט ניטאן קיין עבירה. נאגט מיינט מען ער איז גיוועזן נאגט צו עבירות פון אנהייב איצט איז ער דער וויטערט גיוואדין פון די עבירות ער האט תשובה גיטאהן. זעהן מיר פון דעם פסוק אז צדיק איז גרעסער ויא אבעל תשובה. נאך הט גואגט רבי חייא בר אבא פון רבי יוחנן ווענט קומט. אבער ואם ער זאגט אז צדיקים האבען נאר גואגט טובות אוג נחמות ואם עם ווערט זיין וען משיח ווערט קומען. אבער ואם עם ווערט זיין אויך עולם הבא דאם הט די אויג פון קיין בריא ניט גיזעהן. נאר נאט אליין ויים וום עם ווערט זיין. אוג רבי יוחנן קריגט אויך שמואל ואורום שמואל הט גואגט פון די איצטיגע צייט ביז ריא ציט וום משיח קומען ווערט איז נאר אאוגסער שייד אחיזקו. הייבט ענפען מיר אין גלות. אוג אז משיח ווערט קומען ווערן מיר ניט זיין אין גלות. אוג אין אלע אנדערע ואבען ווערט זיין ריא ציט וום משיח ווערט קומען בגייך מיט ריא איצטיגע צייט. אזוי ויא עם שטייט אין פסוק עם ווערט ניט פעלען קיין אריעם מאן אויך ריא ווערט. אוג די ויא אלע טובות ואם ריא נביאים האבען גיוועהן אויך יודען. דאם איז נאר אויך עולם הבא:

ואמר. נאך הט רבי חייא בר אבא גואגט פון רבי יוחנן ווענין ריא טובות אוג נחמות וום די גביאים האבען גואגט. דאם איז נאר פר די מענטשין וום גיבען זיי ויערע טעטיגע פאר וייבער צו תלמידי חכמים. אוג פר די מענטשין ואם מאבען אהאנדיג פר אתלמיד חכם. אוג

(ישעיה נז) בורא ניב שפתים שלום שלום . ת"ר מעשה והלה בנו של רבן גמליאל ושגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש רחמים עליו כיון שראה אותם עלה לעליה וביקש רחמים עליו בירידתו אמר להם לכו שכבר חלצתו חמה . אמרו ליה וכי נביא אתה אמר להם לא נביא אני ולא בן נביא אני אלא כך מקובלני (מבית אבי אבא) אם שנורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף . כתבו וכוונו אותה שעה וכשבאו אצל רבן גמליאל אמר להם העבודה לא חסרתם ולא הותרתם באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות . ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי אמר ליה חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחיה . אמר ר"ב אלמלי הניח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום לא השגיח עליו אמרה ליה אשתו וכי הוא גדול ממך א"ל לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה

תָּנוּ רַבָּנָן . דִּיא רַבָּנָן הָאִבָּעֶן גִּיהָרוּנְט עֶם הָט גִּיטְרָאפֶּען דָּער זוהן פּוּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִיז קְרַאנְק גִּיוְוארֶן הָאט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גֶּעשִׁיקְט צְוְוִיי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צוּ רַבִּי חַנִינָא בֶּן דּוֹסָא עֶר זָאל סְתַּפֵּל זַיִן פַּאר אֵיהֶם . וְוִיא רַבִּי חַנִינָא הָאט גִּיזֶעהֶן זַיִיא גֶּיעֶן צוּ אֵיהֶם אִיז עֶר אַרוֹיף גִּינַאנְגֶען אוֹיף דָּעם בּוֹידִים עֲלִיָּה צוּ טָאהֶן פַּאר דָּעם קְרַאנְקֶען . אַז רַבִּי חַנִינָא אִיז אַרָאפּ גִּינַאנְגֶען פּוּן בּוֹידִים . הָט עֶר גָּאנְט צוּ דִּיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים גֶּיים אֲהֵיים דִּיא הַיִּיז אִיז שׁוֹין אָפּ גִּיטְאהֶן גִּיוְוארֶן פּוּן דָּעם קְרַאנְקֶען . הָאבֶּען דִּיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים גָּאנְט צוּ רַבִּי חַנִינָא בִּיכְטִי דָּען אַנְבִּיא הָאט רַבִּי חַנִינָא צוּ זַיי גָּאנְט אִיךְ בִּין נִיט קֵין נָבִיא אוּנ נִיט קֵין בֶּן נָבִיא אֶלָּא נָאר אַזוֹי אִיז בַּיי מִיר אָן גִּינוּמֶען . אוֹיב דִּיא תְּפִלָּה גֶּיט אַרוֹיס פּוּן מַיין מוֹיל לוֹיפֶּענְדִיג . וָאם אִיךְ טְרַאכְט אֵין הָאֶרְץ צוּ בֶּעטֶן . דָּעט מַיין מוֹיל . אוּנ אִיךְ בִּין טִיף נִיט טוֹעֶה . וַוייס אִיךְ אַז דָּער קְרַאנְקֶער אִיז אָן גִּינוּמֶען בַּיי נָאט עֶר זָאל בְּרַיבֶּען לֶעבֶּן . אוּנ אוֹיב מַיין תְּפִלָּה גֶּיט נִיט אַרוֹיס רֵיין פּוּן מוֹיל . נָאר אִיךְ בִּין טִיף טוֹעֶה . אוּנ מַיין מוֹיל רֶעט נִיט וָום מַיין הָאֶרְץ טְרַאכְט . וַוייס אִיךְ אַז דָּער קְרַאנְקֶער אִיז אַוֶּועק גִּינוּמֶען פּוּן דִי וֶועלְט . אוּנ עֶר וֶועט נִיט לֶעבֶּן . הָאבֶּען דִּיא זַיי גִּיכְטִיט אוֹיף גֶּעשְׁרִיבֶּען דִי צַייט וָען רַבִּי חַנִינָא הָט זַיי גָּאנְט אַז דִּיא הַיִּיז אִיז אָפּ גִּיטָאהֶן גִּיוְוארֶן פּוּן דָּעם קְרַאנְקֶען . אַז זַיי זָענֶען גִּיקוּמֶען צוּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוּנ הָאבֶּען אִיהם דָּער צַיילְט אַז רַבִּי חַנִינָא הָט גָּאנְט דִי צַייט אִיז אָפּ גִּיטָאהֶן גִּיוְוארֶן . צוּא עֶם אִיז אֶמֶת אַזוֹי . הָט רַבָּן גַּמְלִיאֵל גָּאנְט צוּ דִּיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אִיךְ שְׁוֹוער אִיר הָאט נִיט גָּאנְט וַוייסְגֶעֶר אוּנ נִיט טָעהֶר . דִּיא שָׁעָה וָואם רַבִּי חַנִינָא הָט אַייךְ גָּאנְט אִיז אָפּ גִּיטָאהֶן גִּיוְוארֶן דִּיא הַיִּיז פּוּן קְרַאנְקֶען . אוּנ עֶר הָט גִּיבֶּעטֶן וַואסָּער צוּם טְרִינְקֶען . נָאךְ הָאט גִּיטְרָאפֶּען בֵּיא רַבִּי חַנִינָא בֶּן דּוֹסָא עֶר אִיז גִּינַאנְגֶען לֶערְנֶען תּוֹרָה בֵּיי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אוּנ דָּער זוהן פּוּן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אִיז קְרַאנְק גִּיוְוארֶן . הָט רַבָּן יוֹחָנָן גָּאנְט צוּ רַבִּי חַנִינָא מַיין זוהן בֶּעט בַּיי נָאט אַז מַיין זוהן זָאל לֶעבֶּן . הָאט רַבִּי חַנִינָא אַרָאפּ גִּיבּוֹינֶען זַיין קָאפּ בִּיז צְוִוישֶׁען דִי קְנִיא אוּנ הָט גִּיבֶּעטֶן בַּיי נָאט . אוּנ דָּער זוהן פּוּן רַבָּן יוֹחָנָן אִיז נֶעבְּלִיבֶּען לֶעבֶּן . הָט רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי גָּאנְט וָען בֶּן זַכַּאי נָאוֹף וִיךְ הָט עֶר גִּיסְיינְט וָואלְט גִּיהַאלְטֶן אַיינִיבּוֹינֶען דָּעם קָאפּ בִּיז צְוִוישֶׁען דִי קְנִיא אֲפִילּוּ אַנַאנְצֶען טָאג . וָואלְט מֶען אוֹיךְ גִּיט גִּיקְנִקְט אוֹיף אֵיהֶם . מֶען זָאל אָן נֶעמֶען זַיין תְּפִלָּה . הָט דָּם וַוייב פּוּן רַבָּן יוֹחָנָן גָּאנְט צוּ רַבָּן יוֹחָנָן אִז רַבִּי חַנִינָא אַנַאנְסֶעֶרֶשׁ צַרִיךְ וַוי דוּא הָט רַבִּי יוֹחָנָן צוּ אִיר גָּאנְט . נֵיין . עֶר אִיז קְרֶענֶער פַּר מִיר . נָאר רַבִּי חַנִינָא אִיז נָעֶרֶיךְ וִויא אִקְנִקְט בַּיי אֶמֶתְּ . וָואם עֶר גֵּייט אַרַיין צוּם מֶלֶךְ וֶוען עֶר וַוייל . אוּנ עֶר הָאלְף נִיט פַּרְעֶגֶן וֶוען דִי צַייט אִיז אַרַיין צוּ גֵּיין . אַזוֹי אִיז פַּאר רַבִּי חַנִינָא הָאפֶּען דִיא טוֹיערִין פּוּן הֵיכָל תְּפִלָּה צוּא טָאהֶן וֶוען עֶר וַוייל . אוּנ אִיךְ בִּין אַזוֹי וִויא אַשֶׁר בַּיי אֶמֶתְּ . עֶר אִיז נֶרֶעסֶער פּוּן דָּעם קְנִעכְט

הלולים לה' כלמד שמעונין ברכה לפניהם ולאחריהם (בפרק תומרים פלוגים . ויש אל קרקע נמקדש: אלא על היין . כמנחכין נכבי מזנח) : מבאן אמר רבי עקיבא אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך :

ב אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר (תהלים ס) החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם משמח אלהים במה משמח כבאן שאין אומרים שירה אלא על היין :

ג תנו רבנן אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל כאי הקנתיה ילך אצל תלמיד חכם תלמיד חכם מאי עביד ליה הא עבד לאיסוריה אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה . אמר ר ב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי שמים שנאמר (תהלים כד) לה' הארץ ומלואה . רבי לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב (שם קטו) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ל"ק כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה

אין יְרוּשָׁלַיִם זֶעגען זייא הַייליג אוּן מען לויבט צוּ גאָט צוויי מאהל אויף די פּירות . לֶעריגס אוּנז דער פּסוק אז מען דאַרף מאכען אַבּרכה אייבער מען עסט די פּרות . אוּן מען דארף מאכען אַ ברכה נאָך ווי מען האט שוין די פּירות אויף נייעמען . פּן דאַנען האט רבי עקיבא גענומען מסענטש מאר ניט נעמען אין מויל־קין־עמן אוּן־קין יְיִינקען סיידין ער זאל פריער מאכן אַבּרכה :

ב רבי שמואל בר נחמני הט גזאגט פון רבי יונתן ווען מען וויל אַ מיד אז די ליים אין בית המקדש האבען ניט גזאגט־קין שירה אויף דעם קרבן נאר ווען מען הט ניגאסען דיא ווין אויף דעם מזבח . ווארום עס שטייט אין פסוק . דער ווייַנשטאק גאט האב איך נעמען מיטען והאב איך דען אויף ניהערט צוא נעבין) מין ווין ואס ער דער פרייט גאט אוּן מענטשין. אויב מענטשין דער פרייט דער ווין . איז ריכטיג . ער פרינקט אוּן ווערט פרייליכה . אבער מיט ואס דער פרייט שר ווין צו גאט : פון דאנען ווייסען מיר אז דיא ליים אין בית המקדש האבען ניט גזאגט־קין שירה אויף דעם קרבן נאר ווען מען הט ניגאסען די ווין אויף דעם מזבח :

ג תנו רבנן . די רבנן האבען גיערזגט אמענטש מאר ניט הנאה האבען פון די ועלט אן אברכה : אוּן דער ואס הט הנאה פון די ועלט אן אברכה . איז גלייך ווי ער ואלט הנאה גיהאט פון דיא הייליגע זאכען ואס אין בית המקדש . ואס טען דארף ברייגגען דארויף אקרבן מעילה . ואס זאל דער מענטש מאהן . ער זאל ניין צוא זאכען . ואס ועט איהם דער למדן טאהן . ער האט דאף שוין ניטאהן די עבירה . ער הט דאף שוין גיגעסען אן אברכה . נאר זאגט דבא אזוי מיינט פרישר אייבער ער עסט זאל ער גיין צו זאכען ועט ער איהם לערנען די ברכות זאל ניט קומען הנאה אן אברכה . ער זאל ניט פעלשין אן נאט . רב יהודה הט גזאגט פון שמואל ועגן ועד עס הט הנאה פון די ועלט אן אברכה איז גלייך ווי ער ואלט הנאה גיהאט פון די זאכען ום ועגן גיהייליגט גיוואירן צו נאט . וארום עס שטייט אין פסוק די ערד אוּ אלץ ואס אויף איר איז לה ניהער צו נאט . רבי לוי הט גיפרעגט אין איין פסוק שטייט די ערד אוּ אלץ ום אויף איהר איז לה ניהער צו נאט . אוּ אין איין פסוק שטייט דיא היממלען ניהערין צו נאט . אוּ דיא ערד הט ער גיגעבין צו דיא מענטשין. ענפערט דיא גמרא עס איז ניט קין קשיא. דער פסוק ואס אין איהם שטייט אז דיא ערד אוּ אלץ ואס אויף איר איז לה ניהער צו נאט . שמועסט אייבער מען מאכט אבּרכה . ניהער אלץ צו נאט . אוּ דער פסוק ואס אין איהם שטייט אז נאט הט ניגעבען די ערד צו מענטשין . שמועסט דער נאך ווייא מען הט שוין גימאכט אברכה . מעג דער מענש פון אלץ הנאה האבען . רבי הנינא בר

פירוש המלך כל ימיו אם כשניכס דניים לדיק פשיקנא ס"ל : פשוטה . פשוטים ד' פשיטין לכו שאין מסתכל כנגד הפתים ולכו נכנע : דמלא כרקפא , נכקעה שכשהוא במקום לניעות תלה עליו לישת המלך ולכו נכנע עד כאן : קדש הלוים . נמצא רבעי כיוצ ומשמע ב' כלוים טעון כהילולו כשתהללו כשם ככתים שכתוב מותר כהילולו :

(תענית כה) אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית . (ר"ל) [רבי שמואל בר נחמני] אמר זו עדן שלא ראתה עין מעולם . וא"ת אדם היכן היה דר . בגן ושמא תאמר גן זה ערן תלכוד לומר (כראשית ג) ונהר יוצא מערן להשקות את הגן גן לחוד וערן לחוד :

כד אמר רבי (הנינא) [חייא בר אבא אמר רבי יוחנן] אל יתפלל אדם אלא בבית שיש בה חלונות שנאמר (דניאל ו) וכוין פתיחן ליה בעליתיה נגד ירושלם אמר רבי יעקב (בר אידי) אמר רבי (יוחנן) [חסדא] כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שכן מנה לן ממשה רבינו שנאמר (במדבר יב) אל נא רפא נא לה ולא קא מדכר שכה דמרים אמר רב כהנא חציף עלי מאן ז מצלי בבקתא ואמר רב כהנא חציף עלי מאן דמפרש חטאה שנאמר (תהלים נ) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה :

כיצד מברכין פרק ששי

(קף לה) **א כיצד** מברכין על הפירות וכו' . מנא הני מילי דתנו רבנן (ויקרא יט) קדש הלולים

פַּאר דָּיא מֶעֲנטְשֶׁן וָם גִיבֶּען פּוּן זַייֶער פַּאר מֶעגִין צוּא אַתַּלְמִיד חָכָם עֶר זָאל דֶער פּוּן הַנָּאָה הָאבֶּען. אָבֶּער דָעם שָׁכֵר וָואס דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אַלֵיין וֶועלֶען הָאבֶּען. דָאס הָאט דִיא ס"ו ג
פּוּן קַיין נָבִיא נִיט גֶיוֶוען . נָאר נָאט אַלֵיין וֶויס וָואס עֶר וֶועט זַייא גָעבֶּן . וָום הָט קַיין אוֹיג גִיט גִיזֶוען. הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גִזָאגְט דָאס מֵיינְט סָען דִיא וַויין וָאס זָאל זֶיא גָעבֶּן אִין דִיא וַויטֶערְדִיגִין פּוּן דֶער צַייט וָום דִי וֶועלְט אִיז בַּשְׁאפֶען גִיוֶוארֶין . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאגְט דָם מֵיינְט סָען דֶעם עֶדֶן אוֹיג פּוּן קַיין מֶעֲנטְשׁ אִין דִיא וֶועלְט הָט נָאךְ גִיט גִיזֶוען דֶעם עֶדֶן . וֶועֶסְטוּ וָועלֶין פָּרֶעגֶין וָואו הָאט אָדָם הָרִאשׁוֹן גִיוואוהְנְט. אִין גָארְטֶן . טָאמֶער וֶועסְטוּ זָאגֶן גַן אִיז דָאס וֶועלְבִּיגֶע וָואס עֶדֶן . זָאגְט דֶער פְּסוּק אַמֵיךְ גֶייט אַרוֹיס פּוּן עֶדֶן אֶן צוּ טרֵינְקֶען דָעם גָארְטֶן . דֶער גַן אִיז אַבֶּזוּנדֶער אֶרְט אוּנ דֶער עֶדֶן אִיז אַבֶּזוּנדֶער אֶרְט .
רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא זָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועלֶען אַמֵיטֶשׁ זָאל אַנדֶערְש נִיט דָאוונֶען נָאר אִין אַשְׁטוּב טִיט פֶּענְסְטֶער . אָזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דָּנִיֵּאל הָט גִידָאוונְט אִין אַשְׁטוּבֶּערְשְׁטֶע שְׁטוּב . אוּנ דִי פֶּענְסְטֶער זֶענֶען גִיזֶען הָאפֶּען גֶענֶען יְרוּשָׁלַיִם :
רַבִּי יַעֲקֹב הָט גִזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועלֶען אַז אִיינֶער בֶּעט בַּיי נָאט פַּר זַיין חֲבֵר דַארְף עֶר גִיט דֶער מְאֲנֶען זַיין חֲבֵרִים נָאכֶּען . פּוּן וָואנֶען וַויסֶען מִיר דָאס פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ : וְאֵרוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק נָאט אִיךְ בֶּעט דִיךְ דוּ זָאלְסְט אִיר הֵייקֶען . אוּנ עֶר הָט נִיט דֶער מְאנְט דֶעם נָאמֶען פּוּן מִרְיָם . הָט רַב כַּהֲנָא גִזָאגְט דָאס וָואס דָאוונְט אוֹיף דֶעם מִיטֶען פֶּעלֶר הֵיסְט עֶר בַּיי מִיר אַחְצוּף אַצוּת פָּנִים . נָאךְ הָט רַב כַּהֲנָא גִזָאגְט דֶער וָואס עֶרְט אַרוֹיס זַייֶנֶע חֲטָאִים . וָוען עֶר זָאגְט וִידוּי . הֵיסְט עֶר מִיר אַחְצוּף אַצוּת פָּנִים . וְאֵרוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וְאַהֲל צוּ דֶעם וָום מֶען אִיז אִים מוֹחֵל זַייֶנֶע עֲבֵירוֹת . אוּנ דִי עֲבֵירוֹת זֶענֶען גִיבֶּען צוּ גִיבֶּעקְט קֵיינֶער וַויֶיס גִיט פּוּן זַיי . עֶר רֶעט זַייא נִיט אַרוֹיס :

פרק ששי

א כֵּיצַד מְבָרְכִין . וִוי מַאכְט מֶען אַבֶּרְכָה אוֹיף פֵּירוֹת . פֶּרֶענְט דִי נְמָרָא פּוּן וָואנֶען וַויסֶען מִיר אַז מֶען דַארְף מאכֶּען אַבֶּרְכָה אוֹיף פֵּירוֹת ואוּנ אוֹיף אַלֶע אַנדֶערֶע עֶסֶן אוּנ מֶרֵינְקֶען וְאֵרוּם דַיא רַבָּנָן הָאבֶּען גֵיכֶּעדוּנְט . עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִי פֵּירוֹת וָואס וְאקְסְט אוֹיף אֵבוֹים דָעם פֶּערְטֶן יָאהר וַויא הָט אִיהם גִיכְּלַאנְצְט . דַארְף מֶען זַיי בְּרֵייגֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם . אוּנ

ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים שנאמר (ישעיה כה)

כניות כוכך ליכטל מדכרי תורה : ספסר . נפוחים ספסר כדכיך : ניומי ניסן . ימי הקציר : ניחתי תכרי . דניכך הגשמים והכריכה : דרך מרקמתן .

ועמדו זרים ורעו צאנכם ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן שנאמר ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם שנאמר (דניאל כג) ועבדת את אויביך , אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם והרבה עשו כר"ש בן יוחאי ולא עלתה בידם אמר להו רבא לרבנן במטותא (בעינא) מיניכו דלא תיתו קמאי לא ביוטי דניכו ולא ביוסי דתשרי (ואף לבי רב לא תיתו) כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולה שתא . אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום ר"י בר אלעאי בא וראה מה בין דורות ראשונים לדורות אחרונים דורות ראשונים שעשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זה וזה נתקיים בידם . דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זה וזה לא נתקיים בידם . ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה בר אלעאי בא וראה מה בין דורות האחרונים לדורות הראשונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי להיבין במעשר דורות אחרונים מכניסין פירותיהן דרך

וועט זיין מיט דיא תורה : ווען וועט ער לערנען . נאר ווען די יחרן טוהן רעם ווילן פון נאט ווערט זייער ארבעט גיטאהן דורך אנדערע מענטשען אזוי וויא עם שטייט אין פסוק עם פרעמדע וועלכן שטיין פרעמדע אוג ווועלן פיטערן אייערע שעפסן . אוג ווען דיא יחרן טוהן גיט רעם ווילן פון נאט וועט זייער ארבעט גיטאהן דורך זיי אליין . אזוי וויא עם שטייט אין פסוק דו צייכן וועסט אינואכלען דייגע קארן . אוג נאך גיט רעם אליין זיין וועט דיא שטארק וויל ווייא לערנען גיט . נאר פרעמדע ארבעט וועט גיטאהן ווערין דורך זיי . די יחרן ווען נאך כוזען מאהן פרעמדע ארבעט אוף . אזוי וויא עם שטייט אין פסוק דוא ווועסט דינען דייגע פיינט . טא אבער נואנט פיל מענטשען האבען גיטאהן וויא רבי שמעאל ב אוג האבען גוט אוים גענירט אוג פיל מענטשען האבען גיטאהן וויא רבי שמעון בן יוחאי אוג האבען גיט וואלט גיטענט אוים פירען . רבא טא גואנט צו די רבנן צו זיינע תלמידים אוף בעט פון אייך איר זאלט גיט קומען פר מיר צום לערנען גיט אין חורש ניסן . ווייל מען שנידט דיא תבואה : אוג גיט אין חורש תשרי . ווייל מען טרעט די ויינטרויבען אוג די איבבירטען . איר זאלט אייך אין דיא צוויי חדשים אנבריימען שפייז אוף אנאנץ ואהר . איר זאלט גיט זיין פאר מאהן אין איירע שפייזגנג דעם נאנצען ואהר . איר זאלט קענען זיין רוהיג אנאנץ ואהר צום לערנן . נרבה בר בר הנה טא גואנט . רבי יוחנן הטג נואנט פון רבי יהודה בר אלעאים ווענין קום זעה דעם חילוק צווישען אונטערשייד פון די ערשטע דורות צו די שפעטערע דורות . די ערשטע דורות ואם דאם לערנען איז בייז זיי ניווען טרעסטע . דיא מערסטע צייט פון טאג האבען ווייא ניצרוגט אוג זייער ארבעט איז נאר ניווען טרעפענדיג . אבייסול האבען זיי ניאדבעט אסאכה אדע־ ניהאנדילט . האבען זיי גיהאט בייגע ואכען . תורה אוג פרנסה . די שפעטערדיגע דורות וום די ארבעט אדער דער האנדיל איז בייזיי דער עיקר . די מערסטע צייט פון טאג ארבעטען זיי אסלאכה אדער זיי האנדלען , אוג זייער לערנען איז נאר טרעפענדיג . אבייסי לערנען זיי אוך האבען זיי בייגע ואכען גיט . גיט קיין תורה אוג גיט קיין פרנסה . נאך האט רבה בר בר חנה גואנט רבי יוחנן זאגט פון רבי יהודה בר אלעאים ווענין . קום זעה דעם חילוק נרעם אונטערשייד וום עם איז צוויישען די שפעטערדיגע דורות צוא די ערשטע דורות . די ערשטע דורות פלענין ארויס ברייגגען זייערע פירות פון פערד דורך דעם טויער פון הויף אדער דורך דיא טיר פון שטוב מען זאל גיט טארין עסען דיא פירות בייו מען וועט גענין פון זיי מעשר . אבער דיא שפעטערדיגע דורות ברייגגען ארויס זייערע פירות אין שטוב דורך דעם דאך : נייא

ברכה . (ע"כ) אמר רבי חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גוזל להקדוש ברוך הוא ובנסת ישראל שנאמר (משלי כ) גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית . אביו זה הקדוש ברוך הוא שנאמר (דברים לב) הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר (משלי ו) ואל תמוש תורת אמך . מאי חבר הוא לאיש משחית אמר רבי חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים :

(ע"כ) ד' רבי חנינא בר פפא רמי כתיב (בראשית ג) (לבן אשובב) ולקחתי דגני בעתו וכתיב (דברים יט) ואספת דגנך (ותירושך ויצהרך) לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום . תנו רבנן ואספת דגנך וגו' מה תלמוד לומר לפי שנאמר (יהושע ו) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך נהוג בהם מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל רבי שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת הרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה

ורש

פָּפָּא הָט גָּאנְט דָּעָר וָואס הָט הָאנָאה פּון דִּי וֶועלְט אָן אַפְּרָכָה אִיז גְּרַייךְ וויא עָר הָאלְט גִּיבְּרָכְט צַיי נָאט דִּי בְּרָכָה. אוּנ בַּיי דִּיא יוּדְען נַזָּתָ עָר . נָאט וֶועט ניט גֶּעבְּן זַיין גֶּעבְּרָכָה אוֹיף דִּיא פַּעְרְדָּעָר : וָוארוּם עָס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַז עָר נַזָּתָ בַּיי זַיין פָּאטֶּער אוּנ סוּטֶּער אוּנ עָר זָאגְט דָּס אִיז ניט קַיין עֲבֵירָה אִיז עָר אַחֲבֵר צוּ דָעם וָואס הָט פַּר דָארְבָּען אַלֶע יוּדְען. זַיין פָּאטֶּער מֵיינְט מָען נָאט אַזוי וויא עָס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עָר אִיז דַיין פָּאטֶּער וָאס הָאט דִיךְ גִיקוֹיפְט . מֵיינְט מָען עָר הָאט גִּינוֹמֶּען בַּיי נָאט דִי בְּרָכָה. דִי טוּטֶּער מֵיינְט מָען אַלֶע יוּדְען אַזוי וויא עָס שְׁטֵייט דוּא זָאלְסְט ניט פַּר דָאזִין דִיא לֶערְנוּנְג פּון דַיין מוּטֶּער . דָאס מֵיינְט מָען דִיא תּוֹרָה וָואס דִיא יוּדְען הָאבְּן גִילֶערְנוּנְט פּון נָאט וָואס דּוּרְךְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאלְען זַיי ניט פַּאר לָאזְען . אוּנ עָר נַזָּתָ אַלֶע יוּדְען נָאט וֶועט ניט גֶּעבְּן דִיא בְּרָכָה אוֹיף דִיא פֶּעְרְדָּעָר . וָואס מֵיינְט מָען עָר אִיז אַחֲבֵר צוּ דָעם מֶענְטש וָום הָט פַּר דָארְבָּען אַלֶע יוּדְען הָט רַבִּי חַנִינָא בַּר פָּפָּא גָּאנְט עָר אִיז אַחֲבֵר צוּ יָרְבְּעָם בֶּן נְבָט וָאס עָר הָאט פַּאר דָארְבָּען דִי יוּדְען צוּ נָאט . עָר פַּאר דַארְבְּט אוֹיךְ אַלֶע יוּדְען . מֶענְטשְׁען וָועלֶען עָר מַאכְט ניט קַיין בְּרָכָה . וֶועלְען זֵי אוֹיךְ ניט מַאכְּען קַיין בְּרָכָה . רַבִּי חַנִינָא בַּר פָּפָּא הָט גִּיפְּרָעגְט אִין פָּסוּק שְׁטֵייט נָאט זָאגְט אוֹיךְ וויא צוּ נֶעמֶען מֵיינֶע קְאַרְץ אִין דֶער צַייט וֶען וֶיא וֶועלֶן פֶּערְטִיג וֶועְרְען . אוּנ אִין אַיין פָּסוּק שְׁטֵייט נָאט זָאגְט צוּא דִיא יוּדְען דוּא וֶועְסְט זַיין וַאמֶלְען דַיינֶע קְאַרְץ . עַנְפָּערְט דִי נְמָרָא עָס אִיז ניט קַיין קְשָׁיָא וֶען דִיא יוּדְען טוּהֶען דָעם וֶיילֶען פּון נָאט . זָאגְט נָאט דוּא וֶועְסְט אַיין זַאמֶלְען דַיינֶע קְאַרְץ . אוּנ וֶען דִיא יוּדְען טוּהֶען ניט דָעם וֶיילֶען פּון נָאט . זָאגְט נָאט אוֹיךְ וֶועל צוּ נֶעמֶען מֵיינֶע קְאַרְץ . דִי בַּבָּנָן הָאבְּן גִילֶערְנוּנְט עָס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דוּ וֶועְסְט אַיינַאמֶלְען דַיינֶע קְאַרְץ וָאס דֶערְנוּנְט אוּנְז דָער פָּסוּק . וַייל עָס שְׁטֵייט דִיא תּוֹרָה זָאל ניט אָפּ גִיטָאהן וֶועְרְן פּון דַיין מוּיל וָאזְט אוֹיךְ זֶועְרְן מֵיינֶען דִיא בֵּייד זָאלְען זַיין אַזוי וויא זֵיענֶען גֶעשְׁרִיבְּען . מֶען טָאר ניט טָאהן קַיין זַאךְ נָאר לֶערְנֶען . לֶערְנוּנְט אוּנְז דָער פָּסוּק דוּא זָאלְסְט אַיינַאמֶלְען דַיינֶע קְאַרְץ . מִיט דֶעם לֶערְנֶען זָאלְסְט הַאנְדֶלֶען אַדֶער טָאהן אַמְרָאהָ אוֹיךְ אַזוי זָאגְט רַבִּי יְשְׁמָעֵאל . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זָאגְט עָר זָאל ניט אָפּ גִיטָאהן וֶועְרְן פּון דֶער תּוֹרָה וָועט זַיין וויא רַבִּי יְשְׁמָעֵאל זָאגְט עָר זָאל דִי הַאקְערִין אוּנ וֶועט דִי צַייט וֶועט זַיין צוּא זַייענֶען וֶועט עָר זַייענֶען אוּנ וֶועט דִי צַייט וֶועט זַיין צוּ הָעשְׁטֶען דִי תְּבוּאָה וָועט עָר דָעשְׁטֶען אוּנ וֶועט עָס וֶועט זַיין אַוונְט וָועט עָר שוּפְּעָרְען דִי תְּבוּאָה וָאס

כן והביריך או כרים כן לסדהנו רבינו יחיד ורבים הלכה כרבים:

(דף לח) ז ת"ר מהו אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא אמר רבא במוציא

כ"ע לא פליגי דאפיק משמע דכתיב (במדבר כג) אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבנן סברי המוציא דאפיק משמע דכתיב (דברים ח) המוציא לך מים מצור החלמיש ורבי נהמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר (שמות י) המוציא אתכם מההם מבגות מצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קב"ה [לישראל] כך מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקות יתכון ממצרים דכתיב וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם וגו':

(דף לט) ח הנהו הרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא הביאו לפניו כרוב ודורכסקין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד מהם לברך קפץ וברך על הפרגיות לגלג עליו חבירו כעס בר קפרא ואמר לא על המברך אני כועס אלא על המלגלג אני כו עס

אוג זיי האָבֶּען גיעֶעסען האָט רָבָּן גַּמליאל גָעזאָגט צו רבי עֲקיבא עֶר זאָל מאַכען אַבְּרָכָה נאָך די טייטשען האָט רבי עֲקיבָא גענשוויבט גימאכט אַבְּרָכָה על הָעץ הָעץ. דָאס איז אפּ גָעקירצט פון די דְרַיי בְּרָכוֹת פון בְּענטשׁן. האָט רָבָּן גַּמליאל גָעזאָגט צוא רבי עֲקיבָא ביז ווען וועסטו אַריין בְּרייגען דיין קָאפּ צווישען דיא מָענטשׁן וואָס קְרִיעְ ען. מען קְרִיעְ גט דאָך אויף דיא בְּרָכָה. אוג איז האָלט מען זאָל מאַכען אַבְּרָכָה בוֹרֵא נפשות. פּר וואָס קְרִיגסטו אויף מיר. האָט רבי עֲקיבָא גָאגט צו רָבָּן גַּמליאל אוגעֶר רבי אפילו דוא זאָגסט אזוי. מען זאָל מאַכען אַבְּרָכָה בוֹרֵא נפשות. אוג דייַנע חֲבֵרִים זאגן אזוי. מען זאָל מאַכען אַבְּרָכָה על הָעץ. אוגעזוי רבי נָתָן גַּמליאלט דָא דאָך אונז גיקְרִיעְ גט אויף פּיל תַּנָּאים זאגן. אז מען זאָל כאַכען אַבְּרָכָה על הָעץ:

ז תָּנוּ רַבָּנָן. די רַבָּנָן האָבען גילערנט זאָל עֶר זאגן. ווי זאָל מען מאַכען אַבְּרָכָה אויף בְּרויט. זאָגט די גְּמָרָא המוציא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. רבי נְחֶמְיָה זאָגט עֶר זאָל זאגן מוציא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. הָא רָבָּא גָזאָגט אויף דָעם וואָרט מוציא קְרִיגט קיינער ניט. אֶלָּא האַכְּתָּגן אז מוציא איז טַייטשׁ עֶר הָט אוים גיצויגען. אוג אזוי דאַרף מען זאָגען. גילויבט איז נָאט אויף דיא בְּרויט וָום עֶר הָט אוס גצויגן פון די עֶרד. וואָרום עָם שְׁטַייט אל מוציאָם נאט הָט ווי אוים גצויגן פון מִצְרַיִם. וואָלט מען דָעם וואָרט המוציא. דיא רַבָּנָן האַלטָען המוציא איז טַייטשׁ עֶר האָט אוים גיצויגען אזוי וויא עָם שְׁטַייט המוציא לְךָ עֶר הָט אוים גיצויגען וואָסער פון שְׁטַיין אוג רַבִּי נְחֶמְיָה האָלט המוציא איז טַייטשׁ עֶר וועט אוים צייהען פון די אַרבָּעט פון מִצְרַיִם דיא רַבָּנָן זאָל זי עָם שְׁטַייט המוציא אֶתְכֶם עֶר וועט אייך אוים גיצויגען. עָם שְׁטַייט אָבֶּר מַתַּת שִׁבְלוֹת מִצְרַיִם. איז דָאָך דָעם טַייטשׁ המוציא עֶר וועט אוים צייהען. עָנְפָּערָט די גְּמָרָא אזוי האָט נָאט גָזאָגט צוא דיא יוּדען אז אייך ואל אייך אוים צייהען פון מִצְרַיִם וועל איך טָאהן אזוי אַזאָך איר זאָלט ווייסען אז אייך האָבּ אַריין גינומען פון מִצְרַיִם אזוי וויא עָם שְׁטַייט אין. פְּסוק איר זאָלט ווייסען אז אייך בין איינער נָאט וואָס האָבּ אייך אַרוים גענומען פון מִצְרַיִם. איז דָעם המוציא אוך דָעם טַייטשׁ עֶר הָט אוים גיצויגען:

ח הַנְהוּ. צְווֵי תַּלְמִידִים וָעֶנען נְיָעסען פָּר בַּר קַפְּרָא האָט מען גיבראַכט פּאר בר קַפְּרָא כְּרוּב אוג דורכסקין אוג פְּרָגיות וכרוב אוג דורכסקין איז אַזעלכע קְרויט אוג פְּרָגיות אי פָּגייש פון עזפותו האָט בַּר קַפָּרָא גָזאָגט צו איין תַּלְמִיד עֶר זאָל מאַכען אַבְּרָכָה הָט עֶר געשׁוויגען

(משנה מדוקדקת גי סרק שעב וסמוך ליה כלומר מקמי סיומין) דרך בשרי בהמה וכבים : שני כבים . פסחא כמיסר ויעלאה : לאן בסכנל מסחייב . במעשר מן כמוכה אבל מכילה קבע לכור (לאמל מדבקנן ע"כ: כוספוס . במריס וכן דבר כלאמור בשבע במיון שבדבר זב מן כהמריס: (קסן וכך . (למניכן) :

דרך גנות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן מן המעשר (לפיכך לא נתברכו פירותיהן) . דאמר רבי ינאי אין הטבל חייב במע שר עד שיראה פני הבית שנאמר (דכריס כו) בערתי ה קדש מן הבית (וגם נתתיו ללוי) ורבי יוחנן אכר אפילו חצר קובעת שנאמר (שם) ואכלו בש עריך ושבעו :

(דף ט ע"ב) **ה היה** ר"ש אומר ממשם ע שנאמר (ויקרס יט) וערלתם ערלתו את פריו אינו יודע שעץ מאכל הוא אלא כת"ל עץ כאכל להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה ואיזה זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה ולמדך שאין א"י חכרה כלום שנאמר (דכריס יפ) ארץ אשר לא במסכנות תא כל בה לחם לא תחסר כל בה :

(דף ט) **ו מעשה** בר"ג והזקנים שהיו מסובין בעלייה בירימו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן ר"ג רשות לר"ע לברך קפץ וב רך ר"ע ברכה אחת כעין ג' א"ל ר"ג עד מתי אתה מכנים ראשך בין המחלוקת אמר ליה רבינו אף על פי שאתה אומר כן

מאכען אלאך אין דאך . אוג דורך די לאך ווארפען זיי ארויין די פירות אין שטוב . אדער זיי וואלפען ארויין זייערע פירות אין הויף . דורך דיא ווענט פון הויף , אדער זייא וואלפען ארויין זייערע פירות אין אקרפף ואגרוסער פלאץ ארום ניצאהמט מיט פיר ווענט דורך דיא ווענט פון קרפף . מען זאל מענין עסן דיא פירות אומ כמעשרת . ווארום פירות ווערט אנדערש ניט חייב מען זאל גבין פון זייא מעשר . מ יידין זיי קומען ארויין אין אשטוב אדער אין אהויף אדער אין אקרפף . זייא מוזען אבער ארויין קומען דורך אטיר אדער דורך אטויער . אוג אז זייא זענען ארויין גיקומען אין אשטוב אדער אין אהויף אדער אין אקרפף נים דורך אטיר אוג נים דורך אטויער זענען זי פטור פון מעשר ווארום רבי יאי חט נוצגט אום ניטמעשרהע תבואה אדער פירות ווערין אנדערש ניט חייב מען זאל נעבין פון זייא מעשר סיידין זייא זאלין זעהן דעם ארויין קומען פון שטוב . דם הייסט זייא זאלען ארויין קומען ארויין אין שטוב . דם איז דורך דיא טיר . ווארום עס שטייט אין פסוק איך האב אוים גיזאהמט די הייליגקיט פון שטוב . אוג האב נים עבין די מעשר צום זי . צו ואם דער צייכם ער פון וואנען ער הט אוים גיזאהמט . פון שטוב צו פון פעלד , נאר ווייל מען דארף אנדערש ניט גבין קיין מעשר סיידין די תבואה קומט אין שטוב ארין . דריבער דער צייכט ער איך האב אוים גיזאהמט די תבואה פון שטוב אוג האב גינעבין מעשר צום זי :

ה היה . רבי מאיר פלעגט זאגען ווייל אין פסוק שטייט דיא פירות פון דעם בוים דיא ערשטע דריי יאהר זאל זיין ערלה מען זאל ניט עסין . או מען זאגט די פירות פון דעם בוים ווייס איך דען ניט או פון דעם בוים קען מען עסין נאר ווס דען לערנט אונז דער פסוק ווס ער זאגט או פון דעם בוים קען מען עסין . דער פסוק מיינט אונז צו לערנען או דיא פירות פון אזוי אבוים ווען דער ארץ הט דעם ועלבינען טעם וויא דיא פרי . טאר מען זיי אוך ניט עסין די ערשטע דריי יאהר . וועלכער בוים הט דעם ועלבינען טעם וויי דיא פרי האס איז פעפער דערונט אונז דיא תורה די פעפער ווס וא קסט אוך דעם בוים דיא ערשטע דריי יאהר איז ערלה אוג נאך זאגט דער פסוק או אין ארץ ישראל פעלט גאר ניט . אפילו פעפער איז אוך דא אין ארץ ישראל . אזוי ווייא עס שטייט אין פסוק דם איז אלאנד ווס דוא ווענט ניט שווער צרבעסטן אי ן איר דו זאלסט פון איר ברוים עסין ארץ פעלט ניט אין איר . ואם מען וויל איז דא אין ארץ ישראל :

ן מעשה . עס האט אמאהל גיטראפען או רבן גמליאל מיט נאך אנטשן וענען גיוענען אין אובערשטע שטוב אין ד יא שטאט יריחו אוג מען הט גיבראכט פר זייא מיסקע

שתייהך שתה מים ואי אר ה ניזוק.תנ"ה אדר כל אכילתך אכול מלח ואהר כל שתייהך שתה מים ואי אהה ניזוק . תניא א־דך אבל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל כשקין ולא שתה מים ביום ידאג כריח הפה ובלילה מפני אסכרה . ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעיים וכמה אמר רב חסדא קיהון לפת .אכר רב כרי אמר רבי יוחנן הרגיל בעדשים אהד לשלשים יום כונע אסכרה מביתו אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה . ואכר רב כרי אמר רבי יוהנן הריגיל בחרדל אחר לל' יום כונע הלאים כביהו אבל כ ל יומא לא מ"ט משום דקשה להולשא דליבא . אמר רבי חייא בר אשי אמר רב הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולי מעיים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין וכברין גופו של אדם . אמר רבי המא בר הנינא הריגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתבי רשב"ג אומר קצח אחד מס' כמני כות והישן במזרח

רמקפה אכילתו נמים . מהם מים כ־נים אחר מכילתו עד בקפה נמים ויקם כמרוז מהרגמים וקפה פזגלה : מוגם לכוכלה . שסחולי נת מהיה עיקר בני מעים והעדכים מבולבלים : קלה . כביהו מפכלים מילת בלעז לאכל לפי שמעיו מין זיעיה בזורעים נאכלן ומפולפל : למזמה גרסי . בל קלה שהוא מעכבי רוח בפה

עֶסֶן זַארְץ אוּנ נָאךְ דַיינֶע אֶלֶע טְרִינְקְעֶן זָאלְטְסְטוּ טְרִינְקְעֶן וַואסֶער וְוען דִיר דָאס עֶסֶן אוּנ דָאס טְרִינְקְעֶן נִיט שָׁאדֶן . מִיר הָאבֶּען אוֹיךְ אזוי .גֶילֶערנְט נָאךְ דַיינֶע אֶלֶע עֶסֶן זָאלְטְסְטוּ עֶסֶן זַארְץ אוּנ נָאךְ דַיינֶע אֶלֶע טְרִינְקְעֶן זָאלְטְסְטוּ טְרִינְקְעֶן וַואסֶער וְוען דִיר דָאס עֶסֶן אוּת דָאס טְרִינְקְעֶן נִיט שָׁאדֶן מָאהּ . מִיר הָאבֶּען דָאךְ גִילֶע־וּנְט נָאךְ אִין אַבְרַיְתָאן אַז עֶר הָט גֶינֶעסֶן אֶלֶע עֶרְטֶי עֶסֶן . נָאר זַארְץ הָט עֶר נִיט גֶינֶעסֶן . אוּן עֶר הָט גִינְטרוּנְקְעֶן אוּנ גִיטרוּנְקְעֶן בַייא מָאנ מַשְׁקֶה . נָאר וָואסֶער הָאט עֶר נִיט גִיטרוּנְקְעֶן . אוּן עֶר הָאט גִינֶעסֶן אוּנ גִיטרוּנְקְעֶן בַייא מָאנ אָן זַארְץ אוּנ וָואסֶער זָאל עֶר זַארְגֶען פַּר דָעם שְׁלָעכְטֶן רֵיחַ וָואם עֶס וֶועט זַיין פּוּן זַיִן כּוֹיל . אוּנ אַז עֶר הָט גִינֶעסֶן אוּנ גִיטרוּנְקְעֶן בַּיי נַאכְט אָן זַארְץ אוּנ וָואסֶער זָאל עֶר זַ־רְגֶן עֶס זָאל אִיהם נִיט טְרָעפֶּן דִי קְרַאנְקְהַיְט וָום הַיִיסְט אַכְּרָה :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערנְט אַז עֶר טְרִינְקְט אַזוי פִיל וָואסֶער אַז דָם עֶסֶן אִין בּוּךְ שְׁוֶוימְט אִין דִי וָואסֶער וָועט נִיט קוּמֶען־קִין קְרַאנְקְהַיְט אִין זַיינֶע גִידֶערִים . וִי פִיל וָואסֶער זָאל עֶר טְרִינְקְען . דָם הָט רַב חִסְדָּא גָאנְט אֶקְרִינוּל וָואסֶער צוּ אַבְּרוּיט . רַב מָרִי הָט גָאנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וֶועֶנֶען דֶער וָואם אִיז גִיוואוֹהְנְט צוּא עֶסֶן זַיינְדִיגֶען אֵיין מָאהל אִין דְרַיסִיג מֶעל פָאר זַיינֶעט עֶר דִי קְרַאנְקְהַיְט אַכְּבָּה פּוּן זִיךְ אוּנ פּוּן זַיינֶע שְׁטוּבּ מֶעֶנְטְשֶׁן . אֶבֶּער אֶלֶע מָאנ זָאל עֶר נִיט עֶסֶן קִין זַיינְדִיגֶען . פַּר וָואם זָאל עֶר נִיט עֶסֶן . וַוייל דָאס מַאכְט עֶס זָאל זַיין אַשְׁלָעכְטֶער רֵיחַ פּוּן מֶ׳יל :

וְאַכַּר . נָאךְ דָאט גָאנְט רַב מָרִי פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וֶועֶנֶען אַז עֶר אִיז גִיוואוֹהְנְט צוּא עֶסֶן וָועֶנֶען אֵיין מָאהל אִין דְרַיסִיג מֶעל פַּר דִי קְרַאנְקְהַיְט פּוּן זִיךְ אוּנ פּוּן זַיינֶע שְׁטוּבּ מֶעֶנְטְשֶׁן . אֶבֶּער אֶלֶע מָאנ זָאל עֶר נִיט עֶסֶן קִין זַיינְדִיגֶען . פַּר וָואם זָאל עֶר נִיט עֶסֶן . וַוייל דָאס מַאכְט עֶס זָאל זַיין אַשְׁלָעכְטֶער רֵיחַ פּוּן מֶ׳יל :

אָמַר . רַבִּי חִייָא בַּר אַשִׁי הָט גָאנְט פּוּן רַבָּם וֶועֶנֶען דֶער וָום אִיז גִיוואוֹהְנְט צוּא עֶסֶן קֶלֶיינֶע פִישְׁלַאךְ וָועט נִיט קוּמֶען־קִין קְרַאנְקְהַיְט אִין זַיינֶע גִידֶערִים . אוּן נִיט נָאר צוּ נִיכְטֶערִים אִיז דָם גִיזוּנְד נָאר דִי קְלֶיינֶע פִישְׁלַאךְ מַאכֶּען גִיזוּנְד דֶעם־נָאנְצֶן גוּף פּוּן דָעם מֶעֶנְטְשׁ . אוּן וַוי גֶעבֶּן אִין אִיהם כּחַ צוּ פְּרִיה וְרִבְיָה :

רַבִּי הָמָא בַּר הַנִינָא הָט גָאנְט דֶער וָום אִיז גִיוואוֹהְנְט צוּ עֶסֶן מֶשֶׁערנוּשֶׁקע וָועט אִים־קִין מַאהל נִיט וַוייַ מָאהֶן דָם הָארְץ . זָאנְט דִי גְמָרָא אִיךְ וָועֶל דִיךְ פְּרָעגֶען רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל זָאנְט מֶשֶׁערנוּשֶׁקע אִיז אֵייגֶע פּוּן דִיא עֶלְצְטֶע זָאכֶּען וָאם וָועֶנֶען סם הַמָּוֶת . אוּ נ דֶער וָואם שְׁלָאפְט אִין מִזְרַח זַייט פּוּן דֶעם שַׁייֶער וָום דָארְט זַיינְט דִי טֶשֶׁערנוּשֶׁקע . וָועט עֶר שְׁפַּיירְבֶּן . וַוייל דֶער וִינְט וָום בְּרָיאוּט פּוּן מַעֲרָב צוּ מִזְרַח אִז אַפַּייכְטֶער וִוינְט . אוּן עֶר בְּרַיינְגְט אַרַיין

כועס אם חברך דומה כמי שלא טעם טעם בשר סעולם אתה על מה לגלגת עליו חזר ואמר לא על המלגלג אני כועס אלא על המברך אני כועס ואמר אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן תנא ושניהם לא הוציאו שנתם :

(ע"ג) **ט תני** תנא קמיה דר"נ בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה [ובוצע] ומברך אמר ליה מה שכך אמר ליה שלמת א"ל שלום אתה ושלמה משנתך ששבת שלום בין התלמידים :

רב אמי ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריסתא דערובא מברכין עליה המוציא להם מן הארץ אכרי הואיל ואתעביד בה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי :

(יב מ) **י אמר** רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר (דברים יא) ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת :

אבר (רבה) (ורבא) בר שמואל משמיה דרבי חייא אחר כל אבילהך אבול מלח ואחר כל שתייתך

נִינוּסְעַן דִי פְּרֻיּוֹת אוּן הָט גִיכְאכְט אַבְּרָכָה שֶׁהַכֹּל הָאט דָעֶר תַּכְרִ וּדָעֶר אַנְדָעֶרְעֶר תַּלְמִיד גִילַאכְט . אִיז בַּר קַפָּרָא אִין בַּעַם גִיזָאגְט אוּן עֶר הָט גָאנְט אִיךְ בִּין נִישְׁט אִין בַּעַם אוֹיף דָעם וָואם הָט נִימאכְט דִי בְּרָכָה אִיךְ בִּין נָאר אִין בַּעַם אוֹיף דָעם וָואם גַאכְט אוּיב דַיִין תַּכְרִ אִיז גְלַיִיךְ וִויא עֶר וָואלְט קַיין מאהל גִיט פּר וּוכְט קַיין פְּלַיישׁ . דְּרַיבְּער הָאט עֶר גֶעשְׁווִינְד גִימַאכְט אַבְּרָכָה אוֹיף דִי פְּלַיישׁ . אָבֶּער פַּר וָואם הָאסְטוּ גִיגַאכְט אוֹיף אִיהם . דָעֶר נָאךְ הָט בַּר קַפָּרָא גָאנְט אִיךְ בִּין נִישְׁט אִין בַּעַם אוֹיף דָעם וָום הָט גִיגַאכְט אִיךְ בִּין אִין בַּעַם אוֹיף דָעם וָום הָאט גִימַאכְט דִיא בְּרָכָה אוּן בַּר קַפָּרָא הָאט גָאנְט אוּיב אִיר הָאלְט מִיךְ גִיט פַּר אַתָּכֶם אִיז דָא קַיין אֶלְטֶער אוֹיף נִיטָא . אִיךְ בִּין דָאךְ עֶלְטֶער פַּר אַיִיךְ הָט אִיר גִידַארְפְט פְּרֶעגְן אוֹף וָועלְכֶעם מֶעז זָאל פְּרֶיעֶר מַאכְט אַבְּרָכָה . מִיר הָאבְּן גִילֶערְנְט בְּיידֶע תַּלְמִידִים הָאבְּן גִיט אוֹיס גִילֶעבְּט דָעם וָאהר :

מ תָּנוּ . אַתָּנָא הָט גִילֶערְנְט פַּר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק עֶר לֶיינְט דִיא צוּ בְּרָאכְטְעֶנע בְּרוֹיט צְדָשָׁה דִי נָאנְצֶע בְּרוֹיטְעֶן אוּן עֶר מַאכְט אַמוֹציא אוּן עֶר בְּרֶעכְט אָפּ אָדֶער פּוּן דִיא נָאנְצֶע אַכְיין אָדֶער פּוּן בֵּיידֶע צוּ וַאסְעֶן וּפּוּן דִיא צוּ בְּרָאכְטְעֶנע מִיט דִי נָאנְצֶע . הָט רַב נַחְמָן נָאנְט צוּם הָנָא וִויא אִיז לַיין נָאסְעֶן הָט דָעֶר הָנָא נָאנְט צוּ רַב נַחְמָן מַיין נָאסְעֶן אִיז שַׁלְמוֹן . הָט רַב נַחְמָן גָאנְט צוּם הָנָא דוּ בִּיסְט שָׁלוֹם אוּן לַיין לֶערְנֶען אִיז נָאנְץ . דָעֶר וָואלְט שַׁלְמוֹן אִיז אֲנִי מַיישְׁטְשִׁין . נָאנְץ . אוּן פְּרִידֶען . דוּא הָאסְט גִימַאכְט שָׁלוֹם גִיט אוֹיס גִילֶעבְּט תַּלְמִידִים הָאבְּן גִיט אוֹיס גִילֶעבְּט דָעם וָאהר :

רַב אַמִי אוּן רַב אַסִי אֲזַ עֶם פְּלֶעגְט מְרֶעפְּן דִיא בְּרוֹיט פּוּן יְעִירוּבֵי חֲצֵירוֹת זָאל לִיגְן בַּיי דִיא פְּלֶעגְן וִויא מַאכְן אוֹיף דָעם בְּרוֹיט הַמוֹציא עֶרֶם מִן הָאָרֶץ וִויא הָאבְּן גָאנְט וַייל מִיט דָעם בְּרוֹיט אִיז גִימַאהְן נִיוּוֹארְן אַיין מִצְוָה . וְועלְן מִיר טָאהן מִיט דָעם בְּרוֹיט נָאךְ אַיין מִצְוָה . אוּן מַאכְן אוֹיף אִיהם אַבְּרָכָה אוּן עֶסְן אִיהם :

ו אָמַר . רַב יְהוּדָה הָט גָאנְט פּוּן רַבָּם וְועלְן אַכְעְנְטְשׁ מָאר נִיט עֶסְן אֵיידֶער עֶר גִיט עֶסְן צוּ זַיין בְּהֵמָה . אֲזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאט גָאנְט פְּרִיעֶר וְועל אִיךְ נֶעבְּן גְרָאז אִין פֶּעלְד דִי בְּהֵמָה זָאל הָאבְּן צוּ עֶסְן . דָעֶר נָאךְ וְועל אִיךְ נֶעבְּן פַּר דִיר וּפַר דָעם מֶענְטְשׁ דוּ זָאלְסְט הָאבְּן צוּ עֶסְן :

אָמַר . רָבָא בַּר שְׁמוּאֵל הָט גָאנְט פּוּן רַבִּי חִיָּא וְועלְן נָאךְ לֵיינְע אַלָּע עֶסְן זָאלְסְט

טמתבר׳א דתניא (דברים כז) לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי . לא עברתי מלברך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו . ואלו שמך ומלכותך עליו לא קתני :

(ע״ח) יב א״ר זירא ואי תימא רבי חנינא [חיננא] בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב״ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק ומדת הקב״ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר (שמות מז) אם שמוע תשמע לקול ה׳ אלהיך . אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע . דבר אחר אם שמוע בישן תשמע בחרש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע :

(מלבוכך . כרוך מאד קדמו כמאמרו ומה שפרים מרומה ומעשר) :
מלא (מחזיק) לחדש מכח : אם שמוע . פעם אחת סופך שתשמע לחזן פעם אחרת : אם תשמע כיצד . שתיגע ותלמד (מה) שתשמע תשתכח ע״כ : כורלא מיני דשלוש . לפי שבכלל כורלא פרי פרץ

יג ועל הירקות הוא אומר בפה״א . רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים . א״ר זירא ואיתימא רבי

דֶער שֻׁלְּ֫ך וַוייזט אויס אזוי וויא רַב זָאגט . אַז אִין אַבְּרָכָה מוז סָען דֶער מָאכָען דָעם נָאמָען פון נָאט . אוג אֶפּילוּ מְען זָאגט ניט מֶלֶךְ הָעוֹלָם איז אויך אנוטָע בְּרָכָה . וָוארום מיר הָאבֶּען נִיטָ אֲפִ

נרנו דמו בראשו . לא קשיא הא בריחו הא בטעמו :

משנה בירך על פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא :

גמרא פשיטא אמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לרבי יהודה דאמר חטה מין אילן הוא דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון ר"ש אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על אדם אלא יין שנאמר (בראשית ט) וישת מן היין וישכר . רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר שנתקללו בה נתקנו שנא' (שם ג) ויתפרו עלי תאנה. רבי יהודה אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן . [סד"א הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן הוא ליבריך עליה בורא פרי העץ קמ"ל וכו'] :

(פ"ב) **יא אמר** רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ורבי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה . אמר אביי כוותיה דרב

דָּעם רַיִּס פּוּן דִּי טָשְׁערנוֹשְׁקע אִין דֶּעם מָזְנְטָש קְעוֶן דָּער מְעִנְטָש שְׁטַאדְבֶּיגִין . אוּג אַז עָר וֶועט שְׁמַאכְן אִיז זַיין בְּרוּט אוֹיף זַיי קָאפּ . עָר הָט אַכְּיין גִיבְּאכְט אוֹיף דִּי דָּעם טוֹיט . וֶועט עָר נָאךְ גִישְׁמַאכְט אוֹיף עוֹלָם הַבָּא . זֶעהן מִיר דָּאךְ אַז מְשָׁעֶרנוֹשְׁקע אִיז סַם . וִיא אַזוֹי זָאגְט רַבִּי הָמָא אַז מְשָׁעֶרנוֹשְׁקע אִיז עִנְיָן צוּם הַאַרְץ . עַנְפָּעִרְט דִּי נָמְרָא עָם אִיז גִיט קַיין קְשָׁיָא הָעָר רַיִּס פּוּן מְשָׁעֶרנוֹשְׁקע אִיז סַם . אוּג אַז מָעַן עָסְט מְשָׁעֶרנוֹשְׁקע אִיז גִיזוּנְד .

משנה . אַז עָר הָאט גִימַאכְט בְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ . אוֹיף אַזָּלְכָע פֵּרוֹת וָאם וַאכְּטָען גִיט אוֹיף אַבּוֹים נָאר אוֹיף דִי עֶרֶד . מִזּוֹ עָר מַאכְּען נָאךְ אַמָּאהל אַבְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא נְעוֹוִיס אַז דִי בְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ גִיהֶעָר גִיט צוּא פֵּרוֹת וָאם וַאכְּטָען אוֹיף דִי עֶרֶד . הָט רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גְוָאגְט דִי מִשְׁנָה רֵאדְט נָאר וָאגִין אֲפִילוּ נָאךְ רַבִּי יְהוּדָה זָם עָר וָאגְט אַז וֶועט אִיז אַמִין בּוֹים וּוָארוּם מִיר הָאבְּען גִילֶעְרִינְט הֶעָר בּוֹים וָם אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט פּוּן אִיהם גִיגְעסָען . רַבִּי מֵאִיר וָאגְט הָאט אִיז אַמִין בּוֹים וּוָארוּם סִיר אַז הֶעָר עֵץ הַדַּעַת אִיז אוֹיךְ גִיוֶוען אַוּוייְנִשְׁטָאק עָם אִיז גִיטָא אַזָּאךְ וָאס זִיא בְּרֵייְנְגָען טְרוֹיעֶרְקַיְיט אוֹיף אַמָּעְנְטְשֶׁן . נָאר וַיין, אַזוֹי וִויא עָם שְׁטֵייט אִין בָּסוּק עָר הָאט גִימְרִינְקָען פּוּן דֶּעם וַיין אוּג אִיז גִיוָואךְ שִׁיכּוֹר . אוּג וִויא פִּיל שְׁלֶעכְטָע זָאכָען טוּהט אַמָּעְנְטְשׁ וָען עָר אִיז שִׁיכּוֹר . וָאם הָאט בְּרֵייְנְגט אוֹיף אִיהם טְרוֹיעֶרְקַיְיט . אוּג אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט דָּאךְ אוֹיךְ גִיבְּראכְט אַטְרוֹיעֶרְקַיְיט אוֹיף דִי וֶועלְט פּוּן דֶּעם עֵץ הַדַּעַת וָם עָר הָט גִיגֶעסָען . אֲבָל וָאכָען שְׁטַארְבָּען . הֶעָר פּוּן וַוייְסָען סִיר אַז הֶעָר עֵץ הַדַּעַת אִיז אוֹיךְ גִיוֶוען אַוּוייְנִשְׁטָאק . רַבִּי נְחֶמְיָה וָאגְט הֶעָר עֵץ הַדַּעַת אִיז גִיוֶוען אַפֵּייגָען בּוֹים מִיט דִי זַאךְ וָם וִיא הָאבְּען נְעוִינְרִינְט מִיט דִי זַאךְ וָעכָען וִויא פַאריכְט גִיוָארִין . זִי הָאבְּען נָעוִינְרִינְט מִיט דֶּעם פַּייגָען בּוֹים אוּג דִּיךְ דֶּעם אִיז וִי הֶעָר קְעָנְט גִיוָארִין אַז וִיא גִייְען גָאכְּעט . הָאבְּען וִיא זִיךְ פַאריכְט אוֹיךְ מִיט דֶּעם פַּייגָען בּוֹים זָאוֹי וִויא עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וִיא הָאבְּען צוּא זָאכָען גִיגִייט בְּלֶעטֶער פּוּן אַפֵּייגָען בּוֹים . אוּג הָאבְּען זִיךְ אַיינְגָעווִיקְלְט אִין זִי . זִי וָאלָען גִיט גִיין נָאכְּעט . רַבִּי יְהוּדָה וָאגְט הָר עֵץ הַדַּעַת אִיז גִיוֶוען וִויִיץ . דָּא שְׁטֵייט אַז פּוּן דֶּעם בּוֹים הָאט מָעַן שֶׁכָּר אוּג אַכִּינְד וִויִיס גִיט זוּ רוּפְעָן מַאכָּע אוּג מַאכָּע בִּיז עָר פַאר זוּכְט דֶּעם טַעם פּוּן קָארְן וָאלָער וִויִיץ : וָעהן מִיר אַז וִויִיץ גִיט הָבְּטָה אִין דֶּעם מָעַנְטְשׁ . אִיז גָעוִויס הֶעָר עֵץ הַדַּעַת אוֹיךְ גִיוֶוען וִויִיץ . וָאלְט אוֹיף בִּיבַּאגְעָן אוֹיף דִיין שֶׁכֶל צוּ זָאגָען . וַויִיל רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אַז וִויִיץ אִיז אוֹיךְ אַמִין בּוֹים וָאל וָעם אוֹיף וִויִיץ מַאכְּען אַבְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ לָאוֹט אוֹנְז דִי מִשְׁנָה הָעָרִין . אַז מָעַן מוּז מַאכָּן אוֹיף וִויִיץ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה :

יא אָמַר . רַב הָט גָזָאגְט דִיא בְּרָכָה וָאם מָעַן הָעָר מְאגְט גִיט אִין אִיר דֶּעם נָאמָען פּוּן וָאם אִיז גִיט קַיין בְּרָכָה אוּג רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט דִי בְּרָכָה וָאם מָעַן הָעָר מָאגְט גִיט אִין אִיר מֶלֶךְ הָעוֹלָם וְאַז נָאט אִיז אֲמֶתְּ אוֹיף דִי נַאנְצֶע וֶועלְט] אִיז וִיא גִיט קַיין בְּרָכָה . הָאט אַבַּיי גָזָאגְט

(דף מב) **טז ואמר** רבי חייא בר אשי אמר רב שלש תכיפות הן היכף לסכיכה שחיטה היכף לגאולה תפלה היכף לנטילת ידים ברכה]:

אמר אביי אף (אנן נמי תנינא) [אנו נאמר] תיכף לתלמידי חכמים ברכה (במעשה ידיהם) שנאמר (כתובים ל) ויברכני ה' בגללך ואי בעית אימא מהכא (שם נכ) ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף:

(פ"כ) **טז כי** נת נפשיה דרב אזלי תלמידיו בתריה כי הדרי אמרי ניזול וניכול לחמא אנהר דנק בתר דכריכו יתבי וקא מבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא או דלמא כיון דאמרי ניזול וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסבו דמי לא הוו בידייהו קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא אמר נת נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן עד דאתא ההוא סבא רמי להו כתניתא אברייתא ושני להו כיון דאמרי ניזול וניכול לחמא בדוכתא פלן כהסבו דמי:

טז אָמַר · רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי הָכִי גְּמָאנְטְ פּוּן רַבָּם וֶועֶנֶן דְּרֶיי זַאכֶּען זָועֶנֶן דָּא וָואם זַייא מוזין גִיטָאהן וֶועֶרְן בַּאדְ נָאךְ דִיא פְּרֶיעֶרדִינֶע זַאךְ · וַויא דֶער בֵּעֵר הַבַּיִת לַיינְט אַרוֹיף דִיא הָעַנְט אוֹיף דֶעם קָרְבָּן · כּוּז מֶען אִידֶם בַּאדְ שֶׁעכְטִין · וַויא מֶען זָאגְט נָאר דִיא בְּרָכָה נָאךְ יִשְׂרָאֵל כּוּז מֶען בַּאדְ זָאגֶן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה · וַויא מֶען זָאשְׁט נָאר דִי הָעַנְט מַיִם אַחֲרוֹנִים · כּוּז מֶען בַּאדְ בֶּענְטְשִׁין · הָאט אֲבֵיי גְּזָאגְט מִיר וֶועֶלְן אוֹיךְ זָאגֶן נָאךְ אַזַאךְ וָואם וֶועֶרְט גִיטָאהן בַּאדְ אַיין זַאךְ נָאךְ דִי אַנדֶערֶע · וַויא אַיינֶער נֶעמְט נָאר אַכִּין אַתַּכְמִיד חָכָם צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב · וֶועֶרְט עֶר בַּאדְ גִיבֶּענְשְׁט · אַזוֹי וַויא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק לָבָן הָט גְּזָאגְט צוּ יַעֲקֹב אֲבִינוּ גְּאט הָאט מִיךְ גִיבֶּענְשְׁט פּוּן דַיינֶעט וֶועגֶן · אוּנ אוֹיב דוּא וֶוילְסְט וֶועל אִיךְ דִיר זָאגֶן פּוּן דֶעם פְּסוּק גְּאט הָאט גִיבֶּענְטְשְׁט דִיא הוֹיז פּוּן דֶעם מְצָרִי וַויל יוֹסֵף אִיז גִיוֶוען בַּייא אִידֶם אִין שְׁטוּב:

טז כִּי · אַז רַב אִיז גִישְׁטָארְבֶּען וֶועֶנֶן זַיינֶע תַּלְמִידִים גִינַאנְגֶען נָאךְ דֶער מְטָה · וּמֶען הָט אִידֶם גֶּגרָאבֶּען אִין אַיין אַנדֶערְ שְׁטָאט] אַז וַויא וֶועֶנֶן גִינַאנְגֶען צוּרִיק פּוּן דֶער לְוָיָה הָאבֶּען זַייא גְּזָאגְט מִיר וֶועֶלְן גֶיין בֵּיו צוּם טִיךְ בַּאדֶען אוּנ דָאדֶען וֶועֶלֶן מִיר עֶסְן בְּרוֹיט · דֶער נָאךְ וַוי זַייא הָאבֶּען אֶפְּ גִיגֶעסְן וֶועֶנֶן וַויא גִיזֶעסְן אוּנ הָאבֶּען גִיפְרֶעגְט אַיינֶער בַּייא דֶעם אַנדֶערֶן · צוּא הָאבֶּען מִיר גִילֶערְנְט נָאר אַז אֶלָע זִיצֶן בַּיי דֶעם עֶסְן אֲנגִילֶעהְנְט וְאַזוֹי וַויא מִיר זִיצֶן פִּסַּח בַּיי דֶעם סֵדֶר] דָּא וָאל אַיינֶער בֶּענְטְשֶׁן אוּנ דִיא אִיבְּרִיגֶע אֶלָע וָאלֶן הֶערֶן אוּנ עֶנְפֶּערֶן אָמֵן · אָבֶּער אַז זַייא זִיצֶן נִיט אָן גִילֶעהְנְט · וָאל נִיט אַיינֶער בֶּענְטְשֶׁן פַּאר אֶלָע · נָאר דֶער דָּוִנֶעדֶער בֶּענְשְׁט · אֶדֶער טָאטֶער אִיז נִיט אַזוֹי וַוייל זַייא הָאבֶּען גְּזָאגְט מִיר וֶועֶלֶן גֶיין בְּרוֹיט אוֹיף יֶענֶעם אָרְט · אוּנ הָאבֶּען זִיךְ אָן גִיבְּרַייט זַייא וָאלֶן עֶסְן אֶלָע צוּ זַאמֶען · אִיז גְּלַיִיךְ וַויא זַייא וָואלְטֶן גִיוֶוען אֲנגִילֶעהְנְט · דַאךְ בֶּענְטְשֶׁן אַיינֶער פַּאר זַייא אֶלָע · הָאבֶּען זַייא נִיט גֶעוואוסְט דֶעם דִין · אִיז רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אוֹיף גִישְׁטָאנְבֶּען פּוּן זַיין אָרְט · אוּנ דִי קַאפְּאטֶע וַיינֶע וָוס עֶר הָט אַיינְגֶערִיסֶען וֶועֶן רַב אִיז גִישְׁטָארְבֶּען הָט עֶר אוּמְגֶיקֶערְט דֶעם פַּארְוונְט אוֹיף הִינְטֶען אוּנ דֶעם הִינְטֶען אוֹיף פָּארְוונְט · אוּנ הָט נָאךְ אַיין מָאהל אַיין נֶעריסֶען דִי קַאפְּאטֶע · אוּנ רַב אַדָּא הָט גְּזָאגְט רַב אִיז גִישְׁטָארְבֶּען אוּנ מִיר הָאבֶּען נִיט גִילֶערְנְט דִי דִינִים פּוּן בֶּענְטְשִׁין · בַּיו אַיין אַלְטֶער מַאן אִיז גִיקוּמֶען צוּ זַייא אוּנ הָט זַייא גִיפְרֶעגְט אַקְשָׁיָא פּוּן אַיין בְּרַייתָא אוֹיף דִי אִנדֶערֶע · אוּנ עֶר הָט זַייא פַּר עֶנְפֶּערְט · הָאבֶּען זַייא גִילֶערְנְט דֶעם דִין וַויל זַייא הָאבֶּען גְּזָאגְט מִיר וֶועֶלֶן גֶיין בֵּיו צוּ דֶעם אָרְט וֶועֶלֶן דָּאךְ עֶסְן בְּרוֹיט · אִיז גְּלַיִיךְ וַוי אֶלָע וָאלְטֶן גִילֶערְנְט אֲנגִילֶעהְנְט · אוּנ אַיינֶער נֶעמְט מִיר וֶועֶלֶן גֶיין בֵּיו צוּ דֶעם אָרְט וֶועֶלֶן דָּאךְ עֶסְן בְּרוֹיט · אִיז גְּלַיִיךְ וַוי אֶלָע וָאלְטֶן גִילֶערְנְט אֲנגִילֶעהְנְט · אוּנ אַיינֶער בֶּענְטְשְׁט פַּר אֶלָע גִּיטָרְאוּ:

רבי חנינא בר פפא מאי קראה (תהלים סח) ברוך ה' יום יום וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נס כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. (דף מג ע"ב) אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מנין שמברכין על (כל) ריח טוב) [הריח] שנאמר (שם קנ) כל הנשמה תהלל יה הללויה אי זהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח:

(דף מד ע"ב) **יד רב** חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתי לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא אמר ליה (רב חסדא) לא סבר ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה אמר ליה זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרוזלא ונשמעינך:

אמר

אֲוֵילְכָא וְאַם אַמְעַנְטְשׁ עֶמְט זִי · שַׁאלַאטִין . מַאכְט מֶען אַבְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אוֹיךְ גָּרָאז : אַזוֹי וויא שַׁאלַאטִין . זָאל מֶען מַאכֶען אַבְּרָכָה בּוֹרֵא מִינֵי דְשָׁאִים . נָאט הָט בַּשַׁאפֶען מִינִים גָּרָאז . רַבִּי זֵירָא הָט גָּזאגְט אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגֶען רַבִּי חִיָּא בַּר פָּפָּא הָט גָּזאגְט פּוּן וֶועלְכֶען פְּסוּק וֶויסֶען מִיר אַז מֶען דַארְף מַאכֶען אוֹיךְ יֶעדֶער מִין עֶסֶן אַבְּוונֶדֶער בְּרָכָה. עֶנְגְּפֶערְט דִי נְמָרָא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק גִילוּיבְּט אִיז נָאט יֶעדֶער מָאנ . נָאר בַּייא מָאנ לוּיבְּט מֶען נָאט אוּנ בַּיי נַאכְט לוּיבְּט מֶען נִיט צוּ נָאט . נָאר דֶער פְּסוּק מֵיינְט דִיר צוּ זָאגֶן יֶעדֶער מָאנ זָאלְסְטוּ לוּיבֶּען צוּ נָאט מִיט דִי בְּרָכוֹת וָואם גִיהֶער צוּ שַׁבָּת . יֶעדֶער יום טוֹב זָאלְסְטוּ לוּיבֶּען מִיט דִיא בְּרָכוֹת וָואם גִיהֶער צוּ דֶעם יום טוב . דָא אוֹיךְ אַזוֹי וויא יֶעדֶער מִין בְּוונֶדֶער זָאלְסְטוּ לוּיבֶּען נָאט מִיט דִי בְּרָכָה וָם גִיהֶער צוּ דֶעם מִין : רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָה זָאט גָּזאגְט פּוּן רַבָּם וֶועגֶען פּוּן וואֶען וֶייסֶען מִיר אַז מֶען דַארְף מַאכֶען אַבְּרָכָה אַז מֶען שְׁמֶעקְט אַגוּטֶען רֵיחַ . עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַלֶע נְשָׁמוֹת זָאלְן לוּיבֶּען נָאט . אִין דָאךְ דִי קְשִׁיָא דֶער גוּף מִיט דִי נְשָׁמָה בֵּיידָע צוּוא זַאמֶען לוּיבֶּען דָאךְ נָאט. נָאר מֶען מֵיינְט אוֹיךְ דִי זַאכֶען וָם דִי נְשָׁמָה אַלֶיין הָט הַנָּאָה. אוּנ נִיט דֶער גוּף : דַארְף מֶען אוֹיךְ לוּיבֶּען נָאט . וֶועלְכֶע זַאךְ אִיז דָם וָם דִי נְשָׁמָה הָט הַנָּאָה פּוּן דִי זַאךְ . אוּנ דֶער גוּף הָט נִיט קֵין הַנָּאָה פּוּן דִיא זַאךְ . דָאם מֵיינְט מֶען אַגוּטֶען רֵיחַ . דַארְף מֶען אוֹיךְ אַגוּטֶען רֵיחַ מַאכֶען אַבְּרָכָה :

יד רַב חִסְדָּא אוּנ רַב הַמְנוּנָא הָאבֶּען זִיךְ גֶיזֶעצְט עֶסֶן הָט מֶען גֶיבְּרַאכְט פַּר זַיי מֵיכְלָעֶן אוּנ מִיכְגְרוֹיסֶען הָט רַב הַמְנוּנָא גֶינוּמֶען אֲמֵייטוֹל פְּרִיעֶר אוּנ הָט גִימַאכְט אוֹיךְ אִיהם אַבְּרָכָה . הָט רַב חִסְדָּא גָּזאגְט צוּ רַב הַמְנוּנָא הַאסְט דֶען נִיט דֶער רַבִּי וָאם רַב יוֹסֵף הַאט גָּזאגְט אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגֶען רַבִּי יִצְחָק הָאט דָם גָּזאגְט דִיא זַאךְ וָאם שְׁטֵייט פְּרִיעֶר אִין דֶעם פְּסוּק. אוֹיף דִי זַאךְ דַארְף מֶען פְּרִיעֶר מַאכֶען אַבְּרָכָה . אוּנ אִין פְּסוּק שְׁטֵייט (אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה גֶּפֶן תְּאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ) . אוּנ רֶבש וְהָאנִיקְ מֵיינְט מֶען תְּמָרִים ׀ וּמַייטְלָעֶן: פַּאר צַייטֶען מַייטְלָעֶן זַיין הָאנִיק פּוּן מֵייטֶען . שְׁמֵייט דָאךְ אִין פְּסוּק פְּרִיעֶר רִמּוֹן וּמִיכְגְרוֹיסֶן ׀ דֶער נָאךְ תְּמָרִים וּמַייטְלָעֶן דַארְף מֶען דָאךְ מַאכֶען אַבְּרָכָה אוֹיף מִיכְגְרוֹיסֶען פְּרִיעֶר . פַּר וָואם הָאסְטוּ גִימַאכְט אַבְּרָכָה אוֹיף מַייטְלָעֶן פְּרִיעֶר . הָאט רַב הַמְנוּנָא גָּזאגְט צוּ רַב חִסְדָּא תְּמָרִים אִיז דָאס אַנְדֶערֶע מִין פּוּן דֶעם אַנְדֶערִין וָואךְ אֶרֶץ . אוּנ רִמּוֹנִים אִיז דָאס פִּינְפְטֶע מִין פּוּן עֶרְשְׁטֶן וָואךְ אֶרֶץ . שְׁטֵייט דָאךְ תְּמָרִים גֶעוֶענֶער צוּם וָואךְ אֶרֶץ וויא רִמּוֹנִים . הָאט רַב חִסְדָּא גָּזאגְט צוּ רַב הַמְנוּנָא וֶועֶר וָואלְט אוּנְז גֶעבֶּן אַייֶערֶנֶע פֵּיס . וָאם הַייסְט הַרְוַאי וָואלְטִין מִיר גִיהַאט אַייֶערֶנֶע פֵּיסֵי. סְד זָאלְן קֶעגֶען נַיין וואו נָאר דוּ נַייסְט אוּ: הֶערִין פּוּן דִיר תּוֹרָה לֶערֶנֶען :

מהמר שנאמר (ירמיה לח) היא מוצאת וגו׳ :

יט תנו רבנן ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם לשוק . ואל יצא במנעלים המטולאים . ואל יצא יחידי בלילה . ואל יספר עם אשה בשוק . ואל יכנס באחרונה לבית המדרש . ואל יסב בסכיבה של עמי הארץ . ויש אומרים אף אל יפטיר פסיעה נכה . ואל יהלך בקומה זקופה . אל יצא כשהוא מבושם לשוק אמר רבי (אבא בריה דרבי) חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודין על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא ושערו נמי בבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי . אל יצא במנעלים המטולאים איני והא רבי חייא בר אבא נפיק אמר מר זושרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי . ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא לית לן בה . ובפנתא לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן בה . ולא אמרן אלא ביכולת החמת אבל

חָט זִיא נִיט גָּאנְט אַז זִיא אִיז מְעוּבֶּרֶת פּוּן יְהוּדָה . אוּן דִיא זַאכֶּן הָאט מִיר יְהוּדָה גֶּעזָאגְט נָאר זִיא הָט גָּאנְט צוּ וֶועמֶען דִי זַאכֶּן גֶּיהערְט פּוּן דֶּעם בִּין אִיךְ מְעוּבֶּרֶת . וֶועט יְהוּדָה מוֹדֶה זַיין אַז דִיא זַאכֶּן זָענֶען וַיינֶע אוּן תָּמָר אִיז פּוּן אִיהם מְעוּבֶּרֶת : אִיז נוּט : אוּן אוֹיב עֶר וֶועט זִיךְ שָׁעמֶען אוּן וֶועט נִיט טוֹהָה זַיין . וֶויל זִי פַּר בְּרֶענְט וֶועלְן אוּן אִיהם נִיט פַּר שָׁעמֶען אוּן זָאגְן אִין דִי אוֹינְן אַז זִי אִיז פּוּן אִים מְעוּבֶּרֶת :

יט תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גִיעֶרְנְט וְעקְט זַאכֶּן זָענֶען סִיאוּס אַתְּ לְמִיד חָכָם זָאל אַזוֹי טָאהָן . עֶר זָאל נִיט אַרוֹיס גַיין אִין נַאס מִיט בְּשָׂמִים עֶס זָאל שְׁמֶעקְן פּוּן אִיהם . עֶר זָאל נִיט אַרוֹיס גַיין אִין נַאס מִיט שִׁיךְ וָם אוֹיף זַיי אִיז דָא לַאטֶעם . עֶר זָאל נִיט גַיין אַרַיין בַּיי נַאכְט אִין נַאס . עֶר זָאל גִיט שְׁמֶעסְן מִיט אַשָׁה אִין נַאס . עֶר זָאל נִיט אַרַיין גַיין דֶּער לֶעצְטֶער אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ . עֶר זָאל נִיט זִיצֶן צְווִישֶׁען אַפַּארְזַאמְלוּנְג פּוּן עַמֵּי הָאָרַצְים . אוּן אַנְדֶערֶע זָאגְן עֶר זָאל נִיט טֶרֶעפְּטֶן קַיין גְרוֹיסֶע טִרִים . עֶר זָאל נִיט גֶּעשְׁווִינְד . עֶר זָאל גִיט גַיין אוֹיף נִישְׁטֶעלְט . מִיט דֶּעם קֶאפּ אַרוֹיף . זָאגְט דִיא גְמָרָא פְּרִיעֶר שְׁטֶייט עֶר זָאל נִיט אַרוֹיס גַיין אִין נַאס גֶּעצִירְט מִיט בְּשָׂמִים עֶס זָאל שְׁמֶעקְן פּוּן אִיהם . הָאט רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא גָּאנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועגְן דֶּעם אִיז נָאר אוֹיף דֶּעם אֶרְט וואוּ זְכָרִים זָענֶען מְזַנֶּה מִיט אִיהם . הָאט רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא גָּאנְט עֶס אִיז נָאר אָסוּר צוּ גַיין מִיט בְּשָׂמִים אוֹיף דִי קְבֶייהֶער . אָבֶּער אַז דִיא בְּשָׂמִים וֶועגְן אוֹיף זַיין גוּף וֶועט מָען נָאגְן עֶר גַייט מִיט בְּשָׂמִים דֶּער שְׁכֶעכְטֶער רֵיחַ פּוּן דִיא שְׁווַיים וָם אוֹיף זַיין לַייב זָאל פּוּן אִיהם אַוועק גַיין . אוּן מְעַן וֶועט אִיהם נִיט תִּשַׁד זַיין אוֹיף מְשַׁכֵּב זְכוּר . דְּרַיבֶּער מָעג מָען . הָט רַב פָּפָּא גָּאנְט אַז דִי הָאר וַיינֶע זָענֶען מִיט בְּשָׂמִים . אִין גְּלֵייךְ וִויא דִיא קְבֶייהֶער זָענֶען מִיט בְּשָׂמִים . מָאר מָען נִיט . אוּן אַנְדֶערֶע זָאגְן דִיא בְּשָׂמִים וָם אוֹיף דִיא הָאר אִיז גְּלֵייךְ וִויא דִי בְּשָׂמִים וָאס אוֹיף זַיין גוּף : מָעג מָען . אוּן אוֹיף דֶּעם אֶרְט וואוּ זְכָרִים זָענֶען נִיט מְזַנֶּה מִיט זְכָרִים מָעג מָען אַרוֹיס גַיין מִיט בְּשָׂמִים אַפִּילוּ אוֹיף דִי קְבֶייהֶער . עֶר זָאל נִיט אַרוֹיס גַיין מִיט זַיי אִין נַאס : אוּן דָאס אִיז נָאר אַז דִיא לַאטֶעם זָענֶען פּוּן הוֹיבֶּין הָכָם נִיט אַהֲלְמִיד חָכָם מִיט דִיא שִׁיךְ גַיין אִין נַאס . אָבֶּער אַז דִי לַאטֶעם זָענֶען אוֹיף דִיא פְּאַרְשְׁווָעם . הָאבֶּן אוּנְז נִיט . מָעג עֶר גַיין מִיט דִיא שִׁיךְ אִין נַאס . אוּן אַז דִיא לַאטֶעם זָענֶען פּוּן הוֹיבֶּין וָעֶן מָאר מָען נִיט נָאר אִין וֶועג . אִין גַאס . אָבֶּער אִין שְׁטוּב הָאבֶּן

(דף מג) יז (אמר רב חייא בר אשי אמר רב) הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזכן לברכה רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתת א"ל רב חנינא (בנמ' רבי חייא) בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך :

(ע"כ) יח ואמר רב (חסדא) [זוטרא] בר טוביה אמר רב עתידין כל בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא שיחתנו ריח כלבנון שנאמר (הושע יד) ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון. אמר רב חסדא (זוטרא בר טוביה) אמר רב מאי דכתיב (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנותו בפניו. אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלי (ליה) קורא לדבר אחר ואיהו דידיה עביד. ואמר רב זוטרא (בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנן בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן) משום רבי שמעון בן יוחאי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים כנא לן מתמר

יז אָמַר. רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי הָאט נָאגָט פּוּן רַבָּם וָועָנִין וָועָר עָם וַאשָׁט פְּרִישָׁר מַיִם אַחֲרוֹנִים דָּער אִיז אָן גִיבְּרַייט צוּ בֶּענְטְשִׁין. רַב אוּן רַבִּי חִיָּא וָועָנָן נִיזָּעסִין פַּר רַבִּי אוּן הָאבֶּן נִיזָּעסִין. הָאט רַבִּי נָאגָט צוּ רַב שְׁמִיי אוֹיף אוּן וַאש דִי הָענְט. הָאט רַבִּי הָיָא נִיזָּהן וִויא רַב הָט מוֹרָא אוּן זַיטָערְט. רַב הָט נִימַייגְט טָאמֶער הָט רַבִּי נִיזָּהן זַייגְ הָענְט וָועָנָן אַייגְנִישְׁמוּצְט. אֲדָער עָר הָאט צוּ פִּיל גִיזָּעסִין בַּיי דִי סְעוּדָה. הָט רַבִּי חִיָּא נָאגָט צוּ רַב דוּא זָאלְסְט נִיט בִּיקְט גִיבְּאירִן פּוּן גרוֹיסְע זַייט וָואסְטוּ נִיט וִוסְטָן וָואם רַבִּי מֵיינְט. רַבִּי הָט נִימַייגְט דוּא וָואלְסְט אִיבֶּער זָעהָן דָם בֶּענְטְשִׁין. זַייט דוּא וָועסְט בֶּענְטְשִׁין דִּרִיבֶּער הַארְפְּסְטוּ וואשָׁען דִיא הָענְט פְּרִישָׁר וִי אַלָע:

יח וְאָמַר. נָאךְ הָט נָאגָט רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה הָט רַבָּם וָועָנִין אַלָע יוּדִישָׁע יוּנגָע מֶענְטְשִׁין נָום הָאבֶּן נִיט פַּר זוּכְט דָעם מַעַם פּוּן אֲבִירָה. וָועָנָן אָן גַיבְּרַייט וַיי זָאלִין נֶעבִּין אַגוּטָען רַיכָּה אַזוֹי וִויא אַזאדְ. וָאם דִיא בְּזוּמָען שְׁמֶעקִין. אַזוֹי וִויא עָם שְׁמֶייט אִין פְּסוּק דִיא יוּנגָע מֶענְטְשִׁין וָועלִין נִיין אוּן זַייעָר שַׁייגְקֵייט וָועט זַיין אַזוֹי וִויא אַזַייקְבִּירְט בּוּים. אוּן דִיא וָועלִין שְׁמֶעקִין אַזוֹי וִי אַזאדְ. רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה הָט נָאגָט פּוּן רַבָּם וָועָנִין וָום הָט נִימַייגְט שְׁלָכה הַמֶּלֶךְ וָואם עָר הָט נָאגָט אִין סֵפֶר קהֶלֶת אַלֶץ הָאט נָאט נִימַאכְט שַׁיין זַיין צַייט. עָר קערוּנְט אוּנְז צוּ זַיעָרע בֶּעל מְלָאכָה הָט נָאט שַׁיין גִימַאכְט זַיין מְלָאכָה. דִי מְלָאכָה זָאל אִיהם גִיפֶעלִין אוּנ עָר זָאל זִיא נִיט אָוועק וַארְפֶּן. הָט רַב פָּפָּא נָאגָט דָאם אִיז וָום מֶענְטְשִׁין זָאגִין שׁוּ טָעו זָאל אוֹיף אַיינֶענֶן דָעם חַיִּר אוֹיף זַיין הַארְט דִי וַייכְע קָארֶע וָואם וַאקְסְט אוֹיף אַבּוּים. עָר זָאל דָאם עָסִין רַיין. אוּן דָער חַיִּר מוּהט זַיין זַאךְ. פְּרִישָׁר וַארְפְּט עָר אַרַיין דִיא קָארֶע אִין טִיפְּט דָער נָאךְ עָסְט עָר זִיא. אַזוֹי שַׁיין אִיז בַּייא אִיהם זַיין אַרְבֶּעט אוּן זַיין עֶסִין:

יח וְאָמַר. נָאךְ הָט נָאגָט רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה פּוּן רַבָּם וָועָנִין אוּן אַנדָערָע וָאגִין רַב הָאבֶּן בַּיי גִיוִיסָע הָט נָאגָט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא וָועָנָן אוּן אַנדָערָע וָאגִין רַבִּי יוֹחָנָן הָט נָאגָט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי וָועָנִין עָם בַּארְף זַיין בֶּעסֶער בַּיי אַמֶענְטְשִׁין עָר זָאל זִיךְ אַרַיין וַארְפֶּן אִין אַבֶּרֶענְדִינֶען קָאלְכְּהוֹיבֶּן אוּן זָאל נִיט פַּר שָׁעמֶען ר"ם פְּנֵי פּוּן זַיין חֲבֵר קָאר קִיל מֶענְטְשִׁין. פּוּן וָאנֶען וַויסֶען מִיר דָאם פּוּן דִיא מַעֲשֶׂה וָוס שְׁמֶייט אִין דִיא תּוֹרָה פּוּן טִיט יְהוּדָה. עָם שְׁמֶייט אִין כְּטוּב טָעו הָט אַרוֹיס גֶעפִּירְט תְּמָר צוּם פַּ־ בְּרֶענֶען. פּוּן דֶעסטוֹוענֶען

סמנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לערב שבת . כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידין ממנו ארבעים סאה גוזלות מג' בריכות בתרש. כי אתא רבי יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמונים וגו ת אחים כהנים נשואין לשמונים זוגות אחיות כהנות ובד קו רבנן סמורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבין לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואף על גב דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני :

(פ"נ) בא אמר רבי ינאי (אמר רב) כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו . כי אתא רבין אמר מבא ביעתא מגולג לתא משיתא קייסי סולתא . כי אתא רב דיסי אמר מבא ביעתא כגולגלתא משיתא מטויתא מד' מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה לבר מבשרא :

כב תנן רבנן טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב

דיא מֶענטשען וום האָבען געשניטען רי פייגען . אזוי פיל מענטשען האבען גיארבעט בייי דיא פייגען . אז רבין איז ניקומען הט ער גאנגט ינאי המקדח הט ניהאט אויף דעם קענינליכען בארג איין בוים וואס מען פלענט אראפ נעמען פון איהם יונגע טויבין רבתי סאהל אין חוצ . יעצער מאהל הט מען אראפ גינומען פערציג סאה . איז הונדערט אוג צוואנציג סאה טויבין הט מען אראפ גינומען אחוצ פון דעם בוים . וום דיא טויבען פלענגין זיך אנעווען אויף דעם בוים . אז רבי יצחק איז ניקומען הט ער גאנגט אין ארץ ישראל איז ניווען איין שטאט איר נאמען איז ניווען גופנית אוג אין איר איז ניווען אכציג פאר בירידער כהנים וום זיי האבען חתונה ניהאט מיט אכציג פאר שווועסטער וואס זייא זענען אלע ניווען טעכטער פון כהנים . אוג דיא בחנן האבען ניזוכט פון סורא ביז נהרדעא אוג האבען ניט ניפונדען נאך אזוי אשטאט . אז דיא מאנען זאלען זיין בירידער אוג כהנים אוג דיא זייבער זאלען זיין שווועסטער . אוג טעכטער פון כהנים אויסער דיא טעכטער פון רב חסדא זיי זענען ניווען גינומען פר זייבער צו רמי בר חמא אוג צו מר עוקבא בר חמא . האבען אויך ניהאלטען צווייי בירידער צווייי שווועסטער: אפילו דיא זייבער זענען דאך ניווען טעכטער פון כהנים . אבער זייא דיא מאנען זענען ניט ניווען קיין כהנים :

כא אמר . רבי ינאי הט גאנגט יעדער עסען וואס עם איז נרוים וויא אזוי . איז אזוי בעסער פון איהם . אז רבין איז ניקומען הט ער גאנגט אניבראטטענע איי אשטיטערע אוים צוא זופין שטארקט דעם נוף מער וויא ער וואלט ניגעסין זעקס מאם מעהל . אז רב דימי איז ניקומען הט ער גאנגט אניבראטטענע איי אשטיטערע אוים צו זופען שטארקט דעם נוף מער וויא ער וואלט ניגעסין זעקס מאם מעהל . אניבראטטענע איי אהארטע (אנערקבטע) צו עם ין שטארקט דעם נוף מער וי ער וואלט ניגעסין פיר מאם מעהל . אנקאבטע איי אין וואסער . יעדער עסין וום עם איז נרוים וי אזוי . איז דיא פריש בעסער פון איהם . אויבער פריש . אשי־ קול פריש וום וויא אזוי . איז דיא פריש בעסער פון דיא איי נבעסער מיינט מען נעזונטער נרוים :

צום נוף :

כב תנו רבנן . די רבנן האבען ניליגט אז מען עסט מילץ איז ניזונט צו דיא ציין . אז : ד־ איז שלעכט צו די נידערים . אז מען עסט כרישין איז שלעכט צו די ציין אוג ניזונט צו

אבל ביטות הנשמים ליה לו כר . ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא . ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא אמרי לעידניה קאזיל . ואל יספר עם אשה בשוק אפר רב חסדא אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אהותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו . ואל יכנס באחרונה לבית הסדרש דקרו ליה פושע . ואל יסב בסטיבה של עכי הארץ דאתי לאטשוכי בתרייתו . ואל יפסיע פסיעה גסה דאפר פר פסיעה גסה נוטלת אהד פחפש פאות פכאור עיניו של אדם . ופאי תקנתיה להדר ליה בקידושא דבי שפשא . ואל יהלך בקוסה זקופה (דלאו אורה ארעא) דאפר פר כל ההולך בקוסה זקופה אפילו ד אפות כאלו דוחק רגלי השכינה דכתיב (ישעיה ו) פלא כל הארץ כבודו :

(דף מד) כ כי אתא רב דימי אפר עיר אחת היה לו לינאי המלך בתר המלך שהיו פוציאין סמנה

אונו ניט . אין שטוב טענ ער ניין אין שיך אלאטע אויף אלאטע . אוג דאס איז נאר זופער פאר פען ניט ניין אין שיך אלאטע אויף אלאטע אין נאס . אבער ווינטער הארט אונ ניט . ווינטער פענ ער ניין אין נאס אין שיך אלאטע אויף אלאטע . ווייל די שיך ענגן בשטירט פיט בלאטע . דער קעגם פען ניט די לאסעס . אוג ער זאל ניט ניין אליין אין נאס בי נאכט . פען זאל איהם ניט חושך זיין ער גייט פזנה זיין . אוג דס איז נאר נזואנט גיזואלין אז ער טאר ניט ניין קין אויס גייצטע צו ניין ערגען אלע נאכט . ער ווייל נאר ניין בי נאכט אסאהל : טאר ער ניט . פען זאל איהם ניט חושך זיין אויף זנות . אבער אז ער הט אויס גיזעצטע צייט צו ניין ערגען אלע נאכט . ווען פען איהם ניט חושך זיין אויף זנות . ווארום אלע נאכט נייט פען דאך ניט פזנה זיין . ווען פען זאגן ער נייט צו זיין צייט ערגען . אוג ער זאל ניט שפועסן פיט אשה אין נאס . האט רב חסדא נזאנט אפילו זיא איז זין ווייב אוג אפילו זיא איז זיין טאכטער אוג אפילו זיא איז זין שוועסטער ווייל ניט אלע פענטשן קענען ווייגן קרובים . פען ווען ניט ווייסען אז די אשה איז זין ווייב אדער זין שוועסטער אדער זין טאכטער : ווען פען איהם תישך זיין אויף זנות . אוג ער זאל ניט אריין גיין ער ליעצטער . אין בית המדרש . ווארום פען ווען זאגן ער הם ניט קין חשק נקין לוסטז צו ערגען תורה . ער זאל ניט זיצן צווישן אשר ואמוגג פון עמי הארצים . ער ווען ווילן הערן זום זיי שמועסן . ווען ער ער ווייל ניט ערגען . ער זאל ניט שרעטין קין נרויס טריט . ער זאל ניט ניין נעשווינד . ווארום דער תנא האט נזאגט אנרויסער מרעס : נעמט צוא פון דיא ליכטיגקייט פון זיגע אויגן אפינף הונדערט חלק . פיט ווען קען ער דאס פאריכטען . ער קען דאס צוריק קערין פיט דעם כוס פון קידוש שבת בייא נאכט אויף ניין זאל ער פיט די אויגן קוקען אין דעם כוס אוג אויף דיא ליכט . ווענען איהם דיא אויגן צוריק ליכטיג ווערין . ער זאל ניט גיין אויף גישטעלט פיט דעם קאפ ארויף ווארום דער תנא הט נזאגט ווער עס ניים אויף גישטעלט פיט דעם קאפ ארויף אפילו נאר פיר אייזין איז גלייך ווי ער ווילט אזוינ גישטויסען די פים פון נאט . ווארום עס שטייט אין פסוק די נאנצע ווענט איז פול פיט דעם כבוד פון נאט . איז דאך אויף די ווענט נאר דא דער כבוד אוג דיא נרויסקייט פון נאט . אז דער פענטש הייבט אויף ניין קאפ ארויף אין דיא הייך . אוג ווערט בייא זיך נרויס . שטויסט ער דאך אזוינ די נרויסקייט פון נאט פון דיא ווענט :

כ כי . אז רב דימי איז ניקומען האט ער נזאגט ינאי המלך האט ניהאט אויף דעם קענינגליכען באארג איין שטאט וואס יערער ואך פון פרייטאג צוא פרייטאג פלענט פען ארויס נעמען פון איר זעקס כאהל הונדערט טוענד שיסלען פול פיט שטיקער טיש צוא נעבין עסין

(שמות יט) משה ידבר והאלהים יעננו בקול מה תלמוד לומר בקול בקולו של משה. הניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם א"א למתרגם להגביה קולו עם הקורא יסיע הקורא קולו ויקרא:

(דף מו) ב רבי זירא חלש על לגביה רבי אבהו קבל עליה אי מיתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן איתפח עביד סעודתא לכולהו רבנן כי מטא למשרי אמר ליה לרבי זירא לישרי לן מר אמר ליה לא סבירא ליה מר להא דאמר רבי יוחנן בעל הבית בוצע. שרא להו. כי מטא לברוכי אמר ליה נבריך לן מר אמר ליה לא סבירא ליה מר להא דרב הונא דמן בבל בוצע סברך. ואיהו כמאן סבירא ליה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי בעה"ב בוצע ואורח סברך בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ואורח מברך כדי שיברך לבעל הבית מאי מברך יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא ורבי מוסיף בה דברים ויצלח מאד בכל נכסיו ויהיו נכסיו ונכסינו (מוצלחים ו) קרובים (ומוצלחים) לעיר ואל ישלוט

דִּי לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ אוֹיְף הַרְגּוּם לָשׁוֹן. וָוארוּם עָם שְׁמַייט אִין פְּסוּק מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פְלֶעגְט רַיידִין אוּנ נָאט פְלֶעגְט אִיהם עְנְטְפֶּערִין מִיט דָעם קוֹל. מִיט וָועלְכִין קוֹל. מִיט דָעם קוֹל פוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. נָאט הָט נִיט גִירֶעט הֶעכער וִויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. סִיר הָאבֶּען אוֹיְף אַזוֹי גִילֶערנְט דָער וָואס זָאגְט דָעם פְּסוּק אוֹיְף תַּרְגּוּם זָאל עֶר נִיט זָאגִין דָעם תַּרְגּוּם הֶעכֶר וִוי דֶער וָואס לַיינְט זָאגְט דָעם פְּסוּק לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ. אוֹיְפ דֶער וָואס זָאגְט דָעם פְּסוּק תַּרְגּוּם קֶען נִיט שַׁיין אַזוֹי הוֹיְף וִויא דֶער וָואס זָאגְט דָעם פְּסוּק לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ. זָאל דֶער וָואס זָאגְט דָעם פְּסוּק לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ מַאכֶּען גִידֶערְט וָואס זָאגְט דָעם תַּרְגּוּם:

ב רַבִּי זֵירָא אִיז קְרַאנְק גִיוְואוֹרִין אִיז רַבִּי אַבְּהוּ אַרַיין גִינַאנְגֶען צוּ רַבִּי זֵירָא כְּבֵכָר חוֹלֶת זַיין. הָט רַבִּי אַבְּהוּ גִינוּמֶען אוֹיְף זִיךְ אוֹיְב רַבִּי זֵירָא וָועט גִיזוּנְד וָוערִין רַבִּי זֵירָאן הָט מֶען גִירוּפֶען קְצִינָא דְּרִיקְ שִׁקְ דָער קְרִיגְנֶער וָוס הָט פַּר בְּרֶעגְנֶט קְנִיא. אַזוֹי וִוי עָם שְׁטַייט אִין בָּבָא מְצִיעָא. וָועל אִיךְ מַאכֶּען אַיִם טוֹב מֵאר דִי רַבָּנָן. אוּנ רַבִּי זֵירָא אִיז גִיזוּנְד גִיוְואוֹרִין. הָט רַבִּי אַבְּהוּ נִיסְאכְט אַסְעוּדָה פַּר אַלֶע רַבָּנָן. אַז מֶען הָט גִידַארְפְט מַאכֶּען הַמּוֹצִיא. הָט רַבִּי אַבְּהוּ גְנוּמֶען צוּ רַבִּי זֵירָא וָאל דֶער רַבִּי פַּר אוּנְז מַאכֶּען הַמּוֹצִיא. הָאט רַבִּי זֵירָא גְנוּמֶען צוּ רַבִּי אַבְּהוּ הַאלְט דֶען נִיט דֶער רַבִּי וָום רַבִּי יוֹחָנָן הָם גְנוּמֶען דֶער בַּעַל הַבַּיִת דַארְף מַאכֶּען הַמּוֹצִיא. הָט רַבִּי אַבְּהוּ גִיסְאכְט הַמּוֹצִיא. אַז עָם אִיז נִיקוּמֶען צוּם בֶּענְטְשֶׁן. הָט רַבִּי אַבְּהוּ גְנוּמֶען צוּ רַבִּי זֵירָא וָאל דֶער רַבִּי פַּר אוּנְז בֶּענְטְשֶׁן. הָט רַבִּי זֵירָא גְנוּמֶען צוּ רַבִּי אַבְּהוּ הַאלְט דֶען נִיט דֶער רַבִּי וָום רַבִּי יוֹחָנָן הָם גְנוּמֶען דֶער בַּעַל הַבַּיִת דַארְף בֶּענְטְשֶׁן. דַארְף רַבִּי אַבְּהוּ בֶּענְטְשֶׁן וַיי"ן עֶר הָט גִיסְאכְט הַמּוֹצִיא. וִויא וָועֶר הַאלְט רַבִּי אַבְּהוּ וָואס עֶר זָאגְט רַבִּי זֵירָא וָאל בֶּענְטְשֶׁן. אַזוֹי וִויא רַבִּי יוֹחָנָן וָאס עֶר זָאגְט פוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי וְועֶנֶן דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל מַאכֶּען הַמּוֹצִיא. אוּנ דֶער פְּרֶעמְדֶער וָום עֶסְט בֵּיי דֶעם טִישׁ פוּן בַּעַל הַבַּיִת זָאל בֶּענְטְשֶׁן. דֶער בַּעַל הַבַּיִת מַאכְט הַמּוֹצִיא עֶר זָאל אֲפִּ שֶׁנַייֶרְען פוּן דֶעם בְּרוֹיט אוּנ גִיבְּען פַּר יֶערֶן מֶענְטְש וָום וִיצְט בֵּיי דֶעם טִישׁ. מִיט אַגוּפְּע אוּנְז. עֶר זָאל פַּר גִינֶען. אוּנ דֶער גאסְט זָאל בֶּענְטְשֶׁן עֶר זָאל בֶּענְטְשֶׁן צוּם בַּעַל הַבַּיִת. וִי זָאל עֶר אִידֶם בֶּענְטְשֶׁן. עֶר זָאל זָאגִין עָם זָאל זַיין דֶך וִיצֶן פוּן נָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל זִיךְ נִיט שֶׁעמֶען אוֹיְף דִי וועלְט. אוּנ עֶר זָאל נִיט וועֶרֶן פַּר שֶׁעמְט אוֹיְף עוֹלָם הַבָּא. אוּנ רַבִּי הָם נִיסְעהרְט נָאךְ וַאכֶּען צוּא בֶּענְטְשֶׁן פַּאר דֶעם בַּעַל הַבַּיִת. עֶר זָאל זַייֶער שְׁמַארְק בֶּגְלִיקֶן אִין זַיין פַּאר כֶּענֶן. זַיין פַּר מֶענִין אוּנ אוּנְזֶער פַּר מֶענִין וָאלֶן זַיין נְקִיקַאךְ. אוּנ אוּנְזֶערֶע גִישֶׁעפְּטֶן וָאלֶן זַיין נָאגְט צוּם שְׁטוּאם. עָם זָאל נִיט גִיוועלְטִיגֶען קִין שָׁטֶן וַכִּין שְׁטֶערוּנְג אִין אַרְץ וָום עֶר וָועט מָאכֶן. אוּנ אִין אַרְץ וואם מִיר וָועֶרֶן

משיב נפש וכל קרוב לנפש משיב הנפש כרוב למזון ותרדים לרפואה אוי לו לב"ת שהלפת עוברת בתוכו :

שלשה שאכלו פרק שביעי

(דף מכ) **א שלשה** שאכלו כאחד חייבין וכו' מנה"מ אמר רב אסי דאמר קרא (תהלים לד) גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר מהכא (דברים לב) כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו . אמר רבי חנין בר אבא (רבא) מנין לעונה אמן שלא גבוה קולו יותר מן המברך שנאמר (תהלים לד) גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו אבר רבי שמעון בן (לקיש) [פזי] מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר משה

דקדוק נפש . הוא כל הגוף במקום חיות שלו: לנפש . לכרס שהוא נפש : תנא הכי מילי . דג' צריכין לברכה ג' ריוח : גדלו לה' אתי . פרי ג' וקח פקפק הכו גודל כיומיד תומר לג' :

דִּי נִיטֶ֫ר֫עֶרִים . אַבֶּ֫ר עֶ֫רְקוֹת אוֹיךְ מֶ֫ען עֶ֫סְט וִיי רוֹהֶ֫ע . מַאכֶּ֫ען זִיי גֶ֫עֶל דֶ֫עם פָּנִים . אוּן אַבֶּ֫ר יְרָקוֹת אוּן פֵּ֫רוֹת זוֹם זֶ֫ענֶ֫ען נָאךְ קְלֵיין . וַיי֫א זֶ֫ענֶ֫ען נָאךְ נִיט צַיטִיג . מַאכֶּ֫ען וַיי֫א קְלֵיין דֶ֫עם גוּף זָם עֶ֫סְט וַיי֫א . דֶ֫ער גוּף וְוֶ֫ערְט נִיט גִישְׁוַוַאכְט פּוּן דֶ֫עם עֶ֫סְן: אוּן אַז מֶ֫ען עֶ֫סְט אַזוֹי אַוַאךְ וָאס דָּאט נִיט עֶ֫ר֫עֶ֫בְּט . קֶ֫ערְט דָּם צוּרִיק פּוּן דֶ֫עם עֶ֫סְן: דֶ֫ער מֶ֫ענְטְש וֶ֫ערְט נִיזוּנְד אוּן גִישְׁוַוַאךְ . אוּן נִיט עֶ֫ר֫עֶ֫בְּט נָאךְ . אוּן דִי שְׁטִיק פְּלֵיש פּוּן אַבְּהֶ֫מָה וָוָם אִיז נָאךְ צוּ דֶ֫עם אֶ֫רְט וָאס דָּאךְ אִיז דֶ֫ער עִיקֶ֫ר לֶ֫עבִּין פּוּן דִי בְּהֶ֫מָה . קֶ֫ערְט צוּרִיק דָּם לֶ֫עבִּין פּוּן מֶ֫ענְטְש . אַז מֶ֫ען עֶ֫סְט דִי שְׁטִיק פְּלֵיש וֶ֫ערְט מֶ֫ען נִיזוּנְד אוּן גִישְׁוַוַאךְ . אוּן מֶ֫ען לֶ֫עבְּט נָאךְ . כְּרוּב וְקִרוֹשׁ) שְׁפִּיזְט דֶ֫עם גוּף : אוּן הַרְדִים אִיז נִיזוּנְד צוּם גוּף . וַיי֫א צוּם שְׁטוּב [צוּם בּוֹקְ] וָאס לֶ֫פֶּת גִיט אִין אִיהם אַרַיין :

פרק שביעי

א שְׁלֹשָׁה . אוֹיב דְּרַיי מֶ֫ענְטְשִׁין הָאבֶּ֫ען גִיגֶ֫עסֶ֫ען צוּ זַאמֶ֫ען מְזוֹן וַיי בֶּ֫ענְטְשִׁין צוּ זַאמֶ֫ען : פּוּן וָאנֶ֫ען וַוייסֶ֫ען מִיר דִי רֶ֫ייד . אַז וַיי מְזוֹן בֶּ֫ענְטְשִׁין צוּ זַאמֶ֫ען : הָט רַב אַסִי גֶ֫זָאגְט דֶ֫ער פָּסוּק זָאגְט דָּוִד הַמֶּ֫לֶךְ הָט גֶ֫זָאגְט צוּ דִי מֶ֫ענְטְשִׁין זַיינֶ֫ע אִיר זָאלְט זָאגֶ֫ען מִיט מִיר צוּ זַאמֶ֫ען דִּיא גְרוֹיסְקֵייט פּוּן נָאמְט . אוּן נִיט יֶ֫ערֶ֫ער בַּזוּנְדֶ֫ער זָאל לוֹיבֶּ֫ען נָאמְט . אוּן אִיךְ מִיט אַיךְ צוּ זַאמֶ֫ען זָוֶ֫ערְעֶ֫ן מִיר זָאגֶ֫ען וִוי דֶ֫ער הוֹיבֶּ֫ען אִיז זַיין נָאמֶ֫ן . אוּן וַוייל עֶ֫ס שְׁטֵייט דָּוִד הָאט גֶזָאגְט צוּ דִיא מֶ֫ענְטְשִׁין . אוּן עֶ֫ס שְׁטֵייט נִיט צוּ וַויא פִּיל מֶ֫ענְטְשִׁין אִיז דָּאס וַוינְצִיגְסְט טָא צְוַוויי . וָעהֶ֫ן מִיר וואוּ עֶ֫ס אִיז דָּא דְּרַיי מֶ֫ענְטְשִׁין מִזּוֹן אַלֶּ֫ע דְּרַיי זַאמֶ֫ען לוֹיבֶּ֫ען נָאמְט נִיט יֶ֫ערֶ֫ער בַּזוּנְדֶ֫ער . רַבִּי אַבְּהוּ זָאגְט פּוּן דָּאנֶ֫ען וַוייסֶ֫ען מִיר אַז דְּרַיי מֶ֫ענְטְשִׁין מִזּוֹן בֶּ֫ענְטְשִׁין צוּ זַאמֶ֫ען [אוֹיב וַיי֫א הָאבֶּ֫ען גִיגֶ֫עסֶ֫ען צוּ זַאמֶ֫ען] . עֶ֫ס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מִשָּׁה רַבֵּינוּ הָאט גָזָאגְט אַז אִיךְ וֶ֫ועל רוּפֶ֫ען דֶ֫עם נָאמֶ֫ן פּוּן נָאמְט נִיט נְרַיסְקֵייט צוּ אוּנְזֶ֫ער נָאמְט . מִיר זָאלֶ֫ען אִיהם לוֹיבֶּ֫ען אַלֶּ֫ע דְּרַיי צוּ זַאמֶ֫ען [וואהרום וואוּ עֶ֫ס שְׁטֵייט אַצָּאהּ פּוּן פֵּיל . אוּן עֶ֫ס שְׁטֵייט נִיט וַויא פִּיל . אִיז דָּם וַוינְצִיגְסְטֶ֫ע צְוַוויי] . וָעהֶ֫ן מִיר וואוּ עֶ֫ס אִיז דָּא דְּרַיי מֶ֫ענְטְשִׁין מִזּוֹן אַלֶּ֫ע צוּ זַאמֶ֫ען לוֹיבֶּ֫ען נָאמְט . נִיט יֶ֫ערֶ֫ער בַּזוּנְדֶ֫ער . רַבִּי חֲנִין בַּר אַבָּא הָט גֶזָאגְט] פּוּן [וָאנֶ֫ען וַוייסֶ֫ען מִיר אוֹ הָעֶ֫ר וָוָם אָמֵן זָאלְ נִיט וָאנֶ֫ען דֶ֫עם וָואהְרֶ֫ען אָמֵן הָעכֶ֫ער וַויא דֶ֫ער וָוָם זָאנְט דִי בְּרָכָה . וָואהרוּם עֶ֫ס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אִיר זָאלְט זָאגֶ֫ען מִיט מִיר צוּ זַאמֶ֫ען דִי גְרוֹיסְקֵייט פּוּן נָאמְט . אוּן מִיר זָאלֶ֫ען זָאגֶ֫ען צוּ זַאמֶ֫ען וַוי דֶ֫ער הוֹיבֶּ֫ען זַיין נָאמֶ֫ן אִיז . וַוייל עֶ֫ר זָאגְט דֶ֫עם וָואהְרֶ֫ען יַחַד צוּ זַאמֶ֫ען . מֵיינְט מֶ֫ען אַלֶּ֫ע גְלֵיךְ מִיט אַיין קוֹל . דִי וָואס וָועלֶ֫ען עֶ֫ענְפֶ֫ערֶ֫ען זָאגֶ֫ען נִיט זָאנֶ֫ען הָעכֶ֫ער פּוּן אִיהם . רַבִּי שְׁמוּעֵל בֶּן פָּזִי הָאט גְזָאגְט פּוּן וואנֶ֫ען וַוייסֶ֫ען מִיר אַז דֶ֫ער וָוָם זָאגְט דֶ֫עם פָּסוּק לְשׁוֹן תַּרְגוּם . טָאר נִיט זָאנֶ֫ען דֶ֫עם תַּרְגוּם הָעכֶ֫ער וַוי דֶ֫ער וָוָם לֶ֫יינְט זָאגְט דֶ֫עם פָּסוּק לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ . וְאֹר צַיטִירְט הָאבֶּ֫ען דִיא פְּרָאסְטֶ֫ע מֶ֫ענְטְשִׁין נִיט פַּר שְׁטֵאנֶ֫ען לְשׁוֹן קוֹדֶשׁ . נָאר אַלֶּ֫ע הָאבֶּ֫ען גֶיעֶ֫רְט תַּרְגוּם לָשׁוֹן . וָועֶ֫ן מֶ֫ען פְּלֶ֫עגְט לֵייֶ֫ענֶ֫ען אִין דִי סֵפֶ֫ר תּוֹרָה . הָט מֶ֫ען גָזָאגְט אַפָּסוּק לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ . אוּן אַיינֶ֫ער הָט אִיבֶּ֫ער גִיוֶ֫עְט

יחזוק ברכה מפיו . בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו ושנותיו וכל המאריך בעניית אמן מאריכין לו ימיו ושנותיו :

(פ"ב) **ה תניא** איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ והכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו בראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדחזי דכתיב באורייתא מזהר זהירי דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותיים הרבה מרקדקים בה יותר מישראל :

ו תנו רבנן איזהו עם הארץ כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית דברי רבי אליעזר . רבי יהושע אומר כל שאין מניח תפילין . בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו . רבי נתן אומר כל שאין לו מזוזה על פתחו . רבי יונתן בן יוסף אומר כל מי שיש לו בנים ואינו כגדלן לת"ת . אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ . רב מנשיא בר תחליפא תנא הלכתא ספרא וספרי ולא אזמין עליה רמי בר חמא שכיב רמי בר חמא . אמר רבא האי דאיענש רמי בר חמא דלא אזמין

פון זיין מויל . מען טאר ניט ענטפערן אמן . נאר מען מוז זאגן מיט א לויטער שטים אז מען הערט נאך אנדערע . אוב מען הערט נישט וויל מען נישט ענטפערן . בן עזאי זאגט ווער עס זאגט אמת יתומה . וועלכע זייגן קינדער ווערן יתומים . וועלכע עס חאפט . וער זאגט געשווינד דעם ווערט אמן . אוב ער ניט גוט ארוים דעם אלף פון אמן . וועלכע אויער גיתאפט ווערן זייגע טעג . ווער עס האקט אפ דעם ווערט אמן . ער ער ניט גוט ארוים דעם נין פון אמן . וועלכע אפ גיהאקט ווערן זייגע טעג אוב זייגע יאהרין . ווער עס זאגט לאנג דעם ווערט אמן . ער ער איהם שארף ארוים . אוב הט אין זייגן דיא בונה פון אמן . ווען מען איהם ער לייגערין זייגע יאהרין אוב טעג :

ה תניא . מיר האבען גילערנט ווער הייסט אעם הארץ ער ואם עסט ניט זייגע עסין זיי זאלין טהור . אפילו תלין ניט תרומה אוב ניט קדש נאר געווינקיכע עסין ראף מען אנדערש ניט עסין נאר אז זייא זענען טהור . אוב ער מענטש ואם עסט עסין ואם זענען טמא . אפילו זייא זענען תלין . הייסט ער אעם הארץ . אזוי זאגט רבי מאיר . אוב היא חכמים זאגין ער ום ניט קין מעשר פון זייגע פירות אזוי ויא מען ראף נעבין . ער איז אעם הארץ . אוב די כותים גיבען מעשר אזוי ויא מען ראף נעבין . ווארום די מצות ואם ששייך אין די תורה היסטן דיא כותים . ווארום ער תנא האט גזאגט די מצות ום דיא כותים האבען אן גינומען צו היסטן זייא . זענען זיי מרקרק פיל בעסער וי איזוד . זיי היסטן אפ די מצוה צו טארש וי ער ין איז . בעסער וי ער יוד טוהט איר :

ן תנו רבנן . די רבנן האבען גילערנט ווער הייסט אעם הארץ ער ואם ניט לייענט קריאת שמע אין ער פריא אוב אויף ער נאכט . אזוי זאגט רבי אליעזר . רבי יהושע זאגט ער ום לייענט ניט תפילין . בן עזאי זאגט ער ואם הט ניט קין ציצית אויף זיין קלייד . רבי נתן זאגט ער ום הט ניט קין מזוזה אויף זיין טיר . רבי יונתן בן יוסף זאגט ער ום הט זיהן אוב ער ניט זייא ניט אין בית המדרש זיי זאלין לערנען . אנדערע זאגין אפילו ער הט גילערנט תורה נביאים אוב כתובים . אוב משניות . אויב ער האט ניט גילערנט קין גמרא איז ער אעם הארץ . רב מנשיא בר בתחליפא הט גילערנט משניות אוב תורת כהנים . אוב ספרי . אוב או רמי בר חמא הט גיענטפן מיט נאך איינעם אוב מיט רב מנשיא . הט רמי בר חמא ניט גיוואלט בענטשן מיט מזונו . ער

ישלוט שטן במעשה ידיו ובמעשה ידינו ואל יזדקר לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור וחטא ועבירה מעתה ועד עולם:

(ע"ב) ג **תנן** רבנן אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא בירדים מזוהמות. רבין ואביי הוו קאזלי באורחא קדמיה חטריה דרבין לראביי ולא אטר ליה ניזיל מר אטר מדסליק האי מרבנן סמערבא נם ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי כנישתא אטר ליה ניעול מר אטר ליה ועד השתא לאו מר אנא אטר ליה הבי אטר רבי יוחנן אין ככבדין אלא בפתח שיש בה כוזזה דאית בה מוזזה אין דלית בה מוזזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש דלית בהו מוזזה אין הכי נמי דאין מכבדין אלא אימא בפתח הראוי למוזזה:

(דף מז) ד **תנן** רבנן אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יזרוק

פירוש

סם צרעת: נכפיו. קרקעות:
אין מכבדין. לומר סיפ מתה קודם: לא בדרכים. לפי שהם רבין ועומד עבודתן ואין נאין: ולא בירדים מזוהמות. כאשר אבאר: ממערבא. לפי שהיה רבין רגיל לעלות מבבל לא"י ולומר הוא דבריו משמו של ר' יוחנן: כפתח הכתוי במזוזה. כלומר בכניסה של פתחים לשמושי דרכים ובקטנה: חטופה. שקורין לה כפלי"ף בלעז ולא בפת"ח: ולומר למן והוא צריך לומר למן: קטופה. שהכה קריסת המ"ן שאין מוליכה כפה שהפה נכרת: יתומה. שלא שמע כברכה מלא שמעו שמעון למן: ולא יזרוק ברכה מפיו. נמשכות מדומה עליו כמשוי מלא שמוק קטוף טוף עו:

מָאהן. אוג עָם זָאל נִיט צַריין שְׁפָּרִינְגען נִיט פַּר אִיהם אוג נִיט פַּר אונז ־קיין מָרַאכְטוּנג פון עִבְּרוֹת. פון אִיצְט בִּיז אֵיבִּיג:

ג תָּנוּ רַבָּנָן. די רַבָּנָן הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט מָען דַארְף נִיט גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ אַנְדֶערֶע נִיט אִין וֶועג אוג נִיט אוֹיף אַבְּרִיק. אִין וֶועג אֲדֶער אוֹיף אַבְּרִיק דַארְף מָען נִיט זָאגען צוּ אַנְדֶערֶע זָאל גַיין פְּרִיעֶר. אוג וָוען מָען הָאט שְׁמוּצִיגֶע הֶענְט פון עֶסְן אוג מָען דַארְף וַאשֶׁען מַיִם אַרְוַנוֹנים. דַארְף מָען נִיט גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ אַנְדֶערֶע עֶר זָאל פְּרִיעֶר וַאשֶׁען. נָאר וֶועֶר עֶם וִיל וַאשֶׁען פְּרִיעֶר. רָבִין אוג אַבַּיֵי זָעֶנען גִינַאנְגֶען אִין וֶועג. אוג הָאבֶּען נָעְרִיטֶען אוֹיף אֵייזֶען. אִיז דָער אֵייזִיל פון רָבִין גִינַאנְגֶען גֶעשְׁווִינְדֶער אוג עֶר אִיז גִינַאנְגֶען פְּרִיעֶר פַּר דֶעם אֵייזִיל פון אַבַּיֵי. אוג רָבִין הָט נִיט גִוואגְט צוּ אַבַּיֵי זָאל דָער רַבִּי גַיין פְּרִיעֶר. הָט אַבַּיֵי נָאגְט וויא דָער טַמְטָן אִיז גִיקוֹמֶען פון אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז עֶר גְרוֹיס גֶיוָוארֶן. אז וַיֵיא וָעֶנֶען גִיקוֹמֶען צוּא דִיא טִיר פון שׁוּהל. הָט רָבִין גִוואגְט צוּ אַבַּיֵי זָאל דָער רַבִּי פְּרִיעֶר אַרַיין גַיין. הָט אַבַּיֵי גִוואגְט צוּ רָבִין אוג בִּיז אִיצְט בִּין אִיךְ נִיט גִיוָוען ־קיין רַבִּי. פַּר וָוָס הָאסְטוּ מִיר בִּיז אִיצְט נִיט גִיהֵיסֶען גַיין פְּרִיעֶר. הָט רָבִין גִוואגְט צוּ אַבַּיֵי אַזוֹי הָט רַבִּי יוֹחָנָן גִוואגְט מָען דַארְף נִיט גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ אַנְדֶערֶע עֶר זָאל גַיין פְּרִיעֶר. נָאר אַז מָען גַייט אַרַיין אִין אַטִיר וָאם דַארְפָען אִיז דָא אַמְּוּזָה. דַארְף מָען גֶעבֶּן כָּבוֹד דֶעם גְרֶעסֶערִין עֶר זָאל גַיין פְּרִיעֶר. פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא אוֹיב אִין דִי טִיר אִיז דָא אַמְּוּזָה דַארְף מָען גֶעבֶּן כָּבוֹד דֶעם גְרֶעסֶערִין עֶר זָאל גַיין פְּרִיעֶר. אוֹיב אִין דִי טִיר אִיז נִיטָא ־קיין מְוּזָה דַארְף מָען נִיט גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ אַנְדֶערֶע עֶר זָאל גַיין פְּרִיעֶר. וֶועֶלְכֶע טִיר פְּרֶעגְען אַשׁוּהל אוג אַבַּיִת הַמֶּדְרָשׁ וָוָס אִין וַיֵיטֶע טַיכֶען אִיז נִיטָא ־קיין מְוּזָה דַארְף מָען אוֹיף נִיט גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ אַנְדֶערֶע עֶר זָאל אַרַיין גַיין פְּרִיעֶר אִין שׁוּהל אֲדֶער אִין בֵּית הַמֶּדְרָשׁ. אִיז דָאס אוֹיף דִיר אַקְשָׁיָא פַּר וָוָס הֵיסְטוּ מִיר אִיךְ זָאל פְּרִיעֶר אַרַיין גַיין אִין שׁוּהל. נָאר אַזוֹי זָאג. אַזוֹי אַטִיר וָאם מָען דַארְף אִין אִיר מַאכֶען אַמְּוּזָה. דַארְף מָען גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּ אַנְדֶערֶע עֶר זָאל פְּרִיעֶר אַרַיין גַיין. אֲבָּעֶר אִין וֶועג אֲדֶער אוֹיף אַבְּרִיק דַארְף אַפִילוּ אַסוֹיס גִיבְּרַאכְטֶען וַואגְט דַארְף מָען נִיט גֶעבֶּן כָּבוֹד צוּא אַנְדֶערֶע עֶר זָאל פְּרִיעֶר אַרַיין גַיין:

ד תָּנוּ רַבָּנָן. די רַבָּנָן הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט מָען טָאר נִיט תַּאפֶּען דָעם וִוארְט אָמֵן. נָאר מָען זָאל גוּט אַרוֹים רֵייֶדֶען דָעם אַלֶ"ף פון אָמֵן מִיט אָלֶ"ף. אוג נִיט קַיין אָפּ גִיהַאקְטֶען אָמֵן. נָאר מָען זָאל גוּט אַרוֹים רֵייֶדֶען דָעם נו"ן פון אָמֵן. אוג נִיט מַאכֶען וָואם עֶר אִיז אַיְנְתּוֹם. עֶר הָאט נִיט גִיהָערְט די בְּרָכָה. נָאר עֶר הָערְט אַלֶע עֲנֶפֶערְן אָמֵן עֲנֶפֶערְט עֶר אוֹיךְ וּבְייא אִיהם אִיז דָער אָמֵן אַיְנְתּוֹם עֶר הָט נִיט ־קיין בְּרָכָה). דָם טָאר מָען נִיט. אוג עֶר זָאל נִיט אַרוֹים וַארְפֶען ־קיין בְּרָכָה

שאפי' כאה באים אחריו קבל (עליו) שכר כולם שכר כולם ע"ד אלא אימא נותנים לו שכר כנגד כולם :

(דף מם) **ת"ש אמר** רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אביו ורבו הוו יתבי קמיה דרבה א"ל רבה למי מברכין אמרו ליה לרחמנא ורחמנא היכא יתיב רבא אתו לשמי טללא אביו נפק לברא אתו בלפי שמיא אמר להו רבה תרוויכו רבנן הויתו היינו דאמרי אינשי בוצין בוצין מקטפיה ידיע :

ו יצאי סלכא ומלכתא כריכי ריפתא בהדי הדדי ומדקטל להו לרבנן לא הוה ליה איצש לברוכי להו אמר לה לדביתהו מאן יהב לן גברא דמברך לן אמרה ליה דביתהו אישתבע לי דאי מייתינא לך גברא דלא מצערת ליה אשתבע לה . אייתיתיה לרבי שמעון בן שטח אחוה אוהביה בין דידיה לדידה אמר ליה חזי כמה יקרא עבידנא לך אמר ליה לאו את מוקרית לי אלא אורייתא היא דמוקרת לי דכתיב (משלי ד) סלסלה והרוממך (ובין נדיבים תושיבך) אמר לה קא הזית דלא מקבל

שׁוהל דַאוּנָען ,ער זָאל וועכֿן־זיין צוּ גיצייילט ווערין מיט דִי ,ערשטָע צָעהן . אָפּילוּ נָאך דִי צָעהן קוּמָען נָאך הינדָערט נָעמָען דִי ,ערשטָע צָעהן דָעם שָׂכר פּון דִי הונדָערט : פָּרָעגט דִי יא נָמָרָא ווָאס אַזוי קָען דָם זיין אַז דִי ,ערשטָע צָעהן נָעמָען צוא דָעם שָׂכר פּון דִיא אִיבּעריגָע מְעַנטשָׁן וָאס קוּמָען נָאך זיי . נָאר אַזוי זָאל דִי ,ערשטָע צָעהן נָעמָען אַזוי פִיל שָׂכר ווִיא פִיל עָם נָעמָען דִיא אָלָע אִיבּריגָע וָום קוּמָן אין שוּל נָאך זיי :

ח אָמַר . רַב נַחְמָן הָט גָאנָט אַקִינְד וָום ווִיים צוּ ווָעמָען מָען בָּענטשָׁט : אויב עָם וועכֿן דָא נָאך צָווִיי גרויסָע מְעַנטשָׁן צוּ אִיהם . בָּענטשָׁט מָען מִיט מְזוֹנוֹת . אַבַּיֵי אוּן רָבָא וָענָען נִיעמָען פַּר רַבָּה וויַי וָענָען נִיעמָען קְלִיינָע .קִינְדָער) הָט רַבָּה צוּ זיַי גָאנָט צוא ווָעמָען בָּענטשָׁט מָען , הָאבּין זיַיא גָאנָט צוּ נָאט בָּענטשָׁט מָען . הָט רַבָּה זיַי נִיפְרָעגָט וואו זיַי צָאט נָאט . רָבָא הָט בָּעווִיזין אויף דָעם דָאך זיַי צָאט נָאט . אַבַּיֵי אִיז אַרוֹיס גינַאנגען אויף דִי נַאם אוּן הָט נעוויזין צוּם הִימָעל . אויף דָעם הִימָעל זיַי צָאט נָאט . הָט רַבָּה צוּ זיַי גָאנָט איר חָעט בַּייגָע זיין בַּבָּנן . נָאם אִיז וָאם מָענטשָׁן זָאנין פְּרוּצָערין דָער קָעגָט מָען פּון זַייָער בְּלִיהוּנג . ווָען זַייא הָבִּין הָעָן ווִיים מָען שוין צוּ דִיא פְּרוּצָערין ווָעלין גוּט זיין . דִי קינְדָער אַבַּיֵי אוּן רָבָא . הָט מָען בַּאלד דָער קָעגָט אַז זיַי ווָעלין זיין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים :

ו יַצאי הַמֶּלֶךְ אוּן דִיא מַלְכָּה הָאבּין גִיעָעסָן צוּ נָאכָמָן בְּרוֹיט וְאַזוי אַכְעוָדָה וָאם מָען דַארף דָער נָאך בָּענטשָׁן . ווִיא יַצאי הַמֶּלֶךְ הָט גִיהַיסָן דִי אַלָע רַבָּנָן הָט ,ער זיַי ניט ניהָאם־קין מְעַנטָשׁ ווָער ,עם נָאל בָּענטשָׁן פַּאר זיַי . הָט יַצאי הַמֶּלֶךְ גָאנָט צוא־זיין ווייב ווָער ווָעט אונז בָּעבּין אַכְעוָדָה וום ,ער נָאל בָּענטשָׁן פַּר אונז . הָט דָאם ווייב גָאנָט צוּ יַצאי הַמֶּלֶךְ שׁוֹאוּר מיר אויב אִיך ווָעל דִיר בְּרַייגָען אַכְעוָדָה וָאם ווִיים צוּ בָּענטשָׁן . ווָעסטוּ אִיהם ניט מְצַעֲר זיין . הָט יַצאי גישְׁוואָרין צוּ אִיר . הָט זי גִיבְּראכְט אִיר בְּרוֹדָער רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטח . הָט יַצאי הַמֶּלֶךְ גיעָעצט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטח צווִישָׁן אִיהם אוּן דִי מַלְכָּה . הָט יַצאי הַמֶּלֶךְ גָאנָט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן זָהָה וויא פִּיל כְּבוֹד אִיך הָאבּ דִיר ניטָאהן . הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטח גָאנָט צוּ יַצאי הַמֶּלֶךְ ניט דו הָאסְט מִיר גִיעָעבּין דָעם כָּבוֹד . נָאר דִי תּוֹרָה הָאסְט מִיר גִיעָעבּין דָעם כָּבוֹד . אַזוי ווִיא עָם שְׁמַייסְט אין פָּסוּק אַז דוּא וְשִׁנַּנְתָּם בְּשִׁיינָען דִיא תּוֹרָה . ווָעט דִיא תּוֹרָה דִיך נְרוֹיס מַאכָּען . דָער נָאך שְׁמַייסְט וַייטֶער אין פָּסוּק תְּכַבְּדֶנָּה אַז דוּא ווָעסְט אַרוּם נָעמָען דִיא תּוֹרָה . ווָעט דִיא תּוֹרָה דִיר גֶעבּין כָּבוֹד . הָט יַצאי הַמֶּלֶךְ גָאנָט צוּ זיין ווייב דוּא זָעהסט אַז ,ער נָעמָט ניט אויף זִיך דִי ,ערשָׁאפְט פּון מַיין מְלוּכָה . הָט מָען גיעָעבּין צוא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטח אכּוֹס ,ער זָאל עְסָנטשָׁין . הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטח גָאנָט ווִיא אַזוי זָאל אִיך בָּענטשָׁן . אִיך ,ואל זָאגין . גילוּיבְּט

סלסלה . נר: מקוס . מקן שלו מקטפתו : סלסלה . דלעתא ואיתי דנכסי מקטפיה וקפיד הוה שרף שהלך לעומר ואיתא שבחו ומוגיו ומשך הקטף שלו ככר אם יכיר טוב : כוסלן . ק"ל קטפי : מקטפי ידיע . כלומר כשיבחל קטפי מכרת אם ע"ד לעשות : מקן ניס . כמו ק לפור. עד כאן :

ימאי מלכא ומלכתא כיון דתמונתי ניס ושכל תכמי סלסלה והרוממך . פ"פיס דקאמר כי מתכבדי : תמר נה . למלכותא מאי דעת מקבל

דמשמע . משמע : דלא דק . לא כדק לשמוע מדם רב מנשיא :
משה דכיש שמני . לטוגיא דכיש י"ח (קדושה) :

אומין עליה דרב מנשיא בר ת חליפא . והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שכש ת"ח זהו יום הארץ שאני רב מנשיא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה . ל"א כיון דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים לדו כצורבא מרבנן דמי :

ז **אמר** רבי יהושע בן לוי תשעה ועבר מצטרפין . מיתיבי מעשה ברבי אלעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושתרר עברו והשלימו לעשרה שתורי אין לא שתרר לא . תרי איצטריכו שתרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשתרר עברו עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה) לעולם בהם תעבודו . לרבי מצוה שאני מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני :

ח **ואמר** רבי יהושע בן לוי לעולם ישכים אדם לב"ה כדי שיזכה ויסנה עם עשרה הראשונים שאפי׳

דָּת נִיט גִיוואלְט צוּ רֶעכְענען רַב מְנַשְׁיָא צוּם מוּזְמָן . אִיז רָמִי בַּר חָמָא גִישְׁטָארְבִּן . הָט רָבָא גָאנְט דָם וָוָם רָמִי בַּר חָמָא אִז גִישְׁטָארְבְּט גִיוואָרִן אִז וַויי עָר הָט נִיט גִיוואָלְט צוּ רֶעכְענען רַב מְנַשְׁיָא צוּם מוּזְמָן . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא מִיר הָאבִּן דָאךְ גִילֶערְנְט אַנדֶערְע זָאגְן . אֲפִילּוּ עָר הָט גִילֶערְנְט תּוֹרָה נְבִיאִים אוּן כְּתוּבִים אוּן מִשְׁנָיוֹת . אוּיךְ עָר הָאט נִיט בַּרֵיכְט תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאוּיךְ עָר הָט נִיט גִילֶערְנְט קַיין גְמָרָא אִז עָר אֵעֶם הָאָרֶץ . הָט דָאךְ רָמִי בַּר חָמָא רֶעכְט גִיהַאט וָוָס עָר הָט נִיט גִיוואָלְט צוּ רֶעכְענען רַב מְנַשְׁיָא צוּם מְזוּמָן . פַּאר וָואס אִז עָר גִישְׁטָארְבְּט גִיוואָרִן . עֶנְטְפֶּערְט דִי גְמָרָא רַב מְנַשְׁיא אִז אַנדֶערְש עָר הָאט יָא בְּרֵיכְט תַּלְמִידֵי חֲכָמִים . עָר הָט גִילֶערְנְט גְמָרָא נָאר רָמִי בַּר חָמָא הָט נִיט נָאךְ גִילֶערְנְט אוֹיךְ רַב מְנַשְׁיָא . וָוָם עָר אִז . עָר הָט גִימֵיינְט רַב מְנַשְׁיָא אִז אֵעֶם הָאָרֶץ . הַהִיבְּעָר אִז רָמִי בַּר חָמָא גִישְׁטָארְבְּט גִיוואָרִן . אַיין אַנדֶערְ לָשׁוֹן וָאנְט וַאנדֶערְע זָאגְן הָט דִי גְמָרָא גֶעזָאגְט וַוייל רַב מְנַשְׁיָא פְּלֶעגְט הֶערְן דִינִים פּוּן דִי רַבָּנָן וויא זִי לֶערְנֶען . אוּן עָר פְּלֶעגְט זַייא עֶמְלִיכְע מָאהל חַוֶרִן אוֹים וַוינִיגְ עָר זָאל זַייא גִידַיינְקֶען . אִז עָר גְרַייךְ וִוי אֶלַע יוּנְגֶע רַבָּנָן . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָט גָאנְט בַּיין יוּדִין אוּן אַעֶבֶר בְּנֵעני הֶעכּוּנְט מָעַן צֶעהֶן . מָעַן זָאל זָאגְן קְרוּשָׁה אוּן קְדִישׁ אוּן בָּרְכוּ . זָאנְט דִי גְמָרָא אִיךְ וֶועל דִיךְ אַקְשְׁיָא פְּרָעגְן רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אִז אַמָאהל גִיקוּמְען אִין שוּהל אוּן עָר הָט נִיט גִימָארָאפְּען קַיין צֶעהֶן מֶעְנְטְשֶׁן . הָט עָר פְּרַיי גִימַאכְט זַיין עֶבֶד בְּנֵעני . אוּן עָר הָט אִיהם צוּ גֶיהֶעכּוּנְט עָם זָאל וָועְרְן צֶעהֶן יוּדִין . אַז הֶעֶר קֶנֶעכְט אִז פְּרַיי גִיוואָרִן הֶעכּוּנְט מָעַן אִיהם נִיט צוּ צֶעהֶן . אֲבֶּער אַז עָר אִז נִיט פְּרַיי גִיוואָרִן הֶעכּוּנְט מָעַן אִיהם נִיט צוּ צֶעהֶן . מָעַן זָאל מֶעְנֶען זָאנְען קְרוּשָׁה אוּן קְדִישׁ . וִוי אַזוֹי זָאנְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֲפִילּוּ הֶעֶר עֶבֶד בְּנֵעני אִז נִיט פְּרַיי . הֶעכּוּנְט מָעַן אִיהם אוֹיךְ צוּ צֶעהֶן . עֶנְטְפֶּערְט דִיא גְמָרָא צַוַויי מֶעְנְטְשֶׁן הָאבִּן גֶיפֶּעלְט צוּם מֶעְנֶען אִין קֶנֶעכְט הָאט עָר פְּרַיי גִימַאכְט . אוּן מִיט אַיין קֶנֶעכְט הָאט עָר יוֹצֵא גִיוואָרִן אַזוֹי וִויא עָר אִז . נִיט בְּעֶפְּרַיִיט . אַזוֹי וִויא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא וִוי אַזוֹי הָט רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אַזוֹי גִיטָאהן אוּן הָט פְּרַיי גִימַאכְט זַיין קֶנֶעכְט . רַב יְהוּדָה הָט דָאךְ גָאנְט וֶועֶר עָם מַאכְט פְּרַיי זַיין עֶבֶד בְּנֵעני אִז עָר עוֹבֵר אוֹיךְ אַמְצוֹת עֲשֵׂה . וָוארוּם אִין פְּסוּק שְׁטֵייט אִיר זָאלְט דִיָּען אִייבִּיג מִיט דִי בְּנֵעניֵשׁ קֶנֶעכְט . עֶנְטְפֶּערְט דִיא גְמָרָא אַז מָעַן דַארְף צוּא אַמְצָוָה אִז אַנדֶערְש . מֶעג מָעַן דָעם קֶנֶעכְט פְּרַיי מַאכְן . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא דָם אִז דָאךְ אַמְצָוָה וָאם קוּמְט דּוּרְךְ אֲעֲבֵירָה . וַוייל מָעַן הָט גִיטָאהן אֲעֲבֵירָה אוּן מָעַן הָאט פְּרַיי גִימאכְט דָעם קֶנֶעכְט . אִז גִיוואָרִן דִיא מִצְוָה מָעַן זָאל זָאגְן קְרוּשָׁה אוּן קְדִישׁ . עֶנְטְפֶּערְט דִיא גְמָרָא אַמְצָוָה פּוּן פִּיל מֶעְנְטְשֶׁן אִז אַנדֶערְש . אֲפִילּוּ וִיא קוּמְט פּוּן אֲעֲבֵירָה אִז זִי אוֹיךְ אִמְצָוָה . אוּן דָא הָאבְּען דָאךְ פִּיל מֶעְנְטְשֶׁן גִימָאהן אַמְצָוָה . זִי הָאבְּען גָאנְט קְרוּשָׁה . בָּרְכוּ . קְדִישׁ :

ז וְאָמַר . נָאךְ הָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָאנְט אַמָענְטְש זָאל אֵייבִּיג גִיין גָאנְץ פְּרֵיא אִין

ת"ל אשר נתן לך משנתן לך] רבי נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר (ז"ס ס) כבאכם העיר כן תמצאו אותו בטרם יעלה הבמתה כי לא יאכל העם עד בואו כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים וכל כך למה לפי שהנשים דברניות הן ושמואל אמר כדי להסתבל ביפיו של שאול דכתיב (שם) משכמו ומעלה גבוה מכל העם . ורבי יוחנן אמר לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא ניתא . ואין לי אלא ברכת המזון ברכת התורה מנין אמר רבי ישמעאל קל וחומר על חיי שעה מברך על חיי עולם הבא לא כל שכן :

כי סוף יבוך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים . משום שטעון לברך לפני אכילה על הזבח שהוא אומר בז"ס לקבץ (שמואל הזבח היכן הוא ובכאבר מלכול : וכ"כ שם . היו מתיכוח בדבריהם : שלין מלכות מונעת . לפי שבשמואל היה מבטיח שאול ואמר אחרי כיה נוגע את בשרכם שמואל אחרי ומאחר דכתיב עכב לפי שעה :

יג ר"מ אומר מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה ת"ל (דברים ח) אשר נתן [לך] ה' אלהיך דיינך בכל דין שדנך בין מדה טובה ובין מדת פורעניות : (דף מם ע"ב) יד ביצד מזמנין בנ' אומר נברך בנ' והוא אומר ברכו וכו' . אמר שמואל לעולם

עֶר הָט דִיר נִיגֶעבִּין . וִויא נָאר נָאט הָט דִיר נִיגֶעבִּין . אֶפִּילוּ דִיא הָאסְט נָאךְ נִיט נִיגֶעסִין וָאלְט שׁוֹין מַאכֶּן אַבְּרָכָה . רַבִּי נָתָן זָאגְט מָען דַארְף נִיט אָפּ וֶיערֶען פּוּן דֶעם פְּסוּק . דֶער פְּסוּק זָאגְט . דִי וַויבֶּער הָאבִּין גָּזָאגְט צוּ שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ אַזוֹי וִויא אִיר וֶועט נָאר אַרַיין קוּמֶען אִין שְׁטָאט וֶועט אִיר אִיהם (שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא) בַּאלְד טְרֶעפֶּן . אֵיידֶער עֶר (שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא) וֶועט אוֹיף גַיין אוֹיף דִיא בָּמָה וְאִבָּמָה אִיז דָּער אָרְט וואו מָען אִיז מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת . וָואס דָאס פָּאלְק וֶועט נִיט עֶסִין בֵּיז עֶר (שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא) וֶועט קוּמֶען . כִּי הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח . וְאִיזוֹי עֶר (שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא) וֶועט מַאכֶּן דִיא בְּרָכָה אוֹיף דֶעם עֶסֶן קָרְבָּן . דָּער נָאךְ וָועלֶן עֶסִין מַאכֶּן אַבְּרָכָה . אַלָע נִיכּוּטְעֶנע נֶעמֶט . וְאָהֵן מִיר אַז פַּאר דֶעם עֶסֶן דַארְף מָען מַאכֶּן אַבְּרָכָה . פַּרֶעגְט דִי גְמָרָא וָואס הָאבֶּען דִיא וַויבֶּער אַזוֹי פִּיל נַיֶרֶעט מִיט שָׁאוּל . עֲנִפְּעֶרט דִיא גְמָרָא וַויל וַויבֶּער רַיידֶן פִּיל . אוּנ שְׁמוּאֵל זָאגְט וַוייל וַויז הָאבֶּן נִיוואלְט קוּקֶן אוֹיף דִיא שַׁיינְקִייט פּוּן שָׁאוּל . הָאבֶּן יֵי אִיהם אוֹיף גִיהַאלְטֶן מִיט וַיֶעֶרֶט רַייד . וָוארוּם עֶס שְׁטִייט בַּייא שָׁאוּל פּוּן זַיין אַקְסֶל אוּנ הָעכֶער אִיז עֶר נִיוֶוען הָעכֶער פּוּן רֶעם נַאנְצֶן פָּאלְק . אוּנ רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט וַוייל אֵיין מְלוּכָה רִיכְט נִיט אָן דִי אֲנַרְעֶרע מְלוּכָה . אֲפִילוּ אֵיין הָאר אוֹיף נִיט . אוּנ דִי מְלוּכָה פּוּן שְׁמוּאֵל הָט נָאךְ גִיהַאלְפְט זַיין עֶטְלִיכֶע מִינוּט . הָאט נָאט אֲנִגִיבְּרַיִים דִי וַויבֶּער . וַויא זָאלֶן אִיהם אַבִּיסוֹל אוֹיף הַאלְטֶן מִיט וַיֶעֶרֶט רַייד . עֶר זָאל אַבִּיסִיל שְׁפֶּעטֶר קוּמֶען צוּ שְׁמוּאֵל אִיבֶּער נָעמֶען פּוּן אִיהם דִיא מְלוּכָה . פּוּן דַאנֶען וַויסֶען מִיר נָאר אַז אוֹיף עֶסִין דַארְף מָען מַאכֶּן אַבְּרָכָה . פַּאר דֶעם עֶסִין אוּנ נָאךְ דֶעם עֶסִין . פּוּן וַואנֶען וַויסֶין מִיר אַז מָען דַארְף מַאכֶּן אַבְּרָכָה אוֹיף דִיא תּוֹרָה . הָט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גְּזָאגְט עֶס אִיז אַקְל וָחוֹמֶר . אוֹיף עֶסִין וָום דָּם אִיז נָאר דִיא לֶעבּוּנג פּוּן דִי וֶועלְט וָום דֶער מֶענְטְש לֶעבְּט נָאר אַקְיוּנְג וַוייל אוֹיף דִיא וֶועלְט . פּוּן דֶעסטֶוועגֶן דַארְף מָען מַאכֶּן אַבְּרָכָה אוֹיף דֶעם עֶסִין : אוֹיף דִי תּוֹרָה וָום דָּאס אִיז דִיא לֶעבּוּנג פּוּן לֶעבְּט . וָואס דֶער מֶענְטְש לֶעבְּט אוֹיף לֶעגְ וֶועלְט אֵייבִּיג . אִיז דֶען נִיט גֶעווִיס אַז דֶער לֶעגְ וֶועלְט

מֶענְטְש דַארְף מַאכֶּן אַבְּרָכָה אוֹיף דִי תּוֹרָה :

יג רַבִּי מֵאִיר זָאגְט פּוּן וואנֶען וַויסֶין מִיר אַזוֹי וִויא אַמֶענְטְש דַארְף לִיבֶּן נָאט אַז עֶר פַּאר נֶעמְט דָאס גוּטֶע פּוּן נָאט . אַזוֹי דַארְף עֶר לִיבֶּן נָאט אַז עֶר פַּאר נֶעמְט דָאס שְׁטֶעלֶט שְׁטִייט אִין פְּסוּק וואס הִיר הָט דַיין גִּיאט גִיגֶעבִּין . דַיין דֶען וֵאלְהִים אִיז טַיִיטְש אַדֶיוֶון מִיט וֶועלְכֶין דִין עֶר הָאט דִיךְ נֶעמְשְׁפְּט סִי אַנטֶען מִשְׁפָּט אוּנ סִי אַשְׁלֶעכְטֶין מִשְׁפָּט וָאלְטְסוּ אִיהם אַלֶין לִיבֶּן :

יד בֵּיצַד . וִויא בֶּענְטְשְׁט מָען מִיט מְזוֹמָן אַז דְּרֵיי מֶענְטְשֶׁין בֶּענְטְשֶׁין צוּ וַואסֶען זַאל אֲיינֶער פּוּן וִויא וָאגֶין נְבָרֵךְ שֶׁאָבַלְנוּ מִשֶּׁלוֹ . אוֹיב עֶס אִיז דָא דְּרֵיי מֶענְטְשֶׁין אוֹיסֶער רֶעם

מקבל מרות יהבו ליה כסא לברוכי אמר היכי אבריך ברוך שאכל ינאי וחבריו משלו . שתייה להתוא כסא יהבו ליה כסא אהריתי ובריך אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי אמר רבי חייא בר אבא אמר

רבי יוחנן לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן :

(פ"ב) **יא אמר** ר"נ משה תקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש . הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה :

יב ת"ר סנין לברכת המזון מן התורה שנאמר (דברים ח) ואכלת ושבעת וגו' . לפניו סנין ת"ל

אִיז נָאט וָום יַנאי אוג זַייַנע חַבֵּרים הָאבּין גִיגעסן פּון זַייַנע . וואָאם עֶר הָאט בִּשׂאפּן פַּאר זִיך . וִוי קָען סָען אַזוי בֶּענטשׁן . זַיי הָאבּין גִיגעסן אוג אִיהְ וועל בֶּענטשׁן . הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁטַח אוֹיהְ גִיטרוּגקען דָעם כּוס : הָט סָען אִיהם גִיגעבּין נָאהְ אַכּוֹס אוג עֶר הָט גִיבֶּענטשׁט : וְהָט רַבִּי אַבָּא דָעֶר זוהן פּון רַבִּי חַייָא בַּר אַבָּא גִנָאנט פּון רַבִּי יוֹחָנָן וועגן וָום רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁטַח הָט גִיטאהן . אַז דוּרְהְ איין כּוס וָום עֶר הָט גִיטרוּנקען . הָט עֶר גִיבֶּענטשׁט פּון זִיעֶרט וועגן . דָם הָט עֶר אַליין גִיטאהן . אוג קיינער אִיז נִיט מוֹדֶה צוּ אִיהם : וָאריִם רַבִּי חַייָא בַּר אַבָּא הָט אַזוי גִנָאנט פּון רַבִּי יוֹחָנָן וועגן אַמענטש טָאר אַנדערש נִיט בִּענטשׁן פַּר פִּיל מענטשׁן . זַייא זָאלין יוֹצֵא זַיין מִיט זַיין בֶּענטשׁן וואָאם עֶר בִּענטשׁט פּון זַייעֶרט וועגן סַיידין עֶר זָאל עֶסין אַשְׁטִיקוּל בְּרוֹיט פּון קָארן אָדֶער פּון וַויִץ גרוֹיס וויא אַאֵייבּירְס . וָואם עֶר בָּארְף בֶּענטשׁן פַּר זִיךְ . קָען עֶר אִין זִינען הָאבּין צוּ בִּענטשׁן פּון זַייעֶרט וועגן אוֹיהְ . אָבּער אַז עֶר הָאט גִיט גִיגעסן קיין בְּרוֹיט וָום עֶר בָּארְף נִיט בֶּענטשׁן פַּאר זִיךְ . פּון זַייעֶרט וועגן אַליין טָאר עֶר נִיט בֶּענטשׁן . אוג זַייא וָענען נִיט יוֹצֵא מִיט זַיין בֶּענטשׁן :

יא אָמַר . רַב נַחְמָן הָט גִנָאנט וועֶן עֶר מַן אִיז גִינַאנגען פַּר דִיא יוּדין אִין הֶעֶר מִדְבָּר . הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִנָאנט צוּ דִי יוּדין זַייא זָאלין לוֹיבּין נָאט . אוג זָאלין זָאגין דִי בְּרָכָה הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אוג נִייטָער בִּיז הַזָּן אֶת הַכֹּל . וְוען דִיא יוּדין זָענען אַריין גִינַאנגען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָט יְהוֹשֻׁעַ גִנָאנט צוּ דִי יוּדין זַיי זָאלין לוֹיבּין צוּ נָאט . אוג זָאלין זָאגין דִי בְּרָכָה נוֹדֶה לְךָ אוג נִייטָער בִּיז עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן . דָוִד הַמֶּלֶךְ אוג שְׁלֹמה הַמֶּלֶךְ הָאבּין גִיתַיסין זָאגין דִיא בְּרָכָה בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם . דָוִד הָט גִיתַיסין מָען זָאל בֶּעטין בַּייא נָאט עֶר זָאל רַחֲמָנוּת הָאבּין אוֹיהְ דִיא יוּדין אוג אוֹיהְ יְרוּשָׁלַיִם . וָאם אִיז דִי בְּרָכָה רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ אוג נִייטָער) . אוג שְׁלֹמה הָט גִיתַיסין מָען זָאל בֶּעטין אוֹיהְ דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . מָען זָאל זָאגין עַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בִּיז בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם . דִיא בְּרָכָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב הָאט מָען נִימאכט אִין יַבְנֶה פַּאר דִיא מֶענטשׁן וָאם זָענען נִיכְּרַגְת גִיוָוארין אִין דִיא שְׁמָאט בֶּיתֶר : וָארום רַב מַתָּנָה הָאט גִנָאנט דָעם טָאג וָום מָען זָט בִּגרָאבּין דִי מֶענטשׁן וום זָענען גִיהַרְגְת גִיוָוארין אִין דִי שְׁמָאט בֶּיתֶר . הָט מָען אִין יַבְנֶה גִיתַיסין זָאגין דִיא בְּרָכָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב . נָאט אִיז אַגוּטְער וָאם עֶר הָט גִיעֶנְדֶעְרְט דִי נָאטור אַז דִיא מֵתִים זָאלין נִיט פַּאר שְׁטִינקין וָוערין . אוג עֶר הָאט גִיטָאהן גוּטְעם מִיט דִי מֵתִים וום זַיי זָענען בִּגרָאבּין גִיוָוארין :

יב תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבּין גִיטָערוּנט וואוּ שְׁמַייס אִין דִיא תּוֹרָה אַז סָען דָארְף בֶּענטשׁן נָאהְ דָעם עֶסין . עֶס שְׁמַייס אִין דִיא תּוֹרָה אַז דוּא וועסְט עֶסין אוג נָאט זַיין זָאלְסְט בֶּענטשׁן . פּון וואָאנען וויים סָען אַז סָען דָארְף מאכּין אַבְּרָכָה פַּר דָעם עֶסין . שְׁמַייס אִין פְּסוּק וום

כך אין מזרקין את האוכלים א"ל והתניא אע"פ שאין מזרקין את הפת מזרקין את האוכלים לא קשיא הא במידי דמטאים הא במידי דלא ממאים . ת"ר ממשיכין יין בצנורות לפני חתן וכלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים ביומות החמה אבל לא ביומות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא ביומות החמה ולא ביומות הגשמים :

(דף ל"ח) **טז ת"ר** איספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו :

יז אמר רבי יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר (זכריה ג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה רבי יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העוה"ז והעוה"ב :

(ע"כ) **יח תניא** רבי נתן אומר מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר (דברים ז) וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי

הָאבִּין דָאךְ גִיעֶרוּנְט אַזוֹי וְויא עֶס טָאר גִיט וַאַרְפִין בְּרוּיט אַזוֹי טָאר עֶס טָאר נִיט וַאַרְפִין אַנְהָעָרע עֶסְפִין וַאַרְנ . הָאט מַר זוּטָרָא גְוָאגְט צוּ רַב אַשִׁי . מִיר הָאבִּין דָאךְ גִיעֶרוּנְט אֶפִּילוּ עֶס טָאר גִיט וַאַרְפִין בְּרוּיט אָבֶּר אַנְהָעָרע עֶסְפִין עֶס טָאר וַאַרְפִין . עֶנְטְפֶּערְט דִיא גְמָרָא עֶס אִיז גִיט קַיין קַשְׁיָא אַזוֹי אַעֶסְפִין וָאם וָועְרְט טִיאוּס טָאר עֶס גִיט וַאַרְפִין . אוּנ אַזוֹי אַעֶסְפִין וָאם וָועְרְט נִיט מִיאוּס עֶס טָאר וַאַרְפִין . הָאמְטוּ דָאךְ גִיט גִיטָאָרְט וַאַרְפִין דִי שְׁטִיקוֹל פְלַיישׁ :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבִּין גִיעֶרוּנְט עֶס טָאר גִיט צִיהֶען וַויין מִיט צַיוְויעֶר פּוּן אַפָּאם פַּר אַתָּה אוּנ אַבָּרָה . פַּאר צַייטִיט פְלֶעגְט עֶס אַזוֹי טָאהֶן . דָאם זָאל זַיין אַנוּטֶער סִיכָּן פּוּן זַייעֶרְט וָועגֶן . זוּמֶער עֶס טָאר וַאַרְפִין פַּאר זַייא נִיס אוּנ גֶעטְרִי קוּמְט וַאגֶען : אָבֶּער וִינְטֶער טָאר עֶס גִיט , וַויל זַייא וָועֶרִין פַּאר מִיאוּס אִין דִיא בְּלָאטְע . אָבֶּער קִיכְלַאךְ טָאר עֶס גִיט וַאַרְפִין נִיט זוּמֶער אוּנ נִיט וִינְטֶער :

יז הָנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבִּין גִיעֶרוּנְט אִיסְפַּרָגוּס וְאִז אַזוֹי אַגִיטְרַאנְק גִיווֶען אִין דִיא צַייט פּוּן דִי נְכָרִי אָז אִז גוּט צוּם הָארְץ אוּנ עֶס אִז גוּט צוּ דִי אוֹיגֶן . אוּנ צוּ דִי גִיהֶערִים צוּם בּויךְ אִז דָאם גֶעווֶיס גוּט . אוּנ דֶער וָאם הָאט גִיטְרִינְקֶען דֶעם אִיסְפַּרָגוּס צוּ פִיל בִּיי עֶר אִז גִיווָארִין שְׁכּוֹר פּוּן אִיהם . אִז שֶׁלֶעכְט צוּא זַיין גַאנְצִין גוּף :

יח אָמַר . רַבִּי יוֹחָנָן הָט גְוָאגְט דֶער וָאם בֶּענְטְשְׁט אוֹיף אֲפִילּוּ כּוֹס גִיט טָאר אִיהם וּפּוּן הַיְמָעל אַזוֹי פִיל גוּטְץ נָאר אָן אַנְהָעָנְעץ . אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַז עֶר וָועט בֶּענְטְשִׁין צוּ נָאט אוֹיף אֲפִילּוּ כּוֹס וָועט אַפִּילּוּ עֶר הָאבֶּען בִּירוּשָׁה וְאם הַייסְט אוֹיף אֵייבִּינוּ . דָאם יַם אוּנ דָרוֹם זַייט פּוּן דִיא וָועלְט . יַם מֵיינְט טָאר עוֹלָם הַזֶּה . וְויא דֶער בְּחִינַת עוֹלָם וָאגְט הָעוֹלָם יַם וְזַעף . דִי וָועלְט אִז וְויא אַשְׁטוּרְעמְרִיגֶער יַם . אוּנ דָרוֹם מֵיינְט טָאר עוֹלָם הַבָּא . וִוי דִיא גְמָרָא זָאגְט הָרוֹצֶה לְהַחֲכִים יָדְרִים . וְועֶר עֶס וויל קְרִיגְ זַיין אִין דִיא תּוֹרָה זָאל עֶר זִיךְ עֶרְעֶרִין צוּא דָרוֹם זַייט וְעיין רש"י בבא בתרא) אוּנ דְּדִךְ תּוֹרָה הָאט טָאר עוֹלָם הַבָּא . דָאם מֵיינְט טָאר עֶר וְועט הָאבֶּען אַנְהָעָנְעץ . עֶר וְועט הָאבֶּען עוֹלָם הַזֶּה אוּנ עוֹלָם הַבָּא :

יט תַּנְיָא . מִיר הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט רַבִּי נָתָן זָאגְט פּוּן וָואנֶען וַויסְטִין מִיר אַז דִי קִינְדֶער וָואם זַייא וָענֶען דִיא פְּרוּכְט פּוּן דֶעם בּויךְ פּוּן דִיא אִשָּׁה וְועֶרִין נָאר גִיבֶּענְשְׁט דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פּוּן אִיר מַאן . אוּנ דֶרְבֶּער וְועֶרִין דִי קִינְדֶער גִירוּפֶען דִי פְּרוּכְט פּוּן דֶעם בּויךְ פּוּן מַאן . וְואהרום עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאגְט וְועט בֶּענְטְשִׁין דִי פְּרוּכְט וְדִי קִינְדֶערְ פּוּן דִיין בּויךְ . דִיא

לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל:

(דף ו) **מברכותין** של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה תלמיד חכם וכטובו הרי זה בור. אמר ליה אביי לרב דימי והא כתיב (ויקרא כ"ג ז) ומברכתך יבירך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב (מלכים ו) הרחב פיך ואכלאהו התורה כתיב:

(פ"ב) **מתני'** רבנן ארבעה דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כום מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כריכו ריפתא בהדי הדדי אייתו לקמייהו חמרי ודמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא אמר ליה לא סבור ליה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלים החוא בפת תניא. והתניא כשם שאין מזרקין את הפת כך

וואם בענטשט. זאל ער זאגן ברכו שאכלהם משלו. הט שמואל גוואנט אמענטשט זאל זיך קיין טאהל ניט ארויס נעמען פון אלע יודין: אוג אז ער זאגט ברכו איר זאלט לויבן נאט. זהעהט אויס אפער ער ניט: דריבער זאל ער אזוי ניט זאגן. נאר ער זאל אייבינ זאגן נברך מיר ועלין לויבן נאט. זאגט דיא גמרא פון דיא ברכות פון מענטשין דער קענט מען אויב ער איז אכמדן אדער ניין. וויא אזוי. רבי זאגט אז ער זאגט ובטובו חיינו איז ער אכמדן. אז ער זאגט וטובו חיינו איז ער אפראסטער מענטש אכיירינגער אן תורה ווארום ובטובו חיינו מייטשט מיט דיא גוטץ פון נאט לעבין טיר. ער לויבט צו נאט וויייל ער הט אים ניטגעבין דאס נאנצע גוטץ וויא פיל ער דארף האבין צו זיין לעבין. אבער אז ער זאגט כטובו חיינו. איז מייטשט פון זיין גוטץ לעבין טיר. ער לויבט צו נאט ער האט אים ניטגעבין אבזיכר פון זיין גוטץ ער זאל נאר האבין קיים צום לעבין: הט אביי נוואגט צו רב דימי עם שטייט דאך אין פסוק דוד המלך הט ניבענטשט פר נאט אוג הט נוואגט. פון דיין ברכה זאל ניבענטשט ווערין דיא הויז פון דיין קנעכט אויף אייביג. הט ער דאך אויך נוואגט דעם ווארט פון דיין ברכה. ענפערט די נמרא בעטין איז אנדערש. ווען מען בעט פערזאנגט מען נאר אבזיכר. פרענט די נמרא בעטין דארף מען אויך פיל ואורום עס שטייט אין פסוק ער ברייטער דיין טויל צו בעטין פיל אוג אויך ועל דער פילין דיין ניבעט. אויך ועל דיר געבין וויא פיל דוא ועסט פערלאנגין. ענפערט די נמרא דער פסוק שמועסט פון דיא תורה. דוא זאלסט דער ברייטער ין דיין טויל צוא פערלאנגין פון נאט פיל חכמה אוג שכל צו פאר שטיין דיא תורה:

מתני' תנו רבנן. די באבין האבין גילערוגט פיר זאכין זענען נזואגט גיוואירין בייא ברוט מען טאר ניט לייגין רוע פלייש אויף ברוט. וויייל דיא ברוט ועקט מיאוס. מען טאר ניט טראגין אפוקען כום משקה אדער וואסער איבער ברוט. טאסער ועט פ אר נאסין וועריך אויף דעם ברוט. ועט דיא ברוט מיאוס ווערין. מען טאר ניט ווארפין ברוט מען טאר ניט אן ערהנגן אשטוק אויף ברוט. אשטוק פול מיט שיסערע עסין אוג זיא איז איינגיבוינגין אויף איין ניט. טאר מען ניט ליינין אשטוקי ברוט אונטער דיא שיסגל אוים צוא נלייכין זיא אסיימר אוג מר זוטרא אוג רב אשי האבין גינומען אשטוקי ברוט צו זאמען האט מען גיבראכט פאר זייא מייטלען אוג מילגרוימען הט מר זוטרא גינומען אשטוקי פלייש גיקאכטע אוג הט גיוואירפין פאר רב אשי. האט רב אשי נזאגט צוא מר זוטרא דען ניט דער רבי וואס מיר האבין גילערוגט מען טאר ניט וואירפין קין עסגוואירג. האט מר זוטרא גיענט ערט. דאס האבין מיר נאר גילערוגט בייו ברוט. ברוט טאר מען ניט וואירפין: האט רב אשי גיפרעגט. מיד

שתכספית ואמרי לה איסתלנינית של מלאכי חבלה יושבין ומצפין לו לאדם ואומרים איסתי יבא אדם לידי אחד מהדברים הללו וילכד . אמר רבי יהושע בן לוי ג' דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהם וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל . ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבע אמות . אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקום אחורה ואי לא ליהדר אפיה ולימא (זכריה ג) ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן וגו' עד דהלפי מיניה . לתוב למעלה בפרק כיצד מברכין ענין שדים וז"ל . אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כב' וירח כנ' . איבעיא להו אבוקה כב' בהדי דידיה או דלמא אבוקה לבר מדידיה . ת"ש וירח כנ' אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא

ממקום שהוא ומלגלגתו : תכספית . שם מלאכה : איסתלנינית . שם מלאכה עצמה : חלוקך . לשון חלוק : ידך . לשון חלוק . וכאי דאי מחלפי ליה ידי ליזיל לחד מן כדכרים כלגו ולילכד . וכי יצטרך לעם לקיים ע"י שם מלאכים דמשמש מרכבה : גודא . כותל : מקום . כאי דאי מחלפי לעניין סיעה בגילה דתמר מר אל יצא אדם בירחי בגילה : וירח כב' : וים מילוק בין כ' ל' כדלקמי :

פון דָעם אדם וואו זיא קיגט דאדטין אוג זאל זיא אנטאהן . אוג דוא זאלקסט ניט וא שעי דייגע העגט פון אזעלכין וואם ער הט זיך ניט גיוואשען : אז אייגער האט דיר גיגעבין אבום מיט אסכפרגוס (דאם איז אזוי אמשקה) אוג האסט גיטרונקען פון איהם (אין באנצען צוא נישט אין באנצען) זאלקסטו נישט אוועק געבין דעם כוס צו קיגעם נאר צו דעם וואס ער האט דיר אים גיגעבין . ווייל דיא קאמפאגע שדים וואס היסטן תכספית אוג אנדערע זאגין אקאכפאגע מדאבי חבבה ויצען אוג ווארטען אויף דעם מענטשין אוג זאגין ווי ווען שוין קומען דער מענטש וואס זאל טאהן אייגע פון דיא דריי זאכען אוג ער זאל בצוואונגען וויערין אין אונזערע העגט . דריי ער זאלקסטו מורא האבען צו טאהן דיא דרי זאכע . ויי זאלען דיר ניט טאהן קין שאדין . רבי יהושע בן לוי האט נזאגט דרי זאכען האסט מיר נזאגט דער מלאך המות . אין דער פריא ווען דער מענטש שמייט אויף זאל ער ניט נעמען דיא העמד פון יין בדינגען ער זאל זיא אן טאהן אויף זיך . נאר ער זאל צלין נעמען דיא העמד פון דעם ארט וואס זיא ליגט דארטען אוג זאל זיא אנטאהן . אוג דוא זאלקסט ניט וואשען דייגע העגט פון אזעלכין וואס ער האט זיך נאך ניט גיוואשען . דוא זאלקסט ניט שמיין פאר דיא וייבער ווען זיא גייט צוריק פון אמת ארדער פון אלוה : וייל איך גיי פאר אוים פאר זיא אוג איך האלט מיין שוועדר אין האנט אוג איך מעג הרגגן ווען איך וויל . אויב ער האט בגענגט וייבער ואם גייגן צוריק פון אמה ואם זאל ער טאהן . זאל ער אפ שפרינגגן פון דעם ארט פיר איילין : אויב אויף דעם ארט איז דא אשייך זאל ער ארייבער גיין דעם טייך . אויב עם איז דא יין אנדער ווענ זאל ער גיין אין דיא אנדערע ווענ . אויב אויף דעם ארט איז דא אנאנט זאל ער שמיין אינטער דיא ואנט בין דיא ויין ווייבער ווייזין אווענ גיין . דער נאך ווענ ער גיין זין ווענ . אויב דיא אלע זאלען זענען ניטא אויף דעם ארט זאל ער אוסקערין דעם פנים צו יין אנדער ויש אוג זאל זאגן דעם פסוק ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן בין די ווייבער ווענין אטעק בין (דאם איז פון אים) :

ורב זוטרא בר טוביה האט נזאגט פון רבם ווענין אריכט ואם קיכט שמארק איז גריך ויא צוויא מענטשין . אוג ווען דיא לבנה קיכט איז גריך ויא דריי מענטשין . האט מען גיפערעגט ויא מיינט רב . אריכט איז ויא צוויא מענטשין מיט אים . דיא קיכט ווערט גיבעכט ויא איין מענטש . אוג דער מענטש ואם האסט דיא קיכט . צו זאמען זענען ויא צוויא מענטשין . אדער טאמער ווערט דיא קיכט אריין אן דעם מענטשין ניבעכט ויא צוויי מיט דעם מענטשין היסטן ויא דריי . ענפערט דיא נמרא רב הט נזאגט דיא לבנה איז וי דרי מענטשין . אויב דוא ווענט זאגין דיא לבנה מיט דעם מענטש צו זאמען זענען דריי . אוג דיא

באמצע ילתא . שלא יבוא לפי כוס של ברכה :
קמה כוסיכרת . שמרה בכעס : כל כי האי
נבגא דברכתא היא . כל יין שבהכיח בכוס ברכה
שלא נזה ממנו : נבגא . כוס : ממהדורי מילי .
ממזמנין בשיכות יכבה תמיד דכתיב :
מסמרטוטי . משמש בגדים נאים וממוכמים
יפנו כיוס : כוס . מתנמיך לשמחת (כוותפה
לעיל במשל זה כי כל דכריו לא יופיעו ולא יפיעו
דמילי ממהדורי פה דומין לכלאי מסמרטוטי
ע"כ) :
סריגא . מלשון מסוג לבה לפני המלך : על מטול
תלוך וכו' . שלא תהא בעשמך טלטול

פרי בטנך . עולא איקלע לבי רב נחמן כריך ריפתא
וברך ברכת מזונא יהיב ליה כסא דברכתא אמר ליה
ר"נ לשדר לן מר כסא דברכתא לילתא א"ל הכי אמר
רבי יוחנן אין פרי בטנה של אשה וכו' ולא שדר לילתא
דביתהו דר"נ מטעם ברייתא זאת ארהבי שמעת ילתא
קמה בזיהרא ועלתה לבי חסרא ותברה ד' סאה דני
דחמרא א"ל ר"נ נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה
כל כי האי נבגא דברכתא היא שלחה ליה מהדורי
מילי ומסמרטוטי כלמי :

(קף ג) **יש היה** רבי מאיר אומר כנון שאפילו עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים
(הכליס סמ) במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל (תניא) א"ר ישמעאל
בן אלישע ג' דברים סח לי סוריאל שר הפנים אל תשתול חלוקך שחרית מיד השמש **ותלבש**
ואל תשתול ידך ממי של א נטל ידיו . ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך **ספני**
שתכספית

קינדער זענען דאס דיא פרוכט פון דעם בויך פון דיא אשה . האט דאס גידארפט שטיין
אין פסוק . נאט ווערט בענטשן די פרוכט פון איר בויך . אוג עם שטייט ניט אין פסוק נאט ווערט
בענטשין די פרוכט פון איר בויך . נאר עם שטייט דיא פרוכט פון דיין בויך ווערט נאט
בענטשין . זענען מיר אז דיא פרוכט דיא קינדער פון דיא אשה ווערין נאר ניבענטשט דיורך
דעם מאן . עולא איז אמאהל ניקומען צו רב נחמן אוג ער האט גינעמין ברויט ואסעודתם
בייי רב נחמן . אוג עולא האט ניבענטשט אויף אכום ווין . האט עולא ניגעבין דעם כום פון
בענטשין צו רב נחמן ער זאל טרינקען פון איהם . האט רב נחמן גזאגט צו עולא זאל ער רבי
שיקען דעם כום פון בענטשין צו מיין ייבוא . הט עולא גזאגט צוא רב נחמן . אזוי האט
רבי יוחנן גזאגט דיא קינדער פון דיא אשה ווערט נאר גיבענטשט דורך איר מאן נאזוי ווי
פריער שטייט דרך בעז דוא טרינקסט פון דעם כום פון בענטשין דאדף שוין דיין וויב ניט
טרינקען פון אירם . האט עולא ניט געשיקט דעם כום פון בענטשין צו יוחנן דיא וויב פון רב
נחמן דורך דיא ברייתא פון רבי נתן . דער וויל הט יוחנן גיהערט אז סיי ווער איר ניט שיקען
דעם כום פון בענטשין אין זיא אויף גישטאנען מיט בעם אוג אין אריין גינאנגען אין שפייכער
צו דיא ווין אוג האט צו בראכען פיר הונדערט פעסער ווין . האט רב נחמן גזאגט צוא עולא
זאל דער רבי צו איר שיקען אין אנדער כום . הט עולא געשיקט זאגין צו יוחנן דיא נאנצע
פאס ווין אין אזוי ווייא דער כום פון בענטשין . ווייל פון די פאס האט סיי ווער נישמאפט דעם
כום פון בענטשין . דריבער טרינק פון דעם כום וואס איך שיק דיר איצט . הט יוחנן געשיקט
זאגין צו עולא דיא סענטשין וואס גייען ארום אין פיל שטעט . ייידען פיל . וויא האבען
צוא דער צייטען פיל נייס . אוג פון אלטע קלייבער צוריסענע איז דא פיל ליין ודיא ריד פון
דיא סענטשין וואס גייען ארום אין פיל שטעט . זענען בייי מיר אזוי פיל ווערט . ווי די ליין וואס
גייען ארוים פון די אלטע קלייבר :

כ הנה . רבי מאיר פקענט זאגין פון וואגען וויסען מיר אז אפילו די קינדער וואס
זענען גיווען בייי ייער כוטער אין בויך האבען אויך גזאגט שירה בייי דעם ים . וואורום עם
שטייט אין פסוק מיט פאר זאבלונג האבען דיא יודען גילויבט נאט . אוג דיא קינדער וואס
זענען נאך גיווען אין קווא? ובייי ייער כוטער אין בויך האבען זיא אויך גילויבט נאט . רבי
ישמעאל בן אלישע האט גזאגט דער מלאך סוריאל וואס ער איז ייער נרוים בייי נאט . הט ער
מיר דער צייולט דרבי זאבען . אין דער פריא ווען דער מענטש שטייט אויף זאל ער ניט נעמען
דיא העמד פון זיין בריינטען ער זאל זיא אנטאהן אויף זיך . נאר ער זאל אלזין נעמען די העמר

דברא משמע כי פליגי בבורא בית שמאי אומרים בורא דעתיד למיברא ובית הלל סברי בורא נמי דברא משמע . מתיב רב יוסף (ישעיה מה) יוצר אור ובורא חשך (עמוס ד) יוצר הרים ובורא רוח (ישעיה מב) בורא השמים ונוטיהם . אלא אמר רב יוסף בברא ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי בית שמאי סברי חד נהורא איכא בנורא ובית הלל סברי טובא נהורי איכא בנורא . תניא נמי הכי אמרי ליה בית הלל לבית שמאי הרבה מאורות יש באור :

(דף נג) **ב תנן** רבנן היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בית שמאי אומרים כל אחד מברך לעצמו ובית הלל אומרים אחד מברך לכולם משום שנאמר (משלי יד) ברב עם הדרת מלך בשלמא בית הלל מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא סברי מפני ביטול בית המדרש תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל לא היו אומרים

טרפא

וואם ער האט בשאפען דיא ליכטינקייט פון פייער אין דיא ערשטע זעקס טאג וואם ער האט בשאפן די ווערט. ווען קריגט מען ווי אין דר טייטש דער וארט בורא . בית שמאי זאגן בורא איז דער טייטש וואם נאט וועט בעשאפען . קען מען דאך ניט זאגן בורא נאט וועט בעשאפען ער האט דאך שוין נאנג בעשאפען דיא עכטינקייט פון פייאר . אוג בית הלל זאגן בורא איז אויך דער טייטש ער האט בשאפען דיא קאקשא אקשא גיבראנט . עם שטי יט דאך אין פסוק יוצר אור ובורא חושך . ער האט בשאפען דיא ליכטינקייט אוג ער האט בשאפן דיא פינסטערנים . נאך אפסוק שטייט יוצר הרים ובורא רוח . ער הט בשאפען דיא בערג אוג ער האט בשאפען דעם ווינט . אוג נאך אפסוק שטייט בורא השמים ונוטיהם . ער האט בשאפן דיא הימלען אוג ער האט זייא גיגייבט . פון דיא פסוקים זהען כיר אז בורא איז דער טייטש ער האט בשאפען . איז דאך אקשא אויף בית שמאי . נאר רב יוסף האט אזוי גזאגט אין דעם ווארט ברא אוג בורא קריגט קיינער נישט . אלע האלטען או ברא איז דער טייטש ער האט בשאפן . אוג בורא איז דער טייטש ער האט בשאפען . דריבער האלטען בית שמאי אוג בית הלל וויא מען זאגט איז גוט . אז מען וויל זאגט מען ברא אוג אז מען וויל זאגט מען בורא . ווען קריגט בית שמאי מיט בית הלל צוא מען זאל זאגן ברא איז דער טייטש ער האט בשאפן . בית שמאי האלטען אין דיסטינקייט איז דא אין פייאר . דריבער דארף מען זאגן ער האט בשאפן דיא בעלייכטונג פון פייאר . אוג בית הלל האלטען פיל ערגיי ליכטינקייט איז דא אין פייאר ; ודער פייאר דאט פיל קאלארין . רויט ווייס גרין . אדער בלאה] דריבער זאל מען זאגן מאורי האש דיא בעלייכטונג פון פייאר . מיר האבען אויך אזוי גיערוינט . דא אין פייאר :

בית הלל האבען גזאגט צו בית שמאי פיל קאלארין ליכטינקייט איז דא אין פייאר :

ב תנו . דיא רבנן האבען גיערוינט מענטשין וואם זענען גיזעסן אין בית הכנסת אוג האבען גיערוינט מוצאי שבת אוג מען האט פר זייא גיבראכט פייאר . בית שמאי זאגן ערשטר בזתרשר מאכט אברכה מאור האש . אוג בית הלל זאגן . איינער זאגט דיא ברכה מאורי האש אוג אלע הערין אוג ענפערין אמן . דארפין זייא שוין ניט מאכען קיין ברכה . ווייל עם שטייט אין פסוק מיט פיל פאלק איז שיינע פאר דעם מקך . אז איינער זאגט דיא ברכה אוג אלע מיט מאהל ענפערין אמן . איז שענער פאר נאט . זאגט דיא נמרא בית הלל וואם זייא זאגן איינער זאל מאכען דיא ברכה . זאגן זי פר וואם . וויל ברב עם הדרת מלך . נאר פאר וואם זאגט בית שמאי ערשר בזונדרשר זאל מאכען דיא ברכה . זייא האלטען מען זאל ניט שמערן פון לערנען . אז איינער מאכט אברכה אזא אלע דאבען שטוויגען אוג הערן זי אילין ענפערין אמן . דשר וייל שמערט מען זיך פון לערנען : מיר האבען אויך אזוי גיליערוינט די שטוב

אלא אי אמרת לבר מדידיה ד' למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לב' נראה ואין מזיק לנ' אין נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כב' בהדי דיריה שמע מינה :

כ אמר רב אסי אין מסיחין על כוס של ברכה. ואמר רב אסי אין מברכין על כוס של פורענות. מאי כוס של פורענות. אמר רב נב"י כוס שני. תניא נמי הכי) השותה כפלים לא יברך משום שנאמר (פסוס ד) הכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתוקן :

אלו דברים פרק שמיני

(דף נג ע"ב) [משנה] א בית שמאי אומרים שברא מאור האש ובית הלל אומרים בורא מאורי האש : גמ'] אמר רבא בברא כולי עלמא לא פליגי דברא

בָּבְנָה אַלַיִן אִיז נָאר וויא צְוַוויי אִיז רֶעכְט. נָאר אויב דוא ווָעסְט זָאגִן דִיא לִבְנָה אִיז וויא חַדֵּי אויסֶער דֶעם מֶעְנְטֶש. אוּן מִיט דֶעם מֶעְנְטֶש אִיז פֶּיר. צוא וָאם רַאדְ מָען מֶעְנְטֶשִׁין. דֶער תַּנָּא הָאט דָאדְ נָוואגְט אַז אַיין מֶעְנְטֶש גֶייט אַלַיִן בַּיי נַאכְט וֶוערְט נִיזֶהן דֶער שֶׁד אוּן שֶׁד נַאכְט שָׁאדֶן דֶעם מֶעְנְטֶש. אויב צְוַוויי מֶעְנְטֶשִׁין גֶייֶען בַּיי נַאכְט וֶוערְט דָער שֶׁד גִיוֶעהן אוּן עֶר טוּהט נִיט־קִיין שָׁאדֶן. אויב דְרֵיי מֶעְנְטֶשִׁין גֶייֶען בַּייא נַאכְט וֶוערְט קִיין שֶׁד נִיט גִיוֶעהן. אִיז דָאדְ גִינוּג דְרֵיי מֶענְטֶשִׁין. אַז רַב זָאגְט דִי לְבָנָה אִיז וויא דְרֵיי. מֵיינְט עֶר נָעוּוִיס עֶר דִיא לְבָנָה אַלַיִן אִיז וויא צְוַוויי. אוּן דֶער מֶעְנְטֶש אִיז דֶער דְרִיטֶער. וַייֶסְען מִיר פוּן דִי בֵּייד אַז רַב נָאגְט אַלַיכְט אִיז וויא צְוַוויי. מֵיינְט עֶר מִיט דֶעם מֶעְנְטֶש אִיז צְוַוויי. דֶער מֶעְנְטֶש אִיז אֵיינֶער. אוּן דִי לִיכְט דֶער אַנדֶערֶער. וַייסְען מִיר שוין וָאם רַב מֵיינְט :

כ אָמַר. הָאט רַב אַסִי גָזָאגְט אַז מָען נֶעמְט אִין הָאנְט דֶעם כּוֹס פוּן בֶּענְטְשִׁין טָאר מָען שוין נִיט אוֹיס רֵייֶדען בֵּיז נָאדְ דֶעם בֶּענְטְשִׁין. נָאדְ אַדֶּין הָט רַב אַסִי גָזָאגְט מָען טָאר נִיט בֶּענְטְשִׁין אוֹיף אַכּוֹס פוּן פוּרְעָנוּת. פְּרֶעְגְט דִיא גְמָרָא וָאוּם מֵיינְט מָען אַכּוֹס פוּן פוּרְעָנוּת. דָאט נַחְמָן בַּר יִצְחָק גָזָאגְט אוֹיב עֶר הָאט גִיטְרוּנְקֶן אֵיין כּוֹס אוּן צוּם בֶּענְטְשִׁין נֶעמְט עֶר דֶעם אַנדֶערֶן כּוֹס. טָאר מָען נִיט. וָארוּם דֶער כּוֹס וֶועט זַיין זוּגוּת. אַפֶּאר. מִיט דֶעם פְּרִיעֶרדִיגֶען כּוֹס. אוּן אַז מָען טְרִינְקט זוּגוֹת. צְוַוויי גְלֶעזֶער וַיין אֶדֶער אַנדֶערֶע מַשְׁקֶה. קֶענֶען דִיא שֶׁדִים שָׁאדֶן דֶעם מֶעְנְטֶשִׁין. אִיז דָאדְ דֶער כּוֹס פוּן פוּרְעָנוּת. טָאר מָען נִיט בֶּענְטְשִׁין אוֹיף אִיהם. דֶער תַּנָּא הָאט גִיזֶערוּנְט אַז עֶר הָאט גִיטְרוּנְקֶן טָאפִּיל. צְוַוויי גְלֶעזֶער מַשְׁקֶה. וָאלֶער נִיט בֶּענְטְשִׁין. וַייל עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִיךְ זָאלְסְט בְּרֵייטֶן פְּאר בְּרֵייטֶן פַּ־ נָאט מִיט שַׁיינֶע רֵייד : אוּן עֶר אִיז נִיט אֶן גִיבְּרֵייט מִיט שַׁיינֶע רֵייד נָאר מִיט פוּרְעָנוּת. דְרֵיבֶּער זָאל אַמֶענְטֶש נִיט אוֹיף הָעִרִין צוּא טְרִינְקֶן בַּייא זוּגוֹת. וָעט אִיהם נִיט שָׁאדֶן קִיין שְׁלֶעכְּץ :

פרק שמיני

א משנה. בֵּית שַׁמַּאי. זָאגִין וָועֶן מָען מַאכְט הַבְּרָכָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת זָאל מָען זָאגִין שֶׁבָּרָא מְאוֹר הָאֵשׁ. נָאט הָאט בַּשַׁאפֶען דָאם בֶּעלַייכְטוּנְג פוּן פַיִיאֶר. אוּן בֵּית הִלֵּל זָאגִין מָען זָאל זָאגִן נָאט הָט בַּשַׁאפֶען דִיא בֶּעלַייכְטוּנְג פוּן־פַיִיאֶר :

גמרא. הָאט רָבָא גָזָאגְט אִין דֶעם וָואֶרט בָּרָא קְרִיעְט קִיינֶער נִישְׁט. בָּרָא אִיז נָעוּוִיס דֶער פַּיְיטֵשׁ עֶר הָאט בֶּעשַׁאפֶען: אִיז בָּרָא נָעוּוִיס גוּט צִי זָאגִין. וַייל דִי בְּרָכָה לוֹיבְט מָען צוּ נָאט

(לישנא אחרינא מה יונה זו כנפיה מגינות עליה . אף ישראל מצות מגינות עליהם) :

כ"ג מכ"ל דמכרכין מגיסא לי"ח יוחנן אמר קרא ויומר יכנו ברוך ה' תאכם וגו' : נאכר ימינא . שם מדיסה בדרומו של עכו : נפקקא . כקעה : [ערבות . שם מקום : ונמל נמיל . נמל נמיס : (כרספקא . כסנק) : נמלא פריצא : גמל משנע [שמטקא רעים] : מיספקא ניס תשיסא . נפלה מומה ניס שכיס כמוך ט

הרואה פרק תשיעי

(דף נד) (מתני') **א הרואה** מקום שנעשה בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו וכו' : **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא (שמות יח) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם וגו' . אניסא דרבים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קאזיל בעבר ימינא נפל עליה אריה איתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא ואל כל אימת דמטית להתם בריך ברוך המקום שעשת לי נס במקום הזה ומי בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דכתוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לנבה כי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי

אַנַּהֲרָע וָאנִין אַזוי . אַזוי וִוי אַטוּיב בְּשִׁיעָן אוֹיף אִיר אִירָע פָּרִיגָעד . אַזוי דִי מָצוֹת בַּשִׁיעָן אוֹיף דִיא יוּדֶן :

פרק תשיעי

א מתניתין . הָרוֹאֶה . אַז מָען זֶעהט דָעם אָרְט וָואם דָארְט אִיז גִיטָאהן גִיוָואָרִין נִסִּים צוּא דִיא יוּדֶן וָאל מָען וָאנִין גִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר הָאט גִיטָאהן נִסִּים צוּא אוּנְזֶערָע עֶלְטֶערִין אוֹיף דָעם אָרְט :

גמרא . פּוּן וַואנֶען וֶויסִין מִיר אַז מָען מַאכְט אַבְּרָכָה אוֹיף אֲנָס . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִזָאגְט דֶער פָּסוּק זָאגְט יִתְרוֹ הָאט גִזָאגְט גִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר הָאט אִיהְ מַצִּיל גִיוֶוען פּוּן מִצְרַיִם . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא אוּיב דֶער נָס הָאט גִיטָרָאפְּן צוּא פִּיל מֶענְטְשִׁין מַאכְט מָען נִיט בְּרָכָה . אֲמֶענְטְשׁ אִיז גִיוַואנְגֶען אוּיב דֶער נָס הָאט גִיטָרָאפְּן צוּ אֵיין מֶענְטְשׁ מַאכְט מָען נִיט קֵיין בְּרָכָה . אֲמֶענְטְשׁ אִיז גִיוַואנְגֶען אִין דִיא מְדִינָה וָואם הֵייסְט עֲבֶר יְמִינָא . אִיז אוֹיף אִיהם אַרוֹיף גִיפַאלֶען אַרְיֵיה . אִיז אִיהם גִיטָאהן גִיוָואָרִין אֲנָס אוּנְז עֶר הָט אִיהם גְזָאגְט וֶוען דוּא וֶועסְט קוּמֶען אוֹיף דָעם אָרְט זָאלְסְטוּ זָאגְן דִי בְּרָכָה . גִילוּיבְּט הָאט נָאט וָואם עֶר הָט צוּ מִיר גִיטָאהן אֲנָס אוֹיף דָעם אָרְט . מִר דָעְרְ זוּהן פּוּן רַבִּינָא אִיז אֲמָאהְ גִיוַואנְגֶען אִין דֶעם מָאהל פּוּן דֶעם אָרְט עֲרָבוֹת אוּנ עֶר אִיז דָארְשְׁטִיג גִיוָואָרִין צוּ וַואסֶער . עֶר הָאט גִיוָואלְט טְרִינְקֶען . אִיז צוּ אִיהם גִיטָאהן גִיוָואָרִין אֲנָס אוּנ עֶם אִיז פּוּן זַיינֶעט וֶועגְן בַּשַׁאפְּן גִיוָואָרִין אַקְוַואל וַואסֶער אוּנ עֶר הָאט גִיטְרִינְקֶען . אוּנ נָאךְ אֲמָאהל הָאט אִיהם גִיטָרָאפְּן אֲנָס עֶר אִיז גִיאַנְגֶען אִין דִיא שָׁטָאט מְחוֹזָא . אִיז אוֹיף אִיהם אַרוֹיף גִיפַאלֶען אַמְשׁוּגְעֶר קֶעמְפִיל . אִיז אַיין גִיפַאלֶען אַוואנְט פּוּן אַשְׁטוּב אִיז עֶר אַרַיין גִילַאפְּן אִין דִי שְׁטוּב . אֲז מַר אִיז גִיקוּמֶען צוּ דֶעם אָרְט עֲרָבוֹת פְּלֶעגְט עֶר זָאגְן דִי בְּרָכָה גִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר הָט גִיטָאהן אֲנָס צוּ מִיר מִיט דֶעם וַואסֶער אוּנ מִיט דֶעם קֶעמְפִיל . אֲז מַר אִיז גִיקוּמֶען אִין דִי נַאס פּוּן מְחוֹזָא פְּלֶעגְט עֶר זָאגְן דִיא בְּרָכָה . גִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר הָט גִיטָאהן אוּנ אִין דֶעם אָרְט עֲרָבוֹת . זֶעהן מִיר דָאךְ אֲז עֶם מֵרֶעפְּט אֲנָס צוּ אִיין מֶענְטְשׁ דָארְף מָען אוֹיךְ מַאכְּן אַבְּרָכָה . עֲנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא אִיךְ וֶועל דִיר זָאגְן אוּיב אוֹיף דֶעם אָרְט אִיז גִיטָאהן גִיוָואָרִין אֲנָס צוּ פִּיל מֶענְטְשִׁין וְצוּ אַרַיין יוּדְן דָארְפָן מַאכְּן אַבְּרָכָה דִי נַאנְצֶע וֶועלְט מֶענְטְשִׁין אַלֶע וֶועלְט עֶם קוּמְט צוּ דֶעם אָרְט . אֲפִילוּ עֶר אִיז נִיט גִיוֶוען בֵּי דֶעם נֵס . אוּיב דֶער נֵס הָאט גִיטָרָאפְּן צוּ אֵיין מֶענְטְשׁ . דֶער מֶענְטְשׁ וָוִם הָט גִיהַאט דֶעם נֵס . וָוען עֶר קוּמְט צוּא

שנד בשוגג. כ"ש ת"ס שבגג ועשק מן המקום ע"י שכתב המחיר על כלמו כ"ש והזר למקום שהכל וכריך: תד עציד כמזיד. נעקר ממקום שהכל נמזיד כדי לכרך במקום אחר שהוא ריק: לעבודתי יונה דהכנף. שכתני יונה על זאב: תלת כבנפיה. או כרחמת או ללחמת כרחם גפיה:

מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש:

ג מי שאכל ושכח ולא בירך בית שמאי (פ"ב) (משנה אומרים יהזור למקומו ויברך. ובית הלל אומרים יברך במקום שנזכר: גמ') הנהו תרי תלמידי הד עבד בשוגג כבית שמאי ואשכח ארנקא דדהבא וחד עבד במזיד כבית הלל ואכליה אריא. רבה בר בר חנה הוה אזל (באורחא) בשיירא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו דאנשאי לברוכי אמרי לי בריך הכא דכל היכא דמברכת לרחמנא קא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא. אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא הדר ואזל ובריך ואשכח יונה דדהבא. ומאי שנא יונה (דנקט) משום דאמתלא כנסת ישראל כיונה שנאמר (מכליס סח) כנפי יונה נחפה בכסף. מה יונה אינה נצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן נצולין אלא במצות. לישנא

סָעְנְטְשִׁין פּוּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל אַז זֵייא הָאבֶּען גֵיהֶערְט אֵייגְער הָאט גִינָאסֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ הָאבֶּען זֵייא נִיט גִוואבְט אכּוּתָא צוּ רְפוּאָה. מֶען זָאל נִיט מְבַטֵּל זַיין פּוּן לֶערְנֶען:

ג משנה. מִי. אֵייגְער הָאט גִיטָּעסְן אוּן הָאט פַּאר גֶעסְן צוּא בֶּענְטְשִׁין. אוּן עֶר אִיז אַוֵועק גִיגאנְגֶען פּוּן אָרְט אוֹמגִיבֶּענְקְט. בֵּית שַׁמַּאי זָאגִין עֶר זָאל גַיין צוּריק צוּא זַיין אָרְט אוּן זָאל בֶּענְטְשִׁין וואוּ עֶר הָט גִיגֶעסְן. אוּן בֵּית הִלֵּל זָאגִין עֶר זָאל בֶּענְטְשִׁין אוֹיף דֶעם אָרְט וְוֹם עֶר הָט זִיךְ דָּר טָאנְט אז עֶר הָט נִיט גִיבֶּענְקְט:

גמרא. עָם זָענֶען גִיוֶוען צְוֵויי תַּלְמִידִים אֵיין הַלָּמִיד הָאט פַּאר גֶעסְן צוּא בֶּענְטְשִׁין אוּן אִיז אַוֵועק גִיגאנְגֶען פּוּן אָרְט. דֶּער נָאךְ אַז עֶר הָאט זִיךְ דֶער טָאנְט. הָאט עֶר גִימְאהְן וְוִיא בֵּית שַׁמַּאי אוּן אִיז גִיגאנְגֶען צוּריק צוּ זַיין אָרְט בֶּענְטְשִׁין הָאט עֶר גִיפּוּנְקֶען אַבֵּייטִיל גָאלְד. אוּן אֵייגְער הָאט נִיט פַּאר גֶעסְן אַז עֶר דַארְף בֶּענְטְשִׁין. נָאר עֶר הָאט גִידַארְפְט עֶרְגֶעץ גִיין. אִיז עֶר גִיגאנְגֶען פַּאר דֶעם בֶּענְטְשִׁין. אוּן עֶר הָאט גִיטְרַאכְט עֶר וֶועט טָאהְן וְוִיא בֵּית הִלֵּל אוּן וֶועט דָּארְטִין בֶּענְטְשִׁין הָאט אִיהם אַלֶייב אוֹיף גִיגֶעסְן. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אִיז גִיגאנְגֶען מִיט אַקאמְפַּאנְיע מֶענְטְשִׁין אִין וֶועג אוּן עֶר הָאט גִיגֶעסְן אוּן הָאט פַּאר גֶעסְן צוּ בֶּענְטְשִׁין. הָט רַבָּה בַּר בַּר חָנָה גִיטְרַאכְט וְוִיא זָאל אִיךְ טָאהְן אוֹיב אִיךְ וֶועל זָאגִין צוּ מַיין קאמפאניע אִיךְ הָאב פַּאר גֶעסְן צוּ בֶּענְטְשִׁין. אוּן וֶועל זֵייא בֶּעטִין זֵייא זָאלִין וַארְטֶען אוֹיף מִיר בִּיז אִיךְ וֶועל גַיין בֶּענְטְשִׁין אוֹיף דֶעם אָרְט וואס אִיךְ הָאב גִיגֶעסְן אוּן וֶועל צוּריק קוּמֶען. וֶועלִין זֵייא זָאגֶען צוּ מִיר בֶּענְטְשׁ דָא וואוּ דוּא וֶועסְט בֶּענְטְשִׁין בֶּענְטְשְׁט דוּ אַלֶיין צוּ נָאט. נָאט אִיז אִין דִי נַאנְצע וֶועלְט. אִיז בֶּעסֶער אִיךְ זָאל זַיין זוֹכֶען אוּן צוּריק קוּמֶען. דֶער וַוייל וֶועל אִיךְ גַיין צוּ דֶעם אָרְט וואוּ אִיךְ הָאב גִיגֶעסְן אוּן וֶועל אִיךְ הָאב פַּאר גֶעסְן אֲנַאהֲלְדֶענע טוֹיב. וֶועלִין זֵייא וַארְטֶען בִּיז אִיךְ וֶועל גַיין זוֹכֶען אוּן צוּריק קוּמֶען. דֶער וַוייל וֶועל אִיךְ גַיין צוּ דֶעם אָרְט וואוּ אִיךְ הָאב גִיגֶעסְן אוּן וֶועל אִיךְ הָאב רַבָּה נָזָאגט צוּ זַיין קאמפאניע אִיךְ בֶּעט אַיִיךְ אִיר זָאלְט וַארְטֶען אוֹיף מִיר וָוארוּם אִיךְ הָאב פַּאר גֶעסְן אַנַאהֲלְדֶענע טוֹיב. הָאט עֶר זִיךְ אוֹמגִיקֶערְט צוּריק אוּן אִיז גִיגאנְגֶען אוֹיף דֶעם אָרְט וואוּ עֶר הָאט גִיגֶעסְן אוּן הָט דָארְט גִיבֶּענְטְשְׁט אוּן עֶר הָט מַאקִי גִיפוּנֶען אֲנַאהֲלְדֶענע טוֹיב. פְּרֶענְט דִי גְמָרָא פַּאר וָואם הָאט עֶר גָזָאגְט עֶר הָט פַּר גֶעסְן אֲנַאהֲלְדֶענע טוֹיב. פַּר וָואם הָאט עֶר נִיט גָזָאגְט אַיין אֲנדֶערְ זָאךְ: וָום דֶער שְׁטַיֶיגֶער אִיז אַסָענְטְשׁ זָאל הָאבֶּען אַזוֹי אַזַאךְ. וֶועל הָאט דָאס אֲנַאהֲלְדֶענע טוֹיב: עֶנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא זַייל דִיא יוּדֶען זָענֶען גֶעוֶוקְלֶען צוּ אַטוֹיב: וָוארוּם עָס שְׁטַייט אִין פְּסוּק דִיא פְּרִיגֶעל פּוּן דִיא טוֹיב אִיז בַּדֶעקְט גִיוָוארִין מִיט זִיקְבֶּער דָאס מֵיינְט מֶען דִיא יוּדֶען וֶועלִין זֵייא זָענֶען אַרוֹיס גִיגאנְגֶען פּוּן מִצְרַיִם זָענֶען זֵייא בִּדֶעקְט גִיוָוארִין מִיט זִיקְבֶּער וָואס דִי מִצְרַיִים הָאבֶּען זֵיי גִיגעבִּין. אַזוֹי וִי אַטוֹיב קֶען זִיךְ גִיט רֶעטִין מִיט קַיין אֲנדֶערְ זַאךְ נָאר מִיט אִירֶע פְלִיגֶעל. אַזוֹי יוּדֶען קֶענֶען אוֹיךְ נִיט רֶעטִין מִיט קַיין אֲנדֶערְ זַאךְ נָאר מִיט מִצְוֹת. אוּן זֵייא טוּהֶען מִצְוֹת אִיז זֵייא נָאט מַצְיל פּוּן שְׁקֶלֶעכְטֶם.

דישראל והוה קא מאבי טורי מקמייהו . כיון דראתא ארון ארביקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנון . כי אתו את והב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו אמרו להו לישראל ואמרו שירה והיינו דכתיב (במדבר כח) ואשר הנחלים וגו' . אבני אלגביש (מאי אבני אלגביש) תנא אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש עמדו על גב איש [זה משה] דכתיב (שם יב) והאיש משה וכתיב (שמות ח) ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה . ירדו על גב איש זה יהושע דכתיב (במדבר כז) איש אשר רוח בו (בית חורון דכתיב) [וכתיב] (יהושע י) ויהי בנוסם מפני ישראל הם במורד בית חורון ה' השליך עליהם אבנים גדולות . אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל גמרי לה . אמר מהנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי אמר איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואשדי עלייהו (ואיקטלינהו) אזל עקר טורא ג' פרסי ואתביה ארישיה אייתי הקב"ה עליה קומצי ונקבוה ונחית ליה אצואריה בעא למשלפיה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפיה והיינו דכתיב (תהלים ג) שני רשעים שברת ואר"ל אל תקרי שברת אלא שרבבת משה

מזו דמא . כשמזו שכרים למקומם : ומאבי : מאבנעים ושקר . מאבי נעה לשבת עד שכר שכשבר העמק שם ואשמעם לעד תביאו שכר תאבי לעד שבר מאבי ושם מרן מואב עד : שעמדו . לעד נתך : לא נתך . לא הגיע מלרן ולא עמדו נתעיר תאבי . עוג בגבו : מתוך יבחל כמה כוס תלחת פרסי . דכתיב ויחמו מביני היסומות עד לכל הבמים ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא דוכתא והוה תלתת פרסי ופלגא מוכפת ומלחת פרסי פוסת פוסת : קמלי . נמלים : שכבכת . לשון מיתה:כוכי יכרו

וכנגד לתוך כניסת מפני כנגמל :
מעברות הים . מקום מעברו ישראל כיס סוף :
ומעברות הירדן . כימי יהושע : ומעברות
נחלי ארנון . לקמן מפרש מלי מיסף : כמוהו הים
מזרח . כימי יהושע היס כספר יהושע : ותחן
בזרח עוג . לקמן מפרש : עברו לפו נקיפת .
מעברות : מעברות נחלי ארנון . עמק עמוק כין שני
כריס גדולים ויש ישראל נכריתן לעבור כתוכו עמק
זפיכו תמוכיים מעברות נלדי סכריס ונתכאו כתכ :
עבו . נהלאו : מסבי . עוכר : מלך עורי . מפיל
סכריס ומפסכיס זה לפד זה עד שיעמק שוס :

לי נם בערבות ובנמל כי מטא לריסתקא דסחזא בריך שעשה לי נם בנמל ובערבות אמרי אניסא דרבים כ"ע מברכי אניסא דיחיד איהו חייב לברוכי :

ב **חנן** רבנן הרואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי אדנון אבני אלגביש בטורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמת בעמלק ואשתו של לוט וחומת יריחו שנבלעה במקומה

כל הרואה אותם צריך שיתן שבח והודאה לפני המקום בשלמא מעברות הים דכתיב (פסוק יד) ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה . מעברות הירדן דכתיב (יהושע ג) ויעמדו הכהנים וגו' וכל ישראל עוברים בחרבה אלא מעברות נחלי ארנון מנא ליה דכתיב (במדבר כא) על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' תנא את והב בסופה שני מצורעין היו והיו מהלכין בסוף מחנה ישראל וכי הוו חלפי ישראל אתו אמוראי (משו להו בנחלי ארנון) עבדי להו נקירתא ויהבי בהון אמרי כי חלפי ישראל (חלפינן עלייהו) וקטלינן להו ולא הוו ידעי דארון קא מכנגי קמייהו דישראל

רָעָם אָרָט דאַרף עָר מאכּען אַבּרכה . אָבּער אַנדערע מענטשן וואָס קומען צו דעם אָרָט דאַרפן ניט מאכּען־קיין בּרכה :

ב תָּנוּ רַבָּנָן . דְּיא רַבָּנָן האָבּען גילערנט אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה דעם אָרָט וואו דיא יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דעם ים . אוג אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה דעם אָרָט וואו דיא יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דעם יַרְדֵּן . אוג אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה דעם אָרָט וואו דיא יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דיא מייכען פון אַרְנוֹן . אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה די שְׁטֵיינער וואָס עָנְעָן ארַאפּ גיפאַלען פון הימעל אין דעם אָרָט מוֹרֵד בֵּית חוֹרוֹן אין די צייט פון יְהוֹשֻׁעַ . אוג אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה דעם שְׁטֵיין וואָס מַכֶּה הַגָּשֶׁם הָט גיוואלט וואַרפען אויף דיא יוֹדְעָן . אוג אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה דעם שְׁטֵיין וואָס מִשָּׁה רַבֵּינוּ איז אויף איהם גיועסען ועָן יְהוֹשֻׁעַ הָט גיהאַלטען מִרְפָּסָה סיט עַמָּלֵק . אוג אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה דיא נַוִּיב פון לוט וואָס זיא איז גיוואָרען אַשְׁטִיק זאַלץ . אוג אַז מָקוֹם שֶׁהָיָה די מאַהְער פון יְרִיחוֹ דיא זיא איז איינגיזונקען גיוואָרען אין דיא עֶרד . ועָר עָם זָעהט די אַלע וואָס זאַכען דאַרף עָר לויבּען בָּאט . פְּרָעגט די גְּמָרָא דָּער אָרָט וואו די יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דעם ים . איז רעכט . איז גיוועָן אֲנָם . אַווי ווי עָם שְׁטֵייט דיא יוֹדְעָן עָנְעָן גיקומען אין ים אוג דָּער ים איז מְרוּקָן גיוואָרען . דָּער אָרָט וואו די יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דעם יַרְדֵּן איז אויך גיוועָן אֲנָם אַזוי ווִיא עָם שְׁטֵייט דִּי כֹּהֲנִים הָאבּען זיך גישטעלט אין בְּרֵכָה וַאקָער אוג אַלע יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דעם יַרְדֵּן אין די מְרֵיקְעָנעָש . נָאר אַז דיא יוֹדְעָן עָנְעָן אַריבּער גיאַנענגען דיא מייכען פון אַרְנוֹן . פון וואַנען ווייסען מיר אַז דָּארטען איז גיוועָן אֲנָם . עָנְטְפֶּרט די נְמָרָא וואָרום עָם שְׁטֵייט אין פָּסוּק דְּרִיבָּער וועָרט גָּזאָגט אין סֵפֶר דיא מִלְחֲמוֹת פון נָאָם וואָס אֶת אוג הֵב הָאבּען גיועהן אין סוף פון דיא סַהֲדָה . הָנָא מיר הָאבּען גילערנט עָם עָנְעָן גיוועָן צוויא קרעצינע אייעָר הָט גיהייסען אֶת אוג אייעָר הָט גיהייסען וְהֵב אוג זיי זָענען גיגאַנענגען דיא לעצטע פון דיא סַהֲדָה וּבְסוּפָה איז טַייטש אין סוף . אַז דיא יוֹדְעָן עָנְעָן דורך גיגאַנענגען עָנְעָן גיקומען דיא אמוֹרִים אוג הָאבּען גימאכט קָעלְעָרם אין דִּי בָּערג אוג זָענען גיוועסן אין די קָעלְעָרם ועָם איז גיוועָן צוויי גְּרוֹיסָע בָּערג אוג צְווישָׁען די בָּערג איז גיוועָן אַטָּאהל אוג די יוֹדְעָן הָאבּען גיוואַרפָּט גַּיין דורך עָם מָאהל . הָאבּען די אֱמוֹרִים גימאכט קָעלְעָרם אוג גריבּער אין דיא בָּערג . אוג הָאבּען זיך בְּעהַאלטען אין די גְּרִיבּערז זיי הָאבּען גָּאנְט אַז די יוֹדְעָן וֶעלען גַּיין צווישָׁען די בָּערג וֶעלען מיר ארויס גַּיין אויף זיי . אוג מיר וֶעלען זיי הַרְגֶּנען . אוג די אֱמוֹרִים הָאבּען ניט גיוואוסט אַז דָּער אָרון גייט פַּר די יוֹדְעָן אוג עָר מאכט גירעדיג אַלע בָּערג פַּאר די יוֹדְעָן . וויא דָּער

ויצא . יורדי הים מנלן דכתיב (תהלים קז) יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' וגו' ויאמר ויעמד רוח סערה וגו' יעלו שמים ירדו תהומות וגו' יחזו וינועו וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם . וישמחו כי ישתוקו וגו' יודו לה' חסדו וגו' . כי שהיה חולה ונתרפא מנלן דכתיב אוולים מדרך פשעם וגו' כל אכל תתעב נפשם וגו' ויצעקו אל ה' וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו וגו' . ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא מנלן דכתיב יושבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ויכנע בעמל לבם וגו ויצעקו אל ה' וגו' יוציאם מחשך וצלמות וגו' יודו לה' חסדו וגו' . מאי מברך אמר רב יהודה ברוך גומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב ואמר אביי צריך לאודויי קמי עשרה דכתיב (שם) וירוממוהו בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מיניהו רבנן דכתיב ובמושב זקנים יהללוהו . מתקיף לה רב אשי ואימא כלהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא בעשרה שאר עמא ובתרין רבנן קשיא. רב יהודה חלש ואתפח

צריכין להודות . כשיולדת מן הסכנה : וירוממוהו בקהל עם . כסוף פרקא דמזמור כשיר : ומיתפח . כשנתרפא : בגדתאה . שם עיר בגדד וכיוצא

על

פָּארען אויף דעם יַם דארפֿן לויבן נאט . ווארום עס שטייט די וָם פֿאלן אויף דעם יַם מיט שיפֿען זיי האבֿען גיוואהן דיא ווערק פון נאט אז נאט הט גנאנט הָאט זיך אויף נישטאעטט אשטורעם ווינט די שיפֿען וענגען ארויף גיבאנגען ביז צום הימעל אוג האבֿען צאָפּ געניהָרט ביז צום אבגרונד די מענטשען וָם אין די שיפֿען האבֿען זיך גיוואָרפֿען אוג גישאקיט אוג ווען זיי איז שׂעכט גיוואָרן האבֿן זייא געשרינגען צו נאט אוג פון זייער איינגשאפט הט זיי נאט אוים גיצוגען . אוג זייא האבֿען זיך גיפרייט אז דער יַם איז שטיל גיוואָרן . זיי דארפֿן לויבן צו נאט פאר די חסד וָם ער הט מיט זיי גיטאהן . פון וואנען וויסן מיר אז אקראנקער איז גיוואָרן דארף ער לויבן נאט . וָארום עס שטייט דיא נארין פון דעם וועג פון זיערע עבירות וענען זיי קראנק גיוואָרן אז זיי האבֿען פאר מיאוסט אלע עסנוואָרג . זיי האבֿען געשרינגען צוא נאט הט נאט געשיקט זיין וואָרט זיי ואלין גיזונד ווערן . וענען זיי גיזונד גיוואָרן . זיי דארפֿן לויבן צו נאט פאר זיין חסד וואם ער הט מיט זיי גיטאהן . פון וואנען ווייסן מיר אז אקראנקער איז גיזונד גיוואָרן דארף ער לויבן נאט . וָארום עס שטייט דיא נארין פון דעם וועג פון זיערע עבירות וענען זיי קראנק גיוואָרן אז נאט הט גנאנט זיי זאלין גיזונד ווערן . וענען זיי גיזונד גיוואָרן . זיי דארפֿן לויבן צו נאט פאר זיין חסד וואם ער הט מיט זיי גיטאהן . פון וואנען ווייסן מיר אז אייגער איז גיוואען גיבונדן אין תפיסה אוג ער איז פרי גיוואָרן . אז ער דארף לויבן נאט. וָארום עס שטייט די וָם ויצען אין די פינסטערניש וואם זענען גיבונדן אין פין אוג אייזין וייל זייא האבֿין וידער גישפּענגט (ניט גיפאלגט) וָם נאט האט גנאנט . אוג זייער הארץ איז אונטער מענג גיוואָרן דורך זייערע צרות אוג זיי האבֿען געשרינגען צו נאט אוג נאט הט זייא אוים ניצוינען פון דער פינסטערניש . זיי דארפֿן לויבן צו נאט פאר זיין חסד וָם ער האט מיט זייא גיטאהן . וי ואלער לויבן הָט רב יהודה גנאנט . ער זאל זאגען ברוך גומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב . אוג אבייו הט גנאנט ער דארף זאגען די ברכה פאר צעהן מענטשען . אזוי וי עס שטייט אין פסוק טען זאל איהם (נאט) דער הויבן אין אפאר זאמונג פון פאלק . מר זוטרא זאנט אוג צוויי פון דיא צעהן זאלין זין רבנן (וטומרים) אזוי וויא עס שטייט אין פסוק אוג אין דעם זיצונג פון זקנים (תלמידי חכמים) זאל מען לויבן נאט . הט רב אשי גיפרעגט טאמער דארפֿן זיין אלע לומדים. ענטפערט די גמרא שטייט דען אין אפראזאמלונג פון זקנים . עס שטייט נאר אפראזאמלונג פון פאלק . פרעגט די גמרא טאמער מיינט טען פראסטע מענטשען. אוג אוסר די צעהן זאלין זין נאך צוויי מענטשען תלמידי חכמים . צו זאגען ווען זין צוועלף מענטשען. בלייבט אקשיא אויף מר זוטרא : רב יהודה איז קראנק גיוועזן אוג איז גיזונט גיוואָרן איז אריין גינאנגן

יגדלו למעלה: מסה כמה כוס עברה לעין. שהיו בוס בקום במקבן שנאמר ויקם משה את במקבן ידבשתין בקום את עמו לקומת במקבן וכתיב כיס ר' לאמות לוכך בקבים: שוכר. קשן למעלה: ומחייה בקרסוליה. קציל"ש בלע"ז: וידי משה כבדים. ותינו יכול בשוטען כל היום תלי"ב קומבן מאחריהו ויקחו אבן וישימו תחתיו וגו': תחתיה. מאחת במקומה ואי אתבר זה אבן ע"י בלישה: דאמר ברוך דיין האמת. הילולא הוא: והתוקים. שזכר את אברהם: כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו. אבנלעה והוא דרך נפילה לחומה כזו:

משה כמה הואי עשר אמין שקל נרנא בת עשר אמין ושוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב (שמות יז) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט דכתיב (בראשית יט) ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח. חומת יריחו שנבלעה במקומה דכתיב (יהושע ו) ותפול החומה תחתיה. בשלמא כולהו ניסא אלא אשתו של לוט פורענותא היא. דאמר ברוך דיין האמת. והא הודאה ושבח קתני. תני על לוט ועל אשתו מברכין שתים. על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר הצדיקים דכתיב (בראשית יט) ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וגו'. וחומת יריחו שנבלעה והא נפלה דכתיב ותפול החומה תחתיה. כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משה אבלעה בלועי:

(פ"ב) **ג אמר** רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות ואלו הן. יורדי הים והולכי כדברות ומי שהיה חולה ונתרפא וכי שהיה תבוש בבית האסורים ויצא

זַיִא נָרוֹיס נִיטַאבְט. וְוִי הוֹיךְ אִיז מֹשֶׁה גִיוֶוען צָעהן אַיִיקִין אוּן עֶר הָאט גִינוּמֶען אַהַאק וָום זִיא אִיז נָרוֹיס גִיוֶוען צָעהן אַיִילִין אוּן עֶר הָט אַשְׁפְּרוּנְג גִימַאהן אוֹיף צָעהן אַיִילִין דִיא הַיִיךְ אוּן עֶר הָאט אִיהם אַקְלָאפּ גִימַאהן אִין זַיינֶע קֶנֶעכְט אוּן הָאט אִיהם גִיהַרְנְט. וְאבֶּן שֶׁישֶׁב עֶלְיהָ מֹשֶׁה אוּן דֶער שְׁטֵיין וָאם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז אוֹיף אִיהם גִיוֶוען אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אוּן דִי הֶעְנְט פּוּן מֹשֶׁה זָענֶען גִיוֶוען שְׁוֶוער הָאבֶּין זַיי וַאהֲרן אוּן חוּר גִינוּמֶען אַשְׁטֵיין אוּן הָאבֶּין גִילַייגְט אוּנְטֶער מֹשֶׁה. הָאט זִיךְ מֹשֶׁה גִיזֶעצְט אוֹיף אִיהם. אוּן דִי וַוייב פּוּן לוֹט אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט דִי וַוייב פּוּן לוֹט הָאט זִיךְ אַיין גִיקוּקְט פּוּן אִינְטֶער לוֹט וְאוֹיף קְדוֹם אִיז זַיא גִיוָוארִין אַשְׁטִיק זַאלְץ. דִי מָאהֲער פּוּן יְרִיחוֹ וָואם זַיא אִיז אַיינְגִיזוּנְקֶען גִיוָוארִין אֵין דִי עֶרְד אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אֵין פְּסוּק דֶער מָאהֲער אִיז אַיינְגִיפּאלֶען אוּנְטֶער זִיךְ. אוֹיף אִיר אֶרְט. פֶּרֶעגְט דִי גְמָרָא אוֹיף דִיא אַלָּע זָאכֶן אִיז דֶעכְט וָואם טֶען דָארְף לוֹיבֶּען נָאט. וַוייל זַיי וָענֶען נִסִּים נָאר אוֹיף דִיא וַוייב פּוּן לוֹט וָואם זַיא אִיז גִיוָוארִין אַשְׁטִיק זַאלְץ. דָאם אִיז דָאךְ אַצַער. עְנְפֶּערְט דִי גְמָרָא עֶר זָאל זָאגִין בָּרוּךְ דַּיָּן הָאֱמֶת. פֶּרֶעגְט דִיא גְמָרָא מִיר זָאגִין דָאךְ עֶר זָאל לוֹיבֶּין אוּן דַאנְקֶען נָאט. עְנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא דוּ זָאלְסְט לֶערְנֶען אַזוֹי אוֹיף לוֹט טָוט זַיין וַוייב זָאל טֶען זָאגִין צַוַויי בְּרָכוֹת אוֹיף דִי וַוייב זָאל עֶר זָאגִין. בָּרוּךְ דַּיָּן הָאֱמֶת. אוּן אוֹיף לוֹט זָאל טֶען זָאגִין בָּרוּךְ זוֹכֵר הַצַּדִּיקִים. וַוייל נָאט הָט גִידֶיינְקְט אִין דֶעם פּוּן דֶעסְטְוועגִין אוּן הָט מַצִּיל גִיוֶוען לוֹט. הָט רַבִּי יוֹחָנָן גִינָאמְט. אֲפִילּוּ וָענֶען נָאט אִיז אִין בַּעַם פּוּן דֶעסְטְוועגִין גִידֶיינְקְט עֶר אָן דִי צַדִּיקִים. אַזוֹי וִוי עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק: אוּן עֶם אִיז גִיוֶוען וָענֶען נָאט הָאט צַאר דָאךְבִּין דִי שְׁטָעט פּוּן דֶעם פְּלַאץ הָט נָאט גִידֶיינְקְט אָן אַבְרָהָם. פֶּרֶעגְט דִיא גְמָרָא דִי מָאהֲער פּוּן יְרִיחוֹ אִיז אַיינְגִיזוּנְקֶען גִיוָוארִין זִיא אִיז דָאךְ אַיין גִיפַאלֶען. אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק דִי מָאהֲער אִיז גִיפַאלֶען אוּנְטֶער זִיךְ. אוֹיף אִיר אֶרְט וְעִיין מהרש"א. עְנְפֶּערְט דִי גְמָרָא וַוייל דִי גְרֶעֶב טִט דִי הַיִיךְ פּוּן וַואנְט זָענֶען גִיוֶוען בֵּייגֶע גְקֶייךְ דְרֵיבֶּער אִיז דִי וַואנְט אַיינְגִיזוּנְקֶען גִיוָוארִין. אוּן דָם רוֹפְט דֶער פְּסוּק גִיפַאלֶען:

ג אָמַר. רַב יְהוּדָה הָט גִזָאגְט פּוּן רַבָּם וָועֶנֶען פִּיר עֶרְלֶיי מֶענְטְשֶׁן דַארְפֶּן לוֹיבֶּין נָאט אוּן דָאם זָענֶען זַיי דִי וָואם פָּארֶען אוֹיף דָעם יָם. אוּן דִי וָום גִיזֶעֶן אִין דֶער מִדְבָּר. אוּן וָוער עֶם אִיז גִיוֶוען קְרַאנְק. אוּן אִיז גִיזוּנְד גִיוָוארִין. אוּן וָוער עֶם אִיז גִיוֶוען גִיבּוּנְדֶען אִין תַּפִּיסָה. אוּן אִיז אַרוֹיס גִיקוּמֶען פְּרַיי. פֶּרֶעגְט דִי גְמָרָא פּוּן וַואנֶען וַוייסְט מִיר אַז דִיא וָואם

דמאריך ומעיין הכא דמאריך ולא מעיין . והיכי עביד כפיש ברחמי . ומאריך על שלחנו דילמא אתי עניא ויהיב ליה מידי דכתיב (ישעיהו מח) המוצה עין שלש אמות גבוה וכתיב (שם) וירבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח ומסיים בשלחן . רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרוויהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו . ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרין ימיו ושנותיו של אדם סי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא וכוס של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות . סי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא דכתיב (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימיך . וכוס של ברכה לברך ואינו מברך . דכתיב (ברשית יג) ואברכה מברכיך (ומקללך אאור) . והמנהיג עצמו ברבנות . דאמר רב חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות :

סוף מכילתין מהכנו יסיה נעמם על יחי . כית סם דמעיין בס סם דלא מעיין כה : ומכרכה מברכיך. וכמברך ברכת המזון מברך לנעל בבית : יוסף מת קודם לאחיו . דכתיב ויאמר יוסף וכל אחיו : לקיכין דמאריך . לקיכין לנקב דמאריך שיכוחו עפר בבן כידיו של מקב"ה ולין עכס לשוח עכס

ה ואמר רב יהודה (אמר רב) שלשה צריכין רחמים ואלו הן . חלום טוב ושנה טובה ומלך טוב

גינוסקין ועירין . ואהט מען דיא עבירות זייגע אויב ער איז ווערט דיא תפלה זיינע נאל אן גינוסקין ועירין . אוג דא שמועסט אז ער באוועגט נאנג אוג טראכט נאר ניט צו די תפלה ווען אנגינוסקין ועירין . אזוי אבאונען איז גוט . פרענט דיא גמרא ויא דען זאל ער פאתן . אז ער פערלאנגט אזאך פון נאט . ענפערט דיא גמרא ער זאל פיל בעטין . ווען מען אים נעבין ום ער פערלאנגט . אז ער זיצט נאנג בי דעם טיש ווען ער עסט טאמער ווען קומען אארעם מאן ווען ער איהם עפעם נעבין . אזוי ויא עס שמייט אין פסוק ער מובח איז ניוועז פון האלץ דרי איילין דיא הייך אוג עס שמייט ער הט ניטעש צו מיר דם איז ער טיש ום פר נאט . פרענט די גמרא ער הייבט אן מיט דעם מזבח אוג לאזט אוים מיט דעם טיש . רבי יוחנן אוג רבי אלעזר נאנג בייבע ווען דער בית המקדש איז ניוועז הט דער מזבח מכפר ניוועז פון האלץ דרי עבירות פון דיא יודן איצט אז דער מובח איז ניטא דער טיש פון מענטשין איז מכפר זייגע עבירות . ואז ער מענטש ניט עסן ארעמע לייט בי זיין טיש . די צדקה איז מכפר די עבירות . ואז הט רב יהודה נזאגט דריי זאכען פר קירצען די טעג אוג דיא יאהרין פון מענטש אז מען ניט אים אסכר תורה ער זאל ייענגען אין איר . אוג ער וויל ניט ייענגן . אוג אז מען ניט איהם אכוס ער זאל בענטשין . אוג ער וויל ניט בענטשין . אוג הער ואם זיין פירונג איז מיט גרויסקייט . אז מען ניט איהם אסכר תורה ער זאל ייענגן אין איר . אוג ער וויל ניט ייענגן . ווערט איהם אפ גענקירצט זיינע יאהרין אוג טעג . ווארום עס שמייט די תורה איז זיין לעבין אוג דיא דער ייענגער פון זיינע טעג . אוג אז ער וויל ניט ליינגן די תורה וויל ער דאך ניט לעבין . דר יבער ווערט אפ גענקירצט זיין לעבין . אז מען ניט אים אכוס ער זאל בענטשין . אוג ער וויל ניט בענטשין . ווערט איהם אפ גענקירצט זיינע יאהרין אוג טעג ווארום עס שמייט נאט הט גוואנט צו אברהם אבינו איך ווועל בענטשין די ואם ווערין דיך בענטשין נאם הייסט ווער עם בענטשט אזוירין ווערט ער גיבענטשט פון נאט . אן ער ואלט גינומען דעם כוס אוג ואלט גיבענטשט די יודין . ואלט ער גיבענטשט גיווארין פון נאט . אוג אז ער וויל ניט בענטשין די יודין . נעמט נאט צו פון איהם זיין ברכה . אוג אן דער מענטש הט ניט קין ברכה פון נאט האט ער ניט קין לעבין . אוג אז זיין פירונג איז מיט גרויסקייט ווערט איהם אפ גענקירצט זייגע יאהרין אוג טעג . ווארום רב חמא בר חנינא הט נזאגט פר ואם איז יוסף גישטארבין פריער פון זייגע ברידער . וויל זיין פירונג איז גיווען מיט גרויסקייט :

ה ואמר . נאך הט רב יהודה נזאגט אויף דריי זאכין דארף מען בעטין בי נאט ער

כעיר כתכונה שבכבל מצחכנה כגל : שמוכ . מן כמוזקים . הוצה : שכוכים מזנו (לפיקך) השכ מהגכה כו וכן היה לשכה שילדה וכן לכל : ומכן וכלה וח"ת . מקצתן מהגכה כשם : יכמלידך על כשלנך . שמתוך כך עתיים כחיים ומתפכנסין : כמתריך כניות ככבל . רשותם סיל לו : ומעיין כה . לומר כלנו ביעבב כקשתו לפי שהתפלל כשוכה . כלכ לב. שלין עשיים כקשתו : כוזלים . לשון הפלה כמו ויפל משה : מזכירין שוחיהו כל מדם . שעל ידו מפרנסין למלה ממשיכו עומר כוחה זה בזכיותיו כלחה מה כן : קיר שטוי . מקום שכנס : מוכר דין . כוחה

על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא . אמר להו פטרתן יתי מאודמי והא בעי אודויי באפי עשרה (דתנו ביה עשרה והא איהו לא קא סודה לא צריך) דעני בתריתי אמן . אמר רב יהודה שלשה צריכין שמור אלו הן תולה חתן וכלה במהניתא תנא חולה חיה תתן וכלה ויש אומרים אף אבל ויא"א אף תלמיד חכם בלילה :

ד ואמר רב יהודה שלשה דברים מאריכין ימיו (ושנותיו) של אדם ואלו הן המאריך בתפלתו והמאריך בשלחנו והמאריך בבית הכסא המאריך בתפלתו מעליותא היא והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן (דף כה) כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר (משלי יג) תוחלת ממושכה מחלה לב ואמר רבי יצחק ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם אלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומי סר דין על חברו לשמים הא לא קשיא תתם דמאריך

צוּ אֵיתֵם רַב חָנָא פּוּן בַּגְדָד אוּג דִי רַבָּנָן הָאבִּין זַיי נָזָאגט צוּ רַב יְהוּדָה גִילוּיבְט אִיז נָאט וָם עֶר הָט דִיךְ גִינְעֶבִּין צוּ אוּנְז אוּג עֶר הָט דִיךְ נִיט גִינְעֶבִּין צוּ דִי עֶרְד . הָט רַב יְהוּדָה נָזָאגט צוּ זַיי אִיר הָט מִיךְ פְּטוּר גִימַאכְט פּוּן צוּ לוּיבֶּן נָאט . אִיר הָאט שוּין גִילוּיבְט נָאט פּוּן מַיינֶעט וֶועגִן . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא דָאךְ דָאךְ לוּיבִּין נָאט פַּאר צֶעהֶן מָענְטְשֶׁן . עֶנְפֶּעֶרְט ריא גְמָרָא דָארְט וֶענֶען נִיוֶוען צֶעהֶן מָענְטְשֶׁן . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא רַב יְהוּדָה הָט דָאךְ אֲבֶּער נִיט גִילוּיבְט נָאט . עֶנְפֶּעֶרְט דִי גְמָרָא עֶר דָארְף נִיט לוּיבִּין נָאט אַלַיין בַּוונְדֶער וָוארום רַב יְהוּדָה הָט גֶיזֶעהֶן אֶמֶת נָאךְ זֶיֶער בְּרָכָה . רַב יְהוּדָה הָאט נָזָאגט דַרַיי עֶרְלֶיי מָענְטְשֶׁן דָארְף מֶען גִיזֶעהֶן פּוּן מַזִיקִין דָאס וֶענֶען זַיי אַקְרַאנְקִין אוּג אַתָּתָן אוּג אַבַּדָּה . אִין אִבְּרַיְיתָא הָאבֶּען מִיר גִילֶערְנְט פִּיר מָענְטְשֶׁן . אַקְרַאנְקִין אַגְעוִוינֶערִין אַתָּתָן אוּג אַבַּדָּה . אוּג אַנדֶערֶע וֶאגִין אַאֲבֶל דָארְף מֶען אוֹיךְ הֵילְטֶען . אוּג אַנדֶערֶע וֶאגִין אַהַלְכִיר דָאכְט בַּיי נָאכְט דָארְף מֶען אִים הֵילְטֶען פּוּן מַזִיקִין :

ד וְאָמַר . נָאךְ הָט רַב יְהוּדָה נָזָאגט דַרַיי וָוס דָארְף לַיינֶענֶערִין דִי טֹעג אוּג דַיא יָאהְרִין פּוּן מָענְטְשֶׁן אוּג דָם וֶענֶען זַיי . דֶער וָוס דָאווִינְט לַאנְג . אוּג דֶער וָאס זִיצְט לַאנְג בִּיי דֶעם טִישׁ וֶען עֶר עֶסְט . אוּג דֶער וָאס זִיצְט לַאנְג אִין בֵּית הַכִּסֵּא . פְּרֶעגְט דַיא גְמָרָא דֶער וָאס דָאווִינְט לַאנְג אִיז גוּט . וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן . רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא הָאט דָאךְ גְנוּמֶט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועגִן דֶער וָאס דָאווִינְט לַאנְג אוּג עֶר טְרַאכְט זַייל אִיךְ הָאב אַזוֹי לַאנְג גִידָאווִינְט גֶעווִיס וֶועט מֶען מִיר גֶעבֶּין אַרְץ וָם אִיךְ הָאב פֶּערְלַאנְגְט . דֶער נָאךְ אַז מֶען וֶועט אִיהם נִיט גֶעבֶּין וָם עֶר הָט גִיבֶּעטֶין וֶועט אִים וַיי טאהן דִי הָאנְט זַיינֶע . וַייל עֶר הָט אַזוֹי לַאנְג גִיהָאפְט אוּג עֶם אִיז נִיט גִיקוּמֶען. אַזוֹי וִוי עֶם שְׁטֵייט אִין סְכוֹךְ אַתְּפִלָּה וָם וִיא וֶועְרְט אָפְּ גִיצוּיגֶען . עֶם קוּמְט נִיט וִואס מֶען הָט גִיבֶּעטֶין . אִיז אַקְרַאנְקְייט אִין הָאנְט . אוּג רַבִּי יִצְחָק הָט גְנוּמֶט דַרַיי וָאכֶען דֶער מַאנֶען דִי עֲבֵירוֹת פּוּן מָענְטְשֶׁן דָם וֶענֶען זַיִיא אַז אַיינֶער נֶייט בַּיי אַאֲיינְגִיבּוּיגֶע וָאנְט . דֶער מַאנְט מֶען זַיינֶע עֲבֵירוֹת אוֹיב עֶר אִיז וֶועְרְט דִי וָאנְט וָאל נִיט אַיינְפַאלֶען אוֹיף אִיהם . אַז אַיינֶער טְרַאכְט מֶען וֶועט אִים גֶעווִיס גֶעבֶּין וָוס עֶר פֶּערְלַאנְגְט אִין זַיין תְּפִלָּה . דֶער מַאנְט מֶען זַיינֶע עֲבֵירוֹת אוֹיב עֶר אִיז וֶועְרְט זַיין תְּפִלָּה וָאל אָנְגִינוּמֶען וֶועְרִין . אוּג אַז עֶר וָאנְט נָאט וָאל שְׁטֶרָאפֶן וֶענֶעם פּוּן מַיינְט וֶועגִן . זֶעהְט מֶען זַיינֶע עֲבֵירוֹת צוּ עֶר אִיז וֶועְרְט אַיינֶער וָאל גִישְׁטְרָאפְט וֶועְרִין פּוּן זַיינֶעטְוועגִן . וְעהֶן מִיר פּוּן דָאנֶען אַז לַאנְג דַאווִינְט אִיז נִיט אַזוֹי גוּט . עֶנְפֶּעֶרְט ריא גְמָרָא דָם אִיז נִיט קַיין קְשִׁיא דָארְטֶין שְׁמוּעֶסְט אַז אַיינֶער דַאווִינְט לַאנְג אוּג טְרַאכְט דוּרְךְ דֶעם וֶועט זַיין תְּפִלָּה אֶן

ואתה אומר לי עשה כלים ארון ומשכן כלים שיני עושה להיכן אבניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים. אמר ליה בצל אל הייתי וידעה. אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ כתיב הכא (שמות לה) וימלא אותו רוח אלהים וגו' וכתיב התם (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בהבונה וכתיב (שם ד) בדעתו תהומות נבקעו. אמר רבי יוחנן אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר (דניאל ב) יהב חכמתא לחכימין וגו'. שמע רב ת חליפא בר מערבא אול אמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו להו אנן מהכא כתנינן לה (דברים ד) (כפות נס) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה:

כי"מן לעזות ונומר וכל כפרסם ומשם מ"ל עשם מרון כלים כגון בלקן וממוכה ומ"ר משכן דמשכית מ"י מכוכה (יחזקאל) (ויקרא) מכאסדר שם סדוקין כיוקנו לי מכוסה כלומרו לו: לוהיות בנבלתו בכן שמים ומרץ. פ"י ליסוכן וכספר יסיכם מי לה: כל תעש ועל טווח. כל כתלמות יפלה תדם ועל יפלה מלוסם שהות כלי כתעשית מלים מוב. טווח לשון הענים כמו וכח טווח כלומר כדכיוק: עלילוהיו מכסיוק. די לו עלמנו מה שתעשה מהעלם עיני מכעל לת כלים: לפילו לידי. כלומי מלוי עיניים: בדיקוסיוה מפסחת ליה. (שכוסים) מכעלמו (דלא מהקיוק עלין כלל): מדיק מהעלמת עבד. כמוכיח לת כלדם לידי תשוכה: דלא משכב. כלא מהכוכו: כלומרמת דלא מיקניא. עם מוב

ן א"ך הסרא כל חלום ולא טוות. וארי"ח חלמא בישא עציבותיה מכתייה חלמא טבא הדויה מכתייה א"ר יוסף חלמא טבא אפי' לדידי בידיעתיה מסכחא ליה. וארי"ח חלמא בישא עדיף מטבא. וארי"ח לא חכמא טבא כתקיים כוליה ולא חלמא בישא מתקיים כוליה. וארי"ח חלמא דלא

וְעַל מַאכָלָן וואו וְעַל אִיךְ זַייא אַרַיין שְׁטֶעלָן. טָאמֶער הָאט נָאט אַווֹי גוּאנְט צוּ דִיר כּיאַךְ פְֿרַיֶעֶר אַמְשָׁכָּן הֶער נָאךְ אַהֲרֹן הֶער נָאךְ דִי אִיבֶּעריגֶע כֵּלִים. הָט משֶׁה גָּוואנְט צוּ בְּצַלְאֵל רוּא בֵּיקָט גַיווֹען אִין שָׁאטִין פּוּן גָּאט וַויֶיסְט אַז נָאט הָט טַאקִי גוּאנְט צוּ מִיר פְֿרַיֶעֶר זָאל טָאן מַאכָּן דָּעם מִשְׁכָּן הֶער נָאךְ אָרוֹן הֶער נָאךְ דִי אִיבֶּעריגֶע כֵּלִים. רַב יְהוּדָה הָאט גָּוואנְט פּוּן רַבִּם וַועֶנֶן בְּצַלְאֵל הָט גִיווואוסְט צוּ זַאמֶן שְׁטֶעלָן וָוס טִיט וַייא אִיז בְּשָׁאפֶן גִינָוָארֶן דִיא הַיְמֶל טִיט דִי עֶרד (אִווֹי וויא עָס שְׁטֶייט אִין בְּפֶר יְצִירָה). דָּא בִּיי בְּצַלְאֵל שְׁטֶייט נָאט הָט אִיהם פּוּל גִיוַאבְט טִיט גָאטְרִיכְע טִיט קְרוּשַׁאפְט אוּן טִיט וַויסֶענשַׁאפְט אוּן טִיט פֶּערשְׁטַאנד. אוּן דָּארְט בַּיי דִי בֶּעשַׁאפּוּנג פּוּן דִי הַיְמֶל טִיט דִי עֶרד שְׁטֶייט. נָאט הָט גֶעגרִינדעט דִי עֶרד טִיט חָכְמָה דִי הַיְמֶל הָט נָאט אֲנגִיבְּרַייט טִיט פֶּערשְׁטַאנד אוּן עָס שְׁטֶייט טִיט זַיין וויסֶענשַׁאפְט זֶענֶען דִי אָבְּגרוּנטן צוּ שָׁפְֿאלטֶען גִינָוארִין. רַבִּי יוֹחָנָן הָט גָּוואנְט נָאט גִיט נִיט חָכְמָה נָאר צוּ אַזֶעלכֶן וָוס עֶר אִיז אַחֲכָם אַזוֹי וויא עָס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט גִיט חָכְמָה צוּ דִיא חֲכָמִים. רַב הַחְלִיפָּא פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט גִיזָאגְט וָוס רַבִּי יוֹחָנָן הָט גָּוואנְט אִיז עֶר גֶיגַאנְגֶען אוּן הָט דָּאס גּוואנְט פַֿאר רַבִּי אַבָּהוּ הָט רַבִּי אַבָּהוּ גָּוואנְט צוּ רַב הַחְלִיפָּא אִיר לֶערְנְט דָּם פּוּן דֶעם פְּסוּק וָוס דָּנִיאֵל הָט גָּוואנְט יָהֵב חָכְמְתָא לַחֲכִימִי עֶר גִיט רָכְטָיא צוּ דִיא קְרוּעָ. מִיר לֶערְנֶען דָּם פּוּן דָּאנָען. עָס שְׁטֶייט אִין. דִיא תּוֹרָה אִין דִי הָאנְט פּוּן דִי קְרוּעָ הֶערְצֶער הָאבּ אִיךְ גֶיגֶעבֶּן חָכְמָה:

ן אָמַר. רַב חִכְדָּא הָט גָּוואנְט אַלָּע חֲלוֹמוֹת וָוס אֶמֶע נְטֹשׁ וְעהְט זָאל עֶר גִיט הָאבֶּן קַיין צַעַר. נָאר אַז עֶר וָעהְט אִין חֲלוֹם אַז עֶר פַֿאסְט. דַּארוּיף זָאל עֶר הָאבֶּן צַעַר. נָאךְ הָט רַב חִכְדָּא גָּוואנְט אַז אֵייגֶענֶר וָעהְט אַשְׁלָעכְטֶעס וָוס עֶר הָט פּוּן דֶעם חֲלוֹם. אִין גִינוּג דֶעֶר שְׁלֶעכְטֶער חֲלוֹם זָאל בָּטֵל וָווערִין. אַז אֵייגֶענֶר וָעהְט אַגוּטֶעס חֲלוֹם. דִי שִׁמְתָּה וָוס עֶר דָּט פּוּן דֶעם חֲלוֹם אִיז גִינוּג דֶעֶר גוּטֶער חֲלוֹם זָאל בָּטֵל וָווערִין. רַב יוֹסֵף הָט גָּוואנְט אַגוּטֶער חֲלוֹם אַפִּילוּ אִיךְ וואס אִיךְ בִּין בְּרִינְג מַיין שִׁמְתָּה פּוּן דֶעם חֲלוֹם אִיז אוֹיךְ כְּבָטֵל דֶעם חֲלוֹם. נָאךְ הָט רַב חִכְדָּא גָּוואנְט אַשְׁלָעכְטֶעֶר חֲלוֹם אִיז בֶּעסֶער וויא אַגוּטֶער חֲלוֹם. ווייל דֶעֶר מֶענְטש הָט כּוֹרֶא פֶּר דֶעם חֲלוֹם טוֹהֵט עֶר תְּשׁוּבָה. נָאךְ הָט רַב חִכְדָּא גָּוואנְט גִיט אַגוּטֶער חֲלוֹם וָוערְט מְקוּיָם אִין גַאנְצֶען אוּן גִיט אַשְׁלָעכְטֶעֶר חֲלוֹם וָוערְט מְקוּיָם אִין גַאנְצִין. נָאךְ הָאט רַב חִכְדָּא גָּוואנְט אַחֲלוֹם וָוס כֶּען הָט אִים גִיט פּוֹתֵר גִיווֹען. מֶען הָט נָאךְ גִיט גֶאגָּאנְגֶען דֶעם מֶענְטש פּוּן דֶעם חֲלוֹם. אִין עֶר וויל אַפְֿרִיף וָוס מֶען הָט אִיהם נָאךְ גִיט גִיזַייענְט. וויל מֶען גִיט צוּ עֶר

טוב . חלום טוב דכתיב (ישעיה לה) והחליטני (והחייני) והחייני] . שנה טובה דכתיב (דניאל יב) המתיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה . מלך טוב דכתיב (תהלים כא) פלגי מים לב מלך ביד ה' . אר"י (ג'

דברים) הקב"ה ככריו עליהם בעצמו ואלו הן רעב ושבע ופרנס טוב . רעב דכתיב (מ"ב ח) כי קרא ה' לרעב. שבע דכתיב (יחזקאל לו) וקראתי אל הדגן והרביתי אותו. פרנס טוב . דכתיב (תהלים לג) ראה קראתי בשם בצלאל . אר"י (ויצחק) אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכין בצבור שנאמר (שם לה) ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל . אמר ליה הקב"ה למשה משה הגון עליך בצלאל אמר ליה רבונו של עולם אם לפניך הגון לפני לא כ"ש אמר לו אף על פי כן לך אמור להם לישראל הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו משה רבינו אם לפני ה דוש ברוך הוא ולפניך הגון לפנינו לא כל שכן . אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ב"ה למשה לך אמור לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה ואמר להפך עשה כלים ארון ובשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכנים להתוכו כלים

ואהה

וָאל דָם גָעבִין . וַייל דָם איז נָאר בַּיי נָאט אין הַאנְט . דָם וָענְען דִי דְרַיי זַאכֶן . אַגוּטָער חָלוֹם . אוּג אַגוּט יָאהר . אוּג אַגוּטָער מֶלֶךְ . אַגוּטָער חָלוֹם . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט הַמֶּלֶךְ הָאט סְרַתְפֵּלל . גִיוֶוען צוּ נָאט דוּא וָאלְטְט מִיר גָעבִין אַגוּטָען חָלוֹם אַז דוּ וָועסְט מִיךְ לְאָזִין לֶעבִין . אַגוּטָען יָאהר . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט דִי אוֹיגִין פוּן נָאט קוּקִין שְׁטֵענְדִיג אוֹיף דִי צַאנְה פוּן אָנהֵייב יָאהר בִּיז צוּם סוֹף יָאהר . אַגוּטָער מֶלֶךְ . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַזוֹי וִוי אַקְוואט וַואסֶער אִיז בַּיי דֶם מֶענְטְש אִין הַאנְט עֶר צִיהט דִי וַואסֶער צוּ וָועלְכִין אָרְט עֶר וִויל . אַזוֹי אִיז דִיא הָאָרְץ פוּן מֶלֶךְ בַּיי נָאט אִין הַאנְט . נָאט נִיגְט דִיא הָאָרְץ פוּן מֶלֶךְ וִויא עֶר וִויל . רַבִּי יוֹחָנָן הָט נָוואגְט דָבָרִי זַאכֶן רוּפְט נָאט אַלְיין אוֹיס . הוּנְגָער . אוּג זָאהט : אוּג אַגוּטָען פְּרִיעֶר אוֹיף דִיא יוֹרִין . הוּנְגָער וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט נָאט הָט גִירוּפְען צוּם הוּנְגָער עֶר זָאל קוֹמֶען אוֹיף דִיא וָועלְט . זָאהט . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִיךְ וֶועל רוּפְן צוּ דִי קָארְן אוּג אִיךְ וֶועל אִיהם מֶעהרֶן . אַגוּטֶן פְּרִיעֶר וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט וֶעה אִיךְ הָאבּ גִירוּפְען מִיט דֶעם נָאמֶען בְּצַלְאֵל . רַבִּי יוֹחָנָן הָאט נָוואגְט מֶען טָאר נִיט מַאכֶן אַפִּיעֶר אוֹיף אַשְׁטָאט סַיידִין מֶען זָאל פָּרְעֶנְען דִיא טֶענְטְשֶׁן פוּן שְׁטָאט אוֹיב זֵיי וִוילֶען דֶער מֶענְטְש זָאל זַיין וַייעֶר פְּרִיעֶר . אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָט גָוואגְט צוּ דִי יוֹרִין וֶעהט נָאט הָט גִירוּפְען דֶעם נָאמֶען בְּצַלְאֵל . נָאט הָאט גָוואגְט צוּ מֹשֶׁה . מֹשֶׁה בְּצַלְאֵל גִיפָּעלְט דִיר . הָט מֹשֶׁה גָוואגְט צוּ נָאט . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹיב עֶר גִיפָּעלְט דִיר גִיפָּעלְט עֶר דָאךְ מִיר גָעווִיס . הָאט נָאט גָוואגְט צוּא מֹשֶׁה פוּן דֶעסְטְווֶעגִין אֶפִּיכּוּ אוּנְז בֶּיידִין גִיפָּעלְט בְּצַלְאֵל גַיי זָאג וַארְעט צוּ דִי יוֹרִין אוֹיב זֵיא גִיפָּעלְט אוֹיךְ בְּצַלְאֵל . אִיז מֹשֶׁה גִינאנְגען אוּג הָאט גָוואגְט צוּ דִי יוֹרִין אַיִיךְ גִיפָּעלְט בְּצַלְאֵל . הָאבּין דִי יוֹרִין גָוואגְט צוּ מֹשֶׁה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אוֹיב פַּר נָאט אוּג פַּר דִיר גִיפָּעלְט בְּצַלְאֵל . זָאל עֶר אוּנְז נִיט גִיפָּעלְן . עֶר גִיפָּעלְט אוּנְז נָעווִיס. בְּצַלְאֵל . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גָוואגְט פוּן רַבִּי יוֹנָתָם וָועגְן נִיט וָוען עֶר אִיז גִיבּאהרֶן גִיוָוארִין הָט מֶען אִיהם גִירוּפְען בְּצַלְאֵל . נָאר דוּרְךְ זַיין תָּכְמָה הָט מֶען אִים גִירוּפְען בְּצַלְאֵל . בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה . וֶועלְן נָאט הָאט גָוואגְט צוּ מֹשֶׁה גַיי זָאג צוּ בְּצַלְאֵל עֶר זָאל מאכֶן אָמְשְׁכָּן אוּג אַארוֹן אוּג דִיא אִיבְּעריגָע כֵּלִים . אִיז מֹשֶׁה גִינאנְגען צוּ בְּצַלְאֵל אוּג הָט גָוואגְט פַּאר קֶערְט מַאךְ דִי כֵּלִים אוּג דֶעם אַרוֹן אוּג דֶעם אָמְשְׁכָּן . אִיז בְּצַלְאֵל גָוואגְט רַבִּינוּ מֹשֶׁה . מִשְׁח רַבֵּינוּ דֶער פִּירוּנְג פוּן דִי וֶועלְט אִיז אַסֶענְטְש כְּאהטְ פַּרְעֶר אַשְׁטוּב דֶער נָאךְ כאכְט עֶר כֵּלִים אוּג שְׁטֶעלְט וַייא אַרַיין אִין שְׁטוּב : אוּג דוּא וָאגְטְט צוּ מִיר אִיךְ זָאל מַאכֶן פְּרִיעֶר כֵּלִים דֶער נָאךְ אַארוֹן דֶער נָאךְ אַמְשְׁכָּן . דִי כֵּלִים וָואס אִיךְ

רע איני והכתיב (משלי יט) לא תאונה אליך רעה ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהלוך חלומות רעים והרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך איהו לא חזי אבל אחריני הזו ליה. וכי לא חזא איהו מעליותא הוא והא אמר רבי ינאי אמר רבי זירא (זעירא) כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר (משלי יט) ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע. כי קאמרינן כגון דחזא ולא ידע מאי קא חזא. אמר רב חנן (הונא) בר אמי אמר רבי פרת אמר רבי יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה עליו ילך ויפתרנו בפני שלשה. יפתרנו והא אמר רב חסדא חלמא דלא כפשר כאגרתא דלא מקריא אלא אימא יתיבנו בפני שלשה ליתי תלתא דמרחמי ליה וליכא להו הלמא טבא וכו׳:

אמימר

דָּט גִיקְעבְּט הָאט ער ניט גיזעהן קיין גוטען חָלום. אוּן אֶלע יָאהרען וָאט אִיהְ־הוֹפֶּר הָט גִילֶעבְּט הָט ער ניט גיזעהן קיין שְׂכָעכְטען חָלום. פְּרָעגְט דִיא נְבָרָא עם איז רָאךְ ניט אזוי עם שְׂטַייט רָאךְ אין פָּסוּק עם וָועט ניט טְרָעפען צו דִיר (צוס צַדִּיק קיין שְׂכָעכְטם. הָט רַב חִסְדָּא נָוָאגְט פּוּן רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּאם וָועגען. דָּם מֵיינְט טָען עם וָועלען דִיךְ ניט דָּער שְׂרֶעקען שְׂכָעכְטֶע חֲלוֹמוֹת אוּן ניט שְׂכָעכְטֶע נִידאנְקען. אוּן עם וָועט ניט גִינֶעגְענען קיין פֶּלֶאג אין דיין גִיעֶעלְט. דָּם מֵיינְט טָען וָועֶן דוּ וָועסְט קוּמֶען צו פָּארֶען פּוּן וָועג וָועסְטו ניט טְרֶעפֶּען דיין וַייב וָאל זיין אין סַכָּנָה צו זַי איז אַנְדָּרֶע צו זיין. אָבֶּער מִיר וָועהן אז דָּער פָּסוּק וָאגְט אז אַצַדִּיק וָועט ניט הָאבֶּען קיין שְׂכָעכְטען חָלום. עֶנְטְפָּערְט דִי נְבָרָא ער אַיין וָועהט ניט אויף זיךְ קיין שְׂכָעכְטען חָלום. אָבֶּער אַנְדָּרֶע מֵעְנְטשֶׁן וָועהן אויף אִיהם שְׂכָעכְטֶע חֲלוֹמוֹת. אוּן זַיי וָאנען אִיהם הָט ער צַער. אוּן דָּער צַער איז מְכַפֶּר אויף זַייגֶע בִּיסוּר עֲבֵירוֹת. פְּרָעגְט דִי נְבָרָא אז ער וָועהט נָאר ניט קיין חָלום וָאנוּטֶען חָלום ניט אוּן אַשְׂכָעכְטען אויךְ ניט דָּאם איז גוט רַבִּי יַנַּאי הָאט רָאךְ נָוָאגְט פּוּן רַבִּי זְעִירָא וָועֶן וָועֶר עם שְׂלָאפְט זַייגען נָעכְט אָן אַחֲלוֹם וָועֶרְט ער גִירוּפֶען אַשְׂכָעכְטער. וָוארום עם שְׂטַייט אין פָּסוּק אז ער נָעכְטִיגְט ניט מִיט תּוֹרָה וָועט ער ניט דָּער מָאגְט וָועֶרֶן צו שְׂכָעכְטם. וָאגְט דִי גְּמָרָא זָאלְסְט ניט זַייגען וְשָׂבֵעַ. זָאם. נָאר זָאלְסְט זַייגען שָׂבֵעַ. זִיבֶּען. וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד אז ער נָעכְטִיגְט זִיבֶּען נָעכְט אוּן ער וָועֶרְט ניט דָּער מָאגְט מִיט אַחֲלוֹם. עם חֲלִימַת אִיהם נָאר ניט. רַע הַיימְט ער אַשְׂכָעכְטֶע. אַרַשָּׁע. עֶנְטְפָּערְט דִי נְבָרָא וָועֶן וָאנען מִיר אז דָּער צַדִּיק וָועהט יָא אַנוּטֶען חָלום: דָּם מֵיינְט טָען ער וָועהט בִּיא נָאכְט אַנוּטֶען חָלום אוּן אין דָּער פְּרִיא וַויים ער שׁוֹין ניט וָום ער הָט גִיזֶעהן, ער זָאל ניט הָאבֶּען קיין שִׂמְחָה אויף דֶּעם חָלום. רַב חָנָן בַּר אַמִי הָט גִּוָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וָועֶן וָאנען מִיר אז דָּער פְּרִיא וַויים ער שׁוֹין ניט וָום ער הָט גִיזֶעהן, דִּוךְ דֶּעם חָלום זָאל ער אַיינֶער הָט גיזֶעהן אַחֲלוֹם אוּן ער איז טְרוֹיעריג דִּוךְ דֶּעם חָלום זָאל ער גִּיין צו דְּרֵיי מֵעְנְטשֶׁן וַיי זָאלֶן אִיהם וָאנען דֶּעם מַיינוּנְג פּוּן דֶּעם חָלום. פְּרָעגְט דִי נְבָרָא וַייא זָאלֶן אִיהם בַּשַּׁיידִין דֶּעם חָלום רַב חִסְדָּא הָט דָּאךְ נָוָאגְט אַחֲלוֹם וָום טָען הָט איהם נָאךְ ניט בַּשַּׁייד. טָען הָט נָאךְ ניט גָּוָאגְט דֶּעם מַיינוּנְג פּוּן אִיהם. איז ער אַוּי וַויא אַבְּרִיךְ וָאם טָען הָט אִיהם נָאךְ ניט גִיקֶייעְנְט. וַויים טָען ניט צו דָּם איז אַנוּטֶער בְּרִיךְ צו אַשְׂכָעכְטֶער בְּרִיךְ. אַזוי אַחֲלוֹם אז טָען הָט נָאךְ ניט גָּוָאגְט דֶּעם מַיינוּנְג צו שְׂכָעכְטִין קָען ער נָאךְ זַיין אַנוּטֶער נָאר זָאל ער גִּיין אַוּי ער זָאל דֶּער צַייכֶן דֶּעם חָלום פַּאר דַּרַייא מֵעְנְטשֶׁן ער זָאל בְּרַיינְגען דְּרֵיי מֵעְנְטשֶׁן וָואם הָאבֶּען אִיהם לִיב אוּן ער זָאל וָאנען צו זַיי אִיךְ הָאב גִיזֶעהן אַנוּטֶען חָלום. אוּן זַייא וָאלֶן אויךְ וָאנען דוּא הָאכְט גִיזֶעהן אַנוּטֶען חָלום וְאוּן וַוייטֶער אַוּי וַיא עם שְׂטַייט

וכשיבא לא תאונה אליך רעה וגו׳ (שם) כשיבא לא תאונה אליך רעה וגו׳ קשיא לך׳ סוף דאמר לאדם טוב מכאן ולהלן טוב רע ומשמע ליכו לא חזי לאהכיני הזו ליה טוב רע: וכי לא חזי הזו ליכו מעליותא הוא. כיון דלא חזי חלום רע כדקאמר כאן יכהילוהו וחלום טוב כל שכן דלא חזי הכא קאני כל ימיו כל דהו לא רואה חלום טוב ק״ל לא הזו ליה חלום כלל: והכתי״ב כו׳ לאו שבע. שבע לישנא אחרינא הוא יפקד בשום חלום כלום הוא רע ושונאין לו ואין מכירין לו כלום. ומשמי: דחזי ולא ידע מאי חזי. לדם טוב רואה חלום טוב ופר שלא יקרו לו חלומות רעים ממנו כדי שלא ישמח:

מלא רע. סוף סוכ' התומים סולכין אחר הפתרון: מגדת. ממלקה לפי שדומה ממנו: זה חלום דע. מירתחו יסוב ויכנס: וכיוצא שעתה. דחלם לחמיס נלא הלום: יעקב. ביהקיים: מיוסף. שלא מתקיימו הפתחומות (כלנו) עד כ"ב שנה כשידד יעקב נאמרים שכבר נקבר אחד מהם: נאחד מהם מכאן. שלא חלם אלא אחד מהם: מכאן. לחדם רע מכאן לו חלום טוב. כדי שיחלמו עליו: ולחד רע אחד חלום טוב. והוד לא לחד חלום טוב

מפשר כאגרתא דלא מיקריא. וא"ר יהודה (חסדא) [אחלמא בישא קשה מנגרא שנאמר (קהלת ג) והאלהים עשה שיראו מלפניו ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זה חלום רע. (ירמיה כג) הנביא אשר אתו חלום יספר חלום וגו' וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים אמר רבי ברכיה חלום אף על פי שרובו מתקיים כולו אין מתקיים מנ"ל מיוסף דכתיב (בראשית לז) [והנה השמש והירח וגו'] הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה ואלו (פ"ב) [והיא שעתא] אמיה לא הויא אמר רבי לוי לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה כנ"ל מיוסף שנאמר (שם) יוסף בן שבע עשרה שנה (שם מא) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה משבעה עשר ועד שלשים כמה הוי תליסר ז' דשבעא ותריתין דכפנא הוי עשרין ותרין. אמר רב הונא (בר לואי) לארם טוב מראין לו חלום רע ולארם רע מראין לו חלום טוב תניא נמי הכי כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום

רע

אין אַנדערש בריף צו אַשלעכטער. אַזוי ווייט מען ניט דאַרף חלום צו ערגער איז נוט צו שרעקט. נאָך הט רב הסדא גענאַנט אַשלעכטער חלום איז ערגער ווי מלקות. אַזוי ווי א הער פסוק זאָנט נאָט הט גימאַכט מען זאָל פֿאר אירם מורא האבן הט רבה בר בר חנה גענאַנט פון רבי יוחנן ווערגן דם כיינט מען אַשלעכטן חלום. נאָט הט גימאַכט רעם שלעכטן חלום מען זאָל פֿאר אירם מורא האבן: ירמיה הנביא הט גענאַנט דער נביא ואום אירם הט גיזאַלימט אַחלום. זאָל ער דער צייגן דעם חלום. ווייטער שטייט ווי א קען זיך פֿאר גבייכן די שטרוי צו די קאַרין. פֿרעגט די גמרא ווי א קומט מיט קאַרין צו אַחלום. הט רבי יוחנן גענאַנט פון רבי שמעון בן יוחי ווערגן אַזוי ווי עם קען ניט זיין קאַרין אן שטרוי אַזוי קען ניט זיין אַחלום אן נאַרישקייט. רבי ברכיה הט גענאַנט אפילו דאם מערסטע פון דעם חלום ווערט מקוים. אבער דער נאַנצער חלום ווערט ניט מקוים. פון וואַנען ווייסן מיר דם. ענטפֿערט די גמרא פון דעם חלום פון יוסף וואַרום עס שטייט אין פסוק יוסף הט דער צייכט ער הט גיוואַהן אין חלום אז היא זהו מיט דיא לבנה אוג די עלף שטערין בוקן זיך צו אים. הט יעקב אים ניענפֿערט ועלן מיר דען קומען איך אוג זיין מוטער אוג ברידער מיר זאל אונז בוקן צו דיר צו דיא ערד. אוג די צייט ווען יוסף הט גיזעהן דעם חלום איז דאָך שוין זיין מוטער ניט גיוועזן. זיא הט שוין ניט גיהאבט. ועהן מיר דס מערסטע פון חלום איז מקוים גיוואירן. יעקב מיט די עלף זיהן האבען זיך גיבוקט צו יוסף. אוג דער נאַנצער חלום איז ניט מקוים גיוואירן. די לבנה דאם איז דיא מוטער הט זיך ניט גיבוקט צו יוסף. רבי לוי הט גענאַנט אז עם הט גיחלימט איינעם אנוטער חלום זאל ער וואַרטען ביז צוויי אוג צוואַנציג יאהר דער חלום זאל מקוים ווערן. פון וואַנען ווייסן מיר פון דעם חלום פון יוסף. וואַרום עס שטייט אין פסוק יוסף איז אלט גיוועזן דרייסיג יאהר ווען דיא ברידער האבין אירם אר קויפט אוג יוסף איז אלט גיוועזן דרייסיג יאהר ווען ער איז גישטאנען אר פרעה פון זיבעציג ביז דרייסיג וויא פיל איז דרייצהן יאהר. זיבעציג יאהר פון זאהט אוג צוויי יאהר פון הונגער ביז יעקב מיט היא זיהן ועגען גיקומען צו יוסף איז צוואנציג יאהר. רב הונא הט גענאַנט צו אנוטען מענטשען וצו אצריקו וויזוט מען אשלעכטן חלום. ער זאל מורא האבן ועט ער ניט זינדיגען. אוג אויב ער הט אביסל עבירות פון פריער. ועט דער צער כפר זיין אויף זייע עבירות. אוג צו אשלעכטן מענטשין וצו ארשע) וויזוט מען אנוטען חלום. סיט היא שמחה פון דעם חלום בצאהלט מען אירם פאר זייגע ביסול מצוה וס ער הט גימאהן. מיר האבין אויך אזוי גילערנט אלע יאהרין וואס רוב

רבא כי הוה חליש יומא קמא א"ל לשמעיה טיקו גלי ולא תגלו לטהר א"ל פוכו ואכריזו עלי בשוקא

א שחנה לא ניגלי יומא קמא כמא דמי יתבע מלוה ממי דמי לי לחדי לי . מתוך כך יכוב מהן לקי כי

רבא חליש רבא מאן דרחים לי ליבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב (משלי יד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו . שמואל כי הוה חזא חלמא בישא אמר (זכריה י) החלומות השוא ידברו . כי הוה חזא חלמא טבא הוה מתמה ואמר וכי חלומות שוא ידברו והא כתיב (קהלת ה) בחלום אדבר בו . רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב החלומות השוא ידברו . לא קשיא כאן על ידי מלאך וכאן על ידי שד . א"ר ביונא בר זכדא אמר רבי עקיבא אמר רבי פנדא א"ר הנחום (נחום) אמר רבי בירים משום זקן אחד ומנו רבי בנאה עשרים וארבעה פיתרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם מה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכלם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר כל החלומות הולכין אחר

דאָרף עֶר נָאר נִיט קְרַאנְק זַיין . אוּן וַויי טָעֶן וָועט זָאגָן אוֹיף אִיהם עֶר אִיז קְרַאנְק . וָועט עֶר דוּרְךְ דָעם ריידין קְרַאנְק וָועֶרין . וויא טָעֶן וָאלְט אִיהם גיוואוּנְשָׁען עֶר זָאל קְרַאנְק וָועֶרין . אַז עֶר אִיז קְרַאנְק דָעם אַנדֶערין טָאג אוֹיךְ זָאל עֶר שוֹין זָאגָן עֶר אִיז קְרַאנְק . טָעֶן זָאל זוּכָן פּוֹן זַיינֶעם וָועגָן אַרְפוּאָה . אַז רָבָּא פְּלֶעגְט קְרַאנְק וָועֶרין דָעם עֶרְשְׁטֶן טָאג פְּלֶעגְט עֶר זָאגָן צוּ זַיין דינֶער מַאךְ צוּ דִיר טִיר'ן קיינֶער זָאל נִיט אַריין קוּמָען צוּזוּ מִיר . אוּן זָאלְסְט נִיט זָאגָן אַז אוֹיךְ בֵּין קְרַאנְק . אוֹיךְ מָארְגֶן אַז עֶר אִיז דָעם אַנדֶערין טָאג אוֹיךְ קְרַאנְק גיוֶוען הָאט עֶר גָאנְט צוּזוּ זַיינֶע שְׁטוּב מְעַנְטְשָׁן גַייט אַרוֹים אִין גַאם אוּן רוּפְט אוּיס רָבָּא אִיז קְרַאנְק . וָועֶר עָם הָט קִיךְ לִיב וָועט בֶּעטָן פּוֹן מַיינֶעם וָועגָן אִיךְ זָאל גִיזוּנְד וָועֶרין . אוּן וָועֶר עָם הָאט קִיךְ פַּיינְט וָועט זִיךְ פָּרֶייען אוֹיף מִיר . אוּן עָם שְׁמַיים אַז זַיין מַיינְט וָועט פַּאלֶען זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט פְּרֶייען . אוּן אַז עֶר וָועט גִישְׁטוֹירְבִּיט וָועֶרין זָאל זִיךְ דַיין הַארְץ נִיט פְּרֶייען . טָאמער אַז גָאט וָועט זָהן דוּ פְּרֶייסְט דִיךְ אוֹיף דַיין שׂוֹנְא . וָועט דָם בֵּיי נָאט שְׁלֶעכְט זַיין . עָם וָועט אִיהם נִיט גִיפֶעלֶען . וָועט נָאט אַראָפּ נֶעמָען זַיין כַּעס פּוֹן דָעם שׂוֹנְא . אֲזוֹי הָאט רָבָּא אוֹיךְ גָאנְט אוֹיב מַיינֶע שׂוֹנְאִים וָועלֶן זִיךְ פְּרֶייען אוֹיף דֶעם וואם אִיךְ בִּין קְרַאנְק . וָועט נָאט אָפּ טָאהן פּוֹן מִיר דִיא קְרַאנְקְיים . אַז שְׁמוּאֵל פְּלֶעגְט זָהן אַשְׁלֶעכְטֶן חָלום פְּרֶעגְט עֶר זָאגָן דִיא חֲלומות רַיידָן פַאלְשָׁע זָאכָן . דִיא שְׁלֶעכְטֶם וָועט נִיט מְקוּיִם וָועֶרין . אַז עֶר הָט גַיזָהן אַגוּטֶן חָלום פְּלֶעגְט עֶר זִיךְ וואנְדֶערין אוּן פְּלֶעגְט זָאגָן רַיידָן דִיא חֲלומות פַאלְשָׁע זָאכָן עָם שְׁמַיים דָאךְ אִין פְּסוּק אַז גָאט דָעם צוּ דִיא נְבִיאִים אוֹיךְ דוּרְךְ חֲלומות . רָבָּא הָאט גיפְרֶעגְט אִין אִין פְּסוּק שְׁמַיים נָאט דָעט צוּ דִיא נְבִיאִים דוּרְךְ אַחָלום אוּן אִין פְּסוּק שְׁמַיים דִי חֲלומות רַיידָן פַאלְשָׁע זָאכָן . עָנְטְפֶערְט דִיא נְבִיאָה עָם אִיז נִיט קִין קְשִׁיָא פַאכְטֶר חָלום אִיז דוּרְךְ אַמַלָאךְ אוּן אַפאלְשָׁער חָלום אִיז דוּרְךְ אַשֶׁר . רַב בִּיזְנָא בַּר זַבְרָא הָט גָאנְט . אַז רַבִּי עָקִיבָא הָאט גָאנְט . אוּן רַב פַּנְדָא הָאט גָאנְט אַז רַבִּי תַּנְחוּם הָאט גָאנְט . אוּן רַבִּי בִּירִים הָאט גָאנְט אַז אַיין אַלטֶער מַאן דָאם אִיז רַבִּי בְּנָאָה הָאט גָאנְט אִין יְרוּשָׁלַיִם וָענֶען גיוֶוען פִּיר אוּן צוואנְצִיג מֶענְטְשָׁן וואם זַיי הָאבֶן גיחַלמְט חֲלומות . אַז מַען פְּלֶעגְט פַאר זַיי דָער צַיילְען אַחָלום . הָאבֶּן זַיי גָאנְט דָעם מֵיינוּנג פּוּן דָעם חָלום . אוֹיף וָאם דָער חָלום וַויזְט . אַמאהל הָאט זִיךְ גִיחַלמְט אַחָלום בִּין אִיךְ גִינַאנְגֶן צוּ אַלֶע פִּיר אִיז צוּ אַנִיצִיג זַיי הָאבֶּן מִיר בַּשַׁיידין דָעם חָלום . וָאם דָער הָאט גָאנְט אוֹיף דָעם חָלום הָאט דָער אַנדֶערער נִיט גָאנְט . יְעדֶער בְּזוּנדֶער הָאט גָאנְט אַיין אַנדֶער זאך אוֹיף דָעם חָלום . אוּן דִיא אַלֶע פִּיר אוּן צוואנְצִיג זָאכָן וָאם טָעֶן הָט גָאנְט אוֹיף דָעם חָלום . זָענֶען אַלֶע מְקוּיָם גיוואָרין . עָם זָאל מְקוּיָם וָועֶרין וָאם עָם שְׁמַיים אִין פְּסוּק אַלֶע חֲלומות גַייען נָאךְ דִיא סוֹיף . אֲזוֹי זַיי מָעֶן גַייגְט אוֹים דָעם חָלום . אֲזוֹי וָועֶרט מְקוּיָם . פְּרֶעגְט דִיא נְבִיאָה וָאם מִיר זָאגָן אַלֶע חֲלומות גַייען נָאךְ דִי סוֹיף

וקפא . גוזל : לטרפא דמהיריה דשמעלא . דוקן דשמעלי בל מומחי : עולי עין . שולטין על כשין ולא כעין עולה עליהם : כמי מלח דמלים .

(פ"כ) ז אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמר כל חד וחד מינן ליטא מילתא דלא שמיע ליה לחבריה . פתח הר מניהו ואמר האי מאן דחזי חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעדנא דפרסי ידייהו ולימא הבי רבונו של עולם אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי וגו' עד לשמחה ולשלום ומסיים בהדי כהנא דעני צבורא אכן ואי לא לימא הבי אריר במרום שוכן בגבורה וגו' . פתח אידך ואמר האי מאן דסליק למתא ודחיל מעינא בישא לינקוט וקפא דידא דימיניה בידא דשמאליה וקפא דידא דשמאליה בידא דימיניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלניתא מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב (בראשית מט) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין . ואמר רב אל תקרי עלי עין אלא עולי עין . ורבי יוסי בר חנינא אמר מהכא (שם מח) וידגו לרוב בקרב הארץ . מה דגים שבים מים מכסין אותם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם. ואי דחיל מעינא בישא דיליה ליחזיה אטרפיה דנחירי דשמאלא . פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לימא מידי כי היכי דלא ליהרע מזליה מבאן ואילך ליגלי כי הא

דרבא

אין סרוג) וְעֵלִין זֵיא בַּשַּׁיידִין דֶעם חָלוֹם צוּ גוּטֶן . וָועט עֶר זַיין גוט : אַמֵימַר אוּן מַר זוּטְרָא אוּן רַב אַשִׁי זֶענֶען גֶיזֶעסֶן צוּ זַאמֶען הָט אֵיינֶער פּוּן זֵיי גָאנְצְט יָעדֶער פּוּן אוּנְז זָאל זָאגֶן אַזוֹי אַזאַך וָום זַיין חֲבֶר וויִיס ניט . דָאס איינֶער פּוּן זֵיי אֲנגיהוּבֶּען אוּן הָאט גָאנְצְט וָועֶר עֶם הָאט גֶיזֶען אַחֲלוֹם אוּן עֶר וויִיס ניט וָום עֶר הָט גֶיזֶעהן זָאל עֶר זִיךְ שְׁטֶעלֶן פַאר דִיא כֹּהֲנִים וּוען זֵיי פַאר שְׁפְּרֵיטֶען דִיא הֶעמְט צום דוֹבֶּענֶן אוּן עֶר זָאל זָאגֶן . רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ בִּין דַיין אוּן מֵיינֶע חֲלוֹמוֹת זֶענֶען אוֹיךְ דַיין עֶם הָט כִּיךְ גֶיחֲלֶמְט אַחֲלוֹם אוּן אִיךְ וויִיס ניט וָואס רֶעֶר חָלוֹם אִיז טַיי עֶם הָט מִיךְ גֶיחֲלֶמְט אוֹיךְ מִיךְ אַלֶיין וְאוּן וויא עֶם שְׁמֵייט וַוייטֶער אִין סְרוּג) בִּיז דִיא וָועֶרטֶער יְשֻׁמָּחָה וּלְשָׁלוֹם אוּן עֶר זָאל אוֹים זָאגֶן גְלֵיךְ מִיט דִיא כֹּהֲנִים אַלֶע מְעֻנְטְשֶׁן וָאס אִין שׁוּהְל זָאלֶן עֶנְפָּערֶן אָמֵן . וָועט זַיין רֶעֶר אָמֵן אוֹיף זַיין תְּפִלָּה אוֹיךְ . אוּן אוֹיב עֶר הָט ניט גָאנְצְט רֶעם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זָאל עֶר זָאגֶן אֲנִי זֶענֶען אַלֶיר בְּמָרוֹם שׁוֹכֵן בִּגְבוּרָה . אַתָּה שְׁלוֹם וְשִׁמְךָ שָׁלוֹם . ואוּן זָאגֶן וויא וַוייטֶער שְׁמֵייט אִין סְרוּג) . פְּתַח . הָט רֶעֶר אַנְרֶעֶרֶער אֶן גֶיהוּיבֶּען אוּן הָאט גָאנְצְט וָועֶר עֶם גֶייט אִין שְׁטָאט אַרֵיין אוּן עֶר הָאט מוֹרָא פַּר אַשְׁלָעכְטֶע אוֹיג . פַּאר עֶין הָרָע . זָאל עֶר הַאלְטֶען אִין דִיא לִינְקֶע הַאנְט הָעם גָאכְּטֶן פִּינְגֶער פּוּן זִיךְ דִיא רֶעכְטֶע הַאנְט . אוּן רֶעם גָאבְּען פִּינְגֶער פּוּן דִיא לִינְקֶע הַאנְט זָאל עֶר הַאלְטֶען אִין דִיא רֶעכְטֶע הַאנְט אוּן עֶר זָאל אַזוֹי זָאגֶן אִיךְ רֶעד זוּהן פּוּן דִי אִשָּׁה אִיךְ בִּין גִיבְּאהְרִין פּוּן דִי קִינְדֶער פּוּן יוֹסֵף וָום אוֹיף אִיהם גִיוועלְטִיגְט ניט אַשְׁלָעכְטֶע אוּיג . וָוארוּם עֶם שְׁמֵייט אִין פְּסוּק יוֹסֵף אִיז אַזוֹן פּוּן חֶן עֶר אִיז אַזוֹן פּוּן חֶן עֲלֵי עַיִן אוֹיף דִי אוּיג הָאט רַב גָאנְצְט דוּא זָאלְט ניט זַיין עֶנְגֶען עַל עַיִן אוֹיף דִי אוּיג נָאר זָאלְט זַיי עֶנְגֶען עוֹלֶה עַיִן זַיי גֶייֶען אַדוֹיף אוֹיף דִיא אוּיג . ניט דִי אוּיג גִיוועלְטִיגְט אוֹיף זַיי . נָאר זַיי גִיוועלְטִיגְען אוֹיף דִי אוּיג . רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא זָאגְט פּוּן רַאשְׁעֶן וַוייסֶען מַיִם אַשְׁלָעכְטֶע אוּיג גִיוועלְטִיגְט ניט אוֹיף דִי קִינְדֶער פּוּן יוֹסֵף . עֶם שְׁמֵייט אִין פְּסוּק זַיי זָאלֶן זַיין אוֹיף דִיא עֶרד אַזוֹי פִּיל וויא פִּישׁ . אַזוֹי וויא דִי פִּישׁ וָום אִין יָם . דִיא וואסֶער פַאר דֶעקְט אוֹיף זַיי . אַז דִיא אוּיגֶען פּוּן מֶענְטְשֶׁן קֶענֶען ניט גִיוועלְטִיגְען אוֹיף זַיי . אוּן וויִיטֶער ניט זָאגֶן . קֶען מֶען זַיי ניט גֶעבֶּן קַיין עַיִן הָרָע . אַזוֹי גִיוועלְטִיגְט ניט קַיין שְׁלָעכְטֶע אוּיג אוֹיף דִיא קִינְדֶער פּוּן יוֹסֵף . אוֹיב עֶר הָאט מוֹרָא פַּר זַיין שְׁלָעכְטֶע אוּיג . עֶר זָאל זִיךְ אַלֶיין ניט גֶעבֶּן קַיין עַיִן הָרָע . זָאל עֶר זִיךְ אַיינְקְוִיקֶן אוֹיף דִיא לִינְקֶע וַאנְט פּוּן דִיא נָאז . דָאס רֶעד דִידֶעטֶער אָן גֶיהוּיבֶּען אוּן הָאט גָאנְצְט וָועֶר עֶם וָועֶרט קְרַאנְק רֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג זָאל עֶר ניט זָאגֶן פַּאר קֶיינֶעם אַז עֶר אִיז קְרַאנְק עֶם זָאל ניט שְׁלָעכְטְ וָועֶרֶן זַיין מַזָל . טָאטֶער

דמהמא . אמר ליה קיכר לרבי יהושע בן חנניא אכריתו חכמיתו טובא אימא לי מאי חוינא בחלמאי אבר ליה חזית דאתו פרכאי דמשחרי לך ורעו בך שקצי בחוטרא דדהבא הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא . א"ל שבור כלבא לשמואל אטריהו חכמיתו טובא אימא לי מאי חוינא בחלמאי א"ל חזית דאתו רומאי ושבו לך וטחנו בך קשיאתה ברחיא דרהבא הרהר וחזא (כוליה יומא ולאורתא חזא) . בר הריא מפשר חלמין הוה מאן דהוה יהיב ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא הוה יהיב ליה אגרא מפשר ליה לנריעותא אביי ורבא הוו חזו חלמא אביי יהיב ליה אגרא רבא לא הוה יהיב ליה אגרא א"ל אקרינן בחלמין (דניאל כח) שורך טבוח לעיניך לרבא א"ל פסיר עסקך ולא אהני לך למיכל מעובצא דלבך לאביי א"ל נפיש עסקך וטבחה ולא אכלת ושתית מחדוהא דלבך . אמרי ליה אקרינן בנים ובנות תוליד לרבא א"ל כבישותיה לאביי אטר ליה בנך ובנהך נפישין ומנסבן בנתך לעלמא ודמיין באפך כרקא אזלן בשביה . אקרינן בניך ובנותיך נתונים לעם אחר . לאביי א"ל בנך ובנתך נפישין ואת אטרת

המגוז : קיכר . מלך רומי והיה לו חנר עיו הפרכיסים : מאי חזינא . מה תלמה בחלום כהנוס : מהחרי לך . פרכיסים עוזרין לך עבודת המלך כמו לח המרת דחד מכהון מחכים ולכון חכמים כדכתי (משלי יג) ויתחכמו לך : וכבו לך . יכלוך נכסי : ושחני לך קשיאתך . יכופו לוחך לעמון נרעיני המרים : מתקלקל פרקמטיות שלך : ועת מהכי לך למיכל . מרוב עסק

מפני: כלומר לכו. מה שהוא מכסיף ביום: רעיוך. מתכסיפך וכן כל לשון רעיון שבמקרא לשון לשון רמון הלך לשון על מדם מכסיף הלך מהשכונתו יכסיפוהו וכי לשון על מדם מכסיף הלך מהשכונתו מכסיפין לומר: לא הלך דשכנת. דבר אלא כשניכל פרעה ולא כשכר כו משלם: נקפא דמחטא. נקפ

אחר הפה קרא הוא אין כדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר מנין שכל ההלומות הולכין אחר הפה שנאמר (כראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו כן היה ואמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר (שם) איש כחלומו פתר (שם) וירא שר האופים כי טוב פתר מנא ידע אמר רבי אלעזר מל מד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חברו. אמר רבי יוחנן השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זה נבואה קטנה. ואמר רבי יוחנן שלשה חלומות מתקיימין ואלו הם חלום של שחרית וחלום שהלם לו חברו וחלום שנפתר בתוך חלומו ויש אומרים אף חלום שנשנה שנאמר (שם) ועל השנות החלום. אמר רבא (אמר רבי שמואל בר נחבני אמר רבי יונתן) מנין שאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר (דניאל ג) אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו ואי בעית אימא מהכא (שם) ורעיוני לבבך תנדע. (דף נו) אמר רב (יוסף) [רבא] תדע דלא חזי אינש בחלמיה לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופא דמחטא

דָּאם שְׁמַיִים אֵין אַפְסוּק וָאם דִּיא גְמָרָא וָאנט לָקיִים מַה שֶׁנֶּאֱמַר צוּ מְכַסִּים זַיִן וָוָאם עָם שְׁמַיִים אֵין פְּסוּק. עֶנְפָּערְט דִּיא גְמָרָא יָא. דָּאם שְׁמַיִים אֵין אַפְסוּק אַזוֹי וִויא רַבִּי אֶלְעָזָר הָט גָּאנט. וָוארום רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט גָּוואגט פּון וָואנען זָוייסען מִיר אַז אַלע חֲלוֹמוֹת גַיין נָאךְ דִי מוֹיל. וָוארום עָם שְׁמַיִים אֵין פְּסוּק הָעֶר שַׂר הַמַּשְׁקִים הָט גָּוואגט צו פַּרְעה אַזוֹי וִויא יוֹסֵף הָאט בַּשַׁיידט דֶעם חֲלוֹם אַזוֹי אִיז גִיוָוען. הָט רַבָּא גָּוואגט נָאר מָען זָאל בַּשַׁיידין אַזוֹי אַזאךְ וָום עָם פַּאסְט צום חֲלוֹם. אַזוֹי וִויא עָם שְׁמַיִים אֵין פְּסוּק עֶר הָאט בַּשַׁיידט צו יַעֲדֶער מֶעֶנְטש אַזוֹי וִוי זַיִן חֲלוֹם אִיז גִיוָוען. אֵין פָּסוּק שְׁמַיִים הָעֶר שַׂר פּון דִּיא בְּעֶקֶרְם הָאט נִיטָּעהן אַז יוֹסֵף הָאט גוט בַּשַׁיידט הָעם חֲלוֹם פּון שַׂר הַמַּשְׁקִים. פְּרָעגְט דִּיא גְמָרָא פּון וָאנען הָאט גָּעוואסְט הָעֶר שַׂר הָאוֹפִים אַז יוֹסֵף הָאט גוט בַּשַׁיידט הָעם חֲלוֹם. הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גָּוואגט הָעֶר פְּסוּק הָעֶרגְט אוּנז אַז צו יָעֲדֶען בְּוּנֶדֶער צום שַׂר הַמַּשְׁקִים אוּן צום שַׂר הָאוֹפִים הָט גִיתְּיטָּ זַיִן חֲלוֹם אוּן וָואם מָען וָועט דָּעם אַנְדֶערִין בַּשַׁיידין אוֹיף זַיִן חֲלוֹם. דָּעֶר שַׂר הַמַּשְׁקִים הָאט גִיוָועהן זַיִן. חֲלוֹם אוּן עֶר הָאט גִיוָועהן אִין חֲלוֹם אַז דֶעם שַׂר הָאוֹפִים וָועט מָען אוֹיף אַיינגָען. אוּן דֶעֶר שַׂר הָאוֹפִים הָט גִיוָועהן זַיִן חֲלוֹם אוּן עֶר הָט גִיוָועהן אִין חֲלוֹם אַז דֶעם שַׂר הַמַּשְׁקִים וָועט פַּרְעה צוּרִיק שִׁטָעלין אַזוֹי וִויא עֶר אִיז גִיוָוען. אוּן אַז דֶעֶר שַׂר הָאוֹפִים הָאט גִיהֶערְט יוֹסֵף זָאגט צום שַׂר הַמַּשְׁקִים אַז פַּרְעה וָועט אִיהם צוּרִיק שִׁטָעלין אַזוֹי וִויא עֶר אִיז גִיוָוען. הָט דֶעֶר שַׂר הָאוֹפִים גֶעוואסְט אַז יוֹסֵף בַּשַׁיידט הָט אַחֲלוֹם. רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גָּוואגט אַז אַמָעֶנְטש וָאכְט זִיךְ אוֹיף פּון שְׁלָאף אוּן עָם קוּמְט אִיהם אִין זִינֶען אֶפְּסוּק אִיז דָּאם אֶקְסֶיינְע נְבוּאָה. נָאךְ הָט רַבִּי יוֹחָנָן גָּוואגט דַּיי חֲלוֹמוֹת וָועֶרין מְקוּיָם אוּן דָּאם וָעֶנֶען וִויא. דָּעֶר חֲלוֹם וָואם עָם חָלְמְט אִין דִי לֶעצְטָע דְרִיטוֹל פּון דִּיא נָאכְט. אוּן דֶעֶר חֲלוֹם וָואם עָם הָאט גִיחָלְמְט זַיִן דָּבָר גוּיךְ אִיהם. אוּן דֶעֶר חֲלוֹם וָואם עָר אִיז בִּשַׁייד גִיוָוארין אִין חֲלוֹם. אוּן אַנְדֶערְע זָאגין אַז עָם הָאט אִיהם גִיחָלְמְט דָּעֶר וָעֶרְבִּיגְעֶר חֲלוֹם צְוַוייִ מָאהל אִין אַיין נָאכְט. וָועֶרְט דֶעֶר חֲלוֹם מְקוּיָם. אַזוֹי וִויא עָם שְׁמַיִים אֵין פְּסוּק וַוייל דֶעֶר חֲלוֹם אִיז גִיקוּמָען צְוַוייִ מָאהל אִין דִי נָאכְט. וָועט עֶר מְקוּיָם וָועֶרין. רָבָא הָאט גָּוואגט פּון וָאנען וַוייסְט מִיר אַז מָען וַוייזְט גִיט דֶעם מֶעֶנְטש אִין חֲלוֹם אִיז גָאר דִיא וָאכְט וָואם עֶר הָאט גִיטְרָאכְט בִּיי טָאג. וָוארום עָם שְׁמַיִים אֵין פְּסוּק דָּנֶיאל הָאט גָּוואגט צו נְבוּכַדְנֶצַר דוּא קֶעניג דַיינֶע נְיַדאנְקין וָום דוּ הָאסְט גִיטְרָאכְט בִּיי טָאג זָענען נִיבּאנְגען אִין דַיין קָאפּ אוֹיף דַיין גִילֶעגֶער בִּיי נָאכְט. אוּן דָּם הָאט רוּהְ גִיחָלְמְט. אוּן אַז דוּא וַוילְסְט וָועט אִיךְ דִיר זָאגין פּון דֶעם פְּסוּק. דָּנִיאל הָאט גָּוואגט צוּא נְבוּכַדְנֶצַר אוּן דִיא גִידאנְקין פּון דַיין הַארְץ בִּיי טָאג וָועסְטוּ וִוייסָען בִּיי נָאכְט. הָט רַבָּא גָּוואגט דוּא קֶעניגְסְט וִוייסָען אַז עָם חָלְמְט בִּיי נָאכְט וָואם עֶר מֶעֶנְטש טְרָאכְט בִּיי טָאג. אַמֶעֶנְטש

כולי עלמא ואכרי רבא אתפס אנן לא כ"ש. אמרי ליה חזן הסא על פום דני לאביי אמר עיף עסקך כחסא לרבא אכר מריר עסקך כחסא ועור רבות כאלה. אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי אאיסרן ונעיר לאביי אמר ליה מלכא הוית וקאי אמורא עלך. לרבא אמר ליה פטר חמור גהיט בתפילך אמר ליה לדידי חזאי לי ואיתיה. אמר ליה וא"ו דפטר חמור ודאי גהיט בתפילך (עיין רבא ואשכה וא"ו דפטר חמור גהיט בתפיליו) לסוף אזל רבא להודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא ברייתא דנפל אכר ליה אתתך שכבא. אמר ליה חזאי ככי ושיני דנתור. אמר ליה בנך ובנתך שכבן. אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן אמר ליה תרתי נשי מגרשת. אכר ליה חזאי ת"ת גרגלידי דלפתא אמר ליה תרין

לֶעְרַנָּען פּוּן דִיר. זָיִא וֶועלְען זָאגְען זַא מָען אִיז חוֹשֵׁד רָבָּא זַא עֶר הָאט נִינְבָּת ; וֶועט מָען דָאךְ אוּנְז גָעווִיס חוֹשֵׁד זַיין. דָּאם מֵיינְט מָען וֶוִיאוֹ מַכָּה. דוּרְךְ דִיר וֶועלְען אַלֶע סוֹרָא הָאבֶּן, אוֹיף מָארְגְען אִיז צוּ בָּרָאכְטְן נִיווּאוֹרִין דִיא טִיר פּוּן דֶעם אוֹצָר פּוּן מֶלֶךְ אוּ מָען הָאט נִינוּמְען רִבָּא אִין תְּפִיסָה. מָען הָאט אִיהם חוֹשֵׁד גִיווֶען זַא עֶר הָט נִינַבְּת. הָאבֶּען אַלֶע סוֹרָא נִיהַאט אוּ זָיִא הָאבֶּען גָּאנְט רָבָּא אִיז נִינוּמְען נִיווּאוֹרִין פַּאר אַגָּנָב וֶועלְען מִיר גָעווִיס אֶן נִינוּמְען וֶוערְען פַּאר גַּנָּבִים. אַבָּיי אוּ רָבָּא הָאבֶּען גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא מִיר הָאבֶּען גִיזָאגְט אִין חְלוֹם אוֹיף דִיא פְּעסֶער אִיז גִילְעגְן חֲכָא. וָאם אִיז אֲעֶעלְכֶע נָארָאוּ צוּם עָסְן. צוּא אַבָּיי הָאט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט. זַאוּ וויא הַסָא וֶועגְען דִי בְּלֶעטֶער בְּרַייט אוּ טָאפְּל. אַווי וֶועסְטוּ פַּאר דִינְען פּוּן דַיינֶע גִישֶׁעפְטְן טָאפְּל וֶועלְט וויא דוּא פַּרְעגְסְט פַּאר דִינְען. צוּ רָבָּא הָט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט דַיינֶע גִישֶׁעפְטְן וֶועלְן זַיין בְּיסֶער אַווי וויא חַסָא. אַבָּיי אוּ רָבָּא הָאבֶּען גָּאנְט צוּא בַּר הֶדְיָא מִיר הָאבֶּען גִיזֶעהן אִין חְלוֹם אַיינֶעם אֵייוִיל שְׁטֵייט בַּיי אוּנְז צוּ קָאפְּינְס אוּ שְׁרַייט. צוּ אַבָּיי הָט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט דוּא וֶועסְט זַיין אַראָשׁ יְשִׁיבָה אוּ וֶועסְט וָאגְען אַרְבָּשָׁה וֶועט בַּיי דִיר שְׁטֵיין אַמֶענְטֶש וָואם עֶר וֶועט אוֹיס שְׁרַייעֶן דִיא רֶכָשָׁה פּ אר אַלֶע מֶענְטֶשְׁן וָאם וֶועלְן זַיין אִין שׁוּהל וּפַאר צַייטֶן פְּלֶענְט רֶער רַיכְטְן וָאגְען דִיא רֶכָשָׁה אוֹיף לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ. אוּ נָעבְּן אִיהם אִיז גִישְׁטַאנְען אֵייעֶר וָואם הָאט אִיבֶּער גָּאנְט דִיא רֶכָשָׁה בִּיסְלַאכְווִיז צוּא דִיא אַלֶע מֶענְטֶשְׁן אוֹיף לָשׁוֹן וָואם זַיי הָאבֶּן פַּר שְׁטַאנְען. צוּ רָבָּא הָט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט רָר וָואלְט פְּטר חֲמוֹר אִיז אָפּ גִיסְעקְט אִין דִיעֶנֶע תְּפִילִין. הָאט רָבָּא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא אִיהְ הָאבּ גִיזֶעהן מַיינֶע חֲמוֹר אִיז אָפּ גִיסְעקְט אִין דִיעֶנֶע תְּפִילִין. הָאט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא אִיהְ הָאבּ גִיזֶעהן אִין חְלוֹם אַז דִיא אוֹיס וֶוייכְנִיכְסְטֶע טִיר פּוּן שׁוּהל הָאט רָבָּא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא נָאנְט אִיז אַיינְגִיפָאלְן. הָאט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט צוּ רָבָּא דִיין וֶוייב וֶועט שְׁטַארְבֶּן. הָאט רָבָּא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא אִיהְ הָאבּ גִיזֶעהן אִין חְלוֹם אַז דִיא אוֹיס וֶוייכְנִיכְסְטֶע טִיר פּוּן שׁוּהל אִיז אַיינְגִיפָאלְן. הָאט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט צוּ רָבָּא דִיין וֶוייב וֶועט שְׁטַארְבֶּן. הָאט רָבָּא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא אִיהְ הָאבּ גִיזֶעהן אִין חְלוֹם אַז מַיינֶע אִינְווַיינִיכְסְטֶע צַיין אוּ בַּיינֶע טָעכְטֶער וֶועלְן זַיין אַרוֹים גִיפָאלְן. הָאט בַּר הֶדְיָא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא אִיהְ הָאבּ גִיזֶעהן אִין חְלוֹם אַז רִבָּא הָט בַּיינֶע זֶיהן אוּ בַּיינֶע טָעכְטֶער וֶועלְן שְׁטַארְבֶּן. הָאט רָבָּא גָּאנְט צוּ בַּר הֶדְיָא אִיהְ הָאבּ גִיזֶעהן אִין חְלוֹם צְוַויי שְׁטֵיקֶער לֶעֶם וּפַאסְטֶערְנַאקְן. הָאט בַּר חְדְיָא גָּאנְט צוּ

לקריבי יהיבנא להון והיא אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריבה והוו לך כעם אחר . לרבא אסר ליה דביתהו שכיבא ואתו בניה ובנתיה לידי אחריתי דאמר (רבא אמר) רב ירמיה בר אבא אמר רב כאי דכתיב (זס) בניך ובנותיך נ הונים לעם אחר ועיניך

דואות זו אשת האב . אקרינן (קהלת ס) לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך . לאביי אמר ליה מרווח עסקך ושבחת ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך לרבא אמר פסיד עסקך טבחת ולא אכלת ושתית וקרית פסוקא לפכוהי פחדך . אקרינן (דכריס כח) דע רב תוציא השדה לאביי אמר ליה מרישיה . לרבא אטר ליה מסופיה . אקרינן (זס) ויתים יהיו לך בכל גבולך לאביי אמר ליה מרישיה לרבא אמר ליה מסופיה . אקרינן (דכריס כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך לאביי א"ל נפיק לך שמא דריש מתיבתא הוית ודחיל כולי עלמא כיניך . לרבא א"ל מיהפסת בגנבי בי זינא דמלכא ודאין כולי עלמא קל והומר מינך . למחר איהב' בי זינא דמלכא ותפשוה לרבא דחיל

צו צַבַּיי דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט דוא וָועסְט הָאפְּן פִּיל זִיהן אוג פִּיל טָעכְטָער דו וָועסְט זָאגן אִיך וָועל זַייא גֶעבְּן פַאר שְׁנור אוג פַאר אֵיידִיכְם צו מַיינֶע קרובים אוג זַייא וַייבז) וָועט זָאגן מֶען זָאל זַייא גֶעבְּן פַאר שְׁנור אוג פַאר אֵיידִיכְם צו אִירֶע קרובים אוג דַיין וַייב וָועט דִיך נַייטִין אוג דוא וָועסְט זַייא גֶעבְּן פַאר שְׁנור אוג פַאר אֵיידִיכְם צו אִירֶע קרובים וָועט דָם בַּיי דִיר גְּבִיקְ זַיין וַויא דוא וָאלְסְט זַייא אַוועק נֶעגֶעבְּן צו זַיין אַנֶדֶער פָּאלְק : צו רָבָא דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט זַיין וַייב וִיעט שְׁמַארְבְּן וָועלְן זַייגֶע זִין אוג זַייגֶע טָעכְטָער אָן קוּמֶען צוא אַיין אַנֶדֶער וַייב . צו אַשְׁטִיפְמִיטָער . וָאורום רַב יִרְמָיָה בַּר אַבָּא הָאט גָאנְט פון רַבְּם וָועלְן וָאם מֵיינְט דָער פְּסוק דַיינֶע זִיהן אוג דַיינֶע טָעכְטָער וָועלְן גֶיגֶעבְּן וָערְן צו אַיין אַנֶדֶער פָּאלְק אוג דַיינֶע אוֶיגֶן וָועלְן זֶעהן דָאם מֵיינְט מֶען זַייא וָועלְן גֶיגֶעבְּן וָוערְן צוא אַיין אַנֶדֶער פָּאלְק זַוייב . צו אַשְׁטִיפְמִיטָער . נָאךְ דָאט אַבַּיי אוג רָבָא גָאנְט צו בַּר הָדָיא מִיר הָאבְּן גִילֶיעֶנְט אִין חָלום דָעם פְּסוק יֵי עָם מִיט שְׁמָחָה דַיין בְּרוֹיט אוג טְרִינְק דַיין מַי ט עַנְוט הָארְץ . צוא אַבַּיי דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט דוא וָועסְט פָאר דִיגֶען פון דַיינֶע נִישְׁעפְּטֶן . דוא וָועסְט שָׁעכְטִין בְּהֵמות אוג וָועסְט עסְן פון זַייא אוג וָועסְט טְרִינְקֶען אוג דו וָועסְט לֶיעֶנֶען דָעם פְּסוק מִיט אַפְּרֶיילאךְ הָארְץ אוג צו רָבָא חָתָ ער גָאנְט דַיינֶע נִישְׁעפְּטֶן וָועלְן שָׁרֶעכְט זַיין דו וָועסְט שָׁעכְטִין אֶקְסֶן אוֹת וָועסְט זִיט קֶעגֶען עָסְן פון זַייא . אוג וָועסְט נִיט קֶענֶען טְרִינְקֶען . פון פִּיל צָרות אוג זָארְג . דוא וָועסְט לֶיעֶנֶען דָעם פְּסוק וָאם דִיךְ הָאט גֶיחָלֶמְט אוֹיס צוא צִיהֶען דַיינֶע זָארְג . פָאמֶער וָועט דָער פְּסוק מְקַיֵּם וָוערְן . נָאךְ דָאט אַבַּיי אוג רָבָא גָאנְט צו בַּר הָדָיא מִיר הָאבְּן גִילֶיעֶנְט אִין חָלום דָעם פְּסוק פִּיל תְּבוּאָה וָועט זִיא פָּע לְךְ אוֹיס צִיהֶען צו אַבַּיי דָט בַּר הָדָיא גָאנְט דָעם אָנהֵייב פְּסוק . אַז זַיין פְּעלְד וָועט וַאקְסֶן פִּיל תְּבוּאָה . צו רָבָא דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט דָעם סוף פְּסוק . אוג אַבִּיסוֹל תְּבוּאָה וָועט עָר זַיי נַאמֶען פון פָּעלְד וָארום דָער הַיישָׁעריק וָועט דָאם אוֹיף עסְן . נָאךְ דָאט אַבַּיי אוג רָבָא גָאנְט צו בַּר הָדָיא מִיר הָאבְּן גִילֶיעֶנְט אִין חָלום דָעם פְּסוק דוא וָועסְט זַייא גֶעבְּן פון דִיר וָאם דִיךְ הָאט גֶיחָלֶמְט אִין זַייגֶע אַלֶע גְּעגֶענְעצְן . אִין דַיינֶע אַלֶע פָעלְדֶער . צוא אַבַּיי דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט דָעם אָנהֵייב פְּסוק . אִין זַייגֶע אַלֶע פָעלְדֶער . וָועט וַאקְסֶן אֵייכְּוִירְטָן . צוא רָבָא דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט דָעם סוף פְּסוק . אִין זַייגֶע אַלֶע דוא וָועסְט זִיךְ גִים שְׁמֶיכֶלְן מִיט דִיא אֵייכְּוִירְטָן וַיי וָועלְן אַלֶע פָאלְן פון בוים אֵייגֶער זַייא וָועלְן צַייטִיג וָוערְן . נָאךְ דָאט אַבַּיי אוג רָבָא גָאנְט צו בַּר הָדָיא מִיר הָאבְּן גִילֶיעֶנְט אִין חָלום דָעם פְּסוק אַלֶע פָעלְקֶער פון דִיא וָועלְט וָועלְן וָאהן אַז דָער נָאמֶען פון נָאמֶען וָועלְט אוֹיף דִיר גִירופֶן . צו אַבַּיי דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט עָם דָעם פְּסוק וָועט אַרוים גַיין אוֹיף דִיר אַנַאמֶען אַז דוא בִּיסְט גִיוואלְן אַראש וְשִׁיבָה וָועלְן אַלֶע מוֹרָא הָאבְּן פַאר דִיר . צוא ר' רָבָא דָאט בַּר הָדָיא גָאנְט מֶען וָועט דִיךְ חַאפְּן אַז דוא הָאסְט גִיוַוגְט דָעם אוֹצָר פון קֶעגֶען וָועלְן זִיךְ אַלֶע אָפּ

דדב חסדא יהא רעוא דלימסי ההוא גברא לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה אכר מאי אעביד גמירי דקללת חנם אפילו בוחנם היא באה וכל שכן רבא דבדינא קא לייט אמר איקום ואיגלי דאמר מר גלות מכפרת עון קם גלי לבי רומאי אויל יתיב אפתחא דריש טורזינא דמלכא ריש טורזינא חזא חלמא אמר ליה חזאי חלמא דעייל כחטא באצבעותי. אמר ליה הב לי זוזי ולא יהב ליה לא אמר ליה ולא טידי. אמר ליה חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעותי אמר ליה הב לי זוזי ולא יהב ליה ולא אמר ליה ולא מידי. חזאי דנפל תיכלא בכולא ידא. (אמר ליה עילוי מאי אפקדוך אמר ליה עילוי שיראי דמלכא) אמר ליה נפל תיכלא בכולהו שיראי שמע ביה מלכא ואתיוהו לריש טורזינא קא קטלו ליה אמר ליה אנא אמאי אתיוהו להאי דהוה ידע ולא אמר אתיוהו לבר הדיא אמר ליה אמטו זווא דידך חרבו שיראי דמלכא כפיתו תרי ארזי בחבלא אסרו הד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאסתליק אמר רבא לא מחילנא ליה עד דאסתליק רישיה. אול כל חד וחד וקם ארוכתיה ואסתליק רישיה

כך כיב תלי בסחרן אם נפוכה אם נרשם והפכה לי נרשם. תמהו על רבא בח רב חסדא היתם מורזינא דמלכא. שומר מוצר המלך: נפל תיכלא. תוגע: שיראי דמלכא. מעילים על מנך: דתם נזיק. מחלן לאמיס:

דיר איז גישטאנדבען (מיין ווייב) דיא מאכטער פון רב חסדא. דאם בין איך דיר נישט מוחל. עס זאל זיין ווי ער ווילען פון מיר אבער אז ער מענטש (בר הדיא) זאל ניטעבין ווערין אין דיא העגט פון מלך אוג אמר איהם־קיין רחמנות ניט האבען. האט בר הדיא נזאגט ווען זאל איך טאהן עס איז גווים אז אחם פרובט אייגעם אפילו אומזיסט ווערט איך טקוים דיא קללה. אוג אז רבא פרובט מיך ווען עס קומט מיר ער זאל מיך פרוכין ווען דאך דיא קללה גווים מקוים ווערין. ווער איך דאך גווים ניטעבין ווערין אין דיא העגט פון מלך. אוג ווער ווייס ווא מיין סוף ווען זיין. דט בר הדיא נזאגט איך ווען אויף שטיין אוג ועל אנטקויפין. ווארום ער רבי הט גומאגט ווס אמעגטש ווערט סאר טריבען פון זיין היים. איז מכפר זייגע עבירות. איז בר הדיא אנטקאפין אין רוים אוג איז גינאנגען הט זיך גיזעצט בייי די טיר פון דעם שומר ווס היט דעם אוצר פון מלך. ער שומר הט ניזעהן אחלום הט ער שומר גומאגט צו בר הדיא אך הבא ניזעהן אין חלום או אנאריל איז ארין גישטאכין גיוואריין אין מיינע פינגער. הט בר הדיא נזאגט צום שומר גיב מיר געלט. הט ער שומר ניט גיוואלט. הט ער שומר ניט גיוואלט געבין. האט בר הדיא נאר ניט נזאגט צום שומר. הט ער שומר נזאגט צו בר הדיא איך הבא ניזעהן אין חלום אווארעם איז ארין גינאנגען אין מיינע צוויי פינגער. הט בר הדיא נזאגט צום שומר גיב מיר געלט הט ער שומר ניט גיוואלט געבין הט בר הדיא נאר ניט גזאגט צום שומר. ער שומר נאך הט ער שומר גזאגט צו בר הדיא איך האב ניזעהן אין חלום אז ארין גינאנגען אין מיין נאנצע האנט. הט בר הדיא נזאגט צום שומר ניט גיוואלט זעלבע. הט בר הדיא נזאגט צו ער שומר איך וועלכע זאכען הט מען דיך איך נינומען. צו היטען. הט ער שומר נזאגט צו בר הדיא מען הט מיך איך נינומען איך זאל היטען די זייערע קלייבער פון מלך. האט בר הדיא נזאגט צום שומר עס איז ארין גיפאלען ווערים אין אלע זיידענע קלייבער פון מלך. הט ער מלך ניהערט או די ווערים האבען גיקלעבערט די זיידענע קלייבער זיינע הט מען גיבראכט דעם שומר סאר דעם מלך זיך איך נינומען. האט ער שומר נזאגט צום מלך סאר וואס זאל מען מלך דרייגען זאל מען בריינגען דעם מענטש וואס האט גיווואוסט פריער או דיא ווערים ווילין ארין פאלען אין די קלייבער. אוג ער הט ניט גזאגט. אז ער וואלט מיר גזאגט וואלט איך גיהיט די קלייבער. הט מען ניבראכט בר הדיא סר דעם מלך. הט ער מלך גזאגט צו בר הדיא דורך דיין ניכדי ווס מען הט דיר ניט גיגעבין זיענע הייסען ניוואריין די קלייבער פון מלך. הט מען צו זאכטן ניבונדען צוויי טענען בוימער מיט אשטריק אוג מען הט צו ניבונדען דעם איין פום צו איין בוים אוג איין פום צום אנדערין בוים אוג מען האט אויף ניבונדען דעם

תרין קולפי בלעת . אזל רבא התהוא יומא ויתיב בי מדרשא כולי יומא אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קא סנצו בהדי הדדי אזל רבא לפרוקינהו ומתוהו לרבא תרי דלו למתויה אתריתי אטר מסתייה תרין חזאי . למוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא אמר ליה חזאי אשיתא דנפל אמר ליה נכסים בלא מצרים קנית . אמר ליה חזאי אפדנא דאביי דנפל וכסיון אבקיה . אמר ליה אביי שכיב ומתיבתיה אתיא לנבך . אמר ליה הזאי אפדנא דידי דנפל ואתו כולי עלמא ושקיל לבינתא לבינתא אמר ליה שמעתתך מבדרן בעלמא . אמר ליה חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי אמר ליה אודרא מבי סדיא נפק . אמר ליה אקריון הללא מצראה בחלמא אמר ליה ניסי מתרחשי לך . הוה קא אזיל בהדיה בארבא אמר בהדי גברא דמתרהיש ליה ניסא למה לי בהדי דקא סליק נפל ספרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה כל התלוסות תולכין אחר הפה אמר רשע בדידך קיימא וצערת כולי האי כולהו מחילנא לך בר מברתית

בָּבָא מֶעֶן וְוָעט דָ יִךְ שְׁכָאנִין צְוִוי קֶקעֶפּ מִיט צַשׁטֶעקן . אִיז גִיבַאנגען בָּבָא אִין בֵּית הַמֶּדרָש אוּן אִיז דָאִרט גִיוָעסִן אַבַאנצָעל טָאג הָאט עֶר גִיטְרָאפֶּן צְוִוי בִּילְדֶער קְרִיגִען אֵייגֶער מִיט דֶעם אַבֶּרְעָרִין אִיז בָּבָא גִיבַאנגען אָפּ שִׁיידִין אֵייגֶעם פּוֹן אַנדֶערִין הָט אֵייגֶער גִישׁקָאנגען רָבָא צְוִוייא בָּאהַל מִיט דֶעם שְׁטָעקן הָאט עֶר אוֹיף גִיהוּיבֶּען דֶעם שְׁטָעקן עֶר זָאל אֵיהם גֶעבִּין נָאךְ אַדֶּרְיִיטֶען קְלֶאפּ הָאט רָבָא גָאנְט גִינוּג . אִיךְ הָאב נָאר גִיזָעהן אִין חֲלוֹם זָא מֶען וָעט מִיר גֶעבִּין צְוִוייא קְלֶאפּ . נִיט מֶעהר . דֶעֶר נָאךְ אִיז רָבָא גִיקוֹמֶען צוּ בַּר הֶרְיָא אוּן הָאט אִיהם גִינֶעבִּין גֶעלְט הָאט רָבָא גָאנְט צוּ בַּר הֶרְיָא אִיךְ הָאב גִיזָעהן אִין חֲלוֹם דִיא וַואנְט פּוֹן מַיין שְׁטוּב אִיז אַיין גִיפַאלֶען . הָאט בַּר הֶרְיָא גָאנְט צוּ רָבָא דוּ וָועסְט קוּמֶען פָּעלְרֶער נְרוּיסֶע אוּן בְּרַייטֶע נָאר אֶן אַנֶרֶענְצֶען . הָט רָבָא נָאנְט צוּ בַּר הֶרְיָא אִיךְ הָאב גִיזָעהן אִין חֲלוֹם דִיא שְׁטוּב פּוֹן אַבַּייִ אִיז אַיין גִיפַאלֶען אוּן דִיא שְׁטוּב וָואס עֶם אִיז גִינָוָארִין פּוֹן דֶעם אַיינפַאלֶען הָאט מִיךְ בְּרֶעקְט . הָאט בַּר הֶרְיָא גָאנְט צוּ רָבָא אַבַּייִ וָועט שְׁטַארְבֶּען אוּן זַיין יְשִׁיבָה וָועט עֶר לֶעמֶען תַּלְמִידִים וָועלֶן קוּמֶען צוּא דִיר . הָט רָבָא נָאנְט צוּ בַּר הֶרְיָא . אִיךְ הָאב גִיזָעהן אִין חֲלוֹם מַיין שְׁטוּב אִיז אַיין גִיפַאלֶען אוּן פִּיל מֶעטְשִׁין זֶענֶען גִיקוֹמֶען אוּן הָאבֶּען גִינוּמֶען דִיא צִיגוּל . הָאט בַּר הֶרְיָא גָאנְט צוּ רָבָא דַייִן תּוֹרָה וָאס דוּא וָועסְט לֶערֶנֶען וָועט וָוערִין צוּא שְׁפָּרַייט אִין דִי וָועלְט : הָט רָבָא גָאנְט צוּ בַּר הֶרְיָא אִיךְ הָאב גִיזָעהן אִין חֲלוֹם מַיין קָאפּ אִיז צוּ שְׁפָּאלְטֶען גִיוָואכְסִין אוּן מַיין כּוֹחַ אִיז אַרוֹים גִיפַאלֶען . הָאט בַּר הֶרְיָא נָאנְט צוּ רָבָא דִיא קִישֶׁען וָואס דִיין קָאפּ הֵיינְט אוֹיף אִיר וָועט אוֹיף גִישְׁפָּאלְטֶען וָועֶרִין אוּן דִיא עֶלְטֶערִין וָועֶלֶן אַרוֹים פָּאלֶען . הָט רָבָא נָאנְט צוּ בַּר הֶרְיָא אִיךְ הָאב אִין חֲלוֹם גָאנְט דֶעם הַלֶּךְ וָאס מֶען נָאנְט פֶּסַח בַּיי נַאכְט צוּם מֹרֶה . הָט בַּר הֶרְיָא גָאנְט צוּ רָבָא עֶם וָועט גִיטָאהן וָועֶרִין צוּא דִיר נִסִּים . בַּר הֶרְיָא אִיז גִיגַאנגֶען אִין אַשִׁיף מִיט רָבָא צוּ זַאמֶען . הָאט בַּר הֶרְיָא נָאנְט מִיט אַזוֹי אַסֶענְטָש וָאס אִיהם רַארְף טָרֶעפֶּן נִסִּים . וַויל אִיךְ נִיט גִיין אִין אַיין שִׁיף : טָאמֶער וָועט אִיהם אִיצְט טָרֶעפֶּן דֶער גֶם . דִיא שִׁיף וָועט צוּ בְּרָאכְּען וָועֶרִין . עֶר וָועט אַרוֹים קוּמֶען דוּרְךְ אֵגֶם . אוּן אִיךְ וֶועל דֶער טְרוּנְקֶען וָועֶרִין . וְוִיא בַּר הֶרְיָא אִיז אַרוֹים גִיגַאנגֶען פּוֹן דִי שִׁיף אִיז אַרוֹים גִיפַאלֶען אַבַּיךְ פּוֹן אִיהם . אוּן רָבָא הָט נִיפּוּנֶען דָעם בּוּךְ . הָט רָבָא גִיזָעהן אִין דֶעם בּוּךְ אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען אַלֶע חֲלוֹמוֹת גֶיהֶען נָאךְ דִיא מוּיל . אַחֲרֵי וּוִי מֶען בַּשֶׁיידְט דְ עם חֲלוֹם . אַזוֹי וָועֶרט מְקוּיָם . הָט רָבָא נָאנְט צוּ בַּר הֶרְיָא דוּא רָשָׁע אוֹיף דִיר אִיז גִישְׁטַאנגֶען מֵיינֶע חֲלוֹמוֹת . אוּ דוּא וּואלְסְט וָועלֶן גוּט בַּשֶׁיידְן וָואלְסְט מֵיינֶע חֲלוֹמוֹת גֶיטָעֶן גוּט אוּן דוּרְךְ דִיר הָאב אִיךְ גִיהָאט אַזוֹי פִּיל צַעַר . אַיְ בִּין אִיךְ דִיר מוֹחֵל נָאר וְוִאם דוּרְךְ

דבי שמעון בן אלעזר אומר אף בחוצה לארץ צריך לומר כן מפני שעתידין להתגייר שנאמר (צפניה ג) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה׳. (דף נח) אמר רבי ירמיה נתקללה בבל נתקללו שכניה דכתיב (ישעיה יד) ושמתיה למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב (מיכה ו) ושמתי שומרון לעי השדה ולמטעי כרם:

(פ״ב) י עולא ורב חסדא הוו קאזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתאנחת והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר (יחזקאל כא) ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו׳ ורבי יוחנן אמר כל גופו של אדם שנאמר (שם) והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח וכהתה כל רוח וגו׳ אמר ליה היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקיל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתא עניא בר טובים

אַשְׁטוּפּ וָום מָעַן הָט אִין אִיר נֶעדִינְט צוּ דִי שְׁטֶעדִין אוּנ דִיא שְׁטוּפּ אִיז אוֹיס גֶעריסֶען נִיוָואדִין אַיינִיגִיפַאלִין . זָאל עֶר נָאגִין גִיכִיבְּט אִיז נָאט וָואס דִיא דִינְסְט צוּ דִי שְׁטֶעדִין אִיז אוֹיס גֶעריסִין נִיוָואדִין פּוּן דֶעם אָרְט . אוּנ אַזוֹי וִויא נָאט הָאט אוֹיס גֶעריסִין דִי דִינְסְט פּוּן דִי שְׁטֶעדִין פּוּן דֶעם אָרְט אַזוֹי זָאל נָאט אוֹיס רַיסִין דִי דִינְסְט פּוּן דִיא שְׁטֶעדִין פּוּן אַלֶע אָרְטֶער וואוּ דִיא יוּדִין וואוֹהנֶען . אוּנ נָאט זָאל קֶעדִין דִיא הֵארְצֶער פּוּן דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס דִינֶען צוּא דִיא שְׁטֶעדִין . אַז זִייא זָאלִין דִינֶען נָאט אוּנ נִיט צוּ דִיא שְׁטֶעדִין . אַזוֹי זָאל עֶר זָאגִין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּנ אִין אַנדֶערֶע עֶנדֶערֶע אוֹיסֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַארְף עֶר נִיט אוֹיי זָאגִין . בִּבִּי שְׁמָעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר זָאגְט אִין חוּץ לָאָרֶץ וָואוּ מָעַן אוֹיךְ זָאגִין דִיא בְּרָכָה . וַוייל דִי אוּמוֹת וָום וואוֹהנֶען אִין חוּץ לָאָרֶץ וֶועלִין זִיךְ מְגַייר זַיין אַז מֶשֶׁה וֶועט קוּמֶען . אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק וָארוּם דַאמָאלְם וֶועלֶן מֶשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען) וֶועל אִיךְ פַּאר בֶּערִין וְאִיךְ וֶועל גֶעבִּין) צוּ אַלֶע גֶעלֶעכֶער אַקְרָאעֶע שְׁפְּרַאכְט וַיי זָאלִין אַלֶע רוּפִין דֶעם נָאמֶען פּוּן נָאט . רַבִּי יִרְמְיָה הָט גָזָאגְט אַז בָּבֶל אִיז גִיכְלוּבְט נִיוָואדִין . זָענֶען אַלֶע שְׁכֵנִים גִיפְלוּבְט נִיוָואדִין מִיט אִיר צוּ זָאמֶען אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט זָאגְט אִיךְ וֶועל מַאכִין אִין בָּבֶל זָאל וואוֹהנֶען שָׁלֶעכְטֶע חַיוֹת אוּנ שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט זָאגְט אִיךְ וֶועל מַאכִין אִין בָּבֶל זָאל וואוֹהנֶען שָׁלֶעכְטֶע חַיוֹת אוּנ שָׁלֶעכְטֶע עוֹפוֹת . אוּנ דִיא עֶרד זָאל וֶועלִין זוּמְפִּיג מֶען זָאל נִיט קֶענֶען זַייֶען אִין אִיר . אוּנ פּוּן דִיא שָׁלֶעכְטֶע חַיוֹת אוּנ עוֹפוֹת וֶועלִין אַלֶע שְׁכֵנִים לַיידִין . אוּנ אַז שׁוֹמרוֹן אִיז גִיפְלוּבְט נִיוָואדִין פּוּן אִיר קְלָקָה זָענֶען נִיבֶּעגנִטְשְׁט נִיוָואדִין אִירֶע שְׁכֵנִים אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט זָאגְט אִיךְ וֶועל מַאכִין פּוּן שׁוֹמרוֹן פֶּעלְדֶער אוּנ וַויינְגֶערְטְנֶער . אוּנ דָאס אִיז גִיט צוּ אַלֶע שְׁכֵנִים פּוּן שׁוֹמרוֹן :

• עוּלָא אוּנ רַב חַמְדָא זָענֶען גִיגאַנְגֶען אִין וָועג אַז זִייא זָענֶען גִיקוּמֶען צוּ דִיא טִיר פּוּן רַב חָנָא בַּר חֲנִילַאי הָאט רַב חַמְדָא אַוֶועק גִיטָאהָן הָט עוּלָא גִיזָאגְט צוּ רַב חַמְדָא פַּר וָואס זִיפְצְטוּ רַב הָט דָאךְ גָזָאגְט אַז אַזוֹיפְּץ צוּ בְּרֶעכְט אַהַאלְבִּין גוּף פּוּן מֶענְטְשִׁין אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט הָט גָזָאגְט אַז אַזוֹיפְּץ צוּ בְּרֶעכְט אַהַאלְבִּין גוּף פּוּן מֶענְטְשִׁין זוהִין דוּא זָאלְסְט זִיפְצֶען מִט צוּ בְּרָאכֶענֶע לֶענדֶער וְלֶענדֶרִין הַייסְט דֶער אוּנטֶערְשְׁטֶער הַאלְבֶּער גוּף בִּיז צוּם בּוּיךְ . אוּנ רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט אַזוֹיפְּץ צוּ בְּרֶעכְט דֶעם נַאנְצִין גוּף פּוּן מֶענְטְשִׁין אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט הָט זָאגְט אַזוֹיפְּץ צוּ יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא אוּנ דִיא יוּדִין וֶועלִין זָאגִין צוּא דִיר פַּאר וָואס זִיפְצְטוּ . גָזָאגְט צוּ יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא עֶס וֶועט זַיין אַז דִיא יוּדִין וֶועלִין זָאגִין צוּא דִיר פַּאר וָואס זִיפְצְטוּ . זִיפְצִין צוּ בְּרֶעכְט דָאךְ דֶעם נַאנְצִין לֶעבִּין פּוּן מֶענְטְשׁ . אַזוֹי הָט עוּלָא גִיפְּרֶעגְט צוּ רַב חַמְדָא . הָט רַב חַמְדָא גָזָאגְט צוּ עוּלָא וִויא אַזוֹי זָאל אִיךְ נִיט זִיפְצֶען . אַשְׁטוּפּ וָואס אִין אִיר אִיז גִיוָוען וֶועכְצִיג בְּעֶקֶערֶם בִּיי מָאנ אוּנ וֶועכְצִיג בְּעֶקֶערֶם בִּיי נַאכְט אוּנ זָייא הָאבִּין גִיבַּאקְן בַּאר אַלֶע אַרְעמֶע מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין גִידַארְפְּט בְּרוֹיט . אוּנ רַב חָנָא הָט נִיט אַרוֹיס גִינוֹמֶען דִיא הַאנְט

פּוּכדיסם . עַל פּוּסעי יִשׂרָאֵל מִסְפֹּל : נִתְחַלּוּ שכניה . חוֹי לרשע וחוֹי לשכניו שמוּן כּי גמל מיוּם רעוּת ושופוּת רעיש ומזיקין וחין כחס הכחש לשכניו :

מִתְקַלְלָה שומרון נִתְבָּרְכוּ שכניה . אֲבָל עִי פּוּסעי מִסְפֹּל נִתְקַלְלוּ ומעטי כּרס תעי״פ שׁכּתקלוּ כּחס עכּי יִשׂרָאֵל הכּתוּב הוּא לשכניו :

כשרוצה . מיז המציס לעיס : במצ . המצ זוכמס: קול של מיני זמר מו ק"ל ערב של מבשם : לב

רישה ונפל בתרין :

(דף כז ע"ב) ה שלשה נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן נדנדניות וכפניות ופני הכרה . שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהם סיכה רחיצה תשמיש . שלשה מעין העולם דבא אלו הן שבת שכש ותשכיש . תשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה והלא מכחיש כחיש . אלא תשמיש נקבים . שלשה משיבין דעתו של אדם קול וכראה וריח . שלשה מרחיבין דעתו של אדם דירה נאה ואשה נאה ובלים נאים . המשה אחד מששים ואלו הן אש דבש שבת ושינה והלום . אש אחד מששים לגיהנם . דבש אחד מששים למן . שבת אחד מששים לעולם הבא . שינה אחד מששים למיתה . חלום אחד מששים לנבואה :

ט תנן רבנן הרואה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו . מקום שנעקרה כמנו ע"ג אומר ברוך שנעקר ע"ג מן המקום הזה וכשם שעקר ממקום הזה כך יעקור מכל מקומות ישראל והשב לב עובדיהן לעבדך . ובתוצה לארץ אין צריך לומר כן רבי

שְׁטַרִיק פּוּן דִי בּוּיטָעֶר . הָאבֶּען זִיךְ דִיא בּוּיטָעֶר צוּרִיק גִיצוּיגָען וַיֶא וָאכִין שְׁטַיִין נְכַיִיךְ . דָעֶר בּוּיִם הָט גִיצוּיגָען אֵיין פּוּם אוּנ דָעֶר אַנְדָעֶרָעֶר בּוּיִם גִיצוּיגָען דִיא אַנְדָעֶרָעֶ פּוּם בִּיז בֶּר הֶרְיָא אִיז צוּרִיסָען גִיוָוארִין אוֹיף צְווִיי שְׁטִיק . הָט רָבָא גִוָאגְט אִיךְ בִּין נָאךְ נִיט מוּתַ צוּא בֶּר הֶרְיָא בִּיז וַיין קָאפּ וֶועט אוֹיךְ צוּזַיסָען וֶועֶרָען אוֹיף צְווִיי טֵייל . אִיז יֶעֶרָעֶר בּוּיִם גִיגַאנְגָען צוּרִיק בִּיז עֶר הָט זִיךְ גִישְׁטָעלְט גְלַייךְ אוֹיף זַיין אֶרְט אִיז דָעֶר קָאפּ צוּ שְׁפָּאלְטָען גִיוָוארִין אוּנְטֶן אִיז אַרָאפּ גִיפַאלָען צְווִיי שְׁטִיקָער :

ח שְׁלשָׁה . דְרַיי זַאכָען גֶיהֶען אַרַיין אִין גוּף דֶעֶר מֶענְטְש עֶסְט וַיי אוּנ דֶעֶר גוּף הָאט גִיט־קִין הַנָאה פּוּן וַיי דָם וֶענֶען דִי דְרַיי זַאכָן . נַדְנְדָניוֹת דָם אִיז אַזוֹי אַפְּרִי שֶׁלֶעכְטֶע טַייטְלָען אוּנ אוּמצַייטִיגֶע טַייכְלָען . אוּנ דְרַיי זַאכָן גֶיהֶען נִיט אַרַיין אִין גוּף . פּוּן דֶעסטְווֶעגֶן הָט דֶעֶר גוּף הַנָאה פּוּן וַיי . דָם וֶענֶען דִי דְרַיי זַאכָן : שְׁמִירֶען דֶעם גוּף מִיט בּוּיטְאַיי . וַואשֶׁען דֶעם גוּף . וֶען דֶעֶר מֶענְטְש בַּהֶעפְט זִיךְ מִיט וַיין וַוייב . דְרַיי זַאכָן אִיז דָא וָום דֶעֶר מֶענְטְש הָט פּוּן וַיֶא הַנָאה . אוּנ דִי הַנָאה קֶען מֶען אַבִּיסְל פַּאר גְלַייכֶען צוּ דִיא הַנָאה פּוּן עוֹלָם הַבָּא . דָאם וֶענֶען דִי דְרַיי זַאכָן : דִיא הַנָאה וָום דֶעֶר מֶענְטְש הָט פּוּן שַׁבָּת . אוּנ דִיא הַנָאה וָואם דֶעֶר מֶענְטְש הָט פּוּן דִי זוֹהַן וֶען וַיא שַׁייְנְט . אוּנ דִי הַנָאה וָואם דֶעֶר מֶענְטְש הָאט פּוּן תַּשְׁמִיש . פַּרֶעגְט דִי גְמָרָא וָום מַיינְט מֶען תַּשְׁמִיש זָאלִין מִיר זָאגָען אַז מֶען מַיינְט דִיא הַנָאה וָואם דֶעֶר מֶענְטְש הָט וֶען עֶר בַּהֶעפְט זִיךְ מִיט זַיין וַוייב . דָם מַאכְט דָאךְ מְאֻנֶעֶר דֶעם גוּף . נֶאר מֶען מַיינְט דִי הַנָאה וָום דֶעֶר מֶענְטְש הָט וֶען עֶר רֶיינִיגְט דֶעם גוּף פּוּן תַּשְׁתֶּנָה אוּנ פּוּן צוֹאתָה . דְרַיי זַאכָן וֶענֶען דָא וָום גֶעמֶען צוּ דִיא וָארְג פּוּן מֶענְטְשֶׁן . אוּנ דָם וֶענֶען וַיי אוּ דֶר מֶענְטְש הֶערְט־אַשַׁייְנֶע מוּזִיק אֲדֶער אַשַׁייְנֶעם גִיזַאנְג פּוּן אַשָׁה . אֲדֶער עֶר וֶעהְט אַשַׁייְנֶע זַאךְ . אֲדֶער עֶר שְׁמֶעקְט אַגוּטִין רֵיחַ . שִׁלשָׁה מַרְחִיבִין דַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם . דְרַיי זַאכָן דֶרַייטֶערְן אוּנ דָעֶר פַּרַייֶען דֶעם מֶענְטְשֶׁן . אַשַׁייְנֶע וואוֹהְנוּנְג . אוּנ אַשַׁייְנֶע וַוייב . אוּנ שַׁייְנֶע קְלַיידֶער מִיט שַׁייְנֶע וָועֶרְטשַׁאפְט אִין שְׁטוּב . פִּינְף זַאכִין וֶענֶען דָא וָום וַיי וֶענֶען אַוֶעקְצִינְסְטֶע טַייל . אוּנ דָם וֶענֶען דִיא פִּינְף זַאכָן . פַייֶער . הָאנִיק . שַׁבָּת . שְׁלָאפֶן . אַחֲלוֹם . פַייֶער אִיז אַוֶעקְצִינְסְטֶע טַייל פּוּן גֵיהִנֹם . הָאנִיק אִיז אַוֶעקְצִינְסְטֶע טַייל פּוּן מָן . שַׁבָּת אִיז אוֹיךְ אַוֶעקְצִינְסְטֶע טַייל פּוּן עוֹלָם הַבָּא . שְׁלָאפֶן אִיז אַוֶעקְצִינְסְטֶע טַייל פּוּן שִׁשִׁירְבִּין . אַחֲלוֹם אִיז אַוֶעקְצִינְסְטֶע טַייל

פּוּן נְבוּאָה :

ט תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גֶיֶעֶרְוִינְט הֶר וָום זָאכְט דִי עֲבוֹדָה זָרָה מַרְקוֹלִים זָאל עֶר וָאנְען גִילוּיבְט אִיז נָאט וָום עֶר הָאלְט אוֹיף זַיין בַּעַם אוּנ שְׁטְרָאפְט נִיט בְּאלְד צוּ דִי וָום טוּהֶען נִיט זַיין וַויכֶען וּשְׁאמֶער וֶועלֶען וַיי תְּשׁוּבָה טָאהֶן) . אַז עֶר זָעהְט דָעם אֶרְט וָואם דָארְט אִיז גִישְׁטַאנְע

הטהים . אטר רב אין הטת משתכח טן הלב אלא לאחר י"ב חדש שנאמר (הכלים לג) נשכחתי כטת מלב הייתי ככלי אובד . רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קא אזלי באורחא פגעו ביה בר' חנינא בריה דרב איקא אטרו ליה בהדי דחוינך ברכינך עליך תרתי ברוך שחלק מחכטתו ליראיו ושהחיינו א"ל אנא נמי כיון דחזתינכו חשבתון עילואי כששים רבוון ישראל ובריכנא עלייכו שלשה הנך שנים וברוך חכם הרזים . א"ל הכיטת כולי האי יהבו ביה עינייהו ושכיב :

כלי מועד . ופתם כלי למחר י"ב חדש משכחת מן הלב דיחוים נעלים למחר י"ב חדש כדתניא בספרא למי מלחות : אשר חלק אלהים. דאתר שנפיש יוסף טוב : מ־כמתו לילמדו . שכל מניעת התכיח טפי :

כוכבא דשביט . כוכב כיוכב כתן ברקיע ממקום למקום מהוך ככבי שבת יוכב וגלגל כמו בפוהמת הקיע : ונמיהי דלא עבר כפלא . שחיט מעביר מזל כסיל כשנות שביט : כסיל :

(מסכת) יב עֵר הזיקים ועל הזועות ועל הרעמים ועל הברקים אומר ברוך שכחו מלא עולם : גמ' מאי זיקים אטר שמואל כוכבא דשביט ואטר שמואל נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כפלא ואי עבר כפלא תרב עלמא . והא קא חזינן דעבר . והירא הוא דעבר ומהזי כדעבר איהו

צום שְׁטַאדְבִּין נאר צום לעבּין . מהרש"א . רב הָט גזאגט אמת וועדט ניט פאר געסין פון האדֶן בּיז נָאך צְוועלף חֲדָשִׁים . אזוי וויִ עס שְׁטייט אין פָּסוק איך בּין פּר געסין גיוואדרן אזוי ויִ אמת וועדט פאר געסין פון האדצען איך . בּין גיוואדרן אזוי ויִ אפארלאנג בּרי . אוג אז מען פרירידט צבּי וועדט זי ניט פר געסין פון האדצען בּיז נאך צְוועלף חֲדָשִׁים ; רב פפא אוג רב הונא בּריה דרב יהושע זענען גיגאנגען אין וועג האבּין זיי בּגעגנט רבּי חנינא בריה דרב איקא הט רב פפא אוג רב הונא גאגט צו רבּי חנינא וויא מיר האבּין דיך גיזעהן האבּען מיר גימאכט אויף דיר צְוויי ברכות גילויבּט איז נאט ום ער הט אפ גיטיילט פון זין חכמה צוא די ום האבּען מורא פר איהם . אוג די ברכה שהחיינו . הט רבּי חנינא גאגט צוא רב פפא אוג רב הונא ויִ איך האב אייך דער זעהן וענט איר בּיי מיר גיהערט אזוי ויִא עמעצינ רבוא וועקם מאהר הונדערט טויזענד) יודין אוג איך האב אויך אייך נימאכט דרבי ברכות דיא צְוויי ברכות ום איר הט אויך מיר נימאכט . ברוך שחלק מחכמתו ליראיו . אוג נאך אדריטע ברכה גילויבּט איז נאט ום ער הט גיגעבּין חכמה צו די מענטשין זייא זאלין פר שטיין די סודות פון דיא תורה : הט רב פפא אוג רב הונא גאגט צו רבּי חנינא דוא בּיסט אזוי קדוג האבּין ויִ רב פפא אוג רב הונא) גיגעבּין וייערע אוינין אויף רבּי חנינא ויִ האבּין אים איין עין הרע גיגעבּין). איז רבּי חנינא גישטאדבּין :

יב משנה . על . אויף זיקים אוג אויף זועות אוג אויף רעמים אוג אויף הברקים אוג אויף ברקים זאל ער זאגין גילויבּט איז נאט ום זיין כח איז פול אין די נאנצע וועלט :

גמרא . ום איז זיקים הט שמואל גאגט צו מען זעהט דעם שטערין וואס ער איז כאנג זוי ארוט . אוג ער לויפט אין היטעל פון איין ארט צום אנדערין ארט אזוי ויִא אפייל . אוג עם זעהט אוים אזוי ויִא ער וואלט גיעפּינט דעם היטעל . בארף מען מאכין אבּרכה שפחו כחא עולם . נאך הט שמואל נאגט מיר זענען אזוי ליכטיג (איך בין אזוי קלאהר) אין דיא וועגין פון היטעל , ויִא די שטערין גייען אין היטעל) . אזוי ויִא איך בין קלאהר די וועגין די נאכען) פון דיא שטאט נהרדעא . (אין נהרדעא הט שמואל גיוואוהנט) . נאר דעם שטערין שביט וויים איך ניט ום דם איז . אוג מיר האבּען גיליערנט אז דער שטערין שביט גייט ניט אריבּער איבּער דעם מזל כסיל . וואורום אז ער שטערין שביט וואלט גינאנגען איבּער דעם מזל כסיל . וואלט ער גינאכט ויסט די וועלט. פרעגט די גמרא מיר וזהן דאך אז ער שטערין שביט גייט איבּער דעם מזל כסיל . אוג די וועלט וועדט ניט חרוב. ענפערט די גמרא דיא ליכטיגקייט פון שטערין שביט גייט אויף דעם מזל כסיל . וזהט אוים ויִא ער שטערין שביט אליין גייט

צמח . פסחים כל דיו לעבוד כו' . שבת כ"ה פרק שכועת כיסוי כל הקב"ה :

טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מבסיף . ותו הוו פיחין כיה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל בפין נפיק כי שבע והוה שדי ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא ליה מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתילא ולא אהנח אסר ליה הבי אסר רבי יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיתרבו שנאמר (יחזקאל ה) אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב . ואמר רבי יוחנן עתיד הקדוש ב"ה להחזירן לישובן שנאמר (מלכים קכה) הבוטחים בה' כהר ציון וגו' מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהם של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיתבא דעתיה אמר ליה דיו לעבד שיהא כרבו :

יא אמר רבי יהושע בן לוי הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה . לאחר שנים עשר חדש אומר ברוך מחיה המתים

פון קעשעפט. ער האט ניטאמער ווען קומען אהערמאן ואם ער איז ניבאריין פון נוטע עלטערין. ואם ער איז ניט גיוואוהנט צו נעמען צדקה אוג בין איך ווער ארין שטעקין דיא האנט אין קעשעפט ארוים צוא נעמען ניעט ווען. ווען ער פאר שעמט ווערן. דריבער האט ער אייבינ גיהאלטין די האנט אין קעשעפט. אוג נאך הא ער ניטאהן בין איהם אין שטוב איז גיוועז האפין פיר טעג אבע פיר ווילטן פון דיא ווענט. אין מורח ווייט אוג אין מערב ווייט אוג אין צפון ווייט אוג אין דרום ווייט. פון ווענט ווייט ארין אהער מאן ווען קומען זאל ער האבין אטיר ארויס ניגאנגען צו גיין אין שטוב. אוג ווער עס איז ארין ניגאנגען אין שטוב הונגריג איז ארוים ניגאנגען זאט. אוג אין די יאהרין וום עס איז גיוועז הונגער פלענט סאן זיין ווייט אוג גערשטין אויף דיא נאס ווער עס האט זיך נישעמט צו נעמען בין טאג איז ער ניקומען בין נאכט אוג הט נינומען. איצט איז די שטוב איינגיפאלין אוג עס איז ניוואריין פון איר אבארג זאל איך ניט ויפצען. האט עולא גואט צו רב חכרא אזוי האט האבי יותנן גואנט אין דעם טאג ווס דער בית המקדש איז חרוב ניוואריין הט נאט גזר ניוועז אויף דיא היוער פון די צדיקים זיי זאל הרוב ווערין. אזוי ווי עס שטייט אין פסוק פיר היוער ועלין זיין ויסט גרויסע היוער אוג גוטע ווען ניט זיין ווער עס זאל זיצען אין זייא. נאך האט רבי יותנן גואגט האט איז אנגיבריים ער זאל אוסקערין די היוער צו ויער בזיצונג. טען זאל נאך וואהנען אין די היוער: אזוי ווי עס שטייט אין פסוק דיא ואם פאר זיכערין זיך מיט נאט ועלין זיין אזוי ויא דער בארג ציון. אזוי ויא נאט איז אנגיבריים אומצוקערין דעם בארג ציון צו זיין בזיצונג. אזוי איז גאט אנגיבריים אומצוקערין די היוער פון די צדיקים צוא ויער בזיצונג. הט עולא גיזאגט אז די ראה פון רב חכרא איז נאך ניט גענוג שטיקט האט עולא גואגט צו רב חכרא גינוג פאר עס זאל אוסקערין די היוער צו ויער בזיצונג. טען זאל נאך וואהנען אין די היוער: אזוי ווי עס שטייט אין פסוק דיא ואם פאר זיכערין זיך מיט נאט ועלין זיין אזוי ויא דער בארג ציון. אזוי ויא נאט איז אנגיבריים אומצוקערין דעם בארג ציון צו זיין בזיצונג. אזוי איז גאט אנגיבריים אומצוקערין די היוער פון די צדיקים צוא ויער בזיצונג. הט עולא גיזאגט אז די ראה פון רב חכרא איז נאך ניט גענוג שטיקט האט עולא גואגט צו רב חכרא גינוג פאר עס זאל אוסקערין די היוער צו ויער בזיצונג. אז דער בית המקדש ווערט אויף דיא ווייסט אין די צדיקים אויך זיי חרוב:

יא אמר . רבי יהושע בן לוי הט גואגט אז איינער ועהט זיין חבר נאך חרייסיג טעג: עס איז שוין אוועק גינאנגען חרייסיג טעג פון דער צייט ווס ער הט איהם גיזוקט זאל ער נאנין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה . אז ער ועהט זיין חבר נאך צוועלף חדשים . עס איז שוין אוועק גינאנגען צוועלף חדשים פון דער צייט ווס ער האט איהם גיזוקט זאל ער נאנין ניזידיבט איז נאט ואם ער מאכט קעבערדיא טויטע ווייל אבע יאהר ראש השנה אוג יום כפור וועלט דער מענטש געמשפט ער זאל קעבין ארעי ער זאל שטארבין. אוג אז ער האט ניט גיוזקט זיין חבר אויאהר: איז דאך שוין אריבער גינאנגען אראש השנה אוג איום כפור . דארף ער לויבין נאט ואם ער הט איהם ניט נמשפט

אלמא חסרא ומתחזי (קף נס) כמטרף טריף (בטיפא דטריף) והא דקא אזלא אבתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שבקש הקב"ה להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מבימה והביא מבול לעולם ובשביקש לסותמה נטל שני כוכבים מן עש וסתמה ולהדרינהו לה מדיליה אין הבור מתמלא מחוליהו אי נמי אין קטיגור נעשה סניגור. וליברי ליה תרי כוכבי אחריני אין כל חדש תחת השמש. אמר רב נחמן בר יצרק עתיד הקדוש בריך הוא להחזירן לה דכתיב ועיש על בניה הנחם:

יג **ועל** הוועות כאי זועות אמר רב קטינא נוהא. רב קטינא הוה קא אזיל באורחא כי כטא אפתחא דבי אובא טמיא גחי נוהא אמר מי ידע אובא טמיא האי נוהא דנגח כהו רמא ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין עו"נ כביכול טוריד שתי דכעות לים הגדול וקילם נשמע כסוף העולם ועד סופו

וֹם זָאגט אַז דָּער וַוייַדיל פּון מַוָּל טָעג. וָואהרום עם שָׁטַייט אין פּאזיק דָּער עַיש וָדָם איז עש) טְרַייסְט זִיךְ אויף אייֶע. קינדָער (איֶע שָׁטָערין) וָום איז בַּיי איר אַוועק נינוֹמָען נִיָוואַרין. וָאהן מיר דָאךְ אַז דָּעם עש פְּעלְט שָׁטָערין. אוג דָע. וַוייַדיל פּון מַוָּל טָעג וָואהט אויף אוֹים וויא מָען וָואלְט בַּיי אִיהם אַוועק גינוֹמָען שָׁטָערין. אוג פַּר וום גייט עַיש נאָךְ כּיטָה עַיש זָאגט צו כּיטָה זיא זָאל איר צוריק גָּעבּין אייֶע קינדָער (איֶע שָׁטָערין). וָען גָאט האָט גיוָואלְט בְּרייגְנען אַמַבּוּל אויף דיא וָועלְט הָט עָר גינוֹמָען צָווייי שָׁטָערין פּון מַוָּל כּיטָה (איז גיוָואלְט אין מַוָּל כּיטָה צָווייי לְעכָער אוג עָר הָט ניבְּראכְט אַמַבּוּל אויף די וָועלְט. אוג אַז זָאט הָט גיוָואלְט פַּר מַאכְּען די צָווייי לְעכָער הָט עָר גינוֹמָען צָווייי שָׁטָערין פּון דָּעם מַוָּל עש אוג הָט זיי אַרייַן גיוָואלְט פּון מַוָּל כּיטָה. אוג הָט פַּר מַאכְט די צָווייי לְעכָער פּון מַוָּל כּיטָה. פְּרָעגְט די גְּמָרָא זָאל מָען אַרייַן זָעצין אין מַוָּל כּיטָה דיא זָעלְבּיגָע צָווייי שָׁטָערין וָום מָען איר אַרוים גינוֹמָען. ענְטפֶערט די גְּמָרָא אַז מָען גְּראבְּט אַגרוב אוג מָען שיט אַרייַן צוריק אין גרוב די אויס גיגְראבְּענע עֶרד. וָוערט גיט פּוֹר די גרוב. אזוי דָא וָועלין דיא לְעכָער פּון מַוָּל כּיטָה גיט פַּאר מַאכְט וָועדין אַז מָען וָועט אין זיא אַרייַן זָעצין צוריק די זָעלְבּיגָע שָׁטָערין וָום מָען דָּאט פּון אַרוים גינוֹמָען. אָדער דָער תירוץ איז דָער וָום דָעט שָׁלְעכְּטס אויף אַמענְטשין קָען גיט וָועדין קיין גוטָער פְּרַיינד עָר זָאל דָער נָאךְ דָערדין גוטס אויף דָעם זָעלְבּיגָען מענטשין. אזוי דָא וַויל די צָווייי שָׁטָערין הָאבין גיבְּראכְט דָעם מַבּוּל קענען זיא גיט פַּר מַאכְּען דיא לְעכָער פּון מַבּוּל זָאל דורךְ זיי אויסהערין. פְּרָעגְט די גְּמָרָא זָאל נָאט בַּשאפְען אַנדערע צָווייי שָׁטָערין צו פַּר מַאכְען די לְעכָער פּון מַוָּל כּיטָה. ענְטפֶערט דיא גְּמָרָא עם איז ניטָא קיין אוֹנטָער דיא זוהן. נָאךְ די וָעקס טָאג וויי נָאט הָט בּשאפְען די וָועלְט. בַּשאפְען נָאט גיט קיין נַיֵע זָאךְ מֶער. רַב נַחמָן בר יִצחָק זָאגט נָאט וָועט צוריק אַוועק נָעבּין די שָׁטָערין צום קיין נַיֵע זָאךְ עש. אזוי וויא עם שָׁטַייט עש וָועט זיךְ טָרייסְטען מיט אייֶע קינדָער:

יג **ועל**. אויף וָועלְה מָאכְט מָען אַבְּרכה שֶׁכּת מָלא עוֹלָם. פְּרָעגְט די גְּמָרָא וָואס איז וָועלְה. הָט רַב קטינא נָזָאגט וָועלְה מיינְט מָען עָרד צִיטערְנָען. רַב קטינא איז גינאנגען אין וָועג אַז עָר איז גיקומָען צו די טיר פון דָעם כְּכשָׁף וָום עָר מָאכט כישוף מיט דיא בייְנער פון הָם. הָט דיא עָרד אַצַיטָער גיטָאהן. הָט רַב קטינא נָזָאגט וויים הָען דָער כישוף מַאכְּער פַּר וום די עָרד הָאט אַצַיטָער גיטָאהן. הָט דָער כְּכשָׁף אַגישְׁרי גיטָאהן. קטינא קטינא פַּאר וָאם זָאל איךְ גיט וויסען וָען נָאט דָער מָאנט זיךְ אַז זַייַנע קינדָער הָאבּין אַזוי פיל צער פּון די שָׁטָערין דינְער מָאכט נָאט נִירָגין צָווייי מָרָיסָאן אין יַם הַגָּדול אוג דָער קול וָועדט

זב טומאה למר . מאי דיקן : וילון הוא דמקרע . ומכמורי מקרע דרך מקריפה כרוחות : ביום שמשה עם כסיל וכימה . הקדמת ליה כסיל לכימה : הא כיצד . מעלה עליהן עמוד של כסיל ולכימה : וחזי . כסיל שהוא נימוח כשהוא לבקר הקדימה קרא . כימה שהוא נימוח בשמים ולבקר הקדימה קרא : מעדנות כימה . קשרים של כימה : מקרב . פיזמו כימה ומשך שלה הוא : נכר דימוי . מתאת כתה של עקרב : שוקלא דעקרבא . זנב העקרב : כמשה ככרי . יש בין הכוכבים של כימה כמין כתה של כימה : מ"ל דמכנפי . חוקי שהן כתה של כימה מ"ל דמיכדרן : יוהא מאי יותא מ"ל דקיימא בזנב שלה ומ"ל דקיימא לה בראש ענלה . כיצד דמנלה לתצב על ענל והיינו מזל שור והוא שמך לומר מזל שוכ כתה כסיל כמוך לזנב שלה בכן הכסיל שלה שור המוסים : ומסתברא כמ"ד זנב . היינו כוכבים המצויים בזנב מזכתיב ומים על כימה

איהו . רב הונא בריה דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע ומתחזי נהורא דרקיע. רב אשי אמר כוכבא (דשביט) הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומבעית ומחזי כמאן דעבר . שמואל רמי כתיב (עמוס ה) עושה עש כסיל וכימה וכתיב (עמוס ה) עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמתה של כסיל לא מתקיים עלמא מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא מתקיים עלמא מפני חמתה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טרקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקא אמר ליה רחמנא לאיוב (איוב ט) התקשר מעדנות כימה . מאי כימה אמר שמואל כמאה כובבי אמרי לה דמיכנפן ואמרי לה דכבדרן . מאי עש אמר רב יהודה יותא יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה דישא דענלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב (שם) ועיש על בניה תנחם אלמא

אוף עם מזל כסיל . רב הונא בריה דרב יהושע אמר עד שישער היטיב ואם עד היטיב וילון שפאלט עד זוף־אויף ועירט ניישהן אליכטינקייט פון דעם אנדערן היטיל ום היסט קיינ אזוי וי אשפיז . דם היסט זיקן . או מען זעהט דאס בארף מען מאבען אבדקה שפת מלא עולם : רב אשי אמר שמעריען שבים ועירט אוים גערייסען פון יין ארט פון דער זייט מזל כסיל אונ דער אנדערער זעהט דעם שבים פון דער אנדערער זיט כסיל ועירט ער דער שראקן אונ עם זעהט אוים ויא דער שבים ארייבער גיגאנגען אויבער דעם מזל כסיל . עם שמייט אין פסוק נאט הט בשאפען די מזלות עש אונ כסיל אונ כימה . פריער כסיל דער נאך כימה אונ עם שמייט אין פסוק נאט הט בשאפען די מזלות כימה אונ כסיל . פריער כימה דער נאך כסיל . ויא אזוי איז דם גיוואלן : נאר בשאפין זענען זיי גיוואלן בייד גלייך : וזמר גיוועלטיגט דער מזל כסיל אונ כימה אויף צו אידם . דריבער שמייט כסיל פריער . אונ וינטער גיוועלטיגט דער מזל כימה אונ כסיל אויף צו אידם . דריבער שמייט כימה פריער . ועון ניט ויא היין פון מזל כסיל ואלט ויא ועירט ניט גיקענט אוים האלטן פון די קעלט פון מזל כימה . אונ ועון ניט ויא קעלט פון מזל כימה ואלט די ועירט ניט גיקענט אוים האלטן פון ויא היין פון מזל כסיל . מיר האבין גיערוגט ועין דער ווילדר פון מזל עקרב ואלט ניט גילעבט נעקרב איז כימה . די שייך פון פייאר ועסען עקרב ואלט אבים גיבעבין ואלט ער ניט גילעבט נעקרב איז כימה . די נמרא מיינט צו ועסען ויא קעלט פון עקרב קומט צו ואלט ער ניט גיקענט לעבין . נאר וויל דער ווילדר פון עקרב ייגט אין פייאר איז די קעלט פון עקרב ניט אזוי שמארקן דאם איז ום נאט הט גזאגט צו איוב אויב דוא קענסט צו זאמען בינדען דעם מזל כימה . ויא איז דער טייטש פון דעם ועארט כימה הט שמואל גזאגט אזוי ויא הונדערט שטערין . אנדערש ואנין אז דיא הונדערט שטערין זענען אלע צו זאמען אויף אין ארט . ואונ דם הט נאט גיפרעגט צו איוב אויב ער ואלט אויף גיקענט צו זאמען בינדען די הונדערט שטערין פון כימה זיי זאלין זין אלע צו זאמען אויף אין ארט . אזוי ווי נאט האט זיא צו זאמען גיבונדין . אונ אנדערש ואנין דיא הונדערט שטערין זענען פר שפרייט אין פיל אדטער אויף דעם היטל ואונ אזוי האט נאט גזאגט צו איוב . איך האב די שטערין פון כימה פר שפרייט . לאמיר זעהן אויב דוא ועסט קענען זיא צו זאמען בינדען זיי ואלין זין אלע אויף אין ארט . אנדערש ווי איך האב גימאכט . ואם איז עש הט רב יהודה גאגט עש יותא . ום איז יותא אנדערש ואנין דער ווילדר פון מזל עקרב ואלט ער ניט גילעבט נעקרב איז כימה . ואונ דם הט נאט גיפרעגט איוב אויב דוא קענסט צו זאמען בינדען די הונדערט שטערין פון כימה זיי זאלין זין אלע צו זאמען אויף אין ארט . אזוי ווי נאט האט זיא צו זאמען גיבונדין . אונ אנדערש ואנין דיא הונדערט שטערין זענען פר שפרייט אין פיל אדטער אויף דעם היטל ואונ אזוי האט נאט גזאגט צו איוב . איך האב די שטערין פון כימה פר שפרייט . לאמיר זעהן אויב דוא ועסט קענען זיא צו זאמען בינדען זיי ואלין זין אלע אויף אין ארט . אנדערש ואנין דער ווילדר פון מזל עקרב ואלט ער ניט גילעבט נעקרב איז כימה

דשפכי מיא להדדי שנאמר (ירמיה י) לקול תתו המון מים בשמים . רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק עננא בעננא) ומתבר גזזי דברזא רב אסי (אשי) אמר עננא חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כזיקא ע"פ דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריק ברקא ומנהמי עננא ואתי מטרא :

טו **ועל** ההודות מאי רוחיה אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קתני דהוי ההוא דאתהולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא ב' שעי לא קאי לקיים מה שנאמר (נחום ו) לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני :

טז **ועל** הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חוורא וברקא ירוקתא וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית וב' ענני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למיבעי רחמי

בְּעַלְיִיכְטֶען דִי וֶועלְט . טוהט דִיא עֶרד צִיטְערִין אוּן שְׁטַרְעמֶען . אוּן דִיא רַבָּנָן זָאגֶען וֶען דִיא וָואלְקֶנִם נִיסָן וָואסֶער אֵייגֶער אִין דֶעם אַנְדֶערֶן . וֶועלְט נִיהֶערְט אַקוֹל . אוּן דָאס אִיז דֶער דוּנֶער אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטַיְיט אִין פְּסוּק צוּ דֶעם קוֹל וָואס עֶר וֶועלְט נִיהֶערְט) וֶען עֶס וֶועלְט גִיגֶענְבִּין דֶער בְּרוּמוּנְג פּוּן דִיא וָואסֶער אִין הִימֶעל . רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב זָאגְט פְּרֶיעֶר קוּמְט אַשְׁטַארְקֶער בְּלִיצְן אִין דִי וָואלְקֶנִם אוּן דֶער בְּלִיצְט צוּ בְּרֶעכְט דִיא שְׁטַיְיקֶער הָאגֶל . אוּן וֶען דִיא שְׁטַיְיקֶער הָאגֶל וֶועלֶן צוּ בְּרָאכֶן וֶועלְט אַקוֹל . דָם אִיז דֶער דוּנֶער . דֶער נָאךְ נַייט הָעלֶן ; רַב אַשִׁי זָאגְט דִי וָואלְקֶנִם זֶענֶען אִינְוַויינִיג לַיידִיג אוּן עֶס קוּמְט אַוּוינְט אוּן בְּלָאזְט אוֹיף דִי מוֹיל פּוּן דִי וָואלְקֶנִם אוּן עֶס אִיז גְלַייךְ אַזוֹי וִויא אַוּוינְט וָום בְּלָאזְט אוֹיף דִי מוֹיל פּוּן אַפָּאם : אוּן דָם רוּישְׁט שְׁטַארְק . דָם אִיז דֶער דוּנֶער . זָאגְט דִי גְמָרָא אוּן עֶם זֶעהְט אוֹיס אַזוֹי וִוי רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב זָאגְט פְּרֶיעֶר בְּלִיצְט דֶער נָאךְ בְּרוּמֶען דִיא וָואלְקֶנִם עֶם דוּנֶערְט דֶער נָאךְ קוּמְט דֶער דוּנֶער :

טז **ועל** . אוּן אוֹיף וִוינְטֶען מַאכְט מֶען אַבְּרָכָה שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם . אוֹיף וֶועלְכֶע וִוינְטֶען מַאכְט מֶען אַבְּרָכָה הָט אַבֶּיי גְוָואגְט אוֹף אַגְרוֹיסֶען שְׁטוּרֶעם וִוינְט וָום עֶר קוּמְט מִיט כֹּחַ עֶם . נָאךְ הָט אַבֶּיי גְוָואגְט כִּיר הָאבֶּען גִילֶערְוּנְט אַז אַשְׁטוּרֶעם וִוינְט מִיט כֹּחַ עֶם קוּמְט נִיט בֵּיי נַאכְט . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא מִיר זָאגֶן דָאךְ אַז עֶם אִיז דָא אַשְׁטוּרֶעם וִוינְט מִיט כֹּחַ עֶם בֵּיי נַאכְט אוֹיף ; עָנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא דֶער וִוינְט הָט אֲנִיהוֹיבֶּען בֵּיי טָאג . נָאךְ הָט אַבֶּיי גְוָואגְט מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט אַז אַשְׁטוּרֶעם וִוינְט דַּאֲוֶרְט נִיט קִין צְוֵויי שָׁעָה צוּ מְקַיֵּים זַיין וָום עֶם שְׁטַיְיט אִין פְּסוּק אַצָּרָה הַאלְט נִיט צְוֵויי מָאהל . דָם הַיִּיסְט צְוֵויי שָׁעָה . יְעדֶער שָׁעָה הַיִּיסְט אַמָּאהל . וַייל יְעדֶער שָׁעָה הָאט אַבְּוונְדֶער מַזָּל . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא מִיר זָאגֶן דָאךְ אַז אַשְׁטוּרֶעם וִוינְט הַאלְט עֶטְלִיכֶע שָׁעָה ; עָנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא צְוֵויישֶׁען אֵיין שָׁעָה אוּן דִי אַנְדֶערֶע שָׁעָה הֶערְט אוֹיף אַבִּיסוֹל . וֶועלְט דֶער וִוינְט אַבִּיסוֹל שְׁטִילֶער . דֶער נָאךְ הַיִּיבְט צוּרִיק אָן דֶער וִוינְט צוּ בְּלָאזֶן מִיט זַיין שְׁטַארְקִיט אַזוֹי וִויא פְּרִיעֶר ;

טז **ועל** . אוֹיף בְּלִיצֶען זָאל מֶען זָאגֶן בָּרוּךְ שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם . וָום מֵיינְט מֶען בְּלִיצֶען הָט רָבָא גָזָאגְט אוֹיף . אֵין בְּלִיץ מַאכְט מֶען אוֹיף אַבְּרָכָה . נָאךְ הָט רָבָא גָזָאגְט אַז עֶס הָט נָאר אֵין מָאהל נִיטָאהן אִיבְּלִיץ אוּן אַוּוייסֶער בְּלִיץ אוּן אַנְדֶערֶע בְּלִיץ . אוּן אַז דִיא וָואלְקֶנִם נִיימֶען אוֹיף אִין וִוינְקֶעל פּוּן מַעֲרָב זַייט אוּן זִי קוּמֶען פּוּן וִוינְקֶעל פּוּן דָרוֹם זַייט אוּן צְוֵויי וָואלְקֶנִם נִיימֶען אֵיינֶער גֶענֶען דֶעם אַנְדֶערֶן . דִי אַלְע זָאכֶען זָענֶען נִיט גוּט . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא מִיר וִוייסֶען אַז וָואס דַארְפֶען מִיר וִוייסֶען אַז וִויא זָענֶען נִיט גוּט . עָנְטְפֶערְט דִי גְמָרָא מֶען זָאל תְּפִלָּה

סופו והיינו גוהא אמר רב קטינא אובא מטיא כריב הוא ומיליה כדיבין אי הבי גוהא גוהא מבעיא ליה ולא היא גוהא עביד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא לטעו כולי עלמא אבתריה . רב קטינא דיריה אמר כפיו סופק ועג"ז שנאמר (יחזקאל כא) וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי (יונתן) [נתן] אומר אינהה מתאנח שנא' (שם ה) והניחותי חמתי בם והנחמתי רבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר (ירמיה כה) הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר (ישעיה סז) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי . (וי"א שואג בקולו ומרעיש עולמות שנאמר (ירמיה כה) ה' ממרום ישאג וגו') :

יד ועל הרעמים כאי רעמים אמר שכואל ענני (דא"י) בגלגלא שנאמר (תהלים סז) **קול** רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ ורבנן אמרי ענני דשפבי

ניהערט פון איין עק וועלט בין צום אנדערין עק וועלט אוב דאס איז דער צייטער וואס ירא ערד טוהט. דא רב קטינא גמאנט דער כשף זייגע כישוף איז לייגען אוב זייגע רייד איז ליגען . וזורום אויב אזוי ויא ער ואנט האט דאך די ערד בראכפט אצייטער טאהן צוייי מאהל . וייל עם איז ארוים גיגאנגען צוויי טרעו ן . ואנט די גמרא עם איז ניט ויא רב קטינא ואנט די ערד דא טאקי אצייטער גיטאהן צוויי מאהל . אוב וואס רב קטינא הט ניט מורה גיוועזן צום מכשף דיא ווערט זאל ניט גינאכט ווערין אין דעם כשף . וזורום מען וואלט נאגן אז רב קטינא ואנט זייגע רייד איז איסת אין דער זאך פון גוהא . איז גיווען ן זיגע אקא כישוף אויף אימת . דיכיפער הט רב קטינא גמאנט דאס איז ליגען . ווער מען ניט גלויבען אין איהם . רב קטינא פר זיך ואנט וואס איז גוהא גאט קלאפט ביט איין האנט אויף די אנדערע . אוב פון דעם קול ציטערט די ערד . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק גאט ואנט אוב איך ועל שלאגען ביט איין האנט אויף די אנדערע האנט אוב ועל דער ביט שטרעקן מיין בעם . רבי נתן ואנט גאט טוהט אזויפן . אוב פון דעם זיפן ציטערט דער הימעל . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק דוך דעם זיפן ועט גשטילט ווערין מיין בשם ואס איך האב אויף זיי . אוב איך ועל תרצה האבען אויף דיא שכעכן ואס איך האב גיטראכט צו בריינגען אויף זיי : די רבנן ואגן גאט טוהט אטרעט אויף דעם הימעל . טוהט דער הימעל אצייטער אזוי ויא עם שטייט אין פסוק אזוי ויא ים טרעטן ווינטרויבן שריין התרד . אזוי ווען גאט ועט טרעטן אויף דעם הימעל ועט גיהערט ווערן אגישריי צו אלע מענטשין ום וואוהנען אויף די ועלט . רב אחא בר יעקב ואגט גאט שטעלט זייגע פים אונטער דעם כסא הכבוד . אוב דער טרעט קימט ביז צו די ערד . טוהט די ערד אצייטער . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק אזוי ואס גאט גואגט דער הימעל איז מיין שטויהל . אוב די ערד איז דם ביינקעלע ום איך האלט מיינע פים אויף איהם . דריבער אן ואגט גאט טוהט אגישריי מיט זיין שטימע ווערין פר צייטערט אלע ועלט . אוב אנדערע ואגין גאט טוהט אגישריי מיט שטימע די שטוהל קימט דער טרעט ביז צו די ערד . אוב אנדערע ואגין דיא ערער פון די וואלקינם גוט זיי בי בען זיך איינער אן דעם אנדערין . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק נאט טוהט שריין אין הימעל :

יד ועל . אויף דעמים מאכט מען אברכה שכתו מקא עולם . ום איז דעמם האט שכואל גואגט דיא וואלקינם רייבען זיך איינער אן דעם אנדערין . ווערט גיהערט אקול . אוב דאס איז דער דונער . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק ועו דער קל פון דיין דונערין ועגען אין דיא ערער פון די וואלקינם גוט זיי בי בען זיך איינער אן דעם אנדערין אוב דיא בליצען

ככך ניסרינהו (לחו) לתרייהו ברוך זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו :

יח אמר רבי יהושע בן לוי הרואה רקיע בטהרתה אומר ברוך עושה בראשית אימתי אמר אביי כי אתא מיטרא כולי ליליא ובצפרא אתי אסתנא ומגליא להו לשמיא ופליגא דרפרם בר פפא (אמר רב חסדא) דאמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש לא נראית רקיע בטהרתה שנאמר (ישעיה כ) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם :

(ע"ג) **יט תנו** רבנן הרואה חמה בתקופתה לבנה בגבורתה וכוכבים במסלותם ומזלות בסדרן אומר ברוך עושה בראשית ואימת הוי אמר אביי כל כ"ח שנין והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבת׳ אי באורתא

מִפְּנֵי גְּאוֹנָהּ דְּרִיבְּעֵר מֵאֲלָיוֹן מִיר בֵּייֶרֶע וָאנְיִן . בָּרוּךְ זוֹכֵר הַבְּרִית נֶאֱמָן בִּבְרִיתוֹ וְקַיָּים בְּמַאֲמָרוֹ :

יח אָמַר . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָא גְּאוֹנָהּ אַז עֶר וְעהט דֶעם הימעל וָועָן עֶר איז ניין אָן וָואלקִינְם וָאל עֶר וָאנְעָן בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית . וָועָן וָאל עֶר וָאנְעָן דִיא בְּרָכָה הָא אַבֶּיי גְּאוֹנָהּ אז אַנאנְצָע נאכט איז גינאנְגען רָעגִין אוּנ אין דָער פְּרִיא איז ניקוּמֶען אַוועק פון צָפוֹן נייט אוּנ הָא פַּאר טְרִיבֶּען דִי וָואלקִינְם אוּנ הָא אויף גִיבֶּרקט דֶעם הימעל . וָועָר עֶם וָועהט בֵּיי דֶעֶר צייט דֶעם הימעל בַּארְף מאכען אַבְּרָכָה עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית . אוּנ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי קְרִיגט אויף רַפְרָם בַּר פָּפָּא וְוארום רַפְרָם בַּר פָּפָּא הָא גְּאוֹנָהּ פון רַב חִסְדָּא וָועָנְען פון דֶעם טָאג וום דֶעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז חָרוּב גיוָואריען אִיז נָאךְ דֶעֶר הימעל ניט גְיוָועהן גיוָואריען הַיין אָן וָואלקִינְם : וָארום עֶם שְׁטֵייט אין פָּסוּק איף וָועָר אָן קְלֵיידֶען דִי הימעל מִיט שְׁוואַרְצֶע קְלֵיידֶער אוּנ אַזאַך וָועָר איף מָאהן וַייעָר קָלֵיידֶר :

יט תְּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גילֶערְנְט אַז עֶר וָועהט דִיא זוֹהן וָועָן וִיא קוּמְט צוּרִיק צוּ דֶעם אָרְט וואם זִיא איז גיוָוועָן וָועָן דִיא וָועלְט איז בְּשִׁאפֶען גיוָואריען . אֲהֲרֹן עֶר וָועהט דִיא לִבְנָה מִיט איר שְׁמַארְקִיים . אֲהֲרֹן עֶר וָועהט וויא דִיא שְׁטֶערְן גַייעָן וַייעָר וָועג . אֲהֲרֹן עֶר וָועהט וויא דִיא מַזָּלוֹת גַייעָן מִיט וַייעָר אֲרְעָנְונג וָאל עֶר וָאנְעָן בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית . וָועָן אין דִיא זוֹהן צוּרִיק אויף איר אָרְט . הָא אַבֶּיי גְּאוֹנָהּ אַלע אַכְט אוּנ צְוואַנְצִיג יָאהר קוּמְט צוּרִיק דִיא זוֹהן אויף איר אָרְט . אוּ נ דִיא תְּקוּפָה פון נִיסָן פַּאסְט אין מַזָּל שַׁבְּתַאי וָועָן עֶם גַייט אוּנטֶער דִי זוֹהן פון דִיעֶנְסְטאג אוּנ עֶם הַייבְּט אָן דִיא נַאכְט פון מִיטְוואךְ :

כ מִשְׁנָה . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אַז מָעָן וָועהט דֶעם יָם הַגָּדוֹל וָאל מָעָן גִילוּיבְּט אִיז נָאט וָום עֶר הָט בְּשִׁאפֶען דֶעם יָם הַגָּדוֹל . אוּ עֶר וָועהט אִיהם אָסָאהל :

גמרא . בְּיוּ וויא לַאנְג וָאל עֶר אִיהם נִיט וָועהן . וואם רְאם הַייסְט אַמָּא הל : הָאט רָמֵי בַּר אַבָּא גְּאוֹנָהּ רַבִּי יִצְחָק גָּאוֹנָהּ בִּיוּ דְרַייסִיג טָעג . אַז עֶר וָועהט דֶעם יָם אַיין מָאהל אין דְרַייסִיג טָעג . דְאַרְף מָעָן מַאכען אַבְּרָכָה . נָאךְ הָאט רָמֵי בַּר אַבָּא גְּאוֹנָהּ רַבִּי יִצְחָק (גָּאוֹנָהּ) אַז אַיינְעֶר וָועהט דֶעם טַייךְ פְּרָת בֵּיי דִיא בְּרִיךְ פון בָּבֶל וָאל עֶר וָאנְעָן בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית . אוּנ אִיצְט אוּ דִי פַּרְסִיים הָאבֶּען גִ עֶנְדֶערְט דֶעם נָאמֶען פון דִי וואסֶער פון דֶעם טַייךְ פְּרָת . בֵּיי דִיא בְּרִיךְ פון בָּבֶל וָאל מָעָן נִיט מאכען קִין בְּרָכָה . פון דֶעם אָרְט שבור אוּנ הֶעכֶער וָאל מָעָן מַאכען אַבְּרָכָה . וָוארום דְאָרְט אִיז וואסֶער נִיט גִיעֶנְדֶערְט גִיוָואריען . רַב יוֹסֵף זָאגְט פון דֶעם אָרְט אִיהִי דְּקִירָא . אוּנ הֶעכֶער וָאל מָעָן מַאכען אַבְּרָכָה . וָוארום דְאָרְט אִיז דִיא וואסֶער נִיט גִיעֶנְדֶערְט

רחמי והני מילי בלילא אבל בצפרא לית בהו משום אסר רבי שמואל בר יצחק הני עננ דצפרא לית בהו משום דכתיב (הושע ז) וחסדכם כענן בקר וגו' אסר ליה רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כרמשתא בבי מסרא בר חמרא מוך שקיך וגני. לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בעננא :

כלומר הני מעננא גר המלא מוך בקיך וגני. אם כשהשחר מלחיך בנקר יהיו לך מים: כך לשון המורה סלוכך ממקום נמקום להכיות בהיות: מוך שקיך וגני כשל שקיך שהתיך והיזן עליו וגם הלך למה ולמה להכיות הנוסף לפי שיהיו כהתיך כזול מפני הגשם . כ"ג הא דקטר בעיבא בשעת השקשה בשעת עבה מן הענן כי יהיו לך בשעה רב : הא דקטר בעננא. עת קלים הוא עון נוקב בלתי כי ממש : ניין שיפול על פניו . לפי שכוש מלשון כבוד ס' :

יז אמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי לא נבראו רעבים אלא כדי לפשוט עקמומיות שבלב שנאמר (קהלת ג) והאלהים עשה שיראו מלפניו ואמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי הרואה קשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן (וגו') וארא ואפול על פני לייטי עלה במערבא משום דמיחזי כמאן דקא סגיד לקשתא אבל ברוכי ודאי מברך מאי מברך אומר ברוך זוכר הברית במהניתא תני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו ואמר רב פפא הילכך

טאהן זיי זאלען גיט שאדין מאכען . ווען ווענען די זאכען גיט גוט . אז זיי קומען בייַ נאכט אבער אז זיי קומען אין דער פריא איז אין זייא ניטא קיין מסש . וועדט פון זיי נאר גוט . אוג זיי קענען גיט שאדין טאהן . רבי שמואל בר יצחק הט גזאגט דיא וואלקנים וואס ווענען באכדד אין דער פריא איז ניטא אין זיי קיין מסש . פון זיי וועט קיין ענין גיט זיין : אזוי ווי עם שטייט אין פסוק דער נביא זאגט צו די יודען אייערע חסדים ואייערע טובות וום איר טוהט ווענען אזוי ווי די וואלקנים וום קומען באכדד אין דער פריא . די וואלקנים ברייגגען גיט קיין טובה צו די ווענט . אוג אייערע חסדים ברייגגען אויך גיט קיין טובה צו די ווענט . רב פפא הט גזאגט צו אביי מענטשין זאגען אז טען עפנט די טיר אין דער פריא : ווען טען שטייט אויף פון שלאף . אוג עם רענגט . דער אייזיל מרייבער וואס קויפט צו זאטען תבואה צו פר קויפען . מעג אונטער ליגען דיא ענק אוג שלאפען אויף זייא . וויל עם וועט זיין העם יאהר וואלווייל תבואה וועט ער גיט האנדלען העם יאהר טיט קיין תבואה . זעהן מיר דאס אז דיא וואלקנים פון דער פריא ברייגגען פיל רענען . ענפערט די נטרא עם איז גיט קיין קשיא אויב דער היטעל איז פאר בונדרן טיט נראפע וואלקנים . ווען פיל רענענ . אבער אז דער היטעל איז פאר בונדרן מ"ט דינע וואלקנים . ווערען דיא וואלקנים אוועק נעין . אוג עם ווען גיט רענענ :

יז רבי אלכסנדרי הט גזאגט פון רבי יהושע בן לוים ווענין אז ער זעהט אבוינע אין וואלקין בארף ער פאלען אויף זיין פנים . וויל אזוי זעהט אוים דער בוינע אין וואלקנים . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק אזוי ווי עם זעהט אוים דער בוינע אין וואלקין . אזוי זעהט אוים דער כבוד פון גאט . זאגט דער נבי איך האב אסאהל ניין העם בוינע אין וואלקין בין איך גיפאלען אויף מיין פנים . אין ארץ ישראל הט מען ניט פאלט ווער עם פאלט אויף זיין פנים אז ער זעהט דעם רענינבוינע ווייל עם זעהט אוים אז ער בוקט זיך ואוג דינט צום רענינבוגען אבער אברכה אויף דעם רענינבוינע מוז מען נעווים מאכען . ווי זאל ער זאגען . ענפערט די נמרא ער זאל זאגען ברוך זוכר הברית . אין אבריית האבען מיר גילערנט . רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא זאגט . מען זאל נאכען נאכמן בבריתו וקיים במאמריו . הגאט רב

ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר ואומר יהי רצון שלא ירא בהוך ביתי הרי זו תפלת שוא:

גמ' ולא מהני רחמי והא מתיב (רבי אבא) [רב יוסף] אמאי דכתיב (בראשית ל) ואחר ילדה בת באי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה אמרה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם שנים עשר שבטים עהידין לצאת מיעקב שיתא דידי ותרי דרבני שפחות הא עשרה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת מן השפחות מיד נהפכה והיתה לבת שנאמר ותקרא שמה דינה שדנה דינה לעצמה. אין מזכירין מעשה נסים. ואי בעית אימא (התם) [ומעשה דלאה] בתוך ארבעים (יום) הוה כדחניא שלשה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה ועד ארבעים שיהא זכר מארבעים ועד שלשה הרשים שלא יהא סנדל משלשה ועד ששה שלא יהא נפל מששה ועד תשעה שיצא בשלום. ומי מהני רחמי והאמר רבי יצחק

זָאל זַיין רֵעֶר וויִלֶען פּון נָאט אַז מַיין וַייב זָאל גִיבָּאהַרין אֶזָכָר אִיז דָאס אַאוּמזוּסטָע תְּפִלָּה. וָוארום מִיט וָואס וִיא אִיז סְעוּבָּרֶת. דָם וָוערט וִיא גִיבָּארין. עֶר קוּמְט פּון וָועג אוּנ עֶר הָעֶרְט מֶען שְׁרַייט אִין שְׁטָאט אוּנ עֶר זָאגְט עֶס זָאל זַיין רֵעֶר וויִלֶען פּון נָאט דָאס זָאל גִיט זַיין אִין מַיין שְׁטוּבּ אִיז דָאס אַאוּמזוּסטָע תְּפִלָּה. וָוארום אוּיב דָאס גִישְׁרַיי אִיז שׁוֹין בַּיי אִיהם אִין שְׁטוּבּ. אִיז דָאךְ שׁוֹין עֶר פָאלֶען:

גמרא. פְּרָעגְט דִיא גְמָרָא תְּפִלָּה הֶעלְפְּט גִיט אוֹיף אַגָּעוּוִיזָעגְע זַאךְ רַב יוֹסֵף הָאט דָאךְ גִיפְּרָעגְט אוֹיף דֶעם פָּסוּק וָואס עֶס שְׁטֵייט דֶעֶר נָאךְ הָט וִיא וְקָאהוּ גִיהַאט אַטָאכְטֶעֶר. וָואס מֵיינְט מֶען דֶעֶר נָאךְ הָט רַב גְוָאגְט דֶעֶר נָאךְ וִיא לֵאָה הָט אוֹיף זִיךְ אַלֵיין גֶעמְשְׁפְּט אַרין: דְאָס הָט גְוָאגְט פַּר נָאט. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם צְוֹוועלְף שְׁבָטִים זָעגְען אָן גִיבְּרַייט גִיבְּאהַרין צוּ וָועֶרן פּון יַעֲקֹב וָועֶלְכֶע זִיהן מַייגְען אוּנ פִּיר זִיהן פּון דִיא דִינְסְטָען. בִּלְהָה אוּנ זִלְפָּה אִיז צָעהן. אוּיב דָם קִינְד וָום אִיהְ בִּין מִיט אִיהם מְעוּבָּרֶת וָועט אוֹיךְ זַיין אֲזָכָר. וָועט שׁוֹין זַיין עֶלְף זִיהן. בְּלַייבְּט פַּאר מַיין שְׁוועסְטֶער רָחֵל נָאר אֵיין זִיהן צוּ הָאבֶּען וָועט דָאךְ מַיין שְׁוועסְטֶער רָחֵל גִיט גְלַייךְ זַיין אֶפִּילוּ צוּ אַדֶינְסְט. אִיז בַּאלְד גֶיוָוארין פּון דֶעם זָכָר אֲנְקְבָה. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק לֵאָה הָט גְירוּפֶען דֶעם נָאמֶען פּון דִיא טָאכְטֶער דִינָה. פַּאר וָום הָט זִי אִיר גִירוּפֶען דִינָה וַייל לֵאָה הָט גֶעמְשְׁפְּט אִיר דִין פַּאר זִיךְ אַלֵיין. וֶועהן מִיר דָאךְ אַז תְּפִלָּה הֶעלְפְּט אוֹיף אַזַאךְ וָום עֶס אִיז שׁוֹין גֶיוָועגְען. עֶס זָאל אַנדֶערְש וָועֶרן. עֶנְטְפֶערְט דִיא גְמָרָא מֶען רֵעֶר מָאנְט גִיט קֵיין נְסִים. פּון נְסִים שְׁמוּעֶסְען מִיר גִיט. אוּיב דוּא וִויקְסְט וֶועֶר אִיךְ דִיר וְאָגְען דִיא מַעֲשֶׂה פּון לְאָה וָועֶלְכֶע אִיז גֶיוָוען אִין דֵי פֶּערְציג טָעג וָואס זִיא אִיז מְעוּבָּרֶת גֶיוָוארין. אַזוֹי וִויא מִ ר הָאבֶּען גִילֶערְנְט דִיא עֶרְשְׁטֶע דְרַיי טָעג וִויא עֶר הָט מְשַׁמֵּשׁ הַמִּטָּה גֶיוָוען זָאל מֶען מִתְפַּלֵל זַיין אַז דִיא זָאךְ גִיט זָאל עֶר שְׁטוֹנְקְען וָועֶרן. נָאר עֶס זָאל וָועֶרן פּון דִיא זָאךְ אַקִינְד. פּון דִיא דְרַייא טָעג בִּיז פֶּערְציג טָעג זָאל מֶען מִתְפַּלֵל זַיין אַז דָאס קִינְד זָאל זַיין אַזָכָר. פּון דִי פֶּערְציג טָעג בִּיז דְרַיי חֳדָשִׁים זָאל מֶען מִתְפַּלֵל זַיין אַז דִיא זַייגְע זָאל גִיט מְעוּבָּרֶת וָועֶרן סִיט נָאךְ אַקִינְד דָם אַנדֶערְע קִינְד זָאל גִיט קֵאלֶייע מַאכֶּן דִי צִירָה פּון דֶעם קִינְד וָום זִי אִיז שׁוֹין מְעוּבָּרֶת סִיט אִיהם אַקִינְד אֶן אַצִירָה הַייסְט כַּנְרָלו. פּון דְרַיי חֳדָשִׁים בִּיז זָעקְס חֳדָשִׁים זָאל מֶען מִתְפַּלֵל זַיין אַז דִי אִשָּׁה זָאל גִיא כְּפֵי זַיין דָאס קִינְד. פּון זָעקְס חֳדָשִׁים בִּיז נַיין חֳדָשִׁים זָאל מֶען מִתְפַּלֵל זַיין אַז דָם קִינְד זָאל גִיבָּאהַרין וָועֶרן בְּשָׁלוֹם. עֶס זָאל גִיט טְרֶעפֶען קֵיין אוּמגְלִיק צוּם קִינְד אוּנ גִיט צוּ דִיא אִשָּׁה. פְּרָעגְט דִיא גְמָרָא צוּ הָעלְפְּט דָאס הַפְלָטָה דֶעם קִינְד וְאָל זַיין אוֹכֶל אֲפִילוּ אֵין דִי פֶּערְציג טָעג. רַבִּי יִצְחָק רֵעֶר זוּהן פּון רַבִּי אַמִי הָאט דָאךְ גְוָאגְט אוּיב דִיא זְבַע פּון דִי אִשָּׁה קוּמְט

שלא יסכים. שלא יקלוט ויפול ולד ולפיכך שלשה ימים הם לא קלט כבר נסכים ואין הפלתו מועלת: שלא יפול סנדל. שלא תהעבר לפשוה ולפיכך מתחיל ויפול פומה לוכחו על לפשון ודומה לרגל של יס (סרוסה לסנדל) שנמוך סנדל וסכי לתריך נמשכת כלה סנדל בדומה לכנדל על יס ומתחלתו ולד דיס שלא שברלף מעל לפדס שסעבר את מכנו ושחזיר את לוכחו לפתוכיו: ומי מהניא תפלתו. לוכר לפילו כתוך מ' יום והשלא כדבר תלוי בהזדעזע התלם.

באורתא דתלת נגהי ד׳ :

ומשנה כ רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול

בזמן שרואתו לפרקים : גמ׳] לפרקים עד כמה אמר רמי בר אבא אמר רבי יצחק עד שלשים יום ואמר רמי בר אבא אמר רבי יצחק הרואה פרת אנשרא דבבל אומר ברוך עושה בראשית . והאידנא דשניוה פרסאי מבי שבור ולעיל (רב יוסף אמר מאיהי דקירא ולעיל) ואמר רמי בר אבא הרואה דגלת אנשרא דשביסתנא אומר ברוך עושה בראשית :

כא מאי חרקל אמר רב אשי שמימיו חרין וקלין. **מאי** פרת שמימיו פרין ורבין . ואמר רבא האי דהריפי בני מחוזא משום דשתו מיא דדגלת :

(דף ס) **כב מברך** על הרעה טעין על הטובה היכי דמי כגון דשקיל בידקא בארעיח

אף על גב דטבא הוא לדידיה דמסקא ארעא שירטון ושבחא השתא מיהא רעה היא . ועל הטובה מעין על הרעה היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא :

משנה כג הצועק על מה שעבר הרי זו תפלת שוא כיצד היתה אשתו מעוברת ואומר

גיוואריין . נאך הט רמי בר אבא גזאגט אז מען זעהט דעם טייך הגרת בייא ריא פון דעם ארט שבימתנא זאגט מען ברוך עושה בראשית :

כא מאי . פאר וואס רופט מען דעם טייך חדקל הארט רב אשי גזאגט וויל ריא וואסער איז שארף ושטראמיג אוג גרינג . פאר וואס רופט מען דעם טייך פרת . וויל ריא וואסער פרוכטבארין אוג מאכען גיוועלט דעם מענטש וואס טרינקט ווייא . אוג רבא האט גזאגט וום ריא מענטשין פון מחוזא האבען אשארפען שכל וויל ווייא טרינקען די וואסער פון טייך דגלת :

כב מברך . מען זאל מאכען אברכה אויף אערעה דרין האמת? איפילו פון ריא רעה וועט ארוים קומען אטובה . פרעגט די גמרא וויא אזוי . ענפערט די נמרא אויב אוואסער האט פאר פלייצט די פעלד אפילו דאם וועט גוט זיין פר איהם . וואורום אז די וואסער וועט אוועק גיין אדער זיא וועט אוים ברעטריקנט ווערין וועט ווערין אויף ריא פעלד אנדיינער שדאם אוג דאם מאכט פעט די ערד וועט ריא פעלד פאר בעסערט ווערין . איצט אז די וואסער איז רא איז דאך אבער שלעכט . מאכט מען אברכה דרין האמת . מען זאל מאכען אברכה אויף אטובה והטוב והמטיב) איפילו פון ריא טובה וועט ארוים קומען ארעה . ויז אזוי אויב ער הט גיפונגען אמציאה . איפילו עס קען איהם שלעכט ווערין פון ריא מציאה אויב דער מלך וועט הערין אז ער הט עפעס גיפונגען וועט מען בייא איהם אויוק נעמען . אוג ער וועט האבען אשטראף פר דאם ער הט ניט אליין אויוק גינעבין : וואורום אז מען גענינט אזאך אוג מען ווייס ניט צו וועמען ריא זאך גיהער . דארף מען דאם ברייננען צום מלך . וויל דער מלך איז דער בעל הבית פון ריא מדינה . איצט אז קיינער וויים ניט אז ער הט גיפונגען . אוג ער האלט ריא זאך פאר זיך . איז דאך דאם בייא איהם אטובה . דארף ער מאכען אברכה הטוב והמטיב :

כג משנה . הצועק . אז ער שרייט ער איז מתפללן אויף אזאך וואס עס איז שוין גיוועזן איז דאם אאומזיסטע תפלה . ויא אזוי : אויב זיין וייב איז גיוועזן מעוברת אוג ער זאגט עס

כה חנן רבנן הנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילנו מזה וכיוצא ואל יארע בי דבר קלקלה (ועון) ואם יארע בי דבר קלקלה יהא תהא מיתתי כפרה על עונותי אמר אביי לא לימא איניש הכי דלא ליפתח פומיה לשטן דאמר ריש לקיש וכן חנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רבי יוסי (יוכף) מאי קראה דכתיב (ישעיה ס) כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר ליה נביא (שם) שמעו דבר ה' קציני סדום וגו'. כי נפיק מאי אומר אמר רבי אחא מורת אני לפניך ה' אלהי שהצלתני מן האור . רבי אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה איתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גבריה בחד איבריה אמר היינו [דרבי אחא] (אמר רב אחא אמר רב) הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו . אמר אביי לא לימא הכי דתניי רבי ישמעאל (שמות כא) ורפא

כי בני . כיון דכתיב : מהופיס . מפיהם שכתוב מופלט לחוכה ובני אדם מחליט פ"ג הקו"ס בשל נכנס : נמה מיכויס . מזכותו שהזוק לחבר לו בניס וזה בזכו המזיקו עד מלא ונחבר : כיון דכתי לחתי. דבעני מודוי שהוצחמו בשלום : שתין דכתי של בני אדם כו' . כלומר גם (ני) (נכס) בעסוק בפרנסות חלה בנקב לחמים :

כה תָּנוּ רַבָּנָן . דִּי רַבָּנָן הָאִבֶּען נִיְיעֶרוּנְט אַז אֵייְנֶער גִייט אַרַיין אִין אַבָּאד זָאל עֶר זָאגִן עס זָאל זַיין דֶער וועֶלְכֶען פּוּן־פַּר דִיר גָאט אוּנְזֶער גָאט דוּא זָאלְסְט מִיךְ רֶעטִין פּוּן דֶעם אוּמְגְלִיק וָאוּם עס קֶען טְרֶעפִין אִין בָּאד . אוּן פּוּן אַנְדֶערְע אוּמְגְלִיקְן . אוּן עס זָאל מִיךְ נִיט טְרֶעפִין אִין בָּאד־קִין אוּמְגְלִיק . אוּן מַיינֶע עֲבִירוֹת זָאלֶען נִיט בַּאהֶעפֶּן דֶער מָאנְט וועֶרְן צוּא דֶעם אוּמְגְלִיק . אִיז אוֹיךְ עס וועט מִיךְ נָא טְרֶעפִין אַזוֹי מַיינֶע עֲבִירוֹת וועֶלֶען דֶער מָאנְט וועֶרְן צוּ דֶעם אוּמְגְלִיק זָאל מַיין טוֹיט כָּכּפֶּר זַיין אוֹיךְ מַיינֶע עֲבֵירוֹת . אַבַּיי הָט נָאגְט אַמֶּענְטְש זָאל נִיט אַזוֹי זָאגֶען עֶר זָאל נִיט עֶפֶּענֶען דִיא מוֹיל צוּם שָׂטָן . דֶער שָׂטָן זָאל זָאגֶען דֶער מָאנְט אַזוֹי הָאט גִיזוּאוּנְשֶׁען . וָאורוּם רֵישׁ לָקִישׁ הָאט גָזָאגְט אוּן אַזוֹי הָאט מֶען גִיְיעֶרוּנְט פּוּן רַבִּי יוֹסֵי וועֶלְכֶען אַמֶּענְטְש זָאל זִיךְ אֵייבִּיג הִיטֶען עֶר זָאל נִיט עֶפֶּענֶען דִיא מוֹיל צוּם שָׂטָן . הָאט רַב יוֹסֵף פּוּן וָועלְכִין פָּכוּךְ וועֶלְטֶען מִיר הָאם וָואורוּם עס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק מִיר וָואלְטֶען גִיוֶוען אַזוֹי וויא סְדוֹם אוּן מִיר וָואלְטֶען גְלַייךְ גִיוֶוען צוּ עֲמוֹרָה . וָאם הָאט דֶער נָביא זַייא גֶעֶענְפֶּערְט אִיר הֶערְט פּוּן סְדוֹם הֶערְט צוּ דִיא רַייד פּוּן נָאט . הָט דֶער נָביא זַייא בַּאקֶרְ גִידוּפֶּען דִיא הֶערְן פּוּן סְדוֹם אוּן דִיא פָּאלְק עֲמוֹרָה . אַז עֶר גֶייט אַרוֹים פּוּן בָּאד וָאם זָאל עֶר זָאגִן . הָאט רַבִּי אַחָא גָזָאגְט עֶר זָאל זָאגֶען אִיךְ בַּאנְק דִיר נָאט מַיין גָאט וָאם דוּא הָאסְט מִיךְ גֶירֶעטְעט וּמַציל גִיוֶוען) פּוּן דֶעם פֵּייעֶר . רַבִּי אַבָּהוּ אִיז אֲרַיין גִינָאנְגֶען אִין אַבָּאד אִיז צוּ בְּרָאכְען גִיוֶוארִין דִיא בְּרֶעט וָאם לִיגְט אִיבֶּער דִיא גְרוּב וָואסֶער . אוּן רַבִּי אַבָּהוּ אִיז גִישְׁטַאנֶען אוֹיף דִיא בְּרֶעט . הָאט עֶר גִיקְענְט דֶער טְרוּנְקֶען וָועֶרִין אִין דִיא וָואסֶער . הָט אִיהם גִיטְרָאפֶּען אַנֶם עֶר אִיז גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֵיין אוֹיף : אוּן מִיט אִין הָאנְט הָאט עֶר מַציל גִיוֶוען הִונְדֶערְט מִיט אִין מֶענְטְש . רַבִּי אַבָּהוּ הָט צוּ גִיהָאלְטֶען מִיט זַיין הָאנְט אַיינֶעם אַדֶער צְוַוייא מֶענְטְשִׁין אוּן וויִיטֶער הָאט גִיהָאלְטֶען אַיינֶער דֶעם אַנדֶערְן בִּיז הוּנְדֶערְט אוּן אִין מֶענְטְש . הָט רַבִּי אַבָּהוּ גִוּאנְט הָאם אִיז וָואם רַבִּי אַחָא זָאגְט אַז מֶען גֵייט אַרוֹים בְּשָׁלוֹם פּוּן בָּאד דַארְף מֶען דָאנְקֶען גָאט . אַז אַייְנֶער גֵייט צוּ אַדָאקְטֶער וָאדֶער בַּייא זִיךְ אִין שְׁטוּב) מֶען זָאל אִיהם עֶפֶּענֶען אַאדֶער עֶס זָאל אַרוֹים גֵיין בְּרוּט וָאלֶער זָאגֶען עֶס זָאל זַיין דֶער וועֶלְכֶען פּוּן פַּאר דִיר גָאט מַיין אַדָאקְטֶער . הָט אַבַּיי גָזָאגְט אַמֶּענְטְש זָאל נִיט זָאגֶען אַזוֹי . וָאורוּם רִיא דִים פּוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גָזָאגְט עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וַרְפֹּא רָפֹא עֶר זָאל הֵילֶין

כ"ג מכאתם לפ דמכוב ל כגון שהזריעו בתיכף בגם אחת :
מרישיה לסיפיה . כל היכי דהדרשת ליה להאי קרא מדרים לתדע מהמשתלח: מרישיה לסיפיה מדרים . מי שכתוב לבו בטוח בה' משמועה רעה לא ייראי ליכא : בדבכי מוכס כתיב . ומכי הדר מפחד תמיד אמת השכחת ממנו שמתוך כך הוא מתזיר לשמוסס תמיד :

יצחק בריה דרבי אמי אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה . שנאמר (ויקרא יב) אשה כי תזריע וילדה זכר והבא במאי עסקינן שהזריעו שניהם בבת אחת :

כד תנן רבנן מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה [בעיר] ואמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי עליו הכתוב אומר (תהלים קיב) משמועה רעה לא ייראי נכון לבו בטוח בה' . אמר רבא כל היכי דדרשת להאי קרא מרישיה לסיפיה מדריש ומסיפיה לרישיה מדריש . מרישיה לסיפיה מדריש משמועה רעה לא ייראי מאי טעמא משום דנכון לבו בטוח בה' מסיפיה לרישיה מדריש נכון לבו בטוח בה' משמועה רעה לא ייראי . ההוא תלמידא דהוה שקיל ואזיל אבתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי (כשוקא דציון) חזייה דקא מפחיד א"ל הטאה את דכתיב (ישעיה נ) פחדו בציון חטאים (א"ל) והא כתיב (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד (א"ל) ההוא בדברי תורה כתיב . יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא חזייה דקא מיתנח א"ל יסורי קא בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב (משלי ג) כי פחד פחדתי ויאתיני א"ל והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא ברברי תורה כתיב :

פָּרְיָר . וְעִרְבָּ גְּבָהֲרִין אַזָּכָר . אוֹב דִּיא דָּרַע פוּן מַאן קוּמְט פְּרְיָר . וְעִרְבָּ גִיבָּהֲרִין אַנְקָבָה אַזוֹי וִויא עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק אַז דִי דָּרַע פוּן דִי אִשָּׁה וְעִט אַרוּיס גַיין פְּרְיָר וְעִט גִיבָּהֲרִין וְעִרְן אַזָּכָר . עְנְפְּעְרְט דִי גְמָרָא דָּא שְׁמוּעְסְט אַז דִי דָּרַע פוּן בֵּייְדָע פוּן דָּאן אוּג (וייב) אִיז גִיקוּמֶן טִיט אַיין כָּאהל . דָּא קָעְן הָעלְפָּן דִיא תֵּיבָּה פוּן אַמֶּעְנְטְשִׁין אִין פָּעְרְצִיג טָעג אַדָם קִינְד זָאל זַיין אַזָּכָר :

כד תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבָּן גִיקְרוּנְט עָם הָט גִיטְאָפָּן הֶלֶל הַזָּקֵן אִיז גִיקוּמֶן פוּן וֶועג צוּ זַיין שְׁטָאט אוּג עֶר הָט גִיהָעְרְט אַגְיְשְׁרֵי אִין שְׁטָאט הָאט הֶלֶל גָּאנְט אִיהְ בִּין זִיכֶּער אַז דָּם גְּישְׁרֵי אִיז נִיט בֵּיי מִיר אִין שְׁטוּב . אוֹיף אִיהם זָאנְט עֶר פְּסוּק פוּן אַשְׁלְעְכְטָע הָעְרוּנְג וֶועט עֶר נִיט מוֹרָא הָאבָּן וַויל זַיין הָאֶרְץ אִיז אָן גִיבְרַיִיט אוּג פַּאר זִיכְעְרְט צוּ נָאט . הָט רָבָא גָּאנְט וִויא דוּא וְועְסְט דָּרְשָׁנָן דָּעם פְּסוּק פוּן אָנְהֵייב צוּם סוֹף וְועְרְט עֶר גִידְרַשְׁת . אוּג פוּן סוֹף צוּם אָנְהֵייב וְועְרְט עֶר אוֹיךְ גִידְרַשְׁת . פוּן אָנְהֵייב צוּם סוֹף וְועְרְט עֶר גִידְרַשְׁת פוּן אַשְׁלְעְכְטָע הָעְרוּנְג וֶועט עֶר נִיט מוֹרָא הָאבָּן פַּאר וָאם וויל זַיין הָאֶרְץ אִיז אָנְגִיבְרַיִיט אוּג פַּאר זִיכְעְרְט צוּ נָאט . פוּן סוֹף צוּם אָנְהֵייב וְועְרְט עֶר גִידְרַשְׁת . וויל זַיין הָאֶרְץ אִיז אָן אָנְגִיבְרַיִיט אוּג פַּאר זִיכְעְרְט צוּ נָאט . דְּרִיבָּעְר פוּן אַשְׁלְעְכְטָע הָעְרוּנְג וֶועט עֶר נִיט מוֹרָא הָאבָּן . אַתְּקִיף אִיז אַמָּאהל גִינַאנְגָן אִינְטָעְר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אִין דִיא גַאס פוּן צִיוֹן הָאט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גִיזָעהן אַז דָּעְר תַּלְמִיד הָט מוֹרָא הָאט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גָּאנְט צוּ דָּעם תַּלְמִיד דוּא בִּיסְט אַזוֹנְדֶּרְ . וָארוּם עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק אִין צִיוֹן הָאבָּן מוֹרָא דִיא זִינְדִיגָע הָאט דָּעְר תַּלְמִיד גָּאנְט צוּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל עָם שְׁטַיִיט דָּאךְ אִין פְּסוּק וואהל דָּעם מֶענְטְש וָום עֶר הָט אַייבִּיג מוֹרָא הָט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גָּאנְט צוּם תַּלְמִיד דָּאם שְׁמוּעְסְט פוּן דִי תּוֹרָה . אַמֶּענְטְש זָאל מוֹרָא הָאבָּן טָאמֶער פַּר גְּעְסְט עֶר וָום עֶר הָט גִילֶּערוּנְט אוּג זָאל אַלָּע טָאג תּוֹרָה :

יְהוּדָה דָּר זוּהן פוּן נָתָן אִיז גִינַאנְגָן אִינְטָעְר רַב הַמְנוּנָא . הָט רַב הַמְנוּנָא גִיזָעהן אַז יְהוּדָה זִיבְּצִט הָט רַב הַמְנוּנָא גָּאנְט צוּא יְהוּדָה דָּעְר מֶענְטְש וְיְהוּדָה וויל אוֹיךְ זִיךְ בְּרַיינְגָן יְסוּרִים וָארוּם עָם שְׁטַיִיט וַויל אִיהְ הָאב מוֹרָא גִיהַאט דָּרִיבָּעְר אִיז אוֹיךְ מִיר גִיקוּמֶן דִיא יְסוּרִים הָט יְהוּדָה גָּאנְט צוּ רַב הַמְנוּנָא עָם שְׁטַיִיט דָּאךְ אִין פְּסוּק וואהל דָּעם מֶענְטְש וָאם עֶר הָט אַייבִּיג מוֹרָא הָט רַב הַמְנוּנָא גִיעְנְפְּעְרְט דָּאם שְׁמוּעְסְט פוּן דִי תּוֹרָה . אַמֶּענְטְש זָאל מוֹרָא הָאבָּן טָאמֶער פַּר גְּעְסְט עֶר וָום עֶר הָט גִילֶּערוּנְט אוּג זָאל אַלָּע טָאג תּוֹרָה :

מהבא (סנ קיז) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא. רבנן אכרי אמר קרא (מיכ ז) ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. אכר רב הונא אמר רבי (רב) משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר"ע לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב. כי הא דרבי עקיבא הוה אזיל באורחא והוה בהדיה חמרא והרג גולא וש רגא כטא האי דוכתא בעא אושפיזיא ולא יהבו ליה. אמר כל דעבדין מן שמיא לטב. אול בת בדברא אתא אייא אבליה לחמריה אתא שונרא אכלה לתרנגולא אתא זיקא כביה לשרגא אמר כל דעבדין מן שמיא לטב בלילה אתא גייסא שבייה למתא אמר להו היינו דאמרי כל דעבדין מן שמיא לטב (קף סס) ואמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מיעטים לפני הקב"ה שנאמר (קהלת ה) אל תבהל על פיך וגו' עד יהיו דבריך מעטים:

כז (פיסקא) בכל לבבך בשני יצריך (ברכות ט) דרש רב נחמן בר (רב) חסדא מאי דכתיב (נחמיה ט) וייצר ה' בשני יודין (ב' יצירות הללו למה אחד לטובה ואחד לפורענות [שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע] מתקיף לה רב נחמן (בר יצחק) אלא מעתה גבי בהמה דלא כתיב בה וייצר הכי נמי דלא שליט בה יצר הרע והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא. אלא כדרבי שמעון בן פזי דאמר אוי לי מיוצרי אוי לי

רוף אִיךְ אוֹיךְ דֶעם נָאמֶען פּוּן נָאט. דִּיא רַבָּנָן זָאגֶען דָּעֶר פָּסוּק זָאגְט נִיט אוּן סַיי נָאט נֶעמְט זָאל אַלֶץ זַיין דָּעֶר נָאמֶען פּוּן נָאט גִילוּיבְט. רַב הוּנָא זָאגְט רַב הָאט גִזָאגְט פּוּן רַבִּי מֵאִירם וֶועגֶן אוּן אַזוֹי הָאבֶּען מִיר גִיקֶרוּגְט פּוּן רַבִּי עֲקִיבָא אם וֶועגֶן אַמֶענְטֶש זָאל זַיין גִיוואוהנט עֶר זָאל אֵייבִיג זָאגֶן אַלֶץ וָואם מֶען טוּהט פּוּן הִימֶל עֶר אִיז צוּ גוּטֶען. אַזוֹי וויא עֶם הָט אַמָאהל גִיטְרָאפֶען רַבִּי עֲקִיבָא אִיז גִיגאנגֶען אִין וֶועג אוּן עֶר הָט גִיהַאט כִּיט זִיךְ אַייְגִיל. אוּן אַהֲאן. אוּן אַיְכִיט. עֶר אִיז גִיקוּמֶען צוּ אַאֲרְט אוּן הָאט גִיבֶּעטֶן מֶען זָאל אִיהם גֶעבֶּען אַשְטוּבּ צוּא נֶעכְטִיגֶען הָט מֶען אִיהם נִיט גִיוואוּהְט גֶעבִּין. הָט רַבִּי עֲקִיבָא גָזָאגְט אַלֶץ וָום מֶען טוּהט פּוּן הִימֶל אִיז צוּ גוּטֶען. אִיז עֶר גִיגאנגֶען אוּן הָאט גִיגֶעכְטִיגְט אִין פֶּעלְד. אִיז גִיקוּמֶען אַלֶייְט זוּזוּ הָאט אוֹיךְ גִיגֶעסֶען דֶעם אֶייְיל. אִיז גִיקוּמֶען אַקאץ אוּן הָאט אוֹיךְ גִיגֶעסֶען דֶעם הָאן. אִיז גִיקוּמֶען אַוונְט אוּן הָט פַּאר הָאלְטֶען דִיא רִיכְט. הָאט רַבִּי עֲקִיבָא גָזָאגְט אַלֶץ וָאם מֶען טוּהט פּוּן הִימֶל אִיז צוּ גוּטֶען. בֵּיי נַאכְט אִיז גִיקוּמֶען גַזָנְגִים אוּן הָאבֶּען גִירוּיבְט אוּן גִיפַאנְגֶען אֲלֶע מֶענְטְשֶׁין פּוּן שְׁטָאט. הָאט רַבִּי עֲקִיבָא צוּ זִיי גָזָאגְט דָאם אִיז וָאם אוֹיךְ הָאב גָזָאגְט אַלֶץ וָום מֶען טוּהט פּוּן הִימֶל אִיז צוּ גוּטֶען. וֶועֶן אוֹיךְ וָואלְט גִיגֶעכְטִיגְט אִין שְׁטָאט וָואלְטֶין דִיא גַזָנְגִים מִיךְ אוֹיךְ גִיפַאנְגֶען. וֶועֶן דָּעֶר אֶייְיל אוּן דָּעֶר הָאן וָו אִלְטֶין גִילֶעבְט. וָואלְטֶין זִיי אַגִישְׁרִיי גִיטָאהן. וָואלְט דָּעֶר גַזָנְג זִיִיא גִיבָאנְגֶען זוֹכֶען וָואלְט עֶר מִיךְ גִיפוּנֶען. אוּן וֶועֶן דִיא לִיכְט וָואלְט גִיבְּרֶענְט וָואלְט דָּעֶר גַזָנְג מִיךְ גֶזוּהן. גִיזוּהן. גָאהְט הָט רַב הוּנָא נָזָאגְט רַב הָט נָזָאגְט גִיבְּרֶענְט וָואלְט דָּעֶר גַזָנְג מִיךְ גֶזוּהן. גִיזוּהן. גָאהְט הָט רַב הוּנָא נָזָאגְט זַיין וֶועֶניג. אַזוֹי וויא דָּעֶר פָּסוּק זָאגְט דוּא זָאלְסְט נִיט אַייְלֶען אוֹיךְ דַיין מוּיל נִבְיוּ צוּם סוֹף פָּסוּקוּ. דַייְנֶע רֶייד זָאלֶען זַיין וֶועֶניג:

כז (פיסקא) בְּכָל לְבָבְךָ בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ. רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא הָט גִידְרָשְׁת פַּאר וָואם שְׁטֵייט דָּעֶר וַיֵּצֶר ה' נָאט הָט בִּשְׁאַפֶּען מִיט צְוויי יְדָעֶן וֶועֶיל צְוויי גִידַאנְקֶען הָאט נָאט בִּשְׁאַפֶּען אִין דֶעם מֶענְטְש. אִיין גִידַאנְקֶען אַנְדֶערְשְׁטֶען אוּן אִיין גִידַאנְקֶען אַשְׁלֶעכְטֶען. הָאט רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אַקְשִׁיָא גִידְרֶענְט בֵּיי אַבְּהֶמָה וָואם בֵּיי אִיר שְׁטֵייט נִיט וַיֵּצֶר כְּ יט צְוויי יְדָעֶן. נָאר אִין פָּסוּק שְׁטֵייט וַיֵּצֶר מִיט אִיין יוֹד הָאט וִיא נִיט קֶיין גִידַאנְקֶען צוּא שְׁלֶעכְטֶען נָאר אִיין גִידַאנְקֶען צוּ גוּטֶען וֶועֶסְט אוֹיךְ זָאגֶען אִין אִיר גְיוֶועלְטִיגְט נִיט קֶיין שְׁלֶעכְטֶער גִידַאנְקֶען. מִיר זֶעהֶן דָּאךְ אַז דִיא בְּהֶמָה מַאכְט אִשְׁארִין אוּן בַּייסְט אוּן צוּ טָר עט כִּיט דִי פִּיס אַשָּׁארִין צוּ טָאהן. הָאט זִיא דָאךְ אַשְׁלֶעכְטֶין גִידַאנְקֶען אוֹיךְ. נָאר דִי־בִּיבֶּער שְׁטֵייט בֵּיי דִיא בְּשַׁאפוּנְג פּוּן

ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי
מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם :

(ע"כ) **כן משנה** חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך . ובכל מאדך בכל יצריך . ביצר טוב וביצר רע . בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך . ובכל מאדך בכל ממונך . דבר אהר בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו מאד מאד :

(גמ') חייב אדם לברך וכו') . מאי חייב אילימא דמברך על הרעה הטוב והמטיב ועל הטובה הטוב והמטיב ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצרכה אלא לקבלינהו בשמחה מנא הני מילי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (רבי שמואל בר נחמני אמר) דאמר קרא (תהלים ו) בה' אהלל דבר באלהים אהלל בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות רבי אבהו (רב אחא משום רבי לוי) אמר מהכא (נח קמ) חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה אם לחסד א שירה ואם למשפט אשירה רבי תנחום אמר מהכא

פון דאָנען וייסען מיר אז נאט הָט גיגעבּין רשות צוּם רָאקטָאר עך זאל הייקן . אז עך שטייט אויף . עך ווערט גיזונד ווָם זאל עך זָאגען . הָט רב אחא גוּאגט עך זָאל זָאגען גילויבט איז נאט ווָם עך הַייקט אומזיסט :

כן משנה : אַמעַנטש מוז מאכען אַבּרכה אויף אַשלעכטָע זאך אזוי ווי אויף גוטָע . ווי עך מאכט אַבּרכה אויף אגוטָע זאך . אזוי ווי עס שטייט אין פסוק דוא זאָלסט ליב האבּען נאט מיט דיין נאנץ האַרץ . מיט דיין נאנץ האַרץ מיינט מען מיט בייָדע יצרים מיט דעם יצר טוב אוג מיט דעם יצר רע . מיט דיין נאנץ לעבּין . אפילו מען ווילּ צו נעמען דיין לעבּין ומען זוילּ דיך הרגענן) אויב דוא ווָעסט דינען נאט . זָאלסטו לאזין מען זאל דיך הרגענן נאר דו זָאלסט ניט אוועק גיין פון נאט . ובכל מאודך איז טייטש מיט דיין נאנץ נעלט . אפילו מען ווילּ בייַ דיר צו נעמען דיין נאנץ נעלט אויב דוא ווָעסט דינען נאט . זָאלסטו אוועק נעבּין דיין נאנץ נעלט אוג דוא זָאלסט דינען נאט . נאך אזאך קען מען נאנץ אויף דיא ווערטער בכל מאדך . מאדך איז רער טייטש מאוד ויער . מיט ווָעלכע מאס נאט מעסט דיך . מיט אגוטָע ווייער אוג ווייער :

נמרא . אמענטש מוז מאכען אבּרכה אויף אשלעכטָע זאך אזוי ווי אויף אגוטָע . פרעגט דיא נמרא ואלען מיר נאנען אויף אשלעכטָע זאך זאל מען מאכען אבּרכה הטוב והמטיב . אוג אויף אגוטָע זאך זאל מען מאכען אבּרכה הטוב והמטיב . מיר האבּען דאך גילערנט אז מען נאט אימהם אגוטָע זאך זאל ער נאנען ברוך דיין האמת . הט רבא גוּאגט די גמרא מיינט מען נאט אימהם אשלעכטָע זאך זאל ער נאנען ברוך דיין האמת שמחה . אזוי ווי מען נעמט צו מיט שמחה דיא גוטָע זאכען . פרעגט די גמרא פון ונייסען מיר אז עס דאַרף אזוי זיין . ענפערט דיא גמרא רבּה בר בר חנא האט גוּאגט פון רבי יוחנן ווענען רבי שמואל בר נחמני האט גוּאגט ערר פסוק ואגט מיט ה' לויב איך נאט אוג מיט אלהים לויב איך נאט . ה איז מרה פון רחמנות די גוטָע מדה . אז נאט טוהט מיר גוטס לויב איך אים פאר די גוטע זאך . אלהים איז דיא מדה פון דין . וואס נאט שטראפט אייניעם . אז נאט שטראפט מיך פון דעסטוועגען לויב איך אימהם פאר דיא שלעכטע זאך אזוי . רבי אבהו גוּאגט פון דעם פסוק דוך האט גוּאגט אז איך האלט אכום פון וישועות . ום נאט הט מיר גיהאלפען . רוף איך דעם נאמען פון נאט . אז מיך שרעקט אצרה אוג אטרויערקייט

כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא לס"ד פי צוף היינו דכתיב ויציר בשני יודין אלא למאי דאמר זנב מאי וייצר כדרבי שמעון בן פזי דאמר רבי שמעון בן פזי אוו לי מיוצרי אוו לי מיוצרי. בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב (שם ב) זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדרבי אבהו דרבי אבהו רמי כתיב הכא זכר ונקבה בראם וכתיב (שם ה) כי בצלם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא חידי. בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב (שם ג) ויסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה. אמר (רבי ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום תהך בשלמא למאן דאמר זנב היינו דכתיב ובן אלא למאן דאמר פרצוף מאי ובן. כבעיא ליה לכדרבי שמעון בן מנסיא דאמר רבי שמעון בן

אָפּ גִיסָעקְט דִי מֶענְטשִׁין דָּער נָאךְ דִי בְּהֵמוֹת. פֿאַרְעקְט דִי גְמָרָא נָאךְ דָעם וָואס זָאגְט אַז אָדָם הָט גִיהַאט צְוַויי פְּנִימֶער. אִיז דָעקְט וָואס עֶס שְׁטֵייט דָּער וָארְט וַיִּצֶר מִיט צְוַויי יוּדָעֶן. צְוַויי צוּרוֹת אֵיינֶע פָֿארְגִיסְט אוּנ אֵיינֶע אִינְנֶעֶן. נָאר נָאךְ דֶעם וָואס זָאגְט אַז אָדָם הָאט גִיהַאט אַוועֶידוֹל. גִיט צְוַויי פְּנִימֶער. פַּר וָואס שְׁטֵייט וַיִּצֶר מִיט צְוַויי יוּדָעֶן. אַזוֹי וויא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי הָט גְּזָאגְט וָארוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי הָאט גְּזָאגְט וַוִּי מִיר פּוּן בַּשָּׂעפֿער (פּוּן נָאט. וויא וָועֶר אִיךְ גִישְׁטַראפְט וָועֶרֶן) אוֹיב אִיךְ וָועֶל טָאהֶן וויא דָּער הָעֶרֶן הָאט גִיזָאגְט: אוּנ וַיִּיא מִיר פּוּן דֶעם יֵצֶר הָרָע וָוִיל עֶר מַאכְּערְט מִיךְ מִיט שְׁלֶעכְטֶע גֵידאנְקֶען) אוֹיב אִיךְ וָועֶל טָאהֶן וָוִיל נָאט הֵיסְט. פְֿרְעקְט דִי גְמָרָא נָאךְ דָעם וָואס זָאגְט אַז אָדָם הָט גִיהַאט צְוַויי פְּנִימֶער אִיז דָעקְט וָוִיל עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק נָאט הָט בַּשָּׂאפְּען אָדָם בְּיִידָע צוּ צֶלֶם נָאט בָּרָא אוֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אוֹתָם. אִיין פָּנִים פּוּן אָדָם אוּנ אִיין פָּנִים פּוּן חַוָּה. נָא" נָאךְ דֶעם וָוִיל זָאגְט אַז אָדָם הָאט גִיהַאט אַוועֶידוֹל. גִיט צְוַויי פְּנִימֶער וָוִיל מֵיינְט דָּער פְּסוּק וָואס עֶר זָאגְט נָאט הָט בַּשָּׂאפְּען אוֹתוֹ אוּנ אֹתָהּ הָט בַּשָּׂאפְּען אָדָם בְּיִידָע צוּ צֶלֶם נָאט בָּרָא אוֹתוֹ אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי נִיוָוען. פְֿרְעֶר הָאט דָאךְ נָאט בַּשָּׂאפְּען אָדָם אַלֵיין. דָּער נָאךְ אִיז בַּשָּׂאפְּען גִיוָוארְען חַוָּה. עֶנְטפֿערְט דִי גְמָרָא אַזוֹי וויא רַבִּי אַבָּהוּ הָט גְּזָאגְט וָארוּם רַבִּי אַבָּהוּ הָאט גִיפֿרָעגְט דָּא שְׁטֵייט נָאט הָאט בַּשָּׂאפְּען אֲלֶכְּע מִיט אֹתָהּ בְּיִידָע צוּ צֶלֶם נָאט בָּרָא אוֹתוֹ אוּנ פְּסוּק נָאט הָט בַּשָּׂאפְּען אָדָם מִיט אַפֿאַרְעם. אִיז דָאךְ אָדָם נָאר אַלֵיין בַּשָּׂאפְּען גִיוָוארְען; גִיט צוּ זָאגְען מִיט חַוָּה. וויא אִיז דָאס גִיוָוען. עֶנְטפֿערְט דִי גְמָרָא פְֿרְעֶר דָאס נָאט גִיטְראכְט צוּ בַּשָּׂאפְּען אָדָם מִיט חַוָּה בְּיִידָע צוּ זָאגְען מִיט אַיין מָאהל. דָּער נָאךְ אִיז בַּשָּׂאפְּען גִיוָוארְען אָדָם אַלֵיין. פְֿרְעקְט דִיא גְמָרָא נָאךְ דֶעם וָואס זָאגְט אַז אָדָם הָט גִיהַאט צְוַויי פְּנִימֶער. אִיז דָעקְט וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק נָאט הָט בַּשָּׂאפְּען אָדָם (בְּדִמּוּת) מִיט פְֿלֵייש אוֹיף דֶעם אָרְט. וָואס עֶר הָאט אֶפּ גֶעשְׁנִיטְען אַיין פָּנִים פּוּן דֶעם אַנדֶערְן. נָאר נָאךְ דֶעם וָוִיל זָאגְט אַז אָדָם הָאט גִיהַאט אַוועֶידוֹל. וָואס מֵיינְט מָען נָאט הָט פַּר שְׁלָאפְּען (בַּדְּעקְט) מִיט פְֿלֵייש אוֹיף דֶעם אָרְט. אוֹיף וָועלכֶען אָרְט. הָט רַבִּי יְרְמְיָה גְּזָאגְט אוּנ אַנדֶערֶע זָאגֶען רַב זְבִיד הָט גְּזָאגְט אוּנ אַנדֶערֶע זָאגֶען רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק הָט גְּזָאגְט מָען הָט גִיט מֶער גִיהַארְפְּט בַּדֶּעקֶן מִיט פְֿלֵייש. נָאר דָּ עם אָרְט וואו דָּער וַוִיל נָאט אֶפּ גֶעשְׁנִיטְען גִיוָוארְען. פְֿרְעקְט דִי גְמָרָא נָאךְ דֶעם וָוִיל זָאגְט אַז אָדָם הָט גִיהַאט אַוועֶידוֹל. אוּנ פּוּן דֶעם וַוִיידוֹל הָט מָען גִיבּוּיט סֻכָּה. אִיז דָעכְט וָואס עֶס שְׁטֵייט עֶר הָאט גִיבּוּיט. פּוּן דֶעם וַוִיידוֹל הָט מָען גִיבּוּיט אַמְעִנְטְש. נָאר נָאךְ דֶעם וָוִיל זָאגְט אַז אָדָם הָט גִיהַאט צְוַויי פְּנִימֶער. אַיין פָּנִים אִיז גִיוָוען אָדָם אוּנ אַיין פָּנִים אִיז גִיוָוען חַוָּה. וָואס הָאט מָען גִיבּוּיט. חַוָּה אִיז דָאךְ גִיוָוען אַפּאַרְטִיגְער מֶענְטש. עֶנְטפֿערְט דִי גְמָרָא דֶעם וַוִיבְּל אִיז דָאךְ מָען. אַזוֹי וויא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא הָט גְּזָאגְט וָארוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא הָט גְּזָאגְט וָוִיל מִי יִתֵּן דָּער פְּסוּק וָואס עֶס שְׁטֵייט

מיתי. נסתן טוכח דסיים שני פיטוסים: זכר ונקבה בראם. משמע תחלת בריאתם כ' סיו: כיוצא בכלם ויכן. שכיח צריך בגין: מ"י ויש.

לגן לחד יהי. ופם לא לגן לחדיות: לחי לי מיצרי: כמינעני בכהכוכים: דו פרצופין. שכל פ־שפין נב: אי מחלם לחד מלפניו ולחד מלחחריו ולחלן לנכים ופנים מן כלחד לח חוה: לחזר ופוס מיצרי. (אי נמי כדרבי ירמיה בן אלעזר דאמר רבי ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקדוש בריך הוא באדם הראשון שנאמר אחור וקדם צרתני. (שם) ויבן ה' אלהים את הצלע רב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר

זנב. בשלמא לפ"ד פרצוף היינו דכתיב (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני אלא לפ"ר זנב מאי אחור וקדם צרתני כדרבי אמי דאמר רבי אמי אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחור למעשה בראשית היינו דלא איבראי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא פורענות (דקללה) [דנחש] והתניא רבי (סאיר) אומר בגדולה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב (ויקרא י) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר בניו הנותרים וגו' ובקללה מתחילין מן הקטן שהרי בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה הוה ולבסוף נתקלל אדם. אלא פורענות דמבול דכתיב (בראשית ז) ויטח את

כל

מָעִנְטְש וַייִצר מִיט צְוויי יוּדָעי. אַזוי וויא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִי הָט נִיזָאגְט. וָאורום רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִי הָאט נִיזָאגְט וויי מִיר פּוּן מַיין בַּשַׁאפֶּענְהַיט וּפּוּן נָאט וויא אִיהְ וועל נִישְׁטָארְבּט וְוַיטִין. אויב אִיהְ וועל מְאהֶן וויא דָעי יֶצֶר הָרָע הַיינְט. אוּן וויי מִיר פּוּן הָעם יֶצֶר הָרָע וואס עֶר מאַטָארְט מִיהְ מַיט שְׁלעכְטֶע גִירַאנְקעִן. אויב אִיהְ וועל מָאהֶן וָאס נָאט הַיינְט. אָדער דְרִיבְּעֶר שְׁטַיִיט נִיצֶר מִיט צְוויי יוּדָעִן. אַזוי וויא רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר הָט נִזָאגְט וָאורום רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר הָט בַּשַׁאפֶּען אָדָם הָרִאשׁוֹן מִיט צְוויי פָּנִים. אַיין פָּנִים פָארוּנְט אוּן אַיין פָּנִים אִינְטֶען. דָער נָאהְ הָט יָאהְ צוּא מַיינְט דִי צְוויי פָּנִימֶער אויף צְוויי טַייל. אוּן פּוּן אַיין פָּנִים הָט נָאט גִיטַאכְט חַוָה. וָאורום עם שְׁטַייט אִין פָּסוּק אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט נִזָאגְט צוּ נָאט דוּא הָאסְט מִיהְ בַּשַׁאפֶּען אִינְטֶען אוּן פָּארִינְט. אִין פָּסוּק שְׁטַייט נָאט הָט נִיבּוּיט דִי זַייט אוּן הָט פּוּן אִיר נִיטַאכְט צַאשָׁה. רַב אוּן שְׁמוּאֵל קְרִיגֶען אֵיינֶער זָאגְט אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט נִיהַאט נָאהְ צַאפָּנִים. פּוּן הָעם פָּנִים הָט נָאט בַּשַׁאפֶּען חַוָה. דִיא זַייט מַיינְט מֶען דָעם פָּנִים. אוּן אַיינֶער זָאגְט צְוויידִיל הָט אָדָם הָרִאשׁוֹן נִיהַאט. אוּן פּוּן הָעם וַוייטִיל הָט מֶען נִיטַאכְט חַוָה. דִיא זַייט מַיינְט מֶען הָעם וַוייטִיל. זָאגְט דִי גְמָרָא דָער וָאס זָאגְט אוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט נִיהַאט נָאהְ צַאפָּנִים. אִיז רַעכְט וָאס עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק אָדָם הָרִאשׁוֹן זָאגְט צוּ נָאט צְוויי צוּרוֹת הָאסְטוּ מִיר נִיגֶעבֶּען אַיינֶע פָארוּנְט אוּן אַיינֶע אִינְטֶען. נָאר נָאהְ דָעם וָאס זָאגְט אוּ אָדָם הָאט נִיהַאט אַוַויידִיל. נִיט צְוויי פָּנִימֶער. וָום הָט עֶר גָזָאגְט דוּ הָאסְט מִיר נִיגֶעבֶּען צְוויי צוּרוֹת פָארוּנְט אוּן אִינְטֶען. עֶנְטפֶּערְט דִי גְמָרָא אַזוי וויי רַבִּי אַמִי הָט גָזָאגְט וָאורום רַבִּי אַמִי הָט נִזָאגְט אָדָם אִיז נִיוָוען דָער אִינְטֶערְשְׁטֶער וָער קֶעצְטֶער] צוּ מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית אוּן דָר פְּרִיעֲרְדִינֶער דָער עֶרְשְׁטֶער] צוּ צָרוֹת. פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא וָום מִיר זָאגֶען אָדָם אִיז נִיוָוען דָער לֶעצְטֶער צוּא מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית אִיז הָעכְט. אָדָם אִיז נִיט בַּשַׁאפֶּען נִיוָוארֶען בִּיז פְּרֵייטָאג. נָאר וָואס מִיר זָאגֶען אָדָם אִיז נִיוָוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ צָרוֹת. וָועכְט מִיר זָאגֶען דִי צָרוֹת וָואס עֶר הָאט נִיהַאט דוּרְהְ דָעם שְׁבַאנְג. מִיר הָאבֶּען רָאהְ גֵיוֶעזֶען בֵּיי זָאגְט בֵּיי גְרוֹיסֶקייט הַייבְּט מֶען אָן פּוּן נַרַעסְטֶען אוּן בַּיי פְּלוּבּוּנְג הַייבְּט מֶען אָן פּוּן קְלֶענְסְטֶן. בַּיי גְרוֹיסֶקייט הַייבְּט מֶען אָן פּוּן נִיעֶסְטֶן. וָאורום עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק מֹשֶׁה הָט נָזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אוּן צוּ אֶלְעָזָר אוּן אִיתָמָר וַיֶּתֶר הָעם וָום עֶנְגֶען אִיבֶּער גֶעבְּלִיבֶּען. פְּרֵייעֶר הָט מֹשֶׁה גָזָאגְט צוּ אַהֲרֹן דָער נָאהְ צוּ דִיא וויהִן פּוּן אַהֲרֹן. אוּן בַּיי פְּלוּבּוּנְג הַייבְּט מֶען אָן פּוּן קְלֶענְסְטֶן. פְּרֵייעֶר הָט נָאט גִיפְּלוּבְּט הָעם שֶׁנִּגְנַב דָער נָאהְ הָט נָאט גִיפְּלוּבְּט דִי אִשָּׁה דָער נָאהְ הָאט נָאט גִיפְּלוּבְּט אָדָם. וָועהֶן מִיר זָאהְ אַז דָער מֶענְטש אִיז נִיט דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ צָרוֹת. נָאר זָאגְט דִי גְמָרָא בַּיי דִי צָרוֹת פּוּן טִפּוּל אִיז גִיוָוען דָער מֶענְטש דָער עֶרְשְׁטֶער אַזוי וויא עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק נָאט הָאט גִימעִכְט דָם גַאנְצֶע בַּשַׁטַאנְד וָום אויף דִי עֶרד פּוּן מֶענְטשִׁין בֵּיז בְּהֵמוֹת. פְּרֵייעֶר הָאט מֶען

כה חנן רבנן דמרצה כעות לאשה מידי לירה (או מידה לידו) כדי לדמחכל בה אורלו קבל הורה מסיני כמרע"ה דכתיב ביה (דברים נג) מיסינו אש דת למו לא ינצל מדינה של גיה נם שנאמר (משלי יח) יד ליד לא ינקה רע מאי לא ינקה רע מדינה של גיהנם שנקרא רע. אמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה שנא' (שופטים יג) וילך כנוח אחרי אשתו כהכיף לה רב נחמן בר יצחק אלא כעתה נבי אלישע דכתיב (מ"ב ד) ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה מכש אלא אתר דבריה ואחר עצתה הכא נמי אחר דבריה ואחר עצתה אמר רב אשי למאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפילו בי רב נמי לא קרא דכתיב (נחמיה כד) ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש. אמר רבי יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה ולא אחורי עבודת כוכבים ומזלות אחורי עבודת כוכבים ומזלות ולא אתורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דליכא

פתחא

כח חָנִּוּ רַבָּנָן: דִּיא רַבָּנָן גִּיקְעֶרוּמְט אַז עֶר צַיילְט גֶעְמְט צוּא אַאשָׁה פּוּי זַיין דַּאנְט זִין אִיר הַאנְט עֶר זָאל כִּיהָעוּ אויף דִי אִשָּׁה. אֶפִילוּ עֶר אִיז אַזוי אַצַדִּיק אַז עֶר וָואלְט אוֹיךְ נִיקְענְט נֶעמֶען דִי תּוֹרָה פּוּי בַּאַרְג סִינַי אַזוי וִויא משֶׁה רַבֵּינוּ. וְוִם עֶם שְׁמַייט הִיי משֶׁה רַבֵּינוּ נָאט הָט נִיגֶעבֶּען פּוּן זַיין הֶעכְסְטֶע הַאנְט אַפֶּיעֶרְדִיגְע תּוֹרָה צוּ משֶׁה רַבֵּינוּ. וַאֲפִילוּ עֶר אִיז אַזוי אַצַדִּיק. אִיבּ עֶר קוּקְט אוֹיךְ אַיינְהִז וֶועט עֶר נִיט נִיהֶעמְען פּוּן דֶעם שְׁמֶראַף וָואם עֶר וֶועט הָאבֶּען אִין זַיינֶם פַּר דִי עֲבִירָה. וָואהִים עֶם שְׁמַייט אִין פְּסוּק דָּיר הֵיר אַז עֶר צַיילְט גֶעלְט פּוּן זַיין הַאנְט אִין דִי הַאנְט פּוּן דִי אִשָּׁה. עֶר זָאל קוּקְען אוֹיף אִיר. אֲפִילוּ עֶר אִיז אַזוי אַצַדִּיק וִוי משֶׁה רַבֵּינוּ וָום עֶר הָט נִינוּמְעוּ דִי תּוֹרָה מִיט זַיין הַאנְט פּוּן דִי הַאנְט פּוּן נָאט. פּוּן הֶעסְטוֹוענִיגְן וֶועט עֶר נִיט רֵיין וֶוערִין פּוּן שְׁוֶעבְּקְן. פּוּן וֶועלְכֶע שְׁוֶעבְּקְן וֶועט עֶר נִיט רֵיין וֶוערִין. פּוּן דֶעם שְׁטְראף וָום עֶר וֶועט הָאבֶּען אִין גֵיהֶנָּם. דֶער גֵיהֶנָּם וֶועט נִירוּפֶען שְׁוֶעבְּקְט. רַב נַחְמָן הָט נָאמְט מְנוֹחַ אִיז נִיוֶוען אַעם הָאֲרֶץ עֶר הָט נִיט נִיקְרוּמְט דֶעם דִּין אַז מֶען מֵיינְט אֶלִישָׁע אִיז נִיגַאנְגְען נָאךְ אִירֶע רֵייד אוּן נָאךְ אִיר עֲצָה. דָּא אוֹיךְ בֵּיי רָמְנוֹחַ. נָאר מֶען מֵיינְט אֶלִישָׁע אִיז נִיגַאנְגְען נָאךְ אִירֶע רֵייד אוּן נָאךְ אִיר עֲצָה. דָּא הָט רַב אַשִׁי נָאמְט וִויא רַב נַחְמָן אַז מְנוֹחַ אִיז נִיוֶוען אַעם הָאֲרֶץ אֶפִילוּ מִיט קִינְדֶער אִין אַהֲדֶר הָט עֶר אוֹיךְ נִיט נִיקְרוּמְט. וָואהִים עֶם שְׁמַייט אִין פְּסוּק רִבְקָה מִיט אִירֶע בֶּעְרִינְטֶע זֶענֶען גִישְׁאַנְגְען אוּן הָאבֶּען גֶעריטֶען אוֹיף דִיא קעמֶלען אוּן זֶענֶען נִיגַאנְגְען אִינְטֶער דֶם מֶענְטְש. אִינְטֶער דֶם מֶענְטְש זָענֶען זִי נִיגַאנְגְען אֲבֶּער נִיט פַּר דֶם מֶענְטְש. וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי טָאר נִיט זַיין אִינְטֶער אַנְדֶּרֶה. רַבִּי יוֹחָנָן הָט נָאמְט אִינְטֶער אַייגֶען זָאל מֶען זַיין נָאר נִיט אִינְטֶער אַאשָׁה. אִינְטֶער אַאשָׁה זָאל מֶען זַיין נָאר נִיט אִינְטֶער אַעבוֹדָה זָרָה. אִינְטֶער אַעבוֹדָה זָרָה זָאל מֶען זַיין נָאר נִיט אִי נְטֶער אַשׁוּהֵר וְוען מֶען דַאוּוינְט מֶען אַרְבְּט נִיט אִינְטֶער אַשׁוּהֵר וְוען מֶען דַאוּוינְט אִין אִיר נָאר אַז אִין דִי שׁוּהֵל אִיז נִיטָא קִין אַנְדֶּער אִינְטֶער אַשׁוּהֵל וְוען מֶען דַאוּוינְט אִין אִיר נָאר אַז אִין דִי שׁוּהֵל אִיז נִיטָא קִין אַנְדֶּער מִיר

יד ליד. אפילו כמרע"ה שקבל את התורה מיד הקב"ה לא ינקה רע ינקה כאשה שהלכה אחרי עבודת כוכבים ומזלות: מיד הקב"ה לא ינקה רע ינקה כאשה שהלכה אחרי עבודת כוכבים. דלא כתיב ה"ה אלא למאי דמפרש שמיטי לא ילמד מהמוהי אלא אפילו כיה שהלכה אחרי עבודת כוכבים ומזלות. שכלך מטה מאחרי אשתו מאחרי מאי לא ניחא דלא נמיר אלא אחרי עבודת כוכבים ומזלות אפילו בי רב. עם הארץ שלא נתן לבו לקרא דכתיב והלכתם אחרי כוכבים: כשאר שהלכתי מהפלגים. דכיון דאיכא נמי נהלה כפורק עול מלכות שמים ומנהג בית הכנסת: ולא דרי מדלי. לא כתי נמי דמוכח מילתא דהלי דלא נמיר כעבודת כוכבים מבני כשעתא: דרי סומא. זכו מבלוי: ולא תיכא

והלא כבר נאמר : כדי לקבל פירות . אלא יש לומר שלמעלה הכל מלמעלה ואתה מלמעלה הכל מהכנה דומיא דלא פיהקיה מלמעלה לכאן ולכאן מהכנה מכלי על ידי : שוחין . מהדדל כתופתו וכזיזו : למ"ד פלוף . ומהתלמוד יש מקר מהר זבר ונקבה מקר מהר : כי מינייהו סגי כיונקא . ליזה פלוף יש מהלך לפניה : תפיט יש לחמה . גלגל הוא סיבוב : מזמנה לו על הגשר . אלא יש ושיה נפשו : יסלקנה לצדדין . עד שיעבור נפשו : תמוכי אלא כנסר . תמוכי אלא יש יש מנפחת את הגדיש מפני המים וזה מסתכל בה :

בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה אל האדם שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא . דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד (שברא) (שבנאה) הקדוש ברוך הוא לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה רחב מלמטה וקצר מלמעלה כדי לקבל את הפירות אף אשה רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה כדי לקבל את הולד . (סנ) ויביאה אל האדם (אמר רבי ירמיה בן אלעזר) מלמד שעשה הקדוש ב"ה לאדם הראשון שושבינות מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחוור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו . למאן דאמר פרצוף הי מיניהו סגי ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דזכר סגי ברישא דתניא לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך יאפילו היא אשתו נזדמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא :

תנו

נאט האט גיבויט די זייט . וום מיינט חען גיבויט . ער פסוק ערוינט אונו אן נאט האט גיפאלכטען די האר פון חוה ויא נאל שיין אויס זעהן] אוג ער האט איר גיבראכט צוא אדם הראשון . ואהרום אין דיא שטעט וום זענען בייי דעם ים רופט מען אויף פלעכטן בויען . נאך איין אנרער זאך מיינט מען טיט דעם ואר טעט גיוועזן . רב חסדא האט גזאגט אוג אנרערע זאגן אין אבריהא האט מען דאס גיקערוינט . ער פסוק ערוינט אונו אן נאט האט גיבויט חזה אזוי ויא ען קאסטען צוייען צו זייענן אין איר תביאה אדער פירות . אזוי ויא קאסטען איז אונטען ברייט אוג הויבן שמאהל ער זאל קעגען חאלטען אין זיך ויא פירות . אוג נאל ניט אומפאלען . אזוי האט נאט גיבויט די אשה אונטען ברייט אוג הויבן שמעלער עם זאל איר זיין נרינג צו דער חאלטען דם קינד וום אין בויך . נאט האט גיבראכט חזה צו אדם . רבי יהמיה בן אלעזר זאגט . ער פסוק ערוינט אונו אן נאט האט גימאכט פר אדם הראשון אתהפה אוג אנרערע זאכען וום מען דארף צוא צתהונה פרייאך צו מאכען חתן כלה . פון דאנען האט די תורה אונו גיכרוינט ויא דיא ויעלט זאל זיך פירען אן אוג אנרויסער מענטש ואנרויסער עושר אדער אנרוסער למדן זאל זיך אוך בשעפטיגען מיט אתונה פון אקלענרין מענטשין ופון אדם אדער פון אדער . ער עושר אוג ער למדן זאלען העפטן צו דיא תתונה אוג זאלען פרייאך מאכען חתן כלה . אוג בשטיינען דיא פר דעם חתן . אוג עם זאל אים ניט שלעכט יין . דם מיינט מען ער זאל דאס ניט טאן ויייל ער טוו אוג אין הארצן פר דרייסט אים . נאר ער זאל דאס טאהן מיט אמת אוג מיט אפרייאך הארץ . פרענט די נמרא דער וום נאנט אדם הט גיהאט צוויי פרוינד . איין זייט איז ניוון אזכר אוג איין זייט איז ניוון אנקבה ויעלכע זייט איז גינאנגן פר ער . האט רב נחמן בר יצחק גזאנט איז דער זכר גינאנגן פרייער . ואהרום טיר האבן גיקערוינט אמענטש זאל ניט גיין אין ויעג אינטער אאשה . אפילו די אשה איז זיין זייב . זאל ער אויך ניט גיין אינטער איר . נאר ער זאל גיין פרייער אוג אינטער איהם זאל גיין דיא זייב . אויב עם הט ניטאקאפן אויך אבריק . אאשה איז גינאנגן פרייער . אוג ער דארף גיין אינטער איר . אוג הער אדט איז שמאהל אוים צו מיידן די אשה . זאל ער זאגען די אשה זאל שטיין בייי הער זייט בין ער ויעט ארויבער גיין . ויעט ער גיין פרייער אוג זי אינטער איהם . אויב איינער גיוט אינטער אאשה אוג זייא נייען איבער אוואסער ואם זיא דארף אויף הייבען אירע קלייד ער ויא זאלען ניט נאם ווערן . אוג ער קוקט אויף דיא אשה . האט ער ניט קיין חלק עולם הבא :

גבר כועס. מרה זורקת בו טפה ומניחתו. טחול שוחק. קורקבן טוחן. קיבה ישנה. אף ניעור. ננער הישן וישן הנעור ניסוק והולך לו. תנא אם שניהם ישנים או שניהם נעורים מיד מת:

(ב"כ) **ל תניא** רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר הטוב שופטן שנאמר (תהלים קמ) לבי חלל בקרבי. רשעים יצר הרע שופטן שנאמר (שם נו) נאם פשע לרשע בקרב לבי. ובינונים זה וזה שופטן. שנאמר (שם קמ) כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו. אמר רבה כגון אנו בינונים אמר ליה אביי לא שבק מר חיי לכל בריה. אמר רבא (רבה) ידע אינש בנפשיה אי צדיק הוא או רשע הוא אמר רבה (רבא) לא איברי עלמא אלא לצדיקים גמורים ולרשעים גמורים ואמר

ל תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען גִילֶערנְט רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי זָאגְט דִי צַדִּיקִים פִּירְט דָּער יֵצֶר טוֹב אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֵיט אִין פְּסוּק דָּוִד הַמֶּלֶךְ הַט נָזאגְט מִיין הַאֶרְץ מִיינֶע תַּאֲוֹות זֶענֶען גִישְׁטַארְבֶּן אִין מִיר: אִיהְ הָאב שׁוֹין נִיט קֵין יֵצֶר הָרָע וָוָם עֶר זָאל מִיךְ פִּירֶען צוּ עֲבֵירוֹת. נָאר דָּער יֵצֶר טוֹב פִּירְט מִיךְ. דִי רְשָׁעִים פִּירְט דָּער יֵצֶר הָרָע: אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֵיט אִין פְּסוּק דָּוִד הַמֶּלֶךְ זָאגְט אִין מַיין הַאֶרְץ וַויים אִיהְ אַז דָּער פֶּשַׁע. דָּער יֵצֶר הָרָע. רֶעט צוּם רָשָׁע אוּן זָאגְט צוּ אִיהם עֶר זָאל נִיט מוֹרָא הָאבֶּען פַּר נָאט. וְעהן מִיר דָּאךְ אַז דָּער יֵצֶר הָרָע פִּירְט דֶעם מֶענְטש בֵּיז עֶר דָּער וַויטֶערְט אִיהם פּוּן גָּאט. אוּן מִיטְעלָע מֶענְטשֶׁן וָוָם זֶענֶען נִיט רְשָׁעִים אוּן נִיט צַדִּיקִים. זֶיי פִּירֶען דֶעם יֵצֶר הָרָע מִיט דֶעם יֵצֶר טוֹב. אֲמָאהל טוּהט עֶר וִויא דָּער יֵצֶר הָרַע זָאגְט אִיהם. אוּן אֲמָאהל טוּהט עֶר וִויא דָּער יֵצֶר טוֹב זָאגְט אִיהם. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵיט אִין פְּסוּק דָּוִד הַמֶּלֶךְ זָאגְט נָאט וָועט שְׁטֵיין בֵּיי דִי רֶעכטֶע זַויט פּוּן אֲרֶעמַאן עֶר זָאל אִיהם הֶעלְפֶּן פּוּן זַיינֶע שׁוֹפְטִים. וְעהן מִיר אַז אֲפִילּוּ שׁוֹפְטִים וָוָם הַט גָּזאגְט מִיטְעלָע מֶענְטשֶׁן. צְווַיי פִּירֶערָם דָּער יֵצֶר הָרָע אוּן דָּער יֵצֶר טוֹב. רַבָּה הַט גָּזאגְט מִיר זָענֶען מִיטְעלָע מֶענְטשֶׁן. הָאט אַבַּיֵי גָּזאגְט צוּ רַבָּה. דָּער רַבִּי הַט דָּאךְ נִיט גִילַאוּט לֶעבֶּן צוּ קֵין מֶענְטשֶׁן. אוֹיךְ דָּער רַבִּי הַיְיסְט אֲמִיטְעלָע מֶענְטש זָענֶען דָּאךְ אֲפִילּוּ רְשָׁעִים. רַבָּא הַט גָּזאגְט אֲמִיטְעלָע מֶענְטש קֶען וִוייטֶען בֵּיז זִיךְ וָוָם עֶר אִיז אַצַדִּיק אָדֶער אַרָשָׁע. אוֹיךְ דָּער יֵצֶר הָרָע אִיז אִין אַז עֶר אַצַדִּיק. גַייט אַרַיין אִין בֵּית הַמִּדְרָש לֶערנֶען אוּן דָּער יֵצֶר הָרָע גַייט אַוועק פּוּן אִיהם. אִין עֶר אַצַדִּיק. אוּן אוֹיךְ דָּער יֵצֶר הָרָע גַייט נִיט אַוועק פּוּן אִיהם בִּיז עֶר טוּהט דִי עֲבֵירָה אִין עֶר אַרָשָׁע.

פתחא אחרינא אבל איכא פתחא אחרינא לא . ולא אמרן אלא דלא רכיב אחמרא ולא דארי טונא ורלא מנח תפילין אבל איכא חד מהני לא :

כט אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב על שני מפתחי הלב שנא כר (קהלת ט) **זביבי מות** יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר דומה לחטה שנא' (בראשית ד) לפתח חטאת רובץ. תנו רבנן שני כליות יש בו באדם יועצות אחת לטוב ואחת לרעה ומסתברא דטובה מימין ורעה משמאל שנאמר (קהלת י) לב חכם ליימינו ולב כסיל לשמאלו . ת"ר לב מבין כליות יועצות קנה מוציא קול ושט מכנים כל מיני מאכל (שם ט"ג) ריאה שואבת כל מיני משקין לשון מהדהד פה נומר .

נבר

נָאר דִי וָם ער גייט פֿר בַּיי איר . אוג ער גייט ניט אַריין אין שׂוהל . זעהט אויס ווִיא ער איז מְבַזֶּה דָם דַאוונען . אָבּער אַז אין דִיא שׂוהל איז דָא נָאךְ אַמַּיר . אִז ניט אָכּזר צו גיין אינְמֶער דִי שׂוהל פַֿר בַּיי דִי טִיר . וָוארום מֶען וועט נָאכּגעהן ער וועט אַריין גיין אין שׂוהל דורךְ דִי אַנדערע טִיר . אוג עס איז ניט מֶער גִזָאגט גיוָוארין אַז מֶען טָאר ניט גיין אינְמֶער אַשׂוהל וָען מֶען דַאוונְט אין איר פַֿר בַּיי דִי טִיר אויב עס איז נָאר דָא איין טִיר : נָאר אַז ער רַיידט ניט אויף אַזַייזיך . ער גייט מִיט דִי פִּיס . אוג ער טְרָאגְט ניט קַיין מַשָּׂא . אוג ער טְרָאגְט ניט תְּפִילִין אויף דִי הַאנְט אוג אויף דעם קָאפּ . אָבּער אַז עס איז דָא אַיינע פון דִי וַאכְּען . ער טְרָאגְט תְּפִילִין . אָדער אַמַּשָּׂא . אָדער ער רַיידט אויף אִיבּהָמָה . אִז ניט אָכּזר צו גיין פַֿר בַּיי דִי טִיר פון שׂוהל . וָוארום אַלע זָעהן אַז ער קֶען ניט אַריין גיין אין שׂוהל . וואו וועט ער לָאזן דִי בְּהֵמָה אָדער דִיא מַשָּׂא . אוג אַז ער גייט מִיט תְּפִילִין זָעהט מֶען דָאךְ אַז ער אִז ניט טָבַּזֶה

דָם דַאוונען

כט אָמַר . רַב חָם גִזָאגְט דָער יֵצֶר הָרָע אִז גלייךְ צו אַפְּרִיג אוג ער זיצט אויף בֵּייְדֶע עֶפֶענונג פון הָאַרְץ . פון דִי לינקע זַייט אוג פון דִי רֶעכְטָע זַייט . אַזוי וִוי עס שְׂמֵייט אין פִּכּוּךְ גִיפֵֿיינְדְעט פְֿלֶיגֶען פַֿר שְׂטִינְקען אוג בְּלָעזֶען אויף דִי בְּעְסְטֶע אייך . אַזוי הֵער יֵצֶר הָרָע וָען ער אִז וִוי אַפְּלִיג מַאכְט ער קָאלְיֶיע דָעם עֶסְטֶן מֶענְטש . אוג שְׂמוּאֵל זָאגְט דָער יֵצֶר הָרָע אִז גְלַייךְ צו אַוויין אַזוי וִוי עס שְׂמֵייט אין פִּכּוּךְ בַּיי דִיא טִיר וִוי דָער מֶענְטש גַייט אַרוים פון זַיין מוּשְׂעָרְם לַייב) לינְט דָער יֵצֶר הָרָע יָאס ער אִז גְרוים נָאר וִוי אַוויין . וּשְׂמוּאֵל טַייטשְׂט דָעם וָוארט חַטָּאת גְלַייךְ וִוִיא עס וָואלְט גישְׂטַאנען חַטָּה . אַוויין . דִי רַבָּנָן הָאבּען גִילֶערְנְט צְוויי נִירָען זָענען דָא אין אַמֶענְטְשְׂן וָום זַיי גִיבּען אִיהם אֵיצָה אִיך ניט אִיהם אֵיצָה צוא נוּטָען . אוג אַיינְס ניט אִיהם אֵיצָה צום שְׂלֶעכְטִין . אוג מֶען פַֿר שְׂטַייט אַז דִי גוּטָע עֵיצָה קוּמְט בַּייא דֶעם מֶענְטש פון דִיא רֶעכְטָע זַייט אוג דִיא שְׂלֶעכְטָע עֵיצָה קוּמְט בַּיי דֶעם מֶענְטש פון דִי לינְקע זַייט . אַזוי וִוִיא עס שְׂטַייט אין פָּסוּק דִי הָאָרְץ פון חָכָם אִז אין דִי רֶעכְטָע זַייט אוג דִי הָאָרְץ פון נָאר אִז אין דִי לינְקע זַייט . דִי רַבָּנָן הָאבּען גִילֶערְנְט דִי הָאָרְץ פַֿר שְׂטַייט אוג דִי נִירָען גִיבּען אֵיצָה דִי הָאָרְץ וום זִיא זָאל טָאהן . אוג דִי הָאָרְץ פַֿר שְׂטַייט אויב זִי זָאל אַזוי טָאהן וִוי דִי נִירָען גִיבּען אִיר אֵיצָה . אָדער נִיין . פון דִי רֶעך וָאם אין הָאלְדְן גִייט אַרוים דָער קוֹל . דָער וֵשׁ וִדִי אַנדערְע רֶעך וָם אין הָאלְדְן בְּרַיינְגְט אַרַיין אין בּוּךְ אַלע עֶסִינְוָארְג . דִי לוּנְג צֹהט אַרַיין אין זִיךְ אַקע מַשְׂקֶה וָם אין בּוּךְ . דָער צוּנג זָאל שְׂנַיידְט דָם עֶסִן אין מוּיל . אוג דִיא מוּיל פִּירְט אַרָאף דָם עֶסִן אין בּוּךְ דורךְ דעם

ליבשה ונדור אני ואתם כדרך שדרו אבותי ואבותיכם. אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות אי אתה אלא טפש ומה בבקום חיותנו אנו מתיראים במקום מיתתנו לא כל שכן ואף אנו כך בזמן שאנו עוסקים בתורה דכתיב בה (דברים ל) כי היא חייך ואורך ימיך אנו מתיראים כשאנו פוסקים מדברי תורה שאכ"ו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים והפכו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו אמר לו מי הביאך כאן אמר לו אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לי שנתפסתי על דברים בטלים. אמרו כשהוציאו לרבי עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל והיה מתכוון לקבל עליו עול מלכות שמים באהבה. א"ל תלמידיו רבינו עד כאן. אמר להם כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה בכל נפשך ואפילו הוא נוטל את נפשך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע שיצתה נשמתך באחד אמרו מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע זו תורה וזו שכרה. אמרו (תהלים י) ממתים ידך ה' ממתים

מקבל עליו עול מלכות שמים. קורא ק"ש: ר"ע. כלומר עדיין לא מחה מניח כיתכך: ממתים ידך ס'. מוסף השוכקים כמוכח מימין יהך עכ"ו

פּוּן צָלָע חַיּוֹת דוּ בִּיסְט נִיט אַהֲבָּה נָאר אַנַאר. אוֹיךְ מִיר הָאבֶּען מִדָּא צוּ זַיין אִין וּאסָעֶר וָם דָאדְט אִיז דֶער אָרְט פּוּן אוּנְזֶער עֶבּוּדָּה. אוֹיךְ דָער טְרִינְקְעָנְעש וָם דָאדְט שְׁטַארְבֶּען מִיר דַארְפֶּען מִיךְ דָאךְ גֶעוִיס מוֹדָא הָאבֶּען צוּ זַיין. וָאנְט רַבִּי עֲקִיבָא מִיר וֶועֶנְען אוֹיךְ אַזוֹי וֶוען מִיר לֶערְנֶען תּוֹרָה וָם שְׁטַייט זִי אִיז זַיין לֶעבֶּן אוּן זִי דָער לַיינְגֶערְט בַּיי טָעג פּוּן דֶעסטוֹוֶעגֶן הָאבֶּען מִיר מוֹדָא. אַז מִיר וֶועֶלֶן אוֹיךְ הֶערֶן צוּ לֶערְנֶען אִיז גֶעוִיס אַז מֶען דַארְף מוֹדָא הָאבֶּן. וָאנְט דִי גְמָרָא עֶס אִיז וַיינִיג טָעג אוֹיךְ נִיט אַוֶועק גִיאַנְגֶען וָנָא־ בַּאדְרַז בִּיז מֶען הָט גִיתַאפְּט רַבִּי עֲקִיבָא אוּן מֶען הָט אִיהם גִיזֶעצְט אִין תְּפִיסָה אוּן הָט גִיתַאפְּט פְּפוּס בֶּן יְהוּדָה אוּן מֶען הָט אִיהם אוֹיךְ גִיזֶעצְט אִין תְּפִיסָה נֶעבֶּן רַבִּי עֲקִיבָא. הָט רַבִּי עֲקִיבָא נָאנְט צוּ פְּפוּס וֶועֶר הָט דִיךְ אַהֲער גִיבְּרַאכְט הָט פְּפוּס נָאנְט צוּ רַבִּי עֲקִיבָא וּואוֹהל צוּ דִיר רַבִּי עֲקִיבָא דוּ בִיסְט גִיתַאפְּט גִיוָאדְרִין וַוייל דוּ הָאסְט נִיטְ גֶעזָרוּנְט וַוִיי צוּ מִיר אִיךְ בִּין גִיתַאפְּט גִיוָאדְרִין אוֹיךְ לַיידִינְג דַייד וָם אִיךְ הָאבּ נִיטְ גֶעזֶעט. מֶען הָט גָאנְט וֶועֶן מֶען הָט נֶעפִּירְט רַבִּי עֲקִיבָא צוּם הַרֶגֶן אִיהם. אִז גִיוָוֶען דִי צַייט פּוּן קְרִיאַת שְׁמַע לַיינְען. אוּן מֶען הָאט אִיהם גֶערִיכְּט זַיין לַייבּ מִיט אַיזֶערְנֶע קַאמֶען. אוּן רַבִּי עֲקִיבָא הָט גִיטְרַאכְט אוּן הָט גִינוּמֶען אוֹיךְ זִיךְ דִי סְגוּלָה פּוּן נָאט הָט אוֹיךְ אִיהם גוֹזֵר גִיוֶוען מִיט לִיבשַׁאפְט. הָאבֶּען דִי תַּלְמִידִים גָאנְט צוּ רַבִּי עֲקִיבָא רַבִּי בִּיז אַזֶעלְכֶע יְסוּרִים וָאנְט דוּא גִיט אַוֶועק דַיין לִיבשַׁאפְט צוּ נָאט. הָאט רַבִּי עֲקִיבָא צוּ זַיי גָאנְט אַלֶע כַּיינֶע טָעג וָאם אִיךְ הָאבּ גִיקֶעבְּט אַז אִיךְ פְּלֶעג קוּמֶען צוּ דֶעם פָּסוּק בְּכָל נַפְשְׁךָ דוּ וָאלְסְט לִיבּ הָאבֶּען נָאט מִיט דַיין נְשָׁמָה. דָם מֵיינְט מֶען אֲפִילוּ מֶען וויל צוּ נֶעמֶען בַּיי דִיר דַיין נְשָׁמָה. וָאלְסְטוּ דַיין נְשָׁמָה אַוֶועק גֶעבֶּן פַּר דִי לִיבשַׁאפְט פּוּן גָאט הָאבּ אִיךְ צַער גִיהַאבּ. אִיךְ הָאבּ גָאנְט וֶועֶן וָועט קוּמֶען דֶער פְּסוּק צוּ מִיר אִיךְ וָאל אִיהם כְּקַיֵּם זַיין. וֶועֶן וֶועֶר אִיךְ קֶעכֶּן וַויזֶען פַּר נָאט אַז אִיךְ הָאבּ אִיהם אַזוֹי לִיבּ. אַז אִיךְ גִיבּ אוֹיךְ אַוֶועק מַיין נְשָׁמָה פַּר דַיין לִיבשַׁאפְט. אוּן אִיצְט אַז דֶער פְּסוּק אִיז נִיקוּמֶען צוּ מִיר וָאל אִיךְ אִיהם נִיט כְּקַיֵּם זַיין. הָט רַבִּי עֲקִיבָא לַאנְג גִיצוֹיגֶען דֶעם וָואךְ אֶתָד. וָאנְט הָט גִיטְרַאכְט אִין דִי אֵיינְצִינְקֵייט פּוּן נָאנְט בִּיז זַיין נְשָׁמָה אִיז אַרוֹיס גִיאַנְגֶען פּוּן אִיהם מִיט דֶעם וָואךְ אֶתָד. וְטַרַאכְטְעְנְדִיג אִין דִי אֵיינְצִינְקֵייט פּוּן נָאנְט. אִיז אַרוֹיס גִיאַנְגֶען אַקוֹל פּוּן הִימֶעל אוּן הָט גָאנְט וּואוֹהל צוּ דִיר רַבִּי עֲקִיבָא וָום זַיין נְשָׁמָה אִיז אַרוֹיס גִיאַנְגֶען מִיט דֶעם וָואךְ אֶתָד. הָאבֶּען דִי כַּלָאכִים גָאנְט פַּר נָאט. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דָם אִיז דִי תּוֹרָה וָם רַבִּי עֲקִיבָא הָאט גֶעֶרְוִוגְט. אוּן דָם אִיז אִיר שְׂכַר. זַיי הָאבֶּען גָאנְט עֶר הָט בַּדַארְפְט זַיין פּוּן דֶער וָואס שְׁאַרְבֶּען פּוּן דֶער וָועלְט. נִיט עֶר נָאנְט פּוּן דַיין הָאנְט. נָאט אוֹיי וַוי אַנֶע טָעג הָאבּ אִיךְ מִיר הָאבֶּען מִדָּא צוּ זַיין אִין וּאסָעֶר וָם

ואמר רבא לא נברא העולם אלא כשביל אחאב בן עמרי ורבי חנינא בן דוסא לאחאב העולם הזה ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא :

ואהבת את ה' אלהיך ונו' :

גמוריס . כעוכ"ג כתין לכס מגק נעוס"ז כנון רבי מגמע בן דוסס שדי לו בקב הכוכין מעכב שכס לעכב שכס :

לכך יתמר בכל מאדך . מן כתביב עליך : ופיס

לא תניא רבי אליעזר הגדול אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך לומר לך אם יש לך אדם שנופו חביב עליו ממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך (רבי עקיבא אומר בכל נפשך אפילו הוא נוטל נפשך תנו רבנן) מעשה שגזרה מלכות גזירה על ישראל שכא יעסקו בתורה מה עשה רבי עקיבא הלך והקהיל קהלות ברבים וישב ודרש ומצאו פפוס בן יהודה אכר ליה אי אתה מתיירא מפני אוסה זו אכר ליה אתה פפוס שאומרים עליך חכם אתה אי אתה אלא טפש . אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה כהלך על שפת הנהר ראה דגים שהיו רצים לכאן ולכאן אכר להם מפני מה אתם רצים אכרו לו מפני הרשתות והמכמורות הבאות עלינו אכר להם רצונכם שתעלו ליבשה

רָבָא הָט נָזאגט דִי וועלְט אִיז נִיט מֶער בַּשׁאפֶען נִיוואָרין נָאר פַֿר אֶמֶתָה צַדִּיקִים אוּן פַֿאר אֶמֶתָה רְשָׁעִים . עוֹלָם הַבָּא אִיז פַֿר אֶמֶתָה צַדִּיקִים . אוּן עוֹלָם הַזֶּה אִיז פַֿר אֶמֶתָה רְשָׁעִים . נָאךְ הָט רָבָא נָזאגט דִיא וועלְט אִיז נִיט מֶער בַּשׁאפֶען נִיוואָרין נָאר פַֿר אַחְאָב בֶּן עָמְרִי אוּן פַֿאר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא . פַֿר אַחְאָב אִיז בַּשׁאפֶען נִיוואָרין דִי וועלְט . פַֿר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא אִיז בַּשׁאפֶען נִיוואָרין יֶענֶע וועלְט :

לא וְאָהַבְתָּ . דִּי וואָלְסְט לִיב הָאבֶּען נָאט סִיט דַיין גַאנְצֶע נְשָׁמָה . אוּן סִיט דַיין גַאנְצֶע נְשָׁמָה . אוּן סִיט דַיין גַאנְצֶע עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק דִּי וואָלְסְט לִיב הָאבֶּען נָאט סִיט דַיין גַאנְצֶע נְשָׁמָה . צוּ וואָס שְׁטַיִיט סִיט דַיין גַאנְצֶען פַֿר מֶענְטשׁ . אוּן אוֹיב עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק דוּא וואָלְסְט לִיב הָאבֶּען נָאט סִיט דַיין גַאנְצֶען פַֿר מֶענְטשׁ סִיט דַיין גַאנְצֶע נְשָׁמָה . עֶנְטפֶּערְט דִי גְמָרָא צוּ וואָנֶען דִיר אוֹיב עָם אִיז דָא אֶמְעֶנְטשׁ וָוָס זַיין לֶעבֶּן אִיז בַּיי אִיהֶם טַיִיעֶרֶער וִוי זַיין נֶעלְט . דְּרֵיבְּעֶר שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק דִּי וואָלְסְט לִיב הָאבֶּען נָאט סִיט דַיין גַאנְצֶען לֶעבֶּן . אוּן אוֹיב עָם אִיז דָא אֶמְעֶנְטשׁ וָוָס זַיין נֶעלְט אִיז בַּיי אִיהֶם טַיִיעֶרֶער וִוי זַיין לֶעבֶּן דְּרֵיבְּעֶר שְׁטַיִיט וָוָס זַיין נָאט סִיט דַיין גַאנְצֶען פַֿר מֶענְטשׁ . רַבִּי עֲקִיבָא זָאגט סִיט דַיין גַאנְצֶען לֶעבֶּן אוֹיב דוּא וועלְט נִיט לַיְיקְענֶען אִין נָאט . וָאלְסְטוּ דַיין לֶעבֶּן צוּוועק לֶעבֶּן אוּן וָאלְסְט נִיט לַיְיקְענֶען אִין נָאט . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען נִיטְערוּפְט עָם הָט גִיטְרַאפֶען אֲמֶקֶה הָט נוּר נִיוֶוען אוֹיף יְהוּדָה וַיְיא וָאלְט נִיט לְעֶרְנֶען תּוֹרָה וָוָס הָט רַבִּי עֲקִיבָא גִיטָאהן עֶר אִיז בֵּיגאנְגֶען אוּן הָט צוּ וַאמֶען גִינוּמֶען פִּיל מְעֶנְטשֶׁען אוֹיף אַיין אַרְט אוּן אִיז נִיוועסֶען אוּן הָאט נִילְעֶרוּפְט סִיט זַיי תּוֹרָה . הָט פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה נִיזָאגְט רַבִּי עֲקִיבָא אוּן עֶר הָט נָזאגט צוּא אִיהֶם דִּי וָאלְסְט נִיט סוֹרָא פַֿר דִי אוּמָה וָוָס וַיְיא הָאבֶּען נוּר נִיוֶוען מֶען וָאל נִיט לֶעְרֶנֶען תּוֹרָה . הָט רַבִּי עֲקִיבָא זָאגט צוּ פַּפּוּס דִּי בִּיסְט דָּער פַּפּוּס וָוָס מֶען זָאגט אוֹיף דִיר דִּי בִּיסְט אַתְּכֶם דוּא בִּיסְט נִיט אַתְּכֶם נָאר אַנַאר . אִיךְ וועל דִיר זָאגֶן אִמְשָׁל צוּ דֶּער זַאךְ צוּ וָוָס אִיז דִי זַאךְ גְּלַיְיךְ אַפּוּקִם אִיז גִינַאנְגֶען בַּיי דֶּעם בְּרֶעג מַיִיךְ הָט עֶר נִיזְעהן פִּיש לוֹיפֶען אִין מַיִיךְ אוּן צוּרִיק . הָט דֶּער פּוּקִם נָזאגט צוּ דִי פִּיש פַֿר וָוָס לוֹיפְט אִיךְ . הָאבֶּען דִיא פִּיש נָזאגט צוּם פּוּקִם מִיר אַנְטְלוֹיפֶען פַֿר דִי נֶעצֶען וָוָס מֶען פַֿר שְׁפֵּייט אוֹיף אוּנְז צוּ פַֿאנְגֶען אוּנְז . הָאט דֶּער פּוּקִם נָזאגט צוּ דִי פִּיש אוֹיב אִיר וִוילְט נַיִיט אַרַיִיף אוֹיף דִי טְרִיקֶענֶעשׁ וֶועלֶען מִיר וואוֹהנֶען אִיךְ אוּן אִיר אַזוֹי וִוי מִיינֶע עֶלְטֶערֶען סִיט אַיינֶעֶר עֶלְטֶערֶען הָאבֶּען גְּיוואוֹהנְט אוֹיף דִי טְרִיקֶענֶעשׁ . הָאבֶּען דִי פִּיש נָזאגט צוּם פּוּקִם דוּ בִּיסְט דָּם דֶּער וָוָס מֶען זָאגט אוֹיף דִיר דוּא בִּיסְט דֶּער קְלוּגְסְטֶער

לד אמר רבי תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקים ויש אומרים אף מן החלומותין מיושבין עליו ההוא בית הכסא דהוה בטבריא כי הוו עיילי בי תרי אפילו ביממא הוו מיתזקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מיתזקי אמרו להו רבנן לא מיסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירנא קבלה דבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסודי שתיקותא ומבעי רחמי אבוי מרביא ליה אימיה אימרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גדיא שעיר בשעיר מיחלף רבא מקמיה דהוה רישא מקרקשא ליה

בת רב חסדא אמנוזא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנתא ליה ידא ארישיה:

לה ההוא כספרנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורהותיו הוה אמר ליה רב נחמן את עיילת בדדיה לבית הכסא וירעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע

לד אָמַר. רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חִנִילַאי זָאגְט דָּער וָאס זִיצְט בְּעהַאכְטָען אוּנ שְׁמִיר אִין בֵּית הַכִּסֵּא וָוערְט עָר נִיט־עִסְטָעט פּוּן דְּרֵיי זַאכֶן. פּוּן שְׁרַאנְגָעז. אוּנ פּוּן נֵיזִיקְן. אוּנ פּוּן שֵׁדִים. אוּנ אַנְדֶערע זַאגְן זַיינֶע חֲלוֹמוֹת זֶענֶען רוּהִיג. דִי שֵׁדִים דָּער שְׁרֶעקְט אִיהם נִיט מִיט שְׁרֶעקְטָע חֲלוֹמוֹת. אִין דִי שְׁטָאט טְבֶרְיָא אִיז גִּיוֶוען אַבַּיִת הַכִּסֵּא אַז צְוֵויי מֶענְטְשֶׁן פְּלֶעגְן אַרַיין גֵּיין צוּ זַאמֶען אִין דִי בֵּית הַכִּסֵּא אֶפִּילוּ בֵּיי טָאג. פְּלֶעגְן דִי שֵׁדִים זַיי שָׁאדְן טָאהן. רַבִּי אַמִּי אוּנ רַבִּי אַסִּי פְּלֶעגְן אַרַיין גֵּיין אִין דִי בֵּית הַכִּסֵּא יָעדֶער בַּזוּנדֶער. אוּנ מֶען הָט זַיי נִיט גֵּיטָאהן קֵיין שָׁאדְן. הָאבֶּען דִי רַבָּנָן גֶּזָאגְט צוּ רַבִּי אַמִּי אוּנ צוּ רַבִּי אַסִּי אִיר הָט נִיט מוֹרָא אַרַיין צוּ גֵיין אִין דִי בֵּית הַכִּסֵּא. הָאבֶּען רַבִּי אַמִּי אוּנ רַבִּי אַסִּי גֶּזָאגְט צוּ דִי רַבָּנָן מִיר הָאבֶּען גִּילֶערְנְט אוּנ מִיר הָאבֶּען גֵּיהֶערְט פּוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן אַז מֶען אִיז אִין אַבַּיִת הַכִּסֵּא בְּעהַאכְטָען אוּנ שְׁמִיר. קוּמֶען נִיט דִי שֵׁדִים שָׁארְן צוּא טָאהן דֶעם מֶענְטְשֶׁן. אַזוֹי זַייֶנֶען מִיר פּוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן. אַז נָאט שִׁיקְט יְסוּרִים אוֹיף אֶמֶעְטְשֶׁן זָאל עֶר שְׁוַויֶיגֶען אוּנ זָאל נָאר נִיט רֵייזֶען גֶּעגֶען נָאט. נָאר עֶר זָאל בְּעטֶען בֵּיי נָאט עֶר זָאל אֶפּ טָאהן פּוּן אִיהם דִי יְסוּרִים. וַויֶיסֶען מִיר פּוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן אַז נָאט וִוערְט אִיהם הֶעלְפֶען. דִי מוּטֶער פּוּן אַבַּיי הָט אוֹיף גֵּיאֲהֶערְט אִשְׁפּאס אוּנ הָאט אִיהם אוֹיס גִּילֶערְנְט עֶר זָאל אַרַיין גֵּיין נִיט אַבַּיי אִין בֵּית הַכִּסֵּא. פְּלֶעגְט דִי גְּמָרָא זָאל זַיא אִיהם אוֹיף אַדֶּעוְוען אַזוֹי. פַּר וָום נָאר אַשֶּׁעפְּט. עֶנְטְפֶּערְט דִיא נְמָרָא אַזוֹי אוֹיף אַזוֹי קֵען אַ מֶאהְשְׁט וָוערְן. וַויל עֶר שַׁד פּוּן בֵּית הַכִּסֵּא וָועהט אוֹיף אוֹיס וִויא אַזוֹי. קֵען אַבַּיי אַמָּאהל מֵיינֶען אוֹיף זַיין זִיג דָּם אִיז עֶר שַׁד וָועט עֶר עֶר שְׁרֶאקְן וָוערְן. רָבָא אִיז עֶר אִיז גִּיוָואכְערְן אַראֹשׁ יְשִׁיבָה וָוען עֶר פְּלֶעגְט אַרַיין גֵּיין אִין בֵּית הַכִּסֵּא אִיז זַיין וַויב דִי מַאכְטִיגֶער פּוּן רַב חִסְדָּא גִּישְׁטַארְבְּן נָעבֶּן דִי בֵּית הַכִּסֵּא אוּנ הָט זִי נִיקְלַאפְּט מִיט נִיס אִין אַקוּפֶּערְנָג בֶּגֶי עֶר זָאל וָוערְן אַז זִיא שְׁטֶייט אוּנ הִיט אִיהם. דֶער נָאז וִויא עֶר אִיז גִּיוָואכְערְן אַראֹשׁ יְשִׁיבָה. הָט זִיא אִיהם מֵעהר נָעהִיט הָאט זִיא גִּיסַאכְט אֲפֶּענְטְשֶׁטֶער אִין דֶּיא מִיר פּוּן בֵּית הַכִּסֵּא. אוּנ הָאט אַרוֹיף גִּיבֶּיטֶן דִּיא הָאנְט אוֹיף דִּיא זַיין קָאפּ:

לה הַהוּא. אַיינֶער הָט מְסַפֵּיד גִּיוֶוען אַמֵּת. אוּנ רב נַחְמָן אִיז גִּיוֶוען בֵּיי דֶעם הֶסְפֵּד. הָט דֶער סַפְּרָן גִּילוֹיבְט דֶעם מֶאן אוּנ הָט גֶּזָאגְט אוֹיף אִיהם דֶער מֶענְטְשׁ וָועט עֶר הָט גִּיעֶלְעבְט אִיז עֶר גִּיוֶוען אַבַּעהַאלְטֶענֶער מֶענְטְשׁ מִיט זַיינֶע פְּרוּמְקֵיט. הָט רַב נַחְמָן גֶּזָאגְט צוּם סַפְּרָן בֵּיסְטוּ דָּעָן אַרַיין גִּיגַאנְגֶען מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ זָאמֶען אִין אַיין בֵּית הַכִּסֵּא אוּנ דוּ זַייסְט צוּ

מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקים. דתניא ר' תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקים [ואף המזיקין מסיח עליו מלמותיו]. מיושבין עליו ואינו מקבלן מבפנים: קבלה. מסורת ואינו מקבלה מאחרים: דיסודי שתיקותא. שעיקר יסוד שתיקה היא: מבלבל לו. שמבלבל את דעתו: (שניר). שר של בית הכסא דומה לבעיר ועליכם נאמר ושמיתם יקרבו אם): אמנוזא בלקנא. מתנה יקרה נמצאת בלקנא: בתר דמלך. אחר שמת: כוותא. כמותו: ומנתא ליה ידא ארישיה. שמנחמים אותו כמנהג: ההוא כספרנא. כותב ספרים: דנחית קמיה. שבא לנחמו: באורהותיו. בדרכיו: אי צנוע. אם מהוגי הכיסא:

ממתים מהלך. אמר להם הלקם בחיים. יצתה בה קול ואמרה לו אשריך רבי עקיבא שיצתה נשמתך באהר ואתה מזומן לחיי העוה"ב:

(דף סב) **רב תניא** אמר רבי עקיבא פעם אחת נכנסתי אחר רבי יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו בן עזאי כל כך העזת פניך ברבך אל תורה היא וללמוד אני צריך:

לג מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה נתנה בימי שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרונה לפה ורשב"ל אמר מפני שקושר בה תפילין ר"נ בר יצחק אמר מפני שמראה בה מעמי תורה כתנאי ר"א אומר מפני שאוכל בה רבי יהושע אומר מפני שכותב בה (ר"ע אומר מפני שמראה בה מעמי תורה):

פירוש

כם נומחים כמ אומתין: למר לפם. הקנ"פ הלקם כמיים): צמין למר. ממתים יהך ס'. מיהך כיה למיי למות ונה מיד כבר ודם: למר רבי יהושע. ויכיהודם הוה: כל כך. כלו' כל זה העזת פניך כפני רבך בשפשלנת נכל תלו:

שקובר כם הפילין. נזכרוש שמעלו: מעמי תורה. נגימות מעמי מקרא כל הומה נמיתם וכתובים בין בניקוד כל כפר בין בהגבהת קול זה בלעלו נעימות הנגינה על פסטא ודרגא ושפיר מכאך מוכך יהו נפי טעם הנגינה למיתי בקולמים הכתוב מפ"י:

גיהנם ועזרין דוקא מענטשין. האט נאט גנאבט צו די מלאכים. רבי עקיבא ווען נעמען אויף עולם הבא זייער חלק אויף. דעם חסיד עולם הבא ום האבען גיהאט דיא מענטשין ום האבען גיהנם רבי עקיבא. ווען רבי עקיבא דם צו נעמען (מתי"א). איז ארוים גיגאנגן אקול פון היסל אוג האט גנאבט צוא רבי עקיבא וואהל צוא דיר רבי עקיבא וואס דיין נשמה איז ארוים גיגאנגן מיט עם ווארט אחד אוג רוא בימט אן גיבריים צו לעבין אויף עולם הבא:

לב תניא. כיר האבען גיקערוגט רבי עקיבא הט נאנט אמאהל בין איך ארויין גיגאנגן באך רבי יהושע אין בית הכסא. אוג איך האב אף גיקערוגט פון איהם דריי ואכן. איך האב אף גיקערוגט מען זאל זיך גיט ועצין ארוים צו גיין צווישען מורח אוג מערב. דעם פנים צו מערב אוג דעם אינטצען צו מורח. אדער אחר קערט דעם פנים צו מורח אוג דעם אינטצען צוא מערב. נאר ער זאל זיך ועצין צווישען צפון אוג דרום. דעם פנים צו דרום אוג דעם אינטצען צוא צפון. אדער אר קערט דעם פנים צו צפון אוג דעם אינטצען צו דרום ועיין ש"ע או"ח סי' ג' בבל המפרשים). אוג איך האב אף גיקערוגט מען זאל גיט איוף דעקיער די קלייער שטיינדיג. נאר זיצענדיג. אוג איך האב אף גיקערוגט מען זאל גיט אף ווישען מיט די רעכטע האנט נאר מיט די לינקע האנט. הט בן עזאי גנאנט צו רבי עקיבא אויף די אלע זאכען האסט גיהאט העזה צו זיהן בייי בין רבי. הט רבי עקיבא גנאנט צו בן עזאי דם איז אויך תורה אוג דם האב איך אויך גיהארפט לערנען:

לג מפני. פר ום טאר מען גיט אף ווישען מיט די רעכטע האנט נאר מיט די לינקע האנט. הט רבא גנאנט וויייל די תורה איז גיגעבען גיוואלדן מיט די רעכטע האנט. אזוי ווייא עם שטייט אין פסוק גאט הם גיגעבען מיט יין רעכטע האנט אתורה פון פ"א צו ריא יהדען. רבה בר בר חנה גנאנט וויייל די רעכטע האנט איז גאנט צום מויל. אוג רבי שמעון בן לקיש גנאנט וויייל מיט די רעכטע האנט בינט מען צו די תפילין. רב נחמן בר יצחק גנאנט וויייל מיט ריא רעכטע האנט וויויוט מען די נגינות אוג די נקודות פון די תורה. אזוי ווייא די תנאים קרינען. רבי אליעזר גנאנט וויייל מען עסט מיט די רעכטע האנט. רבי יהושע גנאנט וויייל מען שרייבט מיט די רעכטע האנט. רבי עקיבא גנאנט וויייל מיט די רעכטע האנט וויויוט מען די נגינות אוג די נקודות פון די תורה:

חכה עליך ומאי צניעותא היתה בו בשאול דכתיב (שם) ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא נהד לפנים מנהד ומערה לפנים ממערה. להסך א"ר אלעזר מלמד שסיכך עצמו בסוכה.

(שם) ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשאול בלט א"ר יוסי בר חנינא כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה מהם שנאמר (מ"ב ו) והמלך דוד זקן ונו' ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו:

(מ"ב כו) **לח אם** ה' המיתך בי א"ר אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי חייך שאני מכשילך בדבר שאפילו הינוקות של בית רבן מבירין בו שנאמר (שמות ל) כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו מיר (דה"ב כא) ויעמוד שטן על ישראל וכתיב (ש"ב כד) ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל וביון דמנינהו לא שקל מיניהו כופר וכתיב (שם) ויתן ה' דבר בישראל מהבקר עד עת מועד. מאי עד עת מועד א"ר. שמואל סבא תהניה דרבי חנינא (משטיה דרבי חנינא) משעת שחיטת התמיד ועד זריקתו ורבי יוחנן אמר עד חצות ממש (שם) ויאמר למלאך המשחית בעם רב מאי רב (אמר רבי אלעזר) א"ל הקב"ה למלאך טול הרב שבהן שיש לי ליפרע כהן כמה

גוּאָט אִין דִיא הוֹרָה זָהֲרְנְךָ אַז אִיךְ מֵעג דִיךְ הַרְגֶּנֶן. נָאר דִי פְּרוּמְקִיט וּנְאם אִין דִיר הָאט רַחֲמָנוּת גִיהַאט זוּוִיךְ דִיר. וָועלְכָע פְּרוּמְקִיט הָאט דָוִד נִיזָּהן בַּיי שָׁאוּל, וָוארום עם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק שָׁאוּל אִיז נִיקוּמָען צוּ דִי שְׁטאָלְן מִיט שֶׁעפְּסִין אוּיף דָעם וָועג אוּן דָאְרְט אִיז נִיוָוען אַקְעָלֶר. אִיז שָׁאוּל נִיקוּמָען צוּ בַּהֲעקִין דִי פִּיס זַיינֶע אַרוּיס צוּ גֶיין. מִיר הָאבֶּן נִיקְלֶערְוִט עם אִיז נִיוָוען אֵיין וּנְאט נָאךְ דִי מַבְּדִיל אוּן אֵיין קֶעלֶער אִין דָעם אַנְדֶערִין קֶעלֶער. וִוי אִיז דֶער טַייטְש לְהַסִּךְ הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גִזאגט דֶער פְּסוּק לֶע־וּגט אוּנְז אוֹ שָׁאוּל הָאט זִיךְ בַּדֶעקְט אַרוּם דָעם נַאטֶּנֶן גוּף אַזוֹי וִוי אסוּכה. דָם אִיז דִי פְּרוּמְקִיט פּוּן שָׁאוּל. דָוִד אִין אוֹיף גִישְׁטַאנֶּגן אוּן הָט אָפּ גֶעשְׁנִיטֶן אִין דֶער שְׁטִיל אַשְׁטִיקוֹל קְלֵייד פּוּן שָׁאוּל הָט רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא גְזָאגְט דֶער וָואס שְׁעמְט קְלֵייְדֶער וִועט עֶר דֶער נָאךְ נִיט הַנָּאָה בָּאבֶּן פּוּן קְלֵייְדֶר. אַזוֹי וִויא עם שְׁטַייט אִין פְּסוּק דֶער מֶלֶךְ דָוִד אִיז אַלְט נִיוָוארִין אוּן מָען הָט אִים צוּ גִידֶעקְט מִיט קְלֵייְדֶער אוּן עם אִיז אִיהם נִיט וָואַרְעם גִיוָוען. וַייל עֶר הָט פַּאר שֶׁעמְט דִי קְלֵייְדֶער פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ:

לח אם. דָוִד הָט גְזָאגְט צוּ שָׁאוּל אוֹיב נָאט הָט דִיךְ אָנגִיהֶעט אוֹיף מִיר. הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גְזָאגְט הָט נָאט צוּ דָוִד רוּ הָאסְט מִיךְ גִירוּפֶען אִיךְ בִּין אָנגִיהֶעט. אִיךְ שְׁווֶער בִּיי דַיין לֶעבִּין אַז אִיךְ וֶועל דִיךְ שְׁטִרוֹיכְלֶען אִין אַזוֹי אַנְאךְ וָום קִינְדֶער פּוּן תּוֹרָה וַייְסֶן דָם אז מֶען טאר נִיט טָאהן. אוּן דוּ וִועסְט יָא טָאהן. עם שְׁטַייט אִין פְּסוּק נָאט הָט גְזָאגְט צוּ משֶׁה בַּבִּינוּ אַז רוּ וִועסְט זַיילֶן דִי יוּדֶן, זְאלְסְטוּ נִיט צַיילֶן דִיא מָענְטשֶׁן. נָאר זַיילֶן דִי הָאלְבֶּע טָאלְס. זָאל גֶעבֶּן אַוּוים צַיילֶן בַּי וְקִ, אַהַאלְבֶּן טָאלְר. אוּן דוּא זָאלְסְט צַיילֶן דִי הָאלְבֶּע טָאלְס. הָט זִיךְ בַּאלד גִישְׁטֶעלְט דֶער שָׂטָן אוֹיף דִי יוּדֶן אוּן עם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אוּן עֶר הָאט אֶן גִירֶעט דָוִד אוֹיף דִי יוּדֶן. אוּן עֶר הָט גְזָאגְט צוּ אִיהם גֶיי צַייל דִי יוּדֶן. אוּן אַז דָוִד הָאט זִיי גִיצַיילְט הָט עֶר נִיט גִינוּטְען פּוּן זִיי קֵיין אוֹיס לַייזִגְנֶן. נָאר עֶר הָט נִיצַיילְט דִיא מֶענְטשֶׁן אוּן עם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אוּן נָאט הָט נִיגֶעבֶּן אַבַּגַּיפָה אִין דִי יוּדֶן פּוּן פְּרִיה בִּיז צוּם עֶת מוֹעֵד. וּוָם מֵיינְט מֶען בִּיז צוּם עֶת מוֹעֵד. הָט דֶער אַלְטֶער רַבִּי שְׁמוּאֵל דֶער אֵיירִים פּוּן רַבִּי חֲנִינָא גְזָאגְט דִי כַּוָּנָה הָט גִירוֹעֶרְט פּוּן דִי צַייט וָואס עֶר הָט גֶעשְׁפְּרֵיינְגְט דִי בְּלוּט פּוּן תָּמִיד. אוּן רַבִּי יוֹחָנָן וָאגְט דִיא מַכָּוָּנָה הָט גִירוֹעֶרְט בִּיז הָאלְבֶּן טָאג. גְיוֶוסְט הָט נוּגְט צוּ דָעם מַלְאָךְ יוֹם הָט נִיהֶרְגְט דָאם זְאלְק רַב. וּוָם

עד כל מוכני שם מון מן הקורה. במ"ל הפיל: כלומר נפל מוכנין לכרות. תניי"ר בשם ר' שמעון נכנסין לכרות עד כל מוכני שם: יוצאים. להפסוקת: עד דכפסקת מכנסין מוכנין שכבר נכנסו ממך המקום שמכנסין ואין יוצאין משם: עד דכפסקת קדיך ספוך. קודם שתפסוק מכל מקום זה כבשתפסוק קדיך עקדיך ספוך ואל תפסוק מקום: קרקע קדיש כנומי. שם מתעסק בקול כנומי היה סימן שמקריבים לקטרת ולכוסיף מעקום: כר מזבין תמר תמני תמר דמך ך זבין. שם מן תמיך כניסת הזכר תמר כמו למכור תמרי כשוד שים מוכנים:

ומאי להכרוך. דוד מאי נפשיה כן כשלמה מן המעשה שנכנס בה לשעות וכבר שם כלף סמיעל ומאי להכרוך הקב"ה כתיב לי להכרוך סחורה מתמר. שם כמחתת ומי' פירשתיו מוטו מעשה כמעשה דכני סוטה: כניסוחא. כלשונו כך

ליה אטר רבי אלעזר אטר ליה דוד לשאול מן התורה היה כותר להרוג מאי טעמא שהרי רודף אתה והתורה אטרה בא להרוג השכם להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ור"נ מאי נפקא ליה כיניה משום דתניא כשם שנפ עים מן המתים כך נפרעים מן הספרנים ומן העונים אחריהן:

(ע"כ) כן **תניא** בן עזאי אומר על **כל** משכב שכב הוץ מן הקרקע על כל כושב שב חוץ כן הקורה אטר שמואל שינה בעבור השרר כאכטמא לפרולא. יציאה בעבור השחר כאכטמא לפרולא. בר קפרא הוה מיזבן מילי ברינרי עד דכפנת אכול עד דצחית שתי עד דרתחא קדרך שפיך קרנא קריא ברומי בר מזבין האני תאני דאבוך זבין:

(ס"פ כל) כן **ואמר** להרגך והתם עליך ואמר **ואכרתי** מבעי' ליה והתם וחסתי מיבעיא

עָר אִין פְּרוּמְקייט צוּ גִיין. וָאהוּם מִיר הָאבֶּען גִיקֶרוּנְט טָען רוּפְט נִיט אַבֶּער־אַטֶּענֶער מֶענְטֶשׁ אִין פְּרוּמְקייט. נָאר דֶעם וָום אִיז בֶּעהַאלְטֶען אוּנ קְרוּם אִין בֵּית הַכִּסֵּא: פְּרֶענְט דִיא נָמְא וָום הַאלְט רַב נַחְמָן צוּ דֶער סַפְּרָן טָו גְוַאנְט אֶמֶת צוּ גִין. עֶנְפֶּערְט דִי גְטָרָא וַיהִי פִּיר הָאבֶּען גִיקֶרוּנְט אַזוֹי וויא טֶען שְׁטָראפְט דִי מֶתִים פַּר וָום זַי הָאבֶּען גִיקָאוְען אַפִּאלְשֶׁען נָאמֶען אוֹיף דִי וועלְט. טֶען אִיז זַי מְסַפֵּיד. טֶען טַיינְט זַיי חֶסֶן קְרוּם נִיוְוען: אוּנ עם אִיז לַיְינְען. אַזוֹי שְׁטְראפְט טֶען דֶעם סַפְּרָן אוּנ אַלֶע וָום הֶערִין דֶעם הֶסֶפֵּד אוּת עֶנְפֶּערִין טִיט בֶּעוִויין אוֹיף דִי לֵייט פוּן כְּפָרָן. פַּר וָום וְעֶנְען גִינֶארְט אִין דֶעם מְעֶנְטֶשׁין. דְרִיבֶּער הָאט רַב נַחְמָן גִיפְרֶעגְט דֶעם סַפְּרָן אוֹיב אִיבּ עֶר וַויִים בֶּעוִוסְט דִי פְרוּמְקייט פוּן דֶעם מֶענְטֶשׁין:

לֵן הַנְּיָא. מִיר הָאבֶּען גִיקֶרוּנְט בְּן־עַזַּאי זָאגְט אוֹיף יֶעדֶער גִיקֶעגֶער מֶענְטְשׁ לִיגְען נָאר נִיט אוֹיף דִי עֶרֶד. אוֹיף יֶעדֶער אֶרְט מֶענְטְשׁ וִיצֶען נָאר אוֹיף אַבֶּעלֶעק וָאכְטְשׁ נִיט זִיצֶען. טָאמֶער וֶועלְכְטְשׁ אַרָאם פַאלֶען: שְׁמוּאֵל הָט גְזָאגְט דֶער שְׁלָאף וָום אִין דֶער פְּרִיה וועט דֶער מַארְגִינְשְׁטֶערִין גֶיין אוֹיף. שְׁטַארְקְט דֶעם גוּף אַז וִי וויא קַאלְטֶע וַאסֶער שְׁטַארְקְט הֶיסֶע אַיזִין. אוּיס רֵיינִיגְען דֶעם גוּף וֶען דֶער מַארְגִינְשְׁטֶערִין גֶיט אוֹיף. שְׁטַארְקְט דֶעם טַף אַזוֹי וויא קַאלְטֶע וַאסֶער שְׁטַארְקְט הֶיסֶע אַיזִין. בַּר קַפְּרָא פֶּעגְט פַּר קוֹיפֶען רַיִיד פַּאר נֶעלְט. עֶר פֶּלֶעגְט נֶעבֶּען גוּטֶע עֲצוֹת אוּנ טֶען פֶּלֶעגְט אִיהם בְּצֶאלֶען. עֶר פֶּלֶעגְט וָאגֶען וָען דוּא בִּיסְט הוֹנְגֶעריג וָאלְכְטְשׁ עֶסֶן. אוּנ וָאלְכְטְשׁ נִיט וְוַארְטֶען בִּיז דֶער אַפֶּעטִיט פוּן עֶסֶן וועט אַוֶועק גֶיין. וָען דוּ בִּיסְט דָארְשְׁטִיג וָאלְכְטְשׁ טְרִינְקֶען. אַז דַי יִין טָאג אִיז הֵיים גִים אוֹיס. וָען דוּא בַּארְפְּסְט רֵיין מַאכֶּען דֵין בּוּיךְ אוֹיס צוּ גִיסֶען דִי צוּטָה. וָאלְכְטְשׁ דִיךְ נִיט אוֹיף הָאלְטֶן. נָאר וָאלְכְטְשׁ בְּאלְד אַרוֹיס גֶיין אוֹיס נִיכְטֶן. אַז דוּ וועסְט הֶערִין טֶען טְרוּמְיִיטֶערְט אִין רוּים. אוֹיב דוּא בִּיסְט אַזוֹהֶן פוּן אֶעלְטֶרְן וָום הַ אַנְדִיקְט טִיט פִּיעֶגֶן. אוּנ דֵיין פְּאטֶער אִיז נִיטָא אִין דֶער הֵיים. וָאלְכְטְשׁ פַּר קוֹיפֶען דֵין פָּאטֶערְס פֵיעֶגֶן. נוֹיט הָאלְטְשׁ אִיז דִי צִייט צוּ פַּר קוֹיפֶען פִּיעֶגֶן: דֶער נָאךְ וועט טֶען נִיט קֶענֶען פַּר קוֹיפֶן:

לֵן וָאמַר. חֵזֶר הַמֶּלֶךְ הֶם גְזָאגְט צוּ שָׁאוּל עֶר הֶט גְזָאגְט טֶען זָאל דִיךְ הֲרֹגֶגֶן. אוּת דִיא הֶט הַתָּנָאוֹת גִיהָאט אוֹיף דִיר. פְּרֶענְט דִי גְמָרָא עֶר הָאט גְזָאגְט. עֶם הָאלְט שְׁטַיין אִיךְ הָאב גְזָאגְט. זִיא הָאט הַתָּנָאוֹת גִיהָאט. עֶם הָאלְט שְׁטַיין אִיךְ הָאב הַתָּנָאוֹת גִיהָאט. אֲבָל רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט גְזָאגְט דָוִד הָט גְזָאגְט צוּ שָׁאוּל עֶר הֶט תּוֹרָה הָאט גְזָאגְט אוּ טֶען שָׁטֶעט דִיךְ הֲרֹגֶגֶן. פַּר וָום. וָאהוּם דוּא וָאגְסְט דִיךְ צוּ הֲרֹגֶגֶן. אוּנ דִי תּוֹרָה הָט גְזָאגְט דֶער וָום קוּמְט דִיךְ צוּ הֲרֹגֶגֶן. וָאלְכְטְשׁ אִיהם פְּרִיעֶר הֲרֹגֶגֶן. דָם מִיטְ טֶען וָאבֶּר גָאט הָאט

צעליך נעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר (אסתר ד) כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים ק"ו ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך דקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן:

(דף כב:) **מ משנה** כל תותבי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם משקלקלו המינין ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם. והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם. שנאמר (רות ב) והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'. ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל ואומר (משלי כג) אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת

אַז נָאט הָאט נְזוּאגְט צו מֹשֶׁה רַבֵּינוּ טוּה אוֹיס דִיא שִׁיךְ פּוּן דַיינֶע פִּים. וַיֵיל דֶער אָרְט אִיז הַיילִיג. שְׁפִּיין וָאם דָאם אִיז מִיאוּם. אִיז גְעווִיס אַז מָען טָאר נִיט שְׁפִּיין אוֹיף אַהַיילִיגְן אָרְט: רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה זָאגְט מָען דַארְף נִיט אָפּ לֶערְנֶען פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק. מְדַבְּרֵי הָאט גְזָאגְט מָען טָאר נִיט קוּמֶען צוּם טוֹהֶר פּוּן מֶלֶךְ אֶן נִיט הֶן אִין אַזָאק אִיז דָאךְ אַקְּ וְחוֹמֶר. מֵאֲדָאךְ אַזָאק וָום דָאם אִיז נִיט מִיאוּם אוּנ פַּר אַמֶּתֶךָ וָואם עֶר אִיז נאר אַמַענְטֶש אִיז אַזוֹי. אַז מָען זָאל נִיט גֵיין אִין אַזָאק פַּאר דֶעם מֶלֶךְ. שְׁפִּיין וָואם דָאם אִיז מִיאוּם אוּנ פַּר נָאט וָואם עֶר מַאכְט קֶענֶען אַלֶע מְכָכִים. אִיז דֶען נִיט גְעווִיס אַז מָען טָאר נִיט שְׁפִּיין אִין אַהַיילִיגְן אָרְט:

מ משנה. אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַז מָען דָאט אוֹיס גִילָאזְט אַבְּרָכָה וְהִיא חוֹנֵן הַדַּעַת הָאט מָען גְזָאגְט בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם חוֹנֵן הַדַּעַת. אַז דִי אַפְּקוֹרְסִים הָאבֶּן גִילֵייקְנְט אוּנ הָאבֶּן גְזָאגְט עָם אִיז נִיט כְּמֹהוּ דָא נאר אַיין וְועלְט. עוֹלָם הַזֶּה. הָאט מָען גֵימַאכְט אַתָּה בָּרָאתָ מָען זָאל זָאגֶן בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם נאָן אַיין וְועלְט בִּיז דִי אַנדֶערֶע וְועלְט חוֹנֵן הַדַּעַת. אוּנ מָען הָאט גִימַאכְט אַתָּה בָּרָאתָ אַז אַמַענְטֶש זָאל פַּרֶענְגֶן דָעם שָׁלוֹם פּוּן זַיין חַבֵּר מִיט דֶעם נָאמֶן פּוּן נָאט. אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק בּוֹעַז אִיז גִיקוֹמֶען פּוּן בֵּית לֶחֶם הִנֵּה עֶר גְזָאגְט צו דִיא שְׁנִיטֶער וָואם הָאבֶּן גֶעשְׁנִיטֶען דִיא תְּבוּאָה אִין פֶּעלְד. נָאט זָאל זַיין מִיט אַייךְ. הָאבֶּן דִיא שְׁנִיטֶער גָזָאגְט צו בּוֹעַז נָאט זָאל דִיךְ בָּענְטְשֶׁן. נָאךְ זָאגְט דֶער פְּסוּק. דֶער מַלְאָךְ הָאט גָזָאגְט צוּא גִדְעוֹן נָאט אִיז מִיט דִיר דוּא שְׁטַארְקֶער הֶעלְד: נָאךְ זָאגְט דֶער פְּסוּק נָאלְט נִיט פַּאר שֶׁעמְען דִיא לֶייט פּוּן דִיא חֲכָמִים. וָוארום זַייא זָענֶען נַיוֶען דִיא זְקֵנִים פּוּן פָּאלְק. אַז זַייא הָאבֶּן גִיבֶּענְטְשְׁט אַיינֶער דֶעם אַנדֶערֶן מִיט דֶעם נָאמֶן פּוּן נָאט. דָארְפֶען מִיר אוֹיךְ אַזוֹי טָאהֶן. נָאךְ זָאגְט דֶער פְּסוּק עֶס אִיז אַצַייט צו טָאהֶן פּוּן נָאטָס וועגֶן אוּנ מָען מָעג פַּר שְׁטֵערֶן דִיא לֶייט פּוּן דִיא תּוֹרָה. דִיא תּוֹרָה הָט גְזָאגְט מָען זָאל נִיט לֶערְנֶען דֶעם נָאמֶן דֶעם נָאט נאר מֵיידֶען וועגֶן מֶען דָארְפְט נִיט לֶערְנֶען דֶעם נָאמֶן דֶעם נָאט נאר בְּשַׁבִּיל דִיא תּוֹרָה אוֹיב עֶס אִיז אַצַייט צו טָאהֶן פַּר גָאטָס וועגֶן:

על כמס עומק : וכמשמים נאמר ס' ויומס . שקקו הוא כלומר כמכס כדכרי כיומים : כמף כיכלוים נאמר . שניהן נמנין נאמן על יחזקאל לומכן ואת כפר על מנין זה שכרי לומכרן ניתן דכתיב ויהי לכני יחזקאל לומכרן לכפר : ועכשיו הולכו כפרתו (ויקס כקכ"ם) כמנין דוד ליחזקאל ועל נקע מכס כופר וכיב לו ליקח מכס כמף כפוריס שמתוך כך מכר לנמף כמף כפוריס שנאמר קודש לכן ומיולו כלומו זכומ) :

אמר בית המקדש ראה דכתיב (ירמיה יב) בה־ה' יראה פליגי בה רבי יעקב (בר אידי) ורבי שמואל (בר נחמני) חד אמר כסף כפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמ"ד בית המקדש ראה שנאמר (שם) אשר יאמר היום בהר ה' יראה :

לט ורקיקה מקל והומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה (שמות ג) **של נעליך**

מַיינְט מֶען רַב . הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גָּאנְט גָאט הָט גָּאנְט צוּם מַלְאָךְ נָעם דֶּעם גְּרֶעסְטִין פּוּן זַיי פּוּי אֵיהם וְועל אִיךְ קֶעגֶן אֶפּ נֶעמֶען פִּיל תּ׳בוּת . זַיין טוּיט וְועט מְכַפֵּר זַיין אוֹיף פִּיל עֲבֵירוֹת . אָז בַּאלד גִישְׁטָאנְד בֶּען אַבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה וָאם עֶר אִיז גִיוֶוען גְרַייךְ וויא הָאם מֶרְסְטֶע תַּיילְ פּוּן דֶּיא סַנְהֶדְרִין . זַיינֶע צְדָקוֹת וֶעגֶן גִיוֶוען אַווי פִּיל וויא דִיא צְדָקוֹת פּוּן וֶעקֶם אוּנ הָט דְרַייסְיג תַּנָּאִים פּוּן דִי סַנְהֶדְרִין . וֶוען דֶער מַלְאָךְ הָט גִיהַרְגְט הָט נָאט גִיזֶעהן אוּנ הָט תַּחֲתָה נִיתַּאט אוֹיף דִיא שְׁלֶעכְט . וָם הָט נָאט גִיזֶעהן הָט רַב גָּאנְט נָאט הָט גִיזֶעהן יַעֲקֹב אָבִינוּ . וָאורוּם עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק וָעֶן יַעֲקֹב הָט גִיזֶעהן דִי מַחֲנוֹת הָאט עֶר גָּאנְט מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה . דִי מַחֲנוֹת מַלְאָכִים הָט נָאט גֶעשִׁיקְט פּוּן מַיינֶעט וֶועגִין מִיךְ צוּ הִיטֶען . הָט זָךְ נָאט דֶּעד מְאנְט אַמְאהְ הָאט עֶר גֶעשִׁיקְט מַלְאָכִים מַצִּיל צוּ זַיין יַעֲקֹב מֶען זָאל אִיהם נִיט הֶרֶגֶען . וויא אַוֵּי זָאל מֶען אִיצְט הַרְגֶען וַיִּירָא קִינְדֶער . אוּנ שְׁמוּאֵל גָאנְט נָאט הָאט גִיזֶעהן דִיא אַש פּוּן יִצְחָק וָאורוּם עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָט גִיבֶּעטֶען גִיזֶעהן דִי אַש פּוּן יִצְחָק . אוּנ דֶעם שֶׁעפּ הָט מֶען דָאךְ מַקְרִיב גִיוֶוען אוֹיף דֶעם אָרט וואוּ דֶער מַלְאָךְ הָט נִיהַרְגְט דִי יְתֵדָן . הָט זִיךְ נָאט דֶער מָאנְט דִיא תְּפִלָּה פּוּן אַבְרָהָם אֲבִינוּ . הָאט עֶר נִיהַייסֶען דִיא מַגָּפָה זָאל אוֹיף הֶערֶן . רַבִּי יִצְחָק נַפְחָא זָאגְט נָאט הָט גִיזֶעהן דֶעם מַצִּיל הַשֶּׁקֶל וָם דִי יְתֵדָן הָאפֶּען גִיגֶעבֶּען אִין דֶער מִדְבָּר וֶעֶן מֶען הָט זִי נִיצִיילְט . אוּנ פּוּן דִיא הַאלְבֶּע מָאלֶערֶם הָט מֶען נִיטַאכְט שְׁווֶעלֶן צוּם מִשְׁכָּן . אוּנ בֵּיי דֶעם מִשְׁכָּן שְׁטַייט לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן דָם זָאל זַיין אַיין אַנדֶיינְקִינְג צוּ דִי יְתֵדָן . אָז מֶען וֶועט זִי אַפְּאהל צַייכֶען אָן אַמְתַּחַת הַשֶּׁקֶל . זָאל עֶר מִשְׁכָּן אוֹיף זַייא מַכַּפֶּר זַיין . אוּנ אִין דֶעם זְכוּת הָט זַייא נָאט מַצִּיל גִיוֶוען . רַבִּי יִתְחָן וָאגְט הָט גִיזֶעהן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁטַייטט וֶועט נָאט גִיזֶעהן וֶוערִין מַצִּיל צוּ זַיין דִיא יְתֵדִין . אִין דֶער זָאךְ קְרִיעֶן רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אוּנ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי . אֶיינֶער זָאגְט נָאט הָט גִיזֶעהן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּנ דֶער שֵׁכֶל וַייזְט אוֹיס אווי וויא דֶער וָאגְט אַז נָאט הָאט גִיזֶעהן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְרִיבֶּער הָט עֶר מַצִּיל גִיוֶוען דִיא יְתֵדִין . וָאורוּם עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט וָאגְט הַיינְט וֶועְרְט גָּאנְט וֵאיךְ בֵּין הַיינְט מְתַפֵּלֵל אַז וֶען דִיא יְתֵדִין וֶועֶלֶן דֵארְפִין נִיהַאלְפֶּען וֶוערִין . זָאל נָאט וֶעהן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ אִין דֶעם זְכוּת פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועֶל נָאט הָעלְפֶּן . אוּנ דֶער מַלְאָךְ אִיז אוֹיף אִיהם גִיבְּאהט גִיוֶוערִין הָט זִיךְ נָאט בְּאלד דֶער מָאנְט אָן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז אוֹיף אִיהם גִיבְּאהט גִיוֶוערִין הָט זִיךְ נָאט בְּאלד דֶער מָאנְט אָן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ הָט מַצִּיל גִיוֶוען דִי יְתֵדִין :

לט וְרִקִיקָה . אַז מֶען טָאר נִיט שְׁפַּייֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָאם לֶערֶנֶען מִיר אַפּ מִיט אַקְל וְחוֹמֶר פּוּן שִׁיךְ . מַאראךְ שִׁיךְ וָאם דָאם אִיז נִיט מִיאוּם . פּוּן דֶעסטְוועגִין הָט דִי תּוֹרָה גָּאנְט .

עת לעשות לה' מה טעם משום הפרו תורתך מסיפיה לרישיה מדריש הפרו תורתך מה טעם משום עת לעשות לה' :

מא תניא הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פזר בשעת המפזרים כנס אם ראית דור שהתורה הביבה עליו פזר שנאמר (משלי יא) יש מפזר ונוסף עוד ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך . דרש בר קפרא זלת קפוץ קנה מינה באתרא דלית גבר תמן הוי גבר אמר אביי שמע מינה באתרא דאית גבר תמן לא תהוי גבר . פשיטא לא נצרכה אלא כששניהם שוים . דרש בר קפרא איזו היא פרשה קטנה שכל נופי תירה תלויין בה (מס נ) בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך אמר רב פפי (רבא) אפילו לדבר עבירה . אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי

די תורה . אוג רער פֿסיק קען ניהרשת ווערין פון כוף צום אהיב . די צריקים האבען אפאהל נישטערט דיא תורה עת לעשות לה נייל עס איז ניטען אנייט צו טאהן פון נאטס וועגן (ועיין במפרשים) :

מא תניא . מיר האבען גילערונט הלל הזקן ואגט אין דער צייט ווען די רבנים זאמלען זיין דיא תורה . אוג ווילען ניט לערנען מיט תלמידים . זאלסטו פאר שפרייטען דיא תורה . ווער עס קען לערנען מיט תלמידים זאל מיט נייא לערנען . אוג אין די צייט ווען דיא נרויסע רבנים פר שפרייטען זייער תורה אוג לערנען מיט תלמידים . זאלין דיא קלענערע לומדים זיין זאמלען זיין תורה . אוג ניט נעמען פאר זיך נרויסקייט צו לערנען מיט תלמידים . אויב רוא זעהסט אדור ואם דיא תורה איז ליב אויף איהם . נייא ווילען לערנען תורה . זאלסטו ניט זיין תורה פר שפרייטען . זאלסטו לערנען מיט נייא . אזוי וויא עס שטייט אין פסוק איינער פר שפרייט דיא תורה אוג דיא תורה ווערט ניטערט . אוג אויב רוא זעהסט אדור ווס די תורה איז ניט ליב אויף איהם . נייא ווילען ניט לערנען תורה . זאלסטו זיין תורה אין זאמלען . זאלסטו ניט לערנען מיט נייא . אזוי וויא עס שטייט אין פסוק עס איז אצייט צו טאהן פון נאטס ווענין אוג בר קפרא הט נידרשת אז רוא זעהסט סחורה איז ואלווייל . זאלסטו שפרינגען זאלסט זיך איינין אוג קויפען דיא כחורה . אויף דעם ארט וואו עס איז ניטא קיין נרעסערער טענטש פון דיר . דארט זאלסטו זיין אטענטש . האט אבני נזאנט פון דאנען ווייסען מיר אפער אויף דעם ארט וואו עס איז דא אטענטש איין אנדערער . דארט זאלסטו ניט זיין קיין טענטש . פרעגט דיא נמרא נעווים אז עס איז דא איין אנדער טענטש אנדערסערער פון אירהם . האלף ער ניט זיין קיין טענטש . ענטפערט דיא נמרא בר קפרא מיינט צו דער צייכען . אויב אלמען קיטש אין אשטאט אוג ער זעהט או דער רב וואס אין שטאט איז אזוי אלמען ווייא ער איז . אוג דער פרעמדער איז ניט קיין נרעסערער למען פון דעם רב וואס אין שטאט . טאר ניט דער כרעמדער בישנן אין דיא שטאט אן דעם רשות פון דעם רב פון שטאט . בר קפרא האט נירדשת ווילכע איז די קלייגע פרשה וואס זיא איז דער עיקר פון די תורה . זאגט די נמרא ראס איז דער פסוק אין רייגע אלע ווענין וו . ז אהין דוא נייסט זאלסטו ווייסען נאט . חוץ ער שוין נליק מאכען בייגע ווענין . הט רבא נזאגט אפילו די נייסט טאהן אבודה . זאלסטו ווייסען נאט . זאלסטו זעהן עס ואל קומען צו אמצוה . הט רב פפא נזאגט דס איז וואס מענשען זאגין

עת לעשות לה' : גמ' וכל כך למה לפי שאי עונין אמן במקדש שנאמר (מחזיה ח) קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ואומר (שם) ויברכו את שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה . יכול כל הברכות כלן תהא להן תהלה אתה ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה. והתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו וכו' . מאי ואומר וכי תימא בועז מרעיתיה דנפשיה קאמר ת"ש ה' עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש אל תבוז כי זקנה אסף ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך . אמר רבא האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש . מרישיה לסיפיה מדריש

עת

גמרא . פֿאר וואס הָט מען אזוי גזאגט ואז נאך יעדער ברכה זאל מען ענטפערט בָּבוד מַלכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד . ענטפערט די גמרא ווייל אין בית המקדש ענטפערט מען ניט אמן נאך אבְּרָכָה . פון וואנען ווייסען מיר אז מען ענטפערט ניט אמן אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נאר נאך די ברכה ענטפערט מען בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד . וואָרום עס שטייט אין פסוק איר זאלט אויף שמַיִן לוֹבֶּען נאט פון איין וועלט ביז דיא אנדערע וועלט . ורם איז דיא ברכה . וויא פֿרייער שטייט). נאך זאגט דער פסוק זייא זאלען לובֶּען דעם נאמען פון ריין כבוד אוג זיי זאלען דיך הער הובֶּען אויף יעדער ברכה אוג לויב . דאס מיינט מען נאך דיא ברכה זאלען זייא ענפערין בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד . איך וואלט מיינען אז אויף אלע בְּרָכוֹת זאל זיין איין לויב . דער חזן זאל אפ זאגען אלע ברכות . אוג נאך דיא לעצטע ברכה זאל מען זאגען איין מאהל בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד . לערנט אונז דער פסוק צו זאגען נאט זאל זיין דער הובֶּען אויף יעדער ברכה מיט אלויב. אוף יעדער ברכה זאלסטו געבין אלויב צו נאט . אויף יעדער ברכה זאלסטו ענפערין בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד . אוג מען הָט גימאכט אתקנה אז אמעניטש זאל פֿרעגין דעם שלום פון זיין חבר מיט דעם נאמען פון נאט . אזוי וויא עס שטייט אין דיא משנה . וואָרום בועז הָט גיפֿרעגט צוא זיינע מענטשין אויף מיט דעם נאמען פון נאט. פֿרעגט די גמרא צו וום בֿרייגנט דיא משנה נאך פסוקים . ענפערט די גמרא דוא וועסט אפשר זאגען אז בועז הָט דם גזאגט מיט זיין ווילען. ואם ער הָט דער מאנט דעם נאמען פון נאט . אבער מען דארף ניט אזוי זאגין . וועל איך דיר וויזין אז אמלאך האט אויך גיבענשט צו גדעון נאט זאל זיין מיט דיר דוא שטארקער העלד . וועסטו ועלין זאגין פון דעם מלאך קענען מיר אויך ניט אפ ערנען וואָרום עס מען זיין ניט דער מרך האט גיבענטשט גדעון פון זיך אליין . נאר נאט הָט געשיקט דעם מלאך ער זאל זאגען צוא גדעון אז נאט איז מיט אים . דריבער זאגט דיא משנה דעם פסוק אל תבוז זאלכט ניט פאר שעמען בועז צו זאגין אז ער הָט ניט רעכט גיטאהן וואָרום בועז איז גיוועזן פון דיא זקנים פון דיא יודען . אוג ער האט דם אפ גילערנגט פון אפסוק . וואָרום דער פסוק זאגט עת לעשות לה' הפרו תורתך . עס איז אצייט צו טאהן פון נאמס ועזין . אפילו מען פאר שטערט דיא תורה וויא פריער שטייט). הט רבא גזאגט דער פסוק עת לעשות לה' הפרו תורתך אז מען דארף ווייל איהם דרשנן כסדר פון אנהייב פסוק צום סוף פסוק . קען מען איהם דרשנן . אוג אז מען ווייל איהם דרשנן צוריק פון סוף פסוק צום אנהייב פסוק . קען מען איהם דרשנן . מען קען איהם דרשנן פון אנהייב פסוק צום סוף פסוק עת לעשות לה' עס איז דא אצייט צו גאט וואס ער שטראפט דיא רשעים הפרו תורתך ווייל ויא האבען גישטערט

אשתו ובניו על אורח טוב מה הוא אומר (תיוב נו) וכור כי תשניא פעלו וגו' . על אורח רע כתיב (שם נז) לכן יראוהו אנשים. (ס"פ יז) והאיש בי מי שאול זקן בא באנשים וגו' א"ר (רבא) ואיתימא רבי אבהו (זביד ואיתימא רב אושעיא) זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא ואמר עולא (נקטינן) אין אוכלוסא בבבל הנא אין אוכלוסא פחותה ממאתים רבוא . ת"ר הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים ומזלות אומר ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם . חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו . חכמי עובדי כוכבים ומזלות אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם . אמר רבי יוחנן לעולם ישתדל אדם לצאת לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפילו לקראת מלכי עובדי כוכבים ומזלות שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים ומזלות . רב ששת כני נהור הוה קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וכם אול בהדייהו רב ששת. אשכחיה ההוא מינאה אמר ליה חצבי לנדרא כנני לייא . אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף נונדא

והכל כפיה חוץ מגזו לכמיהה : (אין מוכלוסא נכנס לא היהה זוכה לכיזה כה מוכלוסא) : בשם יוכה . נעולם כבא ויכלה בכבוד מלך במציות יכתין כמה יותר כבוד נעלי שכר מצות יותר ממה שהיה כבוד משיבדי כוכבים נעולם הזה : תלמי לנכנל . כהיים שלמים מוכלים לעכר לבשוב מיס: כנני לייא . כהיים כשמוכים לניכן נמה כם מוכלים ואתר שמשמע

מיינע ווענין . אָבער אַשקעלכטער נאסט ואם זאגט ואם פֿר אנרויסע ארבעט הָט דען דער בַּעל הַבַּית נישט ארבעט פון מיינע ווענין ואם פֿר צווין הָאט ער ניט ארבאכט ואם פֿר אפליש הָט ער ניט ארבאכט ואם פאר אקיכאך הָאט ער ניט ארבאכט ריא נאנצע ארבעט האט ער ניט מער נישט ארבעט נאר פֿר זיין ווייב אוו קינדער . אויף אנוטען נאסט ום זאגט דער פסוק נישט ער הָט ניט ניטיסט זין ארבעט . פון מיינע ווענין . אויף אשקעלכטן נאסט שטייט אין פסוק דיריבער זאלין ריא מענטשין מורא האבען ארין צו נעמען אשקעלכטן נאסט אין שטוב . אוו דער מענטש איז גיוואן אט אין ריא טעג פון שאול ער איז ניקומען צווישען מענטשין הָט רבא גזאגט אוו אנדערע ואנין רבי אבהו הָאט זאגט אוו אנדערע אוישעיא הָט גזאגט דם מיינט מען ישי דער פאטער פון דוד והאם ער איז ארוים גנאנגען מיט העם תיל אין דער מרחמה אוו ער פלענט נקיקען אין דער מלחמה אוו פקענט צוריק קומען מיט דעם תיל אהיים . אוו האט ניקערונט תורה מיט דעם תיל . עגא הט גזאגט מיר האבען ניקערונט בבל הָאט ניט זוכה ניווען אין איר זאל יין אאוכזוסא מענטשין מיט איין מאהל . מיר האבען ניקערונט אאוכזוסא איז ניט וויניגער וויא ווקס מאהל הונדערט טויענד מענטשין . ריא רבנן האבען ניקערונט דער ואם ועהט איוידשען מקך ואל ער זאגן גילויבט איז גאט ום ער האט אפ ניטייליט פון יין בבוד צו די ום ראהבען מורא איהם . אז ער ועהט אמלך פון די אומות זאל ער זאגן גילויבט איז גאט ואם ער הט ניגעבין פון יין כבוד צו אם ענטשין . אז מען זאל ער זאגן גילויבט ער זאל ער גאט ואם ער הט אפ ניטייליט פון יין חכמה ועהט אויידישען חכם זאל ער ניט זוכה צו ריא ואם האבען מורא איהם . אז מען זעהט אחכם פון ריא אומות זאל ער זאגן גילויבט איז גאט ואם ער האט גיגעבין פון יין חכמה צו אמענטשין : רבי יוחנן האט גזאגט אמענטש זאל יוד מטריח ויין צו ניין ועהו איוידשעו מרד אוו ניט יאר אפילו צו ניין ועהן אמקך פון די עכרים מען גזאגט מען זאל יוד מטריח ויין צו ניין ועהן נאר אפילו צו ניין ועהן אמקך פון די עכרים זאל מען ניט זוכה צו ניין ועהן דעם מקך איז רב ששת אוו ניט יאר איוידשעו מלה הט ניווען אקע מענטשין ניגען ניאנגען ועהן דעם מקך איז רב ששת אין ניאנגען ועהן דעם מקך . הט אפיקורוס ניטראכטען צו רב ששת אוו ער האט גזאגט צו רב ששת גאנגע קרינ מרא אט מען שם טייך צו שעפין אין ייא נאסר . צוא ראבעגע קדת ייא וואס מראנט מען

מחמת דתלמיתא . כדכתיב׳ ולמודי׳ ה׳ כל בניכי ורב שלום בניכי : מבחוץ תרוסיא . מיל גדול מן העיר ובכל מקום שהיו הולכים : לשמעי . שהם מורגלים וזוכרים ואין משכח מוכן : כל לומדיהם בקיאים וכמוהם לפחות . עשיר כזה

אינשי גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי. דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה . מאי היא אמר רב יהודה מחטא דתלמיתא :

(דף מז) **מב תנו** רבנן הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים . לפי שאין דעתם דומות זו לזו ואין פרצופיהם דומות זו לזו . בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלה לשמשני . הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ורש וזרה ובירר ותחן והרקיד ולש ואפה ואחר כך אכל ואני משכים ומוצא כל אלו כשהוא כתוקן לפני . וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גזז ולבן ונפץ וטוה וארג וצבע ותפר ואחר כך לבש ואני משכים ומוצא כל אלו כשהוא כתוקן לפני . (כל אומניות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני) הוא היה אומר אורח טוב מה הוא אומר כמה טרחות טרח בעל הבית לפני כמה יין וכמה בשר הביא לפני וכמה גלוסקאות הביא לפני כל הטורח שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מה הוא אומר מה טרחות טרח בעל הבית זה כה יין הביא מה בשר הביא מה גלוסקאות הביא כל מה שטרח לא טרח אלא בשביל

אֲפִילוּ אַנְגַב וְעַן עֶר גְּרָאבְּט אוּנְטֶער אַשְׁטוּב צוּם גְּנַבְנָן . רוּפְט עֶר אוֹיךְ צוּ נָאט עֶר זָאל אִיהם הָעלְפִין . בַּר־קַפְּרָא הָאט גִידְרֹשֶׁת אַמֶּענְטֶש זָאל לֶערְנֶען זַיין זוהן אַנְרִיכְטִגְע אַרְבֶּעט אוּן אַרַיינְגֶע . זִיא זָאל זַיין בְּרוֹט פּוּן גְּנֶבְה אוּן פּוּן גְּנֶבְה . וְואם זָאל זַיין דִיא אַרְבֶּעט . הָט רַב יְהוּדָה גְּזָאגְט עֶר זָאל נִיטְן אַלֶּע קְלֵיידֶער :

מב תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערְנְט אַז עֶר זֶעהְט אַיוּרִישֶׁע חַיל . זֶעקְס מָאהל הוּנְדֶערְט טוֹזֶענְד מֶענְטְשֶׁען מִט אַיין מָאהל עֶר זָאל נִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר אִיז קְרוּג צוּא וִוִיסֶען וָואם יְעֶדֶער פּוּן וִיא טְרַאכְט אִין הָאֶרְץ . וַוייל זִיא יְעֶדֶע דַעוֹת וָענְט נִיט גְלֵייךְ אַיינֶער צוּם אַנְדֶערִין . אוּן זִיא יְעֶדֶע פַּנִימֶער וָענְט נִיט גְלֵייךְ אַיינֶער צוּם אַנְדֶערִין . בֶּן זוֹמָא אִיז גִישְׁטַאנֶען אוֹיף דִיא שְׁטִיגֶען וּפְרָעפּ וִויא מֶען גֵייט אַרוֹיף אוֹיף דֶעם בַּארְג וָואם דָארְט שְׁמֵייט דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּן עֶר הָט גִיזֶעהן פִיל מֶענְטְשֶׁען . וְועֶקְס מָאהל הוּנְדֶערְט טוֹזֶענְד מֶענְטְשֶׁען מִט אַיין מָאהל] הָאט עֶר נְזָאגְט נִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר אִיז קְרוּג צוּ וִוִיסֶען וָואם יְעֶדֶער פּוּן וִיא טְרַאכְט אִין זַיין הַאֶרְץ אוּן גִילוּיבְּט אִיז נָאט וָואם עֶר הָאט בַּשַׁאפֶען דִיא אַלֶּע מֶענְטְשֶׁען זַיין וִיא זָאלֶען מִיךְ בְּרֶענְגֶען . זַיין זָאלֶען הָאקֶערְן אוּן גְרָאבֶּען . אוּן אִיךְ זָאל פַּארְטְרֶענְ . בֶּן זוֹמָא פְלֶענְט זָאגֶען וִויא פִיל אַרְבֶּעט הָאט אֶדֶם הָרִאשׁוֹן גִיאַרְבֶּעט בִּיז עֶר הָט גִיפּוּנֶען אַשְׁטִיקוֹל בְּרוֹיט צוּם עֶסֶן . עֶר הָאט גִיהַאקֶערְט עֶר הָאט גִיזַייט עֶר הָאט גֶעשְׁנִיטֶען דִיא תְּבוּאָה עֶר הָאט גִימַאכְט בַּינְטְלַאךְ עֶר הָט גִידְרָאשֶׁען עֶר הָאט גִישׁוּפְלֶעוְועט עֶר הָט גֶקְלִיבְּען עֶר הָט גִימְאלֶען עֶר הָאט גֶעוִוִיבְּט עֶר הָאט גִיקְנֶעטְן עֶר הָאט גִיבַאקֶען רֶער נָאךְ הָאט עֶר גִיעֶסֶן אוּן אִיךְ שְׁטֵי אוֹיף גַאנְץ פְרִיא אוּן גֶעפִין דִיא אַלֶּע זָאכֶען אֶן גִיבְרַייט פַּר מִיר . אוּן וִוי פִיל אַרְבֶּעט הָט אָדָם הָרִאשׁוֹן גִיאַרְבֶּעט בִּיז עֶר הָט גִיפּוּנֶען אֲקְלֵייד אֶן צוּ קְלֵיידֶען עֶר הָט גִישְׁארְן דִי וָואל פּוּן דִי שָׁעפְסֶען אוּן הָט גִיוואשֶׁן דִיא וָואל עֶר הָאט וִויא גִיבַארְשְׁטֶען אוּן גִישְׁפּוּנֶען אוּן גִיוועבְּט אוּן גִיפַארְבְּט אוּן גִינִיטְ : דֶער נָאךְ הָאט עֶר גִיהַאט אַקְלֵייד אֶן צוּא קְלֵי יִדְן אוּן אִיךְ שְׁטֵיא אוֹיף גַאנְץ פְרִיא אוּן גֶעפִין דִיא אַלֶּע וַאכֶען אֶן גִיבְרַייט פַּר מִיר . אַלֶּע בֶּעלִי מְלָאכוֹת אַיילִין אוּן קוּמֶען צוּ מִיר אִין שְׁטוּב אוּן אִיךְ שְׁטֵי אוֹיף גַאנְץ פְרִיא אוּן גֶעפִין דִיא אַלֶּע וַאכֶען פַּאר מִיר . בֶּן זוֹמָא פְלֶענְט זָאגֶען אַגוּטֶער גַאכְט וָואם וָאגְט וויא פִיל אַרְבֶּעט הָאט דֶער בַּעל הַבַּיִת גִיאַרְבֶּעט פַּאר מִיר וִויא פִיל וִויין אוּן וִויא פִיל קְרַיש הָאט עֶר גִיבְּרַאכְט פַּאר מִיר אוּן וִויא פִיל קִיבֶּלאךְ הָאט עֶר גִיבְּרַאכְט פַּאר מִיר דִיא גַאנְצֶע אַרְבֶּעט וָואם עֶר הָט גִיאַרְבֶּעט הָט עֶר נִיט גִיאַרְבֶּעט נָאר פּוּן

איתן מאי דבעית ן עבידו ביה עד דמעייני ביה בדינא פתח רב שילא ואמר (דה"ח כט) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ. אמרו ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהב מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהיב לכו שולטנא ורחמי דינא. אמר ליה הואיל וחשבינן עלייכו יקרא דמלכותא לידין האי לכולי דינא יהב ליה קולפא דפרזלא אמר ליה תיב אפיתחא דרומי ודון די נא כי הוה נפק וכו' אמר הואיל ואיתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינן ליה נפק לבי מדרשא ודרש לך ה' הגדולה זה מעשה בראשית וכן הוא אומר (איוב ט) עושה גדולות עד אין חקר. והגבורה זו יציאת מצרים וכן הוא אומר (שמות יד) וירא ישראל את היד הגדולה. והתפארת זו חמה ו־בנה שעמדו לו ליהושע שנאמר (יהושע י) וידום השמש וירח עמד. הנצח זו מפלתה (של בבל) וכה"א (ישעיה כג) ויז נצחם על בגדי. וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר (במדבר כא) על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו'. כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא וכה"א (שופטים ה) מן השמים נלחמו. לך ה' המלכה

כתמי דינא. תיובתי מתסא : קילפא. מקל נהוגים בהוראה ממרא הכח להורות בהכרע ובהכנע. שמאמר לא במתחיים ומעמ שבנוב ובו' לפי שכח של עסקי נפלאות ביודע שהם המצאתו מוכר לא בתמיד עליך ויכנע בהכרע אתה להכנע : כמעלכה

מהכ ונא הכאם היק הלך : נונדא . כת : כהגיעו לשימש . נקבו מת עיניו :

נונדא קכייהא כי קא אושא אמר ליה חליף מלכא אמר ליה לאו חליף אהריתי אמר ליה חליף מלכא אמר ליה לאו אתאי תליתאה דהוה שתקא . אמר ליה אתא מלכא אמר ליה אין אמר ליה מנא ידעת . אמר ליה מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב (מ"ב ו יח) ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה . כי אתא מלכא פתח רב ששת וקאמר ברוך . אמר ליה וכי לא הזיה היכי מברכת . ומאי הוה עליה דהדוא כינאה . איכא דאמרי חברוהי כהלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות :

מג רבי שילא נגדיה להההוא גברא דבעל זונה אזל אכל קורצא בי מלכא אמר איכא גברא הד ביהודאי דדאין דינא בלא הורמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמר ליה מאי טעמא נגדתיה להההוא גברא אמר להו משום דבעל חמרא . אמרו ליה אית לך סהדי אמר להו אין . אתא אליהו זכור לטוב אתדמי להו כאניש ואמהיר . אמרו ליה אי הכי בר קטלא הוא . אמר אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל אהון

זייא צום וואסער . דאם איז אמשך . אלע מענטשן וואם זעהן . איז ריכטיג וואם זייא גייען . זעהן דעם מלך . אבער דו ביסט דאך בלינד . צו וואס גייסט דוא . האט רב ששת גזאגט צום אפיקורוס קום ועסטו זעהן אז איך ווייס מער ווי דוא . דיא ערשטע מהגה איז פאר בייא גיפארין אוג עם האט גירוישט גיראעמט האט דער אפיקורוס גזאגט צוא רב ששת דער מלך איז פאר בייי גיפארין . דא רב ששת גזאגט צום אפיקורוס ניין . דאם איז ניט גיוועזן דר מלך . איז פאר בייי גיפארין נאך אמהנה דא דער אפיקורוס גזאגט צו רב ששת דער מלך איז פאר בייי גיפארין . דא רב ששת גזאגט צום אפיקורוס ניין . דאם איז ניט גיוועזן דער מלך . איז גיקומען נאך אדרימא מהנה אוג עם איז גיוועזן נאנץ שטיל האט דער אפיקורוס גזאגט צו רב ששת דער מלך איז גיקומען דא רב ששת גזאגט צום אפיקורוס יא . דער מלך איז טאקי גיקומען . דא דער אפיקורוס גזאגט צו רב ששת פון וואנען וויסטו האט רב ששת גזאגט צום אפיקורוס דיא מלובה פון דיא ערד איז אזוי ווא דיא מלובה פון הימעל עם שטייט אין פסוק וועז נאט האט זיך בווייזן צו אליהו הנביא . נאך דער שמורעם איז גיוועזן אפיי ער פיער איז ניט נאט . נאך דעם פייער איז גיוועזן אקול נשטו ימטע אשטיל אוג אדיינע . איז נאט פאר בייי גינאנגען . זעהן מיר אז וועז אמלכות נייט דורך ווערט שטיל . אז דער מלך איז גיקומען דא רב ששת גימאכט אבדרה ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם . דא דער אפיקורוס גזאגט צוא רב ששת אז דוא זעהסט ניט דעם כבוד פון מלך . ווא אזוי מאכסטו אב דברה . זאגט דיא גמרא וואס איז גיוועזן דער סוף מיט דעם אפיקורוס וואס ער האט אזוי פיל מצער גיוועזן צוא רב ששת . אנדערע נאנען זייענ חברים האבין איהם אוים גישטאכין זייענ אויגין אוג אנדערע נאנען האט נישטאן אנם צו רב ששת אז ער דא ט קומען פאר איהם . אז רבי שילא איז גיקומען צום מלך האט דער מלך גזאגט צו רבי שילא פאר וואס ער נ ל

יייש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן כוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר (במדבר ה) ואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה איש איש כי תשטה אשתו וכהיב הביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא כוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו. אכר רב נחמן בר יצחק ואם נותנים סוה מתעשר שנאמר (שם) איש אשר יתן לכהן לו יה יה לו יהיה כמון הרבה. אמר רב הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשהף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו שנאמר (מיוב כב) והיה שדי בצריך וכסף הועפות לך רבי שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף הועפות לך. אמר רבי יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר (משלי כז) התרפית ביום צרה צר כחכה. אמר רבי אבי בר מתנה אמר שמואל אפילו כצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום:

ר"ש מתן לכהן כוף בצריך לו ע"י לאשתו. שופטים כ"ס כ"ג ואיש מת קדשיו לו יהיו וכמיך ליה איש איש כי תשטה אשתו וכתיב והביא האיש את אשתו מה להלן כוף שנצרך לאשתו ואיש מתן לכהנים ולוים כוף שנצרך לכהנים אף כאן כוף שנצרך לאשתו: לו יהיו. לעמו יעטרנו: כמבואר כם כמים נלעזרו. שמכרך על כרעה דיין כלומר לא במבוא כמוים מלפניו: נלריך. נלכרך: תופפות. לשון כפולה כדמתרגמינן וכפלא והעיף: כהרפית. מדברי תורה ביום צרה כהכה: לפ"ו מצוה אחת. לם נהרפה מכולם כשבאתה לידו ולא תוכל להרפות כך כפי (כ) כמה: כהרפית מכל מקום. לף כמלוד אחת כמצוה: סיב מעבר כנים וכו'. והכי לית מעברין לתי כשאר לגלגי ניכוחיה דכתיב לכבוד מהדבו כל דניחוש

וְיוֹרִין אַסוֹטָה וְאֵרוּם עִם שְׁמַיִּים אִין פָּסוּק דֶּעֶר מְעַנְטְש וָואם וֵויעט הַאלְטֶען דִּיא הַיילִינְקִיים פַּאר זִיךְ. עֶר וָועט הַאלְטֶען דִּיא תְּרוּמוֹת אוּנ מַעֲשְׂרוֹת פַּאר זִיךְ: אוּנ וָועט וַיא נִיט גְעבִּין צוּם כֹּהֵן שְׁמַיִּים נָאנְט אַמֶעְנְטְש וָאם זַיין וויב וָועט וֶועֶרִין אַסוֹטָה. שְׁמַיִּים וַויטֶעֶר אוּנ דֶּעֶר מַאן זָאל בְּרֵיינְגֶען זַיין וַויב נִיט דָּאם אַלֵיין וָועט זַיין דֶּעֶר שְׁטָרָאף פּוּן דֶּעם מְעַנְטְשֶׁין וָואם וויל נִיט גְעבִּין זַיינֶע תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר צוּם כֹּהֵן. נֶאר עֶר וָועט נָאךְ אַשְׁטְרָאף הָאבִּין זַיין סוֹף וָועט זַיין עֶר וָועט אַלֵיין וֶועֶרִין אֶאֶרְעם מַאן אוּנ וָועט דַּארְפִּין גֶעמֶען מַעֲשֵׂר עָנִי. אַזוֹי וויא עִם שְׁמַיִּים אִין פָּסוּק דֶּעֶר מְעַנְטְש וָואם נִיט זַיינֶע תְּ רוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר צוּם כֹּהֵן. וָועט עֶר דַּארְפִּין אַז דִּיא מַעֲשֵׂר עָנִי זָאל זַיין פַּר אִיהם. הָט רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גְּזָאגְט אוּנ אוּיךְ טָעַן נִיט דִּיא תְּרוּמוֹת אוּנ מַעֲשְׂרוֹת צוּם כֹּהֵן וָועט דֶּעֶר סוֹף זַיין דֶּעֶר בַּעַל הַבַּיִת וְוָעט רַיִּךְ וְוֶעֶרִין אַזוֹי וויא עִם שְׁמַיִּים אִין פָּסוּק דֶּעֶר מְעַנְטְש וָואם וָועט גְעבִּין דִּיא תְּרוּמוֹת אוּנ מַעֲשְׂרוֹת צוּם כֹּהֵן וָועט זַיין צוּ אִיהם. צוּ אִיהם וָועט זַיין פִּיל גְעלְט. רַב הוּנָא בַּר בְּרֶכְיָה הָט גְּזָאגְט פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר וָועֶגֶן דֶּעֶר וָאם נֶעמְט נָאט צוּ זַיין צַעַר. אַז בַּיי אִים אִין אַצַּעַר זָאגְט עֶר נָאט אִין גִיךְ עֶרְצְכְט. אוּנ עֶר בֶּעט בַּיי נָאט עֶר זָאל אִיהם הֶעלְפִין. מָאפִּילְט מְעִ אִים זַיין פַּרְנָסָה. אַזוֹי וויא עִם שְׁמַיִּים אִין פָּסוּק אַז נָאט וָועט זַיין אִין זַיין צַעַר. וָועט זַיין גְּלְט גֶעמַאפִּירְט וֶועֶרִין. וָועט דִיר נָאט גֶעבִּין זַיין פַּרְנָסָה וָועט פְּלִיהֶען צוּ אִיהם אַזוֹי וויא דוּא דַּארְפְּסְט: רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאגְט זַיין פַּרְנָסָה וָועט פְּלִיהֶען צוּ דִיר. רַבִּי יאשִׁיָה הָט גְּזָאגְט דֶּעֶר וָום לָאזְט זִיךְ אָפּ פּוּן צוּ לֶעֶרְנֶען תּוֹרָה. אַז עִם קוּמְט אוֹיף אִיהם אַצָּרָה הָאט עֶר נִיט קִין כֹּחַ צוּ הַאלְטֶען דִּיא אָצָּרָה. אַזוֹי וויא עִם שְׁמַיִּים אִין פָּסוּק אַז דוּא הָאלְט זִיךְ אָפּ גְיָלְאזְן פּוּן צוּ לֶעֶרְנֶען תּוֹרָה אַז עִם וָועט קוּמְען אוֹיף דִיר אֲצָרָה. וָועט זַיין אֵייגְן דַיין כֹּחַ. דוּ וָועסְט נִיט קֶעֶנֶען אוֹים הַאלְטֶען דִּיא אָצָּרָה. רַבִּי אַמִי בַּר מַתְנָה הָאט גְּזָאגְט פּוּן שְׁמוּאֵל וָועֶגֶן אֶפִּילְו עֶר הָאט זִיךְ אָפּ גְיָלְאזְן פּוּן אַיין מִצְוָה. עִם אִיז אִיהם פַּאר קוּמְען אֲמִצְוָה צוּ מָאהְן. אוּנ עֶר הָאט אִיר נִיט גְיטָאהְן וַויל עֶר הָט זִיךְ גִיפּוּילְט. דֶּעֶר נָאךְ אַז עִם קוּמְט אוֹיף אִידם אַצָּרָה: הָאט עֶר נִיט קִין כֹּחַ אוֹים צוּ הַאלְטֶען. וְאֵרוּם עִם שְׁמַיִּים אִין פָּסוּק דּ וּא הָאלְט זִיךְ אָפּ גְיָלְאזְט. פּוּן וָום עִם אִיז. אֶפִּילוּ נֶאר פּוּן אַיין מִצְוָה:

מה אָמַר. רַב סַפְרָא הָאט גְּזָאגְט רַבִּי אַבָּהוּ הָט דֶּעֶר צֵיילְט אַז תַּנָּיָא דֶּעֶר זוֹהִי פּוּן רַבִּי

תלמוד ממלך . דכתיב ניס כסא מלכות כי יד על כס יה למלחמה עם יי׳ מלחמה לכ׳ נמצלק פסוק ככתו : מתכנסיה . מדכתיב לשון כינוסות פשטא על כתיב רשם מכך ותוכל : לכל לרשם. לכל מהמיים נסיות רשם הוא מתכנסיה (כלומר) שהוא גדול מחבריו : ריש גלגולתא . (כר) מתחזק על לומסם כמחבריה תפיסים למלחמה מים כדי להשקות כל כסדות :

לשכרופא . לשחרוץ : לפוטרופוס . מכנים ומוליא נכסיו . כל מים לו תרומות ומעשרות

המלכה זו מלחמת עמלק שנאמר (שמות יז) ויאמר כי יד על כס יה . והתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכה״א (יחזקאל לח) הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל . לכל לראש אמר רב חנן בר אבא אפילו ריש נרגותא מן שמיא מוקמי . במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה׳ הגדולה זו קריעת ים סוף . והגבורה זו מכת בכורות . והתפארת זו מתן תורה . והנצח זו ירושלים

וההוד זו בנין בית המקדש יהי רצון שיבנה במהרה בימינו :

(דף נג) **מד תניא** רבי אומר לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנאמר (מכלי יח) איש רעים להתרועע תניא רבי אומר אל יכנה אדם אפוטרופוס בתוך ביתו שאלמלא לא מינה פוטיפר את יוסף אפוטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא דבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אמר הקיפה בריה דרבי פרנך אמר רבי יוחנן לכה נסמכה פרשת סוטה לפרשת הרומות ומעשרות לומר לך שכל שש

דיא מְכוּבָּה דָם מֵיינְט מָען דיא מְכוּבָּה פון עֲמָלֵק . אַזוי ווִיא עֶם שְׁמַייט אין פְּסוּק עֶר הָאט גָאנְט נָאט הָאט גִיהַאלְטָען זַיין הַאנְט בִּיי זַיין שְׁטוּהל וָהָאט מֵיינְט מָען נאט הָאט גישְׁווּאוֹרין בִּיי זַיין מְכוּבָּה אַז עֶר וָאל מְלָחָמָה הַאלְטִין מִט עֲמָלֵק . נָאט איז דֶער הוּיבְּין דָאס מֵיינְט וָען דִי מְלָחָמָה פון גוג אוּנ מָגוֹג אוּנ אַזוי זָאגְט דָער פְּסוּק אִיךְ וֶועל זַיין צו דִיר גוֹג וְאִיךְ וֶועל סִיט דִיר מְלָחָמָה הַאלְטִין . אִיךְ וֶועל זַיין דֶער נְשִׂיא פון כָּשָׁךְ אוּנ פון תּוּבַל . דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גָאנְט אַלֶע עְלְצְטֶע וָאם אִיהם גימַאכְט פַּר אַלְטְטִין . הָט רַב חָנִן פַּר אַבָּא גָאנְט אֲפִילוּ צוא אוֹיף אַזַאךְ . הָאט נָאט אִיהם גימַאכְט פַּר אַלְטְטִין . הָט מָען אִיהם אוֹיךְ גימַאכְט פון דִין אֶלְצְטֶער אוֹיף דִי מֶענְטְשִׁין וָאם גְרָאבְּין בְּרוּנֶענְם . הָט מָען אִיהם אוֹיךְ גימַאכְט פון הַיסְעל . דָאם אִיז אוֹיךְ נִיט אַזַיין גיוָוארין . אִין אַבְּרַיְיקָא הָאט מָען גִיקֶערוּנְט אוּ רַבִּי עֲקִיבָא הָט גָאנְט צו דִיר נָאט אִיז דִיא נְרוֹיסְקִיט דִם מֵיינְט מָען וָאם נָאט הָט גישְׁפָּאלְטִין דֶעם יַם . אוּנ דִי שְׁטַארְקְקִיט דָם מֵיינְט מָען וָוס נָאט הָט גיהַרְגָּת דִי בְּכוֹרִים פון דִי מִצְרִים . אוּנ דִי שַׁיינְקִיט דָאם מֵיינְט מָען וָוען נָאט הָט גיעְבּין דִי תּוֹרָה . דִי אַיבִּינְקִיט דָם מֵיינְט מָען יְרוּשָׁלַיִם . וָס נָאם וָועט מַאכְען יְרוּשָׁלַיִם אוֹיף אַיבִּינ צו דִיא יוֹרִין . אוּנ דִי שַׁיינְקִיט דָם מֵיינְט מָען דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . עֶם וָאל זַיין דֶער וַיינְען פון נָאט דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָאל גיבָּאתְט וְוערין נְעשְׁווּינְט אִין אוּנְזֶערֶע מָעג . וְוען מִיר וְוערין לָעבּין . וְתִפְאֶרֶת . אִיז דִי שַׁיינְקִיט פון דָעם נָאט . הוֹד אִיז דִיא שַׁיינְקִיט פון אָרְט :

מד תַּנְיָא . מִיר הָאבְּין גילֶערוּנְט . רַבִּי וָאגְט אַמָּעוְנְטְשׁ וָאל נִיט אַרַיין נְעמָען קִיין גוּטָע פְּרַיינְד צו זִיךְ אִין שְׁטוּב . דָּעֶר וָועט צו בְּרָאבְּין וְוערין . מִיר הָאבְּין גילֶערוּנְט רַבִּי וָאגְט אַמָּעוְנְטְשׁ וָאל נִיט אַרַיין נָעמָען קִיין גוּטָע פְּרַיינְד צו זִיךְ אִין שְׁטוּב אַמָּעוְנְטְשׁין וָאם וָאל זָיקָען וַיינָע נִישְׁעפְּטִין . וָוען פוֹטִיפַר וָואלְט נִיט אוֹיף גינוּמָען יוֹסֵף פַּאר אַפּוֹטְרוֹפּוֹס בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב וָואלְט עֶר נִיט גיקוּמָען צו דִיא זָאךְ . אַז דִיא וַוייב זַיינָע וָאל וְוָעלְן מְנָה זַיין מִט יוֹסֵף . מִיר הָאבְּין גילֶערוּנְט רַבִּי וָאגְט מַאר וָואם שְׁטַייט דִי פָּרָשָׁה פון נָזִיר נָאנְט צו דִי פָּרָשָׁה פון סוֹטָה צו זָאגְען דִיר דֶער וָאם וָועהט דָעם בְּוִין וְרִי שָׁאנְרָע) וָואם דִי סוֹטָה הָט גיהַאט דֶער וָועט זִיךְ אָפּ שַׁיידְן פון וַיין טָרַינְקְען . וְוארום פון שְׁכָרוּת קוּמְט מָען צו זְנוּת . חִזְקִיָּה דֶער זוהן פון רַבִּי פָּרְנָךְ הָט גָאנְט . רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט פַּאר וָואם שְׁטַייט דִי פָּרָשָׁה פון אַסּוֹטָה נָאנְט צוא דִיא פָּרָשָׁה פון תְּרוּמוֹת אוּנ מַעֲשֵׂר צו זָאגְען דִיר דֶער וָאם הָאט תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר אוּנ עֶר גִיט וַוייא נִיט צום כֹּהֵן וָועט וַיין דֶער סוֹף וַיינְער עֶר וָועט הַאלְטְן אָנְקוּמָען צום כֹּהֵן דוּרְךְ זַיין וַוייב וָום וַיא וָועט

וכך אמרו לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בנדוי ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעים מוטב ואם לאו יעלו להר . אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכנור ויכפרו כלם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל מיד נעו כל העם בבכיה ואמרו חס ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל וכל כך למה משום שנאמר (ישעיה ג) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים בשלמא הוא מטהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והן מטהרים היכי הוה והתניא חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חבירו רשאי להתיר קא סברי כי היכי דלא נגרו בתריה :

(פ"ב) **מן תנו** רבנן בשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כלם בכבוד אכסניא ודרשו פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והלא דברים ק"ו ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא י"ב מיל אמרה תורה (שם) והיה

אוּנוּ גֶּעשִׂיקְט צוּ דִיר . אוּנ דִי חֲכָמִים פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאבֶּין צוּ אוּנוּ אַזוֹי גְּזָאגְט . גַייט זָאגְט צוּ תַּנָּיָא אִין אִינְזֶער נָאטָּן . אוֹיבּ עֶר וָועט פָּאלְגִין אִיז גוּט . אוּנ אוֹיבּ עֶר וָועט נִיט פָּאלְגִין זָאל עֶר זַיין אִין חֵרֶם . אוּנ אִיר זָאלְט זָאגִין צוּ אִינְזֶערֶע בְּרִידֶער וָעם אִין חוּץ לָאָרֶץ אוֹיבּ זַייא וָועלְן אוּנוּ פָּאלְגִין . אוּנ נִיט צוּ תַּנָּיָא . אִיז גוּט . אוּנ אוֹיבּ זַיי וָועלְן אוּנוּ נִיט פָּאלְגִין זָאל שְׁפִּילֶן זַיי גַּיִן אוֹיף דֶּעם בַּארְג דִינֶּען עֲבוֹדָה זָרָה . אַתְיָה זָאל בָּאהֶעלְן אַמוּבְּתָא . תַּנָּיָה זָאל שְׁפִּילֶן אוֹיף אַפִּידוּל וָועלְן זַיי כְּכִפֵּר זַיין פַּר אַלֶּע . אוּנ זַיי זָאלְן זָאגִין זַיי הָאבֶּען נִיט כִּפּוּר אִין דֶּעם נָאט פּוּן יוֹדָעִן . הָאבֶּען דָאס פָּאלְק גֶּעשְׂרֶיגֶען מִיט גְּעוַוינֶען אוּנ זַייא הָאבֶּען גְּזָאגְט חַס וְשָׁלוֹם . מִיר הָאבֶּען יָא אַחֲלָק אִין דֶּעם נָאט פּוּן יוֹדְעִן . פַּר וָום טָאר מָען נִיט מְעַבֵּר זַיין יָאהְרִין אִין תּוֹךְ לָאָרֶץ וַוייל עֶם שְׁטֶייט אִין פָּסוּק פּוּן צִיוֹן וְועט אֲרוֹיס גַיין דִי לֶעֶרְנוּנְג צוּ אַלֶּע יוּדְעִן . אוּנ דִי רַייד פּוּן נָאט וָועט קוּמֶען פּוּן יְרוּשָׁלַיִם . פֵּרֶעגְט דַיא גְּמָרָא אַז רַבִּי חֲנַנְיָא וָאלְט גְּזָאגְט טְהוֹר אוּנ וַייא וָאלְטִין גְּזָאגְט טָמֵא . וָאלְט רֶעכְט גֵיוֶוען . זַיי וַוילֶן אַרְבֶּיר מַאכֶּען . אָבֶּער אַז רַבִּי חֲנַנְיָא הָט גְּזָאגְט טָמֵא . אוּנ זַייא הָאבֶּען גְּזָאגְט טָהוֹר . וַויא אַזוֹי הָאבֶּען זַייא גִימֶעגְט . מִיר הָאבֶּען דָאךְ גֵיקֶערוּנְט אוֹיבּ אַחֲכָם הָט מְטַמֵּא גֵיוֶוען . טָאר נִיט זַיין תַּבָּר דִי זַאךְ מְטַהֵר זַיין . אוֹיבּ אַחֲכָם הָאט גֵימַאכְט אַזאךְ . טָאר נִיט זַיין תַּבָּר דִי זַאךְ כְּשֶׁהִיא זַיין . עֶנְטְפֶּערְט דִי גְּמָרָא זַיי הָאבֶּען גְּוָואלְט קְרִיגֶען אוֹיף אֵיהֶם . דִי מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן תּוֹךְ לָאָרֶץ זָאלְן נִיט צִיהֶען זָאךְ אֵיהֶם . זַיי זָאלְן וַויסֶען אַז מָען דַארְף פָּאלְגִין דֶּעם בֵּית דִין פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . נִיט דֶּעם בֵּית דִין פּוּן תּוֹךְ לָאָרֶץ :

מן דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גֵיקֶערוּנְט אַז דִיא רַבָּנָן וָענֶען אַרַיין גִיגַאנְגֶען אִין זַיין נָארְטִין וְאִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אִין גַּבְנֶה . וָענֶען דָארְט גֵיוֶוען . רַבִּי יְהוּדָה אוּנ רַבִּי יוֹסִי אוּנ רַבִּי נְחֶמְיָה אוּנ רַבִּי אֶלְעָזָר דֶּער זוּהן פּוּן רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי הָאבֶּען אַלֶּע אָן גֵיהוֹיבִּין דָרְשֶׁנֶן אִין דֶּעם כְּבוֹד פּוּן דֶּעם מְעַנְטְשֶׁן וָום נֶעמְט אַרַיין אַפֶּערְמִידְן מֶעְנְטְשׁ צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אוּנ גִיט אִיהם עֶסְן אוּנ אַפְּרְט צוּם נֶעכְטִיגֶען . רַבִּי יְהוּדָה וָום עֶר אִיז אַלֶּע מָאהל דֶּער אָנהֵיבֶּער צוּם רַיי דִין . הָאט עֶר דָא אוֹיף אָן גֵיהוֹיבֶּן צוּ דַרְשֶׁנֶן דֶּעם כְּבוֹד פּוּן דִיא תּוֹרָה . עִם שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אוּנ מֹשֶׁה וְאַל נֶעמֶען וַיין גִיצֶעלְט אוּנ זָאל אִיהם אוֹיף שְׁטֶעלְן אוֹיסֶער דִי מַחֲנֶה . אוּנ דָארְט אִיז גֵיוֶוען דֶּער אָרוֹן וָום מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גִימַאכְט וועיזן בְּמהרש"א וברי"ף) . דִי זָאכֶּן קֶען מָען אָפּ לֶערֶנֶען טַיט אַקַל וְחוֹמֶר . מַארְאךְ דֶּער אָרוֹן פּוּן נָאט וָום עֶר אִיז נִישְׁט גֵיוֶוען וַוייטֶער וִוי צְוַועלְף הוּנְדֶּט

שמם דומם לא היו לא נשכם על מקום נשיקה קמץ דסנהדרין . שנאו אחריו : למחות בידו : ככר גמיא . שכגדלה שמני עיסה נדולי הדור הם : והלא אקיבא בן יוסף עשה כן . התם כיכמות אמר רבי עקיבא כשלמדני לשכדעת שנים עם תשיבו

שנים וכובע חדשים בחוצה לארץ . שנאו אחריו שני תלמידי חכמים רבי יוסי בן כיפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו לו ללמוד תורה באנו הכריז עליהם אנשים הללו נדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש כאותה ששנינו זכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל התחיל הוא מטמא והם מטהרים הוא אומר והם מתירין הכריז עליהם אנשים הללו של שוא הן של הוהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר נדרת ואי אתה יכול לפרוש . אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אומר ואתם מתירין אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל . אמר להם אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל אמרו לו גדיים שהנהת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרוני אצלך וכך

יהושע ברודער האט געניהדעדט פון ארץ ישראל איז חוץ לארץ האט ער מעבר יאהרן . ער האט אוים גייעצט ווערכע יאהרין וואלטן זיין צו דריי עצהן תדשים . צוייא מאהל אחד . אוב ער פארענט אוים זעצין חדשים . ווערכער הודש זאל זיין דריסיג טעג . אוב ווערכער הודש זאל זיין אוב צוואנציג טעג . דא מען נעשוקט צו אים צוייא תכמים : רבי יוסי בן כיפר אוב האם אייניקול פון זכריה בן קבוטל . זייא וארין וואנען צו חנניא אז אין חוץ לארץ טאר מען ניט מעבר זיין יאהרין . אוב מען טאר ניט אוים זעצין חדשים זייא חנניא הם ניזאהן דיא צוויי תכמים ניים זעגען ניקומען צו אים האט חנניא צו זייא נזאגט צוא וואס זעגט איר ניקומין האבין זייא נזאגט צו חנניא . מיר זענען ניקומען לערנען הודה הם חנניא אוים ניזאפין אויף זייא דיא מענטשין זענען דיא נרעסטע פון אונזער דור . אוב זייערע עלטערין האבן בעדינט אין בית המקדש . אזוי וויא מיר האבן ניליעגט זכריה בן קבוטל זאגט פיל מאהל האב איך ניליינט פר העם כהן נדול יום כפור בי נאכט העם ספר דניאל . הט דאך זכריה בן קבוטל בדינט אין בית המקדש . אוב חנניא האט אן ניהויבן צוא לערנען . ום ער האט נזאגט טמא . האבן זייא נזאגט טהור . הוא אומר והם מתירין . ואס ער האט נזאגט אסור . האבן זייא נזאגט כוזב . האט חנניא אוים נירופן אויף זיי . די מענטשין זענען פאלשע אין זייא זענען נאר ניט חשוב . האבן זיי צו איהם נזאגט דו האסט שוין איין מאהל אויף נייבאהט קענסטו ניט צו ווארפן ואם דוא האסט נייבאהט . דוא האסט איין מאהל נימאכט אנאנט קענסטו זיא ניט צו ברענן . זייא האבין נימיינט דוא האסט אוגו איין מאהל אין שטאט נילוידט . קענסטו אוגו שוין ניט שענדין . הט חנניא צו זייא נזאגט פר ואם זאגט איר טהור אויף די זאך ואם איך זאג טמא . פר ואם זאגט איר מיך אויף די זאך ואם איך זאג אסור . האבן זייא זאגט צו איהם וייל דוא ביסט מעבר יאהרין . ווערכער יאהר זאל זיין איין אדר אוב ווערכער זאל זיין צוויי מאהל אדר : אוב זעצט אוים חדשים . ווערכער חדש זאל זיין ניין אוב צואנציג טעג אוב ווערכער חודש זאל זיין דריסיג טעג . אין חוץ לארץ . הט ער זיי נזאגט רבי עקיבא בן יוסף פקענט דאך אויך מעבר זיין יאהרין אוב אוים זעצין חדשים אין חוץ לארץ . האבן זיי נזאגט צו איהם לאו אף רבי עקיבא בן יוסף . פון איהם בריינג ניט קין בייה . ער הט ניט נימענט מעבר זיין יאהרין אוב אוים זעצין חדשים אין חוץ לארץ . וייל ער הט ניט ניקאנן זיין נלייכין אין ארץ ישראל . הט חנניא צו זייא נזאגט איך האב אויך ניט ניקאנן מיין נלייכין אין ארץ ישראל . האבן זייא נזאגט צוא איהם דיא יונגע ציגען ואס דוא האסט ניקאנן אין ארץ ישראל . זענען ניוואקסין נרויסע באק מיט העדנער . דאס מיינט מען די יונגע לומדים זענען ניוואקסין נרויסע תכמים : אוב זייא האבן

היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני . אמר רבי הנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו הדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית ועריב אחד אינו קורא דוכה כמי שלא קרא ק"ש מעולם . הסכת עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדרבי יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב (ירמיה ג) הרב אל הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין בד בבד ועוסקין בתורה ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם (במדבר יב) אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו . ואי בעית אימא מהכא (זכריה יג) נואלו שרי צוען . דבר אחר הסכת ושמע יש ראל כתתו עצמכם על דברי תורה כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל . ד"א הסכת ושמע ישראל הס

ספכם עשו כתות . דרים כם כמו עכו : מזגו עלמכם . ודלכו ממי כם כמו עשו עלמכם כתותים בלמעבר על דברי תורה : זאת התורה . היכן מוזכר בלדם בימים בלמלי תורה : הס ושתק כך כתיב . שתוק כמו ושב בלב לא כתב בתוק ובפק בשמועתך עד שתכא שגורה בפיך ו"ף על פי

אין דֶּער מְדַבֵּר . איז דָּאךְ שׁוין גְיוֶוען פֶּערְצִיג יָאהר וויא די תּוֹרָה איז גִיגַעבִּין גִיוָואָרין . נאָר דֶּער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז אַז דָיא תּוֹרָה איז ליב אוֹיף דִיא וואָס לֶערְנֶען איר אַלֶע טָאג . אַזוי וויא דָעם טָאג וואָס דִיא תּוֹרָה איז גִיגֶעבִּין גִיוָואָרין אוֹיף דֶעם בַּארג סִינַי . רַבִּי תַּנְחוּם דֶער זוהן פּוּן רַבִּי חַיָּא פּוּן דָאךְ עכו הָאט גְזָאגְט זָאלְסְט וויסֶען אַז עָם איז אַזוי אַמֶענְט ש"ס זייענְט קְריאַת שְׁמַע אַלֶע טָאג אִין דֶער פְרִיא אוּן בַּיי נַאכְט אוּנ אַז עָם טְרֶעפְט אֵיין נַאכְט אוּנ עֶר זייענְט ניט איז בַּיי אִיהם גְבְלַיבְּן וויא עֶר וָואלְט קֵין מָאהל ניט גִיזַיין קְריאַת שְׁמַע . וָואהִן מִיר דָאךְ אַז דָאס קְריאַת שְׁמַע זייענֶען אִיז בַּיי אִיזְדִין זַייעֶר ליב . דִיא נְמָרָא דְרַשְׁה דָעם וָואלְט הַכּכֶת וְוִי צְווייא וְוערְטֶער . הֵם . מַאךְ . בַּת . קְתוֹנֶת . משֶׁה רַבֵּינוּ הָט גָזאגְט צו די יִזְדִין איר זָאלְט מַאכֶען חֲברוֹת אוּנ לֶערֶנֶען תּוֹרָה . וַייל דִי תּוֹרָה וָועלְט ניט גִיקוֹיפְט וְהָט ניט קֵין קוֹם בַּיי דֶעם מֶענְטְשֶׁן . נָאר אַז עָם לֶערֶנֶען עֶמְלַיכְע מֶענְטְשֶׁן צו זַאמֶען . אַזוי וויא רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא . וָוארוּם רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא הָט גְזָאגְט וָום מִיינְט דֶער פָּסוּק אַשְׁוועֶרְד צו די בַּדִים אוּנ זייא וָועֶרֶן פַּאר נַארֶעשְׁט . אַשְׁוועֶרְד זָאל קוּמֶען אוֹיף די פַיינְד פּוּן דִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים . וָום עֶדֶער וויצְט אַלֶיין בַּזוּנדֶער אוּנ לֶערְנְט תּוֹרָה . אוּנ זַיי לֶערֶנֶען ניט אַלֶע צו זַאמֶען (בַּדִים אִיז טַייטְש בַּזוּנדֶער) . אוּנ נָאךְ מֶער אִיז . זַייא וָועֶרֶן פַּר נַארֶעשְׁט . זַיי גֶעפִינֶען ניט קֵין חָכְמָה אִין דִיא תּוֹרָה . דָא שְׁטֵייט וְנואלו . אוּנ דָארְט שְׁטֵייט וְאִין דִי סְדָרָה בַּהַעֲלוֹתְךָ בַּיי אַהֲרֹן מִיט מְרִים) אֲשֶׁר נואַלְנוּ . מֵיינְט מֶען מִיר הָאבֶּען גִיטָאהן אַנַארֶעשְׁקייט . אַזוי דָא אַז עָם שְׁטֵייט וְנואלו . מֵיינְט מֶען אוֹיךְ זַייא וָועֶרֶן וָועֶרֶן פַּר נַארֶעשְׁט . וָוארוּם עָם לֶערֶנֶען פִּיל מֶענְטְשֶׁן צו זַאמֶען אִין אַיינְעֶר פְּרֶעמְט אוּנ אַיינְעֶר עֶנְפֶּעֶרְט . גֶעפִינְט מֶען חָכְמָה אִין דִי תּוֹרָה . אֲבֶּער ניט אַז עֶר וָועלְט אַלֶיין . אוּנ זָאךְ מֶער אִיז . דָאס אִיז אַעֲבֵירָה . אַזוי וויא עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק . אַהֲרֹן הָט גְזָאגְט מִיר הָאבֶּען גִיטָאהן אַנַארֶעשְׁקייט אוּנ מִיר הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט . זֶעהן מִיר אַז עָם אִיז נָאר נַארֶעשְׁקייט . אִיז אַעֲבֵירָה אוֹיךְ . אוֹיב דוא וויסְט וָועל אִיךְ דִיר זָאגֶן . פּוּן דָאנֶען וויסֶען מִיר אַז נואַלוּ אִיז מַייטְש נַארֶעשְׁקייט . עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נואַלוּ שָׁרֵי צוֹעַן . די הֶערֶן פּוּן מְצְרַיִם זָענֶען גִיוָואָרין נַארִין . נָאךְ אַזאךְ הָט משֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט צו די יִזְדֶען אִיר זָאלְט אַיינְךְ צו שְׁטוּיסֶען פּוּן וֶועגֶען דִי תּוֹרָה : אַזוי וויא רַיש לָקִישׁ . וָוארוּם רַיש לָקִישׁ הָט גְזָאגְט פּוּן וַואנֶען וויסֶען מִיר אַז דִיא תּוֹרָה הָט אַנְדֶערְש נִיט־קֵין־קוֹם . נָאר בַּיי דֶעם וָואס עֶר הַרְגֶּת זַיין גוּף פּוּן וֶועגֶען צו לֶערֶנֶען תּוֹרָה . וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא תּוֹרָה הָט נָאר אַקוֹים בַּייא דֶעם מֶענְטְשֶׁן וָואס עֶר שְׁטאַרְבְּט אִין דֶעם גִיצֶעלְט פּוּן דִי תּוֹרָה . אִין בֵּית הַמֶּדְרָשׁ . נָאךְ אַזאךְ הָט משֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט צו דִיא יוּדֶען גִיצֶעלְט זָאלְסְטוּ זַיין שְׁטִיל אוּנ זָאלְסְט נָאר הָעֶרֶן וָואס דֶער רַבִּי וֶועט מִיט דִיר לֶערֶנֶען אוּנ אַז דוא וָועלְט שׁוין גוּט וויסֶען וָום דוא הָאסְט גִיהָערְט פּוּן רַבִּי . דֶער

הכתיב מנקד ס׳ : כשב שלמי הכנסתי עך פניס כך אתה הסבר פנים . והיינו דכתיב פנים בפנים : הרב בכעם . ועם אתה מדבר אתם בעבע : ואלמיד בכעם . ועם אתה מלמד להם כעם שבתורת אתה מתנהג ממתחיל : אם אתה מהזיר כאהל לאהל (נכתיב) והיינו דכתיב וכב על ממתה כשב כאהל למהכה ואתה לאו מצרך יכוכב בן נון נער לא ימיש מהוכה בימתם התיתך . ולפי ע״ם שכשיהו שאתה מהנהג הכב״ה בישראל ובוקה כמשכן לא יצא דבר לבטלה . ל״ג שנאמר ומשרתו יהושע וגו׳ :

והיה כל מבקש ה׳ יצא אל אהל מועד תלמידי הכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה . (שם) ודבר ה׳ אל משה פנים אל פנים אמר רבי יצחק אמר ליה הקדב״ה למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה . איכא דאמרי כך אמר ליה (הקב״ה למשה) משה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל לממומו. ושב אל המחנה וגו׳ אמר רבי אבהו אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה עכשיו יאמרו הרב בכעם ותלמיד בכעם ישראל מה תהא עליהם אם אתה מהזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך והיינו דכתיב ושב אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל :

מז ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש (דניאל כז) הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה

שַׁבָּת וְלָמָּשָׁל אוּיב מֹשֶׁה הָט אוֹיף גִישְׁטֶעלְט זַיין גִיצֶעלְט אִין מְזַרח זַיט פּוּן דִי מַחֲנֶה . אוּן הָאר יוד וָוּם אִיז גִיוָוּאן אִין מַעֲרָב זַיט פּוּן דִי מַחֲנֶה . אז עֶר הָט גִיוָוּאלְט גַיין צוּ מֹשֶׁה בַּיגִינוּ . הָאט עֶר גִידַארְפְט גַיין דִי גַאנְצֶע לַיינְג פּוּן דֶיא מַחֲנֶה : דִיא מַחֲנֶה אִיז גִיוֶוען דְרֵי מַיל לַאנְג . דָאם אִיז צְוֵועלְף תְּהוּם שַׁבָּת) . הָט דִי תּוֹרָה גְנָאנְט וֶוער עֶם וֶועט וָועלְן לֶערְנֶען תּוֹרָה פּוּן נָאט . זָאל עֶר אַרוֹיס גַיין צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד . צוּם גִיצֶעלְט פּוּן מֹשֶׁה . וְוייל עֶר אִיז גִינַאנְגְען דְרַיי מַיל . וָועלְט עֶר גִירוּפְען מְבַקֵּשׁ ה׳ . עֶר זוּכְט צוּ לֶערְנֶען דִי תּוֹרָה פּוּן נָאט . דִי תַּלְמִידִים וָום גִיוֶען פּוּן שְׁמָאט צוּ מְדִינָה צוּ מְדִינָה לֶערְנֶען תּוֹרָה . וְועלְן זַיי נָעווִיס גִידוּפְען מְבַקְּשֵׁי ה׳ . זַיי זוּכְען דִי תּוֹרָה פּוּן נָאט . דֶער פּוּן קֶענְט מִיר וִויסֶען וָוי נָרוֹיס דֶער זְכוּת אִיז פּוּן דֶיא מֶענְטְשֶׁין פּוּן שְׁמָאט אז זַיי נֶעמֶען צֶריין דִי פֶּעמֶלְע אֲרֶעמֶע לוֹמְדִים צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אוּן גִיבֶּען זַיי עֶסֶן אוּן אַרְט צוּם שְׁלָאפְען . עֶם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק נָאט הָט גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה פָּנִים צוּ פָּנִים . הָט רַבִּי יִצְחָק גְנָאנְט נָאט הָט גְנָאנְט צוּ מֹשֶׁה . מֹשֶׁה אִיךְ אוּן דוּא וֶועלְן מִיר בֶּייטֶע גֶעבְּן צוּ פֵּר שְׁטֶיין דִיא יוּדֶען דֶעם דִין . אַנְדֶערֶע נָאנְען וָוייז הָט נָאט גְנָאנְט צוּ מֹשֶׁה . מֹשֶׁה אַזוֹי וִוי אִיךְ הָאב דִיר גֶעווִיזֶען אֲפְּרֶיילִיכְּךְ פָּנִים . אַזוֹי זָאלְסְטוּ וַוייזֶען אַפְּרֶיילִיכְּךְ פָּנִים צוּ דִיא יוּדֶען . אוּן קֶער צוּרִיק דֶעם גִיצֶעלְט צוּ זַיין אָרְט . אִין דִיא מַחֲנֶה . עֶם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק מֹשֶׁה זָאל צוּרִיק קֶערֶען אִין דִי מַחֲנֶה . הָט רַבִּי אַבָּהוּ גְנָאנְט נָאט הָט גְנָאנְט צוּ מֹשֶׁה אִיצְט וֶועט מֶען זָאנְען דֶער רַבִּי וּנְאטוּ אִיז אִין כַּעַס . אוּן דֶער תַּלְמִיד וּמְשָׁרְתוֹ אִיז אִין כַּעַס . וָום וֶועט זַיין מִיט דִי יוּדֶען . אוֹיב דוּא וֶועסְט צוּרִיק קֶערֶען דַיין גִיצֶעלְט אוֹיף זַיין אָרְט . אִין דִי מַחֲנֶה . אִיז גוּט . אוּן אוֹיב נִיט וֶועט דַיין תַּלְמִיד יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן בְּדִינֶען אוֹיף דַיין אָרְט . דָם אִיז וָואם עֶם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק מֹשֶׁה הָט צוּרִיק גִיקֶערְט אִין דִי מַחֲנֶה . הָט רָבָא גְנָאנְט אֲפִילוּ מֹשֶׁה הָט גִיטָאהן וִוי נָאט הָאט אִיהם גִיהֵייסֶען . אוּן עֶר הָאט צוּרִיק גִיקֶערְט זַיין גִיצֶעלְט אִין דִיא מַחֲנֶה . פּוּן דֶעסטְווֶעגֶען דִיא זַאךְ וָואם נָאט הָט גְנָאנְט . אז יְהוֹשֻׁעַ וֶועט בְּדִינֶען אוֹיף דֶעם אָרְט פּוּן מֹשֶׁה . אִיז נִיט אַווֹעק גִינַאנְגֶען גִיוֶוייזֶען . עֶם אִיז מְקוּיָם גִיוֶוארֶין . מֹשֶׁה אִיז גִישְׁטוֹרְבֶּען אוּן יְהוֹשֻׁעַ הָט בְּדִינְט אוֹיף זַיין אָרְט וְאוּן פּוּן שֶׁגֶּאמֶר בֵּיז הָאוֹהֶל . אִיז אִיבֶּערְגִיגַאנְגֶען :

מז וְעוֹד : נָאךְ הָט אָן גִיהוֹיבֶּען רַבִּי יְהוּדָה אוּן הָט גִידַרְשָׁת אִין כָּבוֹד פּוּן דִיא תּוֹרָה . עֶם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק פַּאר גֶעם אוּן הֶער דוּא פְּאלְק יִשְׂרָאֵל הַיינְטִיגֶען טָאג גִיוָואלְן אַפְּאלְק צוּ נָאם . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא אִיז דֶען הַיינְטִיגֶען טָאג גִיגְעבֶּען גִיוָואלְן דִיא תּוֹרָה צוּ דִיא יוּדֶען דֶער טָאג אִיז דָאךְ שׁוֹין גִיוֶען עֶרֶער גֶעצֶטֶער פּוּן דִיא פִּרְצִיג יָאהר וָואם דִיא יוּדֶען גִיוֶוען

מח פתח רבי נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב (שמואל ב פז) ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה . פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש (דברים כ) לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר (בראשית מז) ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושכתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה . פתח רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש (ש"ב ז) ויבך ה' את בית עובד אדום הגתי בעבור ארון האלהים והלא דברים קל וחומר ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבץ לפניו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה מה היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבידא זו הכנסת ואי כלותיה שילדו ששה ששה בכרס אחד (דף שנאמר

מח פְּתַח . רַבִּי נְחֶמְיָה הָיָה אָן גִיהוּיבְּען צוּ דַּרְשֶׁנֶן אִין דֶּעם כָּבוֹד פּוּן אוֹרְחִים . וָאס מֵיינְט דָּעָר פְּסוּק שָׁאוּל הָט גָּאנְצְט צוּם קֵינִי גַּיי נִידֶּער אַוועק פּוּן עֲמָלֵק טָאמֶער וָועל אִיךְ דִיךְ פֶּאר טָענְדִין מִיט אִיהם אוֹג דוּא הָאסְט דָּאךְ גִיטָאהן חֶסֶד מִיט אַלֶּע יִידֶן . דִּיא זָאכְן קֶעגְנֶן מִיר אָבּ לֶערְנֶען מִיט אַקְל וָחוֹמֶר מַאדָּאךְ יִתְרוֹ וָואס עֶר הָט גִינוּמֶען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּא זִיךְ נָאר פּוּן זַיינֶעט וָועגְן . עֶר זָאל נָעמֶען זַיין מְאכְטֶער פַּר אַוויִיב . הָט יִתְרוֹ נִיהָאט אַזוֹי אַשְׁכָּר . אַז אַיינֶער נָעמְט אַרַיין אַהֲלְמִיד חָכָם צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אוֹג גִיט אִיהם אַזוֹי אַשְׁכָּר אוֹג

פירוש

אמיה מיבעי ליה ואמר לך כתפיה וקתני עליה מה שיש לך לקפוח וחכון תכוונו עד שתזכה לך : יהבה . יעיין : מין חלב יוציא המאה . כמוציא מה שבתוך שמלך מדברי חמו על דבכי הוסה תמלה היא לו : ומין אף . כמוהן כעם כבו וסובלו יוציא הלכות דם לאמתה שיהיו בין דם טמא לדם טהור ומין אפיס שדוחה שני בעניים ובעיה . לעיל מכי ממעט : יוציא ריב . שיהיו בין דיני ממונות לדיני נפשות כי יהיה ריב מהכנעתן דין : דתנן . שדיני ממונות עמוקים הם והכופה עיהתכם יעסוק בדיני ממונות שהן מקוטע בהוסה גדול ממס : שנגנב עלמו . שנתגלגל לבבו כל שפקודיו תע"ם שיש בהם בהכניו מלעיגים עליו : ואם זמות . שהמות פיך מלבחול לשון זמם שהיתה פה מלבן שבעת לעשה שמוחבים בהוסה כאחה שעשקים לעיש ומחכון שהו בשפתים להוסיף יהד ולכוחמן : סוף. שתהן יד לפה כשיגלוך ולא תדע לכתיב :

הם ואחר כך כתת כדרבא דאמר רבא לעולם ילמוד אדם ואחר כך יהגה . אמרי דבי רבי ינאי מאי דכתיב (משלי ג) כי מין חלב יוציא חמאה ומין אף יוציא דם ומין אפים יוציא ריב במי אתה מוצא המאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה ומין אף יוציא דם כל תלמיד שבועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור . ומין אפים יוציא ריב כל תלמיד שבועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן רבי ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך בקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע . אמר רבי שמואל בר נחמני מאי דכתיב (משלי כה) אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה :

פתח

נָאךְ מַעְנְקְמוּ פְּרֶענְן־קְשִׁיוֹת אוּן עֶנְפֶּערִין תֵּירוּצִים . הַם . שְׁמִיט . בַּיתֵּת . צוּ שְׁטוֹפְּעִן . אַזוֹי וַוִי דָּבָא וָוארוּם רָבָא הָט נִזאגְט : פְּרֵיעֶר זָאל אַמֶּענְטֶש לֶערְנֶען . דֶּער נָאךְ זָאל עֶר קְלֶערְען קְשִׁיוֹת אוּן תֵּירוּצִים . דִּי תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי יַנַּאי הָאבֶּען נְזאגְט וָואם מֵיינְט דֶּער פָּסוּק כִּי מִין חָלָב יוֹצִיא חֶמְאָה וּמִין אַף יוֹצִיא דָּם וּמִין אַפַּיִם יוֹצִיא רִיב . וָאגְט דִּי גְּמָרָא בַּיי וָועלֶכֶע גֶעפִּינְט מַען דִּי פִּוסֶּעֶר פּוּן דִּי תּוֹרָה . וָוער פַּאר זוּכְט אַנוּטֶען מַעַם פּוּן דִּיא תּוֹרָה . דֶּער וָאם פְּרֶעכְט אוֹיס דִּיא מִילְךְ וָוען עֶר הָט גִּיזוּגְען פּוּן זַיין מוּטֶער בְּרֵיסְט דּוּרְךְ דִּיא מַאטֶערְנֶעשׁ פּוּן דַּיא תּוֹרָה וָאם מֵיינְט מֶען מִין חָלָב וָוער עֶם צִיהט אוֹיס פּוּן זִיךְ דִּי מִילְךְ וָואם עֶר הָט גִּיזוּגְען . יִצִיא חֶמְאָה דֶּער וָועט אוֹיס צִיהֶען פּוּטֶער פּוּן דִּיא תּוֹרָה . אַז עֶר צִיהט אוֹיס דֶּעם בַּעַם וָועט עֶר אוֹיס צִיהֶען בְּרוּט . דָּאם מֵיינְט מֶען דֶּער תַּלְמִיד וָואם זַיין רַבִּי אִיז אוֹיף אִיהם אִין כַּעַס גִּיוָואךְ דָּם עֶרְשְׁטֶע מָאהל . אוּן עֶר הָאט גֶעשְׁוִוינְגֶען . דֶּער מִיט הָאט עֶר אוֹיס גִּיצוּגְען דֶּעם בַּעַם פּוּן פּוּן זַיין רַבִּי . אִיז דֶּער תַּלְמִיד זוֹכֶה עֶר זָאל אוֹיס צִיהֶען בְּרוּט עֶר זָאל וְוִיסֶען וָועלֶכֶע בְּרוּט אַשָּׁה אִיז טָמֵא אוּן וָועלֶכֶע אִיז טָהוֹר . אוּן דֶּער וָום צִיהט אוֹיס צְוֵוי בַּעַמְּען . וָועט אוֹיס צִיהֶען קָרִיב . דֶּער תַּלְמִיד וָואם זַיין רַבִּי אִיז אוֹיף אִיהם אִין בַּעַם גִּיוָואךְ אֵיין מָאהל אוּן צְוֵוי מָאהל . אוּן עֶר הָאט גֶעשְׁוִוינְגֶען . דֶּער מִיט הָאט עֶר אוֹיס גִּיצוּגְען דֶּעם בַּעַם פּוּן זַיין רַבִּי צְוֵוייא מָאהל : וָועט עֶר זוֹכֶה זַיין צוּ וִוִיסֶען וִוי אַזוֹי צוּ פַּבֶּקֶן דִּיא דִּינִים פּוּן גֶעלְט זַאכְען אוּן דִּי דִּינִים פּוּן גָּפָּשׁוֹת . וָוארוּם מִיר הָאבֶּען גֶיהֶערְט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאגְט וָועֶר עֶם וִוִיל קְרִיג וָועלֶן זָאל עֶר לֶערְנֶען דִּי דִּינִים פּוּן גֶעלְט זַאכְען . וָוארוּם עֶם אִיז גִּיטָא קִין גְּרֶעסֶערֶע חָכְמָה אִין דִּי תּוֹרָה וָוִיא דִּי דִּינִים פּוּן גֶעלְט זַאכְען . וָוארוּם וַיי עֶנְען אַזוֹי וָוִיא אֶקְוואל וָום קְוועלְט פּוּן אִיר אַלֶע מְנוּשׁ פְּרִישָׁע וַואסֶער . אַזוֹי קְוועלְט אַלֶע מָאהל נַיֶע דִּינִים :

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט נִזאגְט וָום מֵיינְט דֶּער פָּסוּק אִם נָבַלְתָּ בְּהִתְנַשֵּׂא וְאִם זַמּוֹתָ יָד לְפֶה . וָאגְט דִּיא גְּמָרָא דֶּער וָאם פַּר מִיאוּסְט זִיךְ אוֹיף דִּיא תּוֹרָה . עֶר אִיז בַּיי זִיךְ נִיט גְּרוּיס . אוּן וָאם עֶר וִוִיסֶט נִיט פְּרֶעגְט עֶר מִיאוּסְט זִיךְ אוֹיף דִּיא תּוֹרָה . עֶר אִיז בַּיי זִיךְ נִיט גְּרוּיס . אוּן וָועט עֶר וִוִיסֶען נִיט פְּרֶעגְט עֶר זַיין רַבִּי . אוּן אֲפִילוּ וַויינֶע חֲבֵרִים לַאכֶען פּוּן אִיהם הָאבֶּען אִיהם נִיט . וָועט דֶּער סוֹף זַיין אַז עֶר וָועט גְּרוּיס וָועלֶן דּוּרְךְ דִּיא תּוֹרָה . אוּן אוֹיב עֶר הָאט צוּ גִּימַאכְט דִּיא מִילְךְ אוּן הָאט נִיט גִּיפְּרֶעגְט בַּיי זַיין רַבִּי זַיינֶע שְׁאֵלוֹת . וָועט זַיין סוֹף זַיין אַז עֶר וָועט בַּיי אִיהם עֶפְּעס פְּרֶעגְן . וָועט עֶר פַּאר שְׁטֶעלְן מִיט זַיין הָאנְט דִּי מִילְךְ . אוּן וָועט נִיט וִוִיסֶען וָום צוּ עֶנְפֶּערִין :

הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא . ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב (תהלים כ) יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב . אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעו ביה של קורה ואמר רבי אבין הלוי כל הנהנה מסעודה שת"ח שרוי בתוכה כאלו נהנה מזיו השכינה שנאמר (שמות יח) ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני האלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאלו נהנה מזיו השכינה :

ג ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו לכשה (שמות ד) לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום (ש"ב טו) לך בשלום הלך ונתלה . ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר (ירמיה טו) ואתה תבוא אל אבותיך בשלום . אמר רבי לזי בר חייא היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש (ומבית המדרש לבית הכנסת) ועוסק בתורה

גיוואריין פון די צייט . אוג האט ניט גיוואלט ווערין ארויש ישיבה פאר רבה . די אלע יאהרי וואם רבה איז גיוועזין ארויש ישיבה . אפילו ער האט ניט ארופט ארופא (ארמאקאר) . האט ער ניט געשיקט דער רופא צו קומען צו איהם אהיים . נאר ער איז גיוואנגען צום רופא . ווייל רבה איז בייז ניט גרוים גיוועזן . נאך הט רבי חלבו גיוואנט וואם מיינט דער פסוק וום דוד המלך הט גיוואנט נאט זאל דיר ענפערין אין דעם פאל וואם עס איז אצרה : דער נאמען פון דעם נאט פון יעקב זאל דיך שטארקן . פון וום האט ער גיוואנט דער נאט פון יעקב . אוג האט ניט גיוואנט דער נאט פון צבאות . פון באגן וויסען מיר אז מען טראגט אבעלעך פון איין ארט צום אנדערין . זאל דער בעל הבית פון דעם בעלעך טראגין די גרעסטע שווערקייט פון דעם בעלעך . וויל דער בעלעך איז זיין . אזוי דא אויך ווייל דיא צוועלף שבטים זענען דאך גיבארין פון יעקב . דארף יעקב טראגין דאם גרעסטע צער פון זיינע . קינדער מער ווי אברהם אוג יצחק . נאך האט רבי חלבו גיואנט דער וום האט הנאה פון אזוי אסעודה וום אתלמיד חכם זיצט בייא איר איז גלייך ווי ער ואלט הנאה האבען פון דיא שיינקייט פון נאט . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק אהרן מיט דיא זקנים פון דיא יזרעל זענען ניקומען עסין פרוים מיט דעם שווער פון משה פאר נאט . פרעגט דיא נמרא האבען זיא רען גיגעסין פאר נאט . זיא האבען דאך גינעסען פאר משה . נאר דער פסוק קומט דיר זאגין דער ואם האט הנאה פון אזוי אסעודה . ואם אתלמיד חכם זיצט בייא איר איז גלייך ווי ער ואלט הנאה האבען פון די שיינקייט פון נאט :

ג ואמר . נאך הט רבי אבין הלוי גואנט אז איינער גייט אוועק פון זיין חבר זאל ער ניט זאגען צו איהם גיי מיט שלום נאר זאל זאגען גיי צו שלום . ווארום יתרו ואם ער האט גואנט צוא משה גיי צו שלום איז ער גינאנגען אוג הט בגלוקט : דוד המלך ואם ער האט גואנט צו אבשלום גיי מיט שלום איז ער גינאנגען אוג איז גיהאנגען גיוואירין :

ואמר . נאך הט רבי אבין הלוי גואנט אז איינער גייט אוועק פון אמת זאל ער ניט זאגן צוא איהם גיי צו שלום נאר ער זאל זאגן גיי מיט שלום אזוי ווי עם שטייט אין פסוק נאט הט גואנט צו אברהם אבינו דו ווערסט קומען צו דיינע עלטערין מיט שלום :

אמר רבי לזי בר חייא הט גואנט דער ואם גייט ארוים פון שוהר . פון האונטען : אוג גייט ארין אין בית המדרש אוג לערונט תורה איז ער זוכה צוא זעהן דיא שכינה . אזוי ווי עם

צמים: שנאמר (דה"ב כו) ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה עוזיה אביו רק אל היכל ה' לא יבא ועם הכהנים הקדושים אשר יצאו מן המקדש כי מעל מעל ויגרשוהו מהיכל ה' וגם הוא ביקש למות: כהני מדין ונו' כלומר להמתין עד מיתת חניו: בשם עומדם. כדתניא מפניו: מלמדיו מפניו: להיות אחד מהן לתם ישיבה. ולישנא אחרינא לא גרסינן: מזרעו של יוסף הוצרכו לכך תלמידים: סיני. הוא קורין לרב יוסף סיסם בכל מקום בגמרא (ובמקומות אחרים בגמרא סיסם מכר סיני שבמעמד מכרו לנו לא היה מפולפל כרבנן): עוקר הרים. לרבה בר נחמני שהיה ממודד יותר מפלפול: למרי חטיה. למרי מקרי הכתוב למכור כלומר למי שקנו במועות: דלמרי ליה כלדאי. לרב יוסף: מלכא הרסין שנין.

סד) שנאמר (דה"ב כו) ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה עוזיה אביו וכתיב (שם) כל אלה מבני עובד אדום הנה המה ובניהם ואחיהם איש היל בכח לעבודה ששים ושנים לעובד אדום:

מט אמר רבי אבין הלוי כל הרואה את השעה שעה דוחקת: מאבשלום וכל הנדחה מפני השעה שעה עומדת לו מדרבה ורב יוסף דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא שלהו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם שהכל צריכין לסיני הטיא אף על פי כן לא קבל עליו רב יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת הרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף הרתין שנין ופלגא כל הנך

אַשְׁוויגְעֶר פּוּן אַבְטְ שָׁנִיר. הָט דִּיא שָׁווּיגֶעֶר מִיט אִירְע אַלְטְ אַבְטְ שָׁנִיר. גִּיהַאט צוּ זָעקְס קִינְדֶער מִיט אֵיין מַאהל. אַווֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק בָּעֲרָבִי אִיז גִּיווֹען דֶער אַבְטְעֶר קִינְד פּוּן עוֹבֵד אֱדוֹם. וּוָארוּם נָאט הָאט אִיהם גִּיבֶּענְשְׁט אוּנְ עס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִּיא אַלְע קִינְדֶער וָעֶנֶען פּוּן עוֹבֵד אֱדוֹם הַגְּבִתִי. וְיִיא אוּנְ וְיֶיעֶרְע זִיהְ אוּנְ זֶייעֶרְע בְּרִידֶער זָעֶנֶען גִּיווֹען שְׁטַארְקֶע מֶענְטְשֶׁן צוּ דִּיא אַרְבֶּעט. צְוֵויי אוּנְ וָעֶנְצִיג מֶענְטְשֶׁן וַוייְנְג קִינְדֶער פּוּן עוֹבֵד אֱדוֹם וְפִרְיֶער הָאט דִּיא טוּטֶער גִּיהַאט אַבְטְ קִינְדֶער. נָאךְ דֶער בְּרָכָה הָאט דִּי מוּטֶער אוּנְ דִּיא אַלְע אַבְטְ קִינְדֶער גִּיהַאט צוּא זָעקְס קִינְדֶער. צוּא זַאמֶען אִיז נַיין אוּנְ נַיין מָאהל זָעקְס אִיז צְוֵויֶיא אוּנְ זָעכְצִיג:

מט אָמַר. רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי הָט גָּזאגְט דָּעֶר וָס שְׁטוֹיְט דִּי שָׁעָה. עֶר אַייְנְקְט צוּ טָאהְ אַזָאךְ פַּאר דִּי צַייט שְׁטוֹיְט דִּי צַייט אִיהם אַוֶועק פּוּן דִּי זַאךְ. אַז עֶר פַּאר לִירְם דִּי זַאךְ אִין גַאנְצֶען דָּם וַויֶיסְ עֶן מִיר פּוּן אַבְשָׁלוֹם. עֶר הָט זִיךְ גִּיאַייְלְט צוּ דִּיא מִלְחָמָה. אוּנְ הָאט גִּיוָואלְט וְוֶערֶן אַמֶּלֶךְ וָוען דֶער פְּאַטֶער הָט נָאךְ גִּיקְרִיעְבט: אִיז עֶר אִין גַאנְצֶען אַוֶועק גִּישְׁטוֹיסְען גִּיוָארֶן פּוּן דִּי מְלוּכָה. אוּנְ אִיז גִּידַּהֲרָה גִּיוָארֶן. אוּנְ דֶער מֶענְטְש וָואס וֶועְרְט אַוֶועק גִּישְׁטוֹיסְען פּוּן דִּיא צַייט. עֶר וָואךְ בִּיז דִּיא צַייט וֶועט אַוֶועק גֶּיין. אוּנְ הָאפְט עֶס וֶועט קוֹמֶען אַבֶּעֶר עֶס וֶועט צוּרִיק צַייט. דֶער וָואךְ עֶר בִּיז עֶס שְׁטַייט אוֹיף פַּאר אִיהם אַנְטְ צַייט. דָּם וַויֶיסְען מִיר פּוּן דַּבְּה אוּנְ רַב יוֹסֵף. וְוָארוּם רַב יוֹסֵף הָט גִּיקְענְט אוֹיס וַויֶינְג זַייֶער פִּיל מִשְׁנוֹת אוּנְ בְּרַייְתוֹת. אַווֹי וויא וַייא וָעֶנֶען גִּיוָארֶן אוֹיף דָּעם בַּאֲרְג סִינַי. וְדַרְיבֶּער הָאט מֶען אִיהם גִּירוּפְען סִינַיי נָאר עֶר אִיז נִיט גִּיווֹען קַיין גְּרוֹיסֶער תַּרְיִיף. אוּנְ רַבָּה אִיז גִּיווֹען אַתַּרְיִיף. עֶר הָאט אוֹיס גֶּעֲרִיסְען בְּעֶרְ ג וָאס מַיינְט מֶען עֶר הָאט פַּאר עֶנְטְפֶּערְט פִּיל קַשְׁיוֹתו. רַבָּה אוּנְ רַב יוֹסֵף הָאבֶּען גִּידַּארְפְט דִּיא צַייט. וַייא וָעֶנֶען בִּיידֶע גִּיווֹען אֲרָמֵי. אוּנְ הָאבֶּען גִּיוָאלְט וְוֶערִין רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת. הָט מֶען גֶּעשִׁיקְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פְּרֶעגְען רַב יוֹסֵף וָוס הַיִיסְט עֶר סִינַי. אוּנְ רַבָּה וָואס עֶר הַיִיסְט עִקֶּר הָרִים. וְוָעמֶען זָאל מֶען נֶעמֶען פַּאר אַראשׁ יְשִׁיבָה. הָאט מֶען גֶּעשִׁיקְט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דָּעם סִינַי זָאל מֶען נֶעמֶען פַּאר אַראשׁ יְשִׁיבָה. וָוארוּם אֶלָע דַּארְפִּין דָּעם בַּעַל הַבַּיִת וָואס הָט וַויִיז וְתִבוֹאָתוֹ צוּ פַּאר קוֹיפֶען. וַוייל רַב יוֹסֵף וַויִיס פִּיל מִשְׁנוֹת אוּנְ בְּרַייְתוֹת. אִיז עֶר בְּעִסְער צוּא זַיין אַראשׁ יְשִׁיבָה. פּוּן דֶּעסְטְווֶעגְן הָט רַב יוֹסֵף נִיט גִּיוָאלְט זַיין אַראשׁ יְשִׁיבָה וָוארוּם דִּיא שְׁטֶערְן זָעהר הָאבֶּען גָּאנְט צוּ רַב יוֹסֵף דוּ וָעסְט זַיין אַראשׁ יְשִׁיבָה צְוֵויי וָאהר. אוּנְ וָעסְט שְׁטַארְבֶּען. אִיז רַבָּה גִּיוָארֶן אַראשׁ יְשִׁיבָה צְוֵויי אוּנְ צְוַואנְצִיג יָאהר. אוּנְ אִיז גִּישְׁטַארְבֶּען. דֶער וָאךְ אִיז רַב יוֹסֵף גִּיוָארֶן אַראשׁ יְשִׁיבָה צְוֵויי מִיט אַהַאלְבְּ יָאהר. הָט רַב יוֹסֵף פַּאר דִּינְט צְוֵויי אוּנְ צְוַואנְצִיג יָאהר עָלְעִין. דּוּרְךְ דֶעם וואס עֶר אִיז אַוֶועק גִּישְׁטוֹיסְען

כג) אל תסג גבול עולם . דומה לדין זה שנינו בפ"ו (משנה ג) וזהו :

המניח כלכלה תחת הנפן בשעה שהוא בוצר הרי זה נוטל את העניים על זה נאמר אל תסג גבול עולם :

(משנה ה מברוכס) **ב מי** שיש לו חכשים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות . וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס לאחרים משלו ועל זה נאמר (ירמיה יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו . וכן דיין שדן דין אמת לאמתו וכל מי שאינו לא חגר ולא סומא ולא פסח ועושה עצמו כאחד מהם אינו וכו' שנאמר צדק צדק תרדוף וכל דיין שלוקה שוחד (ומטה את הדין) אינו מת מן הזקנה עד שעיניו כהות שנאמר (שם) כי השוחד יעור עיני חכמים :

המקבל

דיא מענטשין וואם ווענען אויף ניצאנענען פון מצרים ועזקם איז נבייך וויא עם וואלט נישטאנען עזלים . וואם ווענען אויף ניצאנענען נאך אבייכען צו דעם דין האבען מיר גיקיערוגט אין פרק ז משנה ג . אוג דאם איז דיא משנה אויב ער שטעלט אקארב אונטער דעם ווייז שטאק וועלן ער שנייידט דיא ווייגטרויבין . דיא ווינטרויבין וואם ווערין ארואפ פאלען פון בוים . זאלן ארמין פאלען אן דיא קארב . ער זאל זייא נעמען פאר זיך בזלת ער דיא ארעמע כייט . אויף דעם מענטש איז נזאגט גיוואירין זאלסט ניט אפ רוקען דעם גרעזעץ וואלסט ניט מבטל זיין די תקנות וום די תורה הט פר זאגט צו די מענטשין וום וועגען אויף גינאנגען פון מצרים . ועזקם איז נבייך וויא עם וואלט גישטאנען עזלים . וום וועגען אויף ניצאנענען :

ב משנה אחרונה : מי . ווער עם האט פופציג יזלדין אוג ער האנדיקט מיט זייא פאר ער זיט נעמען רקט שפחה ופאה ומעשר עני . אוג דער וואם נים נעמען . אוג ער נעמט וועט ער אלט ווערין אוג ווען ניט שטארבען בזיו ער ווען ארעם ווערין אוג ווען מוזען נעמען פון צדקה . אוג דער וואם ראוף נעמען פון צדקה אוג נעמט ניט וואר ער ארבעט אזוי פיל ער זאל האבען צום לעבין . אפילו נאר מיט מרוקענע ברוישו וועט ער אלט ווערין אוג ווען רייך זיין אוג וועט ניט שטארבען בזיו ער ווען מפרנס זיין אנדערע מענטשין פון זיין פאר מענין . אויף דעם מענטש זאגט דער פסוק ניבענטשט איז דער מענטש וואס זיין פאר זיכערונג איז אויף גאט . אוג נאט וועט זיין זיין פערזיכערונג . נאט וועט איהם געבין אלץ וואם ער וועט הארפין . אוג אזוי איז בייא אדיין וואס פסקת איין ריכטיגען דין . אוג נעמט ניט קין שוחד נאר זיין פאר זיכערונג . אוג ווער איז אויף גאט אז ער וועט איהם מפרנס זיין . וועט אויך נאט זיין זיין פאר זיכערונג . אוג ווער עם איז ניט קין היגקעדיקער אוג ניט קין בירגרער אוג ניט קאלקע אויף בייר פים אוג ער מאכט זיך וויא איינע פון דיא זאכען . היגקעדיג אויף איין פום . אדער בירגר . אדער אקאלקע אויף בייד פים וועט ער אלט ווערין אוג וועט ניט שטארבען בזיו ער וועט ווערין אין אמת אזוי וויא ער הט זיך ניטאכט . אזוי ווי דער פסוק זאגט דו זאלסט נאך יא גין גיהעבטוקייט . אוג ניט פאלשקייט . אוג דער דיין וואם נעמט שוחד אוג פסקת פאלש דעם דין וועט ער אלט ווערין אוג וועט ניט שטארבען בזיו זיינע אויגען ווילין שוקעל ווערין . אזוי וויא דער פסוק זאגט ניט נעמען שוחד ווארום דער שוחד וועט בלינד מאכען דיא אויגען פון וואלט ניט נעמען שוחד ווארום דער שוחד וועט בלינד מאכען דיא אויגען פון דיא קדושע :

קדי נספרין מספלן רשום לנספרי ממנו : ולין לנס מזמה . מיניכה ליניכה ממדרש (מדרש ע"כ : והלמוד כוולה כנגד כולם . שקול כנגד כולם :

בתורה זוכה להקביל פני השכינה שנאמר (תהלים פד) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון אמר רב חייא בר אשי אמר רב תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון . אמר רבי אלעזר א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך וגו' עד יברך את עמו בשלום:

מסכת פאה פרק ראשון

(משנה א) **א אלו** דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא . כבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם :

פרק חמישי

(משנה ו) **א מי** שאינו מניח את העניים ללקוט או שהוא מניח את אחד ואחד לא או שהוא מסייע את אחד מהם הרי זה גוזל את העניים . על זה נאמר (משלי אל

שטייט אין פסוק דיא מענטשן וואס גייען פון יין פערזאמרונג צו ם אנהערן פערזאמרונג . פון דיא וואס דאוונען צו די וואס לערנען . ועט ער זכה זיין צוא גיין עהן ווערן פאר נאט אין ציון :

אמר. רב חייא בר אשי דט גזאגט פון רבם ווענין דיא וואס לערנען תורה דאבען נים קיין דהנונג נים אוף דיא ועלט אונ נים אוף יענע ועט . אזוי זיא עם שטייט אין פסוק די ום ווילין גיזעהן ווערן פאר נאט אין דעם ציון ואס אוף דעם היסעל איז . ועלכן זיא גיין פון איין פארזאמרונג ואס לערנען תורה צוא דיא אנדערע פארזאמרונג . ואס לערנט תורה :

אמר. רבי אבעהר האט גזאגט פון רבי חנינאם ווענין די ום לערנען תורה ברייננען פיל שלום אוף דער ועלט . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק ביינע אלע קינדער ווילין זיין גילערונט די תורה פון נאט אונ ריינע . קינדער ווילין ברייננען פיל שלום . אונ נאט ועט אוף בענטשין דיא יודען מיט שלום :

פרק ראשון

א משנה . אלו . דאס זענען דיא מצות ואס זייא ווענין אזוי ווייא אבוים . ואס מען עסט פון אירות אינ דער בוים בלייבט . אזוי עסט מען דיא פירות פון דיא מצות אוף דיא ועלט . פון דעסטווענין דער שכר פון דיא מצוה בלייבט אין גאנצען אוף יענע ועלט . אז מען האט אפאטער אונ אמוטער מיט כבוד . אז מענטשין טוהען טובות ייענער מיט דים אנדערין . אז ער מאכט שלום צווישען מענטשין ואס האבען פיינט ניהאט ייענער דעם אנדערין . אונ לערנען תורה איז נענין אלע מצות . ווען ער לערנט תורה דארף ער נים כסבור זיין ואס לערנען צו טאהן אמתה :

פרק חמישי

א משנה ו, מי . אז ייענער לאזט ניט דיא ארעמע רייט זאלין קלויבין פאה . אדער איין ארעמאן לאזט ער קלויבען דיא פאה : אונ איין ארעמאן רא זט ער ניט קלויבין פאה . אדער אז איין ארעמאן דעקפט ער קלויבען דיא פאה . אונ צוא דיא איבערינע ארעמע רייט העקפט ער ניט . נוהג ער דיא ארעמע רייט . אויף דעם מענטש איז נזאגט ניזוארין : זאלסט ניט אפ דגקען דעם גרענעץ ואלסט נ יט מבטל זיין . דיא תקנות ואס דיא תורה האט פאר זאגט צוא

מכנו שנאמר (דברים טו) וזה דבר השמטה . כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר לו רוצח אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהם שנאמר (שם

זה מעשר שני ונטע רבעי . שנקלטו קדש : זה המעשר לוי . כלומר מעשר ראשון : וגם נהתיו זו תרומה . וגם מוכיח הוא מעשר וגם נתתיו

יט) וזה דבר הרוצח . המחויר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו .

מסכת פרק חמישי מעשר שני

(מכות י) **א במנדה** ביום טוב האחרון היו מתודים . כיצד היה הוידוי (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית . זה מעשר שני ונטע רבעי . נתתיו ללוי זה מעשר לוי . וגם נהתיו זו תרומה ותרומת מעשר . לגר ליתום ולאלמנה . זה מעשר עני הלקט

מַלָּוֶה וְאֵנִין אִיהּ הָאִב פַּאר עָאזִין דָעם חוֹב וְאִיהּ וַויל נִיט זוּ גָעמָען דָעם חוֹבּ . אוּג אַז דָער לִוֶה זָאגט אֲפִילוּ עֶס אִיז שְׁמִטָּה פּוּן דֶעסטָוועגִין וַויל אִיהּ דִיר גֶעבִּין דִי גֶעלְט אַמִתָּנָה . מֶען דָער מַלָּוֶה זוּ גָעמָען דִי גֶעלְט וּוָארוּם עֶס שְׁמִיט אִין פָּסוּק דָאס אִיז דִיא רֶייד פּוּן שְׁמִטָּה דֶעד פָּסוּק מֵיינְט דָער מַלָּוֶה דַארְף נָאר רֶיידֶען אוּג וָאנִין זוּם מַלָּוֶה עֶס אִיז שְׁמִטָּה . אוּג דֶער מִיט וָואס עֶר זָאגט עֶס אִיז שְׁמִטָּה . אִיז שׁוִין גֶענוּג . אוּנְ עֶר מֶען שׁוִין זוּ גָעמָען דָעם חוֹב . נָאךְ אַזוֹי אַנְגלֵייכֶען אַז אֵיינֶער הַרגֶּת אַמַעְנְטְשֶׁן אוּמגֶעקוֹמֶען . אוּג עֶר אִיז אַנְטְאָפֶּען אִין דִי שְׁטָאט וָוס דִי תּוֹרָה וּאִין דִיא קְהִלָּה מְסֻבִּין זֵיהֶיסֶען אַנְטְלוֹיפֶען . אוּג דִי מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן שְׁטָאט וַויסֶען אֵיהֶם גֶעבִּין כָּבוֹד מוּז עֶר וָאנִין זוּ זֵי אִיהּ בִּין אַרוֹצַח . אוּג אַז זֵיא זָאנִין זוּ אֵיהֶם פּוּן דֶעסטָוועגִין וַויסֶען מִיר דִיר דָאךְ גֶעבִּין כָּבוֹד מְעַג עֶר נֶעמָען פּוּן זֵיא כָּבוֹד . וָארוּם עֶס שְׁמִיט אִין פָּסוּק דָס אִיז דִי רֶייד פּוּן רוֹצֵחַ . עֶר דַארְף וָאנִין אִיהּ בִּין אַרוֹצַח . אוּג אַז עֶר זָאגט עֶס אִיז שׁוִין גֶענוּג . אוֹיב דֶער מַלָּוֶה זָאגט עֶס אִיז שְׁמִטָּה . אוּנְ דֶער לִוֶה זָאגט פּוּן דֶעסטָוועגִין וַויל אִיהּ דִיר בַּצָאהלִין בִּיין חוֹב . אוּנְ עֶר נִיט אֵיהֶם טַאקִי דָאס נֶעלְט . וָענֶען דִיא חֲכָמִים פּוּן אִים זוּ פְּרִיֶען :

פרק חמישי

א משנה י : בְּמָנְדָה . דֶעם לֶעצְטִין טָאג פֶּסַח זוּא מְנָדָה הָאט מֶען זִיךְ מִתְוַדֶּה נִיוֶוען דָעד וִוידוּי אִיז גִיוֶוען וַוייל מֶען הָאט גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶעם עֶגֶל דְרִיבֶּעֶר הָאט נָאט זוּ גִינוּמֶען דִיא תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת פּוּן דִי בְּכוֹרִים אוּג הָט זִי גִיגֶעבִּין זוּ דִיא כֹּהֲנִים אוּג לְוִיִם . וְוָען דִיא בְּכוֹרִים וָואלְטִין גִינוּמֶען תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת וָואלְט מֶען דָאךְ דִיא תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת אוּג אַז עֶר זָאגט אִיז שׁוִין גֶענוּג . אוֹיב דֶער מַלָּוֶה זָאגט עֶס אִיז שְׁמִטָּה . אוּנְ דֶער לִוֶה זָאגט פּוּן דֶעסטָוועגִין וַויל אִיהּ דִיר בַּצָאהלִין בִּיין חוֹב . אוּנְ עֶר נִיט אֵיהֶם טַאקִי דָאס נֶעלְט . וָענֶען דִיא חֲכָמִים פּוּן אִים זוּ פְּרִיֶען :

פרק חמישי

א משנה י : בְּמָנְדָה . דֶעם לֶעצְטִין טָאג פֶּסַח זוּא מְנָדָה הָאט מֶען זִיךְ מִתְוַדֶּה נִיוֶוען דָעד וִוידוּי אִיז גִיוֶוען וַוייל מֶען הָאט גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶעם עֶגֶל דְרִיבֶּעֶר הָאט נָאט זוּ גִינוּמֶען דִיא תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת פּוּן דִי בְּכוֹרִים אוּג הָט זִי גִיגֶעבִּין זוּ דִיא כֹּהֲנִים אוּג לְוִיִם . וְוָען דִיא בְּכוֹרִים וָואלְטִין גִינוּמֶען תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת וָואלְט מֶען דָאךְ דִיא תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת נִיט גִידַארְפְט אַוֶועק גֶעבִּין פּוּן שְׁטוּב נָאר אִין יֶעדֶער שְׁטוּב וָואלְט דֶער בְּכוֹר גִיגֶעסֶן דִיא תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת . אָבֶּער דּוּךְ דִיא זִינְד פּוּן עֶגֶל דַארְף עֶר אַרוֹיס נֶעמָען דִיא תְּרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת פּוּן שְׁטוּב אוּג גֶעבִּין זוּ דִיא כֹּהֲנִים אוּג לְוִיִם . דְרִיבֶּעֶר אִיז עֶר זִיךְ מִתְוַדֶּה אוֹיךְ דִיא זִינְד פּוּן עֶגֶל אוּג זָאגט בְּעֶרתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת . אִיךְ הָאב אוֹיס רָאמֶען דִיא קְדֻשָּׁה וְתְרוּמוֹת אוּג מַעֲשְׂרוֹת] פּוּן שְׁטוּב אוּג מָאר וַויא נִיט הַאלְטֶען פָּאר דִיא בְּכוֹרִים] . וּויא אִין גַיוֶוען דָעד וִוידוּי עֶר הָאט אַזוֹי גְזָאגְט אִיךְ הָאב אוֹיס גִירָאמְט דִיא הֵיילִיגְקֵייט פּוּן שְׁטוּב דָס מֵיינְט מֶען מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אוּג דִיא פֵּרוֹת פּוּן פֶּעֶרטִין יָאהר . אִיךְ הָאב אִיהם גִיגֶעבִּין צוּם לֵוִי דָס מֵיינְט מֶען מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּוָאס מֶען נִיט צוּם לֵוִי . אוּנְ אִיךְ הָאב אוֹיךְ גִיגֶעבִּין וְהָאס הֵיסְט אִיךְ הָאב גִיגֶעבִּין צוּם לֵוִי אוֹיךְ . וָעהט אוֹיס עֶר הָט שׁוִין זוּ אֵיינֶעם גִיגֶעבִּין אוּג צוּם לֵוִי הָאט עֶר אוֹיךְ גִיגֶעבִּין . דָס מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה אוּג תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וָואס מֶען נִיט צוּם כֹּהֵן וְאַנדֶערֶע לֶעֶרנֶן נִיט תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר . וָוארוּם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִיט דָאךְ נִיט דֶער בַּעַל הַבַּיִת נָאר דֶער לֵוִי . צוּ דֶעם וָואס הָאט זִיךְ מְגַיֵּר גִיוֶוען . צוּ אַתָּם צוּ אַלְמָנָה הָאב אִיךְ גִיגֶעבִּין . דָס אִיז מַעֲשֵׂר עָנִי לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וְעַיִן בְּמַסֶּכֶת פֵּאהּ] אֲפִילוּ וֵויא הָאלְטֶען נִיט אוֹיף דָעם וִוידוּי וַאֲפִילוּ מָען

(משנה ג) א המקבל עליו להיות חבר אינו טובל לעם הארץ לח ויבש ואינו לוקח ממנו לח ואינו מתארח אצל עם הארץ ואינו מארחו אצלו בכסותו. רבי יהודה אומר אף לא ינהל בהמה דקה ולא ידא פרוץ בנדרים ובשחוק ולא יהיה מטמא למתים וכשכש בבית המרוש אמרו לו לא באו אלו לכלל:

פירוש

גם לא ינהל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל שלא יבואו בהמות לאחרים: ולא יהא פרוץ בנדרים. שמופר לבעל נדרו: ולא יהא בחוק. דשחוק וקלות הרבה מביאין לידי כיעור: ומטמא למתים. שלמידי חכמים בכהנים: לו לא באו אלו לכלל. לתלמיד שאינו מגיע לשכרו:

מסכת שביעית פרק עשירי

(משנה ח) א המחזיר החוב בשביעית יאמר לו משכחת אני. אמר ליה אף על פי כן יקבל ממנו

פרק שני

א משנה ג. הַמְקַבֵּל. דָּעַר וָאם נָעמְט אויף זִיךְ צו זַיין אַרבֶּר וַאם אִיז אַמְתְּ וָאם אִיז בַּגלויבְּט אויף מַתָּרוֹת טָאר עֶר ניט פַּאר קויפֶן צו עַם הָאָרֶץ ניט פַּייכְטֶע אוּג ניט טרינקְענָע פֵּירות וָוארום דָּער־עם הָאָרֶץ איז דָאךְ טָמֵא. אוּג עֶר וָועט נָאר אָן רירֶן. וָועט עֶר דָם מְטַמֵּא זַיין. אוּג מֶען טָאר ניט מְטַמֵּא זַיין מַתָּרוֹת; אוּג עֶר טָאר ניט קויפֶן בַּייא דָעם־עם הָאָרֶץ פַּייכְטֶע פֵּירות וְדָער דין איז פֵּירות וָועלֶן אַנדֶערְש ניט טָמֵא סַייִדין נָאךְ דָעם אף רַייסְן פּוּן פֶּעלְד איז נִיוֶוען אויף וַייא וַאסֶער. אֶבֶּער אַז עֶם איז אויף וַייא־קוּן וַאסֶער ניט נִיחָתְ אֶפִּילוּ עֶם רִירְט אָן אַטוּמְאָה וְוערְט אויף ניט טָמֵא. וָוארום וַייא זָועלֶן טָמֵא. אֶפִּילוּ דָער עַם הָאָרֶץ זָאגְט אַז עֶם הָט ניט אָן גָערִירְט־קוּן אטומְאָה. איז עֶר ניט בְּגלויבְּט. אֶבֶּער טרינקְענָע פֵּירות אוּג דָער עַם הָאָרֶץ זָאגְט אַז עֶם אִיז נָאךְ אויף־וַייא־קוּן וַאסֶער ניט נִיוֶוען נָאךְ דָעם אף רַייסְן. זָענָען וַייא נָאךְ גָעווִיס ניט טָמֵא מֶען בַּיי אִיהם קויפֶן. וָוארום נֶאֱמָנוּת הָט דָער עַם הָאָרֶץ. דְּרַייבֶּער אַז עֶר זָאגְט עֶם אִיז נָאךְ ניט נִיוֶוען קוּן וַאסֶער אויף דִי פֵּירות אִיז עֶר בְּגלויבְּט. נָאר דָאם וָואם עֶר אִיז ניט בְּגלויבְּט אויף טוּמְאָה אִיז וַוייל עֶר וַויים ניט דִּיא רִינְגִים פּוּן טוּמְאָה עֶם קֶען זַיין עֶם הָאט אָן גָערִירְט אטומְאָה נָאר עֶר מֵיינְט עֶם אִיז טָהוֹר. אוּג עֶר וָאל ניט זַיין צו נָאסְט בַּיי זַיין עַם הָאָרֶץ. וָוארום דָאךְ אִיז שְׁטוּב אִיז אַרְץ טָמֵא וָועט עֶר אָן רִירֶן אטומְאָה אוּג דָער נָאךְ וָועט עֶר מְטַמֵּא זַיין מַתָּרוֹת. אוּג עֶר וָאל ניט פַּאר בָּעטְן דָעם עַם הָאָרֶץ צו זַיךְ אוּג עֶר וָאל ניט אִין זַיין קְלַייִדער. וָוארום זַיינֶע קְלַייִדער זָענָען טָמֵא וָועט עֶר דָאךְ מְטַמֵּא זַיין דִי מַתָּרוֹת פּוּן חָבֵר מִיט זַיינֶע קְלַייִדער. פּוּן עַם הָאָרֶץ אַיין וַוייט זַיךְ דָער חָבֵר קֶענֶען הִיטֶן עֶר וָאל ניט אָן רִירֶן אָבֶּער פּוּן דִּיא קְלַייִדער זַיינֶע וָועט עֶר זַיךְ ניט קֶענֶען הִיטֶן. וָוארום דִּיא קְלַייִדער קֶענֶען אַמָּאהל אָן רִירֶן אַזאךְ אוּג דָער סָענְטֶש וָאל נָאר ניט וויסֶן. רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אַלְמָן טָאר ניט אָרֶענֶען קְלַייִנֶע בְּהֵמוֹת וְקַעלְבֶּער טָעפְּסְן. וָוארום מֶען טָאר ניט אָרֶענֶען קְלַייִנֶע בְּהֵמוֹת אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זַייא זָאלֶן ניט אויף עֶסְן דִּיא תְּבוּאָה פּוּן דִי פֶּעלְדֶער. אוּג עֶר זָאל ניט זַי ין גיווֹאוהנט אויף יָעדֶער זַאךְ אַנדֶרֶר צו טָאקְ. וָוארום אַז עֶר וָועט הָאבֶּן אויף זִיךְ פִּיל נְכָרִים וָועט זַיין דָער סוף אַז עֶר וָועט ניט מְקַיֵּים זַיין. עֶר זָאל ניט פִּיל לַאכֶּן. אוּג עֶר זָאל זִיךְ ניט מְטַמֵּא זַיין צו מֵתִים. אוּג עֶר זָאל בָּעהֶלְטֶן דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אַזוֹי זָאגְט אַךְ רַבִּי יְהוּדָה. הָאבֶּן דִי חֲכָמִים נָאגְט צו רַבִּי יְהוּדָה דִי אַלְטֶע זָאכֶן גִיהֶערֶן דָאךְ ניט צוא מַתָּרוֹת. דִי מִשְׁנָה שְׁמוֹעְסְט דָאךְ נָאר פּוּן אַזעלְכֶן וָום וויל וָועלֶן אַתָּבר צו מַתָּרוֹת. דְּרַייבֶּער וִוי בַּאלְד עֶר הִיט זִיךְ נָאר אִין מַתָּרוֹת. אֶפִּילוּ אִין דִי אַלְטֶע זָאכֶן זָאגֶן וָום רַבִּי יְהוּדָה רֶעכְּענְט הִיט עֶר זִיךְ ניט הַיְיסְט עֶר אויף אַתָּבר צו מַתָּרוֹת:

פרק עשירי

א משנה ח. הַמַּחֲזִיר. וָועֶן אִיינֶער בַּצָאהלְט אַחוֹב אום שְׁבִיעִית ואום שְׁמִטָּה. זָאל דָער

(משנה יג) ד השקיפה ממעון קדשך מן השמים עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו השקיפה וגו' וברך את עמך את ישראל בבנים ובנות ואת האדמה שנתת לנו בטל ובמטר ובולדות בהמה כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש כדי שתהן טעם בפירות :

כל העיירות שבמעמד . כ"ד משמחם היו מיסרין כנגד כ"ד משמרות כסוכה : (עיין . על כפם שבמעמד: ועל היו נכנסים נאכל. מפני מאכל הפיוחה: ולמכים . כשמכימים :

מסכת פרק שלישי בכורים

(משנה ג) א ביצד מעלין את הבכורים כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו :

(משנה ג) ב הקרובים היו מביאים תאנים וענבים והרחוקים מביאים גרוגרות וצמוקים והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו והחליל

ד משנה יג . הַשְׁקִיפָה . זֶעה פון דַיין הַיילִיגְענְען וואוהנונג פון הימֶעל : מִיר הָאבֶּען גִיטָאהְן וָאם דוּא הָאסְט אוּנְז גִיבָּאסָען . טוּה דוּא וָאם דוּא הָאסְט אוּנְז גֶיזָאגְט פַּאר זִיבְּעְרְט . זָעה פון דַיין הַיילִיגְענְען וואוהנונג פון הימֶעל אוּן בֶּענְטְש דַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל מִיט זִין אוּן מָעכְטָער אוּן דִיא עֶרד וָאם דוּא הָאסְט אוּנְז גִיגֶעבְּן זָאלְסְטוּ בֶּענְטְשִׁן מִיט טָאה . אוּן לָענְגִין אוּן מִיט בְּהֵמוֹת אַזוֹי וִיא . דוּא הָאסְט נִישְׁוואוֹרְן צוּא אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן צוּא גֶעבְּן אַבְּנְד וָאם פְּלִיסְט נֶיזְנְט) אִין אִיר מִילְךְ אוּן אוֹיף דֶעם אֶרְט וָם פְּלִיסְט נִיט קֵין מִילְךְ אוּן הָאנִיק וָאלְסְטוּ גֶעבְּן אַנוּטָען נִישְׁמַאק אִין דִי פֵּירוֹת :

פרק שלישי

א משנה ב . כֵּיצַד . וִיא אַזוֹי בְּרֵיינְגְט מֶען דִיא בִּכּוּרִים . אֲבָל כְּהָנִים זָענֶען נִיוֹוֶען צוּ מֵיילְט אִין פִּיר אוּן צְוַואַנְצִיג מֵיל . יְעֶרֶער מֵיל הָט נִיהַאט זִין אוֹיס גִיזְעְצְטָע וָאהְ וָאם עֶר הָט מֶקְרִיב גִיוֶוען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָרְבָּנוֹת . אוּן דִיא יוֹדֶען וָענֶען אוֹיךְ נִיוֶוען צוּ מֵיילְט אִין פִּיר אוּן צְוַואַנְצִיג מֵיל . אוּן יְעֶרֶער מֵיל הָאט נִיהַאט זִין אוֹיס גִיזְעְצְטָע וָאהְ וָאם פון וִיא הָאבֶּען נִיבַּאְרְפְט נֶיין מַעֲנְטְשִׁן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁטֶיין דֶעֶר בַּיי וִיא דֶעֶר כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת . דָאם וֶועְרְט גִירוּפֶען מַעֲמַד וֶיא שְׁטֶיין בַּיי דִיא קָרְבָּנוֹת) . וָאנְט דִיא מְשָׁנָה נִיט יְעֶרֶער בַּעַל הַבַּיִת הָט גִיבְּראכְט זַיינֶע בִּכּוּרִים בַּוּנְדֶעֶר . נָאר דִיא אֲבָל מֵעֲנְטְשִׁן פון דִיא שְׁטָעט וָם הָאבֶּען נִיקְעְרְט צוּ אֵין־מַעֲמַד הָאבֶּען זִיךְ פֶּעְרַאמוּלְט אִין דִיא שְׁטָאט וָאם דֶעֶר עֶלְצְטֶער פון זֵייֶער מַעֲמַד הָאט נִיוואוֹהנְט אוּן וֶיא הָאבֶּען נִיעֶבְטִיגְט אִין נַאם אוּן נֵי וֶענֶען נִיט אֲרֵין נִיגַאנְגֶען אִין אַשְׁטוּב . טָאמֶער אִיז אִין שְׁטוּב דָא אַטוּמָאה . אוּן אִין דֶעֶר פְּרִיא זַא וֶיא הָאבֶּען נִיבַּאְרְפְט אוֹיף שְׁטֶיין הָאט דֶעֶר עֶלְצְטֶער פון וֶיא נָאנְט צוּ וֶיא שְׁטֶייט אוֹיף מִיר וֶועְלֶען אוֹיף נֵיין אִין צִיון דֶעֶר הוּיז פון אוּנְזֶער נָאט . וְאִין וֶועג הָאבֶּען וֶיא גָאנְט דֶעם פְּסוּק שָׂמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית ה' נֵלֵךְ . אַז וֶיא וֶענֶען נִיקוּמֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאבֶּען וֶיא גָאנְט דֶעם פְּסוּק עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלָם . אַז וֶיא וֶענֶען נִיקוּמֶען אוֹיף דֶעם הַר הַבַּיִת הָאבֶּען וֶיא גָאנְט הַלְוִיָּה הַלְּכוּ אֶל בְּקִרְבָּהּ . אִין דֶעֶר עֲזָרָה הָאבֶּען וֶיא גָאנְט כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ :

ב משנה ג . הַקְּרוֹבִים . דִיא וָאם הָאבֶּען גִיוואוֹהנְט נָאנְט פון יְרוּשָׁלַיִם פְּלֶענֶען בְּרֵיינְגְען פַּייגְן אוּן וֵויינְטְרוֹיבֶּען וֶען וֶיא וֶענֶען נָאהְ גִיוֶוען פַּייכְט אוּן פְּרִישׁ . אוּן דִיא וָאם הָאבֶּען גִיוואוֹהנְט וַיֶיט פון יְרוּשָׁלַיִם אוּן פַּייכְטָע פַּייגְן אוּן פַּייכְטָע וֵויינְטְרוֹיבֶּען וֶעלְן קְאלֶיֶע וֶעֶרְן

עוי מון ממר שמחתי לכמן : מן כביס זו חלה . שכיס נתכמה מן כמיסה כמוך כביס : ועל מן כפנוס על כמחוכר וכו' . דכיינו מן כמיוב על כפשוי ומן כפשוי על כמיוב : ועל מן כמדם על כיכן . דכמיוב (דכ"ים יד) היינו כשדם שכם שכם ועל מצמה זו על כל מנכסיה : ועל שכיחתי מלברכך ומלהזכיר כשמך עליו . לפי שמנכסיים לכפרים מכוונה. וכן על מעשר לשון ומי . ומעשר עני . ומפרישן מעשר שני . וחלה . על כולן מנכסיים : לא אכלתי באוני . כל יום שמיקה כויה לשון דאוריימא ומפילו לאחר קבורה . ולילה שלאחר יום שמיקה קרי למיטה דכהן וכן יום קבורה שלאחר יום שמיקה כרי למיטה דכהן :

הלקט והשכחה והפאה אף ע"פ שאינם מעכבים את הוידוי . מן הבית זו חלה :

(מצמה יט) **ב כבל** מצותך אשר צויתני היא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות . לא עברתי ממצותיך לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש . ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש . ולא שכחתי לא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו :

(מצמה יג) **ג לא** אכלתי באוני ממנו הא אם אכלו באנינות אינו יכול להתודות . ולא בערתי ממנו בטמא . הא אם הפרישה בטומאה אינו יכול להתודות . ולא נתתי ממנו לסת לא לקרתי ממנו ארון ותכריכין לסת ולא נתתיו לאוננים אהרים . שמעתי בקול ה' אלהי הביאותיו לבית הבחירה . עשיתי ככל אשר צויתני שמרתי ושיכחתי בו :

השקיפה

דאס נאך ניט גיגעבן געקט שבחה ופאה קען מען אויך נאנין דעם וידוי . פון דעסטוועגן נאנט מען נייא אין דעם וידוי) : אויך האב אויס גיראמט פון שטוב דאס מיינט מען חלה . נייל הלה וועלט גיגעבן פון שטוב :

ב משנה יא : כבל . ויא דייגע גיבאט ואס דוא האסט מיך גיבאטין אזוי האב איך גיטאהן . זוג נאט האס גיבאטין מען ואל גיבין פרייער מעשר ראשון קען ער זיך מתודה זיין ואורום ער האס ניט גיטאהן ויא דער דין . איך בין ניט איבער גינאנגן פון דיין גיבאט . דאס מיינט מען איך האב ניט אפ גישייט מעשר פון איין טין אויף דעם אנדערין טין . אוג ניט פון אפ ענריסענע פירות אויף פירות ואס איז בהעפט צו דיא ערד . אוג ניט פון פירות ואס ועגען בהעפט צו די ערד אויף אפ ענריסענע פירות . אוג ניט פון נייע פירות ואס ועגען גיוואקסן דעם נאהר אויף אלטע פירות ואס ועגען גיוואקסן יענעם נאהר . אוג ניט פון אלטע פירות פון יענעם נאהר אויף נייע פירות פון דעם נאהר . אוג איך האב ניט פאר גענסן . דאס מיינט מען איך האב ניט פר געסן דיך צוא זיבין אוג צו ער מאנען דיין נאמען אויף דיא תרומה אוג מעשרות : איך האב ניט פאר גענסן צו מאכן אברכה ועון איך האב אפ גישיידט תרומה אוג מעשרות אוג חלה :

ג משנה יב . לא . איך האב ניט גיגענסן מעשר שני ועון איך בין גיוועון אאונן ודעם טאג ואס שטארבט אייגער פון דיא זיבן מתים ואס שטייט אין דיא תורה אין פרשה אמור . אוג אין דעם טאג פון זייער קבורה . ועגען דיא קרובים אונגנים . אבער אז ער האט ניגעסן די מעשר שני ועון ער איז גיוועון אאונן קען ער זיך מתודה זיין . אוג איך האב ניט אפ גישיידט דיא מעשר שני ועון איך בין גיוועון טמא . אבער אז ער האס אפ גישיידט ועון ער איז גיוועון טמא . קען ער זיך ניט מתודה זיין . אוג איך האב ניט גיגעבן פון דעם מעשר שני צו אטויטן . דאס מיינט מען איך האב ניט גיקויפט פון דיא געלט פון מעשר שני קיין ארון ודאס ועגען דיא ברעטער ואס מען זייגט אריין קברו . אוג איך האב ניט גיקויפט פון דעם געלט תכריכים צו אמת . אוג איך האב ניט גיגעבן דיא מעשר שני צוא אנדערע מענטשן ועגען גיוועון אונגנים . איך האב ניט גיהערט ואס נאט האט גיבאטן איך האב דאס גיבראכט אין בית המקדש ודאס מיינט מען בכורים איך האב ניט גיטאהן אקי ויא דו האסט מיר גיבאטן איך האב מיך גיפרייט אוג האב גימאכט פרייען אנדערע :

אובד אבי מודיך הסל כעל כהפו וז והזו (בשפתיו) [בשפתותיו] וכהן מניח ידו התחתון וכניפו וקורא מארמי אובד אבי ער שהוא גוסר כל הפרשה וכנ׳ חו בצד הכזבח והשתחוה ויצא :

מין כלי ז׳ ר׳ וקוט כמשמ עכרמוק :

(משנה ז) ו בראשונה כל מי שיודע לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות מקרין אותו נמנעו מלהביא התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע . העשירים היו מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב והעניים כביאים אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים ניתנים לכהנים :

סליק סדר זרעים

בֵּיז אַבְמִי אוֹבֶד אָבִי וֶוען עֶר הַאלְט רִי קָארְב אוֹיף זַיין אַקסיל . אוּג אַז עֶר הָט שׁוֹין גֶנוּמֶט בֵּיז צוּם פָּסוּק אַבְמִי אוֹבֶד אָבִי נָעמְט עֶר אַראפ דָעם קָארְב פּוּן זַיין אַקסיל אוּג עֶר הַאלְט אִיהם בַּיי דָעם בְּרֶעג (פּוּן הוּיבּין) אוּג דָער כֹּהֵן לֵייגְט אַרוּמְטֶער דִיא הַאנְט אוּמְטֶער דִי קָארְב אוּג עֶר הַייבְט זִי אוֹיף דָער נָאךְ לֵייגְט עֶר פּוּן אַבְמִי אוֹבֶד אָבִי בֵּיז צוּם סוֹף פָּרָשָׁה אוּג עֶר לֵייגְט דָעם קָארְב מִיט דִי בְּכוּרִים בַּיי דָעם מִזְבֵּחַ וּאִין וויִנְקֶל דָרוֹם אוּג מַעֲרְבּוּ אוּג עֶר בּוּקְט זִיךְ אוּג זַייט אַרוֹים פּוּן דִי עֲזָרָה :

ן משנה ז . בָּראשׁוֹנָה . אִין אָן הַייב אִיז נִיטְוען דָער וואס הָאט נִיקְענְט לֵייעֲנֶען דִיא פָּרָשָׁה פּוּן בְּכוּרִים . הָאט אַנְיין נִיכְייעֲנְט . אוּג דָער וָאס הָאט נִיט נִיקְענְט לֵייעֲנֶען הָאט מָען אִיהם פָּאר נִיכְייעֲנְט . דִיא וָאס הָאבּין נִיט גִיקְענְט לֵייעֲנֶען דִיא פָּרָשָׁה הָאבּין נִים נְבָראכְט בְּכוּרִים . וַיי״ל וַיי הָאבּען זִיךְ גִישָׁעמְט . הָאט מען גִימַאכְט אַתַּקְנָה מָען זָאל פָּאר לֵייעֲנֶען סַיי דָעם וָאס קֶען אוּג סִי דָעם וָאס קֶען נִיט :

הָעשִׁירִים הָיוּ מְבִיאִים . דִי רַייכֶע פְּלֶעגֶען בֶּרֶייגֶען . וַיי״ע בְּכוּרִים אִין קָערְב פּוּן זִילְבֶּער אוּג פּוּן גָאלְד אוּג דִי אֲרֶעמֶע לַייט הָאבּען גִיבְּראכְט דִיא בְּכוּרִים אִין קָערְב גִיפְלָאכְטִין שׁוּן וווייטְלאךְ אוּג פּוּן אָפּ גִישׁוֹיילְטֶע עֲרָבוֹת . דִיא אֲרֶעמֶע לַייט פְּלֶעגֶען צוֹועךְ גִיבּין דִיא בְּכוּרִים כֵּיט דִיא קָערְב צוּ דִי כֹּהֲנִים . וווייל זַיי״ע קָערְב זָענֶען גִיוֶוען פּוּן גִיפְלָאכְטֶענֶע רִיטֶער . אוּג דַי דַייכֶע וָאס זַיי״ע קָערְב זָענֶען נִיוֶוען פּוּן זִילְבֶּער אוּג פּוּן גָאלְד . פְּלֶעגֶען נָאר צוֹועךְ גֶעבּין דִי בְּכוּרִים צוּ דִי כֹּהֲנִים אֲבָּער נִיט דִי קָערְב

ספמות כו׳. מימי שכנס שניו נמקדש : כתליל והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעים קרוב לירושלים הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניהם ועטרו

את הבכורים הפחות והסגנים והגזברים יוצאים לקראתם . ולפי כבוד הנכנסים היו יוצאים וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים (לפניהם) ושואלים בשלומם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום :

(משנה ד) **ג הַחֲלִיל** מכה לפניהם עד שמגיעים להר הבית הגיעו להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה . הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר (תהלים ל) ארוממך ה׳ כי דליתני ולא שמחת אויבי לי :

(משנה ה) **ד הַגּוֹזְלוֹת** שעל גבי הסלים היו עולות ומה שבידם נותנים לכהנים :

(משנה ו) **ה עוֹדְדָהוּ** הסל על כתפו קרא מהגדתי היום לה׳ אלהיך עד (שנגמר) [שנומר] כל הפרשה . רבי יהודה אומר עד ארמי אובד אבי הגיע לארמי

אובד

בְּיוֹ מָעַן וַוְעט קוּמָען מִיט וַיְא אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאבֶּען וַיְא גִיבְּראכט וֶעטְריקוּנְטֶע פַּיינֶען אוּג נֶעטְריקוּנְטֶע וַויין טְרוּיבֶּען . אוּג דֶער אֶקְס וָואס מָעַן וַוְעט אִיהם מַקְריב זַיין אַקְרָבָּן אִיז גִיגַאנְגֶען פָּאר אוֹים פַּאר דִיא מֶעְנְטְשֶׁין זַיינֶע הֶערֶער וֶעֶנֶען גִיוֶוען בְּרַעקְט מִיט נָאכְּד אוּג אַקְרוֹן פּוּן אֵייבִּירְטֶען אִיז גִיוֶוען אוֹיף זַיין קאפּ דִיא הָאט גֶעשְׁפִּילְט פַּאר וַיְא בִּיוֹ וַיְי וֶעֶנֶען גִיקוּמֶען נָאכְּט צוּ יְרוּשָׁלַיִם וַוְיא וַיְא וֶעֶנֶען גִיקוּמֶען נָאכְּט צוּ יְרוּשָׁלַיִם הָאבֶּען וַיְי גֶעשִׁיקְט שְׁלוּחִים פַּאר אוֹים אִין יְרוּשָׁלַיִם אָן צוּ וָאגֶען אַז וַיְי קוּמֶען מִיט בִּכּוּרִים אוּג וַיְא הָאבֶּן בַּשַּׂיינְט דִיא בִּכּוּרִים וָאס מֵיגְט מָעַן וַיְא הָאבֶּען אוֹים גֶעקְלֵיבֶּען דִי שֶׁעְנְסְטֶע פֵּירוֹת אוּג הָאבֶּען גִיקְיינְט פּוּן אוֹיבֶּן) דִיא גְרֶעסְטֶע פּוּן דִיא כֹּהֲנִים אוּג דִיא גְרֶעסְטֶע פּוּן דִיא לְוִיִם אוּג דִיא גְּבָאִים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶעֶנֶען גִיגַאנְגֶען גֶעגִין וַיְא . נָאךְ דֶעם כְּבוֹד פּוּן דִי וָואס וֶעֶנֶען צַרֵיין גִיגַאנְגֶן פְֶּרֶעט מָעַן צַרוּיס גֶיין אַנְטְקֶעגְגִין וַיְא . דְּהַיְינוּ אוֹיב עֶם וֶעֶנֶען אָן גִיקוּמֶען מִיט אַמָּאהל פֵּיל מֶעְנְטְשֶׁין מִיט בִּכּוּרִים . פְֶּרֶעגְן צַרוּיס גֶיין גֶעגִין וַיְא פֵּיל כֹּהֲנִים מִיט לְוִיִם מִיט גְּבָאִים . אוּג אוֹיב עֶם וֶעֶנֶען וַוייניג אָן גִיקוּמֶען . פְֶּרֶעגְן וַוייניג צַרוּיס גֶיין גֶעגִין וַיְא . אוּג אַלֶע בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת וָואס אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאבֶּן זִיךְ נִימוּזט אוֹיף שְׁטֶעדְטִין פַּאר דִי מֶעְנְטְשֶׁין וָואס וֶעֶנֶען צַרֵיין גִיקוּמֶען מִיט דִי בִּכּוּרִים וְאוֹיב וַיְי וֶעֶנֶען פַּאר בַּיי גִיגַאנְגֶען פַּאר דִי בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת . אוּג דִי כֹּהֲנִים אִינ לְוִיִם אוּג גְּבָאִים אוּג אַלֶע אַנְדֶערֶע מֶעְנְטְשֶׁין אוּג דִיא בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת הָאבֶּען גִיפְרֶעגְט דִיא מֶעְנְטְשֶׁין וָואס הָאבֶּען גִיבְּראכְט דִי בִּכּוּרִים . אוֹיב וַיְא וֶעֶנֶען גִיקוּמֶען בְּשָׁלוֹם . אוּג וַיְא הָאבֶּען גָאנְט אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער פּוּן יֶעֶנֶעם אָרְט וּפּוּן וָואנֶען וַיְא וֶעֶנֶען גִיוֶוען גִילוֹיבְט אִיז גָאט וָואס אִיר וֶעֶנְט גִיקוּמֶען בְּשָׁלוֹם :

ג משנה ד . **הַחֲלִיל** . דֶער פּוֹיף הָט גֶעשְׁפִּילְט פַּאר וַיְא בִּיז וַיְא וֶעֶנֶען גִיקוּמֶען צוּם הַר הַבַּיִת . אַז וַיְא וֶעֶנֶען גִיקוּמֶען צוּם הַר הַבַּיִת אֲפִילוּ אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ וָואס אִיז בַּיי זִיךְ וַיְיעֶר נְרוּיס גִיוֶוען הָט נִימוּזט נֶעמֶען דֶעם קָארְב מִיט בְּכּוּרִים אוֹיף זַיין אַקְסִיל אוּג עֶר אִיז אַרוֹיף גִיגַאנְגֶען אוֹיף דֶעם הַר הַבַּיִת בִּיז עֶר אִיז גִיקוּמֶען צוּ דֶעם עֲזָרָה . וַוְיא עֶר אִיז גִיקוּמֶען צוּ דֶעם עֲזָרָה הָאבֶּען דִיא לְוִיִם גָאנְט מִיט גִיזַאנְג דֶעם פְּסוּק אֶרוֹמְמְךָ ה׳ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אוֹיְבַי לִי :

ד משנה ה . **הַגּוֹזְלוֹת** . דִיא טוֹיבֶּין וָואס וֶעֶנֶען גִיוֶוען אֵינְטֶען אוֹיף דִיא קֶערְב פּוּן דִי בִּכּוּרִים . הָט מָעַן מַקְרִיב גִיוֶוען עוֹלוֹת אוּג וָואס וַיְא הָאבֶּען גִיהַאלְטֶען אִין דִיא הֶעְנְט וּרָאט כַּיְינְט מָעַן דִי בִּכּוּרִים אֲלַיְין הָאבֶּען וַיְי גִיגֶעבֶּען צוּ דִי כֹּהֲנִים :

ה משנה ו . **עוֹדְדָהוּ** . וָעֶן דֶער קָארְב מִיט בִּכּוּרִים אִיז נָאךְ גִיוֶוען אוֹיף זַיין אַקְסִיל הָט עֶר גִילַיְיעֶנְט פּוּן דֶעם פְּסוּק בִּיז צוּם סוֹף פָּרָשָׁה . רַבִּי יְהוּדָה וָאגְט עֶר וָאל נִיט לַיְיעֶנֶען דִיא נַאגֶעֶנֶע פָּרָשָׁה מִיט אַיין אֶמָאהל וָעֶן דִי קָארְב אִיז אוֹיף זַיין אַקְסִיל . עֶר וָאל נָאר לַיְיעֶנֶען

לין ולשכר נביא וזקן למה הם ד׳ מים למלך ששלח ב׳ סמנטורין למדינה על אחד מהם כתב אם אינו מראה לכם כתב וחותם וסמנטורין שלי אל תאמינו לו ועל אחד מהם כתב אפילו לא מראה לכם כתב וחותם וסמנטורין שלי תאמינו לו כך בנביא כתיב (דניאל יג) ונתן אליך אות או מופת ובזקן כתיב (שם יז) על פי התורה אשר יורוך:

ומופת נביא אות נביא אמת : סמנטורין . שלוחים : וכמנטורין . שלוחי : יורוך . ויתן פיך ניתן סימן :

ב ומפני מה קורין ב׳ פרשיות הללו בכל יום רבי לוי ורבי סימון חד אמר מפני שכתוב בהן שביבה וקימה וחד אמר מפני שעשרת הדברות כלולים בהם. אנכי שמע ישראל. לא יהיה לך ה׳ אחד. לא תשא ואהבת. כאן דרחים למלכא לא משתבע בשמיה לשקרא. זכור את יום השבת למען תזכרו. רבי אומר זו מצות שבת שהיא שקולה כנגד מצותיה של תורה דכתיב (נחמיה ט) ואת שבת קדשך הודעת להם ומצות וחקים והורה צוית נו׳ להודיעך שהיא שקולה כנגד כל המצות. כבר למען ירבו ימיכם. לא תרצח ואברהם מהרה מאן דקטיל מתקטיל. לא תנאף ולא תתורו אחרי לבבכם ונו׳ א״ר יצחק עינא וליבא תרי

סדיסדי

מָען זָאך וויסען אז ער איז אַנביא אמת. אָבער די חכמים זאָם זָאגען אפשט אין אמצה וואס שמייט אין די תורה. מוזן מיר האלטען די מצוה צווי וויא יְיי זָאגען. וויייך די תורה האט גיבאטען דו זאלקט ניט אפ ערען פון די ייד וואס זיי ווילען דיר זָאגען. ניט העכט אוג ניט לינק. דער נביא אוג דער חכם צו וואס זָאגען זייא גלייך צו אכדה וואס האט געשפיקט צוויא שלים אין דער מדינה אויף אין שר האט דער מלך געשריבען אויב ער וועט אייך ניט זייגן מין געשריפט אוג מיין תמימה אוג מיין צורה. זאלט איר אים ניט גלויבען. אוג אויף איין שר האט דער מלך געשריבען אפילו ער וועט אייך ניט זייגן מיין געשריפט אוג ניט מין תמימה אוג ניט מין צורה. פון דעסטוועגען זאלט איר אים גלויבן. בי אנביא שמייט אז ער וועט דיר געבען צייכען אדער אוואנדער. זאלסטו אים גלייבען. אבער אז ער וועט ניט געבען אצייכען אדער אוואנדער זאלסטו ניט גלויבען אוג בי אחכם שמייט וי די תורה זאם ער וועט דיך ערנען. צווי זאלסטו שאתן. אוג זאלסט אים ניט פרענען אויף אצייכין אוג ניט אויף אוואנדער:

ב מפני. פאר וואס ליינט מען אקע כי צווי פרשות שמע ישראל אוג והיה אם שמוע. רבי לוי אוג רבי סימון קריגען אייגער זאגט ווייל אין די צווי פרשות שמייט ער־מאנט ובשכבך ובקומך. ווען דוא ווועסט זיך ליגין. אוג ווען דוא וועסט אויף שמיין. אוג אייגער זאגט ווייל די עשרת הדברות שמייט אין קריאת שמע. די פאלק ישראל זאל צו הערין אז אין בין ריין נאט. דוא זאלסט ניט האבען קיין אנדער נאט. נאר ער הניה איז איין נאט. זאלסט ניט שווערין פאלש בי דעם נאמען פון נאט. ווייל דוא זאלסט נאט ליב האבען. ער־עם האט ליב דעם מלך וועט ניט שווערין פאלש בי זיין נאמען. זאלסט גידינקען דעם פאג שבת. בדי דוא זאלסט גידינקען אקע מצות פון נאט. רבי זאגט אקע מצות מיינט מען שבת דיא מצוה וויסען אז שבת איין. איז געוואונין גענג אקע מצות. וואורום עם שמייט אין פסוק זיין חיילינגען שבת האסטו גימאכט ויכען צו זייא. אוג מצות אוג תוקים אוג תורה האסטו צו זייא גיבאשטען. האט ער נבויא גיירעכונט שבת בזונדער. אוג אקע מצות בזונדער צו מאכען ויסען או שבת איז ניוואונין גענג אקע מצות. למען ירבו ימיכם מיינט מען דיא מצוה פון בבד את אביך. וואורום בי בבד את אביך שמייט דאך למען יאריכון ימיך. דייגע טעג זאלען דער ליינגערט ווערין. אוג דא שמייט דייגע טעג זאלען ניימערט ווערין. איז דאס דיא ערבינג אמענטשן. ווער עם הרגת ווערט גיהרגת איר זאלט ניט אף קערין נאך אויג אוג דיא אויג אוג דיא צאן ניט מזנה זיין. רבי יצחק האט נזאגט דיא אוג אוג דיא הארץ וענען צווי מעקערם פון

מאימתי פרק ראשון

א אמר רבי לוי כנור היה תלוי כנגד חלונו **של** דוד והיתה רוח צפונית יוצאת בחצי הלילה ומרפרפת בו והיה מנגן מאליו הה"ד (תלים ק ג) כנגן המנגן. בנגן המנגן אין כתיב כאן אלא כנגן המנגן הכנור היה כנגן מאליו:

רבי שמואל בר נחמני בר הוה נחית לעיבורא הוה מתקבל גבי רבי יעקב נרוסא והוה רבי זעירא מיטמר ביני קופי משמענה היאך הוי קרי שמע ו הוה קרי וחזר וקרי וחזר וקרי ער דהוה שקע מיניה גו שנתיה ט"ט (תהלים ד) רגזו ואל תחטאו אמרו ונו' ודומו סלה:

רבי בא אמר תדע לך שדברי סופרים חביבין מדברי תורה שהרי רבי **טרפון** אלו לא קרא לא היה **עובר** אלא בעשה ועל ידי שעבר על דברי בית הלל נתחייב כיתה **על שם** (קהלת י) **ופורץ** גדר ישכנו נחש רבי חנינא אמר חביבין דברי זקנים מדברי נביאים דכתיב (מיכה ג) **אל תטיפו** יטיפון וכתיב (שם) אטיף לך ליין

פרק ראשון

א אָמַר רַבִּי לֵוִי אַפִּידוּר אִיז גֶעהַאנְגֶען גֶעוֶען הֶעם פֶּעְנְצְטֶער פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ. הָאבֶּע נַאכְט פֶּלֶעגְט צֶרוּיס גַיין צֶצֶפּוּן **וְוָען** אוֹג **הָאט** גֶעבְּלָאזֶן אִין דִי פִּידוּל אוֹג דִי פִּידוּל הָאט גֶעשְׁפִּילְט פּוּן זִיךְ אַלַיין. רָאס אִיז וָאס דֶער פְּסוּק זָאגְט. אַוּוי **וִי** דֶער נִינְוֵי **וָאם הָאט** אַלַיין גֶעשְׁפִּילְט שְׁפִּילֶער הָאט גֶעשְׁפִּילְט נִיט אִין פְּסוּק נָאר עָם שְׁטַיִם אַוּוי וִי דֶער נִיגּוּן וָאס הָאט אַלַיין גֶעשְׁפִּילְט. דִי פִּידוּל הָאט גֶעשְׁפִּילְט פּוּן זִיךְ אַלַיין וְעַיין בְּהכוֹתָבוֹ:

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי. אַז עֶר פֶּלֶעגְט (גַיין) נִידֶּרִין פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין בָּבֶל כְּעַבֵּר נַיִן דֶּעם יָאהְר. צוּ **מַאכֶּן** צְוֵויי מָאהְל אֲדָר פֶּלֶעגְט עֶר זַיין צוּ נַאכְט עֶר פֶּלֶעגְט צַיְיטִיגֶען אוֹג עֶסְן אוֹג גֶעבְּטִיגֶען בַּיי רַבִּי יַעֲקֹב נִרוֹסָא. פֶּלֶעגְט רַבִּי זְעִירָא זִיךְ בֶּאהַאלְטֶען צְוִוישֶׁען דִי בֵּיים. רַבִּי שְׁמוּאֵל זָאל אִים נִיט זֶעהֶן. אוֹג עֶר הָאט גִיוָואלְט הֶערֶן וִויא אַזוֹי רַבִּי שְׁמוּאֵל לֵייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע פַּאר זַיין שְׁלָאף. הָאט רַבִּי זְעִירָא גִיהֶערְט וִויא רַבִּי שְׁמוּאֵל לֵייעֶנְט אַיין פָּאהְל קְרִיאַת שְׁמַע. אוֹג לֵייעֶנְט נָאךְ אָמָאהְל. אוֹג נָאךְ אָמָאהְל בִּיז עֶר אִיז אַיין גֶעשְׁלָאפֶן **פּוּן** קְרִיאַת שְׁמַע לֵייעֶנְען. פַּר **וָאם** הָאט עֶר אַזוֹי גִיטָאהָן. וַוייל עָם שְׁטַיִם אִין פְּסוּק אִיר זָאלְט זִיסֶּערְן מִרָּה הָאבֶּן. אוֹג אִיר זָאלְט נִיט וִידֶּרְיֶעֶן. אִמְרוּ בִּלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה. אִיר זָאלְט זָאגְן קְרִיאַת שְׁמַע אוֹיף אַייֶער נֵיכֶּעגְר בִּיז אִיר וֶועט שְׁטִיל וֶועְרְן דָּם הֵייסְט בִּיז אִיר וֶועט אַנְטְשְׁלָאפֶן וֶועְרְן) אַזוֹי זָאלְט אִיר אֵייבִיג טָאהָן: רַבִּי בָּא **וָאגְט** פּוּן רַאנְען קֶעגְסְט **וויסְען** אַז דִי רַייד פּוּן דִי רַבָּנָן אִיז בֵּיי נָאט לִיבֶּער **וויא** דִי רַייד פּוּן דִי תּוֹרָה **וואהְרוּם** וֶועְן רַבִּי טַרְפּוֹן **וָאלְט** נָאר גִיט גֶיהֶיֶעגְט קְרִיאַת שְׁמַע **וָאלְט** עֶר נָאר עוֹבֵר גֶיוֶוען אוֹיף עֲשֵׂה. קוּמְט אִים נִיט מִיתָה. אוֹג **וַוייל** עֶר הָאט עוֹבֵר גֶיוֶוען אוֹיף דִי רַייד פּוּן בֵּית הִלֵּל. אִז עֶר גֶיוֶוען אִין אַסְכְּנָה צוּם שְׁמַאהְבִּין **וַאזוֹי וויא** עָם שְׁטַיִם אִין מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת דָּף יז **וַוייל שְׁלֹמֹה** הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָאט גֶיזָאגְט אִין קֹהֶלֶת וּפָרֵץ גָּדֵר יִשְׁכֶּנּוּ נָחָשׁ דֶער **וָאם** בְּרָעכְט אוֹיף דִי **וָאגְט** וֶועט אִים בַּייסְן אַשְׁלָאנְג וְדָאם מֵיינְט מֶען דֶער **וָאם** בְּרָעכְט אוֹיף דִי **וָאגְט** **וָאם** דִי חֲכָמִים הָאבֶּן פַּארְצָאגְט גִיאַכְרְתִּי צוּ דֶער **וַוייסֶען** דֶעם מְעַנְטְשֶׁן עֶר **וָאל** נִיט עוֹבֵר זַיין אוֹיף דִי תּוֹרָה. אוֹג עֶר אִיז מַתִּיר **וָאם** דִי חֲכָמִים הָאבֶּן גִיאַכְרְתִּ. וועט אִיהֶם בַּייסְן אַשְׁלָאנְג: רַבִּי חֲנִינָא **וָאגְט** דִי רַייד פּוּן דִי חֲכָמִים **וֶועְנֶען** לֵייבֶּער **וויא** דִי רַי יד פּוּן דִי נְבִיאִים **וָואהְרוּם** עָם שְׁטַיִם אִין פְּסוּק. אִיר **זָאלְט** נִיט רַיידֶן **וָאם** זַיי רַיידֶען אִיר **זָאלְט** נִיט רַי ידֶן **וָאם** דִי פַּארְשֶׁע נְבִיאִים רַיידֶן. אוֹג נָאךְ שְׁטַיִם אִין פְּסוּק. דִי פַּארְשֶׁע נְבִיאִים **וָאגְן** אִיךְ **וֶועט** רַיידֶן צוּ דִיר נְבִיאוּת פַּאר זַיין אוֹג כַּאר אַלְטֶען זַיין. **וֶועְקֶן** מִיר אַז נְבִיאִים **וֶועְנֶען** דָּא פַּארְשֶׁע אוֹג אַז אַיינֶער קוּמְט אוֹג **זָאגְט** עֶר אִז אַנְבִיא אֶמֶת. מוּז עֶר **וַוייסֶען** אַצַייכֶּען אֲדֶער אַוּואנְדֶער:

קמי אמר ליה תרין מלין עבד לי הדין בבלאה חדא דלא שאיל בשלמי וחדא דלא אמר שמעתא מן שמי. אמר ליה כן אינון נהגין גביהון דזעירא לא שאיל בשלמא דרבה דאינון מקיימין (ויק׳ כה) ראובני נערים ונחבאו וגו׳:

ב אינהו ליצ נוהא ליצני הדור מה היו עושין הולכין אצל חלונותיו של דוד ואומרים לו אימתי יבנה בית המקדש אימתי בית ה׳ נלך והוא אומר אף על פי שהם מתבונים להבעיסני שמת אני דכתיב (מלכים קכג) שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך:

ג כך ד׳ מך רבי בון בר חייא על לנביה רבי זעירא ואפשר עלוי (קהלת ט) מהוקה שנת העובד וגו׳ יישן אין כתיב כאן אלא יאכל משל למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד שהיה מתכשר במלאכתו יותר מן הכל מה עשה לו המלך נטלו והיה מהלך עמו ארוכות וקצרות לעתותי ערב נכנסו הפועלים ליטול שכרן ונכנם גם הוא ונטל שכרו משלם התחילו הפועלים מתרעמים ואומרים אנו יגענו כל היום וזה לא יגע (אלא) ב׳ שעות ביום ונטל שכרו משלם. אמר להם יגע זה בב׳ שעות מה שלא יגעתם אתם כל היום

כך

ניזערן אוג האט זיך בעהאלטין פאר איהם. האט רבי יוחנן גזאגט צוא רבי יעקב בר אידי צוויי זאכן האט מיר ניטאהן דער פון בבל. איינס. פאר וואס האט ער ניט גיפרעגט אויף מיין שלום, אוג נאך איינס. ער האט ניט גזאגט דעם דין וועם איך האב איהם גזאגט אין מיין נאמן. האט רבי יעקב בר אידי גזאגט צו רבי יוחנן אזוי איז דער מנהג ביי זיי אז אקלייניגער מענטש פרעגט ניט שלום ביי אנגרעסערין פון איהם. וואורום זייא זענען מקיים דעם פסוק וואס איוב האט גזאגט דיא יונגע מענטשין וואס האבין מיך ניזעהן האבין זיך בעהאלטין:

ב אינהו. דיא שלעכטע מענטשין וואס זענען גיווען אין די צייט פון דוד המלך. וואס פלענין זיי מאהן. זייא פלענין ניין צו די פענסטער פון דוד המלך אוג פלענין זאגן צוא איהם וען וועט ניבאהט ווערין דער בית המקדש וען ווערין מיר ניין אין די הויז פון נאט. אוג דוד פלענט זאגן אפילו זייא מיינען דאך מיך צו דער צערענע. וייל זייא וויסין אז איך וועל גים באהן דעם בית המקדש: נאר מיין זוהן שלמה. ודריבער פלענין זי וען וועל איך שוין שמאבין, אוג דער בית המקדש זאל גיבאהט ווערין. פון דעסטוועגין. פריי איך מיך מיט ניישע ריידי. וואורום עם שטייט אין פסוק איך פריי מיך אז מען זאגט צוא מיר. ומען פרעגט מיך: וען וועלין מיר שוין ניין אין בית המקדש:

ג בר. וען רבי בון בר חייא איז נישטארבין איז רבי זעירא ארין ניגאנגין צוא איהם אוג ער הט אן ניהזיבן צו זאגין אויף אים דעם פסוק עם איז זיס דער שלאף פון דעם ארבעטער. אויב ווייניג ארבר פיל. וועט ער עסין. איז דאך די קשיא עם האט דאך בבארפט שטייין אין פסוק וועט ער שלאפין. וועט ער שלאפין שמייט ניט אין פסוק נאר עם שמייט ער וועט עסן. נאם איז נבייך צו אסך וואס ער הט גירוגגען פיל ארבעטער אוג דארפין צווישין די ארבעטער איז ניווען איינער וואס ער הט זיך נישטארקט אין זין ארבעט מער פון אלע. אוג האט אפ ניטאהן זיין ארבעט פריער ווי אלע ארבעטער וום הט דער מקך גיטאהן מיט דעם ארבעטער ער האט איהם גינומען אוג איז ניגאנגען מיט איהם שפאציירין אין דיא לאנגע ווענין פון נארטין אוג אין די קורצע ווענין פארין נאכט זענען ארין גינאנגין דיא ארבעטער צו נעמען זייער שכר. אוג ער איז אויך ארין ניגאנגען אוג האט גינומען זין שכר אין נאנצין. פאר דעם נאנצין טאג. האבין די ארבעטער אן ניהויבין אין כעס צו ווערין אוג האבין גזאגט מיר האבין אונז גימאטערט אנאנצין טאג. אוג ער הט ניט מער ניארבעט נאר צוויי שעה אין נאנצין

שהי שרשיות . שלא קיבל : אין : אם :
עקרים . מוטב שיקבלום שהגמ"ח שאין יכול לפשוט
ידיו כ"כ היה עומד לפני הקב"ה מכח
שהפשפו : כשהיה כהו . כמו שלא נכנו מניין כ"ש
כלום : נתלה . נשבכה שהרן שבשכמו"ל :
פשפשין . נשען שהלשכה על כ"א בר מידי :
לפי היה נשען על כ"א בר מידי :

סרסורי דהשתא נינהו דכתיב (משלי כג) תנה בני לבך לי ועיניך וגו' אמר הקב"ה אין יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת דידי . לא תגנוב ואספת דגנך ולא דגן חברך . לא תענה ברעך אני ה' אלהיכם וכתיב (ירמיה ז) וה' אלהים אמת מהו אמת אמר רבי אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם אמר הקב"ה אם הערת ערות שקר על חברך מעלה אני עליך כאילו העדת בי שלא בראתי שמים וארץ . לא תחמוד וכתבתם על מזוזות ביתך וביתך ולא של חברך :

ג וכפין פרושות השמים (מלכים ח ה) אמר רבי איבי כעין הדין נקרים היה עומד אמר רבי אלעזר בר אבינא ככפים הללו שלא חטפו מבנין בית המקדש כלום רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר לא הזכיר תורה בארץ מחזירין אותו מה טעם (מלכים קד) ויתן להם ארצות גוים וגו' מפני מה בעבור ישמרו חקיו ותורותיו :

היה קורא פרק שני

א רבי יוחנן הוה מסתמיך על רבי יעקב בר אידי והוה רבי אלעזר חמי ליה ומטמר ליה מן קמוי

דִּיא עֲבִירָה . דִּיא אוּיבְהַט דִּיא עֲבִירָה . אוּג דִּיא הַאֲרְץ גְּדוּסְט . אוּג וֵוי רֵייכֶן אָן דָּעם גוּף עֶר זָאל טָאהן דִּיא עֲבִירָה . וָוארוּם עם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק מַיִן זוהן גִיב דַיין הַאֲרְץ צוא מִיר . אוּג רַייגֶע אוּיגֶן זָאלָן הִישָׁעֶן מַיינֶע וֶועגֶן . נָאט הָאט גָאנְט צַו דוּא וָועסְט גֶעבִּין צוא מִיר דַיין הַאֲרְץ אוּג דַייגֶע אוּיגֶן וָוֶעל אִיךְ וִויסֶן צַו דוּא בִּיסְט מַיינֶער . דוּא זָאלְסְט אַיין וַאמְלָן דַייגֶע קָארֶן אוּג זָאלְסְט נִיט גַנֶבְנָן קָארֶע מְעַנְטְשֶׁן . זָאלְסְט נִיט זָאגֶן פַאלְשֶׁע עֵדוּת אוֹיף דַיין חַבֵר . וָוארוּם אִיךְ בִּין אַייגֶער נָאט אוּג עֶם שְׁטַיִיט נָאט אִיז אֱמֶת . וּוָאס אִיז אֱמֶת הָט רַבִּי אָבִין גָאנְט עֶם אִיז אֱמֶת אַז עֶר אִיז אַלְעֶבְּעדִיגֶער נָאט אוּג עֶר אִיז דֶער מֶלֶךְ פּוּן דִי וֶועלְט . נָאט נָאט גָאנְט אוּיבְ דוּא זָאלְסְט פַאלְשֶׁע עֵדוּת אוֹפְּ־דַיין חַבֵר . רֶעכֶן אִיךְ אוֹף דִיר גְרַייךְ וִויא דוּא זָאלְסְט עֵדוּת גָאנְט מִיר אַז אִיךְ הָאבּ נִיט בְּשַׁאפֶּן דִי הִימֶל מִיט דִיא עֶרד . דוּ זָאלְסְט נִיט גְלוּסְטֶן אוּג זָאלְסְט אוֹיף שְׁרַייבֶּן אוֹיף דִיא מְזוּזוֹת פּוּן דַיין שְׁטוּב . אוֹיף דַיין שְׁטוּב זָאלְסְט אוֹיף שְׁרַייבֶּן . אוּג זָאלְסְט נִיט אוֹיף שְׁרַייבִּין אוֹיף דִי מְזוּזוֹת פּוּן דִי שְׁטוּב וָום דוּ הָאסְט גִינְלוּסְט אוּג אַוועק גִינוּמֶען פּוּן דַיין חַבֵר :

ג וְכַפִּין . אוּג זַייגֶע הֶענְט וּפּוּן שְׁלמה הַמֶּלֶךְ] זָענֶן גִיוֶוען פַּאר שְׁפְּרַייט צום הִימֶל . דָּט רַבִּי אִיבִי גָאנְט אַזוי וויא אַקְרַאנְקער וָום קֶען נִיט אוֹים צִיהֶן זַייגֶע הֶענְט . אַזוי אִיז עֶר גִישטַאנֶען מִיט זַייגֶע הֶענְט פַּאר נָאט . פּוּן גְרוֹיס מוֹרָא אִינ שְׁרֶעק פַּאר דֶעם כָּבוֹד פּוּן נָאט . רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר אַבִינָא זָאגְט עֶר הָט פַּאר שְׁפְּרַייט דִי הֶענְט צוּ זַייזֶן צַו עֶר וְאוּג זַייגֶע מְעַנְטְשֶׁן] הָאבֶּן גִיזַאפְּט נִיט גִינוּמֶען] פּוּן בֵּית הַמִקְדָּשׁ וְוָען מֶען הָט אִיהם גִיבָּאהט . רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט . אוּיבְ אִין בֶּענְטְשֶׁן אִין דִיא בְּרָכָה נוֹדֶה לְךָ הָאט עֶר גִיט דֶער פָּאגְט וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלְמַדְתָּנוּ זָאל עֶר נָאךְ אַמָאהל זָאגֶן דִי בְּרָכָה נוֹדֶה לְךָ . פַּר וָום . וַייל עֶם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק נָאט הָאט גִיגֶעבֶּן צוּ דִי יוּדֶן לֶענְדֶער פּוּן דִיא פַּעלְקֶער . פַּר וָאס וַייל זַייא זָאלֶן הִישֶׁן דִי תּוֹרָה . דֶרִיבֶּער וַייל אִין דִי בְּרָכָה נוֹדֶה לְךָ לוּיבְּט מֶען נָאט אוֹיף דֶעם וָואס עֶר הָט אוּנְז גִיגֶעבֶּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דַארוּם מֶען לוּיבְּן נָאט אוֹיף דִיא תּוֹרָה . וָוארוּם דּוֹרְךְ דִי תּוֹרָה הָט מֶען אוּנְז גִיגֶעבֶּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל :

פרק שני

א רַבִּי יוֹחָנָן הָאט זִיךְ אָן גִילֶעהנְט אוֹיף רַבִּי יַעֲקב בַּר אִידִי אוּג רַבִּי אֶלְעָזָר הָט אִים

ומפו כליה שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם כמה פ׳ עכוקן. מתינה ודגרס מיומנא דשמיה:
ומפו כליה דכתיב כי כלה ונחרצה וגו׳:

אין עומדין פרק חמישי

א תני לא יעמוד אדם ויתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש וכו׳ אלא מתוך דברי תורה. וכן לא יפטר מחברו וכו׳ שכן מצינו בנביאים שהיו חותמים דבריהם מדברי שבח ונחמות אמר רבי אלעזר חוץ מירמיה שהתם בדברי תוכחות וכו׳ ככתוב לעיל בפרק זה עד והכתיב (מיכה ה) כי אם מאום מאסהנו השיבנו תתת כי אם מאום וגו׳ ואף אליהו לא נפטר מאלישע אלא מתוך דברי תורה דכתיב (מלכים ג ג) ויהי המה הולכים הלוך ודבר במה היו עסוקין רבי אחא אמר בק״ש היו עסוקין היך כמה דכתיב (דברים ו) ודברת בם רבי יודן אמר בבריאת עולם היו עסוקין היינו דכתיב (תהלים לג) בדבר ה׳ שמים נעשו. רבי יודן בריה דרבי אבין אמר בנחמות ירושלים היו עסוקין ההי״ד (ישעיה מ) דברו על לב ירושלים. רבנן אמרי במרכבה היו עסוקין ההי״ד (מלכים ג ג) והנה רכב אש וסוסי אש וגו׳. רבי חזקיה בשם רבי יוחנן אמר לעולם אל יהא זה הפסוק הזה מתוך פיך (תהלים סו) ה׳ צבאות עמנו משגב לנו וגו׳. רבי יוחי בשם רבי יוחנן אמר והבריה (שם סד) ה׳ צבאות אשרי אדם בוטח בך:

אין אָנַהייב שְׁטַרַאפְּט מָען אִיהם מִיט יְסוּרִים. אוּן אין סוֹף אַז עֶר טוּהט ניט תְּשׁוּבָה. וּוערְט עֶר פַּאר לָענְט. שְׁמַארְבְּט עֶר. אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט אין פְּסוּק דֶּער נָבִיא זָאגְט צו רִי יוּדָען. אִיהְ זָאג אַייִךְ אִיצְט אִיר זָאלְט ניט לַאכְּען. מָאטְער וועט אִיר שְׁמַארְק נִישְׁטַראפְּט וועֶרין אוּן סוֹף וועֶרְט מָען פַּר לָענְדְט. מָען שְׁמַארְבְּט. אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט אין פְּסוּק אַפַּאר לָענְדוּנְג אוּן אַפַּאר שַׁנַיידוּנְג וועט קוּמָען אוֹיף רִי וְוָס לֵאבְּען אוּן פַּר שָׁעמָען:

פרק חמישי

א תָּנֵי. אַסְענְטְש זָאל זִיךְ ניט שָׁעמָען רַאוונָען. ניט פון נִיקְעבְּטִיקְעֶר. אוּן ניט פון שְׁמוּעְסָן. אוּן ניט פון אַנְדְרִינְגְּלִיכְקָאפ. וְרָאם מֵיינְט מָען ניט פון גַאנְזוּ. נָאר פון לֶערְנָען. אַסְענְטְש זָאל ניט אַוועק גִיין פון זַיין תַּכְד. נָאר פון אַרְץ שְׁמוּעְסָן. וָוארוּם אַזוי גְעפִינְגָען מִיר. בֵּיי רִיא נְבִיאִים זֵיי פְֶּלֶענְן אוֹיס רָאזְן זַייעֶרע רַייד מִיט לוֹיב אוּן מִיט טְרַייסְטוּנְג. הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גוּזָאגְט אוֹיסֶער יִרְמְיָה הַנָּבִיא עֶר הָט אוֹיס גְיָלָאזְן זַיין סֵפֶר מִיט שְׁטְרָאף רַייד. אֶלָּהוּ הַנָּבִיא אִיז אוֹיךְ ניט אַוועק גִינַאנְגְּגָען פון אֱלִישָׁע נָאר פון תּוֹרָה לֶערְנָען. וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אין פְּסוּק אֲרֵיהֶם הַנָּבִיא מִיט אֱלִישָׁע וְעַתָּה גִינַאנְגָען אוּן הָאבְּען גִירֶעט. פון וָועלְכָע זַאךְ הָאבְּען זֵיי גִירֶעט. רַבִּי אַחָא וָאזְט בִּקְרִיאַת שְׁמַע הַיְנוּ עֲסוּקִין. זֵיי הָאבְּען גִיזַיידְעט קְרִיאַת שְׁמַע. אַזוי וויא בַּייא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁטֵייט וְרִבַּרְתָּ בָּם. דוּא וָאלְסְט רַיידְן אין זַיי. אוּן דָּא שְׁטֵייט אוֹיךְ זֵיי וְעָנְען גְעַנאנְגָען אוּן גִירֶעט. הָאבְּען זֵיי גִירֶעט קְרִיאַת שְׁמַע. רַבִּי יוֹדָן וָאזְט זַיי הָאבְּען גִירֶעט פון רִי בַּשַׁאפְּונְג פון רִי וֶועלְט אַזוי וויא עֶס שְׁטֵייט. מִיט רִי רַייד פון גָאט אִיז רִי הֵיכָל בְּשׁאפְּען גְעוָואָרְען רַבִּי יוֹדָן בַּר זוּהָן פון רַבִּי אָבִין הָאט גִזָאגְט זֵיי הָאבְּען גִירֶעט וָוען וֶועט יְרוּשָׁלַיִם גִיטְרַייסְט וֶועֶרין אוֹיף אֲיבִּינִג דָּאס שְׁטֵייט אין פְּסוּק אִיר זָאלְט רַייכָן אוֹיף רִי הָאֶרֶץ פון יְרוּשָׁלַיִם אוּן אִיר זָאלְט אִיר טְרַייסְטִין. רִי רַבָּנָן זָאגְן זֵיי הָאבְּען גִירֶעט אין מַעֲשֶׂה טַרְכְּבָה דָּאס שְׁטֵייט אין פְּסוּק אוּן אַפַּיי עֶרְדִיגֶער רַייט וָאגְען אוּן אַפַּיי עֶרְדִיגְע פְֶּערְד וָעגְען אַרָאפּ גִיקוּמְען וַיֵּיל זֵיי הָאבְּען גִירֶעט פון רִי מֶרְכָּבָה. רַבִּי חִזְקִיָּה וָאזְט פון רַבִּי יוֹחָנָן וָועגְן רִי פְּסוּק זְאל קַיין מָאנְד ניט אַוועק גִיין פון דִּין מוּיל: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה. רַבִּי יוּדָן בַּר יוֹחָנָן פון רַבִּי יוֹחָנָן אוּן רַבִּי אַנדְרֵעַ פְּסוּק אוֹיךְ: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ.

דקופר נעבר : קיבכן . מלקות : שחין : מחין עץ יותר ועל הלקוני : דמכו . מכין : הני נון . סיפר נכם כמעשה : לתקוני . נקנב : מכניס . נמת : ויהי עלמי . הנח עלי חם כעסתי עליו שכייפי סוכר שבמנא הוא כן :

כך יגע רבי בון בר חייא בתורה לכ"ח שנה מה שלא יגע תלמיד ותיק במאה שנה :

ד רבי זעירא כד סליק להכא אקיז דם אזל בעי מזבן הדא ליטרא דקופר כטבחא . אמר ליה בכמה הדין ליטרא אמר ליה בחמשין מני והד קורס אמר ליה סב לך שתין ולא קבל עלוי סב לך שבעין ולא קבל עלוי סליק עד דכטי למאה ולא קבל עלוי אמר ליה עביד כמנהגך ויהיב ליה . ברמשא נחת לבי ועדא אמר לון לרבנן כה ביש הדין מנהגא דהכא דלא אכיל בר נש ליטרא דקופר עד דמהו ליה חד קורסן . אמרו ליה מאי האי אמד לון דאי לא לקי לא אכיל בישרא אמרו ליה למה תני לון עובדא שלחין בעון לאיתויי אשכחן ארניה נפיק אמר ליה מאי כל הכון אמר לון וייתי עלאי דלא כעסית עלוי כסבר סנהגא הוא כן אלא (ישעיה כח) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם . רבי פנחס אמר קשה ליצנות שתחלתה יפורין וסופו

בָּאנ . אוג ער גֶעמט שׂכר פַאר אַנאַנצין טָאג . דָט דָער מֶלֶךְ גוֹאנט צו דִי אַרבֶּעטער דָער טָאט אָפּ גיאַרבֶּעט אין צוויי שָׁעה . וָום איר דָט ניט אָפּ גיאַרבֶּעט אין נאַנצין טָאג . אַזוי דָאט רַבִּי בון בַּר חִיָּא אָפּ גיאַרבֶּעט אין דִי תּוֹרָה אין צַוואַנציג יָאהר וָום איין אַנדָער תַּלמִיד וועט ניט אָפּ אַרבֶּעטין אין הונדֶערט יָאהר איז דָער מַיישׂט אין פּסוק מְתוּקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד וּבָא זִמַּן איז דָער אייבּיגער שָׁאפֿ נָאךְ דָעם טויט פון דֶעם מענטש וָואס דָט געדינט נָאט אם מצוה סִי עֶר דָאט וויינינג געדינט נאט ווייל ער דָאט וויינינג גילעבּטו וְאִם הַרְבֵּה אוג סִי עֶר דָאט פִּיל גָּעדינט נָאט וויייל ער דָאט לאנג גילעבּט יאבל וועט ער אויף עסין אויף עולם הַבָּא :

ד אַז רַבִּי זְעִירָא איז אויף גינאַנגען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דָאט מען אִיהם גיעפּינט אַפֿדָער עם זאל צרוס ניין בְּלוּט איז ער גינאַנגען אוג דָאט גיוואלט קויפֿען איין פוגט פִּקְיִישׁ פון קצב רַבִּי זְעִירָא זָאגט צום קצב . וויא פיל ווילסטו פַּאר דֶעם פוגט פִּקְיִישׁ זָאגט דָער קצב צוא רַבִּי זְעִירָא פּוּפצִיג גילדין אוג איין קלאפּ מיט אַשְׁטָעקן מוזטו אויף בֶּעקומן . זָאגט רַבִּי זְעִירָא צו דֶעם קצב נֶעם זְעכציג גילדין . נָאר זָאלסט מיך ניט שלאגן . דָט דָער־קצב ניט גיוואלט נעמען . דָט רַבִּי זְעִירָא גָזאגט צום קצב נֶעם זיבעציג גילדין . נָאר זָאלסט מיך ניט שְׁלָאגן . דָאט דָער קצב ניט גיוואלט נעמען . דָט רַבִּי זְעִירָא איהם גיבּעטָערט בִּיז הונדֶערט גילדין . נָאר ער זָאל איהם ניט שְׁלָאגן . אוג דָער קצב דָט ניט גיוואלט נעמען . דָאט רַבִּי זְעִירָא גָזאגט צום קצב טוה וויא דיין מִנְהָג איז . דָט רַבִּי זְעִירָא איהם גיבֶּעבּין פּוּפצִיג גילדין אוג דָער קצב דָאט איהם גישׂלָאגען אוג דָאט איהם גיבֶּעבּען דֶעם פוגט פִּקְיִישׁ . בִּיי נַאכט איז רַבִּי זְעִירָא גינאַנגען אין בֵּית הַכִּסֵּאוֹת . דָט רַבִּי זְעִירָא נָזאגט צו דִי רַבָּנָן וויא שְׁכֶעכט איז דָער מִנְהָג פון נַאנגן אַסענטש קען ניט עסין אַפוגט פִּקְיִישׁ בִּיז מען שְׁלָאגט איהם איין קלאפּ מיט אַשְׁטָעקן . הָאבּען דִּיא חֲכָמִים גָזאגט צו רַבִּי זְעִירָא וָום איז דָם . דָט רַבִּי זְעִירָא גָזאגט צו דִי חֲכָמִים אויב מען שְׁלָאגט איהם ניט עסט ער ניט קיין סְקִייש . הָאבּען דִי רַבָּנָן גָזאגט צו רַבִּי זְעִירָא פַּר וָואס . דָאט רַבִּי זְעִירָא דָער צייכט צו דִי רַבָּנָן דִי מַעֲשֶׂה פון דֶעם קצב . הָאבּען דִי רַבָּנָן גֶעשיקט מען זאל בְּרֵייגען דֶעם קצב . דָט דָער שָׁלִיחַ גימָראפֿען דָער־קצב איז שוין גישׂטאַרבּען אוג מען פִּירט איהם אין אַקאסטען צום בגראבּען . הָאבּען דִי חֲכָמִים נָזאגט צו רַבִּי זְעִירָא וָום איז דָא גיוועזן בִּיי דיר מיט דֶעם קצב . דָט רַבִּי זְעִירָא גָזאגט צו דִי חֲכָמִים זָאל אויף מִיר קוּמָען אַקלָלָה אויב איך בין אין בַּעַם גיוועזן אויף איהם . איך דָאט גימיינט בִּיי אַיידְ איז אזוי דָער מִנְהָג . נָאר פון דאנען ועקְ מיר וויא אֶכֶּת וָענען דִי רַייד פון נביא וָום ער דָאט גָזאגט . אוג איצט זָאג איך אַיידְ איר זָאלט ניט לאכען פון מַעֲנטשן . מָאמער וועט גישׂטאַרקט וָוערן אַיידְ שְׁטָרָאף . אזוי וויא דָער קצב דָט ניאכט פון רַבִּי זְעִירָא . אזוי איז ער גישׂטָרָאפּט גיוואַרין אז ער איז באלד גישׂטאַרבּען . רַבִּי פִּנְחָס זָאגט וויא שְׁווער איז דָער שְׁטָרָאף אז מען לאכט פון אַיינעם אוג מען פּר שָׁעמט אִיהם .

ספר

עין יעקב

חלק ראשון

גלל כל האגדות מהלמוד בבלי וירושלמי, הנמצאות בפסכת,
שבת, (מסדר מועד).
עם פירוש רש"י בשלמותו והחדושים שנתוספו בו, ככל הנעתק
בספר עין יעקב הגדול.
גם איזה מאמרים, מהוספות, מהרש"א, הרי"ף, ועין יעקב.
גם ציוי כדפוס ב"ם, ומיני כמקלמות בסוף, ופסוקים סכ"ם.
ונוסף על זה פירוש עברי דיוטש הנהוג בכדינתנו
נעתק ע"י הר' יוסף מאיר יעבץ מעתיק המשניות ע"ש

וואַרשא

כדפוס ישראל ברוך ב"ר יוסף ז"ל, הכהן אלאפין נ"י.
בשנת תרמ"ו לפ"ק

Ѳнъ Іааковъ
ТОМЪ I
ВАРШАВА
188[illegible] г.
въ Типографіи И. О. Алапина Налевки № 41

קמצא . נתתם :
נגוע : מרוד : וסביבו . נכבו : נגיח . מוך :
מלים . מם :

ב אמר רבי פנחס המתפלל בבית הכנסת כאלו מקריב מנחה טהורה מה טעם (ישעיה נו) כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה׳

רבי ירמיה אמר (ישעיה נה) דרשו ה׳ בהמצאו היכן הוא מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבי ולא עוד אלא שהש״י עומד על גבם שנאמר (תהלים פב) אלהים נצב בעדת אל . רבי הונא אומר זה שהוא הולך לבית הכנסת צריך להקל את רגליו שנאמר (הושע ו) ונדעה נרדפה לדעת את ה׳ וכשהוא יוצא צריך להלך קימעא ומה טעם (מיכה יד) כי עתה צעדי תספור ;

ג רבי חנינא בן דוסא היה עומד ומתפלל ובא חברבר והבישו ולא הפסיק את תפלתו והלכו ומצאו אותו חברבר מת ומוטל על גב חורו אמרו אוי לאדם שנשכו חברבר ואוי לו לחברבר שנשך את רבי חנינא בן דוסא ומה עסקיה דהדין חברבר כך הוא נכית לבר נש אי בר נש קדים למיא חברברא מאית ואי חברברא קדים למיא בר נש מאית אמרו ליה תלמידיו רבי ולא הרגשת אמר להן יבא עלי מתוך שהיה לבי מכוון בתפלה אם הרגשתי אמר רבי יצחק ברא לו הקב״ה מעין התחת כפות רגליו לקיים מה שנאמר (תהלים קכה) רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם :

ב רַבִּי פִּינְחָס הָאט נִיזָאגְט דָּער וָאס דַאוונְט אִין שׁוּל אִיז גְלַיְיךְ וִויא עֶר וָואלְט סַקְרִיב גַיוֶוען אַרַיינְע מְנָחָה . פַּר וָואס . אַזוי וִויא יְשַׁעְיָה הַנָבִיא הָאט נִיזָאגְט דָער וָאס דַאוונְט אִין דִי הַיז פּוּן נָאט. אִיז עֶר גְלַיְיךְ וִויא דִי יוּדָען וָואס בְּרַיינְגען אַמְנָהָה אִין אַבְּלִי וָואס אִיז טָהוֹר . רַבִּי יִרְמְיָה זָאגְט עָס שְׁמַיְיס אִין פְּסוּק אִיר וָאלְט פְּאַרְשְׁטַיְין נָאט אִין דָעם אָרְט וּוא עֶר וָוערְט גֶעפּוּנְען וּוא וָוערְט נָאט גֶעפּוּנְען אִין שׁוּל אוּן אִין בֵּית מִדְרָשׁ. הָאט רַבִּי נִיזָאגְט אוּן נִיט נָאר דָאם נָאר נָאךְ מֶעהְר נָאר נָאט אַלַיין שְׁמַיְיס בַּיי זִי אַזוי וִויא עָס שְׁמַיְיס אִין פְּסוּק נָאט שְׁמַיְיס בַּיי דִי עֲדָה וָואס לוּיבֶּען זוּ אִים . רַבִּי הוּנָא זָאגְט דָער וָואס נַיְיט אִין שׁוּהְל בַּאהְרְף עֶר נִיט אַבִּיסֶעל . עֶר זָאל נִיין מַאכְּן צַיְיגֶע פִּים . עֶר זָאל נִיין גֶעשְׁוווּינְד אַזוי וִויא עָס שְׁמַיְיס אִין פְּסוּק טִיר וְועלְן וַויסֶען טִיר וְועלְן נָאךְ יָאגְען זוּ וַויסֶען נָאט. אַז עֶר גַיְיט אַרוֹים פּוּן שׁוּהְל בַּאהְרְף עֶר נִיין אַבִּיסֶעל . עֶר זָאל נִיין פַּאמֶעלַאךְ. פַּר וָואס . אַזוי וִויא אִיוֹב הָאט נָזָאגְט אִיצְט וְועסְטוּ צַיילֶען מַיינֶע טְרִיט . עֶר פְּלֶענְט נִיין פּוּן שׁוּהְל פַּאמֶעלַאךְ אַז עָס הָאט נִיקְענְט צַיילֶען מַיינֶע טְרִיט ;

ג רַבִּי חַנִינָא בֶּן דוֹסָא אִיז גֶעשְׁטַאנְען אוּן הָאט גִיתְאוווּינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִיז גֶעקוּמֶען אַשְׁלַאנְג אוּן הָאט אִים גֶעבִּיסֶען אוּן עֶר הָאט נִיט אוֹיף גֶיהְערְט זוּ דַאוונְען אִיז עָס גֶענַאנְגֶען אוּן עָס הָאט גֶעפּוּנְען דֶער חַבְּרְבֵּר לִיגְט אוֹיף זַיין קָאךְ טוֹיט הָאט עָס גִיזָאגְט וְוֶיא זוּ דָעם עָסְנְטְשִׁין וָואס אַחְבְּרְבֵּר הָאט אִים גֶעבִּיסֶען אוּן וְוֶיא זוּ דֶעם חַבְּרְבֵּר וָואס עֶר הָאט גֶעבִּיסֶען רַבִּי חַנִינָא בֶּן דוֹסָא. וָואס אִיז מִיט דֶעם חַבְּרְבֵּר אַז עֶר בַּייסְט זוּ אַמֶענְטְש אוּיךְ דֶער מֶענְטְש קוּמְט פְּרִיעֶר צוּם וַואסֶער . פַּיינֶערְט דֶער חַבְּרְבֵּר. אוּן אוּב דֶער חַבְּרְבֵּר קוּמְט פְּרִיעֶר צוּם וַואסֶער שְׁמַארְבְּט דֶער מֶענְטְש .הָאבֶּען דִי תַּלְמִידִים נִיזָאגְט זוּ רַבִּי חַנִינָא רַבִּי הָאסְט נָאר נִיט גֶעשְׁפִּירְט וְוִיא דֶער חַבְּרְבֵּר בַּייסְט רַבִּי חַנִינָא נִזָאגְט זוּ דִי תַּלְמִידִים זָאל אוֹיף מִיר קוּמֶען אַקְלָה אוֹיב אִיךְ הָאב גֶעשְׁפִּירְט וְוִיא דֶער חַבְּרְבֵּר בַּייסְט מִיךְ. וַוייל מַיין הַאֶרְץ הָאט גֶעטְראכְט נָאר אִין מַיין תְּפִלָּה . רַבִּי יִצְחָק בַּר נִיזָאגְט.גָאט הָאט בַּשַׁאפֶען אַקְוַואל וַואסֶער אוּנטֶער דִי פִּים פּוּן רַבִּי חַנִינָא זוּ כְּקַיֵּים זַיין וָואס עָס שְׁמַיְיס אִין פְּסוּק נָאט טוֹהֵם דָעם וויכֶען פּוּן דִי וָואס הָאבֶּען מוֹרָא פַּאר אִיהם . אוּן נָאט הָערְט וַייעֶר גֶעשְׁרַייא אוּן עֶר הָעלְפְּט זַיי ;

סליק סדר זרעים

(ג ע"ב) **א אמר** ליה רב חייא לרב בר פחתי לא אמינא לך כי קאי רבי בהא מסכת לא תשוויליה במסכת אחריתי דילמא לאו אדעתיה דאי קאו דרבי גברא רבה הוא כספתיה דמשני לך שנויא דלאו שנויא הוא השתא מיהת שפיר משני לך :

(ם ע"ב) **ב מאימתי** התחלת תפורת אמר רבי אבין משיניח מעפורת של ספרין על כתפיו ומאימתי התחלת מרחץ אבר רבי אבין משיערה מעפרתו הימנו ומאימתי התחלת בורסקי משקשור בין כתפיו ומאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו ורבי חנינא אמר משיתיר חגורה ולא פליגי הא לן והא להו :

(דף י) **ג רבא** בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי אמר (עמוס ד) הכון לקראת אלהיך ישראל . רבא שרי גליסא ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה .

אסר

פרק ראשון

א אָמַר . רַבִּי חִיָּא הָט גְּוָאנְט צוּ רַב דּוּא יַחֲסִין הָאבּ אִיךְ דָּעַן דִּיר נִיט גָּוָאנְט וָוָעַן רַבִּי לֶעְרוּנְט דִּיא מְכֻבָּדְתָּ זָאלְסְטוּ אִיהם נִיט פְּרֶעְנְטְסְט אִיהם פּוּן אִיר . וָוארוּם וָוָעַן רַבִּי וָואלְט נִיט נִיוָוען אַנְרוּיסֶעֶר לַמְּדָן וָואלְסְטוּ אִיהם פַּאר שָׁעְמְט . עֶר וָואלְט דִּיר גִּיעֶעבֶּעֶרְט וָואס אַזוֹי אַתִּירוּץ וָואס עֶר אִיז נִיט קֵיין תֵּירוּץ . וָואלְט טָעַן גָּוָאנְט אַז רַבִּי וָויים נִיט צוּ פַּאר עֶנְטְפֶּערְן רַיין קַשְׁיָא . אֲבָּעֶר אִיצְט הָאט עֶר דִּיר גוּט גֵּיעֶעבֶּעֶרְט :

ב מֵאֵימָתַי . וָוען אִיז דָּעֶר אֲנְהֵייבּ פּוּן שָׁעְרִין . אוֹ עֶר הָאט אָן גִּיהּ וִיבִּין דַּארְף עֶר נִיט מַפְסִיק זַיין אֲפִילוּ צוּם דַּאווֶנען . הָט רַבִּי אָבִין גְּוָאנְט אַז עֶר הָט גִּילֵייגְט אוֹיף זַיְיגֶע אַכְסְלִין דָּעם פַּארְטוּהּ פּוּן דֶּעֶר שָׁעְרֶם . דִּיא הָאר זָאל נִיט פַּאלֶען אוֹיף זַיְיגֶע קְלֵיידֶער . דַּארְף עֶר שׁוֹין נִיט מַפְסִיק זַיין בִּיז נָאךְ דֶּעם אָפּ שָׁעְרִין . וָוָעַן אִיז דֶּעֶר אֲנְהֵייבּ פּוּן בְּאדִין זִיךְ . אַז עֶר הָאט אָן גִּיהּוִיבֶּען דַּארְף עֶר נִיט מַפְסִיק זַיין . הָט רַבִּי אָבִין גְּוָאנְט אַז עֶר גָּעמְט נָאר אַפָּאּ פּוּן זִיךְ דָּאס אוֹבֶּערְשְׁטֶע קְלֵייד . דַּארְף עֶר שׁוֹין נִיט מַפְסִיק זַיין בִּיז נָאךְ דֶּעם בָּאדִין . וָוָעַן אִיז דֶּעֶר אֲנְהֵייבּ אַרַבֶּעְט . אַז עֶר הָאט אָן גִּיהּוִיבֶּען דַּארְף עֶר נִיט מַפְסִיק זַיין . אַז עֶר בִּינְט אָן דֶּעם פַּארְטוּהּ אַרוּם דִּיא אַקְסֶלָען . עֶר זָאל זִיךְ נָעמֶען צוּ דִּיא אַרַבֶּעְט . דַּארְף עֶר נִיט מַפְסִיק זַיין בִּיז עֶר עֶנְדִּיגְט דִּי אַרַבֶּעְט . וָוָעַן אִיז דֶּעֶר אֲנְהֵייבּ פּוּן עֶסְן . אַז עֶר הָט אֲנְגִּיהּוִיבִּין דַּארְף עֶר נִיט מַפְסִיק זַיין . רַב זָאגְט אַז עֶר וַואשְׁט דִּיא הֶענְט . אוּן רַבִּי חֲנִינָא זָאגְט אַז עֶר בִּינְט אוֹיף דֶּעם אַרְטִיל . אוּן זַיי קְרִיגֶען נִיט . בַּיי אוּנְז וּבַיי דִּיא מֶענְטְשֶׁן פּוּן בָּבֶל אִיז דֶּעֶר מִנְהָג אָפּ צוּ בִּינְדֶען דֶּעם אַרְטִיל פַּאר דֶּעם עֶסְן . אִיז דֶּעֶר אֲנְהֵייבּ פּוּן עֶסְן . וָוָעַן טָעַן בִּינְט אָפּ דֶּעם אַרְטִיל . אוּן בַּיי זַיי דָּעֶר אֲנְהֵייבּ פּוּן עֶסְן . וָוָעַן טָעַן וַואשְׁט דִּי הֶענְט :

ג רַבָּא דֶּעֶר זוּהן פּוּן רַב הוּנָא אַז עֶס פְּלֶעגְט קוּמְען דִּיא צַייט פּוּן דַּאווֶנען . פְּלֶעגְט עֶר אָן טָאהן שַׁיידֶען אוּן זָאקְן אוּן הָאט נִיבְּ אוֹוונְט . עֶר הָאט גְּוָאנְט עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דֶּעֶר נְבִיא הָט גְּוָאנְט צוּא דִּיא יִזְרְעֵאל דּוּא וָואלְסְט זִיךְ אָן בְּרֵייטֶען נֶענְען גָּאט . דּוּ וָואלְסְט זִיךְ שַׁיין אָן טָאהן אַז דּוּא גֵּייסְט בָּעטֶען פַּאר גָּאט . רָבָא פְּלֶעגְט אַרַאפּ וָוארְפֶען פּוּן זִיךְ דָּעם אוֹבֶּערְשְׁטֶן מַאנְטִיל . אוּן פְּלֶעגְט צוּ זָאמֶען לֵייגֶען דִּיא הֶענְט : אוּן הָאט גִּיבְּאוּוונְט . עֶר הָאט

גר פחתי . כן גהלוים: לא תשוויליה . כלומר שלא אמינא כך : במסכת זו שמא יחמיר : מאימתי בתחלת מסכתין . דעימא סוב מאי מפסיק כדתנן תם כתחילו וכו' : מעי רם . קרוב ומוכן על הבקיר שלא יסוב שטבר של גבוה : מעפרתו מעפרתו ניתמו . סודרו סוא לתשון להפסקת בגדיו : משקשור בין כתפיו . לפי שני זכזועותיו בקורין בגתפייל"ס בלע"ז : כת"ן וכת"ג. כגי בגל כיו-תוגרים לפי עשתם בתוזק וכשתולים מריחים להתיכה וכני תרץ יכרתל לפ כיו שכגיס כן בכתכת תגורה קודם שניתת ידיס :

רמי פוזמקי . מיתן תפיפתות תשוזם בכלגיו וכלע"ז קתלסומין : הכון לקראת אלהיך ישראל . כתגתה לפניו : שרי גליסא . מתלוך תדכהו מעליו שלא יכאס כתשוב : ופכר ידיס . תפוך ידיו

מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שיתף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית כתיב הכא ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתיב התם (בראשית ו) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. עד מתי יושבין בדין. אמר רב ששת עד זמן סעודה. אמר רב חמא מאי קראה דכתיב (קהלת י) אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי בגבורה של תורה ולא בשתיה של יין. תנו רבנן שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל לסטים שלישית מאכל ירושים רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים ששית מאכל

ת"ח מכאן ואילך כזורק אבן לחמת

פָּסוּק גְּלִיף׃ וויא ער וָואט גיוועז אשוּתָּף צוּ נָאט אין אַרְץ וָאם נָאט הָאט בַּשַׁאפֶּן. דָּא בייא מְשְׁפּט שְׁטַייט דָּאם פָּאלְק אין גישְׁטַאנְען בייא משֶׁה מן הַבֹּקֶר ־עד הָעֶרֶב פון פְּרִיא בִּיז נַאכְט. שְׁטַייט דָּא דיא וועְרטֶער בֹּקֶר אוּן עֶרֶב. אוּן דָּאט וויען נָאט הָאט בַּשַׁאפֶּן דִי וועלְט שְׁטַייט אויף׃ וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד. עם איז גיוועז אָבֶענד אוּן פְּרִיא דָעם עֶרְשְׁטֶן טָאג. אוּן אַזוי ווייטֶער אַלע טָאג בִּיז דָעם וועקְטֶן טָאג. שְׁטייען אויף דיא וועְרטֶער עֶרֶב אוּן בֹּקֶר׃ צוּ לֶערנֶען אונז אַז דָּער וָואם מְשַׁפֶּט אַאֶמְתִּין דִּין איז עֶר אַזוי וויא אַשׁוּתָּף צוּ נָאט אין דָּעם וועלְט. וָואורום נָאט הָאט דיא וועלְט בַּשַׁאפֶּן. אוּן וָוען עם איז גיוועז אויף דָּער וועלְט. הָאט נָאט גיבְּראכט אַמבּוּל אוּן הָאט פַּאר פְּלייצט דיא וועלְט בִּיז זיא איז וויסט גיוואָרין. אוּן אַז דָּער דִּין מְשַׁפֶּט אַאֶמְתִּין דִּין אוּן עֶר וועט־עס נָאט נִיט ־זיין ־קיין גְּזֵלָה. האלְט עֶר אויף דיא וועלְט זיא נָאט נִיט פַּאר וויסט וועְרין. אֶפִּיקוּ דָּער דִּין האלְט נָאר אֶפּ פון גְּזֵלָה אין זיין שְׁטאט אַלֵיין. איז אויף גינוג דיא וועלְט נָאט נִיט וויסט וועְרין. וָואורום נָאט הָאט אַנגערְשׂ נִיט גיבְּראכט אַמבּוּל סַיידין עם איז גיוועז גְּזֵלָה אויף דִי נַאנצע וועלְט. אַזוי וויא עם שְׁטייט אין פָּסוּק הַתְּלָא הָאָרץ חָמָס דיא נַאנצע עֶרד איז פול גיוואָרין מִיט רוּב. אֶבֶער אַז עם איז נאר דָּא אַיין אֶרְט וָואם דָּאָרְט איז נִיטָא ־קיין גְּזֵלָה. וועט שׂין נָאט נִיט פַּאר פְּלייצען דיא וועלְט מִיט אַמבּוּל, האלְט דָּאךְ דָּער דִּין אויף דיא וועלְט. דְּרִיבֶּער איז עֶר אַזוי וויא אַשׁוּתָּף צוּ נָאט. נָאט הָאט בְּשַׁאפֶּן. אוּן דָּער דִּין הָאט אֶרְט וועלְט. דְּרִיבֶּער איז בייא רב אַמי אוּן רַב אַסי גיוועז צַוויי אַיין כָּאהל זייא בַּארפֶּן זיך נִיט כַּצַּעַר זיין וָואם זייא הָאבּין נִיט גיקְרִיגט אַנאנצין טָאג. וָואם איז דָּער חילוק. הוֹרָה לֶערנען הָאלְט אויף דיא וועלְט. אוּן דִּין האלְט אויף דיא וועלְט. אוּן דָּאם אַנדֶערֶע זייא דַּארפֶּן נִיט זִיצֶען אַנאנצין טָאג בייא דיא דִּין תּוֹרוֹת. וָואורום אַיין דִּין תּוֹרָה אֶאֶמְתָּה איז אויף גינוג אויף צוּ האלטען דִי וועלְט). בִּיז וויא לַאנג דאַרף בִּית דִּין זיצֶען מִשְׁפְּטִין הָאט רַב שֵׁשֶׁת גְּזאגט בִּיז דיא ציים פון עֶסֶן. הָט רב הָמָא גְּזאגְט פון וָועלְכִין פָּסוּק וויֶיסען מיר אַז דיא דַיינים דַּארפֶּן ם שְׁפָּטִין בִּיז דיא ציים פון עֶסֶן. וָואורום עם שְׁטַייט אִי פָּסוּק וויי צוּ דִי נַאנד וָואם דיין קֶענְיג איז יונג אוּן דיינע האַרין עֶסֶן בַּאלָד אין דָּער פְּרִיא. וואוהר צוּ דִי נַאנד וָואם דיין קֶענְיג איז פְּרִי פון אַלֶע תַּאוות. אוּן מְשַׁפֶּט עֲרֶקְ דִי מְדִינָה אוּן דיינע שַׂרִין עֶסֶן אין דיא ציים. אין שָׁטאַרְקייט אוּן נִיט אין מְרִיקֶען. וויי פַּאר נָעסְטען וויֶיל ציים אין דִי שָׁטאַרְקייט פון דיא הוֹרָה אוּן נִיט אין וויין מְרִיקֶען. דיא רַבָּנָן הָאבּין גיקְרִיגט דיא עֶרְשְׁטֶע שָׁעה אין טָאג עֶסֶן דיא זורים וְדָאם איז אַזוי אַפָּאלְק וָואם עֶסֶן מֶענטשין). דִי אַנדֶערֶע שָׁעה אין טָאג עֶסֶן נַ רָנִים. דיא דְּרִיטֶע שָׁעה אין טָאג עֶסֶן דִי מֶענטשין וום הָאבּין יְרוּשָׁה גֶעקְט. דיא פֶּע רְטֶע שָׁעה אין טָאג עֶסֶן איז דִי ציים וָום אַלֶע מֶענטשין עסין. דִי פִּינְפְטֶע שָׁעה אין טָאג עֶסֶן אַרבֶּעטֶער. דיא זֶעקְסטֶע שָׁעה אין טָאג עֶסֶן דיא מֶ־נטשין וום עֶרְעָנען אין דָּער פְּרִיא נָאךְ דָּעם דאוונען אָדֶער אַנאנצַע טאג. דער וָאם עֶסְט

בפנבוחיו כתיב כמפטר מליחם כמו : חיי מלוח . טוכה ופפלה מרך חיי שמה סיח לרפואה לשלוח למזונות : עגב . לימר : מסכסב . מתכל לשעוד : (מסיר לחזו מלמוח טוכה . מפוש שמוצה להתפלל בשבת ב"ה שפלחו הוצבה . שמכת"ם) :

פמודי . שבליות ב"ה נכון וכשבן שליפה : מלים ליבייהו . מלמעלים שבל שפקו לחזו כיוס כפוכה : הבל לכו מייל כך כך . שבחול שכר כדיומים ועל יפשעכו ול"ב לחלן אם מלמוחת לשון ליבייהו חלבה

אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שדי גלימיה ופבר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה כי איכא שלמא לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל . רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבור זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד . רבי ירמיה הוה יתיב קמי דרבי זירא והוו עסקי בשמעתא נגה לצלויי והוה קא מסרהב רבי ירמיה קרי עליה רבי זירא (משלי כח) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה :

ד' רב אמי ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי וכל שעתא ושעתא הוו מפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי . רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולי יומא הוה קא חליש ליבייהו תנא להו רב חייא בר רב מדפתי (שמות יח) ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה

גָּאנְט סָע דַאְרְף שְׁטֵיין פַּאר גָאט אזוי וויא אַקְנֶעכְט שְׁטֵייט פַּאר זַיין הַאר : רַב אַשִׁי הָאט נָאנְט אִיךְ הָאב גִיזֶעהן וויא רַב בַּהֲנָא הָאט גִיטָאהן . אַז עָס אִיז גִיוֶוען אַצַעַר אוֹיף דִיא וֶועלְט . הָאט עָר אַרָאפּ גִיוואָרְפָען פּון זִיךְ דָעם אוֹבֶּערְשְׁטֶן מַאנְטִיל . אוּן פָּרֶעגְט צוּ זַאכֶען לַיינֶען דִי הֶעמְד . אוּן הָאט גִיזַאוּוינְט . עָר הָאט גִזָאגְט סָע דַארְף שְׁטֵיין פַּאר גָאט אַזוי וויא אַקְנֶעכְט שְׁטֵייט פַּר זַיין הַאר . אַז עָס אִיז גִיוֶוען שְׁלוֹם אוֹיף הֶער וועלְט הָאט עָר אָן גִיטָאהן אַשַׁייגָע קְלֵיידֶער . אוּן הָאט זִיךְ צוּ גִידֶעכְט . אוּן הָאט זִיךְ אַיינְגֶעהִילְט אִין זַיין מַאנְטִיל . אוּן הָאט גִיזַאוּוינְט . עָר הָאט גָאנְט דוּא יִשְׂרָאֵל וָאלְט דִיךְ אָנְבְּרֵייטָען גָעגְען דַיין גָאט וויא פְּרֶעכֶער שְׁטֵייט) . רָבָא הָאט גִיזֶעהן אַז רַב הַמְנוּנָא דַאוּוינְט זֶייעֶר לַאנְג הָאט רָבָא גָנְאנְט וַיְיא לַאוְן אוֹנְעק דָאם אִיבִּיגְע דֶעבֶּן וְהִנֵּה דֶעֶרְגֶען) : אוּן זָאגְען פַּאר דֶעם דִיא וֶועלְט וָאם אִיז נָאר אַקְרֶעצְע צֶייט . דַאוּנְען אִיז דָאךְ נָאר פַּאר דִיא וֶועלְט . פְּרִנְסָה . רְפוּאָה . אוּן נָאךְ אוֹנְעלְכֶע זַאכֶען . אוּן רַב הַמְנוּנָא הָאט גִיטְרַאכְט דִיא צֶייט פּון דַאוּנְען אִיז גְזוּנְדָעֶר . אוּן דִיא צֶייט פּון תּוֹרָה לֶערְנֶען אִיז בְּזוּנְדָעֶר . רַבִּי יְרְמְיָה אִיז גִיוֶוען פַּאר רַבִּי זֵירָא אוּן וַיְיא הָאבֶּען גִיכֶערוּנְט אִיז שִׁפְּעט גִיוואָרְן צוּם דַאוּנְען הָאט זִיךְ רַבִּי יִרְמְיָה גִיאַיילְט צוּא גֶיין דַאוּנְען הָאט רַבִּי זֵירָא אוֹיף אִידֶם גִיקֶייעֶנְט דֶעם פְּסוּק דֶער וָאם טוּט אָפּ זַיין אוֹנֶער פּון צוּא הָעֶרֶן תּוֹרָה . זֶעֶר וָאם וויל גִיט לֶערְנֶען אֲנֶער הָעֶרֶן תּוֹרָה . וַיֵּיל עָר אַייְלְט זִיךְ צוּ גֶיין דַאוּנְען אִיז זַיין דַאוּנְען אוּמְוִירְדִיג וְגִיט אֲנְגִינוֹמֶען בֵּיי גָאט :

ד' רַב אַמִי אוּן רַב אסי פְּלֶעגְען זִיצֶען אוּן לֶערְנֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָש צְווִישֶׁען דִי זַייְלֶען . אוּן אַלָע שָׁעה פְּלֶעגְען וַיְיא אָן קַלַאפְּען אוֹיף דִי טִיר אוּן זַיי הָאבֶּען גִיזָאגְט וויא עֶר עָם דַארְף הָאבֶּען אַדָּן תּוֹרָה וָאל אַרַיין קוּמֶען . רַב חִסְדָּא אוּן רַבָּה בַּר רַב הוּנָא זֶענֶען גִיזֶעסֶען אַנַאנְצֶען טָאג אוּן הָאבֶּען גִיפַּסְקָת דִין תּוֹרוֹת . אִיז שַׁוֵואךְ גִיוואָרְן זֶייעֶר הָאַרְץ . וַיְיא הָאבֶּען גִיהָאט צַעַר פַּר וָאם זַיי הָאבֶּען אַנַאנְצֶען טָאג גִיט גִיכֶערוּנְט . הָאט רַב חִיָּא בַּר רַב פּון דָּפְתִּי גִיכֶערוּנְט צוּ רַב אַמִי אוּן רַב אַסִי . עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דָאם פְּאלְק אִיז גִישְׁטַאנֶען בַּיי מֹשֶׁה פּון פְּרִיא בִּיז נַאכְט וָעֶט אוֹיף זַיין מֵיינוּנְג אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גִיזֶעסֶען אוּן נִמְשְׁפְּט דִיא יוּדִיז אַנַאנְצָע טָאג פּון פְּרִיא בִּיז נַאכְט וָעֶן אִיז נִימַאכְט גִיוואָרְן דִי תּוֹרָה . וָעֶן הָט עֶר גִיכֶערוּנְט . נֶאר בֶּאֱמֶת הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִמְשְׁפֵּט דָאם פְּאלְק צֻווִיי אֶדֶער דְרַיי שָׁעה אִין טָאג . וואם זֶען שְׁטֵייט אִין דִיא תּוֹרָה פּון פְּרִיא בִּיז נַאכְט נֶאר דִיא תּוֹרָה קוּמְט דִיר וָאנְען זֶיעֶרע זַיין וָאם ס מִשְׁפֵּט אֲמֶתִּין דִין . אֲפִילוּ עָם הָאט נָאר גִידוּיעֶרט אַקְרֶייגָע צַייט רָעכְנִיגְט אִיהם דָעֶר

מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם ככאן אמר רבי שמעון בן גמליאל הנותן את לחינוק צריך להודיע לאמו מאי עביד ליה אמר אביי שאיף ליה משהא וסלי ליה כוחלא. והאידנא דחיישינן לכשפים כאי . אמר רב פפא שאיף ליה מאותו המין . איני והאמר רבי חמא בר תנינא הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו שנאמר (שם לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו ברברו אתו לא קשיא הא במילתא דעבידא לאנלויי הא במילתא דלא עבידא לאנלויי והא שבה דעבידא לגלויי מתן שכרה לא עבידא לאנלויי:

רב

מַתָּנָה אֵין מְיַיעֵץ אוֹתָהּ דְּתַנְיָא הַיְיסֵט שַׁבָּת אוֹ אֵיפוֹ וְוִיל גִּיבֶּן דִּי מַתָּנָה צוּ דִּי יוּדֶן נַיי זָאג צוּ דִּי יוּדֶן אַז אִיהּ וֶעל זַיי גֶעבֶּן דִּי מַתָּנָה . וְאִיז מֶען גִּינַאנְגֶען פְּרִיעֶר פְּרֶעגְען אוֹיב טַען וְוִיל נֶעמֶען דִּיא מַתָּנָה . אוֹג צוּא דִּיא אֲנְדֶערֶע זָאךְ בְּרֵייגְנֶט דִּי נְמָרָא אַרַאיָה פּוּן בֶּן שְׁטָעוֶן בֶּן מַלַּאיל פּוּן דַּאגְען הָט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל נָאנְט אַז אַיינֶער גִיט אַשְׁטִיקוּל בְּרוּיט צוּא אַקִינְד דַּארְף עֶר זָאגְען דִּיא מוּטֶער זַיינֶע . וְוָאם זָאל עֶר טָאהן צוּ דֶעם קִינְד אַז דִּיא מוּטֶער הָט אִיהם גִּינֶעבֶּן אַשְׁטִיקוּל בְּרוּיט : הָט אַבַּיֵי נָאנְט עֶר זָאל אִיהם בַּשְׁמִירֶען מִיט פַּארְב אַרוּם דִּי אוֹיגֶען . וֶועט אִיהם דִּיא מוּטֶער פְּרֶעגְען וֶוער דָּאם הָאט אִידם גִּימָאהן וֶועט דֶער קִינְד זָאגְען דֶער מֶענְטש הָאט מִיר אַזוֹי גִימָאהן . אוֹג עֶר הָאט מִיר גִּינֶעבֶּן בְּרוּיט צוּ עֶסֶן . פְּרֶעגְט דִּיא נְמָרָא אִיצְמֶענְט צִיטֶען אַז מָען הָט מוֹרָא פַּאר כִּישׁוּף . וֶוִיט נָאךְ דִּי מוּסָר זָאגְען אַז מֶען הָאט גִּימָאהן בִּשְׁמִירֶען דֶעם קִינְד . וְוָאם פַּאר אַסְיָמָן זָאל מֶען מַאכֶּען דֶעם קִינְד . הָט רַב פַּפָּא גָּאנְט עֶר זָאל בַּשְׁמִירֶען דֶעם קִינְד זַיין פְּנִים סִיט דִּי וֶעלְבִּינֶע זָאךְ וָוָם עֶר הָאט אִיהם גִּינֶעבֶּן צוּ עֶסֶן . פְּרֶעגְט דִּיא נְמָרָא עֶס אִיז דָּאךְ גִּיט אַזוֹי רַבִּי חִמָּא בַּר תַּנְיָא הָט דָּאךְ גָּאנְט אוֹ אַיינֶער גִּיט אֲמַתָּנָה צוּ זַיין תַּכְשִׁיט . אוֹג דֶער חֲבֵר וַיים גִּיט וֶועט עֶס הָט אִיהם דִּי מַתָּנָה גִּינֶעבֶּן . דַּארְף עֶר אִידם גִּיט זָאגְען אִיךְ הָאב דִּיר גִּינֶעבֶּן דִּיא מַתָּנָה . וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גִּיט גֶעוואוֹסְט אַז וֶועֶן נָאט הָט מִיט אִידם גִּירֶעט . הָט גִּישִׁיגְט דִּיא הַיט פּוּן זַיין פָּנִים . אוֹג נָאט הָט אִיהם גִּיט גָּאנְט אַז זַיין פָּנִים שַׁיגְט וַיייךְ עֶר הָט גִּירֶעט מִיט אִיהם . עֶנְטֶערְט דִּיא נְכִרָא דָּם אִז גִּיט קִין קְשָׁיָא . בַּייא אַזוֹי אַזַּאךְ וָאם דֶער מֶענְטש וֶועט אַלַיין וִוִיסֶען וֶוער דָּאם הָאט אִיהם גֶעגֶעבֶּן . דַּארְף עֶר אִידם גִּיט זָאגְען אַז עֶר הָט דָּם אִיהם גֶעגֶעבֶּן אוֹג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וֶועט אַלַיין וִוִיסֶען אַז זַיין פָּנִים כַּייכְט . אוֹג עֶר וֶועט וִוִיסֶען אַז נָאט הָט דָּאם אִיהם גֶעגֶעבֶּן . דְּרַיבֶּער הָאט אִיהם נָאט גִּיט גָּאנְט . אֲבֶּער בַּיי אַזוֹי אַזַּאךְ וָוָם דֶער מֶענְטש אַלַיין וֶועט וִוִיסֶען וֶוער דָּאם הָט אִיהם גֶעגֶעבֶּן . דַּארְף עֶר אִיהם זָאגְען אַז עֶר הָט מַתָּנָה גֶעגֶעבֶּן . פְּרֶעגְט דִּיא נְמָרָא שַׁבָּת וָאכְטֶען אוֹיךְ דִּיא יוּדֶען אַלַיין וִוִיסֶען וֶוער זַיי הָט גֶעגֶעבֶּן . וָוארוּם דִּי תּוֹרָה הָט דָּאךְ שׁוֹין עֶטְלִיכֶע מָאהל גָּאנְט אַז יוּדֶען זָאלֶען רוּהֶען שַׁבָּת . צוּ וָוָם הָט מֶען גִּיא גִּיבֶּאפְט זָאגְען נָאךְ אַזַּאךְ דֶער זָאךְ וָוִיא מֶען הָט זַיי שׁוֹין גֶעגֶעבֶּן דֶעם שַׁבָּת אַז נָאט הָט זַיי גֶעגֶעבֶּן דֶעם שַׁבָּת . עֶנְטֶערְט דִּי נְמָרָא דִּיא יוּדֶען הָאבֶּען פִּרְיֶער גֶעוואוֹסְט אַז נָאט הַייְסְט זַיי זָאלֶען רוּהֶען שַׁבָּת . הָאבֶּען זַיי גִּימֵיינְט אַז דָּאם אִיז נָאר דֶער גוּף זָאל רוּהֶען . וַיייל עֶר הָאט זָאקְט מָאל גִּיבֶּאבְּט . דַּארְף מֶען גִּיט גֶעגֶעבֶּן קִין עוֹלָם הַבָּא פַּאר שַׁבָּת . אֲבֶּער אַז דּוּרְךְ דֶעם רוּהֶען : וּם שַׁבָּת וֶועֶרֶן דִּי יוּדֶען הַייליג אוֹג מָען וֶועט זַיי גֶעגֶעבֶּן שׂכַר . דָּם הָאבֶּען זַיי גִּיט גֶעוואוֹסְט . הָאט זַיי נָאט גָּאנְט גָּאנְט דּוּרְךְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לְרַעַת כִּי אֲנִי ה מְקַדִּשְׁכֶם אִיר זָאלְט וִוִיסֶען אַז דֶער רוּהִינְג אוּם שַׁבָּת הַייליגְט אַיִךְ אוֹג אִיר וֶועט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא פַּר וָוָם אִיר רוּהט שַׁבָּת . וָוארוּם דֶער רוּהִינְג פּוּן שַׁבָּת אִיז גִּיט גִּיגֶעבֶּן בַּיי וָוָאךְ עֶר דֶעם גוּף . נָאר פַּר דִּי נִשְׁכָּה . דֶער מֶענְטש זָאל וִוִיסֶען אַז נָאט הָאט בְּשַׁאפֶּען דִּיא וֶועלְט , וּגְ עֶר הָאט אוּנְז אַרוֹיס גִּינוֹמֶען פּוּן כְּצָרִים . אוֹג ע״

כה שאף רופס לקדשם: שאיף ליה משהא . דסכסופי נשמעין בין מיניו דכר כנקבה שאשכנזו מוצו מי עבה כן ויאמר לה המיוק שלוני עבה וגם את מקח לי : ומלי ליה כוחלא . מקח כחול סביב ע״מ וכן בשוני בתלמוד : לכשפים . שמתמלנו שכשפו : לאנלויי . מי נתנו לו : מתן שכרה וכו׳ . ומתוך מדוייקה על ידי משה בעל פה שכרה :

ויקרא ט . נחשון נקכ"ס ס' מצוה . סימפתא . להכיר סמוכה כב "כ :
צריך להודיעו . תחן פלוני תחן לך וחסו דרך כמוך דכתיב יפציעם נקבלם ומחזיר לך מתכלים בדכתיב ויום בזה בזה וכן אם נתנה בכיסו שלא מידיעתו צריך להודיעו שמירתו בחנם לו שמחזיר לך יכול מוכנו . לדעת כי אני ה' וגו' . להודיעם מי

לחכת אמר אביי לא אסרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה :

(פ"ב) **ה מסייע** ליה לרב הכנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית הסרחץ משום שנאמר (שופטים י) ויקרא לו ה' שלום אלא כעתה היכנותא נמי אסור לטיפר בבית הכסא דכתיב האל הנאמן וכי תימא הכי נמי והאמר רבא בר מחסיא א"ר חמא בר גוריא א"ר שרי לטיפר היכנותא בבית הכסא ההם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום :

ו אמר רבא בר מחסיא אמר רב חסא בר גוריא אמר רב הנותן פתנה לחברו צריך להודיעו שנאמר (שמות לא) לדעת כי אני ה' מקדשכם . תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר ליה הקדוש ברוך הוא לכשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש

שְׁפִּעטְשֶׂר נָאךְ דִיא וָעקְסטֶע שָׁעָה . דָאס עָסִין וָאס עֶר לֵייגְט צַרַיין אִין בּוֹיךְ . אִיז גְרַיִיךְ וַיא מֶען וואַרְפְט צַרַיין אַשְׁטִין אִין אַלַאנִיךְ . דָס צַבַּיי גְלַאנְצְט וָוען טוּיג גִיט דָאס עֶסִין וָאס מֶען עָסְט נָאךְ דִיא וָעקְסטֶע שָׁעָה . נָאר אַז עֶר דָאס נָאךְ נָאר גִיט פַּאר זוּכְט קִיין עֶסִין דָעם טָאג . אָבָּער אַז עֶר דָאס נָאר עָפְּעם אַר זוּכְט אִין דֶער פְּרִיא שָׁאדְט שׁוּין גִיט וָואס עֶר עָסְט נָאךְ דִי וָעקְסטֶע שָׁעָה :

ה מְסַייע . אִיז אַרַאיָה צוּ רַב הַמְנוּנָא וָואס עֶר דָאס גְלַאנְט פּוּן עוֹלָאם וָוענְן . וָאס עוֹלָא דָאס גְלַאנְט אַמֶענְטְש טָאר גִיט גָעבְּן שָׁלוֹם צוּ זַיין חַבְר אִין אַבָּאד . וַויל עָס שְׁטַייט אִין פְּסוּק נְדָעוֹן דָאס גִידְעָן צוּ גָאט ה' שָׁלוֹם אִיז דָאךְ שָׁלוֹם דֶער נָאמֶען פּוּן גָאט . דְרִיבֶּער טָאר מֶען גִיט זָאגְן דָעם וָואךְ שָׁלוֹם אִין אַבָּאד . פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא דַארְף מֶען דָאךְ גִיט טָארְן זָאגְן דָעם וָואךְ אֶמוּנָה אִין בֵּית הַכִּסֵּא . וָוארוּם עָס שְׁטַייט אִין פְּסוּק דֶער בַּגְרוּפְטֶער נָאט . אֶפֶּשֶׁר וָועֶסְטוּ וָועלְן זָאגְן עָס אִיז מַאקִי אֱדוֹי . מֶען טָאר מַאקִי גִיט זָאגְן דָעם וָואךְ אֶמוּנָה אִין בֵּית הַכִּסֵּא . רָבָא בַּר מְחַסְיָא דָס דָאךְ גָאנְט . רַב חָמָא בַּר גוּרְיָא דָס גָאנְט פּוּן רַבָּם וָענְן מֶען טָעג זָאגְן דָעם וָואךְ אֶמוּנָה אִין בֵּית הַכִּסֵּא . עֶנְטְפֶּערְט דִי גְמָרָא בֵּיי דָעם וָואךְ אֶסְדָּה : אִיז אַנְדֶערְש . דֶר נָאמֶן פּוּן נָאט וָועךְ גִיט גִידְפֶּן אֶמוּנָה . וָוארוּם דֶר תַּרְגוּם טַייטְשְׁט דָעם הָאֵל הַנֶּאֱמָן . אֶלָּהָא מְהֵימְנָא . אַבָּער דָא בֵּיי דָעם וָואךְ שָׁלוֹם . דֶער נָאמֶען פּוּן נָאט וָועךְ גִידְפֶּן שָׁלוֹם . אַוּוי וויא עָס שְׁטַייט אִין פְּסוּק גִדְעוֹן דָאס גִידְפֶּן צוּא נָאט ה' שָׁלוֹם :

ו אָמַר . רָבָא בַּר מְחַסְיָא קָט גְלַאנְט רַב חָמָא בַּר גוּרְיָא דָס גְלַאנְט פּוּן רַבָּם וָענְן אַז אַיינֶער וויל שֶׁיינֶקען אַמַתָּנָה צוּ זַיין חָבֵר . דַארְף עֶר אִיהם פְּרִיעֶר זָאגְן אִיךְ וויל דִיר שֶׁיינֶקען דִי זָאךְ . אוּן אַז עֶר פַּאר לָאנְט דִי מַתָּנָה זָאל עֶר זִי אִים גֶעבְּן . וָוארוּם אַז עֶר וועט אִים גִיט זָאגְן פְּרִיעֶר . נָאר עֶר וועט קוֹמֶען טִיט דִי מַתָּנָה צוּ זַיין חָבֵר . טָאמֶער וויל גִיט דֶער חָבֵר נֶעמֶען מַתָּנוֹת . וָועט עֶר פַּר שֶׁעמְט וָועךְן . אֲבָּער עֶר וועט אִין כַּעַס וָועךְן אוֹיף זִיא מַתָּנָה : אוּן אוֹיב אַיינֶער דָס גִיבְּראכְט אַמַתָּנָה צוּ זַיין רַבָּן אִין שְׁטוּב . אוּן דֶער חָבֵר אִיז גִיט גִיוֶוען אִין שְׁטוּב וָוען מֶען דָס זָי בְּרַאכְט דִי מַתָּנָה . וָועט עֶר נָאר גִיט וִוסְען וָועךְ עָס דָאס אִיהם דִיא זָאךְ גִישֶׁיינְקְט . נָאל עֶר אִיהם זָאגְן צוּוִישֶׁען זִיךְ אִיךְ דָאב דִיר גִיבְּראכְט אַתַּיים דִיא מַתָּנָה , וָועט עֶר אִיהם זַיין אַנוּמֶער בְּרַייגְד . בְּרַייגְט דִי גְמָרָא צְוַויי רַאיוֹת אַז מֶען דַארְף אוֹיף דִיא עֶרְשְׁטֶע זָאךְ וויסֶען אַז בְּרַיי גְנָט דִיא גְמָרָא צַרַאיָה פּוּן נָאט . אַוּוי וויא עָס שְׁטַייט אִין פְּסוּק מֶען נָאל וויסֶען אַז אִיךְ דָאב אַיינֶער גִיהַייליגְט . מִיר דָאבֶּען אוֹיךְ אַוּוי גִילֶערְנְט . עָס שְׁטַייט אִין פְּסוּק מֶען נָאל וויסֶען אַז אִיךְ נָאט דָאב אַיינֶער גִיהַייליגְט מ נָאט דָס גְלַאנְט צוּ מֹשֶׁה אִיךְ דָאב אַנוּמֶע

שישיבתה קרובה עונותיה כועטים שנאמר הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער מאי קרובה אילימא דמיקרבא ווטא והא קא חזו לה למה ליה למימר הבי אלא כתוך שישיבתה קרובה עונותיה מרובין אמר רבי אבין מאי קראה דכתיב (ברמ"ס יח) אסלטה נא שמה נ"א בגימטריא חמשין וחד הוו ושל סדום נ"ב ושלותה כ"ו דכתיב (שם) שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה בא כדרלעומר וגו':

(קף יח) **ח ואמר** רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל עיר שגנותיה גבוהים מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר (עזרא ח) לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו והני מילי בבתי אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה. אמר רב אשי אנא עבדא למתא מחסיא דלא חרבה והא חרבה מאורתו

וְעָנִין אַמְעִנְטְשׁ זָאל זָעהן אַז עָר זָאל וואוהנען אין אַנייע שְׁטָאט וָוָם זִי איז ניט לַאנג בַּוועְנט גְיוָוארין מִיט מְעִנְטְשׁן. וָוארום וַוייל זִיא איז ניט לאנג באוואוהנט גיוואארין זָעהן עְבִּירוֹת פּוּן דִיא שְׁטָאט וַוייניג: וָוארום עָס שְׁטֵייט אין פְּסוק. לוט הָט גִזאָגְט צו דֵם מַלְאָךְ דִי שְׁטָאט איז נָאנְט מֵין זָאל דָארְט אַנטְלוֹיפֶען אוּן זִיא איז וויינִיג. וָוָם הָט לוט גימיינט דָער מִיט וָוָאם עָר הָט גִזאָגְט זִיא איז נָאנְט. זָאלָען מִיר אֲנָען עָר הָאט גימיינט דִיא שְׁטָאט איז נאנט אוּן זִיא איז קְלֵיין. דִיא מַלְאָכִים הָאבֶּן דָאךְ גיוואהן דִיא שְׁטָאט. וַוייסָען וַוייא דָאךְ אַז זִי איז נָאנְט אוּן קְלֵיין. צו וָוָאם הָאט לוט נִידַארְפְט דָאם וָאנְן. נָאר אַזוי הָאט לוט גימיינט וַוייל דִי שְׁטָאט איז ניט לַאנג בַּוועְנט גיוואָרין. זָעהן אִירֶע עְבִּירוֹת וַוייניג. הָאט רַבִּי אָבִּין גִזאָגְט פּוּן דֶעם פָּסוק וַוייסָען מִיר דָאם אַז צוער איז בַּוועְנט גיוואָרין שֶׁפֶּעטֶער וויא סְדום. וָוארום עָס שְׁטֵייט אין פְּסוק. לוט הָט גִזאָגְט אֲמָלְטָה נָא שָׁמָה אִיךְ וַוועל אַנטְרִינען וְעָרין דָארְטָען אין דִי שְׁטָאט צוער. צו וָוָס דָארְף שְׁטֵיין דָער וָוארְט נָא. עָנְפֶּערְט דִי גְמָרָא דָער וָוארְט נָא בְּטֶרֶעפְט אַיין אוּן פּוּפְצִיג. עָס איז אַיין אוּן פּוּפְצִיג יָאהר וויא דִיא שְׁטָאט צוער איז בַּוועְנט גיוואָרין. אוּן אַז דִי שְׁטָאט סְדום איז בַּוועְנט גיוואָרין. איז צְוַוויי אוּן פּוּפְצִיג יָאהר. איז סְדום בַּוועְנט גיוואָרין מִיט אַיין יָאהר פְּרִיעֶר וַוי צוער. אוּן וָעקְס אוּן צְוואַנְצִיג יָאהר איז דִיא שְׁטָאט סְדום גיוועָקְסָען פַּרַיילַאךְ: וָוארום עָס שְׁטֵייט אין פְּסוק צְוַוועלְף יָאהר הָאבֶּן דִיא מְעִנְטְשׁן פּוּן סְדום נְעדינְט דָעם מֶלֶךְ כְּדָרְלָעוֹמֶר אוּן דְרֵי יָעצהן יָאהר הָאבֶּן זֵיי מוֹרֵד גיוועזן. אוּן הָאבֶּן ניט גיוואָלְט דִינְען דָעם מֶלֶךְ כְּדָרְלָעוֹמֶר. אוּן דָעם פְּערְצָעהנְטֶן יָאהר איז כְּדָרְלָעוֹמֶר גיקוֹמֶען אוּן הָט מַלְחָמָה גיהַאלְטֶען מִיט סְדום וְצְוַועלְף אוּן פְּערְצָעהן אוּן וָעקְס אוּן צְוואַנְצִיג. איז צְוַוויי אוּן פּוּפְצִיג. דָער נָאךְ איז סְדום אִיבֶּער גיקְערְט גיוואָרין:

ו וְאָמַר. נָאךְ הָט גִזאָגְט רָבָא בַּר מְחַסְיָא רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא הָט גִזאָגְט פּוּן רַבָּם וְוָעגְן יְעדְעָר שְׁטָאט וָוָם דִי דָעבָּער וָעגָן הֶעכָּער וויא דִי שׁוּהל דִי שְׁטָאט וְוָערְן וויסְט. אַוּי וְוִי עָס שְׁטֵייט אין פְּסוק מֶען זָאל בָּא הֶען דִי שְׁטוּב פּוּן נָאט וְדָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נַאנְץ הוֹיךְ. הָעכָּער וְוִי אַלְע. יְזֵער פּוּן דִי שְׁטָאט. אוֹיף צו הָאלְטֶען דִי שְׁטָאט וויא זָאל ניט וויסְט וְוָערְן. נָאר דִי שְׁטוּבִין וָוָם וואוהנְט אין זֵיי טָאךְ ניט זֵיין הֶעכָּער וויא דִי שׁוּהל. רַב אַשִׁי הָט גִזאָגְט אִיךְ הָאב גימאכט טוּרעכם אוּן פַּאלַאצִין מֶעגְן זֵיין הֶעכָּער וְוִי דִי שׁוּהל. אִיךְ הָאב זֵי גִזאָגְט וִוי זָאלָען מַאכְען וויְעְרָע הַיְעְרָע אַז דִי שְׁטָאט מְחַסְיָא זָאל ניט וויסְט וְוָערְן. אִיךְ הָאב זֵי גִזאָגְט וִוי זָאלָען מַאכְען וויְעְרָע הַיְעְרָע

מקדוש כלומר עיר מדשם: דמיקרבא. לשון שם: ווטא. ולא ניכיס אחס לכקשוד על קיומה: הא קא חזו לה למה ליה למימר להו אחס מחוץ לכחומה שיושבת קרובה. אחס אחת קטנה לא אחס כרכים: ושל סדום כ"ב. דעל כרחך כולי מגדל בקנה כתיב הכא ועל סיס ישוב בשובם אלא שהיתה כתובה בקשוב כדכתיב וסיו כל הארץ אחת ודברים אחדים וסיו בנוסעם מקדם ומצאו בקעה בארץ שנער ושבו ונבנו לכם עיירות ומצינו שהיו עד שהכיאם סדום ועמרה ולא מלאו ק"ב שנה שנאמר כסוף ימי פלג נחלקו שהתחילו כדורות כשהיו בני עוכר עולם והלוך וכוז וכן כתוב בפרשת"י לכוחם: ושלותה. שלמוכה כח גמון שנאמר לחם ושלוח מקדם סיס לם וגו' וכתיב כתיב לך ידעו סיס ולא סדריכוסו וגו': כ"ו. דכתיב שתים עשרה שנה עבדו ואין זו שלוה: ו"א מרדו. אין זו שלוה שהיו בהן מלחמות כדי כ"ם שנים ושנת כ"ו נהגו כדרלעומר וכיהם בשנים כ"ן כמתרים עכ"ל:

לרומם את בית אלהינו. ועל ידי כן זכינו לחת לו: גדל ניכוחה: קשקושי ואברורי. כינויין ומגדלים. כך שמי לחת יסיכם סיס כמתה מחסיא ומנחם מלנחגיים ניכם יוסר מגיים שכנכם:

ז רב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא להו ניהליה אמר ליה רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן כתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר (שמות לא) לדעת כי אני ה' מקדשכם . יהבה ניהליה. אמר חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי אמר ליה אין אמר ליה היינו דאמר רב מילתא אלבישייהו יקירא . אמר ליה אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא ואי הוה נקיטנא אחריתא יהיבנא לך . ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל ב' סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונהגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים . ואמר רבא בר מחסיא אמר רב המא בר גוריא אמר רב לעולם יהזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה שמתוך שישיבתה

וועט ליערנען תורה אום שבת . פאר דעם ווערט ער אויפן עולם הבא ועיין בהכותב ובהרי"ף ובמהר"ש-א) :

ז רב חסדא האט גיהאלטען אין דאנט צווייי מתנות פון אזא קאקס וואר דין איז אז מען שטעכט אבהבה בארף מען דאס צום פהן די פאדערשטע פיס אוז די באקאן אוז דעם מאנען . דם הייבט מתנה . רב חסדא איז גיווען אכהן דער גיהאט צווי מתנות . צווי פעדערשטע פיס אוז צווי פאר באקאן אוז צווי כאנינם וואס מען האט איהם גיגעבין פון צוויא אקסן) : אוז ער האט גזאגט ווער עס ווערט קומט אוז וועט מיר זאגען אנייעם דין ווען איך נאך נים ן ערט) פון רבם וועגין וועל איך איהם גבין דיא מתנות . האט רבא בר מחסיא גזאגט צו רב חסדא אזוי ווי האט רב גזאגט אז אייגער נים אמתנה צו זיין חבר . בארף ער אידם אן זאגען . אזוי ווי עס שטייט אין פסוק מען זאל ווען אז איך נאט האב אייך גיהייליגט . האט רב חסדא גיגעבין צו רבא בר מחסיא . האט רבא בר מחסיא גזאגט צו רב חסדא אזוי ליב איז בייי דיר די דינים ווום רב זאגט . האט רב חסדא גזאגט צו רבא בר מחסיא . נא זיי זענען בייי מיר ליב . האט רבא בר מחסיא גזאגט צו רב חסדא איצט איז ערבט ווען רב האט גזאגט . דער מענטש ווען איז גיווייגט צו גיין אין זיידעגע קלייד . איז בייי איהם טייער אזיידענע קלייד . ער ווייס ווי צו שאצען די טייערקייט פון די קלייד . אזוי דוא ווען דוא ביסט אהקמיד פון רב . אוז ביסט גיווייגט צו הערין זיינע ערנונג . איז בייי דיר טייער זיינע דינים . האט רב חסדא גזאגט צו רבא בר מחסיא האט רב אזוי גזאגט . האט דיא עצטע זאך איז בייי מיר בעסער ווי אין שמעתתא זאך ווען דוא האסט מיר גזאגט פון רבם וועגין : אן איך וואלט האפטען זאך שמעתתא וואלט איך דיר גיגעבין :

ח ואמר . נאך האט גזאגט רבא בר מחסיא רב חמא בר גוריא האט גזאגט פון רבם וועגין אמעגנטש זאל ניט ענערין איין קינד פון אלע קינדער . נאר ער קינדער ואלען בייי אים זיין גרייך וואורום ווייל יעקב האט ניט גיגעבין צו יוסף אזייגענע העמדיל ווען קאסט צווי טאלער . אוז צו דיא איבערינע קינדער האט ער דאס ניט גיגעבין האבען איהם דיא ברידער מקנא גיווען . אוז האבען איהם פיינט גיהאט . דורך דיא סיבה זענען דיא יהען גיקומען אין כעבים :

ט ואמר . נאך האט גזאגט רבא בר מחסיא רב חמא בר גוריא האט גזאגט פון רבם

יהודה דאמר רב יהודה לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו תענית חלום הוא ואמר רבא בר כהסיא אמר רב המא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפילו בשבת:

(קף יב) **יג אמר** רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה קשיץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה (שמות כח) והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהם אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה הילכך מידכר דכיר להו. תניא חנניה אומר חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם השיכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא:

יד תנו רבנן הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבא. ורבי מאיר אומר יכולה היא שתרתם רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך

גיטאהן אַנדֶר עֶר זָאל אַטאג פַאסטָען. אוּן עֶר הָט אָנגיהויבען צו פאסטָען, אוּן עֶר הָאט חֲדָתָה אוּן עֶר וויל הַייַנט עָסָן. סָעג עֶר בִּארָגען דֶעם תַּעַנִית. אוּן עָסָן הַייַנט. אוּן עֶר וועט בַּצאָלען עֶר וועט פאסטָען איין אַנדֶער טָאג. הָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ צו זַייא נָזאגט אִיהְ האָב נַיהאט די נאכט אַשלָעכטין חָלום. דְרַייבָּער פאסט איהְ הַייַנט. אוּן רָבָא בַּר מְחַסְיָא האָט נָזאגט רַב חִסְדָּא בַּר גוריָא הָט נָזאגט פון רַבָּם וָעגען אַתַּעַנִית אִיז גוט כבשׁ צו זַיין דַי שְׁכֶעכְטָן פון חָלום. אזוי וויִ דָער פייאר בַּר לְעגרָת דִי פַלַאקס אוּן עָם בְּלַייבט נאר ניט פון דִי פַלַאקס. אזוי אז מען זָארף אשלעכטין חָלום אוּן טָען פַאסט וָועט בָּמֵל דֶער חָלום אין נאנצָען אוּן דִיא שְׁכֶעכְטָן קומט ניט: הָט רַב חִסְדָּא נָזאגט נאר מען זָאל פַאסטָען אֶפִּילוּ אוּם שַׁבָּת זָאל מען אויהְ פַאסטָען חָלום. הָט רַב יוֹסֵף נָזאגט אֶפִּילוּ אוּם שַׁבָּת זָאל מען אויהְ פַאסטָען:

יג אָמַר. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא הָט נָזאגט אַמָּעגָש אַרְף אָן רִירָען דִי תְּפִילִין אַעֶּע מאהל וָועָן עֶר דָער טָאגט זויהְ אָן דִי תְּפִילִין. דָאם לֶערָנען מִיר אָפ מִיט אַקל וְחוֹמֶר פון דָעם ציץ וָאם אִיז נִיוועָן אויהְ דָעם שְׁטֶערְן פון כֹּהֵן גָּדוֹל. מַאדָּאהְ דָער ציץ וָאם אויהְ אִים אִיז נָעשרִיבָּן נָאר אֵיין שֵׁם. הָט דִי תּוֹרָה נָזאגט דָער ציץ זָאל זַיין אַייבִּיג אויהְ דָעם שְׁטֶערְן פון כֹּהֵן גָּדוֹל. דִי תּוֹרָה מיינט צו זָאגען אז וָוען דָער ציץ איז אויהְ זַיין שְׁטֶערְן. זָאל עֶר ניט טְרַאכטָען אין קַיין אַנדֶער זאהְ. נָאר עֶר זָאל אין זִינָען האבָּען דָעם שֵׁם וָאם אִיז נָעשרִיבָּען אויהְ דָעם ציץ. תְּפִילִין וָאם אִין זִיי אִיז נָעשרִיבָּען פִּיל שֵׁמוֹת. אִיז נָעווִיס אז וָוען דָער מָענטש טְרָאגט אויהְ זויהְ דִיא תְּפִילִין. זָאל עֶר ניט הָאבָּען אין זִינָען קַיין אַנדֶער זאהְ נאר דִי שֵׁמוֹת וָאם אִין דִי תְּפִילִין. דְרַייבָּער דַארף אַמָּעגָש אייבִּיג גִידַיינקָען דִי תְּפִילִין:

יד תַּנְיָא. מִיר הָאבָּען גִילֶערנט חַנַּנְיָה זָאגט אז עָם קומט עֶרב שַׁבָּת נָאנט צו נאכט: דַארף אַמָּעגָש זוכָּען אין זַיינָע קְלֵיידֶער טָאמֶער לינט אִין דִי עָשעָנעָם אזוי דַאדָּאהְ וָואם מען טָאר ניט טְרָאגען אום שַׁבָּת. וָועט עֶר ארוים נעמען. הָט רַב יוֹסֵף נָזאגט דָם אִיז אַנדֶרוִיסֶער דִין אויהְ שַׁבָּת. מען זָאל ניט טָאהן קַיין עֲבִידָה אום שַׁבָּת צוא טְרָאגען וָואם מען טָאר ניט:

טו הָנוּ רַבָּנָן. דִי רַבָּנָן הָאבָּען גִילֶערנט אז אַייגֶער גַיים אַרַיין צו אַקְרָאנקין אום שַׁבָּת וְעָהט וִוס עֶר מָאכט זָאל עֶר זָאגען עָם אִיז הַייַנט שַׁבָּת מען טָאר ניט זָאגען שַׁבָּת וָוייל אוּן וָוייַנען. אוּן דִי רְפוּאה וועט נָעשוווינט קומען. אוּן רַבִּי מֵאִיר זָאגט מען זָאל אזוי זָאגען אויב אִיז וָועט זַיין פַּרַייַלאהְ אוּן אִיר וָועט ניט פַּר שִׁשָּׁה שְׁעָרִין שַׁבָּת. דָער זְכוּת פון שַׁבָּת וָועט אויהְ צִיהְ רַחֲמָנוּת הָאבָּען. דָער קְרַאנקער זָאל נִיזוּנד וָועָרָן. רַבִּי יְהוּדָה זָאגט מען זָאל אזוי זָאגען

מאותו עון לא חיבה :

ט ואמר רבא בר מהסיא א"ר חמא בר גוריא אמר רב תחת ישטעאל ולא תחת עובד כוכבים. תחת עובד כוכבים ולא תחת חבר. תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם. תחת ת"ח ולא תחת יהום ואלמנה :

י ואמר רבא בר מהסיא א"ר חמא בר גוריא א"ר כל חולי ולא חולי מעים. כל כאב ולא כאב לב. כל מיחוש ולא מיחוש ראש. כל רעה ולא אשה רעה :

יא ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקין לכתוב הללה של רשות סאי קראה אמר רב משרשיא (מסלי כה) שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין הקר :

יב רבי יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדו ליה ענלא תלתא אסרו ליה ליטעום מר מידי אמר להו בת עניתא יתיבנא אמר ליה ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה

גיהעריגער ווי די שוהל . פֿרעגט די נמרא די שטאט מחסיא איז דאך וויסט גיוואירן . ענטפֿערט די גמרא פון די עבירה איז זיא גיט וויסט גיוואירן :

יא ואמר . נאך הט גזאגט רבא בר מחסיא רב חמא בר גוריא הט גזאגט פון רבם ווענין עם איז בעסער מען זאל וואהנען מיט אמערק . איידער מען זאל וואהנען מיט דיא מענטשין ווא דינען צו די שטערין . עם איז בעסער מען זאל וואהנען מיט די מענטשין ום דינען צו די שטערין . איידער מען זאל וואהנען מיט די פֿערסיאנער . עם איז בעסער מען זאל וואהנען מיט די פֿערסיאנער . איידער מען זאל וואהנען מיט אמאלקי . טאמער ווען ער דעם כמדן דער צערינען ווען ער גישטראפט ווערין , עם איז בעסער מען זאל וואהנען מיט אמאלקי . איידער מען זאל וואהנען מיט אידום מיט אמאלקנה . דורך ווי קען מען גיכער גישטראפט ווערין :

יב ואמר . נאך הט גזאגט רבא בר מחסיא רב חמא בר גוריא הט גזאגט פון רבם ווענין אלע קריינק ווענין גיט אזוי שלעכט . וויא די קריינק פון דיא גידערים . אלע שמערצין ווענין גיט אזוי שלעכט , וי דיא שמערצין פון האנדען . אז די הארץ איז קראנק . אלע ריינגע קראנקייט איז גיט אזוי שלעכט וויא פון קאפ . די גרינגסטע קראנקייט פון קאפ איז אוך שלעכט . אלע שלעכץ איז גיט אזוי שלעכט . וי אשלעכטע ווייב :

יג נאך האט גזאגט רבא בר מחסיא רב חמא בר גוריא הט גזאגט פון רבם ווענין אויב אלע ימים וואלטן גיוועזן טוגט . אוב אלע גראז וואלט גיוועזן פֿענעם , אוב דיא היבלען וואלטן גיוועזן פאפיר . אוב אלע מענטשין וואלטן גיוועזן שרייבערם . וואלטן ויא אויך גיט גיקענט בעשרייבען די פיל זאכען ום די הארץ פון קיסר הארף אלץ טראכטען . כון ווילכען פסוק ווייסען מיר דאם . הט רב משרשיא גזאגט , עם שטייט אין פסוק צו דיא חיך פון היסל אוב צו די טיף פון די ערד אוב צו דיא הארץ פון די מלכים איז גיטא קין פארשונג . קין מענש קען גיט ער קלערין ום דיא הארץ פון מקדי טראכט :

יב רבי יהושע ער זהן פון רב איידי איז אמאהי גיקומען צו רב אשי הט מען גימאכט פון זיינע ווענין אקאלב . ום זיא איז דיא דריטע קאלב וואס דיא בהמה האט גיבאהרין . הט מען גזאגט צו רבי יהושע ער זאל עפעס עסין פון דיא קאלב , הט רבי יהושע צו זייא גזאגט איך באכט הייגע . האבען זייא גזאגט צו רבי יהושע האלט דען גיט ער רבי ווס רב יהודה הט גזאגט ווארום רב יהודה הט גזאגט אקענטש מע בארנין אתעגית אוב בצאהרן . אז איינער האט

למעלה מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי :

(ע"ב) **מז מיתיבי** לא יקרא לאור הנר שמא יטה אמר רבי ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה פעם אחת קרא ונקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר רבי נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה אמר רבי אבא שאני ר"י בן אלישע הואיל וכשים עצמו על ד"ת כהדיוט :

(דף יג) **מז תנא** דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה וקרא הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בהצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה מפני מה מת כחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר . פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מפיחה כל אותה מאורע

אַשְׁטוּהל נָאר עֶר זָאל זִיךְ בְּרָעקן מִט זַיין קְלַייד אוּן זָאל זִיצֶן פַּאר דֶעם קְרַאנְקן וַוייל נָאט אִיז בַּייא דֶעם קְרַאנְקן צוּא קָאפִּן . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטַייט אִין פְּסוּק ה יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוֶי :

מז מִיתִיבִי . אִיךְ וֶועל דִיךְ אַפְּשָׁיא פְּרָעגֶן מִיר הָאבֶּען גִיקֶערוּנְט מֶען טאר ניט קֶערֶנֶען שַׁבָּת בִּיי נַאכְט פַּר אַרַיכְט אָדֶער פַּר אַלָאכְפּ טָאמֶער וֶועט עֶר אַייגֶענֶען וַפַּר בֶּעסֶערִין דִי לִיכְט אָדֶער דָעם קָאמְפּ עֶס זָאל בֶּעסֶער בְּרֶענֶען . רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלִישָׁע הָט גֶזָאגט אִיךְ וֶועל קֶערֶנֶען פַּר אַרַיכְט שַׁבָּת בִּיי נַאכְט אוּן אִיךְ וֶועל ניט אַייגֶענֶען דִי לִיכְט . אֲמַאהל הָאט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גִיקֶערוּנְט פַּר אַרַיכְט שַׁבָּת בִּיי נַאכְט אוּן עֶר הָט גֶיזָאגְט אַייגֶענֶען דִי לִיכְט . וַוייל עֶר הָט פַּר גֶעסִין אַז עֶס אִיז שַׁבָּת . נָאר אֶידֶער עֶר הָט אַייגִיבּוּיגֶען דִי לִיכְט הָט עֶר זִיךְ דָּעֶר בַּאכְט אַז עֶס אִיז שַׁבָּת הָאט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גָּאזָגט וִוי גְרוֹיס וֶעֶנֶען דִי רֶייד פּוּן דִי חֲכָמִים וָעֶס זַיי הָאבֶּען גָּאזָגט מֶען טָאר ניט קֶערֶנֶען שַׁבָּת בִּיי נַאכְט פַּר אַרַיכְט . רַבִּי נָתָן זָאגְט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָט גִיקֶערוּנְט שַׁבָּת בִּיי נַאכְט פַּר אַרַיכְט . אוּן עֶר הָט אַייגִיבּוּיגֶען דִי לִיכְט אוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָט אוֹיף גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף זַיין בּוּךְ אִיךְ הָאב גִיקֶערוּנְט שַׁבָּת בִּיי נַאכְט פַּאר אַרַיכְט . אוּן הָאב דִיא לִיכְט אַייגִיבּוּיגֶען . אַז דָּעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט גִיבּוּיט וִוערִין וָועל אִיךְ בְּרֶייגֶען אַפֶּעטָע בְּהֵמָה פַּר אַקְרִבֶּן חַטאת . הָט רַבִּי אַבָּא גָּזאגְט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלִישָׁע אִיז אַנְדֶערְש וויא אַנְדֶערָע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וַוייל עֶר קֶערוּנְט אִיז עֶר בִּיי זִיךְ נאנְץ פְּרָאסְט . אַזוֹי וִוי אַלֶע אַנְדֶערָע מֶענְטשֶׁן . אוּן אַז מֶען דַארְף פַּר בֶּעסֶערִין דִי לִיכְט נאוּם דָּעֶר וָאכְטן פַּאר בֶּעסֶערְט עֶר אַייגֶין . דָּרִיבֶּער הָט עֶר ניט גִיטארְט קֶערֶנֶען פַּר אַרַיכְט אוּם שַׁבָּת . אֲבָּער אִין אַנְדֶערְ תַּלְמִיד חָכָם וָוס פַּר בֶּעסֶערְט ניט אַייגֶין דִי לִיכְט אוּם דָּעֶר וָאכְטן . מֶעג עֶר קֶערֶנֶען פּאר אַרַיכְט אוּם שַׁבָּת . וָארוּם אַייגֶין וֶועט עֶר ניט פַּר בֶּעסֶערִין : נָאר עֶר וֶועט זָאגְן אִין אַנְדֶערִין דָּעֶר וַייל וָועט מֶען זִיךְ דָּעֶר מְאנְגֶן אַז עֶס אִיז שַׁבָּת :

מז אִין תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ שְׁטַייט עֶס אִיז אֲמַאהל גִיוֶוען אַתַּלְמִיד וָוס עֶר הָט גִיקֶערוּנְט פִּיל מִשְׁנִיוֹת . אוּן פִּיל תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים . אוּן עֶר הָט בְּרַיינְט פִּיל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וּדָאם מִינְט מֶען עֶר הָט גִיקֶערוּנְט פִּיל גְּמָרָא אוּן עֶר אִיז גִישְׁטאַרְבֶּען יוּנְג אִין זַיינֶע הָעלְפְּט יָאהרֶן . דִי וַוייב זַיינֶע הָט גֶענוּטְשֶׁן זַיינֶע תְּפִילִין אוּן אִיז גִיגאנְגֶען מִיט זַייא אַין דִיא שׁוּלֶען אוּן אִין דִי בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת אוּן זַי הָט גָּזאגְט צוּ דִי מְעַנְטשֶׁן עֶס שְׁטַייט אִין דִי תּוֹרָה זַיא אִיז לַיין לֶעבִּין אוּן דַיינֶע לַאנְגֶע טָעג . מִיין מַאן וָוס עֶר הָט גִיקֶערוּנְט פִּיל מִשְׁנִיוֹת אוּן פִּיל תַּנַ"כ . אוּן עֶר הָט בְּרַיינְט תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זַייער פִּיל פַּר וָוס אִיז עֶר גִישְׁטאַרְבֶּען אִין זַיינֶע הָעלְפְּט יָאהרִין . הָט אִיד לַיין מְעַנְטשׁ ניט גְעוואוּסְט צוּ עֶנְפֶּערִין וְאָגְט אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אֲמַאהל הָאב אִיךְ מִיךְ פַּר

שבידוע מלמטה כה : בתוך חולי ישראל . במתוך בכולנו עם הכתריים הפנימו ובמעמד ונזכרון כל רבינו: שבנא. הדם גדול סיס כירושלים ומזו שבנא : ירמיה. כל הקב"ה מרוחין : שבתו בשלום . מוחו בשבתכם בשלום : בקושי התירו . מפני במלאכה : בתפיחה. בתורה : ומשום דאמר ליה עלבון תלמידי הא עלו לעניין שבת נקט : דשבינה עמו . ולזן המהפלל בציר בחדקקו לו מכ"ש לכבוד הפנימו לפניה מן הפרגוד : כעוד . כמוך הכוח כתו ומשום רבינו יעקב כועד הרגוש על פיוק לעומד מבקר כמו ואת תחיך הפקוד לשלום ומהנמיץ הספר לשלם ולכך ניצא גדמון על פקיו יספרמו לגלה יכעדמו : מתעטף . מלשון כביום כאדם היובב כתיומה ואין פוסה לעדדין

עליך ועל חולי ישראל . רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום וביציאתו אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובים ושבתו בשלום . כבאן אזלא הא דאמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כרבי יוסי ואמר רבי הנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת . אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן **בתרית** דרבי אליעזר לשיולי בתפיחא זמנין אמר ליה הטקום יפקדך לשלום וזימנין אמר ליה רחמנא יהכריך לשלם. היכי עביד הכי והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נוקקין לו שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי שאני חולה דשכינה עמו דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה סועד את החולה שנאמר (תהלים מא) ה' יסעדנו על ערש דוי . תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי המטה ולא על גבי כסא אלא כתעטף ויושב לפניו משני שהשכינה למעלה

נָאט וָאל רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אויף דיר אוּן אויף אַלֶע קְרַאנְקֶע יוּדֶען . רַבִּי יוֹסִי זָאגְט מָען וָאל אַזוֹי נָאכְּגֶען נָאט וָאל רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אויף דיר צְווישֶׁען אַלֶע קְרַאנְקֶע יוּדֶען . שֶׁבְּנָא פוּן יְרוּשָׁלַיִם אַז עֶר פְּלֶעגְט צוּ אַקְרַאנְקֶען . פְּלֶעגְט עֶר וָאגֶען שָׁלוֹם צוּ אַייךְ . אוּן אַז עֶר פְּלֶעגְט אַרוֹיס גַיין פוּן דֶעם קְרַאנְקֶען פְּלֶעגְט עֶר וָאגֶען עֶס אִיז הַיינְט שַׁבָּת מָען טָאר נִיט שְׁרַייבֶּען אוּן וַוייטֶען . אוּן דִי רְפוּאָה וועט גֶעשְׁווינְט קוּמֶען . אוּן דִי רַחֲמָנוּת פוּן נָאט אִיז גַאנְץ פַיִיר . אוּן אִיר וָאלְט רוּהֶען בְּשָׁלוֹם . אִיר וָאלְט אַייךְ נִיט מְצַעֲר זַיין ; וָאגְט דִי נְמָרָא וִי וועלְכְּעֶר תַּנָּא הָט רַבִּי חֲנִינָא גָאנְט אַז אַיינֶער הָט אַקְרַאנְקֶען בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב אַז מָען בֶּעט פוּן זַיינֶעט וועֶען דַארְף מָען אִיהם מִישֶׁען צְווישֶׁען אַלֶע קְרַאנְקֶע יוּדֶען . וְוִיא וועֶר אִיז דָם . אַזוֹי וִויא רַבִּי יוֹסִי . וָם עֶר וָאגְט מָען וָאל וָאגֶען . נָאט וָאל רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אויף אַלֶע קְרַאנְקֶע יוּדֶען אוּן אויף דֶעם קְרַאנְקֶען אויךְ . נָאךְ הָט רַבִּי חֲנִינָא גָאנְט עֶס אִיז שָׁווֶער אָן נִיקוּמֶען בַּיי מָען הָט מַתִּיר גִיווֶען מָען וָאל גַיין מְרַייסְטֶען אַאֲבֵל אוֹם שַׁבָּת . אוּן מָען וָאל גַיין צוּ אַקְרַאנְקֶען אוֹם שַׁבָּת וָעהֶן וָם עֶר מַאכְט :

אָמַר . רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָאט גָאנְט אַז מִיר פְּלֶעגֶען גַיין נָאךְ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צוּא אַקְרַאנְקֶען פְּרֶעגֶען וָאס עֶר מַאכְט . אַמָּאהל הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גָאנְט צוּא דֶעם קְרַאנְקֶען אויף לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ הַמָּקוֹם יְפָקְדְךָ לְשָׁלוֹם , נָאט וָאל דִיךְ גְרַייְנִיגֶען צוּ שָׁלוֹם . אוּן אַמָּאהל הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גָאנְט צוּ דֶעם קְרַאנְקֶען אויף לָשׁוֹן אֲרַמִית רַחֲמָנָא יְדַכְּרִינָךְ לִשְׁכָם נָאט וָאל דִיךְ גְרַייְנִיגֶען צוּ שָׁלוֹם . פְּלֶעגְט דִי גְמָרָא וִי אַזוֹי הָט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַזוֹי גְטָאהן ; רַב יְהוּדָה הָט דָאךְ גָאנְט אַמֶענְטְש וָאל נִיט בֶּעטִין זַיין בַּדַּרְפָּעניש פוּן נָאט מִיט דִי אַרְמִישֶׁע שְׁפְּרַאךְ . אוּן רַבִּי יוֹחָנָן הָט גָאנְט דֶער וָם בֶּעט זַיין בַּדַּרְפָּעניש מִיט דִי אַרְמִישֶׁע שְׁפְּרַאךְ נָעמֶען נִיט צוּא דִי מַלְאָכִים זַיין תְּפִלָּה . וָאוּרוּם דִי מַלְאָכִים קֶענֶען נִיט דִי אַרְמִישֶׁע שְׁפְּרַאךְ . עֶנְטֶפֶּערְט דִיא נְמָרָא אַז מָען שְׁטַייט בַּיי אַקְרַאנְקֶען אוּן מָען בֶּעט פוּן זַיינֶעט וועֶען וָאוּרוּם נָאט אִיז מִיט דֶעם קְרַאנְקֶען . אוּן נָאט אַליין בַּר נֶעמְט דִי תְּפִלָּה אויף וָעלְכֶע שְׁפְּרַאךְ מָען בֶּעט . וָאוּרוּם רַב עָנָן הָט גָאנְט פוּן רַבִּם וָעגֶען פוּן וָאנֶען וָוייטֶען מִיר אַז נָאט לֶענְט אוֹנְטֶער עֶר שְׁמַאךְטְ דֶעם מֶענְטְשֶׁען וָעֶען עֶר לִיגְט אויף זַיין קְרַאנְקֶען בֶּעט . מִיר הָאבֶּען אויךְ אַזוֹי גְיֶיעֶרְט אַז אַיינֶער גַיט אַקְרַאנְקֶען זָעהֶן וָם עֶר מַאכְט זָאךְ עֶר נִיט וַיצָען אויף אַבֶּעט . אוּן נִיט אויף

הה"י. שנאמר (פיוס ד) אך בשרו עליו יכאב. אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל. אמר רב יהודה אמר רב כרם זכור האיש ההוא לטוב וחגניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא ננגו ספר יחזקאל שהיו דבריו סורין דברי תורה מה עשה העלו לו שלש מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרשן:

(דף סו) **יח אמר** רב כהנא כשחלה רבי ישמעאל ברבי יוסי שלחו לו רבי אמור לנו שנים או שלשה דברים שאמרת לנו משום אביך שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה מלכות ארם על ישראל שמונים שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית ארבעים שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בהנויות לטאי הלכתא אמר רבי יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות כ"ד אלא אימא שלא דנו דיני נפשות. הלל ושמעון

דיא פְּלַיישׁ פּוּן אַטוֹשָׁעַן פִּילְט נִיט דָעם מְעַסָּער. אַז מָעַן שְׁנַייט אַטוֹטָעַן מָעַנְטַשׁ מִיט אַמֶּעסָער הָט עֶר נִיט קַיין שְׁמֵערצִין. פְּרָעגְט רִי גְמָרָא עֶם אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי. רַב יִצְחָק הָאט דָאךְ גָאנְגְט אַז אַוואַרעם בַּייכְט דָעם מֶת אִיז אִיהם אַזוֹי שְׁלָעכְט. וויא שְׁלָעכְט עֶם אִיז דָעם לֶעבְּעדִיגָעַן מָעַנְטַשׁ אַז מָעַן שְׁטֶעכְט אִיהם מִיט אָנאנְדִיל. אַזוֹי וויא עֶם שְׁטֶייט אִין פָּסוּק נָאר זַיין בַּייבּ וּפּוּן דָעם מֶתו שְׁמֶערצְט אִיהם. פּוּן דִיא וָוערִים וָוָם שְׁמֶעכִּין אִיהם. עֲנְטְפֶּערְט רִי גְמָרָא אַזוֹי וָאג. אַז אַלֶעבְּעדִיגָער מָעַנְטַשׁ הָט אוֹיף זַיין בַּייבּ טוֹטָע פְּלַיישׁ וּוִילְד פְּלַיישׁ אַז מָעַן שְׁנַייט רִי פְּלַיישׁ מִיט אַמֶּעסָער פִּילְט עֶר נָאר נִיט. וַאזוֹי בַּיי אוּנְז אִיז אוֹיךְ אוּנְזער בַּייבּ וִוי טוֹטָע פְּלַיישׁ. דְּרִיבָּער פַּיילְן טִיר נִיט דְּ צְרוֹת וָום מָעַן טוּהט אוּנְז:

אמר. רַב יְהוּדָה הָט גָּאנְגְט פּוּן רַבָּם וָועגְן בְּאֶמֶת בְּאַרְפְּן מִיר הָעֶר מָאנְגָן דָעם מָעַנְטַשׁ'ן צוּ גוּטָעַן הָעֶר מָעַנְטַשׁ הַייסְט חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה וָועָן נִיט עֶר וָואלְט מָעַן בֶּעהַאלְטָעַן דָעם סֵפֶר יְחֶזְקֵאל וַייל זַייעֶר זָעגָן אַנְהֶערְט וויא די תּוֹרָה זָאגְט. וָום הָט חֲנַנְיָה נִימָאהְן מָעַן הָם אַרוֹיף גִיבְּרַאכְט אוֹיף אַבּוּידִים פּוּן זַייגְעט וָועגְן דְּבָרַי הוֹגְעֶרְט מָאס אַייל. צוּם עֶסְן אוּנ צוּם בָּעַלַייכְטָעַן. אוּנ עֶר אִיז גִיוֶוען אוֹיף דָעם בּוּידִים אוּנ עֶר הָט גִיקְלֶעְרְט אִין דִיא פְּסוּקִים בִּיז עֶר הָט זַיי פֵּר גְּלַייכְט מִיט דִי תּוֹרָה:

יח אָמַר. רַב כָּהֲנָא הָט גָּאנְגְט אַז רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי אִיז קְרַאנְק גִיוֶוארִין הָט מָעַן גֶעשִׁיקְט צוּ אִיהם רַבִּי זָאג אוּנְז צְוַויי אָדֶער דְּרַיי זַאכְען וָום דוּ הָאסְט אוּנְז אַמָּאהל גָּאנְגְט פּוּן דַיין פָּאטֶער וָועגְן. הָט עֶר זַיי צוּרִיק גֶעשִׁיקְט אַזוֹי הָט זַיין פָּאטֶער גָּאנְגְט הוּגְעֶרְט מִיט אַכְצִיג יָאהר פְּרִיעֶר אַייעֶר הָעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב גִיוֶוארִין. הָאט זִיךְ פָּאר שְׁפְּרַייט דִי מְלוּכָה פּוּן אָרָם אוֹיף דִיא יְהוּדָן. אַכְצִיג יָאהר פְּרִיעֶר' אַייעֶר הָעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב גִיוֶוארִין הָט מָעַן גֶּזֶר גִיוֶוען אוֹיף אַלֶע לְעֶנְגֶער אוּן סֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זַיי זָאלֶען זַיין טָמֵא. אוּנ אַנְגֶעזֶעהֶנֶע כֵּלִי וָום אִיז טָמֵא. אַז מָעַן הָט אִיר גִישְׁמָאלְצֶען אוּנ גִימַאכְט פּוּן אִיר אַנַייע כֵּלִי. אִיז דִיא נַייע כֵּלִי טָמֵא דִי וָועלְבִּינְע טוּמְלָה וָואם פְּרִיעֶר אִיז גִיוֶוען. פֶּעֶרצִיג יָאהר פְּרִיעֶר אַייעֶר הָעֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב גִיוֶוארִין וָועגְן דִיא כַּנְהֶדְרִין פֵּר טְרִיבְּען גִיוֶוארִין פּוּן יְרוּשָׁלַיִם אוּנ זָועגְן גִיזֶעסְן אִין דָעם אָרט חֲנוּיוֹת. צוּ וָועלכְן דִין בַּארְפְּן מִיר דָם וויסְן. הָט רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִימִי גְּזָגְט צוּ זָאגְן אַז דִיא אַלֶע דִינִים וָואם וָועגְן צוּא קְנָסוֹת הָאבְּן שׁוֹין דִיא סַנְהֶדְרִין נִיט גֶעמַשְׁפְּט. פְּרָעגְט רִי גְמָרָא וויא זָאזוי קְעֶנְטְן זָאגְן אַז מָעַן הָט נִיט גֶעמַשְׁפְּט דִיא דִינִים פּוּן קְנָס. פַּר וָוָס זָאל מָעַן נִיט מִשְׁפְּטְן דִי דִינִים פּוּן קְנָס. נָאר זָאג וַיי הָאבְּן גִיט וָועמַשְׁפְּט דִי דִינִים צוּ בֶּרֶגְן מָעַנְטַשׁ'ן. וַוייל וַייא וָועגְן שׁוֹין גִיוֶוען אוּנטֶער רִי מְרוּכָה פּוּן

מאורע ואמרתי לה בתי ביומי נדותיך מהו אצלך אמרה לי ח"ו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי . ביומי לבוניך מהו אצלך אבל עמי ושתה עמי וישן עמי בקידוב בשר ולא עלתה דעתו על דבר אחר ואמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים להורה שהרי התורה אמרה (ויקרא יח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר כמה חדא הויא .

א"ר יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה :

(ע"כ) **יז תנן** רבנן מי כתב מגלת תענית אמרו חנניה ומיעתו שהיו מחבבין את הצרות . אמר רבי שמעון בן גמליאל אף אנו מחבבין את הצרות אבל כה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו כמפיקין. ד"א אין שוטה נפגע . דבר אחר אין בשר המת מרגיש באיזמל . איני והאמר רב יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי

שְׁעָתָא פַּר אַיִן אוֹרַח אוּג בֵּין נְעָקוּמָעַן צוּ אִיר : אוּנ זִיא הָאט מִיר דָּעָר צַיְיטָ וָואס אִיר הָאט נִיטְ אַרְאפְּגָעגעבּן . הָאבּ אִיךְ גְּוָאנְטָ צוּ אִיר . מַיִן טָאכְטָער וָאנְ מִיר וויא הָט זִיךְ דַיין מַאן מִיט דִיר גָעפִירְט . הָט זִי גְּוָאנְטָ צוּ מִיר חַס וְשָׁלוֹם אֲפִילוּ מִיט זַיין קְלֵענְסְטִין פִּינְגָעֶר הָאט עָר מִיךְ נִיט אָן גָערִירְט . וָעַן דוּא הָאסְט נִיצַייְטִיגְט דִי זִיבְּעֶן רִייְנִיגְ טָעג וויא הָאט זִיךְ דַיין מַאן מִיט דִיר גָעפִירְט . הָט זִיא נִיעָנְפְּערְטָ עָר הָאט נִיגְעִסְן מִיט מִיר אוּנ עָר הָאט גִיטְרוּנְקֶן מִיט מִיר . מִיר וָעֶנֶן צוּ זָאמֶן גִישְׁלָאפֶן אִין אֵיין בֶּעט . אוּנ אוּנְוִערְטָ לַיידֶּער הָאבֶּן אֲנְגִעִירִיגְ אֵייְנִיגְ דִי אַנְדֶערְטָ . נָאר אוֹיךְ קֵיין אַנְדֶער זַאךְ וָעֶר זָאל מִיךְ בְּוֶעֶר זַיין הָאט עָר נָאר נִיט אִין זִיכֶּעֶן גִיהַאט . הָאבּ אִיךְ צוּ אִיר גְּוָאנְטָ גִילוּיבְט אִיז נָאט וָום עָר הָט אִים נִיהַרֶגְט נָאט הָט נִיט גִיהַנְפְּט זַיין תּוֹרָה וָום עָר הָט נִיגְעֶרוּנְט . וָוארוּם דִיא תּוֹרָה הָט גְּוָאנְטָ דוּ זָאלְסְטְ נִיט נִיעֶנֶעֶן צוּ אַאֲשָׁה וָעֶן זִיא אִיז אַנְדָּה . אוּנ בִּיז זִיא אִיז זִיךְ טוֹבֵל הַייְסְט זִיא אַנְדָּה צוּא אַלֶע וַאבֶּן . אַז רַב דִימִי אִיז גִיקוּמֶען פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט עָר דֶּעָר צַיְיטָ . דִיא אִשָּׁה הָאט נָאר נִיגְּוָאנְטְ אַז דֶּעָר מַאן אִיז נִישְׁלָאפֶן מִיט אִיר אִין אֵיין בֶּעט . אוּנ דִיא בֶּעט אִיז נִיעֶן אַבְּרִישְׁע . אוּנ זַיִיא הָאבֶּן זִיךְ נִיט אֲנְגָעִירִיגְט . אוּנ עָר הָאט נִימַיְינְט אוּ אַוּוי מָעג מָעַן . אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט מָעַן גְּוָאנְטְ . רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף הָט דֶּעָר צַיְיטָ . אַוּוי הָט דִיא אִשָּׁה גְּוָאנְטְ וָעֶן עָר אִיז נִיקֶעֶנֶען מִיט אִיר אִין בֶּעט אִיז וִיא גִיקֶעֶנֶען מִיט אַפַּארְטוּךְ וּאִין אַפַּאדַנְיצַעֶן אוּנ זַיִי הָאבֶּן זִיךְ נִיט אֲנְגִעִירִיגְט :

יז תָּנוּ רַבָּנָן , דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גִיעֶרוּנְט וָועֶר הָט פַּר שְׁרִיבֶּן דִי אַלֶע מָעג וָאס מָעַן מִיר נִיט פַאסְטֶן . וַייל אִין דִיא טָעג אִיז גִיטָאהָן גִיוָוארִין נִסִּים וְאוּנ דָאס אִיז גִיוֶוען גְעשְׁרִיבֶּן וויא אַמְגִיהָ . מָעַן הָט גְּוָאנְטְ חֲנַנְיָה מִיט זַיינֶע מֶענְטשֶׁן הָאבֶּן גְעשְׁרִיבֶּן דִי מְגִילָה . וַייל זַיִיא הָאבֶּן לִיבּ גִיהַאט דִי נִסִּים וָואס אִיז גִיטָאהָן גִיוָוארִין אוֹיף דִי צָרוֹת . צוּ לוֹיבֶּן נָאט . וְאַמַּי . רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל הָט גְּוָאנְטְ מִיר הָאבֶּן אוֹיךְ לִיבּ דִיא נִסִּים וָוָם וָועֶרט גִיטָאהָן אוֹיף דִיא צָרוֹת . אִבֶּער וָאס זָאלֶן מִיר טָאהָן גִיוָוארִין נִסִּים וְאוּנ אִיבּ מִיר וְועֶלֶן קוּמֶען אַרֶץ פַּר שְׁרַייבֶּן וָועֶלֶן מִיר נִיט קֶענֶען מַאכֶּן אַוּוי פִּיל יָמִים טוֹבִים . וָוארוּם אֶלֶע טָאג אִיז דָא אַנְדֶערְע צָרוֹת מִיט אַנְדֶערְע נִסִּים וָועֶט דַארְפֶּן זַיין אֶלֶע טָאג יוֹם טוֹב . נָאךְ אַזַאךְ הָאט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל גְּוָאנְטְ אוֹיף אַנַאר קוּיט נִיט קֵיין שִׁעְבִּין . וַייל עָר פַּר שְׁטֵייט נִיט וָועֶלכֶעם אִיז שִׁעְבְּט . מִיר וָעֶנֶעֶן אוֹיךְ אַוּוי מִיר הָאבֶּן אֶלֶע טָאג אַנְדֶערְע צָרוֹת מִיט אַנְדֶערְע נִסִּים . נָאר מִיר פַּר שְׁטֵייֶעֶן נִיט דִי צָרוֹת אוּנ מִיר פַּר שְׁטֵייֶעֶן נִיט דִי נִסִּים . נָאךְ אַזַאךְ הָט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל גְּוָאנְטְ

(דף י"ט) **כא תניא** אמר רבי צדוק כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל שהיו נותנין כלי לכן לכובס שלשה ימים קודם לשבת וצבועין אפילו בערב שבת ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין אביי הוה יהיב ליה ההוא מנא דצביע לקצרא אמר ליה כמה בעית עלויה אמר ליה כדחיורא א"ל כבר קדמוך ר בנן . אמר אביי האי מאן דיהיב מנא לקצרא במשחא ניתיב ליה ובכשחא לישקול מיניה דאי טפי אפסדיה דמתחיה ואי בציר אפסדיה דכווציה :

ומדכיחים למדנו כו' . וק"ת לכבר סמוכים : לקצרא . כובס : כמה בעית עליוה . כמה בעית כובס : כבר קדמוך רבנן . שלמדונו שלשה קשים לכבסן יותר מן הצבועים : ומדמנו . מדמנו : כדחיורא : דכווציה : מכחמא . שם מקום : מנא . שם אחד מאנשי העיר וכך שמעתי שם כך ושמו קיימת עד היום בעיר כתובה : והאי כיבי שמעון סכיבא לן . שמעתי כדקתני ומתני שמעתי :

(ד"ה כ) **כב ההוא** תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון שמתיה רב המנונא והא כר"ש סבירא לן באתריה דרב הוה ולא איבעי ליה למיתר הכי :

(ד"ה כ) **כג ומאחיזין** את האור במדורת בית המוקד . טנא הני מילי אמר רב הונא (שמות לה) לא תבערו אש בכל מושבותיכם . בכל מושבותיכם

אי

כא תַּנְיָא . מִיר הָאבֶּען גִיקֶעריגְט רַבִּי צָדוֹק זָאגְט דִיא מֶענְטְשֶׁן וָאם זֶענֶען גִיוֶוען בַּיי רַבָּן גַּמְלִיאֵל אִין שְׁטוּב הָאבֶּען זִיךְ אַזוֹי גֶעפֶּירְט . דְּרֵי טָעג פַֿאר שַׁבָּת פְֿלֶעגְן זֵיא גֶעבְּען וַוייסֶע קְלֵיידֶער אוּנ הֶעמְדֶער צוּ אַוועשֶׁער אֲנוֹי עֶר זָאל דָאם וַואשֶׁען . וַוייל דָאם קֶען גִיוואשֶׁען וֶוערְן בַּיו שַׁבָּת . אוּנ גִיפַֿארְבְּטֶע קְלֵיידֶער פְֿלֶעגְן זֵיא גֶעבְּען צום וֶועשֶׁער אֲפִילוּ עֶרֶב שַׁבָּת . וַוייל דָאם קֶען אוֹיךְ גִיוואשֶׁען וֶוערְן בַּיו שַׁבָּת . פוּן וַוייעֶלְע רֵייד הֶערְגְען מִיר אַז וַוייסֶע קְלֵיידֶער אִיז שְׁווֶועֶר צוּ וואשֶׁען וויא גִיפַֿארְבְּטֶע . אַבַּיֵי הָאט גִיזֶעבְּען אַנְפַֿארְבְּטֶע קְלֵיידֶער צוּא אַוועשֶׁער . זָאגְט אַבַּיֵי צום וֶועשֶׁער וויא פִֿיל וִוילְסְטוּ וֶועש גֶעלְט פַֿאר דִיא קְלֵיידֶער . זָאגְט דֶער וֶועשֶׁער צוּא אַבַּיֵי אַזוֹי וויא פַֿאר אַנוייסֶע קְלֵיידֶער . זָאגְט אַבַּיֵי צום וֶועשֶׁער . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען אוּנְז שוֹין פְֿרֵיער גָזאגְט אַז אַנוייסֶע קְלֵיידֶער אִיז שְׁווֶועֶר צוּ וואשֶׁען וויא אַנְפַֿארְבְּטֶע . אַבַּיֵי הָט גָזאגְט אַז אַיינֶער גִיט אַקְלֵיידֶט צוּ אַוועשֶׁער זָאל עֶר מֶעסְטֶען דִיא קְלֵיידֶער וֶוען עֶר גִיט זִיא צום וֶועשֶׁער . אוּנ עֶר זָאל מֶעסְטֶען דִיא קְלֵיידֶער וֶוען עֶר נֶעמְט זִיא צוּריק פּוּן וֶועשֶׁער . אוֹיב דִיא קְלֵיידֶער אִיז גֶרֶעסֶער גִיווארֶען . הָאט עֶר זִיא אֵיהם שֶׁאדֶען גֶימַאכְט . וַוייל עֶר הָאט זִיא אוֹים גִיצוּגֶעגֶען . אוּנ אוֹיב דִי קְלֵיידֶער אִיז קְלֶענֶער גִיווארֶען . הָט עֶר זִי אִים שֶׁאדֶען גֶימַאכְט . וַוייל עֶר הָאט זִי אַיינְגִיצוֹגֶעגֶען . עֶר הָט זִי אַיינְגִיצוֹגֶעגֶען אִין שְׁטַאדְט הֵייסֶע וָואסֶער אִיז זִי אַיינְגִיצוֹגִין גִיווארֶען :

כב הַהוּא . אַתַּלְמִיד הָאט גִיפְֿסֶקְט אִין דִיא שְׁטָאט תַּרְתָּא רָאדְגִיז אַזוֹי וויא רַבִּי שִׁמְעוֹן הָאט רַב הַמְנוּנָא מְחָרִים גִיווֶוען דֶעם תַּלְמִיד . פְֿרֶעגְט זֶיא גְמָרָא מִיר הַאקְטֶען דָאךְ אוֹיךְ אַזוֹי וויא רַבִּי שִׁמְעוֹן . עֶנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא תַּרְתָּא רָאדְגִיז אִיז דֶער אֶרְט פּוּן רַב . רַב וואוהְנְט אִין תַּרְתָּא רָאדְגִיז . אוּנ רַב פְֿסֶקְת אַזוֹי וויא רַבִּי יְהוּדָה . דָּט דֶער תַּלְמִיד נִיט גִידַארְפְֿט פְֿסֶקְן אִין דִי שְׁטָאט אזוי וויא רבי שמעון . אַנֶערְשְׁט וִוי רַב פְֿסֶקְת :

כג וּמַאחִיזִין . דֶער דִין אִיז אַז מֶען וויל זַיין הַייצִין עֶרֶב שַׁבָּת פַֿארְן נַאכְט אַהוֹיבְּן . דִיא הָאלְץ זָאל בְּרֶענֶען אוֹם שַׁבָּת . מוּז מֶען אָן צִינְדֶען דִיא הָאלְץ אַזוֹי פְֿרִיה . אַז דִיא מֶערְסְטֶע הָאלְץ זָאל בְּרֶענֶען אַיידֶער עֶס וֶועְרְט נַאכְט . וָוארוּם אַז עֶס וועט זַיין שְׁפֶּעט אוּנ עֶר וועט נָאר צַציְנְדֶן אוּנְטֶער גְעבְּן . טאמֶער וֶועט דֶער פַֿייֶער פַֿאר לָאשֶׁן וֶוערְן . אוּנ עֶר וויל דָאךְ הַייצִין . וועט עֶר פַֿאר בֶּעסֶערְן דֶעם פַֿייֶער וֶוען עֶס וועט שׁוֹין זַיין שַׁבָּת . וָאגְט דִיא גְמָרָא אָבֶּער אִין דֶעם בֵּית הַמוֹקֵד הָאט מֶען אָן גִיצוּנְדֶען דֶעם פַֿייֶער אִין דִיא ר[illegible]ן עֶרֶב שַׁבָּת שְׁפֶּעט . אֲפִילוּ עֶס איז נִיט גִיוֶוען צַייט דִי הָאלְץ זָאל גוּט בְּרֶענֶען אַיידֶער עֶס וֶועְרְט נַאכְט . פְֿרֶעגְט דִי גְמָרָא פּוּן וַואנֶען וֶוייסֶען מִיר אַז מֶען מְעג הָאט רַב הוּנָא גָזאגְט . עֶס זְמַנַּיִים אִין פְֿסוּק אִיר זָאלְט נִיט בְּרֶענֶען בַּיי אַלֶע אֲרְטֶער וואו איר וֶועט וואוהְנֶען . אִין אַיין גְרֶע וואוהְנוּנְגֶען זָאלְט אִיר נִיט

כמוד כמיש קיים : מפי שמע . כלומרוסים שלפני כהכהן כלומיל בקיאותו של כלל ופרטו של דבר ולא ע"י דומות ק' שמא תאמר שלא קודם לתכין ק' שמא תאמר הקו כו' . דכתיב חזק ואמץ שמשה לחיוס להזהר כלומר סייג וכרחקה ככפיפה זו שמפנין לחוכה בחזוק ואין מוציאין כה עירובין לחוכה הכרו ולפ"ש שמשה שלמד תורה מפי הגבורה ומסרה לכל ישראל ולא נתנה לאחד מהם ולא לאהרן ולא לבניו ולא לזקנים אלא לכולם כאחת שנאמר משה צוה לנו תורה מורשה קהלת יעקב : ס"ם עכום . חלף ע"י מפפחת ע"כ :

מפני מה כוהנים בעכבה. מפני מה אתה מציין לנפ' נבא נכ כהנים שהוכיח דקלמיתם כהוראה לא ואין לאחר מציין לעסוק זיתים כהנים עסוקים : יכנס. לע"כ : ויוציא לו יפה . לפי שהכל נשיא ועמודין וגזור כמתי והכל קשה קבלו מיניהו ותנו תלמידיהו ו קבלו מיניהו :

ושמעון גבליאל ושמעון נהגו נשיאותן מאה שנה וכו' :

(זף יד ע"ב) **יט אמר** רב יהודה אמר שמואל בשעה שתקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה (משלי כג) **בני** אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (שם כז) חכם בני ושמח לבי **ואשיבה** חורפי דבר אמר רבי פרנך אמר רבי יותנן האוחז ס"ת ער ם נקבר ערום ערום ס"ד אלא אמר רבי זירא עדום בלא מצות בלא מצות סלקא דעתך אלא ערום בלא אותה מצוה :

(דף י) **כ אמר** ליה הלל לשמאי כפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה אמר ליה **אם** תקנימני נוזרני טומאה אף על המסיקה נעצו הרב בבה"ם אמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא ואותו היום היה הלל בפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל וגזור שמאי והלל ולא קבלו מהם ואתו תלמידייהו וגזור וקבלו מיניהו :

הניא

רוים . הלל אוג שמעון אוג גמליאל אוג שמעון ועגען גיווען נשיאים די לעצטע הונדערט יאהר פאר דעם חורבן בית המקדש :

יט אמר . רב יהודה הט גזאגט פון ועגען ווען שלמה המלך האט גימאבט אהקנה מען זאל מאכען אעירוב . מען זאל מעגען טראגען . אוג מען זאל וואשען די הענט צום עסן . איז ארויס גינאנגען קול פון היממל אוג הט גזאגט מיין זוהן אויב דיין הארץ איז קליג פרייט זיך מיין הארץ אויך קליג דיך מיין זוהן אוג ערפריי מיין הארץ . ווער איך קענען ענטפערן די ווס פר שעמען מיך :

אמר . רבי פרנך הט גזאגט פון רבי יוחנם ווענען אז אייגער האלט אסכר התורה באקעט . ער האלט דעם בלויזין פארטעט . ווערט ער בגראבען באקעט . פרעגט די גמרא פאר ווען ווערט ער בגראבען באקעט . הט רבי זירא גזאגט אזוי טיינט מען ער ווערט בגראבען באקעט אן מצות . פרעגט די גמרא פר ואם אן מצות . פאר ווס זאל ער פארליירן אלע מצות ואם ער הט גיטאהן . נאר אזוי מיינט מען ער ווערט בגראבען באקעט פון דיא מצוה . קמשי איינר איז גלילה אוג ער רירט מיט דיא בלוזע העמד דיא ספר התורה . פאר לירט ער דיא מצוה פון גלילה :

כ אמר . הלל הט גזאגט צו שמאי פר ואם אז מען שניידט ווייטרויבען כוז מען זייא שניידען מיט מעסערם ואם זענען טהור . אוג אז מען שניידט אייבירטען מעג מען זיי שניידין מיט מעסרם ום זענן טמא . הט שמאי גזאגט צו הלל אויב דו ווסט טיף דער צערנען ועד איך גוזר זיין אויף אייבירטען אז זייא ווערין טמא . אוג מען מוז זייא שניידען נאר מיט מעסערם ואם זענען טהור . הט מען ארייז גישטעקט אשוערד אין בית המדרש אוג מען האט גזאגט ווער עם וויל ארייז גין אין בית המדרש . טעג ער ארייז גיין . אוג קיינער זאל ניט ארויס גין פון בית המדרש . דעם טאג איז הלל גיוועסן איינגיבוינגען פר שמאי אזוי וויא אייגער פון דיא תלמידים אוג דער טאג איז שלעכט גיווען בייי דיא יודין . אזוי וויא דער טאג ואם מען הט גימאכט דעם עגל . שמאי אוג הלל האבען גוזר גיווען הט מען ניט אן גינומען פון זייא די גזירה דער נאך ועגען ניקומען זייערע תלמידים אוג האבען גוזר גיוון . פון זיי הט מען יא אן גינומען זייער גזירה :

הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר . תנן מבלאי מבנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה שאני :

ג כשבאו בגמרא לפרש שמנים ופתילות דמתניתין הזכירוה לענין חנוכה ואמר רב מדליקין בהן אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה וכו' אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי ירמיה ולא קבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי יוחנן וקבלה אמר אי זכאי גמירתה לשמעתא מעיקרא והא גמרה נפקא מיניה לגרסא דינקותא :

(פ"ב) **ד תנן** רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחר והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מבאן ואילך פוחת והולך

דָּעם דִּין . אוּן עֶר הָט נָאנְט וְוִיא אַזוי וְוִיים מֶען פּוּן דֶּעם פְּסוּק אַז מָען טָאר נִיט אָן צִינְדָן דִּיא אַייל מִיט דִּי קְנַיְיטַאךְ אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . וַוייל אִין פְּסוּק שְׁטַייט דֶּער וָואךְ לְהַעֲלוֹת אוֹיף בָּרַיינְגען . אוּן עֶס שְׁטַייט נִיט לְהַדְלִיק אָן צִינְדָן . מֵיינְט דֶּער פְּסוּק דֶּעך קְנַיְיטַאךְ מִיט דִּי אַייל וָאלָען זַיין פּוּן אַזוי אַזאךְ אַז מָען וֶועט דָּאס אָן צִינְדָן וֶועט דֶּעך בְּלַאם אוֹיף גַיין פּוּן זִיךְ אַלַיין . אָבֶּער נִיט דֶּעך בְּלַאם זָאל אוֹיף גַיין דוּרְךְ אַנדֶּערֶע זַאכָען . וַוייל מָען וֶועט דָּאס אַלָע דָּאס טָאהְ פַּאר בְּעִסְעֶרִין אוּן אַלָע מָאהְ אַיינְבַּיינְען . אוּן דִּיא קְנַיְיטַאךְ אוּן אַייל וּוָאס מָען דָּאר נִיט אָן צִינְדָן אוֹיף שַׁבָּת דְּרֶענְגען נִיט פּוּן זִיךְ אַלַיין נָאר מָען טוּט וַיִיא אַלָע מָאהְ פַּר בְּעִסְעֶרִין . דְּרַיבֶּער טָאר מָען וַיִיא נִיט אָן צִינְדָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . דְּרֶענְט דִּיא נְמָרָא מִיט דָּאבִּין דָּאךְ גִילֶערְנְט דִּיא אַלָע הוּיזִין פּוּן דִּיא כֹּהֲנִים אוּן זַיי עֶרְנַאטְלָען הָאט מָען צֶעְרִיסָען . אוּן מָען הָאט נִימַאכְט פּוּן זַיי קְנַיְיטַאךְ אוּן מָען הָאט זַיי אָן גִיצוּנְדָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּן דִּיא נַאטְלָען פּוּן דִּיא כֹּהֲנִים דָּענָען דָּאךְ פּוּן דָּאבִּין מִיט וָואל . אוּן מַאכְנִיט פּוּן וָואל מָאר מָען דָּאךְ נִיט אָן צִינְדָן אוֹיף שַׁבָּת . פַּאר וָואם מֶעג מָען אָן צִינְדָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . עֶנְטְפֶּערְט דִּי נְמָרָא דִּיא בַּייְטוּנְג וָום אִיז נִיוֶועז צוּ שְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה אִיז אַנדֶּערְש . דָּאם הָאט נִימֶעגְט זַיין פּוּן וָואכְענְע קְנַיְיטַאךְ אוֹיךְ :

ג כְּשֶׁבָּאוּ . אַז דִּיא נְמָרָא קוּמְט אוֹים רֶעכֶענען דִּיא אַייל אוּן דִּיא קנַיְיטַאךְ פּוּן דִּיא מִשְׁנָה וָואם זֶענען פְּסוּל צוּ שַׁבָּת הָאט מָען דֶּער מָאנְט צוּ פְּרֶענְען אוֹיב זַייא זֶענען כָּשֵׁר צוּא חֲנוּכָּה : הָאט רַב גְּוואנְט מָען מֶעג זַייא אָן צִינְדָן צוּ חֲנוּכָּה . הָאט רַבִּי יִרְמְיָה גְּוואנְט פַּר וָואם וָואנְט רַב אַז מָען מֶעג זַייא אָן צִינְדָן צוּא חֲנוּכָּה וַוייל רַב הָאלְט אַז דִּיא חֲנוּכָּה לַיכְט וֶועֶרְט אוֹים גִיקָאשְׁן וּפַאר אַהַאלְטֶע שָׁעהְ דָּאךְ מָען נִיט צוּרִיק אָן צִינְדָן . דִּיא בָּבָּנָן הָאבִּין גְּוואנְט דָּעם דִּין פַּאר אַבַּיי פּוּן רַבִּי יִרְמְיָהוּ וֶועגְן . הָט אַבַּיי נִיט אָן גִינוּמֶען דָּעם דִּין . אַז רָבִין אִיז גִיקוּמֶען הָאבִּין דִּיא רַבָּנָן גְּוואנְט דָּעם דִּין פַּאר אַבַּיי פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֶועגְן . הָט שׁוֹין אַבַּיי אָן גִינוּמֶען דָּעם דִּין . הָט אַבַּיי גְּוואנְט אַז אִיהְ וָואלְט זוֹכֶה נֶיוֶועז וָואלְט אִיהְ דָּעם דִּין פְּרֶיעֶר גִילֶערְנְט . פְּרֶענְט דִּיא נְמָרָא עֶר הָט דָּאךְ דָּעם דִּין גִילֶערְנְט . וָואם אִיז דֶּער אוּנְטֶערְשַׁייד פְּרִיעֶר צוּ שְׁפָּעטֶער . עֶנְטְפֶּערְט דִּי נְמָרָא דֶּער אוּנְטֶערְשַׁייד אִיז אַז מָען לֶערְנְט אַזאךְ אִין דֶּעך יוּנְעֶנְר גִיהֶיינְקְט מָען בְּעִסֶער וויא מָען לֶערְנְט אִין דִּי עֶלְטֶערֶע יָאהְרִין :

ד תָּנוּ רַבָּנָן . דִּיא רַבָּנָן הָאבִּין גִילֶערְנְט דִּיא מִצְוָה פּוּן חֲנוּכָּה לַיכְט אִיז . דֶּעך בַּעל הַבַּיִת וָאל אָן צִינְדָן אַלָע נַאכְט אִין לַיכְט פַּאר אַלָע מֶענְטְשָׁן פּוּן שְׁטוּב אוּן דִּיא מֶענְטְשָׁן וָום זוכען

אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד.
מתקיף לה רב חסדא אי הכי אפילו בשבת נמי.
אלא אמר רב חסדא קרא כי אתא למישרי איברים
ופדרים הוא דאתא וכהנים זריזין הם:

במה מדליקין פרק שני

(דף כא) **א ולא** בשמן קיק. מאי שמן קיק אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא ריש לקיש אמר קיקיון דיונה אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה ולצלוליבא דמי ומדפשקי רבי ועל פום חנוותא מדלין יתיה ומפרצידוהי עבדי משחא ובענפוהי נייחן כל בריהי דמערבא:

ב תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן במקדש משום שנאמר (שמות כז) להעלות נר תמיד. הוא

בְּרֶעגָן פַּייֶער אוּם שַׁבָּת. אָבֶּער אִין בֵּית הַמִּוקֵד מָעגְט אִיר בְּרֶעגָן פַּייֶער אוּם שַׁבָּת. דָּאס רַב חִסְדָּא אַקְשָׁיָא גִיפְרֶעגְט אוֹיב אַזוֹי רַאכְּף מָען דָּאךְ מָעגִין בְּרֶעגָן פַּייֶער אִין בֵּית הַמִּוקֵד אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת חָט רַב חִסְדָּא גוּאגְט דֶּער פָּסוּק בְּכָל מִשְׁבּוֹתֵיכֶם קוּמְט מַתִּיר זַיין אַז מָען מָעג פַּאר בְּרֶעגָן אוּם שַׁבָּת דִּיא חֶלֶב טִיט דִּי שְׁטֶיקֶער פְּרֶיֶיש פּוּן דִּי קָרְבָּנוֹת אוֹיף דֶּעם מִזְבֵּחַ: אָבֶּער אִין בֵּית הַמִּוקֵד טָאר מָען נִיט אָן צִינְדֶּען פַּייֶער אוּם שַׁבָּת. נָאר פַּר וָואס מָעג מָען אָן צִינְדֶּען פַּייֶער פַּרֶיטָאג שֶׁפָּעט פַּארִין נַאכְט. וַוייל דִּי כֹּהֲנִים זָעגְען גִיוֶוען אֶפְּ גְּרוֹיס פּוּן אַעבֵירָה. אַז זַייא וֶוילְען וָעהֶן דֶּער פַּייֶער אִיז פַּאר זָאשִׁין גִיוָואךְ אוּן עֶס אִיז שׁוֹין שַׁבָּת. וֶוילְען זַייא נִיט אָן רִירֶען דֶּעם פַּייֶער וּבֵית הַמִּוקֵד אִיז אַשְׁטוּב אִין דִּי עֲזָרָה וָוָם דָּארְט הָט אַייבִּיג גִיבְּרֶעגְט פַּייעֶר דִּי כֹּהֲנִים זָאל זִיךְ וַוארְעמְען. וַוייל זַיי פְּלֶענֶען גֶיין בָּארְוועס אוֹיף דִּי שְׁטַיינֶערְנֶע פְּאדְלָאגֶן:

פרק שני

א וְלֹא: שַׁבָּת בֵּיי נַאכְט טָאר מָען נִיט בְּרֶעגָן אַייל פּוּן קִיק פְּרֶעגְט דִּי גְּמָרָא וָואס אִיז דָּאס אַייל פּוּן קִיק. דָּאס שְׁמוּאֵל גָּוואגְט אִיךְ הָאב גִיפְרֶעגְט אַלֶע מַעֲנְטְשֶׁן וָוָס שִׁיפֶען אוֹיף דֶּעם יָם הָאבֶּען זַיי מִיר גָּוואגְט אִין דִּי שְׁטָעט פּוּן יָם אִיז דָּא אַיין פּוֹגֵיל וָוָם הֵייסְט קִיק. אוּן זַייעֶר פָּעטְס לֵייגְט מָען אַרַיין אִין אֲלָאכְּפּ אוּן מָען צִינְדְט אָן. רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה זָאגְט דִּי אַייל וָוָם מָאכְט פּוּן דִּיא קֶערֶנֶער פּוּן בָּאווֶוייל הֵייסְט קִיק. רֵישׁ לָקִישׁ זָאגְט דִּיא אַייל וָוָם מָען מָאכְט פּוּן דֶּעם מִין בְּרֶעטֶער וָוָם זָענֶען גִיוֶוען בַּדֶּעקְט אוֹיף דֶּעם קָאפּ פּוּן יוֹנָה וְאַזוֹי וַוייט עֶס שְׁטֶייט אִין סֵפֶר יוֹנָה הֵייסְט קִיק. אָמַר. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הט גְּזָאגְט אִיךְ הָאב גִיזֶעהֶן דֶּעם מִין בְּרֶעטֶער וָואס זָענֶען גִיוֶוען בַּדֶּעקְט אוֹיף דֶּעם קָאפּ פּוּן יוֹנָה אוּן דִּי בְּרֶעטֶער וָענֶען אוֹים אַזוֹי וַוייט צְלוֹלִיבָא דָּאס אִיז גַאנְץ גְּרוֹיס בְּרֶעטֶער. אוּן זַייא וואקְסֶען אִין דִּיא וואסְּסֶער אֲרֶטֶער. אוּן דִּי בְּרֶעטֶער אֲיינְגֶט מָען אוֹיף אִין דִּי קָרָאמֶען עֶס זָאל שְׁמֶעקֶן. אוּן פּוּן דִּי קֶערֶנֶער מַאכְט מָען אַייל. אוּן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵייסְט מָען דִּי בְּרֶעטֶער נֶעבִּין אַקְרַאנְקִין הָט עֶר הַנָּאָה פּוּן דֶּעם הַיִם:

ב רַמִּי בַּר חָמָא הָט גִילֶערְנְט דִּיא קֶנַיטְלַאךְ אוּן דִּיא אַייל וָוָם דִּיא חֲכָמִים הָאבֶּען גָּוואגְט מָען טָאר נִיט אָן צִינְדֶּען אוֹיף שַׁבָּת מָען זַיי נִיט אָן צִינְדֶּען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וַוייל עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק מָען זָאל אָן צִינְדֶּען דִּי מְנוֹרָה אֲיבִּיג. רַמִּי בַּר חָמָא הָאט גִילֶערְנְט

וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום ברקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן הגדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה:

מאי חתוכה: על לחם עם קבעום: כהוגמי של כ"ג. כהכעע והחים כסנעעו והכיכו שלא נעשו בו: כ"ג ושבחום ימים סובים כהלל והודאה ולא שהחזירים על הכיסים כהולאה: ועומר: לחמים. כמה שבאר. כיח שבאר כם ולא כהנגו.

(קף כג) ן **אמר** רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום מאי דכתיב (קהלת ז:) והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מה תלמוד לומר אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו:

ז **אמר** רב יהודה אמר רב אשי (אסי) אמר רב אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו דתניא ושפך וכסה במה ששפך יפסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו הכי נמי שלא יהו מצות בזויות עליו:

(ע"ג) ח **מתיב** רב ששת (שמות כז) מחוץ לפרוכת העדות יערוך וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאור

זאגן ־קיין הכפר אוג מען טאר ניט פאסטען אין דיא שטע, ווען דיא געזין דינער זענען ארײן גינאנגען אין בית המקדש האבען זיא מטמא גיוועזן אלע ווארם אין בית המקדש אוג אז די מקוה פון השמונאי מיט זיבע קינדער האט זיך גישמארקט. אוג זיא האבן אין גינומען דיא נוים. האבען זיא ניזוכט אין בית המקדש אוג האבען ניט מער גיפונגען נאר איין קרוגל אייל ווארם ער איז ניגענגן פאר חתמת מיט דיא חתימה פון כהן גדול. אוג מיט דיא בוימאייל האט מען נאר ניקענט בערעגן אין דיא מנורה איין טאג. איז גיטאהן גיוואירן אנם אוג מען האט ניבראנט מיט דיא בוימאייל אבט טאג: אויף דעם אנדערין יאהר אין די צייט הט מען גימאכט דיא אכטאג זאל זיין יום טוב אלע יאהר. מען זאל אנין הלל זיבן נאט. מען זאל זאגן־על הנסים אין דאוונען אוג אין בענטשין. רב בהנא האט גזאגט רב נתן בר מניומי האט גיזאגט רבי חנינא בר חמא האט גזאגט רבי לוי האט גזאגט רבי תנחומ פון ווענן מען טאר ניט צייטן נעמט בײ די ליכטזקייט פון די חנוכה ליכט. ־אז איך האב גיוואגט דעם דין פר שמואל. האט שמואל צו מיר גזאגט איז הען דא אהיילזקייט אין די ליכט. הט רב יוסף אלטשא גיפרעגט איז דעמדא אהיילזקייט אין בכוט. אוג מיר האבען גילערונט עם שטייט אין פסוק ער זאל פר גיסען די בלוט אוג זאל זיי צו הערקן מיט וואם ער הט פאר נאסען די בלוט זאל ער זיא זיא הערקן ער האט פאד נאסען דיא בלוט פון הער תיה אוג פון דעם עקר מיט די הענט. ער זאל זיא צו הערקן מיט די הענט. ער זאל ניט צו הערקן דיא בלוט מיט דיא פים די מצות זאלען ניט זיין פר מיאוסט. נאר ער זאל מצות בשיינען אוג ער זאל זיא האלטען מיט דיא חנוכה ליכט. דא בייא דיא חנוכה ליכט איז אויך אזוי ער זאל ניט ניצען מיט דיא חנוכה ליכט. דיא מצות זאלען ניט זיין פאר שעמט. נאר ער זאל זיא האלטען מיט בבוד:

ח מתיב. הט רב ששת אקשיא ניפרענט. עם שטייט אין פסוק מען זאל שטעלין די מנורה פאר דעם פ־וכת וואם איינגט פאר דעם ארון הקודש. בארף דען נאט די ליכטזקייט פון דיא מנורה. די נאנצע פערציג יאהר וואם דיא יודען זענען נאנגען אין דער מדבר. זענען זיא דאך גינאנגען פאר דיא ליכטזקייט פון נאט. נאר דיא מנורה איז גיוועזן אערות צו די

חסד בכל לילה נכל אחד ואחד מבני הבית: כנגד שיש בכבכים. הפתילין נבגד: ימים ד ונחים. שיעור כבר וזה שכוח שיעור כו ממנם עם כיולאים: פרי כח. מתמעטים והולכים בקבועות דמוכחת: מעלין בקדש ואין יורידין. מקרא יפסיק לי במשנתנו פרק שתי הלחם:

מאי והולך. ובה"א יום ראשון מדליק אחר מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ב' זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פ"י החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין:

ה מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יוסי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו עובדי כוכבים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה

זוּכְעִן צוּ טָאדְן אַמְצָוה בֶּעסֶער וְוִיא דָער דִּין אִיז . אַלֶע נאכְט דאַרְף יֶעדֶער מֶענְטש וואָס אִין שְׁטוּבּ אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט . אוּנ דִיא מֶענְטשֶׁן וואָס וּזְכְעִן נָאךְ שַׁבָּת קֶער צוּ טָאג אַמְצָוה בֶּעסֶער וְוִיא דָער דִּין אִיז . בֵּית שַׁמַּאי זָאגְן דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט חֲנוּכָּה זָאל יֶעדֶער מֶענְטש פּוּן שְׁטוּבּ אָן צִינְדָען אכְט לִיכְט . פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט אוּנ וַוייטֶער . זָאל מָען יֶעדֶער נאכְט אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט וְוִינִיגֶער . אוּנ בֵּית הִלֵּל זָאגְן דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט חֲנוּכָּה זָאל יֶעדֶער מֶענְטש פּוּן שְׁטוּבּ אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט . פּוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט אוּנ וַוייטֶער . זָאל מָען יֶעדֶער נאכְט אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט מֶער . וָאס עוֹקָא נְוָאגט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קִינְגען אִין וַיְיר זַאךְ צְוְוִיי אֶמוֹרָאִים . רַבִּי יוֹסִי בַּר אָבִין . אוּנ רַבִּי יוֹסִי בַּר זְבִידָא . אֵיינֶער זָאגט דָער טַעַם פּוּן בֵּית שַׁמַּאי וָואס עֶר זָאגט זַאג אַלֶע נאכְט חֲנוּכָּה זָאל מָען אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט וְוִינִיגֶער . וָאס אִיז גְעגְען דִיא טַעַם חֲנוּכָּה וָואס זָאל מָען אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט מֶער . אַלֶע טָאג אִיז רָא אַטָאג וְוִינִיגֶער אָן צוּ קוּמֶען . רִי עֶרְשְׁטֶע נאכְט חֲנוּכָּה זָאל מָען צִינְדָען אכְט לִיכְט . וַוייל עֶם דַארְף נָאךְ קוּמֶען אכְט טָאג חֲנוּכָּה . דִיא אַנֶדֶערֶע נאכְט זִיבֶּען לִיכְט וַוייל עֶם דַארְף נָאךְ קוּמֶען זִיבֶּען מֶעג חֲנוּכָּה . אוּנ אַזוֹי וַוייטֶער . אוּנ דָער טַעַם פּוּן בֵּית הִלֵּל וָואס עֶר זָאגט זַאג אַלֶע נאכְט זָאל מָען אָן צִינְדָען אִיין לִיכְט מֶער . דָאס אִיז גְעגְען דִי טָעג חֲנוּכָּה וָואס וָענֶען אַוֶועק גִיאַנְגֶען . אַלֶע טָאג אִיז אַטָאג מֶער אַוֶועק גִיאַנְגֶען דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט חֲנוּכָּה זָאל מָען צִינְדָען אִיין לִיכְט . וַוייל אִין טָאג חֲנוּכָּה גִייט אַוֶועק . דִי אַנֶדֶערֶע נאכְט צְוְוִי לִיכְט . וַוייל צְוְוִיא טָעג חֲנוּכָּה גְיֶעֶן אַוֶועק . אוּנ אַזוֹי וַוייטֶער . אוּנ אֶיינֶער זָאגט דָער טַעַם פּוּן בֵּית שַׁמַּאי אִיז גְעגְען דִיא פְּרִים וָום מָען אִיז מַקְרִיב אוּם סוּכּוֹת . אזוֹי וְוִיא מִיר גְעפִינְגען בֵּיי דִיא פְּרִים בּוּן סוּכּוֹת . דָעם עֶרְשְׁטֶן טָאג אִיז מָען מַקְרִיב דְרֵייצֶעהְן פְּרִים . דָער נָאךְ אִיז מָען מַקְרִיב אַלֶע טָאג אִיין פַּר וַוינִיגֶער אַזוֹי בֵּיי חֲנוּכָּה זָאל מָען אוֹיךְ אָן צִינְדָען דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט אכְט לִיכְט . אוּנ אֵל נַאכְט מִיט אֶיינֶע וַוינִיגֶער . אוּנ דָער טַעַם פּוּן בֵּית הִלֵּל אִיז וַוייל בֵּיי אַלֶע הֵילִיגֶע זַאכְן דַארְף מָען אַלֶע מָאהל הֶעכֶער נִיט נִידֶעריגֶער . דְרִיבֶּער דַארְף מָען אַלֶע נאכְט אָן צִינְדָען מֶער . נִיט וַוינִיגֶער . רַבָּה בַּר בַּר חָנָא הָט גְזָאגט פּוּ רַבִּי יוֹחָנָן וָועגְן אִין דִיא שְׁטָאט זַיְיט זָעגְן גִיוֶוען צְוְוִי אַלֶטֶע מֶענְטשֶׁן . אֶיינֶער הָט גִיטָאהן אזוֹי וְוִיא בֵּית שַׁמַּאי . דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט חֲנוּכָּה הָט עֶר אָן גִיצוּנְדָען אכְט לִיכְט . אוּנ אַלֶע נאכְט כְּמִיט אֶיינֶע וַוינִיגֶער . אוּנ אֶיינֶער הָאט גִיטָאהן אַזוֹי וְוִיא בֵּית הִלֵּל . דִיא עֶרְשְׁטֶע נאכְט חֲנוּכָּה הָט עֶר אָן גִיצוּנְדָען אַכְט לִיכְט מִיט אֶיינֶע וַוינִיגֶער . דָער וָואס הָאט גִיטָאהן בֵּית שַׁמַּאי זָאגְן גִיגֶעבְּן אַמְצָעם צוּ זַיינֶע רֶייד . מָען דַארְף טָאהן וְוִיא דִיא בֵּית הִלֵּל . הָאט גִיגֶעבְּן אַמְצָעם צוּ זַיינֶע רֶייד בֵּיי אַלֶע הֵילִיגֶע זַאכְן דַארְף מָען גִיין הֶעכֶער נִיט נִידֶעריגֶער :

ה מאי . וָואס אִיז גְיוֶוען דָער נֵס פּוּ חֲנוּכָּה דִי רַבָּנָן הָ ען גִיכֶעריגְט אוּנ צְוואַנְצִיג טָעג אִין כִּסְלְו הֵייבְּן זִיךְ אָן דִיא טָעג פּוּן חֲנוּכָּה דִיא טָעג פּוּן נוּכָה זָענֶען אַכְט מָען טָאר נִיט

י מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה והיכן צונו רב אויא אמר (דברים יז) מלא תסור רב נחמיה אמר (שם לב) שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך :

יא תניא אמר רבי שמעון בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני בטול עניים ומפני החשד ומשום בל הבלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנויה

מרוש

והיכן צונו . הא לאו דאוריתא הוא אלא מדבריסא מנלן דסמיך מן הדבר שהיו יגידו לך : בסוף שדהו . לגמר קצירו כדכתיב לא תכלה פאתי שדך בקצירך : בשעת בציר ולא בשעת לקיט קודם לכן : מפני בטול עניים . וכולהו מפרש לה : שעה פנויה. שאין עניים אלו ויאמר לקוטו עני מיד ואול כאן עד שלא יגמור קצירו לבל יבטל ממלאכה בגמר קצירו כשהוא העניים רואים ובאים : מפני בטול עניים . שלא יהיו יודעים מפי יקצור לומר : מפני

י מאי מְבָרֵךְ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה וְהֵיכָן צִוָּנוּ רַב אוּיָא אָמַר מִדִּכְתִיב לֹא תָסוּר וְרַב נְחֶמְיָה אָמַר מִדִּכְתִיב שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ :

יא תָּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרָה תּוֹרָה לְהַנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי גְּזֵל עֲנִיִּים וּמִפְּנֵי בִּטּוּל עֲנִיִּים וּמִפְּנֵי הַחֲשָׁד וּמִשּׁוּם בַּל הַבָּלָה מִפְּנֵי גְּזֵל עֲנִיִּים שֶׁלֹּא יִרְאֶה בַּעַל הַבַּיִת שָׁעָה פְּנוּיָה

י מַאי מְבָרֵךְ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה וְהֵיכָן צִוָּנוּ רַב אוּיָא אָמַר מִדִּכְתִיב לֹא תָסוּר וְרַב נְחֶמְיָה אָמַר מִדִּכְתִיב שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ : מַאי מְבָרֵךְ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה וְהֵיכָן צִוָּנוּ רַב אוּיָא אָמַר מִדִּכְתִיב לֹא תָסוּר וְרַב נְחֶמְיָה אָמַר מִדִּכְתִיב שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ : יא תָּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרָה תּוֹרָה לְהַנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי גְּזֵל עֲנִיִּים וּמִפְּנֵי בִּטּוּל עֲנִיִּים וּמִפְּנֵי הַחֲשָׁד וּמִשּׁוּם בַּל הַבָּלָה מִפְּנֵי גְּזֵל עֲנִיִּים שֶׁלֹּא יִרְאֶה בַּעַל הַבַּיִת שָׁעָה פְּנוּיָה

ר' מערבי . נ"מ דמחמת מזגת ומערב מוכיח סדר הקנים קני מערבי גר שני שבגד החיצון שמחת מזגת ונ"מ דצמן ודמוכ מוכיח ממעני קני מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר בגדות בלבי המעני דכתיב אל מול פני המנורה דמיירו ממעני יתירו וגו' של צמן היו פתוחו נדמוכ ועל דמוכ היו פתוחו לצמן נרות אלו שהן על זכר שמחיגים להכיר שהן מדליק כמדת הכתוכים וממצא כיס מדליק לפי לוג שיערו בה בעלי הקיבה טבח כגדולים ואם יתליק כיוס ובלילה בעלות הקנים יתליק מכל פתוח לו שלא יכבה בחצות בלילה ומכוכה ממהר מערב עד בקר : וממנה היה מדליק . את שהוא בין הערבים: וכה היה מפיים . שבחת הגרות שדלקו כל היום ואינו מעיכו עד הערב ואפשר זו בח"כ שמיה וס"ל דמזגת ומערב מוכיחים וכבי חני בעיל מיחים להעלות גר תמיד שלשת גר מערבי תמיד שממנו יכא מתחיל וכו יכא מביים ומדלת כיוס להעלות נרות שהוא מיום הוקבע גר אחד להתחיל בו בכל יום והוו גר מערבי הבא של מזגת והבי הק נכנס ואלו גר מזגתים דוקא מדבן המזגתי ומיום הערבי דוקא שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מלמד שבבבה גדול מעשה שהיה שלם . ובלשה בעיני דלמוד דבבן קבועות בגר שני שהוא לאחר מוסף לפי שעיקר מעשיהן על המנות וכי תיעל בהיכל בקשת פעם בהיצאת ובוא לא מצי לאתחולי דכתיב ישרוך לוחן לפני ה' כנריך שיהא לאחר מוסף לפי דאי לא לא קיימן היה לפני ה' והבי למיתן במכוות דכתיב בגר מערבי לפני ס' מכבה דמולכו לאו לפני ה' וכו' ובא היה מביים בהטבת גפי שבשלה היה מעיב שחרית ומן מעיב בין הערבים ואומו היה בידו או מביאה בכלי עד שיחזן זמן ובחילה ומדליקה ממנה את שלאחר וכל דלמיתן בשלה שבת יומת בעבת ה' נרות קודמת לבעבת ה' נרות משום כולהו היה מעיב שחרית ואיתא לא מקשי סיומו בצלת היה הגם מתקיים ובוא מוקמי שבבבה דלא כמו קלא לחיכא וכל זמן שהיו ישראל הבינין היה דולק כל היום ושיורו עדות :

גבל . מלאתי בהבוחת הגלמיים שמבעים בלי זכוכית בעצן ס"ן זית עד שמבחיר ובוכד לאחו בהבוחת ומהן בו שהן קיומצת ומגבל בו ומייבשו בחמה וממהה לאחו להוך סדיו לעצן נמי כדפרישית : ס"ף . גימ"ל : קטף . פרוש"י בל יער כמו בחמו פוסים מבל ברף :

ובוכן

נֹאנְצָע וְוערְטָ אַו דִי שְׁכִינָה רוהט צְווישֶׁען דִיא יוּדֶען . וְוִיא אַזוי אִיז דִיא מְנוֹרָה גִיוועֶן אַעֲדוּת אַז דִי שְׁכִינָה רוהט צְווישֶׁען דִיא יוּדֶען . הָט רַב גְנָאגְט דָאס מֵיינְט סָען דִי רָעֶר וָאס הָאט גִיבְּרֶענְט אִין מַעֲרָב זַייט פּוּן דִיא מְנוֹרָה . עֶר הָט אַרַיין גִינָאכֶען בּוּימְאֵייל אִין דִיא רָעֶר אַזוי וְוִי אִין אַלָע רֶעֶרִין פּוּן דִיא רֶעֶר הָט עֶר אָן גִיצוּנְדֶען פַארֶען נַאכְט אַלָע רֶעֶרִין . אוּן בַּייא דִיא רָעֶר הָט עֶר אוֹים גִילָאזְן רֶיין צוּ מַאכֶען . אַלָע רֶעֶרִין הָאט עֶר אוֹים גִילָאשֶׁען אִין דֶער פְּרִיה אוּן הָאט זַיי בַּאלְד רֶיין גִימַאכְט . אוּן דִי רֶעֶר הָט גִיבְּרֶענְט אַנַאנְצֶען טָאג . אוּן פַארֶען נַאכְט הָאט עֶר פּוּן אִיר אָן גִיצוּנְדֶען אַלָע רֶעֶרִין . דֶער נָאךְ הָאט עֶר זִיא אוֹים גִילָאשֶׁען . אוּן הָאט אִיר רֶיין גִימַאכְט . אוּן הָאט אָן גִינָאכֶען אַנַהֲעבְּ בּוּימְאֵייל אֲזוי פִיל וְוִיא אַלָע רֶעֶרִין . אוּן עֶם הָאט גִיוועֶן גִיבְּרֶענְט בִּיז מָארְגִין פַארֶען נַאכְט . אוּן רוּהְ הֶעם גָם הָט סָען גֶעוואוּסְט אַז דִי שְׁכִינָה רוהט צְווישֶׁען דִי יוּדֶען :

ט אָמַר . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאט גְנָאגְט אַלָע אֵייל אִיז גוּט צוּ טְרִינְקְט . אוּן בּוּימְאֵייל אִיז דָאס בֶּעְסְטָע צוּ טְרִינְקְט . הָאבֶּן דִיא תַּלְמִידִים גִיקְלָערְט דִי אֵייל אִיז גוּט צוּ קְנָעטֶען אָדֶער צוּם רֶיכֶּערְן וּפַאר צֵייטֶען הָאט סָען אַזוי גִימַאכְט טְרִינְקְט . סָען הָאט אַרַיין גִיטֵייגְט אַקָנוּיט אִין בּוּימְאֵייל . אוּן סָען הָאט אָן גִיצוּנְדֶען דֶעם קְנוֹיט . פּוּן הוּיבֶּין הָט סָען גִיהָאלְטֶען אַגְנָאצְן : אוּן דֶער רוּהְ אִיז גִינָאנְגֶען אוֹיף דִיא גְלָאז בִּיז וְוִיא אִיז שְׁווֹארְץ גִיוָארֶין . דֶער נָאךְ הָאט סָען אֶפּ גִיקְרַאצְט דִיא מַאזָע אוּן סָען הָאט דָאס נִיקְנָעטִין מִיט בּוּימְאֵייל . אוּן גֶעטְרִיקְנְט אוֹיף דִי זוֹהן . אוּן פּוּן דִיא גֶעטְרִיקְנְטֶע מַאזָע הָט סָען גִימַאכְט טְרִינְקְט . עֶנְגֶפֶערְט דִיא גִסְרָא אִיהְ וְוֶעְר דִיר עֶנְגֶפֶערִין . רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטְרָא הָט גִיקְערִיגְט אַלָע אֵייל זֶענֶען גוּט צוּ טְרִינְקְט . סַי צוּם קְנֶעטֶען סַי צוּם רֶייכֶּערְן . אוּן בּוּימְאֵייל אִיז צוּם בֶּעְסְטֶען . רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטְרָא הָאט אַזוי גִיקְערִיגְט אַלָע אֵייל אִיז גוּט צוּ טְרִינְקְט אוּן בּוּימְאֵייל אִיז צוּם בֶּעְסְטֶען . רַב הוּנָא הָט גְנָאגְט דִי זַאפְט פּוּן אַלָע בּוּיטֶער זֶענֶען גוּט צוּא טְרִינְקְט אוּן דִיא זַאפְט פּוּן דֶעם בּוּים קְסֵף אִיז בֶּעְסֶער צוּ טְרִינְקְט וְוִיא אַלָע זַאפְטֶן :

מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תניגא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר. אמר רבא דרהים רבנן הוו ליה בנין רבנן. דמוקיר רבנן הוו ליה חתנותא רבנן. דדחיל מרבנן הוא גופיה הוה צורבא מרבנן. ואי לאו בר הכי הוא משתמען טליה כצורבא מרבנן:

(דף ג) יג **ישאול** שאלתא זו לעילא מרבי תנחום דמן נוי מהו לכבויי בוצינא דנורא מקמיה באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה מלכא אן חכמתך אן טוכלחנותך לא דייך שדבריך סותרים דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה. דוד אביך אמר (תהלים קמו) לא המתים יהללו יה ואת אמרת קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו. וחנרת ואטרת (סס ט) כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת. לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הבי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב במתים

אייֵרער דֵער עמוד הָאֵש איז אַוועק גינאַנגען איז אָן גיקומֶען דֵער עמוד הָעָנָן. אוג אייֵרער דֵער עמוד הָעָנָן איז אַוועק גינאַנגען איז אָן גיקומֶען דֵער עמוד הָאֵש. ועהן מיר אַז אייֵנער איז אָן גיקומֶען וועָן דֵער אַנדֵערער איז נָאךְ גיוועָן. אַזוי דארף אָן קומֶען דיא ליכט פון שבת וועָן דיא ליכטגיקויט פון עֶרֶב שבת איז נָאךְ דָא. דאט זיא גיוואלט צינדען ליכט נאר פריה וועָן עס איז נָאךְ גרוסער טאג. דאט איין אַמֶער מאן נוָאנט צו איר. מיר הָאבען גיליערנט מען זאל ניט צינדען דיא ליכט צו פריה אוג ניט שפעט. רבא הָט נוָאנט דֵער ום הָאט ליב תלמידי חכמים. וועט ער זוכה זיין צו הָאבען זיהן תלמידי חכמים. דֵער ואם ניט בבוד צו תלמידי חכמים אוג וייא זיינען בייי איהם מיינער. וועט ער זוכה זיין צוא הָאבען אייניקם תלמידי חכמים. דֵער ום הָט מורא פר תלמידי חכמים וועט ער זוכה זיין ער זאל אלין אויך ווערין אתלמיד חכם. אויב ער איז ניט אזוי אמענטש ער זאל קענען ועהרין אתלמיד חכם. ער לערנט ניט. וועין ניהערט ועהרין זייע רייד אזוי וויא ער ואלט גיוואָלט אתלמיד חכם:

יג שאול. דיא שאלה הָט מען גיפרעגט בייי רבי תנחום פון די שטאט נוי אויב מען מעג פאר לעשין אליכט פאר אקראנקינם וועניג אום שבת. הָט רבי תנחום אָן גיהויבען צוא נאגין דו שלמה המלך וואו איז דיין חכמה ניט גינוג ום דייע ייע צו ואראָפען די ייד פון דיין פאטער דוד. נאר דיינע איינגענע ייד צו ואראָפען אויך איינע די אנדערע. דיין פאטער דוד הָט נוָאנט די גישטארבענע לויבן ניט נאט. איז דָאךְ דֵער מענטש נאר חשוב וועָן ער שטארבט. אבער אז ער איז גישטארבען איז ער שוין נאר בסל גיוואָרין. אוג דוא זאנסט איך לויב דיא מתים וואס זאָגן שוין כאנג גישטארבין. מער וויא דיא לעבעדינע וום לאבין נאָךְ דיין מתים וואס זאָגן שוין כאנג גישטארבין. דֵער וויא דיא לעבעדינע הוגט איז בעסער וויא דם טויטען ייב. איצט אויך. דֵער נאָךְ הָאסטו נוָאנט דם לעבעדינען הוגט איז בעסער וויא דם טויטען ייב. דָער נאָךְ הָט רבי תנחום גיענטפערט די ייד פון שלמה המלך עס איז ניט קין קשיא דם ום דָוד המלך הָט גיאַנט די מתים לויבין ניט נאט. אזוי הָט דָוד גימיינט אמענטש זאל לערנען פיל תורה אוג טאהן פיל מצות. וועָן ער לעבט נאָךְ. אייֵרער ער שטארבט. וואָרום אז ער שטארבט איז ער שוין פרייי אוג לייריג פון תורה אוג פון מצות. אוג נאט הָאט שוין ניט פון אים קין לויב. אוג דם איז דיא וועלבינע זאָךְ ום רבי יוחנן הָט נוָאנט וואָס מיינט דער פסוק

פנויה ויאמר לקיובו עני הרי זו פאה. ומפני כבוד בעלי הבתים שלא יהיו עניים יושבין ומשמרין עבשיו מניח בעל הבית פאה ומפני החשד שלא יהו עוברים ושבים אומרים תבא מארה על אדם שלא הניח פאה בשדהו. ומשום בל תבלה אטו כולהו לאו משום בל תבלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין:

(ע"כ) **יב אמר** רב הונא הרגיל בנר חנוכה היין ליה בנים תלמידי חכמים הוהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקדוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא חזי דהוה רגיל בשרגא טובא אמר תרי גברי דרבי נפקי כהבא נפקי מיניהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין ורב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותנא אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגא טובא אמר גברא רבה נפק מהבא נפק מיניהו רב שיזבי. דביתהו דרב יוסף הות מאהרה ימדלקה לה אמר לה רב יוסף הנינא

פַּאר לֶעְנְדִין דַּיִן עָק פֶּעְדָּ. דוּ זָאלְסְט נִיט אֵפּ שְׁנַיידָן דִי ה בּוּאָה פּוּן דַּיִן עָק פֶּעְלְד. נָאר דוּא זָאלְסְט לָאזִן דִּיא תְּבוּאָה פּוּן דַּיִן פֶּעְלְד פַּ־ דִי אָרֶעמֶע לַיְיט: פְּרָעגְט דִי גְּמָרָא דִי אַלֶּע זַאכֶּן וָאם הָאבֶּן גְּוָאגְט מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים. מִפְּנֵי בַּטּוּל עֲנִיִּים מִפְּנֵי הַחֲשַׁד. דָּאס הָט מֶען דָּאךְ אֵרְץ גִּינְגְּעבֶּן אַטַּעם פַּאר וָאם הָט דִי הוֹדָה ג זָאגְט מֶען זָאל גֶּעבֶּן פֵּאָה אִין עָק פֶּעְדְּ. וָם דֶּען זְאגְט דִי גְּמָרָא נָאךְ אַפָּאהל מְשׁוּם בַּל תַּבְלָה. מֶען שְׁמוּעָסְט דָּאךְ נָאר פּוּן בַּל תַּבְלָה. הָט רָבָּא גְּוָאגְט אַז מֶען וֶועט מֶעגֶן גֶּעבֶּן פֵּאָה אִין מִיטֶען פֶּעְלְד אוֹיךְ. וֶועלֶן. זִיךְ גֶּעפִּינֶען פַּארְשֶׁע מֶענְטְשֶׁין וָם וֶועלֶן נִיט גֶּעבֶּן פֵּאָה. אוּן אַז מֶען וֶועט פַּרֶעגֶן אוֹיב עֶר הָאט גִּינֶעבֶּן פֵּאָה. וֶועט עֶר זָאגֶן עֶר הָאט גִּינֶעבֶּן פֵּאָה. אוּן קֶיינֶער וֶועט נִיט וִויסֶן דֶעם אֱמֶת. דְּרִיבֶּער הָט דִּיא תּוֹרָה גְּוָאגְט מֶען זָאל גֶּעבֶּן פֵּאָה אִין עָק פֶּעְלְד. וֶועלֶן אַלֶּע זֶאהֶן אוֹיב עֶר גִּיט עֶר פֵּאָה אֲדֶער נִיין. אוּן עֶר וֶועט נִיט קֶענֶען נַארֶן:

יב אָבֶר. רַב הוּנָא הָט גְּוָאגְט דֶּער וָאם אִיז גְּיוואוֹינְט אָן צוּ צִינֶּען חֲנוּכָּה לִיכְט וֶועט עֶר הָאבֶּן קִינְדֶער תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. דֶּער וָאם אִיז אֶפּ גֶּעהִיט צוּ הָאבֶּן אַשֶׁיינֶע מְזוּזָה אַבְּשֶׁרָה. אִיז עֶר זוֹכֶה צוּ הָאבֶּן אַשֶׁיינֶע וואוֹהנוּנְג. דֶּער וָאם אִיז אֶפּ גֶּעהִיט צוּ הָאבֶּן שַׁיינֶע ציצית בֶּשֶׁרָה. אִיז עֶר זוֹכֶה צוּ הָאבֶּן אַשֶׁיינֶעם טַלִּית. דֶּער וָאם אִיז אֶפּ גֶּעהִיט צוּ מַאכֶּן קִידוּשׁ אַלֶּע שַׁבָּת אוֹיף וַיין אִיז עֶר זוֹכֶה צוּ הָאבֶּן פִּיל קֶעלֶעכֶּר וַיין. רַב הוּנָא אִיז גְּיוֶוען גְּיוואוֹינְט צוּ גִּין אַלֶּע מָאהל פַּאר דִּיא טִיר פּוּן דֶּעם סְטָא קַאר רַבִּי אָבִין. הָט עֶר גִּיוֶועהן אַז רַבִּי אָבִין אוֹנ זַיין וַויב זֶענֶען גְּיוֶוען גְּיוואוֹינְט אָן צוּ צִינְדֶען פִּיל לִיכְט אוֹיף שַׁבָּת. הָט רַב הוּנָא גְּוָאגְט פּוּן דִּיא מְעַנְטְשֶׁין וֶועלֶן גִּיבֶּאהרִין וֶועלֶן צְווֵיי גְּרוֹיסֶע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אִיז גִּיבֶּאהרִין גְּיוָאלֶן פּוּן זַיִיא. רַב אִידִי בַּר אָבִין אוֹנ רַב חִיָּא בַּר אָבִין. רַב חִסְדָּא אִיז גְּיוֶוען גְּיוואוֹינְט צוּ גִּין אַלֶּע מָאהל פַּאר דִּי טִיר פּוּן דֶּעם פַּאטֶּער פּוּן רַב שִׁיזְבִי הָט עֶר גִּיוֶועהן אַז דֶּער פַּאטֶּער אִיז גְּיוואוֹינְט אָן צוּ צִינְדֶען פִּיל לִיכְט אוֹיף שַׁבָּת. הָט רַב חִסְדָּא גְּוָאגְט פּוּן דֶּעם מְעַנְטְשֶׁין וֶועט גִּיבֶּאהרִין אַגְרוֹיסֶער תַּלְמִיד חָכָם אִיז פּוּן זַיִיא גִּיבָּארִין גְּיוואוֹרִין רַב שִׁיזְבִי. דִּי וַויב פּוּן רַב יוֹסֵף פֶּעֶלֶגְט אָן צִינְדֶען דִי לִיכְט עֶרֶב שַׁבָּת שפּעט בַּארִין גֶּאכְט. הָט רַב יוֹסֵף צוּ אִיר גְּוָאגְט מִיר הָאבֶּן גְּילֶערְנְט עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק דֶּער עמוד הֶעָנָן אִיז נִיט אֵפּ גִּיטָאהן גְּיוָאלֶן בַּיי טָאג אוֹנ דֶּער עמוד הָאֵשׁ אִיז נִיט אֵפּ גִּיטָאהן גְּיוָאלֶן פּוּן דִּיא יוֹדָעֶן בַּיי נַאכְט. דֶּער פְּסוּק לֶערְנְט אוֹנְז אַז דֶּער עמוד הֶעָנָן הָט אוֹיס גְּיקְאוזִן זַיין לִיכְטִיגקַיִיט צוּם עמוד הָאֵשׁ. אוֹנ דֶּער עמוד הָאֵשׁ הָאט אוֹיס גְּיקְאוזִן זַיין לִיכְטִיגקַיִיט צוּם עמוד הֶעָנָן.

שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד רהטו בתריה למבלעיה אמרו מי (הוא) זה מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר (ד"ס ג) ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מהו. והיינו דכתיב (מלכים ח ס) ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו. וילכו לאהליהם שמחים שמצאו נשותיהם בטהרה. דבר אחר שמחים שנהנו כזיו השכינה. וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה וכר. על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו שמחל לו על אותו עון. ולישראל עמו דאחיל להו עון יום כפורים. ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר ר"א מאי דכתיב (קהלת ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה

יש כ"ד פרשות דתענית וג"נ: להעו בעריס בתריס למבלעיה. סבירי דעל עסקו אמרו מלך הכבוד למתו ליה בעריס מי הוא זה מלך הכבוד אמר מיכן ה' עזוז וגבור: שונאי דוד ממשפחת שמעי וכיוצא בו: ביום הכפורים. שלכלו ושמו בהוכחת הניות כדכתיב את תג ז' ימים ובעצרת ימים כדאמרינן במ"ק: ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן המתים המת. לאו לענין הסיכותא אמר אלא לענין הלכות שבת ו"ט: קצי. שעתידות

נִיט גִיעֶנְפֶּערְט גִיוָואָרִין. הָאט עֶר אֲנְגִיהוֹיבִּין צוּ זָאגִן אִיר טוֹיערִין הַייבְּט אוֹיף אַייעֶרע קָעפּ. אוּן עֶם זָאל אוֹיף גִיהוֹיבִּין וועִרִין דִיא אַייבִּיגֶע טִירִין: אוּן עֶם זָאל אַרַיין קוּמֶען דֶער מֶלֶךְ וָואם זוּ אִיהם גִיהֶער דֶער כָּבוֹד. וֶעגְען דִיא טוֹערִין גִיקֶאפְּט אִיהם אַיין צוּ שְׁלִינגֶן. דִי טוֹערִין הָאבְּן גָזאגְט וועִר אִיז דֶער מֶלֶךְ וָואם צוּ אִים אִיז דֶער כָּבוֹד. הָאט שְׁלמה גִיזַייא גָזאגְט נָאט וָואם עֶר אִיז דֶער שְׁטַארְקער. צוּ אִיהם אִיז דָער כָּבוֹד. הָאט שְׁלמה נָאהְ אַמָאהל גָזאגְט אִיר טוֹיערִין הַייבְּט אוֹיף אַייעֶרע קָעפּ. אוּן עֶם זָאל אוֹיף גִיהוֹיבִּין וועִרִין דִיא אַייבִּיגֶע טִירֶען. אוּן עֶם זָאל אַרַיין קוּמֶען דֶער מֶלֶךְ וָואם צוּ אִיהם גִיהֶער דֶער כָּבוֹד (ואוּן עֶר הָאט בַּאלְד גָזאגְט). וועִר אִיז דֶער מֶלֶךְ וָואם צוּ אִים אִיז דֶער כָּבוֹד. דָּם אִיז נָאט פּוּן אַלֶע הֶערְשַׁאפְּט. עֶר אִיז דֶער מֶלֶךְ וָום צוּ אִיהם אִיז דֶער כָּבוֹד אַייבִּיג. אוּן עֶר אִיז נִיט גִיעֶנְפֶּערְט גִיוָואָרִין. אַז שְׁלמה הָט נָאר גָזאגְט נָאט זָאלְטֶט נִיט צוּיטִיק קֶערִין דֶעם פָּנִים פּוּן דַיין גִיזַאלְבְּטִין. גִיהַיינְק דִיא חֲסָדִים פּוּן דַיין קֶנֶעכְט דָּוִד. אִיז עֶר בַּאלְד גִיעֶנְפֶּערְט גִיוָואָרִין. אִין דִיא צַייט אִיז גִיוָואָרִין דֶער פָּנִים פּוּן אַלֶע שׁוֹנְאִים פּוּן דָּוִד שְׁוָוארְץ וויא דֶער רֶעק פּוּן אֶטָאפּ. הָאבְּן אַלֶע יִודִין גִיוואוּ סְט אַז נָאט הָט מוֹחֵל גִיוֶוען צוּ דָּוִד דִיא עֲבִירָה. הָאט דָען שְׁלמה נִיט גוּט גָזאגְט אִיהְ לוֹיבּ דִיא מֵתִים וָום וֶעגְען שׁוֹין כַאנְג גִישְׁטָארבִּין מֶער וויא דִיא לֶעבֶּעדִיגֶע. דָּאם אִיז וָאם שְׁמֵייט אִין פְּסוּק דֶעם מֶגֶּהְ אוּן גָאג הָאט שְׁלמה אֲוועק גֶעשִׁיקְט דָּאם פָּאלְק. אוּן זַייא הָאבְּן גִיבֶּענְטְשְׁט דֶעם מֶגֶּהְ אוּן זַייא וֶעגְען גִינאנְגֶען אַהֵיים פְּרֵיאִדְּ מִיט אַגוּטֶע הַארְץ אוֹיף דִיא אַלֶע טוֹבוֹת וָאם נָאט הָט גִיטָאהן צוּ דַיין קֶנֶעכְט דָּוִד אוּן צוּ זַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל. וַייא וֶעגְען גִינאנְגֶען אַהֵיים פְּרֵיאִדְּ וַייל זַיי הָאבְּן גִיפּוּנְגֶען זַייעֶרע וַייבֶּער טָהוֹר. נָאהְ אַזאהְ קֶען מֶען נָאגִן הֶרִי בִּיבֶּער וֶעגְען זַייא גִיוֶעגְען פְּרֵיאִדְּ וַייל זַייא הָאבְּן הַנָּאה גִיהַאט פּוּן דִיא שְׁוִינְקִיט פּוּן דִיא שְׁכִינָה. אוּן זַייא וֶעגְען גִיוֶעגְען מִיט גוּטֶע הַארְצֶער. אַלֶע וויבֶּער וֶעגְען מְעוּבֶּרֶת גִיוָואָרִין אוּן הָאבְּן גִיבָּארִין זְכָרִים. אוֹיף אַלֶע טובוֹת וָואם נָאט הָאט גִיטָאהן צוּ זַיין קֶנֶעכְט דָּוִד וָום עֶר הָאט אִיהם מוֹחֵל גִיוֶוען דִיא עֲבִירָה. אוּן דִיא טוֹבָה וָואם עֶר הָאט גִיטָאהן צוּ זַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל עֶר הָט זַייא מוֹחֵל גִיוֶוען דִי עֲבִירָה. וָואם זַייא הָאבְּן גִיט גִיפָּאסְט יום כִּפּוּר. אוּן וָום שְׁלמה הָט גָזאגְט דֶעם כֶּעבֶּעדִיגֶען הוּנְט אִיז בֶּעסֶער וויא דֶעם טוֹטֶען לֶייב. הָאט עֶר גִימֵיינְט אַווֹי וויא רַב יְהוּדָה הָט גָזאגְט פּוּן רַבּ וֶעגְען וָואם רַב יְהוּדָה הָאט גָזאגְט פּוּן רַבָּם וֶעגְען וָואם מֵיינְט דֶער פָּסוּק הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא אֶדְעָה מַה חָדֵל אֲנִי. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גָזאגְט פַּר גָאט. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מַאהְ

פירוש

(תהליס פח) במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתי שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר (שמות לב) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו . ד"א מנהגו של עולם מלך גוזר גזירה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואת"ל מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר ככה גזירות ותקן ככה תקנות וקיימוה הן לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו, דבר אחר ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהליס פ) עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני טודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע כשבנה שלמה את בה"מ בקשו להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבע רננות ולא נענה פתח ואמר (שם כד)

שאו

ער איז פריי מיט מתים . אז אמענטש שטארבט ווערט ער פרייי פון תורה אוג פון מצות . אוג ווס שלמה זאגט איך לויב די מתים ואס ואענען שוין ראנג גישטארבין . מער ווי די לעבעדיגע ואס לעבין נאך איצט אויס . ווען דיא יודען האבין געזונדיגט אין דער מדבר הט זיך משה רבינו גישטעלט פר נאט אוג ער הט פיל גיבעטין פר נאט אוג ער איז ניט גיענטפערט ניוואירין אוג אז משה רבינו הט גזאגט פאר נאט גידיינק צו דיינע קנעכט אברהם יצחק ישראל איז ער באלד גיענפערט ניוואירין . הט דען שלמה ניט גוט גזאגט איך לויב די טויטע ווס זענען שוין ראנג גישטארבין . מער ויא דיא לעבעדיגע . נאך אזאך האט שלמה המלך גימיינט מיט דעם פסוק ושבחתי אני את המתים דער פירונג פון דיא ווערט איז . אז איינער איז גוט אגזרה ווייס מען ניט אויב דיא ווערט ווען האלב טען זיין גזרה . אדער זי ווערין ניט האלטין זיין גזרה . אוג אויב דוא ווערט זאגין מען ווען האלטין זיין גזרה ווען ער לעפט ווערט מען האלטין דיא גזרה . אבער אז ער ווערט שטארבין ווערט מען שוין ניט האלטין זיין גזרה . אבער משה רבינו הט גוזר גיוועזן אזוי פיל גזרות . אוג הט גימאכט אזוי פיל תקנות . אוג זי זענען גבריבין אויף אייביג . משה רבינו איז גישטארבין . אוג זיין תורה ואפילו די זאכין ווס ער האט גיבאטין פון זיך אליין איז גבריבין אויף אייביג . הט דען שלמה ניט גוט גזאגט איך לויב דיא טויטע ואס ואענען שוין ראנג גישטארבין . מער ויא דיא לעבעדיגע . נאך אזאך הט שלמה המלך גימיינט מיט דעם פסוק ושבחתי אני את המתים אזוי ויא רב יהודה האט גזאגט פון רבם ווענין . ואורום רב יהודה הט גזאגט פון רבם ווענין ווס מיינט ער פסוק ואס דוד המלך הט גזאגט דוא זאלסט פון מיינט עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני טודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע כשבנה שלמה את בה"מ בקשו להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבע רננות ולא נענה פתח ואמר (שם כד)

שאו

שלמה (קהלת ט) כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת. ולענין שאלה דשאילנא קדמיכון נר קרויה נר ונשמתו של אדם קרויה נר מוטב תכבה נר של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה:

(תה כה ע"ב) **יד בתיב** (מיכה ג) ותזנח משלום נפשי. אמר רבי אבהו זו הרלקת נר בשבת. נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ. רבי יוחנן אמר זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. רבי יצחק נפחא אמר זו מטה (נאה וכלים נאים שעליה רבי אבא אמר זו מטה) מוצעת ואשה מקושטת לת"ח אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין ורומה למלאך ה' צבאות. תנו רבנן איזהו עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר רבי מרפון אומר כל שיש לו מאה כרמים ומאה שדות ומאה עבדים שעובדין בהן ר"ע אומר כל שיש לו אשה נאה במעשיה רבי יוסי אומר כל שיש לו בית הבסא סמוך לשלחנו:

ההוא

לֶעבֶּערינגען הונט אין בֶּעסֶער ווי הֶעם טויטֶען לייב ווייל מען הָאט נוֹאָרגט פַּאר דיא הינט מֶער ווי א פַּאר דָוָד. מֶען הָאט גיהייסען פְּרִיעֶר זָאל מֶען גֶעבּען עֶסֶן דיא הינט. הֶער נָאך זָאל מֶען צו גֶענֶמֶען דָוָד פון דיא זוהן. הָאט רַבִּי הַנְּחוּם נָאנט אוּ וֶועגען דיא שְׁאֵלָה ווָאם איך הָאב גיפְּרֶעגט פַּר אייך. אויב מֶען מֶעג אוים לֶעשֶׁין אַכִּיכְט אום שַׁבָּת פַּאר אַקְרַאנְקִינֶם וֶועגען אַלְיכְט וֶוערט גירופֶען אַכִּיכְט אוּ די נְשָׁמָה פון אַמֶּענְטְשֶׁין וֶוערט אויך גירופֶען אַכִּיכְט אין בֶּעסֶער עם זָאל אוים גיקָאשֶׁעט וֶוערין דיא לִיכְט וָואם אַמֶּענְטְשׁ הָאט אָן גיצונדֶען. אייבֶּער עם זָאל אוים גיקָאשֶׁעט וֶוערין די לִיכְט וָוס הָאט אָן גיצונדֶען:

יד כְּתִיב. עִם שְׁמַיִּים אין פְּסוּק יְרֵמְיָה דָּנְבִיא הָט נוֹאנט וָוען הֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז חָרוּב גיוואָרֶען הָאבֶּען דיא יוּדָעִן גיקְלָאגט אוּ הָאבֶּען נָאנט. איך בין פַּאר לָאזֶען גיוואָרין פון שָׁלוֹם. הָט רַבִּי אַבָּהוּ נוֹאנט ווייא זֶענֶען גיוון אָרעם אַז ווייא הָאבֶּען ניט גיהָאט אויף אַלִיכְט אָן צו צִינְדֶען אויף שַׁבָּת. אוּ אַז אין שטוב איז פִינְסְטֶער איז ניט שָׁלוֹם. ווייל מֶען קֶען אַשֶׁארין מָאכֶן: איך הָאב פַּאר בֶּעסֶען דיא גוטֶם הָאט רַבִּי יִרְמְיָה נָאנט דָאם כְּלִי מֶען מִיר הָאבֶּען אֶפְּילוּ קיין בָּאד ניט. רַבִּי יוֹחָנָן נָאנט. דָאם מֵיינט מֶען מִיר הָאבֶּען ניט אֶפְּילוּ אַבִּיסוֹל וואָרעמֶע וואָסֶער צו וואַשֶׁען דיא הֶענט מִיט די פִּים. רַבִּי יִצְחָק נַפְחָא נָאנט גוטֶם מֵיינט מֶען אַשֶׁיינֶע בֶּעט מִיט שֶׁיינֶע בֶּעטְגִיוואנט. הֶער פון הָאט אַמֶּענְטְשׁ הַנָּאָה וֶוען אֶר גייט שלָאפֶען אָפּ צו רוהֶען פון זַיין אַרְבֶּעט. רַבִּי אַבָּא נָאנט גוטֶם מֵיינט מֶען אַשֶׁיינֶע בֶּעט אויף מִיט שֶׁיינֶע בֶּעט גיוואנט. אוּ דיא וַוייב גייט גֶעזִירט. נָאר ניט וויי די פְּרוּצוֹת גיין. נָאר ווייא עם פַּאסְט פַּאר אַוועיב פון אַתַּלְמִיד חָכָם. רַב יְהוּדָה הָט נָאנט פון רַבָּם וֶועגען. אַזוי איז גיוון דָעֶר פִּירונג פון רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֶלָעאִי. עֶרֶב שַׁבָּת הָט מֶען גיבְּרַאכְט פַּאר אִיהם אַמוֹרְטֶער פַּרְ מִיט וַואָרעמֶע וַואַסֶּער. אוּ עֶר הָאט נִיטלאשֶׁען זיין פָּנִים אוּ וַייעֶע הָענט אוּ וַייעֶע פִּים. אוּ עֶר הָאט זיך איינגעוויקעלט מִיט ציצית אוּ גיזעסען. אוּ עֶר הָאט אוים גיזעהן אַזוי ווִיא אַמַלְאךְ פון נָאט. ריא רַבָּנָן הָאבֶּען גיזעירונט וֶועכער מֶענְטְשׁ וֶועכער הייסְט רייך דֶער וָואם הָאט אַן גיזונדֶען פון זיין רייכְקייט אַזוי נָאנט רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי טַרְפוֹן נָאנט דֶער וָואם הָאט הונדֶערט ווייינגערטנֶער אוּ הונדֶערט פֶעלדֶער. אוּ הונדֶערט קְנֶעכט וָואם אַרְבֶּעטֶן אין פֶעלדֶער מִיט די זיין גֶערטנֶער דֶער הייסְט רייך. רַבִּי עֲקִיבָא נָאנט דֶער וום הָט אַוועיב מִיט

אדעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקד וש ברוך הוא רבש"ע הודיעני ה' קצי א"ל גזרה היא מ לפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם וכתרת ימי מה היא גזירה היא מלפני שאין מודיעין מרת ימיו של אדם אדעה מה חדל אני א"ל בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר ליה כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא אמות בע"ש אמר ליה (נס פד) כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח כל יומא דשבתא הוה יתיב וגרים כולה יומא ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסיק פומיה מגירסא אמר מה אעביד ליה הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני נפק לכיחזי הוה סליק בדרגא איפחות דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשיה. שלה שלמה לבי כדרשא אבא מת מוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה חתוך גבלה והנח לפני הכלבים ואביך הנח עליו כבר או תינוק וטלטלו. ולא יפה אמר שלמה

מיך ווייסן ס׳וף. זאג מיר וואס מיט ווער זיין. האט נאט גוואלט צו דוד עס איז אנגזרה פון מיר אז מען זאל ניט וואנען דעם מענטשן ווס מיט איהם ווערט זיין. דוד המלך הט גיבעטן בייא נאט. מען זאל איהם וואנען די מאס פון זיינע טעג. וויא פיל יאהר ער ווערט לעבן אויף דיא ווועלט. הט נאט גיענפערט צו דוד עס איז אנגזרה פון מיר אז מען זאל ניט וואנען דעם מענטשן ווייא לאנג ער ווערט אויף דיא ווועלט. דוד המלך הט גיבעטן בייא נאט. מען זאל איהם וואנען ווועלכען מאג אין וואך ער ווערט שטארבן. הט נאט גוואלט צוא דוד דוא ווערסט שטארבן שבת. הט דוד המלך גיבעטן איך ווייל שטארבן זונטאג. מען זאל מיך קענען מכפיד זיין. הט נאט גוואלט צו דוד עס איז שוין ניקומען די ציים אז זיין זוהן שלמה זאל זיין המלך אוג איין מלוכה רירט ניט אן די אנדערע מלוכה אפילו איין האר אויך ניט. הט דוד המלך גיבעטן איך ווייל שטארבן פרייטאג. הט נאט גוואלט צוא דוד דוא האסט אלזין גוואלט פאר מיר אז עס איז בעסער איין טאג אין דעם הויף פון נאט ווייא טויזענד. עס איז בייא מיר בעסער איין טאג וואס דוא ערווינסט הורה ווייא דיא טויזענד עולות וואס זיין זוהן שלמה ווועט מקריב זיין פאר מיר אויף דעם מזבח. אלע שבת פלענט דוד לערנען אנאנצע טאג. דעם שבת וואס דוד האט גידארפט שטארבן האט זיך דער מלאך המות גישטעלט פר איהם אוג ער הט ניט גיקענט נעמען בייא דוד דיא נשמה וויל דיא טויר זיינע האט ניט אויף גיהערט צו לערנען. הט דער מלאך המות גוואלט וואס זאל איך טאהן מיט איהם. דוד האט גיהאט אבויס נארטען איינעם זיין שטוב איז דער מלאך המות גיקומען אין בוים נארטען. אוג איז ארויף ניגאנגען אויף דיא בוימער. אוג הט נישאקיט אלע צווייגען פון דיא בוימער. איז גיוואלרן אנרויסער שטריקעם איז דוד ארויס גיגאנגען זאגן: פר וואס איז אזוי אשטורעם איז ער ארויף ניגאנגען אויף אטעם איז צו ברעכן גיוואלרן דער טרעפ אונטער איהם איז עד שטיל ניוואלרן פון לערנען אוג ער איז נישטארבן. האט שלמה געשיקט פרענען אין בית המדרש דער מאטע איז נישטארבען אוג ליגט אויף דיא זוהן. אוג די היגט פון מאטין זענען הונגריג וום זאל איך מאהן. האבען די חכמים איהם געשיקט זאגן צו שניידר אנבהה אוג לייג זיא פר דיא היגט אוג ווענען דיין מאטען לייג אויף איהם אברויט אדער אקנבל אוג טראג אים פון דיא זוהן אויף אקידהען ארט (ועיין בספר יערות דבש): האט ען שלמה ניט גוט גוואנט דעם

דבי שמעון בן לקיש אומר היה רבי מאיר תחש שהיה ביסי משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בו חכמים אם מן חיה הוא אם מן בהמה הוא וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה נזדמן לו למשה ועשה ממנו משכן וננזו . מדקאמר קרן אחת היה לו במצחו שמע מינה טהור היה דאמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר (תה׳ יט ס) ותיטב לה׳ משור פר מקרין מסרים מקרין תרתי משמע . אמר רב נחמן (בר יצחק) מקרן כתיב . וליפשוט מינה דמין בהמה הוא . כיון דאיכא קרש דמין חיה הוא וליח ליה אלא חד קרנא איכא למיסר מין חיה הוא :

(דף ל ע״ב) **יתי אמר** רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחלתו דברי תורה וסופו דברי תורה . תחלתו דברי תורה דכתיב (קהלת ה) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי רבי ינאי תחת השטש הוא דאין לו קודם השמש יש לו . סופו דברי תורה דכתיב (קס יג) סוף דבר הכל נשמע את

רַבִּי אִילָעָא הָט גָּאנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָט גָּאנְט פּוּן רַבִּי מֵאִירְם וֶעֶנְין דָּעָר תַּחַשׁ וָוָם אִי גִיוֶוען אִין דִיא צַייט פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אִיז גִיוֶוען אַבַּזוּנְדֶערְ בַּשְׁעַפְעְנִישׁ אוּנ דִיא חֲכָמִים הָאבֶּן גִיט גִיקְענְט וְוִיסֶּען וָואם עֶר אִיז . אוּיב עֶר אִיז אֲדָיָה אָדֶער אַבְּהֵמָה אוֹיף זַיין שְׁטֶערִין אִיז גִיוֶוען אַיין הָארְן אוּנ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אִיהם נָאר גִיטָארְאפְּען דִיא צַייט וָואם עֶר הָאט אִיהם גִיבְּארְפְּט צוּם מִשְׁכָּן . אוּנ פְּרָעָר הָאט עֶר אִיהם נָאר נִיט גִיזָאגְט . אוּנ וויא עֶר הָט נָאר גִימַאכְט פּוּן אִים דָעם מִשְׁכָּן . אִיז עֶר בַּאלְד בֶּעהַאלְטֶען גִיוָוארִין אוּנ מֶען הָאט אִיהם שׁוֹין נִיט מֶעהר גִיזֶעהַן . זָאגְט דִיא גְמָרָא וויל מֶען זָאגְט אַז דָעָר תַּחַשׁ הָט גִיהַאט אַיין הָארְן אוֹיף זַיין שְׁטֶערִין . וְוייסֶען מִיר אַז מֶען הָאט אִים גִימֶעגְט עֶסְן . וָוארוּם רַב יְהוּדָה הָאט גָּזָאגְט דֶעָר אָקָם הָאט הָרִאשׁוֹן הָאט אִיהם מַקְרִיב גִיוֶוען פַּר אָקְרְבָּן . הָאט נָאר גִיהַאט אַיין הָארְן אוֹיף זַיין שְׁטֶערִין . וָוארוּם עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק וְתִיטַב לַה׳ מִשּׁוֹר פַּר מַקְרִין וּמַפְרִיס דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גָּזָאגְט מַיין תְּפִלָּה זָאל זַיין פַּאר נָאט בְּעִסֶּער וויא דָעָר אָקְס מִיט קָלָאהֶען וָום אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט אִיהם מַקְרִיב גִיוֶוען . פְּרֶעגְט דִיא גְמָרָא מַקְרִין מִיינְט מֶען דָאךְ צְווֵי הֶערְנֶער . הָאט רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גָּזָאגְט עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק מַקְרָן מִיינְט מֶען אַיין הָארְן . דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָּזָאגְט מַיין תְּפִלָּה זָאל זַיין פַּאר נָאט בְּעִסֶּער וויא דָעָר אָקְס מִיט אַיין הָארְן אוּנ מִיט קָלָאהֶען וָואם אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט אִיהם מַקְרִיב גִיוֶוען וועיז בנמרא) . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא וויל דָעָר תַּחַשׁ הָט גִיהַאט אַרְארְן . אִיז דָאךְ גְּעוִויס אַז עֶר אִיז גִיוֶוען אֲבַּהֵמָה . נִיט אֲדָיָה . עֶנְפְּערְט דִיא גְמָרָא . וויל עָם אִיז דָא אֲקְרֶשׁ וָום עֶר אִיז אֲדָיָה אוּנ עֶר הָט נָאר אַיין הָארְן קֶען מֶען זָאגְן אוֹיף דָעם תַּחַשׁ אוֹיךְ אֶפְּילוּ עֶר הָט אַיין הָארְן פִּין דָעסטְווֶעגְן אִיז עֶר אֲדָיָה :

יתי רַב יְהוּדָה דָעָר זוהַן פּוּן רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת הָאט גָּזָאגְט פּוּן רַבָּם וֶעֶנְין דִי חֲכָמִים הָאבֶּן גִיוֶוואלְטְ בָּעהַאלְטֶען דָעם סֵפֶר קֹהֶלֶת וויל צוּ וַוארְפֶען אַייגְ צוּ וַוארְפֶען אַייגְ דִיא אַנְדֶערְע . אוּנ פַּאר וָום הָט מֶען אִיהם נִיט בֶּעהַאלְטֶען . וויל דָעָר אָנהֵייב סֵפֶר לוּיבְט דִיא מַעֲנְטְשֶׁין וָום קֶערְנֶען תּוֹרָה . דָעָר אָנהֵייב סֵפֶר לוּיבְט דִיא מַעֲנְטְשֶׁין וָואם קֶערְנֶען תּוֹרָה וָארוּם עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק וָום פַּר אִיבֶּערִיגְט דָעָר מַעֲנְטְשׁ פּוּן זַיין נַאטְצָע אַרְבֶּעט וָואם עֶר אַרְבֶּעט אוּנטֶער דִי זוהַן . דִי תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי יַנַאי הָאבֶּן גָּזָאגְט אַז עֶר מַאטֶערְט זִיךְ אִין אָוֶעלְכָע יַאכְען וָואם וֶעֶנְען בַּשַּׁאפְען גִיוָוארִין נָאךְ דִיא זוהַן . אִין אֲמֶעָרִיקָה אָדֶער אִין אַהַאנְדִיל . דָעָר פּוּן פַּאר אִיבֶּערִיגְט דָעָר מַעֲנְטְשׁ נָאר נִישְׁט . אֲבֶּער אַז עֶר מַאטֶערְט זִיךְ אִין דִיא תּוֹרָה . וָום זִיא אִיז בַּשַּׁאפְען גִיוָוארִין פַּאר דִיא זוהַן . פַּר אִיבֶּערִיגְט עֶר יָא . דָעָר סוֹף סֵפֶר לוּיבְט אוֹיךְ דִיא מַעֲנְטְשֶׁין וָום קֶערְנֶען תּוֹרָה

מקרין תרתי משמע דסמיך מקרין לכל קרניו : תתלמוד וסופו וכ״ש סיס (ו)עוד כימתיים : קדוש דסמיך . גם ישמול כתוכם שקומש לשמע ים

(דף כו) **מז ההוא** חמתא דהוה סניאה לה לכלתה אמרה לה זיל איקשיט במשחא דאפרסמא אזלא איקשיט כי אתאי אמרה לה זיל איתלי שרגא אזלא איתלא שרגא אינפח בה נורא ואבלתה :

(ירמיה כב) **מז ומדלות** הארז השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוגבים .

כורמים תני רב יוסף אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא יוגבים אלו ציידי חלזון מכולמות של צור עד חיפה :

חמתא . חיתני ארגמן. הדלק את הנר : עד דחמתא . עד מקום : [כורמים [נזון] מלקטים כמו כורמים עניו את הכלים לקמן בפרק ר"ע : וליוגבים [נזון יקבים] שעוברים ופוסעים את הסחורה להוציא דמו כדלמ"ל בפ' כלל גדול ובמיהם נבוזרדן לגבוי המלך: כולמת לשון מעלה כר וקלמה המלכה וגבוסה וקורין מוהה פוייזי"ה : מן לך מלך מה שלמדו מכאן אין מדליקין בכך . כגון פסולי שמים דמקניתין : מלי כוס עלה דתמה. כולהו ולבב יוסף לאו לעניו מלאכת המשכן מיתמר גם מיפשיט בעיון :

יז רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ומה יעשו אנשי אלכסנדריאה שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט אלא אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין :

(דף כח ע"ב) **יח מאי** הוי עלה דתוזח שהיה ביטי משה אמר רבי אילעא אמר

גוּטָא מְדוֹת . דָּעַר הַיְיסְט רַיִיךְ . רַבִּי יוֹסֵי וָאוּט דָּעַר וָואס הָאט אַבְּיִית הַכָּא נָאנְט צוּא יַיִן טַיש . דָּעַר מֶעְנְטְש הַיְיסְט רַיִיךְ וַוייל אֲלֶע קְרַאנְקְייט קוּמְט נָאר וָואס אַמֶּעְנְטְש הַיינִיגְט זִיךְ נִיט צוּ דָּעַר צַייט . אוּנ אַז עֶר הָאט אַבְּיִית הַכָּא נָאנְט . הַיינִיגְט עֶר זִיךְ צוּ דָּעַר צַייט וָוס עֶר בַּאדַרְף . אִיז עֶר נִיזוּנְד . אוּנ אַז אַמֶּעְנְטְש אִיז גִיזוּנְד דָּאס אִיז דִי בֶּעְסְטֶע רַייכְקִייט :

מז הַהוּא . עֶס אִיז גִיוֶוען אַשְׁוִויגֶער וָוס הָאט פַּיינְט גִיהַאט אִיר שְׁנוּר הָט דִי שְׁוִויגֶער נָאזְט צוּ דִי שְׁנוּר גֶיי צִיהר דִיךְ אָן וּשְׁמִיר דִיךְ אוֹיס מִיט אַפַּרְסְמוֹן בּוֹיטְאֵייל . אִיז זִיא גִינַאנְגֶען אוּנ הָט זִיךְ אוֹיס גֶעשְׁמִירְט מִיט דֶעם אַפַּרְסְמוֹן בּוֹיטְאֵייל . אַז זִיא אִיז צוּרִיק גִיקוּמֶען צוּא דִיא שְׁוִויגֶער הָט דִי שְׁוִויגֶער גָּאזְט צוּ דִיא שְׁנוּר גֶיי צִינְד אָן צַלִיכְט . אִיז דִיא שְׁנוּר גִינַאנְגֶען אָן צִינְדֶען אַלִיכְט הָאט דִיא שְׁוִויגֶער אַבְּגָאזְ גִיטָאהָן אוֹיף אִיר דִיא פַּייאֶר : אִיז זִיא פַּאר בְּרֶענְט גִיוָוארִין :

מז וּמְדַלוֹת . נְבוּזַרְאדָן רַב טַבָּחִים וֶוען עֶר הָט פַּאר טְרִיבֶּען דִיא יוּדֶען אִין גָּלוּת . הָאט עֶר גִיכָּאוּען דִי אֲרֶעמְע בַייט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זֵי זָאלֶען זַיין כּוֹרְמִים אוּנ יוֹגְבִים . וּם אִיז כּוֹרְמִים הָט רַב יוֹסֵף גֶיזֶערוּנְט דָּאס זָאלֶען דִיא מֶעְנְטְשֶׁין וָוס פְּלֶעגֶען זַיין זַאמֶלֶען דִי אַפַּרְסְמוֹן אֵייל . וָואס וַואקְסְט פּוּן עֶלְנְדִי בִּיז בַּרְמָא . וָום אִיז יוֹגְבִים דָּם וֶוען דִי מֶעְנְטְשֶׁין וָום פְּלֶעגֶען פַאנַאנְדֶעם וָואקְסֶען חֶזּוֹן . וָום עֶר וֶוערְט גִיפוּנֶען פּוּן דִיא בֶּעֶרג וָום אִין צוֹר בִּיז דֶעם אֶרְט חֵיפָה . וְדִיא בְּלוּט פּוּן חֲזָזוֹן אִיז גִיוֶוען אַסַייעֶרע פַּארְב . אוּנ דָּם אִיז חֲבֶרֶת וָואס עֶס שְׁמֵייט אִין דִיא תּוֹרָה :

יח רַבִּי טַרְפוֹן זָאגְט מֶען טָאר נִיט אָן צִינְדֶען אוֹיף שַׁבָּת מִיט קַיין אַנְדֶער אֵייל . נָאר מִיט דִיא אֵייל פּוּן אֵייבִּירְטָען . הָט זִיךְ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי גִישְׁטַעלְט אוֹיף זַיינֶע פִּיס אוּנ עֶר הָט גָּאזְגְט וָואס זָאלֶען טָאהָן דִיא מֶעְנְטְשֶׁין פּוּן בָּבֶל וָואס זֵיי הָאבֶּען נִיט קַיין אַנְדֶערֶע אֵייל נָאר פּוּן כָּאן . אוּנ וָואס זָאלֶען טָאהָן דִיא מֶעְנְטְשֶׁין פּוּן מָדַי וָום זֵיי הָאבֶּען נִיט קַיין אַנְדֶערֶע אֵייל נָאר פּוּן נִיס . אוּנ וָואס זָאלֶען טָאהָן דִיא מֶעְנְטְשֶׁין פּוּן אַלכְּסַנְדְרִיאָה וָום זֵיי הָאבֶּען נִיט קַיין אַנְדֶערֶע אֵייל נָאר פּוּן צְנוֹנוֹת . אוּנ וָואס זָאלֶען טָאהָן דִיא מֶעְנְטְשֶׁין פּוּן קַפּוּטְקִיָא וָום זֵיי הָאבֶּען אַזֶעלְכֶע אֵייל אוֹיךְ נִיט . זַיי הָאבֶּען נָאר נֶפְט . נָאר דוּא קֶעֶנְסְט נִיט מֶער אַסָרִין . נָאר דִיא אֵייל וָום דִי חֲכָמִים הָאבֶּען גָּזָאגְט מֶען טָאר נִיט אָן צִינְדֶען מִיט זֵי אוֹיף שַׁבָּת . אוּנ אוֹיסֶער דִי . וֶועֶנֶען אַלֶע אֵייל כְּשֵׁר אָן צוּ צִינְדֶען אוֹיף שַׁבָּת :

יח מַאי . דָּעַר הַתַּשׁ וָואס אִיז גִיוֶוען אִין דִי צַייטֶען פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ : וָואס אִיז עֶר גִיוֶוען

יהודה וכן לדבר הלכה אמר רבא וכן לחלום טוב איני והאמר רב נידל אמר רב כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוין ה שנאמר (משלי ה) שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי כור עובר אלא מר עובר אל תקרי שושנים אלא ששונים לא קשיא אלא ברבה הא בתלמידא ואי בעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דליפתח הא לבתר ד פתח כי הא דרבה מקמיה דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא :

כ ואהב ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה . ומפני מה לא גנזוהו אמרי ספר קהלת עיינינן ואשכחינן טעמא הכא נמי ליעיינין . ומאי דבריו סותרין זה את זה כתיב (משלי כו) אל תע כסיל כאולתו וכתיב (שם) ענה כסיל כאולתו לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה אשהך אשתי ובניך בני אמר ליה רצונך שת שתה כוס של יין שתה ופקע . ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא

אַדְרִין וְגָמְרָא אָדָּעֵר פּוֹסְקִים] דַּאְרַף מָעַן פְּרִיעָר וְוִעְרִין פְּרַיְיזַאךְ . הָאט רָבָּא גָּזאגְט אַז אַיינְעָר וְיִעְרְט אַנְטְשְׁלָאפְּעָן פְּרַיְיזַאךְ . וְזֶהט עָר אַגְנטָעָן חָלוֹם . פְּרֶעגְט דִיא גָּמָרָא עָם אִיז דָּאךְ נִיט אַזוֹי . מָעָן טָאר דָּאךְ נִיט זָיצָן פְּרַיְיזַאךְ וְוָען מָעָן דָּרוּנְט . נָאר מָעָן מוּז זִיצָן מִיט מוֹרָא . וְוָארוּם רַב גִידָל הָט גָּזאגְט פּוּן רַבָּם וְוָענָן דָּעָר תַּלְמִיד וָוָס זִיצְט פַּר יַין רַבִּי אוּז זַיינְע לֶעפְצָן טְרִיפְּעָן נִיט בִּיטְעָרְקִיט פּוּן מוֹרָא . וְאָלָען זַייא פָּאר בְּרֶענְט וְוֶערָן . אַזוֹי וְוִיא עָם שְׁמֵייט אִין פָּסוּק שְׁפָתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר דִּיא נָמָרָא וש וְשׁוֹנִים אִיז דָּעָר טַייטְש רוֹתִין מוֹר בְּשָׂמִים] וָאךְ נִיט זַייעָנען מוֹר עוֹבֵר נָאר עָמָן וָאל זַייעָנען מַר עוֹבֵר בִּיטְעָרְקִיט וָאל פָּאר בַּיי נַיין . וָאךְ נִיט זַייעָנען שׁוֹשַׁנִּים נָאר עָמָן וָאל זַייעָנען שׁוֹשׁוֹנִים זַייא לֶערְנָען וְדִיא לֶעפְצִין וָוָאם לֶערְנָען וָאל פּוּן זַייא טְרִיפְּעָן בִּיטְעָרְקִיט] . עֶנְפָּעָרְט דִיא גְּמָרָא עָם אִיז נִיט קַיין קְשָׁיָא דָּעָר רַבִּי עָן עָר זִיצְט אוּז לֶערְנְט וָאל עָר זַיין פְּרַיְיזַאךְ . אוּז דִיא תַּלְמִידִים וָאךְ זִיצָן מִיט מוֹרָא . אוֹיךְ דוּא וִוִילְט וָוָעל אִיךְ דִיר וָאךְ זָגָן . בַּיידָע שְׁמוּעָסְן בַּיי דָעם רַבִּי צַלַיין . אוּז עָם אִיז נִיט קַיין קְשָׁיָא אַיידָער עָר הַייבְּט אָן צוּ לֶערְנָען מִיט דִיא תַּלְמִידִים וָאל עָר זַיין פְּרַיְיזַאךְ : דָּעָר נָאךְ אַז עָר הָט שׁוֹין אָן גִיהוֹיבְּן צוּ לֶערְנָען : וָאל עָר זִיצָן מִיט מוֹרָא . רַבָּה אַיידָער עָר הָט אָן גִיהוֹיבְּען צוּ לֶערְנָען מִיט דִי תַּלְמִידִים . הָט עָר גָּזאגְט פָּאר זַייא אַפְּרַייקִיבְּע זַאךְ הָאבְּען דִיא רַבָּנָן נִיזַאכְט . דָּעָר נָאךְ אִיז עָר נִיעֶפְעָן מִיט מוֹרָא אוּז הָאט אָן גִיהוֹיבְּען צוּ לֶערְנָען :

כ וְאַף . דָּעָם סֵפֶר מִשְׁלֵי הָט מָעָן אוֹיךְ גִיוּוֹאלְט בֶּעהַאלְטָען וַוייל זַיינְע רַייד צוּ וַוארְפָּעָן אַיינְע דִיא אַנְדֶערְע . אוּז פָּאר וָוָאם הָט מָעָן אִים נִיט בֶּעהַאלְטָען מָעָן הָט נָּזאגְט בַּיי דָעם סֵפֶר קֹהֶלֶת הָאבְּען מִיר גִיקֶעֶרְט אוּז מִיר הָאבְּען גִיפּוּנְען צוּ זָאגָען אוּ זַיינְע רַייד זָענָען לֶעפְצָט : אוּז זַייא צוּ וַוארְפָּעָן נִיט אַיינְע דִי אַנְדֶערְע . וְוָעלִין מִיר דָּא בַּיי דָעם סֵפֶר מִשְׁלֵי אוֹיךְ קֶעֶרִין פָּאמְער וְוָעלִין מִיר גָּעפִּינְען אַז דִיא רַייד זָענָען אוֹיךְ רֶעכְט . אוּז צוּא וַוארְפָּעָן נִיט אַיינְע דִיא אַנְדֶערְע . וּמַאי דְּבָרִיו כּוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה . וְוָעכְע רַייד צוּא וַוארְפָּעָן אַיינְע דִיא אַנְדֶערְע אִין אֵיזֶה פָּסוּק שְׁמֵייט דוּא זָאלְטְ נִיט עֶנְפָּעָרִין דָּעָם נָאר אַז ' וְוִיא זַיינְע נָאךְעֶשְׁקִיט : אוּז אִין אֵיזֶה פָּסוּק שְׁמֵייט דוּ זָאלְטְ עֶנְפָּעָרִין דָּעָם נָאר אַזוֹי וְוִיא זַיינְע נָאךְעֶשְׁקִיט . עֶנְפָּעָרְט דִי גְּמָרָא עָם אִיז נִיט קַיין קְשָׁיָא אַז דָּעָר נָאר פְּרָעגְט אוֹיךְ אַזַאךְ פּוּן דִי תּוֹרָה . אֲפִילּוּ דָּאם אִיז אַנַאךְעֶשְׁקִיט . וָאל מָעָן אִיהם עֶנְפָּעָרִין אוּז מָעָן וָאל אִיהם זָאגָען דָּעם רִיכְטִיגְען אֱמֶת וָוָאם דִיא תּוֹרָה כֵּיינְט . אוּז אַז דָּעָר נָאר פְּרָעגְט אַנַאךְעֶשְׁקִיט אִיז יַיעְטְוֶעדְעָר זָאגָען . דַּאךְ מָעָן אִיהם נִיט עֶנְפָּעָרִין . אַיינְעָר אִיז אַפָּאהל גִיקוֹמָען פָּאר רַבִּי אוּז עָר הָאט נָּזאגְט צוּ רַבִּי דַיין וַוייב אִיז מִ'ין

צריך לפתוח במילי דמיתיבת מיניה: נהוגס מוב. אם כן למה מתוך שממה מכאן לו תלמס מוב: ומוטפות מר. מריבה מהמת לימוד: ומדמי לכנן - נפתח לנס מהמת שממה ס"ב:

פירוש

יהרוג: לעוס. ניהוג אנפ"ן: מהונג. מבוגח: מבטחון מבטחך עם כרמשים. שמיין לכם בעבד מבחוק כדי להתכיון מלכה ו'מוכדן מבעוה"ב: שמחה של מצוה. כגון בכוכת כלה: שחוק. שחוק עמם פתיון דעת שחוק מיושבת ופתיון לשון כל לצון מ"מ לין מו יפוה: קלות לראש. לצון: קחו לי מנגן. מלוה פוה לשמחות עליו בכיכה: לדבר הלכה

את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם מאי כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו. שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה. וכאי דבריו כותבין זה את זה כתיב (קה ז) טוב כעס משחוק וכתיב (קה ג) לשחוק אמרתי מהולל כתיב (קה מ) (ושבחתי) אני את השמחה וכתיב (קה ג) ולשמחה מה זו עושה לא קשיא טוב כעס משחוק טוב כעס שכועס הקדוש ברוך הוא על הצדיקים בעולם הזה משחוק שמשחק הקדוש ברוך הוא עם הרשעים בעולם הזה ולשחוק אמרתי מהולל זה שהוא משחק הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים בעולם הבא. (ושבחתי) אני את השמחה זו שמחה של מצוה ולשמחה מה זו עושה זו שמחה שאינה של מצוה ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר (מלכים ב ג) ועתה קחו לי וגו'. אמר רב יהודה

וואורום עם שמייט אין פסוק דער סוף פון דיא זאך וועלט ניהעלט. זאלסט מורא האבען פאר נאט. אוג זאלסט היטען זיין גיבאט. וואורום דער איז אלע מענטשין. וום מיינט פען דער איז אלע מענטשין הט רבי אלעזר גזאגט דיא נאנצע וועלט איז ניט מער בשאבען גיוואארין נאר פון וועגין דעם צדיק. רבי אבא בר כהנא זאגט דער צדיק איז ניזוואונען נעגען די נאנצע וועלט. שמעון בן עזאי זאגט אוג אנדערע זאגין שמעון בן זומא דיא נאנצע וועלט איז ניט מער בשאבען גיוואארין. נאר דיא אלע מענטשין זאלין זיין אקאמפאניע מיט דעם צדיק. ער זאל ניט זיין אליין. וואס מיינט מען דיא רייד פון שלמה צו וואדפען איינע דיא אנדערע. אין איין פסוק שמייט בעם איז בעסער ויא פרייד. אוג אין איין פסוק שמייט איך האב גזאגט דאס פרייאקייט איז גילוידט. אין איין פסוק שמייט איך האב גילוידט די שמחה אוג אין איין פסוק שמייט ום טוהט דיא שמחה. צו וואס דארף מען דיא שמחה. ענפערט דיא נמרא עם איז ניט קין קשיא ום שלמה המלך הט נוגט בעם איז בעסער ויא פרייד. האט ער אזוי גימיינט וואס נאט איז אין בעם אויף דיא צדיקים אוג ער שמאפט זייא פאר זייער בימור עבירות. אויף דיא ווערט. דאס איז בעסער ויא דיא פרייאקייט ום נאט ניט צו דיא רשעים אויף דיא ווועלט פאר זייער בימור מצות וואס זיי טוהן. אוג וואס שלמה המלך הט גזאגט פרייאקייט איז גילוידט. הט ער אזוי גימיינט דיא פרייאקייט ום נאט פרייט זיך מיט דיא צדיקים אויף עולם הבא. דאס איז גילוידט. וייל דם איז אמחה שמחה. וואס שלמה המלך הט גזאגט איך האב גילוידט דיא שמחה דם מיינט מען אשטחה פון אמצוה. אוג וואס שלמה המלך הט גזאגט וואס טוהט דיא שמחה. צו ום דארף מען די שמחה. אז ניט פון אמצוה איז ניטא ום פרייאך צו זיין. שלמה המלך קומט זיך לערנען אז דיא שכינה רוהט ניט אויף מענטשין ניט וען דער מענטש איז פויל אוג ניט ווען דער מענטש איז טרויריג אוג ניט ווען דער מענטש באכט אוג ניט ווען דער מענטש הט אנדרינגען קאפ ווען ער איז גרוים בייז זיך אוג ניט ווען ער שמועסט אוג ניט ווען דער מענטש רעט ליידינג. רייד נאר ווען דער מענטש איז פרייאך פון אמצוה וואס ער האט גיטאהן. רוהט אויף אים דיא שכינה. אזוי ויא עם שמייט אין פסוק אלישע הנביא האט גזאגט מען זאל בריינגען פאר אים אשפילער. אוג אז דער שפילער האט געשפילט אוג אלישע איז פרייאך גיוואארין. איז צו אים גיקומען די נבואה פון נאט. הט רב יהודה גזאגט או מען וויל לערנען

עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר (תהלים סה) יהי פסת בר בארץ לגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש נפק אר זי ליה כמהין ופטריות ואכלי מילת נברא בר קורא:

(דף נה) **כא תנן** רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי בשעה בשני בני אדם שהמרו זה עם זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ארבע מאות זוז אמר אחד מהם אני אקניטנו אותו היום ערב שבת היה והלל הופף ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר ליה בני מה אתה מבקש אמר לו שאלה יש לי לשאול אמר ליה שאל בני שאל מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות אמר ליה בני שאלה גדולה שאלת מפני שאין להם חיות פקחות הלך והמתין שעה אחת הזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר ליה בני מה אתה מבקש אמר ליה שאלה יש לי לשאול אמר ליה שאל בני שאל מפני מה עיניהן של תרמודיין מרוטות . אמר ליה בני שאלה גדולה שאלת כפני שדרין בין החולות .

וואקסען אלע טאג נייע פירות . רבן גמליאל איז גיזעסען אוג הט נאך גירדרשת עם ועט קומען אמאהל אצייט אז אין ארץ ישראל ועט וואקסען פון די ערד פערטיגע קיכלאך אוג זייענע קלייד פערטיגע אזוי ויא עם שטייט אין פסוק פסת אוג בר ועט וואקסען פון דיא ערד . פסת איז טייטש זייענע קלייד . בר איז טייטש קארין ובורוט . הט אהלמיר גיזאגט פון רבן גמליאל ער הט נאוגט עם איז גיטא קיין ניס אונטער דיא זוהן . ואם עם איז ניט גיווען בזי איצט . ועט שפעטער אויך ניט זיין . איז רבן גמליאל ארוים גיגאנגען מיט דעם תלמיר אוג האט איהם געוויזען דיא שוואמען ואם וואקסען ארוים פון דיא ערד ארוים אוג פערטיג אין איין נאכט . אוג אויך די זייענע קלייד הט ער איהם געווזען די קארע ואם וואקסט אויך אבזים . ניטאלט מיט קאלארין . אוג דאס א יו אויך דעם בזים אזוי וי אקלייד :

כא תנו רבנן . די רבנן האבען ניערערונט אמענטש זאך אייביג זיין בזי זיך קיינן אוג גידערייג . אזוי ויא הלל איז גיווען . אוג ער זאל ניט זיין אבעקן אזוי וי שמאי איז גיווען . עם הט אמאהל גיטרא פען צווי מענטשין האבען זיך גיוועט : זיא האבען נואגט ועד עם ועט קענען דער ערעגען הלל . זאל ער נעמען פיר הונדערט הט אייגער פון זיא נואגט איך ועל איהם דער ערעגען : דער טאג איז גיווען פרייטאג : אוג הלל הט גיקאפט זיין קאפ . איז דער מענטש גינאנגען פאר די טיר פון הלכס שטוב אוג הט נואגט הלל איז דא אין שטוב . הלל איז דא אין שטוב . הט זיך הלל אייגעווויקלט אין זיין קלייד אוג איז גינאנגען אנקענען דעם מענטש הט הלל נואגט צו דעם מענטש . מיין זוהן וום פארלאנגסטו האט דער מענטש נואגט צו הלל איך האב צו פרעגען בזי דיר אשאלה . הט הלל נואגט צו דעם מענטש פרעג מיין זוהן פרעג . הט דער מענטש גיפרעגט פר ום ועגען די בבליים קייעדיג הט הלל נואגט צו דעם מענטש מיין זוהן דוא האסט גיפרעגט אגרוים שאלה . וייל זיא האבען ניט קיין קלוגע הייבאמס . וייסען זיא ניט ויא אוים צו גלייבען דעם קאפ פון קינד ועון ער ווערט גיבאהרין . איז דער מענטש אוועק . גינאנגען אוג האט גיווארט אשעה דער נאך איז ער צוריק גיקומען פר דיא טיר פון הלל . אוג האט נואגט . הלל איז דא אין שטוב . הלל איז דא אין שטוב : האט הלל אייגעווויקלט אין זיין קלייד אוג איז גינאנגען אנקענען דעם מענטש . הט הלל נואגט צו דעם מענטש . מיין זוהן וום פארלאנגסטו הט דער מענטש נואגט צו הלל איך האב צו פרעגען בזי דיר אשאלה . הט הלל נואגט צו דעם מענטש פרעג

תמיומים וקפיסין ופוטנין וכי היתה להתי ניסים לפתי כדתמר בריש מזקק בכפיסה : פסח בר . מתמה גלוסקאות שתמכין כמין פס יד ומתמה כלי מילת כמו כתונת פסיס . בר כמו לשבור בר ולענין כלי מילת בר קר כמו ברכ כתמה : כמהין ופטריות . ביונקין כמוש שהן בולטה מתח וכהכין דמהדרין : מי כתן כלל . כלום כתן כלל ולשון נפלי לנפיה יכולת : מפני מה נפשיהן של בבליים כגלגל עגול : טרומות . לבוש : שדרים כין החולות . וכרוח טשבת וכשם כתוך מיפכם

מעזי פנים . שלא יתקוני : ומעזות פנים : שלא יהא להם ממזוזת דהוה עז פניהם: כד"א. מוכר לעפה כתוגתם פרס ויולדת יחדו. כיון שפרס זה יולדת וכך אמר כמו הקנגולא וכיון שממשמש בכל יום ממלאת יולדת בכל יום דכתי מעזי קרקע בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממשכת לגמול מרחם כולד לזמן מועט : כח ותלמוד . עכשו לעזותו כלומר כדי להמתיד ד"ת על מכונה : לנצלנ . זו מלמ : שלא . מין למין הטוען בלשה מיני פירות

(חייא) אמר ליה אמך אשתי ואתה בני אמר ליה רצ נך שתשתה כוס של יין שתה ופקע . אמר רבי רייא אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לישוייה (בני) ממזרא דרבי כי הוה מצלי אמר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילני היום מעזי פנים ומעזות פנים. בדברי הורה מאי היא כי הא דיתיב רבן גמליאל וקדריש עתיד ה' אשה שתלד בכל יום שנאמר (ירמיה לא) הרה ויולדת יחדו . לגלג עליו אותו תלמיד אמר (קהלת ו) אין כל חדש תחת השמש . אמר ליה בא ואראך דוגמתו בעולם הזה נפק אחוי ליה תרנגולת . והו יתיב רבן ג מליאל וקדריש עהידין אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנא' (יחזקאל יז) ונשא ענף ועשה פרי כה ענף בכל יום אף פרי בכל יום לגלג עליו אותו תלמיד אמר והכתיב אין כל חדש תחת השכש אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה נפק אחוי ליה צלף . והו יתיב רבן גמליאל וקדריש עהידה

וייב . אוג דיינע קינדער ווענען מיינע קינדער . בין ווייב הט מיט מיר כוונה גיוואָן אוג דיא קינדער זענען מיינע . הט רבי צו איהם גוואגט ווילכט ברינגקען אגואז ווין . ואבער אויף דער זאך וואס דער מענטש הט גוואגט הט איהם רבי ניט גיעגעבן . . הט ער ניטרוגקען דיא ווין אוג דער בויך איז איהם צוא שפאלטען גיוואָרן : אייניגר איז אמאהל גיקומען פאר רבי אוג ער הט גוואגט צו רבי דיין מוטער איז מיין וייב . זיא הט מיט מיר מוכה גיוואָן . אוג דוא בישט מין זוה . הט רבי צו איהם גוואגט ווילכט ברינגקען אגואז ווין . ואויף דער זאך הט איהם אויף רבי ניט גיענגפערטז הט ער ניטרונקען די ווין אוג דער בויך איז איהם צו שפאלטען גיוואָרן . הט רבי חייא גוואגט . צו רבי הט גיהאלפען זיין תבנה מען זאך ניט באכען איהם טיט זייע קינדער פר במזרים . ווען רבי פלעגט דאוונען הט ער גוואגט עס זאך זיין דער ווילען פאר דיר נאט אונזער נעמ דוא זאלסט מיך מציל זיין ורעטין) בייגט פון מענטשין וואס ער איז אזו פנים . אוג מען זאל ניט זאגען אויף מיר אז איך בין אזו פנים . וואס מיינט מען אויב דער נאר פרעגט אויף אזאך פון רבן גמליאל ער הט גוואגט עס איז ניטא קיין נמליאל איז אכאל גיזעסען אוג הט גירדרשה עם ווען אמאהל קומען צייט אז אשתה ווען אלע טאג גיבאהרין אקינד . אזוי וויא עס שטייט אין פסוק זיא ווען טראגען ווערין אוג ווען ניבארען דאם קינד אין איין טאג . הט אתלמיד גיזאכט פון רבן גמליאל ער הט גוואגט עס איז ניטא קיין ניים אונטר

א זוהן . ווען עס איז ניט גיוואָרן בין איצט . ווען שפעטער אויך ניט זיין . הט רבן גמליאל צו דעם תלמיד קום ווער אויך דיר וויינען אזוי אנבי יבען איצט אויף די ווען . איז רבן גמליאל ארוים גינאנגען מיט דעם תלמיד אוג האט איהם ווען וויזן אז אהרן גיבארט אזוי דעם ווען טאג גיבארען ווערט . רבן גמליאל איז גיוועסען אוג האט נאך גירדרשת עם ווען אמאהל קומען אצייט אז ווען ווען אזוי דיא בוימער אלע טאג ניים פירות . אזוי וויא עס שטייט אין פסוק דער בוים ווען טראגען צוויינען אוג עם ווען ואמען פירות . אזוי וויא דער צוויינ איז דא אויף דעם בוים אלע טאג . אזוי ווען ניין ניים פירות אויף דעם בוים אלע טאג . הט אתלמיד גילאכט פון רבן גמליאל ער הט גוואגט עס שטייט דאך אין פסוק עס איז ניטא קיין ניים אונטער דיר זו הן . ווס עס איז ניט גיוואָרן בין איצט . ווען שפעטער אויך ניט זיין . הט רבן גמליאל צו דעם תלמיד קום ווער אויך דיר וויינען אזוי אנגליכען איצט אויף די ווען . איז רבן גמליאל ארוים גינאנגען מיט דעם תלמיד אוג האט איהם געוויינען דעם בוים צלף . ואס אויף איהם ואמסט יערער יא הר דרבי ערקלי פירות אייניג נאך די אנדערע . פריער ואמסט אביונות : אז די אבינות פאלען אר אף . ואמסט קפריסין . אז דיא קפריסין פאלען ארא ואמסט ניקבן . אוג אז מישהו ווען קומען ווען אויף אלע בויטער

לפני הלל גיריה . יומא כמא אמר ליה א"ב ג"ד למר אפיך ליה אמר ליה והא אהמול לא אכרה לי הכי אמר ליה לאו עלי דידי קא כתכת ד"ה נמי כתוך עלי . שוב מעשה בעובד כוכבים אחד שבא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל ארת . דדפו באמת דבנין שבידו . בא לפני הלל גיריה אמר ליה דעלך סני לדברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא היא זיל גמור . שוב כעשה בעובד כוכבים אחד שהיה עובר אחורי בית הכנ כת ושמע קול כופר שהיה אומר (שמות כה) ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד אמר הללו למי אמר ליה לכהן גדול אמר אוהו עובד כוכבים בעצמו אלך ואתגייר בש ביל שישימוני כהן גדול בא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שישימוני כהן גדול דחפו באמת הבנין שבידו . בא לפני הלל גיריה אמר ליה כלום כעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות לך למוד

אוים וויינגטעט תורה וויל איך ניט ערנען . דט שמאי אגישרי גיטאהן אויף דעם גוי אוג דט איהם גיהייסקען ארוים ניין פון שטוב . איז דער גוי ניקומען פר הכל אוג דט נאנט כאר איהם אזוי וויא ער דט נאנט פר שמאי . אוג הכל האט מגייר גיוועז , דעם ערשטין טאג האט הכל גילערונט מ טיט דעם גר א ב ג ד ביז ת . מארגין דעם אנדערין טאג דט הכל גילערונט מים דעם גר פר קערט . פון ת ביז א . דט דער גר נאנט צוא הלל נעכטן דאך מיר נים אזוי נאנט . דט הכל נאנט צום גר פון ואנען וויבכט אז דם איז אצלך אוג דאם איז אבית . געוויס נאר וויל איך האב דיך גיערנט . אוג דוא גלויבכט מיר אז עס איז אזי פאר אמט דיך דאך אויף מיר . ווס איך האב דיר נאנט או עס איז נא נאך אהורה ום זי ווערט ניערנוכט אוים וויינג . נאך סטו דיך אויף פאר אזוין אויף מיר . או די הורה איז אמת . נאך דט גוי נאנט צו שמאי גיטראפען או אגוי אשטערין דינגר איז גיקומען פר שמאי . דט דער גוי נאנט צו מיך כנייר אויף דעם הנאי דוא זאלסט מיך אוים ערנען די נאנצע הורה וען איך ווע שטיין אויף איין פוס . דט שבאי אווק גישמויבען דעם גוי טיט דם שטעקיל ום מען מעסט כיט איהם דיא הייזער . וואס ער דט גיהאלטען אין האנט . איז דער גוי ניקומען פאר הכל . אוג דט נאנט פר איהם אזוי ווי ער דט נאנט פר שמאי , אוג הכל דט אידם כנייר ניזען . דט הכל נאנט צום גר ום דו האסט פיינט מען זאל דיר דם טאהן זאלסטו ניט טאהן צו דיין חבר דם איז די נאנצע תורה . אוג די איבערינע הורה ערנוט אוגו ווערסע זאלען שטענדש דט פיינט מען זאל איהם טאהן ניא ערין ווסטו ויסען . נאך אזוי ניטראפען בייי אזוי שטערין דינגר האר גוי איז גינאנגען אינטער די ואנט פון טוהל אוג ער דט ניהערט חי אמכמר זאנט צו זיינע תלמידים דעם פסוק דם ועגען די קריידער ויס זיי זאלען כאכען ארחשך אוג אפפור . דט דער גוי ניפרעגט פר ועסטע זאל מען מאכען די קריידער . דט מען נאנט צום גוי די קריידער מאכט מען פר דעם כהן נדול . דט דער גוי ניטראכט בייא זיך איך ועל מיך כנייר זיין מען זאל מיך באכען פר אכהן נדול . איז דער גוי ניקומען פר שמאי אוג האם נאנט צו איהם זיי מיך מכנייר נאר אויף דעם הנאי מען זאל מיך באכען פר אכהן נדול . דט שמאי אוועק גישטויסען דעם גוי טיט דעם שטעקיל ום מען מעסט כיט אידם דיא הייזער . ום ער דט גיהאלטען אין האנט . איז דער גוי ניקומען פאר הכל . אוג דט נאנט פאר איהם אזוי וויא ער דט נאנט פר שמאי . אוג הכל דט איהם כנייר נ"ע דט הכל נ"ט צם

ואמקום לתר מאיש סרוטקה לשון ענועות ניט מוצב שלהן ולף כאן לאי לומר ס"ק ומפני שדניס בין הענועות שיוכ לומר המקום שלא יהא מקק של פיניסס לתרוס רחבות כשלנו ויכיכ נו כחול וכן כשלניכס של לפרקיס רחבות שלא יפנפו כשלפי המים ורבותינו פירשו שדניס בין שלשי המים ושולכין יפפיס ומסתפקים כשלניכס לפי שמשמעל דומק הנגל ומשמידו על דפוס שלו : כדאי לכל : לאוי לכך : כוללתו כשוסה . דהמס כבא לקבל דבכי הכיוכ

הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי באן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו . אמר ליה בני מה אתה מבקש אמר ליה שאלה יש לי לשאול אמר ליה שאל בני שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות אמר ליה בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין בצעי המים . אמר ליה שאלות הרבה יש לי לשאול ומתיירא אני שמא הבעום נתעטף וישב לפניו אמר ליה כל שאלות שיש לך לשאול שאל . אמר ליה אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל אמר ליה זן אמר ליה אם אתה הוא לא ירבו כסותך בישראל אמר ליה בני מפני מה אמר ליה מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות זוז אמר ליה הוי יהיר ברוחך כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז וארבע מאות זוז והלל לא יקפיד :

תנן רבנן מעשה בעובר כוכבים אחד שבא לפני שמאי אמר ליה כמה תורות יש לכם אמר ליה שתים תורה שבכתב ותורה שבעל פה . אמר ליה שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב . גער בו והוציאו בנזיפה בא

מַיִן זוהִ פֶּרֶעג . הָט דֶער כֶּעמָטש גִיפֶּרעמָט פַּר וָום הָאבֶּען דִי מָענָטשִין פוּן הַרמוֹד שֶׁרעכטֶע אִידֶען . הָט הַלֶל נָאנָט צוּ דֶם מָענָטש מַיִן זוהן דוּא הָאסְט גִיפֶּרעמָט אַרוֹיסְגֶע שִׁאלָה . וַויי זַיי וואוהנֶען צוזַוישֶׁען זַאמָד . דֶער ווִינט בְּלָאזט דִיא זַאמָד אוֹיף זַיעֶרֶע אוֹיגֶען . דִרִיבֶּער הָאבֶּען דִיא שֶׁרֶעכטֶע אוֹיגֶען . אִיז דֶער כֶּעמָטש אַווֶעק גִינַאנגֶען אוּן הָט גִיוואַרט אַשָׁעה דֶער נָאךְ אִיר עֶר זוֹרִיק גִיקוֹמֶען פַּר דִי טִיר פוּן הַלֶל . אוּן הָט נָאנָט . הַלֶל אִיז דָא אִין שְׁטוּב . הַלֶל אִיז דָא אִיז שְׁטוּב הָאט זִיךְ הַלֶל אַיינֶגעווִיקִלְט אִין זַיין קְלַייד אוּן אִיז נִיצִיגֶען אַנֶעמֶען דֶם כֶּעמָטש . הָט הַלֶל נָאנָט צוּ דֶם מָענָטש . מַיִן זוהן וָואס פַּאר לַאנְגֶסְמוּ . הָאסְט דֶער מֶענָטש נָאנָט צוּ הַלֶל אִיךְ הָאב צוּ פְּרֶעגִין בַּיי דִיר אַשָׁאלָה . הָט הַלֶל נָאנָט צוּא דֶם מָענָטש פְּרֶעג מַיִן זוהן פְּרֶעג . הָט דֶער מָענָטש גִיפֶּרעמָט פַּאר וָואס הָאבֶּען דִי מְענָטשִין פוּן אַפְרִיקִי בְּרַייטֶע פִּים הָאט דַלֶל נָאנָט צוּא דֶם מָענָטש מַיִן זוהן דוּא הָאסְט גִיפֶּרעמָט צַנְזִיסְע שַׁאלָה . חַייל זַיִיא וואוהנֶען אִין זוּמפִּינֶע אֶרטֶער . אוּן זַייא בָּארֶוועס אִין וַואסֶער . וְוָערִן דִיא טִירִים זַיעֶרֶע בְּרַייט . הָט דֶער מָענָטש נָאנָט אִיךְ הָאב פִּיל שַׁאלוֹת צוּ פְּרֶעגִין נָאר אִיךְ הָאב מוֹרָא מֶאמֶער וְועסְטוּ אִין בַּעַם וְוָערִן אוֹיף מִיר . הָאט זִיךְ הַלֶל אַיינֶגעווִיקִלְט אִין זַיין קְלַייד אוּן הָט זִיךְ גֶיזֶעצְט פַּאר דֶם מָענָטש הָט הַלֶל נָאנָט צוּ אִים אֶרֶע שַׁאלוֹת וָואס דוּא הָאסְט צוּ פְּרֶעגִין . פְּרֶעג . הָאט דֶער מָענָטש נָאנָט צוּ הַלֶל דוּא בִּיסְט דֶער הַלֶל וָואס מֶען רוּפְט דִיךְ דֶער נָשִׂיא פוּן יִשְׂרָאֵל . הָאט הַלֶל נָאנָט צוּ דֶם מָענָטש יָא אִין : בִּין הַלֶל דֶער נָשִׂיא פוּן יִשְׂרָאֵל . זָאנָט דֶער מָענָטש צוּ הַלֶל אוֹיב דוּא בִּיסְט דָאס . זָאל נָאר נִיט זַיין זְוִישֶׁעִן יִשְׂרָאֵל מֶענָטשִׁין . אַזעלכֶע וַויא דוּא בִּיסְט . הָט הַלֶל נָאנָט צוּ דֶם מָענָטש . מַיִן זוהן . פַּר וָום . הָט דֶער מָענָטש נָאנָט צוּ הַלֶל וַייל דוּ דִיךְ דִיר הָאבּ אִיךְ פַּאר כָּאטֶען פִּיר הוּנדֶערט גִילדֶען . הָאט הַלֶל נָאנָט צוּא דֶם מָענָטש דוּ וָאלְסְט דִיךְ הִיטֶען אוּן וָאלְסְט נִיט אַזוי זָאגִין . הַלֶל אִיז וֶועֶרט דוּא וָאלְסְט פַּרלִירֶען דִיךְ אִיהם פִּיר הוּנדֶערט גִילדֶען אוּן נָאךְ אַמָאהל פִּיר הוּנדֶערט גִילדֶען . אוּן הַלֶל וֶועט נִיט אִין בַּעַם וְיָעדִין :

הָנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גִיקֶערוּפְט עֶם הָט אַמָאהל גִיטרָאפֶּען אַנוי אַשְׁטֶערִין דִינֶער אִיז גִיקוֹמֶען פַּאר שַׁמַאי אוּן עֶר הָט גִיפֶּרעמָט בַּיי שַׁמַאי וויא פִּיל תּוֹרוֹת אִיז דָא בַּיי אַיִיךְ . הָאט שַׁמַאי נָאנָט צוּם מִיר הָאבּען צְוֵוי תּוֹרוֹת . אֵיינֶע אַנֶעשְׁרִיבֶּענֶע . אוּן אֵיינֶע לֶערנֶען מִיר אוֹים וַויינִיג . הָט דֶער נוּי נָאנָט צוּ שַׁמַאי דִי גֶעשְׁרִיבֶּענֶע תּוֹרָה גִלוֹיבּ אִיךְ דִיר אוּן דִי וַויינִיגֶסְטֶע תּוֹרָה גִלוֹיבּ אִיךְ דִיר נִיט . גַיידֶנִי עַל מְנַת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב . דוּ זָאלְסְט מִיךְ מְגַייֵר זַיין אוֹיף דֶעם תְּנַאי . דוּא זָאלְסְט מִיךְ אוֹים לֶערנֶען דִי נֶעשְׁרִיבֶּענֶע תּוֹרָה . אוּן דִיא

זה סדר נשים. ישועות זה סדר זרעים. הכסת זה סדר קדשים. ודעת זה סדר טהרות. ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו. אמר רב (רבא) בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה. קבעת עתים לתורה. עסקת בפריה וריביה. צפית לישועה. פלפלת בחכמה. הבנת דבר מתוך דבר. ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטין לעלייה הלך והעלה לו אמר ליה עירבת בהן קב חומטין אמר ליה מוטב אם לא העלית. תני דבי רבי ישמעאל מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש. אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר

וזורע) : דעת. עדף מחכמה : כיון שאינו עיקר שכשבוב נפיונין לאזול ונפשות סגולה לזריזין : קנעה שהיה. לפי שהוא ניכר לספסק בד"ח שהוא ן"ן ד"ח הוא הכי הוכיח כיצד נקבוע עניים לפרוס דכר קטן שלא יתבד כל פיום לד"ח : כפניה וכנים. ניימו מוסן : נפית ליטוב. לדבכי מצוחים : כשנוח דבר מהון דבר. ניימו דעת : קב חומטין. מרן מנחה ומשמרת הוא כפיכוחו מכפלים : ומיכ הוסס. למוכיח בדמי הטין דלמו מומלה היו שכניו שמיקון נקר: ילמה שמים. דומה לפחמים מישנים

אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹרָה וְאֵין בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם דּוֹמֶה לְגִזְבָּר שֶׁנִּתְמַנּוּ לוֹ בְּנֵי הַבַּיִת עַל פִּיסַּת כֶּסֶף וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בָּהֶן כְּלוּם:

תְּנוּ רַבָּנָן מְשָׁלוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹרָה וְאֵין בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם לְמַה הוּא דּוֹמֶה לְאָדָם שֶׁנִּתְמַנּוּ לוֹ בְּנֵי הַבַּיִת עַל פִּיסַּת כֶּסֶף וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בָּהֶן כְּלוּם. וְשֶׁל אָדָם שֶׁאֵין בּוֹ תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם לְמַה הוּא דּוֹמֶה לְאָדָם שֶׁנִּתְמַנּוּ לוֹ בְּנֵי הַבַּיִת עַל אֲלָפִים וְרִבּוֹא וְעוֹשֶׂה בָּהֶן כְּלוּם. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם אֵין לְךָ בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ כְּמוֹתוֹ

כמלך (פ' ככב"ד: שלמה. פרוש הלל פ"ת: שהרי זכיות. שעל ידמונת שלמה מכוון (פרוש מעשהיו מלוי: חוכ. לשון יוכיחון ועל ידי שהם מלוי יוכיחון: סדר נזיקין. מוכיחין שמזכיר עשרת מיזק ומשתתייב ממון: (תמונת זה סדר זכיות. משכח כיוכיחני שמתמין כהני העולמים

למוד שכשיבי מלכות הלך וקרא כיון שהגיע (במדבר ג) לוהזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר אכר ליה אפילו על דוד מלך ישראל נשא אותו גר קל וחומר בעצמו וכה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם ק רא להם (שמות ד) בני בכורי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרטילו על אתת כמה וכמה. בא לפני שמאי אמר ליה כלום ראוי אני להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת בא לפני הלל א"ל ענוותן הלל ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה לימים נזדמנו שלשתן למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם ענוותנותו של הלל קירבנו תחת כנפי השכינה:

כב אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ישעיה לג) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו'. אמונת זה כדר ועים עתיך זה כדר מועד. חוסן זה

גֵּר מָעַן מַאכְט גִיט פַּר אַמֶּלֶךְ נָאר אַזָעלְכִין וָוָס וָוייס דִי פִּירוּנְג פּוּן אַמֶּלֶךְ. נִיי לֶעֶרְן דִיךְ דִי פִּירוּנְג פּוּן אַמֶּלֶךְ וּדוּ קְעַנְכְט אַנְדֶערְש. נִיט זִיין אַכְהֵן גָדוֹל. סַיידִין דוּ זָאלְסְט וִויסָען אַלֶע דִינִים פּוּן אַכְהֵן גָדוֹל אִיז דֶער גֵּר נִיצַאנְגָען לֶערְנָען אִין דִי תּוֹרָה דִי דִינִים פּוּן כֹּהֵן גָדוֹל. אַז דֶער גֵּר אִיז נִיקוּמָען צוּ דָעם פְּסוּק אַז אַפְּרַעמְדֶער וָועט נִינְעָנָען צוּם בֵּית הַמִקְדָּש וָועט עֶר שְׁטַארְבָּען הָט דֶער גֵּר גְנָאגְט צוּ הֶלֶל אוֹיף וָועמָען אִיז גְנָאגְט נִיוָוארִין דֶער פָּסוּק. וָועֶר הַי יְסְט אַפְּרַעמְדֶער. הָט הֶלֶל גְנָאגְט צוּם גֵּר אֲפִילוּ דָוד דֶער מֶלֶךְ פּוּן דִיא יוּדָען אַז עֶר וָועט נִינְעָנָען צוּם בֵּית הַמִקְדָּש וָועט אִיהם אוֹיךְ קוּמָען מִיתָה. וּוָארוּם דֶער מָענְטש וָוָס אִיז נִיט גִיבְּאדִין פּוּן כֹּהֲנִים טָאר נִיט צוּ נַיין צוּם בֵּית הַמִקְדָּש. הָט דֶר גֵּר נִינוּמָן אַקֵל וְחוֹמֶר אוֹיף זִיךְ מַאדָאךְ דִי יוּדָען וָוָס זַיי וָוערָן גִירוּפָען קִינדֶער צוּ נָאט. אוּנ פּוּן דִי לִיבְשׁאפְט וָוָס עֶר הָט זַיי לִיב. הָאט עֶר זַיי גִירוּפָען מַיין עֶרְשְׁט גִיבָּארֶענֶער זוֹהן יִשְׂרָאֵל. שְׁטַיים אוֹיף זַיי גֶעשְׁרִיבְּען אִין דִי תּוֹרָה. אַז אִיוּד אַפְּרַעמְדֶער וְניט אַכְהֵן] וָועט נִינְעָנָען צוּם בֵּי ת הַמִקְדָּש קוּמָט אִיהם מִיתָה. דֶער גֵּר וָוָס עֶר אִיז גֵּרַיינְג. וָוָס עֶר אִיז אִין נַאטָען גִיוָוען פְּרֶעמְד פּוּן נָאט אוּנ פּוּן דִי יוּדָען. נָאר אִיצְט אִיז עֶר נִיקוּמָען מִיט זַיין שְׁטָעקִין אוּנ מִיט זַיין טַארְבָּע עֶר וָאל זִיךְ בְּהַעפְּטִין צוּ נָאט אוּנ צוּ יוּדָען. אִיז גֶעווִיס אַז עֶר וָועט נִינְעָנָען צוּם בֵּית הַמִקְדָּש וָועט אִים קוּמָען מִיתָה. אִיז דֶער גֵּר נִיקוּמָען פַּאר שַׁמַאי אוּנ הָט נְגָאגְט צוּ אִיהם מֶעג אִיךְ זַיין אַכְהֵן גָדוֹל עֶם שְׁטַיים דָאךְ אִין דִי תּוֹרָה אוּ אִפְּרַעמְדֶער וָועט נִינְעָנָען צוּם בֵּית הַמִקְדָּש וָועט עֶר שְׁמַארְבָּען. דֶער נָאךְ אִיז דֶער גֵּר נִיקוּמָען פַּר הֶלֶל אוּנ הָט נְגָאגְט צוּ אִיהם הֶלֶל וָוָס דוּ בִּיסְט נִיכֶערִיג בַּיי זִיךְ בְּרָכוֹת זָאלָען רוּהָען אוֹיף דַיין קָאפּ דוּ הָאסְט מִיךְ גִיבְּראכְט אוּנטֶער דִי פְּלִיגֶעל פּוּן נָאט. אַמָאהל הָאט גִיטְרָאפְּען אַז אַלֶע דְרֵיי גֵּרִים וָועָן נִיקוּמָען צוּ זַאמָען אִיךְ זַיין אָרֶם. הָאבָּען זַיי גְנָאגְט דֶער בַּעם פּוּן שַׁמַאי הָט אוּנְז גִיוּוואלְט פַּר טְרַייבָּען פּוּן עוֹלָם הַבָּא. דִיא נִיכֶערִינְקֵייט פּוּן הֶלֶל הָאט אוּנְז גִיבְּראכְט אוּנטֶער דִיא פְּלִיגֶעל פּוּן נָאט:

כב אָמַר. הָט רֵישׁ לָקִישׁ גְנָאגְט וָוס מֵיינְט דֶער פָּסוּק וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חוֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמַת וָדַעַת וגו'. אֱמוּנַת מֵיינְט מָעַן דֶעם כְּדֶר זְרָעִים. וָוָס עֶר הֵיסְט אֱמוּנָה. וּוָארוּם דֶער מָענְטש גִיט פְּאָה אוּנ תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע וַאכְען. וויי עֶר גְלוֹיבְּט אַז נָאט וָועט אִיהם בְּצָאהְלָען אוֹיף דִיא וָועלְט יָעֶנע וָוָס מֵיינְט מָעַן דֶעם כְּדֶר מוֹעֵד. וָואם עֶר הֵיסְט עִתֶּיךָ (בייגע צייטָען) וַויי עֶרֶער יום טוב הָאט אַוויס גִיזָעצְט צייט אִין יָאהר. חוֹסֶן מֵיינְט מָעַן דֶעם כְּדֶר נְשִׂים. וָוס עֶר הֵיסְט חוֹסֶן וחוֹסֶן אִיז טָייטש יְרוּשָׁה. אז בְּעַן נָעכְט אַוויי אוּנ מָעַן הָט מִיט אִיר קִינְדֶער. וָעמָען דִי קְרֶעֶר יוֹרְשִׁים. יְשׁוּעוֹת מֵיינְט בָּעַן דֶעם כְּדֶר נְזִיקִין. וָואם עֶר הֵיסְט יְשׁוּעוֹת וַוי יל דִיא הִנְאִים הָעַלְפִין דֶעם מָענְטש אוּנ

אחר ויהא ריחו נודף . דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב (משלי ג) כי אין חרצובות למותם ובריא אולם אכר הקדוש ברוך הוא לא דיין לרשעים שאינן הדרך ועצבון מיום חמותה . אלא שלבם בריא להן כאולם . והיינו דאמר רבה מאי דכתיב (שם מט) זה דרכם כסל למו יודעין רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם שמא תאמר שכוחה היא מהו הלמוד לומר (שם) ואחר הם בפיהם ירצו סלה :

כד עד שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר :

גמ' . על שלש עבירות וכו' נדה מאי טעמא אמר רבי יצחק היא קרקלה בחדרי נטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה תינח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה רביעית דם נתתי בבם על עסקי דם הזהרתי אתכם (דף לב) ראשית קראתי את כם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם

וְעִזְיַנְדִינְט אַבִּיסוּל . זָאלְכְטוּ דִיךְ הִיטֶען דוּא זָאלְסְט נִיט מֶער זִינְדִיגֶען . דְרַשׁ: רָבָא בַר רַב עוֹלָא דָּט נִיכְדִיגֶשְׁת וָום מֵיגְט דָּער פָּסוּק כִּי אֵין חַרְצוּבוֹת לְמוֹתָם וּבָרִיא אוּלָם . וָאט זָאגְט נִיט נִינוּג וָום דִי רְשָׁעִים הָאבֶּען נִיט מוֹרָא אוּן וָועֶגֶן נִיט טְרוּעֶרִיג פַּר דֶעם טוֹיט . נָאר זִייֶער הַאֶרְץ אִיז דִי גִיזוּנְד אוּן שְׁטַארְק אוּן בְּרִייט אַזוֹי וִוי דִי טִיר פוּן אוּלָם . וְדִיא שְׁטוּבּ וָיאם פַּר דֶעם הִיכְט הַייְסְט אוּלָם . דָּם אִיז דִיא זֶעלְבִּיגֶע זַאךְ וָום רַבָּה דָט גָּזָאגְט וָום מֵיגְט דָּער פָּסוּק זֶה דַרְכָּם כֶּסֶל לָמוֹ . דִיא רְשָׁעִים וִוייסֶען אַז זִייֶער וֶועג אִיז צוּם שְׁטַארְבֶּען . פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן הָאבֶּען זִייא פַּעְסְט אוֹיף זִייֶעֶר פְּלַאנֶקְעוְ . וַוייל זִייא עֶסֶן אוּן טְרִינְקֶען אוֹיךְ זָארְגֶן נָאר נִיט אוֹיף דֶעם טוֹיט . מָאמֶער וֶועסְט וָאגֶען זִיי הָאבֶּען פַּר גֶעכֶּן אַז זִייא דַארְפֶּן שְׁטַארְבֶּען : זָאגְט דֶער פָּסוּק וִיאם נָאךְ זִי וָעט זִין . אַז זִי וֶועלֶן שְׁטַארְבֶּען אוּן וֶועדֶן נִישְׁטְרָאפְט וֶועלֶן נָאךְ דֶעם טוֹיט . דָּאם בַייֶדְעֶן זִי אֵיבִּיג מִיט זִייֶער מוּל . פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן זִינְדִיגֶען זִייא :

כד עַד . אוֹיף דְרַיי עֲבֵירוֹת שְׁטַארְבֶּען וָויבֶּער וָען זִייא נִיבֶּאדְרִיי אַקִינְד . וַוייל זִייא הִיטֶען נִיט דִי דִינִים פוּן נִדָּה . אוּן נִיט דִי דִינִים פוּן חַלָּה . אוּן זִי זִינְדֶען לִיכְט עֲרֶב שַׁבָּת שְׁפֶּעט נָאנְט צוּ נָאכְט :

וגרא־עד שָׁלשׁ עֲבֵירוֹת וכו' . אַז אַאשָׁה הִיט נִיט דִי דִינִים פוּן נִדָּה פַּר וָואם שְׁטַארְבְּט זִיא וָען זִיא גִיבּאְרְט אַקִינְד . עֶנְגֶּערְט דִי וָגָרא אַזוֹי וִוי אֵייגֶער פוּן יָלִיד הָט נִידַרְשְׁת פַּר רַב דִּרְדָא . נָאט דָט נָזָאגְט אִיךְ הָאב נִיגֶעבֶּן אִיז אַייךְ אֶקְוַואטִירוּל בְּלוּט וָוָארוּם אַז אַכְוַואטִירוּל בְּלוּט הָאט אַייךְ אֵן נָזָאגְט וָועֶגֶן בְּל ט . וִי דִינִים פוּי נִדָּה . אִיךְ הָאב אַייךְ נִירוּפֶען אִיר זָענְט בַּיי מִיר דִי עֶרְשְׁטֶע . וָועֶגֶן חַלָּה נֶעמֶען פוּן טַייג וָום דָּם וָועֶרְט נִירוּפֶען דָּם עֶרְשְׁטֶע וְראשִׁית עֲרִיכוֹתֵיכֶם הָאב אִיךְ אַייךְ פַּר זָאגְט . דִי וָשָׁמה וָואם אִיךְ הָאב נִיגֶעבֶּן אִין אַייךְ וָועֶרְט נִירוּפֶּן עֶן אֲלֵיכֶם . וָועֶגֶן לִיכְט צִינְדֶען עֶרֶב שַׁבָּת בַּאֲרֶן נָאכְט וִיט שְׁפֶּעט) הָאב אִיךְ אַייךְ פַּר זָאגְט . אוֹיב אִיר וָועט מְקַיֵּם זַיין דִּיא דְּבָרִי מְצוֹת . אִיר וָועט אַייךְ דֶער וַוייטֶערֶן פוּי אַייֶעֶע מַאנֶען וָען אִיר וָועט זַיין גְּדוֹת . אוּן אִיר וָיעט נֶעמֶען

שדרך בני אדם ובמיוחד לבניהם כך הם יראת שמים הוא מעצם תכונתו ומעשה טוב וחסד נקרא יראת שמים לפי שמי שיש לו יראת שמים לבהמתו : נכסי פירוש . כלומר פתח נכסים לפרוש את הכתובים : תמיהני לך לגמ' . כלומר אתה מיותר בדבריך . כן יראת ה' . יתירה היא הילכך בעולם :

מי שאכל שום וריחו מזיק וכו' . פירוק הוא כלומר כ"ק קרא אם בפעם מעט אל הוסיף על רבתך דמי שאכל שום וריחו מזיק ככר למגידיו כלום

לגזבר שמסרו לו מפתחות הפניטיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל . מכריז רבי ינאי הבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד . גם במסכת יומא פרק בא לו אמר רב יהודה לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו שנאמר (קהלת יב) והאלהים עשה שיראו מלפניו . רבי סימון ורבי (אליעזר) [אלעזר] הוו יהבי חלוק ואזיל רבי יעקב בר אחא אמר ליה חד לחבריה ניקום מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא . אמר ליה אידך ניקום מקמיה דגבר בר אורייו הוא . אמר ליה אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את דגבר בר אוריין הוא תסתיים דרבי (אליעזר) [אלעזר] הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא דאמר רבי יוחנן משום רבי (אליעזר) [אלעזר] אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתיב (שם כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' . שכן בלשון יוני קורין לאחת הן תסתיים :

(פ"ג) **כנ דרש** רב עולא מאי דכתיב (קהלת ז) אל תרשע הרבה וגו' הרבה הוא דלא לרשע הא מעט לרשע . אלא מי שאכל שום וריחו נודף יהודף ויאכל שום אחר

אינוויניגסטע שטובען אוג ריא שריסערן פון די אוים ווייניגסטע שטובען הט סען אים ניט גיוועבען וויא אזוי ווערט ער ארריין ביין אין די אינוויניגסטע שטובען . רבי ינאי הלט אוים גירופען ווייי צו דעם מענטש וום הט ניט קין שטוב . אוג מאכט אשוער צוא אשטוב . רב יהודה הט נזאגט נאט הט נאר בשאפען דריא ווערט סען זאל מרא האבען פר איהם ; אזוי וויא עם שמייס אין פסוק נאט הט גימאכט די ווערט סען זאל פר איהם מרא האבען . רבי סימון אוג רבי אלעזר ווענען גזעסן אין פאר בייי גינאנגען רבי יעקב בר אחא . הט איינער גזאגט צו זיין חבר מיר בארפין אויף שמיין פר רבי יעקב בר אחא וואורום ער אין אמענטש וואם הט מורא ער אין אמענטש וואם הט מרא צו איהם נזאגט אין רבי יעקב בר אחא וואורום ער אין אמענטש וום קען ערנען . הט יין חבר צו איהם נזאגט אין זאג דיר אז ער אין אמענטש וום הט מרא אעבידה צו מאהן . אוג דוא זאגסט צו מיר אז ער אין אמענטש וואם קען ערנען . איך האב דאהי איהם מער גילוויבט וויא דוא . זאגט ריא נמרא עם אין געווים אז ער וום האט נזאגט אויף רבי יעקב בר אחא ער הט מרא צו מאהן אעבידה . אין ראם רבי אלעזר . וואורום רבי יוחנן הט נזאגט פון רבי אלעזר ווענען נאט האט ניט מער אויף ריא ווערט . נאר מען זאל פר איהם מרא האבען . אזוי ווא עם שמייס אין פסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה . אוג נאך אפסוק זאגט ראסי כאנגט נאט פון דיר נאר מען זאל פר איהם מורא האבען . אוג נאך אפסוק זאגט ראסי כאנגט נאט ען יראת הי היא חכמה . ער האט נזאגט צום מענטש מורא האבען פאר נאט האט אין איין חכמה . וואורום אויף דיא נריכישע שפראכע רופט מען אויף איינם הן . האב איך דיר געווייזען אז רבי אלעזר האט נזאגט אויף רבי יעקב בר אחא ער האט מורא צוא מאהן עבירות :

כנ דרש . רב עולא הט נידרשת וואם מיינט דער פסוק זאכסט ניט פיל זינריגען . פיל זאל מען ניט זינדריגען אבער ווייניג מענ מען זינדריגען . אויב איינער הט נינעסין קנאביל אוג עם שטינקט נאר אבסיסוק פון מויל . ווענ ער רען זאגן ווייל איך עסן נאך פיל קנאביל עם זאל מער שטינקען . געווים ווענ אמענטש ניט אזוי מאהן . אזוי מיינט שלמה המלך איך . אויב דוא האסט

לקיש בשעה שעוברים על הנשר נשר ותו לא איכא בעין נשר. רב לא עבר במברא דאית ביה עובד כוכבים אכר דילמא מיפקד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עובד כוכבים אמר שמנא בתרי אומי לא שליט רבי ינאי בדיק ועבר רבי ינאי כטעמיה דאמר לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שכא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רבי חנין מ"ק (כרתות נב) קטנתי מכל ההסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלי. ת"ר על שלש עבירות נשים מתות יולדות ר"א אומר נשים מתות יבדות. רבי אחא אוכר בעון שמכבסות צואת בניהן בשבת. וי"א על שקורין לארון הקדש ארנא. תניא רבי ישמעאל בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארץ מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לב"ה בית עם. תניא רבי יוסי אומר שלשה בדקי מיתה נבראו באשה ואכרי לה שלשה

איז שוין ניטא קיין גוטער פרייַנד וואם זאל זוכען פאר איר אויבה. קען זיא שטאַרבען. אוג ווען זוכט מען די עבירות פון דיא מאַנען ווכרים). הט ריש קישׂ גאַנט ווען זייא גייען אויף אַבּריק. פרעגט דיא נמרא נאר בייַ אַבּריק זוכט מען זייערע עבירות. אוג בייַ קיין אנדערר ארט ניט. ענפערט די נמרא מען מיינט אויף אלע ארטער וואו עם איז אסכנה אזוי וויא אויף אַבּריק. דארט זוכט מען נאך זייַנע עבירות. רב פלענט זיך ניט שיפען אין אשיף וואם דארט איז דא אשטערין דינגער. רב הם נאנט טאמער וועט מען גנדיינקען זייַנע עבירות אוג מען וועט איהם משפטין ער זאל דער ערוינקען ווערין קען איך אויך דער ערוינקען ווערין דורך איהם. שמואל הט זיך אנדערש ניט געשיפט נאר אין אזוי אשיף וום אין איר איז דא אשטערין דינגער. ער הט גנאנט דער שטן ניוועקטינט ניט אויף צוויא אומות מיט איין מאהל. או רבי ינאי האט בדארפט ניין אין אשיף אויף אפייך. הט ער פריער ארום גיוועהן דיא שיף אויב זיא איז נאנץ. רבי ינאי הט זין טעם בייַ דער זאך: וארום רבי ינאי זאנט אמעגטש זאל קיין מאהל ניט שטיין אויף אארט וום עם איז אבכנה. אוג ער זאל ניט זאגין מען וועט איהם טאהן אנם. מאמער וועט מען איהם ניט טאהן אנם. אוג אויב מען וועט איהם טאהן אנם. וועט מען אים אם ערעגען פון דעם שבר וום ער הט פר זייַנע מצות. האט רבי חנין גנאנט פון וועלכין פסוק וויסען מיר דאס. ענפערט דיא נמרא וויל מיר נעפינען יעקב אבינו האט גנאנט פר גאט איך בין קליין גיוואַרין פון מיין שכר דורך דיא חסדים וואס דוא האמסט ניטאהן מיט דיין קנעכט. אין דעם טאג וואס איז ניוועזן אשטאַרקער שטורעם וויגר פון דרום זייט איז רבי זירא ניט גינאנגען צוישען בויטער. טאמער וועט דער ווינט אומוואַרפען אבוים אויף איהם. דיא רבנן האבען גיערוגט אויף דרבי עבירות שטאַרבען וו יבער וועז זייא גיבארין אקינד ואזוי וויא עם שטייט פריער). רבי אלעזר זאנט אויף די דריי עבירות שטאַרבען וויבער וועז זייא זענען יונג. אפילו ניט וויא וואשען דיא צוקה פון זייערע קינדער אום שבת. אוג אנדערע זאגין דריבער שטאַרבען די וויבער יונג. וויל זיי רופען דעם ארון קודש מרנא. מיר האבען גיערוגט. וויל זייא רבי ישמעאל בן אלעזר הט גנאנט פר צוזי עבירות שטאַרבען די עכי הארצים. וויל זייא רופען דעם ארון קודש מרנא אוג וויל זיי רופען די שוהל וום מען דאוונט אן איר בייה עם די שטיב וס דיא פאלק ויודען) והערין דארט פאר זאמלט. מיר האבען גיערוגט דריא

כיצה מבקש. מפרשים שנאמר לשכיל עוסק ושוחט: בעין נשר. כל מקום שהוא כנגן. קיל נמי ויוצא לדרך: דילמא מיפקד. נוכל כוכבים דיצא על מעלין ומהפיסנא בכוכבים: (תחר הכוחב לפני לפרש שהעלה עיניו למעלה קיים מתח מז' מעות כמי שהעלה עיניהם ע"ב): מברא. ספינה שעוברין בה מלא שאחר: בדיק. בספינה שלא יהא בה נקב: מנכין. פוחתין: קטנתי. כוקטני ובמסמני וכיוצי כשכיל בהסדים שאר עבירות וגו': יומת דשותא. במשכבות בו ביום דרומים מוקי במסכת תומות ובוקרות פירשתי: לביני דיקלי. שלא יפיל פירות דקל עליו: יולדות. בשעת לידתן: שלש עבירות. כנד מיתתן: יולדות. בתורות ומשלש שלא בשעת לידה: רבי אומר לומר. סילודות מתות על פיו במשכבות: מרגא. כך סיו קורין מגדלות בשפה: בית עם. לשון ניזוי שמתקבלין בו בכל: בדקי. עושות עם בוכרקין לומן נבן בשעת בכנה בכנסן

אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר על עסקי נר הוהרתי אהכם אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם מכם ומאי שנא בשעת לידתן אמר רבה נפל תורא חדד לסכינא אביי אמר תפוש תירום אסתא בחד מחטרא ליהוי רב חסדא אמר שביקית לרויא דמנפשיה נפל טר עוקבא אמר רעיא חנרא ועיזי ריהטן אבב חטרא מילי ואבי דדי חושבנא . רב פפא אמר אבב חנואתה נפישי אחי ומרחמי אבב בזיוני לא אחי ולא מרחמי וגברי היכא מיברקי אמר ריש לקיש

אל עולם ובפכה דמו ופוד שהרי כתיב תלוין כו׳ כפל לומר . לפרעה שהוא עומד לפתיפה הכל לומרים הדבר לכניעה עד שלא יקוס ויהא קוטת לפכניכו ק׳ קושיא ומיתרץ מזמה מזומנת פוכעומה נגע : פשם הירום תמתא . פרנס פשעים הפשתה וכיון הלקה כתכעה תתא : הפוס . פרנס : תירוס . פשם ופרנס : מהטרא . בעברו בע״ן כעומר תשה עומדת ליהודי ניזה על עומקם של חוס ומעטרין לה עוכשין כרנס נקוסה מלקות : שביקית לרויא . לשכור לימו צריך לפפילו שהוא יפול מלילו ק כתשה עומדת בילד שהוא משפפכרה ויש לריכה לפקס להקדוש ברוך הוא לפהות לממה ויש מעשית זכות מהם מלינים כל כני מבל הדיוס ניכנו : רעיא חינרא ועיזי ריהטן . קלה לרון ומימו יכול לבניעה ולהלקוסה על פרהוה : תשב תוטרא מילי . כפשה : ואבי דדי . לניס כדיר של עלן כאן לתשכון נדחוס לה כשהיה כאה לפני נדחוה עלן שם הוא מדבר עמה להלקוסה פעמים שזכיותיה הולין ועון כת כמקטרג לזכור עוסה לכל מפני׳ עה לפהם מכרגמינן הוסרין דעו כלומר כתשב כשהיו בכריותיה פעמים שזכיותיה הולין ועון כת כמקטרג לזכור עוסה לכל מפני׳ עה לפהם כשכנה וכריכה עכיכם שם מזכירין עומיהם ומעשיה שם רחויה היה לנס שם עלן : תשב תוטרא כיתי תמי ומרחמי . נפהם כתיב שמהלקים בו מזומה יש שם עשר כרכה לפהם וכרכה מוסיפים יש בכל נפשים מוסיפים : רחמי . מוסיפים : תשב בזיוני . נמקום שם הפכד ועוני : לא אחי ולא מרחמי . כך כפעה כשכנה כוסא מזגה ומשיטפים ומדלג פרקיפין כלה : וגבר

סיכה

חֲלָה פּוּן טַיְיג . אוּן אִיר וֶועט צִינְדֶען לִיכְט פְּרַיְיטָאג פַּארְן נַאכְט נִיט שְׁפִּעט . אַיז גוּט . אוּן אוֹיב אִיר וֶועט נִיט הַאלְטָען דִי דְרַיי מִצות . וֶועל אִיךְ צו נָעמָען פּון אַייךְ אַיְיגֶערָע נִשְׁמוֹת . פַּר וָום שְׁטַארְבָּען זַיְיא וֶועלָן זַיְיא גִיבְּארָן אַקִינְד . נִיט אִין אַיְין אַנְדֶערְ צַייט . הָט רַבָּה גְוַאלְט אַאֲקָא וָום מֶען דַארְף אִיהם שָׁעכְטָען . אוּן עֶר אִיז נִיפָאלָן : וָאל מֶען נָעשְׁוִוינְט שְׁארְפָּען דָעם כְּעסֶער אוּן מֶען וָאל אִיהם שָׁעכְטִין . אַיְידֶער עֶר הַיְיבְּט זִיךְ אוֹיף . וָוארוּם דָער נָאךְ וֶועט שְׁוֶוער זַיין מֶען וָאל אִיהם אוֹכְווארְפָּען . אַזוֹי וִויא בַּיי דִיא אִשָּׁה וַיְיל זִיא אִיז אִין אַכְּבָנָה בַּיי דָעם קִינְד גִיבָּארִין . אִיז נָרִינְג אַז דוֹרְךְ דִי עֲבִירוֹת וָאל זִיא שְׁטַארְבָּען . אַבַּיי וָאכְט דִיא וֶועלְט וָאל דִיא דִינסְט מָעכְן זִינְד : וָאל זִיא זִינדִיגָען וִויא פִּיל זִיא וִויל . טִיט אַיין שְׁטָעקְן וּבִיט אַיין קְלַאפּ וֶועט מֶען אִיר שְׁלָאגְן אוֹיף אַלֶע זִינְד . אַזוֹי בַּיי דִיא אִשָּׁה וַיְיל מֶען שְׁלָאכְט אִיר שׁוֹין כִּיט יְכוֹרִים בַּיי דָעם קִינְד הָאבְּען . גִיט מֶען אִיר נָאךְ אַקְלַאפּ וּשְׁטַארְקְעֶרע יְסוֹרִים אוֹיף דִיא עֲבִירוֹת אוֹיךְ . אוּן דוֹרְךְ דִיא שְׁטַארְקְעֶרע יְסוֹרִים שְׁטַארְבְּט זִיא . רַב חִסְדָּא זָאכְט אַז אַשְׁכּוֹר גַייט אִין גַאס דַארְף מֶען אִיהם נִיט אוֹמְווַאךְ־מָען . נָאר כֻּלָּן וָאל אִיהם לְאוֹזְן גִיין . אוּן עֶר וֶועט שׁוֹין אַלֶיין פַאלֶען . אַזוֹי דִי אִשָּׁה וָום אִז מְעִיבֶּרֶת אוּן זִיא גַייט אַרוּם כִּיט עֲבִירוֹת . דַארְף מֶען אִיר נִיט אוֹמְווַארְפָּען זִיא וָאל קְרַאנְק וֶועלְן אוּן שְׁטַארְבָּען . זִיא וֶועט אַלֶיין אוֹמְפַאלֶען בַּיי דֶעם קִינְד גִיבָּארִין . אוּן גַאט וֶועט אִיר נָאר נִיט הֶעלְפָּען . וֶועט זִיא שׁוֹין שְׁטַארְבָּען . מִי עוֹקְבָא וָאכְט אוֹיב דֶער פַּאכְטוּךְ אִז נָאם וְהִינְקֶעלְיוּ . אוּן דִיא צַיְיגֶען לוֹיפָען . דֶער פַּאכְטוּךְ קֶען זַיְיא נִיט חַאפְּען עֶר וָאל זַיְיא שְׁלָאגְן אוֹיף זַיְיעֶרע זִינְד . אַז דִיא צַיְיגֶען קוֹמֶען בַּיי דִי טִיר פּון שְׁמַאל . דְאַרְט רֶעט דֶער פַּאכְטוּךְ כִּיט זַיְיא אוּן עֶר שְׁלָאכְט זַיְיא אוֹיף זַיְיעֶרע זִינְד . אַז דִיא צַיְיגֶען קוֹמֶען בַּיי דִי טִיר פּון שְׁטאל . דְאַרְט הָאט דֶער פַּאכְטוּךְ אַרַיְינגִיגְנ כִּיט זַיְי אוֹיף זַיְיעֶרע זִינְד . אַזוֹי בַּיי דִי אִשָּׁה וָעלְן זִיא אִיז גִיוִוזְד הָאם גִיט קַיין כַּח דֶער מַקְטְרֵג צוּא רֶעד מַאנְען אִירע עֲבִירוֹת מֶען וָאל זִיא קְרַאנְק מַאכְען וָיא וָאל שְׁטַארְבָּען . אָבֶּער אַז זִיא דַארְף מֶען גִיבָּארִין דִיא קִינְד . וְוַייל זִיא אִז שׁוֹין אִין אַכְּבָנָה . אוּן זִיא דַארְף מֶען וָאל אִיר טָאכְן אַנַם . דָא טָרַאכְט שׁוֹין דֶער כַּקְטְרֵג צוּ זָאכְן אִירע עֲבִירוֹת . אַז זִיא אִז גִיט וֶועט מֶען וָאל אִיהר טָאכְן אַנַם . אוּן אַז מֶען טוֹהט אִיהר גִיט קַיין נֶם שְׁטַארְבְּט זִיא . רַב פַּפָּא זָאכְט בַּיי אַקְרָאם וָום מֶען טַייטְט דָאךְ טָען וְראם מֶען בַּייא אַרַייכְען מֶענְטשְׁן וְעֶנְען דָא פִּיל בְּרִידֶער אוּן גוּטע פְּרַיינְד . וואו עֶם אִז אַרֶעם וּבַיי דֶעם אַרֶעמָאן אִז גִיטָא קַיין בְּרִידֶער אוּן גִיט קַיין גוּטע פְּרַיינְד . אַזוֹי בַּיי דִי אִשָּׁה וֶועלְן זִיא אִז גִיזוּנְד . הָט זִיא פִּיל מְקַאבְּים גוּטע פְּרַיינְד וָום וַיי זִיכְן דֶר אִיבְּוות וּי וָאל נָאךְ דָעבּין . אוּן אַז וּי קוּמְט צוּ גִיבָּארִין אַקִינְד וָאם זַיא אִז אִין אַכְּבָנָה .

בעיניו כמי שהעלוהו לגרדום לידון שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין נדולים ונצול ואם לאו אינו נצול. ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומע"ט ואם תתקצ"ט מלמדים עליו חובה וא' מלמד עליו זכות נצול שנאמר (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו'. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו כלאך לחובה ואחד לזכות נצול שנא' אחד מני אלף:

כו תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו לעמי הארץ. תניא רבי נתן אומר בעון נדרים כתה אשתו של אדם שנאמר (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך. רבי אומר בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים שנאמר (קהלת ה) אל תתן את פיך להטיא את בשרך וגו' למה יקצוף האלהים על קולך וחבל

זַיִן וויא סָען וָואלְט איהם נֶעפֿירט צום מִשְׁפָּט סָען זָאל איהם הַרֶגֶן. וָאורום דָער מְעַנְטְש וום סָען פִּירט איהם צום מִשְׁפָּט סָען זָאל איהם הַרֶגֶן; אוי ב ער הָט נרוֹיסָע כְּלִיפִּים וועֶרט ער פָּרַיי פּון טוֹיט. אוּנ אויב ער הָט ניט קיין נרוֹיסָע מְלִיצִים וועֶרט ער ניט פְּרַיי פּון טוֹיט. דָאם וְעַנְען דִי מְלִיצִים פּון מְעַנְטְשֶׁן זַיִיא זָאלֶען איהם נִיזוּנד מַאכֶען פּון זַיין קְרַיינְק. תְּשׁוּבָה אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים. אוּנ אֶפִּילוּ זַיין הוּנְדֶערְט זַיין אוּנ נַיינְצִיג מַלְאָכִים זָאנֶען זַיינֶע עֲבֵירוֹת אַז ער דַארְף שָׁמַארְבֶּען. אוּנ איין מַלְאָךְ זָאנְט זַיינֶע מִצְוֹת אַז ער דַארְף לֶעבֶּן. בְּרַייבְּט ער לֶעבֶּן: אֲוֹוי וִוי עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק אוֹיבְ עֶם אִיז דָא מַכַּלָאךְ אֶפִּילוּ ער אִיז אֵיינֶער פּון טוֹיזֶנְט אוּנ ער זָאנְט דִיא מִצְוֹת פּון דֶעם מְעַנְטְש. אוּנ ער בֶּעט סָען זָאל דֶעם מְעַנְטְש אוים לַייזֶען פּון טוֹיט. בְּרַייבְּט דָער מְעַנְטְש לֶעבֶּן. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי זָאנְט אֶפִּילוּ דָער אַיין מַלְאָךְ זָאנְט אוֹיךְ דָעם מְעַנְטְש נַיין הוּנְדֶערְט נַיין אוּנ נַיינְצִיג עֲבֵירוֹת אוּנ אַיין מִצְוָה. פּון דֶעסְטְוועגֶן בְּרַייבְּט ער לֶעבֶּן. וָוארום עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק אַיינֶער פּון טוֹזֶנְד. מִיינְט סָען אַיין מַלְאָךְ פּון טוֹזֶנְד מַלְאָכִים זָאנְט גוּטֶעם אוֹיךְ דָעם מְעַנְטְש. אוּנ דִיא נַיין הוּנְדֶערְט נַיין אוּנ נַיינְצִיג זָאנֶען אוֹיךְ אִיהם שְׁרֵעכְטֶם. אוּנ דָער אַיין מַלְאָךְ זָאנְט אוֹיךְ אִיהם גוּטֶעם. זָאנְט אוֹיךְ אִיהם נַיין הוּנְדֶערְט נַיין אוּנ נַיינְצִיג מָאהל שְׁלֵעכְט אוּנ אַיין מָאהל גוּטֶם:

כו מִיר הָאבֶּען נִיכֶערוּנְט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן נַמְלִיאֵל זָאנְט דִי לֶיְינִים פּון דִי זַאכֶען וָואם מַען לֶיילִינְט צום בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אוּנ דִיא לֶיְינִים פּון תְּרוּמָה אוּנ פּון מַעֲשֵׂר דִיא לֶיְינִים שְׁטַייֶען אִין דִי תּוֹרָה אוּנ סָען הָט אוֹיךְ זַיי נִיגְלוֹיבְט אַלֶע מְעַנְטְשֶׁן אֶפִּילוּ דִיא וָום קֶעֶנֶען נִיט לֶערְנֶען אוֹיךְ: מִיר הָאבֶּען נִיכֶערוּנְט רַבִּי נָתָן זָאנְט אַז אֵיינֶער טוֹהט אַנֶדֶרֶ אוּנ אִיז אִיהם נִיט מְקַיֵּים. שְׁטַארְבְּט בַּיי אִיהם זַיין וַוייב. אֲוֹוי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק אוֹיבְ דוּא הָאסְט נִיט צוּ בַּצְאהלֶען דֶעם נֶדֶר. פַּאר וָום הָאסְטוּ אַנֶדֶר נִיטָאהן סָען זָאל נַארְפֶען צוּ נֶעסְטֶען זַיין נִיכֶעבֶּער וַיין זַייבּ פּון אוּנְטֶער דִיר. רַבִּי זָאנְט אַז אֵיינֶער אִיז נִיט מְקַיֵּים זַיין נֶדֶר. שְׁטַארְבֶּען זַיינֶע קִינְדֶער. אֲוֹוי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק דוּא הָאסְט נִיט נֶעבֶּן זַיין מוֹיל וּצוּ זַיינֶן אֲנֶדֶרוּ דָאךְ דֶעם הָאסְטוּ מַאכֶען פָּעֶרְן זַיינֶע קִינְדֶער וָואם זַיי זָענֶען זַיין פְּלֵייש. פַּר וָואם זָאל נָאם זַיין אִין בֶּעם אוֹיךְ זַיין קוֹל וָואם דוּ הָאסְט נִיכֶערְט דֶעם נֶדֶר אוּנ הָאסְט אִירם נִיט מְקַיֵּים נִיוֶוען. אוּנ ער זָעט פַּאר דַארְבֶּען דִי מַעֲשִׂים פּון זַיינֶע הָענְט וָוואם דוּ הָאסְט בַּשַׁאפֶען אוֹיךְ דֶער וְעֶלְט.

שלשה דבקי מיתה נדה חלה והדלקת הנר תנא כרבי אליעזר ואחד כרבנן:

כה אמר רב יצחק בריה דריב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר. אמר מר עוקבא מאי קראה (דברים כג) כי יפיל הנופל ממנו. ממנו להביא ראיה. תני דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו ראוי זה ליפול ששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי ותובה על ידי חייב. תנו רבנן מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המותחין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר על ה לכטה ונפל יהי דומה בעיניו

זאכען איז דָא בַּיי אַאֶשָׁה. אויב די אִשָּׁה איז זַי ניט כְּקַיִּים. אַז זִיא קוּמְט צוּ אַמַּכְנָה. וָעָן זִיא דַארְף גִיפָּארִין אַקִינְד. וָוערִין דִיא עֲבִירוֹת נָאךְ גִיזוּמְט וִיא וָאל דוּרךְ זַיי שְׁטַארְבָּען. אוּן אַנדֶערֶע זָאגִין דִי דְּרַיי עֲבִירוֹת בַּהֶעפְּטִין זִיךְ אָן דִיא אִשָּׁה זִי וָאל שְׁטַארְבָּען יוּנג. דִי דְּרַיי עֲבִירוֹת זָעגְען נדָה חֲלָה וְהַדְלָקַת הַנֵּר אַיינֶער זָאגְט אַזוי וויא רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אַז פַּר דִיא דְּרַיי עֲבִירוֹת שְׁטַארְבָּען מַיין יוּנג וָאם אִיז דָּבְקִי מִיתָה. אוּן אַיינֶער זָאגְט אַזוי וויא דִיא רַבָּנָן אַז פַּאר דִיא דְּרַיי עֲבִירוֹת שְׁטַארְבָּען וַוייבֶּער וָעָן זִיא גִיבְּאדִין אַקִינְד וְדָאם אִיז בְּדָבְקִי מִיתָה:

כה רב. (חָק בְּרֵיה דְּרַב יְהוּדָה הָאט גִּזָאגְט אַמֶּעְנְטְש בַּארְף אַייבִּיג מִתְפַּלֵּל זַיין עֶר וָאל גִיט קְרַאנְק וָעָרִין וָוארוּם אַז עֶר וָועט קְרַאנְק וָעָרִין וָאגְט מָען צוּא אִיהם בְּרַיינְג דַיינֶע מַצּוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָואם דוּ הָאסְט גִיטָאהן וָועסְטוּ גִיזוּנְד וָעָרִין. מַר עוּקְבָא דָּם נָזָאגְט פּוּן וָועלְכִין פָּסוּק וַוייסְען מִיר דָּאם. עִם שְׁמַייט אִין פָּסוּק כִּי יִפּוֹל הַנּוֹפֵל אַז אַיינֶער וָועט פַּאלָען אִין אַקְרַאנְקַייט. דַארְף מָען פּוּן אִיהם הָאבְּען אַבְּעוּוייזְונְג אַז עֶר הָאט גִיטָאהן מִצּוֹת אוּן מַעֲשִׂים כּוֹבִים וָועט עֶר גִיזוּנְד וָעָרִין. דְּבֵי יִשְׁמָעֵאל הָאבְּען גִיקְרִיגְט עִם שְׁמַייט אִין פָּסוּק כִּי יִפּוֹל הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ וָוארוּם עִם וָועט פַּאלָען דֶּער גִיפַּאלֶענֶער פּוּן אִיהם וּפּוּן דָּאם. דֶּער מֶענְטְש אִיז אָן גִיבְּרַייט גִיוָוען עֶר וָאל אַרָאפּ פַּאלָען פּוּן דָּאךְ. נָאךְ אַייבֶּער דִיא וָועלְט אִיז בַּשָּׁאפְּען גִיוָוארִין. וָארוּם וָעָן דִי תּוֹרָה אִיז גִיגֶעבְּן גִיוָוארִין אִיז דָּאךְ דֶּער מֶענְטְש נָאךְ נִיט גִיפַּאלֶען אוּן דִי תּוֹרָה זָאגְט דֶּער גִיפַּאלֶענֶער. אִיז דָּאךְ דִיא קְשָׁיָא אוּיב דֶּער מֶענְטְש הָאט גִיבְּרוּפְט בַּאלָען. פַּר וָוָם וָאל דֶּער בַּעַל הַבַּיִת פּוּן דָּאךְ גִישְׁטְרָאפְט וָועְרִין. נָאר דוּרךְ אַפְּרוּמְען מֶענְטְש וָועְרְט גִיטָאהן אַנוּטָע זַאךְ. אוּן דוּרךְ אַשְׁלָעכְטִין מֶענְטְש וָועְרְט גִיטָאהן אַשְׁלָעכְטָע זַאךְ. אוּן וַוייל דֶּער בַּעַל הַבַּיִת הָט נִיט גִיוָואלְט טָאהן דִי מִצְוָה צוּ מַאכְּען אַוַי אַנְט אוּיף זַיין דָּאךְ. דְּרִיבֶּער אִיז דֶּער מֶענְטְש אַרָאפּ גִיפַּאלֶען פּוּן זַיין דָּאךְ:

תָּנוּ רַבָּנָן. דִי רַבָּנָן הָאבְּען גִיקְרִיגְט וָעָן אַייגֶער אִיז קְרַאנְק אוּן מָען זָעהְט אַז עֶר וָעָם שְׁטַארְבָּען. וָאגְט מָען צוּ אִיהם עֶר וָאל זָאגְען וִידּוּי. וָוארוּם אֲפִילּוּ דִיא מֶענְטְשְׁען וָואם וָעָרִין גִיהַרְגֶּת פּוּן בֵּית דִּין בַּיי זַיין פַּר זַיינֶע עֲבִירוֹת. זָאגְען אוּיךְ וִידּוּי פַּר זַיינֶער טוֹיט. אוּן זַיינֶע הָאבְּען עוֹלָם הַבָּא. אַז אַמֶּעְנְטְש גֶיט אַרוּם אִין נָאם וָאל בַּיי אִיהם גְּרַייךְ זַיין וָויא מָען וָאלְט אִיהם גְּעִפִּירְט צוּם מִשְׁפָּט. וָוארוּם אַמֶּעְנְטְש וַויים נִיט וָואם עֶם קֶען אִיהם טָרֶעפְּען אִין נָאם. אַז אַמֶּעְנְטְשְׁין טוּהט וַויי דֶּער קָאפּ וָאל בַּיי אִיהם גְּרַייךְ זַיין וַוי מָען וָאלְט אִיהם גִיבּוּנְדְען כִּיט קִיטֶּען. אַז אַיינֶער וָועְרְט קְרַאנְק אוּן מוּז גִיגֶען אִיף דֶּעם בֶּעט. וָאל בַּיי אִיהם גְּרַייךְ

וחד אמר בעון ציצית בשלמא למאן דאמר בעון מזוזה דכתיב (דברים יא) וכתבתם על מזוזות ביתך וכתיב בתריה (שם) למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ"ד בעון ציצית מאי טעמא א"ר כהנא (ואיתימא שילא סרי) דכתיב (ירמיה ג) גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים רב נחמן בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא שעשו פתחים במחתרת: אמר ריש לקיש כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים ות"ת עבדים שנאמר (זכריה ח) כה אמר ה' (צבאות) ביומים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים (והחזיקו) בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו' תניא רבי נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בהוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפ ים ובניו ובנותיו של אדם מהים כשהם קטנים. ר"א (אלעזר בר יהודה) אומר בעון חלה אין ברכה בבכונם ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנא' (ויקרא כו) אף אני אעשה זאת

שְׁמַאלְבֶּען וַייל טָען מַאכְט נִיט אַמְזוּזָה אוּן אַיינֶער זָאגְט דִי קִינדֶער שְׁטַארְבֶּען וַייל סְען נִיט מִיט צִיצִית. וָאס דָאס אִיז דָא לֶעבְט דֶער וָוס זָאגְט אַז דִי קִינדֶער שְׁטַארְבֶּען וַייל סְען מַאכְט נִיט אַמְזוּזָה. לֶערְנְט עֶר פּוּן דֶעם פְּסוּק. וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אֵין פְּסוּק אִיר זָאלְט שְׂרַייבֶּן מְזוּזוֹת אוֹיף דִי טִירֶען פּוּן דַיין שְׁטוּב. דָער נָאךְ שְׁטֵייט פּוּן וְוענְען עֶס זָאל נִיטְמֶערְט וֶערְען אַיינֶער אָדֶער דִי טָעג אוּן דִי אַיינֶער קִינדֶער. וַייסֶען טִיר אָבֶּער אַז טָען מַאכְט נִיט אַמְזוּזָה שְׁטַארְבֶּען דִי קִינדֶער. נָאר דֶער וָוס זָאגְט אַז דִיא קִינדֶער שְׁטַארְבֶּען וַייל סְען נִיט מִיט צִיצִית. אוּן בּוּן זָאגְען וַייס עֶר אַז עֶס אִיז אַזוֹי. הָט רַב כַּהֲנָא גָאגְט וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וֶעגְען דַיינֶע הֶעקְן קְרִיגֶער וָוס רוּ הָאסְט נִיט נִיטְמַאכְט אִין זֵיא צִיצִית. אִיז גִיפּוּלְען נִיוָוארְען דִי בְּלוּט פּוּן דִי קְרִיגֶע קִינדֶער וָוס וֶערְען גִישְׁטַארְבֶּען אָדֶער פּוּן מְצוֹת אוּן דַיין פּוּן עֲבֵירוֹת. אִיךְ הָאב נִיט גִיפּוּלְען דִיא קִינדֶער בֶּעהאלְטֶען אִין קֶעלֶערְם. נָאר זֵיא וֶערְען נִיוּוֹגְען טַיעֶרְע קִינדֶער בֵּיא זֵיעֶרְע פָאטֶערְם. רַב בַּחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגְט דֶער וָואס זָאגְט אַז קִינדֶער שְׁטַארְבֶּען וַייל סְען מַאכְט נִיט אַמְזוּזָה. לֶערְנְט עֶר אוֹיךְ אֶפּ פּוּן דֶעם פְּסוּק וַייל זֵי הָאבֶּען גִיטַאכְט דִי טִירֶען אִין קֶעלֶערְם זֵי זָאלֶען נִיט בַּארְפֶּין מַאכְען קִין מְזוּזָה. דֶרִיבֶּער וֶערְען גִישְׁטַארְבֶּען זֵיעֶרְע קִינדֶער. רֵישׁ לָקִישׁ הָט גָאגְט דֶער וָוס אִיז גֶעהִיט צוּ גֵיין מִיט כְּשֵׁרָה צִיצִית וֶעט עֶר זוֹכֶה זַיין עֶס זָאלֶען אִיהם בְּדַיינֶען צְוַויי טַוֶענְד מִיט אַכְט הוּנדֶערְט קְנֶעכְט. אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַזוֹי הָט גָאגְט. אִין דִי טָעג וֶען מִשָּׁה וֶעט קוּמֶען. וֶועלֶען אָן נֶעמֶען צֶעהֶן מֶענְטשֶׁן פּוּן עֶרְשְׁטֶער אוֹמָה דֶעם קְלֵייד פּוּן אִיוּד. אוּן זֵיא וֶועלֶען זָאגֶן צוּ אִיהם טִיר וֶועלֶן גֵיין מִיט אַיִךְ אוּן מִיר וֶועלֶן אַיִךְ בְּדַיינֶען. אוּן עֶס וֶערְען זָא זִיבֶּעצִיג אוֹמוֹת. צֶעהֶן מַאהל זִיבֶּעצִיג. אִיז זִיבֶּען הוּנדֶערְט. אוּן עֶס אִיז דָא פִּיר עֶלְקֶן צוּ פִּיר צִיצִית. פִּיר מַאהל זִיבֶּען הוּנדֶערְט. אִיז צְוֵויי טוֹעֶנְד מִיט מַבְט הוּנדֶערְט:

מִיט הָאבֶּען גִיטֶערְוְנְט רַבִּי נְחֶמְיָה זָאגְט פַּר דִי עֲבֵירָה וָוס עֶר הָט פַּיינְט מֶענְטשֶׁן אוֹמְזוּכֶם אִיז פִּיל קְרִיג בֵּיי אִיהם אִין שְׁטוּב. אוּן זַיין וַייב אִיז בַּפַּיל אִיטֶע קִינדֶער. אוּן זַיינֶע זִיהן אוּן זַיינֶע טֶעכְטֶער שְׁטארְבֶּען וֶען זֵיא וֶענֶען קְרִיגֶן. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בַּר יְהוּדָה זָאגְט פַּ ר דִי עֲבֵירָה וואס בְּען נֶעמְט נִיט חַלָּה פּוּן טֵייג אִיז נִיטָא קַיין בְּרָכָה אִין דִי שִׁפַּייכְלֶערְם תְּבוּאָה. אוּן אוֹיךְ דֶעם מַארְק וואו טָען פַּר קוֹיפְט דִי תְּבוּאָה אִיז אַקֶּרֶה. וַייל מַען פַּר קוֹיפְט טַיעֶר. אז מַען פַּאר נֶ יט אִין עֶפֶעל. אוּן דִי תְּבוּאָה וואקְסְט אוֹיךְ. קוּמֶען פְּרֶעמְדֶע אוּן עֶסְן דִיא תְּבוּאָה. אָזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק נָאט זָאגְט אוּן אִיךְ וֶועל אַיִךְ דָם טָאה וה קְרֹתִי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אִיךְ וֶועל אַיִךְ

וחבל את מעשה ידיך אי זה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם :

תנן רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי רבי אליעזר בר"ש רבי יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה

מאי קראה דכתיב (ירמיה ג) לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו רב נחמן בר יצחק אמר למאן דאמר בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא . מבדי רבי יהודה הנשיא היינו רבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה כרבי אליעזר ברבי שמעון . פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה למאן דאמר בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמאן דאמר בעון ביטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו . פליגי בה רבי יהודה ורבי מאיר חד אמר בעון מזוזה והד

דם ועניען די זיהן אוג די ייעכטיער פון מענטש :

תנו רבנן . דיא רבנן האבען גיהערונט פר דן עברה וום כיען איז ניט מתיים אנדר שטארבן די קינדער . אזוי זאגט רבי אליעזר ברבי שמעון . רבי יהודה הנשיא זאגט פאר דיא עבירה וום מען ערזוכט ניט די תורה שטארבען די קינדער . פעעגט די גמרא הער וום זאגט אז פאר די זינד פון נדרים שטארבען קינדער . ווייס ער פון דעם פסוק פון קהלת . וויא עם שטייט גריעי . נאר דער וום זאגט אז פאר די עבירה פון ניט לערנען תורה שטארבען דיא קינדער . פון וועלכען פסוק ווייס ער דאם . ווארום עם שטייט אין פסוק . האב אין דען אומיסט נישט אייערע קינדער . ווייל די פאטערס האבען ניט גילערנט תורה . דריבער האב איך נישט אין זייערע קינדער . רב נחמן בר יצחק זאגט הער וום זאגט אז פאר די זינד פון נדרים שטארבען די קינדער . ערזוכט ער אויך אפ פון דעם פסוק פון ועגין פאלשקייט . ווייל זיי האבען ניט מקיים גיוון זייערע נדרים . דריבער האב איך נישט אין זייערע קינדער . פעעגט דיא נמרא רבי יהודה הנשיא איז דאך רבי . אוג רבי זאגט אין זייערע קינדער שטארבען אז קינדער שטארבען פאר נדרים . אוג אין די בריית׳א זאגט ער אז קינדער שטארבען פאר תורה . ענטפערט די נמרא טו רבי נזאגט אז קינדער שטארבען פר תורה דע׳ נאך ווייא רבי טו גיהערט פון רבי אליעזר אז ער זאגט קינדער שטארבען ועגין נדרים . האט ער חדטה גיהאט פון זיינע רייד אוג ער זאגט אויך אז קינדער שטארבען ועגין נדרים . אוג די בריית׳א פון רבי נתן איז גילערנט זיונארין שפעטער וויא די בריית׳א פון רבי אליעזר ברבי שמעון . אין די זאך קרינגען רבי חייא בר אבא אוג רבי יוסי . איינער זאגט זייל מען מאכט ניט אמוזוה שטארבען דיא קינדער . אוג איינער זאגט די קינדער שטארבען פר דן עברה וום מען ערזוכט ניט תורה . הער וום זאגט אז קינדער שטארבען זייל מען מאכט ניט אמזוזה . האלט ער . דער פסוק למען ירבו ימיכם וימי בניכם ניזאגט וויל בניכם גריכשת אויך די זאך וום שטייט פריער נם איז אויך מזוזה . אויב איר וועט מאכען אמזוזה ווערט איר לענגער לעבען . אוג אויב איר וועט ניט מאכען אמזוזה ווערט איר קורצער לעבען . אבער אז איר וועט ניט מאכען אמזוזה ווילין איינער קינדער לענגר לעבען . אוג דער פסוק למען ירבו ניט גירכשת אויך דיא קינדער ניט לענגר לעבען . אוג דער פסוק למען ירבו ימיכם וימי בניכם ניט גירכשת אויך דיא קינדער שטארבען זייל מען ערזוכט ניט תורה . האלט ער דער פסוק למען ירבו ימיכם וימי בניכם גירכשת אויך דיא זאך וום שטייט פריער נאך וום שטייט נאך וום איז אויך די זינד פון נדרים שטארבען אויך דיא קינדער . ערזוכט ער אויך אפ פון דעם פסוק פון ועגין פאלשקייט . וויל זיי האבען ניט מקיים גיוון זייערע נדרים . דריבער האב איך נישט אין זייערע קינדער . פעעגט דיא נמרא רבי יהודה הנשיא איז דאך רבי . אוג רבי זאגט אין זייערע קינדער שטארבען אז קינדער שטארבען פאר נדרים . אוג אין די בריית׳א זאגט ער אז קינדער שטארבען פאר תורה . ענטפערט די נמרא טו רבי נזאגט אז קינדער שטארבען פר תורה דע׳ נאך ווייא רבי טו גיהערט פון רבי אליעזר אז ער זאגט קינדער שטארבען ועגין נדרים . האט ער חדטה גיהאט פון זיינע רייד אוג ער זאגט אויך אז קינדער שטארבען זייל מען מאכט ניט אמזוזה . האלט ער . דער פסוק למען ירבו ימיכם וימי בניכם ניט גירכשת אויך די זאך וום שטייט פריער נם איז אויך מזוזה . אויב איר וועט מאכען אמזוזה ווערט איר לענגר לעבען . אוג אויב איר וועט ניט מאכען אמזוזה ווערט איר קורצער לעבען . אבער אז איר וועט ניט מאכען אמזוזה ווילין איינער קינדער לענגר לעבען . אוג דער פסוק למען ירבו

בשדפין ובירקון (וגו') תאניכם וזיתיכם יאכל הגזם. (יומא פ) יתר הגזם אכל הארבה ותר הא בה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל. וכתיב (ישעיה מ) וינזר על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל הכרי בשר זרועו אלא בשר זרעו. בעון עינוי תדין ועוות הדין וקלקול דדין וביטול תורה חרב וביזה ורעה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעים ואוכלין לרכם במשקל דכתיב (ויקרא כו) והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וכתיב (שם) בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים וגו. ואין ברית אלא תורה שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. וכתיב (ויקרא ט) יען (וביע) במשפטי מאסו. בעון שבועות שוא ושבועות

מאכסם כבשדפון וכיפע דקיא כירמיכס ויזיכיס יאכל כבגזם וכיזיב ביואל יתר הגזם דמשמע שהגזם מ"מ מילת מיכס ותתיכיס בשיס מכיכס ומס ג' מיכמ' גוכמי טוכס בעון גזל וכיון דמיני גוכמי עולים רבה סוס וכיון דכתב סוס כתיב ניעשים ונגזר על ימין וכתב ונגזל וכיפע דקיא מיס כבר זכותו יפלגו: עימי הדין. ממחכין כדיינין לדונו ולא נסס ג"כ מלא נתחר שהוכיר נסס הדין מכיון תומו: עוות הדין. כמעוותיהס מהו מזדיין: קלקול דדין. ס"ג סיו מתומיס בדין נעשין כל מכך ומכך נקלקל מלניו: הכא וכיזיב כנס דכתיב נקס ברית. ואין ברית אלא תורה דכתיב ס"ס לא כריתי יומם ולילה חוקות כמיס ואין לא אמרתי ס"ס וכתיב וכפיל בו יומם ולילה וכתיב תכא ועל ידי הכא דסיינו מלמחת גימי מלמ"ס סכיוס כאס וכתיב ומלמחתי דבר בתוככם כבי דבר וכתיב כס בשפכי לכס מעס לאס כבי בעוכת וכתיב נכוף כל הקלגות יען וכיען במשפטי מאסו סבי עימי וקלקול ועוות נכלל: שבועת

אִיר בַּוְּהָת. דְּרִיבְּער וְוָעט אִיךְ אִיךְ שְׁוָאגִין. אַז דִּיא תְּבוּאָה אַיְינְקָע וְוָעט אוֹים גִיקְלַאפְּט וְוָערִין
ן יא קָערְנער וְוָעלִין אַרוֹים פַּאלִין פּוּן דִי זַאנְגְען. אוּן וְוִיא וְוָעלִין גְעל וְוָערִין. אַיְינְקָע פַּיינְגען
אוּן אַיילְבִּירטְען וְוָעט אוֹיף עָסִין דְער הַיישְׁעריק וְוָאם הַיימְט נָזָם. אוּן נָאךְ שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק
וָזם דְע־ הַיישְׁעריק נָזם וְוָעט נִיט אוֹיף עָסִין. וְוָעט אוֹיף עָסִין דְער הַיישְׁעריק וְוָאם הַיימְט
אַרְבֶּה. אוּן וָוָאם דֶער הַיישְׁעריק אַ־בֶּה וְוָעט נִיט אוֹיף עָסִין. וְוָעט אוֹיף עָסִין דֶער הַיישְׁעריק
וָזם הַיימְט יֶלֶק. אוּן וָוָאם דֶער הַיישְׁעריק יֶלֶק וְוָעט נִיט אוֹיף עָסִין: וְוָעט אוֹיף עָסִין דֶער
הַיישְׁעריק וָוָאם הַיימְט חָסִיל. אוּן עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק ער וְוָעט פאר שְׁנִידִין דִיא פַּיינְט וואס
זָאגְען אוֹיף זַיין רַעכטֶע זַיִיט. אוּן ער וְוָעט זַיין הוּנְגָעריג. אוּן ער וְוָעט עָסִין דִי פַּיינְט וָוָאם
זָאגְען אוֹיף זַיין לִינְקֶע זַיִיט. אוּן ער וְוָעט נִיט זַאט וְוָערִין. יְעדֶער מֶענְטְש וְוָעט עָסִין דִיא
פְלֵייש פּוּן זְרוֹעוֹ. זָאלְסְט נִ ט לַיְיגְענען דִיא פְלֵייש פּוּן זְרוֹעוֹ. נָאר דִיא פְלֵייש פּוּן זַרְעוֹ. יְעדֶער
וְוָעט עָסִין דִיא פְלֵייש פּוּן זַיְינֶע קִינְדֶער. וַוייב עָם וְוָעט זַיין אַגְרוֹיסְער הוּנְגָער. פַּר דִי עַבֵּירָה
וָוָס גֶען פִּינְגְט דֶעם דִין. דָם מִיְינְט מָען אוּיב צְוַוִיי מֶענְטְשֶׁן הָאבְּען אִידֶן תּוֹרָה. אוּן דִי
דַיְינִים וַוייסֶען שׁוִין דֶעם דִין וְוָער עָס אִיז גִירֶעכְט. אוּן זַיְיא וַוייסֶען נִיט זָאגְען. אוּן אוֹיב דִיא
דַיְינִים וַוייסֶען דֶעם דִין אוּן זַיְיא פַּאכְּטֶן פַּאלְש. אוּן אוֹיב דִיא דַיְינִים הָאבְּען נִיט גִיוּוּאלְט
קֶעֶרְען דֶעם דִין. הָאבְּען זַיְי נִיט גִיוּוואוסְט וויא דֶער דִין אִיז. אוּן דוּרְךְ דֶעם הָאבְּען זַיְיא
פאלְש גִיפַּסְקֶת, אוּן וַוייל מֶען לֶערְנְט נִיט תּוֹרָה. אוֹיף דִיא אַלֶע עֲבֵירוֹת קוּמְט אַשְׁוֶוערְד אוּן
פִיל רוֹיב אוּן עָם קוּמְט אַסְגֶּנֶפֶּה אוּן אַהוּנְגֶער אוּן מֶענְטְשֶׁן עָסִין אוּן וְוָערִין נִיט זַאט אוּן זַיְיא
עָסִין זַיְיער בְּרוֹיט מִיט דִיא וָוָאנ. וָוָארוּם עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק אִיךְ וְוָעל אוֹיף אַייךְ בְּרַיינְגען
אַשְׁוֶוערְד. וָוָאם זַיְא וְוָעט אַייךְ שְׁטְרָאפְּן פַּאר וָוָאם אִיר הָאלְט נִיט דֶעם בְּרִית. אוּן דִי פַּיינְט
וָוָאם וָוָעלִין אוֹיף אַייךְ קוּמְען מִיט דִיא שְׁוֶוערְד. וְוָעלִין רוֹיבִין אַייֶער פַּאר מֶענְן. אוּן נָאךְ
שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק וְשִׁיחַתִּי דֶּבֶר בְּתוֹכְכֶם אִיךְ וְוָעל שַׁיקְען אַמַּנְגֶּפֶּה. אוּן נָאךְ שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק
אִיךְ וְוָעל צו בְּרֶעכִין אַייֶערְע שְׁטַצוּנג פּוּן בְּרוֹיט. אוּן צֶעהֶן וַוייבֶער וְוָעלִין בְּאקֶן וַוייֶער בְּרוֹיט
אִין אַיין הוֹיבִין. אוּן וְוָעלִין צוּ טַיילְען דִיא בְּרוֹיט מִיט דִיא וָוָאנ. אוּן בְּרִית מִיְינְט מָען דִיא
תּוֹרָה. מען וְוָעט אַייךְ שְׁטְרָאפִין פַּאר וָוָאם אִיר לֶערְנְט נִיט דִיא תּוֹרָה. אַוּי וְוִיא עָם שְׁטַיִיט
אִין פָּסוּק וְוָען נִיט דִיא תּוֹרָה וָוָאם מָען לֶערְנְט טָאג אוּן נַאכְט. וָוָאלְט אִיךְ דִיא וְוָעלְט נִיט
בְּשאפְּען. אוּן עָם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק וַוייל אִיר הָאט פַּאר מִיאוֹסְט מַיינֶע דִינִים. אוּן אִיר הָאט
נִיט גִיפַּסְקֶת וויא דִיא תּוֹרָה הַיימְט. דְּרִיבְּער וְוָעט אוֹיף אַייךְ קוּמְען דֶער שְׁטְרָאף פּוּן
דִי קְלָלוֹת:

בַּעֲוֹן. פַּאר דִיא עֲבֵירָה פּוּן אוֹמְוִיכְט נ שְׁבוּעוֹת. אוּן בַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת. אוּן אַז מָען פַּאר

מלכים שמוניהן נשקר : בהלה . בעוון מלכי : והפקדתי . כמו ופקד ממנו מאה : שם שעליכם שכינתם כבר : השמים נעליים . ותהיה שמן נשמים ביוקר כזה : והשכר מחי . שכר היום : ליה גם חום . ליה כמו לעוי דברים שעויתי מהכם נשעת החום היינו תרומות ומעשרות דאלכן ועל עבדן . ומשמת שנוהות לה נעליהן ועוד ביוקר שתלמידות במקל ומשאה נאמות לנעליים שנול : וכתיב . נהוסף פרשה שנוהות עמום הכיתי

זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומריבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בהלה וא"ר נותנין מתברכין שנאמר (יחזקאל מד) ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך . בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מניעים שנאמר (מיכה כד) ציה גם חום ינזלו מימי שלג שאול חטאו . מאי משמע תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם ביומות החמה ולא עשיתם ינזלו מכם מימי שלג ביומות הגשמים . ואם נותנין מתברכין שנאמר (מלאכי ג) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די אמר רמי בר רב (רבא בר המא) אמר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די . בעון גזל הגובאי עולה והרעב הוה ובני אדם אוכלין בשר בניהם שנאמר (עמוס ד) שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהרי שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים אמר רבא כגון הני נשי דמתוזא (דף נג) דאכלן ולא עבדן וכתיב הכיתי אתכם בשדפון

מַאכֶלֶן פֶּעְרִין וָאם אִיר הָאט צַיין נִיזַאמִיטְ . אוּן אִיר וֶועט נִישְׁוָואלֶען וֶועֶרין . אוּן אִיר וֶועט הָאבֶּען אַהֲיין קְרַאנְקְהַיִט . עֶם וֶועט פַּר לֶענֶרין צַייֶערֶע אוֹיגֶען . אוּן אִיר וֶועט הָאבֶּען שְׁמֵערְצִין . אוּן אִיר וֶועט פַּאר זַיֶּיעֶן אוּמְזוּסְט . וָארוּם וֶועט עֶם וֶועט אוֹיף וַאסְקֶען וֶועלֶען צַייֶערֶע פַּיינְד אוֹיף עֶסְען . וָאלְסְט נִיט לַיְיגֶענֶען בֶּהָרָה . דֶער שְׁטְרָאף וֶועט אוֹיף צַייךְ קוּמֶען תַּייל אִיר נֶעמְט נִיט חֲלָה פּוּן צַייֶער טַייג . אוּן אוֹיב מֶען גִיט הָלָה פּוּן טַייג . וֶועֶרְט מֶען גִיבֶּענְשְׁט . אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דִיא עֶרְשְׁטֶע פּוּן אַייֶערֶע טַייג זָאלְט אִיר גֶעבֶּן צוּם כֹּהֵן וֶועט רוּהֶען דִיא בְּרָכָה אִין דַיין שְׁטוּב . פַּאר דִיא עֲבֵירָה וָאם מֶען גִיט נִיט תְּרוּמָה מִיט מַעֲשֵׂר וֶועֶרין דִי הַיֶּמֶל אוֹיף נִיהַאלְטֶען אוּן גִיבֶּען נִיט טָאוּי אוּן רֶענֶען . אוּן תְּבוּאָה וֶועֶרְט טַייֶער . אוּן דִיא פַּאר דִינְסְט וֶועֶרְט פַּאר זָארֶן . מֶענְטְשֶׁן פַּאר דִינֶען נִיט . אוּן מֶענְטְשֶׁן לוֹיפֶען נָאךְ בְּרַנְסָה . אוּן בֶּעקוֹמֶען נִיט . אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק צֶה גַם חום יִגְזְלוּ מֵימֵי שֶׁלֶג שְׁאוֹל חָטָאוּ . פָּרֶענְט דִי נֶמֶרָא וָאם וֶועט בַּאקוּמֶען נִיט . וַיְיטֶען מִיר פּוּן דֶעם פָּסוּק . דִיא תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גֶיזֶערְנְט . אַזוֹי מֵיינְט דֶער פָּסוּק צֶה גַם חום פּוּן אִיךְ הָאב גִיבֶּאטֶען וּומְטֶער וֶועֶרין דִי וַאטֶען וָום אִיךְ הָאב אַיךְ גִיבֶּאטֶען אִיר זָאלְט טָאהֶן וּומְטֶער . אִיר זָאלְט גֶענֶען תְּרוּמָה אוּן מַעֲשֵׂר . אוּן אִיר הָט נִיט גִיגֶענֶבֶּן . וֶועט פּוּן אַיךְ אַוועק גִינוּמֶען וֶועֶרין דֶער רֶענֶען אִין דִי צַייט וועֶן מֶען וֶועט בַּארִיךְ דֶעם רֶענֶען . אוּן אוֹיב מֶען גִיט יָא תְּרוּמָה אוּן מַעֲשֵׂר וֶועֶרְט מֶען גִיבֶּענְשְׁט . אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בְּרֵיינְט אַלֶע מַעֲשְׂרוֹת אִין דֶעם שְׁפַייכֶעֶר פּוּן גָאט . אִין מַיין שְׁטוּב זָאל זַיין שְׁפַייז פַּר דִי כֹּהֲנִים אוּן לְוִיִם . גָאט זָאגט פְּרוּבְט מִיךְ מִיט דִיא זַאךְ וּמִיט דֶעם מַעֲשֵׂר . וֶועט אִיר זֶעהן אוֹיב אִיךְ וֶועל נִיט עֶפְענֶען פּוּן אַייֶערְע וֶועֶנְטֶער דִיא בֶּענְטֶער פּוּן הַיֶּמֶל . אוּן אִיךְ וֶועל אַרוֹיךְ גִיסֶען אוֹיף אַייךְ בְּרָכוֹת בִּיז בְּלִי דַי . פָּרֶענְט דִי נֶמֶרָא וָאם מַיינְט מֶען בִּיז בְּלִי דַי . הָט רָמִי בַּר רַב גָזָאגְט פּוּן רַבְּם וֶועֶנֶען בִּיז אַייֶערֶע לֶעפְצֶען וֶועלֶען מִיד וֶועֶרין צוּ זָאגֶען מִיר הָאבֶּען שׁוֹין גִינוּג בְּרָכוֹת . פַּאר דִי עֲבֵירָה פּוּן גְזֵלָה קוּמְט אַהֵיישֶׁעֲרִיק אוּן עֶסְט אוֹיף דִיא תְּבוּאָה פּוּן פֶּעלְד אוּן עֶם וֶועֶרְט אַהִינגֶעֶר אוּן מֶענְטְשֶׁן וֶועֶרין עֶסְן דִי פְּרֵיישׁ פּוּן זַייֶערֶע קִינְדֶער . אַזוֹי וִוי עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הֶערְט דִי זַאךְ קִיא אִיר קִיא פּוּן בָּשָׁן וְרִי שְׁטָארְקֶע מֶענְטְשֶׁן פּוּן בָּשָׁן . וָום וֶועֶנֶען אוֹיף דִי בֶּערְג פּוּן שׁוֹמְרוֹן . וָום זַיי גַזְלֶנֶן אֲרֶעֶמֶע לַיְיט . אוּן צוּ בְּרֶעכֶען זַייא . רָבָא הָט גָאגְט דִיא וַוייבֶּער פּוּן מְתְוָא זַייא עֶסְן בִּיז זַייֶערֶע מַאנֶען אוּן אַרְבֶּעטֶען נִיט . בַּיסֶען זַיי אוֹיף גְזֵלָנִים . זַיי גַזְלֶנֶן . זַייֶערֶע מַאנֶען . אוּן עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאט נָאגְט נַייל

הארץ אתכם בטמאכם אותה בעבדת כוכבים כתיב (שם כו) ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב (שם) והשיב ותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים ובשמיטין וביובלות כתיב (שם) אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב כל ימי השמה תשבות: **כז בעון** נבלות הפה צרות רבות וגזרות קשות מתחד שה וברורי שנאי ישראל מהים ויהומים ואל מנות צועקים ואינם נענים שנאמר (ישעיה ט) על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי ועוד ידו נטויה אמר רב חנין בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה. אמר רבה בר שילא אמר רב חסרא כל המנבל [את] פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר (משלי כב) שוחה עמוקה פי זרות. רב נחמן בר יצחק אמר אף השומע ושותק שנאמר (שם) זעום ה' יפל שם. אמר רבי אושעיא כל המטרק את עצמו לעבירה חבורות ופצעים יוצאין בו שנא' (שם כ) חבורות פצע תמרוק

כם שם עבירות כתיב: ונפחי אם פגריכם של פגרי גלוליכם. דכיון עבדום כוכבים וכתיב בהם ותהם מזבח בגוים וכתיב ושממו עליה לויהיכם כיוצבים בה כרי שכם גולין והויהיכם יושבים במקומה: (כתובות). שמיטין: ותשב כתיב לויהיכם. ועשיו מיתה כתיב ושממו שלש לויהיכם):

לא יכמה. הכי גרסי וגזרות: ותת יהומיו ואת אלמנותיו לא ירחם. כבי מעקין והיק נפיה: בעון מה כי כלו הנף ומרע וכל פה דובר נבלה: ועוד לשון עד כל מהיו של מדש כתן ע' שם יד הדין מעוה עליו לנבל וכיוצא בעון זה: כפל יודעין כל. ועל סודך למדש נפשי נכנסה וכמנבל פיו נכך לפעלו וכו': שוחה עמוקה: מוכנת לפי זרות. למי שפיו זרוי: זעום ה' יפל שם. שם של הקב"ה כיון שכתוב בם אלל פי זרות הזכיר שמו ושומע קרוי זעום של הקב"ה: הממרק עצמו. מזעיק נגו לכך ממרק עצמו משלר עסקיו להתעסק בעבירות: הממרק נכנע.

עֲבוֹדָה זָרָה שְׁמַיִּים אִיךְ וֶועל גֶעבִּין אַיֶּערָע סוּמֶע קֶערֶפֶּער אוֹיף דֵּיא סוּמֶע בִּיקְדֶער וָום אַיר דִינְט צוּא וַיִיא. אוּג עֶם שְׁמַיִּים אִין פַּסוּק אִיךְ וֶועל וויסט מַאֶבּען אַיֶּער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּת אַיִךְ וֶועל אִיךְ פַּאר שְׁפְּרַיִיטִין צְוִישֶׁען דִי פֶּעלְקֶער. בַּייא שְׁמָטָה אוּג בַּיי יוֹבֵל שְׁמַיִּים דַאמָאלְם וֶועט דִיא עֶרד בַּוּוילִיגֶען אִירֶע שְׁמִטּוֹת אַלֶע טָאג וָאם זִיא וֶועט זַיין וויסט זוּג אִיר וֶועט זַיין אִין דִי כַאנְד פּוּן אַיֶּעלֶע פַיינְד אוּג עֶם שְׁמַיִּים אִין פַּסוּק אַלֶע סַעֶע וום דִי כַאנְד וֶועט זַיין וויסט וֶועט אִין דִי כַאנְד פּוּן אַיֶּעלֶע פַיינְד אוּג עֶם שְׁמַיִּים אִין פַּסוּק אַלֶע סַעֶע וום דִי כַאנְד וֶועט זַיין וויסט וֶועט זִי רוֹהֶען שְׁמָטָה אוּג יוֹבֵל:

כז בַּעֲוֹן. פַּאר דִיא עֲבֵירָה וָום מֶען רֶעט טִיאוֹסָה רֵייד. קוֹמְען פִיל צָרוֹת. אוּג שְׁלֶעכְטֶע גְזֵרוֹת. אוּג מֶענְטְשֶׁין שְׁמַארְבֶּען יוּנְג. יְתוֹמִים אוּג אַלְמָנוֹת אוּג מֶען עֶנְטפֶּערְט וַיִיא גִיט. אַזוֹי וִיא יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָאט גֶאזָאגְט. גָאט וֶועט זִיךְ נִיט פְּרַיִיעֶן מִיט דִי יוּנְגֶע לַיִיט. אוֹיךְ דִיא יְתוֹמִים מִיט דִיא אַלְמָנוֹת וֶועט עֶר נִיט רַחֲמָנוֹת הָאבֶּן. וַוייל אַלֶע זֶענֶען שְׁמַיִּיכְלֶער אוּג שְׁלֶעכְטֶע. אוּג אַלֶע מַיִּיכֶער רֵייד מִיאוֹסָה רֵייד. פּוּן דֶעסטְווֶעגֶען אִיז נָאךְ נִיט גֶעשְׁטוֹרְבֶּן גְיוָואלְדִיג דֶער בַּעַם פּוּן זָאט. אוּג זַיין הַאנְט אִיז נִיכְט גְנוּג נָאךְ וִיטֶער צוּ שְׁטְרָאפֶען. פְּרֶעכְט דִי נְמָרָא אוֹיךְ וֶועלְכֶע זָאכֶען וֶועט נָאט וַיִיטֶער שְׁטְרָאפֶען. הָאט רַב חָנִין בַּר רָבָא גְזָאגְט אַלֶע וַוייסֶען צוּ וָאם אַבֶּדָה גַייט צוּ דִיא חוּפָּה. נָאר דֶער וָאם פַּאר טִיאוֹסְט זַיין כּוֹיל. אוּג דֶעם מִיאוֹסָה רֵייד. אֲפִילוּ עם אִיז גִיוָוען גִיתַּתְמֵת אִין הִימֶעל אוֹיף אִיהם צוּ גוּטֶען אוֹיךְ דִיא נַאנְצֶע וִיבֶּעצִיג יָאהר. פַּאר קֶערְט מֶען דֶם צוּ שְׁלֶעכְטֶען. רַבָּה בַּר שִׁילָא הָט גְזָאגְט פּוּן רַב חִסְדָּא וֶועלְכֶער וָאם פַּאר טִיאוֹסְט זַיין מוֹיל צוּ רֵייגֶען מִיאוֹסָה רֵייד. קוּמְט עֶר אֲרַיין אִין טִיפֶּען גֵירְנֶם. אַזוֹי וִיא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט דֶער וָום רֶעט פְּרֶעמְדֶע רֵייד וֶועט עֶר קִיסֶען אִין טִיפֶּען גֵיהִנֶּם. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגְט אֲפִילוּ דֶער וָאם הֶערְט דִיא מִיאוֹסָה רֵייד אוּג שְׁוַוייגְט קוּמְט אוֹיךְ אִין גֵיהִנֶּם. אַזוֹי וִיא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט דֶער בַּעַם פּוּן זָאט וֶועט רוֹהֶען דָארְט אוֹיךְ דֶם אֶרְט וואו מֶען רֶעט מִיאוֹסָה רֵייד. רַבִּי אוֹשַׁעְיָא זָאגְט דֶער מֶענְטְש וָאם קֶערְט אֲזוֹן אֶלֶע זַיינֶע גְלִידֶער אֶר זָאל טָאהן עֲבֵירוֹת. שְׁטְרָאפְט אִיהם גָאט מִיט מַכּוֹת אוּג מִיט קְרַאנְקְהַיִיטֶן. אַזוֹי וִיא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט גְזָאגְט וואונְדֶן מִיט מַכּוֹת וֶועט קוּמֶען אוֹיף דֶעם מֶענְטְש וָאם קֶערְט אֲפ פּוּן זַיינֶע גְלִידֶער אֶר זָאל טָאהן עֲבֵירוֹת. אוּג עֶר וֶועט נָאךְ גְשְׁטְרָאפְט מִיט דִי קְרַאנְקְהַיִיט

מ"ג . כל המשבח לחם כיהודע בשבת שאחת הכה : שמשפח שקר . שאין נתלוחתו ניכר ומתקיים שקר לבריות : והדרכים משתוממין . מלין עוכר : מלא נחלים . ויש במשמעה בין שוא בין שקר וכיוצא בשניהם שקר וחלוה וכשבת וכחילול השם כיוצא בהן חלול ונמרוך משכיפה : חלול השם . לחם נחל שבמי לחם לעדין הימם ולחם מהר במעיהן שמלאו מקטרים מזמלים במוכר פל ידי ומומרים זה מבין שלין ממם במוכר וכמעם וכמלה השם מהרבן זשפשו דכריו מולין : לין לחי שוכן . מרכן כניס בתשמע שלין משכני כשוכם: כי לחם כל כהועבות.

ושבועות שקר וחלול השם וחלול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מרעטין והדרכים משתוממין שנאמר (שם) ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב (שם) והשלחתי בכם את חית השדה וגו' . וכתיב בשבועת שקר (שם יט) ולא השבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב (שם כא) ולא תחללו את שם קדשי ובחלול שבת כתיב (שמות לא) מחלליה מות יומת ויליף חלול חלול משבועת שקר . בעון שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר (במדבר לה) ולא תחניפו וגו' ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה הא אם אתם מטמאין אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה . בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותם ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר (ויקרא יח) כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' . וכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' . וכתיב (שם) ולא הקיא תארץ

שֶׁעִמְּטָ דֶּעם נָאמֶען פּוּן נָאט . אוּן אַז מֶען טוהט אַמְאָלָה אוּם שַׁבָּת קוּמֶען פִּיל שְׂרֶעְכְטֶע חַיּוֹת אוּן דִּיא בְּהֵמוֹת וֶוערֶן פֶּאר עֶנְדְט אוּן מֶענְטְשֶׁן וֶוערֶן וַוייניג . וָוארוּם דִּיא שְׂרֶעְכְטֶע חַיּוֹת הַרְגֶּנִי דִּיא בְּהֵמוֹת מִיט דִּיא מֶענְטְשֶׁן . אוּן דִּיא וָוענִיג וֶוערֶן וויטֶט . וויל מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן מוֹרָא צוּ גַיין אִין וֶוענִיג דּוּרְךְ דִּיא שְׂרֶעְכְטֶע חַיּוֹת . וָוארוּם עֶם שְׁטֶייט אִין פָּסוּק וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְאָזְכְטֶט נִיט נַיִיעֶנְעֶן בְּאֵלֶה. נָאר בְּאָלָה . אָלָה אִיז פַּייטְשׁ פַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת . וְאָזְט דָּער פָּסוּק אוֹיךְ אִיר וֶוערְט נִיט נֶעמֶען אֶמְטָר אִיר וְאָזְט נִיט שְׁוֶוערֶן פַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת . שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אוֹיךְ וֶוערְט שְׁקֶען אוֹיף צַייט דִּיא חַיּוֹת פּוּן פֶּעלד אוּן בֵּיי פַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת שְׁטֶייט אִיר וְאָזְט נִיט שְׁוֶוערֶן פַּאלְשׁ בֵּיי מַיין נָאמֶן . וָוארוּם רוּט וֶוערְט פַּאר שֶׁעמֶען דֶּעם נָאמֶען פּוּן נָאט . אוּן בֵּיי פַּאר שֶׁעמְטֶע שַׁבָּת קוּמֶען דִּיא חַיּוֹת פּוּן פֶּעלד אוּן בֵּיי פַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת שְׁטֶייט אִיר וְאָזְט נִיט שְׁוֶוערֶן פַּאלְשׁ בֵּיי מַיין נָאמֶן . וָוארוּם רוּט וֶוערְט פַּאר שֶׁעמֶען דֶּעם נָאמֶען פּוּן נָאט . אוּן בֵּיי פַּאר שֶׁעמְטֶע שַׁבָּת קוּמֶען אִיר וְאָזְט נִיט שְׁוֶוערֶן פַּאלְשׁ בֵּיי מַיין נָאמֶן . וָוארוּם רוּט וֶוערְט פַּאר שֶׁעמֶען דֶּעם נָאמֶען פּוּן נָאט . אוּן בֵּיי פַּאר שֶׁעמְטֶע שַׁבָּת קוּמֶען מַיין הֵייליגֶען נָאמֶן . אוּן אַז מֶען פַּאר שֶׁעמְטְ שַׁבָּת וּמֶען טוהט אַמְאָלָה אוּם שַׁבָּת] שְׁטֶייט אִין פָּסוּק וֶוער עֶס וֶוערְט פַּאר שֶׁעמֶען שַׁבָּת וָער וֶוערְט טָאהן אַמְאָלָה אוּם שַׁבָּת קוּמְט אֵיהֶם מִיתָה . לֶעְרֶנֶען מִיר אָפּ דֶּעם פַּאר שֶׁעמוּנְג פּוּן דֶּעם נָאמֶען פּוּן נָאט אוּן דֶּעם פַּאר שֶׁעמוּנְג פּוּן שַׁבָּת . פּוּן פַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת . אַזוֹי וויא אוֹיף דִּיא עֲבֵירָה פּוּן פַּאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת קוּמֶען חַיּוֹת רָעוֹת אוֹיף מֶענְטְשֶׁן אוּן אוֹיף בְּהֵמוֹת . אַזוֹי אוֹיף דִּיא עֲבֵירָה פּוּן חִלּוּל הַשֵּׁם אוּן פּוּן חִלּוּל שַׁבָּת קוּמֶען אוֹיף חַיּוֹת רָעוֹת אוֹיף מֶענְטְשֶׁן אוּן אוֹיף בְּהֵמוֹת . פַּאר דִּי עֲבֵירָה וָוס מֶען הַרְגֶּנְט אוּנשׁוּלְדִיגֶע מֶענְטְשֶׁן . אִיז דֶּער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרוּב וְיָוואֲרִין אוּן דִּיא שְׁבִינָה אִיז אָפּ גִיטָאהן גִיוָוארֶן פּוּן דִּיא יוּדֶן . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק אִיר וָאְזְט נִיט פַּר גִיסֶען קֶין בְּלוּט וְאִיר וָאְזְט נִיט הֶרְגֶּנֶן_קֶין מֶענְטְשׁ . אוּן אִיר וָאְזְט נִיט מְטַמֵּא זַיין דִּיא לַאנְד וָוס אִיר זִיצְט אִין אִיר . וָואס אוֹיךְ רוּהִ אִין אִיר : אָבֶּער אַז אִיר וֶוערְט מְטַמֵּא זַיין דִּיא לַאנְד . וְאִיר וֶוערְט הֶרְגֶּנֶן אוּמשׁוּלְדִיגֶע מֶענְטְשֶׁן וֶוערְט אִיר נִיט זִיצֶען אִין אַיֶּער לַאנְד אוּן אוֹיךְ וֶוערְט נִיט רוּהֶען אִין דִּי לַאנְד :

בְּעֶזֶן . פַּאר דִּיא עֲבֵירָה פּוּן זְנוּת . אוּן עֲבוֹדָה זָרָה . אוּן וַיילְ מֶען הַאלְט נִיט דִּי דִינִים פּוּן שְׁטַטָּה אוּן פּוּן יוֹבֵל קוּמְט גָּלוּת אוֹיף דִּיא יוּדֶן : אוּן מֶען פַּאר טְרַייבְט וֶייא פּוּן זַייֶער לַאנְד אוּן אַנְדֶערֶע אוּמוּת קוּמֶען אוּן וֶוינֶען אִין זַייֶער לַאנְד . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק דִּי אֶלֶּע מִיאוּסֶע זַאכֶען הָאבֶּען גִיטָאהן דִּיא מֶענְטְשֶׁן פּוּן דִּיא לַאנְד . נָאךְ אַפָּסוּק שְׁטֶייט דִּיא לַאנְד אִיז טָמֵא גִיוָוארֶן (פּוּן דֶּעם זְנוּת) הָאב אִיךְ בְּפְעלְט אוֹיף אִיר אִירֶע זִינְד . נָאךְ אַפָּסוּק שְׁטֶייט אִיר וָאְקט וֶעהֶן דִּיא לַאנְד וָאל אַייךְ אוֹיךְ נִיט אוֹם שְׁפַייֶען וַארוּם טְרַייבְּען] אַז אִיר וֶוערְט אִיר מְטַנֵּא וויי וֶעהִי מִיר אַז דּוּרְךְ דִּיא עֲבֵירָה פּוּן זְנוּת וֶוערְט מֶען פַּאר טְרַייבְּען פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . בֵּיי

קראה (מלכים סג) והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר . איבעיא להו ר"א ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר . ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ור"א ברבי יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעים וגומרת בפה נענה רבי יהודה בר אלעאי ראש המדברים בכל מקום ואמר אף על פי שכליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה ר"א ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאים . (דברים) טמאים ס"ד אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה רבי שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן עובדי כוכבים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלים את אביהם . תינוקות של בית

ווערטער פֿסוק ווייסען מיר דאס . אין תהלים שטייט דער פֿאַרבאַנד ווען דאָס ווערטל איז נאָט . דער וואס ווען שוועדיש בייא נאָט ווען ווערט גילויבט . אוג דיא מויל וואס ווען רייכען פאלשקייט ווען פֿאר מאכט ווערין דורך אַסכּרה . האבען דיא תלמידים גיפֿרעגט ווייא הט רבי אלעזר בר' יוסי גזאגט . נאר אויף וועלכן הדע קומט אסכּרה . אבער אז מען עמט אומגימעשרט קומט ניט אסכּרה . אדער ער האט גזאגט אויף וועלכן הדע קומט אויך אסכּרה . אוג אז מען עמט אומגימעשרט קומט אויך אסכּרה . זאגט די גמרא ווען דיא רבנן ווענען איינער גינאנגען אין ניין נארטן ואין בית המדרש אין דיא שמאט יבנה . איז דאָרט גיוועזן רבי יהודה אוג רבי אלעזר בר' יוסי אוג רבי שמעון . הט מען פאר זייא ניפֿרעגט די שאלה . דיא מכּה אסכּרה פאר ווען איז איר אנהויב אין דיא גיידערים אוג צום סוף איז זיא אין מויל . הט ניענפערט רבי יהודה בר אלעאי ווען ער איז אויף ירעדר ארט דער עלטער צום ייידן . אוג ער האט גאנט . זייא דיא ניבען גיבען דיא עצה צו רייכען לשון הדע . אוג דיא האלץ פאר שטייט ווען צו ייידן . אוג דער צונג דיא לשון הדע . אוג דיא לשון הדע ניט ארוים פון מויל . דרייבט הייבט זיך אן דיא אסכּרה אין בויך אין די ניכען . אוג פון דיא ניכען קומט זי אין האלץ . אוג פון האלץ קומט זיא אין מויל . אוג דער מענטש שטארבט . רבי אלעזר בן רבי שמעון פאר ווען האט ער עמעס אלעכע עסין ווען האט ניט גינוטען ענפערט די נמרא אזוי מיינט מען . אז מען עמט אלעכע עסין ווען האט ניט מיטה . פרעגט דיא גמרא אז מען עמט אלעכע עסין ווען טאָא קומט דאך ניט לייז מיטה . ענפערט ווייל מען עמט אלעכע עסין ווען האט ניט גינוטען פון מויל אוג מעשׂ . קומט אסכּרה . אזוי וויא דאס עסין איז גיקומען אין מויל אוג פון מויל אין בויך . אזוי קומט אסכּרה אין בויך אוג פון בויך אין מויל . אוג דער מענטש שטארבט . רבי שמעון הט ניענפערט קומט ווייל מען לערנט תורה . זאגט ווייא ווען מען האט ניט גינוטען פון מויל . הט רבי שמעון צו רבי שמעון פאר ווען שטארבען וייבער דורך אסכּרה . זי ווענען דאך ניט פאר באטין צו לערנען תורה . הט רבי שמעון ניענפערט . ווייל זייא לאזין ניט דיא יודין זאלין לערנען תורה . האבען דיא תלמידים גיפֿרעגט ווייא ניפֿרעגט פאר ווען שטארבען גוים דורך אסכּרה . הט רבי שמעון גיענפערט . ווייל ווייא לאזין ניט דיא יודין זאלין לערנען תורה . האבען ניפֿרעגט פאר ווען שטארבען קינדער דורך אסכּרה . הט רבי שמעון ניענפערט . ווייל ווייא לאזין ניט דיא פאטערס זאלין לערנען תורה . האבען זי ניפֿרעגט דיא קינדער ווען פֿאר ניין אין תיר אוג

התרוק ברע ולא עוד אלא שנדון ב הדרוקן שנאמר (משלי כז) ומכות חברי בטן אמר ר"נ בר יצחק סימן לעבירה הדרוקן :

(ע"ב) **כח תנו** רבנן ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח ושל כשפים רק שמואל הקטן חש ביה אמר רבונו של עולם מי מפיס איתסי אביי חש ביה אמר רבה (רבא) ידענא ביה בנחמני דמכספין נפשיה . רבא חש ביה והא רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מן פיחי כפן . שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעירניה בעל כרחיה . תנו רבנן ד' סימנין הן . סימן לעבירה הדרוקן . סימן לשנאת חנם ירקון סימן לגסות הרוח ענוות סימן ללשון הרי ע אסכרה . ת"ר אסכרה בא לעולם על המעשר (ע"ב) ר"א ברבי יוסי אומר על לה"ר אמר רבה (רבא) ואיתימא ריב"ל מאי קראה

הדרוק . הוא כוח :
על עבירה . כלומר כשבעל עבירה : עבה . כשרו מהקבה ושב ונפוח בשיני : תפוח . שיורד שפה עודו על כשרו ופיס ניפוחים נקיים ונראים] כשכוכית : דק . כשרו ומכוש : מי מפיס . מי מעיל גורל להכהין ולהודיעו במינו על עבירה שבניו יתמרו עליו ידענא בה ואין כיצד יודעים ג' פיטים בתמרוקי ופעמים שמתקיים : ידענא ביה . שמתמה רעב כך ע"י ואין כיצד נתכוון : וכן דכל דתמר . כלומר נמה תם בו כך לא כרעיב תם שנמו מדקתמר ידענא ביה בנחמני מכלל דכספרעיב עצמו רע בעיניו ולו מפוש בסיס מכסה נקטיו ומתניך [נכבוכות דף מד] מלא רכב דהדרוק רכב שעל שכיות נקיים הוא כך : כך מיהו לאכשופי נקטיו : סימן לגסות הרוח עניות . נפרק כלים מקדש מפרש מלי עניות דתוכח : תוכחה [תוכי] שמחמיל כמעיים וגומר בגרון שנקטע נימנא"ל : על כמעשר . כתוכל פירותיו

קְרַאנְקְעִיט וָאם הַיִיסְט הַדְרוֹקָן . דָאם אִיז אַזוֹי אַקְרַאנְקְעִיט אִין בּוּיךְ . רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגְט אַז אֵיינֶער אִיז מְזַנֶּה וְוָערְט עֶר אוֹיךְ גִישְׁטְרָאפְט מִיט דִי קְרַיינְק הַדְרוֹנְקוֹ :

כח תָּנוּ רַבָּנָן . דְרֵיי רַבָּנָן הָאבְּען גֵיקְערוּפְט דְרֵיי עֶרְטֶער מִינִים הַדְרוֹקָן אִיז דָא . דְרֵיי קְרַאנְקְעִיט הַדְרוֹקָן וָאם קוּמְט פַּאר זְנוּת . וְוָערְט דָאם פְּלֵייש פּוּן כַּייב הָארְט אוּן נָאס אוּן גִישְׁוָוּאלְען . אוּן דְרֵיי קְרַאנְקְעִיט הַדְרוֹקָן וָאם קוּמְט פּוּן הוּנְגֶער . וְוָערְט דִי הוֹיט אוֹיף גִיבְּלָאזְן אוּן אוּנְטֶער דְרֵיי הוֹיט אִיז וָואסֶער . אוּן דְרֵיי הוֹיט וָעהְט אוֹים וְוִיא גָאנְז . אוּן דְרֵיי קְרַאנְקְעִיט הַדְרוֹנְק וָאם קוּמְט פּוּן בִּישׁוּף . וְוָערְט דֶער מֶענְטֶש דִין אוּן מָאגֶער . שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אִיז קְרַאנְק גֵיוָוארְן אוֹיף דְרֵיי קְרַיינְק הַדְרוֹנְק . דָאס עֶר גָאנְט רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְוֶער וְוֵעט וַואסֶען נוֹדְל עֶר זָאל וְוִיסֶען פּוּן וָאם דְרֵיי קְרַאנְקְעִיט אִיז צוּ מִיר גִיקוּמֶען . טָאמֶער וֶועט מֶען זָאגְן אִיךְ הָאב גֵישָׁאהן אֲעַבִּירָה . וְוַייל נִיט אַלֶע מֶענְטשְׁן וְוִיסֶען דְרֵיי סִימָנִים פּוּן דְרֵיי קְרַאנְקְעִיט וְוִיא פְּרֵייעֶר שְׁטַיים) . אִיז שְׁמוּאֵל הַקָּטָן גִיזוּנְד גֵיוָוארְן . אַבַּיֵי אִיז קְרַאנְק גֵיוָוארְן אוֹיף הַדְרוֹנְק . דָאס רָבָא גָאנְט אִיךְ וְוִיס אַז דָאם אִיז אִיהם גִיקוּמֶען פּוּן הוּנְגֶער . רָבָא אִיז קְרַאנְק גֵיוָוארְן אוֹיף הַדְרוֹנְק . פְּרֶעגְט דְרֵיי נֶמָרָא פּוּן וָאם אִיז רָבָא קְרַאנְק גֵיוָוארְן . פּוּן הוּנְגֶער . פּוּן נִיט זַיין . וָוארוּם רָבָא אַלֶיין הָאט דָאךְ גֵיזָאהן אַז אַבַּיֵי אִיז קְרַאנְק גֵיוָוארְן פּוּן הוּנְגֶער . מֶען זָאל זָאגְן עֶר אִיז קְרַאנְק גֵיוָוארְן וַוייל עֶר פְּרֶעגְט נִיט אַרוּם גֵיין צוּ דֶער צַייט . קֶען אוֹיךְ נִיט זַיין . וָוארוּם רָבָא אַלֶיין זָאגְט דָאךְ מֶען וְוָערְט מֶער קְרַאנְק וַוייל מֶען גֵייט נִיט אַרוּם צוּא דֶער צַייט . וְוִיא מֶען וְוָערְט קְרַאנְק פּוּן הוּנְגֶער . נֶעמֶען דָט זִיךְ דָאךְ רָבָא נֶעהִיט פּוּן בֵּייבֶּע זָאכֶען . עֶנְפֶּערְט דְרֵיי נְמָרָא רָבָא אִיז טַאקִי קְרַאנְק גֵיוָוארְן וַוייל עֶר אִיז נִיט אַרוּם גֵיגַאנְגֶען צוּ דֶער צַייט וְוַען עֶר דָט גִיבְּרוֹיכְט אַרוּם צוּ גֵיין . וָוארוּם דְרֵיי תַּלְמִידִים זַיינֶע פְּלֶעגְן אִים נִייטִין צוּם עֶרְנֶען מִיט זַיי . פְּלֶעגְט עֶר נִיט קֶענֶען אַרוּם גֵיין צוּ דֶער צַייט :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבְּען גֵילֶערְנְט פִּיר צֵייכֶנִים זֶענֶען דָא אוֹיף פִּיר עֶרְטֶער עִבֵּירוֹת . אַז אֵיינֶער אִיז מְזַנֶּה וְוָערְט עֶר קְרַאנְק דְרֵיי קְרַיינְק וָואם הַיִיסְט הַדְרוֹנְק . אַז אֵיינֶער הָט פַּיינְט בֶּענְטשְׁן אוּמְזוּסְט . וְוָערְט אִיהם גֶעל זַיין פָּנִים אַז אֵיינֶער אִיז גְרוֹיס בַּיי זִיךְ . וְוָערְט עֶר אַרְעֶם פּוּן דְרֵיי תּוֹרָה . אַז אֵיינֶער רֵעט זָשוֹן תָּרָע וְוָערְט עֶר קְרַאנְק דִי קְרַיינְק וָואם הַיִיסְט אַסְכָּרָה . תָּנוּ רַבָּנָן . דְרֵיי רַבָּנָן הָאבְּען גֵיעֶרְנְט אַסְכָּרָה קוּמְט אוֹיף דְרֵיי מֶענְטשְׁן וָואם עָסְן תְּבוּאָה אוּן פֵּירוֹת וָואם מֶען הָט נִיט גֵיגֶעבְּען פּוּן זֵייא מַעֲשֵׂר . רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי זָאגְט אַסְכָּרָה קוּמְט אוֹיף דְרֵיי מֶענְטשְׁן וָואם רֵיידְן לָשׁוֹן הָרָע . רַבָּה אָדֶער רַבִּי הוֹשַׁע בְּ: זָוּי זָאגְט פּוּן

ריפתא וכחא דמיא וכרבי . כי תקיף גוירתא א"ל לבריה גשים דעתן קלה עליהם דילמא מצערי לה ומגליא לן אולו טשו במערתא אתרחיש ניסא אזברי להו תרובא ועינא דמיא (והוו יתבי) והוו משלחי מניהו והוו יתבי ער צוארינהו בחלא כולי יומא גרסי בעידן צלויי לבשו סיכסו ומצלו והדר משלחי מניהו כי היכי דלא ליבלו . איתיבו תריסר שני במערתא אתא אליהו וקם אפתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחאי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חוו אינשי דקא כרבי וזרעי אטר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כ"ם שנותנין עיניהם מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא אמרי משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוי כסי רבי שמעון א"ל בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו החוא סבא דהוה נקיט תרי מראני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני לסה לך אטר להו לכבוד שבת ותסגי לך בחד חד כנגד זכור וחד כנגד שטור אטר ליה לבריה חזו כמה חביבין מצות

וַיְיָא הָאבֶן גִּיגְעסְען . אַז דִיא גְּזֶרָה הָאט זִיךְ גִישְׁטַארְקְט . סְען זָאל זוּכְען וואו רַבִּי שִׁמְעוֹן אִז . הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גָאנְט צו זַיין זוהן . וַיְיבְּער הָאבֶּען אַרִינְגֶענֶען שֶׁכֶךְ . טָאטָער וועט סָען אִיר פִּינִיגֶען וועט זִיא וָאגֶען וואו סִיר וָעגֶען . וָעגֶען וַיְיא גִינַאגֶענֶען אוּנ הָאבֶּען זִיךְ בְּעהַאלְטֶען אִין אֶקְעֶער . אִז גִיוָוארִין אֲנֶם אוּנ עם אִז בְּשאפֶען גִיוואריִן אִין קְעלֶער אַבוים סיס בְּאקוּמֶען אוּנ אֲקוָואל וָואסֶער . אוּנ זַיְיא הָאבֶּען אַרָאפ גִינוּסְען פּון זִיךְ וַיְיעֶרְע קְרֶיידֶער . אוּנ זַיְיא וָעגֶען גִיעסְען אִין וַאטֶר בִּיז צוּם הָאלְדְז . אַנַאנְצִין טָאג הָאבֶּען וַיְיא גִיעֶערוּגְט . אַז עם אִז גִיקוּמֶען דִיא צַייט צום דַאוונֶען . הָאבֶּען זַיי אֶן גִיטָאהן וַיְיעֶרְע קְרֶיידֶער אוּנ הָאבֶּען גִידַאוונֶט . נָאךְ דֶעם דַאוונֶען הָאבֶּען זַיי אַרָאפ גִינוּסְען פּון זִיךְ וַיְיעֶרְע קְרֶיידֶער אוּנ הָאבֶּען זַיי אַוועק גִיקַייגֶט . דִיא קְרֶיידֶער וָאלְטֶן גִיט צוּרִיסֶען וָוערֶן . צְוווִילֶע וָאהֶר וָעגֶען . וָעגֶען וַיְיא גִיוֶוען אִין דֶעם קְעלֶער . נָאךְ דִיא צְוווִילֶע וָאהֶר אִז גִיקוּמֶען אֲלֶטֶע הַבְיָא אוּנ הָט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט בִּיי דִי טִיר פּון קְעלֶער . אוּנ הָאט גָאנְט . וָוער וָוועט וָאגֶען צו רַבִּי שִׁמְעוֹן דָאר זוהן פּון יוחַאי אַז דָער קֵיסר אִז גישְׁטַארְבֶּען . אוּנ זַיין גְּזֶרָה אִז בְּטֵל גיווארין . אוּנ רַבִּי שִׁמְעוֹן סִיט זַיין זוהן וָעגֶען צַרוים גִינַאנְגֶען פּון דֶעם קְעלֶער . אוּנ וַיְיא הָאבֶּען גִיזֶעהֶן סֶענְטְשֶׁען הַאקֶערְן אוּנ וַיְיעֶן . הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גָאנְט דִיא סֶענְטְשֶׁען הָאבֶּען אַיינְאַנְדֶער פָאר אֵייבִּיגְע הָעבֶּען . אוּנ זַיי אַרֶבֶּעטֶען פָאר אַזַיי אַלֶעבֶּען וָואם אִז נאר אויף אַקֶערְצ צַייט . לִי אַלֶע אֶרֶטֶער וואו רַבִּי שִׁמְעוֹן סִיט זַיין זוהן הָאבֶּען אַקוּק גִיטָאהן . וָעגֶען וַיְיא בְּאלְד פָאר בְּרֶענְט גִיווארין . אִז צַרוים גִינַאנְגֶען אקול פּון הִיסֶעל . אוּנ הָאט גָאנְט צוּא וַיְיא . אִיר וָעגֶט צַרוים גִינַאנְגֶען וויסְט צו מַאכֶען סַיין וועקְט . נֵייט אַרֶיין צוּרִיק אִין אֵייעֶר קְעלֶער . וָעגֶען וַיְיא צוּרִיק אַרֶיין גִינַאנְגֶען אִין קְעלֶער . אוּנ וָעגֶען דָאר גִיוֶוען צְוווִילֶע חֲדָשִׁים . אוּנ וַיְי וָאבֶּען גָאנְט רָשָׁעִים אִין גֵיהִנֹּם וַיְיעֶן אויף נָאר צְוווִילֶע חֲדָשִׁים . אִז צַרוים גִינַאנְגֶען אַקוּל פּון הִיסֶעל . אוּנ הָאט גָאנְט צו וַיְיא . גֵיט אַרוים פּון אֵייעֶר קְעלֶער . וָעגֶען זַיי צַרוים גִינַאנְגֶען . וויסְען רַבִּי הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיהַיילְט . הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גָאנְט צו זַיין זוהן . עם אִז גָנוג פָאר דִי וָועלְט אִיךְ אוּנ דו . אַז סָער בֵּייבֶּע וָועלֶען קֶערֶען תּוֹרָה . וָוועט דִיא גַאנְצֶע וָועלְט קְעגֶען גִישְׁאַיוּט וָוערֶן אִין אוּנְוער זכות . עֶרֶב שַׁבָּת פארֶן נאכְט הָאבֶּען וַיְיא גִיזֶעהֶן אַז אֲלֶטֶער טאן בָאלְט צְוווִי הַרְסִים אוּנ לויפְט טִיט וַיְיא . הָאבֶּען וַיְיא גָאנְט צו אִיהם וואם בָאדְפְסְט דִי הַרְסִים . הָאט דֶער אֲלֶטֶער גָאנְט צו וַיְיא . דִיא הַרְסִים טָאגֶען אִיךְ אוּיף שַׁבָּת . הָאבֶּען וַיְיא גָאנְט צוּא אִיהם . דוּא הָאכְט דִאךְ גִינוּג אִיין הָרֶם . הָאט דֶער אֲלֶטֶער גָאנְט . אִיין הָרֶם אִז גָעבֶּען זְמַר .

ליה מבוכנא . נפלוג סיכוחיה : ושיפא דמיא . לשחוא : כחלא . כמול שפיו פושטין כגדפסם בלא יכלו ומכסין עכוחן כמול : כרבי . מהכיוס : ושוקין כמיי שעה . דלפסכר על ידי עובדי סיכנים וכקב"ה מהלך מזון וריוח לעושי רצונו : מפסט רשעים בגיהנם י"ב חודש . בגמרא ופסם לה תלכה וכיס מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר לחוח הכיזונין בו במקום ומה שכתוב בעיני שלמה לפי מדכיוס לעיני שלמה ושלו ולפי כפוכעי ג'כסם מפסחיי דכתיב בעיל מעיים ויפלו ולפו בפגרי פלגשים ספוכעים כי סכי פגי לה כם"ע : די לעולם . בעוסקי תורה ולפי : סכי מדלקי .

רש"י . גם בעלים ולא מבעליה : לא גם תדעי לך . לשמור מ עמי אתי לך ובקש רחמים בזכות עקבי בצאן תלמוד הכתובים שבית רבנו ומחוקקו ורבי בזכות לא נדייתך תיקוקה לך שלא יחפכו על מבכמות כרופים רופי הדור ופרנסין : ע"מ לקח על בטן כלא . ולא פליג במעבר הנהר קאמר בכל שכם מופלים דבריה שמים מיזוקים : בן בקים . בן בר וגיולה טיב : על לומה זו . מתמיה : בווקים . סדר מוסד שווקי עיירות ומזונותיהם : וסיפר דבריהם . להתפדיהם לו לתכיו ומיו ולא להשמיע למלכות ובשמעי על ידו למלכות : יתעלה . להיות לאם המזכיים : חיכתי ביה רבן יוכיחו התם כדרבי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף בר שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור . אמר ר' יצחק בר זעירי ואמרי לה אמר רבי שמעון בר נזירא מאי קראה (זיר ג) אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים המסושבנים על הרועים . שמע מינה אף על לשון הרע קאמר שמע מינה . ואמאי קרו ליה ראש הטרברים בכל מקום דיהבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתיב יהודה בן גרים גבייהו פתח רבי יהודה ואמר כמה נאים מעשיהם של אומה זו הקנו שווקים הקנו גשרים תקנו מרחצאות רבי יוסי שתק . נענה רבי שמעון (בן יוחאי) ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקים להושיב בהם זונות . מרחצאות לערן בהם עצמן . גשרים ליטול כהם מכסים . הלך יהודה בן גרים וספר (דבריהם) [דבריהם] ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה . יוסי ששתק יגלה לצפורי . שמעון שגינה יהרג אול הוא ובריה טשו בי מדרשא . כל יומא הוות מיתי להו רביתהן

דְּעָרְגָן הוּדָה . פַּאר וָואס שְׁטַארְבָּען וַיְיא פּוּן אַבְרָה . עֲנְפָּערְט דִיא גְמָרָא רַבִּי גוּרְיוֹן אָדָער רַבִּי יוֹסֵף בַּר שְׁמַעְיָה הָט גָּאנְט אַז דִיא יוּדְן וְעָנֶען וְוִינְדִיג . אויב עֶם אִיז הָא צַדִּיקִים . שְׁטַארְבָּען דִיא צַדִּיקִים . אוּן אויב עֶם אִיז נִיטָא קֵין צַדִּיקִים . שְׁטַארְבָּען דִיא קְלֵיינֶע קִינְדֶער וּוֶם נִיישֶׁע אִין חֶדֶר . רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירִי אָדָער רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נְזִירָא זָאנְט פּוּן וועלכֶען פָּסוּק וּוייסְט מִיר דָאס . וָוארוּם שְׁלָמה הַמֶּלֶךְ הָט גָּאנְט דוּ שֶׁעְנְסְטָע פּוּן דִי וַוייבֶּער . אויב דוּא וּוייסְט נִיט צוּא פַּיטֶערִין דַיינֶע שֶׁעפְּסִין . גַּיי אִין דִיא טָרִיט פּוּן דִיא שֶׁעפְּסִין אוּן פִּיטֶער דַיינֶע יוּנגֶע שֶׁעפְּסִין בַּיי דִיא רוּהִיגֶע פּוּן דִיא פַאסְטִיכְער וְשְׁלמה הַמֶּלֶךְ מֵיינְט דִיא יוּדְן וּוֶם זְעֶנֶען דִיא שֶׁעכְסְטָע פּוּן אַלֶע פֶּעלְקֶער . אויב וַיְיא וּוייסֶן נִיט צוּ הִיסְטֶען דִיא תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת . זָאלְן וַיְיא פִּיטֶערִין זַיֶערֶע קִינְדֶער אִין דֶעם זְכוּת פּוּן דִיא אָבוֹת וַיְיא זָאלְן בֶּיי נָאט אַז דִיא קִינְדֶער זָאלֶען לֶעבֶּן אִין דֶעם זְכוּת פּוּן דִיא אָבוֹת] אוּן נָאט זָאל זַיֶא נִיט נֶעמֶען אַמַשְׁכּוֹן פַּאר דִיא זִינד פּוּן דִיא גְרוֹיסֶע פֶּעלְקֶער . זֶעהְן מִיר אַז רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי מֵיינְט אַפִּילוּ אויף לָשׁוֹן הָרָע קוּמְט אויף אַכְּבָרָה . אוּן אַז כֵּען עֶמְט אומגְלֵיכְלִיכֶע קוּמְט אויף אַכְּבָרָה . פַּאר וָואס הָאט פֶּען גִירוּפֶען רַבִּי יְהוּדָה אִיז דֶער עֶרְשְׁטֶער צוּם רֵיידִין אויף וֶעלֶער אָרְט . זָאנְט דִי גְמָרָא וָוארוּם אַפָּאהל אִיז נִיטָעכִין רַבִּי יְהוּדָה אוּן רַבִּי יוֹסֵי אוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן . אוּן יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים אִיז אויף נִיטָעכִין גֶעבֶּן וַיְיא . הָאט רַבִּי יְהוּדָה גִּינָאנְט וָואס פַּר אַשֶׁיינֶע זַאכֶען הָאט דִיא אוּמָה וְדִיא רוֹמִים גִיטָאהָן . וַיְיא הָאבֶּן גִימַאכְט בַּאסֶען . בְּרִיקֶען אויף דִיא טַיכֶען . וַיְיא הָאבֶּן גִימַאכְט בָּעֶרֶער . רַבִּי יוֹסֵי הָט נֶעשְׁוִוייגֶען . הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיעֲנְפָּערְט : אַרָיין וָואס וַיְיא הָאבֶּן גִימַאכְט הָאבֶּן גִימַאכְט פַּר זִיךְ . וַיְיא הָאבֶּן גִימַאכְט בַּאסֶען . דָארְט זָאלְן זִיצֶען זוּנוֹת . וַיְיא הָאבֶּן גִימַאכְט בָּעֶרֶער . וַיְיא זָאלְן הָאבֶּן פְּערְגֶענְגֶען . וַיְיא הָאבֶּן גִימַאכְט בְּרִיקֶען . וַיְיא זָאלֶען בֶּעמֶען פּוּן וַיְיא פִּאראשְׁקֶעם . אִיז נְגַנאנְגֶען יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים אוּן הָאט דֶער צַיְיכְט וַיְיטֶערֶע רַיידְ פַּאר אִנְטֶערֶע מֶענְטְשֶׁען . אוּן דִיא רַיידְ אִיז דֶער צַיְיכְט גֶיוָוארִין צוּם מָקוֹם . הָט מֶען אַווי גָּאנְט . יְהוּדָה וָום עֶר הָט גִילוּיבְט דִיא רוֹמִים . זָאל עֶר גְרוֹיס וֶוערִין . אוּן עֶר זָאל זַיין אויף יֶעדֶער אָרְט דֶער עֶרְשְׁטֶער צוּם רַיידִין . יוֹסֵי וָואס עֶר הָט גָּעשׂ ויגֶען . זָאל עֶר פַּר טְרִיבֶּן וֶוערִין אִין דִיא שְׁטָאט צִפּוֹרִי . שִׁמְעוֹן וָואס עֶר הָט פַּר מִיאוּסְט דִיא רוֹמִים . זָאל עֶר גִיהֲרֶגְט וֶוערִין . אִיז נְגַנאנְגֶען רַבִּי שִׁמְעוֹן מִט זַיין זוהן אוּן הָאבֶּן זִיךְ בְּאַהַאלְטִין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ . אַלֶע טָאג פְּלעגְט דִיא וַוייב פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן וַיְיא בְּרִי נֶגֶע . רוֹיט מִט אַקְרִיגֶל וּואסֶער אוּן

טהריה וכל היכא דהוה רפי ציניה. אמר ההוא סבא טיהר בן יוחאי בית הקברות אמר ליה (אלמלא) [אלמלי] לא היית עמנו ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו ת"ח לא כל שכן יהב ביה עיניה וגח נפשיה גפק לשוקא חזיא ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם נתן בו עיניו ועשאו גל (של) עצמות:

הכי מפרש בפסיקתא דפרכסת כעומר וכמדר זמיש יכוזמני: סיית. במעמד: ומנית. מפרכסות זו את זו. לעצמו לטוב מן הממין: מפרכסות זו את זו. את שאר מכרכסת לטוב לאת: גל של עצמות. כמת שנקבר בשדו ופל מזמן הרבה: עם תשיבה. בתם יחכר להזכיר מעשה יוס ישפט וימחו עדיין ים שאת:

כט שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה וכו'. מנה"מ אריב"ל (אמר קרא) (ליוב ס) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא:

ל אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה א"ר אשי אנא לא שמיע לי הא דאמר רבה בר ר"ה וקיימתיה מסברא:

הוּרְמְסִים פּוּן הֶרוֹבֶה. אוּנ זַא וַיִיא וֶעגֶען אוֹיף גִיוַאקְבֶען הָאט עֶר וַיִיא אוֹים גֶעריסֶען. אִיז דָאךְ גֶעווֹיס זַא דֶער אֶרְט אִיז אַמָאהל גִיוֶוען טָהוֹר. טָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹיף אַווֹי גִיטָאהָן. עֶר הָאט אָפּ גִיהָאקט תּוֹרְמוֹסִים אוּנ הָאט וַיִיא גִיוָואךְפֶען אוֹיף הָעם אֶרְט וואוּ דֶער סְפֵק אִיז גִיוֶוען. אִיז גִיוָואךְן אַגַם אוּנ דֶער מֵת אִיז אַרוֹיף גִיקוֹמֶען: אוּנ דִיא אַלֶע אֶרְטֶער וָום דִיא עֶרד אִיז גִיוֶוען הַאךְט. טָה רַבִּי שִׁמְעוֹן גָאנְט וַיִיא וֶעגֶען טָהוֹר. וַוייל וַיִיא גִיהֶערִן נִיט צוּם קֶבֶר. אוּנ דִי אַלֶע אֶרְטֶער וואס דִיא עֶרד אִיז גִיוֶוען וַוייךְ: טָה רַבִּי שִׁמְעוֹן גָאנְט וַיִיא וֶעגֶען טָמֵא. אוּנ עֶר הָאט וַיִיא בֶּעצַיכוּנְט זַא נִיט גִין אוֹיף דִיא אֶרְטֶער. דֶער נָאךְ הָט דֶער אַרְטֶער סַאן גָאנְט. דֶער זוהן פּוּן יוֹחָאי הָט גִימַאכְט טָהוֹר בֵּית הַקְּבָרוֹת: הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי גָאנְט צוּ דֶעם אַלְטִין סַאן. וֶוען דוּא וָאלְסְט דָא נִיט גִיוֶוען כִּיט אוּנְז. אוּנ אֶפִילוּ וֶוען דוּא וָאלְסְט יָא גִיוֶוען. נָאר דוּא וָאלְסְט דִיךְ נִיט גִיצַיילְט מִיט אוּנְז וּדוּא וָאלְסְט נִיט גִיהָאלְפֶען מְטַהֵר צוּ זַיין דִיא אֶרְטֶער וָום הָאבֶּען טְטַהֵר גִיוֶוען וָאלְסְטוּ טַאקִי גִיקֶענְט זָאגִן זַא מִיר הָאבֶּען שְׁלֶעכְט גִיטָאהָן: אֶבֶּער אִיצְט זַא דוּא בִּיסְט גִיוֶוען מִיט אוּנְז. אוּנ דוּא הָאסְט דִיךְ גִיצַיילְט מִיט אוּנְז וּדוּא הָאסְט נִיהָאלְפֶען מְטַהֵר צוּ זַיין דֶעם אֶרְט וַוייל אַווֹי קֶענְסְטוּ אִיצְט קְרִיגֶען אוֹיךְ אוּנְז. אוּנ זָאגִן זַא מִיר הָאבֶּען מְטַהֵר גִיוֶוען וָום אִיז טָמֵא. מֶען וֶועט דַאךְ זָאגִן זונות צִיהֶען אֵיינֶע דִי אַנֶדֶרֶע דַארְפֶען דָאךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים גְעווִיס בַּשַׁיינֶען אֵיינֶע־ דֶעם אַנֶדֶרִין. אוּנ דוּא פַּאר שֶׁעמְסְט אוּנְז אוּנ וָאגְסְט זַא מִיר הָאבֶּען שְׁלֶעכְט מְטַהֵר גִיוֶוען. הָאסְט רַבִּי שִׁמְעוֹן אַקוּךְ גִיטָאהָן אוֹיךְ דֶעם אַלְטִין סַאן. אִיז עֶר בַּאלְד גִישְׁטַארְבֶּען. דֶער נָאךְ אִיז רַבִּי שִׁמְעוֹן גִינַאנְגֶען אִין נַאס. הָאט עֶר גִיזֶעהָן דֶעם יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים. הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גָאנְט דֶער מֶענְטְש אִיז נָאךְ דָא אוֹיף דֶער וֶועלְט. טָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אַקוּךְ גִיטָאהָן אוֹיף אִיהם. אִיז פּוּן אִים גִיוָואךְן אַבַּארְג בֵּייגֶער:

כט שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: דְּרֵיי זַאכֶן דַארְף אֲמֶענְטְש זָאגִן צוּא זַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין עֶרֶב שַׁבָּת פַּארִן נַאכְט. עֶר זָאל וַיִיא פְּרֶענְגִן אוֹיב וַיִיא הָאבֶּען גִיגֶעבִּין מַעֲשֵׂר פּוּן דִי זַאכֶן וָואס וַיִיא וֶועלִן עֶסְן שַׁבָּת. אוּנ אוֹיב וַיִיא הָאבֶּען גִימַאכְט עֵירוּב. אוּנ וַיִיא זָאלִן צִינְדֶען לִיכְט: פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא פּוּן וָואגֶען וַוייסֶען מִיר זַא מֶען דַארְף אַווֹי זָאגִן. הָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָאנְט עֶם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק דוּא וֶועסְט וַוייסֶען זַא עֶם אִיז שָׁלוֹם אִין דַיין גִיצֶעלְט. עֶם זָאל נִיט זַיין פִּינְסְטֶער. אוּנ דוּא וֶועסְט הֶער מֶענְטְשִׁין פּוּן דַיין וואוֹהנוּנְג צוּ מַכְנִיס עֵירוּבִי וְהַצְרוֹת. אוּנ דוּא וֶועסְט נִיט זִינְדִיגֶען צוּ עֶסְן אוּמגִימעשֶׂרְתּ:

ל רַבָּה בַּר רַב הוּנָא זָאגְט דִי דְּרֵיי זַאכֶן וָואס דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גָאנְט זַא אֲמֶענְטְש דַארְף וַיִיא זָאגִן צוּ זַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין. בַּארְף עֶר וַיִיא זָאגִן רוּהִיג. נִיט גִיבֵּייזְט. דִי שְׁטוּב

הניחוס של הדם להכיח בשבת: מדמני. כמו מעדמה כיתה: לרין. מקום ומחנה: פילי. נקבים ובדקים מהמת המוך: וקמלוות ליה. ל"ל שהמטות מלוהין ומכלכלין את המכה בתחלתן: לקון מלפה. כדרך שעשה יעקב כשהעלו מיד עשו: שלם בגופו. שנתרפא מלעגתו: שלם בממונו. שלם בתורתו. שלא שכח למודו מפני טורח הדרך: הקן לכם. דבר תן ותנייה ולי נראה מוקן את מלקח בשבת בכוון היקון: ואיה לנו לעבוד נלקופי. שהיה מוהו בוק שבספק בו מקום מעבר העיר לכניס ובכניסה לא היו יכולים ליכנס שם מפני טומלה ולריך להקוף דרך הסר לרוך: חיכה דידע דלתחזוק קהלה. בהסי בוק מימיו בלא היה היה הקבוהת גמור ולא ניהן לפוחזו: כאן קיץ בן זכאי. שהלן ועקרן לתחר גידולן: הוסמכי הכומה. לגידולה לזמחים בשבתה וגם הוא היה כהן: עבד חיזו נמי הכי. היה מקלן הולמים ומצילין שם ועשה נם וקף כמת במקום שהוא שם ולינו במקום שקבר

מצות על ישראל יתיב דעתייהו. שמע רבי פנחס בן יאיר חתניה נפק לאפיה עיליה לבי בני' הוה קא אריך ליה לבישריה חזא דהוו ביה פילי בגופיה הוה קא בבי וקא נתרן דמעת עיניה וקמצווח ליה. אמר ליה אוי לי שראיתיך בכך אמר ליה אשריך שראיתני בכך שאלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך. דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחאי קושיא הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי. לסוף כי מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י כ"ד פירוקי אמר הואיל ואתרחיש ניסא איזיל אתקן מילתא דכתיב (כרמים נג) ויבא יעקב שלם (שם) ויחן את פני העיר שלם בממונו שלם בהורתו א"ר מטבע הקן להם ושמואל אמר שווקים הקן להם ורי"א טרחצאות הקן להם אמר אביי מילתא דרבעי לתקוני א"ל אביי דוכתא דאית ביה ספק טומאה (קף נד) ואית להו צערא לכהני לאקופי אמר אביי אינש דידע דאתחוק הכא טהרה. אמר ליה ההוא סבא כאן קנין בן זכאי תורכסי תרומה עבד איהו נמי הכי כל היכא דהוה קשי

טהריה

אוֹנ אַיין הָדם איז גָעגין שָמוד. הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גוֹאגְט צוּ זַיין זוהן וָעה וויא יוּדין הָאבְּען לִיב דִי מִצוֹת. אִיז גָעשטִיבְט גִיוָוארין וַיִיער דָעה. רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר הָעָר אֵייִדִים פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן. הָט גִיהָערְט אַז זַיין שְׁוֵוער איז אַרוֹים גִינַאנְגען פּוּן דָעם קְעִלְער. אִיז עָר אִיהם גִינַאנְגען אַנטְקֶעגְען. אוֹנ הָט אִיהם גִיבְּרַאכְט אִין בָּאד. אוֹנ עָר הָט אִיהם גִיוַואשְׁען דָם לַייב. הָאט רַבִּי פִּינְחָס גִיוָוענְדְט אַז דָם לַייב פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיז צוּ שְׁפָּאקְטָען. הָאט רַבִּי פִּינְחָס גִיוַוייְנְט. אוֹנ דִיא טְרֶערִין פּוּן זַייֶנֶע אוֹיגִין וָעגְען גִיפָּאלְען אוֹיף דָם לַייב פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן. הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיהָאט שְׁמֶערְצִין. הָט רַבִּי פִּינְחָס גָוואגְט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וַוִיי צוּ מִיר אַז אִיךְ וָעה דִיךְ אַזוי. הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גוֹאגְט צוּ רַבִּי פִּינְחָס וואוהל צוּ דִיר וָום דוּא וָעהסְט מִיךְ אַזוי. וָוען דוּא וואלְסְט מִיךְ נִיט גִיוָעהְן אַזוי. וואלְסְטוּ אִין מִיר נִיט גִיפוּנְגען אַזוי. פְּרֶעֶער פֶּלֶעגְט זַיין אוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הָט גִיפְרֶעגְט אַקְשְׁיָא. הָט רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר גִיעֶענְפֶּערְט אוֹיף דִי קַשְׁיָא צְוֶוענְקְף הִירוּצִים. דָער נאךְ וויא רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיז אַרוֹים גִינַאנְגען פּוּן דָעם קֶעלְער. אַז רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר הָאט גִיפְרֶעגְט אַקְשְׁיָא. הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי גִיעֶענְפֶּערְט אוֹיף דִיא קַשְׁיָא פִּיר אוֹנ צְוֶוענְצִיג תִּירוּצִים. הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גָוואגְט וַוייְל מִיר הָאט גִיטְרָאפְּען אֲנָם. וָעל אִיךְ גַיין עֶפְּעס פַּאריכְטִין אִין שטאט. אֲוֹוי וויא עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם. יַעֲקֹב אָבִינוּ אִיז גִיקוֹמֶען נאנְץ. הָט רַב גָוואגְט. זַיין גוּף אִיז גִיוָוען נאנְץ. זַיין פּוֹס אִיז גִיהַיילְט גִיוָוארין. זַיין נֶעלְט אִיז גִיוָוען אִין נאנְצִין. עָם אִיז נִיט גֶעמִינערְט גִיוָוארין דוּרךְ דִיא הוֹצָאה פּוּן וָוענ. זַיין תּוֹרָה אִיז גִיוָוען אִין נאנְצִין. עָר הָט נִיט פַּר גֶעסִין זַיין קֶערְפָּן. דָער פָּסוּק זָאגְט יַעֲקֹב הָט גִירוהט פַּאר דִי שטאט שְׁכֶם. רַב זָאגְט עָר הָט זַייא גִילֶערוּנְט דִיא תּוֹכְחָה וַייא זָאלִין מַאכְען מְתִבְּעוֹת. אוֹנ שְׁמוּאֵל זָאגְט עָר הָט זַייא גִילֶערוּנְט זַייא זָאלִין מַאכְען נַאסְען. רַב יְהוּדָה זָאגְט עָר הָט זַייא גִילֶערוּנְט זַייא זָאלְען מאכְען בָּעֲרֶער. הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹיף גִיפְרֶעגְט טַאמֶער דאךְ טָען דָא אוֹיף מַאכְען אַפּאטֶעקְעס אִין דִיא שטאט. הָאבְּען זַייא גוֹאגְט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן עָם אִיז דָא אַרָט ווֹס טָען וַויים נִיט אוֹיב עָר אִיז טָמֵא אָדֶער טָהוֹר. אוֹנ דִי כֹּהֲנִים הָאבְּען צַער אוים צוּ כַיידין דָעם אָרט אוֹנ צוּ גַיין אַרוּם. הָט רַבִּי שִׁמְעוֹן גוֹאגְט טַאמֶער אִיז דָא אַמעִנטְש וָאס וַויים אַז דָער אָרט אִיז אַמאהל גִיוָוען גאר טָהוֹר. הָט אִיין אַלטֶער מאן גוֹאגְט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיךְ גִיהַייבְּינְק אַז בֶּן זַכַּאי עָר אִיז גִיוָוען וָאס עָר אִיז גִיוָוען אַכְּהֵן הָט גִיפְלַאנְצְט אוֹיף דָעם אָרט

א"ל רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשיטשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן (מאי) במתי חזי תרנגולא בדברא חזי עורבא אי נמי אדאני :

כירה פרק שלישי

(דף מח) **א רבי** זירא הוה משתמיט טרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר (ירמיה כז) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו' :

ב תניא אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחלת חולי מעים אכל ולא הלך ארבע אמות אכילתו מרקבת וזהו תחלת ריח רע הנצרך לנקביו ואכל דומת להנור שהסיקוהו ע"ג אפרו וזהו תחלת ריח זוהמא רחץ בחמין

דִּי אַרְבָּעט פּוּן דֶּעם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת פּוּן שַׁבָּת צוּ נַאכְט . אוּן אוֹיךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אִיז נַאכְט דַּאךְ עֶר בְּרֵייגְגֶען אַחַטְאת פַּר דִּי אַרְבָּעט פּוּן דֶּעם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת פּין פְּרַייטָאג פַּארִין נַאכְט . רָבָא הָט גְּזָאגְט צוּ זַיין דִּינֶער . וַוייל אִיר וַוייסְט נִיט וָוען עֶס אִיז בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת . אַז דִּיא זוֹהן וָועט זַיין פְּרַייטָאג פַּארִין נַאכְט אוֹיף דִּי שְׁפִּיץ בּוּיטֶער . וָאכְט אִיר צִינְדֶען לִיכְט . אוּן אַז פְּרַייטָאג וָועט זַיין אַוואלְקְעְנדִיגֶער טָאג וויא אַזוי וָועט מָען וִוסֶען וָוען מָען זָאל צִינְדֶען לִיכְט . הָט רָבָא גְּזָאגְט דִּי מֶעְנְטְשֶׁען וָום וואוהְנֶען אִין שְׁטָאט אַז מָען וָועט זֶעהן דִּי הִינֶער זֶעצִין זַיךְ אִין דִּי הַיִּיזֶר אוֹיף דִּי בֶּעְרֶקֶעם . וָאל מָען צִינְדֶען לִיכְט . אוּן דִּיא מֶעְנְטְשֶׁען וָום וואוהְנֶען אִין פֶּעלְד . אַז מָען וָועט זֶעהן דִּי קְרָאהֶען זֶעצִין זִיךְ אוֹיף דִּיא הוֹיכֶע אֶרְטֶער . אֲדֶער מָען וָועט זֶעהן דִּי בְּלֶעטֶער וָום הַיִּיסֶען אַרָאנִי וָעגֶען שֶׁצֶארְק פַּר בּוּינֶען צוּא מַעֲרָב זַייט . וָאל מָען צִינְדֶען לִיכְט וִדִּי בְּלֶעטֶער וָום הַיִּיסֶען אַרָאנִי אִין דֶּער פְּרִיה וָעגֶען זֶיי פַּר בּוּינֶען צוּ מִזְרַח זַייט . הָאלְטְּבִּין טָאג שְׁטַיֶּיגֶען זֶיי גְּבִיהּ . אוּן פַּארִין נַאכְט וָעגֶען זֶיי פַּאר בּוּינֶען צוּ מַעֲרָב זַייט . וַייל דִּי בְּלֶעטֶער צִיהֶען זִיךְ צוּ דֶּן זוהן :

פרק שלישי

א רַבִּי זֵירָא פְּלֶעגְט זִיךְ בֶּעהַאלְטֶען פַּר רַב יְהוּדָה . וָוארום רַבִּי זֵירָא הָאט גְּיוּוואלְט גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּן רַב יְהוּדָה הָט גְּזָאגְט וָוער עֶס גֵייט פּוּן בָּבֶל אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אִיז עֶר גִּיט מְקַיֵּים דִּיא מִצְוַת עֲשֵׂה . אַזוי וויא יִרְמְיָה הַנָּבִיא הָט גְּזָאגְט . וְיֵי וָועלְן קוּמֶען אִין בָּבֶל אוּן דָּארְט זָאלֶען זֵיי זַיין בִּיז אִיךְ וֶועל זֵיי גִידֶענְקֶען . הָאט רַבִּי זֵירָא מוֹרֶה גִיהַאט טָאמֶער וָועט רַב יְהוּדָה אוֹיף אִיהם גִּנְזֹר זַיין עֶר זָאל גִיט גֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . וָוארום רַבִּי זֵירָא זָאגְט אַז יִרְמְיָה הָט גִיט גִיטַיְיטְט אוֹיף דִּי יְהוּדִין . נָאר אוֹיף דִּי כֵּלִים פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אַז דִּי בֵּלִים זָאלֶען גִיט גִיבְּרַאכְט וֶוערֶען פּוּן בָּבֶל צוּרִיק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . בְּיז נָאט וָועט הֵייסֶען וַיֵּי בֵּלִים זָאלֶען גִיט גִיבְּרַאכְט וֶוערֶען : צוּרִיק בְּרֵייגְגֶען : אָבֶּער מֶעְנְטְשֶׁען מֶעגֶען צוּרִיק גֵיין וָוען וויא וַיֵּילֶען :

ב תַּנְיָא . מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט אַז מָען עֶסְט אוּן מָען טְרִינְקְט גִיט נָאךְ דֶּעם עֶסֶן . וָוערְט פּוּן דֶּעם עֶסֶן בְּרוּט . אוּן פּוּן דֶּעם הַיִּיבְּן אָן קֶרֶאנְק צוּ וָוערֶן דִּי גִידֶערֶם . אַז אַיינֶער הָאט גִיגֶעסֶען . אוּן עֶר אִיז גִיט גִינֶענְגֶען נָאךְ דֶּעם עֶסֶן פִּיר אַיינֶען . נָאר עֶר אִיז בְּאַלד גִישְׂרָאפֶּען . וָוערְט דָּם עֶסֶן פַּר פוּילְט אִין בּוּיךְ . אוּן פּוּן דֶּעם הַיִּיבְּט אָן צוּא גֵיין אַשְׁלָעכְטֶער רֵיחַ פּוּן טוּיל . אַז אַיינֶער דַּארְף אַרוּיס גֵיין אוּן עֶסְט . אִיז גְּלַיִיךְ וִוי מָען הַיִּיצְט אִין אַהוֹבֶּין אוֹיף דִּיא אַ"שׁ . קֶען גִיט בְּרֶעֶנֶען אוּן עֶס וָוערְט גִיט וָוארֶעם : אוּן פּוּן דֶּעם הַיִּיבְּט אָן צוּא

מ"ם ואין מל ע"ם כלום וכגון דעבד ליה כל בין כשמואל דל כמ לפסוק להלי כתמלוו ולהלי נפסוס : כישועל דכגן . כין כשמואל : מתני : סדליקו מת כגר מבע"י : מוי מכנגולים . סיומכיב על הקוזוות מבע"י וכן שעוכיס (כשבת) : מ"מתני . עבב מקרו מלוו"ם ועלין שלו נוטין לגר המשם מחליה כפופין נמוזת וכתלי היום זקופין ועלעב כפופין מאד למעלה :

משמיע . היה יכל ליכלות לו משום דסיה כמי רבי זירא למיסק לארעא דישראל וכו יסודם לא ס"ל והיה יכל לן נגזור עליו מגזיך . ורבי זירא סבירא ליה דהלי קרא כללי שרת כפיב כדלמרינן בכתובות : (ועי לעי ד' לשום קודם סיום) :

מרקבת . היום מתעכלת לעשות זבל : היה רע . היה בפה : היה זוהמא . כל גופו מפסח

(פ"ב) **לא איזהו** בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון והשוה להתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה רבי נחמיה **אומר** כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו:

(דף לב) **לב אמר** רבי חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הברמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של מרים. **אמר** רב מעין הסיטלטל מהור וזו היא בארה של מרים:

לג אמר רבי יוסי (בן) [בר] זבידא העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת כמה נפשך א"ל

מאדימין. שנראה לחמומים ממה שעכשיו: ככה ף. כשהיה: כשהחמה. התחתון של כיפה הנקיים כשהוכה לאחרן: עליון. גוכשכה של כיפה אינה מתחתם לכשכיף ולקמן פריך ומאי קאמר ברקיע סיפא לכיוסי: הלי מיל. זהו שיעור מוכן בין כשמשות ולאחר הלי מיל הוה לילה: כה ף אין. כשיעור קיילא אין כרפיון ולא נחזקה: זה נכנס. כלילה נכנס וכיום יוצא ילילת זה עד כשיפא זה כשהן מתפרשין קלי בין כשמשות וכל דמקמי ככי הוי יום מעלית:

כמין כברה. כלע עגול ושבוי ככברה: זהו בארה של מרים. שהיה מתגלגל עם ישראל [במדבר] בזכותה של מרים דכתיב ותמת שם מרים ומיד ולית לה מיא אלא מרים דידה: מהור. מלקבל טומאה ומזלין בו ולאו ככלי דמי להיות המים במבניס ממנו כשמוכין ומין לך מעין מיטלטל אלא כארה של מרים:

בשני בין כשמשות. פ"ב ומולאי שבת בשלש מ' ומין כלן עוד אחד הלוי אלא שהחמה: שמה נפשך. מי ליכא ספק חייב על ע"מ ובל מולאי שבת אימא לעוס ולי יממא ספק חייב על

סָעְנְטְשִׁין וָאלָעַן אָן נָעמָען זַייֶנע רַייד אוּן וָאלָעַן אִים פָּאקְנִין. רַב אַשִׁי וָאנְט אִיךְ הָאבּ דָאס גַיט גֵיהָערְט פּוּן רַבָּה בַּר רַב הוּנָא. נָאר מִט מַיִן שֶׁכֶל הָאבּ אִיךְ אַזוֹי נִיטָאהן. אוּן פְּלֶעג מִיךְ גִיט בֵּייוָערִין אוֹיף מַיִנע שְׁטוּבּ סָעְנְטְשִׁין. נָאר אִיךְ פְּלֶעג מִיט וַייא רַייד נַאנְץ שְׁטִיל אוּן רוּהִיג:

לא אֵיזֶהוּ. וֶועלכֶע צַייט הַיסְט בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת וְצוּוישֶׁען טָאג אוּן נַאכְט. וָאנְט דִי נְטָרָא אַז דִיא זוהֶן גֵייט אוּנְטֶער. אוּן הֶער הִיסָעל וָום אִין מְזָרח גַייט אִיז רוֹיט פּוּן דִיא זוהֶן. אִיז נָאךְ טָאג. אוּן אַז הֶער הִיסָעל וָום אִיז אַרָאפּ גִיבּוּינֶען נָאכְט צו דִיא עֶרד אִיז שוֹין שְׁוַוארְץ וּפִינְסְטֶער אוּן הֶער הִיסָעל וָום אִיז הוֹיךְ פּוּן דִיא עֶרד אִיז נָאךְ גִיט שְׁוַוארְץ [פִּינְסְטֶער] דָאס אִיז בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת וְצוּוישֶׁען טָאג אוּן נַאכְט. אוּן אַז הֶער הִיסָעל וָאס אִיז הוֹיךְ פּוּן דִיא עֶרד אִיז אוֹיךְ שְׁוַוארְץ וּפִינְסְטֶער] אַזוֹי וויא דִיא אוּנְטֶערשְׁטֶע הִיסָעל. דָאס אִיז נַאכְט. אַזוֹי וָאנְט רַבִּי יְהוּדָה רַבִּי נְחֶמְיָה וָאנְט פּוּן דִי מִנּוּט וָום דִי זוהֶן גַייט אוּנְטֶער בִּיז טָעַן קֶען גִיין אַהֶאלְבִּין תְּחוּם שַׁבָּת וּלְמִשָׁל צו גִיין אַהֶאלְבִּין תְּחוּם שַׁבָּת בַּאֶרְטְ בַּאֶרְטִיק שָׁעָה. דִיא פֶּעֶרְטִיל שָׁעָה פּוּן נָאךְ דִי זוהֶן אוּנְטֶער נַאנְט דָאס הַיסְט בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת. אוּן נָאךְ דִיא פֶּעֶרְטִיל שָׁעָה הַיסְט שׁוֹין נַאכְט. רַבִּי יוֹסִי וָאנְט בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דָאֶרְט אַזוֹי וויא טָעַן גִיט אַמַאךְ מִט דִיא אוֹיג. דִי נַאכְט גַייט אַרַיין אוּן הֶער טָאג גַייט אַרוֹיס. אוּן בִּיז דִיא זוהֶן גַייט אַרוֹיס הַיסְט טָאג. אוּן וויא דִיא נַאכְט גַייט נָאר אַרַיין הַיסְט שׁוֹין נַאכְט אוּן דִיא פְּעִקוּנְדֶע וָום הַיִיא שַׁיידִין זִיךְ אֶפּ אַיינֶער פּוּן אַנְדֶערִין הָם הַיסְט בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת. אוּן טָעַן קֶען נָאר גִיט בְּמֶעֶרְקֶן וָועַן דָם אִיז:

לב אָמַר. רַבִּי חִייא הָט גְוואנְט הֶער וָום וויל זֶעהֶן הֶעם בְּרוּנֶען פּוּן מִרְיָם וְדָם אִיז הֶער שְׁטַיין וָואס דִיא יוֹדְעִין הָאבּען פּוּן אֵיהֶם גֵיטְרוּנְקֶען וַאבּער אִין הֶער מִדְבָּר. וָאל עָר אַרוֹיף גַיין אוֹיף הֶעם בְּאַרג כַּרְמֶל. אוּן עָר זָאל קוֹקֶען אוֹיף הָעם יַם. וויעט עָר זֶעהֶן עָם שְׁוַוימְט אִין יַם אַקְוַיילִיבְרִיקֶער שְׁטַיין אוּן עָר זֶעהט אוֹיס אַזוֹי וויא אַוִיפּ. דָאס אִיז הֶער בְּרוּנֶען פּוּן מִרְיָם. רַב וְאנְט אִקְוַואל וַואסֶער וָום טָעַן קֶען אֵיהֶם טְרֶאגִין פּוּן אֵיין אֶרְט צוּם אַנְדֶערִין. וּוערְט עָר גִיט טָמֵא. אוּן טָעַן טָעג אִין אֵיהֶם טוֹבֵל זַיין. וֶועלכֶין קְוַואל וַואסֶער קֶען טָעַן טְרֶאגִין פּוּן אֵיין אֶרְט צוּם אַנְדֶערִין. דָאס אִיז הֶער בְּרוּנֶען פּוּן מִרְיָם:

לג אָמַר. רַבִּי יוֹסִי בַּר זְבִידָא הָט גְוואנְט אַז אֵיינֶער הָאט גֵיטָאהן אַמַאכְּה וַאֲרַבֶּעטְ פְּרַייטָאג פָּארִין נאכְט בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת: אוּן שַׁבָּת צו נַאכְט בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת. וָאוּן עָר הָאט גִיט נִיהוֹאוסְט אַז טָעַן טָאר גִיט טָאהן דִי אַרֶבֶּעט. בִּיז נָאךְ דִי אַרֶבֶּעט פּוּן שַׁבָּת צו נַאכְט! כּוּו עָר בְּרַיינְגען אֲקָרְבָּן חַטָּאת. וָוארוּם אוֹב בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת אִיז טָאג. וַארְף עָר בְּרַיינְגען אַחַטָּאת פַּר

ארבעים חסר אחת בעי רב יוסף (נראמזים נם) ויבא הביתה לעשות מלאכתו כמנינא הוא או לא א"ל אביי ולימני ס"ת ולימני סי לא (אמר רבה בר בר חנה) א"ר יוחנן לא זז משם עד שהביאו ס"ת ומנאום. א"ל כי קא מספקא לי משום דכתיב (שמות לו) והמלאכה היתה דם ממנינא הוא והא כמ"ד לעשות צרכיו נכנס או דילמא ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא והאי והמלאכה היתה דים ה"ק דשלים ליה עבידתא תיקו: (קף ג ע"ב) **ב אמימר** ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודה אייתו לקמייהו ברדא אמימר ורב אשי משו ידייהו מר זוטרא לא משי ידיה אמרי ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת ברדא שרי אמר ליה (להו) רב טרדכי בי מיניה דמר דאפילו בחול

כנדפ: לרחון פניו וכוח הלכה מבוא שם עשה ותלתה מבח הדם ומלתה כיוצי ויש בו ג' עינן וקורין לה ויאולי"ם: מכו. כתוב: ניסוח

דרייסיג. הָט רַב יוֹסֵף נִיפֶּרעמְט עם שְׁטַייט אין פְּסוּק וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ. אויב מיט דֶם מְלַאכְתּוֹ אִיז נַיין אוּן דְרַייסיג. אָדֶער אֶן דֶעם מְלַאכְתּוֹ אִיז נַיין אוּן דְרַייסיג. קָאט אַבַּיֵי גָאנְט צוּ רַב יוֹסֵף זָאל מֶען בְּרַיינְגען אַסֵּפֶר תּוֹרָה אוּן מֶען זָאל צַייכֶען וִוי פִיל מָאהל עם שְׁטַייט מְלַאכָה אוּן מְלַאכוֹת אוּן מְלַאכְתּוֹ. וְוועט מֶען וָאהן אויב מיט דֶם מְלַאכְתּוֹ אִיז נַיין אוּן דְרַייסיג. אָדֶער אֶן דֶעם מְלַאכְתּוֹ אִיז נַיין אוּן דְרַייסיג. קָאט דֶען רַבָּה בַּר בַּר חָנָה נִיט גָאנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְוָענֶען עם הָט שׁוֹין אַמָאהל גִיטְרַאפֶען אַז מֶען הָט נִיט גֶעווֹאוסְט אַזַאך. הָט מֶען זִיךְ נִיט גֶעירְט פּוּן אֶרְט בִּיז מֶען הָט גִיבְּרַאכְט אַסֵּפֶר תּוֹרָה אוּן מֶען הָאט גִיצַייכְנְט. זָאל מֶען אִיצְט אוֹיךְ אַזוֹי טָאהן. הָט רַב יוֹסֵף גָאנְט וְוייל עם שְׁטַייט אין פְּסוּק וַהַמְלַאכָה הָיְתָה דַיָּם. אוּן אַז מֶען וְוועט צַיילֶען דֶעם מְלַאכְתּוֹ פּוּן וַיָּבֹא הַבַּיְתָה. אוּן דֶעם וַהַמְלַאכָה הָיְתָה דַיָּם. וְוועט זַיין פֶּערְצִיג. אִיז מִיר נִאר אֲסֵפֶק. וְוועלכֶען מֶען זָאל צַייכֶען אוּן וְוועלכֶן נִיט אויב דֶער וַהַמְלַאכָה הָיְתָה דָיָם אִיז פּוּן דִי נַיין אוּן דְרַייסיג. אוּן דֶער מְלַאכְתּוֹ פּוּן וַיָּבֹא הַבַּיְתָה מִינְט מֶען נִיט מְלַאכְתּוֹ זַיין אַרְבַּעְט. נָאר מֶען מִינְט וִויא דֶער וָואם זָאגְט אַז יוֹסֵף אִיז אַנְיִין גִיקוֹמֶען אִין שְׁמוּעֵס קְוָונֶה זַיין מִיט פּוּטִיפַרס וַוייב. דְרַייבֶּער אִיז דֶער מְלַאכְתּוֹ נִיט פּוּן דִיא נַיין אוּן דְרַייסיג. אָדֶער פַּר קֶערְט. טָאמֶער אִיז דֶער מְלַאכְתּוֹ פּוּן וַיָּבֹא הַבַּיְתָה פּוּן דִיא נַיין אוּן דְרַייסיג. וְוארוּם מֶען מִינְט יוֹסֵף אִיז אַנְיִין גִיקוֹמֶען טָאהן זַיין אַרְבַּעְט. אוּן דֶער וַהַמְלַאכָה הָיְתָה דָיָם אִיז נִיט פּוּן דִיא נַיין אוּן דְרַייסיג. וָאורוּם מֶען מִינְט נִיט דִיא אַרְבַּעְט פּוּן מִשְׁכַּן הָאט מֶען גִיאַרְבֶּעט בִּיז נָעגְנוּג. נָאר מֶען מִינְט דִיא נְדָבוֹת וַוייל עם אִיז שׁוֹין גִיוֶוען גִינוּג:

ב אַמִימַר אוּן מַר זוּטְרָא אוּן רַב אַשִׁי זָענֶען גִיוֶוען בַּיי אַסְעוּדָה אוּם שַׁפָּת הָאט מֶען גִיבְּרַאכְט פַּר זַיי בְּרָדָא וְרם אִיז אַזוֹי אַוואסָער וָום מֶען הָט אין אִיר גִיוַוייקְט דְרַייא עֶרְטְלֶעך מִינְט בָּשָׂמִים וְאהָלָא אוּן הֶרֶם אוּן סִינְלִין. אוּן דִי וָואסָער שְׁמֶעקְט. אַסְתַּר אוּן רַב אַשִׁי הָאבֶּען גִיוואשֶׁן זַייעֶר הֶענְט מִיט דִי וָואסָער. אוּן מַר זוּטְרָא הָאט נִיט גִיוואלְט וָואשֶׁען זַייעֶר הֶענְט מִיט דְ וָואסָער. הָט אַמִימַר אוּן רַב אַשִׁי גָאנְט צוּ מַר זוּטְרָא הָאלְט דֶען נִיט דֶער רַבִּי וָום רַב שֵׁשֶׁת. הָט גָאנְט אַז מֶען מָעג וָואשֶׁען דִיא הֶענְט אוּם שַׁפָּת מִיט בְּרָדָא. הָאט רַב מַרְדְכַי גָאנְט צוּ וַיי. דֶער רַבִּי מַר זוּטְרָא אֲפִילוּ אוּם דֶער וָואסָער אִיז אוֹיךְ נִיט דִי הֶענְט מִיט בְּרָדָא. וַיייל דֶער הָאלְט וִוי דִי דֶער הִנֵּא. וְוארוּם מִיר הָאבֶּען גִיקֶערוּנְט אַמֶענְטש מֶען אֲפִילוּ בְּרָדָא

בחמין ולא שתה בהם דומה להנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן רחץ ולא סך דומה למים ע"ג חבית:

מיהם פמיד: ועל הסיקוהו מבפנים. פתיני מטיג לפעם: ועל הכניסוהו לצונן. פסק מחזקים לת הכרזל: למים ע"ג חבית. על בוציו ולדייק פתיני מבפנים לאוכו:

כגבד מי. דפרכה מלאכות יש דדמיין להדדי והוי לן למהכניהו כלן כאחד כדפריך (בפ"ק דע"ז גדול) מיי מו שיכה פיימו בוכר וכו' ומפרש תלוק מוטעו שכניסה לע"ז פיו מחלקים להו מי לאו דקים להו דע"ז מלאכות כנגד כולם דכר לכך נפי כגד מי: כגבד עכותיו. כמפכן. תוכן כמגויים שם בפרק כלל גדול היו צריכין למפכן וע' שכת נפמכה ע' מלאכת פמפכן בגמוד פימה: שכתוכים. שכתוכים

א אַלְמָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי דְּאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי מִנַּיִן לְתוֹלֶה שֶׁתְּלִיָּתוֹ מְעַכֶּבֶת שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בְּשָׁרוֹ בְּנִתְחוֹ וְאֶת קִבְתּוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ יִשְׂרֹף בָּאֵשׁ פָּרַת חַטָּאת הִוא. וְרַבָּנַן הָא דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי אָמַר לְהוּ הָכִי אֲמַר לְהוּ אֲנָא לָא אָמְרִי לְכוּ מִדַּעְתִּי אֶלָּא מִדַּעְתָּא דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי אֲמָרִי לְכוּ. וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי מִנַּיִן לְתוֹלֶה שֶׁתְּלִיָּתוֹ מְעַכֶּבֶת שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בְּשָׂרוֹ בְּנִתְחוֹ וְאֶת קִבְתּוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ יִשְׂרֹף בָּאֵשׁ פָּרַת חַטָּאת הִוא. וְרַבָּנַן הָא דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי מִנַּיִן לְתוֹלֶה שֶׁתְּלִיָּתוֹ מְעַכֶּבֶת שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בְּשָׂרוֹ בְּנִתְחוֹ וְאֶת קִבְתּוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ יִשְׂרֹף בָּאֵשׁ פָּרַת חַטָּאת הִוא. וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי מַאי טַעְמָא לָא דָּרֵישׁ לְהוּ הָכִי אֲמַר לְהוּ אֲנָא לָא אָמְרִי לְכוּ מִדַּעְתִּי אֶלָּא מִדַּעְתָּא דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי אֲמָרִי לְכוּ. וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עַכְּנַאי מִנַּיִן לְתוֹלֶה שֶׁתְּלִיָּתוֹ מְעַכֶּבֶת שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בְּשָׂרוֹ בְּנִתְחוֹ וְאֶת קִבְתּוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ יִשְׂרֹף בָּאֵשׁ פָּרַת חַטָּאת הִוא. וְרַבָּנַן הָא דְּ

א"ר יוסף מ"ט איקפד כרבותא עבר חדא כרב וחדא כשמואל דאמר (רב יהודה אדר) שמואל מותר להטמין את הצונן וכרב דאמר (רב שמואל בר רב יצחק אמר רב) כל שהוא נאכל כמ"ת שהוא חי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים והוא סבר אדם חשוב שאני :

כרבותא . כרב פי' מדם השוב שאני . שכשאדם חשוב אומר מיקל עומד ומיקל יושב : שמואל קרי ליה ע"ם שהיה נקי בדינים ושפיר כמלך פשוטה על המדן (שון ריבה מ"ך : ובא רב נמי למ"ד דכיון דשרי כמרסקל כ"ש (נמי) מרדפה : שכשאדם עליי. ולא זכה ליפסח ע שעבי

בבא בהמה פרק חמישי

(דף נב) **א כבי** סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר ליה משמיה דרבי יוחנן נותנים מרדעת ע"ג חמור בשבת אמר ליה יישר וכן תרגמה אריוך בבבל אריוך מנו שמואל והא רב נמי אמרו אלא שמעיה דהוה כסיים ביה ואין תולין טרסקל בשבת א"ל יישר וכן תרגמה אריוך בבבל :

(ע"ב) **ב חנן** רבנן מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק ולא היה לו שכר מניקת ליתן ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כב' דדי אשה והניק את בנו א"ר יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה אמר ליה אביי אדרבה כמה גירוע אדם זה שנשתנו לו סדרי (מעשה) בראשית אמר רב יהודה בא וראה כמה קשין מזונותיו של אדם שנשתנו עליו

אונ רַב וָאנְט דִי זַאךְ וָוָם וָוערְט גִיגֶעסְן רוִי : אונ אַגוי טָה אִיר נִיקאכְט . אִין דִיא זַאךְ נִיט אָכוֹר וַוייל דָער גוי טָה אִיר גִיקאכְט . אונ וַואסער טְרִינְקְט מָען דָאךְ רוִי . אונ רַבִּי אַמִי זָאנְט אַכַּמְרָן דַארְף נִיט אַזוי טָאהן . וַוייל אַיינֶר וֶועט זֶעהן אוֹ רַב נִתְּנָן טְרִינְקְט וואכֶר וָום אַגוי טָה גִיקאכְט . וֶועט עָר מֵיינֶען אִי אֵרְץ וָום אַגוי קָאכְט מֶען עֶסְן . זוּנ עָר וֶועט נִיט וויסֶען דָעם אונטֶערשֶייד פון דִי זַאךְ וָום וָועְרְט גִיגֶעסְן רוִי . צו דִי זַאךְ וָום וָועְרְט נִיט גִיגֶעסְן רוִי . עָר וֶועט מֵיינֶען אֵרְץ מֶען עֶסְן :

פרק חמישי

א בִּי סָלִיק רַבִּי זֵירָא . אוֹ רַבִּי זֵירָא אִיז גִיקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט עָר גִיפּוּנֶעְן רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת זִיצְט אונ זָאנְט אַדְרִין פון רַבִּי יוֹחָנָן וֶועֶן מֶען עֶסְן . זוּנ עָר וֶועט נִיט וויסֶען דָעם אונטֶערשֶייד פון דִי זַאךְ וָום וָועְרְט גִיגֶעסְן רוִי . צו דִי גְמָרָא רַבִּי זֵירָא הָט גִיהֶערְט אוֹ רַבִּי בִּנְיָמִין לָאזְט אוֹיס אָבֶּער אָקאכְּט מִיט אַזוי : עֶנְגֶעְרְט דִי גְמָרָא רַבִּי זֵירָא הָט גִיהֶערְט אוֹ רַבִּי בִּנְיָמִין לָאזְט אוֹיס אָבֶּער אָקאכְּט מִיט עֶסְן מָאר מֶען נִיט אוֹיף אַיינֶעְן אוֹיף דֶעם אַייזִיל אוּם שַׁבָּת . הָט רַבִּי זֵירָא וָואנְט דָער דִין עֶסְן רִיכְטִיג . אונ אַזוי זָאנְט אַרַבִּי מִיט עֶסְן מֶען אוֹיף אוֹיף אַייזִיל אוּם שַׁבָּת . אָבֶּער רַב הַאלְט נִיט אַזוי . וָוארוּם רַב אִיז רִיכְטִיג . אונ אַזוי זָאנְט אַרַבִּי וְשְׁמוּאֵל אִין אוֹיף אוֹיף אַייזִיל אוּם שַׁבָּת :

ב תָּנוּ רַבָּנָן . עֶס אִיז אַמָּאהל גִישְׁטָארְבֶּען אַמַּייב בִּיי אַמַּאן אונ זִיא הָאט גִיקְוִינְט אַקִינְד וָום הָט נָאךְ גִידָארְפְט זַיגִין . אונ דָער מַאן הָט נִיט נִיהַאט קִין נָעכְט צוא בֶּאצָאהלֶען פַּר דֶעם זַיגֶען . אִיז גִיקוּמֶען אַנֶם עֶס הָאבֶּען זִיךְ גֶעשְׁפִּינְט בִּיי אִיהם אֲזוֹי וִוי בִּייא אַנֶקְבָּה אונ עָר הָט נִיטְיִינְט זַיין קִינְד . הָט רַב יוֹסֵף גָאנְט מִיר קֶעֶנֶען וֶועהן . וויא נָרִיס דָער אַנֶקְבָּה אונ נָאט הָט אִיהם גִיטָאה אֲזוֹי אַרוֹסֶען גָם . הָט אַבַּיֵי גָאנְט צו רַב יוֹסֵף פַּאר מַעְנְטְש אִיז אוֹ נָאט הָט אִיהם גִיטָאה אֲזוֹי אַרוֹסֶען גָם . הָט אַבַּיֵי גָאנְט צו רַב יוֹסֵף פַּאר מַעְנְטְש קֶעֶרְט וויא שְׁלֶעכְט אִיז דֶער מֶענְטְש אוֹ מֶען הָט גִיעֶנֶערְט בִּיי דֶעם מֶענְטְש דִי נאַטוּר וָום אִיז בֶּשְׁאֶפֶן גִיוָוארֶן אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע וֶועלְט . אונ עָר הָאט נִיט זוכְּט גִיוֶויען עָר זָאל פַּר דִיגֶען עָר זָאל קֶעֶנֶען אַמַּענְטְשֶׁן זַיין שְׁפִּיז . עָם אִיז גִיעֶנֶערְט גִיוָוארֶן בִּיא גָאנְט זָעהְ וִוי שְׁוֶוער עָם אִיז צו גֶעבֶּן אַמַּענְטְשֶׁן זַיין שְׁפִּיז . עָם אִיז גִיעֶנֶערְט גִיוָוארֶן בִּיא דֶעם מֶענְטְש דִי נאטור וָום אִיז בֶּשְׁאֶפֶן גִיוָוארֶן אִין דִי עֶרְשְׁטֶע וֶועלְט מֶען עֶסְן פון דֶער וֶועלְט .

שפיר עמד לסור. מכאן לך יבמ נבר שמעת מאמר: בכביכול כנוד קונו. דכתיב כי נעלם הנסיס עשה לם האדם ועוד דכתיב כביכול נאות מוכר בלך בעבור לו בעולמו: כל פעל. הכל בכח לבכורו: מוכר לכסיון לם הנוף. מפני המתם שלא יתמו ולא גזרינן הטו שמתם כדי שיתמו: זקן. רבי יוסי: ממלא מקום למוריו. גדול כמוני: כיס כיפוף ויושב לפני רבי. מפני כבוד הבישיבות ולא היה מוכח לפניו ולא"ם בגדול היתה: בכבר הוה זקן. נדלו וכלמו עליו: תמתין לי מוך. בשבת: ואייתי לי מיא וכו'. שכחם נתהוה עובד כוכבים וכמוך זהשמעינן דאין בכם משום ביטולי עובד כוכבים:

בחול נמי לא ס"ל דסבר לה כי האי תנא דתניא מנחר אדם גלדי צואה וגלדי מכה מעל בשרו בשביל צערו ואם בישביל ליפות עצמו אסור ואינהו במאן סברוה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל כבוד קונו משום שנאמר (משלי מז) כל פעל ה' למענהו: (דף נמ) אמר ר"ה אמר רבי אסיר להטמין את הצונן והתנן רבי התיר להטמין את הצונן לא קשיא הא מקמי דלשמעיה מרבי ישמעאל ברבי יוסי הא לבתר דלשמעיה כי הא דרבי אמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא התיר להטמין את הצונן אמר כבר הורה זקן. אמר רב פפא בא וראה כמה מחבבין זה את זה שאילו רבי יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי ממלא מקום אבותיו הוה וכפוף ויושב לפני רבי וקאמר כבר הורה זקן

א"ל ר"נ לדרי עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה שמע רבי אמי איקפד

פֿון זַיין כַּייב. דִּי פַּר טָרִיקוּנְטָע מַאטָעֶרְיָע פון אַמַּבָּה. אוֹיב עֶר הָט צַעַר אַז זַיי וָענען אָן ניקְלֶעבְּט צום כַּייב. אָבֶּער אַז עֶר מֵיינְט זִיךְ שַׁיין צו מַאכֶּן. טָאר מָען נִיט. וָואהרוּם אַזָכֶר טָאר זִיךְ נִיט צִירֶן. אוּנ אַמֵּיטר מִיט רַב אַשִׁי הָאלְטָען אַזוֹי וויא מִיר הָאבֶּען גִיקֶערוּנְט. אַמַעְנְטְש רַאכֶּף וָאשֶׁען אַרָע טָאג זַיין פָּנִים מִיט זַייְנֶע הֶעמְט אוּנ זַייְנֶע פִּים. עֶר וָאל זַיין שַׁיין פאר נָאט. אַזוֹי וויְ עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַלֶץ הָט נָאט גִיטָאהן פון זַיין כָּבוד וָענְען. אוּנ אַז אַמַעְנְטְש וָהט אוֹיס שַׁיין אִיז אַכָּבוד פַּר נָאט:

רַב הוּנָא הָט גִזָאגְט רַבִּי זָאגְט מָען טָאר נִיט שַׁבָּת בְּהַאלְטָען. קְאלְטָע עָסָן וויא זָאלֶען נִיט וָואלֶעם וויֶערִין פון דִי זוהן. פְּרֶעמְט דִי נְמָרָא מִיר הָאבֶּען רָאךְ גִילֶערוּנְט אַז רַבִּי זָאגְט מָען מָעג שַׁבָּת בְּהַאלְטָען קְאלְטָע עָסָן זַיי וָאלֶען נִיט וָואלֶעם וויֶערִין פון דִי זוהן. עֶנְפֶּערְם דִיא נְמָרָא עֶם אִיז נִיט קִין קַשְׁיָא. אַיידֶער רַבִּי הָט נִיהֶערְט פון רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי. הָאט עֶר גָזָאגְט מָען טָאר נִיט. דֶער נָאךְ וויְ עֶר הָאט נִיהֶערְט פון רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי. זָאגְט עֶר מָען מָעג. וָואהרוּם מִיר הָאבֶּען גִילֶערוּנְט. רַבִּי זָאגְט מָען טָאר נִיט שַׁבָּת בְּהַאלְטָען קְאלְטָע עָסָן זַיי זָאלֶען נִיט וָואלֶעם וויֶערִין פון דִיא זוהן. הָט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי גָזָאגְט פַּר רַבִּי מַיין פָּאטֶער רַבִּי יוֹסִי הָט גָזָאגְט מָען מָעג שַׁבָּת בְּהַאלְטָען קְאלְטָע עָסָן זַיי וָאלֶען נִיט וָואלֶעם וויֶערִין פון דִי זוהן. הָט רַבִּי גָזָאגְט אַז דֶער אַלְטֶער זָאגְט מָען מָעג. וָועל אִיךְ נִיט זָאגֶען מָען טָאר נִיט. פון דֶער צייט אָן זָאגְט רַבִּי אוֹיךְ מָען מָעג. הָט רב פָּפָּא גָזָאגְט זֶעה וויְ לִיב דִיא חֲכָמִים הָאבֶּען אַיינֶער דֶעם אַנדֶערֶן. וָוען רַבִּי יוֹסִי וָאלְט גִילֶעבְּט וָאלְט עֶר גִילֶעבְּט אַיינְגִיבּוּנֶען וָאגְטֶערְטֶענִיג פַּר רַבִּי. וויְל רַבִּי אִיז גִיוֶוען גְרֶעסֶער וויא רַבִּי יוֹסִי. וָואהרוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דֶער זוהן פון רַבִּי יוֹסִי הָט דֶער פִילְט דֶעם אֶרְט פון זַיין פָּאטֶער רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אִיז גִיוֶוען גְרוֹיס אִין דֶערְנָען אַזוֹי וויא זַיין פָּאטֶער רַבִּי יוֹסִי אוּנ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אִיז גִיוֶוען אַיינְגִיבּוּנֶען וָאגְטֶערְטֶענִיג פַּר רַבִּי. וָואלְט רַאךְ רַבִּי יוֹסִי אוֹיךְ נִיוֶוען אָנגְטֶערְטֶענִיג פַּאר רַבִּי. פון דֶעסְטְווֶענֶען הָאט רַבִּי גָזָאגְט אוֹיךְ רַבִּי יוֹסִי וויְל דֶער אַלְטֶער הָאט אַזוֹי גִיפֶּקְט וָועל אִיךְ נִיט פַּסְקֶנֶען אֲנֶדֶערְש. רַב נַחְמָן הָט גָזָאגְט צו זַיין קְנֶעכְט דָנִי דו מַעְנְסְט שַׁבָּת בְּהַאלְטָען דִי קאלְטָע עָסָן זַיי וָאלֶען נִיט וָואלֶעם וויֶערִין פון דִיא זוהן. אוּנ אוּם דֶעֶר וָאכֶּן מֶענְסְטוּ מִיר בְּרֶייְנֶגֶען וָואלֶעמְע וָואסֶער וָום אַקוֹכֶאר אַגוֹי הָט נִיוָואלֶעמְט. וויא רַבִּי אַמִי פַּר הָט דָם גִיהֶערְט אִיז עֶר אִין בֶּעֶם נִיוָוארֶן אוֹיף רַב נַחְמָן. הָט רַב יוֹסֵף גָזָאגְט צו רַבִּי אַמִי פַּר וָום בִּיסְטוּ אִין בֶּעֶם. רַב נַחְמָן הָט נִיסָאהן אַזוֹי זַיי צוּוֶוי גְרוֹיסֶע רַייְטֶט. אַיינֶם הָט עֶר נִיסָאן אַזוֹי וויא רַב. אוּנ אַיינֶם אַזוֹי וויְ שְׁמוּאֵל. וָואהרוּם שְׁמוּאֵל וָאגְט מָען מָעג שַׁבָּת בְּהַאלְטָען קאלְטָע עָסָן זַיי זָאלֶען נִיט וָואלֶעם וויֶערִין פון דִי זוהן.

(פ"ג) **ד משנה** פי־תו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים : **גמ'** וחדא פרה הוה ליה והא אמר רב יהודה אמר רב תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו . רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן כל (מי) שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם (כולו) נתפס על כל העולם כולו אמר רב כפא והני דבי ריש גלותא נהפסים על כולי עלמא (אמר) [כי הא דאמר] רבי חנינא מאי דכתיב (ישעיה נ) ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו (דף נה) זקנים מה חטאו אלא אימא על זקנים שלא מיחו בשרים . רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתאי ההיא אתתא קא צווחת קמיה ולא הוה משגח בה אמר ליה לא סבר ליה מר (מזלי כח) אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה אמר ליה שיננא רישך בקרירי רישא דרישך בחמימי הא יתיב

מפם נכולי סדר מועד כל כי כאלי זוגא . מלכנעת יחד : מלופי רבי יוחנן . יש שמלמדים רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן : נתפס . נענש על עבירות שבידו : בכל העולם . אפילו כנגד כמלך וכולו כאפשר לו לעמוד עיבורין נתפסין ומקיימין דכרין : זקנים . סנהדרין : רישך בקרירי .

דְּיָרֵד בַּיּוֹם דְּקָנֵיא . אוֹג מָעִנְטְשִׁין פְּרָעִנְן רוּפָּעִן דִּי עֶרֶד אַרָעא כְּבָבָא אַעֶרֶד וָואם עָם וַואקְטְ נִיט פּוּן אִיר קִין פֵּירוֹת :

ד מִשְׁנָה דִּי קוּה פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה פְּלֶעגְט צֵרוּיס גֶיין שַׁבָּת מִט צַפּאם פַּאר פְּלָאכְטִען צְווִישֶׁען דִּי הָעֶרנֶער . דָּם אִיז גֶיוֶוען נִיט מִט דֶעם וויֶלען פּוּן דִּיא חֲכָמִים : וָוארוּם דִּי חֲכָמִים זָאגֶען אַז אַבְּהֲמָה טָאר נִיט גֶיין אוּם שַׁבָּת . פְּלֶעגְט דִּיא נְמָרָא הָאט הָעֶרן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה גִיהַאט נָאר אֵין קוּה : רַב הָאט דָאךְ גְּוואגְט צְווֶועלְף טוֹזֶענְד קְעִלְבֶּער פְּלֶעגְט רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה גֶעבִּין מַעשֵׂר פּוּן וַיינֶע סְטַאדְעם יֶעדֶער יָאהר . עֶנְפֶּערְט דִּי נְמָרָא דִּי קוּה אִיז נִיט גִיווֶוען פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה נָאר פּוּן וַיין שְׁכֵנָה . אוֹג וַויל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָט אִיר נִיט גִישְׁטָאנֶען . וֶוערְט גִירוּפֶען דִּי קוּה אוֹיף וַיין נָאמֶען :

רַב אוֹג רַבִּי חֲנִינָא אוֹג רַבִּי יוֹחָנָן אוֹג רַב חֲבִיבָא הָאבִּין גִילֶערנְט וְדִיא זַאךְ וָואם שְׁמַיְיט וַייטֶער] . וָאנְט דִּיא נְמָרָא אִין דֶעם נַאנְצֶען מֶסֶךְ מוֹעֵד וואו עָם שְׁמַיְיט דִּיא פָּאר . נֶעמְט מֶען אַרוֹיס רַבִּי יוֹחָנָן . אוֹג מֶען שְׁטֶעלְט אַרַיין רַבִּי יוֹנָתָן . וָואם הָאבִּין וַיִיא גִילֶערנְט : וֶוער עֶס קֶען שְׁטֶערִין וַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין וַיִיא זָאלִין נִיט טָאהֵן קִין עֲבֵירוֹת . אוֹג עֶר שְׁטֶעלְט וַיִיא נִיט , וֶוערְט עֶר גִישְׁמִיסְאפְּט פַּאר דִּי עֲבֵירוֹת וָאם וַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין טוֹהֵן : אוֹג דֶער וָאם קֶען שְׁטֶערִין דִּיא מֶענְטְשִׁין פּוּן וַיין נַאנְצֶע שְׁטָאט וַיִיא זָאלִין נִיט טָאהֵן קִין עֲבֵירוֹת . אוֹג עֶר שְׁטֶעלְט וַיִיא נִיט . וֶוערְט עֶר גִישְׁמִיסְאפְּט פַּאר דִּיא עֲבֵירוֹת וָאם דֶער קֶען שְׁטֶערִין דִּי מֶענְטְשִׁין פּוּן דִּי נַאנְצֶע וֶועלְט וַיִיא זָאלִין נִיט טָאהֵן קִין עֲבֵירוֹת . אוֹג עֶר שְׁטֶעלְט וַיִיא נִיט . וֶוערְט עֶר גִישְׁמִיסְאפְּט פַּאר דִּיא עֲבֵירוֹת פּוּן דִּיא נַאנְצֶע וֶועלְט . רַב פָּפָּא זָאגְט דִּיא מֶענְטְשִׁין פּוּן רֵישׁ גָּלוּתָא וֶועלִין גִישְׁמִיסְאפְּט וֶועלִין פַּאר דִּיא עֲבֵירוֹת פּוּן דִּיא נַאנְצֶע וֶועלְט וַיִיא אַלֶע יוֹדְעִין . רַבִּי חֲנִינָא זָאגְט וָאם מֵיינְט דֶער פְּסוּק נָאט וֶועט הָאבִּין אַמְשָׁפָּט מִט דִּיא אַלְטֶע פּוּן זַיין פָּאלְק אוֹג מִט דִּי שָׂרִים . אוֹיב דִּיא שָׂרִים הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט וָאם הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט וַיִיא אַלְטֶע לַייט . נָאר דִּיא אַלְטֶע לַייט הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט פַּאר וָאם וַיִיא הָאבִּין נִיט גִישְׁטְרָאפְּט וַיִיא שָׂרִים לַייט . אוֹג וָאלֶען נִיט זִינְדִיגֶען : רַב יְהוּדָה אִיז גִיוֶוען פַּאר שְׁמוּאֵל אִיז גִיקוּמֶן אַאשָׁה אוֹג הָאט גֶעשְׁרִיגֶען פַּאר אִים . אוֹג עֶר הָאט נִיט גִיוֶואלְט הָעֶרן וָאם זִיא שְׁרַייט . הָאט רַב יְהוּדָה נִיטְאבְּט צוּ שְׁמוּאֵל הַאלְטְסטוּ דֶען נִיט דֶעם פְּסוּק אַז אֵייגֶער פַּארְמַאכְט זַיין אוֹיעֶר עֶר וָאל נִיט הֶערִין דִי גֶעשְׁרַייא פּוּן אָרֶעם מַאן . אַז עֶר וֶועט רוּפֶען צוּא גָאט . וֶועט גָאט אִים אוֹיךְ נִיט עָנְפֶּערִין . הָאט שְׁמוּאֵל נִיטְאבְּט צוּא רַב יְהוּדָה . דִּיא סַמָּךְ . דִּין רַבִּי וֶועט נִיט אָפּ גֶעבְּרִיט

סכר : סדע . דקטן : דמיגדמים ליסף . מן פסמים לכמה כללות לנפשות מדם : ולא מיכרי מזיק . ליז גם זה רגיל ביוכלו מזומה לנזיקים בכיסם שימצאו מעיז נדליס בפוליטיסם : גדמת . יזה קטושה : דכיכה כך . וכסוף כל מסם עשמם וכ"ם זו בסיפה בכיכה כך ע"כ .

סמכבלין . לשן כבלי ברזל שקושרין : ויקוץ לשן . כך"ב עיר שבהן בלמה לחיכם מבהמי קדש : במכובלין ומקושרין : עבידתא . מלאכה שבידם : דשמרינא על מלך : תומטין . מלאכה ומחבקעת : עד כנגא . פרק שהמהן בקורין קולי"ש :

עליו סדרי בראשית . אמר רב נחמן תדע דמתרחיש ניסא ולא איברי מזוני . ת"ר מעשה באדם אחד שנשא אשה גדמת ולא הכיר בה עד יום מותה א"ר יוסף בא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה א"ל רבי חייא זו דרכה בכך אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו :

(דף נ) **ג הרחלים** יוצאות כבולות מאי כבולות שמכבלים אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו הגברים על הנקבות מאי משמע דהאי כבול לישנא דלא עבידי פרי הוה דכתיב (מלכים ב ו) מה חערים האלה אשר נתת לי אחי ויקרא להם ארץ כבול עד היום הזה מאי ארץ כבול שהיו בה בני אדם שכובלין בכסף ובזהב . א"ל רבא א"ה היינו דכתיב (שם) ולא ישרו בעיניו מפני שמכובלים בכסף וזהב לא ישרו בעיניו א"ל אין כיון דעתירי (ומפנקי) לא עבדי עבידתא ר"נ בר יצחק אמר ארץ תומטין היתה ואמאי קרו לה כבול דמשתרגא בה כרעא עד כבלא ואמרי אינשי ארעא מכבלא דלא עביד פירי :

אוג פֶּען הָט אִיהם ניט גיגעבּין ער זאל פֿר דינגען צו שפּייזין זין קינד דורך איין אישה וי זאל איהם זייגין . אזוי וויא די נאנצע וועלט טוהט . רב נחמן זאגט מיר ועהן אז עס איז שווער די שפּייז בייַ אמעמשן . וואדום וי פיל נסים עס טרעפט צו מענטשין . אוג הער גם טרעפט ניט אז עס זאל בשאפען ווערין שפּייז בייַ דעם צריק אין שטוב :

הנו רבנן . די רבנן האבּען ניטערוגט עס הָאט אמאהר ניטראפען איינער הָאט גענומען אוויב וום זי הָט ניהאט נאר איין האנט . די אנדערע האנט איז ניווען אפ ניהאקט . אוג הער מאן הָט ניט געוואוסט אז איר פֿעלט אהאנט . בּיז זי איז גישטארבּען . הָט רב יוסף זאגט זעה וי פרום דיא וויב איז ניווען אז הער מאן הָט ניט געוואוסט אז איר פֿעלט אהאנט . הָט רבּי חייא גזאגט צו רב יוסף . דם איז נאר ניט קין בעוויזונג אז זי איז ניווען פרום . ווארום זי הָט נימוסט אזוי טאהן ויא זאל זיך פֿר דערקען פֿר איר מאן . ער זאל ניט ועהן אז איר פֿעלט אהאנט . נאר וי פרום איז הער מאן ניווען אוג וי וויניג הָט ער ניקוקט אפּילו אויף זיין אייגענע וויב אז ער הָט ניט געוואוסט אז איר פֿעלט אהאנט :

ג הרחלים יוצאות כבולות . שעפסן נקבות מענן צוים ניין שבת כבולות . ואם איז כבולות . זאגט די נמרא מען ציהט אראפ וויער וויידיר צו די פים . אוג מען בינדט אים צו די פים . דיא שעפסן וכרים זאגן ניט מצנה זיין מיט די שעפסן נקבות זי זאלען ניט מעוברת ווערין . פרענט די נמרא פון ואענן וויסען מיר אז אזוי אזאך ואם פון איר ווענט ניט זיין קין פּירות ואדער קינדער היסט כבול . ענפערט די נמרא ואדום עס שטייט אין פסוק חיקם דער מקך פון צור הָט נזאגט צו שלמה המלך עס זענען די שטענט עם דוא האסט מיר גיגעבּין מיין ברודער . אוג ער הָט ניראפען די שטענט בּיז היינטיגען טאג ארץ כבול . פרענט די נמרא ווס מיינט מען ארץ כבול . זאגט דיא נמרא וויל דיא מענטשין פון דיא שטענט זענען ניווען בדרעקט מיט זיקבער אוג נאלד . הָט רבא ניפרעגט פר ווס שטייט אין פסוק אז דיא שטענט זענען ניט גיפעלין צו חרם . וויל דיא מענטשין זענען ניווען בדרעקט מיט זיקבער אוג נאלד דרי׳בער זענען זי איהם ניט גיפעלין . זאגט די נמרא יא עס איז אזוי . וויל זי זענען ניווען בייַ אוג איידיל האבּען זיי ניט ניוואלט ארבּעטין די פעלדער אוג ניט די קענינליכע ארבּעט . רב נחמן בר יצחק זאגט די ערד פון די שטענט איז ניווען גיזאלצען אוג ליים . אוג פאר ואס דיפט עס די ערד בבול . ווייל אז עס הָט ניטרעטין אויף די ערד פלענט די פים אריין אין

להם מי גלוי והיינו דכתיב (סם) זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ומקדשי תחלו וכתיב (סם) ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית תני רב יוסף אל הקרי ממקדשי אלא ממקודשי . אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו ומיד והנה ששה אנשים באים מדרך (שער) העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים וקסת הסופר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת . מזבח הנחשת מי הוה אמר לו הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני . ומאן נינהו ששה אנשים אמר רב חסדא קנף אף וחמה ומשחית ומשבר ומכלה ומאי שנא היו (א"ר) היו תחיה תיו המות ושמואל אמר הסה זכות אבות ורבי יוחנן אמר התון זכות אבות . ור"ל אמר היו סוף הותמו של הקב"ה דאמר רבי חנינא חותמו של הקב"ה אמת (אמר) רבי שמואל בר נחמני אמר אלו בני אדם שקיימו כל התורה כולה מאל"ף ועד תי"ו . כאיסתי תמה זכות אבות . אמר רב סימת הושע בן בארי . שנאמר (הושע ג) אנלה

הגהו ולכסוף וממקדשי תחלו : ממקודשי . שאומם לקטרוג מדת דין ומזה כו מן הטוב . מי כוס . מזמה בתחתם כימי יהזקאל והלא שלמה בנה ומזה מזבח הנחשת של בקב"ה תמה . למתניות לאומות ולכתן ולתחתון על שם מי לתמוך ולתי לתחתון ולגי סוף : אלו בני אדם וכו' . פפי"ו סימן להם שקיימו

אֵין גִּינּוּמָעַן דִּיא שְׁטָרָאף פּוּן דִּיא צַדִּיקִים . אָבֶּער דִּיא צַדִּיקִים וֶוייסִין דָּאס נִיט . הָאבִּין זִיא גִידַארְפְט טָאהן וָואס צוּ זַייא נִיהָער אוּנ שְׁטָראפְּען . אִיצְט אִיז הָעכְט וָואס אִין פְּסוּק שְׁטֵייט אַאלְטִין אוּן אִיונְגעָן אוּנ אַבְּתוּלָה אוּנ קִלַיינְע קִינְדֶער אוּנ וַויבֶּער אָלֶע זָאלְט אִיר הַרְגָּנָן צוּם שְׁארַארְבִּין . אוּנ דִיא אַלֶּע מֶענְטְשִׁין וָואס אוֹיף זַייא אִיז דָּער צַייכִין וּפּוּן לָעבְּט . צוּ זַייא זָאלְט אִיר נִיט נִינְעָנְעָן . זַייא זָאלְט אִיר נִיט הַרְגָּנָן . וָאס אִיז גִיוֶוען פְּרִיער אַייִדער דָּער מִדַּת הַדִּין וָאס מְקַטְרֵג גִיוֶוען . דָּער נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וּמִמְקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ . נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זַייא וָאבְּען אָן גִיהִיבְּען צוּ הַרְגָּנָן דִיא צַלְטֶע מֶענְטְשִׁין וָואס זָענֶען גִישְׁטַאנֶען פַּאר דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . אוּנ רַב יוֹסֵף דָּאס גִילֶערְנְט וָאלְט נִיט לַייגֶען ״מִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ״ נאר זָאלְט לַייגֶען מִמְקוֹדָשַׁי תְּהַלּוּ . פּוּן מַיינֶע הַיילִיגֶע וָאלְט אִיר אָן הִיבְּען צוּ הַרְגָּנָן . דָּאס מֵיינְט פָּען דִי מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבְּען מְקַיֵּים גִיוֶוען דִי נַאנְצֶע תּוֹרָה פּוּן אָלֶף בִּיז תָּיו . אוּנ בֵּאלְד זָענֶען נִיקִימְעָן וָעקֶם מֶענְטְשִׁין פּוּן דִי וָועג וָואס פָּען לַייט צוּם אוֹיבֶּערְשְׁטֶען טוּיֶער וָואס אִיז אִין צְפוֹן זַייט . אוּנ יֶערֶער מענְטְש וּפּוּן דִי זָעקְס מֶענְטְשִׁין הָאס גִיהַאלְטֶען אִין דֶיינְוַואנְדֶערְנְע קְלֵיידֶער . אוּנ אִפְּערָער פּוּן אַשְׁרֵייבֶּער הָאט אִיז גִיוועֹן צְווִישֶׁן זַייא וָענֶען נִיקוֹמֶען אוּנ הָאבְּען זִיךְ נִישְׁטֶעלְט בֵּייא דָּעם קוּפְּערְנֶעם מִזְבֵּחַ . פֶּרֶענְט דִי גְמָרָא אִין דִי צַייט פּוּן יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא אִיז דָּאךְ נִיט נִיווֹיג קִין קוּפְּערְנֶער מִזְבֵּחַ . עֲנְטְפֶּרְט דִיא גְמָרָא נָאט הָאט נִיזָאגְט צוּ דָּעם מֶענְטְש אִיר זָאלְט אֲנְהֵייבְּין דַּרְגָּנָן פּוּן דִיא מֶענְטְשִׁין וָאס שְׁטֵייֶען אוֹיף דָּעם אָרְט וָואס פָּען זָאגְט פַּאר מִיר שִׁיכָּה וָואס פָּען שְׁפֶּלְט) סִיט קוּפְּערְנֶע כֵּלִים . זָאגְט דִי גְמָרָא וֶוער זָענֶען דִי זָעקְס מֶענְטְשִׁין . הָאט רַב חִסְדָּא גִיזָאגְט דֶאס זָענֶען זַייא . קֶרֶף אַף חֲמָה טַשְׁחִית מִשְׁבֵּר כְּכַלֵּה . דָּער בַּעַס פּוּן נָאט וָואס עֶר פַּארַארְבּט אוּנ צוּבְּרֶעכְט אוּנ פַּארְעֶנְדְט . פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא פַּאר וָואס הָאט פָּען גֶעשְׁרִיבְּען צַאהֲיו . הָאט רַב גִיזָאגְט ת מאכט תְּחִיָּה . אוּנ ת מאכט תמות . אוּנ שְׁמוּאֵל זָאגְט ת מאכט ״תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת״ . זְכוּת אָבוֹת הָאט זִיךְ אוֹפְּגֶעלָאזְט . אוּנ רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט ת מאכט ״תָּחוֹן זְכוּת אָבוֹת״ נָאט וָועט אוֹיף צַייךְ רַחֲמָנוּת הָאבְּען דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פּוּן דִיא אָבוֹת . אוּנ רֵישׁ לָקִישׁ זָאגְט דָּער לֶעצְטֶער אוֹת פּוּן דִיא חֲתִימָה פּוּן נָאט . אִיז אַהֲיוֵיו . וְוָארוּם רבי חֲנִינָא הָט גִזָאגְט דִיא חֲתִימָה פּוּן נָאט אִיז . אֱמֶת . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאגְט דָּער ת אִין אַסְיָקָן אַז דִיא מֶענְטְשִׁין הָאבְּען מְקַיֵּים גִיוועֹן דִיא נַאנְצֶע תּוֹרָה פּוּן א ביז ת . פְּרֶענְט דִיא גְמָרָא וְוען הָאט זִיךְ אוֹיס גֶיטָאוט דָּער זְכוּת פּוּן דִי אָבוֹת . רַב וָאלְט אִין דִי צַייט פּוּן הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי . אַווי וְוִיא עָס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק.

יתיב סר עוקבא אב בית דין דכתיב (ירמיה כג) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו וגו' אמר ליה רבי זירא לרבי סימון לוכחינהו מר להני דרבי ריש גלותא אמר ליה לא מקבלי מינאי . אמר ליה אף על גב דלא מקבלי לוכחינהו מר דאמר רבי אחא ברבי חנינא כעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה דכתיב (יחזקאל ט) ויאמר ה' אלי עבור בתוך

לוי אמרי רבי חייא בר אשי אמר רבי שמעון בן לקיש אמר רבי יוחנן לוי ואף כ"ד יכוח בהמין : דכתיב בית דוד וגו' . לא עבד אלא מי שבידו לעשות : מהו מדכר זה . כדאמר במקרא זה שהוציא דבה לעזה ומסר עזה הוכחה מזר כו : והכתוב הזה על מלחמת כתביהם בהתיהם וכתאמקים על כל התועבות הנעשים בתוכה . לגו דייקים : שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה . כדכתיב . מעיקרא ועל כל אלה אשר עלה היתה לגו

העיר והתויה תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות וגו' אמר לו הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבונו של עולם מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה לפניו רבונו של עולם היה בידם למחות ולא מיחו . אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם . אמרה לפניו רבונו של עולם אם לפניך גלוי להם

יערין . אזוי וויא מען ווערט ניט אפ געבריט פון־קאלטע וואסר . אפער דער רבי דיין רבי ווען אפ געבריט ווערען אזוי ויא מען ווערט אפ געבריט פון הייסע וואסער . דאס מיינט מען אזוי ווען ניט גישטראפט ווערין . נאר מיין רבי ווען יא גישטראפט ווערין . מיין רבי מר עוקבא ווען ער איז דער גרעסטער פון בית דין זיצט דאך אזוי דא . אוג ער הערט ויא דיא אשה שריים . פאר וואס ענפערט ער איר ניט . אזוי ויא עם שמייס אין פכוק . נאס הצאט ניזאגט צו די משפחה פון דוד המלך אלע פריה מארגען זאלט איר משפחטן דאס פאטק . הצאט נאט גאר גיבאטין אויף דעם משפט צו דיא גרויסע רייגנים . אפער ניט צו די קקייגע דיגנים : רבי זירא הצאט ניזאגט צוא רבי סימון ער זאל שמראפען דיא מענטשין פון ריש גלותא . הצאט רבי סימון גיזאגט זייא ווערען ניט אן נעמען מיינע שטראפונג . הצאט רבי זירא ניזאגט אפילו זייא ווערען ניט אן נעמען דיא שטראפונג פון דעסט ווענין זאלטו זייא שטראפען . ווארום רבי אחא ברבי חנינא הצאט ניזאגט עס הצאט קיין מאהר ניט . גימארפען אז נאט זאל צוא זאגין איינעם גוטס צו טאהן . אוג דער נאהר זאל ער חתמה הצאט דעם מענטשין צו ניזאגט גוטס צו טאהן . הצאט נאט חתמה אוג ער טוהט אים שלעכטס : ווארום עם שמייס אין פסוק . נאט הצאט ניזאגט צו כיר נייא דורך אין דיא שטאט אוג זאלכט מאכין אציכין אויף דיא שטערינס פון דיא מענטשין ואס זיפצין אוג שרייין אויף דיא אלע מיאוסה זאכין ואס עם ווערט ניטאהן . נאט הצאט ניזאגט צום מלאך גבריאל נייא אוג שרייב אציכין אוף די שטערינס פון דיא צדיקים . אתיו מיט טינט . אז דיא מלאכי חבלה זאלין ניט ניווערטמענין אויף זייא צוא שמראפען זייא : אוג אויף דיא שטערינס פון דיא רשעים זאל ער שרייבין אתיו מיט בלוט . די מלאכי חבלה זאלין אויף זייא יא ניווערטמענין צו שמראפען זייא . הצאט דער מדת הדין ניזאגט פאר נאט . רבונו של עולם פאר ואס זאלין זיין גיענדערט די מענטשין פון די מענטשין . פאר ואס זאלין דיא מענטשין גישטראפט ווערין אוג די מענטשין זאלין ניט גישטראפט ווערין . הצאט נאט ניזאגט צוא דעם מדת הדין ניזאגט פאר נאט . רבונו של עולם . דוא זייסט טאקי אז דיא רשעים ואלטין זייא גישטראפט ניט הצאט נאט ניזאגט צום מדת הדין איך זייס אז אפילו דיא צדיקים זאלטין זייא גישטראפט . ויאלטין זייא ניט אן נינומען דיא שטראף . אוג זייא ואלטין ניט בעסר גיוארין . הצאט דער מדת הדין ניזאגט פאר נאט . רבונו של עולם . דוא זייסט טאקי אז דיא רשעים ואלטין

עונם (פ"נ) מיתיבי אמרו כלאבי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה ציויתיו ועבר עליה. (אמרו ליה) והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומהו אמר להם (קהלת ט) מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו'. הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנאמר (במדבר כ) יען לא האמנתם בי דא האכנתם בי עדיין לא הגיע זכנכם ליפטר מן העולם מיתיבי ד' מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בי יעקב ועכרם אבי כשה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכלהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קראי דכתיב (שמואל ב ג) ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה ואביגיל אלא בת כי שמת בעטיו של נחש כני אויכמ תנא דמלאבי השרת והלא איכא משה ואהרן. אלא

שִׁטְרָאפִּין מִיט נְגָעִים אוֹיף זַייעֶרע עֲוֹנוֹת וּמְרוּט מִיט נְגָעִים מַיינְט מַען יְסוּרִים). אָבֶּער צוּ מָען זָוועט נִיט הָאבֶּן קֵיין פְּשָׁעִים מִיט עֲוֹנוֹת. וְוָעט מָען נִיט הָאבֶּן קֵיין יְסוּרִים. פְּרֶענְט דַיא זָמָרָא טִיר הָאבֶּן דָאךְ גִילֶערוּנְט. דִי מַלְאָכִים הָאבֶּן גְוָאנְט צַו נָאט. דְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם צַו וָוָם הָאסְטוּ גֶעקֶנְסְט מִיתָה אוֹיף אָדָם הָרִאשׁוֹן. הָט נָאט גְוָאנְט צוּ דִי מַלְאָכִים אִיךְ הָאב אִים גִיבָּאטֶן אַרְבֶּענְג מְצִוָה. אוּן עֶר הָט נִיט גֶיהַאלְטֶן דִי מִצְוָה. הָאבֶּן דִי מַלְאָכִים גְוָאנְט פַּר נָאט מֹשֶׁה אוּן אַהֲרֹן הָאבֶּן דָאךְ מְקַיֵּם גְוֶוען דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה. פַּאר וָואס זָענֶען זֵיי גִישְׁטָארְבֶּען. הָט נָאט גְוָאנְט צוּ דִי מַלְאָכִים. עֶס אִיז אֵיין טְרֶעפְּוּנְג צוּם צָרִיק אוּן צוּם רָשָׁע. בֵּייעֶרע מִיוֶען שְׁטַארְבֶּען. זֶהען מִיר דָאךְ אַז אֶן אַחֶטֶע שְׁטַארְבְּט מֶען אוֹיךְ. אִיז דָאךְ אַקשֶׁא אוֹיף רַבִּי אַמִי. עֶנְטֶערְט דִי גְמָרָא רַבִּי אַמִי זָאגְט וְוִיא דָער תַּנָּא. וָוארוּם מִיר הָאבֶּן גִילֶערְנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר זָאגְט מֹשֶׁה אוּן אַהֲרֹן זָענֶען גִישְׁטָארְבֶּען אוֹיךְ גִישְׁטָארְבֶּען פַּר זַייעֶר חֵיזֶא. אַווי וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וַוייל אִיר הָט מִיר נִיט גִינְגלוּיבְּט צוּ הֵייליגֶען מִיךְ בְּיי דִי וַאסֶער. דְרִיבֶּער וָועט אִיר שְׁטַארְבֶּען אֶבֶּער אַז אִיר וָואלְט מִיר יָא גִינְגלוּיבְּט וָואלְט נָאךְ נִיט גִיקוּמֶען אַיינֶער צַייט אִיר זָאלְט אַוועק גַיין פּוּן דָער וֶועלְט. פְּרֶענְט דַיא נְמָרָא מִיר הָאבֶּן דָאךְ גֶיהֶערְנְט פִּיר מַענְטְשֶׁן זָענֶען גִישְׁטָארְבֶּען אָן אֲבֶעבֵירָה. נָאר דוּרְךְ דִי עֶצָּה פּוּן שְׁמַאנְג וָואס עֶר הָט אֶן גִירֶעט חָוָה זַיא זָאל עֶסְן פּוּן עֵץ הַדַּעַת. הָט נָאט גוֹזֵר גְוֶוען אַסְטְנְטְשֶׁן וָוָם עֶר הָט אֶן זָאלֶען שְׁטַארְבֶּען. דָאס זָענֶען דַיא פִּיר מַענְטְשֶׁן בְּנֵי יַעֲקֹב. אוּן עַמְרָם דָער פָאטֶער פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. אוּן יִשַׁי דָער פָאטֶער פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ. אוּן כִּלְאָב דָער זוהן פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ. דִיא אֶלְע דְרֵיי מַענְטְשֶׁן הָאבֶּן מִיר גֶיהֶערְנְט אוֹיס וַוייניג אַז זֵיי זָענֶען גִישְׁטָארְבֶּען אָן אֲבֶעבֵירָה. אוֹיסֶער יִשַׁי דָער פָאטֶער פּוּן דָוִד שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַז עֶר אִיז גִישְׁטָארְבֶּען אָן אֲבֶעבֵירָה. וָואוּרוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַבְשָׁלוֹם הָט גִיטַאכְט עַמְשָׂא זָאל זַיין אַלְטֶער אִיבֶּער דָעם חֵיל. אוֹיף דֶעם אֶרְט פּוּן יוֹאָב אוּן עַמְשָׂא אִיז גְוֶוען דָער זוהן פּוּן אַסְנְטְשׁ וָוָם הָט גֵיהֵייסֶען יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי וָואס עֶר אִיז גְוֶוען בֵּיי אֲבִיגַיִל דִיא טָאכְטֶער פּוּן נָחָשׁ דִי שְׁוֶוועסְטֶער פּוּן צְרוּיָה דִי מוּטֶער פּוּן יוֹאָב. פְּרֶענְט דַיא גְמָרָא אִיז דָען אֲבִיגַיִל גְוֶוען דִיא טָאכְטֶער פּוּן נָחָשׁ. וְוָא אִיז דָאךְ גְוֶוען דִי טָאכְטֶער פּוּן יִשַׁי. אַווי וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִי שְׁוֶוועסְטֶער (דִי טָעכְטֶער פּוּן יִשַׁי) זָענֶען גְוֶוען צְרוּיָה אוּן אֲבִיגַיִל. נָאר אַזוֹי מֵיינְט מֶען אֲבִיגַיִל אִיז גְוֶוען דִי טָאכְטֶער פּוּן נָחָשׁ וָואס עֶר אִיז גִישְׁטָארְבֶּען דוּרְךְ דִי עֶצָּה פּוּן עַמְשָׂא). נָאכְּן מִיר נָאךְ זָענֶען גִישְׁטָארְבֶּען אָן אֲבֶעבֵירָה) עֶר הַנָּא נָאךְ אַז מֹשֶׁה אוּן אַהֲרֹן אוֹ דִיא כַּלָּאבִים וְוִיא פְּרֶיעֶר שְׁטֵייט). דָער הַנָּא נָאךְ דָאךְ כָּעֶנֶען זָענֶען גִישְׁטָארְבֶּען אָן אֲבֶעבֵירָה. דִיא דָאךְ רֶעכְטֶען זָענֶען גִישְׁטָארְבֶּען אָן

פירוש

אגלה את נבלוהה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי . ושמואל אמר מימי הזאל שנאמר (מלכים ב יג) וחזאל מלך ארם להץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתיב (שם) ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה ור"י בן לוי אמר מימי אליהו שנאמר (שם ו יח) ויהי בעלות הכנהה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע וגו' . ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו שנאמר למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת (ישעיה ט) :

ה אמר רבי אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון . אין מיתה בלא חטא דכתיב (יחזקאל יח) הנפש החוטאת היא תמות . אין יסורין בלא עון דכתיב (מלכים כג) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם

נָאט זָאגט . אִיךְ וָועל אויפֿהָעלטן איר שָׁאנד דַּאר אויגֶע פון דִּי מֶענטשֶׁן וָוָס זִיא הָאט זִיי לִיב גיהַאט . אוג קיין מֶענטש [אפֿילו דִּי אָבות] וָועלן איר ניט מציל זיין פון מִין הַאנט . אוג שמואל נָאגט אין דִּי צייט פון חֲזָאל הָט זִיךְ אוים גיקאָזין דָער זכות פון דִּי אָבות . אזוי וִוי עס שטייט אין פָּסוק . חֲזָאל הָעֶר מֶלֶךְ פון אֲרָם הָט צו נֶעדְרִיקְט דִּי יוֶדען אין דִּי נַאנְצֶע צייט וָאם יְהוֹאָחָז איז גְוועזן אֲמֶלֶךְ . אוג נָאךְ שטייט אין פָּסוק נָאט הָט רַחֲמָנוּת גיהַאט אויף דִּיא יִדען . אוג עֶר הָט זִיךְ גֶיכְערְט צו זֵיי . פון וֶועגען דֶעם בְּרִית וָוָס עֶר הָט מִיט אַבְרָהָם אוג יִצְחָק אוג יַעֲקב . אוג עֶר הָט זֵיי ניט גֶיוואלְט פַאר דַארְבֶּען . אוג עֶר הָט זיי ניט אֲוועק גְיוואָרְפֶן פון זִיךְ בִּיז אִיצְט . אָבֶּער פון אִיצְט אוג וַויטֶער הָאט זִיךְ אוים גֶיקָאזט דָער זכות פון דִּי אָבות . אוג עֶר וָועט זיי יָא אֲוועק וַואֶרְפֶן . בִּיז זֵיי וֶועלן הָאבֶּן דִּיזֶער אֵיינֶעם זכות] רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגט אין דִּי צייט פוּ אֵלִיָהוּ הַנָּבִיא הָאט זִיךְ אוים גֶיקָאזין דָער זכות פון דִּי אָבות . אזוי וִויא עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוק . אַז דִּיא מְנָחָה אִיז אוף גֶיגאנְגֶן הָט אֵלִיָהוּ הַנָּבִיא גֶינֶעמְט אוג הָאט גָּנאנְט נָאט פון אַבְרָהָם אוג יִצְחָק אוג יַעֲקב הַיינְט זָאל דָער וואוסְט וָוערין אַז דִּיא בִּיכְּט אֲגָאט בַּייא דִּיא יוּדֶע וַוייל עֶר הָט גֵיבֶּעטֶן הַיינְט זָאל דָער וואוסְט וָוערין . פַּאר שְׁטֵייט מֶען אַז דָער זכות אָבות הָאט זִיךְ שוין אוים גֶיקָאזט . נָאר אֲלִיָהוּ הַנָּבִיא הָאט תְּפִלָּה גֶיטָאהן אַז דָאס אֵיינֶע מָאהל זָאל נָאךְ נָאט דָער מַאנֶען דֶעם זכות פון דִּיא אָבות] : רַבִּי יוֹחָנָן זָאגט אין דִּיא צייט פון חִזְקִיָהוּ הַמֶּלֶךְ הָט זִיךְ אוים גֶיקָאזט דָער זכות פון דִּי אָבות . אזוי וִויא עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוק . צו מֵעֶרין דִּיא נֶיעֶרְטִינְקֵייט אוג דֶעם שָׁלוֹם אָן אַכְּוף . אוף דִּיא שְׁטוּהל פון דָּוִד אוג אוף זַיין קֵינִיגְרֵייךְ . אָן צו בְּרֵייטֶן וִויא אוג צו שְׁטִיפְטֶן אִיר מִיט מִשְׁפָּט אוג מִיט צְדָקָה . פון אִיצְט בִּיז אֵייבִּיג וֶועט דָאס טָאהן דִּיא קְנָאָה פון נָאט . אָבֶּער נִיט דָער זכות פון דִּיא אָבות . וָוארום דָער זכות פון דִּיא אָבות הָאט זִיךְ שוין אוים גֶילָאזט] :

ה רַבִּי אַמִּי זָאגט אַמֶּענְטֶש שְׁטַארְבְּט נִיט אָן עֶר הָאט נִיט קֵיין חֲטָא . אוג עֶס קוּמְט נִיט יְסוּרִים אוף אַמֶּענְטֶש אָן עֶר הָט נִיט קֵין עָוון וָאז מֶען טוהט אַעֲבֵירָה אומְגֶערִין . הֵייסְט דָּמָא . אוג אַז מֶען טוהט אַעֲבֵירָה מִיט דֶעם נַאנְצֶן וִויצֶע . הֵייסְט עָוון . פון וָאנֶען וַוייסְט מֶיר אַז מֶען שְׁטַארְבְּט נִיט אָן אַחֲטָא . וָוארום עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוק דִּי נְשָׁמָה וָוָס וִויט הָאבֶּען אַחֲטָא . וֶועט זִינְדִיגֶן בְּשׁוּגג [אומְגֶערִין] זִיא וֶועט שְׁטַארְבֶּען . אָבֶּער אַז זִיא וֶועט נִיט זִינְדִיגֶן וֶועט זִי נִיט שְׁטַארְבֶּען] . אוג פון וָאנֶען וַוייסְט מֶיר אַז עֶס קוּמְט נִיט יְסוּרִים אָן אָעָוון . וָוארום עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוק אִיךְ וָועל זַיי שְׁטַרָאפֶן מִיט אַרוּט אוף זַייעֶרֶע פְּשָׁעִים . אוג עָוון זַייעֶר

יצועי אלא יצועיי . כתנאי (סה) פחז כמים אל תותר ר"א אומר פזות חבת זלת . ר' יהושע אומר פסעת על דת חטאת זנית ר"ג אומר פללה חלת זרחה תפלתך . אר"ג עדיין צריכין אנו למודעי ר"א המודעי אומר הפוך את התיבה ודורשה זעזעת הרתעת פרחה חטא מסך רבא אמר ואמרי לה רבי ירמיה בר אבא זכרת עונשו של דבר הלית עצבך חולי גדול פירשת מלחטוא :

זאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר (שמואל ב ג) ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים לה' . סבר לה כרב דאמר פנחס לא חטא מקיש חפני לפנחס כה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא . אלא מה אני מקיים (שם ב) אשר ישכבון את הנשים פתוח ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום . גופא אמר רב פנחס לא חטא שנאמר (שם יד) ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו' אפשר חטא

בא

דִּי שְׁכִינָה אוֹג דִּי בֶּעטְ פּוּן יַעֲקֹב . וָאנְטְ דִּיא גְמָרָא תְּנָאִים קְרִיגְעָן אִין דִּי זַאךְ . עָם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר . רַבִּי אֶלְעָזָר וָאנְטְ דָּער וָואךְט פַּחַז מַאכְט פָּזוּת דּוּא הָאסְט גִיְיילְט חֲבַת דּוּא הָאסְט פַּר שׁוּלְדִיגְט זַלְּתָּ דּוּא הָאסְט פַּאר שָׁעמְט . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאנְטְ דָּער וָואךְט פַּחַז מַאכְט פַּסַּעתְּ עַל דַּת דּוּא הָאסְט אִיבֶּער גִיטָרָעטִין דָּעם דִּין חַטָּאתְ הָאסְט גֶעזִינְדִיגְט זַנִּיתְ דּוּא הָאסְט מְנוּהָ גִיוֶוען . רַבָּן גַּמְלִיאֵל וָאנְטְ דָּער וָואךְט פַּחַז מַאכְט פִּלַּלְתָּ דּוּא הָאסְט גִיטְרַאכְט דּוּא זָאלְסְט אָפּ גֶעהִיט וְוערִין פּוּן דִּיא עֲבֵירָה חַרְתָּ דּוּא הָאסְט גִימאהְט תְּפִלָּה צוּא גָאט זָרַחְתָּ הִפְקָרְתָּךְ הַיין תְּפִלָּה הָט גִישַׁיידְט . זִיא אִיז אָן גִינוּמֶען גִיוָואךְרִין . רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָט גְזָאגְט כִּיר דַּארְפְן נָאךְ הָעךְ וָואס רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי וָאנְטְ . רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי וָאנְטְ דֶּעם וָואךְט פַּחַז זָאלְסְטוּ דַּרְשֶׁנֶן פַּאר קֶערְט : פְּרִיעֶר דִּי ז . דֶּער נָאךְ דִּיא פ . דֶּער נָאךְ דִּיא ח . וְעִזְעִזְתָּ הִרְתַּעְתָּ : דּוּ הָאסְט גֶעצִיטֶערְט צוּ טָאהִן אֲצֵרָה פָּרְחָה הַמָּא מָסָךְ אִיז אַוּוֶעק גִיטְלוּגֶען דִּיא עֲבֵירָה פּוּן דִּיר . רָבָא הָט גְזָאגְט . אוֹג אֲנַדְעֶרע וָאנֶען רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא הָט גְזָאגְט דָּער וָואךְט פַּחַז מַאכְט זָכַרְתָּ עֲוֹנְשׁוֹ שֶׁל דָּבָר דּוּא הָאסְט דִּיךְ דָּער מַאכְט דָּעם שְׁטְרָאף פּוּן דִּיא עֲבֵירָה חָלִיתָ עַצְמְךָ חוֹלִי גָּדוֹל הָאסְטוּ דִּיךְ שְׁפַּארְק קְרַאנְק גִימַאכְט אַיין צוּ הָאסְטֶען דָּעם יֵצֶר הָרָע פִּירְשַׁתָּ מִלַּחֲטוֹא אוֹג דּוּא הָאסְט דִּיךְ אָפּ גִישַׁיידְט פּוּן צוּ זִינְדִיגֶען :

ז רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָאט גְזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וְוֶער וָואס זָאגְט דִי קִינְדֶער פּוּן עֵלִי הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט הָאט עֶר אַטָּעוּת . וָוארוּם עָם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק הָארְט זָאגֶען גִיוֶוען דִּיא צְוַוֵי קִינְדֶער פּוּן עֲלִי חָפְנִי אוֹג פִּינְחָס וַיִּיא זָאגֶען גִיוֶוען כֹּהֲנִים צוּ גָאט . אוֹג עֶר הָאסְט אווי וַיִּיא רַב . וָואס רַב זָאגְט פִּינְחָס הָט נִיט גֶעזִינְדִיגְט . אוֹג מִיר גְלַייכֶען חָפְנִי צוּ פִּינְחָס . אֲוָוי וִוי פִּינְחָס הָט נִיט גִיזִינְדִיגְט . אַזוֹ הָאט חָפְנִי אוֹיךְ נִיט גֶעזִינְדִיגְט . פֵּרֶעגְט דִּיא גְמָרָא אִין פָּסוּק שְׁטַיְיט רָאךְ אֵז וַיִּיא פְּלֶעגֶען לִיגֶען מִיט דִי וַייבֶּער וִוס פְּלֶעגֶען בְּרַיינְגֶען זַיי עֲרָע קָרְבָּנוֹת אִין מִשְׁכָּן . עֶנְטְפֶּערְט דִּיא גְמָרָא וַייל וִוי פְּלֶעגֶען אוֹיף הָאכְטֶען דִּי קָרְבָּנוֹת וִוס דִי וַייבֶּער גִיבְּראכְט . אוֹג וַיִּיא הָאבֶּען דִּיא קָרְבָּנוֹת נִיט מַקְרִיב גִיוֶוען דָּעם וָעקְבִּינְגֶען טָאג . נָאר אוֹיף טָאגְען . דָּער וַייל הָאבֶּען דִּיא וַייבֶּער נִיט גִיקְאכְט גֶיין דִי נַאכְט צוּ . זַיי עֲרָע מַאנֶען . רָעכְטְ אוֹיף דֶּער פָּסוּק דִי עֲבֵירָה נְכִיךְ וויא זַיִיא וָואכְטֶען גִילֶעגְען מִיט דִי וַייבֶּער . וָאנְטְ דִּיא גְמָרָא פְּרִיעֶר אִיז גִישׁ־גֶענֶען רַב וָאנְטְ פִּנְחָס הָט נִיט גֶעזִינְדִיגְט . וָוארוּם עָם שְׁטַיְיט אִין פָּסוּק וְאֶחָיָה בֶּן אֲחִיטוּב אָחִי אִי כָּבוֹד בֶּן

מועד היתה שכיבה מלויה בהלני ביקוד : פתח . ומיהו בכזיון קדושים מפלו : דלמר פתוח . לשון פעמא פתוח : פזות . לשון שמא פזות : פזות . פסיעת בעמיך והטחתם : זלת . זלזלת : פללה . להכעיל בין להטעה : חלת . (כמו) ויחל משה . זעזועת . ירתת להטעה (ר"ח וכיו יכוונא מטה ברבן בתלמיל ומוודעי בקש להטעה ולא הטעה : חלית חולי גדול . להתפתח להפסיד (לכעוס) יצרך :

כל האומר בני עלי הטעו . כתשבת פיס : ליט חטא פתוח . ומיהו בכזיון קדושים מפלו : דלמר רב . לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא וכיו יוכתן יליף לה להכי מפלי קרא דמקיש הבי לפנחס : שכבו . משכבין לפקריב בום קרבן חלב בקיבי וכשכשות זכות וזיולדות לפקריב את קיניהן וכם סיו משכבין מלפקריבם וכשכשו לא סיו יכולות לשמוך עליהם פיקריבום וסיו שוכות עם ולא סיו מוזגות אלל בעליהן עד (שהלכו) [שלחו] קיניהן וסיו שוכות לקדשים ולישב לשוכה לשון מעלה עליהם כלילו שכבום שסיו מונעין מהן מפריס וכיוב : פנחם לא חטא . כתשב פיס : ואחיה בן אחיטוב וגומר כהן ה' . כשילה וגוזע ממנו שמיהפו לבכה ומשליך עליו עם פנחם שני פקרא : דאפר לא

אלא לאו רבי שמעון בן אלעזר היא וש"מ יש כיתה בלא חבא ויש יבוריו בלא עון ותיובתא דרבי אבי תיובתא:

ו אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר ראובן חבא אינו אלא טועה שנאמר (בראשית לה) ויהיו בני יעקב שנים עשר כלכד ששקולים כאחד אלא מה אני מקיים (שם) וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב את בלהה. תני רשב"א אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר (דברים כז) ארור שוכב עם אשת אביו ויבא הבא זה לידו אלא כה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו עלבון אבו הבע אמר אם אהות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי עבד ובלבל את מצעה. אחרים אומרים ב' מצעות בלבל אחד (אחת) של שכינה וא' (ואחת) של אביו. והיינו דכתיב (שם מט) אז הללת יצועי עלה א"ת יצועי

אַעֲבִירָה . נָאר גָעווּיס הָט דָס גִיכֶערגִט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וָוס עֶר זָאגְט אַז מִשֶּׁה אוּנ אַהֲרֹן זֶענֶען אוֹיךְ גִישְׁטָארְבֶּען פַּר אַעֲבִירָה . אָבֶּער דִיא פֵּיר זֶענֶען גָעווּיס גִישְׁטָארְבֶּען אָן אַעֲבִירָה . וֶעהֶן מִיר דָאךְ אַז אָן אַחְטָא שְׁטַארְבְּט מָען אוֹיךְ . אוּנ אָן אָעלְן קוּמְט אוֹיךְ יְסוּרִים . אִיז דָאךְ אַקְשָׁיָא אוֹיךְ רַבִּי אַמִּי : בְּלַייבְּט אַקְשָׁיָא :

ו רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גְּזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וֶעֶנֶען דֶּעֶר וָואס זָאגְט רָאוּבֵן הָאט גֶעזִינְדִיגְט מִיט בִּלְהָה הָט עֶר אַטָּעוּת . וָוארוּם אִין פָּסוּק שְׁטֵייט דִיא קִינְדֶער פּוּן יַעֲקֹב הֶענֶען גִיוֶוען עָשָׂר . דָּעֶר פָּסוּק דֶּערְוִיזְט אוּנְז אַז אַלֶע קִינְדֶער זֶענֶען גִיוֶוען גָּלֵייךְ . אַלֶע הָאבֶּען גִיט גֶעזִינְדִיגְט . נָאר וָוָם דֶּען שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אוֹיךְ רָאוּבֵן אַז עֶר אִיז גִילֶעגֶן מִיט בִּלְהָה דִי פִּילֶגֶש דִּין יַיִן פָּאטֶער . מָען מֵינְט עֶר הָט צוּ מְיִשְׁט דֶעם גִילֶעגֶער פּוּן זַיין פָּאטֶער וָוארוּם דִי בֶּעט פּוּן יַעֲקֹב אִיז אֵייבִּיג גִישְׁטַאנֶען אִין דֶעם גִיצֶעלְט פּוּן רָחֵל . אוּנ אַז דָּאךְ אִיז גִישְׁטָארְבֶּען הָט יַעֲקֹב גִישְׁטֶעלְט זַיין בֶּעט אִין דֶעם גִיצֶעלְט פּוּן בִּלְהָה . הָט רָאוּבֵן גְּזָאגְט דִי דִינְסְט פּוּן מַיין מוּטֶער זָאל זַיין בֶּעט אִין דֶעם גִיצֶעלְט פּוּן בִּלְהָה . הָט עֶר גֶענוּמֶען דִי בֶּעט פּוּן יַעֲקֹב אוּנ הָט אִיר גִישְׁטֶעלְט אִין דֶעם גִיצֶעלְט פּוּן זַיין מוּטֶער . דָּאהֶן רֶעכְנְט אִיהם דָּער פָּסוּק אַז דִיא עֲבִירָה אִיז אַזוֹי גְרוֹיס גְלֵייךְ וִויא עֶר וָאלְט גִילֶעגֶן מִיט בִּלְהָה . מִיר הָאבֶּען גִיכֶערְוִיזְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דָּער צֵידְ וְראוּבֵן) אִיז רַיין פּוּן דִיא עֲבִירָה . אוּנ דִיא מַעֲשֶׂה אִיז נָאר נִיט נִיקוֹמֶען צוּ אִיהם . וָוארוּם אִיז דֶען מֶענְטְשׁ זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גִיוֶוען אָן גִיבְּרֵייט צוּא שְׁטֵיין אוֹיף דֶעם בַּארְג עֵיבָל אוּנ זְאגֶען פַּר בְּרוּכְט זָאל זַיין דֶער וָעם וָועט לִיגֶען מִיט זַיין פָּאטֶערְס מֵייב . וָועט עֶר טָאהן אַזוֹי אַעֲבִירָה , נָאר וָואס דֶען שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עֶר אִיז גִילֶעגֶן מִיט בִּלְהָה דִיא פִּילֶגֶש פּוּן זַיין פָּאטֶער . נָאר מֶען מֵינְט עֶר הָט גִימְאכְט דִיא תֶּרֶפָּה פּוּן זַיין מוּטֶער . אוּנ עֶר הָט גְּזָאגְט אוֹיב דִי שְׁווֵיסְטֶער פּוּן מַיין מוּטֶער אִיז גִיוֶוען אַצָּרָה צוּ מַיין מוּטֶער . דִיא דֶּענְקְט פּוּן מַיין מוּטֶערְס שְׁווֵיסְטֶער וָאל אוֹיךְ זַיין אַצָּרָה צוּ מַיין מוּטֶער , אִיז עֶר גִיבְּאנֶגֶן אוּנ הָט צוּ מִישְׁט דִי גִילֶעגֶנֶרְס וָאס הָט אַבֶּיין גִישְׁטֶעלְט דִיא בֶּעט פּוּן יַעֲקֹב אִין דֶעם גִיצֶעלְט פּוּן זַיין מוּטֶער זָאל . אַנְדֶערְע זָאגֶן צְווֵיי הָט רָאוּבֵן פַּר מִישְׁט אַיין בֶּעט פּוּן דִי שְׁכִינָה . אוּנ אַיין בֶּעט פּוּן זַיין פָּאטֶער וָוארוּם יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט גִיהַאט פִּיר גִיצֶעלְטֶן צוּ זַיינֶע פִּיר גֶייבִּיבֶּר . אוּנ אִין עֶרֶער גִיצֶעלְט הָט עֶר גִישְׁטֶעלְט אַבֶּעט פַּאר דִיא שְׁכִינָה . אוּנ אִין דֶעם גִיצֶעלְט וָוס עֶר הָט גִיוֶוען דִיא שְׁכִינָה וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דוּא הָאסְט פַּאר שֶׁעמְט יְצוּעִי עָלָה . וָואסְט נִיט לֵייגֶענֶען יְצוּעִי . מֵיין בֶּעט . נָאר זָאלְסְט לֵייגֶענֶען יְצוּעַי . מַ"ע יְצוּעַי בֶּעטֶן . כִּי בֶּעט פּוּן

הלכו בניו בדרכיו הוא דלא הלכו כחטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים (שם) ויטו אחרי הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר (שם ז) והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שבר לחזניהם ולסופריהם. כתנאי ויטו אחרי הבצע ר"מ אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר מלאי הטילו על בעלי בתים רבי עקיבא אומר קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע:

ת אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר (שמואל ב יח) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו אלא מה אני מקיים (שם ג יג) מרוע בזיות

אִיו אֶלָּא נִיוָּארִין וָעֶנָען זַייֶנע קִינדֶער נִיט גִינַאנֶגען אִין זַייֶע וֶועגען. אִין דִי וֶועגען פּוּן זַייֶער פָאטֶער וָעֶנָען זַייא נִיט גִינַאנֶגען. זַייא וָעֶנָען נִיט גִיוֶוען אַזוֹי פְרוּם וויא זַייֶער פָאטֶער שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא אִיז גִיוֶוען. אָבֶּער גֶעוִינדִיגט הָאבֶּען זַייא אוֹיךְ נִיט. פְרֶעגט דִיא גְמָרָא עם שְׁטַייט דָאךְ אִין פְסוּק זַייא הָאבֶּען נִיגִינְגט נָאךְ נֶעלְט. ענְטפֶערט דִיא גְמָרָא אַזוֹי מֵיינְט מַען. זַייא הָאבֶּען נִיט גִיטָאהן וויא זַייֶער פָאטֶער פְלֶעגְט טָאהן. זַייֶער פָאטֶער שְׁמוּאֵל הַצַּדִּיק פְלֶעגְט גַיין אַלֶע שְׁטֶעט וואו יוּדען הָאבֶּען גִיוואוֹינְט. אוּן דָארְט אִין זַייֶערע שְׁטֶעט הָט עֶר זַיי גֶעמִשְׁפָּט. אַזוֹי וויא עם שְׁטַייט אִין פְסוּק שְׁמוּאֵל פְלֶעגְט גַיין פּוּן יָאהר צוּ יָאהר אִין בֵּית אֵל אוּן אִין גִלְגָּל אוּן מִצְפָּה אוּן אַז צַוויי מֶענְטשֶׁין פָּלֶעגֶן הָאבֶּען קְרִיג צוּזַייֶשֶׁן זִיךְ. פְלֶעגְט עֶר זַייא מְשַׁפְּטִין. אוּן זַייֶע קִינדֶער פּוּן הָאבֶּען נִיט גִיטָאהן אַזוֹי. נָאר זַייא וָעֶנָען גִיוֶוען אִין זַייֶערע שְׁטֶעט. אוּן וֶוער עם הָט נִיטאט אַמְשָׁפָּט פְלֶעגְט קוּמֶען צוּ זַייא. וְנַיילּ זַייא הָאבֶּען גִיוואוֹינְט דִיא שַׁמָּשִׁים אוּן דִיא שְׁרַייבֶּערִם וָאלֶען פַאר דִינֶען. וָאנְט דִי נְמָרָא תַּנָּאִים קְרִיגֶען אִין דִיא זָאךְ. עם שְׁטַייט אִין פְסוּק דִיא קִינדֶער פּוּן שְׁמוּאֵל הָאבֶּען נִיגִינְגט נָאךְ נֶעלְט. רַבִּי מֵאִיר זָאנְט זַייא פְלֶעגֶן רַייכֶען מִיט זַייֶער טוֹיך מֶען זָאל זַייא נֶעבֶּן מַעֲשֵׂר וָואוֹרוּם זַייא וָעֶנָען גִיוֶוען רְוִיסוֹ. פְלֶעגֶן זַייא צוּ נֶעמֶען אֶלֶע מַעֲשֵׂר. אוּן אַנְדֶערֶע אַרְעמֶע לְיוִים פְלֶעגֶן נִיט הָאבֶּען קֵין מַעֲשֵׂר. דָאם אִיז גִיוֶוען זַייֶער עֲבֵירָה. רַבִּי יְהוּדָה זָאנְט זַייא פְלֶעגֶן נֶעבֶּן כְּחוֹנָה צוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים. דִיא בַּעֲלֵי בָּתִּים זָאלֶען הָאבֶּן גִיהַאט פּוּן זַייֶערֶע וָעֶנָען. אוּן דָער פַאר רֵינֶסֶט זָאל גִיהֶערֶן צוּא זַייא. אוּן אַז דִיא בַּעֲלֵי בָּתִּים הָאבֶּען גִיהַאט אַמְשָׁפָּט מִיט אֵייגֶעם פַאר דִיא קִינדֶער פּוּן שְׁמוּאֵל פְלֶעגְט שׁוֹין גִיגִין זַייֶער הָארְץ אַז דִיא בַּעֲלֵי בָּתִּים זָאלֶען גְעווִינֶען דָעם מִשְׁפָּט. דָאם אִיז גִיוֶוען זַייֶער עֲבֵירָה. רַבִּי עֲקִיבָא זָאנְט זַיי פְלֶעגֶן נֶעמֶען מַעֲשֵׂר מֵעהר וויא אַצֵּרֶת הַנְּטִיל. אוּן אַז מֶען הָאט זַייא נִיט גִיוָואלְט נֶעבֶּן מִיט דָעם גוּטֶן וויל הָאבֶּען זַייא גִיגִיבְט דָעם זָאל זַייא נֶעבֶּן. רַבִּי יוֹסִי זָאנְט זַייא הָאבֶּען גִיגִיבְט דִיא מֶענְטשֶׁין מֶען זָאל זַייא נֶעבֶּן דִי מַתָּנוֹת וְאַז מֶען שֶׁעכְט אַבְּהֶמָה נִיט מֶען צוּם כֹּהֵן אַיין פָּאַרְשְׁטֶעט פוּם אוּן דִיא בַּאקֶן אוּן דָעם כָּאגֶן. דָם הַייסְט מַתָּנוֹת אוּן זַי זָאלֶען נִיט גִיוֶוען קֵין כֹּהֲנִים אוּן זַיי הָאבֶּען גִיגִיבְט מֶען זָאל זַייא גֶעבֶּן דִי מַתָּנוֹת. הָאבֶּען זַייא גִינַוּגֶת דִיא כֹּהֲנִים:

ת רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גְזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וֶועֶר וָאם זָאגְט דָוִד הָאט חָטָא נִיט גֶעוֶוען אַז הָאלְט עם שְׁטַייט אִין פְסוּק דָוִד הָט נִיט גֶעוִינְדִיגְט. וואוֹרוּם עם שְׁטַייט אִין פְסוּק דָוִד הָט בְּנִגִיקְט אִין זַייֶע אַלֶע וְוֶעגֶן אוּן נִיט אַז זַייא וָעֶנָען זַייא נִיט גִיוֶוען. אִיז דָאם כְּעֶנְדִיךְ דָוִד זָאל הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט אוּן דִיא שְׁכִינָה זָאל זַיין מִיט אִיהם אִיז גֶעוִינְדִיגְט אַז הָאלְט הָט נִיט גֶעוִינְדִיגְט. נָאר פַאר וואס הָאלְט עם שְׁטַייט אִין פְסוּק

פירוש

הטה לידו והכתוב מיחסו. לעצם ולא כן כמו מיחסו לתביו: והכתיב גבי עבידה דמלפיס יכיה ה' לעיני וגו'. ולאו קרא כתיב על הכוהנים ועל כהנים מצטרעי כדכתיב ליה בלאו הן בצרעתם דכתיב לעיל מיניה כי יהודה קדש ה'. מאי לאחר ועשל כת הל נכר והדבוק כי תנן יהודה קדש ה' זה זוכה וכן הוא אומר לה הכהנים קדשה וגו': ער. הריף לבנין ולכוכות כין כמכמים כדתמיכין בעכוכין מכנינית תמיכה: ולא כהן הוא וכו'. ולכן מיהם כהן מגיע ממנה לאחר שנתם: והכתיב לא נמי כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע מכשירים עם ה'. לכיכם סיא מוכיחם: ואם כתיב מעבירים אמר רב הונא בריה דרב יהושע מעבירים כתיב. והכתיב (שם) בני עלי בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות בחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא:

(דף מ) **ח אמר** ר"ש בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר (שמואל ב ו) ויהי כאשר זקן שמואל וגו' ולא הלכו

בא לידו והבתוב מיחסו: והלא כבר נאמר (מלאכי ג) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה (וגו') לא יהיה לו) ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות אם ישראל היא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה. אלא לאו ש"מ פנחס לא חטא אלא הא כתיב (שמואל ב ו) אשר ישבבון ישנבן כהיב. והכתיב (שם) אל בני כי לא טובה השמועה. אמר ר"נ בר יצחק בני כתיב. והכתיב מעבירים. אר הונא בריה דרב יהושע מעבירים כתיב. והכתיב (שם) בני עלי בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות בחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא:

מעבירים לבן כרים הוא ואתם כי קלי ועל ממני עלי אמרי כם סיו שוערים ועל סיו מעבירים לתם למחים:

למציעם

פנחס בן־עלי כהן ה׳. אויב פּינחס טאָ נעוינדינט וואָלט דער פּסוק נים גירעכנט פּינחס אין דעם ירוּשׁ פון אָהיטוב. וואַרום עם שׁטייט אין פּסוק נאָמ ועט פּאר שׁנייַדן צו דעם מענטש וואָס ער ועט מנוה זיין. אז ער ועט נים האָבן קיין־ער ועזה אין דיא ניצעלטין פון יעקב. אוג ער ועט נים האָבן קיין־ער ועזר עם זאָל מקריב זיין אמנחה צו נאָט. אויב דער עם טאָ מנוה גיוואַן אז איש־ראל ועט ער נים האָבן־קיין־ער ער ועט נים זיין־קיין תריף צו פּסקן דינים צוויישען די חכמים. אוג ער ועט נים האָבן־קיין צייט צוא לערנען מיט תלמידים. אוג אויב ער איז אבהן ועט ער נים האָבן־קיין זוהן זאָל מקריב זיין קרבנות פאר נאָמ. אוג אז מיר ועלן זאָגן אז פּינחס טאָ מנוה גיוואַן. וואָס דאָך איהם נים גיקומען אתיטוב ער זאָל מ־אָנעמן אפּפּוד אוג זאָל מקריב זיין קרבנות פאר נאָמ. נאר עם איז געווים אז פּינחס טאָ נים געוינדינט. פּרעגט דיא נמרא עם שׁטייט דאָך אין פּסוק אשׁר ישׁכבון. וואָס זייא פּלעגן לינגן מיט דיא נייבער. מיינט מען דאָך חפני אוג פּינחס. אנגעפירט דיא נמרא ישׁכבון כתיב ער פּלעגט לינגן שׁטייט. מיינט מען נאר חפני. אבער נים פּינחס. פּרעגט די נמרא עם שׁטייט דאָך אין פּסוק אל בני כי לא טובה השׁמעה. עלי טאָ גזאגט נים מיינג קינדער עם איז נים גוט די הערוך וואָס איהר אויס זייך. אז ער טאָ גזאגט מיינג קינדער. האָט ער דאָך גימיינט בייד חפני אוג פּינחס. האָבן דאָך בייד געוינדינט. האָט רב נחמן בר יצחק גזאגט בני כתיב. מיין קינד שׁטייט. צו איינעם האָט עלי אזוי גזאגט. נאר צו חפני אבער נים צו פּינחס. פּרעגט די נמרא עם שׁטייט דאָך אין פּסוק אל מעבירים. זייא טוהען מעבירות. מיינט מען דאָך בייד חפני אוג פּינחס. טאָ רב הונא בריה דרב יהושע גזאגט מעבירים כתיב. ער טוהט עבירות. איינער. נאר חפני נים פּינחס ועיין רש"י. פּרעגט דיא נמרא עם שׁטייט דאָך בני עלי בני בליעל. דיא קינדער פון עלי ועלן ניוועז שׁלעכטע. מיינט מען דאָך בייד קינדער חפני אוג פּינחס. עפּנעפּרט די נמרא וייל פּינחס טאָ נידאַרפט שׁטראפן צו חפני. אוג ער טאָ אידם נים גישׁטראפט. דעכוגט אויך איהם דער פּסוק נלייך ווי ער אליין וואָלט אויך נימאכט די עבירות עם חפני טאָ נימאכט:

ת״ר בני שׁמואל בר נחכני אוג בני יונתן דער וואָס זאגט דיא קינדער פון שׁמואל הנביא האָבן געוינדינט. טאָ ער אטשות. וואַרום עם שׁטייט אין פּסוק אז שׁמואל

מכיר בן עמיאל בלא (בלו) דבר וכתיב (שם ס) וישלח המלך דוד ויקחהו מבית מכיר בן עמיאל מלא (מלו) דבר מכדי חזייה דשקרא הוא כי הדר אלשין עליה מ"ט קבלה מיניה דכתיב (שם סז) ויאמר המלך אל ציבא) ואיה בן ארוניך ויאמר ציבא אל המלך הנה יושב בירושלים וגו'. מגיל דקבל מיניה דכתיב (שם) ויאמר המלך לציבא הנה לך כל אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחויתי אמצא חן בעיניך אדוני המלך ושמואל אמר לא קבל דוד לשון תרע דברים הניכרים חזא ביה דכתיב (שם יט) ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס וגו' וכתיב ויהי כי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדוני המלך עבדי רמני כי אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח (ע"ב) עבדך וירגל בעבדך אל אדוני המלך ואדוני המלך כמלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך וגו' ויאמר לו המלך למר הדבר עור דבריך אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה ויאמר מפיבושת אל המלך גם את הכל

נסן סרע. לקמן מפרש: כלא דבר. מיהו מכיר כתובה והוא מגלח מלא דבר וכתיב כתובה: מזייה דשקרא הוא. מחלוה מלאו שקרן כך: כי הדר אלשין עליה. ניכח על מפיבושת כשבאו דוד כותח מפני אבשלום מ"ט קבלו מיניה: ואיה בן אדוניך ואמר כאן יושב בירושלים. כי אמר היום ישיבו לי (כית ישראל) את ממלכת אבי: דבריה הניכרים מוכ"ח. כמפיבושת כשבאו אבשלום ומזר דוד למלכותו וכל לפניו: לא עשה רגליו ולא עשה שפמו. כסמור דוד שניכרים דברי ניכח שנעשער על אחזר חוד ולא קבל עלמו ועוד היה מצפה שבשיובו למלכות יחפשר מחלוקת ולכך לא קבל דבריו ואמר לו אתה וציבא תחלקו את השדה ואולי בשיובו קבה לו לי לנעוך לגמי על מי שבשיקר בלוש גם דבריה הניכרים היה מוכ"ח שאמר כאן לך כל אשר למפיבושת ואע"פ שאינו אמר לו מתחלה כאן לך כל אשר למפיבושת

צוּם מֶלֶךְ. עֵר אֵיו אִין שְׁטוּב פּוּן מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל. אוּג עֵר אִיז בְּלֹא דָבָר אָן אַזאַך עֵר אִיז נִיט קַיין חָכָם אִין רִיא תּוֹרָה. אוּג עֵם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דָּעֵר מֶלֶךְ דָּוִד הָאט גָעשִׂיקט אוּג מֵעַן הָאט אִיהם וּמְפִיבוֹשֶׁת גָּעוּוּסְט פּוּן רִיא שְׁטוּב פּוּן מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל. אוּג עֵר אִיז נִיטְעֵן מִלֹא דָבָר פּוּל אִין רִיא זַאך. עֵר אִיז גִיוֶוען אַחֲכָם אִין דִי תּוֹרָה. פְּרַעגְט רִיא נָקָא אַז דָּוִד הָאט גֵיזֵיהֶן צִיבָא אִיז אַיגֶענֶער. אַז צִיבָא הָאט נָאך אַמָאהל גִימַסֶרֶת אוֹיף מְפִיבוֹשֶׁת. פַּאר וָואס הָאט דָאס דָּוִד פַּאר נוֹטֶען. וָוארוּם עֵם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דָּעֵר מֶלֶךְ דָּוִד הָאט גָנָאגְט צוּ צִיבָא וּמאוּ אִיז דֶּעֵר זוּהן פּוּן בֵּית הָעֵר שָׁאוּל. הָאט צִיבָא גָנָאגְט שׁוֹם מֶלֶךְ עֵר זִיצְט אִין יְרוּשָׁלַיִם ואוּג עֵר זָאגְט הַיינְט וֶועט מֵעַן מִיר גֶעבֶּן רִיא מְלוּכָה פּוּן רִיא יִיגְדָעון. אוּג פּוּן וָואנֶען וַייסְטוּ מִיר אַז דָּוִד הָאט גִינְלוּיבְט צוּ צִיבָא אַז מְפִיבוֹשֶׁת הָט אַזוֹי גָנָאגְט. וָוארוּם עֵם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דֶּעֵר מֶלֶךְ הָאט גָנָאגְט צוּ צִיבָא צוּ דִיר זָאל גֵיהֶערֶן דָאס פַּאר מֶעַנֶען פּוּן מְפִיבוֹשֶׁת. הָאט צִיבָא גָנָאגְט אִיךְ בּוּק מִיךְ פַּאר דִיר וְאוּג אִיךְ בַּאטְן דִיר אִיךְ וִיל גֶעפִינֶען חֵן אִין דַיינֶע אוּגֶען מַיין הֶעֵר קֶעניג. שְׁמוּאֵל זָאגְט דָּוִד הָאט נִיט פַּאר נוֹטֶען לָשׁוֹן הָרָע. נָאר עֵר הָט גֵיזֵיהֶן אוֹיף מְפִיבוֹשֶׁת קֶעניג שָׁאוּלְס זָאכֶען אַז עֵם אִיז אֱמֶת וָואס צִיבָא הָאט גָנָאגְט. וָוארוּם עֵם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דֶּעֵר זוּהן פּוּן שָׁאוּל גֶעניֶערט גֶעגֶען קֶעניג דָּוִד. אוּג עֵר הָט נִיט גֵיגלוֹיבְט צוּ דֶּעֵר הָאט עֵר זִיךְ נִיט גִיוואלְט צֵירֶען. אוּג עֵם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק אוּג עֵם אִיז גִיוֶוען אַז מְפִיבוֹשֶׁת אִיז נִיקוֹמֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם גֶעגֶען דֶעם מֶלֶךְ דָּוִד. הָאט הָעֵר מֶלֶךְ גָנָאגְט צוּ אִיהם. מְפִיבוֹשֶׁת פַּאר וָום בִּיסְטוּ נִיט גִינַאנְגֶען מִיט מִיר. הָאט מְפִיבוֹשֶׁת גָנָאגְט מַיין הֶעֵר קֶעניג מַיין קֶנֶעכְט הָאט מִיךְ גִינַארְט. וָוארוּם זַיין קֶנֶעכְט הָאט גָנָאגְט אִיךְ וִועל זָאטְלֶען מַיין אַייזִיל אוּג אִיךְ וֶועל רַייטֶען אוֹיף אִיר צוּם קֶעניג. וָוארוּם זַיין קֶנֶעכְט אִיז לָאם וְהֶעֶנֶערְט אוּג עֵר קֶען נִיט גֶיין. אוּג צִיבָא הָט גָנָאגְט רְכִילוֹת אוֹיף זַיין קֶנֶעכְט צוּ מַיין הֶעֵר קֶעניג אוּג מַיין הֶעֵר קֶעניג אִיז קְלוּג אַזוֹי וִויא אַמַלְאָךְ פּוּן גָאט. אוּג טוּה וָואס עֵם אִיז גוּט אִין דַיינֶע אוֹיגֶען. הָאט דֶּעֵר מֶלֶךְ גָנָאגְט צוּ מְפִיבוֹשֶׁת. וָוארוּם זַאלְסטוּ זָאך דַיינֶען דַיינֶע רַייטֶער. אִיךְ הָאב אֵיין מַאהל גָנָאגְט אַז דוּא מִיט צִיבָא זָאלְט אִיר צוּ טֵיילֶען דִיא פֶּעלְד. דוּא זָאלְסְט נָעמֶען אַהֶאלְבֶּע

בזית את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולי עשה אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע רבי אומר משונה רעה זו מכל רעות שבתורה שכל רעות שבתורת כתיב בהו ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות ולא עשה (שם) את אוריה החתי הכית בחיב שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנתו ואת אשתו לקחת לך לאשה לקותין יש לך בה דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת ב"ד כותב ספר כריתות לאשתו וכו' . ואותו הרגת בחרב בני עמון מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מ"ט מורד במלכות הוה דא"ל (שם יא) ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים א"ר כי מעיינת ביה ברוד לא משכחת ביה בר מדאוריה דכתיב (מלכים א טו) רק ברבר אוריה החתי אביי קשישא רמי דרב אדרב מי א"ר הכי והא"ר קבל דוד להר' קשיא נופא א"ר קבל דוד להר' דכתיב (שמואל ב ט) ויאמר לו המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר

נָתַן הַנָּבִיא הָט נָאנְט צוא דָוִד וָואורום הָאסְטוּ פַאר שֶׁעמְט דָיא רַייד פּון נָאט צוא טָאהן שְׁרֶעכְטם . עֶנפָּערְט דִיא נָמְרָא עֶר הָאט נִיוָואלְט טָאהן אַבֶּעד עֶר הָאט נִיט גִיטָאהן . רַב זָאגְט רַבִּי וָואם עֶר קוּמְט אַרוֹים פּון דָוִד זוּכְט עֶר צוּ רַכְשֶׁנֶן דָעם זְכוּת פּון דָוִד . אִין פְּסוּק שְׁטַייְט וָואורום הָאסְטוּ פַּר שֶׁעמְט דִיא רַייד פּון נָאט צוּ טָאהן שְׁלֶעכְטם רַבִּי זָאגְט דִי שְׁלֶעכְטם אִיז נִיעֶנדֶערְט פּון אַלֶע שְׁלֶעכְטם וָואם שְׁטַייְט אִין דִיא תוֹרָה . אַלֶע שְׁלֶעכְטם וָואם שְׁטַייְט אִין דִיא תוֹרָה . שְׁטַייְט בַּייא וַיְיא וַי־עֲשׂ עֶר הָאט נִיטָאהן . אוּנ דָא שְׁטַייְט רַעשׁוֹת צוּ טָאהן . צוּא וַייזֶען עֶר הָאט נִיוָואלְט טָאהן שְׁלֶעכְטם . אַבֶּער עֶר הָאט נִיט נִיטָאהן . אִין פָּסוּק שְׁטַייְט אוּרִיָה הַחִתִּי נִישְׁלָאגֶען מִיט דֶעם שְׁוֶוערְד . הָאט דָאךְ דָוִד נִיטָאהן אַעבִּירָה . עֶנפָּערְט דִיא נְמָרָא דָוִד הָאט בַּדַארְפְט מְשַׁפְּטֶן אוּרִיָה דוּרְךְ דִיא סַנְהֶדְרִין . אוּנ עֶר הָאט אִיהם אַלֶיין גֶעמְשַׁפְּט אֶן סַנְהֶדְרִין . דָאס אִיז נִיוֶוען דִיא עֲבֵירָה . אַבֶּער הַתַּנָּאִין אוּרִיָה הָאט מֶען נִיזַארְפְט . אִין פָּסוּק שְׁטַייְט דִיא וַייב פּון אוּרִיָה הָאסְטוּ הִיר נֶעמְט־מֶען צַאר אַוַוייב . הָאסְטוּ אִיר נִימֶענְט נֶעמֶען . וָואורום רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָאט נָאנְט פּון רַבִּי יוֹנָתָן וָועגֶן דִיא אַלֶע מַעגְלִיכֶע וָואס וָועגֶן נִיאַגאנְגֶען אִין דִיא מִלְחָמוֹת פּון דָוִד . פְּלֶעגְן זַייא פְּרֶיעֶר גֶּטִין זַייעֶרֶע נַייבֶּער . אִין פָּסוּק שְׁטַייְט אִיהם וְאוּרִיָּהוּ הָאסְטוּ נִיהַרֶגְט מִיט דֶעם שְׁוֶוערְד בְּנֵי־עַמּוֹן . אַזוֹי וִויא דוּא וָועט נִיט נִישְׁטַראפְט וָוערֶן אוֹיף דֶעם שְׁוֶוערְד וָם דוּא הָאסְט מִיט אִיהם נִיהַרֶגְט דִיא בְּנֵי־עַמּוֹן . אַזוֹי וָועט נִיט נִישְׁטַראפְט וָוערֶן אוֹיף דֶעם וָואם דוּ הָאסְט נִיהַרֶגְט אוּרִיָה הַחִתִּי . וָואורום עֶר הָט נִיט גֶעגנוּמֶען אוֹיף זִיךְ דִיא מְלוּכָה פּון דָוִד . וָואורום אוּרִיָה הָאט נָאנְט צוּ דָוִד טִין הָעֶר יוֹאָב אוּנ דִיא קֶנֶעכְט פּון מַיִן הֶעֶר רוֹהֶען אוֹיף דֶעם פֶּעלְד . פַּאר דֶעם מֶגֶּה דָוִד הָט עֶר נִיט גִידַארְפְט וָאנָען אוֹיף ־קִין אֲנֶערֶן מַיִן הֶעֶר . וָואורום אַלֶע וָועגֶן קֶנֶעכְט צוּם מֶגֶּה . רַב זָאגְט אַז דוּא וָועסְט נָאךְ קֶעֶרֶן דִי זַאכֶן פּון דָוִד וָועסְטוּ נִיט גֶעפִינֶגֶן בֵּייא אִיהם ־קִין עִבֵירָה . נָאר דִיא עֲבֵירָה פּון אוּרִיָה הַחִתִּי . אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייְט אִין פָּסוּק נָאר אִין דִי זַאךְ פּון אוּרִיָה הַחִתִּי הָאסְטוּ נֶעזִינדִיגְט . אַבַּיֵי קְשִׁישָׁא הָט נִיפְרֶעגְט אֲבַיֵי קְשִׁישָׁא פּון רַב אוֹיף רַב . הָאט דֶען רַב אַזוֹי גָזָאגְט אַז דָוִד הָט נִיט סֶער גֶעזִינדִיגְט נָאר מִיט אוּרִיָה הַחִתִּי . רַב וְאָמַר דִיא גְּמָרָא מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט רַב הָט גָזָאגְט דָוִד הָט פַּר גוֹסֶן לָשׁוֹן הָרָע . וָואורום עֶם שְׁטַייְט אִין פָּסוּק דָעֶר מֶגֶּה דָוִד הָאט גָזָאגְט צוּ צִיבָא וואו אִיז עֶר [מְפִיבוֹשֶׁת] הָאט צִיבָא גָזָאגְט

שלמה נשיו הטו את לבבו ההיא כרבי נתן דר' נתן רמי כתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו וגו' והכתיב כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מחטא נמי לא חטא. ה"ק ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים ולא הלך. והכתיב (שם) אז יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה (יהושע ח) אז יבנה יהושע מזבח לה' שבקש לבנות ולא בנה אלא דבנה ה"נ דבנה אלא כדתניא רבי יוסי אומר (מלכים ב כג) ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר המשחית אשר בנה שלמת מלך ישראל לעשתרות שקוץ צדונים וגו' אפשר בא אסא ולא ביערם יהושפט ולא ביערם ער שבא יאשיה וביערם הלא כל עבודות כוכבים שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלה בהן לשבת אף ראשונים לא עשו ותלה בהן לנאני והכתיב (שם ו יט) ויעש שלמה הרע בעיני ה' אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא

שלמה מפת. כשמודיע כוכבים: כרבי נתן. דאמר קרא הטו ולא לבבם ולא לבו: לנאני. תיקף לשון כעס דכתיב. קוצים הוו: לעשתרות. לעבר המשחה לעזת כדכתיב רבי יוסי אומר כו': לעבר המשחה לעזת שמן המשכנאיין משחת והוא כר כזיתים: מקיש. כתיבים: מה יהושיבו לא עשה כיעור זה והלא כן שמעת שבקש לבנות אף שלמה לא עשה כעין זה ופלא הוא שעשה

אַז דְּיָא הַאֲרְץ פּוּן שְׁלמה אִיז נִיט נְיוֹעֶן וְוִיא דְּיָא הַאֲרְץ פּוּן זַיִן פָּאטֶער דָּוִד. וְוִיא דְּיָא הַאֲרְץ פּוּן זַיִן פָּאטֶער אִיז עֶר נִיט נְיוֹעֶן. אָבֶּער נָעזִינְדִינְגט הָאט עֶר אוֹיךְ נִיט. נָאר אַוּוי מַיינְט דָּער פְּסוּק וְוען שְׁלמה אִיז אַלְט נְיוֹוארִין הָאבֶּן זַיינֶע וַוייבֶּער אָפּ נִיגִיינְגט זַיין הַאֲרְץ עֶר וָאל גַיין נָאךְ פְּרֶעמְדֶע נָאטֶער. עֶר אִיז אָבֶּער נִיט גִיגַאנְגֶען. פְּרֶעגְט דְּיָא נְטְרָא עִם שְׁטַיִיט דָּאךְ אִין פְּסוּק שְׁלמה וְוְעט בּוֹיעֶן אַבָּמָה צוּ כְּמוֹש דְּיָא עֲבוֹדָה זָרָה פּוּן מוֹאָב. עֶנְפֶּערְט דִי נְמָרָא עֶר הָאט נְיוואכְט בּוֹיעֶן. עֶר הָאט אָבֶּער נִיט גֶעבּוּיט. פְּרֶעגְט דְּיָא גְמָרָא עִם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק יְהוֹשָׁע וְוְעט בּוֹיעֶן אַשְׁמְדַּת צוּ נָאט. וְוְעכְטו אוֹיךְ זָאגֶען אַז מֶען מַיינְט עֶר הָאט נְיוואכְט בּוֹיעֶן. אוֹנ עֶר הָט נִיט גֶעבּוּיט. נָאר עֶר הָאט מַאקִי גִיבֶּאהט. אַוּוי בַּיא שְׁלמה מַיינְט מֶען אוֹיךְ עֶר הָט גִיבֶּאהט. הָאט דָּאךְ שְׁלמה גֶעזִינְדִיגְט. זָאגט דְּיָא נְמָרָא נָאר דָּער תֵּירוּץ אִיז אַזוי וְוִיא מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט. רַבִּי יוֹסִי זָאגְט עִם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק דְּיָא בְּמוֹת וָום זֶענֶען גְיוֹוען פַּאר יְרוּשָׁלַיִם אִין דְּיָא רֶעכְטֶע זַיִיט פּוּן הַר הַמַּשְׁחָה וָום שְׁלמה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הָט גִיבֶּאהט צוּ עַשְׁתֹּרֶת דְּיָא עֲבוֹדָה זָרָה פּוּן דְּיָא צִדוֹנִים. הָאט זַיִיא יאשִׁיָּהוּ אוֹים גִירֶאהְמְט אוֹנ פַּאר בְּרֶעגְט. פְּרֶעגְט דְּיָא נְמָרָא אִיז דָּאס מֶעגְלִיךְ דָּער מֶלֶךְ אָסָא הָאט נִיט אוֹים גִירֶאהְמְט דְּיָא בָּמוֹת. אוֹנ דָּער מֶלֶךְ יְהוֹשָׁפָט הָאט נִיט אוֹים גִירֶאהְמְט דְּיָא בָּמוֹת. בִּיז דָּער מֶלֶךְ יאשִׁיָּהוּ אִיז גִיקוֹמֶען אוֹנ הָאט זַיי אוֹים גִירֶאהְמְט. אֶלָּע עֲבוֹדוֹת זָרוֹת פּוּן גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט אֶסָא אוֹנ יְהוֹשָׁפָט אוֹים גִירֶאהְמְט פַּאר וָום הָאבֶּען זַיִיא נִיט אוֹים גִירֶאהְמְט דְּיָא בָּמוֹת. נָאר מִיר גְלַייכְט דְּיָא עֶרְשְׁטֶע מֶענְטְשִׁין שְׁלמה הַמֶּלֶךְ צוּ דְּיָא שְׁפֶּעטֶערְדִיגֶע מֶענְטְשִׁין וִיאשִׁיָּהוּ הַמֶּלֶךְ. אַוּוי וִוי דְּיָא שְׁפֶּעטֶערְדִיגֶע מֶענְטְשִׁין וִיאשִׁיָּהוּ הַמֶּלֶךְ הָאט נִיט גִיטָאהן דְּיָא זַאךְ עֶר הָאט נִיט אוֹים גִירֶאהְמְט דְּיָא בָּמוֹת פּוּן שְׁלמה אוֹנ דָּער פְּסוּק אֵיינְגִט אָן דְּיָא לוֹיבּ אוֹיךְ אִיהם. עֶר הָט זַיִיא אוֹים גִירֶאהְמְט. וַוייל זַיין הַאֲרְץ אִיז נְיוֹעֶן גוּט צוּא נָאט. אַז עֶר וָאלְט גֶעפִינְגֶען דְּיָא בָּמוֹת וָאלְט עֶר זַיִיא אוֹים גִירֶאהְמְט. אַוּוי דְּיָא עֶרְשְׁטֶע מֶענְטְשִׁין שְׁלמה הַמֶּלֶךְ עֶר הָאט נִיט גִיטָאהן דְּיָא זַאךְ עֶר הָאט נִיט גִיבֶּאהט דִי בְּמוֹת אוֹנ דָּער פְּסוּק אֵיינְגִט אָן דְּיָא שַׁאנְד אוֹיף אִיהם. עֶר הָאט זַיִיא נִיבֶּאהט. וַוייל עֶר הָאט נִיט גִישְׁטַעְרְט דְּיָא וַוייבֶּער זַיינֶע. אוֹנ עֶר הָאט זַיִיא גִיקוֹמְט בְּאהֶען דְּיָא בָּמוֹת. פְּרֶעגְט דְּיָא נְמָרָא עִם שְׁטַיִיט דָּאךְ אִין פְּסוּק שְׁלמה נָעזִינְדִיגְט. וָואם עִם אִיז שֶׁלֶעכְט אִין דְּיָא אוֹיגֶען פּוּן גָאט. הָאט דָּאךְ שְׁלמה נָעזִינְדִיגְט. עְנְפֶּערְט דִי נְמָרָא שְׁלמה אַלֶיין הָאט נִיט גֶעזִינְדִיגְט. נָאר וַוייל עֶר הָאט גִירֶאדְפְט שְׁטֶערִין זַיינֶע וַוייבֶּער זַיי זָאלֶען אוֹיךְ גַיט וְינְדִיגֶען. אוֹנ עֶר הָאט זַיִיא נִיט גִישְׁטַעְרְט. רֶעכְטְט אוֹיף אִיהם דָּער פְּסוּק גְלַייךְ וַוי

הכל יקח אחרי אשר בא ארוני המלך בשלום אל ביתו א"ל אני אמרתי מתי תבא בשלום ואתה עושה לי כך לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום היינו דכתיב (ד"ה ב ט) ובן יהונתן מריב בעל וכי מריב בעל שמו והלא מפיבושת שמו אלא מחוך שעשה מריבה עם בעליו יצתה בת קול ואמרה לו נצא בר נצא . נצא הא דאמרן . בר נצא דכתיב (שמואל ב טו) ויבא שאול עד עיר עכלק וירב בנחל . אמר רבי כני על עסקי נחל . אמר רב יהודה אמר (שמואל) [רב] בשעה שאמר דוד לפיבושת אתה וציבא תחלקו את השדה יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה אמר רב יהודה אמר רב אלמלי לא קבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו ישראל עכו"ם ולא גלינו מארצנו :

א קבלה כי כל זמן שלא היה דוד שב למלכותו יודע היה שאין מתנתו מתנה ולא אמר לו שלא על מנת כן יהיה אתי : על עסקי נחל . שמה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל נפשפש הלא על אחת כמה וכמה שם נדונים דשלא קטרגו מה הטעו : ולא עבדו ישראל עכו"ם כו' . שכל ימי שלמה המלוכה בטוחה ושלו ישראל ועכו"ם שעגלים בגו יעלו ישראל ליהודים למשכנתא כל ההכעס :

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה שנאמר (מלכים ב יא) ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו . כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מהטא נמי לא חטא אלא מה אני מקיים (שם) ויהי לעת זקנת שלמה

עָעָרָה. אוֹג צִיבָא זָאל נָעמֶן אַרָארְבֶּע פָּעָרָה. הָט מְפִיבוֹשֶׁת גָּזָאגְט צוּם כֵּלָּה: וְאֵל צִיבָא נָעמֶן דִּי נַאנְצֶע פָּעָרָה. וַיֵּיל מַיִן הָעֶר קֶעניג אִיז נְקוּמֶן מִיט פְרִידֶן צוּ זַיין הַיים. כְּפִיבוֹשֶׁת הָט גָּזָאגְט צוּ דָּוִד אִיךְ הָאבּ גָּאנְט וְוֵיל מַיִן הָעֶר קֶעניג אִיז נְקוּמֶן בְּשָׁלוֹם אַהֲיים. אוֹג דוּ מוּזְסְט מִיר אַוּזִי. נִיט אוֹיף דִיר אַפֶּר הָרִיכְט מִיךְ. נָאר מִיךְ אַפֶּר דְרִיכְט אוֹיף דֶעם וְואס הָאט דִיךְ גִיבְּראַכְט מִיט שָׁלוֹם אַהֲיים. זָאגְט דִיא גְמָרָא אִיצְט אִיז דֶעכְט וָאס עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דֶער זוּהְן פּוּן יְהוֹנָתָן הָאט גִיהַיִיסְען מְפִיבוֹשֶׁת. אִיז דָּאךְ אַקְשֶׁיָא הָאט עֶר דֶען גִיהַיִיסְען מְרִיב בְּעַר. עֶר הָאט דָּאךְ גִיהַיִיסְען מְפִיבוֹשֶׁת. נָאר עַוַיי עֶר הָאט עֶעקְרִיגְט מִיט זַיין בַּעַל הַבַּיִת. מִיט דָּוִד. דְּרִיבְּעֶר הָאט מֶען אִיהם נִירוּפְען מְרִיב בַּעַל. אִיז אַרוֹיס גִינַאנְגֶען אַקוֹל פּוּן הִימֶל אוֹג הָאט גָּזָאגְט צוּא מְפִיבוֹשֶׁת קְרִיגֶער הֶער זוּהְן פּוּן אַקְרִיגֶער. מְפִיבוֹשֶׁת הַיִיסְט קְרִיגֶער. אַוַּזי וִויא מִיר הָאבְּען דָּא גָּזָאגְט. אוֹג עֶר אִיז הֶער זוּהְן פּוּן אַקְרִיגֶער. אַוַּזי וִויא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק שָׁאוּל אִיז גִיקוּמֶען צוּא דִיא שְׁטָאט פּוּן עֲמָלֵק אוֹג עֶר הָאט עֶעקְרִיגְט אִין טָאהל. הָאט רַבִּי כַּנִי גָּזָאגְט פּוּן וֶועגֶן טָאהל בְּאַרָאךְ אַז מֶען גֶעפִינְט אַיין מֶענְטְש אַנִיהַרְגֶּהִין דַארְף מֶען בְּרֶיינְגֶען עֲרוּפָּה אִין אַפָּאהל [אַזַּוי וִויא עֶם שְׁטֵייט אִין דִיא פָּרָה שׁוֹפְטִים. וִויא אַזַּוי מֶעג מֶען הַרְגֶּגן אַזַּוי פִיל מֶענְטְשֶׁען אוֹג קְלֵיינֶע קִינְדֶער וּם הָאבְּען נָאר נִיט גֶעוִינְדִיגְט]. רַב יְהוּדָה הָט גָּזָאגְט פּוּן רַבּ וֶועגֶן וָעֶן דָּוִד הָט גָּזָאגְט צִי מְפִיבוֹשֶׁת דּוּא אוֹג צִיבָא זָאלְט אִיר צוּ טֵיילֶען דִיא פְּעָרָה. אִיז אַרוֹיס גִינַאנְגֶען אַקוֹל פּוּן הִימֶל אוֹג הָאט גָּזָאגְט צוּ דָּוִד. רַחֲבְעָם אוֹג יָרְבְּעָם אוֹג וֶועלֶען צוּא טֵיילֶען דִיא מְלוּכָה. רַב יְהוּדָה הָאט גָּזָאגְט פּוּן רַבּ וֶועגֶן וֶויל דָּוִד וָאלְט נִיט פַּאר נוּמֶען דִיא לָשׁוֹן הָרָע פּוּן צִיבָא. וָאלְט נִיט צוּ טֵיילְט גִיוָואלֶען דִיא מְלוּכָה פּוּן דָּוִד. אוֹג דִי יוּדֶען וָואלְטֶען נִיט גֶעדִינְט עֲבוֹדָה זָרָה. אוֹג מִיר וָואלְטֶען נִיט פַּאר טְרִיבֶּען גִיוואוֹרִין פּוּן אוּנְזֶער לַאנְד :

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָאט גָּזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן: וֶועגֶן דֶער וָוס זָאגְט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט גֶעוִינְדִיגְט. הָאט עֶר אַטָּעוּת. וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִיא הָאבּ נִיט גִיוֶועֶן נַאנְץ מִיט נָאט אַזַּוי וִויא דִיא הַאַרְץ פּוּן זַיין פָאטֶער דָּוִד. אַזַּוי וִויא דִיא הַאַרְץ פּוּן זַיין פָאטֶער דָּוִד אִיז עֶר נִיט גִיוֶועֶן. אָבֶּער גֶעוִינְדִיגְט הָאט עֶר אוֹיךְ נִיט. פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא נָאר וָואס דָּען שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַז עֶם אִז גִיוֶועֶן צוּ דִיא צַייט וָואס שְׁלֹמֹה אִז אַלְט גִיוואוֹרִין. הָאבְּען זַייגֶע וַויִיבֶער אָפּ גִינִיגְט זַיין הַאַרְץ צוּ גַיין נָאךְ פְּרֶעמְדֶע גֶעטֶער. עֶנְטְפֶּערְט דִי גְמָרָא דָּאס אִז אַזַּוי וִויא רַבִּי נָתָן זָאגְט. וָוארוּם רַבִּי נָתָן הָט נִיסְפֶּרֶעגְט. עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וְוֶען שְׁלֹמֹה אִז אַלְט גִיוואוֹרִין הָאבְּען זַייגֶע וַויִיבֶער אָפּ גִינִיגְט זַיין הַאַרְץ. אוֹג עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק

להם כשלו ופלינא דרב דאמר רב אין לך נדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו ברורו ואחר ברורנו ומנו אבא אבוה דרבי ירמיה בר אבא ואמרי לה אחא אחוה דאבא אביה דרב ירמיה בר אבא דאמר מר אבא ואחא אחוי הוו אמר רב יוסף ועוד אחר ברורנו ומנו עוקבן בר נחמיה ריש גלותא והיינו נתן דצוציתא אמר רב יוסף הוה יתיבנא בפירקא והוה קא מנמנם וחזאי בחלמא דקא פשט ידיה וקבליה :

במה אשה פרק ששי

(דף נם) **א ולא** בעיר של זהב . מאי בעיר של זהב ירושלים דדהבא כדעבד ליה ר"ע לדביתהו :

(ע"נ) **ב אמרו** ליה לרב אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש כלילא שרי . אמר מאן גברא רבה אריכא לוי ש"מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב נביה וקאתי להכא . ודלמא נח נפשיה דר"ח ורבי אפס כדקאי קאי ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב נביה וקאתי להכא . אם איתא דר"ח שבב לוי לרבי

בּיי דָּעם אִיז דָּאס גֶּעטְ גֶּעבְּיבְּטֶן . נָאר עֶר הָאט נִיגָּעבָּען זַיין גֶּעטְ צו דִּיא טַעֲנְטְשִׁין וָאס זַיא הָאבֶּען פְּרִיעֶר בְּצָאהלְט . וויי עֶר הָט מוֹרָא נִיכָאט פָאטֶער הָט עֶר שֶׁלְעכְט גִיפִּסְקְט . אוּנ עֶר הָאט גִיהַיסֶען בַּצָאהלֶען גֶּעטְ אוֹמְזוֹסְט . דָּאס אִיז גֶיוֶוען דִּיא תְּשׁוּבָה פּוּן יאשִׁיָהוּ הַמֶּלֶךְ . זָאגְט דִי גְּמָרָא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי קְרִיגְט אִיזְ רַב . וָארוּם רַב הָט זָאגְט עֶם אִיז נִיטָא קַיין גֶּרֶעסֶערֶע בַּעֲלֵי תְּשׁוּבוֹת מֶער וויא יאשִׁיָהוּ אִין זַיין צַייט אוּנ אֶיינֶער אִין אוּנְזוֹער צַייט : וָיישׁ אִיז דָּער אֶיינֶער . אַבָּא דָּער פָאטֶער פּוּן רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא . אוּנ אַנדֶערֶע זָאגֶן דָּאס אִיז אַחָא דָּער בְּרוּדֶער פּוּן אַבָּא דָּער פָאטֶער פּוּן רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא : וָארוּם דָּער רַבִּי הָט גָּזָאגְט אַבָּא אוּנ אַחָא זָענֶען גִיווֶוען בְּרִידֶער . רַב יוֹסֵף זָאגְט נָאךְ אַבֶּעל תְּשׁוּבָה אִיז דָּא אִין אוּנְזֶער צַייט . דָּאס אִיז עוּקְבֶן בַּר נְחֶמְיָה רֵישׁ גָּלוּתָא . דָּאס אִיז נָתָן דְּצוֹצִיתָא . רַב יוֹסֵף זָאגְט אִיךְ בִּין אַמאהל גִיוֶוען סִיעֶר אוּנ גִיצַרוּנְט אוּנ אִיךְ בִּין אַנְטְשְׁלָאפֶען גִיוֶוארֶען דָּאס אִיז גִיוֶוען אִין חֲלוֹם וויא אַמאל דָּאס אוֹיס גִיצַיינֶען זַיין הֵינְט אוּנ דָּאס צוא גָּעוּוטֶען דִיא תְּשׁוּבָה פּוּן נָתָן דְּצוֹצִיתָא :

פרק ששי

א וְלֹא הָעִיר ל"ל חָדָב . אַאֲשָׁה טָאר נִיט אַרוֹים גֶּיין שַׁבָּת (אף) שְׁמוּב אִיז דָּאס חוּט שָׁעֶן פָּאר נִיט טְרָאגֶען) מִיט אַשְׁטָאט פּוּן נָאדְל . פָּרָעגְט דִיא גְּמָרָא וָאס מֵיינְט טַעֶן אַשְׁטָאט פּוּן נָאדְל . זָאגְט דִיא גְּמָרָא אוֹיף אַשְׁטִיק נָאדְל אִיז גִיוֶוען גִימָאכְט דִיא שַׁבָּאט יְרוּשָׁלַיִם : אוּנ דָּאס טְרָאגֶען וַיי"בָּעֶר פָּאר אַצִירוּנְג . אַזוֹי וויא רַבִּי עֲקִיבָא הָאט גֶּעמָאכְט פָּאר זַיין חַייב :

ב אִמְרוּ לֵיה לְרַב . מֶען הָאט נָזָאגְט צוא רַב עֶם אִיז גִיקוֹמֶען אַרוֹיסֶער עֶטְלֶעכֶע אִין נְהַרְדָּעָא . עֶר אִיז אַלַאנְגֶער אוּנ אִין דָּאס זִיינֶען גִיזֶעסֶען . אוּנ עֶר הָט גִידַרְשָׁת אַז אַאֲשָׁה מֵעג אַרוֹים גֶּיין פּוּן שַׁבָּת אִין נַאס מִיט דֶּעם צִירוּנְג וָאס הֵיסְט קְלִילָא . דָּאס רַב זָאגְט וויי אִיז אַנרוֹיסֶער לַמָּן אוּנ אַלַאנְגֶער . נָעוִוים לָוי . אִיז נָעוִוים אַז רַבִּי אָסֵי אִיז נִישְׁטַארְבֶּען . אוּנ רַבִּי חַנִינָא אִיז גִיוֶוארֶען אַראשׁ יְשִׁיבָה : דָּאס גִיט לָוי נָעבֶּען וְוֵעמֶען צוּ וְיָצֶען . אִיז עֶר גִיקוֹמֶען אִין נְהַרְדָּעָא . פָּרָעגְט דִיא גְּמָרָא וָאסטֶער אִיז רַבִּי חַנִינָא נִישְׁטַארְבֶּען . אוּנ רַבִּי אָסֵי אִיז אַראשׁ יְשִׁיבָה אַזוֹי וויא עֶר אִיז גִיוֶוען . דָּאס גִיט לֵוי נָעבֶּען וְוֵעמֶען צוּ וְיָצֶען אִיז עֶר גִיקוֹמֶען אִין

מנוס דרב ימיס כר מנח : נתן דמיניה . של סם מיוחים דמר שמלתך פסטו את ידו וקבל הסוכות . ל"ת על שלחנו כמלתך בציצית : ג"ט (פוספוס) וכ"ת תומר דתמרי כמדבדם שכיח מ דולק על כלאחו :

כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו . כמסכת נדרים : נכנסת רבה מריבא ומטלע . לוי מיתיבע דמרחי קיים כתובות כהמוסף תמרים דבי שכיח רבי תמר תניא כר תמח יבב בגלגם ולא קבל עליו : רבי תניא שכיח רבי אפס נדול ממנו כ' שנים ויתיב רבי אפס בניסת ומחוך שכיח רבי תניא חכוב עם נכנס לבית מדרשו והיה כאחד ומשום כבוד יבב לוי מגלו : וקאתי להכא . שעת היה רבי תניא נדול ממנו עם כהונה ועם נכנס ולא מיקר ניס

הטא . אמר ר"י אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לרבר אחר ולא יכתב בו ויעש הרע בעיני ה' . אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה הכניסה לו אלף מיני זמר ואמרה ליה כך עושין לעבודת כוכבים פלונית וכך עושין לעבודת כוכבים פלונית ולא מיחה בה . א"ר יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שרטון ועליו נבנה כרך גדול . במתניתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדן נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון . אמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר יאשיהו חטא אינו אלא טועה שנאמר (מ"ב כב) ויעש הישר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו אלא מה אני מקיים (שם כג) וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב ונו' שכל דין שרן מבן ח' עד י"ח החזירן להם שמא תאמר נטל מזה ונהן לזה תלמוד לומר בכל מאודו שנתן להם

עֶר אַרְיֵיוֹן וָאוֹמְטְ גָעזִינְדִינְטְ . רַב יְהוּדָה הָט גָזָאגְטְ פּוּן שְׁמוּאֵלְ וָועֶנְן . עָם וואלְטְ בֶּעשָׂעֶר נִיוֶועֶן דָּעם צַדִּיק וְשִׁלְמהּ עֶר וָאלְ זַיין אַבְּדְרֶעגֶער צוּ דִּי עֲבוֹדָה זָרָה . אוּן עָם וָאלְ נִיט גֶעשְׁרִיבֶּעֶן וָועֶרֶן אוֹיף אִיהם עֶר הָאט גִּיטָאהָן וָואם עָם אִיז שֶׁלְעכְט אִין דִּיא אוֹיגֶען פּוּן גָאט . רַב יְהוּדָה הָאט גָזָאגְטְ פּוּן שְׁמוּאֵלְ וָועֶנְן וָועֶן שְׁלמה הָאט חָתוּנָה גֶיהאט מִיט דִּיא בָּאטְשָׂעֶר פּוּן פַּרְעה . הָאט זִיא גִּיבְּרַאכְט צוּ אִידם טוֹעֶנְד עֶרְלֶיא בִּלִים צוּ שְׁפִּילֶן אוֹיף זֶייא . אוּן זִיא הָאט גָזָאגְטְ צוּ שְׁלמה אֲזוֹי שְׁפִּילְט מֶען צוּ דִּיא עֲבוֹדָה זָרָה . אוּן אֲזוֹי שְׁפִּילְט מֶען צוּ דִּי עֲבוֹדָה זָרָה . אוּן עֶר הָאט אִיר נִיט גִישְׁטֶעֶרְט . רַב יְהוּדָה הָאט גָזָאגְטְ פּוּן שְׁמוּאֵלְ וָועֶנְן וָועֶן שְׁלמה הָאט חָתוּנָה גֶיהאט מִיט דִּיא בָּאטְשָׂעֶר פּוּן פַּרְעה . אִיז דָּעֶר מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל אֲרָאפּ גִיגאנְגֶען פּוּן הַיְמֶעל אוּן הָאט אֲרַיין גִישְׁטֶעקְט אַשְׁטֶעקְט אִין יַם . אוּן בַּיי דֶעם שְׁטֶעקְן אִיז צוּא גִיקֶעֶבְּט גִיוָואקְסֶן וָאמְד אוּן בְּאֶמֶט בַּיי עָם אִיז גִיוָואקְסֶן אֲאִינְזִיל . אוּן אוֹיף דֶעם אִינְזִיל אִיז גִיבָּאהְט גִיוָואקְסֶן אַגְרוֹסֶע שְׁטָאט . וָואם זִיא הָט חָרוּב גִימאכְט דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּש :

במתניתא תַּנָּא . אִין אַבְּרַיְיתָא הָאבֶּן מִיר גֶיהֶערְנְט אִין דֶעם טַאג וָועֶן יָרָבְעָם הָט גִיבְּרַאכְט דִּיא צְווֵיי נָאדֶעֶלְבֶּע קֶעלְבֶּער אֵיינֶעם אִין בֵּית אֵל אוּן אֵיינֶעם אִין דָּן . אִיז גִיבָּאהְט גִיוָואקְסֶן אַבֵּייקְעל אוֹיף דֶעם אִינְזִיל וָואם פְּרִיעֶר שְׁטִיט . דֶעֶר נָאךְ אִיז גִיבָּאהְט גִיוָואקְסֶן אַשְׁטוּב נֶעבִּין אִשְׁטוּב . בִּיז עָם אִיז גִיבָּאהְט גִיוָואקְסֶן דִּיא שְׁטָאט אִיטַלְיָאה וָואם זִיא גֶיהֶער צוּא דִּיא יְוָנִים :

יא רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גָזָאגְטְ פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וָועֶנְן . דֶעֶר וָום וָאגְטְ דֶעֶר מֶלֶךְ יאשִׁיָּהוּ הָט גֶעזִינְדִינְטְ הָאט עֶר אַמָּעוֹת . וָואם עָם שְׁטִיט אִין פְּסוּק עֶר הָט גִיטָאהָן וָואם עָם אִיז גוּט גִיוָואן אִין דִּיא אוֹיגֶען פּוּן גָאט : אוּן עֶר אִיז גִיגאנְגֶען אִין דִּיא אַלְטֶע וָועֶגְן פּוּן זַיין פָּאטֶער דָּוִד . פְּרֶעגְט דִּי גְמָרָא עָם שְׁטִיט דָאךְ אִין פְּסוּק אֲזוֹי וָוִיא יאשִׁיָּהוּ אִיז גִיט גִיוָואן אַמֶּלֶךְ וָום עֶר הָט תְּשׁוּבָה גִיטָאהָן מִיט זַיין גַאנְצֶן הַאֶרְץ . אֵז מֶען וָאגְטְ יאשִׁיָּהוּ הָאט תְּשׁוּבָה גִיטָאהָן . הָאט עֶר דָּאךְ פְּרִיעֶר גֶעזִינְדִינְטְ . נָאר דִּיא אַלֶּע דִּינְגֶען וָואם עֶר הָט גֶעמְשְׁפְּט פּוּן אִכְט יָאהר וָואם עֶר אִיז גִיוָוארֶן אֶמֶּלֶךְ בִּיז אַכְטְצֶעהן יָאהר . וָועֶמֶן עֶר הָאט פְּרִיעֶר פַּאר שׁוּלְדִיגְט עֶר זָאל בַּצָּאהלֶן . הָט עֶר אִידם הַיינְט צוּרִיק גִינֶעבֶּן זַיין גֶעלְט . מְאמְער וָועֶמְט זָאגֶן יאשִׁיָּהוּ הָט צוּרִיק גֶענוּמֶן דִּיא גֶעלְט פּוּן וָועֶמֶן עֶר הָאט פְּרִיעֶר גִינֶעבֶּן . אוּן הָט צוּרִיק גִינֶעבֶּן פּוּן וָועֶמֶן עֶר הָאט גֶענוּמֶן . שְׁטִיט אִין פְּסוּק מִיט זַיין גֶעלְט . וָועֶמֶן עֶר הָאט פְּרִיעֶר גִינֶעבֶּן

יותר ממה שהרגו בהם אויבים באותה שעה אכרו אל יצא אדם בסנדל הכסכר אי דכי בחול נמי ליתסר מעשה כי הוה בשבת הוה :

(קף סמן) ד ת"ר כשהוא נועל נועל של ימין ואח"כ נועל של שמאל וכשהוא חולץ חולץ של שמאל ואח"כ חולץ של ימין כשהוא רוחץ רוחץ של ימין ואח"כ של שמאל כשהוא סך סך של ימין ואחר כך של שמאל והרוצה לכוך כל גופו סך ראשו תחלה מפני שהוא מלך על כל אבריו :

(דף סכ) ה הדרי הסילין דכחופה עור ותניא הנכנס לבית הכסא חולץ תפילין ברחוק ד' אמות ונכנס התם משום ש"ן דאמר אביי ש' של תפילין הלכה למשה נכינו ואמר אביי ד' של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי יו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני :

(פ"כ) ו השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם (פמים ו) אכר רבי יוסי בר חנינא מלמד שהיו משתינים מים בפני כטותיהן ערומים מגדף בה רבי אבהו אי הכי היינו דכתיב (מס) לכן עתה יגלו בראש גולים משום דכש תינין כים בפו מטותיהן

שׂיִךְ וָאם אִין זַיי אִיז גִיוֶוען טְשׁוּוּעָקעס . דְרִיבֶּער הָאט עֶס גְוָאנְט אַיזוֹר זָאל נִיט גַיין אִין שַׂיִךְ מִיט טְשׁוּוּעָקִים . פְֿרָעגְט דִי גְמָרָא אוֹיב אַזוֹי אִיז . זָאל עֶס אום דֶער וָאכְען אוֹיךְ נִיט מְאַרִין גִיין אִין שַׂיִךְ מִיט טְשׁוּוּעָקִים עֶנְפֶּערְט דִי גְמָרָא וַויִיל דִי מַעֲשֶׂה אִיז גִיוֶוען אום שַׁבָּה . דְרִיבֶּער הָאט עֶס נָאר גִיאַבְּרַת אום שַׁבָּת :

ד תָּנוּ רַבָּנָן . דְ רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערוְנְט אַז עֶס טוהט אָן דִיא שׂיִךְ . זָאל עֶס פְֿרִיעֶר אָן פָֿאהן אוֹיף דִיא רָעכטֶע פוס . דֶער נָאךְ זָאל עֶס אָן פָֿאהן אוֹיף דִיא לִינְקע פוס . אוג אַז עֶס טוהט אוס דִיא שׂיִךְ . זָאל עֶס פְֿרִיעֶר אוס פָֿאהן פון דִיא לִינְקע פוס . דֶער נָאךְ זָאל עֶס רֶעכטֶע פוס . אוג אַז עֶס טוהט אוס דִיא רָעכטֶע פוס . זָאל עֶס וַואשֶׁען דִיא לִינְקע פוס . דֶער נָאךְ זָאל עֶס וַואשֶׁען דִיא רָעכטֶע הָאנְט . אוג אַז עֶס שְׁמִירְט דִיא לִינְקע הָאנְט . דֶער נָאךְ זָאל עֶס שְׁמִירְט דִיא רָעכטֶע הָאנְט . זָאל עֶס פְֿרִיעֶר שְׁמִירְען דָאס נָאנְצֶע לַיִיב . זָאל עֶס פְֿרִיעֶר שְׁמִירְען דָעם קָאפּ . אוג אַז עֶס וַויִיל שְׁמִירְען דָאס נָאנְצֶע לַיִיב . זָאל עֶס פְֿרִיעֶר שְׁמִירְען דָעם קָאפּ . לִינְקע הָאנְט . אוג אַז עֶס וַויִיל שְׁמִירְען דָאס נָאנְצֶע לַיִיב . זָאל עֶס פְֿרִיעֶר שְׁמִירְען דָעם קָאפּ . וַויִיל עֶר אִיז דֶער מֶלֶךְ אוֹיף אַלֶע גִילֶיעֶר :

ה הֲדֵי תְּפִילִין דְּכָחוּפָה עוֹר . דִיא פֶּרְשִׁיות פון תְּפִילִין וָענְען דָאךְ בֶּעָקט מִיט אַפּעל . אוג מִיר הָאבֶּען נִיכְשְׁרוּנְט אַז אַיינֶער בַּארְף גַיין אִין בֵּית הַכִּסֵּא . זָאל עֶר אוס טָאהן דִיא תְּפִילִין פִּיר אַיינֶען וַויִיט פון בֵּית הַכִּסֵּא אוג עֶר גַייט אַרַיין אִין בֵּית הַכִּסֵּא . זָאגְט דִיא גְמָרָא דְרִיבֶּער טָאר עֶס נִיט אַרַיין מִיט תְּפִילִין אִין בֵּית הַכִּסֵּא . וַוי יו אוֹיף דִי תְּפִילִין דָא אַשׁ"י . וָוארום אַבַּיֵי הָאט גָזָאגְט דֶער שׁ"י פון תְּפִילִין אִיז גָזָאגְט גִיוָואָרען צו מֹשֶׁה בְּסִינַי אוֹיף דֶם בַּארְג סִינַי . נָאךְ דֶם אַבַּיֵי גָזָאגְט דֶער ד פון תְּפִילִין אִיז גָזָאגְט גִיוָואָרען צו מֹשֶׁה בְּסִינַי אוֹיף דֶם בַּארְג סִינַי . נָאךְ דֶם אַבַּיֵי גָזָאגְט דֶער יו"ד פון תְּפִילִין אִיז גָזָאגְט גִיוָואָרען צוא מֹשֶׁה בְּסִינַי אוֹיף דֶם בַּארְג סִינַי :

ו הַשּׁוֹכְבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן . אִין פְּסוּק שְׁמַיי דֶער נָבִיא הָאט גִישְׁטְרָאפְט דִיא יוּדָן . דִיא לִיגָען אוֹיף בָּעטֶן פון עֶלְפֶאנְדְבֵּיין אוג זַיי שְׁטִינְקען אוֹיף זַיי"ָע בָּעטֶן . הָט רַבִּי יוֹסי בַּר חֲנִינָא גָזָאגְט דֶער פְּסוּק לֶערְנְט אוּנְז זַיי פְֿלֶעגְן מַשְׁתִּין זַיין נָאקְעט כַּאר זַיי"ָע בָּעטֶן . הָט רַבִּי אַבָּהוּ גִיזָאגְט דֶער פון . אוֹיב אַזוֹי מַיינְט דֶער פְּסוּק . פָֿאר וָאם שְׁמַיי"ט אִין אַנְדֶערֶן פְּסוּק דְרִיבֶּער וָוערְן זַיי"ָא אִיצְט פָֿאר טְרִיבֶּען וָוערְן דִיא עֶרְשְׁטֶע אִין גְלוּת . וַוייל זַיי"ָא דָאגְט

לרבי אפס מיכף הוה כייף ליה ותו דר"ח לא סבי דלא מליך דכי הוה קא ניחא נפשיה דרבי אמר חנינא בר חמא יתיב בראש וכתיב בהו בצדיקים (איוב כב) ותגזר אומר ויקם לך וגו' :

(דף ס) **ג סנדל** הכסומר כ"ט אמר שמואל שלפי השמד היו והיו נחבאים בכערות אמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך כנדלו של א' מהם כסבורים הם א' מהן יצא וראוהו אויבים ועכשיו באין עליהם דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם האויבים ר' אילעאי בר אלעזר אומר במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה (כסבורין היו שבאו עליהם אויבים) דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן האויבים רמי בר יחזקאל אמר בבית המדרש היו יושבין ושמעו קול מאחורי בה"מ כסבורים היו שבאו אויבים עליהם דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר

נָהַרְדָּעָא . וְאִבְּעֵי לֵיהּ גְּמָרָא אוֹיבֵי רַבִּי חֲנִינָא וְאִבְּעֵי לֵיהּ גִּישְׁטָאדְבָּעָן וְאִבְּעֵי לֵיהּ בְּנֵי נִיעָטָעָן בְּנֵי דֵי יְשִׁיבָה פּוּן רַבִּי אָפֶּס . אוּן נָאךְ אַבְּעוַוייוּוּנג אִיז אַז רַבִּי אָפֶּס אִיז נִישְׁטָאדְבָּעָן אוּן רַבִּי חֲנִינָא אִיז אַראשׁ יְשִׁיבָה פּוּן נִיוּוּאךְעָן . וְוָארוּם עֶס קֶען נִיט זַיין אַז רַבִּי חֲנִינָא זָאל נִיט זַיין אַראשׁ יְשִׁיבָה . וְוָארוּם אַייעָר רַבִּי אִיז נִישְׁטָאדְבָּעָן הָאט עֶר גְּנָאנְט חֲנִינָא בַּר חָמָא זָאל זַיין אַראשׁ יְשִׁיבָה . אוּן עֶס שְׁטִייט בַּייא דִּיא צַדִּיקִים אַז דִּוא וְוִעסְט עֶפֶּעס גָּנֵיר זַיין וְוָעט גָּאט כְּמַיִּים זַיין דַיינֶע רֵייד :

ג סַנְדָּל הַכְּסוּמָר מַאי מַעְמָא . פַּר וְואם טָאר מֶען נִיט גַיין שַׁבָּת אִין שְׁךְ מִיט טְשׁוּוּעָעפְּעם , דָּאם שְׁמוּאֵל גָּנָאנְט . עֶס וָעָנֶען גִיוֶוען מֶענְטְשֶׁן וָואם וָעָנֶען אַנְטָאפֶּען פּוּן שְׁטָאט . מֶען הָאט זַייא גִיוּוּאלְט שְׁמֵירֶן . הָאבֶּען זַייא זִיךְ בֶּעהַאלְטֶן אִין קֶעלֶער . אוּן זַייא הָאבֶּען גְּנָאנְט וְוִיס עֶס וויל צַרִיךְ גַיִין אִין דָעם קֶעלֶער מֶען צַרִיךְ גַיִין . וְוָארוּם עֶר וֶועט אַכְטוּנג גֶעבֶּן קֵיינֶער זָאל אִידֶם נִיט וָעהֶן אַרַיין גַיִין עֶר גְּנָאנְט . אָבֶּער אַרוֹיס גַיִין זָאל קֵיינֶער נִיט פּוּן דָעם קֶעלֶער . וְוָארוּם עֶס קֶען זַיין אַיינֶער פּוּן דִּיא גּוֹיִם וֶועט אִיהם וָעהֶן אַרוֹיס נַיִינְדִיג פּוּן קֶעלֶער . וְוָעט עֶר וִיסֶען צַו אִין דָעם קֶעלֶער זָעֶנֶען בֶּעהַאלְטֶן יוּדֶן . אַמָאהל הָט גִּישְׁטָאפֶּען צַו עֶס אִיז פַּאר דֶיבֶּיִיט גְּוָואךְן דָעֶר שׁוּךְ פּוּן אַיינֶעם . וָוארוּם דִּיא פְלֶעגְט טָאן קֶעלֶער אָן טָאהן פּוּן בַּייטֶן זַייטֶן . פּוּן פָּארְנֶט אוֹיךְ אִינְטֶן אוּן פּוּן אִינְטֶן אוֹיךְ פָּארְנֶט . נָאר מֶען הָאט דֶעֶר קֶעלֶער וָועלְכֶע זַייט אִיז פָּארְנֶט אוּן וָועלְכֶע זַייט אִיז אִינְטֶן . אוּן אַז עֶר הָט אָן גִיטָאהן דָעם שׁוּךְ פּוּן פָּארְנֶט אוֹיךְ אִינְטֶן . אוּן עֶר אִיז אַרַיין גִיגַאנְגֶען אִין קֶעלֶער . הָט אוֹיס גִיוָואהן דֶעֶר טְרִיט אִין וַאכְט אַזוֹי וִויא מֶען וָואלְט אַרוֹיס גִינַאנְגֶען . הָאבֶּען זַייא גִיטֵיינְט אַייגֶער פּוּן זַייא אַרוֹיס גִינַאנְגֶען . אוּן דִּי גּוֹיִם הָאבֶּען אִיהם גִיוָואהן . אוּן זַייא וָועלֶען גָעווִיס קוּמֶען צוּא אוּנְז אִין דָעם קֶעלֶער , הָאבֶּען זַייא גִישְׁטוֹיסֶען אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן . אוּן זַייא הָאבֶּען גִיתַרְגֶת אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן ן מֶער וִויא דִיא גּוֹיִם הָאבֶּען פּוּן זַיי גִיתַרְגֶת . רַבִּי אִילָעאִי בַּר אֶלָעָזָר אָמַר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִין וְשָׁמְעוּ קוֹל מֵאֲחוֹרֵי הַר הַמַּעֲשֶׂה . דִּיא יוּדֶן זֶענֶען גִיזֶעסֶען אִין אֶעקֶער . אוּן זַיי הָאבֶּען גִיהָערְט אַבִּישֶׁרַייא אוֹיף דֶעם קֶעלֶער . הָאבֶּען זַייא גִימֵיינְט דִּיא גּוֹיִם קוּמֶען צוּ זַייא . הָאבֶּען זַייא גִישְׁטוֹסֶן אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן אוּן זַיי הָאבֶּען גִיתַרְגֶת אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן מֶער וִוי דִי גּוֹיִם הָאבֶּען פּוּן זַיי גִיתַרְגֶת . רְמִי בַּר יְחֶזְקֵאל אָמַר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִין וְשָׁמְעוּ קוֹל מֵאֲחוֹרֵי אַבִּישֶׁרַייא אִינְטֶער דָעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ . הָאבֶּען זַיי גִימֵיינְט דִּי גּוֹיִם קוּמֶן צוּ זַיי . הָאבֶּען זַיי גִישְׁטוֹסֶען אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן . אוּן זַייא הָאבֶּען גִיתַרְגֶת אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן מֶער וִויא דִיא גּוֹיִם הָאבֶּען פּוּן זַייא גִיתַרְגֶת . אוּן וַויל זַי הָאבֶּען גִיתַרְגֶת אַייגֶער דָעם אַנְדֶערֶן מִיט אַזָעלְכַע

מהלכות ארוכה בצד קצרה (סז) וברגליהם תעכבנה אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שמטילות מור ואפרסכון במעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות בקרקע ומתיזות עליהם ומכניסות יצה"ר בהם כארס בכעום מאי פורענותהון כדדריש רבא (רבה) בר עולא (סז) והיה תחת בושם מק יהיה מקום שהיו מתבשמות בו נעשה נמקים נמקים ותחת חגורה נקפה מקום שהיו חגורות בצלצול נעשה נקפים נקפים (סז) ותחת מעשה מקשה קרחה מקום שהיו מתקשטות בו נעשה קרחים ק־חים ותחת פתיגיל מחגורת שק פתחים המביאים לידי גילה יהיו למחגורת שק. כי תחת יופי אמר רבא חיינו דאמרי אינשי חלוש שופרא כיבא. (סז) ושפח ה' קדקד בנות ציון א"ר יוסי ב"ח מלמד שפרחה בהן צרעת כתיב הכא ושפח וכתיב התם (ויקרא יד) ולשאת ולכפחת. וה' פתהן יערה רב ושמואל הר אמר שנשפכו כקיתון וחד

זייא זָענען גיבאנגען אויף גישמירט דעם גוף) אוג זייא זענען גיבאנגען אויס גיניגט די תאלדז אוג אויף גיהויבען דעם קאפ נאם מיינט מען זיי זענען גינאנגען פאמעלאך. אטרייט בייא אטרייט די זכרים ואקען קענען קוקען אויף זיין. אוג זיי האבען געווינקט מיט זייערע אויגען זייא פלענגין פארבאן די אוגען אוג פלענין ווינקען צו דיא זכרים) זיי זענען גינאנגען אוג האבן גישווועבט ונאם מיינט מען זיי זענען גינאנגען אהויבע מיט אנערעריע בשואמען. האט אויס גיוועהן דיא הויבע וויא זיא שווועבט אויבער די גיערעריע) אוג אויף זייערע פיס איז גיוואן גיפט האט רבי יצחק נאגוט די תלמידים פון רבי אמי האבען גיקערופט זיי פלענין ארויס לייגען אין זייערע שוה בשטים מיט שמעקדיקע בויסאייר. אוג זענען גינאנגען אין די נאסען פון ירושלים. או זייא פלענין קומען בעבין איונגען מאן האבען זייא אטרעט גישאהן מיט דעם פוס אויף די ערד. פלעגט די בויסאייר אשפרייז טאהן אויף דעם יונגען מאן. אוג זייא פלענין ארויס ברייגען דעם ייצר הרע אין דעם יונגען מאן אוג ער פלעגט ברענען אין איהם. אזוי ווי ער גיפט אין אשלאנג ווען איז בייו. פרעגט דיא נמרא ווס הט זייא נאט בצאהט פאר דיא עבירות. ענפארט דיא נמרא אזוי ווי רבה בר עוא האט גירדשת. עס שמייט אין פסוק אונטער דיא בשמים וועט זיין פאר פויקט. ואויף די אטרער ווס זיי פלענין שמירען וייער לייב מיט בשמים. וועט זיין פאר פויקט). אונטער דעם נאריטיל וועט זיין צו שנופען ואויף דעם ארט וואם זיי זענען גיוואן גינארטוקט מיט אבריישין נארטוק. וועט זיין די לייב צו האקט מיט וואונדען אוג מכות) אונטער די פאר נעלעגט האר וועט זיין נאל ודי ארער פון קאפ ואם זייא פלענין ציערן אוג קעמען די האר אל זיין נאט אוג שיין. וועט זיין נאל. די האר וועט ארזם פאלגן אוג אונטער דעם פתיגיל וועט זיין אזאק נאם ואלרט פתיגיל איז טייפש גלייך וויא עם וואלט גישטאנען פתח גיקה די טיר פון פרייד. דאם מיינט מען די ערוה. נאגט דער פסוק דיא טירען ווס פלענין ברייגען צו פרייד. די ערוה. וועט זיין ארומגינארטוקט מיט אזאק. מען זייא טרייבען נאקעט אין גלוזת). דאם אלין וועט אויף דיר קומען פאר דיין שיינקייט. ווען דוא האסט דיך שיין גימאכט צו מנגה זיין). רבא נאגט דאם איז ווס מענשען זאגען אויף דעם ארט פון שיינקייט קומט מכות אז אייגער ויך זיך שיין מאכען צו מנה זיין. שיקט אט אויף איהם מכות ער זאל פאר מיאוסט ווערין). אין פסוק שמייט ושפח ה' קרקד בנות ציון. הט רבי יוסי בר חנינא גוגאגט דער סבוק לערונט אונז. אז זייערע קעפ ווענען בעווקסען גיוואקסין מיט קרעץ. דא שמייט דער וואדט ושפח. אוג דארט שמייט ולשאת ולכפחת. אזוי וויא כפחת איז מיטט קרעץ. אזוי ושפח מיינט מען אויף קרעץ. אין פסוק שמייט הי פתהן

מטותיהן ערומים יגלו בראש גולים . אלא א"ר אבהו אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ורובכים מטותיהן זו בזו ומחלפין נשותיהן זה עם זה ומסיחין עדסותיהם בשכבת זרע שאינו שלהם אמר ר' אבהו ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין את האדם לידי ענויות ואלו הן המשתין מים בפני מטתו עירום והמזדל בנטילת ידים ושאשתו מקללתו בפניו המשתין מים בפני מטתו עירום אמר רבא לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא אבל לבראי ליה לן בה ומהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא בארעא אבל במנא ליה לן בה ומזדל בנטילת ידים לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל אבל משא ולא משא ליה לן בה ולאו מילתא היא דאמר רב חסדא אנא משאי מלא חפנאי מיא ויהבו לי מלא חפנאי טיבותא . ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה וה"מ הוא דאית ליה ולא עביד :

מפסיקין דיין מכרומים : לידי עניות : דתמיך (נכל סכנר) [נבע"פ קי"ם] כר סעניות בגיל במים ובגיל קבי ניס ומוכר מקום מיחום ומפסין מים בפני מיטתו היינו מיחום : עכום . תוכחה דמיבחה נקט הכוך שכוח עכום מיט יוצא לחוץ להסתין דעוכה הוא לגכוה ונפלח : מכל נכסיי ניס לן כה . בסקילות תכוך ויהיה למכוכה : מבת ונה מבא . שתיט כוחן ומשפיך יפה תעה מעט מים כמו כביעית מנימתא : על עסקי תכשיטיה . שתיט כוכי לקנות לה :

גבהו . כיינו קומה זקופה : ופלכתה נעוויות גרון סיינו הקבות עקב בלב גדול . למעט בהמוכן סיינו מסתכנין כה וסיא שופה בפשיטותיה והרך מיטים גרון ליכך בנתת לפי שתיט רוחה לינגיע : ומבקשים עיניך דמיין כוחלא לשון סוקלא : פרמזן . לח בכוחלים סקוה לשון הכסה : כלוך ועטיף בסיין מכלכוה תכוכה בלב קנבס . שתכלה נפש על רוע הכריסה וכוה עי לה וכשוחות כיון

ז דרש רבה (רבא) בריה דרב עילאי מאי דכתיב (ישעיה נ) ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון שהיו מהלכות בקוממיות זקופה ותלבנה נטויות גרון שהיו מהלכות עקב בצד גודל ומשקרות עינים דהוו מלאן כוחלא לעינייהו ומרסן (שם) הלוך ופוף תלכנה שהיו מהלכות

מַשְׁתִּין נַאֲקָעט פַּאר זַיעֶרָע בֶּעטן . דְּרִיבֶּער וֶועלן זַיא גַיין דִיא עֶרשטֶע אין גָאזט . אַז טָעַן אִיז מַשְׁתִּין נַאֲקָעט פארן בֶּעט אִיז גָאר ניט צוּוי אַנגרוֹיסע עֲבִירָה . נאר רַבִּי אַבָּהוּ זָאגט דָער פְּסוּק מַיינט דִיא מֶענטשֶׁן וָואס זַיא פְּלֶעגען עֶסְנִין אוּנ טְרַינְקֶען אַיינֶער מִיט דֶעם אַנדֶערן . אוּנ זַיא פְּלֶעגען בַּהֶעפטִין . זַיעֶרָע בֶּעטֶן זַיינֶע נֶעבֶּן דִיא אַרַיעֶרָע . אוּנ זַיא פְּלֶעגען טָאהשִׁין זַיעֶרָע וַויבֶּער מִיט דֶעם אַנדֶערן . אוּנ זַיא פְּלֶעגען פַּאר שטִינקֶען זַיעֶרָע בֶּעשִׁין מִיט שְׁכִבת זֶרַע וָואס ניט זַיעֶרָע . רַבִּי אַבָּהוּ זָאגט נוֹאנט אוּנ אַנדֶערֶע זָאגֶן מִיר הָאבֶּן אַזַוי גילֶערנט אִין אַבְּרַיְיתָא . דְרַייא וַאכֶן בְּרַיְינגֶן דֶעם מֶענטשֶׁן צוּ אָרַעמְקֵייט . אוּנ דָם זָאגְט דִיא דְּבַי וַאכֶן . אַז אַיינֶער אִיז מַשְׁתִּין נַאֲקָעט פַּאר זַיין בֶּעט . אוּנ אַז אַיינֶער וַאשְׁט זַיינֶע הֶענט מִיט וַויינִיג וַאסֶער צוּם עֶסְן . אוּנ אַז זַיין וַויב פְּלֶעגְט אִיהם אוּנ עֶר הֶערְט . וְאָגט רַי נָחְמָן אַז אַיינֶער אִיז מַשְׁתִּין נַאֲקָעט פַּאר זַיין בֶּעט קוּמְט עֶר צוּ אָרַעמְקֵייט . הָאט רָבָא נוֹאָגט דָאם אִיז נאר נוֹאָגט גַיוָואהֶן אַז עֶר שְׁטֵייט מִיט דֶעם פָּנִים צוּם בֶּעט אוּנ אִיז מַשְׁתִּין . וְועֶרְט עֶר אָרֶעם . אָבֶּער אַז עֶר שְׁטֵייט מִיט דֶעם פָּנִים צוּם שְׁטוּב אוּנ אִיז מַשְׁתִּין נֶעבֶּן בֶּעט . וְועֶט עֶר ניט אָרֶעם וְועֶרְן . אוּנ אַז עֶר שְׁטֵייט מִיט דֶעם פָּנִים צוּם בֶּעט אוּנ אִיז מַשְׁתִּין אִין אַמְּבֶּי . וְועֶט עֶר ניט אָרֶעם וְועֶרְן . אוּנ דָער וָאם וַאשְׁט ניט דִי הֶענט צוּם עֶסְן וְועֶרְט עֶר אָרֶעם . דָאם אִיז נאר אַז עֶר הָט נאר ניט גַיוָואשֶׁן . אָבֶּער אַז עֶר וַאשְׁט אוּנ וַאשְׁט ניט , עֶר וַאשְׁט מִיט אַבִּיכוֹר וְואסֶער וְועֶרְט עֶר ניט אָרֶעם וָאנְט דִיא נִמְרָא עם אִיז ניט אַזוי , נאר אַז עֶר וַאשְׁט דִיא הֶענט מִיט וַויינִיג וַאסֶער וְועֶרְט עֶר אויך אָרֶעם , תַּרְוּמּוֹס רַב תַּמְרָא הָט גָאנְט אִיךְ הָאב גיוָואשֶׁן מַיינֶע הֶענט מִיט פִּיל וַאסֶער הָאט מַען מִיר גיגֶעבֶּן פִּיל ניטְש . אוּנ אַז דִיא וַויב פְּלֶעגְט אִיהם אוּנ עֶר הֶערְט . וְועֶרְט עֶר אָרֶעם . הָט רָבָא גָאנְט דָם אִיז נאר צוּ זַיא פְּלֶעגְט אִים עֶר וָאל אִיר קוֹפֶּען צירוּנְג אוּנ עֶר וויל ניט קוֹפֶּען . אוּנ נאר אַז עֶר קָען קוֹפֶּען אוּנ עֶר וויל ניט . וְועֶרְט עֶר אָרֶעם :

ז רַבִּי בְּבָּה בְּרֵיהּ דְּרַב עַיְלָאי . רַבָּה דַּעַ זוהן פון רַב עַיְלָאי הָט גיזָאגְט . עַם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק גָאט הָאט גָאנְט וַויל דִיא טָעכטֶער פון צִיון זָענֶען גְרוֹים בִּיי זַיך . וָאם מֵיינְט טָעַן

דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גליות בלבד שנאמר (דברים טו) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. כסייע ליה לרבי חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר אבא כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעוה"ב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך ואיכא דאמרי אמרו ליה לר"א וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלים לימות המשיח א"ל אף לימות המשיח אינן בטלים היינו דשכואל ופליגא דרבי חייא בר אבא א"ל אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אויא (ואמרי לה רב יוסף לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה אביי לרב יוסף) מ"ש דר"א דאמר תכשיטין הן לו, דכתיב (תהלים מה) תגור חרבך על ירך גבור הדרך יהדרך. א"ל רב כהנא כמר בריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב. א"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו לעולם:

אמר

וְעַתָּה בְּטֵל וְעֵרֶן וַיְעֵן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן. קְרִינְט עֶר אוֹיף שְׁמוּאֵל. וְזָאגְט שְׁמוּאֵל הָאט גָזָאגְט צְוִוישָׁען דִיא וְעֶלְט אוּ נ דִי צַייט וְעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן אִיז נִיט מֶעֶר קֵין אוּנְטֶרְשִׁייד שַׁייד נָאר אֵין דָעם גָלוּת, הַיְינְט אִיז מֶען אִין גָלוּת. אוּנ אַז מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן וְעַט מֶען אוֹיס גִילִיזִיקְט וְעֶרֶן פוּן גָלוּת. וְזָאגְט עָם שְׁמוּאֵל אִין פָּסוּק עָם וְעַט נִיט פַאר מִיטֶען וְעֶרֶן קֵין אֲרֶעם סַאן סִין דָעָר וְעֶלְט. אֶפִּילוּ וְעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן וְעֶלְן אוֹיף זַיין אֲרֶעמֶע רַייט. אוּנ עָם וְעַט זַיין מְלָחָמוֹת. וְעַט מֶען דָארְפֶן גִיוֶוינֶר שְׁוֶוערֶן אוּנ בְּיקְסֶן. פוּן דֶעם תַּגָא וָאוּס זָאגְט אַז אַרְע גִיוֶוער וְעֶלְן בְּטֵל וְעֶרֶן וַעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן. וְעַט זַיין אַרַאֲיָה צוּ רַבִּי חִיָא בַּר אַבָּא. וְזָאגְט רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא הָט גָזָאגְט אַלֶע נְבִיאִים הָאבֶּן נָאר נְבִיאוּת גִזָאגְט אוֹיף דִיא צַייט וְעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן. וְאָבֶּער וָום צוּ עוֹלָם הַבָּא וְעַט זַיין הָאט קֵין אוּג נִיט גִיזֶעהֶן. נָאר נָאט אַלֶיין וַיִיס. וְזָהֵן מִיר הָאבֶּן אַז צוּ דִיא צַייט וְעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן וְעַט שׁוּין נִיט זַיין קֵין אֲרֶעם סַאן וְעַט נִיט זַיין קֵין כְּלָחָמוֹת אוּנ טָעַן וְעַט נִיט בְּאַרְפֶן קֵין גִיוֶוער. אַנְדֶערֶע וָאגֶן דִי חֲכָמִים הָאבֶּן גָזָאגְט צוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַז גִיוֶוער אִיז אֲצִירוּנְג צוּ אַמֶעְנְטְשֶׁין. פַּר וָואס וְעט דָאס בְּטֵל וְעֶרֶן וַעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן. הָט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גָזָאגְט צוּ דִי חֲכָמִים, זַיי וְעֶלְן טַאק נִיט בְּטֵל וְעֶרֶן אֶפִּילוּ וַעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן. אוּנ דָאס אִיז אַזוֹי וִויא שְׁמוּאֵל הָט גָזָאגְט. אַז וַעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן וְעַט אוֹיךְ זַיין מְלָחָמוֹת. אוּנ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר קְרִיגְט אוֹיף רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא וָום עֶר זָאגְט אַז וַעַן מָשִׁיחַ וְעַט קוּמָעַן וְעַט שׁוּין נִיט זַיין קֵין מְלָחָמוֹת וְאַזוֹי וִויא פְּרִישָׁר שְׁטַייט. אַבֶּער הָט גָזָאגְט צוּ רַב דִימִי. אוּנ אַנְדֶערֶע זָאגֶן אַבֶּער הָט גָזָאגְט צוּ רַב אוֹיָא. פוּן וְאַנֶען וְוייס רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צוּ זָאגֶן אַז גִיוֶוער אִיז אֲצִירוּנְג צוּ אַמֶעְנְטְשֶׁין. וָואוֹס עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק דוּא שֶׁבְּאֵר קְשֶׁת הֶעֱלֶה בֶּיגֶר אֶן זַיין שְׁוֶוערֶד אוֹיף זַיין זַייט. דָם אִיז זַיין שִׁייגְקִייט. הָט רַב כַּהֲנָא גָזָאגְט צוּ מַר בְּרִיה דְרַבִּינָא דֶער פָּסוּק שְׁטֶעְפְּט נָאר פוּן דִיא תּוֹרָה. דִיא תּוֹרָה זָאל זַיין אֶן גִיבּוּנְדֶרֶן אִין דֶער הָאנְט. וְעֶלְן מֶען וְעֶלְט רִיי. פְּרֶעגֶן אַרֶן וְאִקְסְטוּ שׁוּין וְוייסֶן צוּ עֶנְטְפֶּרֶן. אַזוֹי וִויא עָם אִיז אֶן גִיבּוּנְדֶרֶן דֶער שְׁוֶוערֶד בִּיי אֲבּוּר אוֹיף זַיין צַייט וְעֶלְן עֶר דָארְף מִלְחָמָה הָאלְטֶן דָאס שׁוּין דָעם שְׁוֶוערֶד בָּעֶבֶּן זִיךְ. אוּנ דָאס אִיז זַיין שִׁייגְקִייט. הָט מַר בְּרִיה דְרַבִּינָא גָזָאגְט צוּ רַב כַּהֲנָא דָער פָּסוּק גִייט קֵין מָאהֶל נִיט אַרוּם פוּן זַיין צִירוּנְג. אוּנ דָער פָּסוּק מֵיינְט דִיא תּוֹרָה וְאַבְּעֶר, דָער שְׁוֶוערֶד אִיז בִּיי דֶעם נְבוּר וְוִי דֶער אַסְטְנְטְש. אַזוֹי וִויא עָם אִין גִיבּוּנְדֶרֶן אוֹיף דִי זַייט פוּן דֶעם נְבוּר וְוִי פְּרִישָׁר שְׁטַייט:

וחד אמר שנעשו פתיהן כיער אמ' רב יהודה אמר רב אנשי ירושלים אנשי שהיו אדם אוכר לחברו במה סעדת היום וכו':

(כן פ:) ח אמר רחבה אמר רב יהודה עצי ירושלים של קנמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה ומשתכח בגואי דצמצמאי מלכתא:

מ משנה לא יצא האיש לא בסיף ולא בקשת יכו' ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי שנא' (מיכה ד) וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות וגו' ולא ילמדו עוד מלחמה: **גמ'** תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דחכשיטין הן לו כפני מה הן בטלים ליכות המשיח אמר להם לפי שאינן צריכין שנאמר (כס) לא ישא גוי אל גוי חרב. ותיהוי לנוי בעלמא. אכר אביי מידי דהוה אשרגא בטיהרא. ופליגא דשמואל

נָעָרָה. רַב אוּג שְׁמוּאֵל קְרִיגָן אַיינְעָר אָנְט עֶם הָאט זִיךְ גַיינָאסָעָן פּוּן זַיי אִין בְּרוּט אַזוֹי וִויא פּוּן אַקְרוּג פָּתְחָן. אִיז טַייטְש אַזוֹי וִויא פָּתְחָן. זַיינֶער טִיר. זַיינֶער עֶרְוָה. אוּג יָעָרָה. אִיז טַייטְש גִיסָעָן). אוּג אַיינְעָר אָנְט זַיינֶער טִירָן זַיינֶער עֶרְוָתוֹ אִיז בֶּעוּוָאקְסָעָן גִיוָוארִין מִיט הָאר אַזוֹי וִויא אַוַואלְד. זַיינֶא אָלֶעָן פַּאר מִיאוֹסְט וָוערִין וָן עֶרְוָה אִיז טַייטְש אַזוֹי וִויא יַעַר. אַוַואלְדְ: רַב יְהוּדָה הָט גָזָאגְט פּוּן רַבָּם וָועָנִין דִיא מָענְטְשָׁן פּוּן יְרוּשָׁלַיִם וָעָנָען בֵּי זִיךְ הָרוֹיז גִיוָוען. אַיינֶער הָט גִיפְרָעָגְט דֶעם אַנדֶערִין מִיט וָואם הָאסְטוּ הַיינְט גִיגָעסָעָן וּמִיט וָועלְכָע אִשָּׁה הָאסְטוּ הַיינְט מְזַנָּה גִיוָוען:

ח אָמַר רְחַבָה אָמַר רַבִּי יְהוּדָה. רָחָבָה הָאט גָזָאגְט פּוּן רַבִּי יְהוּדָה וָועָנִין. דִיא הָאלְץ פּוּן יְרוּשָׁלַיִם וָועָנָען גִיוָוען כְּקִנְמוֹן וּבְשָׁעָה הַמְסִיקִין הָאלְץ. אוּג אַז עֶם גְלֵיעְנְט הַייצָען מִיט דִיא הָאלְץ. הָאט דֶער הַיים גִישְׁמֶעקְט אִין גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּג אַז יְרוּשָׁלַיִם אִיז וִוסְט גִיוָואָרִין אִיז דִיא הָאלְץ בֶּעהַאלְטָען גִיוָואָרִין. אוּג עֶם אִיז נִיט מֶער גָעבְלִיבָען פּוּן דִיא הָאלְץ: נָאר אַיין שְׁטִיקֵל גְרוֹיס וִויא אַגָּרְשָׁט: אוּג דָאס וָועָרְט גִיזוּנָען אִין דִיא אוֹצָרוֹת פּוּן דִיא קָעניגִין צַמְצָמַאי:

מ משנה לא יצא האיש. אַסָעָנְטָש טָאר נִיט אַרוֹיס גַיין אוּם שַׁבָּת מִיט אַשְׁוֵוערְד. אוּג נִיט מִיט אַסַייגָע בּוּיגָען. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גָאנְט גִיוָוער אִיז בֵּיי אַסָעָנְטָשִׁין אַצִירוּנג. אוּג דִי חֲכָמִים זָאגָען גִיוָוער אִיז בֵּיי אַסָעָנְטָשִׁין אַשֶׁעָנְדְלִיכָע זַאך. אַזוֹי וִויא עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק. אַז מָשִׁיחַ וָועט קוּמָען וָועלְכָע וָועלְכָן זַיי צוּ שְׁטוֹיסָען זַיינֶער שְׁוֵוערְדִין צוּ הַאקְעָרִין מִיט זַיי. זָאג פּוּן זַיינֶער שְׁפִיזָען וָועלְכָן זַיי מַאכָען עֶסְעָרִם צוּ שָׁנַיידָען תְּבוּאָה. אוּג מֶען וָועט שׁוֹין נִיט לֶערְנָען וִויא אַזוֹי צוּ פִירָען אַמְכָּחָה. אַז דִי גִיוָוער וָואָלְט גִיוָוען אַצִירוּנג וָואָלְט מֶען דָאךְ דָם נִיט צוּ בְּרָעכְטִין אֶפִּילוּ וָען מָשִׁיחַ וָועט קוּמָען:

נסרא תְּנָיָא. מִיר הָאבָען גִילֶערְנְט דִי חֲכָמִים הָאבָען גָזָאגְט צוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַז גִיוָוער אִיז אַצִירוּנג צוּ אַסָעָנְטָשִׁין. פַּר וָום וָועט דָם בָּטֵל וָועָרִין וָען מָשִׁיחַ וָועט קוּמָען. הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גָזָאגְט צוּ דִי חֲכָמִים וַוייל מֶען וָועט נִיט דָארְפָען. אַזוֹי וִוי עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק אַיין פָּאלְק זוּם אַנדֶערִין פָּאלְק וָועט נִיט אוֹיךְ הַייבָען קִין שְׁוֵוערְד. פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא וָאל זַיין דִי גִיוָוער צוּ שַׁיינְקַייט. פַּר אַצִירוּנג. הָט אַבַּיֵי גָזָאגְט אַזוֹי וִוי אַרִיכְט אִין מִיטָען טָאג. וַוייל מֶען דָארְף זִיא נִיט אִיז דָם נָאר שַׁיין וָוען מֶען דָארְף זַיי. וָען עֶם אִיז טְרָחָמוֹת. אָבֶּער אַז מָשִׁיחַ וָועט קוּמָען אוּג טְלָחָמוֹת וָועט נִיט זַיין. אִיז דִיא גִיוָוער נִיט שַׁיין. אוּג דֶער תַּנָּא וָום וָאגְט אַז אַלָע גִיוָוער

לשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא. אמר רבי ירמיה אר"ש בן לקיש שני תלמידי חכמים הנוחים זה לזה בהלכה הקב"ה מקשיב להם שנאמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו'. אין דבור אלא נחת שנאמר (קהלת מ) ידבר עבים תחתינו מאי ולחושבי שמו אמר רבי אסי (אמי) אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

מיימינים בה עושר וכבוד מאמילין שלא לשמה: אורך ימים ליכא. מתוקין ומיהין בה בעולם הזה ומתפסקים כדי שילמדו זה מזה: ידבר עבים תחתינו. ובקילוס וכל שכולה בעולם הזה כמאן דמתניתין דלא כר' יהודה בן בתירא דלעיל ק"ך נמי. ידבר הכתוב על ידינו: ומי יאמר לו מה תעשה. שומר מצוה יכול לומר לו: המקשיבים. מלמדים זה לזה ומי יעיד זה מזה ולישנא דקשיבו נקט: כנגים. כתי מדרשות: הכריס מקשיבים.

אמר רב חיננא (בר אידי) כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר (קהלת ח) שומר מצוה לא ידע דבר רע אמר רבי אמי ואיתימא רבי חנינא אפילו הקב"ה גוזר גזרה הוא מבטלה שנא' (קהלת ח) באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה יסמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע. אמר רבי אבא אר"ש בן לקיש ב' ת"ח המקשיבים זה לזה בהלכה הקב"ה שומע לקולם שנאמר (מלאכי ג) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני ואם אין עושין כן נורמין לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם) ברח דודי

אִיז בַּיי זַיי נָאר אַזוי ווי דִי לֶענְקע הַאנְט בַּיי אַמעְנְטשין. וָועט עֶר נָאר הָאבּען רַייכקייט אוּנ בָּבוד. אָבּער רַאנְג לֶעבּן נִיט. רַבִּי יִרְמְיָה הָט נָאנְט פּון רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ וֶועגן צְווייא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וֶוס לֶערנֶען צוּ זַאמען דִיא דִינִים פּון דִיא תּוֹרָה. אוּנ זַייא דֶיגְר צֶעלֶענֶען נִיט אַיינֶער הֶעם אַנדֶערִין. נָאר דֶער נָעמְט אָן דִי רַייד פּון דֶעם, אוּנ דֶער גֶעמְט אָן דִי רַייד פּון דֶעם, אוּנ דֶער דֶערְצֶילְט אִין פְּסוּק אָן נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע. אַז דִי מֶענְטשִׁין וֶוס הָאבּען כּוֹרֵא פַּאר נָאט הָאבּען גִיכְּעט אַיינֶער צוּם אַנדֶערִין דִיא דִינִים פּון דִי תּוֹרָה הָט נָאט פַּאר נוּטְן זַייעֶרע רַייד. אַיין דִבּוּר אֶלָּא נֶאֱמַר: דֶעם וָואכְט דִבּוּר מֵיינְט מֶען אַז מֶען וָעט פֶּאמֶעלֶאךְ בִּיט אַנֵיידֶערִינֶע שְׁטִימְע. אַזוי וִויא עֶם שְׁמִייט אִין פְּסוּק. וַיְדַבֵּר עִמִּים הַתַּחְתִּינִים. נָאט וָועט נִיכְּעט מַאכּען דִיא פֶּעלְקֶער אַז זַייא וָועלֶן רַייכֶן צוּ אוּנְז פֶּאמֶעלֶאךְ אוּנ מִיט אַנֵיידֶערִינֶע שְׁטִימְע. וֶוס מֵיינְט דֶער פְּסוּק וּזְכוּ שְׁבֵי שְׁמוֹ. דִי וֶוס מְרַאכְטֶען זַיין נָאמֶען. הָט רַבִּי אַסִי גְנָאנְט אוּיפְ אַייגֶער הָט נִיכְּמַאכְט צוּ טָאהן אַמִּצְוָה. אוּנ עֶם הָט אִיהם נִיכְּרַאכְּעֶן אַסַבָּה. אוּנ עֶר הָט נִיט גֶיכְּענְט טָאהן דִיא מִצְוָה. רֶעכְנְט אִיהם דֶער פְּסוּק נֶעגֶייךְ וִויא עֶר וָואלְט דִיא מִצְוָה נִיטָאהן. רַב חִינָנָא בַּר אִידִי זָאגְט דֶער וָואס טוּהט אַמִּצְוָה אַזוי וִויא זַיא אִיז גְנוּמֶען נִיוָוארִין אִין דִיא תּוֹרָה. וָועט מֶען אִיהם קִיין מָאהל נִיט זָאגֶען קִיין שְׁלֶעכְטֶע בְּשׂוֹרָה. אַזוי וִויא עֶם שְׁמִייט אִין פְּסוּק דֶער וָואס הִיט דִי מִצְוֹת וָועט נִיט וִויסֶען פּון קִיין שְׁלֶעכְטֶע זַאךְ. רַבִּי אַסִי הָט גְנָאנְט. אוּנ אַנדֶערְע זָאגֶען רַבִּי חֲנִינָא הָט גְנָאנְט אֲפִילּוּ נָאט אִיז גְנוּג גֶזוֹר גְזֵרָה. קֶען עֶר מְבַטֵּל זַיין דִי גְזֵרָה. אַזוי וִויא עֶם שְׁמִייט אִין פְּסוּק דִי רַייד פּון מֶלֶךְ אִיז דִי גֶיוָואלְטִיגְקִייט וָוס נָאט הָאט גֶיגֶעבּן דֶער וָועלְט אִיז גְנוּג וְוערְט מְקַיֵּם. אוּנ וָועֶר קֶען זָאגֶען צוּ אִיהם וָוס טוּהְסְטּוּ. בְּאִידֶער דֶער נָאךְ זָאגְט דֶער פְּסוּק אָבּער דֶער וָואס הִיט דִי מִצְוֹת וָועט נִיט וִויסֶען קִיין שְׁלֶעכְטֶע זַאךְ. וַוייל עֶר קֶען מְבַטֵּל זַיין דִי שְׁלֶעכְטֶע גְזֵרוֹת. רַבִּי אַבָּא הָט גָנָאנְט פּון רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ וֶועגן צְווייא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָואס פַּר נֶעמֶען אַיינֶער פּון אַנדֶערִין דִי דִינִים פּון דִי תּוֹרָה. הֶערְט נָאט הֶעם קוֹל פּון זַייעֶר לֶערנֶען. אַזוי וִויא עֶם שְׁמִייט אִין פְּסוּק הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים דִי תַּלְמִידִי. חֲכָמִים וֶוס זַיצֶען אִין גָּרְמֶענֶער אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁוֹת חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים. אוּנ זַייא וָועֶלֶן חֲבֵרִים וָוס פַּר נֶעמֶען אַיינֶער פּון אַנדֶערִין דִי דִינִים פּון דִי תּוֹרָה. זָאגְט נָאט צוּ זַיי לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי מאךְ סִיךְ הֶערִין זַיין קוֹל פּון דֶיזִן תּוֹרָה לֶערנֶען. אוּנ אוּיב זַייא טוּהֶען נִיט אַזוי. זַייא וִוילֶען נִיט פַּאר נֶעמֶען אֶ יֶער פּון דֶעם אַנֶ דֶערִין. דִיא רַייד פּון דִיא תּוֹרָה. בָּאךְ יָגֶענֶען זַיי דֶער צוּ. אַז דִיא שְׁבִינָה נָאל אַפּ גִיטאהן וְועֶרִין פּון דִיא יִשְׂרָאֵל. אַ וִי וִויא עֶם

ו אמר רב כהנא כד הוינא בר תכני סרי שנין הות גמירנא ליה לכולי גמרא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ער השתא מאי קא משמע לן דליגמר איניש והדר ליסבר. אמר רבי ירמיה אמר ר' אלעזר שני ת"ח דמחדדין ז' לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם שנאמר (מלכים מב) והדרך אל תקרי והדרך אלא והדדך ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר (שם) צלח רכב ינול אפילו שלא לשמה ת"ל על דבר אמת. יכול אם הגיס דעתו ת"ל וענוה צרק. ואם עושים כן ווכין לתורה שניתנה בימין שנאמר זחורך נוראות ימינך. רב נחמן בר יצחק אמר זוכין לדברים שנאמר בימינה של תורה דאמר רבא בר שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר המא אמר רב ששת מאי דכתיב (משלי ג) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אלא ביכינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא למיימינים בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד למשמאילים

פירוש

דליגמר איניש. ליגמוד שמעתא מרישיה ומע"ג דלא ידע לסופה טעמי: והדר ליסבר. טעמי דמסקי קשיא ליה מדכתיב כך ומתי כלי: ומשמעויות הוא קיש ליה מדכתיב כך ומתי כלי: מתחדדים. מזהירין ומבינין ונלא נקפח תלוי להתחדד: זהדדך. כמו והדרך: ותורך. ותלמדך: למיימינים. של הוא כמשפטיהן טעמיהן כדיקדק וכוכין כימין כמוזכרת למעלה: עובר וכבוד ליכא. בשמאל כיון דאיכא תורך ימים כ"ם עושר וכבוד: למשמאילים שם. שמין יגעין בה כל ברכו ת"ל

ו אָמַר רַב כַּהֲנָא • רַב כַּהֲנָא הָאט גְוָאנְט וֶוען אִיךְ בִּין אַלְט גִיוֶוען אַכטְצֶעהן יָאהר הָאב אִיךְ שׁוֹין גִיהָאט אוֹיס גִילֶערְנְט דִי גַאנְצֶע נְמָרָא • אוּן אִיךְ הָאב נִיט גֶעוואוּסְט אַז עֶר פָּסוּק גֶייט נִיט אַרוֹיס פּוּן זַיין פְּרָאפְּעטֶן פְּשָׁט • בְּזֶה אִיצְט וָואס טַר בְּרֶיה דְּבַרְיָנָא הָאט מִיר גְוָאנְט • פְּרֶענְט דִי גְמָרָא וָוס דֶער צַייטְט אוּן רַב כַּהֲנָא • עֶנְטְפֶּערְט דִי גְמָרָא מֵעֶן זָאל וויסֶען אַז פְּרַיֶער זָאל אֲמֶענְטְשׁ לֶערְנֶען דִי גַאנְצֶע גְמָרָא מִיט דֶעם פְּרָאפְּעטֶן פְּשָׁט • דֶער עֶנְטְפֶּער לֶערְנֶען דֶעם דְּרַשׁ פּוּן דִי חֲכָמִים • בִּבֵי יִרְמְיָה הָט גְוָאנְט פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר וֶוענֶען צְוַוויי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָוס פְּרֶענֶען קַשְׁיוֹת אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערְן • נָאר זֶייא מֵיינֶען צוּ שַׁארְפֶען דֶעם שֵׂכֶל מֵעֶן זָאל בֶּעסֶער פַּאר שְׁטַיין דֶיא תּוֹרָה • אִיז זֶייא נָאט מַצְלִיחַ זֶייא זָאלֶען קֶענֶען גוּט פַּאר שְׁטַיין דֶיא תּוֹרָה • אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק וְהַדֶּרֶךְ • זָאלְסְט נִיט לֵייענֶען וְהַדֶּרֶךְ • נָאר וַחֲדַרְתָּ • דִיא זָאלְסְט דִיר שַׁארְפֶען דֵיין שֵׂכֶל אִין דִיא תּוֹרָה • נָאךְ מֶער זֶענֶען זֶייא זוֹכֶה • זֶייא וֶערֶן גָרוֹיס בֵּייט אוֹיךְ דֶער וֶועלְט • אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק דוּא וֶועלְט בַּגְלַיקֶען אוּן וֶועלְט גְרוֹיס וֶועֶרֶן • אִיךְ וָואלְט וֶועלֶן מֵיינֶען אֶפְּשִׁילוּ זֶייא דֶערְנֶען נִיט צוּם אֱמֶת פּוּן דִיא תּוֹרָה • וֶענֶען זֶייא אוֹיךְ כַּצְלִיחַ • שְׁטַייט אִין פָּסוּק עַל דְּבַר אֱמֶת • אוֹיב זֶיי לֶערְנֶען פּוּן וֶענֶען דֶעם אֱמֶת עַנְיָיל גָאט הָט נִיהַייסֶען תּוֹרָה לֶערְנֶען בַּגְלַיקֶען זֶיי • אָבֶּער אַז זֶיי לֶערְנֶען נִיט צוּם אֱמֶת פּוּן דִיא תּוֹרָה • בַּגְלַיקֶען זֶיי נִיט • אִיךְ וָואלְט וֶועלֶן מֵיינֶען אֶפְּשִׁילוּ עֶר אִיז נָרוֹיס בַּיי זִיךְ מִיט זַיין לֶערְנֶען • אִיז עֶר אוֹיךְ כַּצְלִיחַ • שְׁטַייט אִין פָּסוּק וַעֲנָוָה צֶדֶק • עֶר זָאל זַיין בַּיי זִיךְ נִיבֶּערִיג אוּן אָרוֹם • אוּן אוֹיב זֶייא טוֹהֶען אַזוֹי וֶענֶען זֶיי זוֹכֶה צוּא קֶענֶען דִי חָכְמָה פּוּן דִיא תּוֹרָה וָואס זִיא אִיז גִינֶענֶען גִיוָואוֹרֶן פּוּן דִיא לֶעכְטָע הָאנְט פּוּן נָאט • אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק וְתוֹרָתְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ • דִיא תּוֹרָה וָואס אִיז גִינֶענֶען גִיוָואוֹרֶן פּוּן דִיא לֶעכְטָע הָאנְט פּוּן נָאט • וֶענֶט דִיךְ לֶערְנֶען פּוּרְכְטְבָּארֶע נָאכֶּען • רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגְט זֶיי וֶענֶען זוֹכֶה צוּ דִיא נָאכֶּען וָוס וֶענֶען גְוָאנְט גִיוָואוֹרֶן אִין דִיא לֶעכְטָע הָאנְט פּוּן דִיא תּוֹרָה • וָוארוּם רָבָא בַּר שִׁילָא הָאט גְוָאנְט אִין פָּסוּק שְׁטַייט נָאנְג טָעג בַּאנְג לֶענְקֶן אִיז אִין דִיא לֶעכְטָע הָאנְט פּוּן דִיא תּוֹרָה • אוּן אִין דִי לִינְקֶע הָאנְט פּוּן דִיא תּוֹרָה אִיז נָאר נָא נָאנְג טָעג וָאנְג לֶענְקֶן אִיז אִין דִיא לֶעכְטָע הָאנְט פּוּן דִיא תּוֹרָה • אוּן אִין דִי לִינְקֶע הָאנְט פּוּן דִיא תּוֹרָה אִיז נָאר נָא נָאנְג טָעג וָאנְג לֶענְקֶן אָבֶּער רַייכְקֵייט אוּן כָּבוֹד אִיז נִיטָא • נָאר אַזוֹי בַּייגְט דֶער פָּסוּק דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס דִיא תּוֹרָה אִיז בַּיי זֵיי דֶער עִיקָּר • אַזוֹי וִויא דִי לֶעכְטָע הָאנְט אִיז בַּיי אַמֶענְטְשֶׁן דֶער עִיקָּר צוּ זַיין אַרְבֶּעט • וֶועט עֶר נָאנְג לֶענְקֶן אוּן רַייכְקֵייט מִיט כָּבוֹד וֶועט עֶר גָעווִיס אוֹיךְ הָאבֶּן • אָבֶּער דִיא מֶענְטְשֶׁן וָוס דִי תּוֹרָה אִיז בַּיי זֵיי נִיט דֶער עִיקָּר • דִי תּוֹרָה

הדחלי דשקילי ניביה ושקילין טופריה . אמרה ליה שקילא טיבותיך ושדיא את זרי בבר נך ולך , אמר ר' הונא מאי דכתיב (קהלת יא) שמח בחור בילדותך וטיבך וגו' יביאך האלהים במשפט ע"כ דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר הטוב ר"ל אמר ע"כ לדברי תורה מכאן ואילך לכעשים טובים :

(פ"נ) יב תניא ציץ כמין טס של זהב ורחבו שתי אצבעות מוקף מאזן לאזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד למטה אמר רבי אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב קדש לה' בשיטה אחת :

(דף סד) יג ונקרב את קרבן ה' איש וגו' טבעת ענגל וכומז (נמדבר ל) א"ר אלעזר ענגל זה רפוס של דרין . כומז זה רפוס של בית הרהם אמר רב יוסף אי הבי היינו דמתרגמינן מתוך דבר הכביא לידי ניחוק אמר ליה רבא מגופיה דקרא שמע מינה כומז כאן מקום זמה . (סה) ורקוזף משה על פקודי התיל אמר ר"נ

וָאורוּם פָּעַן הָאט אַרוים גינומָען זַיינָע פָאדערשטע צַיין עֶר זָאל נִיט קֶעגען בַּייסָען . אוּג פָּעַן הָאט אַראפּ גינומָען זַיינָע נָעגעל . הָאט דָיא אִשָּׁה גוזאגט צום בִּ ל הַבַּיִת נָצם דַיין טוֹבָה אוּג וַואַרף זַיא אוֹיף דִי דָערנָער . הָאט קִינד הָט זִיך שוין נֶעריכט פּון זַיין אָרט . רַב הוּנָא זָאגט וָום מֵיינט דָער פָּסוּק וָום עֶר זָאגט דו בָּחוּר זָאלסט זִיך קְרַיען אין דַיין יוגענד . אוּג דוא זָאלסט בַּגִיטִיגען דַיין הא ץ אין דַיין יוגענד . וְדַע אוּג וַויים צו אוֹיף דִי אַכְצָן וָועט נָאט זִיך קְרַיינִגען צום מִשְׁפָּט . בִּיז וְדַע זָאגט דָער יֶצֶר הָרָע . עֶר הַיקט דָעם טָעגְשִׁין עֶר זָאל קְרַיאַגען עָפּעָן . אוּג פּון וָדַע אוּג וַוייטער זָאגט דָער יֶצֶר טוֹב . דוא זָאלסט נִיט קְרַיאַגען נָאר זָאלסט זָאגען פַּאר דָעם מִשְׁפָּט פּון נָאט . רֵישׁ לָקִישׁ זָאגט בִּיז וְדַע מִינט מָען צו דִי תוֹרָה . דוא זָאלסט אין דַיין יוגענד עָרנָען תּוֹרָה מִיט שִׂכְלָה . אוּג מִיט דַיין גוטָען הָארץ . אוּג פּון וְדַע אוּג וַוייטער מֵיינט מָען צו גוטע מַעֲשִׂים . דוא זָאלסט מַקְיִים זַיין וָואס דוא הָאסט גֶיכָּרוּנְט . וָאורוּם אַז דוא וֶועסט נִיט מְקַיִים זַיין וָועט זִיך נָאט שְׁטָראפָּן :

יב תַּנְיָא . מִיר הָאבָּען גֶיעֶרוּנְט דָער צ ץ פּון פֶּתִי גָדוֹל אִז גְיוֶוען אַזוי וויא אַנְאלדענע בָּיֶעך . עֶר אִז גיוֶוען בְּרֵייט וויא צְוֵוי פִּינְגֶער . אוּג עֶר אִז גֶיכָּעגען אוֹיף דָעם נָאנצָען שטֶערין פּון אֵיין אוֹעֶר צום אנדערן אוֹעֶר . אוּג אוֹיף אִיהם אִז גְיוֶוען עָשרִיבָּען צְוֵוי שורות אין דִיא אוֹבֶּערְשטָע שורָה אִז גְיוֶוען עָשרִיבָּען דָער שֵׁם יו"ד ה"א . אוּג אין דִי אוּנטֶערְשטָע שורָה אִז גְיוֶוען עָשרִיבָּען קֹדֶשׁ לה' . רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי זָאגט אִיךְ הָאב גֶיזֵיהן דָעם צִיץ אין רוֹם אִז גְיוֶוען אוֹיף אִיהם עָשרִיבָּען קֹדֶשׁ לה אֵין שורָה :

יג וְנִקְרַב אֶת קָרְבַּן ה' . דִיא יוּדען וָום וְעָנָען גִיקוּמָען פּון דִיא טִכְחָמָה פּון מִדְיָן הָאבָּען גוזאגט מִיר הָאבָּען גִיבְּראכט צו נָאט . יֵעדָער מֶענְטש וָום עֶר הָט גִיפּוּנְען בַּיי זִיך צִירוּנג טַבַּעַת עָנִיל וְכוּמָז . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גוָאגט עָנִיל אִז גְיוֶוען אַנְאלָעָנער פָּארעָם וואס דִי בְּרִיסְט פּון דִיא אִשָּׁה אִז גֶיכָּעגען אינווייניג . כּוּמָז אִז גְיוֶוען אַפָּארעָם צו דִיא עֲרָוָה . הָאט רַב יוֹסֵף גוָאגט דְרֵיבָּער אִז רֶכְט וָאס דָער תַּרגוּם טַייטשְׁט כּוּמָז . מִתּוֹךְ . וָואורוּם מָתוֹךְ אִז טַייטְשׁ לאכָּן . וַייל דָער כּוּמָז אִז גְיוֶוען צִירוּנג צו אזוי אַזאַך וואס עָם בְּרֵייגְנט דָעם מֶענְטש עוֹם לאכָּן . הָאט רַבָּה גוָאגט צו רַב יוֹסֵף פּון פָּסוּק אַלֵּין שֶׁן דָעם תַּרגוּם וַייסְט מִיר אוֹיף וָום כּוּמָז אִז . וָואורוּם כּוּמָז אִז דְרֵיי וועכ עֶר בַּאן מָקוֹם זִמָּה אִז אִז דָער אָרט פּון זְנוּת . אִין פָּסוּק

דרדי וגו'. אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש ב' ת"ח המרגילין זה לזה בהלכה הקב"ה אוהבן שנאמר (שם) ודבלו עלי אהבה אמר רבא והוא דידעי צרתא דשמעתא והוא דלית להו רבה בהדא למנמר מיניה:

יא ואמר רבי אבא אמר רשב"ל גדול המלוה יותר מן העושה צדקה ומטיל בכיס יותר מכולם

אמר ר"א ארשב"ל אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש הוא חגרהו על מתניך אם עם הארץ הוא חסיד אל תדרוש בשכונתו אמר רב כהנא (אמר רבי שמעון בן לקיש ואם י לה אמר רב אסי אמר רשב"ל) ואמרי לה א"ד אבא אר"ש בן לקיש כל המגדל כלב בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר (מיכה ז) לכם מרעהו חסר שכן בלשון יונית קורין לכלב לכם. ורב נחמן בר יצחק אמר אף פורק כמנו יראת שכיב שנאמר (שם) ויראת שדי יעזוב. ההיא אתתא דעיילא להתוא ביתא למיפא נבח בה כלבא

איתעקר ולדה א"ל מרא דביתא לא

תדהרי

שָׁמַיִם אֵין בָּבוּק בָּרַח דְּדֵי אַנְמַלוּק מַיִן פָּרַיינְד. רַבִּי אַבָּא חָט נָאנְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ עֶרְגִּנְץ צְוֵוִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָאם פְּעַרְזאמְלָן אֵייְנְעֶר דָּעם אַנְדֶערְן. זַיְיא זָאלֶן נִיין בַּיי לָעְרְנֶען דִּיא דִינִים פּוּן דִּיא תּוֹרָה. חָט זַיְיא נָאט לִיב. אַזוֹי וַיְיא עֶם שְׁמַיִים אִין בָּבוּק וְרִגְלוּ עַל אַהֲבָה דִּיא פֶּערזַאמְלוּנְג פּוּן דִּיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אִיז בַּיי מִיר לִיב. הָאט רָבָא גָּאנְט הָאם אִיז קֵיר אוּן זַיְיא וַוייסֶען צוּא לָעְרְנֶען פּוּן אִיהם. אָבֶער אוּן זַיְיא הָאבֶּען אֲבִּי סוֹלָן זַיְיא נִיין צוּם רַבִּי צוּ לֶערְנֶען פּוּן אִיהם:

יא וְאָמַר רַבִּי אַבָּא. נָאהְ חָט רַבִּי אַבָּא גָּאנְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְוענְן דֶּער מֶענְש בָּאקוּמְט צִי אַרְעֶם מַאן. אוּן דֶער וָוס פַּר בָּאדַרְפְט לֶענְט אֶרֶער מְחוּרָה צוּא אַרְעֶם מַאן עֶר זָאל הָאנְדֶלֶן מִיט זַיְיא. אִיז דִי מְצְוָה נָאהְ נֶרֶעסֶער פּוּן דִּיא אֶלְע זַאכֶען. רַבִּי אֶלְעָזָר חָט גָּאנְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְוענְן אֶפִּילוּ אַסַלְמִיד חָכָם וְוִיא עֶר אִיז אַבֶּשֶׁן אוּן אַז אֵייְנֶער טוּהט אִיהם שֶׁלֶעכְט זוּכְט עֶר צוּ הָאבֶּען אֲנְקָמָה פּוּן אִיהם אוּן עֶר הִיט דִי מִיינְדשאפְט בַּיי זִיךְ אִין הַאֶרֶץ אַזוֹי וַיְיא אַשְׁלַאנְג. פּוּן דֶעסטְווענְגען וָאלְקְסְטוּ אִיהם אֶן גוּרְטֶען אוֹיף דַיינֶע לֶענְדֶען אוּן דִּיא וָאלְקְסְט דִיךְ בְּהֶעפְּטִין מִיט אִיהם. וְוארוּם דֶער כּוֹף וְוֶעט זַיין דִּי וָעלְקְסְט הַנָּאָה הָאבֶּען פּוּן זַיין תּוֹרָה. אוּיב אַעם הָאָרֶץ אִיז אַחְמִיד וָאלְקְסְטוּ נִיט וואהְנֶען נָאנְט פּוּן אִיהם. רַב כָּהֲנָא חָט גָּאנְט אוּן אַנְדֶערְע וָענְן רַבִּי אַבָּא חָט גָּאנְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְוענְן דֶער וָוס גֶּעהְט אֲרֶעם מֶענְש אַהִינְט בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב. פַּאר מֵיידְט עֶר חֶסֶד פּוּן זַיין שְׁטוּב. וְוארוּם אֲרַיינְט לַיְיט הָאבֶּען מוֹרָא אֲרַיין צוּ נַיין אִין שְׁטוּב פַּאר דֶעם הוּנְט. דֶער וַוייל נִיט עֶר נִיט קַיין צְדָקָה. אַזוֹי וְוִיא עֶם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק דָּמַם מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד. אוּן אוֹיף גֶּרִיכִיש הוֹפְט מֶען אַהִינְט לָמַם. וָאנְט דֶער פָּסוּק וְוִיל עֶם הָט אִין שְׁטוּב לָמַם. אַהִינְט. פַּאר מֵיידְט עֶר פּוּן זַיין חֶסֶד. אוּן רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וָאנְט דֶער מֶענְש נֶעמְט אֲרַאפּ פּוּן זִיךְ דִי מוֹרָא פּוּן נָאט. אַזוֹי וְוִיא עֶם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק עֶר פַּאר לָאוְט דִי מוֹרָא פּוּן נָאט. עֶם הָאט אַמאהל גִּיטְרָאפֶען אֲשָׁה אִיז אַרַיין גִּינַאנְגֶען אִין אַשְׁטוּב צוּ אַבֶּעקִיר בַּאקִין אִיר קֵייט. וואוּ דִיא אֲשָׁה אִיז גִּיזֶעסֶן מְעוּבֶּרֶת הָט דֶער הוּנְט פּוּן שְׁטוּב אַנִישְׁרֵי גִיטְאהן אוֹיף דִי אֲשָׁה. אִיז דִי אֲשָׁה דֶער שְׁרֵאקְט גִּיוָוארֶן. וואוּ נָאם קִינְד פּוּן שְׁטוּב בַּיי אִיר בּוּיךְ אִיז אֶפּ נֶעבְּרוֹכֶען גִּיוָוארֶן פּוּן זַיין אָרְט. הָט דֶער בַּעַל הַבַּיִת פּוּן שְׁטוּב וָאנְט צוּ דִיא אֲשָׁה וָאלְקְסְט נִיט מוֹרָא הָאבֶּען פַּאר דֶעם הוּנְט.

(פ"ג) **יד אמר** עולא כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא (ויקרא מו) והדוה בנדתה זהנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקום ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא רבי עקיבא ולימד אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה ואלא מת"ל והדוה בנדתה. בנדתה תהא עד שתבא במים:

(דף סז) **מז אמר** ר' יוחנן לאישתא צמירתא לשקול סכינא דכולא פרזלא וליזיל להיכא דאיכא ורדינא וליקטר ביה נירא ברקא יומא קמא ליחדוק ביה פורתא ולימא (שמות נ) וירא מלאך ה' אליו וגו'. למחר ליחדוק ביה פורתא ולימא (שם) ויאמר משה אסורה נא ואראה. למחר ליחדוק ביה פורתא ולימא (שם) וירא ה' כי סר לראות וגו' אמר ליה רב אחא בריה (דרב אשי) [ורבא לרב אשי] ולימא ויאמר אל תקרב חלום וגו'. אלא ליוכא קמא לימא וירא מלאך ה' ויאמר משה. למחר לימא (ויאמר משה) וירא ה' כי סר לראות. לכתר ויאמר (ה') אל תקרב הלום. וכי פסקת ליה ליתתיה

יד אָמַר עוּלָא. עִקָּא וַאֲגִטְּ מֶעַן הָט מַתִּיר גִיוּוּעַן אַאֲשָׁה וָאל נַיִן אִין אַבִּיסוּר צִירוּנְג אוּם שַׁבָּת. זִיא וָאל נִיט פַּאר מִיאוּסְתּ וֶוערִן אוֹיף אִיר מַאן. אַזוֹי וויא מִיר הָאבֶּען גִילֶערוּנְטּ. עֶם שְׁמַייט אִין פְּסוּק וְהַדָוָה בְּנִדָּתָהּ. דִיא עֶרְשְׁטֶע וֶנְקְנִים הָאבֶּען גָזאגְט וּמֶעַן מֵיינְט אַנדֶרֶה וָאל זַיִן דֶער וַוייטֶערְט פּוּן אִיר מַאן). זִיא וָאל נִיט פַּארבֶּען אִיהָ אוּנְגַען. זִיא וָאל נִיט קֶעמֶען אִיהָ הָאר. אוּג זִי וָאל זִיךְ נִיט צִיהֶען מִיט גִיפַארבְּטֶע קְלֵייהֶר. בִּיז רַבִּי עֲקִיבָא אִיז גִיקוּמֶען אוּג הָט גִילֶערוּנְט. אוֹיב עֶם וֶוועט אַזוֹי זַיִן: וֶועמֶען הָאף פַּאר מִיאוּסֶען דִי וַוייב אוֹיף אִיר מַאן. אוּג דֶער מַאן וֶוועט אִיר גֶטִין. נָאר וויא דֶען מֵיינְט מֶעַן וְהַדָוָה בְּנִדָּתָהּ. וִיא וָאל זַיִן אַנדֶרֶה. וֶוועט זַיִן אִין גֶטִין וִיא וֶוועט זִיךְ טוֹבֵל זַיִן אִין מִקְוֶה:

מז אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. רַבִּי יִתָּנָן הָאט גִזאגְט אַז אַייגֶער הָאט אַהַיִן קְרֵאנְקְייט. וָאל עֶר גֶעמֶען אַמֶעְבֶּער וָום עֶר אִיז אִין נַאנְצֶען פּוּן אַייזִין. אוּג עֶר וָאל נַיִן מִיט דֶם מֶעְלֶער צוּ אַדָאַרְפִין. אוּג עֶר וָאל אָן בִּינְדֶען אוֹיף דֶעם דָאכְּרִין אַשְׁטִיקְל קְאֶרְע. דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג וָאל עֶר אַיִן שְׁנַייִדֶען אַבִּיסוּל אִין דֶעם דָאכְּרִין. אוּג וָאל וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְׁמִינִי וגו'. אוֹיף מָאנְדִיגִין וֶוערִן טָאג וָאל עֶר אוֹיף אַיִן שְׁנַייִדֶען אַבִּיסוּל אִין דֶעם בּוּיִם. אוּג וָאל וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיְהִי בַּיּוֹם. אוּג עֶר וָאל נַיִן מִיט דֶעם מֶעְלֶער אוֹיף אַיִן שְׁנַייִדֶען אַבִּיסוּל אִין דֶעם בּוּיִם. אוּג וָאל וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְׁמִינִי וגו'. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא הָט גִזאגְט צוּ רַב אַשִׁי וָאל עֶר וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הַלּוֹם וגו'. נָאר אַזוֹי וָאל זַיִן. דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג וָאל עֶר וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הַלּוֹם. אוּג עֶר וָאל נַיִן מִיט דֶעם מֶעְלֶער אוֹיף מָאנְדִיגִין וֶוערִן דֶעם אַנדֶרֶן טָאג וָאל עֶר וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיַּרְא ה' כִּי סָר לִרְאוֹת. אוֹיף מָאנְדִיגִין וֶוערִן דֶעם דְרִיטֶן טָאג וָאל עֶר וָאנְען דֶעם פְּסוּק וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הַלּוֹם. אוּג אַז דוּא וֶוועט אָפּ הָאבֶּען דֶעם רָאכֶּן. וָאכְּטוּ אִיהם אָפּ הָאבֶּען בִּיז צוּ דִיא עֶרֶר. אוּג עֶר וָאל אַזוֹי וָאנְען. רָאכֶּן רָאכֶּן גִיט וַוייל דוּא בִּיסְט הָעכֶּער וִוי אַלֶע בּוּיסֶער הָאט נָאט גִימַאכְט רוּהֶען זַיִן שְׁכִינָה אוֹיף דִיר, נָאר וַוייל דוּא בִּיסְט נִידֶעריגֶער פּוּן אַלֶע בּוּיסֶער הָאט נָאט גִימַאכְט רוּהֶען זַיִן שְׁכִינָה אוֹיף דִיר. אוּג אַזוֹי וִיא דֶער פַּייגֶער הָאט דֶער וָאהן דִיא רְבִי מְעַנְטְשֶׁן תַּנְגֶה מִישֶׁךְ נַעֲרִיהּ אַ אַנְטָאפְּען פַּאר וִוי. אַזוֹי אַז דֶער פַּייגֶער וֶוועט דֶער וָאהן דֶעם מֶעְנְטְשֶׁן דֶער זוֹהן פּוּן רִי אִשָּׁה וָאל עֶר אַרוּיס דֶייגֶען נָעמֶען וָאל עֶר אַנְטְלוֹפְּען פַּאר אִיהם. אַז אַייגֶער הָאט שְׁחִין וָאל עֶר אַזוֹי וָאנְען בְּזָבוּזְיָה מְסַמְּסְיָה כְּסַבְּסְיָה שֶׁרְלֶאי וְאַסְרָאי. הָאם זָאנְען דִיא מַלְאָכִים וָואם וָעגְען גֶעשִׁיקְט גִיוּוֹארִין פּוּן דִי לַאנְד סְדוֹם צוּ הֵיילֶן דִי שְׁטֶערְצִין פּוּן דֶעם שְׁדֶן

לקלקולכם . כל מעשה בשיש נזמת לא נמות מוכח שמת כך עשיתם במדין לכך נתחם לישראל קינן : לא נפקד . לא נמסר מדת יסודים : מזמן . נשון מזון שכהני במקדש הען : תכשיטין שבמזון . מנעש : תכשיטין שבפנים . כומז : נומר לך במסתבל בלשון . סהוה מקום עבודת במסתבל במקום כומז (שהרי כשיה זו על שנסתכלו בה) : ולא כוזב לע"פ שהוא פקוק . ותימו מוליד קול לא תמת כשמה בו ושעמת פרישת בס' במה בשפה מקום דמיהזי כחזיל למיגת : מעייל עמה במדבר . שהוא מכ סה מן שכיש אלא כדבי רב ושיטא תגאי היא :

ר"ג אמר רבה בר אבוה אמר (ו) [להן] משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לא נפקד מטו' איש אמר להם א"כ כפרה למה א"ל אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבנו ה' . תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה . אמר רב ששת מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים . לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה . א"ר יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור . תנן ולא בזוג אע"פ שפקוק ותניא אידך פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר תנאי היא וכו' .

אמר

שְׁמַיִּים מֹשֶׁה דָּט גִיצָּערוּנְט אוֹיף דִיא ׳עְרָצָטָע פּוּן דֶעם הַיל . דָּט רַב נַחְמָן נְוָאנְט פּוּן רַבָּה בַּר בַּבוּהָם וְוָעִנְן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָּט גְוָאנְט צוּ דִי יוֹדְעָן דָּאמֶער דָּט אִיר אֵייךְ אוֹמְגֵיקֶערְט צוּא אַיְיגֶער ׳עְרָשְׁטָע עֲבֵירָה פּוּן זְנוּת . דָּאבָּען דִיא יוֹדְעָן גְוָאנְט צוּ מֹשֶׁה עֶם בֶּעלְט נִיט פּוּן אוּנְז אַיִן מֶעְנְטְש . מִיר וָעְנְעָן אַלֶע פְּרוּמֶע יוֹדְעָן . דָּט מֹשֶׁה גְוָאנְט צוּ דִיא יוֹדְעָן אוֹיב אִיר וָעְנְט אַלֶע פְּרוּם צוּ וָעם וְוִילְט אִיר בְּרֵיינְגָען אֲקָרְבָּן . דָּאבָּען דִיא יוֹדְעָן גְוָאנְט צוּ מֹשֶׁה אֱמֶת מִיר דָּאבָּען גִיט גִיטָּאהָן קֵין עֲבֵירָה . אֲבָּער טָאמֶער דָּאבָּען מִיר גִיטְרַאכְט פּוּן אֲעֲבֵירָה . בַּאלְד נָאהְ דִיא רֵייד הָאבָּען זֵייא מְקָרִיב גִיוֶוען אֲקָרְבָּן צוּ נָאט . דִיא תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבָּען גִיזָעהְט פַּר וָום הָאבָּען דִיא יוֹדְעָן פּוּן דֶעם דּוֹר וָוָאס זָענָען גִיוֶוען אִין דִי מִלְחָמָה פּוּן מִדְיָן גִיזַיידְרוּנְט פַּר וָום הָאבָּען דִיא יוֹדְעָן פּוּן דֶעם דּוֹר וָוָאס זָענָען גִיוֶוען אִין דִי מִלְחָמָה פּוּן מִדְיָן גִיזַיידְרוּנְט פְּרֵיינְגָען אֲקָרְבָּן בְּכְפַּי צוּ זַיין אוֹיף וַיִיא . ׳עְנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא . וַיֵיל זֵייא הָאבָּען גִישְׁפַּייְט אוֹיְעֶרָע אוֹיְגָען פּוּן דִיא זוּנוֹת וַיֵיא הָאבָּען גִיקוּקְט מִט וַיְיעֶרָע אוֹיְגָען אוֹיף דִיא גְקִבּוֹת פּוּן מִדְיָן) . רַב שֵׁשֶׁת זָאגְט פַּר וָואס דֶעכְוָנְט דֶער פָּסוּק דִיא אוֹיסְוַוייְנִיגְקֵייט צִירוּנְג וְדִי שְׁיְנְעֶרַאכְּ . וָואס מָען גֵייט אוֹיף דִיא פִּינְגֶער צוּ זָאמֶען מִט דִיא אִינְוַוייְנִיגְקֵייט צִירוּנְג דֶעם כּוֹחַ וָואס עֶר אִיז אוֹיף דִיא ׳עְרְוָה . צוּ וָאגְן דִיר דֶער וָואס קִיקְט אֲפִילוּ אוֹיף דֶעם קְלֵיינֶעם פִּינְגֶער פּוּן אַאשָׁה . אִיז גְלַייךְ וַיֵיא ׳עֶר קוּקְט אוֹיף דִיא ׳עְרְוָה פּוּן אַאשָׁה . דְרֵיבֶּער הָאבָּען זַיי גִיבְּראכְט דִיא פִּינְגֶערַאכְּ מִט דֶעם כּוֹחַ פַּר אֲקָרְבָּן . וַיֵיל זֵייא הָאבָּען גִיקוּקְט אוֹיף דִיא פִּינְגֶערַאכְּ מִט דִיא פִּינְגֶער פּוּן דִיא גְקִבּוֹת . אוּן דִיא ׳עְבֵירָה אִיז גְלַייךְ מִט דִיא ׳עְבֵירָה וָואס זֵייא הָאבָּען גִיקוּקְט אוֹיף דֶעם כּוֹחַ מִט דִי ׳עְרְוָה :

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב . רַב יְהוּדָה דָּט גְוָאנְט פּוּן רַבָּם וְוָעִנְן אַוֹי אַזאהְ וָואס אִין אֱמֶת מֵעג מָען אִיר טָאהן . נָאר דִיא חֲכָמִים הָאבָּען גִיאָסָרְת דִיא זַאהְ צוּ טָאהן וַיֵיל אַז מָען וְוָעט זָעהן וְוָעט מָען מִיְינֶען ׳עֶר טוּהט ׳עֲבֵירָה טָאר מָען שׁוֹין נִיט טָאהן דִי זַאהְ אֲפִילוּ אִין אַשְׁטוּב וואוּ קֵיינֶער וָעהט נִיט . פְּרָעגְט דִיא גְמָרָא מִיר הָאבָּען דָאהְ גֶילֶערְנְט אַבָּהֲמָה טָאר נִיט אַרוֹיס גַיִן מִט אֲנֶגֶלֶעקְט אוֹיף אִיר הַאלְדְז . אֲפִילוּ דָּער נֶלֶעקְט אִיז בַּאר שְׁטָאבְּט אוּן ׳עֶר קֶען נִיט קְרִיגֶען . וַיֵיל ׳עֶר וָואס וְוָעט זָעהן וְוָעט זָאגְן מָען פִּירְט דִיא בְּהֵמָה צוּם פַּר קוּפֶּען . אוּן נָאהְ אִין אַבְרַיְיטָא הָאבָּען מִיר גֶילֶערְנְט מֵעג אוֹיף אֵיינֶען אֲנֶגֶלֶעקְט בֵּיי אַבְּהֵמָה אוֹיף אִיר הַאלְדְז . נָאר דָּער גֶלֶעקְט זָאל זַיין פַּאר שְׁטָאבְּט ׳עֶם זָאל נִיט קְרִיגֶען . אוּן מָען ׳עֶר אַרוּם גַיִן מִט דִי בְּהֵמָה אִין הוֹיף . וַיֵיל אִין הוֹיף זָעהט קֵיינֶער נִיט . וְוָעט מָען נִיט זָאגְן ׳עֶר פִּירְט דִיא בְּהֵמָה צוּם פַּאר כּוֹפֶען . וַיֵיל אִין הוֹיף זָעהן מִיר דָאהְ אַז דִי זַאהְ וָואס אִין אֱמֶת אִיז זֶיא מוּתָּר . אוּן דִיא חֲכָמִים הָאבָּען גִיאָסָרְת וַיֵיל מָען וְוָעט זָעהן וְוָעט מָען מִיְינֶען ׳עֶר טוּהט אוֹי זֶיא מוּתָּר . אָבָּער אוֹ קיינֶער זָעהט נִיט מֵעג מָען טָאהן דִיא זַאהְ . ׳עְנְפֶּערְט דִיא גְמָרָא תַּנָּאִים קְרִיגֶען אִין ׳עֶם דִין :

(פ"ג) מז דאמר גד גדי וסנוק לא אשכי ובושכי יש בו משום דרכי האמורי. רבי יהודה אומר גד אינו אלא לשון עבודת כוכבים שנאמר (ישעיה סה) העורכים לגד שלחן. הוא בשמה והיא בשמו יש בו משום דרכי האמורי. דוני דני יש בו מד"ה. רבי יהודה אומר אין דן אלא לשון עבודת כוכבים שנאמר (עמוס ח) הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן. האומר לעורב שרק ולעורבת שריקי וחזיר לי וגביך לטובה יש בו מד"ה. האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית ותרנגולת שקראה גבריה יש בו מד"ה. האומר אשתה ואותיר יש בו כד"ה. המבקעת ביצים בכותל יהטה בפני האפרוחים יש בו מד"ה. והכונס בפני האפרוחים יש בו מד"ה. המרקדת והמונה ע"א אפרוחים בשביל שלא יכותו יש בו מד"ה. המרקדת לכותח

והמשתקת

יז הָאוֹמֵר. אִם אֵיינֶער זָאגְט גַּר גַּרִי. סַיִן סָמָל זָאל זִיךְ מַזָּקֵן. אוּן עֶר זָאל נִיט סִיד וָעַרְן טָאג אוּן נַאכְט. דָּאם זָעָנֶן דִּיא וָועגֶן פּוּן דִּי אֱמוֹרִיִים. דִּי אֱמוֹרִיִים זָאגֶן אוֹיף אַזוֹי. אוּן אַיזִיד מָאר נִיט אַזוֹי זָאגֶן; רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט גַּר אִיז אַנַאמֶען פּוּן עֲבוֹדָה זָרָה. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁמֵייט אִין פָּסוּק הָעוֹרְכִים לָגַד שֻׁלְחָן. זֵיי בְּרֵייטֶען פָּאר אַפִּישׁ טִיש עֶסֶן צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה גַּר. אוּן מֶען טָאר נִיט דָּעָר טָאגֶן דָּעם נָאמֶען פּוּן אֲעבוֹדָה זָרָה. אוּיב אַמַאן מִיט אַוַוייב הָאבֶּען גִיטָאהשְׁט וְוייעֶרְט גֶעמֶען. וִיא זָאל אִיהם רוּפֶען וְקָמָשְׁז רָחֵל. אוּן עֶר זָאל וִיא רוּפֶען וְקָמָשְׁז שְׁמוּאֵל. דָּאם זָעָנֶן דִּי וָועגֶן פּוּן דִּי אֱמוֹרִיִים. דִּי אֱמוֹרִיִים טוּהֶען אַזוֹי. אוּן אַיזִיד מָאר נִיט אַזוֹי טָאהן; אַז אֵיינֶער זָאגְט דוֹנִי דָנִי. מֵיינֶע פֶּעטֶער זָאגִין נִישׁטַאר זָאגְט זָעַרְן. מָאר מֶען נִיט. וַוייל דִי אֱמוֹרִיִים זָאגִין אַזוֹי. רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט דָן אִיז אַנַאמֶען פּוּן עֲבוֹדָה זָרָה. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁמֵייט אִין פָּסוּק זֵיי שׁוּעֲרִין בֵּיי דִי עֲבוֹדָה זָרָה פּוּן שׁוֹמְרוֹן אוּן זֵיי זָאגֶן אַזוֹי וִויא עֶס לֶעבְּט דֶּער נָאם דָּן. אוּן מֶען טָאר נִיט דֶּער מְאגֶן דָּעם נָאמֶען פּוּן אֲעבוֹדָה זָרָה. אַז אֵיינֶער זָאגְט צוּ אֲקְרָא אֲזָכָר שֵׁכֶק. אוּן צוּ אֲקְרָא אֲגֶבְקָה זָאגְט עֶר שְׁרִיקִי. אוּן קֶער אוּם בַּיין וָוייזִיל צוּ מִיר צוּ גוּטֶען וְאַז אֲקְרָא שְׁרַייט מַאבְט עֶר שֶׁרֶק שֶׁרְקוּ; טָאר מֶען נִיט. וַוייל דִי אֱמוֹרִיִים זָאגִין אַזוֹי. אַז אֵיינֶער זָאגְט מֶען זָאל שֶׁעכטִין דָּעם זָאן וַוייל עֶר הָט גִיקְרַייעט אַזוֹי וִויא אֲקְרָא. אֲדֶער עֶר זָאגְט מֶען זָאל שֶׁעכטִין דִּיא הִין וַוייל זִי הָט גִיקְרַייעט אַזוֹי וִויא אֲזָהָן. טָאר מֶען נִיט. וַוייל דִי אֱמוֹרִיִים זָאגֶן אַזוֹי. אַז אֵיינֶער זָאגְט אִיךְ וָועל אֲקְרַייעט אִין דָּעם כּוֹס וַויין אוּן וָועל אַבִּיסוֹל אֵיבֶּער לָאזִין. וַוייל דּוּדְךָ דָּעם וָועט זַיין אַבַּרְכָה אִין מַיינֶע וַויין. מָאר מֶען נִיט. וַוייל דִי אֱמוֹרִיִים זָאגִין אַזוֹי. אַז אֵיינֶער הָט גִיהַאט אֵיינֶער אוּים נִישׁטֶעגֶע וָאם פּוּן זֵיי אִיז אַרוֹים גִיגַאנְגֶען הִינְדַרְאךְ. הָם עֶר דֶּער נָאךְ גִינוּמֶען דִי שְׁאַאבְּקִין פּוּן דִי אֵיינֶר אוּן הָט זֵיי גִיוָוארְפֶען אִין דִי וַואגְט. אֲדֶער עֶר וַוארְפְט דִי שְׁאַאבְּקִין אוֹיף דִּיא עֶרד פָּאר דִּיא יוֹנְגֶע הִינְדַרְאךְ. דָּאם טָאר מֶען נִיט. וַוייל דִיא אֱמוֹרִיִים טוּהֶען אַזוֹי. אַז אֵיינֶער מִישְׁט דִיא שְׁאַאבְּקִין פּוּן דִי אֵיינֶר פָּר דִי יוֹנְגֶע הִינְדַרְאךְ. דָּאם טָאר מֶען נִיט. וַוייל דִיא אֱמוֹרִיִים טוּהֶען אַזוֹי. אַז אֵיינֶער שְׁפְּרִינְגְט פָּר דִי יוֹנְגֶע הִינְדַרְאךְ. אֲדֶער עֶר צִייטְט אַיין אוּן זִיךְעִיצְט הִינְדַרְאךְ. דָּם אִיז אַזוֹי אַפִּישׁוֹף דִי הִינְדַרְאךְ וָאלָען נִיט פְּיֵיעֶרִין. דָּם טָאר מֶען נִיט טָאהן. וַוייל דִי אֱמוֹרִיִים טוּהֶען אוֹיף אַזוֹי. אַז אַשָּׁה מַאכְט כּוֹתַח אוּן וִיא שְׁפְּרִינְגְט פָּר דֶּעם כּוֹתַח. אֲדֶער וֶוען וִיא נִיסְט אַרַיין לִינְדָרְאךְ אִין אַטָאם צוּם קָאכְּטֶן. הַייסְט וִיא אַלָע מֶענְטשִׁין וָום זָעָנֶן אִין דִי שְׁטוּב וָאלָען זַיין שְׁטִיל. אֲדֶער וֶוען וִיא קָאכְּט גְּרִיסִין הַייסְט וִיא אַלָע מֶענְטשִׁין וָאם זָעָנֶן אִין

לית ליה ולימסק קיה ולימא הכי הכנה הכנה לאו משום רגביהת טבל אילני אשרי הכב"ה שכינתיה עלך אלא משום דמיכת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך. וכי היכי דחמיתיה אישתא להנניה מישאל ועזריה ועריקת מן קדמוהי כן ההמיניה אישתא לפלוני בר פלונית ותיערוק מן קדמוהי. לסימטא לימא הכי בזבויה מסכסייה כסכסייה שרלאי ואמרלאי אלין כלאבי דאשתלחו מארעא דסדום לאסאה שחינא כאיבין בוך בויך בזבויך מסכסכך כמון כמין עייניך ביך עייניך ביך אתריך ביך זרעיך בקלוט וכפרדה דלא פרה ולא רביא כך לא הפ"ה ולא תרבה בנופיה דפלוני בר פלונית. (ועוד דברים ולחישות אחרים לחלאים ולא חששתי להעתיקם). אבני ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שכשיר פירותיו סוקרו וצובע אותו בסיקרא ושוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחוש חילית אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד. כי היכי דליחזויה אינשי וליבעי עליה רחמי כדתניא (ויקרא יג) ובטא טמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים:

האומר

אוג נָאךְ זָאל עֶר וָאנען. בָּזָה בָּזוּךְ בָּזוּךְ מְסַכְּסָכְתִּיךְ כְּמוֹן כְּמִין. עַיינִיךְ בִּיךְ עַיינִיךְ בִּיךְ וְרֵעֲךְ קָאלָאר וָאל אַווי בְּרַיבֶּיבֶּען. עָם וָאל נִיט גְּרֵעסֶער וֶוערֶען זַרְעֲיךְ בְּקָלוּט וְכִפְרָה דְּלָא פָּרָה וְלָא רַבְיָא וְאַזוי וְויא דִיא בְּהֵמָה וָום אִירָע זָרַע אִז אַיין גִיזַאפְּט אין אִירָע גְלִידֶער אוג אַזוי וויא דִיא פְּרָה. וָואם זַיי קְעָנֶען נִיט בְּרוכטבָּארֶען אוג קְעָנֶען נִיט גִימֶערְט וָערֶען. אַווי וָאל זִיךְ נִיט פְּרוכטבָּארֶען אוג נִיט מֶערֶען דֶער שְׁחִין אין דֶעם גוף פון דֶעם מֶענְטשֶׁן דֶער זוהן פון דִיא אִשָּׁה וָער וָאל אַרוים רַיידֶען וַיעֶרֶע נָעמֶען. אַבַּיי אוג רָבָא זָאנען בַּיידֶע אֲלָע זָאכֶען וָואם עָם אִז אַרְפוּאָה וְאִיךְ זָעהט אַז מָען וָועֶרט גִיהַייטְ פון דִי זַאךְ. אַווי וִוי אַמֶעריצִין אֲפִּי דִי אֶמוֹרַיים הַיילִין זִיךְ אִיךְ מִיט דִי זַאךְ. פון דֶעסטְוועגֶען מָעג אַיוד אוךְ אַזוי טָאהן. פָּרֶעגט דִיא גְמָרָא אָבֶּער דִי זָאכֶען וָואם מָען זָעהט נִיט דִיא רְפוּאָה וַאווי וויא אֲקְמֵיי. וָום מָען דֶער קְעָנט נִיט אַז דָאם אִז אַרְפוּאָה אוג דִיא אֶמוֹרַיים טוהֶען אוךְ אַזוי; טָאר נִיט אַיוד אַווי טָאהן. מִיר הָאבֶּען דָאךְ אַנְגֶערִיש נִיבֶּערוּנְג. אַז אַיינֶער הָט אַבּוים וום דִי פֵּירות פַּאלֶען אַרַאף פון אִיהם פֶּאר דִיא צַייט. אַיידֶער זַייא וֶוערֶען צַייטִיג. מָעג מָען אִיהם בַּשְׁמֵירֶען מִיט פֶּארֶב. אוג מָען זַייגְט אַרוים שְׁטַייגֶער אוךְ דִי וָוארְצֶלֶען וְאוג דִי אֶמוֹרַיים טוהֶען אוךְ אַזוי). פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא אַרוךְ זַייגֶען שְׁטַייגֶער אוךְ דִיא וָוארְצֶלֶען אִז רֶעכְט וָואם מָען מָעג. וַוייל דִי רְפוּאָה וָעהט מָען. דֶר בּוים וָועט מְאֲגֶער וֶוערֶען וָועלֶען זִיךְ הַאלְטֶען אוךְ אִיהם דִי פֵּירות וָוארום אוךְ אֲפִּילְמֵין בּוים קְעָנֶען זִיךְ נִיט הַאלְטֶען דִי פֵּירות אָבֶּער אַז מָען בַּשְׁמֵירְט דֶעם בּוים מִיט פֶּארֶב. וָואם פַּאר אַרְפוּאָה אִז דָאם. וָעהט מָען דָאךְ נִיט דִיא רְפוּאָה. אוג דִי אֶמוֹרַיים טוהֶען אוךְ אַזוי. דֶארְף דָאךְ אַיוד נִיט טָארֶן אַזוי טָאהן. עְנְטְפֶּערְט דִי גְמָרָא דָם טוהט מָען נִיט פון וֶועגֶען אַרְפוּאָה. נָאר פון וֶועגֶען אַסִּיסְ. מֶענְטשֶׁן זָאלֶען דֶעם שָׁארֶען פון דֶעם בַּעל הַפֵּירות וֶועלֶען זַיי כִּיתְפַּלֵל זַיין פון זַייגֶעט וֶועגֶען אַז דֶער בּוים זָאל גֶעבֶּען זַיין פְּרוכְט אין דֶער צַייט. אַווי וויא כִּיר הָאבֶּען גִיזָאגְט עָם שְׁטַייט אין פָּסוּק דֶער מְצוֹרָע זָאל רופֶען אוךְ זִיךְ אַז עֶר אִז מָען טָמֵא. עד זָאל מַאבֶּען וויסֶען זַיין צַאר אז פִּיל מֶענְטשֶׁן. זַיי זָאלֶען מִתְפַּלֵל זַיין פון זַייגֶעט וֶועגֶען עֶר זָאל גִיזוּנְד וֶוערֶען:

וזמונה ו' ימים במאי קמיפלגי טר סבר כבריותו של עולם ומר סבר כאדם הראשון:

(דף עד) ב כי אתא רב דימי אמר שבתא דרב ביבי הואי ואיקלעו רבי אמי ורבי אסי שדא קמייהו כלכלה דפירי ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור אי משום עין יפה הוא דמכוין:

(מ"כ) ג הקושר והמתיר קשירה במשכן היכא הואי אמר רבא שכן קושרים ביתדות אהלים (אמר ליה אביי קושרים) ההוא קשר על מנת להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסק להם נימא קושרין אותה אמר ליה רבא תירצת קושר מתיר

וואך ער טאהן אמלאכה בײ נאכט. אוג די נאכט מיט מארגענדיגען טאג וואך ער רוהען זוי זוי שבת. דער נאך וואך ער צייכען ווען עקם טעג. אוג דער זעבעשער טאג וואך בייא איהם זיין שבת. אוג אזוי וואך ער טאהן בײ ער ועט ויסען ווען רער אמתר שבת אין. פרעגט די גמרא אין ום קדגען זי. ענטפרט די גמרא רב האלט טען דארף טאהן אזוי ווייא דיא באשאפונג פון די ועלט איז גיוון. פריער הט טען גיצייכט זעקס טעג דער נאך איז גיוון שבת. אוג אזוי חייא בר רב האלט טען דארף טאהן אזוי ווייא אדם הראשון האט גיטאהן. פריער האט ער געהיט שבת. דער נאך האט ער גיצייכלט זעקס טעג. וואורום ער איז בשאפן גיוואדין קרבן:

ב כי אתא רב דימי אמר: או רב דימי איז גיקומען האט ער נאנט עם איז גיוון דער שבת פון רב ביבי רב ביבי האט בדארפט בערגען דעם שבת דיא תמרים. אוג עם הט גיטראפען או רבי אמי אוג רבי אסי ענען גיקומען אויף דעם שבת אין שמאט. האט רבי ביבי זיי אויך ברארפט בערגען. אוג עם איז גיוון אקארב מיט פרות. אוג צוישען דיא פרות איז גיוון בקעטר. הט רב ביבי אוים גישאטען פאר זיי די פרות פון קארב מיט די בקעטר. הט רב דימי גאנט אוג איך ווייס ניט פר ום רב ביבי האט אזוי גיטאהן: אויב נייל ער האלט טען טאר ניט אוים קכייבען אום שבת עסינואדן פון פסולת. דרייבער האט ער ניט גיוואלט ארוים נעטען די פרות פון די בקעטר. נאר ער האט אוים גישאטען אין גאנצען: אוג ארוים פאליבדיג. ענען גיוואדין דיא פרות בזונדער אוג דיא בקעטר בזונדער: אדער נוייל ער האט זייא גיוואלט געבן מיט אנוטע אוג. זיי זאלן עסן וויא פיל זיי ווילן:

ג הקושר והמתיר. טען טאר ניט צאר קנופען אוג טען טאר ניט אויף קניפען אום שבת. נוייל די מלאכה ווום טען הט גיטאהן אין משכן טאר טען ניט טאהן אום שבת. פרעגט די גמרא וואו איז גיוון אין משכן דיא מלאכה פון צו קנופען. הט רבא גזאנט ארום משכן אין די ערד הט גישטעקט קבקער: אוג אין די יריעות וואם הבי גיהאנגען אויף דיא וועגט פון משכן איז גיוון אונטען אן ניבונדען שטריקלאך. אוג די שטריקלאך הט טען צו נעקניפט צו די קבקער. דיא יריעות זאלען זיך ניט שאקלען פון ווינט. פרעגט דיא גמרא דיא קניפ ווענען דאך צו געקניפט גיוואדין ניט אויף אייביג. נאר טען זאל ווייא אויף קניפען ווען טען ווועט צו נעמען דעם משכן. אוג אקניפ ווום ער איז ניט אויף אייביג. איז טען ניט חייב סקדת אוג ניט אכרבן. הט אביי גזאנט נאך ערליי קניפ ווענען גיוון אין משכן. דיא ואם האפטען גיוועבט די יריעות אויב אפאדים איז אייבער געריסען גיוואדין הט טען איהם צו נעקניפט. דער קניפ איז שוין גיוון אויף אייביג. הט רבא גזאנט צו אביי דו האסט שוין פאר

והמשתקת לערשים והמצוותת לגריסין יש בו משום דרכי האמורי. המשתנת בפני קדרתה כדי שתהבשל מהרה יש בו משום דרכי האמורי:

יז (תנו רבנן) [אבל] נותנים קיסם של הות ושברי זכוכית בקדרה כדי שתתבשל מהרה וחכמים אוסרים בשברי זכוכית משני הסכנה. תיר נותנים בול של מלח לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק ונותנים טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמהין ותדליק. אמר מר זוטרא האי מאן דמכסי שרגא דמשהא וכגלי נפטא קעבר משום בל תשחית:

יח מעשה בר"ע שעשה משתה לבנו ועל כל כום וכום שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבני חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון:

כלל גדול פרק שביעי

(קף כפ ע"ב) א אבוך רב הונא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע איסתי שבת סונה ששה ימים ומשמר יום אחד. הייא בר רב אמר משמר יום אחד

שַׁמּוּב וָאלְעָן שְׁרַיְיעָן. דִי אֶלְע דְרַיי־זאבְעָן טָאר מָען נִיט. וַוייל דִי אֶמְטַרַיִים טוּהָען אוֹיךְ אזוי אוֹיב אַאשָׁה הָט נִישְׁטָעלְט אַטָאפ עָסְן צום קָאבָּען. אוּנ זִיא אִיז מַשְׁתִּין פַּאר דָעם טָאפ. עָם זָאל נָעשְׁווַוינְד קָאבָּען. טָאר מָען נִיט. וַוייל דִי אֶמְטַרַיִים טוּהָען אוֹיךְ אזוי. אָבָּער זִי מעג אַרַיין לַיינָען אִין טָאפ אַשְׁפָּעלְץ פון אַהָאלְץ וָום הַיימְט תות. וַוייל דָער הָאלְץ אִיז שְׁפָּארְק וָאחָער קָאבְט דָער טָאפ נָעשְׁווַוינְד. אוּנ זִיא מָעג אַרַיין לַיינָען אִין טָאפ שְׁטִיקער גָאז. דָער טָאפ זָאל נָעשְׁווַוינְד קָאבָּען. אוּנ דִי חֲכָמִים זָאגען מָען טָאר נִיט אַרַיין לַיינָען אִין אַטָאפ שְׁטִיקער גָאז. וַוייל עָס אִיז אַסַכָּנָה: טָאמער וָועט בְּרַייבְּען אַשְׁטִיקוֹל גָאז אִין דִיא עָסְן. אוּנ עָ וָועט אַרָאפ שְׁלִינגען:

תָּנוּ רַבָּנָן. דִיא רַבָּנָן הָאבָּען גִילָערוּנְט מָען מָעג אַרַיין שְׁטָעלְן אַפּוּלְע הָאנְט זָאלְץ אִין אַלָאמְפ מִיט אייל. עָם זָאל לִיכְטִיגער בְּרֶעכָּען. אוּנ מָען מעג נְעבִּין לַיים אוּנ שַׁארְבִּינָם אוּנטָר אַלָאמְפ עָם זָאל פַּאמְעלַאךְ בְּרֶעכָּען. טַר זוטָרָא זָאגְט דָער וָום דָעמְקט צוּ אַלָאמְפ מִיט אייל. אוּנ עָר דָעמְקט אָפּ אַלָאמְפ מִיט נאפְט: אִיז עָר עוֹבֵר אוֹיךְ אַלַאו בַּל תַּשְׁחִית. וָאלְסְט נִיט פַּאר בָּאכָּען. וָאלְסְט נִיט קָאלְיֶיע טָאכָּען. אוּנ אַז מָען דָעמְקט צוּ אַלָאמְפ מִיט אייל. פְּלָאמְט אוֹיס דִי אייל. אוּנ אַז מָען דָעמְקט אָפּ אַלָאמְפ מִיט נאפְט. פְּלָאמְט אוֹיס דִי נאפְט:

מַעֲשֶׂה. רַבִּי עֲקִיבָא הָט אַמָּאהל נִימַאכְט אַסְעוּדָה פַּר זַיין זוהן. צוּ יְעדָּער פוּס וַיין וָוס מָען הָט גִיבְּרַאכְט פַּר אִיהם עָר זָאל טְרִינְקען. הָט עָר גָאנְט וַיין אוּנ לְעָבִּין וָאל זַיין צוּ דִיא רַבָּנָן. לָעבִּין אוּנ וַיין וָאל זַיין צוּ דִי רַבָּנָן אוּנ צוּ וַוייעָ תַּלְמִידִים:

פרק שביעי

א אָמַר רַב הוּנָא. רַב הוּנָא הָט גְּוָואגְט אַז אייגָער אִיז גִינאנְגען אִין וועג אָדָער אִין דָער מִדְבָּר. אוּנ עָר וַוייס נִיט וָוען עָם אִיז שַׁבָּת: זָאל עָר זַייעָן פון דָעם טָאג וָוס עָר הָאט זִיךְ דָער מְאנְט. זָעקס טָעג. אוּנ דָעם זִיבָּעטָן טָאג זָאל עָר הִיטָן אַזוי וויא שַׁבָּת. דָער נָאךְ זָאל עָר וַוייטָער צַייעָן וָעקס טָעג. אוּנ דָער זִיבָּעטָער טָאג זָאל בַּיי אִיהם זַיין שַׁבָּת. אוּנ אַזוי זָאל עָר טָאהן בִּיז עָר וָועט קוּמָען אִין אַשְׁטָאט אוּנ עָר וָועט וויסָען וָען דָער אָמְתָּר שַׁבָּת איז וָועט עָר הִיטָן שַׁבָּת מִיט אַלָע יוּדִין. תָּנָיא בַּר רַב אוּנ דָעם טָאג וָואס עָר הָט זִיךְ דָעד מְאנְט

הלמוד לעשות אבל אתר לכך להבין ולהודות תסתיים:

ה אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היורע לחשוב בתקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר (ישעיה ה) ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו. א"ר שמואל בר נחמני (אמר רבי יונתן) מנין שמצוה על אדם לחשב התקופות ומזלות שנאמר (דברים ד) ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אי זו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה החושב התקופות ומזלות:

המוציא פרק שמיני

(לקמן סז ע"ב) א אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה ברא שבלול לכתיתא ברא זבוב לצרעא יתוש לנחש ונחש לחפפית וסממית לעקרב היכי עביד ליה מייתי חדא אוכמא וחדא חיורא ושלקי ליה ושיפי ליה:

כישוף. דו זָאלְסְט קֶפֶּקְנֶן דֶעם דִין פּוּן אַמְבַּשֶׁף. זָאהן מִיר דָאךְ אַז מָען מַעג לֶערְנֶען פּוּן אַמְבַּשֶׁף: פַֿר וָוָס דֶען זָאלְסְט רַב זַיְן מָען טָאר נִיט לֶערְנֶען פּוּן אַמְנוּש. נָאר אַמְנוּש אִיז נִיט אַמְבַּשֶׁף נָאר אַמְפִּיקוֹדוֹם:

ה אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפְּרָא. דֶער וָוָס וַוייס צוא דֶערְעֶנֶען דִי תְּקוּפוֹת אוּן דִי מַזָּלוֹת: אוּן עֶר הָעכְנְט נִיט. אוֹיף אִיהם זָאגְט דֶער פָּסוּק וְאֶת פֹּעַל ה' לֹא יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ וְאוֹיף דִי וָוערְטר פּוּן דָאם זַיְיא נִיט קוּקְען. אוּן וָוָס דִי הֶעְנְט פּוּן דָאם הָאבֶּען נִימַאבְט וַוייל זַיְיא נִיט זֶעהֶן. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאגְט פּוּן וַואנֶען וַוייסֶען מִיר אַז עֶס אִיז אַמְצָוָה אוֹיף אַמֶּענְטְשֶׁען עֶר זָאל דֶערְעֶנֶען דִיא תְּקוּפוֹת אוּן דִיא מַזָּלוֹת: וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אִיר זָאלְט הִיטֶען אוּן אִיר זָאלְט טָאהן וְאוֹרוּם דָּם אִיז אַיֵּיעֶר חָכְמָה אוּן אַיֵּיעֶר בִּינָה פַֿאר שֶׁמַּאנְדֶיגְקייט קֶען מָען וַוייזֶען פַֿאר דִי אוֹיגֶען פּוּן דִי פֶּעלְקֶער. וֶועלְכֶע חָכְמָה אוּן פַֿאר שֶׁמַּאנְדֶיגְקייט קֶען מָען וַוייזֶען פַֿאר דִי אוֹיגֶען פּוּן דִי פֶּעלְקֶער. דִי פֶּעלְקֶער זָאגֶען מִיר זַיי זָאלֶען אִיז דָּאם אִיז אַחְכְמָה. דָּם אִיז נָאר אַז מָען קֶען דֶערְעֶנֶען דִיא תְּקוּפוֹת אוּן מַזָּלוֹת. אוּן מָען וַוייס צו זָאגֶען פָּאר אוֹים וָוָס פַֿאר אַיָּאהְב עֶס וָועט זַיְן:

פרק שמיני

א אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב. אֵלּוּ וָוָס נָאט הָט בַּשַּׁאפֶען אוֹיף דֶער וָועלְט. הָט עֶר נִיט בַּשַּׁאפֶען אַיין זָאךְ אומְזוּסְט. נָאר אַלֶּע הָט מָען. עֶר הָאט בַּשַּׁאפֶען דֶעם שָׂבְרוֹ. דֶאךְ מָען אִידם צו אַרְפוּאָה. אַז אֶקְעמִיל הָט אַמַּבָּה. צו שְׁטוּיסְט מָען דֶעם שָׂבְרוֹ אוּן מָען לַייגְט אִים אוֹיף דִי מַכָּה. וָועֶרְט דֶער קֶעמִיל גִיזוּנְד. עֶר הָט בַּשַּׁאפֶען דִי פְלִיג. דֶאךְ מָען אִידם אוֹיף צו אַרְפוּאָה. אַז אַצְרָעה הָט גֶעבִּיטֶען אַמֶּענְטְשֶׁין. צו שְׁטוּיסְט מָען אַפְּלִיג אוּן מָען לַייגְט אִים אוֹיף דִי מַכָּה. וָועֶרְט מֶען גִיזוּנְד. אַז אִשְׁכְּנַז הָט גֶעבִּיטֶען אַמֶּענְטְשֶׁין. צו שְׁטוּיסְט מָען אַיהוֹש אוּן מָען לַייגְט אַיהם אוֹיף דִי מַכָּה וָועֶרְט מֶען גִיזוּנְד. אַז אֶיינְעֶר הָט שְׁחִין. אַז אֶיינְעֶר הָט שְׁחִין (אַפַֿארְהָ). לַייגְט מָען אַטוּיסֶען שֶׁלַאנְג אוֹיף דֶעם שְׁחִין. וָועֶרְט גִיהַיילְט דֶער שְׁחִין. אַז אֶענְגְלִים הָט גֶעבִּיטֶען אַמֶּענְטְשֶׁין הַיילְט מָען דָּם מִיט אַסַּמְתִּית. וְוִי אַזוֹי הַיילְט מָען דָּאם מָען בְּרֵייגְט אַיין סַמְטִית אַשְׁוואַרְצִין אוּן

שחשב: להבין. שחכמה בהיפוך הוא בחכמה לגוי: וסממית. שחכמה בהיפוך כחכמה ומזולות שמעידין כדברי שחומר שהם זו נמשחה וזו כן שהם (סותך) בחמה ומזולות ומולדותיה במזל (מלוי) וכלל גדי בחמה בחמה בחלתות בחמה כחומר מזל. (ולין שזה שייך בחשבון הלבנה כלומר מלא לבניעת המופר יש מלוך בחמה בחמזלות. ותמר מכמה וכינה לעיני העמים שהין בכם בחמה בחמה זו יודעים וכחכמה זו נחמר לעין כיצד שנחמר יודעי בינה לעתים. מפרש"ל):

שבלול. ליטמ"ל: נכתיתא. מניחה עליו: זבוב. בערבה. ומי שעקצו כוסם זבוב ומניחה עליו: לחפפית. מין שחין: סממית. סייכנייש"ם בגמ"ו: עקרב. עקיצה עקרב כוסם סממית ומניחה עליו: ושיפי. ושחק.

מתיר מאי איכא למימר וכי תימא דאי מתרצי ליה תרי חוטי קשרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד השתא לפני מלך בשר ודם אין עושים כן לפני כלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עושים אלא אמר רבא ואיתימא רבי אלעאי שכן צרי חלזון קושרים ומתירים:

(דף פה) ד' אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב הכוהה חוט של תפירה בשבת חייב חטאת והלומר דבר אחד מן האמנוש חייב מיתה והיודע לחשוב תקופות ומזלות ואנו חושב אסור לספר בימנו. מגושתא (אמנושא) רב: שמואל חד אמר חרשי וחד אמר גדופי תמתיים דרב אמר גדופי דאמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב הלומר דבר אחר מן האמנוש חייב מיתה דאי מלקא דעתך תרשי והבתיב (דברים יג) לא

צו קנייפֶן. אז אין משֶכֶּן איז גיווען אויפֿלכע קנייפ וואם חט מען זיי צו געקנייפט אויף אײַבּיג. וואם וועכטו זאגן אויך אפֿ קנייפֶן. וואו געפינט מען אין משכן אז מען האט אויף געקנייפט. וועכטו אפֿשר וועלין זאגן אויב עס חט גיטראפֿן מען האט ניזהן נאך דעם וועבן אז צייוויא פֿעדים וענגן פֿאר קנייפט איינער נעבין אנדערן. חט מען איינעם אויף געקנייפט. אוג איינעם דם מען גיקאזון ער זאל בריינבן פֿאר קנייפט. דם קען ניט זיין. וואורום מאכּאך פֿר אכּכּך וואם ער איז נאר אמענטש טוהט מען ניט אזוי. וואורום אז מען רייסט אפֿ צקנוג פון צירייצה נאך דעם וועבן. וועלכּע נאך אלאך אין ירושה. וועט מען פֿאר נאט גאווים ניט אזוי פֿאקן. נאר רבא אוג אנדערע זאגן אלעמי האבּען אזוי גיענגפֿערט די מענטשן וואם האבּען פֿאבּענען דעם חלזון מיט אנעץ גיפֿלאכטן פון פֿעדים. אמאהל פֿלענין זיי בארפֿן צו קנייפֿן די פֿעדים. אוג אמאהל פֿלענין זיי בארפֿן אויף קנייפֿן די פֿעדים. ווער חלזון וואהט אויס אז וויא אקכּייענ פֿיש. אוג מיט יין בדוק חט מען גיפארבט דעם תכלת. אוג איין פֿאהל אין זיבּעציג יאהר גיפֿינט מען אים אין ים:

ד' אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אויב איינער חט אנניטט קלייד אוג דיא נעט וואבּען דך אפֿ ניצוינען. אוג עס איז ניהאנגען אשטיקול פֿאדים. חט ער אן ניטוקען דעם פֿאדים אוג חט צו ניצוינען די נעט אום שבּת. איז נלייך ויא ער וואלט דאם גיניט אום שבּת. אוג אויב ער חט ניט נעווואוסט אז מען מאר ניט. דארף ער בריינגען אכּרבּן חטאת. נאך אדין האט רב זוטרא נזאגט אז מען לערנט פון אכּנוש. אפֿילו נאר איין זאך. אוג אפֿילו די תורה. קוקט איהם מיתה. נאך אזאך חט רב זוטרא נזאגט ער וום ויים אפ דעכענען די תקופות אוג דיא מזלות. אוג ער דעכוט ניט. מאר מען ניט שמועסן פון דעם מענטש. זאגט דיא נמרא וום איז אמנוש. וום מען מאר ניט לערנען פון איהם. איינ עם קיינט רב אוג שמואל. איינער זאגט מגוש מיינט מען אכּכּשף. אוג איינער זאגט מגוש מיינט מען אפֿיקורוס וום ער לעסטערט נאט אוג דעט אן מענטשין זייא זאלען דינען עבודה זרה. זאגט די נמרא עם איז געווים אז רב זאגט מגוש איז אפֿיקורוס. וואורום רב זוטרא בר טוביה חט נזאגט פון רבם וועלכּן אז מען לערנט אין זאך פון אמנוש איז מען חייב מיתה. או מען זאגן זאלכּט מאהן כישוף. אבּער דוא מ[illegible]נסט לערנען כישוף דוא זאלכּסט ווייסן ווען איר

בחילפי ואי קשיא נדייה ומיעורא דאמר שכואל האי מאן דבעי למיה לקמצא לשלפינהו לקרנא . מ"ט האי תימרא דתרננולא מדלי לעילא דדיירי אדפי . ואי עייל קטרא מתעוורא . דשא דרך שם . דרגא דרך גג . מתכולתא אימתי (מתי) תכלה דא . ביתא בא ואיתיב (בהו) [בה]. ביקתא בי עקתא . כופתא כוף ותיב . לבני, לבני בני , הוצא חציצה . חצבא שחוצב מים מן הנהר . כווא כזה . שוטיתא שטותא. משיכלא מאשיכולא

מים מן וקמן : כי מקמץ . מים מן : כופתא . מכתשא ל"ז מדם נחמין ול"נ כמין גולם עץ עשוי לישיבה כדהכיא בפסחים (כיפה שהוא לישיבה) . כוף היב כפוף לתוכו ושב עליו : לבני לבני בני . מתקויים לדורות כדכתיב : סוגא . גדר קוסס או עלובים : מציצה . לשון דבר קיימא מלא מציצה בשלמא : כווא . כלי חרס קטן : כזה . כלי חרס שיעמוד זה מכי כווא לשלחו כי מייתי כמתניתא : שוטיתא . כך של הדס שמרקדין בו לפני שכלה : כבעותא . גרגיר שמרקד בשוטה : משיכלא שכלה כוהלים ידיהם ורגליהם ממנו : מצא כוכא

צוּ רַב יְהוּדָה פֵּ֫ר וָם וֶענֶן דִי הֶערנֶער פּוּן אַייֶשׁערִיק וַייזְ . הָט רַב יְהוּדָה גִיעֶנְפֶּערְט וַייל וַיא וּאוֹהֶנְען צַייֶשׁען רִיטֶער . אַז דִיא הֶערנֶער וָאוֹלטֶען גִיוּוּען הַאבְּט וָאוֹלטֶען דִיא הֶערנֶער פַּאר טְשֶׁפֶּעט גִיוָאוֹרִין צְווִישׁען דִי רִיטֶער אוּנ זַיי וָוֹאוֹלטֶען אַרוֹיס גִיצוֹגֶען גִיוָאוֹרִין וָאוֹלטֶען זַיי בִּילִינְד גִיוָאוֹרִין . וָאוּהִים שְׁמוּאֵל הָט גָאנְט הֶער וָום וַיל בִּילִינְד כַּאבְּען אַייֶשׁערִיק . זָאל עֶר אַרוֹיס צִיהֶען זַיינֶע הֶערנֶער פּוּן קָאפּ וָועט עֶר בִּילִינְד וָועֶרִין . נָאךְ הָט רַבִּי זֵירָא גִיפֶּרעֶנְט צוּ רַב יְהוּדָה פַּר וָום אַז אַהִין פַּר מַאכְט דִי אוֹיגֶען פַּאר הֶעקְט דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע בְּרֶעם אוֹיף דִיא אוֹפֶּערְשְׁטֶע . הָט רַב יְהוּדָה גִיעֶנְפֶּערְט וַייל דִי הִינֶער זִיצֶען בִּיי נַאכְט אוֹיף דִי הוֹיכֶע אֶרְטֶער וְאוֹיף בְּרֶעֶסֶער אֶדֶער אוֹיף אַנֶדֶערֶע זַאכֶען וָום אִין שְׁטוּב) אַז עֶם וָועט זַיין אַרַיין גַיין הֶער רוֹיךְ אִין זַייֶערֶע אוֹיגֶען וָועֶרִין זִי בִּילִינְד וָועֶרִין . דְרִיבֶּער פַּר הֶעקְט דִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע בְּרֶעם הֶער רוֹיךְ וָאל נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין דִי אוֹיגֶען . נָאךְ הָט רַבִּי זֵירָא גִיפֶּרעֶנְט צוּ רַב יְהוּדָה עֶטְלִיכֶע זַאכֶען . פַּר וָום רוּפְט מָען אַטִיר דָשָׁא . וַייל דָם מַאכְט הֶרֶךְ עֶם . הָאלְט אַיז דִי וָועג אַרַיין צוּ גַיין אִין שְׁטוּב . פַּר וָום רוּפְט מָען אַלַייֶשׁער דַרְנָא . וַייל דָאס מַאכְט דֶרֶךְ גג . דִירֶךְ דֶעם לַייֶשׁער גַייט מָען אַרוֹיךְ אוֹפֶּען דַאךְ . פַּר וָום רוּפְט מָען דִי מַשְׁקֶה וָום מֶען טוּנְקט אַיין אִין אִיר סַתְכוּתָא . וַייל דָם מַאכְט סָתֵי תִּכְלָה דָא . וָועֶן וָועט זִיךְ דָם אוֹיס לָאזֶען . וַייל דִי מַשְׁקֶה אִיז גִיבַאכְט גִיוָאוֹרִין נָאר מֶען וָאל אִין אִיר אַיין טוּנְקֶען . דָאֶרְט אַלַאנְגֶע צַייט מֶען טוּנְקט אוֹיס דִי נַאנְצֶע מַשְׁקֶה . פַּר וָום רוּפְט מָען אַשְׁטוּב בִּיתָא . וַייל דָאס מַאכְט בּא וְאִיתִיב בָּה . קוּם זִיךְ אִין אִיר . פַּר וָום רוּפְט מָען אַקְלַייֶנע שְׁטוּב בִּיקְתָא . וַייל דָם מַאכְט בִּי עַקְתָא . אַהֲיֶינְגע שְׁטוּב . פַּר וָום רוּפְט מָען אַהֲיקְצֶערְעם שְׁטוּיס וְאַסְטֶעמְפֶּען כּוֹפְתָא וַייל דָם מַאכְט כּוּף וְתִיב . בֵּייגְ דָם אַיין מִיט דֶעם מוּיל אֶראָפּ וְועט מָען זִיצֶען אוֹיף דֶעם . פַּאר וָום רוּפְט מָען צִיגֶעל לְבָנִי . וַייל דָם מַאכְט לִבְנִי בְּנִי . צוּא קִינְדֶערֶם קִינְדֶער . אַז מָען מַאכְט אַשְׁטוּב פּוּן צִיגֶעל שְׁפַּייס דִי שְׁטוּב אוֹיף לַאנְגֶע יָאהרִין צוּ קִינְדֶערֶם קִינְדֶער . פַּר וָום רוּפְט בֶּען דִיא וָאנְט וָום אִיז נִיפְלָאכְטֶען פּוּן רִיטֶער אָדֶער פּוּן דֶיגֶע בְּרֶעֶסֶער הִיצֶא . וַייל דָאס אִיז נִיט קִין וָאנְט נָאר חֲצִיצָה . אַפַּארְשְׁטֶעלוּנְג . פַּר וָום רוּפְט מָען אַקְרוּג חֲצִיצָא . שְׁחוֹצֵב מַיִם מִן הַנָּהָר . וַייל עֶר הַאלְט אוֹיס וָעֶר שָׁעפְּט אוֹיסו דִיא וואוֹאסֶער פּוּן טַייךְ . פַּאר וָאס רוּפְט מָען אַקְלַייֶנֶע כְּרֵיגוֹל כּוּנָא . וַייל דָם מַאכְט כָּיֵה . אַזוֹי אַקְלַייֶנֶע כְּרֵיגוֹל וַיין וִוי דֶער אִיז . דֶערְף בַּיי דִיר נָאר נִיט זַיין גִיךֶעכְּנט . שַׁיינְק דָם מִיר . פַּר וָאס רוּפְט מָען דֶעם הָדָם וָאס מָען טַאנְצְט מִיט אִיהם פַּר אַבָּלָה . שׁוֹטִיתָא . וַייל דָם מַאכְט שְׁטוּתָא . נַאֲרֶעשְׁקִיט . דֶער וָום טַאנְצְט מִיט דֶעם הָדם פַּר אַבָּלָה . וָעהט עֶר אוֹיס וִוי אַנַאר . פַּר וָום רוּפְט מָען אַבָּעקֶן מַשְׁיכְלָא . וַייל דָאס מַאכְט מָאשִׁי כּוּהָא . אַלֶע וָאשֶׁען זִיךְ אִין דֶעם בָּעקֶן . פַּר וָאס רוּפְט מָען אַקְלַייֶנֶע

תנן רבנן חמשה איסורין הן איסור הלש על נבוד . איסור מפגיע על ארי . איסור יתוש על הפיל . איסור סממית על עקרב . איסור סנונית על הנשר . איסור כילבית על לויתן . אמר רב יהודה אמר רב מאי קראה (משלי ה) המבליג שוד על עז . רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דרבי חמוה והויה דהוה בדיתא דעתיה ואי בעי טיניה כך חללי עלמא הוה א"ל . א"ל מ"ט עזי מסנן ברישא והדר איסורי . אמר ליה כבריותו של עולם דברישא תשוכא והדר נהורא . מ"ט הני מיכסיין והני מיגליין הני דמכסיין (דמכסינן) מיניהו מכסיין והני דלא מכסיין (מכסינן) מיניהו מיגליין . מ"ט גמלא זוטרא גנובתיה משום דאכל כיסי מאי טעמא הורא אריכא גנובתיה משום דדייר באנמי ובעי לכרושי בקי . מאי טעמא קרנא דקבצא רכיכא משום דדייר בחילפי

מפגיע. הגי קמקם וקולס גדול ובומע ויכול שהפיל כריס גדולה ובוקע: יתוש . נכנס לפיל בחומתו וקן בחמתים ועקרב נכנס לו בחוטמו : סממית . מעופפיי"ל נכנס תחת כנפי כעכר ומעכבו מפריסת כנפיו : כילבית . שרץ קטן ונכנס לגבי גדול בחוטמו : המבליג שוד על עז . כמתחזק שהוד על כעמור : כל חללי עלמא . פירוש דכריס כעפרים בכל חלל העולם : מסנין כריס עדרת . מכלכות בכלאי העדר : כריסא תשוכה . שפת עזים בחומוס שהם רחוקות לגמרי: מיכסיין . כזנב : ומי מיגליין. העזים שלגמרי לגים : כני דמכסיכו מיניהו . דהגים שלגמרי מכסיכם מאחרן גם הם מחומוס : דאכל כיסי . קולים לפיכך גנבו כדי שלא יבקעו כו הקולים : ובעי לכרושי בקי . לכבריות סיפוסים : קמצא . קרנפ ול"ל קמצא בכנוי [מגילה]:

אֵין בַּמַּמִּית אֲנוּיָסָן . אוֹנ מָעַן קָאַבְּט זַיי אוֹנ מָעַן בַּשְׁמִירְט מִט דִי צַוַוי בַּמָּבִּיט אוֹיף דִיא מַכָּה וְוערְט נִיְהַיילְט דִי מַכָּה :

הָנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבָּן גִילֶערנִט פִּינְף עֶרְלֵי מִינָאם זֶענֶען דָא . וָאם דֶער שְׁמַאֶרְקְעְר הָט מִינָא פַּאר דֶעם שָׁוואבָּען : דֶער בַּייב הָט מִינָא פַּאר דֶעם מַפְּגִיעַ וְדֶער מַפְּגִיעַ איז אַקְרֵיינְע חַיָה . אוֹנ זַיא שְׁרַייט זַייעֶר שְׁמַאֶרק . אַז דֶער בַּייב הֶערְט אִיר קוֹל דֶער שְׁרֵעקְט עֶר) . דֶער עֶלְפַאנְד הָט מִינָא פַּר דֶעם יְתוּשׁ . וויל דֶער יְתוּשׁ גַייט אַרַיין צו אִיהם אִין נָאז . דֶער עֶלְפַאנְד הָט מִינָא פַּר דֶעם סַמְּמִית . וויל דֶער סַמְּמִית גַייט אַרַיין צו אִיהם אִין אוֹעֶר . דֶער אַדְלֶער הָאט מִינָא פַּר דֶעם סְנוּנִית . וַויל דֶער סְנוּנִית גַייט אַרַיין צום אַדְלֶער אוּנְטֶער דִיא פְלִיגְעְר . קֶען עֶר גַייט פְּרֵיהֶען . דֶער לִוְיָתָן הָט מִינָא פַּר דֶעם כִּילְבִּית : וויל דֶער כִּילְבִּית גַייט אַרַיין צוא אִיהם אִין אוֹעֶר . רַב יְהוּדָה זָאגְט פּוּן רַבָּם וְוענֶען פּוּן וֶועלְכֶען פָּסוּק וְוייסֶען מֵיר אַז עֶם אִיז אַזוי . עֶם שְׁטֵייט הַמַּבְרִיג שׁוֹד עַל_עָז . נָאט הָט גִישְׁטַאֶרְקְט דֶעם גִירוּבְּטֶען אוֹיף דֶעם שְׁמַאֶרְקֶן . רַבִּי זֵירָא הָט גִימְרָא פֶּען רַב יְהוּדָה וֶועֶן עֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען בֵּיי דִי טִיר פּוּן זַיין שִׁוֶוער . אוֹנ רַבִּי זֵירָא הָט גִיזֶען אַז רַב יְהוּדָה אִיז פְּרֵיילִאךְ . אוֹנ עֶר וָואלְט פּוּן אִיהם גִיפְּרָעגְט אוֹיף אַלֶע זַאכֶען וָאם אִין דֶער וָועלְט אִיז . וָואלְט עֶר אִיהם נָאנְאנְט . הָט רַבִּי זֵירָא גִוואנְט צו רַב יְהוּדָה . פַּר וָאם אַז עֶם גַייֶען אַסַמַאדֶע צִינֶען מִיט שְׁפִּסִּין . גַייֶען פְּרֵיעֶר דִי צִינֶען אוֹנ אִינְטֶער זַיי . גַייֶען דִי שְׁפִּסִּין . הָט רַב יְהוּדָה גָנְאנְט צו רַבִּי זֵירָא . אַזוי וויא דִי בַּשַׁאפּוּנג פּוּן הֶער וָועלְט אִיז גִיוֶוען . פְּרֵיעֶר פִּינְסְטֶער דֶער נָאךְ לִיכְטִיג . אוֹנ דִי מֶערְסְטֶע צִינֶען וָענֶען שְׁוַוארְצֶע דֶער נָאךְ דִי שְׁפִּסִּין וָום זַיא זֶענֶען וַויים . גַייֶען פְּרֵיעֶר דִיא צִינֶען וָאם זַייא זֶענֶען שְׁוַוארְצֶע דֶער נָאךְ דִי שְׁפִּסִּין וָום זַיא זֶענֶען וַויים . נָאךְ הָט רַבִּי זֵירָא גִיפְּרָעגְט צו רַב יְהוּדָה פַּר וָום דִי עֶרְוָה פּוּן אַשָּׁעפּ אִיז צוא גִיעֶקְט מִיט דֶעם וַויידוּל . אוֹנ דִי עֶרְוָה פּוּן אַצִּיג אִיז אוֹיף גִיעֶקְט . וַויל אַצִּיג הָט נִיט קִיין וַוידוּל . הָט רַב יְהוּדָה גָנְאנְט צו רַבִּי זֵירָא דִיא שְׁפִּסִּין וַויל מִיר דֶעקֶן אוּנְז צו מִט זַייֶערע וָואל . אִיז זַייֶער עֶרְוָה צו גִידֶעקְט . אוֹנ דִיא צִינֶען וָואם מִיר דֶעקֶן אוּנְז נִיט צוא מִט זַייֶערע וָואל . אִיז זַייֶער עֶרְוָה אוֹיף גִידֶעקְט . נָאךְ הָם רַבִּי זֵירָא גִיפְּרָעגְט צו רַב יְהוּדָה פַּר וָום הָט אַקְעמִיל אַקְלֶיינֶעם וַויידוּל . הָט רַב יְהוּדָה גַיענְפְּערְט וַויל עֶר עְסְט דֶערנֶער . מוֹ עֶר נִיין צְווִישֶׁען דִי דֶערנֶער . אַז דֶער וַויידוּל וָואלְט גִיוֶוען לַאנְג וָואלְט עֶר פּאר טְשַׁעפְּעט גִיוָארִין צְווִישֶׁען דִי דֶערנֶער . נָאךְ הָאט רַבִּי זֵירָא גִיפְּרָעגְט צו רַב יְהוּדָה פַּר וָום הָט אַקְם אַלאנְגען וַויידִיל . הָאט רַב יְהוּדָה גַיענְפְּערְט וַויל דֶער אַקְם אִיז אַנַאנְצֶען מָאנ אוֹיף דֶעם גָרָאז . קוּמֶען אוֹיף אִיהם אוֹיף בַּייֶען אוֹנ בַּייֶען אִיהם . דַאךְ עֶר הָאבֶּען אַלאנְגען וַויידוּל עֶר זָאל מִיט אִיהם אַראפּ טְרַייבֶּען דִי פְּרֵיגֶען . נָאךְ הָאט רַבִּי זֵירָא גִיפְּרָעגְט

דכרושתינא וסימניך גוא לגוא וברא לברא:

(ילקוט פ פ"ב) **ג סיד** כדי לסוד תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנוו.. אמר רב יהודה אמר רב בנות ישראל שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשנים בנות עניים טופלות אותן בסיד. בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור שנאמר (אסתר ב) ששה חדשים בשמן המור. מאי שמן המור. רב הונא בר חייא אמר סטכת דב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביאה שליש. תניא ר"י אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביאה שליש וחמה סבין אותו שמשיר את השער ומעדן את הבשר. רב ביבי הוה ליה ברתא טפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות זוזי הוה ההוא עובד בוכבים בשבבותיה הויא ליה ברתא טפלת בחד זימנא ומת ה אמר קטל רב ביבי לברתי. אמר רב נחמן רב ביבי דשתא שיכרא בעין בנתיה

אוים וויינ אויסער די שטאט. איז ארפואה צום ברקית ום דם איז אפעקער אוים וויינ אויף דעם אויג:

ג סיד כדי קהוד. או אייגער טראגט ארוים זואפנע אום שבת. אויב מען קען מיט דיא זואפנע בשמירן. ווערטן בשמירן. זאגט די נמרא סיד האבען ניקערוגט אויב מען קען מיט די זואפנע בשמירן דעם קלענסטן פינגער פון אקציינע מיידל. איז מען סייב אחטאת אדער כרת. רב יהודה הם גזאגט פון רבם ווענין די יודישע טעכטער ום ווענן נאך יונגע - אוג ווי האבען בעקומען הער אויף די ערזה. פאר די ציים. עם איז נאך ניט זייערע יאהרין קיר צו. אוג ווי שטמען זיך. די ארעמע טעכטער בשמירן מיט זואפנע די הער נאך ארעמ פאלען. אוג די רייכע טעכטער בשמירן מיט פיינע ווייצין מעה. אוג קענינקיכע טעכטער בשמירן מיט שמן המור. אזוי וויא עם שטייט אין פסוק. דיא ווייבער פון אחשורוש האבען זיך געשמירט ועקם חדשים מיט שמן המור. פרעגט די גמרא ואם איז שמן המור. רב דוגא בר חייא זאגט סטכת. נקם איז אזוי אמין בוימאיל רב. ירמיה בר אבא זאגט בוימאייל ואם זענען גימאכט פון אומציטינע אייבירטען ום זענען נאך ניט אויף גיוואקסען אדריטול וו' יי בארפין וואקסען. דיא בוימאייל הייסט שמן המור. סיר האבען ניקערוגט רבי יהודה זאגט בוימאייל ום זענען גימאכט פון אומציטינע אייבירטען ואם זענען נאך ניט אויף גיוואקסען אדריטול וויא זיי בארפין וואקסן. די בוימאייל הייסט אנפיקנון. צו ום שמירט מען דם כייב מיט די בוימאייל (שמן המור) ווייל די בוימאייל וואירפט אראפ די הער פון לייב. אוג זי מאכט איידיל דם כייב. רב ביבי הט גיהאט אטאכטער הט ער איז בשמירט מיט זואפנע גליישר ווייז אמאהל אהאנט אפום. הט רב ביבי פר איר גינומען פיר הונערט ניילדן. ואויסער דעם נדן ום מען הם איר ניט געבין. נייל זיא איז ייער שיין גיוואהנט נאכט פון רבי ביבי. אוג ער הט גיזעהן או רב ביבים טאכטער הט גינומען אזוי פיל נדן. אוג רב ביבי אליין הם אויך גינומען פיר הונערט ניילדן נייל זי איז שיין גיוואקסין פון דעם זואפנע. ער הט אבער ניט גשוואכט או רב ביבי הט איר בשמירט מיט דעם זואפנע אין נאכצען מיט מאהל. איז זיא גישטארבין. הט ער גזי זאגט רב ביבי האט גיהרגט מין טאכטער. רב נחמן זאגט נייל רב ביבי הט גישרונקען פיל ביר. ענען ייגע קינדער ניוזין שווארץ. דארפין ייגע טעכטער שמירן ייער כייב מיט זואפנע זיא זאלין ייוין ווערין. אבער ניט טרינקען ניט קיין ביר.

גזלה . רומז לז׳ הכל : מבטילתא . פעל קבל וגלה : מיזהר להזהיר מחוסרים כמו כלם ואבא חוסכ לרחון ממנו : מסיחתא . מגזרת״ל : הסירתא . שתכר הפקיקה מבפנים : פוכנא . עני שכוסתין בו : לבוכא . הנוק שפליון שקוראין שכוך גלה כוכב . נמצוי שכוכב שמכסכה כל הכלליקים שהתחוזים הקדושים ולעיים : כגולם . בפף ט חסוך חיכרים : גוזתא . מקטורין ולה שלגדוש של נגד גלתא רומה לומר נגד תכוכ) : גלי וסיב . כשכוח ויכוב מגלה עלמו שלא יבא חלה שלא ילכלכו ולא ישופו בקרקע ויביל שעבו ויקרע וילכה : כור זיקא . כור ביכסו מימיו לקרין קר :

קר . מכר מימיו : סודנא . דרך הלמיד הכם לשמוע סודו : מפיסתא . של פשת זה יבאו כלל לה למשפו שם לשרוף כמלך :

שבן כחלין לברקית . מייל״ה שכולמה כעין : ומאי ניהו . מגיזה דם כיהלין לחומו : ליאמר :

בָּעִקְּרָן אַשְׁיְיעַם מַשְׁכִּיחְתָּא . וַוייל דָּם מאכט מַשְׁיָא כּ לְרָתָא . צַבְלָה וַואשט וִיךְ אִין דֶּעם בָּעִקִּין
קר וָום רוּפְט מָען אַמֶּערֶיקָער וואסמפֶּע אסיתא . וַויל דָּאס מַאכְט הַכִּירְתָּא . עָם פָּעלְט פּוּן
אינוויינינג . קַר וָום רוּפְט מָען דֶּעם הָאלְץ אָדֶער דֶּעם אייזין וָום מָען שמויסְט מִט אִים בּוכְנָא .
וַויל דָּאס מַאכְט בָּא וואבְּנָה . קוּם אִיךְ וֶועל שָׁאנְען מִט איר . קַר וָום רוּפְט מָען אַקְרֵייד לְבוּשָׁא .
וַויל דָּם מַאכְט לא בּוּשָׁה . דִּי קְרֵייד טוהט אָפּ דִי שׁ׳אנד פּוּן מענטשן . קַר וָואס רוּפְט מָען
אַוועקְבָּרשְׁטִין מַאנְטִיל וָום אָן אַרְבָּעל גְּרִיכָא . שֶׁנַעֲשָׂה בּוֹ כְּנוֹכָם . וַויל מָען וֶועהט אוים אַזוי וִוי
אַגוֹנָם . אַסֶּענְטִש אָן גְּרִידֶער . פַּאר וָום רוּפְט מָען אַשְׁיְיעָ קְרֵייד גוֹרְתָא . וַויל דָּם מַאכְט גְּלִי
וְאַתִּ״ב . דָּעק אָפּ דִי קְרֵייד אוּג וַיְן . מָען וִיצט נִט אויף דִיא קְרֵייד מָען וָאל איר נִיט צו
קְנֵייטשִׁין . פַּאר וָום רוּפְט מָען אַבֶּעט פּוּרְיָא . שְׁפָּרִין וְרָבִין עָלְיָה . מֶענְטְשִׁין פְּרוּכטבַּארִין אוּג
עָטְרִין זִיךְ אויף דִי בֶּעט . וַויל מָען אִין מְשַׁמֵּשׁ רַמַטָה אויף איר . פַּאר וָום רוּפְט מָען אַלֵּייטְרִינְען
בְּרִינְגען בּוֹר זְנְקָא . וַויל דָּם מַאכְט בּוֹר הֶ נָקִי . דֶּער בְּרִינְגען אִין רַיין . לְייטִיג אָן וָאסֶער . קַר
וָום רוּפְט מָען דֶּעם מַאנְטִיל פּוּן אַהֲלָמִיד חָכָם סוֹדְרָא . וַויל דָּם מַאכְט סוֹד ה׳ לִירְאָיו . נָאט זָאגְט
אוים זַייגְט סודות צו דִי מֶענְטְשִׁין וָום הָאבְּען מוֹרָא פַּאר אִיהם . קַר וָום רוּפְט מָען דֶּעם פַּאלַאץ
פּוּן אַמֶּךְ צַפְּדָנָא . וַויל דָּם מַאכְט אַפִּיתָתָא רִין . צו דֶּער טִיר קוּמְט מָען צום מְשַׁפֵּט פַּאר
דֶּעם מֶלֶךְ :

הָגוּ רַבָּנָן . דִּי רַבָּנִן הָאבְּען גִּיהֶערוּנְט דְּרַיי זַאכְען וָעמֶען דָּא אַז וַויא וָועלְן עָלְטֶער וָועלְן
זַיי שְׁטַאקֶעֶר . אוּג דָּם וָעמֶען זַיי . אַפִּישׁ אוּג אַשְׁלַאנְג אוּג אַחֲזִיר :

ב רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וָאגְט אַז מָען טָאגְט אַרוּים אום שַׁבָּת בְּלוּט . אֲפִילּוּ נָאר אַ
בִּשְׁמֵרְען מִט דֶּעם בְּלוּט אַיין אויג נִט מֶער . אִין מָען חַייָב אַחַטָּאת אָדֶער כָּרֵת . וָוארום אַז
אַיינֶער טָה אַבְּרָקִית אויף אַוויג בַּשְׁמֵרְט מָען מִט דִי בְּלוּט אִין אַרְפוּאָה . וָאגְט דִיא גְּמָרָא
וָעלכֶע בְּלוּט אִין אַרְפוּאָה צו אַבְּרָקִית וָום מָען וָאל חַייָב זַיין אַז מָען טָאגְט אַרוּים אום שַׁבָּת
אַבִּיסִיל בְּלוּט וָום נָאר גִּינוּג צו אַיין אויג . דָּם אִין דִי בְּלוּט פּוּן אַוויכְּען הָאן . רַבָּן שִׁמְעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל וָאגְט אַז מָען טָאגְט אַרוּים אום שַׁבָּת בְּלוּט . אֲפִילּוּ נָאר צו בַּשְׁמֵרְען מִט דֶּעם
בְּלוּט אַיין אויג נִט מֶער . אִין מָען חַייָב אַחַטָּאת אָדֶער כָּרֵת . וָוארום אַז אַיינֶער טָה אַיָּארוּר
אויף אַוויג בַּשְׁמֵרְט מָען מִט דִיא בְּלוּט אִין אַרְפוּאָה . וָאגְט דִי גְּמָרָא וָועלכֶע בְּלוּט אִין
אַרְפוּאָה צו אַיָּארוּר וָום מָען וָאל חַייָב זַיין אַז מָען טָאגְט אַרוּים אום שַׁבָּת אַבִּיסִיל בְּלוּט
וָום נָאר גִּינוּג צו אַיין אויג . דָּם אִין דִי בְּלוּט פּוּן [אַבָּרוּשְׁתָּנָא] אַפְּלֶעדֶער מוּיז . דֶּער סִימָן אִין
אִינְווַיינִינְג צו אִינְווַיינִינְג . דִיא בְּלוּט פּוּן אַפְּלֶעדֶער מוּיז וָואם זִיא אָדֶעוֶועט זִיךְ אִינְווַיינִינְג אִין
שְׁטָאט צוויישֶׁן מֶענְטְשִׁין . אִין אַרְפוּאָה צום יָארוּר . וָום דָּם אִין אַפְּלֶעדֶער אִינְווַיינִינְג אִין אויג .
אוּג אוים וַויינִינְג צוא אוים וַויינִינְג . דִיא בְּלוּט פּוּן אוויכֶּען הָאן וָואם אָדֶעוֶועט זִיךְ

(ע"כ) ז רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי באורחא אמרה להו ההוא מטרוניתא אותבן בהדייכו ולא אותבוה אמרה איהי מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוה . אמרה להו מאי אעביד לכו דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כנה אמנייכו ולא שליף לכו ירקא ואכיל לכו מכישא דאסיר גינאה:

(דף פב) ח א"ל רב הונא לרבא (לרבה) בריה מ"ט לא שביתת קמיה דרב חסדא דמחדדן שמעתיה אמר ליה מאי איזיל לגביה דכי אזילנא לגביה סותיב לי במילי דעלמא אמר לי מאן דעייל לבית הכסא לא ליתיב בהדיא ולא ליטרח טפי דהאי כרכשתא אתלת שיני יתיב דלמא משמטי שיני דכרכשתא ואתא לידי סכנה אמר ליה הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא כ"ש זיל לגביה :

מעכורתא . מרמית סיהה: למהר מילתא. ד"ק ואכרסה לנכרא . ולא זוג ממקומה : מאי מינה מלתא . על ידי עם סהדים : ולא מקמיטו כחספא. מחוכל לעשות לכם כפפים : ולא קטיל לכו וכו' . ואין לחם מוכנים כאן בנגדיכם : ולא מליף לכו ירקא מכישא דאסיר גינאה. אין לחם מוליכים עמם וכרגיל מלגדודים בשוקים ואוכלים אלא לחם מתיקין בשדודה לחתם ע"פ כל סני קפה לכספים : מוסיכ לי במילי דעלמא . מוכיחני לפעמים כדברי חפם שאינם של תורה : לא ליתיב בהדיא . בפרהסיא כחוזק לפי שעתה הנקל בחוקה ומיושבין שיני כרכשתא ויושלח : ולא ליטרח טפי . פליימבר"ם כלע"ז :

ס"ל עקימת מעין וכו' . משום דנפיי לגיהנם כפליים מעין שמרמיזין לם במילם כיול לכו לכך דמרמין לה : כמהר . לחם כמשמה: שהם כמו

רבי עקיבא פרק תשיעי

א מתני' אמר רבי עקיבא מנין לעבודת כוכבים שמטמאה במשא כנדה שנאמר (ישעיה ל) תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים

ז רַב חִסְדָּא אוֹ רַבָּה בַּר רַב הוּנָא וְעָנֵן. גִּינַּאנְגָּן אִין אַשְׁוִיף. הָט אַנְוִיהּ גְּוָאנְט צוּ זַיְיא אִיהּ וִיל אוֹיךְ זִיכְעֶן אִין דִי שִׁיף מִיט אַיְיהּ. הָאבֶּען זַיי נִיט גְּוָאלְט. הָט דִי טוֹיה גְּוָאנְט עֶטְלִיכֶע וְועֶרטֶער כִּישׁוּף. הָט זַיא גִיבּוּנְדֶען דִי שִׁיף זַיא וָאל נִיט עֶנְגֶען אַוועק גַיין פּוּן דָעם אָרְט. הָאבֶּן זַיי גְּוָאנְט עֶטְלִיכֶע הַיילִיגֶע וְועֶרטֶער. הָאבּוּ זַיי אוֹיף גִיבּוּנְדֶען דִיא שִׁיף. הָט דִיא טוֹיה גְּוָאנְט צוּ זַייא. וָואס קֶען אִיהּ אַיְיהּ טָאהן. אַז אִיר וִוילְט נִיט אֶף דָעם אָרְט מִיט קַיין שְׁוִירִיגְקַיְיט. אוּן אִיר הַרְגָּט נִיט קַיין כְּנָה אוֹיף אַיְיעֶרע קִנְדֶער. אוּן אַז אִיר קוּיפְט אַבִּינְטוּל יָרָק וּרְעֶטְעכְקֶאךְ. זִיבְּעֶלֶע. אֲדֶער אַנְדֶערֶע וַאכֶען וָואס דָעָר גְּעָרטְנֶער הָט דָם פַּר בּוּנְדֶען. זִיכְט אִיר נִיט אַרוּם דִיא יֶרֶק אֵיינְצִיג וַויי פּוּן בַּיינְטוּל אוּן עֶסְט. נָאר פְּרִיעֶר בִּינְט אִיר אוֹיף דָעם בִּינְטוּל: דָעָר נָאךְ עֶסְט אִיר. וַויי אִיר טוּהט נִיט דִיא דְרַיי וָאכֶען קֶען מָען אַיְיהּ גִיט טָאהן קַיין כִּישׁוּף:

ח אָמַר לֵיהּ. רַב הוּנָא הָט גְּוָאנְט צוּ זַיין זוהן רַבָּה פַּר וָאס גַיימְט דוּא נִיט עֶמְפְּעָרֶם צוּ רַב חִסְדָּא. לֶערְנֶען פּוּן אִיהם. זַיינֶע רִינִים וֶועֶרִין דָאךְ גִילֶערוּגְט מִיט אַשְׁאַרְפִין שֶׁכֶךְ. הָט רַבָּה גְּוָאנְט צוּ זַיין פָּאטֶער. וָום וָאל אִיהְ גַיין צוּ אִיהם: אַז אִיהְ קוּם צוּא אִיהם פְּרֶעגְט עֶר מִיהְ נִיט תּוֹרָה נָאר וֶועלְטְלִיכֶע זַאכֶען: עֶר וָאגְט צוּ מִיר וֶועֶר עֶס גַייט אַרַיין אִין אַבֵּית הַבַּחֲא. וָאל עֶר זִיהְ גִיט וֶועֶנְען גֶעשְׁוִוינְגְט. אוּן עֶר וָאל זִיהְ נִיט קְוֶועטְשֶׁען צוּ פִּיל. וָוארוּם דִיא קִישְׁקֶע אַיְינְגְט אוֹיף דְרַיי רִינֶע שְׁטִיקְלַאךְ פְּלַיישׁ. אַזוֹי וויא אוֹיךְ דְרַייא צַיין. אַז סֶען וֶועט זִיהְ שְׁוִוארְק קְוֶועטְשֶׁען קֶען דִיא צַיין אָף גְּרִיסֶען וְועֶרִין. אִיז סֶען אִין אַמְבָּגָה צוּ שְׁטַארְבֶּען. הָט רַב הוּנָא גְּוָאנְט צוּ זַיין זוהן. רַב חִסְדָּא לֶערְנְט דֶעם מְעַנְטְשֶׁען וִוי אַזוֹי עֶר וָאל לֶעבֶּן. אוּן דוּ גְּוָאנְט עֶר שְׁמוּעְטְ וֶועלְטְלִיכֶע וַאכֶען: אוּיב אַזוֹי בַּארְפְּסְטוּ גֶעוִוינִים גַיין צוּ אִים:

פרק תשיעי

א אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי עֲקִיבָא הָט גְּוָאנְט פּוּן וָואנֶען וִוייסְט מִיר אוֹ סֶען מְרָאגְט אֲבוֹדָה זָרָה וְאֶפִּילוּ עֶר רִיכְט נִיט אָן דִיא עֲבוֹדָה זָרָה: דֶהַיְינְט עֶר מְרָאגְט אִיר אוֹיף אַשְׁטִיק

בנתיה טפלא אנן דלא שהינן שיורא לא בעין בנתן טפלא :

ד כי הא דההוא בר גלילא דאמרו ליה קום דרוש לנו במעשה מרכבה אמר להו אירדוש לכו כרדרש רבי נחמיה להבריה ונפקת ערעיתא מן כותלא מהתיה באנדיפי (ומית) אמר ליה מן דיליה דא ליה :

ה אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה מי שמיע לך ביצה קלה מאי היא אמר ליה ביעתא דצלצלא מאי טעמא משום דזוטרא . אימא דציפרתא אישתיק

(ד) תמון : כשכר . מתמיר ומרכיס כאר : מרעיתא . לגמא . סדמתיה : מן דיליה דא ליה . מידו סיכה זאת לו שלא כיוצא בדבריו : ביצה קלה . קטנה : גוזלי גפנים . לוחם פיצולים הנעשים בגפן וקורין וודילע"ם : מוכיני בהמה . כל כאר שים בגפתה הפכוני כמוהו שאוכל פגים ומרוקה כמוהו הרוץ מהם (כלומר) כל מקום כאן שכשר חלק כגון קליפ הלשון וכגון כמיך שים הן כמין קוצים (וכפגימות שיש) [וכפגימות גנים] כשהוא : בקיעה הן הגידו . מגיד ומתכתים גמי קלי : כחולה. שלומי יושב :

א"ל כידי שמיע לך בהא (א"ל הכי) אמר רב ששת ביצת תרנגולת ואמאי קרו לה ביצה קלה . שיערו הכמים אין לך ביצה קלה לבעל יותר מביצת תרנגולת :

(דף פה) ו עשרה דברים מביאין את האדם לידי החתונות ואלו הן האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים וטוריגי בהמה בלא כלח ושדרו של דג ודג כליח שלא בישל כל צרכו והשותה שכרי יין והמקנח בסיד ובחרסית . (והמקנח) ובצרור שקנח בו הבירו ו"א אף התולה עצמו בבית הכסא :

רב

דאדאן ניט אויגערע שעכשער שמירען זייער בייב מיט וואפנע . זייא זענען אן וואפנע אויף שיין :

ד כי הא דההוא בר גלילא . מען האט אמאהל נאוגט צוא אייניעם פון נליר נאנ אונז אדרשה פון מעשה מרכבה . הט דער מענש פון נעיל ניענפערט איף ווען פא־ אייך דרשנן אזוי וויא בבי נחמיה הט נידרשת פר זיין חבר . איז ארוים ניצאנגען צערשה פון וואנט אוג הט איהם ניגעבין אקבאפ אין שטערין : איז ער נישטארבין . הט מען נזאגט פון איהם איז דם איהם ניקומען . ער הט אניין גיבראכט אויף דעם טויט . ער האט ניט נידארפט דרשנן מעשה מרכבה :

ה אמר ליה . מר דער זהן פון רבינא הט נזאוט צו זיין זהן . מאמער האסטו גיהערט וואס מיינט מען אנרינגע אייי . הט דער זהן נזאגט צום פאטער . די איי פון דם סוס פויגל ום הייסט מען די איי פון דעם פויגל ום הייסט צפרתא . זיא איז נאך קלענער . האט דער זהן געשוונגן . הט דער זהן נזאגט צום פאטער . טאמער וויסטו וואס מיינט מען אנרינגע אייי . הט דער פאטער נזאגט . אזוי הט נזאגט רב ששת . אנרינגע אייי מיינט מען אייי פון אהן . פר וואס הייסט זי אנרינגע אייי . ווייל די חכמים האבען בערעכנט עס איז ניטא־קיין ערינגער אייי צום קאכן ווי די אייי פון אהן :

ו עשרה דברים . צעהן זאכען בריינגען דעם מענטשין צו דיא פריהן קראנקייט . אוג דם זענען די צעהן זאכען : אז מען עסט בקעטער פון די ראר שטעקאף . אדער בקעטער פון ווין שטאקין . אדער די ראנגע בקעטער פון דיא ווין שטאקין . אדער מען עסט קרייש פון צפיהה אזעלבע ום ועגעו ניט גלאט . דהיינו ער עסט דיא הויט פון צונג אדער דעם גומען אן זאלץ . אדער ער עסט דעם רוקען פון אפיש . אדער ער עסט אניוואלצענעם פיש ואהערינגו ום ד קייש פון איהם איז נאך רוי . אדער ער טרינקט הייזון פון ווין . אדער ער ווישט אפ דעם ארט ונאך זיין ארוים נייון מיט וואפנע אדער מיט אשארבין אדער מיט אשטיקוקי האלץ . ום זיי הבר האט זיך אפ נעווישט פריער מיט דיא ועבנינע זאך . אוג צנרעדע ואנין אי מען זיצט אויף דעם בריעטיל פון בית הכסא אזוי ווייא מען זיצט אויף אשטיהל . בקומטם מען מערידען :

התורה ארם כי יכות באהל:

(דף כה) ג אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (דניאל יט) לא תסיג גבול רעך (אשר גבלו ראשונים). גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. מאי גבלו ראשונים אמר רבי שמוא ל בר נחמני אמר רבי יונתן (יוחנן) מאי דכתיב (נרמיה לז) אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ. אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנה. וחורי שמריחין את הארץ. וחוי אמר רב פפא שהיו מוצעים את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר חורי שנעשו בני חורין מנכסיהן:

(דף כו) ד מתני' מגין לפולטת ש"ו ביום השלישי שהיא טמאה שנאמר (שמות יט) חזו נכונים

בֵּיי וָועמֶען אִיז דִי תּוֹרָה. בֵּיי דֶעם מֶענטש וָום וויל שְׁמַאבְּעז פּון אִירֶעט וָעגען. אוג ויל ניט אַוועק גיין פּון דֶעם גיצֵיגט פּון דֶעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ וָואם מֶען לֶערנְט דָאדְט תּוֹרָה:

ג אָמַר. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא הָט גָּזָאגְט פּון רַבִּי יוֹחָנָם וָועגען. וָום מֵיינְט דֶער פָּסוּק לא תַּסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשׁוֹנִים. דֶער נֶרֶענֶעץ וָואם דִיא אֲרְשׁטֶע גימַאכְט. דָאמִט רַבִּי שְׁכוּיאַל בַּר נַחְמָנִי גָּזָאגְט פּון רַבִּי יוֹנָתָם וָועגען. וָואם מֵיינְט דֶער פָּסוּק אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ דָאם זֶענֶען דִיא קֶינְדֶער פּון שֵׂעִיר הַחוֹרִי דִיא זִיצֶער פּון דֶער עֶרד. אִיז דָאס אַזַּקשֶׁא צו וָואם וָואם דָאם פָּסוּק זֶייא זֶענֶען גִיזֶעסֶען אוֹיף דִיא עֶרד. וָוארום דִי נאנְצֶע וֶועלְט דֶעם הִימֶעל. נָאר אַזוֹי מֵיינְט מֶען. זֶייא הָאבֶּען גיזוואוסְט דִי בַּיזִיצוּנג פּון דִיא עֶרד. זֶייא פְּלֶענֶען זִיצֶען צוא זָאנֶען. אוֹיף דִיא שְׁטִיק עֶרד אִיז גוט צו פַּלַאנְצֶען אֵיילְבִּירֶמֶען. אוֹיף דִיא שְׁטִיק עֶרד אִיז גוט צו פַּלַאנְצֶען זַיין שְׁמֶאקֶען. אוֹיף דִי שְׁטִיק עֶרד אִיז גוט צו פַּלַאנְצֶען פַּיינֶען. פַּר וָום הָט מֶען זַיי גִידוּפֶּען חוֹרִי. וַייל זַיי הָאבֶּען גִישְׁמֶעקְט דֶעם רֵיחַ פּון דִיא עֶרד. דָאבֶּען זַי גְעווואוסְט וָאם מֶען וָאל וֶיינֶען אֲרֶעד פַּלַאנְצֶען אוֹיף דֶעם אֶרְט; אוג פַּאר וָום הָט מֶען זַייא גִידוּפֶּען חֹרִי. הָאם רַב פָּפָּא גָּזָאגְט וַייל זַייא הָאבֶּען גִינוּמֶען אַשְׁטִיק עֶרד אִין סוֹיל הָאבֶּען זַי גיוואוסְט דֶעם סַּעם פּון דִיא עֶרד. אַזוֹי וויא דֶער שְׁמַאנְג וַיים אַסַּעם פּון דִיא עֶרד. אַזוֹי הָאבֶּען זַייא גיוואוסְט דֶעם סַּעם פּון דִיא עֶרד. דִיזֶער הָאבֶּען זַייא גיוואוסְט אוֹיף וָעלְכֶער אֶרְט וָאם פַּאר וַיינְט. וְאוג פַּאר וָאם הָאבֶּען גיוואוסְט וויא וַייט וֶעלְכֶער פַּאר זַיהוּנג מַאכְט מֶענֶער דִיא עֶרד. אוג אַז זַייא הָאבֶּען גָּזָאגְט אֲמֶענְטש בְּאַרְף מַאכֶּען אַגְרֶענֶעץ צְווישֶׁען זַיין פֶּעלְד אוג זַיין חַבֶּרְם פֶּעלְד. עֶר זָאל אָפּ רוּקֶען דִי פַּר זַיהוּנג פּון זַיין פֶּעלְד פּון זַיין חַבֶּרְם פֶּעלְד; אַזוֹי וַייט. טָאר מֶען ניט נֶענֶעמֶער מַאכֶּען דִי פַּאר וַייהוּנג. עֶר זָאל ניט מֶענֶער מַאכֶּען זַיין חַבֶּרְם פֶּעלְד. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב גָּזָאגְט פַּר וָום הָט מֶען זַיי גִידוּפֶּען חוֹרִי. וַייל זַיי וֶענֶען פְּרֵי גיוואַרֶין פּון זַייעֶרֶע פֶּעלְדֶער. מֶען הָט וַיי דִיא פַּאר מְרִיבֶּען פּון זַייעֶר לַאנְד:

ד מתניתין. פּון וואַנֶען וַייסֶען מִיר אַז עֶס גֵייט אַרוים פּון אַשָּׁה שֶׁכְּבָרָה זָבָה אֲפִלּוּ דֶעם דְּרִיסֶען טָאג וויא הָאר מאן אִיז גיוֶוען בֵּיי אִיר. וֶועלְט דִי אִשָּׁה טָמֵא. וָארום עֶם שְׁמֵייט אִין פָּסוּק וֶוען נָאט הָט גִינֶענֶבֶּן דִי תּוֹרָה צו דִי יוֶדֶן. הָט מֶען זַיי אֶן גוואנְט אִיר זָאלְט זַיין אֶן גִיבְּרַייט אוֹיף דְּרֵי טָאג. אִיר זָאלְט ניט גִינֶענֶען צו קַיין אִשָּׁה דְּרֵי טָעג. וָארום טָאמֶער וֶועט אַרוים גיין דִיא זָבָה צוריק פּון דִיא אִשָּׁה אֲפִילּוּ דֶעם דְּרִיסֶען טָאג. וֶועט דִיא זַיין טְמֵאָה. וועט זִיא ניט קֶענֶען שְׁטַיין בֵּיי דֶעם בְּאַרְג סִינַי. פְּרֶענְט דִיא מִשְׁנָה פּון וַיאנֶען

דוסק וגו' בעבודת מיכאל משמעי :
ומתבקה ומנוקה. וזה לשון כריתת מחבכה ותכנ :
כמיתת משכב זו של מכבת כלוי דתמיתת
כך ספינת סיכון עמהם ועל נשמעה כמעשה למס :

כוכבים מטמאה במשא [נמרא] אמר רבא (רבה) תזרם כמו דוה דאמר קרא נכרינתו מינך כזר צא תאמר לו הכנס אל תאמר לו :

ב הנינן (דף פב: מב) וישיבו להם בעל ברית לאלהים זה זבוב בעל עקרון מלמד שכל אחד ואחד עושה דמות ידאתו ומניחה בתוך כיסו כיון שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה ומנשקה . אמר רבי חנינא בן עקביא מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה מפני שטוענין אותה כיבשה ומורידין אותה למים . אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה . אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה שנאמר (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה אמר ר"ל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה

הָאִלָּץ . וָם דִּי שְׁטִיק הָאִלָּץ וָוערְט נִיט טָמֵא . פּוּן דֶעסטָוועגִין) וָוערְט דֶער מֶענְטְש טָמֵא . אזוי וויא דֶער דִין אִיז בַּיי אַנְדָה . וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּייא עֲבוֹדָה זָרָה . דוּא זָאלְסְט זַיא דֶער וַיְטֶערִן אזוי וִוי אַנְדָה . דו זָאלְסְט זָאגִן צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה נַיי אַרוּיס פּוּן מִיר : אזוי וִויא אַנְדָה אִיז טְמֵאָה אַז מֶען טְרָאגְט אִיר . אֶפִּילוּ מֶען רִירְט אִיר נִיט אָן . הָתַּיְינוּ זִיא וִיצְט אוֹיף אַשְׁטִיק הָאִלָּץ . אזוי אִיז דִיא עֲבוֹדָה זָרָה אוֹיף טְמֵאָה אַז מֶען טְרָאגְט אִיר . אֶפִּילוּ מֶען רִירְט אִיר נִיט אָן . הָתַּיְינוּ זִי זִיצְט אוֹיף אַשְׁטִיק הָאִלָּץ (אזוי וִויא פְּרִישָׁה) . רִבָּא זָאגְט וואם דֶער פָּסוּק זָאגְט מֶען זָאל דִיא עֲבוֹדָה זָרָה דֶער וַיְטֶערִן אזוי וִויא אַנְדָה . מִיינְט מֶען נִיט זִיא אִיז טְמֵאָה אזוי וִויא אַנְדָה . נָאר מֶען מִיינְט דִיא עֲבוֹדָה זָרָה זָאל נִין פַּרְעמְד פּוּן הִיר . דו זָאלְסְט אִיר נִיט רִינְגֶען . אזוי וִויא מֶען אִיז דֶער וַיְטֶערְש פּוּן אַנְדָה , זָאל מֶען זִין דֶער וַיְטֶערְש פּוּן עֲבוֹדָה זָרָה : דו זָאלְסְט זָאגִן צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה נַיי אַרוּיס פּוּן מִיר . אוּן דו זָאלְסְט נִיט זָאגִן צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה נַיי אַרַיין צוּ מִיר :

ב הַנִּינָן . מִיר הָאבֶּען נִיטְ עֲרוּנְט . עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיָּשִׁיבוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים דִיא יוֹדֶען הָאבֶּען גִימַאכְט אֲעֲבוֹדָה זָרָה פַּר אֲנַאט . דָם מֵייְנְט מֶען דִי פְלֶיג וָם זִיא אִיז נִיזוֹעֶן דִי עֲבוֹדָה זָרָה פּוּן עֶקְרוֹן . דֶער פָּסוּק דֶער צֵייְגְט אוּנְז אַז יֶעדֶער יוד הָט גִימַאכְט אֶפְלִיג נאַף זִיבֶּעֶר אַדֶער פּוּן נָאלְד אָדֶער פּוּן אַנדֶערְע וַאכֶען) אזוי וִויא זִין נָאם הָט אוֹים גִיזוֹכְט . אוּן עֶר הָט צַרַיין גִיבְּרַיְינְט דִי פְלִיג אִין בַּייטוּל . וָוען עֶר הָט זִיךְ דֶער מָאנְט אָן אִיר . הָאט עֶר אִיר צַרוּיס גִינוֹמֶען פּוּן בַּייטִיק . אוּן הָט אִיר אַרוּם גִינוּמֶען אוּן נִיקוּשְׁט :

רַבִּי חַנִּינָא בֶּן עֲקַבְיָא הָט גִזָאגְט פַּר וָם הָט מֶען גִזָאגְט דִי שִׁיף וָם שְׁוִוימְט אוֹיף דֶעם פַּייךְ יַרְדֵּן קֶען טְמֵא וָוערִן . וַוייל מֶען לַייְגְט אִין אִיר צַרַיין סְחוֹרָה וָוען זִי אִיז נָאךְ אוֹיף דִיא טְרִיקֶענְעשׁ . דֶער נָאךְ שְׁטוֹיסְט מֶען אִיר אוֹיף דֶעם וַואסֶער . הָט רַב יְהוּדָה גָזָאגְט פּוּן רַבָּם וָועגִן אַמֶּענְטְש זָאל זִיךְ נִיט פָּאר מַיידִין פּוּן בֵּית הַמִּדְרָש אֲפִילוּ אֵיין שָׁעָה . וָוארוּם דִי מִשְׁנָה וְסִפּוּרַת הַיַּרְדֵּן טְמֵאָה] אִיז שוֹין נִיטְ עֲרוּנְט גִיוָוארִן אִין בֵּית הַמִּדְרָש פִּיר יָאהְרִין . אוּן מֶען הָט נִיט גִיוווּסְט דֶעם טַעַם פּוּן דֶער זַאךְ . פָּאר וָוס זָאל דִיא שִׁיף וָואם שְׁוִוימְט אוֹיף דֶעם יַרְדֵּן קֶענְען טְמֵא וָוערִן . בִּיז רַבִּי חַנִּינָא בֶּן עֲקַבְיָא אִיז גִיקוּמֶען אוּן הָט גָזָאגְט דֶעם טַעַם פּוּן דִי זַאךְ . רַבִּי יוֹנָתָן הָט גָזָאגְט אֶמֶענְטְש זָאל זִיךְ־קֵיין מְאהל נִיט זָאר מַיידִין פּוּן בֵּית הַמִּדְרָש אוּן נִיט פּוּן לֶערְנֶען . אֶפִּילוּ עֶר אִיז שוֹין גָזָאגְט צוּם שְׁטַארְבֶּען אזוי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאוֹהֶל . דִיא תּוֹרָה זָאל דֶער מֶענְטְש לֶערְנֶען . אֶפִּילוּ עֶר אִיז שוֹין גָזָאגְט צוּם שְׁטַארְבֶּען . רֵישׁ לָקִישׁ הָט גָזָאגְט דִי תּוֹרָה הָט נִיט מֶער אַקְיוּם נָאר בִּיי דֶעם מֶענְטְש וָואם לֶאוּט זִיךְ הַרְגֶען פַּר אִיר . אזוי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאוֹהֶל .

לקדשו וכתיב התם (שם יג) ויאמר משה אל העם זכור את היום וגו' מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום. כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בהדי בשבא א"ל (שם יג) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים (דף סז) בתלתא (בשבא) אמר להו מצות הגבלה בה' עבוד פרישה. ורבנן סברי בהדי בשבא איקבע ירחא בהדי בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא ובתלתא אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים ועבוד פרישה.

מיתיבי

ונמר ומצות הגבלה דכתיבו נכם עלוח נכר ע"ם שכ"ח כתוכם לתר וקדשתם דכתיב נכבוש עליה בשעה בשעבוד לכתיב דכרי העם דכעבה ובשעה הכי אמרינן לעיל מקרא ויגד משה לת דכרי העם וכי מה דכרי העם יש כאן אלא מצות הגבלה נאמר לו כו ביום ולקמן הניח לה דכרי העם ואמרה כדי לישראל ולאהרוה כדי כשכים ושלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה ונאמר לו מצות פרישה וקדשתם היום ומחר ואע"פ שיש עוד שבעה ימים עד יום הכפורים לא תאמרינן לקמן לרבי יוסי דמשה הוסיף יום מלחד מדעתו: היום ומחר. מבואר

אום ראש חודש. אזוי דא מיינט מען בייום הזה אום ראש חודש. אוג אלע האלטען אז דיא תורה איז נישט גיווארין צו די יודען אום שבת. וואורום דא שמייט זכור את יום השבת לקדשו דוא זאלסט גידיינקן העם טאג שבת צו הייליגען איהם. אוג דארטין שמייט משה טו גזאגט צום פאלק זכור את היום דוא זאלסט גידיינקן דעם טאג וואם דוא ביסט אין איהם ארוים גינאנגען פון מצרים. אזוי ווי דארטין איז דאך דער זכור את היום גזאגט ניטוארין דעם זעלבען טאג ום זי זענען ארוים גינאנגען פון מצרים. דעם ערשטין טאג פסח. אזוי איז דער זכור את יום השבת אויך גזאגט גיוואָרין אום שבת; נאר רבי יוסי סיט דיא רבנן קריגן אין וועלכין טאג איז יענעם יאהר ניווען ראש חודש סיון. רבי יוסי האלט וונטאג איז ניווען ראש חודש סיון. אוג וונטאג טו משה נאר ניט גירעט סיט דיא יודען פון דיא תורה וייל זיא זענען ניווען מיד פון ווענ. מאנטאג טו משה גזאגט צו דיא יודען דעם פסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. דינסטאג טו משה גזאגט צו די יודען זי זאלען ניט צוא גיין צום בארג; מיטוואך טו משה גזאגט צו די יודען זי זאלען זיך אפ שייידין פון זייערע ווייבער. אוג דיא רבנן האלטען מאנטאג איז ניווען ראש חודש סיון. אוג מאנטאג טו משה נאר ניט גירעט סיט דיא יודען פון די תורה וייל זיא זענען ניווען מיד פון ווענ; דינסטאג האט משה גזאגט צו די יודען דעם פסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. מיטוואך טו משה גזאגט צו דיא יודען זי זאלען ניט צו גיין צום בארג. דאנערשטאג האט משה גזאגט צו די יודען זי זאלען זיך אפ שייידין פון זייערע ווייבער. זאגט די גמרא אויך דעם דיין זאלען זיך אפ שייידין פון זייערע ווייבער. אוג דאנערשטאג האט משה גזאגט צו די יודען זי זאלען נישט גיין צו זייערע ווייבער. עס שטייט אין פסוק נאט טו גזאגט צו משה וקדשתם היום ומחר דוא זאלסט תיילינג זין דיא יודען היינט אוג מארגין; טו איז אזוי ווי דיא רבנן זאגין מען טו זי גזאגט דאנערשטאג אז זייא זאלען זיך אפ שייידין פון זייערע ווייבער. היינט אוג מארגין, דאנערשטאג אוג פרייטאג. אוג שבת האט מען יגיעבין די תורה. איז דאך אקשיא אוף רבי יוסי וום רבי יוסי זאגט מיטוואך טו מען זי גיהייליגט ווי דיא זאלען זיך אפ שייידין פון זייערע ווייבער. טו מען זיך דאך גיהייליגט אוף דיין אזאג. זאגט רבי יוסי וועט דיר זאגין: נאט האט נאר גיהייסען מען זאל זיך אפ שייידין פון זייערע ווייבער צוויי טאג. אוג משה טו צו גיגעבין אזאג. נאט האט גזאגט מען זאל זיין גמרא וום טו משה גיהרשת וום ער טו צו גיגעבין אזאג. נאט האט גזאגט מען זאל זיין

על טומאת קרי כמתן תורה : מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים . מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר (ישעיה ו) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו . מנין לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (תהלים קג) ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו :

נכנס ם לשלשת ימים . מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים . מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר (ישעיה ו) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו . מנין לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (תהלים קג) ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו :

(מ"כ) **ה אמר** רב אדא בר אהבה משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד . בהשכמה עלה דכתיב (שמות לד) וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני . בהשכמה ירד דכתיב (שם יט) לך רד ועלית אתה ואהרן עמך . מקיש ירידה לעליה כה עליה בהשכמה אף ירידה בהשכמה . ת"ר בו' בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בז' בו אמר רבא דכ"ע בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא (שם) ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם (שם יג) החדש הזה לכם ראש חדשים מה להלן ראש חדש אף כאן ראש חדש ורכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא (שם כ) זכור את יום השבת

ווייסען מיר אז מען מעג אפ ואשען די מיטה פון דריטען טאג פון טל זיין אויב עס איז שבת . וואורום עס שמייט אין פסוק ובני יעקב עשו ככן ושמעון פון שכם ולוי זיי האבען ניט gל גיוועזן אוג עס איז גיוועזן אין דעם דריטען טאג ווען זיי זענען נויען קראנק . פרעגט די משנה פון ואנען ווייסען מיר אז מען ביקרט אן אשטיקוד רויטע ואל אויס ניבארשטין האנג אוג שמאל אזוי ויא אצונג אוף דעם קאפ פון עזיר המשתלח . וואורום עס שמייט זין פסוק . אויב אייערע זינד ווילען זיין רויט אזוי ויא רויטע פארבן . ווילין זיא ווייס אזוי ויא שניי . פרעגט דיא משנה פון ואנען ווייסען מיר אז שמיהען דעם גוף מיט בויאייל אום יום כפור איז נבייך ויא מרינקען אום יום כפור . ענפערט דיא נמרא אפילו עס איז ניטא קין ריכטיגע בעוויזונג צו דער זאך . פון דעסטוועגען ווערט די זאך מאנט אין פסוק או שמיהען איז נבייך צו מרינקען . וואורום עס שמייט אין פסוק עס איז ניקומען אזוי ויא וואסער אין איהם . אוג אזוי ויא אייל אין ווינע בייגער . ווהען מיר אז דיא אייל ווהאם ער האט געשמירט ווינע בייגער איז נבייך ויא דיא ואסער ווהאם ער האט ניטרונקען אין זיך :

ה אמר . כב אתא בר אהבה הט נזאנט . ווען משה איז ארויף ניואנגען אויף דעם בארג סיני . איז ער ארויף ניואנגען נאנץ פריא . אוג ווען ער איז ארא ניואנגען פון בארג סיני . איז ער ארא ניואנגען נאנץ פריא . פון ואנען ווייסען מיר אז ער איז ארויף ניואנגען נאנץ פריא : וואורום עס שמייט אין פסוק . משה הט זיך ניפערערט אין דער פריא אוג איז ארויף ניואנגען אויף דעם בארג סיני . אוג פון ואנען ווייסען מיר אז ער איז ארא ניואנגען פון בארג אין דער פריא . וואורום עס שמייט אין פסוק נאט הט נזאנט צו משה . גיי נידער אוג ואלקסט אויף גיין דו אוג אהרן מיט דיר . נבייקען מיר דעם ארא גיין צוא דעם ארויף גיין . אזוי ווי דם ארויף גיין איז ניוועזן נאנץ פריא . אזוי דם ארא גיין איז אויך ניוועזן נאנץ פריא :

תנו רבנן . די רבנן האבען ניירערונט דעם ענקסטען טאג אין חודש סיון איז ניעבען ניוועזן די עשרת הדברות צוא די יודן . רבי יוסי אומר דעם זיבעטען טאג אין חדש סיון איז ניעבען ניוועזן די עשרת הדברות צוא דיא יודען . רבא זאגט אלע אקטען אז אום ראש חודש סיון זענען דיא יודען ניקומען צום מדבר סיני . וואורום דא שמייט ביום הזה באו מדבר סיני . אין דעם מאנ זענען דיא יודען ניקומען צום מדבר סיני . אוג עס שמייט ניט אין ועלכן מאנ . אוג דארט שמייט החודש הזה לכם ראש חדשים . נאט הט נזאגט צו משה אוג אהרן דער חודש זאל זיין בייא אייך דער ערשטער פון אלע חדשים . אזוי ויא דארטין איז דער חודש הזה נזאגט ניוועזן

שבית ואמר ר"ל יישר כחך ששבת. ת"ש (שם יט) והיו נכונים ליום השלישי קשיא לרבי יוסי הא אמרינן יום א' הוסיף משה מדעתו:

ו הניא (שמות יט) וישב משה את דברי העם אל ה' וכתיב ויגד משה את דברי העם אל ה' מה אמר ליה הקב"ה למשה ומה אמר משה לישראל ומה אמרו ישראל למשה וכה השיב משה לפני הגבורה: מצות הגבלה דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר בתחלה פירש עונשה דכתיב (שם) וישב משה דברים שמשבבין דעתו של אדם ולבסוף פירש מתן שכרה דכתיב ויגד משה דברים שמושכין לבו של אדם כאגדה ואיכא דאמרי בתחלה פירש מתן שכרן דכתיב וישב משה דברים שמשיבין דעתו של אדם ולבסוף פירש עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם כגידין ת"ש ששי ששי בתודש ששי בשבת קשיא לרבנן הא נמי ר' יוסי היא

כל אחד יום אחד יום טוסיף. ואלו קיץ דזוכרו וכוונים ליום ג' דקכ"ם קיץ ומצה קיץ כיו נכונים לשבת יום ולא אחר ליום כשלישי אלא שבתו ג' ימים וקשה דכתיב ויהי ביום השלישי כשהיה בכקר ובשלישי ליומים שלמים שלילו שמם קשיר: שם אחר בקב"ה למשה. כין ויגד משה דעתו ומשמע ליגיד משה שיאמר להם ליעלות ומה אחרו ישראל למשה על כך שהודיע משה להקדוש ברוך הוא ולא נאמר ויגד ה' למשה ומשה לעם כמו שכתוב בסמוך ואמ"ם מלאכים אחר מעון פרישת זו מעות כבגלה. שאני כתוכחה אחר מעון פרישת כג' נאמר ע' וכתוכח לכתיב שקבלו עליהם עוכשה על הורה: משכנין. כמו ומלך שוכב ממונעים מלקבל שלם יקבלו ישראל ביום ב' ימים כלו ולא יכנסו לעבוד עבודה: כגידין. ירק מר: שני שני כתרש וכו'. לקמן כמי שני קמץ נמלאי דכתיב ליכא למימר שכח לאותן דכרים דכתיבת בליני דכתיבת לעניל ליכא למימר דתיכי כוא דכתיב כל ג' ימים סיס מכח מדכר לאותן כדכרים דע"כ ויגד משה כל כמיב דכרים שקבלו כג': קשיא לרבנן. דמשמע כאחד כשבת מיקנע ימים:

וְיֵיל דוא הָאסְט צוּ בְּרֵאשִׁין דְיא לוחות. וָאוּט דְיא גְמָרָא אִיךְ וָועל דִיר אַקשְׁיָא פְרֶעגִין. עֶם שְׁמַייט אִין פָּסוּק נָאט הָט נָזאוּט צוּ משֶׁה דְיא יוּדֶען זָאלֶן נִיבְּרַייט וצו דִי תּוֹרָה אוּיף דָעם דְרִיטֶן טָאג. וְוֶהֶן מִיר דָאךְ אַז מָען הָט וֶויא נָאר נִיהַיילִיגְט צַוויי טָאג. דָאנָערְשְׁטֶאג אוּנ קְרַייטָאג. אִיז דָאךְ אַקשְׁיָא אוּיף רַבִּי יוֹסֵי. עֶנְטְפֶּערְט דְיא גְמָרָא מִיר הָאבֶּן דָאךְ שׁוֹין גָזאוּט אַז משֶׁה הָאט צוּא נִיגְעבִּין אֵיין טָאג מִיט זַיין וויכֶּן:

ן תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּן גִיהֶערוּט אִין אֵיין פָּסוּק שְׁמַייט וַיָּשֶׂם משֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה'. משֶׁה הָט צוּרִיק גִיקֶערְט דִי רֵייד פּוּן פָּאלְק צוּ נָאט. נָאךְ אֵיין פָּסוּק שְׁמַייט וַיַּגֶּד משֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה'. משֶׁה הָט גָזאוּט דִי רֵייד פּוּן פָּאלְק צוּ נָאט. וָואם הָאט דָען נָאט גָזאוּט צוּא משֶׁה. אוּנ וָום הָט משֶׁה נָזאוּט צוּ דִי יוֹדֶען. אוּנ וָואם הָאבֶּן דִיא יוֹדֶען גָזאוּט צוּ משֶׁה. אוּנ וָום הָט משֶׁה גִיעֶנְטְפֶּערְט צוּ נָאט. דָם אִיז דִיא מִצְוָה פּוּן בֶּגְרֶעֶנְעצְען דָעם בֵּארֶג. דִי יוֹדֶען זָאלֶן נִיט גַיין צוּם בֵּארֶג סִינַי. אַזוֹי וָאוּט רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה. רַבִּי וָאוּט אִין אֲגָדְתָא הָט נָאט גָזאוּט דָעם פָּאלְק יִשְׂרָאֵל צוּ וָואס אִין דִי תּוֹרָה. וָוארוּם עֶם שְׁמַייט וַיֹּאמֶר ה' אֶל משֶׁה וֵיֶרֶד משֶׁה וגו'. וַיֹּאמֶר משֶׁה וגו'. וַיַּגֶּד משֶׁה וגו'. וַיָּשֶׁב משֶׁה וגו'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל משֶׁה וגו'. וַיָּשֶׁב משֶׁה וגו'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל משֶׁה וגו'. וַיַּגֶּד משֶׁה וגו'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל משֶׁה וגו'. וַיַּגֶּד משֶׁה וגו'. וַיָּשֶׁב

מיתיבי (שם יט) וקדשתם היום ומחר קשיא לרבי יוסי אמר לך ר' יום א' הוסיף משה מדעתו דתניא נ' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו הוסיף יום אחד מדעתו ופירש מן האשה ושבר את הלוחות. הוסיף יום אחד מדעתו מאי דרש היום ומחר היום כמחר מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא נפק ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא ומנא לן דהסכים הקב"ה עמו דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא פירש מן האשה מאי דרש נשא ק"ו בעצמו אמר ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהם אלא שעה אחת וקבע להם זמן אמרה תורה אל תגשו אל אשה אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה. ומנא לן דהסכים הקב"ה על ידו דכתיב (דברים ד) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי. ואית דאמרי (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו. שבר את הלוחות מאי דרש. אמר ומה פסח שהוא אחד כתרי"ג מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה (כאן) וישראל מוטרים עאב"ז ומנא לן דהסכים הקב"ה ע"י שנאמר אשר

שברת

הייליג הייבט אוג מאַרגין. דט משה גיעריפט אז הייבט זאל זיין אזוי ויא מארגין. בייטע טעג זאלין זיין גליוך. אזוי ויא מארגין ווען זיין די נאכט צום טאג וויא ווען מען כביי נאכט אויך הייליג אזוי ראַרף זיין הייבט אויך די נאכט צום טאג. אוג דיא הינטניגע נאכט איז ראַך שוין אויסק גינאנגען ניט הייליג. איז געווים אז נאט דט גימיבט צווי טאג אויפער דעם הינטניגען טאג. אוג פון וואנען וויסען מיר אז נאט דט איינגעוויליגט צו משה. ווארום נאט איז ניט ניקאמען אויף דעם בארג סיני ביז שבת פריא. פריענט די נמרא ווס דט משה גידרשת ווס ער דט זיך אף גישיידט פון זיין וויב. ענפערט די נמרא ער האט גיליגרוגט אזוי אויך זיך אליין. ער דט אזוי גוגט. באאראך די יודען ווס זייער הייליגקייט איז גיווען נרינג. ווארום די שכינה דט טיט זיי ניט מער ניריעט נאר איין שעה. אוג מען האט ויא אוס גיוועצט אצייט ווען מען ווט טיט זייא רייכען. פון דעסטווענין דט די תורה גוגט צו זייא איר זאלט ניט ניקענען צו קיין וויב טיט דריי טעג פריער. איך. ווס מיין הייליגקייט איז שטארער. וויל נאט ער טיט מיר אלע צייטען. אוג נאט ועצט מיר ניט אוס קיין צייט ווען ער ווט טיט מיר רייכען. איז דאך ענווים אז אויך ער ווען ער ווט מיר אנאנען וויסען מיר אז נאט דט גישיידט פון זיין וויב. פריענט די נמרא פון נואנען וויסען מיר אז נאט דט אויך אזוי גיוואלט. ווארום עס שטייט אין פסוק נאט האט גוגט צו משה גיי זאג צו דיא יודען קערט אייך ערערער צו זיין גיצעלט. צו זיין וויב. ער זאך דט נאט גוגט צו משה אוג דיא יודען קערט אייך אלקט רא שטיין טיט מיר. דס מיינט מען דוא זאלסט ניט ליין צו דיין וויב וועיין בתוספות). אוג אנערע נאנען אין פסוק שטייט נאט האט גוגט צו אהרן אוג מרים פה אל פה אדבר בו. איך האב אליין גיהערט צו משה ער זאל זיין אף גישיידט פון זיין וויב וועיין מהרש"א. פריענט די נמרא ווס דט משה גידרשת וואס ער האט צו ברעכען דיא לוחות. ענפערט די נמרא. אזוי דט משה גוגט. מאראך ער קרבן פסח ווס עם איז מצוה פון דיא תרי"ג מצות. דט דיא תורה גוגט אז ער מענטש וואס איז פרעמד ניוואלן צו נאט. ער דינט עבודה זרה. טאר ניט עסן פון איהם. ער איז נאטצע תורה אוג דיא יודען זענען פרעמד ניוואלן צו נאט. זייא דינען צום ענגל. איז דאך נעוים אז איך טאר ויי ניט נעבין די תורה. דס ער צו באכען די לוחות. זאגט די נמרא פון וואנען וויסען מיר אז נאט דט אויך אזוי ניוואלט. ווארום עס שטייט אין פסוק נאט דט גוגט צו משה אשר שברת. דט דיש קלוש גוגט מען מיינט ישר כחך דוא זאלסט זיין גיטזיבט ששברת

ראשון למעשה בראשית . ראשון לנשיאים . ראשון לכהונה . ראשון לעבודה . ראשון ליורדת האש . ראשון לאכילת קדשים . ראשון לשכון שכינה . ראשון לברך את ישראל . ראשון לאיסור הבמות . ראשון לחדשים . ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבתא דאשתכח ד' בשבא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם חיתה שנה מעוברת ה' . ה"ל ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא . קשיא בין לרבי יוסי בין

ביום מחצית שמנין מדמי הכפר (לענה) כסדרן שלשים ימים כלם בשוטים חוץ מד' ימים : ומדמי הכפרים שבזיז תפרין ופסח דמוי יום אחד לקמיה : ז' תפרין עמוד . ולא היו לנו ג' בין פסח לעצרת כל שכן

טָאג אֵין ח'רֶשׁ אִיז אוֹיף גִיוֶוארִין דָער מִשְׁקָה . אוּנ מִיר דָאפֿען גִיר'ערוּנְט דָער טָאג הָט גִינוּמֶען צֶעהן קְרוֹגֶען . וּצֶעהן גְרוֹסֶע זַאכֶען אִיז גִיטָאהן גִיוָוארִין אִין דָעם טָאג . דָאם אִיז זוֹכְטָאג . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער פּוּן דְרֵיא וֶוועלְט בַּשָׁאפּוּנג זוּנְטָאג הָאט מָען גִיהוּיבֶּען בַּשָׁאפֶען דְרֵיא וֶוועלְט . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ דִי נְשָׁיאִים . זוּנְטָאג הָאבֶּען דְרֵיא נְשִׂיאִים אָן גִיהוּיבֶּען צוּ דְרֵיינְגֶען וְיֶעֲרָע קָרְבָּנוֹת . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ דְרֵיא כֹּהֲנִים . זוּנְטָאג הָאבֶּען דִי כֹּהֲנִים אָן גִיהוּיבֶּען מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת אִין מִשְׁכָּן . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ דִי עֲבוֹדָה . זוּנְטָאג הָט מָען אָן גִיהוּיבֶּען מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת פַּאר אַלֶע יוֹדִינְם וֶועגֶן . וְדָם מֵיינְט מָען דִי תְּמִידִים) . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּם פַּיעֶר אַראָפּ נִיעֶרוּנְג . זוּנְטָאג הָט אַראָפּ גֶענִיעֶרְט דָם עֶרְשְׁטֶע מָאהל דָער פַּיעֶר פּוּן הִימֶעל אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ צוּם פַּאר בְּרֶענֶען דְרֵיא קָרְבָּנוֹת . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּם עֶסֶן קָרְבָּנוֹת . זוּנְטָאג הָאבֶּען אָן גִיהוּיבֶּען דִי כֹּהֲנִים דָם עֶרְשְׁטֶע מָאהל צוּ עֶסֶן קָרְבָּנוֹת . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּם רוּהֶען דְרֵיא שְׁכִינָה . זוּנְטָאג הָט אָן גִיהוּיבֶּען דָם עֶרְשְׁטֶע מָאהל דְרֵיא שְׁכִינָה צוּ רוּהֶען . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ בֶּענְטְשֶׁין דְרֵיא יוֹדֶען . זוּנְטָאג הָאבֶּען דְרֵיא כֹּהֲנִים אָן גִיהוּיבֶּען דָם עֶרְשְׁטֶע מָאהל צוּא בֶּענְטְשֶׁין דְרֵיא יוֹדֶען וּמִט דְרֵיא פְּסוּקִים יְבָרֶכְךָ) . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ סַדְרִין דִי בְּמוֹת . זוּנְטָאג אִיז גִיוֶוען דָם עֶרְשְׁטֶע מָאהל וְיִיא עֶם אִיז אָסֵר גִיוָוארִין מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת אוֹיף אַבָּמָה . ער אִיז גִיוֶוען דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ חֲדָשִׁים . דָער עֶרְשְׁטֶער רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיז גִיוֶוען זוּנְטָאג . אַז רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן פּוּן דֶעם יָאהר אִיז גִיוֶוען זוּנְטָאג . אִיז גִיוֶוען פַּאר אַיאהרִין רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן מִטְוואךְ . וָוארוּם מִיר הָאבֶּען גִיר'ערוּנְט אַנדֶערֶע וָאגֶען פּוּן אַיין שְׁבוּעוֹת צוּם אַנדֶערִין שְׁבוּעוֹת אוּנ פּוּן אַיין רֹאשׁ הַשָּׁנָה צוּם אַנדֶערִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה . אִיז דֶער וַוייטֶערְט מִט סִיר טָעג . אוּנ אוֹיב דֶער יָאהר אִיז גִיוֶוען מְעוּבֶּרֶת וְצַוֵּוי מָאהל אָדָר) אִיז דָער וַוייטֶערְט מִט פִּינְף טָעג וְלָמָּה אַז דֶער שְׁבוּעוֹת אַדֶער דֶער ראש הַשָּׁנָה אִיז גִיוֶוען מִיטְוואךְ . וֶועט זַיין אוֹיבֶּער אַיאהר שָׁבוּעוֹת אַדֶער ראש הַשָּׁנָה וּזְנְטָאג . אוּנ אוֹיב דֶער יָאהר וֶועט זַיין צְוֵוי מָאהל אָדָר . וֶועט זִיךְ דֶער וַוייטֶערִין נָאךְ אַטָאג שְׁפִּיטֶער . וֶועט זַיין מָאנְטָאג . אִיז דָאךְ גִיוֶוען פַּאר אַיאהרִין רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִייר פְּרַייטָאג . אוּנ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן אִיז גִיוֶוען שַׁבָּת . אִיז דָאךְ אַטָאג אוֹיף רַבִּי יוֹסִי . וָואס עֶר זָאגט רֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן אִיז גִיוֶוען זוּנְטָאג . אוּנ עֶם אִיז אַטָאג אוֹיף דְרֵיא בַּבָּנָן וָום זַייא זָאגֶען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן אִיז גִיוֶוען מָאנְטָאג . עֶנְפֶּערְט דְרֵיא נְמָרָא רַבִּי יוֹסִי וֶועט זָאגֶען אַז דֶעם יָאהר הָאט מָען גִימַאכְט וַיבֶּען חֶ שִׁים צוּ זַיין אוּנ צְוואנְציג טָעג . דָאט זִיךְ דָער וַוייטֶערְט הַיינְטִיגֶער פְּכַח פּוּן פַּר אַיאהרִין פְּכַח נָאר מִיט דְרֵיי טָעג . אַז דָער עֶרְשְׁטֶער טָאג פֶּסַח אִיז גִיוֶוען זוּנְטָאג . אִיז גִיוֶוען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִייר פְּרַייטָאג אוּנ שַׁבָּת דָער עֶרְשְׁטֶער טָאג פֶּסַח דָאנֶעְרְשְׁטָאג . אִיז גִיוֶוען רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִייר פְּרַייטָאג אוּנ שַׁבָּת

היא ששי למאי רבא אמר לחניתן רב אחא בר יעקב אמר למסעו וקא מיפלגי בשבת דמרה דכתיב (דכריס ס) כאשר צוך ה' אלהיך ואמר רב יהודה א"ר כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד:

(ס"ג) ז תא שמע ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים ביד"ד שחטו פסחיהם ובט"ו יצאו ולערב לקו בכורים לערב ס"ד אלא סבערב לקו בכורות ואותו היום ה' בשבת היה. מדחמיסר בניסן ה' בשבת ריש ירחא דאייר שבתא וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן. אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה. ת"ש (שמות מ) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו היום נטל י' עשרות.

דָּם זָאגְט סַאקִי רַבִּי יוֹסִי וָואס עֶר זָאגְט זוּנְטָאג אִיז נִיסָן ראשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן. פְּרֶעְקְט דִיא גְּמָרָא אַין דָּעֶר בְּרַיְיתָא שְׁטַייט דָּעֶר עֶנְקְסְטֶער. צוּ וועלכֶע זאך אִיז עֶר הָעֶר עֶנְקְסְטֶער. רָבָא זָאגְט עֶר אִיז דָּעֶר עֶנְקְסְטֶער צוּ זַייֶער רוּהִנְג. ראשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן וועלְכֶער הָאבֶּען דִי יוֹרֶען זוּךְ נִישְׁטָעלְט רוּהִן. וועיל דָּאס נָאכְּגָעהָן זָייא גְּיצוּוִיגֶען פוּן רַחֲמִים בִּיז זוּנְטָאג. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב זָאגְט, דָּס אִיז דָּעֶר עֶנְקְסְטֶער פוּן זַייֶער צִיהוּנְג. וָואס הָאבֶּען זַיי גְּיצוּוִיגֶען זוּנְטָאג פוּן רַחֲמִים צוּם בֵּארְג סִינַי. אוּן דָּאס אִיז דָּעֶר עֶנְקְסְטֶער פוּן זַייֶער רוּהִנְג אוֹךְ וָואס דָּעם עֶרְקְלֶערְט מָאר הָאבֶּען זַיי נִישְׁטָעלְט רוּהִן. אִיבְּא מִיט רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב קְרִיגֶען אִין דָּעם שַׁבָּת פוּן מָרָה. וָואס עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק אִין דִּיא עֶשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת דוּא זָאלְסְט הַיּוֹם שַׁבָּת אַזוֹי וויא נָאט הָאט דִיךְ גֵּיבָּאטֶן. זֶעהֶן מִיר אַז נָאט הָאט גֵּיבָּאטֶן אוֹיף שַׁבָּת נָאךְ פַּאר דִיא עֶשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת. הָאט רַב יְהוּדָה גָּזָאגְט פוּן רַבּ וועלְכֶן וויא דִיא יוֹרֶען זֶענֶען גֵּיוֶוען אִין מָרָה הָאט נָאט גֵּיבָּאטֶן אוֹיף שַׁבָּת. רָבָא הָאלְט נָאט הָאט נָאר גֵּיבָּאטֶן אִין מָרָה אוֹיף שַׁבָּת מָעֵן זָאל נִיט אַרְבֶּעטֶן אוּם שַׁבָּת. אָבֶּער עֶר הָאט נִיט גֵּיבָּאטֶן מָעֵן זָאל נִיט גֵּיין אִין וועג מֶער וויא צְווַיְיא מִילְעֶנְד אַיילִין. דְּרֵיבֶּער זֶעגְן דִיא יוֹרֶען גְּינַאנְגֶען אוּם שַׁבָּת פוּן רְפִידִים צוּם בֵּארְג סִינַי. אוּן רַב אַחָא הָאלְט נָאט הָאט גֵּיבָּאטֶן אִין מָרָה מָעֵן זָאל נִיט גֵּיין אוּם שַׁבָּת אִין וועג מֶער צְווַיְיא מִילְעֶנְד אַיילִין. דְּרֵיבֶּער זֶעגְן דִיא יוֹרֶען גְּינַאנְגֶען אוּם שַׁבָּת פוּן רְפִידִים צוּם בֵּארְג סִינַי.

ז תָּא שְׁמַע. אִיךְ וועל דִיךְ צַשְׁשִׁיא פְּרֶעגְן. מִיר הָאבֶּען גֵּיעֶרוּוִנְט דָּעֶר חוֹדֶשׁ נִיסָן וָואס דִיא יוֹרֶען זֶענֶען אִין אֵירֶם אַרוֹים גְּינַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם. אִיז אַזוֹי גֵּיוֶוען דָּעם פֶּערְצָעהְנְטֶן טָאג אִין נִיסָן הָאבֶּען זַיי נִישָׁאבְּטֶען זַיי עֶרְקְרֶנְגוֹת פְּסָחִים. אוּן דָּעם פִּינְצָעהְנְטֶן טָאג זֶענֶען זַיי אַרוֹים גְּינַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם. אוּן צוּא דָּעֶר נָאכְּט הָט מֶען גִּישְׁלָאגֶען דִיא בְּכוֹרִים. פְּרֶעגְט דִיא גְּמָרָא. צוּ דָּעֶר נָאכְּט מֵיינְט מֶען. צוּ דָּעֶר נָאכְּט וָום וועלְט זַיין הָעם פּוּפְצָעהְנְטֶן טָאג. וויא אַזוֹי קֶען דָּאס זַיין. נָאר אַזוֹי זָאג: פוּן דָּעֶר נָאכְּט וָואס אִיז גֵּיוֶוען דָּאס פּוּפְצָעהְנְטֶן טָאג הָט מֶען נִישְׁלָאגֶען דִי בְּכוֹרִים. אוּן דָּעֶר טָאג אִיז גֵּיוֶוען דָּאס פּוּפְצָעהְנְטֶער טָאג. אוּן אַז דָּעֶר פּוּפְצָעהְנְטֶער טָאג אִין נָיסָן אִיז גֵּיוֶוען דָּאס פֶּערְשְׁטָאג. אִיז גֵּיוֶוען ראשׁ חוֹדֶשׁ אִייָר. שַׁבָּת. אוּן ראשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן אִיז גֵּיוֶוען זוּנְטָאג. אִיז דָּאךְ צַשְׁשִׁיא אוֹיף דִי רַבָּנָן וָואס זַיִיא זָאגְן ראשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן אִיז גֵּיוֶוען מָאנְטָאג. עֶנְפֶּערְט דִי גְּמָרָא דִי רַבָּנָן וועלְן דִיר זָאגְן. דָּך חוֹדֶשׁ אִייָר פוּן דֶּעם יָאהר אִיז גֵּיוֶוען דְּרֵייסִיג טָעג. אִיז גֵּיוֶוען ראשׁ חוֹדֶשׁ סִיוָן מָאנְטָאג. וָאנְט דִי גְּמָרָא אִיךְ וועל דִיר צַשְׁשִׁיא פְּרֶעגְן. עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק עֶס אִיז גֵּיוֶוען דָּעם עֶרְשְׁטֶן חוֹדֶשׁ וְנִיסָן דֶּעם צְוַיְיטֶן יָאהר וויא דִי יוֹרֶען זֶענֶען אַרוֹים גְּינַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם דָּעם עֶרְשְׁטֶן

ואם שקטה למה יראה. אלא בתחלה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה כדריש לקיש דאמר ר"ל מאי דכתיב (בראשית ו) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה"א יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלין את התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו:

ז **דרש** ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו לו ב' כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה ופרקום שנאמר (תהלים לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב א"ר חמא בר חנינא בחורב טענו ובחורב פרקו בחורב טענו כדאמרינן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו' א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל אבר ר"ל ועתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר (ישעיה לה) ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם (ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה) שמחה שמעולם על ראשם. אמר ר"א בשעה שהקדימו ישראל נעשה

אזני וויא ריש לקיש הט נזאנט. ווארום ריש לקיש הט מיינט דער פסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי. פאר וום שטייט ניט יום ששי. איז דאך דער ה איבערציג. נאר דער פסוק ערגנט אונז נאט הט גזאגט צו דיא אלע נאכן ווען זענען בשאפען ניוואירן אין דיא ערשטע ועקס. אויב דיא יודען וועלן נעמען דיא תורה וועט איר בייבען אויף דער וועלט. אונ אויב דיא יודען ועלן נעמען ניט נעמען דיא תורה וועט איר אלע ווערן ווסט. ודער וואלט הששי וועלט צו טייט. ה איז פינף. דיא פינף סיפרים פון דיא תורה. ששי מיינט מען זיעם ועקסטן טאג אין סיון. ווען דיא יודען וועלן נעמען דיא פינף סיפרים פון דיא תורה. דעם ועקסטן טאג אין סיון. ווען דיא ועלט בייבען שטיין. נאם האט דיא ערד מורא גיהאט טאמער וועלן די יודען ניט נעמען די תורה. וועט די ועלט ווערן ווסט:

ו **דרש** רבי סימאי האט נידרשה וען דיא יודען האבען גזאגט נעשה פאר נשמע. זענט ניקומען ועקס מאהל הונדערט טוועגר מלאכים. אונ זייא האבען אן גיבונדען צו ערער יוד צוויי קרונען. איין קרון פאר ווען ער האט גזאגט נעשה מיר ווילען טאהן ווען נאט הייסט. אונ איין קרון פר ווען ער הט גזאגט נשמע מיר ווילען הערן ווען נאט ווען גזאגט. אונ דיא יודען האבען געוונדינט זענען ארופ ניקומען צוועלף מאהל הונדערט טוזענר שלעכטע מלאכים אונ האבען צו גענומען דיא קרונען. יעדער מלאך האט גענומען איין קרון. אזוי ווייא עם שטייט אין פסוק דיא יודען האבען ארופ גענומען פון זיך ויעיר צירונג פון הר הורב. האט רב המא בר חנינא גזאגט בייא דעם בארג סיני האבען זייא אן גיטאהן דיא צירונג ודיא צוויי קרונען. רבי יוחנן הט גזאגט משה הט ווכה גיווען אונ הט צו ענומען אלע קרונען. ווארום עם שטייט אין פסוק אונ משה ואל נעמען דעם אהל. אהל איז מיינט בריכטונג. פון דיא קרונען האט ניליוט טען דער פנים פון משה. ריש לקיש זאגט אז משיח וועט קומען וועט נאט אונז צוריק נעבין דיא קרונען. ווארום עם שטייט אין פסוק דיא מענטשן ואם נאט וועט זייא אוום ליזין פון גלזה ועלין צוריק גיין אין ארץ ישראל. אונ זייא ועלין קומען אין ציון מיט גיזאנג ושמרת עולם על ראשם אונ די שמחה ום זיי האבען אמאהל גיהאט וועט צוריק זיין אויף זייער קאפ. רבי אלעזר זאגט וען די יודען האבען גזאגט נעשה ונשמע. פריער נעשה מיר ועלען טאן דך נאך נשמע. מיר ועלן הערין איז ארום גנאנגן אקול פון היסך אונ הט גזאגט צוא מיר.

כדי"ל: ונפשך. כשקבלוה: יום מעמד. מפ' שבת דכתיב בי': מלמד שהתנה כו'. משמע משעה מיומד במקום אחר כדאמרינן בעגלת סיכך כמיומנת שביניך לף כאן ויפי שרש ויפי נקר כל נמר בכתיב אחי כיום משעה ומזל ר' נסיון שנתנה בו תורה מכוונת דכי: דרש בני נמי פ"ק: שני כתרים. עזו כשכינה: ק"ל. כל אחד: מל כתרו: פעמו. כשהכרוב וכרי משמע לף עדיים שהיו לכם מהר חורב: בחורב פרקו. דמשמע מעי ויתנצלו לה עדיים מהר חורב: ומשה יקח. תורה עדיי: ל"ל לה כתכל נשון כשלו מן ושמ

בין לרבנן . לרבי יוסי ז' חסרין עבוד . לרבנן ח' חסרין עבוד :

(קף פה) ח דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי . כמאן כרבנן . (שמות יט) ויתיצבו בתחתית ההר אמר רבי אבדימי בר חמא (חמא) מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם . א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא אמר ביבא אע"פ כן הדור קבלוה בימי אהשורוש דכתיב (אסתר ט) קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר :

ט אמר חזקיה כאי דכתיב (קהלת יט) משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה . אם יראה למה שקטה . ואם

אוג ראש חוֹדֶשׁ סִיוָן זוּנְטָאג . אוּג דִיא רַבָּנָן זָאגִין דָּעם יָאהר הָאט סָיוָן נִיטַאכְט אַכְט הָרֶעִים
טז נִיין אוּג צְוַואנְצִיג מָעג . הָט זִיךְ דֶער וַוייטֶערְט הַיינְטִיגְער פֶּבֶה פּוּן פַּר אַיהֲרִין פֶּסַח נָאר מִיט
צַוויי טָעג . אַז דֶער עֶרְשְׁטֶער טָאג פֶּסַח אִיז גִיווֶען זוּנְטָאג . אִיז גִיווֶען פַּר אַיאהרִין דֶער עֶרְשְׁטֶער
טָאג פֶּסַח פְּרַייטָאג . אִיז גִיווֶען ראש חוֹדֶשׁ אִייָר שַׁבָּת אוּג זוּנְטָאג . אוּג ראש חוֹדֶשׁ
סִיוָן מָאנְטָאג :

ח דָּבָשׁ . אַיינְער פּוּן נָלִיל הָט גִירַיכְשָׁת פַּר רַב חִסְדָּא . גִילוּיבְט אִיז נָאט וָום עֶר הָט
גִיעֶבִּין אֲנֶעדְרִיטֶעלְטֶע תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים . צוּא אֲנֶעדְרִיטֶעלְטֶע פָּאלְק וכְהֲנִים לְוִיִּם
יִשְׂרְאֵלִים . דוּרְהּ אֲנֶעדְרִיטֶעלְטֶן מֶענְטֶש וַוּאס עֶר אִיז גִיוָואהרִין דֶער הֶרְיטֶער . מִרְיָם
אַהֲרֹן כּשֶׁהוּ . אִין אֲנֶעדְרִיטֶעלְטֶן טָאג וָרעם הָרְיטֶען טָאג פּוּן זַייעֶר אָפּ שַׁייידוּנג פּוּן זַייעֶרע
וַוייבֶּער . אוּג אֲנֶעדְרִיטֶעלְטֶן חוֹדֶשׁ וּנְקָן אִייָר סִיוָן דָּאס אִיז אַזוֹי וִויא דִיא רַבָּנָן וָואס זַייא
זָאגֶען דִיא יוֹדֶען הָאבֶּען זִיךְ גִיהוּיבֶּן אָפּ צוּ שַׁייידֶן פּוּן זַייעֶר וַוייבֶּער דָּאנֶעֶרְשְׁטָאג . אוּג
שַׁבָּת אִיז גִינֶעבֶּן גִיוָואהרִין דִיא תּוֹרָה . אִיז דָּם דֶר הֶרְיטֶער טָאג פּוּן זַייעֶר אָפּ שַׁייידוּנג . אִין פָּסוּק
שֶׁטֶייט דִי יוֹדֶען הָאבֶּען זִיךְ גִישְׁטֶעלְט אוּנְטֶער דָּעם בַּארְג . הָט רַבִּי אַבְרִימִי בַּר חָמָא גָּזָאגְט דֶר
פָּסוּק רֶערוּנְט אוּנְז אַז נָאט הָט אַרַיבֶּער גִיהֶעבְּט דָּעם בַּארְג אוֹיבֶּער דִי יוֹדֶען אַזוֹי וִוי אַפַּאס .
אוּג עֶר הָט גָּזָאגְט צוּ זַייא אוֹיב אִיר וִוילְט נְעמֶען דִיא תּוֹרָה אִיז גוּט . אוּג אוֹיב נִיט וִוילְט אִיר
בְּגָרָאבֶּען וֶוערֶען אוּנְטֶער דָּעם בַּארְג . רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב גָּזָאגְט פּוּן דֶאנֶען קֶענֶען מִיר חֲדָשָׁה
הָאבֶּען פּוּן דֶער תּוֹרָה : וַוייל מֶען הָט אוּנְז גִינֶייט . רָבָא גָּזָאגְט פּוּן דֶעסְטְוועגֶען הָאבֶּען דִיא
יוֹדֶען אֶן גִינוֹמֶען דִיא תּוֹרָה טִיט זַייעֶר גוּטֶען וַוילֶען אִין דִיא צִיטֶען פּוּן אַחַשְׁוֵרוֹשׁ . וָואהרוּם עֶם
שְׁטֶייט אִין פָּסוּק קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים דִיא יוֹדֶען הָאבֶּען מְקַיְּים גִיוֶוען וָואס זַייא הָאבֶּען שׁוֹין זָאנְג
אֶן גִינוֹמֶען :

ט אָמַר חִזְקִיָּה . חֲזָקָה הָט גָּזָאגְט וָום בֵּייגְנְט דֶער פָּסוּק מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִין אֶרֶץ יָרְאָה
וְשָׁקְטָה פּוּן הֵיעֶר הָאסְטוּ גֶיסְאכְט הָעֶרֶן דִי תּוֹרָה הָט דִיא עֶרְד מוֹרָא גֶיהַאט אוּנְז אִיז שְׁטִיל
גִיוֶוען . אוֹיב זִיא הָאט מוֹרָא גֶיהַאט פַּר וָואס אִיז זִיא שְׁטִיל נֶיוֶוען . אוּנ אוֹיב זִיא אִיז שְׁטִיל
נֶיוֶוען פַּר וָואס הָט זִיא מוֹרָא גֶיהַאט . נָאר אִין אָנהֵייב אַיידֶער דִיא יוֹדֶען הָאבֶּען גָּזָאגְט נַעֲשֶׂה
וְנִשְׁמַע וּמִיר וֶוערֶען אֲכֶען וָואס הַייסְט אוּנ מִיר וֶוערֶען הָעֶרֶן . הָט דִיא עֶרְד מוֹרָא גֶיהַאט .
דֶער נָאךְ אַז דִיא יוֹדֶען הָאבֶּען אֶן גִינוֹמֶען דִי תּוֹרָה אִיז דִיא עֶרְד שְׁטִיל גִיוָואהרִין . פֶּרֶענְט דִיא
נְבִיאָה וָואס הָט דִי עֶרְד מוֹרָא גֶיהַאט אַז דִי יוֹדֶען וֶוילֶען נִיט נֶעמֶען דִי תּוֹרָה . זָאגְט דִי נְבִיאָה

בתוך חופתה . אמר רב מרי ברה דבת שמיאל מאי קראה עד שהמלך במסבו וגו' אמר (רב) [רבא] ועדיין חביבותא היא גבן דכתיב (כה) נתן ולא כתיב הסריח :

יג תנו רבנן הנעלבים ואינם עולבים שוכעים הרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר (שופטים ה) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו . אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (תהלים סה) ה' יהן אומר המבשרות צבא רב כל דבור ודבור שיצא כפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות . הנא דבי רבי ישמעאל (ירמיה כג) וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות אף כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות . אמר רב חננאל בר פפא כאי דכתיב (משלי ח) שמעו כי נגידים אדבר למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף דברי תורה יש בו להמית ולהחיות ורבינו דאמר רבא למיימינים בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמיתה

חופתה . כינוי לאשתו כביכול עמו כענין כמסבו . כתוספתו : נתן . עזב רימוז כעוב לתתריסר ופדיון הכיבותא היא גבן . לף על פי שמקפיד מכפר בעונותיו כלאם גם לאחר מלוה כתיב בסריה : (לכתעתי וכו' . ל"ל שיש לאדם חובות ואינו בעלים ואין לו כך' מעות בידו ואין נותנים לו אלא כשיש בידו מעות ויש לו בעלים שאינם נעשה ונשמע ולכתקיים והעבי יסיר לך בשם שמי כך' עושים גם כאלה מוסיים שמפי כי בחן עושה . מכתב"ג) :

כנעלבים ואינן עולבים . מחרפים אותם מעבירים בהוצפה ואין מחזירים : שמחים מאהבה . כמקום : ובמתים ביסורין . על עליהם הכתוב עליהם : נגיד רב . כל כעומדי כוכבים : מה פטיש . מהלוק הסלע על ידו לכמה ניצוצות : לאוהביו . עוסקים בכל כחם ובכוחם לאהבת הקדוש כרוך הוא כאלו כמכעסים כיד ומיד עושים שלא מיקר :

עַנְעַן נָאךְ גִישְׁטַאנֶען בַּיי דֶעם בַּאדֶע סִינִי הָאבֶּען זַיי שׁוֹין גִיטַאכְט דֶעם עֶגֶר . רַב מָרִי דָעָר זוּהְן פּוּן שְׁמוּאֵלְס טָאכְטֶער הָט גָּאנְט וואוּ שְׁטַיִיט דָם אִין פְּסוּק־עד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ וְעֶן דֶער מֶלֶךְ וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִיז נָאךְ גִיזֶעסֶן אוּנְטֶער זַיין חוּפָּה . הָט מַיין בֶּעסֶטִים אַוועק גִיטְרֶעפֶּן זַיין גוּטֶען רַיחַ . הָט רַבָּא גָּאנְט דָם אִיז נָאךְ בַּיי אוּנְז אֲרִיבִּישְׁאפְּט . וָאורוּם עָם שְׁטַיִיט עֶר הָאט אַוועק גִיגֶעבֶּען זַיין רַיחַ . אוּן עָם שְׁטַיִיט נִיט עֶר אִיז פַּר שְׁטוּנְקֶען גִיוָוארֶן :

יג תָּנוּ רַבָּנָן . דִי רַבָּנָן הָאבֶּען גִילֶערוּנְט דִיא מֶענְטְשֶׁן וָואס וְועֶרֶן פַּאר שֶׁעמְט פּוּן אַנְדֶערֶע וָום פַּר שֶׁעמֶען זַיִיא אוּן זַיִיא פַּר שֶׁעמְען נִיט־קִין אַנְדֶערֶן . זַיִיא הָערֶן וַיִיטֶער תּוֹרָה אוּן עֶנְטְפֶערֶן נִיט צוּרִיק . אֲפִילוּ זַיי קֶענֶען יֶענֶעם אוֹיךְ זָאגֶן זַיין תּוֹרָה . אוּן זַיִיא שְׁווַיגֶען אוּן זָאגֶען נִיט . אוּן זַיי דִינֶען גָּאט וַויל זַיִיא הָאבֶּען אִיהם לִיב . אוּן זַו גָּאט שִׁיקְט אוֹיף זַיִיא יִסּוּרִים . פְּרֵיֶען זַיי זִיךְ . וַויל זַיִיא גְלוֹיבֶּען אַז גָּאט שְׁטְרָאפְט זַיִיא אוֹיף דִיא וֶועלְט . זַיִיא וָאלֶען הָאבֶּען מֶער שָׂכָר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא . אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁן זָאגְט דֶער פְּסוּק . דִי מֶענְטְשֶׁן וָום הָאבֶּען לִיב גָּאט וֶועלֶן זַייכְטֶען אַווִי וויא דִיא זוֹהְן זַייכְט וָועֶן זַיא גַייט אַרוֹים מִיט אִיר שְׁטַארְקַיִיט . רַבִּי יוֹחָנָן הָט גָּאנְט וָום מֵיינְט דֶער פְּסוּק גָאט הָט גִיגֶעבֶּן אָזָאג וָום דָאס הָאט אֶן גָּאנְט פִיל פָאלְק . יֶעדֶער וָאלְט וָום אִיז אַרוֹים גִינַאנֶגֶען פּוּן גָאט הָאט גָּאט הָאם גָּאנְט . דִי תַּלְמִידִים פּוּן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גִילֶערוּנְט עָם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק אַווִי וויא דֶער הַמְּלֶךְ צוּא קְלַאפְּט דֶעם שְׁטֶיין . אַווִי וויא דֶער הַאמֶער צוּא קְלַאפְּט דֶעם שְׁטֶיין אוֹיף זַיִיטֶער פִיל קְלֶיינֶע שְׁטִיקְלַאךְ . אַווִי יֶעדֶער וָאלְט וָום אִיז אַרוֹים גִינַאנֶגֶען פּוּן גָאט אִיז צוּא טַיילְט גִיוָוארֶן אוֹיף זַיבְּעצִיג שְׁפְּרַאכֶען . רַב חַנַּאאֵל בַּר פָּפָּא הָאט גָּאנְט וָאם מֵיינְט דֶער פְּסוּק שָׁמְעוּ כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר . אִיר זָאלְט הֶערֶן וָארוּם אִיךְ וֶועל רַייֶדֶן נְגִידִים . פַּאר וָום אִיז גֶענֶגלִיכְען דִי רַייד פּוּן דִיא תּוֹרָה צוּ נְגִידִים וצוּ כְּכָבִים . צוּ זָאגֶען דִיר . אַווִי וויא דֶער בֶּגִיר וֶדֶער מֶלֶךְ קֶען הַרְגֶּען אַמֶּענְטְשֶׁן אוּן קֶען אִיהם לָאזֶען לֶעבֶּן . אַווִי זָאגֶען דִי רַייד פּוּן דִי תּוֹרָה . זַיִיא קֶענֶען הַרְגֶּען אַמֶּענְטְשֶׁן אוּן קֶענֶען אִיהם לֶעבֶּדִיג מַאכֶּן . דָם אִיז דָאס זָאלְבִּיגֶע וָאס רָבָא הָאט גָּאנְט דִי מֶענְטְשֶׁן וָום דִי תּוֹרָה אִיז נִיט בַּייא דֶער עֶקֶר . נָאר זַיא אִיז בַּיי זַיי אַווִי וויא דִי רַיכֶּקֶע הָאנְט בַּיי דֶעם מֶענְטְשֶׁן . אִיז דִיא תּוֹרָה

נעשה לנשמע יצתד בת קול ואמרה להם מי גילה לבני רז זה שמה"ש משתמשין בו דכתיב (מהלים קג) ברכו ה' מלאביו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע:

יא אמר רבי חם א ברבי הנינא ט"ד (שיר ג) כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל להתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. ההוא מינא דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבא אצבעתא דידיה תותי כרעיה וקמייץ בהו וקא מבעין אצבעתיה דכא א"ל עמא (פחיזא) [פזיזא] דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו. א"ל אנן דסגינן בשלמותא כתיב בן (מהלי יט) הוסה ישרים תנחם. הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו (שם) וסלף בוגדים ישדם:

(ב"נ) **יב אמר** רבי שמואל בר נהמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב (שיר ד) לבבתני אחותי כלה לבבתני באחת מעיניך בתחלה באחת מעיניך לכשתעשי בשתי עיניך אמר עילא עלובה כלה מונה בתוך

ווער הָט גוֹאנְט צוּ מַיינֶע קִינְדֶער דֶעם סוֹד. וְדִי בְּעהַאלְטֶענֶע זַאךְ וָום דִי מַאֲכִים ניצְען מִט דעם סוֹד. אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק לִיבֶּט נָאט אִיר מַאֲכִים וואָס אִיר וָענְט שְׁמַאֲרְק מִט כַּח. זֵי מוּהֶען דִי רַייד פּוּן גָּאט צוּא הֶערִין דֶעם קוֹל פּוּן זַיינֶע רַייד. פְּרֵיעֶר צוּ טָאהן דֶעֶר נָאךְ צוּ הֶערִין:

יא אָמַר. רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חַנִּינָא הָט גוֹאנְט. וָום מֵיינְט דֶער פְּסוּק אַזוֹי וִוי דֶער עֶפֶּל בּיִים צְווִישֶׁען דִי בּוימֶער פּוּן וַאלְד. צוּ וָום וָענְען גֶעגְלִיכֶען גיוָואלְדִין צוּ אֶעפֶּל בּוים. צוּ וָאנֶען דִיר. אַזוֹי וִוי אֶעפֶּל בּוים בְּיִיהֶען דִי פֵּירוֹת פַּר דִי בְּלֶעטֶער. אַזוֹי הָאבֶּען דִי יוּדֶען גוֹאנְט נַעֲשֶׂה פַּר נִשְׁמַע. אַאפִּיקוֹרוֹס הָט גֵיזֶעהֶן. וויא רֶבָּא קֶרֶערְט אִין אַדְרִין. אוּנ עֶר הָאלְט דֶעם פִּינְגֶער פּוּן זַיין הָאנְט אוּנטֶער זַיין פּוּם. אוּנ עֶר רַייבְּט דִיא פּוּם אוֹיף דֶעם פִּינְגֶער. אוּנ פּוּן פִּינְגֶער רִינְט בְּרוּט. אוּנ רָבָא וִויים נָאר נִיט. הָט דֶער אַפִּיקוֹרוֹס גוֹאנְט צוּא רָבָא אִיר זַיט אַאיבֶּערגֶיהַייטֶען פָּאלְק. אִיר הָט גוֹאנְט מִט אַייֶער מוֹיל פְּרֵיעֶר וִוי אַייֶערֶע אֲיבֶּערִין: הָאבֶּען גִיחֶערְט וְאִיר הָאט גוֹאנְט מִיר וֶועלֶען טָאהן. אַייֶער אִיר הָט גִיהֶערְט וָום אִיר זָאלְט טָאהן, טָאמֶער וֶועט אִיר נָאר נִיט קֶענֶען טָאהן. אוּנ אִיר וָענְט נָאךְ הַיינְט אוֹיךְ אַיבֶּערגֶיהַייטֶען. פְּרֵיעֶר הָט אִיר גֶיוַואלְפְט הֶערִין. אוֹיב אִיר וֶועט קֶענֶען נָעמֶען דִיא תּוֹרָה וְאלְט אִיר נָעמֶען, אוּנ אוֹיב אִיר וֶועט נִיט קֶענֶען נָעמֶען. וְאלְט אִיר נִיט נָעמֶען. הָט רָבָא גוֹאנְט צוּם אַפִּיקוֹרוֹס וַייל מִיר גֶיזֶעהֶן מִיט גַאנְצְקייט אוּנ מִיר הָאבֶּען אוּנְז פַּאר לָאנְג אוֹיךְ נָאט אַז וֶועט אוּנְז גִיט גָענֶען אַזוֹי צוּאזָאךְ וָום מִיר וֶועלֶען נִיט קֶענֶען טָאהן שְׁטֵייט בֵּיי אוּנְז דִי גַאנְצְקייט פּוּן דִיא קְרוּנָע וֶועט זַיא פֵּירֶען. אָבֶּער דִי מֶענְטְשֶׁען וָום גֶיזֶעהֶן מִיט בְּרִכּוּרִים שְׁטֵייט בֵּיי זַיא דִי פַּאר קְרִיטוּנְג פּוּן דִי פַּאלְשֶׁע בְּרוּיבְּט זַיי:

יב אָמַר. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גוֹאנְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָן וֶועֶנֶען וָום מֵיינְט דֶער פָּסוּק דוּא הָאבְט מִיךְ בֶּעהַארְצְט מַיין שְׁוֶועסְטֶער דִי כַּלָּה. דוּא הָאבְט מִיךְ בֶּעהַארְצְט מִיט אֵייֶנֶע פּוּן בַּייֶנֶע אוֹיגֶען. אִין אָנֶהַייב וָען דוּ הָאבְט נָאר גֶענוּמֶען דִי תּוֹרָה. הָאבְט דוּא אוֹיךְ מִיר גִיקוּקְט מִיט אַיין אוֹיג. אַז דוּ וֶועסְט מְקַיֵּים זַיין דִיא תּוֹרָה וֶועסְטוּ אוֹיךְ מִיר קוּקֶען מִיט בַּייֶדֶע אוֹיגֶען, עוֹקָא וואנְט וִוי פַּר שְׁעמְט אִיז דִי כַּלָּה אַז זִי אִיז מְנֻוָּה אוּנְטֶער דִי תּוּפָּה וָען דִיא יוּדֶען

להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר (תהלים כח) נשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. ואומר רבי יהושע בן לוי כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה הזדעזעו ישראל לאחוריהם י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותם שנאמר (שם) מלכי צבאות ידודון ידודון אל תקרי ידודון אלא ידדון:

יד ואמר רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו אמר להם לקבל התורה בא אמרו לפניו חמדה (גנוזה) [שגנוזה] לך (ששת ימי בראשית) התקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם (תהלים ח) מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו (שם) ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר הנה הודך על השמים אמר לו הקדוש ב"ה למשה החזר להם תשובה אמר לפניו רבש"ע מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם א"ל אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה שנאמר (מיכה כ) מאחז פני כסא פרשו עליו עננו וא"ר תנחום (נחום) מלמד שפירש שדי כחו שכינתו ועננו עליו אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה (שמות כ) אנכי

גישטאנדיגן. ווי זאזי האבען זיי גיהערט דעם אנדערען ווארט. ענגעלט די נמאר נאט הט אראפ גענידערט די טוי ווען עד ווערט מיט איר לעבעדיג מאכען דיא מתים ווען משיח קומען. אוז ער הט מיט די טוי לעבעדיג גימאכט די יוהן איצט ווען די תורה איז גיגעבען ניוארין. אזוי ויא עם שמייט אין פסוק נשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. דעם בעויזיגען העזין האסטו נאט אויף גיהויבען. די יודען זם וענען ניוועז מיר. האסטו גיפעסטיגט נאך הט רבי יהושע בן לוי גזאגט יערער ווארט זם איז ארויס ניגאנגען פון די מויל פון נאט. האבען זיך דיא יודען אף גירוקט צוריק אינטער זיך צייטרעך החזים שבת. אוז דיא מלאכים האבען ניהאלטען זייא זאלען צוריק צוא שפרינגען צוא ייער ארט. אזוי ויא עם שמייט אין פסוק מלכי צבאות ידודון ידודון דיא מלאכים זענען גישפרונגען. זאלכע ניס בייענען ידדון ד"א ז"ל גישפרונגען. נאר זאלסט ליינען ידדון זייא האבען ניטאכט שפרינגען דיא יודען:

יד ואמר: נאך הם רבי יהושע בן לוי גזאגט. ווען משה רבינו איז ארויף גינאנגען אויף דעם הימעל. האבען דיא מלאכים גזאגט פאר נאט רבונו של עולם וואס טוהט צווישען אונז אטעלבער וואס איז ניבארין פון אשה: האט נאט גזאגט צו דיא מלאכים דער מענטש איז גיקומען נעמען דיא תורה. האבען דיא מלאכים גזאגט פאר נאט דיא גלוסטיג זאך וואס זיא איז בהאלטשין אין דיינע אוצרות נין הונדערט טויזנט דורות איידער דיא ווערלט איז בשאפען ניווארין. ווילסטו זיא נעבען צו אנשנשין וואס ער איז בלוט אוז פלייש. וואס איז דער מענטש אז דו זאלסט אים ניבייזקען. אוז וואס איז דער מענטש דו זאלסט אויף אים אכטונג געבען. נאט אונזער האר וויא שמארק איז דין נאמען אויף דיא נאנצע ווערלט. זיב דיין שיינקייט אויף דעם הימעל. האט נאט גזאגט צו משה ענטפער דיא מלאכים האט משה גזאגט פאר נאט רבונו של עולם אויך אזא מדרא האב איך אויף מיר ווייא קיין פארבארגענע מיט דיא היץ פון ייער מויל. האט נאט גזאגט צו משה גיב אן מיין שטוהל אוז ענטפער זיי. אזוי ויא עם שמייט אין פסוק מאחז פני כסא פרשו עליו ענגו ער האט אן גיטוהן דיא שטוהל. אוז ער האט פארשפרייט אויף אים זיין ווארקן. האט רבי הנחום זאגט דער פסוק ווערונט אונז אז נאט האט פארשפרייט אויף משה דיא שיינקייט פון זיין

סמא דמוחא . דבר אחר נגודים כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים . אמר רבי יהושע בן לוי ס"ד (שיר ו) צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אע"פ שמיצר ומימר לי דודי בין שדי ילין . (סה) אשבול הכפר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שברמתי לי מאי משמע דהאי כרמי לישנא דמיכנש הוא אמר מר זוטרא ביה דדב נחמן כדתנן כמא של כובס שבורמין עליו את הבלים . ואמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (סה ס) לחיות כערוגת הבשם כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים ובין שמדבור ראשון נתמלא דבור שני להיכן הלך הוציא הקדוש ב"ה רוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון שנאמר (סה) שפתותיו שושנים נופפות מור עובר אל תקרי שושנים אלא ששונים . ואמר רבי יב"ל כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר (סה) נפשי יצאה כדברו . ומאחר שמדבור ראשון יצאת נשבתן דבור שני היאך קבלו . הוריד טל שעתיד להחיות

צו ווי אַסאַם פּון מוזט . נאָך אַסעַם איז פֿאר וָם וועלן ניט וויסן פֿון די עשרת הדברות נידים . ווייל צו ערשטער וואָרט וָם איז ארוים ניגאנגען פּון דיא מויל פּון גאָט . האָט מען אָן ניבונדען צוויי כרובים . זענען די ווייסער גיוועו אזוי ווי כלבים מיט קרוינען . רבי יהושע בן לוי האָט גזאגט וָם מיינט דער פּסוק צרור המור דודי לי בין שדי ילין דיא יושען האָבען גזאגט פֿר נאָט רבונו של עולם אפילו וען מיין פרייונד וואָט מיר גיגעבען צרות אוז הָט מיר פֿר בישערט מיין לעבען . פּון דעסטוועגען הָט ער באלד גיעשטיט מיינע ברכות . ער הָט באלד גיהייסן באהען אמשיבן אוז די שכינה האט גירופט דעם ארון זאָוושען דיא כריבים . אין פּסוק שטייט אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי . דער ואם איז זייער . האָט מיר כוחל גיוועו אויף די עבירה פּון דעם ענער וָם איך האָב מיר פאר זאמרט . פּון וואנען וויסען מיר אז כרמי איז פֿון ישיטש פאר זאמען . הָט מר זוטרא דער זהן פּון רב נחמן גזאגט אזוי ווא מיר האבען גיקרונט בחא של כובס דער שטוהל פּון דיא ועשערם שכורמין עליו את הבלים וואם מען פאר זאמוקט אויף איהם דיא קלייד ער צום וואשען . נאָך הָט רבי יהושע בן לוי גזאגט וואם מיינט דער פּסוק רחציו כערוגת הבושם זיינע באקען ועגען אזוי ווא בייטין (ואגאנעם) סיט בשמים . ענער וואָרט וָם איז ארוים ניגאנגען פּון דיא מויל פּון גאט איז פּול גיוואָרען דיא נאזע ועלט מיט בשמים . פּרעגט די נמרא או פּון דעם ערשטין וואָרט איז פּול גיוואָרען די נאזע ועלט מיט בשמים . וואו הין איז גיגאנגען דער אנדערער וואָרט . ענפערט די נמרא וואט הָט ארוים גענומען אווינט פּון זיינע אוצרות אוז דער ווינט הָט ארוים ניבראכט דיא בשמים פּון ערשטין וואָרט אין גן עדן . דער נאָך איז ניקומען די בשמים פּון אנדערען וואָרט . איז וידער ניקומען אווינט אוז הָט ארוים ניבראכט די בשמים פּון אנדערין וואָרט . אויך איז ני ענדן . אוז אזוי איז ניוועו צו ענער וואָרט . אזוי ווא עם שטייט אין פּסוק שפתותיו שושנים נופפות מור עובר זאָרט ניט זייענען שושנים רוזין נאר ששנים ווי לערנען . נאָנט דער פּסוק דיא לעפצין וָם האָבען ניקרונט האבען גימאכט רינען בשמים . אוז די בשמים איז אלע באהר אזעק ניאנגען . אוז זענען ניקומען אנדערע (אזוי ווי פרייער) . נאָך הָט רבי יהושע בן לוי גאנט ענער וואָרט וואָרט וָם איז ארוים ניגאנגען פּון די מויל פּון גאט . איז ארוים ניאנגען די נשמות פּון די יודן . אזוי ווי עם שטייט אין פּסוק מיין נשמה איז ארוים ניאנגען ווען ער האט גירעט . ארעמט די גמרא או ביי דעם ערשטין וואָרט איז ארוים ניאנגען זייערע נשמות אוז זייא זענען

של עולם תורה היכן היא א"ל נתתיה לארץ הלך אצל ארץ א"ל תורה היכן היא א"ל (איוב נח) אלהים הבין דרכה וגו' הלך אצל ים ואמר ליה אין עמדי . הלך אצל תהום וא"ל אין בי שנאמר (שם) תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי . אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חפשתיה בכל הארץ ולא מצאתיה . א"ל לך אצל בן עמרם הלך אצל משה ואמר ליה תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר ליה וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה למשה ברואי אתה אמר לפניו רבש"ע חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר ליה הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך הקרא על שמך שנאמר (מלאכי ג) זכרו תורת משה עבדי וגו' . ואמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות א"ל משה אין שלום בעירך אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזרני טיר א"ל (במדבר יד) ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת :

ואמר

פַּאר נָאט . איז ניקומען דֶער שֵׁם אוּן דָאט נָאנְט פאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וָוא איז דִיא תּוֹרָה . דָאט נָאט נָאנְט צום שֵׁמֶן אִיךְ דָאב אִיר נִיגְעבְּן צוּ דִיא עֶרֶד . איז דֶער שָׁמֶן נִיבַּאנְגֶען צוּ דִיא עֶרֶד . אוּן עֶר דָאט גָּאנְט צוּ אִיר וָוא איז דִיא תּוֹרָה . דָאט דִיא עֶרֶד גָּאנְט צום שָׁמֶן נָאט פַּאר שְׁטֶיט אִיר וָוֹעג וָוא זִיא אִיז נִיבַּאנְגֶען . איז דֶער שָׁמֶן נִיבַּאנְגֶען צום יַם : דָאט דֶער יַם נָאנְט דִיא תּוֹרָה איז ניט מִיט מִיר . איז דֶער שָׁמֶן נִיבַּאנְגֶען צום תְּהוֹם אָבְּגִרוּנְד . דָאט דֶער תְּהוֹם נָאנְט דִיא תּוֹרָה איז ניט אִין מִיר . אָזוֹי וָוא עָם שְׁטֶיט אִין פָּסוּק . דֶער תְּהוֹם דָאט נָאנְט דִיא תּוֹרָה איז ניט אִין מִיר . אוּן דֶער יַם דָאט נָאנְט דִיא תּוֹרָה איז ניט מִיט מִיר . דֶער גֵּיהִנֹּם אוּן דֶער טויט דָאבֶן נִיזָאנְט מִיט אוּנְזֶעֶרע אוֹיעֶרן הָאבֶן מִיר נִיהֶערְט אִיר הֶערוּנְג וָוא זִיא איז וַוייסְן מִיר ניט) . איז דֶער שָׁמֶן צוּרִיק גִּיקוּמֶען פַּאר נָאט אוּן דָאט נָאנְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ הָאב נִיזוּכט דִיא תּוֹרָה אִין דִיא נַאטְצע וָועלט אוּן אִיךְ הָאב אִיר ניט נִיפּוּנְעֶן . דָאט נָאט נִיזָאנְט צום שָׁמֶן גֵּיי צוּ עַמְרָם זוהי . אַז דֶער שָׁמֶן נִיבַּאנְגֶען צוּ משֶׁה אוּן עֶר דָאט נָאנְט צוּ אִים דִיא תּוֹרָה וָואס נָאט דָאט דִיר נִיגְעבְּן וָוא אִיז זִיא . דָאט משֶׁה נָאנְט צום שָׁמֶן . וָואס בִּין אִיךְ דֶען אַז נָאט זָאל מִיר גֶעבְּן אַתּוֹרָה : דָאט נָאט נָאנְט צוּ משֶׁה . משֶׁה דוּ בִּיכְט אַיינִגֶעֶר . דָאט משֶׁה נָאנְט פַּאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּא הָאסְט אַנְלוּסְטִיגְע זַאךְ וָואס זִיא אִיז בְּעַהַאלְטְן אִין דַיינֶע אוֹצָרוֹת . אוּן דוּ פְּרֵייסְט דִיךְ מִיט אִיר אַלֶע טָאג . וָועל אִיךְ זָאגְן אַז דִיא גוּטֶע זַאךְ אִיז בַּייא מִיר . אז אִיךְ בִּין נֶעֱרֶט דוּ זָאלְסְט זִיא מִיר גֶעבְּן . דָאט נָאט נָאנְט צוּ משֶׁה וַייל דוּ הָאסְט דִיךְ קְרִיגְן נִיסַּאכְט וָועט זִיא נִירוּפְן אוֹיף דַיין נָאמֶען . אַזוֹי וִוּיא עָם שְׁטֶיט אִין פָּסוּק גִּיזַיינְקְט דִי תּוֹרָה פּוּן מַיין קְנֶעכְט משֶׁה . נָאךְ דָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גוּטְע וָוע משֶׁה אִז אַרוֹיף נִיגַאנְגֶען אוֹיף דֶעם הִימֶעל . דָאט עֶר גִיטְרָאפְן נָאט מַלְאכְּט קְרוֹנְגֶען צוּ דִיא אוֹתִיוֹת . דָאט נָאט נָאנְט צוּ משֶׁה . משֶׁה אִין דַיין שְׁטָאט וָאנְט מֶען גִיט שָׁלוֹם אַז אַיינֶעֶר קְוֶמְט צום צַנְהֶערְן . דָאט משֶׁה גָּאנְט פַּאר נָאט וָאנְט דֶען אַקְנֶעכְט שָׁלוֹם צוּ זַיין הָאר . דָאט נָאט נָאנְט צוּ משֶׁה הָאסְטוּ מִיר נִידַארְפְּט הֶעלְפְן . דוּ הָאסְט נִידַארְפְּט וָאנְען־דִיין אַרְבֶּעט וָאךְ זִיין מִיט גְלִיק . בַּאלְד וָוען משֶׁה אִיז נָאךְ אֲמָאהל אַרוֹיף גִּיקוּמֶען אוֹיף דֶעם הִימֶעל . דָאט עֶר נָאנְט צוּ נָאט . אִיצְט זָאל גִּיבְּרַייכְט וָועֶרְן דֶער כח פּוּן נָאט אַזוֹי וָוא דוּ הָאסְט נִיכְּרַעט :

מדה . מסכיקון בב פכסא : קעמא יש ניעוכם . פעמא בעיב על ידה ניהי לעיהה : מכר לו . למדו : בלמדם . בכבר אחריך וקרקוך מהדם מעה מלמדה לבון בשלוח : מכר לו סודו . להקעיל מהוה קטורה בשעה מעבה ולעמיד בין המתים ובין בחיים ולו לאו דלמא ניה מלאך למוד מעל יהד בלא נהוסה לא יכהב :

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים . אמר להם למצרים ירדתם לפ״ה השתעבדתם תורה לפה תהא לכם שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים בין העובדי כוכבים אתם שרויים שעובדין כוכבים שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות שוב מה כתיב בה לא תעשה משא ומתן יש ביניכם . שוב מה כתיב בה כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם . שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב קנאה יש ביניכם יצה״ר יש ביניכם מיד הודו לו להקב״ה שנאמר (ההלים ח) ה' אדונינו מה אדיר וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב . מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר (שם סח) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם בשכר שקיאוך אדם לקחת מתנות . ואף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר (כתובים ח) ויתן את הקטרת ויכפר על העם ואומר (שם) ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאמר דאמר ליה מנא הוה ידע :

(תה שם) **מן ואמר** ריב״ל בשעה שירד משה מלפני הקב״ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של

שְׁבִינָה אוֹג עֶר הָאט בֶּרְעֶכְט אוֹיף אִים . הָאט מֹשֶׁה גֶּנֹאגְט פַֿאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דִּיא תּוֹרָה וָאם דוּ גִיבְּסְט מִיר וָאם שְׁטַיִיט אִין אִיר : אִיךְ בִּין דַּיין נָאט וָאם אִיךְ הָאב דִּיךְ אוֹיס גֶּיצוּינְן פּוּן לַאנְד מִצְרַיִם . הָאט מֹשֶׁה גֶּנֹאגְט צוּא דִּיא מַלְאָכִים . הָאט אִיר עֶרְן גֶּעֶנְטְעֶרְט אִין מִצְרַיִם . הָאט אִיר עֶרְן גִּיאַרְבֶּעט בַּיִּא פַּרְעה . צוּא וָאם דַּארְפְט אִיר דִּיא תּוֹרָה . וָאם נָאךְ שְׁטַיִיט אִין דִּיא תּוֹרָה . דוּא זָאלְט שְׁטַיִיט אִין דִּיא תּוֹרָה . וָאם נָאךְ דִּיגֶּן עֲבוֹדָה זָרָה . וָאם נָאךְ שְׁטַיִיט אִין דִּיא תּוֹרָה . דוּא זָאלְט גִּידִּינְקְן צוּא הַיִּיגֶּן דֶּעם טָאג שַׁבָּת . אַרְבֶּעט אִיהר דֶּרְן אַנְאנְצע וָאךְ וָאם אִיר דַּארְפְט שַׁבָּת רוּהְן . וָאם נָאךְ שְׁטַיִיט אִין דִּיא תּוֹרָה . דוּ זָאלְסְט נִיט שְׁוֵוערְן . הַאנְדְלֶט אִיר דֶּרְן וָאם אִיר זָאלְט בַּארְפְן שְׁוֵוערְן . וָאם נָאךְ שְׁטַיִיט אִין דִּיא תּוֹרָה . דוּ זָאלְסְט נָעבְּן כָּבוֹד צוּ דַיין פָֿאטֶּער אוֹג מוּטֶּער . הָאט אִיר דֶּרְן אַפָֿאטֶּער אוֹג אַמוּטֶּער . וָאם נָאךְ שְׁטַיִיט אִין דִּיא תּוֹרָה . דוּ זָאלְסְט נִיט הַרְגְּנְן . דוּ זָאלְסְט נִיט מְנָה וַיין . דוּ זָאלְסְט נִיט גַּנְבְּנְן . אִין דֶּרְן דָּא בַּיִּא אַיִיךְ קְנָאה וָאם אִיר זָאלְט גַּנְבְּנְן גַּנְבְּנְן אֲדֶר הַרְגְּנְן . אִין דֶּרְן דָּא בַּיִּא צַיִיךְ אַיצֶּר הָרָע אִיר זָאלְט מְנָה וַיין . הָאבְּן דִּיא מַלְאָכִים בְּאלְד טוֹרָה גִיוְוען צוּ נָאט אַז דִּיא תּוֹרָה גִיהֶער נִיט צוּ וַיִיא . אַווי וִיא עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק . דִּיא מַלְאָכִים הָאבְּן גֶּנֹאגְט נָאט אוֹנְזֶער הַאר וִיא שְׁטַארְק אִין דַּיין נָאמֶּן אוֹיף דִּיא נָאנְצע וֶועלְט . אוֹג וַיִיא הָאבְּן שׁוֹין נִיט גְּנוּגְט גִיב דַיין שַׁיִינְקִייט דִּיא תּוֹרָה) אוֹיף דֶּעם הִימֶּל . בְּאלְד נָאךְ דִּיא רֶייד הָאט יֶעֱרֶר מַלָּאךְ רִיב נִיתָאט מֹשֶׁה . אוֹג יֶעֱרֶר מַלְאָךְ הָאט אִים אוֹיס גִּילֶערְנְט אַזאךְ . אַווי וִיא עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק . דוּא בְּיסְט אַרוֹיף גִּינַאנְגְן אִין הִימֶּל אוֹג דוּ הָאסְט גִּיפַֿאנְגְן דַיין פַֿאנְג וִדִּיא תּוֹרָה) אוֹג דוּא הָאסְט גִּינוּמֶּן מַתָּנוֹת וֶועגְן אָדָם . דָאם מֵיינְט מֶען וַייל מֶען הָאט דִּיךְ פַֿארְשָׁעמְט אוֹג מֶען הָאט דִּיךְ גִּירוּפְן אָדָם מֶענְטְש . הָאט מֶען דִּיר גִּינֶעבְּן מַתָּנוֹת . אוֹג דֶּר מַלְאָךְ הַמָּוֶת הָאט אוֹיךְ אוֹיס גִּילֶערְנְט מֹשֶׁה אַזאךְ . אַז עֶס וֶועט זַיין אַמְּנֶה זָאל מֶען נֶעמֶען אַפֶֿייעֶר בַּאן מִיט קְטֹרֶת . אוֹג מֶען זָאל שְׁטַיִין צְווִישֶׁען דִּיא לֶעבְּעדִיגֶע אוֹג דִּיא טוֹיטֶע . וֶועט אוֹיף הֶערְן דִּיא מַגֵּפָה : אַזוי וִיא עֶס שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק . עֶר הָאט גִּינֶעבְּן דִּיא קְטֹרֶת אוֹג עֶר הָאט כִּפֶּר נִיוֶועען אוֹיף דֶּעם פָֿאלְק . נָאךְ שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק . עֶר הָאט זִיךְ גִּישְׁטַעלְט צְווִישֶׁען דִּיא טוֹיטֶע אוֹג צְווִישֶׁען דִּיא לֶעבְּעדִיגֶע . הָאט אוֹיפְגִיהֶערְט דִּיא מַגֵּפָה . אַז דֶּר מַלְאָךְ הַמָּוֶת וָאלְט אִים דָּאם נִיט גֶּנֹאגְט . פּוּן וָאנְען וָאלְט עֶר דָּאם גִּיוואסְט אוֹ קְטֹרֶת אִז עֶס וֶועט מַגֵּפָה דִּיא מַגֵּפָה :

מן ואמר . נָאךְ הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גֶּנֹאגְט וִוען משה רַבֵּינוּ אִיז אַרַאפּ גִינַאנְגְן פּ

לעובדי כוכבים עליו . ומה שכתוב תורב שכו . ופלינא דרבי אבהו דאמר רבי אבהו הר סיני שכו ולמה נקרא הר חורב שירדה חורבה לעובדי כוכבים עליו :

כתב מיכאלי ליה . דמיון : כתב הפ כתב כתבניס : מלך עמך . הפלך גם עגם כלך כמו ד' גליום גם כעוים כוס : יתמר כ . פתב

(ע"ב) **יח משנה** מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר (ישעיה ו) אם יהיו חטאיכם כשנים וגו' : **גמ'** כשנים כשני מיבעי ליה אמר רבי יצחק אמר הקב"ה לישראל אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שמדורות ובאות ששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו :

דרש רבא מאי דכתיב (שם) לכו נא ונוכחה יאמר ה' לכו נא בואו נא טיבעיא ליה יאמר ה' אמר ה' מבעי' ליה לעתיד לבא יאמר להם הקב"ה לישראל לכו נא אצל אבותיכם ויוכיחו אתכם ויאמרו לפניו רבש"ע אצל מי נלך אצל אברהם שאמרת לו (בראשית יח יט) ידוע תדע ולא בקש רחמים עלינו אצל יצחק שברך את עשו (שם כז) והיה כאשר תריד ולא בקש רחמים עלינו אצל יעקב שאמרת לו (שם מו) אנכי ארד עמך מצריימה ולא בקש רחמים עלינו אצל מי נלך עכשיו יאמר ה' א"ל הקב"ה הואיל ותליתם עצמכם בי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו . אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן

וויל בײַ דעם בארג וואס אין דעם מרכּז הָאבּן זיך די יודין ניפרוכטבאַרט אוג גימערט . אוג ער הייסט מרבר סיני . וויל דורך דעם בארג וום אין דעם מרכּז איז גיקומען אַטשָׁה אַפֿיינדשאפֿט צו די פֿעלקער נום האבּן ניט ניוואלט נעמען די תורה . אוג וו איז ער נאמען פון דעם בארג : יין נאמען איז חורב . אוג רבי יוסי קריגט אויף רבי אבהו . וואורום רבי אבהו הט גוואגט ער נאמען פון דעם בארג איז סיני אוג פר וום רופט מען אים הורב . וויל דורך דעם בארג איז גיקומען אפרויסטונג אויף דיא פֿעלקער וואס האבּן ניט ניוואלט נעמען די תורה :

יח משנה . פון וואנען וויסין מיר אז מען בינדט אן אשטיקל רויט וואל אויסגיבארשטיק צאנג אוג שמאל אזוי ויא אצונג אויף דעם קאפֿ פון שעיר המשתלח . וואורום עם שמייט אין פסוק אם יהיו חטאיכם כשנים אויב אייערע זינד ווילין זיין רויט אזוי וי רויטע פאדים . פֿרעגט די גמרא פר וום שמייט כשנים . עם בארף דאך שטיין כשני . וואורום כשנים איז מיושׁ אזוי וי יאהרין . אוג כשני איז מיושׁ אזוי וי פאדים . הט רבי יצחק גוואגט אזוי מיינט ער פסוק נאט הט גוואגט צו די יודין אפילו אייערע זינד ווילין זיין אזוי פיל וי די יאהרין וום זענען פון ער צייט וום די ווילט איז בשאפין גיווארין ביז איצט . פון דעסטוועגין ווילין מיר ווערין אזוי וי שני והריף בע"ז . רבא הט גירעשת וום מיינט ער פסוק לכו נא ונוכחה יאמר ה' . פר וום שמייט לכו נא נייט נאר . עם דארף דאך שטיין בואו נא קומט נאר . אוג פר וום שמייט יאמר ה' נאט ווערט זאגין . עם דארף דאך שטיין אמר ה' נאט הט גוואגט . נאר אזוי מיינט ער פסוק . אז משיח ווערט קומען ווערט נאט זאגין צו די יודין נייט צו אייערע עלטערין ווערען זיי אייך שטראפֿין : ווילין די יודין זאגין פר נאט רבונו של עולם צו ווילין זאלין מיר נייט . מיר זאלין גיין צו אברהם קעגין מיר ניט . וואורום דו האסט גוואגט צו אברהם דוא זאלסט ויסען אז דיינע קינדער ווילין זין מצרים . אוג ער האט ניט גיבעטין פון אונזערט ווענין דוא זאלסט מבטל זין די נבואה . מיר זאלין גיין צו יצחק קעגין מיר ניט . וואורום דו האסט גוואגט צו יצחק הט גיבענטשט זין זוהן עשו אז ער ווערט גיווענטיגין . אוג ער האט ניט גיבעטין פֿין רחמנות אויף אונז . מיר זאלין גיין צו יעקב קעגין מיר ניט . וואורום דו האסט גוואגט צו יעקב איך ווערין מיט דיר אין מצרים . אוג ער הט ניט גיבעטין קין רחמנות אויף אונז . צו ווען מיר מיר גיין . איצט ווערט נאט זאגין וויל איר פאר לאזט אייך נאר אויף כיר . אויב אייערע זינד ווילין זין רויט אזוי ויא רויטע פאדים ווילין ויא ווייס ווערין אזוי ויא שני : רבי שמואל בר נחמני הט גוואגט פון רבי יונתן וואס מיינט דער פסוק דוא

שנאה לעובדי כוכבים . שלא קבלו בו תורה : שפרו וגדלו . דכל מאחד מהשבטים משה זכה במניין בונו לפי שלהם היתה ולא יהושע כיצד מנין :

מז ואמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (שמות לב) ויראו העם כי בשש כשה אל תקרי בשש אלא בא שש . בשעה שעלה משה למרום אמר להם לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא . לסוף ארבעים יום בא שמן וערבב את העולם אמר להם משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום . אמר להם באו שש ולא השגיחו עליו כת ולא השגיחו עליו הראה להם דמות מטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן כי זה משה האיש וגו' :

יז אמר ליה ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני . אמר ליה הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי' ליה סיכנאי מיבעי' ליה א"ל מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא דרב חסדא ורבא (ורבה) בריה דרב הונא דאמרי תרוויהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעובדי כוכבים עליו והיינו דאמר רבי יוסי בר הנינא המשה שמות יש לו . מדבר צין שנצטוו ישראל עליו . מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו . מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו . מדבר פארן שפרו ורבו עליו ישראל . מדבר סיני שירדה שנאה

מז אָמַר . נָאךְ הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי גָּאנְט וָאס מֵיינְט דֶער פָּסוּק וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹּשֵׁשׁ מֹשֶׁה (שמות לב) זָאלסְט נִיט לַיְינְען בֹּשֵׁשׁ . נָאר זָאלְסְט לַיְינְען (בְּאוּ שֵׁשׁ) עֶם אִיז שׁוֹין גִּיקוּמְען וְעקֶם שָׁעָה אוֹיף דֶעם טָאג . וָוארוּם וְוען מֹשֶׁה אִיז אַרוֹיף גִּיגַאנְגְען אוֹיף דֶעם הֵימֶעל . הָאט עֶר צוּ דִּיא יִשְׂרָאֵל אִין אוֹיסְגָאנְג פוּן פָּערְצִיג טָעג אִין אֲנְהֵייבּ וָעקסְטֶע שָׁעָה וָוֶעט אִיךְ קוּמֶען צוּרִיק צוּ אַייךְ . צוּם סוֹף פָּערְצִיג טָעג אִיז גִּיקוּמְען דֶער שָׁמָּן אוּן הָאט צוּ מִישְׁט דִּיא וָוֹעלְט אוּן עֶר הָאט נָאגְט צוּ דִּיא יִשְׂרָאֵל וְוֹא אִיז אַייעֶר רַבִּי מֹשֶׁה . הָאבְּן דִּיא יִשְׂרָאֵל נָאגְט צוּם שָׁמָּן מֹשֶׁה אִיז אַרוֹיף גִּיגַאנְגְען אוֹיף דֶעם הֵימֶעל . הָאט דֶער שָׁמָּן נָאגְט צוּ דִּיא יִשְׂרָאֵל עֶם אִיז שׁוֹין גִּיקוּמְען דִּיא וָעקסְטֶע שָׁעָה אוּן מֹשֶׁה אִיז נָאךְ נִיט גִּיקוּמְען . הָאבְּן דִּיא יִשְׂרָאֵל נִיט גִּיקוּקְט אוֹיף דִּיא רִייד פוּן שָׁמָּן . דֶר נָאךְ הָט דֶר שָׁמָּן גִּיזָאגְט צוּ דִּי יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה אִיז גִּישְׁטָארְבְּן . הָאבְּן דִּי יִשְׂרָאֵל אוֹךְ נִיט גִּקוּקְט אוֹיף דִּי רִייד פוּן שָׁמָּן . דֶר נָאךְ הָט דֶר שָׁמָּן גִּזָאגְט וְוִי מֹשֶׁה לִיגְט גִּשְׁטָארְבְּן אִין אַבָּעט אוּן עֶר שְׁווֹעבְּט מִיט דִּיא בָּעט אוּנְטֶער הָעם הֵימֶעל . הָאם אִיז וָאם דִּיא יִשְׂרָאֵל הָאבְּן גָּאנְט צוּא אַהֲרֹן הָאם אִיז דֶער מֶענְטְש מֹשֶׁה . זַייא הָאבְּן גֶּעווַיְינְען צוּ אַהֲרֹן וְוִיא מֹשֶׁה לִיגְט גִּישְׁטָארְבְּן :

יז אָמַר לֵיהּ . אַייגֶער פוּן דִּיא רַבָּנָן הָאט גָּאנְט צוּ רַב כַּהֲנָא מְאטֶער הָאסְטוּ גִּיהֶערְט פַּאר וָאם רוּפְט מַען דֶעם בַּארְג סִינַי . הָאט רַב כַּהֲנָא גָּאנְט וַייל אוֹיף דֶעם בַּארְג אִיז גִּיטָאן גִּיוָוארְן נִסִּים צוּ דִּיא יִשְׂרָאֵל . פְּרֶענְט דֶער תַּלְמִיד הָאט מֶען דָאךְ גִּיזַארְפְּט רוּפְען דֶעם בַּארְג נִיקָא . נָאר וַייל דֶער בַּארְג אִיז גִּיוָוען אַגּוּטֶער סִימָן צוּ דִּיא יִשְׂרָאֵל . דְּרֵיבְּער רוּפְט מֶען אִים סִינַי . פְּרֶענְט דֶער תַּלְמִיד הָאט מֶען דָאךְ גִּיזַארְפְּט רוּפְען דֶעם בַּארְג סִימָן . הָאט רַב כַּהֲנָא גָּאנְט צוּם תַּלְמִיד פַּאר וָאם וֵייסְט דוּ נִיט צוּ רַב פָּפָּא אוּן צוּ רַב הוּנָא דֶער זוהֶן פוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זַיי לֶערְנְען אֲגַדְתּוֹת . וָוארוּם רַב חִסְדָּא אוּן רָבָא דֶער זוהֶן פוּן רַב הוּנָא זַיי בֵּיידֶע זָאגְן פַּאר וָאם רוּפְט מֶען דֶעם בַּארְג סִינַי . וַייל דּוּרְךְ דֶעם בַּארְג אִיז גִּיקוּמְען אַשׂוֹנְאָה . אַפֵּיינרְשָׁאפְט צוּ דִּי פֶעלְקֶער וָואם הָאבְּן נִיט נָעוָואלְט נָעמֶען דִּי תּוֹרָה . אוּן דָאם אִיז דִּיא זֶעלְבִּיגֶע זַאךְ וָואם רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא הָט גָּאנְט . דֶער בַּארְג הָט פִּינְף נָעמֶען . עֶר הֵייסְט כְּדָבָר צִין . וַייל אוֹיף דֶעם בַּארְג וָאם אִין דֶעם מִדְבָּר זָענֶען דִּי יִשְׂרָאֵל גִּיבְּאטְשִׁן גִּיוָוארְן אוֹיף תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת . אוּן עֶר הֵייסְט מִדְבַּר קָדֵשׁ . וַייל אוֹיף דֶעם בַּארְג וָאם אִין דֶעם מִדְבָּר זָענֶען דִּי יִשְׂרָאֵל גִּיהַייליגְט גִּיוָוארְן . אוּן עֶר הֵייסְט מִדְבַּר קְדֵמוֹת . וַייל אוֹיף דֶעם בַּארְג וִוס אִין דֶעם מִדְבָּר אִיז גִּיגֶעבְּן גִּיוָוארְן דִּי תּוֹרָה וָוָס זִי הֵייסְט קְדוּמָה דִּי פְּרֶעזֶרְוִירְט וַייל זִי אִיז בְּשַׁאבְּן גִּיוָוארְן פְּרִיעֶר אַיידֶער דִּי וֶועלְט אִיז בְּשַׁאפְּן גִּיוָוארְן . אוּן עֶר הֵייסְט מִדְבַּר פָּארָן

ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (כושט יח) בהבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ואהי להם כמרימי עול על לחייהם ואט אליו אוכיל :

(דף ל') ימ ת"ר הרי עלי ברזל אחרים אומרים לא יפחות מאכה על אמה לכאי הזא אמ רב יוסף לכליא עורב ואיכא דאמרי אהרים אומרים לא יפחות מבליא עורב וכמה א"ר יוסף אמה על אמה :

המציניע פרק עשירי

(דף נ) א אמר רבי אלעזר המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת ומשא בני קהת מנ"ל דכתיב (במדבר ג) על המשכן ועל המזבה סביב מקיש מזבה למשכן מה כשכן עשר אמות אף כזבח עשר אמות ומשכן ג פיה בגלן

מיט אייזערנע קיטעלן אין מצרים . נאר זיין פרומקייט האט איהם מציל גיוועזן . ער זאל גיין אין מצרים מיט כבוד . ווארום עם שמייט אין באוק איך האב זייך גיצאגט אין מצרים מיט שמרירקאיט וויא ער זאל אפענטשן . מיט שמרירקאיט פון זיבשאפט וויייל יעקב האט ליב גיהאבט ניז זוהן יוסף . דריבער האט ער ניצוזאגן צו איהם אין מצרים) . איך בין גיווען צו זיי אזוי וי כען היייבט אויף העם יאך פון דיא באקין פון דיא בהמה דיא זאל קענען עסן . אוב מען ער לאזט אים נאם עסן . וייל מען האט רחמנות אויף דיא בהמה . אזוי האב איך רחמנות גיהאט אויף יעקב מיט זיינע קינדער . אוב איך האב זיי גיהאלפען אויס האלטען די שוועלע ארבעט אין מצרים :

יט תנו רבנן . דיא רבנן האבען גילערנט זו אייער זאט איך נעם אויף כיר איך זאל נעבן אייזין צום בית המקדש . אנדערע זאגען ער מוז בריינגען אשטיק אייזין ואם איז אזייר די ליינג אוב אזייל די בריים . ניט ווייניגער . צו ום ראדף מען די אייזין . האט רב יוסף גזאגט צו פאר מיידען די קלאען זיי זאלען ניט שמיין אויף העם ראדף פון בית המקדש . אוב אנדערע זאגען אזוי איז גילערנט ניוואירן . אנדערע זאגען ער מוז בריינגען אשטיק אייזין זאל זין אזוי גרוים צוא פאר מיידען דיא קלאען . ניט ווייניגער . וויא גרוים איז דיא שמיק אייזין זאגט רב יוסף אזייר די בריים אוב אזייל די ליינג ואויף העם ראדף פון בית המקדש איז גילענין מאוולן אייזין . אין דיא טאוולן האט נישטעקט שארפע שפיצינע טשעועקס . די קלאען זאלע ניט שטיין אויף העם ראדן :

פרק עשירי

א אמר . רבי אלעזר האט גיזאגט אז אייגער טראגט אמשא מיט דיא האנט אין נאם העקער ווי צעהן טפחים פון די ערד . איז ער חייב . ווארום די בני קהת האבין אויף גיטראגן פרעגט די נמרא פון ואנען ווייסען מיר אז די בני קהת האבן אויף גיטראגן . ווארום עם שטייט אין פסוק ערום משכן את הקדש ואת בתיו . גליינען מיר העם מוזבח צו העם משכן . אזוי ווי ער טשיקן איז גיווען הויך צעהן אייזלן . אזוי ער מזבח איז אויך גיווען הויך צעהן אייזלן . אוב פון ואנען ווייסען מיר אז ער משכן איז גיווען הויך צעהן אייזלן . ווארום עם שטייט אין פסוק צעהן אייזלן איז גיווען די ליינג פון אברעט . אוב די ליינג פון זי ברעט

יונתן מאי דכתיב (יחזקאל סו) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו וגו' לע"ל אומר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו (לי) אומר לפניו רבש"ע יסחו על קדושת שמך. אמר אימא ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו א"ל בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע יסחו על קדושת שמך. אמר לא בסבי טעמא ולא ברירקי עצה. א"ל ליצחק בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדיסו לפניך נעשה כנשמע קראת להם (שמות ד) בני בכורי עכשיו בני ולא בניך ועוד ככה חטאו כמה שניהיו של אדם שבעים שנה דל עשרים דלא ענשת עלייהו פשו להו חמשים דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלוי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה מובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עלך וא"ת בולהו עלי הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו כי אתה אבינו אוכר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה וכתוי להו יצחק קב"ד בעיניהו מיד נושאים עיניהם למרום ואומרים (יחזקאל סג) אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של

בֵּיסָט אוּנְזֶער פָאטֶער . וָארוּם אַבְרָהָם וַויס אוּנְז נִיט . יַעֲקֹב דָאר קֶעֶנְט אוּנְז נִיט דוּ נָאט בֵּיסָט אוּנְזֶער פָאטֶער אוּנ אוּנְזֶער אוֹיס לְיֵיגֶער . וָארוּם אַז מָשִׁיחַ וָעט קוּמֶען וֶועט גָאט זָאגִין צוּ אַבְרָהָם בֵּייגֶע קִינְדֶער הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט . וֶועט אַבְרָהָם זָאגֶען פַאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זָאלָען זֵיי עוֹקֶם וָעטֶען פַאר דִין הֵייגִיגֶען נָאטֶען . וֶועט נָאט זָאגֶען אִיךְ וֶועל זָאגֶען צוּ יַעֲקֹב וָוָם עֶר הָט גִיהַאט צַער בִּיו עֶר הָט דֶער צוּיגֶען בֵּייגֶע קִינְדֶער . מָאטֶער וֶועט עֶר בֶּעטֶן בִּיי מִיר רַחֲמָנוּת פוּן זֵייעֶרטְוֶועגִין . הָט נָאט גָזָאגְט צוּ יַעֲקֹב בֵּייגֶע קִינְדֶער הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט . וֶועט יַעֲקֹב זָאגֶען פַּר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זָאלָען זֵיי אֶפּ גִימֶעקְט וֶועדִין פַאר דִין הֵייגִיגֶען נָאטֶען . הָט נָאט גָזָאגְט דִי דֵייד פוּן דִי אַלְטָע מֶענְטְשִׁין הָאבֶּען נִיט קֵין טַעַם . אוּנ דִיא יוּנְגֶע מֶענְטְשִׁין קֶעֶנֶען נִיט גֶעבֶּען קֵין עֵצָה . הָט נָאט גָזָאגְט צוּ יִצְחָק בֵּייגֶע קִינְדֶער הָאבֶּען גֶעזִינְדִיגְט . וֶועט יַעֲקֹב זָאגֶען פַּר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זֵי זָאגֶען מֵיגֶע קִינְדֶער אוּנ נִיט בֵּייגֶע קִינְדֶער . וָען דִיא יוּנְגֶן הָאבֶּען גָזָאגְט נַעֲשֶׂה פַאר נִשְׁמַע וְכֵן וָעלֶן טָאהֶן דִי הוֹרָה אוּנ מִיר וָועלֶן הֶערִין הָאסְטוּ זֶיא נִיכּוֹפֶּען מֵין זוּהֶן בְּכוֹר . אִיצְט זָאגֶען זֶיא נִיוָואלְרִין כִּיגֶע זִיהֶן אוּנ נִיט בֵּייגֶע זִיהֶן . נָאהְ וֶועל אִיךְ דִיר זָאגִין . וויא פִּיל הָאבֶּען זֵי דָען גֶעזִינְדִיגְט . וויא פִּיל זָענֶען דִי יָאהְרִין פוּן אֲמֶעְנְטְשִׁין . וְיִבְּעצִיג יָאהר . נָעם אַרָאפּ דִי עֶרְשְׁטֶע צְוַואנְצִיג יָאהר פוּן מֶענְטְשֶׁנְס לֶעבֶּן וָאם דוּא שְׁטָרָאפְּסְט נִיט אִיךְ זֵיי . בְּלַיבְּט פּוּפְצִיג יָאהר . נָעם אַרָאפּ פִּינְף אוּנ צְוַואנְצִיג יָאר פוּן נָעכְט . בַּיי נַאכְט אַז אֲמֶעְנְטְשׁ שְׁלָאפְט זִינְדִיגְט עֶר דָאךְ נִיט . בְּלַיבְּט נָאר פִּינְף אוּנ צְוַואנְצִיג יָאהר . נָעם אַרָאפּ צְוועלְף מִיט אַהַאלְב יָאהר פוּן דָאווֶענֶען אוּנ עֶסֶן אוּנ בֵּיהַ הַכִּסֵּא . אִין דִי צַייט זִינְדִיגְט מֶען נִיט . בְּלַיבְּט צְוועלְף מִיט אַהַאלְב יָאהר . אוּיב דוּא וויְלְסְט טְרָאגֶען אִין נַאנְצֶען . אִיז גוּט ; אוּנ אוּיב נִיט . וֶועל אִיךְ טְרָאגֶען הָעלְפְט אוּנ דוּ הָעלְפְט . אוּנ אוּיב דוּא וֶועסְט זָאגֶען דִי נַאנְצִיג צְוועלְף מִיט אַהַאלְב יָאהרִין זָאלָען זִין אִיךְ מֵיר . אִיךְ הָאב מִיךְ דָאךְ בְּקֵרִיב גִיוֶוען פַאר דִיר . פַּר דֶעם זְכוּת וָאלְסְטוּ . זֶיא מוֹחֵל זִין וְיֵיעֶרָע עֲבֵירוֹת . הָאבֶּען דִי יוּדֶען אָן גִיהוֹיבֶּען צוּ זָאגֶען צוּ יִצְחָק דוּ בִּיסְט אוּנְזֶער פָאטֶער . הָט יִצְחָק נִיט גָזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶען . אֱיידֶער אִיר לוֹיבְּט מִיךְ לוֹיבְּט בֶּעסֶער צוּ נָאט . הָאט יִצְחָק זֶיא נִשׁוֹיעֶן זֶיא זָאלָען וָעהן נָאט מִיט . וֶיעֶרֶע אוֹיגֶען . הָאבֶּען דִי יוּדֶען בָּאלְד אִיךְ גִיהוֹיבֶּען וֶיעֶרֶע אוֹיגֶען צוּ נָאט אוּנ זֵי הָאבֶּען גָזָאגְט . דוּא בִּיסְט אוּנְזֶער פָאטֶער אוּנ אוּנְזֶער אוֹיס לְיֵיגֶער . דֵיין נָאמֶען אִיז פוּן אֵייבִּיג . רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הָט גָזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְעָנִין יַעֲקֹב אָבִינוּ הָט גִידַארְפְט נִיין

(דף נ:) ג [משנה] את החי בבהמה פטור אף על הבהמה. גמרא. לימא מתניתין דלא כרבי נתן היא ולא רבנן דתניא] המוציא בהמה חיה ועוף לר"ה בין חיין בין שחוטין חייב. רבי נתן אומר על שחוטין חייב על חיין פטור שהחי נושא את עצמו. אמר רבה [רבא] אפי' תימא רבנן ע"ב לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשכבטי נפשייהו אבל אדם חי דנושא את עצמו אפי' רבנן מודו: ד אמר רבי יוחנן ומגדה רבי נתן בכפות א"ל רב אדא בר מתנא לאביי והא הני פרסאי דכמאן דכפיתי דמו ואמר רבי יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד התם רמות רוחא היא דנקיט להו דההוא פרדשכא דרתח

צְוִיוִי שְׁפַיְינֶערְנֶע טָאוּכֶן. צוּ וָאס שְׁמַייס דֶער וָוארְט לְךָ צוּ דִיר. נֶאר גָאט הָאט גִימַיינְט אַז דֶי שְׁטַיינֶער זָאל זַיין מְשֻׁהם אַיינֶעמְנֶע. אוּנ אַז מֹשֶׁה הָאט גִיהַאט אַזַעלְכֶע צְווֵי טַיוֶוערְע שְׁטַיינֶער. אִיז עֶר דָאךְ רַיכְּ נְיוֶוען וועיִן נדרים דף רתו:

ג משנה. אַז אַלְעבֶּעדִינֶער מֶענְטְש לַיְגְט אִין אַבֶּעט אוּנ מֶען מְרָאגְט אַרוֹיס אוּם שַׁבָּת דִי בֶּעט מִיט דֶעם מֶענְטְש פוּן שְׁטוּב אִין גַאס. אִיז מֶען פָּמוּר אֲפִילוּ אוֹיךְ דִי בֶּעט אוֹיךְ. וָאגְט דִי גְמָרָא וֶוֶעלְן מִיר זָאגְן אַז דִי מִשְׁנָה אִיז אַזוֹי וִוי רַבִּי נָתָן נִיט אַזוֹי וִוִיא דִיא חֲכָמִים. וָוארוּם מִיר הָאבֶּן גֶילֶערְנְט אַז אַיינֶער טְרָאגְט אַרוֹיס פוּן שְׁטוּב אִין גַאס אוּם שַׁבָּת אִיז דֶער הַיְּנְט אֶדֶר עֶר אִיז עוֹף סִי לְעֶבֶּעדִינֶע אוּנ סִי גִישָׁאכְטֶעטֶע אִיז עֶר חַיָּיב. רַבִּי נָתָן וָאגְט אַז עֶר טְרָאגְט אַרוֹיס גִישָׁאכְטֶעטֶע אִיז עֶר חַיָּיב. אוּנ אַז עֶר טְרָאגְט אַרוֹיס לְעֶבֶּעדִינֶע אִיז עֶר פָּטוּר. וָוארוּם עֶר לֶעֶבֶּעדִינֶער טְרָאגְט זִיךְ אַלַיין. הָאט רַבָּה נִיוָואגְט דִי מִשְׁנָה קֶען גֶילֶערְנְט וֶוערְן אֲפִילוּ וִוי דִי רַבָּנָן. וֶוען קְרִיגֶען דִי רַבָּנָן אוֹיף רַבִּי נָתָן נָאר בֵּיי אֲבֶּהֵמָה אֲבֶּער בֵּיי אַחֵיָה אֲבֶּער בֵּיי עַצוֹף. זַייל וַיי זְעצְן זִיךְ אַרַאם אִדֶּר דֶעם מֶענְטְשְׁן אוּנ מַאכֶּן זִיךְ שְׁוֶוער. אֲבֶּער אַמֶּענְטְש אַלֶעֶבֶּעדִינֶער טְרָאגְט זִיךְ אַלַיין. אוּנ עֶר מַאכְט זִיךְ גְרִינְג אוֹיף דֶעם מֶענְטְש וָיאס טְרָאגְט אִיהם. וָוענָן דִיא רַבָּנָן אוֹיךְ מוֹדֶה אַז מֶען טְרָאגְט אוּם שַׁבָּת אַלֶעֶבֶּעדִינֶעם מֶענְטְש פוּן שְׁטוּב אִין גַאס אִיז מֶען פָּמוּר.

ד אָמַר. רַבִּי יוֹחָנָן וָאגְט רַבִּי נָתָן אִיז מוֹדֶה אוּיבּ דֶער לֶעֶבֶּעדִינֶער מֶענְטְש אֲבֶּער אִיז בְּהֵמָה אוּנ אַחַיָּה אוּנ צַעוֹף מֶען טְרָאגְט זַיי אוּם שַׁבָּת פוּן שְׁטוּב אִין גַאס אִיז מֶען חַיָּיב. הָט רַב אַדָּא בַּר אַחָוָא גִיוָואגְט צוּ אַבַּיֵי דִי מֶענְטְשֶׁן פוּן פְּרִיצְיָא וֶוען זַיי רַייטֶען אוֹיף דִי פֶּערְד וֶענֶען זַיי אַזוֹי וִוי גִיבּוּנְדֶן. וַייל זַיי גַייֶען פַּר וִויקוֹלְט אִין בְּרַייטֶע קְלֵיידֶער. אוּנ רַבִּי יוֹחָנָן הָט גִיוָואגְט אַז בֶּן בְּתֵירָה אוּנ רַבִּי נָתָן הָאבֶּן גִיוָואגְט אַיין זַאךְ. וַיי הָאלטֶן בֵּיידֶע נָלַיךְ. בֶּן בְּתֵירָה הָאלְט אַזוֹי וִוי רַבִּי נָתָן אַז אַלֶעֶבֶּעדִינֶער טְרָאגְט זִיךְ אַלַיין דֶידֶּעֶר וָאגְט בֶּן בְּתֵירָא מֶען מֶעג פַּר קוֹיפֶּען אֲפֶּערְד צוּ אַנוּי. אוּנ מֶען הָט נִיט מוֹרָא טָאמֶער וֶועט דֶער גוּי רַייטֶען אוֹיף דֶעם פֶּערְד אוּם שַׁבָּת טוּהט דָאךְ דִיא בְּהֵמָה אַמְּמָאכָה אוּם שַׁבָּת. וָאר"ם אַלֶעֶבֶּעדִינֶער מַאכְט זִיךְ גְרִינְג. אוּנ בֶּן בְּתֵירָה וָאגְט אַז אֲפִילוּ צוּ אַגוּי פוּן פֶּערְטְשָׁא מֶען מֶעג אוֹיךְ אַפֶּערְד אוּם שַׁבָּת טוּהט דָאךְ דִיא בְּהֵמָה אַמְּמָאכָה אוּם שַׁבָּת. וָאר"ם אַלֶעֶבֶּעדִינֶער מַאכְט זִיךְ גְרִינְג. וַייל עֶר פִּרְסַיאנֶער מַאכְט זִיךְ גְרִינְג אוֹיךְ דֶעם פֶּערְד אֲפִילוּ אַז עֶר אִיז וִוִיא גֶעבּוּנְדֶן. אוּנ רַבִּי נָתָן הָאלְט אוֹיךְ אַזוֹי. וָוארוּם אִיהם אוּם שַׁבָּת. הָט אַבַּיֵי גֶיעֶנְטְפֶּערְט דֶער פִּרְסַיאנֶער אִיז נָאר נִיט וִוי גִיבּוּנְדֶן. נָאר וָוָס מִיר וָעהֶן עֶר גַייט נִיט אַרַאפּ פוּן פֶּערְד. אִיז נִיט וַייל עֶר קֶען נִיט אַרַאפּ גִיין דוּרְךְ גְרִינֶע קְלֵיידֶער, נָאר עֶר וַייל נִיט גִיין מִיט דֶיא פִּיס וַייל עֶר אִיז נְרוֹיס בֵּיי זִיךְ. וָוארוּם עם

דמכאכפי מפסייסי. מכמין כלפי מכה ומכניד: מעמם לכמסף מד מכוסמם:
נכסום. כין שוף כין מדם: במעק דכמיתי זכי. מכוככין מעוסקין בכגדים כתנים וגם כפ מעמם משמנים מכמא על כלכן: ומאר רבי יוסף כן כתירא ורבי נתן לתמרו דכר אחד. וכה לתמרו מודה רבי נתן בכפות ואי משום דלוקמיך דכוסס כמיומד לנפות מכוס רבן לוקמיך דפיניני עליה ולמימר דלילו כלדם מיסס מודים לפטור ואי בכוסס מודה רבי נתן סיכי מיתוקמא דק כיחיד כרבי נתן משום דכתי מוצא אף על פי כן כיחיד מחיב אפילו למכור לפיסיים דכמתן דכציתי דפ דכל המוכדי מכבים קני לפו לך דכתר דכפות מוצא לם עלמו: כמוס כוחמ. גפוס כה דלא מפני ככרמים גפוס סוף: פ"ד דיוסף:

מגלן דכתיב (שמות כ) עשה אמות אורך הקרש ונו׳ וכתיב (שם מ) ויפרוש את האהל על המשכן ואמר רב משה רבינו פרשו מכאן אתה למד גבהן של לחם י׳ אמות ונמירי דכל טונא דמידלי במוטות תלתא מלעיל ותרי תלתי מלתחת אשתכח דהוה מידלי טובא. ואי בעית אימא מארון דאמר מר אורן תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה ונמירי דכל טונא דמידלי במוטות תלתא מלעיל והרי הלתי מלרע אשתכח דלמעלת מעשרה הוה [קאי]:

ב אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה חכם דכתיב (מדלי כג) עיר גבורים עלה חכם ויודד עוז מבטחה גבור ובעל קומה דאמר רב מרע"ה עשר אמות היתה קומתו שנאמר (שמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן. עשיר דכתיב (שם לח) פכל לך משלך:

את

אין די הייך פון משכן. אוג עס שמייט אין פסוק ער הט פרשפרייט דעם גיצעלט ודי ירישות אויף דעם משכן. אוג רב הט גינאנט אז כשה רבינו הט זיי פר שפריט. ואורום משה רבינו איז גיוועז הויך צעהן אייגן. פון באגען ערגען מיר אז די הייך פון דיי ווום איז אויך גיוועז צעהן אייגן. אוג מיר האבען גיקרוגט די מאשה ום מען טראגט איהר מיט שפעקנעם אויף דעם אקסיל. אוג צווויי דריטהוד אונטער דעם אקסיל. טראגט מען אדריטהוד איבער דעם אקסיל. אוג פון האט עריין נישטעקט דיא שפעקנעם. ועגען גיוועז צווויי דריטהוד הויך פון אונטען. ער מוזבח איז גיוועז הויך צעהן אייגן. איז גיוועז פון אויבען ביו צו די רינגען דרי אייגן מיט אדריטהול. אוג פון אונטען ביז צו די רינגען איז גיוועז ועקס אייגן מיט צווויי דריטהול. אוג אז ער לגי ואם איז גיוועז הויך צעהן אייגן האט גיטראגען דעם מובח מיט שפעקנעם אויף דעם אקסיל. איז דאך ער מזבח גיוועז הויך פון דיא ערד פיל העכער וי צעהן טפחים. אוג אז דוא ווילסט ועל איך דיר זאגן אף פון ארון. ואורום מיר האבען גיקרוגט די הייך פון ארון איז גיוועז ניין טפחים אוג דיא ערשט פון בפרת איז גיוועז איין טפח. צו זאמען איז גיוועז הויך צעהן טפחים. אוג מיר האבען גיקרוגט דיא משא ום מען טראגט איהר מיט עפעקנעם אויף דעם אקסיל. טראגט מען אדריטהול אויף דעם אקסיל. אוג צווויי דריטהול אונטער דעם אקסיל. איז דאך ער מזבח גיוועז הויך פון דיא ערד פיל העכער וי צעהן טפחים פון די ערד:

ב אין. די שכינה רוהט ניט אויף קיין אנדער מענטש. נאר אויף אזעלכין ואם ער איז קדוש אוג שטארק אוג רייך אוג הויך. פון ואנען ווייסען מיר אז ער ארף זיין קדוש. ואורום עס שטייט אין פסוק אין די שטאט פון גבורים איז ארויף גינאנגען דער חכם אוג ער האט ארויפ גענידערט דיא שטארקע פאר זיבערונג. דאם מיינט מען משה רבינו ואם ער איז גיוועזן אהכם איז ער ארויף גינאנגען אויף דעם היסעל ואואם דאם איז אשטאט מיט שטארקע. מיט מלאכים. אוג ער האט ארויפ גענידערט די תורה. פון ואנען ווייסען מיר אז ער ארף זיין שטארק אוג הויך. ואורום רב הט גיזאגט משה רבינו איז הויך גיוועזן צעהן אייגן. ואורום עס שטייט אין פסוק ער הט פר שפרייט דעם גיצעלט ודי ירישות אויף דעם משכן. אוג דר משכן איז גיוועזן הויך צעהן אייגן. אוג אז משה אליין הט גינקענט פר שפרייטען די ירישות אויף דעם משכן. איז ער דאך גיוועזן שטארק. אוג פון ואנען ווייסען מיר אז ער ארף זיין הייך אויך. ואורום עס שטייט אין פסוק נאט האט גיזאגט צו משה פכל קח דוא ואלסט דיר אוים האקן

משוח אהרן נצטרע דברי רבי עקיבא אמר ליה רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ואלא הא כתיב בם ההוא בנוזפה בעלמא. הניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע דכתיב ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת תנא שפנה מצרעתו. אמר ריש לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב (שמות ד) והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמיה דקב"ה דמהימני ישראל אמר אלו הן מאמינים בני מאמינים אתה אין סופך להאמין הם מאמינים דכתיב ויאמן העם בני מאמינים (נרמלים מו) והאמן בה' אתה אין סופך להאמין שנאמר (במדבר כ) יען לא האמנתם בי וגו' ממאי דלקה דכתיב (שמות ד) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו'. אמר רבא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא מדה טובה מהרת לבא ממדת פורענות דאילו במדת פורענות כתיב (שם) ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ואילו במדה טובה כתיב (שם) ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו

ענפערט די נמרא צלפחד איז גיווען פון דעם האבן זיך ניטמתשין וום האבן זיי קיין חלק נישט גענומען אין ארץ ישראל נאר זיי זענען אויף דעם באזרג ונאך די בעשה פון די כתגלים אזוי ווייט עס שטייט אין די פרשה שלח. נאך אזוי צוגייגען האבן מיר ג' ליערונגט. עס שטייט אין פסוק דער בעם פון נאט הט גיבריענט אין ווי אוג ער איז אוועק גינאנגען. ער פסוק לערונט אונז אז אהרן איז אויף ניזאערן מצורע וקרעציג). אזוי זאגט רבי עקיבא. הט רבי יהודה בן בתירה נזאגט צו רבי עקיבא. עקיבא סי אזוי אוג סי זאגט ביסטו אן גיבריט גישמראפט צו ווערין. אויב עס איז וי דיינע זייט אי אהרן איז אויף מצורע ניזאערן. האסטו ניט נידערפט זאגן. ווארום די תירה הט איהם צו גיהעפט אוג זאגט ניט אז אהרן איז מצורע גיווארן. אוג דוא זעקסט אויף. אוג ער זייקסט פר אלע מענטשין אז אהרן איז מצורע גיווארן. אוג אויב עס איז ניט וי דו זאגסט. אהרן איז נישט מצורע גיווארן. ציהסט דו דאך אוים שקעכטע רייד אויף העם צריק. פרעגט די נמרא עם שטייט דאך אין פסוק בם אין ווי. נאט איז בעם ניווארן אויף ייבע. אויף מרים אוג אהרן. איז דאך אזוי וי רבי עקיבא. ענפערט די נמרא נעשריגען האט נאט אויף ייבע, אפער מצורע איז נאר ניווארין מרים ניט אהרן. זאגט די נמרא מיר האבן ניהערט אזוי ווי ער זיך גיקערט צו מרים אוג זי איז מצורע. מיר האבן גילערנט אזוי מיינט ער פסוק. אהרן הט זיך אפ גיקערט וניהייבט ניווארן פון זין צערעת הט ער גיזעהן אז מרים איז ניווארן מצורע. ריש קקיש זאגט אז אייגער איז תושך אפרומען מענטש. ווערט זין גוף נישקאגן. ווארום עם שטייט אין פסוק משה רבינו האט גזאגט אויף דיא יודען זייא ווערן מיר ניט גלויבען. אוג נאט הט ענוואוסט אז די יודען ווערן יא גלויבען. האט נאט גזאגט די יודען גלויבען. אוג ווי ענען קינהער פון אזערכע מענטשין ווום גלויבען. דוא ווערסט ניט גלויבען. דיא יודען גלויבען. אזוי ווי עם שטייט אין פסוק דם פאלק הט גיגלויבט. ווי זענען קינדער פון אזעלכע מענטשין ווום גלויבען. אזוי ווי עם שטייט אין פסוק אברהם אבינו הט ניגלויבט אין נאט. אבער דוא ווערסט ניט גלויבען. אזוי ווי עם שטייט אין פסוק נאט הט גזאגט צו משה אוג אהרן. ווייל איר הט ניט גיגלויבט אין מיר. פון וואנען ווייסן מיר אז משה איז גישקאגן גיווארן ווייל ער הט גזאגט דיא יודען ווערן ניט גלויבען. ווארום עם שטייט אין פסוק נאט הט גזאגט צו משה בריינג ריין האנט אין ריין שוים. איז די האנט גיווארן קרעציג. רבא הט גזאגט אוג אנדערע זאגן רבי יוסי ברבי חנינא האט גזאגט. אנוטע זאך קומט עשוויניטער ווי אשקעכטע זאך. בייי די שקעכטע זאך ווען די האנט פון משה הט נידערפט קרעציג ווערין שטייט אין פסוק משה הט ארוים גענומען דיא האנט פון שוים. ער נאך את

ד"ה ואלא הא עמיר גמ'. וק"ל לא ליכא כתובה דה"ל ליה כמפורש ומפני ר' יהודה כן כתיבה לא גמרה ואין לחדש דן גזירה שוה מעצמו: ולענ"ד יש לחדש מכיון שזה כלאחר מעשה מה לכתיב כי נחפזו מה: ממעפילים. ויעפילו לעגום וגומר

דרתח מלכא עלויה ורהיט הלהא פרסי בכרעיה: (קף נה) ה גודרת ופוקסת משום בונה וכי דרך בניך בכך אין כדרדיש ר"ש בן מנסיא (נרמסים ג) ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקב"ה כחוה והביאה אצל אדם שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא:

הזורק פרק אחד עשר

(קף נו ע"ב) **א** תנן רבנן מקושש זה צלפחד וכן תנא אומר (במדבר טז) ויהיו בני ישראל במדבר וגו' ולחלן הוא אומר (שם כז) אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא אמר ליה רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק (קף מ) ואלא הא גמר גזירה שוה ג"ש לא גמיר אלא מהיכא תנה (שם יד) כוועדתו הוה כיוצא בדבי אתה אומר (שם יג) ויחר אף ה' בם וילך מלכד שאף

אין אַמאהל גיוועז דער מֶלֶךְ איז אין־בעס גיוואָרען אויף אַעקצַטין אוג האָט אידם גיהייסען אַראָפּ גיין פון פֶּערד. איז ער גילאפען אין די קְגייַדער דרַיי מייל מיט דיא פּיס. אבּער דער סענַטש וום איז טאקי גיבוּנדען. זיצט ער שווער אויף דעם וום טראגט אים. אוג אז מען מראגט אידם ארוים פון שטוב אין גאם אום שבת. איז מען טאקי חייב:

ה גודֶרת ופוקֶסת. אז מען פֶּלעכט די האר אום שבת. אהער מען צו טייטש דיא האר אום שבת. איין העקפט האר צו די רעכטע זייט אוג איין העקפט האר צו די לינקע זייט אוג אין מיטען אשרוגד; איז מען חייב ווייל מען באהט אום שבת. פֿרעגט די נמרא היימט דען דם ניבאהט. ענטפערט די גמרא יא. דם היימט ניבאהט. אזוי ווי רבי שמעון בן מנסיא דם זיידשאפט. עס שמייט אין פסוק ויבן ה' אלהים את הצלע גאט הט ניבאהט די ריפ ווום ער הם נעמטען פון אדם הראשון אוג הט גימאכט פון איר די וויב דאה. ער פֿסוק לערוגט אונז אז גאט הט פר פלאכטען די האר פון חוה אוג ער הט איר ניבראכט פר אדם הראשון. וואורום אין דיא שטעט פון ים רופט מען אויף פלעכטין באהען:

פרק אחד עשר

א תנו רבנן · די רבנין האבין ג ערוגט דער ווס הט געקריבין די האלץ אום שבת ואזוי וויא עס שטייט אין די סדרה שכח) דם איז גיוועז צלפחד. אוג אזוי שמייט אין פסוק די יושבין ועגען גיועזי אין דער מדבר. אוג דאמט זאגט דער פסוק די מעכטער פון צלפחד האבן גזאגט אונזער פאמער איז גישטארבין אין דער מדבר. אזוי ווי דאמט מיינט מען צלפחד. אזוי רא מיינט מען אויף צלפחד. אזוי זאגט רבי עקיבא. האט רבי יהודה בן בתירה גומט צו רבי עקיבא · עקיבא סי אזוי אוג כי אזוי ביסטו אן גיבריים צו גישטראפט ווערין. אויב עס איז ויא ריינע ייד אז דם איז צלפחד. האסטו ניט ניבאהט אויף. וואורום די תורה הט אים צו גידעקט אוג זאגט ניט ווער דם איז גיוועז. אוג דוא העקפט אויף. אוג דער עיקסט פאר אלע מענטשין אז דם איז גיוועז צלפחד. אוג אויב עס איז ניט ווי דוא זאגסט. דאם איז ניט צלפחד. זיטסט דו דאך אויס שלעכטע ייד אויף דעם צדיק · פרעגט דיא נמרא רבי עקיבא ערוגט דאך אנדרה שוה. איז דאך נקיק ויא עס וואלט גישטאנען אין די תורה בפירוש אז דם איז גיוועז צלפחד · ענטפערט די נמרא רבי יהודה בן בתירה הט ניט גילערוגט דיא גזרה שוה פון ניין רבי · אוג אליין טאר מען ניט ערנעז אנדרה שוה · פרעגט דא נמרא וום זאגט רבי יהודה · וום איז גיוועז דער זינד פון צלפחד ואם ער איז גישטאנבין אין דער מדבר

הבונה פרק שנים עשר

(דף קג) **א תניא** ר"י בן בתירא אומ' נאמר בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם כים מכאן רמז לניסוך מים מן התורה:

(פ"ג) **ב הנני** צריך לכתוב קצת לשון סוגית הגמרא לכתיבת מאמרים רשומים וו"ל. ומרפרזות ועשאו סתום כשר כתום נמי ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום (דף קד) עלויי קמעלי ליה דאמר רב הסדא ס"ם וכס"ך שבלוחות בנם היו עומדים אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי ירמיה ואי תימא רבי חייא בר אבא בנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והא כתיב (במדבר לו) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. אלא סיהוה הוה סידע לא הוה ידעינן הי באמצע תיבה הי בכוף תיבה ואתו צופים הקנינהו. ואכתי אלה המצות

פרק שנים עשר

א תַּנְיָא. מֵיר הָאבֶּען גֵיעֶרוּנְט רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה זָאגְט בַּיי דֶעם אֲנדֶערִין מָאג סוּכּוֹת שְׁטַיִיט וְנִסְכֵּיהֶם. אִיז דִי ס"ם אִיבֶּעריג. בַּיי דֶעם וָעקסטִין מָאג סוּכּוֹת שְׁטַיִיט וְנִסְכֶּיהָ. אִיז דִיא י' אִיבֶּעריג. בַּיי דֶעם זִיבֶּעטִין מָאג סוּכּוֹת שְׁטַיִיט כְּמִשְׁפָּטָם. אִיז אוֹיךְ דִי ס"ם אִיבֶּעריג. אִיז דָא אִיבֶּעריגֶע ם י ס. דָם מַאכְט מַיִם. פוּן דֶאנֶען וַיִיסֶען מֵיר אַז מָען דַארְף נִיסָן וַואסֶער אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּם סוּכּוֹת: זָאגְט דִי גְמָרָא אַז מָען הָאט נִיבֶּארפְט מַאכִין אַיין אֲפַּעֶנֶע ם. אוּן מָען הָט גִימַאכְט אַפַּרמַאכְטֶע ם אִיז כָּשֵׁר וּמַיִם דַארְף דָאךְ זַיין דִי עֶרְשְׁטֶע ם אַפַּעֶנֶע. אוּן אִין דִי תּוֹרָה שְׁטַיִיט אַפַּרמַאכְטֶע ם. וָוַיִיסֶען מֵיר אַז מָען הָט נִיבֶּארפְט מַאכֶּען אַפַּרמַאכְטֶע ם אוּן מָען הָאט נִימַאכְט אַפַּעֶנֶע ם אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר. פֵּרֶענְט דִי גְמָרָא עֶס אִיז דָאךְ נִיט גְלַייךְ אַיינֶע צוּ דֶאם אַנדֶערֶע. אַז מָען הָט נִיבֶּארפְט מַאכֶּען אַפַּעֶנֶע ם אוּן מָען הָט גִימַאכְט אַפַּרמַאכְטֶע ם. הָט מָען דָאךְ בֶּיעֶפֶר גִימַאכְט. וָוַארוּם רַב חִסְדָּא קָט גִיזָאגְט דָער פַּרמַאכְטֶער ם אוּן דָער ם וָואס אִיז גִיזוּין אִין דִיא לִחוֹת דֶענֶען גִיזוּין דוּרְךְ אַנֶם וָוַארוּם אַפַּרמַאכְטֶע ם אוּן אַ ם דֶענֶען דָאךְ אַרוּם גֶעשְׁנִיטֶען פוּן אֶרֶע פִּיר זַיטֶען. וּוַיא אַזוֹי דָאט דִיךְ נִיבֶּארפְט דִי מִיטֶעלסְטֶע שְׁטִיק. גֶעווִיס דוּרְךְ אַנֶם אֲפֶּשֶׁר אַז עֶר הָט נִיבֶּארפְט מַאכֶּען אַפַּרמַאכְטֶע ם אוּן עֶר הָט גִימַאכְט אַפַּעֶנֶע ם; הָט עֶר דָאךְ נָאךְ עֶרגֶער גִימַאכְט. וָוַארוּם רַבִּי יִרְמְיָה אוּן אַנדֶערֶע זָאגֶן רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא הָט גִיזָאגְט דִי פִּינְף אוֹתִיּוֹת ס נ צ פ ך הָאבֶּען דִי נְבִיאִים גִיזָאגְט. וָאוּ אַפַּעֶנֶע ם אִיז נָאר נִיט גִיזָאגְט אִין דִי לוּחוֹת; פֵּרֶענְט דִי גְמָרָא וּוִי פֶּרְשְׁטֵייסְטוּ אַז דִי נְבִיאִים הָאבֶּען אוּנְז גִילֶערְנְט דִי פִּינְף אוֹתִיּוֹת; עֶס שְׁטַיִיט דָאךְ אִין פְּסוּק אֵלֶּה הַמִּצְוֹת דָּם וָעֶנֶען דִי מִצְוֹת. אוּן אַנְבִיא טָאר נִיט מַאכֶּען קֵין נַייֶע זַאךְ. נָאר דִי פִּינְף אוֹתִיּוֹת זָענֶען אוֹיךְ גִיזוּין פוּן נָאט. נָאר מָען הָאט נִיט גֶעייאוּסְט וּוֶעלכֶען מָם מָען זָאל שְׁטֶעלֶען אִין מִיטֶען וָאֶרֶער אִין אֲנהֲייבּוּ וָאֶרְט. אוּן וּוַעלכֶען מָם מָען זָאל שְׁטֶעלֶען אִין סוֹף וָאֶרְט. זָענֶען גִיקוּמֶען דִי נְבִיאִים אוּן הָאבֶּען גוֹגָאגְט. פֵּרֶענְט דִי גְמָרָא אִיז דָאךְ וַוייטֶער דִי קַשְׁיָא אִין פְּסוּק שְׁטַיִיט דָאךְ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת דָּם וָעֶנֶען דִי מִצְוֹת. אוּן

מכאן רמז כו'. כלומר פ"ם דכתיב דים לים כפיהוה (ב"מ) דסתום ופתוח סתום כשר: ומרפרזות ועשאו סתום כשר. פוסק כרבן שמעון: סתום ועשאו פתוח. כגון שם מפעמון וכשר להקריש במקום שם. וזה סיזכר בגמרא לענין שבח כהוכיח שם קטן גדול כגון שם מפעמון: עלויי קא מעלי ליה. שהיה פ"ם פתוחה כשהיא בלוחות ופ"ך סתומה כשהיא בלוחות כדמפרש: מגמגם ליה פיסא בתחתון. וכיון דאמר רב מהדר פ"ם וסת"ך בלוחות כגון סיו עומדים על חסרי אותיות כדאמרינן לעיל ובכהיב סיו בדאמרי עבריהם סיו לם ליעול שם על שכגון סיו עומר לבל פתוחה אין בה שם ע"ב מפעמ"ך דלעי ירמיה דאמר טיפס המנוס בפתוחה קאמר: יש שמקשים כוגית זו על כוגית דאמרינן בפרק לולב דרמי כל דכרי ירמיה לבל דבר הסדא לגמרי מרוייהו בפתוחות. אלין זו קושיא שבן דרך בגמרא להקשות שמפסיק בלן בסברא כדי שיקשה ושמעתא אחרי מהפסיק לפי קושיא ואי הוה בעית אמר לאחרי כי אימר דבר הסדא בפתוחים ודבכי ירמיה בסתומין הוה מתרץ ליה הלא סיזכרנא מעלית שבי ליה בסם ובכל גמי: מיכוון הוה. מרוייהו ולא ידעי סי בלמעלה סיכה וכו': וקבלה מגמון. כלומרות הסוכות ובסיכה בסוכה ולא למעמין הלא שכיה בסוכה עוקה אין כל בלוה ולפיכך שב ס"ם ופ"ך

כבשרו מחיקו הוא ושבה כבשרו (שם ז) ויבלע כטה אהן את מטותם אמר רבי אלעזר נם בתוך נם :

(קף נז ע"ב) **ב תניא** רבי אומר דברים הדברים (שמות לה) אלה הדברים אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני :

(קף נח) **ג כתיב** במשנה המשיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים וכו' אנב זה מפרש בנמרא מעשה המשכן וכתוב בסוף מאמר זה נראין קרסין בלולאות כבובבים ברקיע . (קף נם) ת"ר יריעות התחתונות של הבלת ושל ארנמן ושל תולעת שני ושל שש ועליונות של מעשה עזים ונדולה תכסה שנאמרה בעליונות יותר מכסה שנאמרה בתחתונות דאילו בתחתונות כתיב (שמות לה) וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ואילו בעליונות כתיב (שם) וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים. ותניא משום רבי נחמיה שטוף בעזים וטוו מן העזים :

תניא

זיא ניטואָרען ווערעניג ווייס וויא שנייי . אונ בייא דיא גוטע זאך וועלן דיא האנט האָט נידאַרפט נידחייכט ווערין שטייט אין פסוק . ער האט ארוים ענטפאנען די האנט פון שוים אונ זי איז ניטואָרען ריין אזוי ווי ין ריינ בייב : פון שוים ארוים נעשעניג איז וויא שוין ריין ניטואָרען . אין פסוק שטייט דער שטעקן פון אהרן האט ין ענשלונגען וויערע שטעקינם . האט רבי אלעזר נזאנט אבא איז ניטון אנם אין אנם . אז אשלאנג ואולט אין ניטשלונגען דיא אנע שלאנגן . אולט דאך אויך ניטון אנם . אונ אז אשטעקן האט אין ניטשלונגען שטעקינם איז דאך אנרעסערער נם :

ב תניא . מיר האבין ניהערונט רבי זאנט אז אין דיא תורה ואולט ניטשטאנען דברים ואולט מין מיינען צוויי זאכען . אז עם שטייט אלה הדברים . מיט אה . מיינט מען נאך איינם . איז דבי זאבן . אז עם שטייט אלה הדברים . דער ואלט אלה בטרעפט ועקם אונ דרייסיג . ועקם אונ דרייסיג אונ דרייא . איז ניין אונ דרייסיג . דאם ענען די ניין אונ דרייסיג מאלות ואם איז ניזאנט ניטוארין צוא משה אויף דעם בארג סיני אז מען טאר ייא ניט טאהן אום שבת :

ג תנו רבנן . די רבנן האבין ניהערונט דיא אונטערשטע יריעות ואם ען ענען ניטון אין משכן ענען ניטון פון הכלת אונ פון ארנמן אונ פון תולעת שני אונ פון שש . אונ דיא אובערשטע יריעות ענען ניטון פון האר פון ציגן . אונ די חכמה וום איז ניזאנט ניטוארין בייא די אובערשטע יריעות . איז ניטון נרעסער ויא די חכמה וום איז ניזאנט ניטוארין בייא די אונטערשטע יריעות . ווארום בייא די אונטערשטע יריעות שטייט אין פסוק אנע קלוגע ווייבער האבין נישפונען מיט ווייערע הענט . אונ בייא די אובערשטע יריעות שטייט אין פסוק אנע חייבער האבין נישפונען מיט חכמה ואם ניטון ווערע היבין מיט חכמה ועענען ניטון די נרעסטע חכמות צו די ארבעטן האבין ווי נישפונען די האר פון ציגן . אונ מיר האבין ניהערונט פון רבי נחמיה אין נישפונען פון די ציגן :

אונ מען המי זיי נישפונען פון די ציגן :

בפוף צדיק פשוט היינו נאמן בפוף נאמן פש"ט הוסיף לך הכתוב בפיפה על כפיפתי מבאן שנתנה התורה במנד ראש. קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש שאמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדר תגיה דקוף לגבי ריש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי. וס"ט כרעיה דקו"ף הלויה אי מהדר ביה ליעול. וליזול בהך. מסייע ליה לריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (מגלי נ) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעין אותו. שי"ן שקר ת"ו אמת מאי טעמא שקר כקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה. שקרא שכיח קושטא לא שכיח. וס"ש שקרא

וַיִּיזֵט אַז אַבְּזוּלוּטֶער מֶענטש אַצדיק. דאַרף זיין איינגיבונגן. אוּנ נידֶערִיג בַּיי זִיך. אוּנ דֶער בַּרַייכֶער נוּן וַיזט אַז דֶער סוף זיינֶער וֶועט זיין גַּרַייך אוּנ אויף נִישְׁטֶעלְט אוּנ נָרִיש אויף עוֹלָם הַבָּא. סמ"ך עיי"ן מַאכט סְמוֹךְ עֲנִיִּים. לֶענֶר אוּנטֶער אוּנ הֶעלְף דִי אֲרֶעמֶע לַייט. אֲדֶער סמ"ך עיי"ן מַאכט סְמָנִין עֲשָׂה. דוּ זָאלְסְט דִיר מַאכִין צֵייכונס אִין דִי תּוֹרָה וָועסְט אִיר קוּיפִין. וֶועסְטוּ אִיר נִיט פַּארגֶעסִין וּאֲעֶלכֶע סְימָנִים וויא אִין דִי נְמָרָא שְׁטֵייטוּ. פַּר וָאס שְׁטֵייט אַייגיבוּינגֶער פּ אוּנ אַנְלַייכֶער ף. דָאס לֶערנְט אוּנְז אַז דִי מוֹיל זָאל זיין צַאמֶהאר אָפִּין. אוּנ צַאמֶהאל פַּר מַאכְט. צוּ תּוֹרָה לֶערנֶן אוּנ דַאוּונֶן אוּנ לֶערנֶן זָאל זַיין דִי מוֹיל אָפִּין. אוּנ דַיין מוֹיל זָאל זיין פַּארמַאכְט נִיט צוּ רַיידִין שֶׁלָעכטָע רַייד. פַּר וָאס שְׁטֵייט אַייגיבוּינגֶער צ אוּנ אַנְלַייכֶער צ. דֶער אַיינגיבוּינגֶער צ וַוייזט אַז אַצַדִיק דאַרף זיין איינגיבונגן. אוּנ נִידֶערִיג בַּייא זִיךְ. אוּנ דֶער גַּלַייכֶער צ וַוייזט אַז דֶער סוף זיינֶער וֶועט זיין גְּרַייך אוּנ אויף נִישְׁטֶעלְט אוּנ נָרִיש אויף עוֹלָם הַבָּא. פְּרֶעגְט דִי נְמָרָא אִיז דָאךְ דִי זֶעלבִּיגֶע וָאס פְּרֶיגֶער שְׁטֵייט בַּיי נֵאמָן בְּפוּף אוּנ נֶאמָן פָּשׁוּט. עֶנטפֶּערְט דִי נְמָרָא דֶער פָּסוּק הָאט נִיכְטֶערְט צוּ זָאגִן עֶר זָאל זיין נֶאךְ מֶער איינגיבוּינגן וויא עֶר אִיז גִיוֶוען איינגיבוּינגן. פּוּן דַאגָען וַוייסִין מִיר זַז דִי תּוֹרָה אִיז גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין צוּ דֶעם וָוס הָאט אַייגיבוּינגֶעם קָאפּ. אוּנ וָוס נִידֶערִיגֶער דֶער מֶענטש אִיז בַּיי זִיךְ אִיז עֶר מֶער זוֹכֶה צוּ דִי תּוֹרָה. קוּף מַאכְט קָדוֹשׁ. רי"ש מַאכְט רָשָׁע. פַּר וָאס אִיז דֶער פְּנִים פּוּן קוּף אַוֶועק נִיקֶערְט פּוּן דִי רי"ש. וַוייל נָאט זָאגְט אִיךְ קֶען נִיט קוֹקֶען אוֹיף דָעם רָשָׁע. אוּנ פַּאר וָאס קֶערְט זִיךְ דִי קְרִין פּוּן קוּף צוּ דִי רי"ש. וַוייל נָאט זָאגְט אוֹיב דֶער רָשָׁע וֶועט תְּשׁוּבָה הָאבִּין פּוּן זַיינֶע שְׁלֶעכְטָע מַעֲשִׂים. וֶועל אִיךְ אִים מַאכִין אַזוי וויא אִיךְ הָאב. אוּנ פַּר וָוס אַיינְט דִי פּוּס פּוּן קוּף. זִיא אִיז נִיט בַּהֶעפְט בִּיז אַרוֹיף. צוּ זָאגִן אוֹיב דֶער רָשָׁע וֶועט תְּשׁוּבָה הָאבִּין אוּנ וֶועט הִשׁוּבָה מֵאהִן זָאל עֶר אַרַיין גַיִין דִיקְךְ דֶער זַיים. פּוּן הוּיבֶּען. כּוּן דַאגָען אִיז אַרַיַיא אַבְּעוַוייזוּנג: צוּ רי"ש לָקִיש. וָוארום רי"ש לָקִיש הָאט גִזָאגְט וָס מֵיינְט דֶער פָּסוּק אִם לַצִּים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵ. אוֹיב דֶער מֶענטש וויל גַיִין צוּ דִי דָשָׁעִים לָאזט אִיהם גַיִין. מֵען הֶעלְפְט אִיהם נִיט. אוּנ מֵען פַּאר מַיידְט אִיהם נִיט. אוּנ אוֹיב אַמֶענטש וויל טָמֵא וֶועלְן אִיהם פָּרוּמֶע. הֶעלְפְט מֵען אִיהם צוּ זַיין. דָס מֵיינְט מֵען אַז דֶער מֶענטש וויל טָמֵא וֶועלְן אִיהם. מֵען לָאזט אִיהם טָמֵא וֶועלְן. אוּנ אַז אַמֶענטש וויל בַּיין וֶועלְן פּוּן זַיינֶע עֲבֵירוֹת. הֶעלְפְט מֵען אִיהם בַּיין צוּ וֶועלְן. ש מַאכְט שֶׁקֶר. ת מַאכְט אֱמֶת. פַּאר וָוס זָאגְען דִיא דַיי אוֹתִיוֹת פּוּן שֶׁקֶר נֶאמְט אַיינֶע צוּ דִי אַנְדֶערֶע קֹרֶשׁ. אוּנ דִיא דַיי אוֹתִיוֹת פּוּן אֱמֶת זָאגְען דִיא אַנְדֶערֶע. דֶער א אִיז אִין אַנְהַייב בֵּית. דֶער ת אִיז אִין סוֹף אַלֶף בֵּית. וַוייל פַּאר שְׁקַייט אִיז נֶאמְט אַזוי בְּעקִיטָן אוּנ אֱמֶת אִיז וַוייט צוּ בְּעקִיטָן. פַּר וָוס דִיא אוֹתִיוֹת שֶׁקֶר שְׁטֵייט עֶנדֶער אוֹת אוֹיף

המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכתום וחזרו ויסדום. נופא אמר רב חסדא מ״ם וסכ״ך וכו׳ ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון גבוב בובן. רהב בהר. סיו ורם. אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותייהו. אלף בית אלף בינה גימל דלת גמול דלים. מאי טעמא פשיט כרעיה דגימל לגבי דלת. שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחרי דלים. ומאי טעמא פשיט כרעיה דדלת לגבי גימל. דלימצי׳ ליה נפשיה (ולא לצטערן). ומ״ט מהדר אפיה דדלת מגימל. דליתן ליה בצנעא כי היכי דלא ליכסוף מיניה. ה״ו זה שמו של הקב״ה. ז״ח ט״ כ״ל אם אתה עושה כן הקב״ה זן אותך וחן אותך וכטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך סתר לעה״ב. מ״ם פתוחה מ״ם סתומה. כאמר פתוח מאמר סתום. נון כפופה נון פשוטה. נאמן כפוף נאמן פשוט. סמ״ך עיי״ן סמוך עניים לשון אהר סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ״א כפופה פ״א פשוטה. פי פתוח פי סתום. צר״י כפופה וצר״י פשוטה צדיק כפוף.

אַנְבִיא טָאר נִיט מַאכְען קיין נַיִיע זַאךְ. נָאר אַזוי איז גִיווען. מען הָאט דָם אויךְ געוואוסט ווָעלכֶער מָם עָם דַארְף זיין אין אָנהַייב אוג אין מִיטען וָאוְרט: אוג ווָעלכֶער מָם עָם דַארְף זַיין אין סוף וָאוְרט: נָאר מֶען הָט פַאר נָעטָען. נָענָען נָעקומֶען דִיא נְביאִים אוג הָאבֶּען אוּנז הָער מָאנט. נָאךְ הָט רַב חִסְדָא גָזָאגט דָם גָעשְרִיבֶּען פון דִיא לוחות הָאט מֶען גִיקֶענט לַיִיענָען אינווַייניג אוג פון אויס ווַיינִיג: נָאר פון אַיין זַייט הָט מָען גִילַייענט פַר קערט וי פון די אַנדערע זַייט. לְמַשָׁל אַז פון אַיין זַייט הָט מָען גִילַייענט נְבוּב. הָט מָען פון די אַנדערע זַייט גִילַייענט בובן. רַהַב. הָט מֶען גִילַייענט בְּהַר. סָרוּ. הָט מֶען גִילַייענט וָרָם. די בַּבָּנָן הָאבֶּען גָזָאגט צו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי קְהַיינָע קִינדֶער זָענָען איצט גָעקומֶען אין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוג הָאבֶּען גָזָאגט אַוועלכֶע זַאכֶען וָאס אֶפִילוּ אין דִיא צַייטֶען פון יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נון איז נִיט גִיוֶעזֶען נָיוָואר וִיא דִיא קִינדֶער הָאבֶּען גָזָאגט. זַייא הָאבֶּען אַזוי גָזָאגט אַלֶע בַּיִת איז טַייטש אֲבַל בֵּיתָה. עֲרִין פַּר שַׁטְאנְד. עֲרִין תּוֹרָה. גִימֶל דַלֶת איז טַייטש גְמוֹל דַלִים טוּט טובות צו אֲרֶעמֶע מֶענְטשֶׁן: פַּר וָום איז דִי פּוּס פון ג גְצוֹגֶן צוס ד. וַויל דֶער שְׁטַייגֶער פון די גוּטֶע מֶענְטשֶׁן איז צו זִיפֶּען צו די אֲרֶעמֶע לַייט עֶר זָאל זַיי טָאהן טובות, פַּר וָאס איז דִיא פּוּס פון דלת גיצוֹגֶן צו די גימל. דֶער אֲרֶעמַאן זָאל קומֶען צום רַייכֶן נָעמֶען זַיין צְדָקָה. אוג עֶר זָאל נִיט מַטְרִיחַ זַיין דֶעם רַייכֶן עֶר זָאל אִים דָארְפֶּן גַיין זוכֶען. אוג פַאר וָאס איז דֶער פָּנִים פון דלת אַוועק גִיקֶערְט פון די גימל. דֶער רַייכֶער זָאל גָעבֶּן דֶעם אֲרֶעמַאן זַיין צְדָקָה אין דֶער שְׁטִיל. עֶם זָאל קֶינֶער נִיט ווִיסֶּן. דֶער אֲרֶעמַאן זָאל נִיט פַּרְשָׁעמְט ווָערֶן. הי ו׳ איז דֶער נָאמֶען פון גָאט. ז ח ט י כ ל. די עֶרְשְׁטֶע אוֹתִיוֹת מַיינְט מֶען אַזוי: אַז דו ווִעסְט אַזוי טָאהן דו ווִעסְט לֶערְנֶען תּוֹרָה אוג גָעבֶּן צְדָקָה. ווִעט דִיךְ גָאט שְׁפַייזֶן. אוג ווִעט דִיר גָעבֶּן חֵן. אוג ווִעט דִיר טָאהן גוטֶס. אוג ווִעט דִיר גָעבֶּן יְרוּשָׁה. אוג ווִעט דִיר מַאכֶּן אַקְרוֹן צו עוֹלָם הַבָּא וְדֶער ז מַאכְט זָן. דֶער ח מַאכְט חֵן. דֶער ט מַאכְט טובות. דֶער י מַאכְט יְרוּשָׁה. דֶער כ מַאכְט כֶּתֶר. דֶער ל מַאכְט לָעוֹלָם הַבָּא. פַּר וָאס שְׁטַייט אַפֶּענָע מ״ם אוג אַפַארמַאכְטָע ט״ם. דֶער אָפֶּענָער מ״ם מַאכְט מאמר פְּתוּחַ אַפֶּענָע זָאג. וָום אַזָא מֶענְטשֶׁן מֶענֶען דָאס לֶערְנֶען: דֶער פַרמַאכְטֶער מ״ם מַאכְט מאמר סָתוּם אַפַארמַאכְטָע זָאג. וָום נִיט אַזָא מֶענְטשֶׁן מֶענֶען דָאס לֶערְנֶען. פַּר וָום שְׁטַייט אַאַיינגֶעבּוּנְגֶענֶער נון אוג אַנדַייכֶער נון. דֶער צַייגְנִיבּוּנְגֶענֶער נון

נותן לך : (דף קכ) אבר רבי (יהודה) ודנן משם רבי יוסי בן זמרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך אב נתתיך לעובדי כוכבים בתור נתתיך בעובדי כוכבים המון חביב נתתיך בעובדי כוכבים מלך נתתיך לעובדי כוכבים ותיק נתתיך בעובדי כוכבים נאמן נהתיך לעובדי כוכבים רבי יוחנן דידיה אמר אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איכא דאמרי אנכי לכפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה . דבי רבי נתן אמרי (נמדבר כג) כי ירט הדרך לנגדי יראה ראתה נטתה דבי רבי ישמעאל תנא (ויקרא ו ג) כרמל כר מלא רב אחא בר יעקב אמר (מלכים ו ג) קללה נבריצת נוטריקון נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה הוא רב נחמן בר יצחק אמר (בראשית מד) מה נדבר ומה נצטדק נכונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו קדושים אנחנו :

ורמזן יש לי בקום תאורם : מלך נתתיך . כתיב תאכיס תאכי : תאכי . מדלג תאכי מי : תכל תאכי . הני נעמני . תמיהה . אמירה נעימה : כרמל . נבי מנחת בעומר כתיב נגש כרמל שמניחה בכסיסין להה בעוד שהזרע נפוח וכתי שלג קג מלא סאתם :

תניא

נֶעְבָּדִין . רַבִּי יִצְחָק הָט גָּזַאנְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא פּוּן וַאנֶען וַוייסֶען מִיר אַז אִין דִי תּוֹרָה דַּרְשֶׁת מָען פּוּן אֵיין וָואוֹרט עָטְרִיקָע וָוערטֶער . יֶעדֶער אוֹת זָאל זַיין אַוָואוֹרט . וָואוֹרום עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאט הָט גָּזאגְט צוּ אַבְרָהָם כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ . דֶער וָואוֹרט א״ב איז צְווֵי וָועטֶער . דֶער א מאכט אָב נְתַתִּיךָ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִיךְ הָאב דִיךְ גֶּעמַאכְט צוּ אַלֶע פֶּעלְקֶער . דֶער ב מַאכט בְּחוּר נְתַתִּיךָ בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִיךְ הָאב דִיךְ גֶּעמַאכְט דֶער בָּעסְטֶער פּוּן אַלֶע פֶּעלְקֶער . דֶער וָואוֹרט הֲמוֹן מַאכְט חָבִיב נְתַתִּיךָ בְּעַכּוּ״ם אִיךְ הָאב דִיךְ לִיב גֶּמַאכְט בַּיי אַלֶע פֶּעלְקֶער וַאה אוּנ אַחְ וָועלְן פּאר טָאהְשְׁט) . דֶער מ מַאכְט מֶלֶךְ נְתַתִּיךָ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִיךְ הָאב דִיךְ גֶּמַאכְט פַּר אַמֶּלֶךְ צוּ אַלֶע פֶּעלְקֶער . דֶער ו מַאכְט וָתִיק נְתַתִּיךָ בְּעַכּוּ״ם . אִיךְ הָאב דִיךְ גֶּמַאכְט דֶער פְּרוּמְסְטֶער פּוּן אַלֶע פֶּעלְקֶער . דֶער נ מַאכְט נֶאֱמָן נְתַתִּיךָ לָעַכּוּ״ם אִיךְ הָאב דִיךְ גֶּמַאכְט פַּאר אַבְּגְלוֹבְּטֶער בִּי יא אַלֶע פֶּעלְקֶער . רַבִּי יוֹחָנָן פּוּן זַיינֶע וָועגְן זָאגְט דֶער וָואוֹרט אָנכִי אִיז פִּיר וָוערְטֶער ، אָנָא נֶפְשִׁי כְּתָבִית יְהָבִית . אִיךְ הָאב מִיךְ אַלֶיין גֶּעשְׁרִיבֶּען אוּנ בִּין גֶּגַעבִּי ן גִּיוואוֹרִין . דִי רַבָּנָן זָאגִין צְווֵי וָועגְן דִי פִּיר וָוערְטֶער . אֲמִירָה נְעִימָה כְּתִיבָה יְהִי בָה . אַוֶיסֶע זָאג וַיסֶע רֶייד) אִיז גֶּעשְׁרִיבֶּען אוּנ גִּיגַעבִּין גִּיוואוֹרִין . אַנַּרְעֶרְסְ זָאגְן דֶעם וָואוֹרט אָנכִי לְיֶענְט מָען צוּרִיק . יְהִיבָה כְּתִיבָה נֶאֱמָנִין אֲמִירָה . וִיא אִיז גֶּגַעבֶּען גִּיוואוֹרִין אוּנ גֶּעשְׁרִיבֶּען גִּיוואוֹרִין אִירֶע רֶייד וָועגְן בַּגְלוֹיבְּט . דְּבֵי רַבִּי נָתָן זָאגְן אִין פָּסוּק שְׁטֵייט כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי . דֶער וָואוֹרט יָרַט אִיז דֶרַיי וָוערְטֶער . יָרְאָה רָאָתָה נָטְתָה . יִי הָט גִּיוואוֹרְפֶּן הָאט זִיא מוֹרָא גִּיהַאט אוּנ הָט צַוועק גִּיגֶייגְט פּוּן וָועג וְדָם שְׁטֵייט בִּיי דֶעם אֵייזִיל פּוּן בְּרָעֶסְ . רְבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גִּילֶערְנְט עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק כַּרְכֹּל . דֶער וָואוֹרט אִיז צְווֵי עָטְרִיקָע וָוערְטֶער בַּר מֶלֶא . דִיא חֲבִיאָה וָואס מָען הָט גֶּעגְנוּמֶען צוּם עוֹמֶר זָאגְן דִיא קֶערְנֶער גִּיוואוֹרְפֶּן גֶּיטֶכֶּט , אוּנ דֶער זָאגְ אִיז ג וָועג פּוּל מִיט קֶערְנֶער אוּנ גַּרְאבּ וִיא אַקְשֶׁעלְע . רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב זָאגְט אִין פָּסוּק שְׁטֵייט מִעַן הָט גִּישְׁאלְטֶען דָּוִד נְמֵרֶצֶת . דֶער וָואוֹרט נְמֵרֶצֶת אִיז פִּינְטֶ וָוערְטֶער . נוֹאף הוּא מוֹאבִי הוּא רוֹצֵחַ הוּא צוֹרֵר הוּא תוֹעֵבָה הוּא . מָען הָאט גְּזאגְט אוֹיף דָּוִד , עֶר הָט כְּוַונֶה גֶּיוואוֹרְפֶּן . אוּנ עֶר אִיז פּוּן מוֹאָב . אוּנ עֶר אִיז אַרוֹיצְגֶּ . אוּנ עֶר אִיז אַשְׁוֹנֶא . אוּנ עֶר אִיז פָּאר מִיאוּסְט בַּיי נָאט . רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק זָאגְט אִין פָּסוּק שְׁטֵייט דִיא בְּרִידֶער הָאבֶּן גָּזאגְט צוּ יוֹסֵף מָה נְדַבֵּר וּמָה נִצְטַדָּק . דֶער וָואוֹרט נִצְטַדָּק אִיז פִּינְף וָוערְטֶער . נְכוֹנִים אֲנַחְנוּ . צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ . טְהוֹרִים אֲנַחְנוּ דְכִים אֲנַחְנוּ קְדוֹשִׁים אֲנַחְנוּ . מִיר זָענֶען רִיכְטִיגֶע . אוּנ מִיר זָענֶען צַדִּיקִים . אוּנ מִיר זָענֶען רֵייגֶע . אוּנ מִיר זָענֶען בָּשָׁה . אוּנ מִיר זָענֶען הֵייליגֶע נ

שקרא אחרא כריעה קאי ואמת מלבן לבוני קושטא קאי שקרא לא קאי . א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו . ב"ש בי לא חשק שכי יחול עליו . ג"ר גופו טי מא ארחם עליו . ד"ק דלתותי נעל קרנותי לא אגרע . ע"ב מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"ף אם אתה עושה כן גור בדוק חציצה הוי בינך לבין אף . ז"ע ח"ם ט"ן ואין אתה כזרעוע מן השטן . י"ם כ"ל אמר שר של גיהנם לפני הקב"ה רבש"ע לים כל אמר הקב"ה אה"ם בט"ע גי"ף אני חם עליהם מפני שבעטו בני"ף . דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם . הל"ק אין לך חלק בהם . ומר"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבש"ע מרי זניני מזרעו של שת . א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ס . לה"כן אוליכם לגן הרם . ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבש"ע עיף אנכי . ו"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק . ט"ר י"ש כ"ת ט"ר יש לי כתות כתות של עובדי כוכבים שאני נותן

צו־ן פּוּם . אוג אוּיף אַשְׁפִּיצִיגְן פּוּם . דָּער ש אִיז אוּנְטֶן שְׁפִּיצִיג . דָּער ר אִיז אוּנְטֶן שְׁפִּיצִיג דָּער קוֹף אִיז אוּנְטֶן שְׁפִּיצִיג . אוּן דִי אוֹתִיוֹת אֱמֶת וְיָצָן אוּיף עְטַאֲרְקַע פִּים אַזוֹי וְוִיא מָען פָאלְגְט מִט צִיגוּל . דָּער א הָט אוּנְטֶן צְוֵוי פִּים . דָּער מם הָט אוּנְטֶן אַבְּרַיְיטֶן פּוּם . דָּער ת הָט אוּנְטֶן צְוֵוי פִּים . וַייל אֱמֶת שְׁטֵייט אוּיף אֲיבִּיג . אוּג פַּאלְשְׁקִיט קֶען נִיט שְׁטֵיין . דָּער אַקָּף בֵּית א"ת ב"ש מַאכְט אַזוֹי . דָּער א"ת מַאכְט אוֹתִי הָעב נָאט זָאגְט מִיךְ הָט עָר פַּאר מִיאוֹסְט . זָאל אִיךְ גְּרוֹסְטֶן צו אִיהם . דָּער ב"ש מַאכְט בִּי לֹא חָשַׁק עֶר גְּלוֹבְט נִיט צוּא מִיר שְׁמִי יָחוֹל עָלָיו זָאל מַיין נָאמֶן רוּהֶן אוּיף אִיהם . דָּער ג"ר מַאכְט . גּוּפוֹ טַיטְא אַרְחֵם עָלָיו אַז דָּער הָט זַיין גוּף טְמֵאמָא גְיוֶוען זָאל אִיךְ אוּיף אִים הֲמָנוֹת הָאבֶּן . דָּער ד"ק מַאכְט . דַּלְתוֹתַי נָעל בַּרְיהִי לֹא אֲגַדֵּעַ . אַז עֶר הָאט מִיינֶע טִירֶען פַּאר שְׁלָאסְען . זָאל אִיךְ נִיט פַּאר שְׁנַיידֶען זַיינֶע שְׁפַּאקִיט . אַווי וֶוערְט גְּיכֶּייעֶנְט פַּאר רָשָׁעִים . פַּאר צַדִּיקִים וֶוערְט אַנְדֶערְש גְּיכֶּייעֶנְט . א"ת ב"ש מַאכְט אִם אַתָּה בוֹשׁ . אוֹיב דוּא שֶׁעמְסְט דִיךְ פַּר נָאט זוֹ וְיַנְדֶּרְגֶען . ג"ר ד"ק מַאכְט . גּוּר בְּדוֹק וֶועְטְטוּ וואוֹהֶנֶען אִין הֵיכְעֶל . ה"ץ ו"ף מַאכְט . חֲצִיצָה הֲוֵי בֵּינְךָ לְבֵין אַף . אַפַּאר שְׁטֶעהְט וֶועט זַיין צְוַוישֶׁען דִיר אוּג הֶעם בְּעַם . דָּער בְּעַם פּוּן נָאט וֶועט נִיט זוֹ קוּמֶען צו דִיר . ז"ע ח"ם ט"ן מַאכְט . וְאֵין אַתָּה מְזַרְעְזַע מִן הַשָּׂטָן דוּא וֶועְסְט נִיט צִישְׁטֶערִין פַּאר דֶעם שָׂטָן . י"ם כ"ל מַאכְט . דָּער שַׂר פּוּן גֵּיהֶנֹּם הָט גְּנָאגְט פַּאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גִּיב אַלֶץ אִין כַּיִין יַם . אֲפִילוּ יוֹדְעֶן אוּיף מַיין גֵּיהֶנֹּם וָוָם עֶר אִיז אַווי וְוִיא אֵינֶם . רָט נָאט גְּנָאגְט אה"ם בט"ע גי"ף . אֲנִי חָס עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁבָּעֲטוּ בְּגִי"ף אִיךְ וֶועל אוּיף זַיִיא הֲמָנוֹת הָאבֶּן וַייל זַיִיא הָאבֶּן נִיט גְּיוֶוען מִצְוָה זַיין . דכ"ץ מַאכְט דַּכִּים הֵם כְּנִים הֵם צַדִּיקִים הֵם . וַייא וֶועֶנְען רֵיין . אוּג וֶועֶנְען גְּיעֶרְעכְט . אוּג וַייא וֶועֶנְען צַדִּיקִים . הל"ק מַאכְט אִין קֵךְ חֵלֶק בָּהֶם . נָאט זָאגְט צוּם גֵּיהֶנֹּם דוּא הָאסְט נִיט קֵין חֵלֶק אִין דִי יוֹדֶען . מרז"ן ש"ת מַאכְט . דָּער גֵּיהֶנֹּם זָאגְט פַּר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מֵרַי זַנֵּינִי מִזַּרְעוֹ שֶׁל שֵׁת מַיין הַאר שְׁפִּייו מִיךְ פּוּן דִּיא קִינְדֶער פּוּן שֵׁת . דָּאם זָאגְט מֶיינְט מֶען אַלֶע בְּעַנֶע שֶׁן . פּוּן יוֹדֶען אוּג אַלֶע פָּעלְקֶער . הָאט נָאט גְּנָאגְט צוּם גֵּיהֶנֹּם א"ל ב"ם ג"ן ד"ס . דוּא הָאסְט נִיט־קֵין חֵלֶק אִין דִּיא יוֹדֶען . אִיךְ וֶועל וַייא פִּירֶען אִין גַּן עֵדֶן . ה"ע ו"ם מַאכְט . דָּער גֵּיהֶנֹּם הָט גְּנָאגְט פַּאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ בִּין מִיר פּוּן הוּנְגֶער . הָט נָאט גְּנָאגְט צו אִים . ו"ץ ח"ק . דָּם וֶועֶנְען דִּיא קִינְדֶער פּוּן יִצְחָק . וַייא וֶועל אִיךְ דִיר נִיט גֶּעבֶּן : גָּאךְ הָאט נָאט גְּנָאגְט צוּם גֵּיהֶנֹּם ט"ר י"ש כ"ת : וַוארְט אִיךְ הָאב פִּיל שְׁטֶערִין הִינֶעְרְם אִיךְ וֶועל וַייא דִיר

חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר (יהושע כד) ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח [אשר] בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שגעש [שרגש] עליהן ההר להרגן. תניא מפני מה בניו ובנותיו של אדם מתים כשהם קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונא שקלי כיניה אלא מפני שלא בבה והתאבל על אדם כשר שכל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלים לו על כל עוונותיו בשביל בניו שעשה (פירש"י ערבונא שקלי קודם שימצא נפלו מבטנו). א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנא' (ישעיה מ) בסאכאה בשלהה תריבנה איתיביה ר' חייא בר אבא לר"י (יהושע ג) ויעברו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע א"ל כבלאי ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה (דברים ט) למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים ברכה שאני. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אחד מן האחים

להורגן. שנא' הכפידוהו כראוי: מדה כנגד מדה. הוא לא נתאבל על שנתקבלו ימי החכם לפף נמיין לא ימותו מן העמים: כבלאי. דמתבלי כליך: ימים האריכו. שנאו ימיהם כשיר דמתיר מריכות ימים כדאמרינן בפרק יומא כי אוכל ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וכי יש ימים של חיים ושנים שהיום של חיים אמר רבי אלעזר אלו שמוציו של אדם בעהפסדום עליו מיעה לעוכה:

בַּגְרָאבֶּן אִין זַיין עֶיקֶר אִין דִי שְׂאָאט תַּמנַת סֶרַח וָאם זַיא אִיז אוֹיף דֶעם בַּארג וָום גִיקָעֶר צוּ אֶפְרַיִם. פוּן צֶפוֹן זַיִט פוּן הַר גָעש. פֶּר וָאם רוּפְט מָען דֶעם בַּארג הַר גָעש. זַייל דָער בַּארג הָט גֶעשְׂטוֹרְעמְט אוֹיף דִי יְהוּדִים זַיי צוּ הַרֶגֶען זַייל זַיא הָאבֶּען גִיט מַכְפִּיד גִיוֶוען יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אַזוֹי וִוי כָּען הָט אִיהם גִיבַארְפְט מְכַפִּיד זַיין:

תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען גִיהֶערְט פַּר וָום שְׂטַארְבִּין דִיא יְחִידִים אוּנ דִי טָעכְטֶער פוּן אַמְנטְשִׁין וָוען זַיי זֶענֶען קְלֵיין. עֶר זָאל וֶוייגֶען אוּנ טְרוֹיעֶרִין אוֹיף אַפְרוֹמָען יִדְיִדִים אַז עֶר וֶועט שְׂטַארְבִּין. פְֶּרעגְט דִי גְמָרָא עֶר זָאל וֶוייגֶען. נֶעמְט מָען דָען בֵּיי אִיהם אַמְשְׂכוֹן פָּארְאוִוים דִי קְלֵייגֶע קִינדֶער עֶר זָאל וֶוייגֶען אַז עֶם וֶועט שְׂטַארְבִּין אַפְרוֹמָעֶר יוּד: זָאגְט דִי גְמָרָא אַזוֹי מֵיינְט מָען דִי קְלֵייגֶע קִינדֶער שְׂטַארְבִּין מַיי הָט גִיט גִיוִוייזְט אוּנ הָאט גִיט גִיוִוייזְט אוּנ טְרוֹיעֶרְט אוֹיף אַפְרוֹמָען יוּד וָום אִיז גִישְׂטַארְבִּין. וָארוּם דָער וָאם וֶועט וֶוייגֶען אוּנ טְרוֹיעֶרְט אוֹיף אַפְרוֹמָען יוּד וָאם אִיז גִישְׂטַארְבִּין. אִיז מָען אִיהם מוֹחֵל זַיינֶע אַלֶע עֲבֵירוֹת. פַּאר דֶעם בָּבוּד וָום עֶר הָט גִיטְאהן דֶעם מֵת. רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא הָאט גִיזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְעֶנְען דֶער וָאם אִיז פוֹיל מַכְפִּיד צוּ זַיין אַמְלָכִיד חָכָם. וָועט עֶר גִיט לַאנְג לֶעבֶּן. אַיין סְדָה גֶעבֶּן דִי אַנְדֶערֶע מְרָה. זַייט עֶר וָארְנְט גִיט וָאם עֶם אִיז אַף גֶעקִירְצְט גִיוָוארִין דָאם לֶעבֶּן פוּן תַּלְמִיד חָכָם. וָועט מָען גִיט וָארְנֶען פוּן הִיסְעֶר אוֹיף זַיין לֶעבֶּן. אַזוֹי וִוייא עֶם שְׂטַייט אִין פָּסוּק בְּסַאסְאָה בִּשְׁלָחָה תְּרִיבֶנָּה נָאט קְרִיגְט מִיט דֶעם מֵעֶנְטְשִׁין מִיט דִיא וָועלְט מָאם וָאם דָער מֶענְטְש מוּתָּט. אַזוֹי טוּתְט נָאט מִיט אִיהם. רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא הָט אַלֶשְׁיא גִיפְרֶעגְט צוּ רַבִּי יוֹחָנָן. עֶם שְׂטַייט אִין פָּסוּק וָאם פָּאלְק הָאבֶּן גֶעדִינְט וָאם אַלֶע מָעג וָום יְהוֹשֻׁעַ הָט גִיקֶעבְּט. אוּנ אַלֶע מָעג וָאם דִי אַלְטֶע גִיקֶעבְּט וָאם זַיא הָאבֶּן דָער זַייגֶערְט טָעג נָאךְ יְהוֹשֻׁעַ. וֶועלְכֶע מִיר זָאךְ אַז דִיא יוּדִין הָאבֶּן לַאנְג גִיקֶעבְּט אוּנ וֶועלְכֶע נִיט גִישְׂטַארְבְּט גִיוָוארִין פַּאר דֶעם הֶסְפֵּד פוּן יְהוֹשֻׁעַ זַייא וָאלֶען אוֹיף בַּאלְד שְׂטַארְבִּין. דָאם רַבִּי יוֹחָנָן גִיוָוארְט צוּ רַבִּי חִייָא וָום עֶר אִיז גִיוֶוען כּוּן בָּבֶל. טָעג הָאבֶּן זַיי הָר זַייגֶערְט נָאךְ יְהוֹשֻׁעַ. זַיי הָאבֶּן גִיקֶעבְּט נָאךְ יְהוֹשֻׁעַ פִּיר טָעג גוּטָע. אָבֶּער יָאהְרִין הָאבֶּן זַיי גִיט דָער זַייגֶערְט. זַיי הָאבֶּן גִיט גִיקֶעבְּט פִּיל יָאהְרִין נָאךְ יְהוֹשֻׁעַ. נָאר. וַוייטֶער. וַוייל זַייא הָאבֶּן גִיט מְכַפִּיד גִיוֶוען יְהוֹשֻׁעַ וִוי כָּען הָאט אִיהם גִיבַארְפְט מְכַפִּיד זַיין. הָט רַבִּי חִייָא גִיפְרֶעגְט אַז עֶם שְׂטַייט אִין פָּסוּק עֶם וָאל גִיטְרוֹיעֶרְט וֶועלְכֶע אוּנ דִי טָעג פוּן אַיינֶעם קִינדֶער. וָועמְטְשׁ אוֹיף נָאנְען אַז נָאר מָעג וֶועלְן גִיטְרוֹיעֶרְט וֶועלְן אֶבֶּער גִיט יָאהְרִין. הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִישְׂפְּרוֹכֶען בֵּיי אַבְּרָכָה אִיז אַנְדֶערְש. בֵּיי אַבְּרָכָה מֵיינְט מָען גִיט יָמִים טָעג. נָאר מֶען מֵיינְט יָאהְרִין וועלְן כמה־ש־א וברי־חו. נָאךְ הָאט רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא גִיזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְעֶנְען. אַז אַיינֶעם פֶּר

רשיד כוכבים . כמגמד ומרגיל לח יהיו לנח
עליו : בך . מכמע נקרוך בחם כיס כך
מכוחות לגל נכר לנסוף : בלוף מלנייחם . מן
בנגד דמהיו לכהלות שהוא כוחב ויוגזו מפניו :
נכתבת כסוי הכד : מוניני . ליר שב דגים קטנים :
מדי כפ־הם לחם . לחון לעד עו : ויקבלו לומו .
ביכוחב כהוב : בנעם (ובכנם) עליהן בסר

האורג פרק שלשה עשר

(ע"נ) **א תניא** רשב"א אומר משום (חילפא בר אגרא שאמר משום) רבי יוחנן בן (גוריא) [נורי] הטקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמסזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד **כוכבים שכך** אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך למחר אומר לו עשה כך עד **שאומר לו עבוד עבודת** כוכבים והוא ועובדה אבר רבי אבין כאי קראה (תהלים פו) לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה **יצה"ר** ואי עבד למרמא אימתא אאינשי ביתיה שרי כי הא דרבי יהודה שליף מצבייתא רב **אחא** בר יעקב תבר מני תבירי רב ששת רמי ליה לאמתיה מונייני ארישא רבי אבא (מיתבר) ותבר] נכתמא :

ב אמר רבי יהושע (ר"ש) בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנא' (תהלים נו) נודי כפרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך . אמר רב יהודה אמר רב כל המתעצל בהספרו של הכם

פרק שלשה עשר

א תַּנְיָא . מִיר הָאבֶּען גיי"ערוּנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר זָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִים הֵעֶנְען אַז אֵייגְענֶער צוּ רַייכְט זַיינֶע כְּלֵיידֶער מִיט בַּעַם . אָדֶער עֶר צוּ בְּרֶענְט זַיינֶע כְּלִים מִיט בַּעַם . אָדֶער עֶר הַט פַּר שָׁאטֶען זַיין גָּעלְט מִיט בַּעַם . אִיז גַּבִּיךְ וויא עֶר זָאגְט גֶּעדֶינְט עֲבוֹדָה זָרָה . אַזוֹי טוּהט דֶער יֵצֶר הָרָע עֶר רֶעט נִיט אָז דֶעם מֶענְטְשֶׁן מִיט אֵין מָאהל צוּ אַגְרִיפֶּען עֲבֵירָה . נָאר הַיינְט זָאגְט עֶר צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ טוּה אַזוֹי . מָארְגֶן זָאגְט עֶר צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ שׁוּה אַזוֹי . בִּיז עֶר זָאגְט צוּ אִיהם גַיי דִין עֲבוֹדָה זָרָה . אוּן עֶר דִינְט טַאקִי עֲבוֹדָה זָרָה . רַבִּי אֲבִין זָאגְט פּוּן וֶועלְכֶן פָּסוּק וֶוייסֶען מִיר דָם . עָם שְׁטַייט אִין תְּהִלִּים עָם זָאל נִיט זַיין אִין דִיר קֵין אֱמְעמְדֶער נָאט אוּן דוּ זָאלְסְט דִיךְ גִּיס בּוֹקְעֶן צוּ אַפְּרֶעמְדֶען נָאט . וֶועלְכֶער פְּרֶעמְדֶער נָאט אִיז אִין דֶעם מֶענְטְשֶׁן . דָאס אִיז דֶער יֵצֶר הָרָע . אוּן אוֹיב אֶיינֶער צוּזָא רַייסְט זַיינֶע כְּלֵיידֶער אָדֶער עֶר צוּ בְּרֶענְט כֵּלִים מִיט בַּעַם . וַייל עֶר וִיל זַיינֶע שְׁטוּבּ מֶענְטְשֶׁן זָאלֶען זָהן אַז עֶר אִיז אַבַּעלְמֶן וְועלֶען זַיי פַּר אִיהם מוֹרֶא הָאבֶּען . מֵעג מֵען . אַזוֹי וויא רַבִּי יְהוּדָה הַט אַרוּיס גִיצוֹגֶען דִי פְּאַרֶעם פּוּן זַיינֶע כְּלֵיידֶער מִיט בַּעַם . דִיא שְׁטוּבּ מֶענְטְשֶׁן זָאלֶען זָעהֶן אַז עֶר אִיז אַבַּעלְמֶן וְועלֶען זַיי פַּאר אִיהם מוֹרֶא הָאבֶּען . רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב הַט צוּא בְּרַאכְט צוּ בְּרֶענְט כֵּלִים מִיט בַּעַם . רַב שֵׁשֶׁת הָאט גִיוָואלְפֶען זַיין דִינְסְט אַשִׁיסוּל מִיט קְלֵיידֶער פִּישׁלַאךְ אוֹפֶּען קָאפּ מִיט בַּעַם . רַבִּי אַבָּא הַט צוּ בְּרַאכְט דֶעם צוּ דֶעק פּוּן אַקְרוּג מִיט בַּעַם . דָם הָאבֶּען זַיי גִיטָאהן דִיא שְׁטוּבּ מֶענְטְשֶׁן זָאלֶען זָהן אַז זַיי זַיינֶן בַּעַסְנִים וְועט מֶען פַּר זַיי מוֹרָא הָאבֶּען :

ב אָבֶר . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הַט גִיזָאגְט פּוּן בַּר קַפָּרָא וֶוען . דֶער מֶענְטְשׁ וֶוֶם וֶויינְט מִיט תֵּירֶען אוֹף אַפְּיגֶעמֶען מֶענְטְשׁ וֶוֶם אִיז גִישְׁטוֹרְבֶּן . זַייְלְט גָּאט דִי טְרֶערֶן אוּן עֶר זַייגְט זַיי צַרִיק אִין זַיינֶע אוֹצְרוֹת . אַזוֹי וויא עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק נוֹדִי כָּתַבְתָּה אַתָּה שִׂימָה דִמְעָתִי בְּנֹאדֶךָ וגו' . מִיין שָׁאקֶלֶען מִיט דֶעם כָּאפּ דִי טְרֶערֶן זָאלִין אַרַאפּ פַּאלֶען . הָאכְטוּ גִיזַייְלְט . דוּא הָאסְט גִיזָאהן מִיינֶע טְרֶערֶן אִין זַייגֶע לָאגֶלֶען אוּן הָאסְט זַייְלְט זַייגְט אִין זַייגֶע אוֹצְרוֹת . וַיי זָאגֶען פַּארְשִׁידֶענֶע אִין זַיין בּוּךְ : רַב יְהוּדָה הַט גִיזָאגְט פּוּן רַבִּי וְיִדֶּע דֶער מֶענְטְשׁ וֶוֶם אִיז פּוּיר מִכְּפִיר צוּ זַיין אַתְּקִמִיר הָכֶם וֶוֶם אִיז גִישְׁטַארְבֶּן . אִיז עֶר וועט קֶען זָאל אִיהם בַּגַּראבֶּן לֶעבֶּדִיג וָוארום עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק בִּיי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן . מֶת הַט אִיהם

ועכירי אמר ליה שמואל לקרנא גברא רבה קאתי כמערבא וחייש במעיה וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה זיל תהי ליה אקנקניה אזל אשכחיה לרב אמר ליה מנין שאין כותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה ט ורה אמר ליה דכתיב (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך:

ג מנין לדם שהוא אדום שנאמר (מלכים ב) וירא מואב כנגד את המים אדומים כרם. מנין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי אימא לבו דכתיב (דברים י) ומלתם את ערלת לבבכם איכא אזנו דכתיב (ירמיה ו) הנה ערלה אזנם דנין ערלתו תמה מערלתו תמת ואין דנין ערלתו תמה מערלתו שאינה תמה. אמר ליה מה שמך קרנא אמר ליה יהודא

רעוא

זיאסער איז פאנטנע וניט קלאר. האט שמואל גיואגט צו קרנא אגרויסער תלמיד חכם קומט פון אייך ישראל אין צאיך אויך דעם פייך. אוג ער איז קאנק אויף זייענ גיועזרים ועם פירט איהם אפ: היימען זיך אויף די וואסער אוג זענען ניט ריין צו פרשת עלין פר איהם מען זאל ניט זעהן זיין אדוים נאנג ווי ער ליט פון די שיף אין וואסער. ער זאל ניט פאר שעמט ווערן. ניי אוג שמעק דעם קרוג אויב אינווייניג איז דא ווין אדער עסיג, דאם מיינט מען ניי זעה אויב ער איז מאקי אך מקר ניין. איז קרנא גינאנגען אוג ער האט ניזעהן אז דאם איז רב. האט קרנא ניזאגט צו רב פון וואנען ווייסן מיר אז מען טאר ניט שרייבען הפילין נאר אויף אפעק פון אבהמה ום מען מעג איהר עסין. האט רב ניזאגט צו קרנא וואהרום עם שטייט אין פסוק בני תפילין עם זאל זיין די ערנונג פון נאט אין דיין טויל. אזוי מיינט דער פסוק די ערנונג פון נאט זאל זיין געשרייבען אויף אזוי ווי אם דו מעכסט דאם נעמען אין מויל:

ג מנין. פון ואנע ווייסען מיר אז בלוט איז רויט. ואוג אז עס איז ניט רויט איז דאם ניט קין בלוט. דעם דין דארף מען וויסען ענעין אנדרז. האט רב גיואנטערט עס שטייט אין פסוק טאב האב ניזעהן פון ווייסען דיא וואסער איז רויט אזוי ויא בלוט. ועהן מיר אז בלוט איז רויט. אוג ום עס איז ניט רויט איז ניט בלוט נאר איין אנדער זאך. פון ואנען ווייסען מיר אז מען דארף מר זיין אויף דעם ארט וואם מיר ענעען מרו. פאסער מיינט דיא תורה כיט דעם ווארט מילה איין אנדער זאך. האט רב גיואנטערט דא שטייט ערלתו ומען זאל מר זיין דיא ערלתו. אוג דארט ווין די תורה קדושים בייא אבוים שטייט אויך ערלתו. אזוי ויא דארט מיינט מען דאך די זאך ום וואקסט פון איר פירות. אזוי דא בייא מר זיין. מיינט מען אויך מען זאל מר זיין די זאך ום פון איר קומט פירות וקינדער. האט קרנא גיפרעגט פאסער מיינט מען זאל מר זיין דיא פאר שטייט אין פסוק. ווייסר איינר איז פאר שטאפט. דא רב גיענטערט מיר לערנען אף אנאנדען ווארט ערלתו פון אנדערן ווארט ערלתו. אוג מיר לערנען ניט אף אנאנדען ווארט ערלתו פון אנדערן ווארט ערלתו ואם ער איז ניט נאנץ. בייא מילה-שטייט ערלתי. אוג בייא אבוים שטייט אויך ערלתו. לערנע מיר אף איינם פון דם אנדערע. אבער בייא דיא ארץ שטייט ערלת. אוג בייא דעם איינר שטייט ערלה. לערנען מיר ניט אף ערלתו פון ערלת. את ניט פון ערלה. האט רב גואגט צו קרנא. ויא איז דיין נאמען. דא ער ניענטערט מיין נאמען איז קרנא. דא רב גואגט עם זאל זיין דער ווירקן פון נאט עם זאל איהם אבוים ויא

ידלגו. ייכלו מן המיכה: דמה גדול. יש להלג כוחיל ובלעז מדת הדין נקמ כניס: זממי ג: דמה קטן. בנקנ"ס מהמילין מן מקטן: בשפור דרור. מתני' דקתני צפור לבית לף בשפור דרור עסקינן שדלכה לדור בבתים ובמקום מזויח זו לזויח זו: ניתי כניס. קס"ד כניס קטנים כשיוצאין מביניהן:

האוזים שמת (דף קו) ידאנו כל דאתים כולן אחד מבני חבורה שמת תדאג כל זחבורה כולה אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן:

(ע"כ) **ג אמר** רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות.

הנא דבי רבי ישמעאל למה נקראת צפור דרור שדרה בבית כבשרה:

שמונה שרצים פרק יד

(דף קז) **א אמר** רב יהודה אמר רב י"ב שעות הוי היום שלשה שעות ראשונות יושב הקב"ה ועוסק בתורה. שניות יושב ודן את כל העולם כולו וכו'. שלישית יושב הקב"ה וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים ועד ביצי כנים ע"כ ובמקום הזה לענין דינא דההורג כנה בשבת אמר רב יוסף ראינה פרה ורבה. וא"ל אבוי וכנת אין פרה ורבה והאמר מר יושב הקב"ה וזן מקרני ראמים ועד ביצי כנים. מינא הוא דמיקרי ביצי כנים:

(דף קז) **ב שמואל** וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלכא חזינהו למיא דקא דלו ועבירי

די בְּרִיידֶער איז גישטאַרבן. וְאִירן וָארנען אַלע בְּרִיידֶער. אַז אייניער פון זַאתֶבֶרֶה איז גישטאַרבן. וְאִירן וָארנען אַלע מְענטשן פון די חֶבְרֶה. אַנדערע וָאגן דָם מיינט מען אַז דָער עלְטסטער בְּרודֶער איז גישטאַרבן אֲדֶער דָער עלְטסטער פון די חֶבְרֶה איז גישטאַרבן. זָאלען אַלע וָארנען: אוּנ אַנדערע וָאגן דָאס מיינט עס אַז דָער יינגסטער בְּרודֶער איז גישטאַרבן. אֲדֶער דָר יינגסטער פון די חֶבְרֶה איז גישטאַרבן. וָאלען אַלע וָארנען:

ג אָמַר. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא הָט נִיזְאגט וָום עם שְׁמייט אין די מְשִׁיחַ אַז מען פַאנְגט אוֹם שַׁבָּת אַפּוֹגיל פון דָאס אין שְׁטוּב. הַיימְט דָם נִיט גִיפַאנְגען. דָאס שְׁמוּעְסְט בַּיא אַשוּנִיל וָאס הַיימְט דְרוֹר. וַוייל זִיא נֶעמְט נִיט אָן. קיין הֶערשאפְט. זִיא הָט נִיט מוֹרָא פַאר מֶענְטשין. רַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבּין גִילֶערְנְט פַאר וָאס רופְט מען אִיהר צִפּוֹר דְרוֹר. וַוייל זִיא וואוֹנְט אין שְׁטוּב אַוּוי וְוי אין פֶּעלְד: אַזוֹי וויא מען קען תַאפּין אִיהר נִיט תַאפּין אִיהר נִיט גִיפַאנְגען אין פֶּעלְד. אַזוֹי קען מען אִיהר נִיט תַאפּין אין שְׁטוּב. אִין זִיא דָאךְ נָאךְ נָאר נִיט גִיפַאנְגען גִיוָוארין דָער מִיט וָאס מען הָאט אִיהר גִיפַאנְגען פון נַאס אין שְׁטוּב. דְרִיבֶּער אִיז מֶען נִיט הַיימְט:

פרק ארבעה עשר

א אָמַר. רַב יְהוּדָה הָט נִיזָאגט פון רַבָּם וועגן צְוועלף שָׁעה איז דָער טָאג. די עֶרְשְׁטֶע דְרַיי שָׁעה זִיצְט נָאט אוּנ לֶערְנְט תּוֹרָה. די אַנדערע דְרַייא שָׁעה זִיצְט נָאט אוּנ מְשָׁפֵּט דִיא נַאנְצֶע וָועלְט. די דְרִיטֶע דְרַיי שָׁעה זִיצְט נָאט אוּנ שְׁפַּייזְט די נַאנְצֶע וָועלְט: פון דָעם רְאם וְרָעם וויזְן וָום דָאס איז גֶרעסְטֶע בֶּשֶׁעפְענִיש. בִּיז בֵּיצֵי כִּנִּים וָום דָאס איז די קְלֶענְסְטֶע בַּשֶׁעפְענִיש: רַב יוֹסֵף זָאגְט עֶכְנָה וַאלוּיז הָאט נִיט קיין קִינְדֶער. הָאט אַבֵּיי נִיזָאגְט צו רַב יוֹסֵף זִיא אַזוֹי זָאגְט דוּא אַז אַבָּנָה הָאט נִיט קיין קִינְדֶער. דָער תַּנָּא הָט דָאךְ נִיזָאגְט אַז נָאט שְׁפַּייזְט פון קְלֵיצֵי רְאמִים בִּיז בֵּיצֵי כִּנִּים. בֵּיצֵי כִּנִּים איז דָאךְ דָער מִיטְשׁ דִיא אַייעֶר פון די כִּנִּים. אוּנ אַז די כִּנִּים לַייגְן אַייעֶר הָאבּ ן זִיי דָאךְ קִינְדֶער. הָאט רַב יוֹסֵף גֶעזָאגְט בֵּיצֵי כִּנִּים איז נִיט דָער מִיטְשׁ דִיא אַייעֶר פון דִיא כִּנִּים. נָאר עם איז דָא אַזוֹי אַקְרֵיגְע בַּשֶׁעפְענִיש וָאס זִיא הַיימְט בֵּיצֵי כִּנִּים:

ב שְׁמוּאֵל אוּנ קַרְנָא זָעגְען אַכָּאהְ גִיזְעסְן אוֹיף דֵיים בֶּרֶעג פון דָעם מַיִּם וָאס הַיימְט מִלְכָּא. הָאבּין זִיי גֶעזָעהְ אַז די וואסְן פון דָעם וואסָער הַיבְּן זִיךְ אוֹיף נַאנְץ הֵיךְ. אוּנ דִיא

והפוכה מיליה גברא הוא דלא טבע כשורא טבע. אמר ליה אביי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כשורא שאפילו בכל מימות שבעולם לא טבע אלא אפילו גברא דטבע בכל מימות שבעולם בימא דסדום לא טבע:

ו שלח ליה רבי ינאי למר עוקבא לישדר לן מר מהנך קילורין דמר שמואל שלח ליה שדורי משדרנא לך דלא תימא צר עין אנא אלא הכי אמר שמואל טובה טפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים (בחמין) ערבית מכל קילורין שבעולם:

תניא נמי הכי אמר רבי מונא משום רב יהודה טובה טפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים ערבית מכל קילורין שבעולם הוא היה אומר יד לעין תקצץ

וויא סדום איז פאר קערט ניוואָרן. אזוי דויא רייד וואס מען העדט פון איר זענען אויך פרקערט פון רב דימים רייד וועהט אוים אמענטש איז ניט דער טרונקען ניוואָרין אין ים פון סדום. אבער אבעלעק איז יא דער טרונקען ניוואָרן. וויא אזוי קלאן דאס זיין. האט אבער גנאנט צוא רב יוסף אזוי מיינט רב דימי אין דעם ים פון סדום איז געווים קיין מאהל ניט דער טרונקען ניוואָרין קיין בעלעק. וואָרום אפילו אין אלע וואסערין פון דער וועלט קען אויך ניט דער טרונקען ווערין קיין בעלעק. אוג אין ים פון סדום געווים ניט. ווייל ער איז ניזאלצען. נאר אפילו אסמוטש וום אין אלע וואסערין פון דער וועלט קען ער דער טרונקען ווערין. אוג אין דעם ים פון סדום איז קיין מאהל קיין טרונקען ניט דער טרונקען ניוואָרן:

ן שלח רבי ינאי למר עוקבא זאל אונז דער רבי שיקען אביסל קערטיצין פון מר שמואל. וואס עס מאכט גיזונד דיא אויגען. הט מר עוקבא געשיקט זוי רבי ינאי איך ווייל דיר שיקען. דוא זאלסט ניט זאגען איך בין אשקעכטער. נאר אזוי האט שמואל גנאגט זו מען זאל נעבין אלע פריא אביסול קאלטע וואסער אין דיא אויגען. אוג פארין נאכט זאל מען וואשען דיא העגט מיט די פים מיט ווארעמע וואסער. איז דאס נוט זו דיא אויגען בעסער וויא אלע טערציצינגען. נאך הט רבי מונא גנאנט אז מען ריבט דיא האנט זום אויג אין דער פריא אייער מען הט גיוואשען די העגט. וואלט בעסער גיוועזן די האנט וואלט פריער אפ גיהאקט גיוואָרן אוג זיא וואלט ניט אן גערירט דעם נאז אוג ניט דיא מויל אוג ניט דעם אויער. אוג אז מען ריבט אן די האנט זו אנגערירט דעם אלער. אוג אז מען ריבט אן די האנט זו דעם נלייד וואס מען איז בשתין. אוג אז מען ריבט אן דיא האנט זוא דעם ארט וואו דיא צוהה גייט ארוים אלער מען ריבט אן די האנט זו אפאם וום מען מאכט אין איר ביר. אין דער פריא אייער מען הט גיוואשען די העגט. וואלט בעסער גיוועזן די האנט וואלט פריער אפ גיהאקט ניטאך אוג זיא וואלט ניט אנגערירט די אלע זאכען. וואורום די האנט אין דער פריא אומגיוואשען אז זיא ריבט אן דעם אוג. וועלט דער אויג בלינד. אוג אז זיא ריבט אן דעם אויער. וועלט

ע"י תפ: היפוך ליה קרנא בעיניה למוף עיליה שמואל
לביתיה אוכליה נהמא דשערי וכסא דהרסנא ואשקייה
שכרא ולא אהוי ליה בית הכסא כי היכי דלישתלשל
ליט (רב) ואמר מאן דמצערן לא לוקמיה ליה בני

וכן הוה :

ד שאל ביתוסי אחד את רבי יהושע הגרסי מנין
שאין כותבין תפילין ע"ג עור בהמה טמאה
דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך
אלא מעתה על גבי (עור) נבילות וטרפות אל יכתבו

א"ל אמשול לך משל למה הוא דומה לבי' בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד
הרגו מלך ואחר הרגו אכספקליטור איזה מהם משובח הוי אומר זה שהרגו מלך . אלא
מעתה יאכלו א"ל התורה אמרה (דברים יד) לא תאכלו כל נבלה ואתה אמרת יאכל אכר
ליה קאלום :

(פ"ב) **ה תני** ר' יהודה בר חביבא אהרוג צנון וביצה אלמלא קליפתן דחיצונה אינם
יוצאים מבני מעים לעולם כי אתא רב דיבי אמר מעולם לא טבע גברא
בימא דסדום אמר רב יוסף הפוכה סדום והפוכה

אַהֲרִין אִין אוֹיךְ . דָּעָר נָאךְ אִיז גִיסוּמְעוּ שְׁמוּאֵל אוּן דָּט גִיבְּראכְט רַב צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב . אוּן עֶר דָּט אִיהם נִיגְעבְּען עֶסְען עֶר שְׁטָעגְע בְּרוֹיט . אוּן דִי פָּעטְם פּוּן קָרְיֶינְע פִּישַׁלַאךְ . אוּן עֶר דָּאט אִיהם גִיגְעבְּען טְרִינְקען בִּיר . אוּן עֶר דָּאט אִיהם נִיט גֶעוּוִיזְען קִין בֵּית הַכִּסֵּא . דָּם עֶסְען זָאל נוּט נִיקאכְט וְוֶערְן אִין דִיא נִידֶעֶרעם . וְוֶעט אִיהם אָפְּ כְּיֶען מִיט אֵיין כְּאהל . וְוֶעט עֶר נִיט הָאבְּען קִין צַער אֶלַע מְנוּט צְרוֹיס צוּ גֶיין . רַב דָּאט אֲבֶּער נִיט גֶעווּאוּסְט דָּאס שְׁמוּאֵל מֵיינְט . דָּאס רַב גִישְׁאקְטָען אוּן עֶר דָּט נָזאגְט וְוער עֶס אִיז טִיף מְצַער זָאל נִיט דָּאבְּען קִין מִינְדֶער . אוּן זָאג אִיז נִיוֶוען . שְׁמוּאֵל דָּאט נִיט אוֹיף גֵיאֲדֶעוֶוועט קִין מִינְדֶער :

ד שָׁאַל . אַבִּיתוֹסִי דָּט גִיפְּרֶעגְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגַּרְסִי פּוּן וַואנֶען וַוייסְט מִיר אַז מֶען מָאר נִיט שְׁרַייבְּען תְּפִילִין אוֹיף אַפֶּעל פּוּן אַבְּהֵמָה וְוָס מֶען טָאר אִיר נִיט עֶסְען . דָּט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲנֶה עֶר עֶס שְׁטַייט אִין פָּסוּק דִיא עֶרנוּנְג פּוּן נָאט זָאל זַיין אִין דֵיין מוּיל . דֶּער פָּסוּק מֵיינְט דִיא עֶרנוּנְג פּוּן נָאט זָאל זַיין גֶעשְׁרַייבְּען אוֹיף אַפֶּעל פּוּן אַזוֹי אַבְּהֵמָה וְוָס מֶען מָעג אִיר עֶסְען . דָּט דֶּער בִּיתוֹסִי גִיפְּרֶעגְט דַארְף מֶען דָּאךְ נִיט שְׁרַייבְּען אוֹיף אַפֶּעל פּוּן אַבְּהֵמָה דָּט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָזאגְט צוּא דֶּעם בִּיתוֹסִי אִיךְ וֶועל דִיר זָאגְען אַמָּשָׁל צוּ וָוֶם דִיא זַאךְ אִיז גְלַייךְ . זְווֵי מֶענְטשֶׁען זֶעֶען פַּאר שׁוּרְדִינְט נִיוָואךְ ען צוּם מֶלֶךְ מֶען זָאל זִיי הָרֶגֶען . אֵייגְעם דָּט דֶּער מֶלֶךְ אַלֶיין גִיהֲרֶגְט . אוּן אֵייגְעם דָּט דֶּער שַׂר פּוּן מֶלֶךְ גִיהֲרֶגְט . וֶועלכֶער מֶענְטש אִיז גִיוֶוען גֶרֶעסֶער . גֶעווִיס דֶּער וָוס דֶּער מֶלֶךְ אַלֶיין דָּאט אִיהם גִיהַרֶגְט . אוּן דִיא בְּהֵמָה וְוָס אִיז גִיפֶּיינְגֶערְט דָּאט דָּאךְ נָאט אַלֶיין אִיר גִיהַרֶגְט . דֶּרִיבֶּער מָעג מֶען אוֹיף אִיר פֶּעל שְׁרַייבְּען תְּפִילִין . דָּאט דֶּער בִּיתוֹסִי גָזאגְט צוּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ : דַארְף מֶען דָּאךְ מֶען עֶסְען אַנְבְּלָה . דָּט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָזאגְט צוּם בִּיתוֹסִי דִיא תּוֹרָה דָּאט גָזאגְט מֶען זָאל נִיט עֶסְען קִין נְבֵלָה . אוּן דאס זָאגְט מֶען זָאל עֶסְען אַנְבְּלָה . דָּאט דֶּער בִּיתוֹסִי גִילוּיבְט אַז רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דָּאט נִיט גָזאגְט :

ה תָּנֵי . רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא דָּאט גִיקֶערְנְט אֶתְרוֹג אוּן דֶעֶאאךְ אוּן אֶייֶער אַז מֶען עֶסְט זַייא) וֶוען נִיט דִיא אוֹיסְווַייגְסְטֶע שָׁאַאכְץ וָואכְטען זַייא קִין מָאהל נִיט אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען פּוּן דִי גִידֶערִים . וְדִיא אוֹים וַיינִיגְסְטֶע שָׁאַאכְץ פּוּן אַזַאי מִינְט דִיא וַוייסִיל . רַב דִימִי דָּט גָזאגְט עֶס אִיז קִין מָאהל קִין מֶעֶנְטש נִיט דֶּער טְרִינְקען גִיוָואךְ אִין דֶּעם יַם פּוּן סְדוֹם . וַוייל דִיא וָואסֶער אִיז גִיוָאךְ ען קִין מֶענְטש נִיט דֶּער מֶענְטש אַרָאף צוּם גְרוּנְד . דָּאט רַב יוֹסֵף גָזאגְט אַז

דכי נח נפשיה דרב נזר רב יצחק בר (ביזנא) [ביסנא] דליכא דלימטיא אסא וגרמי לבי הילולא וטבלא ואזל איהו אמטי אסא וגרמי לבי הילולא וטבלא טרקיה תויא ומית:

ואלו קשרים פרק טו

(דף קיג) **א וכבדתו** מעשות דרכיך וגו'. וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי: גם בב"ק פרק החובל (פסיק נח) מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול ממצוא חפצך חפציך אסורים הפצי שמים מותרים ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. דבור אסור הרהור מותר. בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול מאי היא כדבעא מיניה [רבי] מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לפסיע פסיעה גסה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר פסיעה גסה נוטלת א' מת"ק כמאור עיניו

דִּי רַבָּנָן הָאִבְּעֶן מְתֵרִים נִיוְוען. וָאורוּם וֶוען רַב אִיז נִישְׁטָארְבִּין חָט רַב יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא נוּךְ נִיוְוען מֶען זָאל נִיט גְּרַייְנִגֶּען קַיין הַדַּסִים אוּן נִיט קַיין צְווַיינִין פּוּן בּוּיסָעֶר אוּן מֶען זָאל נִיט שְׁפִּילֶען אוֹיף קַיין חֲתוּנָה אַנַאנְצִין יָאהר. אִיז דֶער עֶלְצְטֶער פּוּן דִּי שְׁטָאט פּוּסְבְּרִיטָא נַנַאנֶּען אוּן חָט נִיבְּרַאכְט הַדַּסִים אוּן צְווַיינִין פּוּן בּוּיסָעֶר צוּ אַחֲתוּנָה אוּן מֶען חָט נִעְשִׁפִּילְט. חָט אִיהם אַבִּיס נִיטָּאהן אַשְׁאַנְג אוּן עֶר אִיז נִישְׁטָארְבֶּען:

פרק המשה עשר

א וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דו זָאלְסְט הֶערֶען הַאלְטֶען שַׁבָּת, דַּיינֶע קְלֵיידֶער פּוּן שַׁבָּת זָאלֶען נִיט זַיין אַזוֹי וִוי דַּיינֶע וָואכֶענֶע קְלֵיידֶער. רַבִּי יוֹחָנָן פְּלֶעגְט רוּפֶען זַיינֶע קְלֵיידֶער דָּם אִיז מַיִן כְּבוֹד. אִין פְּסוּק שְׁמֵיט מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ דו זָאלְסְט נִיט טָאהן דַּיינֶע וֶועגֶען. דָּאם מֵיינְט מֶען דוּא זָאלְסְט נִיט גַּיין אוּם שַׁבָּת אַזוֹי וִוי דו גַּייְסְט אוּם דֶער וָואכֶען. אִין פְּסוּק שְׁמֵיט מִמְצוֹא חֶפְצְךָ פּוּן צוּ גֶעפִינֶען דַּיינֶע בְּדֶערפֶענִיש. דַּיינֶע בְּדֶערפֶענִיש טָארְסְטוּ נִיט טָאהן אוּם שַׁבָּת. אָבֶּער דִּי הֵימֶעלְשֶׁע בְּדֶערפֶענִיש וְצִדָּקָה צוּ זָאנֶען. שְׁדוּכִים צוּ טָאהן, אַקְוִינְד אֶן רַיינִגֶּען צוּ אַמְכַמֵּד. אָדֶער צוּ אַבַּעל מְלָאכְתּוֹ מֶעג מֶען טָאהן אוּם שַׁבָּת. אִין פְּסוּק שְׁמֵיט וְדַבֶּר דָּבָר צוּ דַּיינֶן דַּייד. דו זָאלְסְט נִיט דַּיידִין אוּם שַׁבָּת. אַזוֹי וִוי דוּא הָעֶרְסְט אוּם דֶער וָואכֶן. דוּא זָאלְסְט נִיט דַּיידִין אוּם שַׁבָּת פּוּן קַיין הַאנְדִיל. אָבֶּער נָאר דַּיידִין טָאר מֶען גִּיט אוּם שַׁבָּת פּוּן אַהַאנְדִיל. טְהַאכְטֶען פּוּן הַאנְדִיל מֶען אוּם שַׁבָּת. וָאנְט דִּיא גְּמָרָא אֶלָא וַאכֶען וַיי"סֶען מִיר וָוען דֶער פְּסוּק מֵיינְט, נָאר וָוען דֶער פְּסוּק וָאנְט דו זָאלְסְט נִיט גַּיין אוּם שַׁבָּת אַזוֹי וִוי דוּא גַּייְסְט אוּם דֶער וָואכֶן. וַיי"סֶען מִיר נִיט וָוען דֶער פְּסוּק מֵיינְט. עֶנטֶערְט דִּי גְּמָרָא דָּם אִין אַזוֹי וִוי רַבִּי חָאט גִּיפְרֶעגְט בַּיי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹיב מֶען מֶעג גַּיין גְּרוֹיסֶע טְרִיט אוּם שַׁבָּת וַאֲגְרוֹיסֶער טְרִיט הַייסְט אַשְׁפְּרַייז מֶער וִוי אַאֲיילו. חָט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גִּיזָאגְט צוּ רַבִּי וָאורוּם אוּם דֶער וָואכֶן מֶעג מֶען גַּיין גְּרוֹיסֶע טְרִיט. וָאורוּם אִיךְ זָאג אַז אֲגְרוֹיסֶער טְרִיט נֶעמְט צוּ אִפִּינְגֶען הוּנְדֶערְט הֶקֶּף פּוּן דִּי לֶעכְטִינְקֵיט פּוּן דִּי אוֹיגֶן פּוּן מֶענְטְשׁ. אוּן דִּי לִיכְטִינְקֵיט קֶען צוּרִיק

נאמן מחברתה : יד . נפה או להוסף : מעלה פוליפוס . היא הסופר והפה : ול"ג יד לאמה נאו נעמן נפולים שהיתה נקט לה מלוה מסוס המי לידי קרי ומכסכת כדה מאריכין הקנן מסוס המי פעמים ומסוס דהמי כה נמי נטוהה דתקנן תני נמי הכי נמי הכי וכן יד לפי טבעת למעמם כה מדיר ומבלתו לידי התקוניות : בה מוכן היא . הכוח הסוכה על הידים לפני נפילה ומקפדת בטהלתו נעוטו יפה עד בינפוף מיס יפה בלבה פעמים על ידיו : פוך . הם מחמי (בין עיניו) [בעיניו] מעביר הבה מלך הם הזיקה לעיניו : בר קשא . ממוסה נמלך ובכלל כיב : דילמא היא דרכנן . בסבר על נדוי הכמיס ואתם הכוסבה על כך אין לו רפואה נפיכך לא נמצא לו רפואה :

תקצץ יד להוטם תקצץ יד לפה תקצץ יד לאזן תקצץ יד לחסודה תקצץ יד לאמה תקצץ יד לפי טבעת תקצץ (דף קכ) יד לגיניה תקצץ יד מסמא יד מחרשת יד מעלה פוליפוס . תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו ומקפדת עד שירחוץ ידיו ג' פעמים א"ר יוחנן פוך מעביר בת מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שער בעפעפים :

(ק"י) ז ההוא בר קשא דפומבדיתא דטריקיה חויא הוה תליסר חמרי חיורתא בפומבדיתא קרעינהו לכילהו אשתכחו טריפה הואי חדא בההוא לה אבלה אריא . אמר ליה אביי דילמא חויא דרכנן גיסא דפומבדיתא עד דאזלי מיתי טרקיה דלית ליה אסותא דכתיב (קהלת י) ופורץ גדר ישכנו נהש אמר ליה אין רבי דכי

דָּעֵר אוֹיךְ טוֹיבּ. אוּנ זַא וִיא רִירְט אָן דָיא מוֹיל אָדָעֵר דָעם נָאוּ. גֶיט אַרוֹים אַשְׁעָבטָעֵר בַיִם פּוּן מוֹיל אוּנ פּוּן דָעם נָאוּ. אוּנ זַא וִיא רִירְט אָן דָעם אוֹיפְּגֶעפִּינְטָעֵן אָדָעֵר: אִיז אַבַּבָּנָה דָעֵר רוּהַ דָעָה פּוּן דִי הָאנְט זָאל נִיט אַרַיין גֶיין אִין דִי אָדָעֵר. וְאוּנ אַז בֶּען רִירְט אָן מִט דִיא הָאנְט דָעם אָרְט וְוִיא דִי צוּאָה גֶיט אַרוֹים. אֲפִילוּ מִט אַנְיוַאשְׁעָנְע הָאנְט. בֶּעסוּמְט מֶען עֶמַארְיָדֶען. אוּנ אַז מֶען רִירְט אָן מִט דִיא הָאנְט דָעם גְלִיד וָאס אִיז מַשְׁתִּין. אֲפִילוּ מִט אַנְיוַאשְׁעָנְע הָאנְט אִיז אוֹיךְ אֲעֵבֶּרָה טָאמֶער וָוענְט אַרוֹים גֶיין זָבוּם. אוּנ זַא מֶען רִירְט אָן אִין דָעד פְּרִיא מִט אַוומְנִיוַאשְׁעָנְע הָאנְט אַפָּאם בִּיר וָוענְט דִי בִּיר קַאלְטֶע וְוֶערֶן:

הַנָּיָא. קִיר הָאבֶּען נִיטְעֵרוּפְט רַבִּי נָתָן הָאנְט דָעֵר שְׁלֶעכְטֶער גֶייסְט וָאס רוּהט אוֹיךְ דִיא הֶענְט פּוּן מֶענְטְשֶׁן אִין דָעֵר פְּרִיא אֶיידֶער מֶען הָט זֶיי גִיוַואשֶׁן. עֶר הֶייסְט בַּת חוֹרִין אַפְּרֶיעֶר גֶייסְט. אוּנ עֶר גֶייט נִיט אַראָפּ פּוּן דִיא הֶענְט. בִּיז מֶען וַואשְׁט דִיא הֶענְט. וְעֶדֶער הָאנְט דָרֵי מָאהל. רַבִּי יוֹחָנָן הָאנְט אוֹיךְ מֶען הָט אָן גֶערִירְט דָעם אוֹיג מִט אוּמְנִיוַואשֶׁנְע הֶענְט. אִיז דָאךְ דֶער שְׁלֶעכְטֶער גֵייסְט נִיקוֹמֶען אוֹיף דִי אוֹיג אוּנ הָאט אִיר בְּלִינְד גֶימַאכְט (אַזוֹי וִויא פְּרִיעֶר שְׁמַעְיְתִּי). זָאל מֶען בַּשְׁמֶרֶען דָעם אוֹיג מִט זַאוֹי אַפַּארְב וָאס הֶייסְט פּוּךְ וָוענְט דִיא אוֹיג גִיזוּנְד וֶוערֶן. אוּנ עָם וָוענְט אוֹיף הָעֶרְן צוּ גֶיין טָרֶערֶן פּוּן דִי אוֹיגֶן. אוּנ אוֹיךְ דִיא בְּרֶענְטֶן וַואקְסְט פִּיר הָאר:

ז הַהוּא. דָעֵר עֶרְצֶעֶר פּוּן דִי שְׁטָאט פּוּמְבְּדִיתָא הָאט אִיהם אַבִּים גֶיטְאהָן אַשְׁלָאנְג. אוּנ אִין פּוּמְבְּדִיתָא אִיז גִיוֶוען דְרֵייצֶעהָן וַויסֶע אִיינֶען וָום זֶענֶען גִיוֶוען מְעוּבֶּרֶת הָט מֶען אַלֶע צֶערִיסֶן. אוּנ מֶען הָט גִיזֶעהָן אַז אַלֶע אִיינֶען הָאבֶּען גֵיהָאט אִינְווַיינִיגְסְטֶע פֶּעלֶערְס וּוָאס זִיי וָואקְשֶׁען נִיט גֶיקֶענְט לֶעבֶּן. אוּנ אוֹיף דִיא אַנְדֶערֶע זַייט פּוּמְבְּדִיתָא אִיז גִיוֶוען נָאךְ אַוַויבֶּער אַיינֶיל. וָום אִיז גִיוֶוען מְעוּבֶּרֶת אַיידֶער מֶען אִיז אִיר גִינַאנְגֶען בְּרֶיינְגֶען הָט אִיר אוֹיךְ גִיגֶעסְן אַרֶייב. אִיז נִיט גִיוֶוען כִּיט וָואס צוּא הֶייבֶּען דָעם בֵּיס פּוּן שְׁלַאנְג וָוָארוּם אַז מֶען עֶרִיסְט אֶעלְעבֶּעדִיגֶען אַיינֶיל אַגִיזוּנְטֶען וָום אִיז מְעוּבֶּרֶת. אוּנ מֶען נֶעמְט אַרוֹים פּוּן אִיר דָם קִינְד אוּנ מֶען צֶערִיסְט דָם קִינְד אוּנ מֶען לֶייגְט דִי פְּלֵישׁ פּוּן קִינְד אוֹיף דָעם אָרְט וואוּ דֶער שְׁלַאנְג הָט גֶעבִּיסֶען. וְעֶרְט פַּאר הֶייבְט דֶער אָרְט אוּנ דֶער מֶענְטְש וְעֶרְט גִיזוּנְד. אָבֶּער אַז דִיא מוֹטֶער אִיז אַקְראַנְקְע הֶעלְפְּט דָם נִיט. הָט אַבַּיֵי גֶאוּנְט צוּא דֶעם עֶלְטֶעטֶן טָאמֶער הָאט דִיךְ גֶעבִּיסֶען דֶער שְׁלַאנְג וַוייר דוּ הָאסְט אַעֲבֵירָה. דוּ הָאסְט עוֹבֵר גִיוֶוען צַתֶּם וָאס דִיא הָאבֶּען מְחֵרִים גִיוֶוען. דְרֵיבֶּער גֶעפִּינְט מֶען נִיט פַּר דִיר בֶּרְיוֹן רְפוּאָה. אַזוֹי וִויא עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק רֵעֶר וָום בְּרֶעכְט אוֹיף דֶעם צָאם וָום דִי רַבָּנָן הָאבֶּען פַּ ר צָאמְט. וֶוֶעט אִיהם בֵּייסֶען אַשְׁלַאנְג. הָט דֶער עֶלְטֶעטֶער גְזָאגְט צוּ אַבַּיֵי רַבִּי עָם אִיז אֶמֶת אִיךְ הָאב טַאקִי עוֹבֵר גִיוֶוען אֲהָדָם וָאס

בני אדם הכהונים לילך עכהם ויאמר בועז וגו' למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר רבי אליעזר (אלעזר) דבר הכמה ראה בה ב' שבלים לקטה שלשה שבלים אינה לקטה במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה עומדות מעומד נופלות מיושב וכה הדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לדבק עם הנשים אמר רבי אלעזר כיון דחזא (סס ס) ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר שרי לאדבוקי בה. (סס נ) ויאמד לה בועז לעת האוכל גשי הלום אמר רבי אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממנה דכתיב ביה הלום שני סר (שמואל ג) ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי ה' אלהים ומי ביתי כי הביאתני עד הלום. (רות ג) וטבלת פתך בהומץ אמר רבי אלעזר מכאן שחומץ יפה לשרב רבי שמואל בר נחמני אמר רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשים כחומץ וכטו מנשה. ותשב מצד הקוצרים אמר רבי אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה

פֶּעֱרָד . פְּרִיעָר הָט זִי רָעָן גָּעקְרִיבֶּעָן רֶעד נָאךְ אִיז זִי גִיקוּמֶעָן . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט זִי אִיז גִינַאנְגָען אִין פֶּעֱרָד אוּן הָט נִיט גָּעקְרִיבֶּעָן אוּן אִיז גִיקוּמֶעָן אַהֲיִים . אוּן זִי אִיז נָאךְ אַמָּאהל גִינַאנְגָען אִין אַפֶּעֱרָד אוּן הָט נִיט גָּעקְרִיבֶּעָן אוּן אִיז גִיקוּמֶעָן אַהֲיִים , וַוייל זִי הָט נִיט גִיפּוּנֶעָן אִין דִי פֶּעלְדֶער _קִיין פְּרוּמֶע מֶענְטשֶׁן . בִּיז זִי אִיז גִיקוּמֶעָן אִין דִי פֶּעלְד פּוּן בּוֹעַז הָאט זִיא גִיפּוּנֶעָן פְּרוּמֶע מֶענְטשֶׁן וָואס מֶען מֶעג גַיין מִיט זִיי . אִין דִי פֶּעלְד הָט זִי שׁוֹין גָּעקְרִיבֶּעָן דִי זַאנְגָען . אִין פָּסוּק שְׁמִיט בּוֹעַז הָט גִיפְרֶעגְט צוּ וָועמֶען גִיהֶער דִי נַעֲרָה . פְּרָעגְט דִיא נָעָר פַּאסְט דָאס פַּאר בּוֹעַז עֶר זָאל פְּרֶעגִין אוֹיף אַשָּׁה וָועֶר זִי אִיז . הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט בּוֹעַז הָט גִיזֶעהֶן זִי אִיז פְּרוּם . דִי שְׁמַיְיעָנְדִיגֶע זַאנְגָען וָאס זַעֶנֶען פַּאר גֶעכֶּן גִיוָוארֶען אֶפּ צוּ שַׁנַיידֶען . הָאט זִיא גִינוּמֶען שְׁמַיְיעָנְדִיג . אוּן דִי זַאנְגָען וָאס זַעֶנֶען גִיכֶּעגִין אוֹיף דִי עֶרֶד הָט זִיא זַיא גִינוּמֶען זִיצֶענְדִיג . אוּן הָאט זִיךְ נִיט אַיינְגִיבּוּנֶען . אִין פָּסוּק שְׁמִיט בּוֹעַז הָט גִיזָאגְט צוּ רוּת אוּן אַזוֹי זָאלְסְטוּ הַיִךְ בְּהֶעפְּטִין מִיט מֵיידֶעָן יוּנגְפְרוֹיעָן : פָּרָעגְט דִי גְמָרָא פַּאסְט דֶען פַּאר בּוֹעַז עֶר זָאל זִיךְ בְּהֶעפְּטִין מִיט וַוייבֶּער וועיין מהרש"א ורי"ף. הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט וַוייל בּוֹעַז הָט גִיזֶעהֶן אַז עָרְפָּה הָט גִיקוּשְׁט אִיהר שְׁוִוִיגֶער נָעמִי אוּן הָאט אַוֶּעק גִינַאנְגָען פּוּן אִיהר . אוּן רוּת הָאט-זִיךְ בְּהֶעפְּט צוּ אִיהר שְׁוִוִיגֶער אוּן אִיז מִיט אִיהר אִיז אַוֶּעק גִינַאנְגָען . הָט בּוֹעַז גִיזָאגְט מִיט אִיהר מֵעג מֶען זִיךְ בְּהֶעפְּטִין . אִין פָּסוּק שְׁמִיט בּוֹעַז הָט מִיט גִינַאנְגָען . הָט בּוֹעַז גִיזָאגְט מִיט אִיהר מֵעג מֶען זִיךְ בְּהֶעפְּטִין . אִין פָּסוּק שְׁמִיט בּוֹעַז הָט גִיזָאגְט אוּן רוּת אַז עָס וָועט זַיין דִי צַיִיט פּוּן עָסִין וָאקְסְטוּ גְעֶנְגָען הֲלוֹם צִי דֶעם אֶרֶט . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט בּוֹעַז הָם גֶעוּוִיסֶען צוּ רוּת אַז דִי כְּלוּכָה פּוּן הָוֶד אִיז אָן גִיכְּרִייט אַרוּם צוּ גַיין פּוּן אִיהר . וָארוּם בַּיי דֶעם מֶלֶךְ דָּוִד שְׁמִיט אוֹיךְ דֶער וָוארְט הֲלוֹם . אַזוֹי וַוִיא עָס שְׁמִיט אִין פָּסוּק דֶער מֶלֶךְ הָוֶד אִיז גִיקוּמֶעָן אוּן הָט זִיךְ גִיזֶעצְט פַּר נָאט . אוּן הָט גִיזָאגְט . נָאט . וָעֶר אִיז מֵיין שְׁכוּב . אוּן וָועֶר אִיז מֵיין שְׁכוּב . וָואס דוּ הָאסְט מִיךְ גִיבְּראכְט בִּיז הֲלוֹם . בִּיז צוּ דֶעם אֶרֶט . בַּיז אִיךְ . אוּן וָועֶר אִיז מֵיין שְׁכוּב . אִין פָּסוּק שְׁמִיט בּוֹעַז הָט גִיזָאגְט צוּ רוּת דוּ וָאלְסְט אַיינְטוּגְקֶען דִיין בְּרוּדִים בַּיז צוּ דִי טְכוּבָה . אִין פָּסוּק שְׁמִיט בּוֹעַז הָט גִיזָאגְט אַז רוּת דוּ וָאלְסְט אַיינְטוּגְקֶען דִיין בְּרוּדִים אִין עָסִיג . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט פּוּן דַאנָען תַּייטֶען מִיר אַז אִין אַהֲיִיסֶען טָאג אִיז גוּט צוּ טְרִינְקֶען עָסִיג . רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי וָאגְט בּוֹעַז הָאט גֶעוּוִיזֶען צוּא רוּת אַז פּוּן אִיהר וָועט גִיבְּאהְרִיךְ וָועֶרְן אַזוֹיךְ וִוס זַיינֶע מַעֲשִׂים וֶועלֶן זַיין וָאהֶער וִוי עָסִיג . עֶר וָועט זַיין אַרְשָׁע . דָאס הֵיינְט מֶען מְנַשֶּׁה דֶער מֶלֶךְ . אִין פָּסוּק שְׁמִיט רוּת הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט בַּיי דֶער זַיט פּוּן דִיא

מאמה פסיעה נימנית ממה: קידוש דבי שמעי. בסומה מיין של קידוש בליני שבתות: מכשר תמיהין. במהו שם בגולה: שקיש ורמשים. ממהו בגמרא דודאי מתמהוי מתמהו ולא נמצו שפר ושמוכל שפר לימ כשוכל שקן מסוכם דיעל שלא מנזיכם הכמים לפי שהשפר מוליד מולי גזור כה מכוס לוכל שקיש ורמשים: שמליתיך. וכי עומסה כיסה לגל שמלות מיוחדות וכיוצ דבכ: ופרך הגוזן וכדל ופעב. שם ככה וכשב שמוש נשום שלא יפגבו שם כשפוש מקובצת וימהו שב סיס: שמלתי. שסיסה שכיסה קולסה לו מהוך הסיכול ולא סיס יודע מי קולה לו. וכיוצ כתם ויכן עלי כי ס' קולע לנשר וימהר לו לך שכב וסיס שם יקבל לגלך ומהרם דבר ס' כי שומע שבתך וסוף לגל כלם לכזכיר ס' שמא מין זו שכיסה:

עיניו של אדם ומהדר ליה בקדושא דבי שמשי. אמר רבי אמי האובל מעפ"ה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאילו אובל שקצים ורמשים דכתיב (ישעיהו ז) ויטח את כל היקום וגו'. אמר ריש לקיש למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול ננערו לשם (אמר רבי יוחנן) ולמה נקרא שמה מצולה שכל מתי עולם נצללו לשם (רות ג) ורחצת וסכת (ושמת שמלותיך) וגו' אמר רבי אלעזר אלו בגדים של שבת:

(ע"כ) **ב תן** לחכם ויחכם עוד (משלי ט) אמר רבי אלעזר זו רות המואביה ושמואל הרמתי. רות דאילו נעמי קאמר לה (רות ג) ורחצת וסכת וגו' וירדת הגורן ואלו ברירה כתיב ותרד הגורן והדר ותעש בכל אשר צותה המותה. שמואל דאילו עלי קא"ל (שמואל ג ג) שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך ואילו ברירה כתיב ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך ולא אמר דבר ה'. (רות ג) ותלך ותבא ותלקט בשדה אמר רבי אלעזר שהלכה ובאתה הלכה ובאתה עד שמצאה

בני

קומען אז ער טרינקט ווין פון קידוש שבת ביי נאכט. רבי אמי ואגט אז אייגער עסט די ערד פון בבל. איז גלייך ווי ער ואלט גיגעסין די פלייש פון זיינע עלטערין. וויל אונזערע טויטע עלטערין זענען נעבלי"בען אין די ערד פון בבל נאך דעם מבול, אוג אנדערע ואגן אז מען עכט די ערד פון בבל איז גלייך ווי ער ואלט גיעסין מיאוסע גיפיינערטע ואכין ואם קריכט אויף די ערד. ואורום עס שטייט אין פסוק דער מאט אף גיסעקט ראס נאנצע באשטאנד פון די ערד. אלץ ואם עס איז נאר גיעפונגן ניטערין אויף ריא ערד האט דער מבול פאר פלייצט אוג עס איז גיפיינערט אוג עס איז אריין אין ריא ערד. ריש לקיש ואגט פאר ואם רופט מען בבל שנער. ווייל אלע נישטארבענע פון מבול זענען ראדט איין גיזונקען גיוואלן. אין פסוק שטייט נעמי האט ניזאגט צו רות דוא ואלסט דיך ואשען אוג שמירן אוג שטעל אויף דיר שיינע קלייד[ער] ויחתם עוד. שלמה האט ניזאגט ניב אביסוג חכמה צום חכם ויעץ ער נאך קלוגער זיין. האט רבי אלעזר ניזאגט ראס מיינט מען רות המואביה אוג שמואל הרמתי. ואורום זי האט מרא גיהאט טאטער ועט אידר איינער טרעפין וויי זי נייט אוים נעצירט ועט מען אידר חושש זיין או זי נייט כזנה זיין: ביי שמואל איז אזוי ניזאגן. עלי האט גיזאגט צו שמואל ליג אוג או מען ועט דיך רופען ואלסטו זאגן רייד נאט ואורום ריין קנעכט הערט. אוג ביים שמואל שטייט אזוי. נאט איז גיקומען אוג ער האט זיך גישטעלט אוג ער האט גירופען אזוי ווי אלע טאהל שמואל שמואל. האט שמואל גיזאגט רייד ואורום ריין קנעכט הערט. אוג ער האט ניט גיזאגט רייד נאט. ואורום ער האט מורא גיהאט צו דערמאנען האם נאמען נאט. טאמער איז ראס ניט נאט. ביים רות שטייט זיא איז גיגאנגען אוג גיקומען אוג האט נעקליבען אין

אבר רב אחא בר אדא [אבא] אבר רבי יוחנן (דף קיד) מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר (יקרא ו) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים. ותנא דבי רבי ישמעאל ליתדה תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו. אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן גנאי הוא לת"ח שיצא במנעלים המטולאים לשוק. א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדיו חייב סיתה שנאמר (משלי ח) כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי רבינא אמר רבד [אירתר] (שנא' (שם ז) מרבדים רבדתי ערשי) ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מ"ד (ישעיה כ) כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף ערום בבגדים

בְּרֵעֵנְט נִיוואַרין אוּנ. וַיַּעֲשׂ עֲקַרפְּעִים וַעֲנָען נָעבְּיבְּעֶן: רַב אַתָּא בַּר אַדָּא הָאט גוּאַנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וַעֲנָען וואוּ שְׁטַיִים אִין דִּיא תּוֹרָה אַז עָם אִיז אַבְּבוּד פַּר נָאט טָעָן זָאל עָנְהָעְרִין דִּי קְלֵיידֶער פּוּן מְיאוֹסֶה אוֹיף שֶׁעֲנְעָרְע. וָוארום עָם שְׁטַיִים אִין פָּסוּק דָּער כֹּהֵן וָום גַיִיט אַרַאף נָעמָעָן דִּיא אֵשׁ פּוּן מִזְבֵּחַ. זָאל עָר אוֹים טָאהן דִּיא שַׁיינָע קְלֵיידֶער אוּנ זָאל אָנְטָאהן אַנְהָעְרָע קְלֵיידֶער פְּרָאסטָעָרָע. וַוייל דִּי קְלֵיידֶער וַוילְען פַּאר שְׁטוֹיבְּט וַוערְען מִיט אַש. אוֹדֶר אִיז נִיט שַׁיין עָר זָאל גַיין טָאהן דִּיא עָבוֹדָה בַּקְרִיב זַיין קְרְבָּנוֹת מִיט פַּר שְׁטוֹיבְּטָע קְלֵיידֶער. אוּנ רַבִּי רַבִּי יְשָׁעָאל הָאבּין גִיהָערוּנְט דִּיא תּוֹרָה לֶעְרוּנְט אוּנְז דֶּרֶךְ אֶרֶץ דִּיא קְלֵיידֶער וָואם זָער קְנָעכְט גַיִיט אָן נִיטָאהן וַוען עָר קָאכְט דָעם טָאפּ עָסְן פַּאר זַיין בַּעַל הַבַּיִת. זָאל עָר נִיט גַיין אִין גַייא וַוען עָר דָער לַאנְגְט צַכּוֹס צוּם בַּעַל הַבַּיִת צוּם מְרַיינְקָען. נָאר עָר זָאל אָן טָאהן אַנְהָעְרָע קְלֵיידֶער שֶׁעֲנְעָרְע. בַּיי שַׁבָּת אִיז אוֹיךְ אַזוֹי. עָר זָאל נִיט גַיין אום שַׁבָּת אִין דִּי וָואכְעָרְנָע קְלֵיידֶער. נָאר עָר זָאל הָאבּין אוֹיף שַׁבָּת בַּוּוּנְדֶערְע קְלֵיידֶער שֶׁעֲנְעָרְע. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא הָאט גוּאַנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וַוען אִיז נִיט שַׁיין פַּאר אַתַּלְמִיד חָכָם עָר זָאל אַרוּים גַיין אִין נַיי מִיט גַילַאטְעָטע שִׁיךְ. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא הָאט גוּאַנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וַוען אַז עָם וועט גִיפּוּנְען אַשְׁטִיקוֹל פָּעטָם אוֹיף אַקְלֵייד פּוּן אַתַּלְמִיד חָכָם. אִיז עָר וועט טָעָן זָאל אִידֶם הַמֶּגֶן וָאדֶם עָם שְׁטַיִים אִין פָּסוּק כָּל מַשְׁנִיאֵי אהבו מָוֶת זָאלְסְט נִיט לְיֶיעְנָען מַשְׁנִיאֵי דִּיא וָואם הָאבּין מִיר פַּייְנְט. נָאר זָאלְסְט לְיֶיעְנָען מַעְנְטְשְׁין זָאלְען מִיר פַּייְנְט הַיְבּין. וָארום אַז אַתַּלְמִיד חָכָם גַיִיט אַרוּים אִין נַאם מִיט מְיאוֹסֶה קְלֵיידֶער. זָאגְט טָעָן וויא פַּאר מְיאוֹסֶה זָענָען דִּי מֶעְנְטְשְׁין וָום לֶערְנָען תּוֹרָה. הָט טָעָן פַּייְנְט דִּיא תּוֹרָה. רִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָאבּין לִיב דָעם טוֹים. זַיי זָענָען וועט מָעָן זָאל זַיי הֲרָגָנָן. רַבִּינָא זָאגְט מִיר הָאבּין נִיט גִיהָערוּנְט רַבּ פָּעטָם. נָאר מִיר הָאבּין גִיהָערוּנְט רַבּ שַׁבָּת זָרַע. אַז מָעָן גֶעפִּינְט אוֹיף אַקְלֵייד פּוּן אַתַּלְמִיד חָכָם שַׁבָּת זָרַע אִיז עָר וועט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. אָבֶּער אַז מָעָן גֶעפִּינְט אַשְׁטִיקוֹל פָּעטָם אוֹיף זַיינָע קְלֵיידֶער קוּמְט אִידֶם נִיט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. זָאגְט דִּי גְמָרָא רַבִּי חִיָּא אוּנ רַבִּינָא זָיינָע קְלֵיידֶער קוּמְט אִידֶם נִיט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. זָאגְט דִּי גְמָרָא רַבִּי חִיָּא אוּנ רַבִּינָא זָיינָע קְלֵיידֶער קוּמְט אִידֶם נִיט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. אָבֶּער אַז עָם וועט גִיפּוּנְען אַשְׁטִיקוֹל פָּעטָם אוֹיף אִיר אוֹבֶּערְשְׁטָע קְלֵיידֶער. אִיז עָר וועט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. אוּנ אַז עָם וועט נָאר גִיפּוּנְען אַשְׁטִיקוֹל פָּעטָם אוֹיף דִּי אוּנטֶערְשְׁטָע קְלֵיידֶער. קוּמְט אִידֶם נִיט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. אָבֶּער אַז עָם וועט גִיפּוּנְען שַׁבָּת זָרַע אָפִּילוּ אוֹיף דִּי אוּנטֶערְשְׁטָע קְלֵיידֶער אִיז עָר אוֹיף וועט טָעָן זָאל אִידֶם הַרָּגָנָן. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא הָט גוּאַנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָם וַוען וָום מִיינְט דָער פָּסוּק אַזוֹי וויי מַיין קְנָעכְט יְשַׁעְיָהוּ אִיז גִיגַאנְגָען נַאקָעט אוּנ בָּארוּוועס. קָען זַיין אַז יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא אִיז גִיגַאנְגָען נַאקָעט אוּנ

מרגע מיתות ע"כ: מגן לבנוי בגדים. שמוש דרך כבוד לפני פמקום: ולבם בגדים מחבים והוגעת לם הדמן הקוקין בכתוב לגבם בגדים פמוחים כבעת הוגאת הדמן שמוכה עבודה מכוכה כדי שלא יתמלו בגדיו כתמוכים שמוכד בהן עבודה מכוכה לחכילה ושתיה כגון קמוך ומסך: ותנא דבי רבי ישמעאל. כדכתיב הכלי קלו: בגדים שבישל בהם קדרה לרבו. דומיא דהוגאת הדמן אל ימזוג בהן כוס לרבו לפיכך מוחקק לגבוה בגדים פמוחים: כוס. שמוש ומלג: ר"ל מיוחד. כלומר לדיוט הכוס והגון לכבוד מורתו: מבעלי. שמחזיקין עצמן בעלי הכניות והכניות לומדים מוי לכם לעומדי הכוכה שהם מחוסרים ומגוסם ממלא זה ממלא את הכוכה: רבד לשון תיתמר. שהכבת זרע לבן מלכדיך לכלדי עלמי לפדהיון וקפטיהו כלשון וויעים המכוסים הכוה והזקן כ': בגלוסא. שהוא עליון לפיולו ככר: בגלוסא. כהוא המחוון ככר

לה עתידה מלכות בית דוד שתתחלק. ויצבט לה קל' ותאכל וגו' אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה ותותר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבע בימי חזקיה ותותר בימי רבי דאמר מר אהוריריה דרבי הוה עתיר משבור סלכא במתניתא תנא ותאכל בעה"ז ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא:

(ישעיה י) **ג ותחת** כבודו יקד יקוד כיקוד אש אמר רבי יוחנן ותחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דקרי למאניה מכבדותי רבי אלעזר אומר ותחת כבודו תחת כבודו ממש רשב"ג אמר תחת כבודו כשריפת בני אהרן מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

אבר

שָׁנִיטָּעִים. דִּי אַלָּע מֶענטשֶׁן וואָס הָאבֶּן גֶעשְׂנִיטָען דִּי הִבּוּאָה וֶענֶען גִיוֶעסֶען צְווישֶׁען בּוֹעז אוּן רוּת. הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גָּאנְט. וַויל זִיא אִיז גִיוֶעסֶען בַּייא דָּעד זַייט פּוּן אַלָּע שְׁנִיטָּערִם. אוּן זִיא אִיז נִיט גִיוֶעסֶען צְווישֶׁען דִּי שְׁנִיטָּערִם. דָּאם הָאט מֶען אִידֶער גֶעוִוִיזֶען אַוּי וִוי זִיא אִיז אָפּ גִיטַּייטְשְׁט פּוּן בּוֹעז: אַזוֹי וֶעט דִּי מְבוֹכָה פּוּן דָּוִד זוֹ מַייטְש וֶערִין. צוּ רַחֲבְעָם אוּן צוּ יָרָבְעָם. אִין פְּסוּק שְׁמַייט בּוֹעז הָט גֶעגֶעבֶּן צוּ רוּת נְטְרִיקוּנְטָע וַאנֶענֶען אוּן זִיא הָט גִיגֶעסֶען אוּן אִיז וַאט גָּאנְט אֶרֶן: אוּן הָט אִיבֶּער גִיגָאנְגֶען. הָט רַבִּי אֶלְעָזָר גָּאנְט. אַזוֹי מֵיינְט מֶען. זִיא הָאט גֶענֶעסֶען אִין דִּי צַייט פּוּן דָּוִד. אוּן זִיא אִיז וַאט גָּאנְט אִין דִּי צַייט פּוּן שְׁלֹמֹה. אוּן זִיא הָט אִיבֶּער גֶעלָאזֶען אִין דִּי צַייט פּוּן חִזְקִיָּה. אוּן אַנדֶערֶע זָאגֶן אַוּי. זִיא הָאט גֶענֶעסֶען אִין דִּי צַייט פּוּן דָּוִד אוּן אִין דִּי צַייט פּוּן שְׁלֹמֹה. אוּן זִיא אִיז וַאט גָּאנְט אֶרֶן אִין דִּיא צַייט פּוּן חִזְקִיָּה. אוּן זִיא הָאט אִיבֶּער גֶילָאזֶען אִין דִּי צַייט פּוּן רַבִּי וַעֶנֶן וַויִיטֶער אוֹיף רַייכְקַייט. זַאט זַיין וַוייטֶער אוֹיף גֶרֶעסֶערֶע רַייכְקַייט. אוּן אִיבֶּערֶאזֶען אִין דִּי צַייט פּוּן רַבִּי וַעֶנֶן וַויִיטֶער אוֹיף רַייכְקַייט. אוּן דֶער תַּנָּא הָט נָיטְאגְט דֶער וֶום הָט אַטְוּנְג גֶענֶעבֶּן אוֹיף דִּיא עֶרְד פּוּן רַבִּי אִיז גוּוֶען רַייכֶער וִויא דֶער מֶלֶךְ פּוּן פָּרָס. אִין אַבְּרַייֶתָא הָאבֶּן מִיר גֶלֶרוּנְט. זִיא הָט גֶענֶעסֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט. אוּן זִיא אִיז וַאט גוּוֶען אִין דִּיא צַייט פּוּן מָשִׁיחַ. אוּן זִיא הָט אִיבֶּער גְּלָאזֶען אוֹיף דִּי צַייט וָום עֶם וֶועט קוּמֶען. וּמֶען הָט אִידֶער גֶעוִוִיזֶען אַז אִידֶער וֶועט גוּט זַיין אִין אַלָּע דְּרֵי צַייטְן:

ג וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יָקֹד יָקוֹד כְּיוֹקֵד אֵשׁ. בַּייִ דִּי חַיִל פּוּן סַנְחֶרִיב שְׁטַייט דֶער פְּסוּק: רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט אוֹנְטֶער זַיין כָּבוֹד הָאט גִיבְּרֶענְט. אָבֶּער זַיין כָּבוֹד הָאט נִיט גִבְּרֶענְט. וָארוּם רַבִּי יוֹחָנָן רוּפְט זַייגֶענ: דְּרֶייֶדֶער דָּאם אִיז מַיין כָּבוֹד. מֵייְנְט דֶער פְּסוּק דֶער גוּף פּוּן דִּי חַיִל פּוּן סַנְחֶרִיב הָט גִּבְּרֶענְט אֶבֶּער דִּי קְרֶייֶדֶער זַייעֶרע הָאבֶּען נִיט גִּבְּרֶענְט. אוּן רַבִּי יוֹחָנָן מֵייטְשְׁט דֶעם וָארְט תַּחַת אוֹנְטֶען. אוּן כָּבוֹד מֵייְנְט מֶען קְרֶייֶדֶער. רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט תַּחַת כְּבוֹדוֹ מֵייְנְט מֶען דֶעם גוּף. כָּבוֹד וָועְרְט גִירוּפֶען דֶער גוּף. אוּן תַּחַת אִיז מֵייטְשְׁט אוּם גִיטְאהְשְׁט. מֵייְנְט דֶער פְּסוּק דִּיא קֶערְפֶּער פּוּן אַלָּע חַיִל פּוּן סַנְחֶרִיב וָענֶען פַּאר בֶּרֶענְט גִיוָואָרֶען. אוּן דִּיא קֶערְפֶּער וָענֶען אוּם גִיטָּאהְשְׁט גִיוָואָרֶען אוֹיף אַש. אוּן דִּי קְלֶייֶדֶער זַייעֶרע אִיז נֶעבְּלִיבֶּען. רַבִּי שִׁמְאוֹן בַּר נַחֲמָנִי זָאגְט תַּחַת מֵייְנְט אוֹנְטֶען. אוּן כְּבוֹדוֹ מֵייְנְט מֶען דֶעם גוּף. זָאגְט דֶר פְּסוּק דִּי חַיִל פּוּן סַנְחֶרִיב זָענֶען פַּאר בֶּרֶענְט גִיוָואָרֶען אוֹנְטֶער דֶעם גוּף אַזוֹי וִויא דִּי קִינְדֶער פּוּן אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא זָענֶען פַּאר בֶּרֶענְט גִיוָואָרֶען. אַזוֹי וִויא זַייעֶרע נְשָׁמוֹת זָענֶען פַּאר בֶּרֶענְט גִיוָואָרֶען אוּן זַייעֶרע קְלֶייְדֶערֶם זָענֶען גֶעבְּלִיבֶּען. בַּייא דֶעם חַיִל פּוּן סַנְחֶרִיב אִיז אוֹיךְ אַזוֹי גִיוָואָרֶען. זַייעֶרע נְשָׁמוֹת זָענֶען פַּאר

דבי רב יהודה ימקנבי כרבא דבי רבא (רבה) גרדי קארי כיון דחזי דהוו קא מהרפי א"ל אתא אינרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאמור :

כל כתבי פרק טז

א כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהם ובין שאין קורין בהם ואף על **פי** שכתובין בכל לשון טעונין גניזה ומפני מה אין קורין בהם מפני בטול בית המדרש :

ב אמר ר' יוסי מעשה באבא חלפתא שהלך אצל ר"ג ברבי לטבריא ומצאו שהיה יושב על שלחנו של יוחנן הנזוף ובידו ספר איוב תרגום והיה קורא בו אמר ליה זכור אני בר"ג אבי אביך שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספ איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך אף הוא צוה עליו וגנזו :

תני

צַעַר . עֶר הַאלְט עֶסְינְוואַרְג אִין הַאנְט אוּן קֶען זַייא נִיט עֶסְן : דַיא שְׁטוּב מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן רַב יְהוּדָה פְּלֶעגְן שְׁנַייֶדֶן קְרוּיט . דִי שְׁטוּב מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן רָבָא פְּלֶעגְן שְׁנַי יְדֶען פְּלוֹצְעְרְן . אוֹ רַב יְהוּדָה אוּן רָבָא הָאבֶּען גִיזֶעהֶן זַיי שְׁנַייֶדֶען צוּ פָּרִיא אִין מִיטֶען טָאג . וְוֶען זַייא הָאבֶּין נָאךְ נִיט־קֵין צַעַר פּוּן הוּנְגֶער . הָאבֶּען זַייא גָאנְט צוּא זַייעֶרע שְׁטוּב מֶעְנְטְשֶׁן עֶס אִיז גִיקוּמֶען אַפְּרִיךְ פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְוֶעגֶן אַז מֶען טָאר נִיט שַׁנַיידִין־קֵין עֶסִינְוואַרְג אוּם יוֹם כִּפּוּר . אֲפִילוּ נָאךְ מִנְחָה אוֹיךְ נִיט :

פרק ששה עשר

א כָּל כְּתָבֵי הַקּוֹדֶשׁ . אַפִּילוּ הַיְיכְלִיגֶע סְפָרִים . תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים : מֶעג מֶען אַרוֹיס גָאעמֶען אוּם שַׁבָּת פּוּן דֶעם אָרְט וָוֹם עֶס בְּרֶעֶנְט אוּן אַרַיין טָרָאגֶען אִין אַנְדֶערִין הוֹיף . אֲפִילוּ דִיא בֵּייבֶּל הוֹיפִין הָאבֶּען נִיט גִיכֵייגִיגְט צוּ זַאמֶען־קֵין־עִירוּב . סַיי נְבִיאִים וָואם מֶען לֵייעֶנְט אִין זֵיי מַפְטִיר אוּם שַׁבָּת . אוּן סַיי כְּתוּבִים וָואם מֶען לֵייעֶנְט נִיט אִין זֵיי אוּם שַׁבָּת . אוּן אֲפִילוּ זֵיי זָאלֶען נִיט זַיין גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף אַנְדֶערֶע שְׁפָּאלטִין נִיט אוֹיף לָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ . אוּן מֶען דַארְף זַיי בֶּעהַאלְטֶן זַיי זָאלֶען נִיט לַיְגֶען אוֹיף מִיאוּסֶה אַרְטֶער . פַּר וָואם טָאר מֶען נִיט לֵייעֶנְען כְּתוּבִים אוּם שַׁבָּת . מֶען זָאל נִיט זַיצֶען אִין שְׁטוּב לֵייעֶנְען כְּתוּבִים נָאר מֶען זָאל קוּמֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ הָעֶרְן דִי דְרָשָׁה :

ב אָמַר . רַבִּי יוֹסִי הָט גָאנְט מַיין פָאטֶער תַּלְמִיד הָא אִיז אֲמָאהל גִינַאנְגֶען אִין טְבֶרְיָא צוּ רַבָּן גַמְלִיאֵל בְּרִבִּי . הָט עֶר גִיטְרָאפֶן רַבָּן גַמְלִיאֵל זִיצְט בַּיִיא דֶעם טִישׁ פּוּן יוֹחָנָן הַנָּזוּף . אוּן עֶר הָאלְט אִין הָאנְט אֵסֵתֵר גָעשְׁרִיבֶּען אוֹיף הַרְגוּם לָשׁוֹן אוּן עֶר לֵייעֶנְט אִין אִיהם . הָט מַיין פָאטֶער גָאנְט צוּ רַבָּן גַמְלִיאֵל אוֹיךְ גִיבְּרִינְק אַז רַיין זַייֶנֶע רַבָּן גַמְלִיאֵל אִיז גִישְׁטַאנְגֶען אוֹיף אַטֶרֶעם פּוּן דֶעם בַּאֲרֶג וָום דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז אוֹיף אִיהם גִישְׁטַאנְגֶען . הָאט מֶען גִיבְּראכְט פָאר אִיהם אֵסֵתֵר אִיוֹב גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף הַרְגוּם לָשׁוֹן . הָאט עֶר גָאנְט צוּא דֶעם וָואם הָט גִימַאהְנְט טְרִיג אִיהם אַרַיין צְווִישֶׁען דִי צִינגֶער : הָט דֶער רַבָּן גַמְלִיאֵל אוֹיךְ גִיהַיסֶען מֶען זָאל אִיהם בֶּעהַאלְטֶן :

בבגדים בלואים ויחף במנעלים המטולאים. א"ר יוחנן תלמידי חכמים נקראים בנאין מפני שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהם ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שמחזירין לו אבדה בטביעת העין זה המקפיד על חלוקו להפכו. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואפי' בכסכת כלה. ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים וה"ם למטרח בריפתיה. וא"ר יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה למאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הצבור אי בחדא כסכת באתריה אי בכוליה. תנוייה בריש מתיבתא:

(דף קסו) **ד אמר** רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יום כפור שחל להיות בשבת מפצירין באנווזים ומפרכסים ברמונים מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש דבי

בארועם. קען דען זיין אז ישעיהו הנביא איז גינאנגען נאקעט אוג בארוועם אין נאם. נאר נאקעט מיינט מען אין אלקעט קלייד ער. אוג בארוועם מיינט מען אין גיכאטעט שוך. רבי יוחנן זאגט תלמידי חכמים ווערין גירופען בארערם. זיי באהען. ווייל די גאנצע צייט זיא לערנין בשעפטיגען זיי זיך אויף צו באהען די ווערט. ווארום אז זיא ואלטען ניט גיכערוגט דיא תורה ואלט דיא ווערט ברוב גיוואלדין. נאך האט רבי יוחנן גזאגט הער תלמיד חכם ווען אם ניט אכטונג ער זאל ניט גיין פר קערט אין די העמד מים די נעט אוים ווייניג: אוג אז ער זעהט ער טט אן גיטאהן די העמד פאר קערט. טוהט ער זיא אוים. ער זאל איר צוריק גוט אן טאהן. אז מען נעפינט זאזך אוג ער זאגט דם איז מיינע. אפילו ער ווייס ניט צוא זאגין אפיקן: ואר ער זאגט איך הער קען צו די זאך איז מיינע. ניט מען איהם זאווען די זאך. אוג מיר האבען ניט טורא טאמר האט ער אטעות. ווייל מיר זהען אז הער תלמיד חכם קוקט גוט אויף אזאך. ווארום ער קוקט דאך אויף זיין העמד אויף צו ויסען אויף ווילכע זייט ער גייט איר אן ניטאהן. נעווים הט ער אויף די זאך אויף גוט גיקוקט אוג ער הער קענט זי אז דם איז זיינע. נאך הט רבי יוחנן גזאגט ווילכין תלמיד חכם נעמט מען אויף ער זאל פירען דיא שטאט. אז ער ווייס צו זאגין אדין אויף ווילכין ארט מען ווערט איהם פרעגין. אפילו אין די מכבתה בבה. נאך הט רבי יוחנן גזאגט הער תלמיד חכם ואם ליינט אזעך זאגין אוג ארבעט נאר היטעלשע זאגן. ער לערונט טאג אוג נאכט. אוג ארבעט ניט קין מלאכה אנדריט ניט. זענען די מענטשין פאר באטען זיי זאלן ארבעטין פון ליינען אוג איהם געבין צו עסין. אבער נאר ברוים בארפין זיי איהם נעבין. אוג אנדערע ניטיגע לעבענס זאכען. ניט מער. נאך הט רבי יוחנן גזאגט ווער הייסט אתלמיד חכם. אז ער ווייס צו זאגין ארין אויף ווילכין ארט מען ווערט איהם פרעגין. ום איז דען אז ער איז אתלמיד חכם. מען זאל איהם מעגין מאכען פאר ארב. אויב ער ווייס נאר צוא פרעגין אוג ענפערין אין דיא מכבתה ום ער לערונט איצט. מעג ער זיין ארב אין זיין שטאט. אוג אויב ער ווייס צו פרעגין אוג ענפערין אין באנין ש"ם. מעג ער זיך ארא"ש ישיבה:

ד אמר. רבי חייא בר אבא הט גזאגט פון רבי יוחנן וזעגין אז יום כפור גיפאלט אוף דער ואבען. נאך מנחה מעג מען צו קלאפען ניס אוג אף שייכען מילטרוסמען. ער זאל האבין

עתידה פרשה זו שתעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה נכתבה כאן כדי להפסיק בין פרענות ראשונה לפורענות שניה פורענות שניה מאי היא (כמדבר יח) ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' ואמר רבי חמא בר חנינא שכרו מאחרי ה' והיכן מקומה אמר רב אשי בדגלים:

ה תניא הגליונין וספרי צדוקים **אין מצילין אותם** מפני הדליקה ר' יוסי אומר בחול קורא את האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן אבר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותן ואת האזכרות שב הן שאפילו אדם רודף אחריו להרגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית עבודת כוכבים ואין נכנס לבתיהם של אלו שהללו מכירין וכופרים והללו אין מכירין וכופרין ועליהם הכתוב אומר (ישעיה נז) ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. א"ר ישמעאל ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה יכתה על המים הללו שמטילים קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים עאכ"ו

פירוש

דפרשה זו כשר לעצמו ומעלה על מעלה כשר לעצמו ומעלה על מעלה כשר לעצמו מחיל וזה מקומה ומעלה כשר ויש דבר נחלק ע' פנים: עתידה פרשה זו. לעתיד ליכתב כל פסוקיהן בכתב ועל יהללו לפורענות ויפקיר בעל: מאחרי ה'. בתוך כנסת ישראל כמשמע התלוי בהפסיק תמוס להפרשה על שכשר כדי לעכוב בפקק"ס:

הגליונים. קלפים מלקים וכלאם מסוגיא דגמרא דפ"ק דשבת דקורסים פרי קן בגליונים בקלפים מלקים שלא נכתב בהם מעולם: ספרי צדוקים. שכתבו לפי כוונת עניניהם כתובים כתב תמונות ולבין הקודם: קודר את האזכרות. מחק מחיקה קלקל מקום בהם: שאפילו רודף אדם להכרגו. על עצמו קאמר: שהללו. מזכרים כוכבים העובדים עבודת כוכבים חיצם מכירים שפרי כך גדלו וכך למדום לנפשם: תחר סדלת ומזוזה שמת זכרונך. זכרון שוא כיוך ותיפס שכתב ע' מלא

נאמר דִּי פַּרְשָׁה וַיְהִי בִּנְסֹעַ וְעט אַבָּאהר צוּ גִינוּמֶען וָעִרְען פּוּן דָּעם אָרְט. אוּג וַיָּא וָעט נִישְׁרִיבֶּן וָעִרְען אִיהְ דָּעם אָרְט וואוּ וַיָּא בַּאהְף שְׁטֵיין גֶעשְׁרִיבֶּען. אוּג פַּר וָאם אִיז דִּיא פַּרְשָׁה הַיְתָה בִּנְסֹעַ בֵּיז אִיצְט אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען. מְפְסִיק צוּ־זַיין נָאָפּ צוּ טַיְילֶען צְווִישֶׁען דִּי פּוּרְעָנוּת אוּג דִּי אַנְדֶערְע פּוּרְעָנוּת. וָאם אִיז גֶיוֶוען דִּי אַנְדֶערְע פּוּרְעָנוּת. וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאוֹנְנִים. אִיז אַרְאפּ גִיקוּמֶען אֲפִּילֶער פּוּן הִימֶעל אוּג הָט פַּר בְּרֶענְט בֵּיהְ מְעִנְשֶׁען. אוּג וָאם אִיז גֶיוֶוען דִּיא עְרְשְׁטֶע פּוּרְעָנוּת. וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה. הָט רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא גְזָאגְט זֶיי הָאבֶּען אָפּ גֶיקְרִיצְט פּוּן נָאם. אוּג וואוּ אִיז דֶּער אָרְט פּוּן דִּיא פַּרְשָׁה וַיְהִי בִּנְסֹעַ. הָאט רַב אַשִׁי גָּאגְט בַּייא דִּיא דָּנָּלִים אִין דֶּרֶה בַּמִּדְבָּר:

ה תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען גִיצֶערוּנְט דִּיא תּוֹרָה גְּבִיאִים כְּתוּבִים וָאם דִּיא אֲפִּקוֹרְסִים הָאבֶּען גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף קָלְפִּין קוֹדֶשׁ אוּג יוֹרִישֶׁע אוֹתִיוֹת. פּוּן דֶּעסְטְוועגֶן זָענֶען זֶיי גְלֵיךְ וָוִיא גְרַאטֶע קֶיידֶער פַּאפִּיר. אוּג מֶען. טָאר זֶיי נִיט מַעֲיִךְ זַיין פּוּן אַשְׁרֵי אוּם שַׁבָּת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֶט אוּם דֶּער וָואכֶען זָאל מֶען אוֹיס שְׁנַיידֶען דִּיא שְׁטִיקְלַאךְ פַּאפִּיר וָום אוֹיף זֶיי זָענֶען דִּי שֵׁמוֹת גֶעשְׁרִיבֶּען: אוּג מֶען זָאל זֶיי בֶּעהַאלְטֶען. אוּג דָּם אִיבֶּעריגֶע זָאל מֶען פַּאר בְּרֶענְגֶען. רַבִּי טַרְפוֹן הָט גָּאגְט אוֹיף זָאל פַּאר שְׁנַיידֶען מֶיינֶע קִינְדֶער אוֹיב אוֹיף וֶיעל גִיט צַווִי מָאהֶן. אוֹיב עם וָועט קֶומֶען מֶיינֶע הֶענְט אֲתוֹרָה גְּבִיאִים כְּתוּבִים פּוּן דִּי אֲפִּקוֹרְסִים. וֶועל אִיהְ פַּאר בְּרֶענְגֶען זֶיי מִיט דִּי שֵׁמוֹת זֶייעֶרע וָוארוּם אֲפִּילוּ אַמֶּענְטֶש וָואלְט בֵּיהְ נִאךְ יָאנְען צוּ הַרְגֶּנְן. אַרֶער אַשְׁלַאנְג וָואלְט מִיהְ נָאךְ יָאנְען צוּ בַּייסֶען. וָואלְט אִיהְ בְּעסֶער צֶריין גִינַאנְגֶען אִין אֶשְׁטוּב פּוּן אֲעבוֹדָה זָרָה. אוּג וָואלְט נִיט צֶריין גִינַאנְגֶען אִין דִּיא שְׁטוּב צוּ דִּי אֲפִּקוֹרְסִים. וָוארוּם דִּיא אֲפִּקוֹרְסִים קֶענֶען נָאט זֶיא וֶויסֶען אִיהם אוּג לֶייקֶענֶען אִיהם. אוּג דִּיא וָום דִּינֶען עֲבוֹדָה זָרָה לֶייקֶענֶען גָאט וַייל זֶיא קֶענֶען אִיהם נִיט. אוּג אוֹיף דִּי אֲפִּקוֹרְסִים וָאנְט דֶּער פְּסוּק אִינְטֶער דִּי טִיר אוּג אִינְטֶער דִּיא מְזוּזָה הָאסְטוּ גִיטָאהן בֵּיין גֶעדֶייגְקֶן. דָּם מֶיינְט מֶען דּוּא גִידֶייגְקְט אָן נָאט. אוּג וֶויסְט אִיהם. נָאר דּוּ הָאסְט אִיהם אַוֶועק גֶעוָוארְפֶּען אַווֹי וִויא מֶען וָארְפְט אַוֶועק אַוּנְטֶער דִּי טִיר. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וָאנְט מַאדֶּעךְ צוּ מַאכֶען שָׁלוֹם צְווִישֶׁען מַאן אוּג וַוייב הָאט דִּיא תּוֹרָה גִינָאנְט מַיין נָאמֶען וָואם אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען גֶעוָוארְען כִּיט הַיילִיגְקִיט וָאל עֶר אָפּ גִימַעכְט וֶועֶרֶען אוֹיף דִּיא וָואסֶער. דִּיא אֲפִּקוֹרְסִים וָאם זֶיא מַאכֶען אֲפִּינְטְשַׁאפְט צְווִישֶׁען דִּיא יוֹדֶען אוּג זֶייעֶר פָּאטֶער וָואם אִין הִימֶעל. אִיז גִיווִיס אַז מֶען מָעג אָפּ מָעקֶן פָּסָרִים מִיט זַייעֶרע שֵׁמוֹת. אוֹיף

(פ"כ) ג **תנו** רבנן הברכות והקסיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומענינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן (הן ואוכרותיהן) מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה. מעשה באחד שהיה כותב בצירן באו והודיעו לרבי ישמעאל והלך לבדקו כשהיה עולה בסולם הרגישו בו ונטל טומום של ברכות ושקען בספל של מים ובלשון הזה א"ל רבי ישמעאל גדול העונש האחרון מן הראשון:

ד **תנו** רבנן (במדבר י) ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה (הקב"ה) סימניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זו מקומה (קס"ז) רבי אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. כמאן אולא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן (נחמני) א"ר יוחנן (יונתן) (מגלי ס) חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ס"ת כמאן כרבי מאן תנא דפליג עליה דרבי רשב"ג היא דתניא רבי שמעון ב"ג אומר עתידה

ג תָּנוּ רַבָּנָן, דִּי רַבָּנָן גְּיָרְעוּנְט אַז אוֹיף אַפאפּיר אִיז נָעשְׁרִיבָּען דִּיא בְּרָכוֹת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אָדֶער אַנדֶערע בְּרָכוֹת. אָדֶער אֲפִלּוּ עִם אִיז נָעשְׁרִיבָּען. אֲפִילוּ עִם אִיז דָּא אִין זַי אוֹתִיּוֹת פּוּן שֵׁם וּקְשָׁה י ה (ו). אוּן עִם אִיז דָּא אִין וַייא פִּיל עִנְיָנִים פּוּן דִּיא תּוֹרָה. וְדִיא פַּסּוּקִים כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּמִצְרַיִם אָדֶער אַנדֶערע פְּסוּקִים). פּוּן דֶעסטְוועגִען מָאר מָען זַיי נִיט מַצִּיל זַיין פּוּן אַפַּייֶער אום שַׁבָּת נָאר זַייא וֶוערִין פַּאר בְּרֶענְט אוֹיף דֶעם אָרְט וואו זַייא לִיגֶען, זַיי מִיט דִיא שְׁכוּת. פּוּן דַאסֶען הָאט מֶען גִיטָאנְט דִיא וָואס שְׁרַייבִּין בְּרָכוֹת אִיז נְכְרִיךְ וְזַיא וָואלטִין פַּאר בְּרֶענְט אַסֵּפֶר תּוֹרָה. עִם הָאט גִיטָאפִּין אִין דִיא שְׁטָאט צִידָן הָאט אֵיינֶער נָעשְׁרִיבֶּען בְּרָכוֹת אוֹיף פַּאפִּיר. אִיז מֶען גִיקוּמֶען צוּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוּן כְּמָן הָט דָם אִיהם גִיזָאגְט, אִיז רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גִינַאנְגֶען זֶעהֶן אוֹיב דָם אִיז אֱמֶת: אַז רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אִיז גִינַאנְגֶען אוֹיף דֶעם בַּייטָער. הָט דֶער שְׁרַייבֶּער גִיהָערְט וויא מֶען גֶייט, הָט עֶר גִינוּמֶען אַפּעָקִיל פַּאפִּיר נָעשְׁרִיבֶּענָע בְּרָכוֹת אוּן הָט זַיי אַרַיין גִיגֶיבֶּען אִין אַבּעָקִין וואטֶער. מִיט דֶעם לָשׁוֹן הָט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל צוּזִיהם גָּזאגְט. דֶער שְׁטְרָאף פּוּן דִי אַנדֶערֶע זַאךְ וָוָס דוּ הָאסְט גִילֶיגְט דִי פַּאפִּירֶן אִין וואטֶער, אִיז נָעכֶּעטֶער פּוּן דִי עֶרְשְׁטֶע זַאךְ וָוָס דוּ הָאסְט זַיי נָעשְׁרִיבֶּען:

ד תָּנוּ רַבָּנָן. דִּי רַבָּנָן הָאבִּין גְּלֶערְנְט דִי פָּרָשָׁה וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הָאט מֶען נִימַאכְט צוּ אִיר צַייכוֹנִם פּוּן אָנהַייב אוּן צוּם סוֹף. פּוּן אָנהַייב אַפאר קֶערְטָע נוּן אוּן צוּם סוֹף אַפאר קֶערְטָע נוּן. צוּ זָאגֶן אוֹנְז אַז דָּא אִיז נִיט דֶער אָרְט פּוּן דִי פָּרָשָׁה. דִיא פָּרָשָׁה דָארְף שְׁטֶיין אוֹיף אַיין אַנדֶער אָרְט. אִין דִי סִדְרָה בַּמִּדְבָּר. רַבִּי זָאגְט נִיט דָם אִיז דֶער טַעַם פּוּן דִי פָּאר קֶערְטָע נוּנִין. דִי פָּרָשָׁה וַיְהִי בִּנְסֹעַ דָארְף שְׁטֶיין: נָאר וַויֶיל דִי פָּרָשָׁה וַיְהִי בִּנְסֹעַ וָועְרְט גֶיזֶעכּוֹנְט אַבּוּנְדֶער בֶּפֶר. דֶרְבֶּיעֶר הָט מֶען נִימַאכְט צַייכוֹנִם פַּר קֶערְטָע נוּנִין פּוּן אַנהַייב אוּן צוּם סוֹף: אָפּ צוּ מֵיינֶען דִי פָּרָשָׁה פּוּן קְרִיעֶר אוּן פּוּן שְׁפֶּעטֶער. זָאגְט דִיא גְּמָרָא וָואס רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָט גָּזאגְט פּוּן רַבִּי יוֹנָתָם וֶועגִין אַז דֶער פָּסוּק חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה וּדְתוֹרָה הָט אוֹיס גִיהַאקְט זִיבֶּען [זַייֶלֶן] דָם מֵיינְט מֶען דִיא זִיבֶּען בְּפָרִים פּוּן דִיא תּוֹרָה. דָּאס אִיז אַזוֹי וויא רַבִּי. וָואס עֶר זָאגְט אַז וַיְהִי בִּנְסֹעַ אִיז אַבּוּנְדֶער סֵפֶר. וֶועלכֶער תַּנָּא קְרִיגְט אוֹיף רַבִּי: דָּם אִיז רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וָוארוּם מִיר הָאבֶּען גִיגֶיעְרוּנְט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָט

פנים חלפות. מכיון שלא יוכל מלפתח כמו: ר"ג בכבי. גם שהיה בנו של רבי חנינא חדש מזל קבי כבבי: בר"א מבי חנינא. הוא ר"ג הזקן שהיה נדחה על חלפתו ואוח מבי חנינא שלא יכניס בכבוד הולך וגבוה כדאמרן במסכת מדות: נדבך. שורת אבנים שבנין:

בברכות. מעבע שבברכות שבאמצע מכתיבים כעין י"ה ושאר ברכות: ומענינות שבברכה. מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין שבסוף ללחת כעין כל שבתוכה וכעין גם תילא שפחד לילה: שברפין במקומם. שם נפלה דליקה בבית: שבותבי תורה. שהיו נזהרים בהן: לבודקו. שם אמת היה שבדבר: פדגר: טומום. קנוקת קוטרסים היו כותבין בהם לא סימניות מלמעלה ומלמטה. להבדילה מן שבמזמורים לא: מלמעלה ומלמטה. בתחלה וכסוף ויכו בנסוע הארון: שלין זה מקומה. שהיה לראוי להלן דלאו בשבתות מפטיר בשבתי לעיל מיניה לגבי בדגלים ולחודש ליתכא בשבתות בתמיד פיני: לא מן השם הוא זה. לא זה שם של משמות שבסימניות דמקומה הוא בפרשה זו בתחלת משמות שבנסעו מכר סיני דמייתי לעיל מיניה ויכו שבחדש בשני וגו' שעלה בעש: ז' ספרי תורה.

מו יומא דגליתון מארעכון אתנטלית אורייתא דמשה ואתיהיבת אורייתא אחריתא וכתיב ביה ברא וברתא כחדא ירתון למחר הדר עייל ליה איהו חמרא לובא אמר להו שפילית לסיפיה דספרא וכתיב ביה אנא לא למיפק מאורייתא דמשה אתיתי (אלא) [ולא] לאומופי על אורייתא דמשה אתיתי וכתיב ביה במקום ברא ב״ת לא תירות אמרה ליה נהיר נהוריך כשרגא א״ל ר״ג אתא חמרא ובטש לשרגא:

(דף קיו ע״ב) ז **אמר** רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנא׳ (ממוס יז) **והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר אמר** רבי אבא בשבת הייב אדם לבצוע על ב׳ כלכות דכתיב לחם משנה אמר רב אשי חזינא לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב. ר׳ זירא הוה בצע אכולה שירותיה א״ל רב כהנא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא **דעביד לא מיחזי כרעבתנותא:**

ח תנן רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע **אמר** ר״י ושניהם

סיפ מוסיף עליו שם שלש מקנל שומר מכשה דיוין הכתוב נאמרו וסיפ מקבל כשהוי: אמר ליה סיפוסופא לרבן גמליאל מיומא דגליתון ומי׳ ז׳ שפילים. כל כוף כדכר הוא מתניתא שנו ושיף נאמרו שפילים לסיפים: נכוה כאוכיך כשרגא. כשכר תורך כשרגא שהוא שמחתם לו ממנה כשמחתו ע״ג. כ״ג: אתא חמרא ובטש. דשמעו לקול כלומר לפי שהתני כשהוי [גי׳ כ״ל וכלל כדי שישתו כשתלמידים ובלומו ומי הוא]:

ישכים מדם. ערב שבת לעכות ולעשן מוקדם שבת ולכינו לתת לשכר יביאו לאלתר. כשעם שכאה הכינה ולשאם כשכשכה הוא דכתיב [ויקבצו הוא] בכקר בכקר: לבצוע. כרכת סעודה: נקיט תרתי. לומדן בידו: נקטו (כתיב). דמשמע לחיי ללכל בפעם לא כתיב מכשה: בצע לחומה סעודה שהוא פרוסה גדולה ודי לו כה לחומה סעודה ולכבוד שבת ומלאה דמשמע סעודת שבת להתקת ולחכול ר״ת:

אין אונזער תּוֹרָה אַז עֶס איז דָא אַזוֹיפִל יִרשֶׁת ניט־קיין טָאכטֶער. דָאט דָער אַפּיקוֹרוֹס גיזָאגט צו־רַבָּן גַמליאל פּון דָער צייט ווָאס איהר זָענט פֶּערטרִיבּען גָנוֹאָרען פּין אייער לַאנד: איז אַז גינוּמען גָנוֹאָרען די תּוֹרָה פּון משֶׁה. אוּן עֶס איז גיגעבּען גָנוֹאָרען איין אַנדער תּוֹרָה. אוּן עֶס שְׁטֵייט אין איהר אַז אַטָאכטֶער יִרשֶׁת גְבַייהּ מִיט אַזוֹיפִל. אוֹיף טָארנין איז גינַאנגען רַבָּן גַמליאל צום אַפּיקוֹרוֹס אוּן דָאט איהם גיגעבּען אַמתָּנה אַין אייזיל פּון לויב. אוּן רַבָּן גַמליאל מִיט דיא שְׁווֶעסטֶער זָענען נָאךְ אַמָאהל גיקוּמען פַּאר דָעם אַפּיקוֹרוֹס צום מְשָׁפּט וָענען די יְרוּשָׁה. דָאט דָער אַפּיקוֹרוֹס צו זֵי גיזָאגט וָאהט נָאר וָום עֶס שְׁטֵייט אין סוֹף פּון דָעם סֵפֶר. אוּן דָארט איז אַזוֹי גיוֶוען גֶעשׁרִיבּען. איהְ בִּין ניט גיקוּמען אוים צו צֵיהֶען פּון די תּוֹרָה פּון משֶׁה. אוּן עֶס צו מֶערין אוֹיף דָער תּוֹרָה פּון משֶׁה. אוּן עֶס שְׁטֵייט וואּ עֶס איז דָא אַזוֹיפִל אַטָאכטֶער ניט יַרשָׁנען. דָט אימָא שָׁלוֹם גיזָאגט צום אַפּיקוֹרוֹס דיין ליכטיגקייט זָאל כַייכטָען אַזוֹי וִוי די ליכט. דָאט רַבָּן גַמליאל גיזָאגט אַין אייזיל איז גיקוּמען אוּן דָאט צו טָרָעסטין דיין כַייכטָער. דָער וַוייב דָאבָּען אַלֶע מֶענטשען גיהֶערט אַז עֶר דָט גינוּמען שוֹתַד בַּיי זַיי בֵּייבֶּע:

ך אָמַר רַב חִסדָא דָט גיזָאגט יֶעמֶער מֶענטש זָאל נִיין פְּרַייטָאג נָאנץ פְּרִיה קוּיפָען אוֹיף שַׁבָּת וועיין רש״י. רַבִּי אַבָּא דָט גיזָאגט אַמֶענטש דָארף מַאכען דָמוֹצִיא אוּם שַׁבָּת אוֹיף צְוַוויי חַלוֹת. וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אין פְּסוּק הֶחֵם מִשנָה מָאפּעלֶע בְּרוֹיט. צְוַוויי בְּרוֹיט. רַב אַשֵׁי דָאט גיזָאגט אוֹיף דָאב גיזָעהן רַב בְּהַנָא דָט גיהאלטָען אין דָאט צְוַוויי חַלוֹת וָוען עֶר דָט גיזָאגט די בְּרָכָה דָמוֹצִיא אוּן עֶר דָאט צו שְׁנִיטָען נָאר אַיין חַלָה. אוּן עֶר דָט גיזָאגט אין פְּסוּק שְׁטֵייט מֵעַן זָאל קְלוֹיבּען וְנֶעמֶען] מָאפּעלֶע בְּרוֹיט. אֲבָּעֶר עֶסָען זָאל מֵעַן צו יֶעדֶער סְעוּדָה נָאר אַיין בְּרוֹיט. רַבִּי זֵירָא וָוען עֶר דָאט גימַאכט דָמוֹצִיא דָט עֶר אֶפּ גֶעשְׁנִיטָען פּון די חַלָה אַנדרוֹיפּ שְׁטִיק: צו וַוייטָען אַז עֶר דָאט לִיב די סְעוּדָה פּון שַׁבָּת אוּן עֶר וויל פִּיל עֶסָען פּון דיא סְעוּדָה. דָאט רַב בְּהַנָא גיזָאגט צו רַב אַשֵׁי עֶר דָאט דָאךְ אוים גיזָעהן וויא אַפֶּרעסֶער. דָאט רַב אַשֵׁי גיעֶנפֶערט וַוייל אַלֶע טָאג דָט עֶר ניט גיטָאהן אַזוֹי. נָאר שַׁבָּת דָט עֶר אַזוֹי גיטָאהן. דָט עֶר ניט אוים גיזָעהן וויי אַפֶּרעסֶער:

ח תָּנוּ רַבָּנָן. די רַבָּנָן דָאבָּען גיכֶערוּנט וויי פִּיל סְעוּדוֹת דָארף מַאכען עֶסָען אוּם שַׁבָּת.

שמעלבת מותי מחמי כדלת : קך מין מציץ מחמ .
מחמי נהול :
דבי מכירן . ספריס שכתבו לפס פלדוקים לפסוקת
פס ישראל ומקום שכיו הפדוקים מכוכחים פס
קרי ליה כי מכירן : מין ולמו . זימנין מיל מין
וזימנין מיל לא : לבי פנרפי . קך אמס : וקשי לי .
שמכון נפשוטים ולדמוקן בקב נא : מחמי
ליס נפקיים קשי לי דוכתים . שמכא פס גומא .
מי נמי נפיקיו וקשה לי כיהו וכל זה שכיו מציולין
כך וכבא מלוכה לבי מכירן שמא מקוך שיכוכמו
יפמדו פליכס ויככוגוס : מציולו מנא . מכילי
פס : פילוסופא . לקדקי (וכהוכפוס בלשון יון
פילוסופוס מוכב הכמה) : דהוה בקיל שמא כי .

עאכ"ו . ועליהם אמר דוד (תהלים קלט) הלא משנאיך ה' אשנא וגו' תכלית שנאה וגו' וכשם שאין מצילים אותם מפני הדליקה כך אין מצילין אותם לא מן המפולת ולא מן החמס ולא מרבר המאברן :

ן בעא מיניה יוסף בר חנין מר' אבהו הני ספרי דבי אבירן מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין אין ולאו ורפיא בידיה . רב אזיל לבי אבירן וכ"ש לבי נצרפי שמואל לבי נצרפי לא אזיל לבי אבירן אזיל . אמרו ליה לרבא ט"ט לא אתית לבי אבירן אמר להו דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי ונעקריה דוכתיה קשי לי מר בר יוסף אטר אנא מינייהו אנא ולא מסתפינא מינייהו זימנא חדא אזיל בעו לסכוניה אימא שלום דביתהו דרבי אלעזר (אליעזר) אחתיה דרבן גמליאל הואי הוה ההוא פילוסופא בשבבותיה דהוה שקיל שמא דלא ס־בל שוחדא בעו לאחוכי ביה עיילא ליה שרגא דדהבא אולא לקטיה אמרה ליה בעינא דנפלגי לי בנכסי דבי נשא אמר להו פלוגו אמר ליה כתיב לן במקום ברא ברתא לא תירות אמר ליה

כן

דיא אפקורסים האט דוך המלך ניזאנט רייגע פיינט האב איך אויך פיינט . איך האב זייא פיינט אין סיפען האר־צען : אוג אזוי וויא מען איז ניט מצליח דיא תורה נביאים כתובים פון דיא אפקורסים פון אפיי־ער . אזוי איז מען זייא ניט מציל אויב אונאנט איז אויך זייא צרויך נעפאלען . אוג מען איז זייא ניט מציל פון ואסער . אוג מען איז זייא ניט מציל פון אנדערע ואסען וואס זיי ווערין דארט פר ראריז . נאר מען לאזט זיי ריינען זיי זאלין פר ראריז ווערין :

ן בעא . יוסף בר חנין האט גיפרעגט ביי רבי אבהו די סחרים פון בי אבידן ודיא שטוב ווס דארטין פרעגין צו זאסען קומען די יודען מיט די אפקורסים צו שמועסין פון די אסמונה . האס ניטיסען בי אבידן . אוג דארט פלעגט ליגען די סחרים ווס די אפקורסים פרעגין שרייבען די־קשיות סיט די תירוצים פון זיי אוג פון די יודען . מעג מען זיי מציל זיין פון אפייער אדער גיזן . אמאהל האט־רבי אבהו גיזאגט יא . מען מעג זיי מציל זיין . אוג אמאהל האט ער גיזאגט זיין . מען טאר זיי ניט מציל זיין ער האט אליין ניט גיוואוסט דעם דין : רב פלעגט גיין לבי אבידן . אוג לבי נצרפי אויך . שמואל איז לבי נצרפי ניט גיגאנגען . לבי אבידן פלעגט ער גיין . ואין בי נצרפי פלעגין אויך זיין אפקורסים) : די אפקורסים האבען אמאהל גזאגט צו רבא פר וס קוסטו ניט לבי אבידן . הט רבא גזאגט צו זיי אין ועג שטייט אבוים אוג איך קען ניט בייזען זיין היס . האבען די אפקורסים גיזאגט מיר ווילין אויסרייסען דעם בוים . הט רבא גיזאגט עם וועט מיר שווער זיין צוא גיין אויף דעם ארט ווא דער בוים איז גישטאנען . ווארום עם וועט זיין אנדרוב . מר בר יוסף הט גיזאגט איך בין פון זיי . איך קען מיך מיט די אפקורסים : אוג איך האב ניט מורא פאר זיי . אמאהל איז מר בר יוסף גנאנגען צו זיי . איז ער גיוועזן אין אסבנה . אימא שלום די־ייב פון רבי אלייעזר די שוועסטער פון רבן גמליאל . האט גיוואהנט אפילוסוף (אפאפיקורוס) גאנט פון זיי . אוג דער אפיקורוס האט גימאכט אויף זיך אנאמען צו ער נעמט ניט קיין שוחד צו מען קומט פאר איהם צום משפט . אוג אין אכט בעגט ער נעמען שוחד אוג פרעגט פאיש פקנן . נאר אין דער שטיל־קייער זאל ניט ווייסן . האבען זייא גיזאלט נאסען פון איהם אוג ויזיען צו ער נעמט שוחד . די ווייב פון רבי אלייעזר הט גיגיבען דעם אפיקורוס אנאלדענעם בייכטער . אוג זיא האט גיזאגט צו איהם איך וויל מיין ברודער זאל סיר נעבין אחלק אין סיין פאטערס ירושה . האט דער אפיקורוס גיזאגט צו רבן גמליאל ער זאל איהר נעבין אנטייכען חלק פון די ירושה . האט רבן גמליאל גיזאגט צו דעם אפיקורוס עם שטייט

שכתוב בו (בס טו) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו (בס כח) ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה רב נחמן בר יצחק אמר ניצול משיעבוד עובדי כוכבים כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם (דברים לג) ואתה על במותימו תדרוך. ואמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר (תהלים לז) והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מה הוא כשהוא אומר (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד כוכבים (כדור) אנוש מוחלין לו שנאמר (בס נו) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' כהלכו אל תקרי מחללו אלא כחול נו. א"ר יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון שנאמר (תהלים פז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו וכתיב בתריה ויבא עמלק. א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אלכלי משמרים ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנאמר (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי וגו'

אמר

כלכל זו וגם יוסף: כתענית כתל. ותו לא: כיצד: כתנם. דוב לתנם כתהיכו נעבוד עבודת כ כוכבים דכתיב לא תומל וגו': בתכיב. נמר מכיל: פרכשת:

איס נאר צו גיזאגט דיא לאנד. ניט מער. אוג ניט אזוי ווי יצחק וואס בייא אים שטייט צוא דיר אוג צוא דייגע קינדער ווער אזש געבין די ארץ ישראל. ניט מער. נאר אזוי ווי יעקב וואס בייי אידם שטייט דו ופרצת ימה וקדמה אין מערב זייט: אוג אין מזרח זייט. אוג אין צפון זייט. אוג אין דרום זייט. רב נחמן בר יצחק זאגט דער וום איז מקיים די פזוקה צו עסן דרכי סעודות אום שבת ווען ער בשערעמט ווערין ער זאל ניט בארפין דינגען צו דיא שטערק דינגער. ווארום דא בייי שבת שטייט נאט זאגט דזש מאכען מרעסטן אויף די הייך פון די ערד. אוג דארטין בייי די שטערק דינגער שטייט דו ופרצת מרעסטן אויף זייגע הייך. דאס וום היט שבת ווען מרעסטן אויף די נעצין דינגער. נאך הם רב יהודה גזאגט פון רבם ווענן דער וום נאט זאגט פון זין הארץ פערלאנגט. אזוי וויא עם שטייט אין פסוק אז דו ואכלת ושבעת פערלאנגען. אויף וויים אפער ניט ווען מיר פערנעמען דער פסוק מיינט אז דער פסוק זאגט דו ואכלת רופען פערנעמען צו שבת. וויסען מיר אז דער פסוק שמ עסט פון דעם שבתדינגען פערנעמען. רבי חייא בר אבא הט גזאגט פון רבי יוחנן ווענין דער וום היט שבת אזוי וויי דער דין איז אפילו ער הט גערינט עבודה זרה אזוי וויי דער דור אנוש. איז טען אידם מותר. אזוי וויי עם שטייט אין פסוק וואוהל דעם טענטש וום ער מוהט די זאך. ער היט שבת. מחללו. נאכט ניט ביייענין מחללו. נאר מחל לו. מען שייקט אידם אקט ערשטין. רב יהודה הט גזאגט פון רבם ווענין ווען די יודין ואלטין געהיט דעם ערשטין שבת. ואבירות. אבער ווען ניט ניזאגט פון רבם ווענין ווען די יודין ואלטין געהיט דעם ערשטין שבת. ואלט קיין פאלק ניט גטזועלטיגט אויף זיי. אזוי וויי עם שטייט אין פסוק אוג עם איז ניזוין דעם זיבעטין טאג. שבת. ווענין ארוים גינאנגין יודין פון דעם פאלק קדושין מן אוג נייא האבין ניט ניפונין. האבין זיי ניט ניזאגט היטין שבת. שטייט דער נאך עמלק איז ניקומען סיט זיי מרחמה האלטין. אבער או זיי ואלטין גיהיט שבת ואלט עמלק ניט ניקומין. רבי יוחנן הט גזאגט פון רבי שמעון בן יוחאים ווענין ווען די יודין ואלטין היטין צוויי שבתים די דער דין איז ואלטין זיי באלד אויס גזלייזיט ניוואדין. ווארום עם שטייט אין פסוק אזו הט נאם גזאגט צו די סריסים וום ווילין היטין מיינע שבתים. דער נאך שטייט אין ווער זיי ברייגין צוא מין הייליגין בארג צום בית המקדש. או דער פסוק זאגט זייא ווילין היטין שבתים. בייזם מען זייא. ווער מען זייא באד אויס זייגע. אוג ברייגין אין ארץ ישראל צום בית המקדש:

ושניהם מקרא אחד דרשו (שמות פז) ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה ר' חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא. (ר' קיח) א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם ומלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הכא יום וכתיב התם (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו'. מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם (צפניה ב) יום עברה היום ההוא. ממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם (יחזקאל לח) ביום בוא גוג:

ט אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר (ישעיה נח) אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך (ע"ב) נחלת יעקב אביך יגו' לא כאברהם שכתוב בו (בראשית יג) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה ולא כיצחק שכתוב

מלאכת מחשבת. למען ג' סעודות בשבת (ומשמעון כ"י דנה נאמר דכתיב סכני שלש סעודות ביום וכתיב הכא יום אחד ד' ג"כ תלתא יומי קרא ור"ח סבר נמי יחידי קרא כדאמרינן) : תכלו של משיח. כראשית (בראשית ב) : תכלו של משיח. כשאמרינן בכתובות דור שבן דוד בא כו קטיגוריא בשיח שבאמר ועוד בה עשיריה : תכלו. לשון תכלו יולדה:

בלא מצרים. כלומר אין להם קץ: אז תתענג על ה'. כתב וקראתה לשבת עונג כתיב: נחלת יעקב. ולא נחלת אברהם ויצחק: נחלתך ולרחבה.

צדקה ולא ממהלקי צדקה. ואי"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי. ואמר רבי יוסי מימי לא נסתכלתי בכילה שלי איני והאמרו ליה לרבי מ"ט קרי לך רבינו הקדוש אמר להם מימי לא נסתכלתי בכילה שלי רבי מילתא אחרית הוה ביה שלא הבנים ידו תחת אבנטו. ואמר ר' יוסי מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי. ואמר רבי יוסי מימי לא עברתי על (דעת) דברין חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן ואם אומרים לי חברי עלה לדוכן אני עולה. ואי"ר יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי:

יא אמר רב נחמן תיתי לי דקיימית נ' סעודות בשבת ואי"ר יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע תיתי לי דלא מסגינא ד' אמות בגלוי הראש. אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר רב נחמן תיתי לי דקיימית מצות ציצית. אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבא אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית

יסא

דָּעם אֲבָעם מַאן. נָאהָ חָט רַבִּי יוֹסֵי גָּזאנְט מַיין חֵלֶק זָאל זַיין אוֹיף עוֹלָם הַבָּא וויא דָּער מְעַנְטש וָאס מָען אִיז אִיהם תּוֹשֵׁד. אוּן עָם אִיז לִיגָען. רַב אַסִּי חָט נָאנְט מִיך חָט מָען חוֹשֵׁד גִיוָוען. אוּן עָם אִיז גִיוָוען לִיגָען. נָאהָ חָט רַבִּי יוֹסֵי גָּזאנְט אַזוֹי לַאנְג וויא אִיך לֶעבּ הָאבּ אִיך נִיט נִיקוֹקט אוֹיף מַיין מִילָה. פְּרָעגְט דִי נָמְרָא עָם אִיז הָאהָ נִיט אַזוֹי. וָוארוּם מָען הָאט נִיפְרָעגְט בִּיי רַבִּי וָאס רוּפְט מָען דִיך רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ. חָט רַבִּי גָּזאנְט וַויל אַזוֹי לַאנְג וויא אִיך לֶעבּ הָאבּ אִיך נִיט נִיקוֹקט אוֹיף מַיין מִילָה. אַז מִיר וֶועלֶען זָאגָען רַבִּי יוֹסֵי חָט אוֹיך אַזוֹי נִיטְאהָן. הָאט מָען דָאהָ אִיהם אוֹיך נִיזַאגְט רוּפָען רַבִּי יוֹסֵי הַקָּדוֹשׁ. זָאגְט דִי נְמָרָא רַבִּי חָט נִיהָאט נָאהָ אַמָּעלָה. עָר חָט נִיט נִיהָאלְטָען דִי הָאנְט נִיקְעָרִיגְעָר וִוי הֶעָ' נָארְטִיל. דְּרִיבְּעָר חָט מָען אִים נִיטּוּפָען רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ. נָאהָ חָט רַבִּי יוֹסֵי גָּזאנְט אַזוֹי לַאנְג וויא אִיך לֶעבּ הָאבּ דִי בֶּעלְקָעם פּוּן מִיר שְׁוּוּפּ נִיט גִיזֶועהָן דָּעם וַיים פּוּן מַיין הֶעמְד. נָאהָ חָט רַבִּי יוֹסֵי גָּזאנְט אַזוֹי לַאנְג וִוי אִיך לֶע בִּין אִיך נִיט אַרַיבְּער גִינַאנְגָען מַיין חַבְרִים וָואלְטָען צוּ מִיר גָּזאנְט גַיי דוֹבֶּנוּ. וָואלְט אִיך גִינַאנְגָען דוֹבֶּנוּ. נָאהָ חָט אוּן אוֹיבּ מִיגְט חֲבֵרִים וָואלְטָען צוּ מִיר גָּזאנְט גַיי דוֹבֶּנוּ. וָואלְט אִיך גִינַאנְגָען דוֹבֶּנוּ. נָאהָ חָט רַבִּי יוֹסֵי גָּזאנְט אַזוֹי לַאנְג וויא אִיך לֶעבּ הָאבּ אִיך נִיט גָּזאנְט אַזוֹי אַזאהָ אִיך זָאל דַּארְפָּען דָּאשׁ נָאהָ חֲבֵרָה הָאבּען אוּן נָאנְען אִיך הָאבּ נִיט אַזוֹי גָּזאנְט. נָאר אִיך הָאבּ אִיבְּיג נָזאנְט דָּעם אֲמֶת. אַז מָען חָט מִיך נִיפְרָעגְט צוּ אִיך הָאבּ אַזוֹי גָּזאנְט הָאבּ אִיך גָּזאנְט יָא:

יא אָמַר. רַב נַחְמָן חָט גָּזאנְט זָאל מִיר בַּיי שְׁמוֹנִים דָּער זְכוּת פּוּן דִי מִצְוָה וָואס אִיך הָאבּ מְקַיֵּים גִיוָוען צוּ עֶסְרוֹת דְּבֵרִי סְעוּדוֹת אוּם שַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה חָט גָּזאנְט מִיר זָאל בַּיי שִׁשִּׁים דָּער זְכוּת וָום אִיך דָאוּוִין פְּרוּם. רַב הוּנָא דָּער זוהן פּוּן רַב יְהוֹשֻׁעַ חָט גָּזאנְט מִיר זָאל בַּיי שִׁבְעִים דָּער זְכוּת פּוּן דִיא מִצְוָה וָואס אִיך בִּין קֵיין קָאהל גִינַאנְגָען מִיר אֵיינֶען מִיט דָּעם בְּלוֹיזֶען קָאפּ. רַב שֵׁשֶׁת חָט גָּזאנְט מִיר זָאל בַּיי שְׁמוֹנִים דָּער זְכוּת וָום אִיך הָאבּ מְקַיֵּים גִיוָוען דִי מִצְוָה פּוּן תְּפִילִין. אִיך בִּין נִיט גִינַאנְגָען מִיר אֵיינֶען אָן תְּפִילִין. רַב נַחְמָן הָאט גָּזאנְט מִיר זָאל בַּיי שִׁבְעִים דָּער זְכוּת וָום אִיך הָאבּ מְקַיֵּים גִיוָוען דִי מִצְוָה פּוּן צִיצִית. אִיך בִּין נִיט גִינַאנְגָען מִיר אֵיינֶען אָן צִיצִית. רַב יוֹסֵף חָט גָּזאנְט צוּ רַב יוֹסֵף דָּער זוהן פּוּן רָבָא אִין וָועלְכָע מִצְוָה אִיז דִין

כדי זה מהרף ומגדף . בגיטין כהמוכרים הקמח לעמר לפרקים לשבת ושולחה כהלוחה בעכרי בפרים וזה הקורא המיד בלא עמו סינו מלא במאמר סיר המלוכלך : בפסוקי דזמרה . שני מזמורין של הלויים הללו לא כ' מן המניין אלא תל בקדמו : דמדומי חמה . כשהיו מדומה שהיה לאחר כשעה מיד היו מדומה ומרכיבים סמוך לשקיעתה : עם חמה . (עם) זריחתה : ולפני ירח . שהיה מור כירח בעוד הכתם לא נקבה : ממתינים נוצרי מעים . שמיסכרין ניסוכים ומתעכלין ונשתכרו . וכתבו בהוספות כ"י לומר כי יש לחוש למכת מליכה מן המעיים להיותם נקיים כשהיו כמלאכי השרת : מתניכי שבת בעכרה . שהי שבת עמוקה ומתבכה מעמוד יום וכשהיום שחשכה : וממולאי שבת בלפורי . שיהיה נרתם כך ונעוד שהמאה שוקעת מלחים עם מור גדול מלחין לפת : ממזרי בית"ד . מגיס מלכפים שעמידים בכל יום (ובת) בי"ש : ממעמידי

(ע"ב) ו **אמר** רבי יוסי יהא חלקי מאוכלי שלשה סעודות בשבת וא"ר יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום . איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מהרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרה . ואמר רבי יוסי יהא חלקי מהמתפללין עם דמדומי חמה . (אמר רבי חייא בר אבא) אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה אמר רבי זירא מאי קראה (מלכים נב) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים . א"ר יוסי יהא חלקי ממתים בחולי מעים דאמר מר רובן של צדיקים מתים בחולי מעים . ואמר רבי יוסי יהא חלקי ממתים בדרך מצוה . ואמר רבי יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי . וא"ר יוסי יהא חלקי כמושבי בית המדרש ולא ממעמידי בית המדרש . וא"ר יוסי יהא חלקי מנבאי צדקה

ו אָמַר . רַבִּי יוֹסִי הָא גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא וְיא דִי וָאם עֶמֶן דְרַיי קְעוּדוֹת אום שַׁבָּת . נָאךְ הָא רַבִּי יוֹסִי גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא . וְיא דִי וָם וָאגֶען אַלֶע טָאג נַאנְץ הַלֵל . פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא עֶם אִיז דָאךְ גִיט אַזוי דֶער הַבָּא הָט דָאךְ גְּמָנְטָ דֶער וָם לֶייגְנְט הַלֵל אַלֶע טָאג עֶסטֶערְט עֶר נָאט . עֶנְפֶערְט דִי גְמָרָא רַבִּי יוֹסִי מֵיינְט גִיט הַלֵל . נָאר הַלְוּיָה : דָער וָאם וָאגְט הַלְוּיָה אַלֶע טָאג הָט עֶר עוֹלָם הַבָּא . נָאךְ הָט רַבִּי יוֹסִי גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא וְוִי דִי וָם דַאוּנְען וָען דִי זוהן אִיז רוּיט . שְׁחֲרִית דַאוּנְען זַיי בַּאדְ וויא דִי זוהן קוּמְט אַרוֹיס וָען וְיא אִיז נָאךְ רוּיט . אוּנ פַּארְן נַאכְט דַאוּנְען זַיי וָען דִי זוהן אִיז רוּיט נָאכְט צוּם אוּנְטֶער גַיין . רַבִּי יְהוֹנָן נָאכְט עֶם אִיז אַמְצָה צוּא דַאוּנְען וָען דִיא זוהן אִיז רוּיט . רַבִּי זֵירָא נָאכְט פוּן וֶועלְכִין פָּסוּק וַוייסְט מִיר דִי מְצָוָה . דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְּמָנְטָ יְהַלְלוּךָ עֶם שֶׁמֶשׁ . זַייא גָעטָען אוֹיף זַיךְ דַיין מוֹרָא אוּנ זָענָען מְהַפְּלֵל פַּאר דִיר גְלַייךְ וָען דִי זוהן שַׁיינְט אוֹיף . וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים . אוּנ וָען דִי זוהן גַייט אוּנְטֶער אַיידֶער דִי לְבָנָה קוּמְט אוֹיף זָענָען זַיי אוֹיךְ מְהַפְּלֵל פַּאר דִיר . הָט רַבִּי יוֹסִי גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא . וְיא דִי וָם שְׁמַארְבֶּען פוּן אַמָּאנְן קְרַאנְקְייט . וָוארוּם דֶער הַבָּא הָאט גְּמָנְטָ דָאס מֶעֶרְסְטֶע צַדִּיקִים שְׁמַארְבֶּען פוּן אַמָּאנְן קְרַאנְקְייט . זַיי זָאלֶען קוּמֶען אוֹיף עוֹלָם הַבָּא מִיט אַיינֶעם מָאנְן . נָאךְ הָט רַבִּי יוֹסִי גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא וְיא דִיא וָאם שְׁמַארְבֶּען אִין וָועג וָוען זַיי גַייֶען מָאהן אַמְצוּה . נָאךְ הָאט רַבִּי יוֹסִי גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא וְיא דִי וָם לָאוּנְען אוּס שַׁבָּת אִין צִיפּוֹרִי וַוייל מְבָרְיָא אִיז אִין אַמָּאהל וָוערְט פְּרִייטָאג פַּארְן נַאכְט פְּרִיא פִינְסְטֶער . נָעמְט מֶען צוּ פְּרִיא שַׁבָּת אוּנ צְפּוֹרִי אִיז גִיווֶוען אוֹ יְךְ אַבֶּארְנ . וָוערְט שַׁבָּת פַּארְן נַאכְט שְׁפַּעט פִינְסְטֶער . גַייט מֶען שְׁפַּעט אַרוֹיס פוּן שַׁבָּת) נָאךְ הָט רַבִּי יוֹסִי גְּמָנְטָ הַלְוַאי וָאלְטָ אִיךְ גִיהַאט אַזוי אַמַייר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא וְוִי דִי מֶענְטְשֶׁן וָום פַּר זַאמֶלֶן הַקְּמִיחִים זַייא זָאלֶען קְוֶטֶן אַלֶע טָאג אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ לֶערְנֶען . אוּנ גִיט וְיא דִי מֶענְטְשֶׁן וָום צוּ טַייֶען דִי אָרֶעמֶע לַייט . וָוארוּם אַמָּאהל הָאבֶּען דִי אַשָּׁעוֹת דָעם אָרֶעם מַאן וָום טָען דַארְף גָעבֶּען פִיל . גִיבֶּען זַיי . אִיהם וַוינִינג . גַּוֹלֶן זַיי דָאךְ

הזה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא רב ענן לביש גונדא דתנא דבי רבי ישמעאל בנדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבושא רב הונא מדליק שרגי רב פפא נדיל פתילתא רב חסדא פרים סלקא רבתא ורב יוסף מצלחי ציבי רבי זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אבי ורבי אסי לא מכתפינן נמיהו ואיכא דאמרי רבי אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרו אילו מקלע לן ר' יוחנן מי לא מכתפינן קמיה :

יג יוסף מוקיר שבי הוה ההוא עובד כוכבים בשבבותיה דהוו נפישי נכסיה טובא אמרו ליה כלדאי כולהו נכסי יוסף מוקיר שבי אבוך להו אזיל זבנינהו לכולהו נכסי וזבן בהו מרגניתא אותבה

אויף האלטן קיין מענטשן . מען זאל ניט כחזר שבת זיין . רבי אבהו פלייגט זיצק פריימאג אויף אשטוהל זון ערפאנדבין ווויל ער איז ניוון רייזן אוג פלייגט בלאזן דעם פייער . דאס עסן וום אויף שבת זאל געשווינד פערטיג ווערן . מען זאל ניט כחזר שבת זיין . רב ענן פלייגט אן מאהן פריימאג אפראסטע קלייד . צוא וויין זאל ניט הארף ער זיין בשעפטיגט ביי דעם קויפן צו קאכן דם עסן אויף שבת . אוג דבי רבי ישמעאל האבן ניערוגט די קלייד ום מען קאכט מיט זייא אפאף פאר אבעל הבית . זאל ער ניט דער כאנגען אבוס צוא זיין בעל הבית וויל ביי דעם קאכן ווערן בעשמוצט די קלייד . דריבער הט רבי יגאי אן גיטאהן פריימאג פראסטע קלייד צו קאכן מיט זיי . רב ספרא זו ער הט גיהאט אויף שבת אקאף פון אבהבה . הט ער אליין אף גיוענקט די קאר פון קאפ . רבא הט גיזאצן דיא פיש אויף שבת . רב הונא הט אן ניצונדן די ליכט אויף שבת . רב פפא האט גיפאכטן קנייטלאך אן צו צינדן אויף שבת . רב חסדא הט ניבראקט קריוט אויף שבת . רבה אוג רב יוסף פלייגן שפאלטן הארץ אויף שבת . רבי זירא פלייגט אן צינדן פריימאג פייער צו קאכן אויף שבת : רב נחמן בר יצחק פלייגט פריימאג אריין טראגן אין שטוב אלץ זאכן וואס מען דארף אויף שבת . אוג אלץ וואכדיג זאכן פלייגט ער צוים טראגן פון שטוב . רב נחמן הט גזאגט ווען רבי אמי אוג רבי אסי וואלטן גיקומען צו מיר וואלט איך דען ניט ניראמט די שטוב פון זייערטוועגן . פון שבת ווענן ראטן אף נעווים אך שטוב . אנדערע זאגן רבי אמי אוג רבי אסי פלייגן פריימאג ארין טראגן אין שטוב אלץ זאכן וום מען דארף אויף שבת . אוג אלץ וואכדיג זאכן פלייגן ווי ארוים טראגן פון שטוב . זיי האבן גזאגט ווען צו אונז וואלט גיקומען רבי יוחנן וואלטן מיר דען ניט ניראמט די שטוב פון זייערטוועגן . פון שבת ווענן דארפן מיר נעווים ראטן די שטוב :

יג יוסף מוקיר שבי . עם איז גיוון אייניר יוסף וום שבת איז ניוון ביי איהם מייער . אוג ער פלייגט גיבן גרוים כבוד צו דעם מאג שבת מיט אלץ פערנעניגעם וום ער הט נאר גיקענט : דריבער האט מען איהם גירופן יוסף מוקיר שבי ויוסף וום ער האלט מייער שבתו . נעכין איהם הט ניוואהנט אנוי וום ער איז ניוון וייער רייך . האבן די שטערינזאהר גזאגט צו דעם גוי . דיין נאנץ פרמענין ווען אוין עסן יוסף מוקיר שבי . דיין נאנץ פארמענין . קומען עו דעם ייבף מוקיר שבי . איז דער גוי ניגאנגן אוג הט פרקופט זיין נאנץ פארמענין . אוג ער האט גיקויפט פאר דעם נעלט אין פערל אטייערין . אוג ער האט בעהאלטן דם

כפילין וכן לעניין נישים : עד דמיפי . שמקשה וזה לשון קנייס נישים כדמתניתין בעלמא לא ניחא ליה : דמיפי מכסיפי . שנוכסי : עבידנא יומא טבא לרבנן . לתלמידים ולא יכיפה היא : מקני לי . יהולם שכרי : דכי אתא מרבא דיבנן מכסיפי פ"ת אלי : דלא מזיגנא ריפא לגבי פומא . לפי שאין לחבי על שכר : כמה דלא שפיכנא ליה כזכותיה . עד שתלמד אם יש כדברין :

לשמה : מתעסק . בגמרא לשם :

מחי קא . שכי קרי ליה לשניהם שבת מחוך מכיכות : מחי . לקיקום שהם פניכם בשומן שלה לו בשבת : מ מדיפה לן מיכה . קיום אחה משוב לנו מן השבה לכבוד שבת שכשוב ולא היינו יודעים שהשבת : מתליסר שבתי . לשעבר בשבת מן המתמר : מיסתרי . סלעים : מיסתרי פסיקי . כלני מדינה וכל אחד מהן בפלע לבדי וכיונו חלי דינר : ומפיקים ליה לעזרא דדבש . לפני כולם שהיה עו שכשר היה מזמין לכל העולם על שולחנו : אלמא . לעזרא כיון שהיה מכבד כולם כדי שיאכלו ויהנו ממנו ולא יהיו מרגישין בעניותו : אלמא לכם לשכר כיון . כשהיה מכבד ומשתכר מכר כלומר מכיכם למכר ולמזון ולמכוד ולהשתכר נלכדי שבת ולי בלבה ומפיקים ליה לעזרא כשהיה מניח לשכרה היה מוכה למשתים המלויים שעודנו על פתח ביתו ולא היה נכנס לתוך ומכר לכם למשתים שהיה מכבד ומשתכר ומכר לכם למשתים שהיה

יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמייה . ואמר אביי היתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה (דף קיפ:) עבידנא יומא טבא לרבנן . אמר רבא תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לאו מזיגנא רישא אבי סדיא כמה דלא מהפיכנא בזכותיה אמר מר בר רב אשי פסילנא ליה לצורבא מרבנן לדינא מ"ט דחביב עלי כנופאי ואין אדם רואה חובה לעצמו ר' חנינא מיעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא . ומאמרים אחרים בסוגות כבוד שבת ע"כ :

יב רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבתא ואמר בואי כלה בואי כלה רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קרייב ליה תלת סאוי טחיי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא א"ל מי עדיפת לן מינה (דכתיב וקראת לשבת עונג) . רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בשרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דרשא ואומר להם אשור היא אשור היא רבי אבהו הוה

פָּאסְטֶר נְיוֶוען מָער נָעהיט . דָּס ׳ער איהם גַיעַנְג פָּעָרְט . אין צַיצִית . אַבָּא זאָל אִיז מַיִן פָּאסְטֶר אַרוֹיף נִיצַאנְגַען אוֹיף אַלַיי פָּאסְטֶר . אִיז אָפּ נָעְרִיכְטִען נִיזוּאַרְען אַפָּאלְקָעם מִין אַצִיצָה . הָאם עָר נִיט נִיזָאגְט אַרָאפּ גַיין פּוֹן לַייטֶער . בִּיז סָען הָאט אִיהם נִיגְעבְּען אַנַייע צִיצָה אוּן עָר הָאט אִיר מַיין גִיבּוּנְדֶען אִין קְלֵייד אַזוֹי וויא דָער דִין אִיז . אַבַּיי הָט נָזאגְט מִיר זָאל בַּיי שְׁטַיין דָער זְכוּת פּוּן דִי מִצְוָה וְעהְ אִיךְ אַלְמָן דָער לְעְרִיבְּט אוּם אַמְכְּכָה . מַאךְ אַיוּם טוֹב פַּר דִיא רַבָּנָן . דָּבָא הָט נָזאגְט מִיר זָאל בַּיי שְׁטַיין דָער זְכוּת פּוּן דִיא מִצְוָה אַז אַלְמָן קוּמְט פַּאר מִיר צוּ אַרַיין הוֹרָה . לֵייג אִיךְ נִיט מַיִן קָאפּ אוֹיף אַקִישָׁען . בִּיז אִיךְ זוּךְ אוּג וָעה טָאמָער וָעל אִיךְ נָעפִּינָעַן עָר אִידָם אַזכוּת . אִידָם נְיֶיעְרְט צוּ מַאכָּן . מָר בַּר רַב אַשִׁי הָט נָזאגְט אִיךְ בִּין פָּסוּל צוּ זִיצָען בַּיי אַדַיין תּוֹרָה פּוּן אַלְמָן . וַיֶיל אִיךְ הָאב זִיך דָעם קָאלְן אַזוֹי וויא זִיךְ . אוּג אַזוֹי וויא אַסָעְטְשׁ קָען זִיךְ נִיט שִׁיקְדִיג מַאכָּן אַזוֹי קָען אִיךְ נִיט שׁוּלְדִיג מַאכָּן דָעם קָאלְן . רַבִּי חַנִינָא קָאלְט זִיךְ אַיין וְוִיקְלָען אִין שַׁיִיגְנֶע סְקַיידֶער עֶרֶב שַׁבָּת פָּאדִין נָאכְט . אוּג עָר הָאט נָזאגְט צוּ דִיא הַלְמִידִים קוּמְט מִיר וָועלָען אַרוּם גַיין נָעגְען שַׁבָּת הַמַּלְכָּה :

יב רַבִּי יַנַאי פְּלֶעגְט אָן טָאהן זַיינֶע שַׁבָּת קְלֵיידֶער עֶרֶב שַׁבָּת פָּאדִין נָאכְט אוּג עָר פְּלֶעגְט זָאגָען צוּם שַׁבָּת קוּם כַּלָה . רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אִיז אַמָאהל נִיקוּמָען אוֹיף שַׁבָּת צוּ רַבָּה בַּר רַב נַחְמָן . וָוען הָט מָען נִיגְעטָרָך דִי סְעוּדָה פּוּן שַׁבָּת הָט מָען נִיבְּרַיינְגְט צוּם טִישׁ דְרַיי מָאל קִיכְלַאךְ בַּשְׂמִירְט פּוּן הוּיבָּען מִיט בּוּיסְאַייךְ אָדֶער מִיט שְׁמַאלְץ . הָט רַבָּה בַּר רַב הוּנָא נִיפְּרָעגְט צוּ רַבָּה בַּר רַב נַחְמָן פּוּן וַואנֶען הָט אִיר גֶע וואוּסְט אַז אִיךְ וָועל קוּמָען וָום אִיר הָט יְוִי אִיךְ אָן נִיבְּרַייט . הָט רַבָּה בַּר רַב נַחְמָן נִיעַנְטפָּערְט בִּיסְטוּ דָעְ בְּעַסָעְרְט בַּיי אוּנְז וַי שַׁבָּת . מִיר הָאבָּען נִיט גֶעוואוּסְט אַז דוּ וָועסְט קִימָען . אוּג דִי לֵיכְטְלַאךְ הָט מָען אָן נִיבְּרַייט אוֹיף שַׁבָּת : רַבִּי אַבָּא הָט נִיקוּיפְט פְּלַייש אוֹיף שַׁבָּת פַּאר דְרַייצָהן אַסְתִּירִים וָאם אִיז אַזוֹי אַסְטָבָּעַ פּוּן דְרַייצָהן קַצָּבִים . עֶר זָאל הָאבָּען אוֹיף שַׁבָּת דִי בְּעסְטֶע פְּלַייש . אוּג אַייךְעָר דִיא קַצָּבִים קוּמָען מִיט דִי פְּלַייש . פְּלֶעגְט עֶר זָאגָען שׁוּין אָן נְרַייטָען דָם גֶעלְט בַּייא דִי מִיר . אוּג אַז דִיא קַצָּבִים זָענָען גֶעקוּמָען . פְּלֶעגְט עֶר זָאגָען צוּ וַיִיא גֶעשְׁוווּינְט פַּר קוּיפְט אַייעֶרע פְּלַייש . אִיר זָאלְט נִיט

א"ל קצב הייתי וכל בהמה שהיתה נאה אמרתי תהא זו לשבת אמרתי לו (אשריך שוכית) וברוך המקום שזיכך לכך. א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף א"ל תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף א"ל תן לנו היכנו. א"ל כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו:

יד אמר ליה ריש גלותא לרב הבנונא מאי דכתיב (תהלים נו) ולקדוש ה' מכובד א"ל זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בבגדים נקיה. וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר. א"ל בני רב פפא בר אבא לרב פפא כנון אנן דשכיח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נשנייה א"ל אי רגיליתו לאקרומי אחריה אי רגיליתו לאחריה אקדמה רב ששת בקייטא מותיב להו לרבנן היכא דכטיא שמשא במיהוא שתיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא כי היכי דליקומו היא:

אָר אַז אִיךְ הָאבּ גֶעהַאט אַשׁיינֶע בְּהֵמָה צום שָׁעכטִן. הָאבּ אִיךְ נָיצָאנט דִיא בְּהֵמָה וָאל זַיין אוֹיף שַׁבָּת: דָעָר צַיילט רַבִּי חָיָא. הָאבּ אִיךְ גָעזָאגט צוא דֶעם קַצָּב. וואוֹל צוא דִיר אַז דוא הָאסט זוֹכֶה גִיוֶוען צו־אוז אַרַייכקַיט. אוּנ גִילוּיבּט אִיז נָאט וָאם עָר הָאט גֶעמַאכט דִי זָאלְכֶע זוֹכֶה זַיין צו דִי רַייכקַיט. דָעָר קַיסָר הָאט אַמָאל גִיזָאגט צו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא פַּאר וָאם שְׁמֶעקְט דָאם עָסָן פּוּן שַׁבָּת. הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִיזָאגט צום קַיסָר מִיר הָאבּן אַזוֹי פִּיל בְּשָׂמִים וָאם דָאם הַייסְט שַׁבָּת הַיינְט מִיר אַרַיין דִי בְּשָׂמִים אִין דֶעם עָסָן. שְׁמֶעקְט דָאם עָסָן: הָט דָעָר קַיסָר גָזָאגט צו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִיב מִיר אוֹיךְ אַבִּיסוֹל פּוּן דִיא בְּשָׂמִים. הָט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִיזָאגט צום קַיסָר. דָעָר וָום הִיט שַׁבָּת הֶעלְפֶּען גִיט דִי בְּשָׂמִים צו זַייעֶר עָסָן. אוּנ דָעָר וָום הִיט גִיט שַׁבָּת הֶעלְפֶּען גִיט דִי בְּשָׂמִים צו זַייעֶר עָסָן:

יד אָמַר. דָעָר רֵישׁ גָלוּתָא הָט גָזָאגט צו רַב הַבְּנוּנָא וָום מֵיינט דָער פָּסוּק וְלִקְדוֹשׁ ה' מְכוּבָּד דָעם הַייליגֶען שָׁאבּ פּוּן נָאט וָאלְט אִיר גֶעבּן כָּבוֹד. הָט רַב הַבְּנוּנָא גָזָאגט דָם מֵיינט מֶען דָעם הַייליגֶען שָׁאבּ יוֹם כִּפּוּר. מֶען עָסְט נִיט אוּנ מֶען טְרִינְקְט נִיט דָעם שָׁאבּ. הָאט דִיא תּוֹרָה גָזָאגט מֶען זָאל גֶעבּן כָּבוֹד דָעם שָׁאבּ מִיט שֵׁייגֶע קְלֵייד. אִין פָּסוּק שְׁמַיים צַיי שַׁבָּת וְכִבַּדְתּוֹ מֶען זָאל גֶעבּן כָּבוֹד צום שָׁאבּ שַׁבָּת. רַב אָזוּנְט מֶען זָאל עָסָן שַׁבָּת פְּרִישׁ וְוִי מֶען עָסְט אום דָעָר וָואכֶן. שְׁמוּאֵל אָזוּנְט מֶען זָאל עָסָן שַׁבָּת שְׁפֶּעטֶער וְוִיא מֶען עָסְט אום דָעָר וָואכֶן. עֶר זָאל זַיין מֶעֶר הוּנְגֶעריג. דִיא קִינְדֶער פּוּן רַב פָּפָּא בַּר אַבָּא הָאבּן גָזָאגט צוא רַב פָּפָּא. אַוֶועלכֶע מֶעטְשִׁין וְוִיא מִיר וֶועלֶן וָום מִיר עָסָן. אַלָע שָׁאבּ מִיר טְרִינְקֶען וַיין. מִיט וָום קָעגֶען מִיר שַׁבָּת פַּר עֶנְגֶערֶען פּוּן אַלָע שָׁאבּ. הָאט רַב פָּפָּא צוא זֵייא גָזָאגט אוֹיב אִיר וֶועלְט גִיוואוהְנְט צו עָסָן אַלָע שָׁאבּ פְּרִיא. וָאלְט אִיר שַׁבָּת עָסָן שָׁפֶּעט: אוּנ אוֹיב אִיר וֶועלְט גִיוואוהְנְט צו עָסָן אַלָע שָׁאבּ שָׁפֶּעט. וָאלְט אִיר עָסָן שַׁבָּת פְּרִיא. רַב שֵׁשֶׁת אִיז גִיוֶוען בְּלִינְד הָאט עֶר נִיט גִיקֶענְט אוֹיף דִי זוֹהן וֶועלֶן אִיז צַיין צו זַיין עָסָן שַׁבָּת. אַז עָר הָט גָזָאגט שַׁבָּת פְּרִיא אַרְכָּשָׁה. פְּלֶעגְט עָר אַזוֹי מָאכֶן. וּוּמֶער הָט עָר גִיהַייסֶען דִי תַּלְמִידִים זַיי זָאלֶען זִיצֶען אוֹיף דֶעם וואוֹ דִי זוֹהן וֶועט צו קוּמֶען וֶועלֶן עָם וֶועט זַיין דִי צַייט פּוּן עָסָן. וַיילְ דִי זוֹהן זַיי אֶרֶט וואוֹ דִי זוֹהן וֶועט צו קוּמֶען וֶועלֶן עָם וֶועט זַיין דִי צַייט פּוּן עָסָן. וּוּמֶער הָט עָר גִיהַייסֶען דִי תַּלְמִידִים בְּרֶעגֶען וֶועלֶן זַיי מִיר זָאגֶען אוֹיף דֶעם עֶרְעֶן דִי דָרָשָׁה זָאל אוֹיף דֶעם עֶרְעֶן דִיא דָרָשָׁה. אוּנ זֵייא וֶועלֶן עָסָן פּוּן דִי זָאלֶען זִיצֶען אוֹיף דֶעם אֶרֶט וואוֹ דָעָר שָׁאבּ וֶועט זַיין קוּמֶען וֶועלֶן עָם וֶועט זַיין דִיא צַייט פּוּן עָסָן. אוּנ זֵייא וֶועלֶן עָסָן וֶועט זַיי קַאלְט וֶועלֶן וֶועלֶן זַיי מִיר זָאגֶען אוֹיף דֶעם עֶרְעֶן דִיא דָרָשָׁה. אוּנ זֵייא וֶועלֶן גֶעשְׁווִינְד אוֹיף שְׁטֵיין אוּנ וֶועלֶן גִיין עָסָן:

ע"י מפגמו נפגם נפיגם וזה:
מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד. מדכתיב וקיבלתם לשבת מוב מכלל דלקדוש ה' לאו לשבת קאי: וכבדתו. לשבת מסדר דאי כ"ש מה לשבת כתיב מכובד: ל קיסר. זמן סעודת שבת נמשן סעודת הוא תבשיל: נאמר. וזהו כבודו בשום שיהא להכנו: במאי בשמים. מלשון ריחים: כי רגיליתו להקדומי. כשודמתם בנקר תאמרו: רב ששת. כני נהרדעא היה ומיהו רואה עת המלילה וכשיש דוכם בשבת מוסיף סתלמידים במקום שכניע שם החמה לפתח כתוכל כדי שיעטפו וימהרו לקום: דמטיא טולא. שיעטפו: שיב. מטר:

וקנע בו מרגליות וקנע לה זו ממקן. כיוצא. שוכע. ודגיגי הלוי גריס בכרוזין בכולהו ובלשון בגין לי והוא לשון רבינו יצחק בכרי יהודה: הליכר עילוכה. עליות מלאות דיוקי זהב וגוזמא בעלמא הוא כלומר כין שהוא מלך כך פי' רבינו הלוי וכן בכל מקום בגון הליכר גמלי ספיקי טרופה וכן הליכר טבחי דלעיל: כמה כם זוכים. לשובר גדול כזה: לכ' כתלן. דלין לה רבינו ליהנות עד שהכיך בשו בנכרית כלשה: ומתלן בה לגבי מהם.

אותבה בסיניה בהדי דקא עבר מברא אפי׳ הוה זיקא שדייה בימא [במיא] בלעיה כוורא אסקוה איתוה אפניא דמעלי שבתא אמרי מאו זבין כי השתא א״ל זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקיר שבי דרגיל דזבין אמטיוה ניהליה זבניה קרעיה אשכח ביה מרגניתא זבניה בתליכר עילויתא דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא. בעי כיניה דבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבארץ ישראל במה הם זוכים אמר ליה בשביל שמעשרין שנאמר (דברים יד) עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין א״ל בשביל שמכבדין את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין אמר ליה בשביל שמכבדים את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל ב״ה בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ט״ו בני אדם וט״ו שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מיגכל וכל מיני מגדים ובשמים וכשמניחין אותו אומרים (תהלים כד) לה׳ הארץ ומלואה וגו׳ וכשמסלקים אומרים (שם קמו) השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך א״ל

פֵּרוּשׁ. כָּל כְּתָבַי פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר שַׁבָּת

פָּעְרִיל אִין זַיִן הִיטִיל. אַמָּאהּ אִיז דָּעָר גּוֹי גֶעפָּארִין אוֹיף אַשִׁיף. אִיז גִיקוֹמֶען אַוֵוינְט אוּנ הָאט אַרַאפּ גִיבְּאָזוּן דִיא הִיטֶעל אִין וַואסֶער. אִיז גֶעקוֹכְּטֶען אַגרוֹיסֶער פִּישׁ אוּנ הָאט אַיין גֶעשְׁלוּנְגֶען דָּעם פֶּעְרִיל וָואם אִיז גֶעוֶוען אִין דֶּ״א הִיטִיל. אַמָּאהל פְּרַיטִיג פַּארִין נַאכְט הָאבְּן פִּישֶׁרִם גִיפַאנְגֶען דָּעם פִּישׁ; הָאבְּן דִיא פִּישֶׁרִם גִיזָוּנְט אִיבְּצִט אַזוֹי שֶׁפֶּעט פַּארִין נאכְט. וָואם אַלֶּע הָאבְּן שוֹין פִּישׁ אוֹיף שַׁבָּת. וּוֶער וּוֶעט קוֹיפִין דָּעם פִּישׁ. הָאט אֵיין פִּישֶׁער גִיזָוּנְט גַייט טָרָאנְט אַוֶוענְט דָּעם פִּישׁ צוּ יוֹסף מוֹקִיר שַׁבְּי, אוּנ עֶר הָאט אִים גִיקוֹיפְט. וּוִיא עֶר הָאט אוֹיף גִישְׁנִיטִין דָּעם בּוֹיךְ פּוּן פִּישׁ. הָאט עֶר גִיפִּינְגֶען אִינְווַייְנִיג דָּעם פֶּעְרִיל. הָאט עֶר פַּרְקוֹיפְט דָּעם פֶּעְרִיל פַּאר דְּרַייצֶעהן בּוּרִימְס פּוּר מִיט גֶעלְט. אַמָּאהל הָאט אַיין אֶלְטֶער מַאן בֶּעְגֶעגִינְט דָּעם יוֹסף מוֹקִיר שַׁבְּי. הָאט עֶר גִיזָוּנְט צוּא אִים. דֶּעָר וָואם פַּאר בָּארְגט דָּעם שַׁבָּת. בֶּעָאהְט אִיהם שַׁבָּת. רַבִּי הָאט גִיפְרֶעגְט בִּיי רַבִּי יְשָׁטֶעאל בֶּרַבִּי יוֹסִי דִיא מְעַנְטְשִׁין פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיט וָואם הָאבְּן זֵייא זוֹכֶה גֶיוֶוען צוּ זַייֶער עֶשִׁירוּת. הָאט רַבִּי יְשָׁטֶעאל גִיזָוּנְט צוּ רַבִּי וַוייל זֵייא גֶיבְּאגְט בָּאט. אַזוֹי וּוִיא עֶם שְׁמֵייט אִין פָּסוּק עֲשֵׂר תְּעַשֵּׂר. צְווִיי מָאהל דֶּעָר וָואְרְט מַעֲשֵׂר. נָאר דֶּעָר פָּסוּק מֵיינְט דּוּא נָאלְטְ גֶעבְּן מַעֲשֵׂר. דּוּא זָאלְטְ רִיכְּ וֶוערְן. אוּנ דִיא רַייכֶע מֶענְטְשִׁין פּוּן בָּבֶל מִיט וָואם הָאבְּן זֵייא זוֹכֶה גֶיוֶוען צוּא זַייֶער עֶשִׁירוּת. הָאט רַבִּי יְשָׁטֶעאל גִיזָוּנְט צוּ רַבִּי. וַוייל זֵייא גֶיבְּאגְט כָּבוֹד צוּ דִי תּוֹרָה. אוּנ דִיא רַייכֶע מֶענְטְשִׁין פּוּן אַנְדֶערֶע לֶענְדֶער מִיט וָואם הָאבְּן זֵייא זוֹכֶה גֶיוֶוען צוּ זַייֶער עֶשִׁירוּת. הָאט רַבִּי יְשָׁטֶעאל גִיזָוּנְט צוּ רַבִּי. וַוייל זֵייא גִיבְּאגְט גְרוֹיס כָּבוֹד צוּם שַׁבָּת. וָוארוּם רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא הָאט דֶערצֶיילְט אַמָּאהל בֵּין אִיךְ גֶיוֶוען אַאכְט יַאר אַבַּעל הַבַּיִת אִין דִיא שְׁטָאט לוּדְקִיא. הָאט מֶען גִיבְּרַאכְט פַּאר אִים אַאכְטְרֶעגְעם מִיט. וְעכְצֶעהן מֶענְטְשִׁין הָאבְּן אִים גֶעטְרָאגֶען. בִּיי דֶעם טִישׁ אִיז גֶעוֶוען וֶעכְצֶעהן וִילְבֶּערְנֶע קִיטִין. אוּנ אוֹיף דֶעם טִישׁ אִיז גֶעשְׁטַאנְגֶען שִׁיסְלֶען אוּנ כּוֹסוֹת גְרוֹיסֶע קְרִיג אוּנ קְרִיגֶע קְרִיג. פּוּן זִילְבֶּער אוּנ פּוּן גָאלְד. אוּנ אוֹיף דֶעם טִישׁ אִיז גִישְׁטַאנְגֶען אַלֶע עֶרְטֶער שְׁפִּייזִין. אוּנ צַלֶע עֶרְטֶער גוּטֶע פֵּירוֹת. אוּנ בְּשָׂמִים. אַז מֶען הָאט גֶעשְׁטֶעלְט דָּעם טִישׁ הָאט מֶען גֶעוָוענְט דֶעם פָּסוּק לה׳ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה. אוּנ אַז מֶען הָאט צוּא גֶענוּמֶען דָּעם טִישׁ נָאךְ דֶעם עֶסֶן. הָאט מֶען גִיזָוּנְט דֶעם פָּסוּק הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה׳ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: דֶּעָר צַייֶלְט רַבִּי חִייָא אִיךְ הָאבּ גִיזָוּנְט צוּא דֶעם בַּעַל הַבַּיִת צוּא מִיר גֶעזָוּנְט אִיךְ בִּין גִיזָוּנְן אַכְצִיג. אוּנ

לא כתיב יהא מצרך אלא יפיל . שמאל שאינה פשוטה בכוצות שאינה שולטת אלא בכוצות תפילין לבד אינה מפלת אלא אלף מזיקין אבל ימין שהיא שולטת בכל הכוצות כפלת רבוא מזיקין :

טז אמר רבי אלעזר לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית ואי"ר חנינא לעולם יסדר אדם שלחנו כמוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית . חמין במוצאי שבת מלוגמא סת חכה במוצאי שבת מלוגמא . רבי אבהו הוו עבדין ליה באפוקי שבתות עיגלא תילתא הוה אכיל מיניה כולהתא כי גדיל אביסי ברישה א"ל לכה לך לאפסודי כולי האי נשבוק כולהתא כמעלי שבתא שבקוה ואתא ארי אכ יה :

יז אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כרו קורעים לו גזר דינו שנא' (מיכה ז) בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' . מה טעם בפרוע פרעות משום דברכו ה' . רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודת כוכבים מוהלים לו כתיב הבא בפרוע פרעות וכתיב התם (שמות לב) כי פרוע הוא .

אטר

היט דעם מענטשען אין זייער זייט . רבי חנינא זאגט עם שטייט ניט אין פסוק עם וועט זיין אין דיין זייט בוועגר מלאכים . נאר עם שטייט עם וועט פאלען פון דיין זייט טויזענד . טייטש מען טויזענד מזיקים וועלען פאלען פון דיין לינקע זייט . און צוהן טוועגד מזיקים וועלען פאלען פון דיין רעכטע זייט) . די לינקע האנט ווייל זי טוהט ניט קיין מצות . זי טוהט ניט מעהר נאר די מצוה פון תפילין אליין . סען זי ניט מאכען פאלען נאר טוועגד מזיקין . אבער די רעכטע האנט ווייל זי טוהט צלע מצות . קען זי מאכען פאלען עזדו טוועגד בזיקין :

טז אמר . רבי אלעזר זאגט אמעגטש נאל גרייטען זיין שיש ערב שבת אויף שבת בייי נאכט . אפילו ער וועט בייי נאכט מעהר עסן נאר אזוי גרוים ווייא אויסלבירט . רבי חנינא הט גזאגט אמעגטש זאל גרייטען זיין טיש שבת צו נאכט . צו דער סעודה טהלה מרבא . אפילו ער וועט גיט מעהר עסן נאר אזוי גרוים ווייא אויסלבירט . צו טרינקען ווארעמס ווי . קאוועה שבת צו נאכט איז ארפואה . צו עסן ווארעמע ברויט שבת צו נאכט איז ארפואה . רבי אבהו פלענט מען מאכען ושעטען ווענען שבת צו נאכט צאקוב דיא חייטע פון גענפורט . און רבי אבהו פלענט נאר עסן פון די קאלב איין נייר ואיין קישקע צוקייגען . אז אביסי דער זהן פון רבי אבהו איז גרוים ניוואירן . האט ער גזאגט צום פאטער צו ווען זאלסטו שאדין מאכען אנאנצע קאלב . סען וועט פאר דיר איבער זאוען צוקייגע קישקעע פון ערב שבת אויף שבת צו נאכט . האט סען אזוי ניטאהן און סען דיא קאלב נילאזען . און סען הט איר ניט ניטאכטען שבת צו נאכט . איז ניקוטען אלייב און הארט אויף גיגעסען דיא קאלב :

יז אמר . רבי יהושע בן לוי זאגט דער עם ענפערט אמן יהא שמיה רבא מברך מיט כוונה . צו רייסט סען זייז שלעכטען גזר דין . אזוי ווי עם שטייט אין פסוק בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה . פר ווס איז גמט מבשל די פורענות פון יוזען . וויל דם פאלק בוויליגט צו לויבען נאט . רבי חייא בר אבא הט גזאגט פון רבי יוחנם ווענן אפילו דער מענטש הט אביסול גיגלוויבט אין עבודה זרה . אז ער ענפערט אמן יהא שמיה רבא כבכך ניט כוונה . איז כען איהם כוהל . וואוים דא שטייט בפרוע פרעות . און דארט בייא דעם ענך . אזוי בפרוע פרעות ברוע הוא . אזוי ווייא פרוע הוא מיינט טען ער דינט עבודה זרה . דעם ענך . אזוי בפרוע פרעות

וילפי. פכ"ב וזה בסיפר כנסתו בל מקום שנאמר כנסת כנסת ע"כ:

(פ"כ) **מן אמר** רב המנונא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאי[ו] נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנא' ויכלו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו. א"ר (אלעזר) [אליעזר] מנין שהדבור כמעשה שנאמר (תהלים לג) ברבר ה' שמים נעשו. א"ר חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו (ישעיה ז) וסר עונך וחטאתך תכופר. תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בע"כ. ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בע"כ. ראוי לחבר אל זה מאמר אחד המזכיר ג"כ ענין מלאכים המלוין לו לאדם והוא בב"ר על אודות מלאכי יעקב אבינו עליו השלום וז"ל. א"ר מאיר עשה אדם מצוה אחת נותנין לו מראש אחד. שתי מצות נותנין לו שני מלאכים. מצות הרבה נותנין לו מלאכים הרבה שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך ולכה כדי לשמרו מן המזיקים שנאמר יפול מצדך אלף וגו'. אמר רבי יצחק לכה מן הימין רבבה ומן השמאל אלף אלא שהשמאל אינה צריכה מלאכים הרבה לפי ששמו של הקב"ה כתוב בתפילין שנתונין בשמאל א"ר חנינא

מן אָמַר · רַב הַמְנוּנָא הָיָה נָוֵהט דָּאוּוִינט שַׁבָּת בֵּיי נַאכְט אוּן עֶר זָאגְט וַיְכֻלוּ. דָּעכּוּנְט אוֹיף אִיהם דֶּער פָּסוּק נְקֵיךְ וויא עֶר וָאלְט נִיוּוֹהן אַשׁוּתָּף צוּ נָאט אִין דִּיא בְּשַׁאפּוּנְג פּוּן דֶּער וֶועלְט · וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיְכֻלוּ · אֶן אַנְדֶּערְש נִיט לֵייעֶנְען וַיְכֻלוּ · נָאר זָאלְכְט לֵייעֶנְען וַיְכֻלוּ · דֵּי הָאבֶּען פַּאר לָענְגְסְט · נָאט זָיט דֶם מֶענְטְשֶׁן וָום גְּלוֹיבְט אַז נָאט הָט בְּשַׁאפֶּען דִּי וֶועלְט · וְאִין נְקֵיךְ וויא בֵּייעֶנְע צוּ זָאמֶען הָאבֶּען דִּי וֶועלְט בְּשַׁאפֶּען אוּן הָאבֶּען אִיר פַּאר לָענְגְסְט פַּרְיוּטָאג פַּארְן נַאכְט; רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט פּוּן וַאנְען וַוייסְען מִיר אַז לֵייעֶנְען אִיז נְקֵיךְ וִי שָׁהן · וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק זִיא לֵייד פּוּן נָאט זָענְען דִּיא הִימֶלען נִיטאכְט נִיוָואהְרְט · רַב חִסְדָּא הָט נָוֵהט פּוּן מַר עוּקְבָּאם וֶועלְען דֶּער וָום דָאוּוִינְט שַׁבָּת בֵּיי נַאכְט אוּן עֶר זָאגְט וַיְכֻלוּ דִּי צְוַוייֶ מַלְאָכִים וָום בַּלְייֶטֶען אַלֶע שָׁהבָּת עֶם מֶענְטְשֶׁן לֵייעֶנְען וֶועלְט הָענְט קָאפּ אוּן זָאגְען צוּ אִיהם לֵייעֶנְע וִינְד וָום דוּ הָאסְט נִיטָאהן בְּמֶוֶיד וֶועלְען אָפּ גִיטָאהן וֶועלְן · אוּן לֵייעֶנְע וִינְד וָום דוּ הָאסְט נִיטָאהן בְּשׁוֹנְג וֶועלְען פַּאר גְּעבְּן וֶועלְן · מִיר הָעבְּען נִיקְרִיגְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה זָאגְט צְוַוייֶ מַלְאָכִים בַּלְייֶטֶען דֶּעם מֶענְטְשֶׁן שַׁבָּת בֵּיי נַאכְט וָען עֶר נֵייט פּוּן שׁוּהל אַהֵיים · אֵייעֶנְער גַּוטְשֶׁער אוּן אֵיי נְעֶר אַשְׁלֶעכְטֶער · אוּן אַז דֶּער מֶענְטְש קוּמְט אַהֵיים אוּן עֶר גֶּפִינְט לִיכְט בְּרֶענְען · אוּן דֶּער טִישׁ אִיז נִינְדֶייט צוּם עֶסְן · אוּן דִּיא בֶּעט אִיז שׁוֹין פַּאר דֶּעקְט · זָאגְט דֶּער גוּטֶער מַלְאָךְ דֶּער וְוִילְען פּוּן גָּאט זָאל זַיין אַז דֶּעם אַנְדֶּערְן שַׁבָּת זָאל אוֹיךְ אָזוֹי זַיין · אוּן דֶּער שְׁלֶעכְטֶער מַלְאָךְ מוּז עֲנְטְפֶּערְן אָמֵן · אוּן אוֹיב דֶּער מֶענְטְש קוּמְט אַהֵיים אוּן עֶר גֶּפִינְט נִיט קֵין לִיכְט בְּרֶענְען · אוּן דֶּער טִישׁ אִיז נִיט נִינְדֶייט צוּם עֶסְן · אוּן דִּי בֶּעט אִיז נִיט דֶּעקְט · זָאגְט דֶּער שְׁלֶעכְטֶער מַלְאָךְ דֶּער וְוִילְען פּוּן גָּאט זָאל זַיין אַז דֶּעם אַנְדֶּערְן שַׁבָּת זָאל אוֹיךְ אָזוֹי זַיין · אוּן דֶּער גוּטֶער מַלְאָךְ מוּז עֲנְטְפֶּערְן אָמֵן · רַבִּי מֵאִיר זָאגְט אַז עֶם הָט נִיטָאהן אֵין מִצְוָה נִיט מֶען אִיהם אֵיין מַלְאָךְ · אַז עֶר הָט נִיטָאהן צְוַוייֶ מִצְוֹת נִיט מֶען אִיהם צְוַוייֶ מַלְאָכִים; אַז עֶר הָט נִיטָאהן פִּיל מִצְוֹת נִיט מֶען אִיהם פִּיל מַלְאָכִים. אָזוֹי וויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאט וֶועט גֶּעבִּיטֶען זַיינֶע מַלְאָכִים וַיי זָאלֶען זַיין מִיט דִיר. צוּ וָאס דַּארְף דֶּער מֶענְטְש דִּי כַּלָּאכִים · זַיי זָאלֶען אִיהם הִיטֶען פּוּן מַזִּיקִים. אָזוֹי וויא עֶם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עֶם וֶועט פַּאלֶען פּוּן דַיין זַייט טוֹזֶענְד מַזִּיקִים · רַבִּי יִצְחָק זָאגְט פַּר וָום אִין דִּי רֶעכְטֶע זַייט וֶועט זַיין צֶעהן טוֹזֶענְד מַלְאָכִים אוּן אִין דִּי לִינְקֶע זַייט טוֹזֶענְד מַלְאָכִים · נָאר דִּי לִינְקֶע זַייט דַּארְף נִיט אָזוֹי פִּיל מַלְאָכִים. וַייל דֶּער נָאטֶען פּוּן נָאט אִיז נְעשְׁרִיבֶּען אִין דִּיא תְּפִילִּין וָום אוֹיף דִּי לִינְקֶע הַאנְט אוּן רָאם

שפוך משום דעולל בחוץ :

יש אומר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היה להם בושת פנים זה מזה שנא' (ירמיה ו)

הוכישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו'. אמר רבי יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשוו קטן וגדול שנאמר (ישעיה כד) והיה כעם ככהן וכתיב בתריה (שם) הבוק תבוק הארץ. א"ר עמרם בריה דר"ש בר אבא אמר ר"ש בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר (מיכה ו) היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה. א"ר יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תלמידי חכמים שנא' (דה"ב ל) ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד (אין) [לאין] מרפא מאי עד (אין) (לאין) מרפא אמר רב יהודה (אמר רב) כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו. א"ר יהודה א"ר מאי דכתיב (מלכים קה) אל תגעו במשיחי ובנביאי אל הרעו אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל הרעו אלו תלמידי חכמים. אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי. אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה

אין חֲדֶר לְעַרְנְען בַּיי זַיֶּער רַבִּי. אַזוי ווי עָם שְׁמַייט אין פְּסוק שְׁפוך־על עוֹלָל בַּחוץ. פאר עָם הָט נָאט אויס גִיגָאסְען זַיין כַּעַס אויף יְרוּשָׁלַיִם. ווייל דִיא קְרִיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גִיוָען אין גַאס. אוּן זֶענֶען נִיט גִיוֶוען אין חֲדֶר לֶערְנְען תּוֹרָה:

יש אָמַר. עוּלָא הָאט גָאנְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרין נאר ווייל זִיא הָאבְּען זִיךְ נִיט גִישֶׁעמְט אֵיינְער פַּר דֶעם אַנֶדֶערְען צוּ טָאהן עֲבֵירוֹת. אַזוי ווי עָם שְׁמַייט אין פְּסוק · זַיי הָאבְּען זִיךְ דָאךְ גִידאךְפְּט שֶׁעמְען מִיט זֵייעֶרע עֲבֵירוֹת וָום זִיא הָאבֶּען גִיטָאהָן. אוּן זַיי הָאבְּען זִיךְ נִיט גִישֶׁעמְט. רַבִּי יִצְחָק הָט גָאנְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרין נאר ווייל בַּיי זִיא אִיז גִיוֶוען קְרִיינֶע מִיט גְרוֹיסֶע. אַזוי ווי עָם שְׁמַייט אין פְּסוק דָם פָּאלְק מִיט דֶעם בְּהֵן וְעֶנֶען גִיוֶוען גְלֵיךְ, דֶער נָאךְ זָאגְט דֶער פְּסוק פַּר דֶער זִינְד וֶועט וויסְט וֶועֶרין דִי לֵאנְד. רַב עַמְרָם דֶער זוהֶן פון רַבִּי שְׁמוּעֵל בַּר אַבָּא הָט גָאנְט. רַבִּי שְׁמוּעֵל בַּר אַבָּא הָט גָאנְט פון רַבִּי חַיְינָאם וְעֶנֶען יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרין נאר ווייל זַיי הָאבְּען נִיט גִישְׁטְרָאפְט אֵיינְער דֶעם אַנֶדֶערְען. אַזוי ווי עָם שְׁמַייט אין פְּסוק אֵילָה גְרוֹיסֶע זֶענֶען גִיוֶוען וְדָם אִיז אַזוי אַחַתָּה וְאִם הָאבְּען נִיט גֶעפוּנְען קַיין פְּיטֶערוּנְג · אַזוי ווִיא דִי הִינְדֶען אַז זַיי שְׁמַייעֶן עְטְלִיכֶע בְּעוַאמְען שְׁפַּייעֶן זִיא אֵיינְער אִינְטֶער דֶעם אַנֶדֶערְען. דֶער קְאפּ פון דֶעם שְׁמַייט בַּיי דֶעם וַיידֶער פון דֶעם. אַזוי דִי יְהוּדָען פון דֶעם דור הָאבְּען בְּעהַאלְטְען זַייעֶר פָּנִים אין דִי עֶרד אוּן הָאבְּען נִיט גִישְׁטְרָאפְט אֵיינְער דֶעם אַנֶדֶערְען. רַב יְהוּדָה זָאגְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרין נאר ווייל זַיי הָאבְּען פַּאר אַנֶדֶערְען. אַזוי ווי עָם שְׁמַייט דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אוּן הָאבְּען פַּאר שֶׁעמְט זַיינֶע דַיידֶע. אוּן הָאבְּען גִילאכְט פון זַייֶע פון נָאט וְדִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אוּן הָאבְּען פַּאר שֶׁעמְט זַיינֶע דַיידֶע. אוּן הָאבְּען גִילאכְט פון זַייֶע נְבִיאִים. בִּיז עָם אִיז אויף נִיגָאנְגְען דֶער בֶּעם פון נָאט אויף זַיין פָּאלְק נִיט צוּ הֵילְפְען. וָום מַיינְט מען נִיט צוּ הֵילְפְען. הָט רַב יְהוּדָה גָאנְט דֶער וָום פאר שֶׁעמְט אַתַּלְמִיד חָכָם וֶועט עֶר אַזוי גִישְׁלָאגְען וֶועֶרין פון נָאט אַז עָם וֶועט נִיט זַיין קַיין הֵילְפוּנג צוּא זַיינֶע שְׁלֶעכְט. רַב יְהוּדָה הָאט גָאנְט פון רַבָּם וֶועֶלְען וָום מַיינְט דֶער פָּסוק אִיר זָאלְט נִיט אֶן רִירֶען מַיינֶע גִיזַאלְבְּטֶע. וֶועֶר זֶענֶען נְבִיאִים וְאִיר זָאלְט נִיט אֶן רִירֶען מַיינֶע גִיזַאלְבְּטֶע. וֶועֶר זֶענֶען דִי גִיזַאלְבְּטֶע. דָם מֵינְט מען נִיט פון דִי קִינְדֶער יָום גִיוֶוען אין חֲדֶר אוּן לֶערְנְען תּוֹרָה בַּייא זַייֶער רַבִּי. אוּן מַיינֶע נְבִיאִים וְאִיר זָאלְט נִיט טָאהָן קַיין שְׁלֶעכְט. דָם מֵינְט מען תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. ריש לָקִישׁ

נסבטל פרשת עכוז"ת אכניס בחשבון ותזכה אצלה יזכה עיסה מבוסה בתנור פב בוצ : לא מלך נאמן . כך מעידים על נוחלן בכוח לא מלך נאמן . ע"כ :

אמן כמי מדם מצויין לכבוסה . בשבת : בכקר . בזמן ק"ם וכן מאחרי בנשף : וכיוס כמו ובכל . וכיסיס דקדק ודת פעל פ' לת יכיסו לת שמו לב ליהר שמו על כיוסיו : שפוך על עולם . כיסיס דקדק ודת תמת פ' מלאתי נלאתי כביל שפוך עם עולם כתוך שפוך התמה בנקמה בשביל שפוך בתוך בעלים מביא רבן :

אר"י כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן שנא' (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן .

מאי אמן א"ר הנינא אל מלך נאמן :

יח אמר רב יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש הילול שבת שנאמר (ירמיה יז) ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא ונו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארכנות ירושלים ולא תכבה . מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה . אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בו את השבת שנאמר (יחזקאל כב) ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם . א"ר אבהו לא הרבה ירושלים אלא בשביל שבטלו ק"ש שחרית וערבית שנאמר (ירמיה ה) הוי משכימי בבקר שכר ירדפו וגו') וכתיב והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו וכתיב לכן גלה עמי מבלי דעת . א"ר (כהנא) הכנונא] לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנא' (ירמיה ז) שפוך על עילל בחוץ מה טעם שפוך

מֵיינָט מָען אויף עֶר רִיגָט עַבוֹדָה זָרָה . נָאגָט רָעֶר פָּסוּק וָען וָועט גָאט מבַטֵל זַיין דִיא עֲבִירָה פּוּן עַבוֹדָה זָרָה . עֶר זָאגְט נִיט שְׁטָרָאפֶען אוֹיף דִי עֲבִירָה . אַז עֶר וָועט בַּוַיילִיגֶען צוּ לוּיבֶּען גָאט טִיט בַּוָונָה . בַּיי קְלֵיינֶע הָט נָאגָט רָעֶר וָאס עֶנטפֶּערט אֶמֶן מִיט כַּוונָה עֶפּינָט מָען פּאר אִים דִיא טִיר פּוּן גַן עֵדֶן . אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטַיים אִין פְּסוּק עֶפּינָט דִי טוֹערִין זָאל אַרַיין קוּמֶען דִיא פְּרוּמֶע פָאלק שוּמֵר אֱמוּנִים . זָאלְסְט נִיט הַיינֶען שוּמֵר אֱמוּנִים . נָאר שֶׁאוּמרִים אֶמֶן . וָאס זַיי זָאגֶען אֶמֶן . וָאס אִיז טַיטְש רָעֶר וָארְט אֶמֶן . הָאט רַבִּי חַנִינָא גָאגְט אֶמֶן אִיז רַבַיי אַ נָאמֶן פּוּן גָאט מִבַּטֵל זַיין דִיא עֲבוֹדָה זָרָה :

יח אָמַר . רַב יְהוּדָה רֵעֶר זָהן פּוּן רַב שְׁמוּאֵל הָט גָאגְט פּוּן רַבָּם וָועגֶן עֶם בְּרֶענְט גִיט אִין קִין אַנדֶערְ אָרְט נָאר אִין דֶעם אָרְט וָאס מָען אִיז מְחַלֵל שַׁבָּת . אזוֹי וִוי עֶס שְׁטַיים אִין פְּסוּק נָאט הָט גָאגְט אויב אִיר וָועט נִיט הֶערֶן מַיין תּוֹרָה מַיינֶע רַיידֶ צוּ הַיילִיגֶען דֶעם שַׁבָּת אִיר זָאלְט נִיט טְרָאגֶען קִין מַשָּׂא אוּם שַׁבָּת . וָועל אִיךְ אָן צִינדֶען אַפַּיירֶער אִין אֶרֶע טוֹערִין אוּן דָ וָועט פַּר בְּרֶענְען דִי גְרוֹיסֶע הַייזֶער פּוּן יְרוּשָׁלַיִם אוּן זִי וָועט נִיט פַּר לָאשֶׁען וָועֶרן . הָט מֵיינָט כָּען זִי וָועט נִיט פַּר לָאשֶׁען וָועֶרן . הָט רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גָאגְט מָען מֵיינָט רֵעֶר פַיירֶער וָועט זַיין אִין אַזוֹי אצייט וָוָם מָען בֶּעפִּינְט נִיט קִין מֶענְטְשֶׁן צוּם פַּאר לָעשֶׁן . דָם אִיז שַׁבָּת בַּיי נָאכְט . וָענָען אַלֶע מֶענְטְשֶׁן אִין זַיירֶע אוּג מָען גֶייט נִיט אִין נַאם . אַבַּיי הָט גָאגְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרֶן נָאר וַייל מֵען הָט אִין אִיר מחלל שבת גִיוָואָן . אזוֹי וִוי עֶס שְׁטַיים אִין פְּסוּק נָאט הָט גָאגְט פּוּן מַיינֶע שַׁבָּתִים הָאבֶּען זַיי פַּר הוּ לָעֶן זַיירֶע אוּגֶען . הָאט מַיין הַיילִיגְקַיים אוֹיף גֶיהֶערְט בַּיי זַיי , רֵעֶר בֵּית הַמִקְדָּש אוּג יְרוּשָׁלַיִם וָענָען חָרוּב גִיוָואָרֶן . רַבִּי אַבְּהוּ הָאט גָאגְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרֶן נָאר וַייל מָען הָט נִיט גִיזַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע . נִיט אִין פְּרִיא אוּג נִיט בַּיי נאכְט . אזוֹי וִוי עֶס שְׁטַיים אִין פְּסוּק רֵעֶר נְבִיא זָאגְט וַייא שְׁטַיינֶען אוֹיף פְּרִיא אוּג זוּכֶען וואו מָען בֶּעקוּמְט שְׁטַארְקֶן וַיין . אוּג וַיי זִיצֶען שְׁפּעט בַּיי נאכְט בִּיז רֵעֶר וַיין בְּרֶענְט אִין זַיי . אוּג וַיי שְׁפִּירֶען אוֹיף אַפִּירוֹל אוּג אַהַארְף אוּג אַפּוֹיף אוּג אַפַּייפּוֹל אוּג וַייא טְרִינְקֶען וויין . אוּג אוֹיף דִי וועֶרְק פּוּן נָאט קוּקֶען זַיי נִיט . זַיי לוֹיבֶּען נִיט נָאט אוּג זָאגֶען נִיט אַז נָאט אִיז אַיינֶער אוּג עֶר הָט אלֶץ בִּשאַפֶען אוֹיף רֵעֶר וָועלְט . וָם מֵיינָט מָען זַיי כַּייעֶנֶען גִיט קְרִיאַת שְׁמַע זָאגְט רֵעֶר פְּסוּק דְרַיבֶּער וועט מַיין פָאלְק פַּאר טְרִיבֶּען וָערֶן וַייל זַייא וַוייסֶען מִיך נִיט . רַב הַמנוּנָא זָאגְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גִיוָואָרֶן נָאר וַייל קִינדֶער וָענָען נִיט גִינַאנֶענֶען

חובש לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש ובביתי אין לחם ואין שכלה שאין בירי לא בק״א ולא משנה ולא גמרא. ממאי דילמא שאני התם דאי אתר להו גמרינא אמרי ליה אימא לן הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש כו׳ ל״ק כאן בד״ת כאן בכשא ובכתן:

(דף קכ״ה) כ תי״ר מעשה ונפלה דליקה בחצרו של יוסי בן סימאי בשאן ובאו אנשי גסטרא של צפורי לכבותה כפני שאפוטרופוס של מקך היה ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכבו. לערב שגר לכל א׳ מהם ב׳ סילעין ולאפרכוס שבהם ג׳ וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך שהרי שנינו עובר כוכבים שבא לכבות אין אומרין לו כבה ואל תכבה כפני שאין שביתתו עליהם:

(ע״ב) כא אבא בר כרתא דהוא אבא [בר] מניומי הוו מסקי ביה דבי ריש גלותא עזי אייתוהו

מוכח הכוס בנים המדרש: תחוב. סוכלתי פיס שתוק לרעתו תחוב לבי כוסה: וממאי. דמשום דיש בהם תשוב היא דילמא ס״ל גזירין שיהו התשב דלי ס״ל גמרינן מעבד פוכח תמרי ניס שתלין לימת לן. ומאני כולי גמר ושכח: שמי עד תיכוב מוכח. מודה הוא על התשת שנא יצא בתוכח: בדברי הוכח. היו בתמרין ומן מתכלין על שקר:

נסטרא. שלטון: אפוטרופוס. ממונה על ממון: אין ממונין לו בכה. כבה נמור על תמיכם לעובד כוכבים משום שנות: ולא תכבה. אין צריך לומתם כיהו לעשה ויכבה: אלין בשבתו. על עובדי כוכבים עלים דיבהל תיהו מחסר על שביתתו של עובד כוכבים בשום מעבו:

ווי עס שמייט אין פסוק לא תשא את שם ה׳: דו זאקסט ניט שווערין ביים נאמען פון נאט. לא אהיה חובש מיינט קען. איך בין קיין מאהל ניט גיווען פון היא קענטשין ואס האלטען זיך אויף אין בית המדרש אוג ליערנען. אין מיין שטוב איז ניטא קיין ביטיט אוג ניט קיין קנייד. דם מיינט מען איך קען ניט לערנען תנ״ך אוג ניט משניות אוג ניט גמרא. ועהן מיר דאך אז יעמער מענטש הט גאנט דעם אמת. ענפערט די גמרא פון ואתנן תייסען מיר אז ער הט אזוי גאנט וייל ער האט ניואוסט ואנען דעם אמת. מאמער איז נאר וייל ער הט גימוזט ואנען דעם אמת. ואורום אז ער ואלט ואנען איך האב גילערנט. ואסט מען ואנען צו אים אז ער ואלט ואנען איך האב גילערנט. ענפערט די גמרא ניין. צו ער ואסט ווילין ואנען ליגען. ואסט ער ואנען איך האב גילערנט: אוג אז מען ואסט ואנען צו אים אז ער ואל ואנען ום ער הט גילערנט. ואסט ער גיקענט ואנען ער הט פר גלטין. צו ואס האט ער גואסט ער הט גאר ניט גילערנט: איז געווים וייל ער האט גיוואסט ואנען דעם אמת. ועהן מיר דאך אז די מענטשין פון ירושלים זענען גיווען מענטשין מיט אמת איז דאך אקשיא איך רבא. ענפערט די גמרא עס איז ניט קיין קשיא בייי די נאכען פון ער תורה פלענען ייא ואנען דעם אמת. אז אייגנש הט ניט גיקענט לערנען. הט ער גואנט דעם אמת איך קען ניט. אבער אין מאנדיל פלענין ווי ואנין ליגען:

כ תנו רבנן. די רבנן האבין גילערנט. עס האט אמאהל גימארפין עס האט גיברענט אום שבת אין דעם הויף פון יוסף בן סימאי אין די שמאט שאן. זענען ניקומען ער חיל שן צפורי פארלעשין דעם פייער. וויל ער יוסף איז גיווען אשר איך די אורות פון מקך. זס יוסף ניט גילאזין דעם חיל ווי ואלין פארלעשין. וייל עס איז שבת. איז ניזאגין אם אז עס האט גינאסין ארענין. אוג ער לערנין האט פארשאין דעם פייער בייי ואכט ואך שבת האט ער גינעבין צו יעדער זעכער צווי טאלער אוג דעם עלטסטין האט ער גינעבין דרי טאלער. אז די חכמים האבין ניהערט די זאך. האבין זי ואנט יוסף האט ים גיפארפט ווארטין אויף דעם נס. ואורום מיר האבין גילערנט אז אנוי קומט פאר לעשין אפייער אייער אריכט. טאר מען ניט ואנין צו אים פארלעש. אוג מען דארף ניט ואנין פארלעש ניט. וייל ער יוד איז ניט פארבאטין ער גוי ואל רוהין שבת. סיידין ער גוי איז אקענכט ביי דעם יוד. מיז ער יוד היטין דעם גוי ער ואל ניט ארבעטין שבת נועיין ב״ש ע״ז:

כא אבא בר כרתא דאם איז אבא בר מניומי האבין די מענטשין פון בייש גזותא גמאנט

נשיאה אין מבטלין התינוקות של בית רבן אפילו לבניך בית המקדש. ואמר ליה ר"ל לר' יהודה נשיאה בך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה רבינא אמר כחריטין אותה. ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו מכנה אנשי אכנה שנאמר (ירמיה כ) שוטטו בחוצות ירושלים (ודעו נא וראו) [וראו נא ודעו] וגו' אם יש עושה משפט מבקש אמונה וגו'. אינו ודאי רב כטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו מכנה אנשי אכנה שנאמר (ירמיה ג) כי יתפש איש באחיו בית אביו שכלה לבה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהם כשטלה ישנן תחת ידך. (פס) וחמכשלה הזאת תחת ידך (לקמן קכ) דברים שאין בני אדם עיסקין עליהם אלא אם כן נכשלים בהם ישנן תחת ידך קצין תהיה לנו ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש וגו' אין ישא אלא כשוא שבועה וכן הוא אומר (נחום ב) לא תשא את שם ה' לא אהיה

רופש

טמיים. כגון וכיוצא בהם תכמה: מחריבין. מיכף בריך: מחריבין. ליכף ביזוב: מתכסין בהם כשמלה. כשמתלין מהם מעמי הוא הלנו עיכון מעמן כמעלימים הם דכתיכם מפני בתיכן יושבין בחשיך: יכן ניהך. מ"ם נקי לפיכך קיין הכיה נמי והלמדנו מכאן: דנכרים בחין מדם שומד בהן. על כוריין לשומען בהכיהן: מח"כ בכשכל כהן. עד שחומהן כ' וג' פעמים כבכוב דסיימו טעמי מיכם במסורין: לע מהיה חובש. מיני רגיל לביזום

טָם גָּאנְט פּון רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָהּ וְעָנְן. דִּי וָועלְט שְׂמֵייט נִיט מֶער נָאר וְועָנְן דֶעם לוּפְט וָום גַּייט אֲרוּם פּון דִי מַיילֶער פּון דִי קְרֵיעֶנ קִינְדֶער וָועָן זַיי לֶערְנֶען תּוֹרָה בֵּי זַייעֶר רַבִּי: רַב פַּפָּא טָט גָּאנְט צוּ אַבַּיֵי דֶער לוּפְט פּון מַיִן מוּיל אוּן פּון דֶיין מוּיל וָועָן מִיר לֶערְנֶען תּוֹרָה אִין אוּיךְ אַזוֹי מַייעֶר בֵּיי נָאט. טָט אַבַּיֵי גָּאנְט צוּ רַב פַּפָּא עָם אִין נִיט גְּרַייךְ דֶער לוּפְט פּון מוּיל פּון דֶעם מֶענְטְשְׁן וָום טָט עָזִינְדִיגְט: צוּ דֶעם לוּפְט פּון מוּיל פּון דִיא קִינְדֶער וָום זַייא הָאבֶּען נָאךְ נִיט עָזִינְדִיגְט. נָאךְ טָט גָּאנְט דֶיש קָרִיש פּון רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָהּ וְעָנְן דִיא קִינְדֶער וָואס לֶערְנֶען אִין חֻדְּרֵי בֵּיי זַייעֶר רַבִּי מֶען זַיי נִיט שְׁטֶערֶן פּון זַייעֶר לֶערְנֶען אֲפִילּוּ צוּא הֶעלְפֶען בָּאהֶען דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. דֶיש לָקִיש טָט גָּאנְט צוּ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָהּ צוּוי טָם מֶען מִיר דֶער צַייטְט מַייגְע עֶקְסֶערְן. אוּג אַנְדֶערְע זָאגֶן אַזוֹי טָט דֶיש לָקִיש גָּאנְט צוּ רַבִּי יְהוּדָה מֶען טָט מִיר דֶער צַייטְט פּון דַיינְע עֶקְסֶערְן. דִי שְׁטָאט וָום דִי קְרֵיעֶנ קִינְדֶער גַיינֶען נִיט אִין חֻדְּרֵי לֶערְנֶען תּוֹרָה. וְועָט דִי שְׁטָאט חָרוּב וְועָרְן. עָם וְועָט פּון אִיר נָאר נִיט בְּלַייבֶּען. נָאךְ טָט גָּאנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְועָט וְועָרְן. עָט וְועָט פּון אִיר נָאר נִיט בְּלַייבֶּען. נָאךְ טָט גָּאנְט יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גַיְוואָרְן נָאר וַויְיל עָם טָט אוֹיף נַיהֶעְרְט צוּ זַיין אִין אִיר בְּגִרוּיבֶּט מֶענְטְשְׁן. אַזוֹי וִוי עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אִיר נָאכְט שְׁוועֶבְּן אִין דִי נַאסֶען פּון יְרוּשָׁלַיִם זָאהט אוּג וַויְיסְט אוּיב עָם אִיז דָא אֲמֶענְטְשׁ וָום נָאר טָאהן מִשְׁפָּט אוּג עֶר נָאר בַּאגֶערְן דֶעם אֱמֶת פְּרֶעגְט דִי גְּמָרָא עָם אִיז דָאךְ גִיט אַזוֹי גִיוְוען. רַב קְטִינָא טָט דָאךְ גָּאנְט אִפִּילּוּ וָועָן יְרוּשָׁלַיִם אִיז גִישְׁטרוֹיעֶנְט וְתָרְבוּ נְיוְואַרְין פּון דֶעסְטְוועגֶן הָאבֶּען גִיט אוֹיף גִיהֶעְרְט צוּ זַיין אִין אִיר אֱמֶתָּה מֶענְטְשְׁן. אַזוֹי וִוי עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק עָם וְועָט אָן גָּעמֶען אַמֶענְטְשׁ זַיין בְּרוּדֶער פּון זַיין פָאטֶערְס הוּיז גָּעזִינְד וְאִין מֶענְטְשׁ דֶעם אַנְדֶערְן. אוּג עֶר וְועָט זָאגֶן צוּ אִיהם דוּא הָאסְט אַשַׁייְנֶע קְלֵייד. דוּא וָועסְט זַיין אוּנְזֶער הַאר. דִיא זָאכֶּן וָום מֶענְטְשְׁן בְּדָעקְן זִיךְ טִיט זַיי אַזוֹי וִוי מִיט אַקְלֵייד. זָאגֶן דָא אוּנְטֶער דֶיין הָאנְט זַאז מֶען פְּרֶעגְט אַיינֶעם עֶר נָאר זָאגֶן אַזַאךְ אִין דִי תּוֹרָה בְּעהָאלְטְ עֶר זִיךְ אִין זַיין קְלֵייד. וַוייל עֶר וַויים נִיט צוּ עָנְפֶערְן. אוּג דוּ בַּארְפְּסְט דִיךְ נִיט בְּעהָאלְטֶן. וַוייל דוּא קֶענְסְט לֶערְנֶען תּוֹרָה. דִי שְׁטרוֹכְּנִיג אִיז אוּנְטֶער דֶיין הָאנְט. דִיא זָאכֶּן וָואס מֶענְטְשְׁן וַוייסֶען זַייא נִיט נָאר סַיידִין זַיי וֶועֶרְן גִישְׁטרוֹיעֶנְט אוֹיף זַיי. זָאגֶן זַיי דָא אוּנְטֶער דֶיין הָאנְט. דָם מַיינְט מֶען דִיא דִינְגֶס פּון דִי תּוֹרָה וָום אֲמֶענְטְשׁ קֶען זַיי נִיט זָאגֶן רִיכְטִיג סַיידִין עֶר נָאךְ פְּרֶעגְט צוּוַיי דְרַייא מָאהל שְׁרֶעכְט. אָבֶּער דוּ וַויְיסְט זַיי צוּ זָאגֶן רִיכְטִיג אַזוֹי וִוי עֶר דִין אִיז. דִיבִּיבֶּר וְועָכְט זַיין אַנְדֶער בֵּיי אוּנְז. יְשָׁא בְּיוֹם הַהוּא נְאסְר לֹא אֶהְיֶה חוֹבֵשׁ. יְשָׁא אִין טַייטְש שְׁוועֶרְן. אַזוֹי

כהיב ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך וגו' (אמר רב יהודה בר שילא) אמר רב אסי (אמר רבי יוחנן) ששה דברים אוכל אדם פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ועיון הפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חבירו לכף זכות. איני והתנן אלו דברים שאדם עושה אותן אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם (הני אין מידי אחרינא לא) הני נמי (בגמילות חסדים שייכי ל"א הני) בהני שייכי.

(ע"ב) תנו רבנן הדן את חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל ב"ה אחד בדרום ג' שנים. ערב י"ה אמר ליה תן לי שכרי ואלך

נאט אויב איך האב גיפונען חן אין דייַנע אויגען זאלסטו ניט אַוועק גיין פון דיין קנעכט ופון מיר) ביז איך ועל צוריק קומען מיט דיא דרייי פֿרעמדע מענטשען. רב אסי האט גיזאגט זעקס מצות זענען דא אז אַמענטש איז זייא מקיים עסט ער זיערע פֿירות ועם איז אים גוט אויף דער ועלט אוג דער קרן ודער שכר) בלייבט אין גאנצין אויף עולם הבא. דאס זענען דיא זיקס כיצות. הכנסת אורחים אריין צו ברייננען פֿרעמדע מענטשען צוא זיך אין שטוב אוג זייא גפֿאלין עסין. ובקור חולים אוג גיין צו קראנקע מענטשען זעהן ואס זיי פֿעלט. טאטער קען ער זיי עפֿעם העלפֿין צו דער ועלט אדער צו יענע ועלט. ועיון תפלה אוג ווען ער דאוונינט זאל ער אין זיכען האבין יעדער ווארט ואס ער רעט. אוב ער זאל שטיין פאר נאט מיט טרא. והשכמת בית המדרש אוג ער זאל גיין אלע מאג פריא אין בית המדרש ערנען תורה. והמגדל בניו לתלמוד תורה אוג ער זאל דער ציהען זייַנע קינדער צו תורה לערנען. והדן את חברו לכף זכות אוג אויב ער ועט זעהן פון זיין חבר עבירה. זאל ער אויף אים לערנען אזכות. אז ער איז גיוועקט אדער ער האט אמעות גיהאט. פֿרעגט די נמרא עס איז דאך ניט אזוי. ווארום מיר האבין גילערנט. דיא זאכין אז אמענטש טוהט זיי עסט ער זייערע פֿירות ועם איז אים גוט) אויף דער ועלט אוך דער קרן ודער שכר) בלייבט אין גאנצין אויף עולם הבא. אוג דאס זענען דיא זאכין. כיבוד אב ואם מען זאל גיבין כבוד צוא פאטער אוג מוטער. וגמלות חסדים מען זאל טאהן גוטות צו מענטשין. והבאת שלום בין אדם לחברו מען זאל מאכין שלום צווישען מענטשין ועם זאל מען ניט גיין מיט לשון הרע. ותלמוד תורה כנגד כולם אוג התורה לערנען איז גענוג אלע זאכין. ענפערט די גמרא די דריי זאכין ועענען די זעלבינע ועאס די זעקס זאכין. נאר איינס קומט צו אנדיס. כען זאל גיבין כבוד צו פאטער אוג מוטער. וגמלות חסדים אוג הבנסת אורחים אוג בקור חולים איז גמלות חסדים צו אין אנדערין. אוג עיון תפלה איז גמלות חסדים צו זיך אליין. בדן את חברו לכף זכות איז הבאת שלום. השכמת בית המדרש אוג מגדל בניו לתלמוד תורה. איז תלמוד התורה:

תנו רבנן. דיא רבנן האבין גילערנט אז איינער משפט זיין חבר אז ער איז גירעכט משפט טען איס פון היטעל אויך אז ער איז גירעכט. עס דאט אמאהל גיטראפין אמענטש האט גענידערט פון אוברשטין גילזל ועם זענען ניוון צוויי שטעט ואס האבין גיהייסין גילזל. איינע איז גישטאנען אויף אבארג. דאס דא גיהייסין דער אוברשטער גלזל. אוג איינע איז גישטאנען אין אמהה. דאס דאט גיהייסין דער אונטערשטער גלזל) אוג ער האט זיך פארדונגען צים ארבעטין בין אבעל הבית אין דרום ויט דריי יאהר. ערב יום כפור האבין זיך אוסגילאזט די דריי יאהר. האט ער גיזאגט צום בעל הבית גיב מיר כין לוין געלט ועל איך גיין אהיים

אייתוהו קא מצערי ליה הוה שדי רוקא א"ל ריש גלותא אייתו טנא סחיפו עלויה. א"ל לא צריכיתו הכי אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו א"ל טרבנן הוא שבקוהו:

מפנין פרק שמונה עשר

(דף קכז) **א אמר** רבי יוחנן גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש. ורב דיתי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחים והדר מפני ביטול ב"ה. אמר רב יהודה א"ר גדולה הכנסת אורחים כהקבלת פני השכינה דכתיב (בראשית יח) ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'. אמר רבי אלעזר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אין קטן יכיל לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב

בייא אים נעלט. אוג מען האט אים ניבראכט צום ריש גלותא אוג מען האט אים מצער ניישון. דאס איז ניישון אום שבת. אוג ער איז ניישון שפייאכץ אויף די ערד. האט דער ריש גלותא גיזאגט ברייננט אבלי אוג דעקט אריבער די שפייאכץ: האט אבא בר מרתא גזאגט איר דארפט ניט ברייננען קין כלי. ווארום רב יהודה האט גזאגט אז ער ליגט שפייאכץ אויף דיא ערד אום שבת אום מען ניי ענדיג פארטרעטען די שפייאכץ. האט דער ריש גלותא גזאגט נייל ער איז אזמדן לאזט אים ניין אהיים. אוג איר זאלט אים ניט מצער זיין:

פרק שמונה עשר

א אמר. רבי יוחנן האט גזאגט אז מען נעמט אפרעמדין מענטשן צו זיך אהיים אוג מען ניט אים ערגט איז דיא כיצוה אזוי גרוים גלייך ווי מען ניט פריא אין בית המדרש לערנען. ווארום עם שטייט אין דער משנה מען מעג אפראמען אום שבת דיא בינטלאך הבואה אויב מען דארף דעם ארט צו זעצין פרעמדע מענטשין צום ערגן. אדער צו זעצין תלמידים צום לערנען. ווען מיר זאג צו פרעמדע מענטשין צום ערגן אוג תורה לערנען זעצן זיי גלייך. רב דימי פון נהרדעא זאגט דיא מצוה צו געבין אפרעמדין מענטשין ערגן איז גרעסער וויא די מצוה צו גיין פריא אין בית המדרש לערנען. ווארום דער תנא לערנט מען מעג אפ ראמען אום שבת די בינטלאך הבואה פאר פרעמדע מענטשין צום ערגן. אדער פר תלמידים צום לערנען. פריער זאגט דער תנא פרעמדע מענטשין. דער נאך זאגט ער צום לערנען. דאם מיינט מען פאר פרעמדע מענטשין מעג געווים אפ ראמען. נאר אפילו צום לערנען מעג מען אויך. ווען מיר דאך אז די מצוה פון פרעמדע מענטשין געבין ערגן איז גרעסער וויא די מצוה פון לערנען. רב יהודה האט גיזאגט פון רבם ועגין פרעמדע מענשין צו געבין ערגן. איז גרעסער וויא צו פאר נעמען דעם כבוד פון גאט. ווארום עם שטייט אין פסוק אברהם אבינו האט גיזאגט צו גאט אויב איך האב גיפונען חן אין דייניע אויגין בעט איך דיך רו זאלסט ניט אויעק גיין פון דיין קנעכט (פון מיר) איך וועל נאר כויפן ברייננען דיא דרכי פרעמדע מענטשין צו מיר אין שטוב. האט אברהם אבינו פארלאזן גאט אוג איז גילאפין צו דיא פרעמדע מענטשין. רבי אלעזר האט גיזאגט קום ועה אז דיא מרה פון אסענטשין. די מרה פון אסענטשין איז ניט אז אקלענערער זאל זאגן צו אגרעסערין וואלט ביז איך וועל קומען צו דיר. אוג בייא גאט שטייט אין פסוק אברהם האט גזגט צו

וכשבאתי אצל חבירי ברדום ההיתו לי כל נדרי ואתה כשם שדנתני לזכות כך המקום ידין אותך לזכות. תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השביבה תחת מרגלותיו למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו אמר להו בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתוני אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי. בשעה שירדתי וטבלתי במה השדתוני אמרנו שמא כפני טורח הדרך אירע קרי לרבי. אמר להן העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות כך המקום ידין אתכם לכף זכות. תנו רבנן פעם אחת הוצרך רבר אחד לתלמידי חכמים אצל כשרוניתא אחת שכל נדולי רומי מצויין אצלה אמרו מי ילך אמר להם רבי יהושע אני אלך. הלך רבי יהושע ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ד' אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהם אחר שיצא ירד וטבל ושנה להלמידיו ואמר להם בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני אמרנו כסבור רבי אל יכנסו דברי קדושה במקום טומאה בשעה שנעלתי בכה חשדתוני אמרנו שמא דבר מלכות יש בינו לביגה בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא ניתזה צנורא מפיה על בנדיו

בין גיקומען צו מיינע חברים ווָס וואהנען אין דָרום וייט הָאבען זיי בתיר גיוועז כיין אַקע נָדָרים. אוג אזוי וויא דוא הָאסט מיר גָעמשפט גירעכט צוא מאכען. אזוי זאל נָאט דיך אויך משפטן גירעכט צו מאכען:

תנו רבנן. די רבנן הָאבין גיליָערונט עס הָט אמאהל גיטראָפען אהחכיר הָט אוים גיליויט איידישע מירידי פון גיפיינקעניס. בייי נאכט ווען זיי זָענען גיוועז אין נאכט הויז. הָט דָער חכיר גָוואגט צו די מיידיך זי זָאל ליגען נָעבען זיי מיינע פים. כָארנין פריא הָט זיך דָער חכיר טוֹבל גיוועז. דָער נָאך הָט ער גיליָערונט כיט זיינע תלמידים אין דָער פריה ווען זיי וייא זָענען אויף גישטאנען האט דָער חכיר גיוָאגט צוא זיינע תלמידים ווען איך הָאב גיקיינט די מיידיך נָעבין מיינע פים ווָס הָט איר כיך חושך גיוועז. הָאבין די תלמידים גָוואגט. כיר הָאבען גימיינט טָאמער וועלן דוא בישט גיוועז אפ נימאטערט פון וועג האכטו גיעהן ערי. הָט דָער חכיר גָוואגט צו זיינע תלמידים איך שווער אז אזוי איז גיוועז. אוג אזוי וויא איר הָאט כיך גָעמשפט גירעכט צוא מאכען. אזוי זאל נָאט אייך משפטן גירעכט צוא מאכען:

תנו רבנן. די רבנן הָאבין גיליערונט אמאהל האבין ריא רבנן ניראַרפט אזאך בייא אפירשטין ווָס די גָרעסטע טענטשין פון רוים פלעגין צו איר קומען. הָאבען די רבנן גוָאגט ווער פון אונז ווָעט גיין צו איר. הָאט רבי יהושע גוָאגט איך ווָעל גיין. איז גיגאנגען רבי יהושע מיט זיינע תלמידים. ווי ער איז גיקומען ווייט פון איר טיר פיר אייגען. הָאט ער אוים גיטאהן די הפּרין אוג איז ארין גיגאנגען צו איר. אוג ער הט פר שלאכען די טיר. אוג רבי יהושע מיט דיא פירשטין ווענען גָעבּיבּען ארין שטוב. ער נָאך וויא רבי יהושע איז ארוים גיגאנגען הָט ער זיך טובל גיוועז אוג הָט גיליערונט מיט די תלמידים. הָט רבי יהושע גוָאגט צו די תלמידים. ווען איך הָאב אוים גיטאהן די הפּלין. ווס הָאט איר מיך חושך גיוועז. הָאבען די תלמידים גוָאגט: כיר הָאבען גיטראכט דָער רבי וויל ניט ארין גיין מיט אזיליגע זאך אין אומריינעס ארט. אוג ווען איך הָיוב פאר עלאסען די טיר. ווס הט איר מיך חושך גיוועז. האבען די תלמידים גוָאגט מיר הָאבן גיטראכט טָאמער האסטו צו שמועסין מיט איר אקען גיכיע

ואלך ואזון את אשתי ובני אמר לו אין לי מעות אמר ליה הן לי פירות אמר ליה אין לי הן לי קרקע אין לי תן לי בהמה אין לי תן לי כרים וכסתות אין לי הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל ב"ה שכרו בידו ועמד טשוי ג' חכורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לו לביתו אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר ליה בשעה שאמרת לי הן לי שכרי ואמרתי אין לי טעות במה חשדתני אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמן לך ולקחת מהן ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא כושכירת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע במה חשדתני אמרתי שמא מוהכרת ביד אחרים ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות במה חשדתני אמרתי שמא אינן מעושרין. ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתני אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר ליה העבודה כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה ובשבאתי

שפיזין מין ווייב אוג קינדער. האט דער בעל הבית ניזאנט צו אים. איך האב ניט קין געלט האט ער ניזאנט צום בעל הבית ניב מיר פירות. האט דער בעל הבית ניזאנט צו אים איך האב ניט קין פירות. האט ער ניזאנט צום בעל הבית ניב מיר עשמי זיך פעלר. האט דער בעל הבית ניזאנט איך האב ניט קין פעלר. האט ער ניזאנט צום בעל הבית ניב מיר אבהמה. האט דער בעל הבית ניזאנט איך האב ניט קין בהמה. האט ער ניזאנט צום בעל הבית ניב מיר בעטניזואנט. האט דער בעל הבית ניזאנט איך האב ניט קין בעט ניזואנט. האט ער ניזומען זייער כרים אויף די פליישעם אוג איז ניצאנגען אהיים טרויערג. נאך יום טוב האט דער בעל הבית ניזומען זיין לוין געלט אוג ער האט מיט זיך ניזומען דרייי אייזקען בראערע איינעם מיט עסיזואורג. אוג איינעם מיט משקה. אוג איינעם מיט וסע שפיזין. אוג ער איז ניצאנגען מיט דיא אייזקען צו דעם ארבעטער אהיים. דער נאך ווא זיי האבן ניגעסן אוג ניטרונקען. האט ער אים ניגעבען זיין לוין געלט. האט דער בעל הבית ניזאנט צום ארבעטער. ווען דו האסט ניזאנט צו מיר ניב מיר מין לוין געלט. אוג איך האב גזאנט איך האב ניט קין געלט. וואס האסטו מיך חושד גיווען. האט דער ארבעטער ניזאנט איך האב ניטמיינט טאמער האסט מיר אפהמה. אוג איך האב ניט קין בהמה. וואס האסטו מיך חושד גיווען. האט דער ארבעטער ניזאנט איך האב ניטמיינט טאמער האסט מיר בעטניזואנט. אוג איך האב ניט קין בעט ניזואנט. וואס האסטו מיך חושד גיווען. האט דער ארבעטער ניזאנט איך האב ניטמיינט טאמער האסטו פאר דונגען דיינע פעלדער צו אנדערע מענטשין. האט דער בעל הבית ניזאנט צום ארבעטער. ווען דו האסט ניזאנט צו מיר ניב מיר אשטיקוי פעלד. אוג איך האב ניזאנט צו דיר איך האב ניט קין פעלד. וום האסטו מיך חושד גיווען. הט דער ארבעטער ניזאנט איך האב ניטמיינט טאמער האסטו פאר דונגען דיינע פעלדער צו אנדערע מענטשין. הט דער בעל הבית ניזאנט צום ארבעטער. ווען דוא האסט ניזאנט צו מיר ניב מיר פירות. אין איך האב ניזאנט צו דיר איך האב ניט קין פירות. וום האסטו מיך חושד גיווען. הט דער ארבעטער ניזאנט. איך האב ניטמיינט טאמער ועגען די פירות ניט ניטמעשרת. הט דער בעל הבית ניזאנט צום ארבעטער. ווען דוא האסט ניזאנט צו מיר ניב מיר בעטניזואנט. אוג איך האב ניזאנט צו דיר איך האב ניט קין בעטניזואנט. וום האסטו מיך חושד גיווען. האט דער ארבעטער ניזאנט. איך האב ניטמיינט טאמער האסטו ניהייליגט מין נאגן פאר מענין צו נאט. הט דער בעל הבית ניזאנט צום ארבעטער. איך שווער אז אזוי איז גיווען. איך האב ניהייליגט מין נאגן פאר מענין צו נאט. מיין וזהן הורקנוס זאל ניט הנאה האבן פון מיין פארמעגן. וויל ער הט ניט ניזואלט לערנען תורה. אוג אן איך

אבות יקיו דם בשני ובחמישי שבית דין של כעקה ושל מטה שוין כאחר. בתלתא בשבא מאי טעמא לא משום דקיימא (לן) מארים בזוזי. מעלי שבתא נמי קיימא בזוזי כיון דדשו ביה רבים (מהלים קיז) שומר פתאים ה׳. אמר שמואל ד׳ דהוא ארבע ארבע דהוא ארביסר ד׳ דהוא כ״ד ד׳ דליכא ד׳ בתריה סבנתא. ר״ח ושני לו חולשא ג׳ לו סבנתא מעלי יומא טבא חולשא. מעלי יומא טבא דעצרתא סבנתא וגזרו רבנן אנולהו מעלי יומא טבא משום מעלי יומא טבא דעצרתא דנפק ביה זיקא ושמיה טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו:

אמר

דמו מם וגופו מנוקן כמאחמי: דמו: שבית דין של מעלה ושל מטה שוין. מדם נדון כקל וחומר ומה כ״ד יובנים בעירוית בב׳ וג׳ מהקיא בזוזי ומילך וכיון דיום דין ופקידה הוא עזותיו מזכיר: קיימא מלידים בזוזי. במזל מלידים מעמם בו בשעת זוגות ומזל מלידים ממיתם על המיכב ועל כדבר וכל הסוכעניות והזוגות קבין שהן רשות לבדיקת כספיהם והסוכעניות מיכבים. פ״ש מיכ״ל כתר בשעות בשתלו המלוות והמזלות בשעה ג׳ של ד׳ ביכב בשם שבשתלו ויכבירו בדק ומחניו מלידים ומחניו מזם ומחניו מוגב ומחניו כוכב ומחניו לבנה ממלא ז׳ המזלות ל׳ שעות ומזדיק מלילם ממלא כספר זה לעולם כימני מזלות מבמשים בחחלת ליל השבוע כפ״ם הנ״ם מוצאי שבת שעה ג׳ שלו כוכב החלת ליל בר בדק וכן בספר סם וספר החלת סימני הימים הנ״ם בפ״ם שעה ג׳ של ד׳ בשבת המם ושל מני בשבת לבנה ושל ג׳ בשבת מלידים ממא מלידים מוזר בו הלילה בשעה ג׳ ביום

זכות זוגות מכל שאר ימים מין מלידים בזוגות שלשה ג׳ם בלילה וכלילה מין הדך להקיז: מעלי שבתא נמי קיימא מלידים בזוזי. שהרי שעה ג׳ של יום טובה לפי הספר כל הנ״ם בפ״ם החלת הימים וכיון שהחלתו בנה וספר הימים שב״ם הכ״ל נמצאו מלידים והזוב הלילה בשעה ד׳ נמצא מלידים בשעה ו׳: כיון דדשו ביה רבים. כוכבנו בו מפני דוחקו שיהיו קרובים לעבודת שבת והמרחק בשקיון דלעיל דגדול כבוד בבה בבנים גדולים ובמרבה עבודת כוכבים למרוק שני לדם דג: מהיכא דמו ד׳. ד׳ בשבת שהוא ד׳ למדם הוא למיכיסר למדם: הוא כ״ד. למדם כלנו קבים להקוה: ד׳ דליכא ד׳ בתריה. שלין ד׳ ימים עד שפף

׳ כמדם ומיכא דלמכי דליכא ד׳ בשבת בשניה נשותו מדם ומינו כן. פ״ג ובני לו מוקף בליטה לו סבנתא:

וְעֵר עָם הָאט זְכוּת אָבוֹת וְוָעֵר עָם הָאט גִיהַאט עֶרְטֶערִין גְרוֹיסְע צַדִּיקִים וָאם וַיֶיעֵר זְכוּת קֶען אויף אִיהם בַּשְׁיצֶען דֶער מֵעג עֶפְּעָנֶען אֲדֶער צוּם בְּלוּט רָאזִין. מאנטאג אָדֶער דָאנֶערְשְׁטָאג. אֲבֶּער קיין אַנדֶער מֵעְנְטְש נִיט. וַויל מאנְטָאג אוּג דָאנֶערְשְׁטָאג טִשְׁפְּט דֶער בֵּית דִּין פּוּן הִימֶעל. אוּג דֶער בֵּית דִּין וָם אויף דֶער עֶרֶד. אוּג וַויל דָאם אִיז טָעג פּוּן מִשְׁפָּט. דֶארף נִיט דֶער מֵעְנְטְש זִיךְ בְּרֵיינֶגֶען אִין סַכָּנָה דִיא מֵעג. פַּאר וָאם טָאר מֶען נִיט לָאזֶען אֲדֶער דִינְסְטָאג. וַויל דֶער מַלְךְ מאַרִים אִיז דִינְסְטָאג אִין דִי שָׁעָה וָם אִיז זוּגות וְדֶער מַלְךְ מַארִים קוּמְט אוֹיס דִינְסְטָאג בֵּיי טָאג שָׁעָה וָם אִיז זוּגות אוּג דֶער מַלְךְ מַארִים וַויל שְׁלָעכְט. אוּג זוּגות אִיז אויף שְׁלָעכְט. אַז מֶען לָאזְט אֲדֶער אִין דִי שָׁעָה אִיז סַכָּנָה. דְרִיבְּעֶר בְּאַרְף מֶען נִיט לָאזֶען אֲדֶער דֶעם נַאנְצֶען טָאג דִינְסְטָאג. טָאמער וֶועט מֶען פַּאר גָעסְן אוּג מֶען וֶועט לָאזֶען אֲדֶער דִי שָׁעָה. פְּרֶעגְט דִי גְמָרָא פְּרַייטָאג אִיז דָאךְ אויף דֶער מַזָּל מאַרִים אִין דִיא שָׁעָה וָם אִיז זוּגות וְדֶער מַזָּל מַארִים קוּמְט אוֹיס פְּרַייטָאג בֵּיי טָאג שָׁעָה וְעקְט. עְנְטְפֶּערְט דִיא גְמָרָא וַויל פַּיל מֶענְטְשֶׁן וָעֶנֶען נִיוואוֹהנְט צוּא לָאזֶען אֲדֶער פְּרַייטָאג. וַויל עֶס אִיז נָאכְט צוּא שַׁבָּת וֶועלֶן זִיי הָאבֶּן אגוּטֶע סְעוּדָה נָאךְ דֶעם אֲדֶער לָאזֶען. אוּג זַיי וֶועלֶן אִם רוּהִיגֶען פּוּן זַייֶער אַרְבֶּעט. הִיט שׁוֹין נָאט דִי נַארִין. עֶס זָאל זַיי נִיט טְרֶעפֶּען קיין שְׁאדִין דוּרְךְ דֶעם מַזָּל מַארִים. שְׁמוּאֵל הָאט גְנוּגט דֶער פְּערְטֶער טָאג אִין וָאךְ וכוּ׳וָאךְ אוֹיב עֶר אִיז דֶער פְּערְטֶער טָאג אִין חוֹדֶש. אֲדֶער טִיטְוָאךְ אִיז דֶער פְּערְצֶעהְנְטֶער טָאג אִין חוֹדֶש. אֲדֶער טִיטְוָאךְ אִיז דֶער פִּיר אוּג צְוַואנְצִיגְסְטֶער טָאג אִין חוֹדֶש. אֲדֶער פּוּן טִיטְוָאךְ בֵּיי צוּם סוֹף חוֹדֶש אִיז שׁוֹין גִיטָא קיין פִּיר טָאג, דִי אַלֶע טִיטְוואכִין וָענֶען אַסַכָּנָה צוּ לָאזֶען בְּלוּט פּוּן אַדֶער. אַז מֶען לָאזְט בְּלוּט פּוּן אַדֶער אוּם רֹאשׁ חוֹדֶש. אֲדֶער דֶעם אַנדֶערִין טָאג אִין חוֹדֶש. וֶועֶרְט מֶען שׁוַואךְ. דֶעם דְרִיטֶען טָאג אִין חוֹדֶש אִיז אַסַכָּנָה; אַז מֶען לָאזְט בְּלוּט פּוּן אַדֶער עֶרֶב יוֹם טוֹב. וֶועֶרְט מֶען שׁוַואךְ. עֶרֶב יוֹם טוֹב פּוּן שָׁבוּעוֹת אִיז אַסַכָּנָה אוּג דִיא בַּבָּנִן הָאבֶּן גוֹר גִיוֶועֶן אויף אַלֶע עֶרֶב יוֹם טוֹב מֶען זָאל נִיט לָאזֶען בְּלוּט פּוּן אַדֶער. טָאמער וֶועט מֶען עֶרֶב יוֹם טוֹב פּוּן שָׁבוּעוֹת אויף עֶרֶב יוֹם טוֹב פּוּן שָׁבוּעוֹת אִיז אַרוֹיס גִינַאנְגֶען אַוויינִיג. זַיי נָאמֶען אִיז טָבוּח שֶׁלְטֶען. וָוען דִי יוֹדֶען וָואלְטֶען נִיט גְעוואלְטֶען דִיא תּוֹרָה וָואלְט דֶער וִוינְט נִישָׁאבְטֶען וַויֶיעֵר בְּלוּט אוּג בְּלוּט. אוּג דֶער וִוינְט אִיז דָא אַלֶע עֶרֶב שָׁבוּעוֹת. דְרִיבְּעֶר אִיז עֶרֶב שָׁבוּעוֹת אַסַכָּנָה צוּ לָאזֶען בְּלוּט;

בגדין של רבי. אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שרנתוני לזכות כך המקום ידין אתכם לזכות:

(דף קכט) **ב אבלט** אשכחיה לשמואל דגני בשמשא אמר ליה חכיבא דיהודאי בישא מי הוה טבא אמר ליה יומא דהקזה הוא. ולא היא אלא איכא (יומא) דמעלי בה שמשא בכולי שתא יומא דנפלה ביה תקופת תמוז (ס"פ שנים) וסבר לא אינלי ליה. רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל המיקל בסעודת הקזת דם מקילין לו מזונותיו מן השמים ואומרים הוא על חייו לא חס אני אחום עליו:

ג אמר כר ה' דברים קרובים למיתה יותר מן החיים ואלו הן אכל ועמד שתה ועמד ישן ועכד הקיז דם ועמד שימש כטתו ועמד:

ד אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין בין הפרקים יומם ובין הפרקים יחזור וימעט וא"ש פורסא דדמא חד בשבא ארבעה ומעלי שכתא אבל שני וחמישי לא דא"ם מי שיש לו זכות

זאַך וָוס קיינער טָאר ניט ווייסען. אוּן וָוען אִיך הָאב מִיך טוּבל גיווען. וָואם הָאט אִיר מִיך חושֶׁד גיווֶען. הָאבען דִי תַּלמִידִים גָאנְט מִיר הָאבען גיטְראכְט טָאמֶער הָט אַשְׁפִּיזִין גיטָאהן שְׁפַּייאכְן פּוּן אִיר מוֹיל אוֹיף דִי קְלייִדֶער פּוּן רַבִּי. הָאט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָאנְט צוּ דִיא תַּרְמִידִים אִיךְ שְׁוֶוער אַז אַזוֹי אִיז גיווֶען. אוּן אַזוֹי וִוי אִיר הָט מִיך גְעמְשְׁפְּט גיהָרעכְט צוּ מַאכְן. אַווי זָאל גָאט אַיִיךְ אוֹיךְ מְשַׁפְּטִין גיהָרעכְט צוּ מַאכְן:

ב אַבְּטָ הָט גיטְראָפְּען שְׁמוּאֵל אִיז גישְׁלָאפְּען אוֹיף דִי זוּהן. הָאט אַבְּטָ גָאנְט צוּא שְׁמוּאֵל. דוּ בִּיסְט דָאךְ הָער קְלוּגֶער פּוּן דִי יוּדֶען; וָוָס שְׁרֶעכְט אִיז קָען וָוַערִין גוּט. קָען דֶען דִי הִיץ פּוּן דִי זוּהן זַיין גוּט צוּ אֶטְוָוָשִׁין. הָאט שְׁמוּאֵל גָאנְט צוּ אַבְּטָ דָעם טָאג (והַיינְט) הָאב אִיךְ מִיר גיָלָאזִין בְּלוּט פּוּן אַאדֶער. אִיז מִיר קַאלְט גיוָוארִין. דְרִיבְּער הָאב אִיךְ מִיךְ גיבַייגְט אוֹיף דִי זוּהן. זָאגְט דִי גְמָרָא עָם אִיז ניט אַזוֹי גיוֶען. שְׁמוּאֵל הָט ניט גיָלָאזִין בְּלוּט פּוּן אַאדֶער דָעם טָאג. נָאר פַּר וָוָס דֶען אִיז עֶר גישְׁלָאפְּען אוֹיף דִי זוּהן. נָאר עָם אִיז דָא אֵיין טָאג אִין נַאנְצֶען יָאהר. וָוָס דִי זוּהן אִיז גוּט דָעם טָאג. דֶער טָאג וָוָס אִין אִיהם גיפַאלְט דִיא תְּקוּפָה פּוּן תַּמּוּז. דָעם טָאג אִיז שְׁמוּאֵל גישְׁלָאפְּען אוֹיף דִי זוּהן אוּן שְׁמוּאֵל הָאט גיטְראכְט אִיךְ וִוייל דָאס ניט זָאגען פַּר אַבְּטָ. דְרִיבְּער הָט שְׁמוּאֵל גָאנְט עֶר הָאט גיָלָאזִין בְּלוּט פּוּן אַאדֶער. רַב אוּן שְׁמוּאֵל זָאגְען בֵּיידָע אַז אֵיינֶער הָאט גיָלָאזִין בְּלוּט פּוּן אַאדֶער. אוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע סְעוּדָה וָאם עֶר עֶסְט דֶער נָאךְ. זָאלְעוּועט עֶר צִיא עֶסְן אַנּוּטֶע סְעוּדָה. אַזוֹי וִוִיא עֶר הָאלְט גְרַיִינְג דִי סְעוּדָה, אַזוֹי מַאכְט מָען אִיהם גְרַיִינְג זִיין פַּרְנָסָה פּוּן הַיִמְעל. מָען שִׁיקְט אִיהם צוּ וִוִי נִיג פַּרְנָסָה. גָאט וָאגְט אַז דֶער מְעַנְטְש הָט ניט רַחֲמָנוּת אוֹיף זַיין לֶעבִּין; זָאל אִיךְ אוֹיךְ אִיהם רַחֲמָנוּת הָאבֶּען:

ג אָמַר מר. דֶער רַבִּי הָאט גָאנְט פִּינְף זָאכֶען בְּרַיינְגען דָעם מֶענְטְשִׁין גֶענֶעדֶער צוּם טוֹיט וִוי צוּם לֶעבִּין. דָם וָענְען דִי פִּינְף זָאכֶען. אַז עֶר הָט גיגֶעסֶען צוּ זָעט. אוּן הָאט זִיךְ בְּאלְד נָאךְ דָעם עֶסְן גישְׁטָעלְט. עֶר הָאט גיטְרונְקְען צוּא זָעט אוּן הָאט זִיךְ בְּאלְד נָאךְ דָעם טְרִינְקְען גישְׁטָעלְט. עֶר אִז גישְׁלָאפְּען. אוּן וִוִיא עֶר הָאט זִיךְ נָאר אוֹיף גיוָוַאכְט הָט עֶר זִיךְ בְּאלְד גישְׁטָעלְט. מָען הָט אִיהם גיָלָאזִין בְּלוּט פּוּן אַאדֶער אוּן עֶר הָאט זִיךְ בְּאלְד גישְׁטָעלְט. עֶר הָט מְשַׁמֵּשׁ הַמִּטָּה גיוָוען אוּן עֶר הָאט זִיךְ בְּאלְד גישְׁטָעלְט:

ד אָמַר. שְׁמוּאֵל הָט גָאנְט דִי צַייט פּוּן בְּלוּט לָאזִין אִיז אֵיין טָאל אִין הַרַיסִיג טָעג. אוּן אַז עֶר אִיז עֶרְטָער וִוִיא פָּעֶרְצִיג יָאהר. זָאל עֶר וִויניגֶער בְּלוּט לָאזִין. אִיין מְאהל אִין צְוַוִי הָרְשִׁים. אוּן אַז עֶר אִיז עֶרְטָער וִוִיא זֶעכְצִיג יָאהר. זָאל עֶר נָאךְ וִויניגֶער בְּלוּט לָאזִין. אִין מְאהל אִין הָרֵי הָרְשִׁים. נָאךְ הָאט שְׁמוּאֵל גָאנְט דִיא צַייט פּוּן בְּלוּט לָאזִין אִיז וִונְטָאג. אַדֶער מִיטְוָוָאךְ אַדֶער פְרַייטָאג. אֲבָל מָאנְטָאג אוּן דָאנֶערְשְׁטָאג ניט. וּוארום דֶער רַבִּי הָט גָאנְט

המלכות גזרה על ישראל על המילה ועל]אותה העיר לא גזרה. תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקבלו ישראל עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב (מלכים קים) שש אנכי על אמרתך וגו' עדיין עושין אותה בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון עריות דכתיב (במדבר יט) וישמע משה את העם בכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא:

ב תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת הגזרה כגון עבודת כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם. דאמר רבי ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי היא (אמר אביי) שלא יפיח בהם רבא אמר שלא יישן בהם ואמאי קרו ליה אלישע בעל כנפים שפעם אחת גזרה המלכות גזרה על ישראל שכל וכמניח תפילין על ראשו יקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק וראהו קסדור אחד ורץ מלפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אצלו

מָער איז גיווען. אַמאהל האָט אַמֶּלֶךְ גזר גיווען אַנדערָה אויף די יודען זיי זאָלען ניט סַר זיין זייערע קינדער. אוג אויף די יודען פון די שטאָט האָט ער ניט גזר גיווען:

תַּנְיָא. מִיר האָבען גילערנט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאגט אַלע מִצְוֹת וָום די יודען האָבען זיי אַן גינומען מיט שִׂמְחָה. אַזוי ווִיא מִילָה. ווִי עָם שְׁטייט אין פְּסוּק רָוִר הַמֶּלֶךְ האָט נְזָאגט אויף פְּרִיי מיט אויף דיין זָאג זאוף דיין עָרְשְׁטע ניבָּאט. דָאם איז מִילָה. מִחֲמַת זָאךְ די יודען הַיינט אויף די מִצְוָה מיט שִׂמְחָה. אַז מָען איז טַר אַקינד פְּרַיין זיך צַלע. אוג דיא אַלע מִצְוֹת האָט די יודען האָבען זיי אָן גינומען מיט קְרִיב. אַזוי ווִיא אַתְּתוּנָה ווִי עָם שְׁטייט אין פָּסוּק משֶׁה הָט גיהערט דָם פָּאלק ווייגט צו זיי עָרע מִשְׁפָּחוֹת. פון ווָעגן זייערע מִשְׁפָּחוֹת. ווייל מֶשֶׁה הָט זיי גיהערט דָם פָּאלק ווייגט צו האָבען מיט זייערע פְּרייגד. ואשוועסטער מיט אַבְּרוּדער: אָדער מיט איין טוֹטע אָדער מיט די אִיבְּעריגע פְּרייגד ווָאם שְׁטייט אין דיא סְדָרָה אתרי מותו. זיי מוזען נאר אַתְּתוּנָה האָבען מיט פְּרעמְדע. מאכט מען נאך דיא הַיינט אויף אַתְּתוּנָה מיט קְרִיב - ווָארום עם איז ניטא קַיין כְּתוּבָּה וקיין אַתְּתוּנָה עם זאל ניט זיין בַּיי אִיהר אַקְרִיב:

ב תַּנְיָא. מִיר האָבען גילערנט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר זָאגט אַלע מִצְוֹת וואם דיא יודען האָבען זיך גילאוט הַרְגֵּנוּ ווָען עָם איז גיווען אַנדערָה מען זאל ניט טָאהן דיא מִצְוָה. אזוי ווִיא עֲבוֹדָה זָרָה אוג מִילָה. אַז עָם איז גיווען אַנדערָה מען זאל ניט טַר זיין. אָדער מען זאל דיינט עֲבוֹדָה זָרָה. האָבען דיא יודען זיך גילאוט הַרְגֵּנוּ אוג האָבען ניט גערוינט עֲבוֹדָה זָרָה. אוג האָבען זיך גיבראכט אין סכנות נפשות אוג האָבען מַר גיווען זייערע קינדער. איז נאך הַיינט אויף שטאַרק די מִצְוָה בַּיי די יודען. אוג די אַלע מִצְוֹת וואם דיא יודען האָבען זיך ניט גלאזט הַרְגֵּנוּ פון זייערטווענגין. אזוי ווִי הְפִילִין. די מִצְוֹת האלטען ניט די יודען שטאַרק פון זיי ווָארום רַבִּי יַנַּאי הָט גָּאזט דָער מענטש ווָם הָט תְּפִלִּין אויף זיין האָבט אוג אויף זיין קָאפּ. דאַרף עָר האָבען אַריינעם גוף אזוי ווי אֶלִישָׁע בַּעל כְּנָפַיִם הָט גיהאט. ווָאם מיינט מען אַריינעם גוף. אַבַּיי זָאגט עָר זאל זיך היטען עם זאל ניט ערוים זיין פון איהם אַשְׁלָעכְטָער ריח פון אינטען. רָבָא זָאגט עָר זאל ניט שלאפען אין דיא תְּפִלִּין. פאר ווָאם האָט מען איהם גירופען אֶלִישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם. אמאהל הָט אקדָּח גזר גוועזן אויף יודען. דָער ווָאם ווָעט ליינען תְּפִלִּין אויף זיין קָאפּ זאל עָם איהם לָעכערין זיין מוחַ אוג אֶלִישָׁע האָט גילייגט תְּפִלִּין אוג איז. ארוים גיגאנגען אין גאס. האָט איהם גיווָאהר אַקסדור ואיינער פון דיא פְּאליצַיי. איז אֶלִישָׁע אַנטלאפען אין

ה אמר רב נחמן (בר יצחק) אמר רבה בר אבוה אמר רב כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר (יחזקאל טו) ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובטים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חותלת ובולדותיך ביום הולדת מכאן שמילדין את הולד בשבת. לא כרת שרך מכאן שחותכין הטבור בשבת. ובמים לא רחצת לטשעי מכאן שרוחצין הולד בשבת. והמלח לא המלחת מכאן שמולחין הולד בשבת. והתחל לא חותלת מכאן שמלפפין הולד בשבת:

ר"א דמילה פרק יט

(דף קכ) **א משנה** רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה ובסבנה מכסהו על פי עדים: **גמ'** א"ר יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושים כרבי אליעזר והיו כותים בזמנם ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה

ה אָבֶר. רב נַחְמָן הָאט גיזאגט בְּרֵה בַּר אֲבוּהּ הָאט נִיטאָגט פון רַבְּם וֶועגִין אַלֶּע שְׁמַיְיט אִין דֶעם קאַפִּיטֶל וָוָס יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא הָאט גִישְׁטְרָאפְט דִי יוּדִין. אוּן עֶר הָאט זִיי דֶעָר מָאנט דִי אַלֶּע טוֹבוֹת וָוָס גָאט הָאט מִיט זִיי גיטָאהן. דִיא טוֹבוֹת מֵעג מֶען טָאהן צוּ אַנְגֶעוִינֶעדִין אוֹם שַׁבָּת. אַזוֹי וִוי עֶס שְׁמַיְיט אִין כָּכוּךְ דִיא וָואם הָאבֶּען דִיךְ גִיבָּארִין. אִין דֶעם טָאג וָוָס דוּא בִּיזְט גִיבָּארִין גִיוָוארְן. הָאט מֶען נִיט אָפְּגֶעשְׁנִיטֶען דַיין נָאפִּיל. אוּן מֶען הָאט דִיךְ נִיט גִוואשֶׁין מִיט וַואסֶער דוּ זָאלְסְט דַיין וָועדְן. אוּן מֶען הָאט דִיךְ נִיט בְּזַאלְצִין. אוּן מֶען הָאט דִיךְ נִיט גֶעוִויקִילְט. וַיילְ עֶס שְׁמַיְיט דִי וָואם הָאבֶּען דִיךְ גִיבָּארִין. אִין דֶעם טָאג וָואם דוּ בִּיזְט גִבָּארִין גִוָואדִין. פון דֶאנֶען וַוייסְן מִיר אַז מֶעג מֶען הֶעלְפֶן אוֹם שַׁבָּת דָס קִינְד צוּ גִבָּארִין. אוּן וַוייל עֶס שְׁמַיְיט מֶען הָאט נִיט אֶפּ גִישְׁנִיטֶען דֶעם נָאפִּיל. וַוייסְן מִיר אַז מֶען מֶעג אֶפּ שְׁנַיידְן דֶעם נָאפִּיל אוֹם שַׁבָּת אוּן וַוייל עֶס שְׁמַיְיט מֶען הָאט דִיךְ נִיט גִוואשֶׁין כִּיט וָואסֶער דוּא זָאלְסְט דַיין וָועדְן. פון דֶאנֶען וַוייסְן מִיר אַז מֶען מֶעג אֶפּ וָואשֶׁין אֲבִינְד וָואם אִיז גִיבָּארִין גִיוָוארְן אוֹם שַׁבָּת. אוּן וַוייל עֶס שְׁמַיְיט מֶען הָאט דִיךְ נִיט בְּעָזאלְצִין. פון דֶאנֶען וַוייסְן מִיר אַז מֶען מֶעג בְּעָזאלְצִין אֲבִינְד אוֹם שַׁבָּת. אוּן וַוייל עֶס שְׁמַיְיט מֶען הָאט דִיךְ נִיט גֶעוִויקִילְט. פון דֶאנֶען וַוייסְן מִיר אַז מֶען מֶעג וַוייקְלֶען אֲבִינְד אוֹם שַׁבָּת וועיזְן בשהכן עזרה:

פרק תשעה עשר

א משנה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אוּיב מֶען הָאט נִיט גִיבְּרַאכְט דֶעם מוֹהֵל מֶעסֶער עֶרֶב שַׁבָּת. מֶעג מֶען אִיהם בְּרֶיינְגֶען אוֹם שַׁבָּת: אוּיף גִיוָיקְט. אַלֶע זָאכֶען זָאל מֶען טָאנְט אַיין מוֹהֵל מֶעסֶער. מֶען זָאל אִיהם נִיט הוֹשֶׁד זַיין אַז עֶר טָאנְט אַיין אַנְדֶער זָאךְ וָאס אִיז מֶעסֶער וּוא עֶס נִיטָא קֵין עִירוּב אוּן מֶען טָאר נִיט טָאנְען שַׁבָּת). אוּן וָוען עֶס אִיז אַסַכְּנָה צוּ טָאנְען אַכּוֹהֵל מֶעסֶער. וָוי פַּרְצִיטָען אִיז גֶיוָוען דֶער מֶלֶךְ הָס גוֹזֵר גיוָוען מֶען זָאל נִיט מַל זַיין זָאל עֶר צוּ דֶעקֶן דֶער מוֹהֵל מֶעסֶער. נָאר עֲדוּת זָאלְען זֶהֶן אַז עֶר טָאנְט אַיין כּוֹהֵל מֶעסֶער. מֶען זָאל אִידֶם נִיט הוֹשֶׁד זַיין אַז עֶר טָאנְט אַיין אַנְדֶער זָאךְ:

אָמַר. רַבִּי יִצְחָק דָּט גֶיזָאגְט עֶס אִיז גֶיוָוען אַיין שְׁטָאט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָוָס זִיי פְּלֶעגְען טָאהן אַזוֹי וִוי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוּן זִיי פְּלֶעגְען שְׁטָארְבֶּין צוּ זַיעֶר צַיִיט, אַז זִיי זָענֶען אַלְט גִיוָואדְין. אוּן

ליה חספיניתא מאי תקנתיה ליכשי טובא במיא דסילקא:

(דף קלד) **ה תניא** אין טורפין יין ושמן להולה בשבת. אמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר אף טורפין יין ושמן. אמר רבי שמעון בן אלעזר פעם אחת חש רבי מאיר במעיים ובקשנו לטרוף לו יין ושמן ולא הנחנו אמרנו לו דבריך יבטלו בחייך אמר לן אע״פ שאני אומר כך וחבירי אומרים כך מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי. הוא ניהו דאחמיר אנפשיה אבל לכ״ע שרי:

ו ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מייץ מיקר הוא דקר פומיה מאי תקנתיה ליתי כספא גומרי ולינקטיה ליה להדי פומיה דהיים פומיה ומייץ. ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מינשתי׳ לינפפיה בנפוותא ומנשתי׳. **ואמר** אביי (אמרה לי אם) האי ינוקא דלא טעוי לייתי שלייתא דאימיה ולשרקיה עלויה וטעי. ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דקטין

הָאט גִיזָאגְט דֶער וָואס וַואשְׁט־זַיין פָּנִים אוּן עֶר הָאט נִיט אָפּ גֶעוּוִישְׁט. בֶּעקוּמְט עֶר אַוֶּעכֶּע קֶרְעץ אוֹיף זַיין פָּנִים. מִיט וָואס הֵיילְט מָען דִי קֶרְעץ. עֶר זָאל וַואשֶׁען דֶעם פָּנִים פִּיל מָאהל מִיט דִי וואסֶער וָואס מָען הָאט אִין זַיי גִימַאכְט תַּרְרִין:

ה תַּנְיָא: מִיר הָאבֶּען גִילֶערְנְט מָען טָאר נִיט צוּ מִישֶׁע זַיין מִיט בּוּימְאייל אוּם שַׁבָּת פַּאר אַקַאנְקִין. מָען זָאל אַריין גִיסֶען אִין אֵבֶּכִי זַיין מִיט בּוּימְאייל. אוּן מִיט אַלֶּעפִּיל: אָדֶער מִיט אַיין אַנְדֶער בֶּכִי. גוּט צוּ קְלַאפֶּען דִי זַיין מִיט דִי בּוּימְאייל זָאל וָוערִין אַיין מַשְׁקֶה. דָּאם טָאר מָען נִיט אוּם שַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הָט גְּזָאגְט פּוּן רַבִּי מֵאִירס וָועגִין מָען מָעג צוּ קְלַאפֶּען דִי זַיין מִיט בּוּמְאייל אוּם שַׁבָּת פַּאר אַקַאנְקִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הָאט גְּזָאגְט אַמָּאהל אוּם שַׁבָּת הָט רַבִּי מֵאִיר גְּזָאגְט דִי נִיטֶערְעם שֶׁמֶערְצִין אִיהם. הָאבֶּען מִיר גִיטָאכְט אוֹיס מִי שֶׁעֶן זַיין מִיט בּוּימְאייל אוּן צוּ קְלַאפֶּען עֶר זָאל דָּאם טְרִינְקִין. הָט רַבִּי מֵאִיר אוּנְז נִיט גִיזָאגְט אַז טָאהן. הָאבֶּען מִיר גְּזָאגְט צוּ רַבִּי מֵאִיר בַּיינְע רַיידְ זָאל שֶׁע בַּמָּקוֹם וְעֶרְטִין וְוען דוּא לֶעבְּסְט. דוּא הָאסְט דָּאךְ אַלַיין גְּזָאגְט אַז מָען מָעג צוּ קְלַאפֶּען זַיין מִיט בּוּמְאייל אוּם שַׁבָּת פַּאר אַקַאנְקִין. הָט רַבִּי מֵאִיר צוּ אוּנְז גְּזָאגְט. אִיךְ זָאג מָען מָעג. נָאר מִיינְע חֲבֵרִים זָאגֶען מָען טָאר נִיט. אוּן מַיין הַאֶרְץ לָאזְט מִיךְ נִיט צוּ טָאהן אַנַדֶערְש וִוי מַיינְע חֲבֵרִים זָאגֶען. זָאגְט דִי גְּמָרָא רַבִּי מֵאִיר הָט נָאר שֶׁוֶוֹעֶר גִימַאכְט פַּר זִיךְ. אָבֶּער פַּר אַלֶע מֶענְטשֶׁען הָט עֶר גְּזָאגְט מָען מָעג צוּ קְלַאפֶּען זַיין מִיט בּוּמְאייל אוּם שַׁבָּת:

ו וְאָמַר. נָאךְ הָט אַבַּיי גְּזָאגְט מַיין מוּטֶער הָט מִיר גְּזָאגְט אַקִינְד וָאס קֶען נִיט זַיינִין. דָּם אִיז וַויל דִי לֶעפְּצִין וְדִי רִיפְּפֶען) זַיינֶע וָענְען קאלְט. הָאט עֶר נִיט קֶיין כֹּחַ צוּ צִיהֶען מִיט זַיי. וָום זָאל מָען טָאהן. זָאל מָען נָעמֶען הֵיסֶע קוֹילֶען אוֹיף אַבֶּרעְטִיל אָדֶער אוֹיף אַבֶּכִי אוּן מָען זָאל דָּם הַאלְטֶען נָעבֶּען מוֹיל. וָועלְכֶע דִי לִיפֶּען וַואלֶעם וָועלֶעם וָועט עֶר קֶענְען נִיט אִין אִיהם הָט אַבַּיי גְּזָאגְט מַיין מוּטֶער הָאט מִיר גְּזָאגְט דֶער קִינְד וָואס דֶער קֶענְט נִיט אִין אִיהם אַלֶעפְּעַרִינְגען אֶטֶעם. זָאל מָען פָּאחֶען אוֹיף אִיהם מִיט אַפַּאחֶר. וָועט עֶר בְּעקוּמֶען דֶעם אֶטֶעם. נָאךְ הָט אַבַּיי גְּזָאגְט מַיין מוּטֶער הָט מִיר גְּזָאגְט דֶער קִינְד וָום צִיהט נִיט גוּט דֶעם אֶטֶעם. זָאל מָען בְּרֵיינְגען דִי שְׁלָא פּוּן זַיין מוּטֶער. וְדִי בַּייטוּג וָום דָּאם קִינְד אִיז אִין אִיר נִיקֶענְען אִין דֶער מוּטֶערם בּוּיךְ אוּן אִיז מִיט אִיר גִיבָּארֶען גִיוָוארִין). אוּן מָען זָאל מִיט דִיא שְׁרִיא נָקֶעשְׁטִין דָּם נָאגְנָע לֵייב פּוּן קִינְד. וָועט עֶר צִיהֶען דֶעם אֶטֶעם. נָאךְ הָט אַבַּיי גְּזָאגְט מַיין מוּטֶער הָט

אצלו נטלם מראשו ואחזן בידו אמר ליה מה בידך א"ל כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה כסיכך היו קורין אותו אלישע בעל כנפים ומ"ש כנפי יונה דא"ל ולא א"ל שאר עופות משום דרמיא כנפי ישראל ליונה שנאמר (תהלים סח) כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה זו כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהם:

(דף קנ ע"ב) **ג תניא** (שמות כז) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ס"ת נאה וכתוב (ס"ת)

(בו) לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכה בשיראין נאין אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום:

ד אמר אביי אמרה לי אם אספלניתא דכולהו כיבי שב מינאי תרבא והדא קירא רבא אמר קירא וקלבא (רישינא) דרשה רבה בכחוזא קרעינהו בני כניומי אסיא למנייהו א"ל שבקי לכו חדא דאכר שמואל האי מאן דמשי אפיה ולא ננים טובא נקטרו ליה

אֵיהֶם. אוֹג דֶער קַסדּוֹר אִיז גֶעלָאפֶען אִינְטֶר אֵיהֶם. וִוי דֶער קַסדּוֹר אִיז גֶעקוּמֶען בֵּיי צוּ אֶלִישָׁע: הָט אֶלִישָׁע אֲרָאפּ גֶעגוּמֶען דִי תְּפִלִּין פּוּן קָאפּ אוֹג הָט זַיי גֶהאלטֶען אִין הַאנְט. הָט דֶער קַסדּוֹר גָאנְט צוּא אֶלִישָׁע וָואס הָאסְטוּ אִין דַיין הַאנְט. הָאט אֶלִישָׁע גָאנְט צוּם קַסדּוֹר אִיךְ הָאב אִין זַאנְט פִּילְיָעל פּוּן אַטוֹיב. הָט אֶלִישָׁע אוֹיךְ גִימַאכְט זַיין הַאנְט הָאט מָען גֶעזוּנְגֶען אִין הַאנְט פִּילְיָעל פּוּן אַטוֹיב. דֶרֵיבֶּער פְּלֶעגְט מָען אִיהֶם רוּפֶען אֶלִישָׁע בַּעַל כְּנָפִים. אוֹג פַּר וָום הָט אֶלִישָׁע גָאנְט צוּם קַסדּוֹר עֶר הָאט אִין הַאנְט פִּילְיָעל פּוּן טוֹיבֶּען. אוֹג עֶר הָאט נִיט גָאנְט אַנדֶערֶע עוֹפוֹת. וַויל דִי יוּדֶען זֶענֶען גֶעוֶוקִיכֶען צוּ אַטוֹיב. אַזוֹי וִוי עֶם שְׁמֵיט אִין פָּסוּק דִי יוֹנָה וְועלֶען אַזוֹי שַׁיִין זַיין וִוי דִי פִּילְיָעל פּוּן אַטוֹיב וָואס זֶענֶען בַּדֶערְקֶט מִיט זִילְבֶּער. אוֹג וִויא דִיא פִּילְיָעל וָואס זֶענֶען בַּדֶערְקֶט מִיט נֶרִין גָאנְד. אַזוֹי וִויא אַטוֹיב בַּשִׁיצֶען אוֹיךְ אִיהֶר אִיהֶרֶע פִּילְיָעל. אַזוֹי דִי יוּדֶען בַּשִׁיצֶען אוֹיךְ זֵיי דִי מִצוֹת:

ג תַּנְיָא. טִיר הָאבֶּען גִיקֶערוּפֶט עֶם שְׁמֵיט אִין פָּסוּק דִיא יוּדֶען הָאבֶּען גָאנְט וָה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. דֶער אִיז מַיין גָאט אוֹג אִיךְ וְועל אִיהֶם בַּשִׁיינֶען. דוּא וָאלְסְט מַאכֶּען פַּאר אִיהֶם שִׁיינֶע כְּצוֹת. דוּא וָאלְסְט מַאכֶּען אַשַׁיינֶע סוּכָּה. אַשַׁיינֶעם לוּלָב. אַשַׁיינֶעם שׁוֹפָר. שַׁיינֶע צִיצִית. אַיין שַׁיינֶע סֵפֶר תּוֹרָה. אוֹג זִיא וָאל זַיין גֶעשְׁרִיבֶּען מִיט שַׁיינֶע טִינְט מִיט אַשַׁיינֶע פֶּעדֶער. אוֹג דֶר סוֹפֵר וָאל זַיין דֶער בֶּעסְטֶער שְׁרַייבֶּער. דִי אוֹתִיּוֹת וָאלֶען זַיין גֶעשְׁרִיבֶּען. אוֹג עֶר וָאל אַיין וִויקֶלְען דִיא סֵפֶר תּוֹרָה מִיט שַׁיינֶע זַיידֶינֶם. וְאַוֵּירֶענֶע כַּפָּה. אוֹג אַיין זַיידֶענֶע מַענְטֶעלֶע. אַבָּא שָׁאוּל וְאַנְוֵהוּ אִיז צְווֵייא וְועלְטֶער. אֲנִי וָהוּא. אִיךְ אוֹג עֶר. דֶער מֶענְטש וָאל גְּבַיכֶּען זַיינֶע מִדּוֹת צוּ דִיא מִדּוֹת פּוּן גָאט. אַזוֹי וִוי גָאט הָאט רַחֲמָנוּת אוֹיף אַלֶע בַּשְׁעֶפֶענִיש וָאל דֶער מֶענְטש אוֹיךְ הָאבֶּען רַחֲמָנוּת אוֹיף אַלֶע בַּשְׁעֶפֶענִיש:

ד אָמַר. אַבַּיֵי הָט גוּאנְט מַיין מוֹמֶער הָט מִיר גִיוָואנְט דֶער פִּלאסְטֶער וָואס הֵיילְט אַלֶע שְׁמֶערְצִין. וָאל מָען נֶעמֶען זִיבֶּען חֲלָקִים חֹלֶב אוֹג אֵין חֵלֶק וַואקְס. אוֹג שִׁ־מַיְשֶׁען צוּ וַאסֶען אוֹג בַּשְׁטִיכְוֶר. דֶאס הֵיילְט אַלֶע וואונְדֶען. רַבָּא וָאנְט מָען וָא: נֶעמֶען וואקְס אוֹג נֶייסֶע זִיוִויצֶע פּוּן אַבוֹים. אוֹג מָען וָאל אוֹיסְמַישֶׁען צוּ וַאסֶען אוֹג בַּשְׁמִירֶען אוֹיךְ אַסַיכּוֹר. דֶאס הֵיילְט אַלֶע וואונְדֶען. רַבָּה הָאט גִיוָואנְט מַרְגָּשָׁה אִין מְחוֹזָא. אִין דֶער דָּרָשָׁה הָאט עֶר גִיזָאגְ. דִיא רְפוּאָה. הָאבֶּען דִיא קִינְדֶער פּוּן דֶעם דָאקְטֶער מְנִיומִי צֶערִיסֶען זַיינֶע קְלֵיידֶער. וַויל מָען הָאט אוֹיס גִיוָואנְט דִיא רְפוּאָה. וּוֶערֶן זִיא דָאךְ הָאבֶּען שָׁאדֶען פַּרְנָסָה. הָאט רַבָּה צוּ זִיא גִיוָואנְט אוֹיךְ הָאב נָאךְ גִילָא זֶען אֵין רְפוּאָה וָאס אוֹיךְ הָאב נִיט גִיוָואנְט. וָאוּרוּם שְׁמוּאֵל

והיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי :

(דף קלב) ח אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא

מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ספני שערלה כבושה היא על מה נחלקו על מי שנתגייר כשהוא מהול שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובית הלל אומרים אינו צריך להטיף ממנו דם ברית :

צריך להטיף. מיישינן אמר מילה כמוהם פ"ג: על שנתגייר כשהוא מהול. לעיל שם ספק מילה כגון מרבי מכול :

(דף קלז ע"ב) ט המל את הגרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה והמברך אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר (ירמיה ל) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ברוך אתה ה' בורת הברית . המל את העבדים אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה . והמברך אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית . שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ברוך אתה ה' כורת הברית :

אסר

גוואָרט אוּן טָאן דָס אִיהם מִר נִיטָען אוּן עָר דָאט נִיטָעבָּט. דָאט טָען גִירוּפָען דָעם קִינְד נָתָן הַבַּבְלִי אוֹיף מַיין נָאמָען :

ח אָמַר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דָס גְּוָאגְט בֵּית שַׁמַּאי מִיט בֵּית הִלֵּל קְרִיגָען נִיט אוֹיף דָעם קִינְד וָס אִיז גִיבָּארָען נִיטָמֵל אַז מָען דַארְף עָפְּעָנָען דִיא הוּיט פּוּן דִיא מִילָה עָם זָאל אַרוֹיס לַיין פּוּן אֵיהם אַבִּיסוֹל בְּלוּט. וַייל סַיי וָאנָען דִיא עָרְלָה אִיז בָּעהַאלְטָען. אִיז עָר נָאךְ נָאר נִיט נִיטָמֵל גִיוָוארָען . דָרִיבָּער מוּז אַרוֹיס לַיין פּוּן דָעם קִינְד דָס בְּלוּט פּוּן דִיא מִילָה . אוֹיף וָס דָען קְרִיגָען וִיר אַז אַגוּי אִיז נִיוָוען נִיטָמֵל וַאווּי וִי דִי מָארְקָן וָס זִיי וָאנָען נִיטָמֵל אוּן עָר דָס זוֹךְ מְגַיֵּר נִיוָוען : בֵּית שַׁמַּאי וָאנָען מָען דַארְף עָפְּעָנָען דִי הוּיט פּוּן דִי מִילָה עָם זָאל אַרוֹיס גִיין אַבִּיסוֹל בְּלוּט . אוּן בֵּית הִלֵּל וָאנָען מָען דַארְף נִיט עָפְּעָנָען דִי הוּיט פּוּן דִי מִילָה עָם זָאל אַרוֹיס גִיין אַבִּיסוֹל בְּלוּט :

ט הַמָּל . אַז מָען מַהְט הַגֵּר זָאל מָען וָאנָען בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ_עַל הַמִּילָה . אוּן דֶער וָס וָאנְט דִי בְּרָכָה זָאל וָאנָען אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הַגֵּרִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית . עַר הָט אוּנְז גִיהֵילִיגְט מִיט זַיינֶע מִצְוֹת אוּן עַר הָט אוּנְז גִיבָּאפֶעהְלָען מָען זָאל מַל זַיין דִי מֵענְטְשָׁען וָס זֶענָען זוֹךְ מְגַיֵּר . אוּן עָם זָאל נִיין בְּלוּט פּוּן דִי הוּיט וָס אוֹיף דִי מִילָה . שֶׁאִלְמָלָא דַם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ . וָוארוּם וָוען נִיט דִי בְּלוּט פּוּן דִי מִילָה וָאלְט דִי הִימֶל מִיט דִי עֶרד נִיט בְּלִיבָּען שְׁטֵיין . שֶׁנֶּאֱמַר אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי . וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וָוען נִיט דֶער בְּרִית מִילָה) וָואס דִי יוֹדְעָן וָעגָען מְקוֹיֵם טָאג אוּן נַאכְט . וָואלְט אִיךְ דִיא הִימֶל מִיט דִיא עֶרד נִיט יְמַאכְט . בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית . דֶער וָוס אִיז סַל אַעֲבֶד בְּנֵי עַנְי זָאל עֶר וָאנָען אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ_עַל הַמִּילָה . אוּן דֶער וָוס וָאנְט דִי בְּרָכָה זָאל וָאנָען אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים לְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית שֶׁאִלְמָלָא דַם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית וֶדער מַייטָש פּוּן דִי וָוערטָער שְׁטֵייט שׁוין גָּרִיעָר :

דקטין ליתו לשליחתא דאימיה ולשרקיה עלויה מקוטנא לאולמא ואי אלים מאולמא לקוטנא:

ז ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דסוסק דאכתי לא איבלע ביה דמא ליתרתו ליה עד דאיבלע ביה דמא (וליטהליה) דירוק דאכתי לא נפל ביה דמא ליתרתו עד דנפל ביה דמא וליטהליה דתניא אמר רבי נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאתה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו (המתינה לו עד שנבלע בו דמו) וטלת אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי. שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאתה אשה אחת לפני שמלח בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה

מיר נָאנְט. אַקינְד וָוס אִיז דִין זָאל מען בְּרַיינְגען די שְׁלָיא פון זַיין מוּטָער: ודי בַייטיק וָוָס דָם קִינְד אִיז אין איר גִיבָּערען אין דָער מוּטָערס בויך אוּג אִיז מִיט איר גִיבָּארען ווָאוָרין]. אוּג מען זָאל גְלָעטין מִיט די שְׁלָיא דָם נאנְצע לַייב פון קִינְד. פון די דִינְע זַייט זָאל מען אָנהַייבָּען. אוּג מען זָאל צִיהָען צו די גְרָאבָּע זַייט: וְוען דָס קִינְד גְרָאבּ וְוערין וָוָארוּם די שְׁלָיא אִיז איין עק שְׁמָאל אוּג אַיין עק בְּרַייט). אוּג אויב דָאס קִינְד אִיז גְרָאבּ. וועיל עָר אִיז אָן גִיבְלָאזָען. זָאל מען צִיהָען די שְׁלָיא אויף דָם לַייב פון קִינְד פון די גְרָאבָּע זַייט צו די דִינְע זַייט:

ז וְאָמַר. נָאךְ דָם אַבְּיֵי אַמַיין מוּטָער הָט מִיר גָזָאגְט דָער קִינְד וָאס אִיז רויט זַיין נאנְצע לַייב אִיז רויט). דָס אִיז וַוייל די בְּלוּט זַיינְע אִיז נָאךְ גִיט אַיין גִיזאפְּט גִיוָוארין אין זַיין לַייב. די בְּלוּהט אִיז אונְטָער די הוֹיט. אוּג אַז מען וְועט אִיהם מַל זַיין וְועט אַרוֹיס גִיין די נאנְצע בְּלוּט. קְלָאר דָס קִינְד שְׁטאַרְבּען: וָאל מען וואַרְטָען בִּיז דִיא בְּלוּט וְועט אַיינגִיזאפְּט וָוערין אין די בְּלַייש. דָער נָאךְ וְועט מען אִיהם מַל זַיין. אוּג אויב דָער קִינְד זָאל אוֹיס גְרִין אָדער גָעל. דָס אִיז וַוייל עָר הָט נָאךְ גִיט בְּלוּט אין זִיךְ. אוּג אַז מען וְועט אִיהם מַל זַיין וְועט עָר פַּר חַלָּשׁת וָוערין אוּג וְועט שְׁטאַרְבּען וַוייל עָר הָט נָאךְ גִיט קִין כֹּחַ. זָאל מען וואַרְטָען בִּיז עָר וְועט בְּעקוֹמען בְּלוּט אין זִיךְ: דָער נָאךְ וְועט מען אִיהם מַל זַיין. וָוָארוּם מִיר הָאבּען גִיקְערוּנְט רַבִּי נָתָן הָאט נָזָאגְט אִיךְ בִּין אַמָאהל גִינַאנְגען אין דִיא שְׁטָעט פון יַם אִיז גִיקוֹמען פַּר מִיר אַאשָׁה וָוָס מען הָט גִימַלְתָ אִיר עָרְשְׁטִין קִינְד אוּג עָר אִיז גִישטאַרְבּען. אוּג מען הָט גִימַלְתָ דָעם אַנדערין קִינְד אוּג עָר אִיז אוֹיךְ גִישטאַרְבּען: דָעם דְרִיטין קִינְד הָאט זִיא גִיבְראכְט פַּאר מִיר. אוּג אִיךְ הָאבּ גִיזָעהן אַז דָער קִינְד אִיז רויט. הָאבּ אִיךְ גִיזָאגְט צוא אִיר וואַרְט בִּיז די בְּלוּט וְועט אין אִיהם אַיינגִיזאפְּט וָוערין. הָט זִיא גִיוָואַרְט בִּיז דִיא בְּלוּט אִיז אַיין גִיזאפְּט גִיוָוארין אין דָעם קִינְד. אוּג מען הָט אִיהם מַל גִיטָאן. אוּג עָר הָאט גִיקְעבְּט. הָאט מען גִירופְּען דָעם קִינְד עָנְטִקְע. אוּג אִיךְ אַמָאהל הָט גִיטָאפְּען אִיךְ בִּין גִינַאנְגען אין די טְרִינָה קְפוּטְקָא. אִיז גִיקוֹמען פַּר מִיר אַאשָׁה וָוָס מען הָט גִימַלְתָ אִיר עָרְשְׁטִין קִינְד אוּג עָר אִיז גִישטאַרְבּען. אוּג מען הָט גִימַלְתָ דָעם אַנדערין קִינְד אוּג עָר אִיז אוֹיךְ גִישטאַרְבּען. דָעם דְרִיטין קִינְד הָאט זִי גִיבְראכְט פַּר מִיר. אוּג אִיךְ הָאבּ גִיזָעהן אַז דָער קִינְד אִיז גָעל אוּג אִיךְ הָאבּ גוּט גָעקוקְט אויף דָעם קִינְד הָאבּ אִיךְ גִיזָעהן אַז מען וְועט אִיהם מַל זַיין וְועט נִיט גִיין קִין בְּלוּט. הָאבּ אִיךְ גָזָאגְט צו די אַשָׁה וַוארט בִּיז עָר וְועט בְּעקוֹמען בְּלוּט אין זִיךְ: הָאט זִיא

אשר יאכל . אלא לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא זאין מביז . הא נמי מתניתיז היא וכו' . תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר (דברים לא) כי לא תשכח מפי זרעו . אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו . שלא ימצאו (דף קלם) הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד :

יקמלו וירעו : כלכם כחורב . כטעמים שלפי יכל כה תחלוקת עד כאן :
שלשה עניינות. כאחד כשיטתו כאחיר ונכריחים נכלכ יקסומו : שלש פורעניות . שלש קרבות עייש תפיס ונכאומות יער : ויושלים כנפלאה . ואחר

ב תניא רבי יוסי בן אלישע אומר אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייניי ישראל שכל פורענות שבאה לעולם לא בא אלא בשביל דייניי ישראל שנאמר (מיכה ג) שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו וכתיב (שם) בונה ציון בדמים גו' ראשיה בשחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו (ועל ה' ישענו ונו') רשעים הם אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם . לפיכך מביא הקב"ה עליהם שלשה פורענויות כנגד שלש עבירות שבידם שנאמר (שם) לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער זאין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד ש כלו שופטים ושוטרים רעים מישראל שנאמר (ישעיה ו) ואשיבה ידי עליך ואצרוף ככור סיגיך ונו' ואשיבה שופטיך כבראשונה וויועציך כבתחלה

אוג דאם ווערט ק״ער ניט ווילען איר צוא זאגען . פֿרעגט דיא נמא דאם שמייט דאך אויך אין צמשנה :

תַּנְיָא . סִיר הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זָאגְט חַס וְשָׁלוֹם דִי תּוֹרָה וועט ניט פַֿאר גֶעסֶן וועֶרֶן פּוּן דִי יוּדֶען . אַזוֹי וויא עֶס שְׁמַייט אִין פָּסוּק זיא וועט ניט פַֿר גֶעסֶן וועֶרֶן פּוּן זַייעֶ קִינדֶערֶם מוֹיל . נָאר וָוס דָען מִיינְט דָער פָּסוּק טָעו וועט שְׁווֵיעבֶּן צוּ זוּכֶען דִי רַייד פּוּן נָאט אוּג מָען וועט ניט גֶעפִּינֶען . מָען וועט ניט גֶעפִּינֶען אַקְלָארֶען דִין אוּג אַקְלָארֶע מִשְׁנָה אוּיף אַיין אָרְט . דָם מֵיינְט מָען אִין יֶעדֶער מִשְׁנָה אוּג אִין יֶעדֶער דִין וועט מָען קְרֶיגֶען . אַיינֶער וועט זָאגֶען צַוֵּי דָער אַנדֶערֶע וועט זָאגֶען אַנדֶערֶש :

ב תַּנְיָא . סִיר הָאבֶּען גִיעֶרוּנְט רַבִּי יוֹסֵי בֶּן אֶלִישָׁע זָאגְט אוֹיב דוּ זֶעהְסְט פִֿיל צָרוֹת קוּמֶען אוֹיף יִידֶען . זָאלְסְטוּ גֶיין זוּכֶען עֲבֵירוֹת בַּיי דִי בַּיינִים פּוּן דִי יוּדֶען . וָאנְדוּם אַלֶע צָרוֹת וָוֶם קוּמְט אוֹיף דָער וועלְט קוּמְט ניט מֶער נָא־ פּוּן וועֶגֶן דִי יוּדִישֶׁע בַּיינִים . אַזוֹי וויא עֶס שְׁמַייט אִין פָּסוּק הָעֶרְט נָאר אוֹיס אִיר קָעֶפּ פּוּן יַעֲקֹב אוּג אִיר גְרֶעסְטֶע פּוּן דִיא יוּרֶגֶן וָוֶאם וַיִּי פַֿר מִיאוּסֶען דָעם מְשַׁפֵּט . אֲבָל גְרַייכֶט אַלֶע פַֿאר קְרִימֶען זַיי . נָאךְ שְׁמַייט אִין פָּסוּק אִירֶע עֶרְצֶטֶע מְשֻׁפָּטִין פַֿר שׁוֹחַד . וועֶר עֶס גִיט זַיי גֶעלְט דָעם מַאכֶען זַייא גֶערֶעכְט . אִירֶע כֹּהֲנִים פָּסְקֶנֶן דִינִים פַֿר גֶעלְט . אוּג זָא מָען גִיט זַיי גִיט־קֵין גֶעלְט וויֶלֶען זַייא גִיט פָּסְקֶנֶן קֵיין דִין : אוּג אִירֶע נְבִיאִים מַאכֶען כִּישּׁוּף פַֿאר גֶעלְט . אוּג זַיי לֶיגֶען זִיךְ אָן אוֹיף נָאט . זַיי זָאגֶען רְשָׁעִים אוּג אִירֶע נְבִיאִים מַאכֶען כִּישּׁוּף פַֿאר גֶעלְט . אוּג זַיי לֶיגֶען זִיךְ אָן אוֹיף נָאט . זַיי זָאגֶען רְשָׁעִים אַיינֶגֶען אָן זַייעֶר פַֿאר זִיכֶערוּנְג אוֹיף נָאט וָוֶם עֶר הָט בִּשְׁאפֶען דִי וועלְט . דְרִיבֶּער נָאר זַיי אַיינֶגֶען אָן זַייעֶר פַֿאר זִיכֶערוּנְג אוֹיף נָאט וָוֶם עֶר הָט בִּשְׁאפֶען דִי וועלְט . וועט נָאט אוֹיף זַיי בְּרֶייגֶען דְרֵיי עֲרְלֵיי צָרוֹת גֶענֶען דִי דְרֵיי עֲרְלֵיי עֲבֵירוֹת וָוָם זַייא הַאלְטֶען . אַזוֹי וויא עֶס שְׁמַייט אִין פָּסוּק דְרֵיבֶּער פּוּן אַייעֶרְט וועֶגֶן וועט צִיוֹן שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ וְיִרוּשָׁלַיִם עִיין תִּהְיֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר אִיהֶם וועט וועֶרֶן אַוואלְד . אוּג נָאט וועט זַיין בָּעֶרג . אוּג דָער בַּאַרג וָוֶם דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁמַייט אוֹיף וִי אַפֶּעלְד . פּוּן יְרוּשָׁלַיִם וועט זַיין בָּעֶרג . אוּג דָער בַּאַרג וָוֶם דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁמַייט אוֹיף אִיהֶם וועט וועֶרֶן אַוואלְד . אוּג נָאט וועט נִיט מַאכֶען רִיכְטִען זַיין שְׁכִינָה אוֹיף דִי יוּדֶען בִּיז עֶס וועֶרֶן פַֿר לֶענְד וועֶרֶן דִי שְׁלֶעכְטֶע שׁוֹפְטִים אוּג דִי שְׁלֶעכְטֶע שׁוֹטְרִים פּוּן דִי יוּדֶען וְשׁוֹפְטֶיךָ וועֶרֶן פַֿר לֶענְד וועֶרֶן דִי שְׁלֶעכְטֶע שׁוֹפְטִים אוּג דִי שְׁלֶעכְטֶע שׁוֹטְרִים פּוּן דִי יוּדֶען וְשׁוֹפְטֶיךָ זְעֶנֶען דַיינִים . שׁוֹטְרִים זְעֶנֶען דִי מְנַגְּטֶשִׁין וָוָם נֶייטֶען מָען נָאר הַאלְטֶען דֶעם דִין וָוָם דֶער דַיָּן גִיפַּסְקְתָּ . אַזוֹי וויא עֶס שְׁמַייט אִין פָּסוּק נָאט זָאגט אִיךְ וועֶל צוּרִיק קֶערֶן מִין הַאנְט אוֹיף דִיר אוּג אִיךְ וועֶל אַרוֹיס נֶעמֶען פּוּן דִיר דִין צוא מִישׁוּנְג . אַזוֹי וויא מָען נֶעמְט אַדְרֹם אַפַּלְעֶק פּוּן אַקְלְיִיד מִיט זַייךְ . אוּג אִיךְ וועֶל צוּרִיק קֶערֶן דַייגֶע דַיָּנִים אַזוֹי וויא עֶס אִיז גִיווֶען

ספלג ופלא. כיפל הקרא ואבדה חכמת חכמיו: לכרם. על שם שהיו יושביה שוחרי שלום ככרם: זו הלכה. כדכתיב וינד לשם [לכרם] תם דבר ה' דהיינו תורה: זו נבואה. כדכתיב דבר ה' חצב היה אל כותבי ונומר: זה קרן. על ידמעת מסיכא. וכתבו בתוספות "זה קרן" דכתיב גבי גלות שבעים לכלות דבר ה' מפי ירמיה. ע"כ: בהדיא כתיב. וחזקה שכתיב כרי כתובה ומומחה

תולין פרק עשרים

א אמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר (דברים ל) והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מה הוא כשהוא אומר (ישעיה כח) לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר הוי אומר הפלאה זו תורה:

(דף קלח) **תנו** רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר (עמוס ח) הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'. וכתיב (שם) ונעו מים עד ים (מסורה וממערב) [ומצפון ועד מזרח] ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאוהו. דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקין דבר ה' זו נבואה. ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא אם טהורה היא ואין מבין. אם טמאה היא אם טהורה היא בהדיא כתיב ביה (ויקרא יז) מכל האוכל אשר

פרק עשרים

א אָמַר · רַב תָּת גָּאנְט דִּי תּוֹרָה וָועט אֲמָאהּ פַּר גֶּעסְן וָועֲרִין פּוּן דִּי יוּדֶען : וָארוּם עָם שְׁמַייט אִין פָּסוּק וְהַפְלָא ה' אֶת מַכּוֹתְךָ נָאט וָועט וואוּנֶדֶער מַאכֶּען דַיינֶע מַכּוֹת . אוּן אִיךְ וַויֵיס נִיט וָועלכֶע מַכָּה הַייסְט וואוּנֶדֶערלִיךְ · אַז עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבוֹנָיו תִּסְתַּתָּר . דְּרִיבֶּער וָועל אִיךְ מֵעֶרֶן צוּ מַאכֶּען וואוּנֶדֶערִין דָּעם פָּאלְק אֲנְרוּיסֶען וואוּנֶדֶער אוּן דִיא חָכְמָה פּוּן זַייֶנֶע חֲכָמִים וָועט פַּאר לָאזִין וָועֲרִין . אוּן דֶּער פַּאר שְׁמַאנְד פּוּן זַייֶנֶע פֶּערשְׁמַאנְדִינֶע וָועט פַּאר בְּאֲרִגִין וָועֲרִין . וַויֶיסֶען מִיר אַז דִי וואוּנֶדֶערלִיכֶע מַכָּה וָועט זִין וָום דִי תּוֹרָה וָועט פַּר גֶּעסְן וָועֲרִין :

תָּנוּ רַבָּנָן · דִּי רַבָּנָן הָאבֶּען גִּילֶערְנְט אַז דִי רַבָּנָן זָענֶען אַרִין גִּינַאנְגֶן אִין וַויִן גָּארְטֶען (אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ) אִין דִי שַׁבָּאט יַבְנֶה · הָאבֶּען זַיֶיא תּוֹרָה וָועט אַמָאהּ פַּאר גֶּעסְן וָועֲרִין פּוּן דִי יוּדֶען · וָארוּם עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק נָאט זָאגְט עָם וָועלֶען אַמָאהּ קוּמֶען מֵעֶת אוּן אִיךְ וָועל שִׁיקֶען אַהוּנְגֶער אִין דָּער וָועלְט . מֶען וָועט נִיט זַיין הונְגֶעֲרִיג צוּ בְּרוֹיט . אוּן מֶען וָועט נִיט זַיין דָּארְשְׁטִיג צוּ וַואסֶער · נָאר צוּ הָעֲרֶן דִי רַייד פּוּן נָאט . נָאךְ אַפָּסוּק שְׁטַייט מֶען וָועט גַיין פּוּן אַיין יַם צוּם אַנְדֶערִין יַם אוּן מֶען וָועט שְׁוֶועבִין פּוּן צָפוֹן זַייט בִּיז צוּא מִזְרָח זַייט צוּ זוּכֶען דִי רַייד פּוּן נָאט אוּן מֶען וָועט נִיט גֶעפִינֶען · דִיא רַייד פּוּן נָאט מֵיינְט מֶען אַרִין וּמֶען וָועט וָועלִין וויסֶען אַרִין אוּן מֶען וָועט נִיט גֶפִינֶען · קֵיינֶער וָועט נִיט וַיסֶען] דִי רַייד פּוּן נָאט מֵיינְט מֶען סוֹף עָם וָועט וָועלִין וויסֶען וָועֲן עָם וָועט זַיין דָּער סוֹף פּוּן דָּעם גְּזוֹת אוּן מֶען וָועט נִיט וַיסֶען] · דִי רַייד פּוּן נָאט מֵיינְט מֶען נְבוּאָה . וּמֶען וָועט וָועלִין הָעֲרֶן אַבּוּאָה פּוּן נָאט אוּן עָם וָועט נִיט זַיין קַיין נְבוּאָה] . וָואס מֵיינְט דָּער פָּסוּק מֶען וָועט שְׁוֶועבִין זוּכֶען דִי רַייד פּוּן נָאט · דִי חֲכָמִים זָאגֶען עָם וָועט אַמָאהּ זַיין אַאשָׁה וָועט נָעמֶען אַבְּרוֹיט פּוּן תְּרוּמָה אוּן זִיא וָועט גַיין טִיט דָעם בְּרוֹיט אִין דִי שׁוּלֶען אוּן אִין דִי בָּתֵּי מִדְרָשִׁים אוּן זִיא וָועט וָועלִין וויסֶען וָום דָּער בְּרוֹיט אִיז טָמֵא אָדֶער טָהוֹר . אוּן קֵיינֶער וָועט נִיט וויסֶען אִיר צוּ עַנְטְפֶּערִן · פְּרָעגְט דִי גְּמָרָא טָמֵא אוּן טָהוֹר שְׁטַייט דָּאךְ אִין פָּסוּק · אַלֶע עָסִינְוואךְ וָום וָועֲרִין גִיגֶעסְן אַז זַיי רִיכֶּען אָן אַטוּמְאָה וָועֲרִין זַייא טָמֵא · נָאר אַווי מֵיינְט מֶען : דִיא אִשָּׁה וָועט וָועלֶען וויסֶען אִיב דָּער בְּרוֹיט אִיז דָּער עֶרְשְׁטֶער פּוּן דִיא טוּמְאָה אָדֶער דָּער אַנְדֶערֶער פּוּן דִיא טוּמְאָה .

סופרי הדיינין. שפתותיכם דברו שקר אלו עדי הדיינין. ולשונכם עולה ההגה אלו בעלי דינין:

נ ואמר רבי כלאי משום רבי יצחק מגדלה ביום שפירש יוסף מאחיו לא טעם יין דכתיב (בראשית מב) ולקדקד נזיר אחיו. רבי יוסי בר חנינא אומר אף הם לא טעמו יין דכתיב (שם מג) וישתו וישכרו עמו מכלל דעד האידנא לא הוה שכרות, ואידך שכרות הוא דלא הוה שתיה מיהא הוה. ואמר רבי מלאי בשכר (נחום ד) וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו:

(דף קפ ע"ב) **ד אמר** רב חסדא לא ליכול בר בי רב ירקא משום דגריר לבא. ואמר רב חסדא אנא לא בעניותי אכלי ירקא ולא בעתירותי אכלי ירקא בעניותי כשום דגריר בעתירותי דאכינא היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי. ואמר רב חסדא האי מאן דאפשר ליה למיכל נהכא דשערי ואכל חיטי קעבר משום בל תשחית. ואמר ר"פ האי מאן דאפשר

אייערע לעפצין רייד'ען ליגען דם מיינט מען די אדואקאטין וום לערנען די מענטשין וום קומען צום דין תורה פאלשע טענות. אייער צונג רעדט אומרעכטע רייד דאם זענען דיא מענטשין וואס האבען דיא דין תורה. יעדער זאגט דיא פאלשע טענות וואס מען האט אים אויס גיקערוגט:

ג ואמר. נאך הט רבי מלאי גזאגט פון רבי יצחק מגדלאהם ווענען פון דעם מאנ וואס יוסף האט זיך אפ גישיידט פון זיינע ברידער האט ער ניט פאר זוכט קיין יין. וואורום אם שטייט אין פסוק ווען יעקב האט גיבענשט יין זוהן יוסף האט ער גזאגט וקדקוד נזיר אחיו צו דעם קאפ פון דעם מענטש וואס ער איז גיווען אנזיר פון זיינע ברידער. אוג אנזיר מרינקט ניט קיין יין: רבי יוסי בר חנינא זאגט דיא ברידער פון יוסף האבען אוך ניט פאר זוכט קיין יין פון דעם מאנ וואס יוסף איז פון זייא אוועק גינאנגען. וואורום עס שטייט אין פסוק זייא האבען גימרונקען אוג ישכרו גיוואורין מיט אימם ומים יוסף. אבער בין איצט זענען זייא ניט שיכור גיווען. ואוג האבען ניט גימרונקען קיין יין). אוג רבי מלאי זאגט שיכור זענען זיי ניט גיווען בין איצט. אבער גימרונקען יין האבען זיי יא. נאך האט רבי שמלאי גזאגט זייל ווען אהרן הט גיעהן יין ברודער משה גייט אויס ליינען די יודען פון מצרים. הט ער זיך גיפרייט אין הארצען. אוג האט אים ניט מקנא גיווען אויף יין נרוסקייט. אוג איז ניט אין בעם גיווען פר ום נאט הט אים ניט געשיקט: דריבער הט אהרן וזכה גיווען ער זאל טראגען דעם חשן המשפט אויף יין הארץ:

ד אמר: רב תמרא האט גזאגט דער ארעמאן דעם ויצט אין בית המדרש אוג לערוגט זאל ער ניט עסן קיין רוטע ייך ונרינוארג ום זאקסט אין גארטן אזוי ויא פרישים ארשר שחליות. וייל די זאכען מאכען אפעטיט צום עסן. אוג ער הט ניט ום צום עסן. נאך הט רב חסדא גזאגט ווען איך בין ארעם ניווען האב איך ניט גינגעסען קיין ייך. אוג ווען איך בין רייך גיוואורין האב איך ניט גינגעסען קיין ייך. ווען איך בין ארעם ניווען האב איך ניט גינגעסען קיין ייך וייל דם מאכט אפעטיט צום עסן אוג איך האב ניט גיהאט ווען צום עסן. אוג ווען איך בין רייך גיוואורין האב איך ניט גינגעסען קיין ייך וואורום איך האב גזאגט וואו עס זאל ארויין גיין ייך זאל בעשטר ארויס אוג קיוייש. נאך הט רב חסדא גזאגט דער מם קען עסן פרוים פון גערשטענע מעהל. אוג ער עסט פרוים פון ווייצענע מעהל. איז ער עובר אויף דעם וואס קען עסן פרוים פון ווייצענע מעהל. אבער אויף דעם וואס קען עסן פרוים פון גערשטענע מעהל איז ער ניט עובר. ער זאכט שארין גענט רב פפא הט גזאגט דער וואס קען עסן פרינגקען בייר אוג ער טרינקט ווין. איז עובר אויף דעם

על נימוס: מוכרי סדיונין. מלמדין את בעלי דינין לשטות. עד כאן:

עמו. מכלל דעד האידנא לא: זכה להזהר שלא. שכשגר הבא שכיח נדול עמהן וקודם שנתפכח מעניית שכיחה על תלמיד לו נכנוסו על מלאים שכיחה ביותקל על ויומרו כי ולא על פי כן לא נתקנה כו נזירות. עד כאן:

לא ניכול ירקא. ירק מי כרישים מוכיר"ל ובחליות: משום דגריר לבא. ומתניתו לאם כרכה: ואין ט

כבתחלה. אמר עולא אין ירושלים (ישראל) נפדה אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (שם) אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמנשי דכתיב ואצרוף כבור סיגיך וגו' אי בטלי דייני בטלי נזירמשי דכתיב (ישעיה ג) הסיר ה' משפטיך פנה אויבך. אמר רבי מ:אי משום רבי אלעזר ברבי שמעון מאי דכתיב (ישעיה יד) שבר ה' מטה רשעים שבט מושלים מטה רשעים אלו הדיינים שנעשו סקל להזניהם שבט מושלים אלו תלמידי חכמים שבמשפחות הדיינים. כי זוטרא אמר אלו תלמידי חכמים שמלמדים הלכות צבור לדייני בור. אמר רבי אלעזר בן מלאי משום ריש לקיש מאי דכתיב (שם נה) כי כפיכם נגואלו בדם ואצבעותיכם בעון שפתותיכם דברו שקר לשונכם עולה תהגה. כי כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינים. שכופיכם במתנות

ם יקח לך עיר כמלך לפרוס מה שכתוב: מי נתני יהירי. יכולני מיהיכים בנלוים ומלוכות יהירות כפרכים כלנו: נתני מתנתי. יכולני מיהיכים פתחים: סיגיך. כס נסי כרוח בתגדלין עמהן נזון יכול מהר ותל"כ ומכאן לכל כדיוק לנו המשקולכים שמדיינין זכותו יכולני כל מקום בתקיכים ובפתחותם: נתני דייני. כתעים מיכולני שמתין דין: נתני. מתל יכולני: שכתבו מקל מחמיכם. לשמיכם נותנין יד ומרין לכם למוק שאתר לך מהם בלוח ומזמין מה שלוני לניה דין לך מרמנו ליכנם לך מכאן שכך ומתר שכפ דין לך מרמנו ליכנם מחמיכם: שכתו מוכלים. מקל לתגרוסים של מוכלים פיהם דיינים כשעים שם"ם שכתפתחותם לכם למקל ולתגרוף שכל יהיכם היו מעמידים מוהם ומתפתן פליכם ושופטים סינגרון לדייני כור. שכתפתח מאקן ס"ם מעמידים דייני כור לזון מם כל כבח ומכנס דיינן שתין מתלכין כנס ומפתן מחם: שכיכם נגואלו כדם אלו הדיינים. שכופיכם שמתנים לקבל כוחד ומטין מת פדין ומפלים ממון מן כנפלים אלא כדין ומתנין לכשנדו ומכי הוא כשכל כשמתו: מופרי הדיינים. שכופיכם במתנות

טופרי

צום עֲרָשְׁטֵן מָאהל. אוּנ דַיינֶע עֲצָה נָעבּערם וועלין זיין אַווי וויא עם איז ניוועז אין אָנהייב. אלע וועלין זיין צדיקים אוּנ וועלכע דוך פירען אין גוטען וועג. עולא הָאט נָאמט ריא יורָען וועלכען אַנדערש ניט אוים ניילייטט וועלין נעבּן צדקה. אַווי וי עם שטייט אין פסוק ציון במשפט תפדה וועט אוים ניילייטט וועלין מָאהן ויא הער דין איז. אוּנ איינע זאַגער וועלכע אוים ניילייטט וועלין אַז זיי וועלכע נעבּן צדקה. רב פפא הָט נָאמט אויב ריא יורָען וועלכען ניט זיין נרוים בּיי זיך. זיי וועלכע זיך ניט נבייכען צו די אומות. וועלכען זיי ניט האבּען קיין פיינד. וואורום עם שטייט אין פסוק נָאט הָט נָאמט ואצרוף כבור סיגיך תר. פריער וועל איך ארוים נעמען פון אייך די מענטשין וואס וועלען נרוים בּיי זיך. הער נָאט וועל איך אפּ מָאהן פון דיר ויא שוואַרצע מענטשין אין פסוק אַז נָאט וועט אין שטייט אויך אפּ נימָאהן ריא פאלשע דיינים. וועלין אפּ נימָאהן וועלין דיינע פיינד. רבי מלאי הָט נָאמט פון רבי אלעזר ברבי שמעון וום מיינט הער פסוק נָאט הָט צוא בּראכען ויא שטיצונג פון ריא רשעים. די רוט פון נייועלטינקייט. וועלכע שטיצונג פון רשעים הָט נָאט צו בּראכען. הָם וענען די פאלשע דיינים; ריא דיינים וענען אשטעקן (אשטיצונג) צו זייער שמשים (בּדינער). די דיינים העלפען זייער בּדינער וויא זאַגען בּיי העם פאַרק. וום מיינט מען די רוט פון נייועלטינקייט. הָם וענען די פלכּים חכמים וום וענען קרובים צוא די פאלשע דיינים. אוּנ זיי מאכען נייעכט די דיינים. אוּנ דורך די תלמידי חכמים נייועלטינען די דיינים אויף העם פאַרק. וועט נָאט צו בּרעכען די תלמידי חכמים. מר זוטרא הָט נָאמט דָם מיינט מען די תלמידי חכמים וום לערנען אוים די דיינים וואס עם קען מער עפּין אין שטאט צו פראמסטע מענטשין אוּנ מען מאכט די פראמסטע מענטשין פר דיינים. רבי אלעזר בּן מלאי הָאט נָאמט פון ריש קישיש וועלין וואס מיינט הער פסוק אייערע הענט וענען פאר מיאוסט מיט בּלוט. אייערע פינגער וענען מיט זינד. אייערע לעפּצין רייבּן לינען. אייער צונג רעדט אומרעכטע ריידי. אייערע הענט וענען פאר מיאוסט מיט בּלוט; דָם מיינט מען די פאלשע דיינים. זייא ציהען אוים די הענט מען זאל זייא עפּעס נעבּן. את וועל עם ניט זייא הער וועלט נייעכט אוּנ מען נעמט בּיי העם אנערען נעלט ניט וויא הער דין איז. אוּנ דָם איז נלייך וויא מען וואלט בּיי איהם נעגנטען ריא נשמה. אייערע קינדער וענען מיט זינד דָם מיינט מען ריא שרייבּערם פון די דיינים. וואס זייא שרייבּען פאלשע וויסקלען.

אייערע

מפני מה בבליים (עכו"ם) מזוהמים מפני שאוכלים שקצים ורמשים. איתער בהו רבי יוחנן אמר לחו דרדקי לא כך אמרתי לכם (משלי ז) אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אמרהו ואם לאו אל תאמרהו. אמרי ליה וליסא לן (מר) איזה מהם מפני מה עופות שבבבל שמנים מפני שלא גלו שנאמר (ירמיה מח) שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ובנולה לא הלך והכא מגלן דגלו דתניא רבי יהודה אומר נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה שנאמר (שם ט) על ההרים אשא בכי ונהי ונו' (שם) מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו בהמה בגימטריא נ"ב אבר רבי יעקב א"ר יוחנן כולם חזרו חוץ מקוליים האיספנין דאמר רב הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם והאי כיון דלא שריר שדריה

ומנכין במעייתם והדגים הזכו דרך מוחן סולמות שמתין לבעלהן יותר מדרך פרק עמהן: והמי . קוליים האיספנין: כיון דלא שריר

תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוֹן בָּבֶל אֵין שַׁיְיגֶע קְלַיְידָער . הָאט רַבִּי אַסִי נִיעֶנְפֶּעְרְט וַיְיל זֵיי וֶעֶנֶען נִיט קֶרִין גְרוֹיסֶע לוֹמְרִים : פַּאר זַיְיעֶר קֶרְעֶנֶען אַלֵּיין וֶועט מֶען זֵיא נִיט גֶעבֶּען קֵין כָּבוֹד . נָאר אַז זַיְיא נַיְישֶׁע אֵין שַׁיְיגֶע קְלַיְידֶער אוּן זֵיי וֶעהֶן אוֹיס וְיא רַיְיכֶע מֶענְטשֶׁין אוֹיף . וֶועט מֶען זֵיי גֶעבֶּען כָּבוֹד . אָבֶּער דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיְיל זַיְיא וֶעֶנֶען גְרוֹיסֶע לוֹמְרִים נִיט מֶען זַיְיא כָּבוֹד פַּאר זַיְיעֶר קֶרְעֶנֶען אַלֵּיין זֵיי נַיְישֶׁע נִיט אֵין שַׁיְיגֶע קְלַיְידֶער אוּן זֵיי וֶעהֶן אוֹיס וֵיי אָרעמְע לַיְיט . נָאךְ הָאט רַבִּי נִיפְּרַעְגְט פַּאר וָואם וֶעֶנֶען דִיא גוּים פּוֹן בָּבֶל פַּאר מִיאוֹסֶתְ . הָאט רַבִּי אַסִי גִיעֶנְפֶּעְרְט וַיְיל זַיְיא עִסִּין אַלֶּע מִיאוֹסֶע זַאכֶען וָואם קִרִיכְט אוֹיף דִי עֶרד . דָּער וַיְיל אִיז רַבִּי יוֹחָנָן אוֹיף גֶעוֶועקְט גֶעוָואָרֶען פּוֹן זַיין שְׁלָאף . הָאט עֶר צוּ זַיְיא נִיזָאגְט קִינְדֶער דָאבּ אִיךְ דָּא נִיט גִיזָאגְט עֶס שְׁמֵייט אִין פֶּסוּק זָאג צוּ דִי חֲכָמָה דוּ בִּיסְט מַיין שְׁוֶועסְטֶער . דָּער פְּסוּק מֵיינְט אַזוֹי אוֹיב דִי זַאךְ וָואם דוּא וַוילְסְט זָאגֶען אִיז בַּיי דִיר אַזוֹי גְרֶעוִוים . אַזוֹי וַויא עֶס אִיז גֶעוִוים אַז דַיינֶע אַשְׁוֶועסְטֶער אִיז אֲסוּר צוּ זַיין דַיין וַויב . וָאלְסְטוּ דִיא זַאךְ זָאגֶען . אוּן אוֹיב עֶס אִיז דִיר נִיט גֶעוִוים וָאלְסְטוּ נִיט זָאגֶען . הָאבֶּן זַיְיא נִיזָאגְט צוּ רַבִּי יוֹחָנָן . זָאל דָּער רָבִּי אוּנְז זָאגֶען עֶטְוָאס זַאכֶען . פַּאר וָואם זֶעֶנֶען דִי עוֹפוֹת פּוֹן בָּבֶל פֶּעט . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיזָאגְט וַיְיל דִי עוֹפוֹת פּוֹן בָּבֶל זֶעֶנֶען נִיט פַּארְטִרִיבֶּען נִיוָואָרֶען . אוּן כִּיר גֶעפִינֶען אַז דִי וָואם וֶעֶרֶען נִיט פַּארְטִרִיבֶּען זֶעֶנֶען פֶּעט . אַזוֹי וַויא עֶס שְׁמֵייט אִין פֶּסוּק מוֹאָב אִיז נִיעֶסֶען רוּהִיג אוֹיף זַיין אָרְט פּוֹן זַיין יוּגֶענְד . אַזוֹי וַויא זַיין וָואם שְׁמֵייט רוּהִיג אוֹיף זַיְיעֶר אוּן מַען מִישְׁט אִים נִיט . אוּן אִין גָּלוּת אִיז מוֹאָב נִיט גֶעגַאנְגֶען . דְּרַיְיבֶּער אִיז גֶעבְּלִיבֶּען בַּיְיא כּוֹאָב זַיין גִישְׁמַאק . וַיין גֶעוּוּגְט אוּן זַיין חֲכָמָה אוּן זַיין רַיְיכְקַיְיט . אוּן פּוּן וָואנֶען וַויְיסְטוּ מִיר אַז דִי עוֹפוֹת פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זֶעֶנֶען פַּארְטִרִיבֶּען גֶעוָואָרֶען וָואוּהִין מִיר הָאבֶּען גִיקֶערְוִוגְט רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט צְוַויי פּוּפְצִיג יָאהר אִיז קֵין מֶענְטְש נִיט גֶעגַאנְגֶען דוּרְךְ דִי כַאנְד יְהוּדָה . אַזוֹי וַוי עֶס שְׁמֵייט אִין פֶּסוּק . יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא הָאט גִיזָאגְט אוֹיף דִי בְּאֶרְט הַיִיבּ אִיךְ אוֹיף אַנְיַינְיַין אוּן אַקְלָאג . וַוייל דִי פַיְיגֶלֶען וָואם פְּלִיהֶען אוּנְטֶער דֶעם הִימֶל אוּן דִי בְּהֵמוֹת וֶעֶנֶען אַלֶע אַוועק גֶעגַאנְגֶען פּוּן דֶעם לַאנְד . דָּער וָואךְ אִיז נִיט צוּרִיק גֶעקוּמֶען . וָואוּהִין רַב הָאט גִיזָאגְט אִין טַייךְ פְּרָת אִיז דָּא טָאהֲלָען אוּן בְּאֶרֶג . אוּן דִי וַואסֶער גַייט אַראָפּ אוּן צוּרוּק . אוּן דִי וַואסֶער גַייט פּוּן בָּבֶל אִין אֶרֶץ

לה חיכלן נהמץ נאפי נבריימ . שמעים הלכל כרכה ותגנה עליו : לה חיבלן ירקא בלילא . שמרי ליה כפה : שיכלה ומתרי . מכלכלין ומביאין לידי הפחה: היכא דמתרי גבריכו . נגלוי נפריסה נשחה יתפולו בלא כפיסה במכיר מקנו ומקומה ומכלסה לו בזוכנו : לה הימרן מני . מי סוף לשון אכר לה תיגלו לשוכנכם לידכר עם זכריס : אלא מני . מי היא :

תפני מה שיפות בכבכל שמנים . מפני שי : כלך . נכה יך אלא שקיר שלבן : למדבר שוה . וכול מתרן יכולין: מועדים בכבכל שמחים. רגילין לעשות כמועדים יותר מחי : מפני שהן עניים . ולל הפחה לין לפס שמחה במחכל ומשתה ואין להם שרגוע מפלאכה לפיכך כמועדים כל שמחתם : תלמידין . פפיליו שעמן נלמודים נפיס : מעיינין .

ראפשר למשתי שיכרא ושתה חמרא עובר משום בל תשחית . ולא היא בל תשחית דגיפיה עדיף . עוד פסוק לזה כאמרי רב חסדא בדרך עצה בדברים קלים לא ראיתי לכותבם וגם מה שהיה כצוה לבנותיו דברים רבים ומהם לקטתי ב' מוסרים חשובים כתבתים כאן . אמר להו רב חסדא לבנתיה תיהוי צניעתן באפי גבריכו לא תיכלון נהמא באפי גבריכו לא תיכלון ירקא בלילא לא תיכלון תמרי בלילא ולא השתון שכרא בלילא ולא תפנון היכא דמפני גבריכו וכי קא קרי אבבא אינש לא תיסרון מנו אלא מני נקיט מרגניתא וכו' עיין בגמרא :

הבית פרק שנים ועשרים

(לקמן פ"ג) **א יתיב** רבי חייא בר אבא ורבי אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב רבי יוחנן וקא מנמנם אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי מפני מה **שמות** שבבבל שכנים אמר ליה כלך למדבר עזה ואראך שמנים מהם מפני מועדים שבבבל שמהם מפני עניים מפני מה הלמודי חכמים שבבבל מצויינים לפי שאינן בני תורה

מפני

נאנ גיל השחית זאקסט ניט פאר דארבען ער מאכט שאדין גיעקט . זאגט די נמרא עס איז ניט אזוי ווי זיי זאגען . דס זס ער פאר דארבט זיין גוף איז ערגער . אוג אויב ער קען עסין ווייצען ברויט אוג טרינקען ווין . מעג ער נאר פר זיין עיינעג נעקט אויב ער פרדינט אזוי פיר . רב חסדא האט זאגט צוא זיינע טעכטער איר זאלט זיך נהיט פאר צייערע מאגען איר זאלט ניט עסין ברויט וצדער עסטינואר:) פאר צייערע מאגען ומאטער ווען איר זין הונגערינ אוג איר ווען קיך עסין ווער בא מיינען זיא איז אפרעסערין) . איר זאלט ניט עסין ביי נאכט אזעלבע זאלען ווען עס ניט אשלעכטען זיין פון כויל . איר זאלט ניט עסין טייטלען פיי נאכט . איר זאלט ניט טרינקען בויר ביי נאכט . עזוירוס טייטלען אוג ביר מאכן שרעק עם מאגען . וועלען זיי בארפין ביי נאכט ארוים צו גיין דס מענשליכע גיבריך . ועלען זיי פאר מיאוסט ווערין ביי זיערע מאגען . איר זאלט ניט גיין מהן דאס מענשליכע גיבריך אויף דעם ארט וואו צייערע מאגען גיעין זייער גיבריך צו מהן . ודאס איז נאר גיוועז פאר ציטלען ווען מען פלענט ארוים גיין אויף דעם פעלד . אוג צו אמעטסט ווען רופען ביי די טיר . אדער ער ווען אן קלאפען ביי די טיר . מען זאל אידם עפענען . זאלט איר ניט קרעגען ווער איז ער . נאר איר זאלט קרעגען ווער איז ז :

פרק שנים ועשרים

א יתיב . רבי חייא בר אבא אוג רבי אסי ועזעגן נעזעסען פאר רבי יוחנן אוג רבי יוחנן איז נעזעסען אוג האט נעדרימט . ואפיסעל נעשלאפען) . האט רבי חייא בר אבא גיזאגט צו רבי אסי פאר ווען ועגען דיא עופות ווען אין בבל פעסער ווייא אין ארטערע אפטער . האט רבי אסי גיזאגט גיי אין קרבר עזה ווער איך דיר זייזען פעסערע עופות ווייא די עופות פון בכל . נאה האט רבי חייא גיפרעגט פאר ווען ועגען די ימים טובים אין בבל פרייטשער וויא אין ארץ ישראל . האט רבי אסי גישענקערט וויל אין בבל ועגען זיי ארעסע לייט . אוג אנאנץ יאהר האבען זייא גיט שכחה אוג האבען ניט קיין רוה פון זייער ארבעט . דריבער איז זייער נאטהה נאר יום טוב . נאך האט רבי חייא גיפרעגט פאר ווען גייען דיא

שעמדו על הר סיני פסקה וזהמתן בבליים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמתן. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי. אמר ליה אף על גב דאינהו לא הוו מזלייהו הוה דכתיב (דברים כט) את אשר ישנו פה עמנו עומד היום וגו' ואת אשר איננו פה וגו' ופליגא דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא ער שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד את י"ב שבטים שלא היה בהם שום רופי:

(דף קמז ע"ב) ג אמר רבי חלבו חסרא דפרוגיתא וכיא דדיומסית קפחו עשרת השבטים

משראל רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה כי הדר אתא קם למקרי בסיפרא בעא למקרי החדש הזה לכם אמר החדש היה לבם. בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה. והיינו דתנן רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא

וְיֵין דֶּער שְׁכֵאנְג הָאט מְזַנֶּה גְיוֶוען מִיט חַוָּה. הָאט עֶר אִיר פַֿארְמֵיאוסְתְּ. נָאר דִי יְהוּדָה זַיִיל זַיי זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיף דֶעם בַּאדְ סִינַי הָאט אוֹיפְגְיהֶעבְּט זַיי עֶר מִיאוּסְקַיים. אוּן דִי גְזִיט פוּן בָּבֶל וָואס זַיי זֶענֶען נִיט גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיף דֶעם בַּאדְ סִינַי. הָאט נִיט אוֹיפְגְיהֶעבְּט זַיי עֶר מִיאוּסְקַיים. רַב אַחָא דֶער זוּהֶן פוּן רָבָא הָאט גְיזָאגְט צוּ רַב אַשִׁי. וְויא אַזוֹי הָאט אוֹיפְגְיהֶעבְּט דִי מִיאוּסְקַיים פוּן דִי גֵּרִים. זַיי זֶענֶען דָאךְ אוֹיךְ נִיט גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיף דֶעם בַּאדְ סִינַי: הָאט רַב אַשִׁי גְיזָאגְט אֲפִילוּ זַיי זֶענֶען נִיט גְיוֶוען אוֹיף דֶעם בַּאדְ סִינַי. אָבֶּער זַיי זֶענֶען דָּאךְ גְיוֶוען גְיוֶוען אוֹיף דֶעם בַּאדְ סִינַי. וְואס שְׁטַייט אִין סֵפֶר משֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְיזָאגְט דִי שְׁבוּעָה פוּן נָאט אִיז מִיט דִי מְעֻנְטְשְׁשֶׁין וָואס שְׁטַייען דָּא הַיינְט מִיט אוּנְז. אוּן מִיט דִי מֶענְטְשְׁשֶׁין וָואס זֶענֶען נִיטָא מִיט אוּנְז. וָואס זַיי זֶענֶען נָאךְ נִיט גֶעבָּארֶין גֶעוָוארֶין. אוּן רַבִּי יִתָּנָן וָואס עֶר זָאגְט אַז דִי מִיאוּסְקַיים פוּן שְׁכֵאנְג הָאט גֶעדוֹיעֶרְט בִּיז דִי יוּדָעִן וְזֶענֶען גֶעקוֹמֶען צוּם בַּאדְ סִינַי קְרִיגְט עֶר אוֹיף רַבִּי אַבָּא בר בִּהֶנָא. וָוארוּם רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט בִּיז הֲרֵייא דוֹרוֹת הָאט נִיט אוֹיפְגְיהֶעבְּט דִי מִיאוּסְקַיים פוּן שְׁכֵאנְג פוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערֶן. אַבְרָהָם הָאט גְיבָּארֶין יִשְׂמָעֵאל. יִצְחָק הָאט גְיבָּארֶין עֵשָׂו וְישְׂמָעֵאל אוּן זֶענֶען גְיוֶוען פוּן דִי מִיאוּסְקַיים פוּן שְׁכֵאנְג. אָבֶּער יַעֲקֹב הָאט גְיבָּארֶין דִי צְוֹועלְף שְׁבָטִים. וָואס אִין זַיי אִיז נִיט גְיוֶוען קֵיין שְׁלֶעכְטְן. זַיי זֶענֶען אַלֶע גְיוֶוען צַדִּיקִים:

ג אָמַר. רַבִּי חֲלְבּוֹ הָאט גְיזָאגְט דִי וויין פוּן דִי מְרִינָה פְּרוּגְיתָא אוּן דִי וואסֶער פוּן טַייךְ דְיוּמְסִית הָאבְּן פַֿארְשְׁנִיטֶען דִי צֶעהֶן שְׁבָטִים פוּן דִי יוּדָעִן. זַייל זַייא פְֿלֶעגְן זוּכְען פַֿאר גֶעזְנֶיגְטֶעם אוּן פְֿלֶעגְן מְרִינְקְען דֶעם גוּטְסְטֶן וויין פוּן דִי מְרִינָה פְּרוּגְיתָא אוּן דִי וואסֶער פוּן טַייךְ דְיוּמְסִית וָואס דִי וואסֶער דֶער וַואסְט אוּן מַאכְט גְיוּוגְנְד דֶעם מֶענְטְשְׁשֶׁין. דְרִייבְּער הָאבְּן זַיי נִיט גֵּילֶערְנְט תּוֹרָה אוּן זַייא זֶענֶען פַֿארְטְרִיבְּען גֶעוָוארֶין אִין גָּלוּת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אִיז אַמָּאל גֶעקוֹמֶען אִין דִי מְרִינָה פְּרוּגְיתָא. הָאט עֶר אוֹיךְ גֶעזוּכְט דֶעם פֶֿערְגְנִיגְען צוּ מְרִינְקְען פִֿיל וויין אוּן וואסֶער פוּן דְיוּמְסִית. דֶער וַייל הָאט עֶר נִיט גֵּילֶערְנְט. אוּן עֶר הָאט פַֿארְגֶעסֶען וָואס עֶר הָאט גֵּילֶערְנְט. אַז עֶר אִיז צוּרִיק גֶעקוֹמֶען אַהֵיים אוּן הָאט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט לֵייעֲנֶען אִין דֵּיא סֵפֶר תּוֹרָה. הָאט עֶר בְּאַדַארְפְט זָאגְען הַחֲדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם. הָאט עֶר גְיזָאגְט הַחֲדֶשׁ הָיָה לָכֶם: עֶר הָאט פַֿארְגֶעסֶען דִי אוֹתִיוֹת. הָאבְּן דִי רַבָּנָן גִיבְּעטֶען בַּיי נָאט פוּן זַייעֲשְׁוועֶענְען. אִיז אִים צוּרִיק גִיקוֹמֶען דָּאס לֶערְנֶען. דָּאס אִיז וָואס מִיר הָאבְּן גֵּילֶערְנְט רַבִּי נְהוֹרַאי זָאגְט אַתָּה לִמַּדְתָּ לָנוּ דֶּרֶךְ צוּוֶועלְף גְיוֶוען פוּן זַיין הַיים אוּן זָאל נָאר זַיין צוּ דֶעם אָרְט וואו אִיז דָּא נָאךְ פַֿלְמֵידֵי חֲכָמִים. אוּן

לשון נכונות: נרים מת. בגד סיו על כל סיני מכיון שפסקה זוהמתם: מזליייהו טוב. כלומר שעמדו על הר סיני כשקדשו ונתברכו מכל מום ולפי שהיו ופפמים שהיו נימולין כשהיו בפסקי: ופליגא. כלומר דלמקרן דלמ פסקה זוהמתן עד סיני:

ממרת דפרוגיתא. שם מדינה סיימה מעורבת: ופיפ דיומסיות. שם נהר שמימיו מלוחין ומחמיר בשתיית שתמעלה ומרפא פי' מחמת ומרפא שתיית מלוח: קפחו מעלת השבטים. שהיו נעלי כתרם ופפוקים כך ולא היו פפוקים כאותה ולפי לה' היום הזה לכם: לפקח. לפרוגיתא ודיומסית: לימדתנו. בתורתו. לאחר שיהא תלמידיו: לימקר תלמודיה. נעקר תלמודו ושכחו: כי גולה למקום תורה. שם ת"ח אחה מלי הסב למקום ת"ח הסיך

שדריה לא מצי סליק . מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שלא היו באותה קללה דכתיב (זכריה ח) והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה וכתיב (ישעיה ו) חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היתה עלי לטורח . מאי היו עלי לטורח אמר רבי אלעזר אמר הקב"ה לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו נזרה קשה אביא עליהן . אמר רבי יצחק אין לך כל רגל ורגל שלא בארה בולשת לציפורי . ואמר רבי חנינא אין לך כל רגל ורגל שלא בא לטבריא הגמון וקסטון ובעל זמורה . מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצויינין לפי שאינן בני מקומן דאמרי אינשי בסתא שמאי בלא מתא תותבאי :

ב **הבאים** ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל . תנא רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחין לתורה . מפני מה בבליים מזוהמין כפני שלא עמדו על הר סיני שבשעה (דף קמו) שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא . ישראל שעמדו

יִשְׂרָאֵל בִּיז אִיף דֶם אֶרְט עֶין עֵיטֶם ; אוּז דִי פִּישׁ וָאם זָענֶן צוּרִיק גִיוַאנְגֶן פּוּן בָּבֶל אֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָענֶן אוֹיף נַיַאנְגֶן דוֹרְף דִי טָאהִין אוּז בָּערְג וָאם זָענֶן נִיוֶען אִין דֶם וּנְאסֶר . אוּז צָאלָע פִּישׁ הָאבִּין גִיקְענְט אַזוֹי גֶיין . נָאר דֶער קוּיְיִם הָאיסְפִּנִין וַייל זַיין רוּקְן אִיז וַוייךְ הָאט עֶר נִיט גִיקְענְט קוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . נָאךְ הָאבִּין זַייא גִיפְּרָעגְט בַּיי רַבִּי יוֹחָנָן תַּאר וָאם זָענֶן דִי יָמִים טוֹבִים אִין בָּבֶל פְּרַיילֶאכֶער וַויא אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיזָענְפְּערְט וַייל זַייא זָענֶן נִיט גִיוִוען אִין דִי קָלֶנְדָה וָאם עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק נָאט הָאט נִיזָאגְט אִיךְ וֶועֵר פַּארְשְׁטֶעהְט אַלֶע פְּרַיידִיג אִיר יוֹם טוֹב אִיר חֹדֶשׁ אִיר שַׁבָּת אוּז אִירְע אַלֶע יָמִים טוֹבִים . אוּז נָאךְ שְׁטַייט אִין פְּסוּק . נָאט הָאט נִיזָאגְט אַיידְע חֲדָשִׁים אוּז אַיידְע יָמִים טוֹבִים הָאב אִיךְ פַּיינְדְט . זַייא זָענֶן מִיךְ מְטָרִיחַ . וָאם זָענֶן זַייא מִיךְ מְטָרִיחַ . הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר נִיזָאגְט נָאט הָאט נִיזָאגְט צוּ הוֹשֵׁעַ הָבֵא נִיט נִינוּג וָאם דִי יוּדֶן זִינְדִיגֶען פַּאר מִיר . זָענֶן זַייא מִיךְ נָא מְטָרִיחַ אִיךְ וָאל טְרַאכְטִין וֶועֶלְכֶע שְׁלֶעכְטֶע גְזֵרָה אִיךְ וָאל בְּרֶיינְגֶען אוֹיף זַייא . רַבִּי יִצְחָק הָאט נִיזָאגְט עֶם אִיז נִיטָא קֶיין יוֹם טוֹב וָאם עֶם אִיז נִיט נִיקוּמֶען קֶיין חַיִל אִין צְפוֹרִי צוּ פַּארְשְׁטֶעהְרֶען דֶעם יוֹם טוֹב . רַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט עֶם אִיז נִיטָא קֶיין יוֹם טוֹב וָאם עֶם אִיז נִיט נִיקוּמֶען אִין טְבֶרְיָא אֲהֶגְמוֹן אֲדֶער אַסְקְמוֹן אֲדֶער אַבַּעל זְמוֹרָה צוּ פַּארְשְׁטֶעהְרֶען דֶעם יוֹם טוֹב וְדִי דְרַייא עֶנְטֶען הֶגְמוֹן . קְסְטוֹן . בַּעַל זְמוֹרָה . דָּאם זָענֶן אַזֶעלְכֶע שָׁרִים פִּירְשְׁטֶעהְן . נָאךְ הָאבִּין זַיי נִיפְּרָעגְט בַּיי רַבִּי יוֹחָנָן פַּאר וָאם גַייֶען דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוּן בָּבֶל אִין שַׁייעֶנְט קְרַייְדֶער . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיזָענְפְּערְט וַייל זַייא זָענֶן נִיט גִיוִוען אִין בָּבֶל . נָאר זַיי זָענֶן נִיקוּמֶען פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֶערְנֶען אִין בָּבֶל . אוּז מֶענְטְשֶׁן זָאנְען אִין מַיין שְׁטָאט גִיט מֶען מִיר בָּבוּד וַייל מֶיין לֶעהְר מַיין נָאמֶען . אוּז אַז אִיךְ בִּין אִין אַפְּרֶעמְדֶע שְׁטָאט וָאם מֶען קֶען גִיט מַיין נָאמֶען . גִיט מֶען מִיר בָּבוּד וַייל מֶען וָעהְט אִיךְ בִּין אִין שַׁייעֶנְ קְרַייְדֶער :

ב הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וַאלֶע שְׁטַייט אִין פְּסוּק . הָאט רַב יוֹסֵף גִיזָאגְט דָּאם מֵינְט מֶען דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוּן בָּבֶל וָאם זַייא מַאכֶן שַׁייעֶנְ בְּלוּמֶען וַיי עֶרְגֶען שַׁייעֶנְ הֲכָמוֹת) צוּ דִי תּוֹרָה . וֶועֶר פְּסוּק מֵינְט צָזוֹי . דִי קִינְדֶער פּוּן יַעֲקֹב וָאם זַיי וָועלֶן קוּמֶען פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּז וָועלֶן זִיךְ אַיין וָאנְצֶען אִין בָּבֶל וָועלֶן זַייא מַאכֶן שַׁייעֶנְ בְּלוּמֶען צוּ דִי תּוֹרָה) . נָאךְ הָאבִּין זַייא גִיפְּרָעגְט בַּיי רַבִּי יוֹחָנָן פַּאר וָאם זָענֶן דִי גוֹיִם פּוּן בָּבֶל פַּאר מִיאוּסְת . הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיזָענְפְּערְט וַייל זַיי זָענֶן נִיט גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיף דֶם בַּארְג סִינַי . וָארוּם

התנו אל האלילים מאי תלמודא אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם :

(פ"נ) **ב אמר** רבי יעקב ברה דרבת יעקב כל שהברו נענש על ידו אין מכניסין אותו בכחיצתו של הקדוש ברוך הוא מנ"ל אילימא משום דכתיב (מלכים ו כג) ויאמר ה' טי יפתה את אחאב ויעל וייפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אומר ככה ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן ואמרינן מאי רוה אמר רבי יוחנן זה רוח של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי . ודלמא התם היינו טעמא דכתיב (הפלים קמ) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני . אלא מהכא (הבקוק ג) שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל וגו' שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר שתה גם אתה והערל זה צדקיהו . תדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב . ועוד צדקיהו צדיקא מאי הוי ליה למעבד ליה דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שבקש נבוכדנצר

יקרא כצפרי הד ופוס : אל תפנו אל מדעתכם . אל תפנו אל מחשבות עובדי מדעה לעבכם והלב בלבכם : אל תפנו אל האלילים :

זה בבכם. מאי משמע דכתיב : שבעת קלון. כשנכוכדנצר מבחעני שבוק ממיל מעבכם זכות על האלילים וכשנגיע יומו של צדקיהו ממשכה עליהם ג' רפפ וכיון שנעשה קלון : הדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב . בפיר מיפי לאוקמי כולהו בשיים מלקה תורן : וכבר בהה גם אתה כלומר בשיים מלקה תורן : וכערל . והמערל ובמגנה : בשעה שעבה לו אותה כבש וכו' . (נקמן) מדקאמר לאוהו צדיק כ"ש חמם

מיינט מען אילים . הט רבי חנין גזאגט ער פסוק מיינט איר זאלט אייך ניט קערין צו די צורות וום איר וועט מאכין פון אייערע גידאנקין :

ב אמר : רבי יעקב ער זהן פון בת יעקב גזאגט ר' מענטש וואס זיין הבר ווערט נישטטראפט דורך אים . לאזט מען איהם ניט ארויין ניין פאר גאט . פרעגט די נמרא פון וואנען ווייסען מיר דאס . זאלען מיר זאגין וויל עס שטייט אין פסוק גאט האט גזאגט ווער וועט אויבער ערדין דעם מלך אחאב ער זאל אויף ניין אין רמות גלעד זאל דארט פאלין ער האט גזאגט אויף ווען אים אויבער ערדין . אוג ער הט גזאגט אויף ווען אים אויבער ערדין . איז ארוים ניצאנגען אנשמה אוג האט זיך גישטעלט פאר גאט . אוג האט גזאגט אויף ווען איהם אויבער ערדין . דיא נשמה האט אזוי גזאגט אויף ווען ארוים ניין אוג ווען זיין אפאלשע נביאה אין דיא מויל פון זיינע אלע נביאים . ייא זאלען אלע זאגין פאלשע נבואות . האט גאט גזאגט ריוד איזום אויבער ווא דו זאגסט . אוג דוא ווענסט קענען אוים פירין : ניי ארוים אוג טוה אזוי . ווער איז גיוועז דיא נשמה . הט רבי יוחנן גזאגט האם איז גיוועז דיא נשמה פון נבות ומכים א כא) אוג ווען האט גאט גימיינט ניי ארוים . הט רב גזאגט גאט האט גימיינט ניי ארוים פון מיין ארט . ווייל דיא נשמה גייט שמראפין אמענטשין דריבער טאר זיא ניט זיין זאגט פון גאט . אזוי ווא רבי יעקב האט גזאגט . זאגט דיא נמרא טאמער איז נאר איין אנדער זאך פאר ווען גאט האט גיהייסען דיא נשמה זאל ארוים ניין . ווייל עס שטייט אין פסוק ער ווען ווידט פארשע ריוד טאר ער ניט זיין פאר מיינע אויגין . אוג דיא נשמה פון נבות איז דאך גינאנגען זאגען נבואות . אבער עס קען זיין אז אייגנר ווערט גישטטראפט דורך דעם אנדערין טעג ער פון דעסטוועגין זיין פאר גאט . אוג ניט וי רבי יעקב זאגט . ענפערט די נמרא פון דאנען ווייס רבי יעקב . עס שטייט אין פסוק דו ביסט זאט מיט שאנד מער ווא ויא מיט כבוד . טרינק דוא אויך אוג ווער פאר מיאוסט . דוא ביסט זאט מיט שאנד מער ויא מיט כבוד דם מיינט מען נבוכדנצר . טרינק דוא אויך אוג ווער פאר מיאוסט דם מיינט מען צדקיהו . איז דאך דיא קשיא פאר ווען זאל צדקיהו פאר מיאוסט ווערין . נעווים ווייל נבוכדנצר איז הירך איהם גישטטראפט ניוואירין . ענפערט דיא נמרא צוויי תירוצים : איין מאהל ווער נאנצער פסוק שמועסט פון נבוכדנצר . אוג צדקיהו איז דא נאר ניט ווער מאנט ער זאל גישטראפט ווערין . אוג דאם אנדערע ווער צריך צדקיהו ום הט ער גיוואלט מאהן אז נבוכדנצר הט גיוואלט מיט איהם מזנה זיין . נאראום רב יהודה האמ

אלא היינו תלמידים כם יבואו אלי ודי לך בכך
שיהיה תבא אחריך שחבריך יקיימוה בידך . שחכמי גיל
ואל בינתך אל תשען . תנא לא רבי נהוראי שמו אלא
רבי נחמיה שמו ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו
ולמה נקרא שמו רבי נהוראי שמנהיר עיני חכמים
בהלכה :

(דף קמח) ד רבה בר בר חנה אקלע לפומבדיתא לא
על לפירקיה דרב יהודה שדריה
לאדא דיילא אמר ליה זיל גרביה אזל גרביה אתא
אשבחיה דקא דריש אין מחזירין את השבר אמר ליה
הכי אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין
את השבר אמר ליה הא חנא דידן והא שמואל דידן ולא
שמיע לי (א"ל) לאו בדינא נרבתיך :

שואל פרק שלשה ועשרים

(דף קמט) א תנן רבנן כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותה בשבת
ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר (ויקרא יט) אל
תפנו

זָאלְסְט נִיט זָאגָן עִם אִין גִינוּג פַאר מִיר וָאם מַיינָע תַּלְמִידִים קוּמָען צוּ מִיר . אוּג אִיךְ לָיעֶרִין מִיט זַייא וָועל אִיךְ אוֹיךְ נִיט פַאלָגָען וָארוּם נָאר דַיינָע חֲבֵרִים וָועלֶן דִי עֶרְהַאלְטֶן זַיי דִיר דִי תּוֹרָה מֶעהר וִויא דַיינָע תַּלְמִידִים . אוּג דוּ זָאלְסְט דָאךְ נִיט אָן לָעגָן אוֹיף דַיין פַּארְשְׁטַאנְד צוּ זָאגָן אָן מַיינָע חֲבֵרִים וָועל אִיךְ אוֹיךְ עֶרְגָען לָערְנָען אוּג וָועל נִיט פַּאר נֶעמֶן . מִיר הָאבֶּן גִילֶּערוּנְט זַיין נָאמֶען אִיז נִיט גִיוָוען רַבִּי נְהוֹרַאי . נָאר רַבִּי נְחֶמְיָה . אוּג אַנדֶערֶע זָאגָן זַיין נָאמֶען אִיז גִיוָוען רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עָרָךְ . נָאר פַּאר וָאם הָאט מֶען אִיהֶם גֶערוּפֶען רַבִּי נְהוֹרַאי . זַייא עֶר הָאט גֶעמַאכְט כַּייכְטָען דִיא אוֹיגֶען פוּן דִיא חֲבֶרִים אִין דִינִים וְהוֹרָאָה אִיז מַיימֶש אַלַייכְטוּנְגֶן :

ד רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אִיז אַמָאהל גֶעקוּמֶען אִין פּוּמְבְּדִיתָא . אוּג עֶר אִיז נִיט גֶנַאנְגֶען צוּ דִי רֶשָׁה פוּן רַב יְהוּדָה . הָאט רַב יְהוּדָה גֶעשִׁיקְט אַעֶרְצְטִין אוּג עֶר הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים גַייא גֶעם אַמַשְׁכּוֹן בַּייִ רַבָּה בַּר בַּר חָנָה . אִיז דֶער עֶלְטְשֶׁער גֶענַאנְגֶען אוּג הָאט גֶענוּמֶען בַּייא אִים אַמַשְׁכּוֹן . אִיז רַבָּה גֶעקוּמֶען צוּ רַב יְהוּדָה פְרֶעגְען פַּאר וָואם הָאט מֶען בַּייִ אִים גִינוּמֶען אַמַשְׁכּוֹן : הָאט רַבָּה גֶעטְרָאפֶען וויא רַב יְהוּדָה הָאט גִיכֶערוּנְט דֶעם דִין אַז אֶייגֶער הָאט צוּבְּרָאכֶען אַדֶער אַפּוֹס טָאר מֶען גִיט גֶיוִוינֶען שְׁטֶעלֶען דֶעם בְּרָאךְ אוּם שַׁבָּת . הָאט רַבָּה גִיזָאגְט צוּ רַב יְהוּדָה אַזוֹי הָאט גִיזָאגְט רַב חָנָא בְּגִדְתָּאָה שְׁמוּאֵל זָאגְט דֶער דִין אִיז מֶען מֵעג צוּזָאמֶען שְׁטֶעלֶען דֶעם בְּרָאךְ אוּם שַׁבָּת . הָאט רַב יְהוּדָה גִיזָאגְט צוּ רַבָּה חָנָא וואהְנְט אִין אוּנְגֶער שְׁטָאט . שְׁמוּאֵל וואהְנְט אוֹיךְ אִין אוּנְגֶער שְׁטָאט . אוּג אִיךְ הָאבּ קַיין מָאהְ נִיט גִיהֶערְט פוּן זַיי דֶעם דִין : בִּין אִיךְ דָען נִיט גֶיקֶעמְט גִיוֶוען וָואם אִיךְ הָאבּ גִינוּמֶען בַּייִ דִיר אַמַשְׁכּוֹן . בִּיסְטוּ גֶעקוּמֶען אֶף גֶעמֶען דֶעם מַשְׁכּוֹן . הָאבּ אִיךְ גִיהֶערְט פוּן דִיר דֶעם דִין :

פרק שלשה ועשרים

א תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּן גֶיכֶערוּנְט . מֶען טָאר נִיט לַיינֶען אוּם שַׁבָּת דִיא גֶעשְׁרִיפְט וָואם אִיז גֶעשְׁרִיבֶּן אוּנְטֶער דִיא פַּאטֶערֶען מֶען זָאל וויסֶען מֶען וָועלְכֶע מֶענטְשֶׁען אֲדֶער וָועלְכֶע חַיוֹת עֶם זָענֶען גִימָאכְט אוֹיף דֶעם פַּאטֶערֶען . אוּג אֲפִילוּ אוּם דֶער וָואכֶן טָאר מֶען נִיט קוֹקֶען אוֹיף דִי מֶענְטְשֶׁען וָיאם זָענֶען גִימָאכְט אוֹיף אַוואכְט אוֹיף אַדֶער אוֹיף אֲפַּאטֶערֶען . וָארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט קֶערֶין צוּ דִיא אֱלִילִים . וָום

הוא בא או ליחלש (ליחלות) כמותם הוא בא שנאמר (ישעיה יד) גם אתה חולית כמונו אלינו נמשלת. יצתה בת קול ואמרה (ישעיה נב) סמי נעמת רדה והשכבה את ערלים. (ישעיה יד) איך שבת נוגש שבתה מדהבה אמר רב יהודה אמר רב שבתה אומה זאת שאמרה מדוד והבא. איכא דאמרי שאמרה מאר כאר הבא בלא מדה (דניאל ד) ורבו יתירה הוספת לי אמר רב יהודה אבר רב ירמיה בר אבא מלמד שרכב על ארי זכר וקשר תנין בראשו לקיים מה שנאמר (ירמיה כז) וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו:

מלכים שבת מסונן ויושבין נפניו: גם אתה חולית וכו'. כיוצרי ניהנה כיוצר דכיוצר לעיל מיניה שהוא מתחת כנגזה לך לקללתך כוותך וגו': חולית כמונו חלוש ונמשלת. לבין ממלכה: נעמת. שכור ושבע לשון טעם מן המחמים: מדוד: מעות ודיוקי זכר וכנ"ל: ורבו יתירה הוספת לי. לשון שנים ג' שנים כמה וחזר למלכותו היה משקהו ק' ופסו כתוספת שקבר תנין גדול כראשו של ארי כדאיתא בפסחים:

ודכור מי מסיר והא כר חסדא וכו'. וכל כמה דכור הוא: פיקוח נפש. כדכר שבת ט שכנה: פיקוח. דיקומיטומ"ש: וזיקוח דכנים. כגון לרשות: ערבילות וקרקפאות ובסילקאות.

(דף קג) **ג ודבור** מי אסיר והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של סצוה מותר לחשבן בשבת ואמר רבי אלעזר פוסקים צדקה לעניים בשבת ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פקוח נפש ופקוח רבים בשבת והולכין לבתי כנסיות לפקח על עסקי רבים בשבת ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן הולכים לטרטראות ולקרקפאות ולבסילקאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי סנשיא משדכין על התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמוד

נִיוָּעַרְטִיגְעַן אוֹיף אוּנְז. אָדֶער עֶר אִיז נִיקוּמְעַן צוּ זַיין אִין גֵּיהִנָּם אַזוֹי וויא מִיר זָענֶען. אַזוֹי וָיְ עֶס שְׁטַייט אִין פְּסוּק דוּא בִּיסְט אוֹיף קְרַאנְק גִיוָוארִין אַזוֹי וויא מִיר זָענֶען. אוּנ דוּא וועסְט זַיין אִין גֵּיהִנָּם גְרַייךְ מִיט אוּנְז. אָדֶער דוּא בִּיסְט נִיקוּמְעַן נִיוָוועלְטִיגְעַן אוֹיף אוּנְז. אִיז אַרוֹיס גִיגַאנְגְעַן אַקוּ פוּן הִימֶעל אוּנ הָאט נְזָאגְט צוּ נְבוּכַדְנֶצַּר פַּר וועסְען בִּיסְטוּ וִיסָּעֶר וּבְעִסָּעֶרז גֵידֶער אִין גֵּיהִנָּם אוּנ בְּלַייבְ לֶיגֶען מִיט אַלֶע עֲרֵלִים וְרְשָׁעִים). אַבֶּער קֶעגְעדִיגְע מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן נְזָאגְט וויא אִיז פַּאר שְׁטֶערְט נִיוָוארֶען דֶער בֶּעצְווינְגְעֶר עֶס אִיז פַּאר שְׁטֶערְט מִרַחֲבָת. עֶס מֵיינְט מֶען מִרַחֲבָה. הָאט רַב יְהוּדָה נְזָאגְט פוּן רַבֶּם וועגֶן עֶס אִיז פַּאר שְׁטֶערְט נִיוָוארֶען דִיא פַּאלְק וָאם הָט נְזָאגְט מֶען זָאל מֶענְטְשֶׁן לֶעגְט מִיט אַבְּאם אוּנ מֶען זָאל צוּ אִיר בְּרַיינְגֶען: אַנְדֶערְע זָאגֶען אַזוֹי הָאט וויא נְזָאגְט זַייעֶר פִּיל נְעלְט זָאלְסְטוּ בְּרַיינְגֶען נִיט נִיקְאסְטֶען: אִין פְּסוּק שְׁטַייט נְבוּכַדְנֶצַּר הָאט נְזָאגְט אוּנ פִּיל נְרוֹיסְקַייט הָאסְטוּ מִיר נִיסֶערְט: וָאם אִיז נִיוָוען דִיא נְרוֹיסְקַייט. הָאט רַב יְהוּדָה נְזָאגְט רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא הָאט נְזָאגְט דֶער פְּסוּק לֶערְנְט אוּנְז אַז נְבוּכַדְנֶצַּר הָאט נֶעריכְטֶען אוֹיף אַלֶייבְ אַזָּכֶר אוּנ עֶר הָאט אָן נִיבּוּנְדֶען אַשְׁלָאנְג אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן בַּייבְ פַּר אַצָּאם. צוּ מַכִּים זַיין דֶעם פְּסוּק דִיא חַיַּת פוּן פֶּעלְד הָאבְ אִיךְ נִינֶעבְּען צוּ נְבוּכַדְנֶצַּר זַיי וָאלֶען אִידֶם דִינֶען:

ג וְדִבּוּר. פְּרֶעגְט דִיא נְמָרָא טָאר מֶען דֶען נִיט רַיידֶען אוּם שַׁבָּת. רַב תַּחְלָא אוּנ רַב הַמְנוּנָא וָאלֶען דֶאךְ בַּיידֶע מֶען מֶעג רֶעכֶענֶען אוּם שַׁבָּת אֲרֶעכְענוּנְג וָאם אִיז אַמְצָנָה. אוּנ רַבִּי אֶלְעָזָר וָאגְט מֶען מֶעג צוּ וָאגֶען צְדָקָה צוּ אֲרֶעמֶע לַיים אוּם שַׁבָּת. אוּנ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי הָאט נְזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹחָנָן וועגֶן אַז אַיינֶער אִיז אִין אַסַּכָּנָה מֶען אִיהם רַאטֶעווִינֶען אוּם שַׁבָּת. אוּנ אַז פִּיל מֶענְטְשֶׁן זָענֶען אִין אַסַּכָּנָה מֶען גֶיין צוּא אַשֶׁר אוּם שַׁבָּת בֶּעטִין פוּן זַייעֶרְע וועגֶן אוּנ מֶען מֶעג גֶיין אִין שׁוּהל אוּם שַׁבָּת מַאכֶען אֶאסִיפָה וְאַפֶאר וַאמְלוּנְג צוּ הָאלְטֶען עַצָּה וָאם מֶען זָאל טָאהן וויא אַזוֹי מֶען זָאל רַאטֶעווִינֶען דִיא מֶענְטְשֶׁן וָאם זָענֶען אִין אַסַּכָּנָה. אוּנ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי הָאט נְזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹנָתָן וועגֶן מֶען מֶעג גֶיין אוּם שַׁבָּת אִין מַרְצָאוֹת אוּנ אִין קַרְקָפָאוֹת וָאם אִין בַּסִילְקָאוֹת וָאם וועגֶן אַזֶעלְכֶע אֲרֶעֶר וָאם הָאלְט וועגֶן פַּרְאסְט פִּיל מֶענְטְשֶׁן צוּ הָאלְטֶען. אַעֲצָה וָאם מֶען זָאל טָאהן וויא אַזוֹי מֶען זָאל רַאטֶעווִינֶען דִיא מֶענְטְשֶׁן וָאם וועגֶן אִין אַסַּכָּנָה. רַבִּי מַנַּשְׁיָא הָאבֶּן גִילֶערְנְט מֶען מֶעג רַייזִין שְׁרוּכִים אוּם שַׁבָּת. אוּנ מֶען מֶעג אָן דִינֶען אָקִינְד בִּי אַמְלְמֹד אָדֶער בַּייא אַבֶּעל מְלָאכָה אוּם שַׁבָּת. מֶעג

נבוכדנצר לעשות לאותו צדיק כך נמשכה ערלתו שלש מאות אמה. אלא מהכא (מיכה יז) גם ענוש לצדיק לא טוב אין לא טוב אלא רע וכתיב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא ינורך רע צדיק אתה ה' לא ינור במגורך רע. (בב"ב סימן ל"ז מאי דכתיב (ישעיה יד) איך נפלת משמים הילל וגו' חושש על גוים. אמר רבה בר רב הונא שהיה מטיל פור על גדולי מלכות לידע אי זה בן זמנו של משכב זכור וכתיב (שם) כל מלכי גוים כולם שכבו בכבוד איש בביתו. אמר רבי יוחנן שנחו ממשכב זכור. ואמר רבי יוחנן כל ימיו של נבוכדנצר לא נמצא שחוק בפי כל בריה שנאמר (שם) נתה שקטה כל הארץ פצחו רנה מכלל דעד השתא לא הוה רנה. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אסור לעמוד בביתו של נבוכדנצר שנאמר (שם יג) דשעירים ירקדו שם. אמר רב יהודה אמר רב בשעה שבקש נבוכדנצר לעשות לאותו צדיק כך נמשכה ערלתו שלש מאות אמה והיתה מהזרת על כל המסיבה כולה שנאמר (חבקוק ג) שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל. ערל בגימטריא שלש מאות הוו. ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שירד נבוכדנצר לגיהנם רעשו כל יורדי גיהנם אמרו שמא למשול עלינו (עליהם)

הוא

נָאנְט פּוּן רַבְּם וְעָנְיָן וְעֶן נְבוּכַדְנֶצַּר הָאט גִיוָואלְט מְזַנֶּה זַיין מִיט דֶּם צַדִּיק צַדְקָנְהוּ. אִיז זַיין עֶרְלָה גִיוָוארִין צַאנְג דְּרֵי הוּנְדֶּערְט יָאר. אָבֶּער צַדְקָנְהוּ אִיז נִיט גִישְׁטַארְאפְּט גִיוָוארִין. נָאר נָאנְט דִיא נְבִיָּא פּוּן דֶּאנְען לֶערוּנְט אָפּ רַבִּי יַעֲקֹב. עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַז צַצַּדִּיק שְׁטַרָאפְּט אִיז עֶר נִיט גוּט. אַז מֶען אִין נִיט גוּט אִיז מֶען שְׁלֶעכְט. אַז אַצַּדִּיק שְׁטַרָאפְּט הַיְיסְט עֶר שְׁלֶעכְט. אוּנ עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גָּאנְט צוּ נָאט דוּא בִּיסְט אַגָּאט וָאכ דוּא וַוִּילְסְט נִיט קִיין שְׁלֶעכְט. מִיט דִיר וואוֹהְנְט נִיט קִיין שְׁלֶעכְט. נָאט וַוִּיל דוּא בִּיסְט אַצַּדִּיק דְּרִיבֶּער וְוועט נִיט וואוֹהְנֶען אִין דֵּיין וואוֹהְנוּנְג קִיין שְׁלֶעכְטֶער: אִין פְּסוּק שְׁטֵייט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָאט נָאנְט אוֹיף נְבוּכַדְנֶצַּר וְוִיא אַזוֹי בִּיסְטוּ אַרַאפְּ גִיפַאלֶען פּוּן אַזְּי הוֹיךְ וְוִיא פּוּן הַיְמֶעל. דוּ. וָאם דוּא הָאסְט גִילוֹיכְטֶען וְוִיא דֶּער מַארְגִינְשְׁטֶערְן. דוּא הָאסְט גִיוָוארְפֶּען נִידֶּל אוֹיף דִיא פְּעלְקֶער. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא הָאט נָאנְט עֶר פְלֶעגְט וואַרְפֶּען נוֹרְל אוֹיף דִיא עֶרְסְטֶע קִינְינֶען וְועלְכֶען טָאג עֶר וָאל מִיט דֶּעם מְזַנֶּה זַיין. אוּנ וָועלְכֶען טָאג מִיט דֶּעם אַנְדֶּערְן. אַזוֹי פְּלֶעגְט זַיין צֶרֶע מָאנ. דֶּער נָאךְ אַז נְבוּכַדְנֶצַּר אִיז גִישְׁטַארְבֶּען וָאנְט דֶּער פְּסוּק אֶלֶע קִינְינֶען פּוּן דִי פְּעלְקֶער זָענֶען אֶלֶע נִילֶענִין מִיט כְּבוֹד יְעדֶּער אִין זַיין שְׁטוּב. זָאנְט רַבִּי יוֹחָנָן זַיי הָאבֶּען נִירוּהט פּוּן דֶּם צְווֹת וָואם נְבוּכַדְנֶצַּר פְלֶעגְט מִיט זַיי מְזַנֶּה זַיין. נָאךְ הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גָּזָאנְט דִיא נְאנְצֶע צַייט וָואם נְבוּכַדְנֶצַּר הָאט גִילֶעבְּט אִיז נִיט נִיפּוּלֶען נִינְוֵאוִיאֶרְן קִיין גְּרֶעכְטֶער אִין דִיא מוֹיל פּוּן קִיין מֶענְטְשְׁן. אַזוֹי וְוִיא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַז נְבוּכַדְנֶצַּר אִיז גִישְׁטַארְבֶּען הָאט גִירוּהט דִי נָאנְצֶע וְועלְט זַיי הָאבֶּען גֶעפִּינְט דִי מַיְיסְטֶער מִיט גִיזַאנְג. אָבֶּער בִּיז אֵיצְט וְוֵיס נְבוּכַדְנֶצַּר הָט גִילֶעבְּט הָאט קִיינֶער נִיט גִיוּוּסְט. נָאךְ הָט רַבִּי יִצְחָק גָּזָאנְט פּוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְועלְכֶען מֶען טָאר נִיט שְׁטֵיין אִין דִיא: שְׁטוּב וואוֹ נְבוּכַדְנֶצַּר הָאט גִיוואוֹהְנְט. וָואוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק שֵׂרִים וֶעלְן שְׁפְּרִינְגֶען אִין זַיין שְׁטוּב. אָבֶּער נִיט מְעַנְטְשְׁן. רַב יְהוּדָה הָאט גָּזָאנְט פּוּן רַבְּם וְועלְכֶען נְבוּכַדְנֶצַּר הָאט גִיוָואלְט מְזַנֶּה זַיין מִיט דֶּם צַדִּיק צַדְקָנְהוּ. אִיז זַיין עֶרְלָה אוּיס גִיצוֹיגֶען גִיוָוארִין אוֹיף דְּרֵי הוּנְדֶּערְט אִיילִין דִיא לֶיינְג. אוּנ דִיא עֶרְלָה אִיז אַרוּם גִינַאנְגֶען צוּא אַלֶע קִינְינֶען וָאם זָענֶען דָּארְטִין גִינָעסֶען. אַזוֹי וְוִיא עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דוּא בִּיסְט זַאם גִיוָוארִין מִיט שָׁאנְד פָּאר וְוִיא בָּבוֹד. מַרְגִּינָ דוּא אוֹיךְ. וְהַעֲרֵל. אוּנ וָועסְט פָּאר מְאוּסְט וְוֶעסֶן. עֶר וָוארְט בַּפַּטֶּרְעפְּט דְּרֵי הוּנְדֶּערְט. וַוייל דִיא עֶרְלָה זַיְיג אִיז גִיוָוארִין צַאנְג דְּרֵי הוּנְדֶּערְט אִיילִין. נָאךְ הָאט רַב יְהוּדָה גָּזָאנְט פּוּן רַבְּם וְעָנְיָן וְעֶן נְבוּכַדְנֶצַּר אִיז אַרָאפְּ גִיקוּמֶען אִין גֵּיהִנֹּם. הָאבֶּען אֶלֶע רְשָׁעִים פּוּן גֵּיהִנֹּם גֶעצִיטֶערְט. זֵייא הָאבֶּען גָּזָאנְט מָאסְטָער אִיז עֶר גִיקוּמֶען

ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה ליומות המשיח אלא שעבוד עובדי כוכבים בלבד שנאמר (דכריס פו) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ:

• **תניא** רבי אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בא בן בנו שנאמר (סס יג) כי בגלל הדבר הזה תנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם. אמר רב יוסף נקטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני. והא קא חזינא דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר. אמר ליה רבי חייא לדביתהו כי אתא עניא אקדים ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם. תניא רבן נחליאל ברבי אומר (סס יג) ונתן לך רחמים ורהמך והרבך כל המרחם על חבריו מרחמין

קוּמָען. דָּאס מֵינְט מֶען דִּיא טָעג פּוּן דָּעָר אֶלְטָּעָר. אוּן עֶם וֶועֶלָען קוּמָען יָאהְרִין וּמָאם דִּיא וָעטְט וָאנָען אִיךְ קֶען אִין־וַיא נָאר נִיט טָאהֵן. דָּאס מֵינְט מֶען דִּיא טָעג וָען מָשִׁיחַ וֶועט קוּמָען. אִין דִּיא צַייטָען וֶועט מֶען נִיט קֶעָנָען טָאהֵן קֵין מִצְוֹת אוּן נִיט קֵין עֲבֵירוֹת, אוּן רַבִּי שְׁמוּעֵל בֶּן אֶלְעָזָר קְרִינְט אוֹיף שְׁמוּאֵל. וָארוּם שְׁמוּאֵל הָאט גָּאנְט פּוּן דִּיא צַייט וָאם אִיז אַיצְט. צוּ דִּיא צַייט וֶועֶן מָשִׁיחַ וֶועט קוּמָען אִיז נִיט מֶער קֵין אוּנְטֶערְשַׁייד. נָאר אִין דֶּעם גָּלוּת. הַיינְט זָענָען מִיר אִין גָּלוּת אוּן צוּ מָשִׁיחַ וֶועט קוּמָען וֶועט מֶען אוּיס גִּילַיוְוטְ וְוֶערֶן פּוּן גָּלוּת. אֲבָּער אִין אֲלֶע אִיבֶּערִיגֶע זָאכָען וֶועֶלָען דִּיא צַייטָען זַיין גָּלַיךְ. אַחַי זִי עִם שְׁמַייט אִין פְּסוּק עִם וֶועט נִיט בָּאר מִטָּען וָערִין־קֵין אֲרֶם מַאן פּוּן דִּי וָועלְט. וֶועט מֶען דֶּאךְ קֶענָען טָאהֵן דִּי מִצְוֹת צָדָקָה:

ך תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען גֶּילֶעֶרְנְט רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר זָאגְט אַמֶענְטְש דַארְף אַייבִּיג בֶּאטְן בָּאר נָאט עֶר זָאל אוֹיף אִיהם רַחֲמָנוּת הָאבֶּען עֶר זָאל נִיט קוּמֶען צוּ אֲרֶעמְקַייט. וָארוּם דִּי אֲרֶעמְקַייט אִיז אַייבִּיג אֶן נִיבְּרַייט צוּ קוּמֶען אוֹיף דֶּעם מֶענְטְשֶׁען. אוּן אוֹיב עֶר אִיז נִיט נִיקוּמֶען צוּ אֲרֶעמְקַייט. וֶועט זַיין זוֹהן קוּמֶען צוּ אֲרֶעמְקַייט. אוּן אוֹיב דָּער זוֹהן אִיז נִיט נִיקוּמֶען צוּ אֲרֶעמְקַייט. וֶועט דֶּעם זוֹהנְס זוֹהן קוּמֶען צוּ אֲרֶעמְקַייט. וָארוּם עֶם שְׁמַייט אִין פְּסוּק כִּי בְּגִלַּל הַדָּבָר הַזֶּה. הָאט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל גֶּילֶעֶרְנְט בְּגִלַּל אִיז מַייטְש אַדָּאר גְּלֵיךְ וִויא עִם וָאלְט נִישְׁמַאנְען נָאךְ אַדָּאר. דִּיא אֲרֶעמְקַייט דְּרַייט זִיךְ אוֹיף דִּיא וָועלְט אַזוֹי וִוי אַדָּאר אַמָּאהל קוּמְט זִיא צוּ דֶּעם מֶענְטְש. אוּן אַמָּאהל קוּמְט זִיא צוּ דֶּעם מֶענְטְש. רַב יוֹסֵף הָאט גָּזָאגְט עֶם אִיז גֶּעווֹיסְן אַז אַכְמָדָן וֶועֶרְט נִיט אֲרֶעם. פְּרֶעגְט דִּיא נְמָרָא מִיר זָענָען דָּאךְ אַלְמָדָן וֶועֶרְט יָא אֲרֶעם. עֲנְטְפֶּערְט דִּיא נְמָרָא אוֹיב עֶר וֶועֶרְט אֲרֶעם אֲבָּער נִיין אִין דִּי הַיינְט בֶּעטְן. גַייט עֶר נִיט. נָאט שִׁיקְט אִיהם זַיין אֲרֶעמְע פְּרַנְסָה אִין שְׁטוּב אַרַיין. עֶר זָאל נִיט דַארְפִין פַּאר שֶׁעמְט וֶועֶרִין. רַבִּי חִייָא הָט וָאגְט צוּ זַיין וַייב אַז אַאֲרֶעם מַאן וָועט קוּמֶען אִין שְׁטוּב. וָאלְסְטוּ אִיהם גֶּעשְׁווִוינְט גֶּעבִּן אַשְׁטִיקוֹל בְּרוֹיט. מֶען זָאל דַיינְע קִינְדֶער אוֹיךְ גֶּעשְׁווִוינְט גֶּעבִּן אַשְׁטִיקוֹל בְּרוֹיט. אַז וַייא וֶועלֶן גִּיין בְּעטֶן בְּרוֹיט. הָאט דִּי וַייב גָּזָאגְט צוּ רַבִּי חִייָא דוּא פְּלוּכְטְסְט אוּנְזֶערָע קִינְדֶער. הָט רַבִּי חִייָא צוּ אִיר גָּזָאגְט עֶם שְׁמַייט אִין פְּסוּק כִּי בְּגִלַּל הַדָּבָר הַזֶּה. אוּן דֶּבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָאבֶּען גִּילֶעֶרְנְט אַז דֶּער וָארְט בְּגִלַּל אִיז גְּלֵיךְ וִוי עִם וָאלְט נִישְׁמַאנְען נָאךְ אַדָּאר. דִּי אֲרֶעמְקַייט גַייט אַרוּם אִין דִּיא וֶועלְט אוּן קוּמְט אִיז זִיךְ אַוֹוי וִויא אַדָּאר. פּוּן אִין מֶענְטְשֶׁין גַייט וִויא אַוֹועק אוּן צִוִּים אַנְדֶערְן קוּמְט וִויא:

תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען גִּילֶעֶרְנְט רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי זָאגְט עֶם שְׁמַייט אִין פְּסוּק נָאט וֶועט

מיני פלגין שכם יפסח לגיס הומד : לגמרו לומנות . דכל כמי מאה היה דלא שייט מלגמרו לומנות מלגמרו לסחום ומיהו יפסיק מקיל בקדושין בכפשה :

עלף . מלך גדול הוא ובעל עגפים כבכם וג' מיני מוכל ים בפירושיו מכיומת קפריסין ולוכין :

ד הוף כפרכם . שהוא כמין הכל ולכן כלכף :

ו חמם . שהוא מעין של סולדא כמו נוגעת עיס : זה פרם . ונלגל לשון גלל : על הכור . שמפל לתוך פך : כהגיס . בשמונים : עכם . פקם : עד שאתה מוצא . כמו לעשות : ומשי . לך ממך : ושוהך גידך . עוהך כלשוקך קודם שתמות:

ללמדו ספר וללמדו אומנות אשר קרא (ישעיה נח) **מצוא** חפצך ודבר דבר חפצך אסורים וחפצי שם ם מותרים : (פ"כ) **ד תנן** רבון מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגוררה ונזכר ששבת היתה ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף ומכנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו :

(קה קנח פ"כ) **ה עד** אשר לא ירתק חבל הכסף (קהלת יב) זה חוט השדרה והרוץ גלת הזהב זה אמה ותשבר כד על המבוע זה הכרס ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש וכה"א (מלאכי ג) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אמר רב הונא (ואמרי לה אמר רב הגא) אלו בני אדם שמניהין דברי תורה ועושים כל ימיהם כהגים . אמר רבי לוי אמר רבי פפי אמר רבי יהושע לאחר שלשה ימים כרסו נבקעה ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי . תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך . ואף שלמה אמר בחכמתו (קהלת יב) וזכור את בוראך ביפי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה אלו ימי

מֵען דָאךְ ריידען אום שַׁבָּת . עֶנְפֶּערט דיא נְמָרָא דָעד פָּסוּק וָאוָט פּון צוא גֶעפֶּינֶען דייֶנע זַאכֶען אוּנ בייֶדָען ריידט : בייֶנע זַאכֶען אוּנ בייֶנע זַאכֶען ריידט וָואם דוא זַארְפְּסט פַּאר זִךְ טָארְסְטוּ גִיט פָאהן אוּנ ניט ריידָען אום שַׁבָּת . אָבָּער דיא ריידט וָאם זְענֶען אמַזָּה מֶען ריידָען אום שַׁבָּת :

ד תָּנוּ רַבָּנָן . דיא רַבָּנָן גֶילֶערנְט עֶם דָאט אַמָאהל גִיידָאפֶען בייא אַחָסִיד אַז בַּוָאנְט פּון זַיין פֶּעלְד אִיז צו בְּרָאכֶען גְיוָוארין אום שַׁבָּת : דָאט אָן גיהוֹיבֶען אַוַאכֶער אַריין צוא גַיין אִין פֶּעלְד . דָאם עֶר גיוָואלְט נֶעמֶען פַּארִיכְטָען דיא וַאנְט . דָאט עֶר זִיךְ דָעד מָאנְט אַז הַיינְט אִיז שַׁבָּת . דָאט עֶר ניט פַּארִיכְט . אִיז פַּאר פְּרַייצְט גיוָואריז דיא פֶּעלְד . אִז אִיהם גִיטָאהן נִיוָואריז אַנֶם אוּנ עֶם אִיז אַרוֹיס נִיוָואקְסָען פּון דיא עֶרד אַבּוֹים וָואם הַייבְט צְרַבָּ .

אוּנ פּון דִי פֵּירוֹת פּון דֶעם בּוֹים דָט עֶר גִישְׁפַּייזוֹט זִיךְ אוּנ זַיין וַוייב מִיט דִי קִינֶדֶער :

ה שְׁכָכָה הַכְּלֵךְ דָאט גִוָאנְט וָאלְטְ גִידֶינְקָען נָאט אַייֶדער דֶער זִילְבֶּערנֶער שְׁטְרִיק וָועט צו רִיסָען וָועלְן דָאם מִיטְ מֶען דֶעם פָּאדֶם וָואם אִין דיא שֶׁרָה וְאִין דיא שֶׁרָה פּון סַמָּנְטְשׁ אוּנ פּון אַבָּהֲמָה אוּנ פּון אַשׁוּף אִיז דָא אַשְׁנִירוֹל וַיִים וויא זִילְבֶּער . אַז דֶער שְׁנִירוֹל וָועט צו דִיסָען קֶען מֶען ניט דֶעפִּין . אוּנ אַייֶדער עֶם וָועט צו בְּרָאכֶען וָועלְן דֶער גָאלְדְענֶער קְוַאל . דָאם מִיינְט מֶען דֶער גְיִיד וָאם אִיז מַשְׁתִּין . אוּנ אַייֶדער עֶם וָועט צוא בְּרָאכֶען וָועלְן דֶער קְרוּג וָואם אוֹיף דֶעם קְוַאל . דָאם מִיינְט מֶען דֶעם בּוֹיךְ . אוּנ אַייֶדער עֶם וָועט צוא בְּרָאכֶען וָועלְן דיא קִישֶׁקע פּון בְּרוּנֶען . דָאם מִיינְט מֶען דיא קִישֶׁקע וָואם דָארְט לִינְט דיא מִיסְט וְדיא צוֹאהוּ פּון מֶענְטְשׁן . אוּנ אַזוֹי שְׁמִייט אִין פָּסוּק אִיךְ וָועל פַּאר שְׁפֶּייטֶן דיא מִיסְט אוֹיף אַייֶער פָּנִים דיא מִיסְט פּון אַייֶער יום טוֹב . דָאט הַב הוּנָא גוָאנְט דָאם מִיינְט מֶען דיא מֶענְטְשׁן וָום זַייא רִיסָען אַוָועק דִי ריידְ פּון דיא תּוֹרָה אוּנ זַייא מַאכֶען זַייֶער עֶרָע מֶען אַזוֹי וויא יום טוב . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָאבֶּען גוָאנְט נָאךְ דְרַיי מֶען וויא דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִישְׁטַארְבֶּען וָועלְן צוא שְׁפָּאלְטֶן זַיין בּוֹיךְ אוּנ דיא קִישֶׁקעס פָאלְען אוֹיף זַיין פָּנִים אוּנ זַייא זָאגֶען צו אִיהם גֶעם דִיר צוּרִיק וָואם דוא הָאסְט אוּנְז גִיגֶעבֶּען . מִיר הָאבֶּען גִיטֶערנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר זָאגְט טוּה צְדָקָה וָען דוא גֶעפִּינְסְט נָאךְ וָועמֶען צו גֶעבֶּען צְדָקָה . אוּנ דוא הָאסְט נָאךְ גֶעלְט . אוּנ דוא לֶעבְּסְט נָאךְ . אוּנ שְׁלמה הַמֶּלֶךְ מִיט זַיין חָכְמָה הָאם אוֹיךְ אַזוֹי גוָאנְט . גִיזַיינְק דַיין בַּשֶּׁעפֶער אִין דיא טֶעג פּון דַיין יוּגֶענְד אַייֶדער דיא שְׁלֶעכְטֶע טֶעג וָועלְן

זה כבים אלו הלפתות ושכו העכים אחר הנשם זו
שאור עיניו של אדם שהולך אחר הבבי אמר שמואל
האי דטעתא עד ארבעין שנין הדרא מסאן ואילך לא
הדרא. ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין
מרוח מכאן ואילך אזילו מליא כאבימא דגירדאי
אוכמי כוכים ארוחיו לא מרוח. רבי חנינא שכיבא ליה
ברתיה לא הוה קא בכי עילוה. אמרה ליה דביתהו
תרגולתא אפקת סביתך אמר לה תרתי תיכלא ועוירא
סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן
קצרתה שש דמעות הן שלשה יפות ושלשה רעות של
עשן ושל בבי (דף קנב) ושל בית הבסא רעות של סם
ושל שחוק ושל פירות יפות. (סה) ביום שיזעו שומרי
הבית והתעותו וגו' שומרי הבית אלו הכסלים והצלעות. והתעותו אנשי החיל אלו שוקים.
זבשלו הטוחנות אלו שינים וחשכו הרואות בארובות אלו עינים. אמר ליה קיסר לרבי יהושע
בן חנניה מ"ט לא אתית לבי אבידן אמר ליה טור תלג סחרנוהי גלידין כלבוהי לא נבהין

טחנוהי

סָמִין דִּיא בַּאקִין. דִּיא וָאלְקִינְם וְוֵעלְן צוּרִיק עֶרְין עֶרְעֶר נָאךְ דֶעם עֶרְעֶן. דָאם מֵיינְט סָמִין דִּיא
לִיכטִיגְקִייט פּוּן דֶעם מֶענְשְׁן אוֹיגְן וָאם וֵויא גַיינְן וָאם אַיהם נָאךְ דֶעם פִּיל וַיינְגְן
וָאם עֶר וֵויינְט אוֹיף דֶער עֶלטֶער פּוּן שְׁוַאכְקִייט אוּן פּוּן צָרוּת. שְׁמוּאֵל וָאגְט דִּיא טְרֶערִין וָם
גַייט אַרוֹים פּוּן דִּיא אוֹיגְן. אַז דֶער מֶענְטְש אִיז אַלט פַּאר פַּערצִיג יָאהר קוּמְט צוּרִיק דִּיא
לִיכטִיגְקִייט אִין דִּיא אוֹיגְן. אוּן אַז דֶער מֶענְטְש אִיז אֶלטֶער וִויא פֶּערצִיג יָאהר קוּמְט נִיט
צוּרִיק דִּיא לִיכטִיגְקִייט. רַב נַחְמָן וָאגְט אַז מָן שִׁיט אַרַיין כּוֹחָא אִין דִּיא אוֹיגְן וְכוֹחָא אִיז אַרַיר
מִים אַוֵּי אַפַּארְב וָאם מַאכְט לִיכְטִיג דִּיא אוֹיגְן. אַז מָן אִיז אַלט פַּאר פֶּערצִיג יָאהר. וְוֶערִין
מ' אוֹיגְן לִיכטִיגֶער. אוּן אַז מָן אִיז אֶלטֶער וִויא פֶּערצִיג יָאהר. אֶפִּילוּ עֶר וֵויט אַרַיין שִׁיטְן
אִין דִּי אוֹיגְן פַּארְב פּוּן אַפּוּלָע רֶער וָאם אִיז קְלֵיין וִויא דֶער קְלֵיין פּוּן דִּי וֶועבֶּערם. וֶועט
דָאם נָאר הֶעלְפָן דִּיא אוֹיגְן וָאלְן נִיט טְיֶנְקֶעלֶער וֶועֶרן. אָבֶּער לִיכְטִיגֶער וֶועֶרן וֵויא נִיט
וֶועֶרן. בִּיי רַבִּי חַנִינָא אִיז נִישְׁטְאךְפָּן אַפַּאכְטֶער. דָאם רַבִּי חַנִינָא נִיט נִיוֵויינְט אוֹיף אִיר.
דָאם דִּי וֵויב נִזָאגְט צוּ רַבִּי חַנִינָא אַהִין אִיז אַוֵּועק נַיגַאנְגְן פּוּן דִּיין שְׁטוּב. וָם דוּא וֵויינְט
נִיט. דָאם רַבִּי חַנִינָא נַזָאגְט צוּם וַויב וֵויא וָאלְן וַיין קִינְד נִיט הָאבֶּן אוּן בִּלִינְד
וֶועֶרן. וָאהרוּם רַבִּי חַנִינָא הָאלְט אַוֵּי וִויא רַבִּי יוֹחָנָן דָאם נַזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי בֶּן קְצָרְתָּהם וְוֶעגְן
זָעקֶם עֶרְבֶּי טְרֶערִין זָענֶען דָא. דְּבֵי עֶרְבֵי טְרֶערִין זָענֶען נט. אוּן דְּבֵי עֶרְבֵי טְרֶערִין זָענֶען
שְׁלֶעכְט. דִּי טְרֶערִין וָם גַייט פּוּן רִיזִיק אוּן פּוּן וֵויינְן אוּן פּוּן בֵּית הַכִּסֵּא וָענֶען שְׁלֶעכְט. אוּן
דִּיא טְרֶערִין וָם גַייט פּוּן דִּי אוֹיגְן פּוּן דֶעם פַּארְב וָאם סָמִין דִּיא אַרַיין נִישָׁאטְען אִין דִּיא
אוֹיגְן וָאהִי וִויא פְּרֶיעֶר שְׁמֵייסְן. אוּן פּוּן נִיעֶלעכְטֶער. אוּן פּוּן דֶעם רַיִיף פּוּן פֵּירוֹת דִּיא טְרֶערִין
וָענֶען נט. שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט נַזָאגְט אִין דֶעם פָּאךְ וָאם וֶועלְן צֵיטֶערִין דִּי וָם הִיטֶען דִּי שְׁטוּב.
אוּן עֶם וֶועלְן פַּאר קְרִיכְט וֶועֶרן דִּי זֶעלְבֶּער. דִּי וָאם הִיטֶען דִּי שְׁטוּב מֵיינְט סָמִין דִּי פְּרַאנְקְען
אוּן דִּיא רִיפְּפֶּען. זֵיי הִיטֶען דִּיא נִידֶערִים וָאם דָאם אִיז דֶער לָעצְטֶן פּוּן מֶענְטְשְׁן. אוּן עֶם
וָעלְן פַּאר קְרִיכְט וֶועֶרן דִּיא זֶעלְבֶּער דָאם מֵיינְט סָמִין דִּי פִּיס. אוּן דִּיא וָאם מָאלֶן וָעלְן
בַּטֵּל וֶועֶרן. דָאם מֵיינְט סָמִין דִּיא וָאם עֶסְן וָעלְן דָאם עֶסְן מָאלֶן פַּאלֶן. עֶם וָעלְן
פִּינְסְטֶער וֶועֶרן דִּיא וָאם זֶעהן דוּרְךְ דִּיא פֶּענְסְטֶער. דָאם מֵיינְט מען דִּיא אוֹיגְן וֶועלְן טוּנְקֶל
וֶועֶרן. דֶער קִיסר הָט גַזָאגְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא פַּאר וָם קוּמְט נִיט צוּם בֵּי אֲבִידָן וְעֶרן
גַרוּף כְּמוֹ כְתִבֵי סִימָן ו. דָאם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נַזָאגְט צוּם קֵיסַר דֶער בַּארְג אִיז וַיים וְדִיא הָאר פּוּן

מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים :

ז **תניא** רבן שמעון בן נתנאל אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת אמרה תורה הלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מה אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו דאמר רבי יוחנן (תהלים פח) במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות . ות"ש ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר (נחמיה ט) ומוראכם ויחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו . אמר רב פפא נקטינן אריה אבי הרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדרמי בר אבא דאמר רמי בר אבא אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו בבהמה שנאמר (תהלים מט) אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו . א"ר חנינא אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית :

(קהלת יב) **ח עד** אשר לא תהשך השמש והאור זו פרחת וההוטם והירח זו נשמה והכוכבים

דיר גענבן רחמנות אוך ער וועט אויף דיר רחמנות האבען אוך ער וועט דיך טעירן . דער ואס האט רחמנות אויף דיא בשעפענישׂ פון נאט . האט נאט אויך איהם רחמנות אוך ער ואס הט ניט קיין רחמנות אויף דיא בשעפענישׂ פון נאט . האט נאט אויך איהם אויך ניט קיין רחמנות :

ז **תניא** . מיר האבען גילערוגט רבן שמעון בן נתנאל אומ תינוק ואס איז נאר אכט איין טאג או ער לעבט . מעג מען פון זיינעט ווענגן מחלל שבת זיין . ווארום דיא תורה האט גזאגט מען זאל מחללן זיין פון זיינעטוועגן איין שבת . ער זאל לעבן ווען ער תיטשן פיל שבתים . אבער או דור ער מקף פון יודען איז נישטארבען איז מען פון זיינעטוועגן ניט כחללן שבת . ווארום או אמענטש שטארבט ארף ער שוין ניט מאהן קיין מצות . דאם איז ום רבי יוחנן הט גזאגט עס שמייט אין פסוק במתים חפשי : דיא טויט ווענט פריי . או אמענטש שטארבט ווערט ער פריי פון מצות . נאך האבען מיר גילערוגט רבי שמעון בן אלעזר זאגט אקינד ואס איז אכט איין טאג או ער לעבט ארף מען איהם ניט היטען פון קעין אוג פון מיט . אבער עוג מקף הפקן או ער איז טויט ארף מען איהם היטען פון קעין אוג פון מיט זיא זאלן איהם ניט ערטן : אזוי ווי עס שטייט אין פסוק וכוראכם ותחתכם יהיה. אזוי לאנג ווי ער מענטש לעבט איז זיין מורא אויף אלע בשעפענישׂ . ותחתכם איז מיטטש אייער קעגין . אוג או ער מענטש שטארבט הערט אויף זיין מורא . רב פפא האט גזאגט מיר ווייסען או צלייב ואוג אלע אנדערע חיות פאלן ניט ארויף אויף צווייא מענטשין מיט איין מאהל . קעגט דיא גמרא מיר ועהן ראך או צלייב פאלט יא אפיקו אויף צווי מענטשין אויף . ענפערט די גמרא דאם איז אזוי ווי רבי בר אבא האט גזאגט . אחיה פאלט ניט ארויף אויף אמענטשין איהם צו הרגנן סיידין דער מענטש ועהט ביי איר אוים ווי אבהמה . אזוי ווי עס שטייט אין פסוק נמשל בבהמות נדמו . ווען גיוועלטיגט אחיה אויף אמענטשין צוא הרגנן איהם . או ער ועהט בייא איר אוים ווי אבהמה . רבי חנינא זאגט אמענטש טאר ניט שלאפען אליין אין אשטוב . אוג דער ואס שלאפט אליין אין אשטוב קומט צו איהם די וייב פון דיא שדים וואס זיא הייסט לילית :

ח שלמה המלך האט גזאגט אמענטש זאל טאהן תשובה אידער עס ווערט פינסטער די זהן אוג דיא ליכטיגקייט . דאס מיינט מען דעם שטערן אוג דיא נאצ . זיא ענגען דיא ליכטיגקייט אוג דיא שיינקייט פון פנים . דיא לבנה מיינט מען דיא נשמה . די שטערן מיינט

וקן שנחת לב אשה נחלת ה' בנים ברוך המקום שמנעו לאותו האיש מכולם אמר ליה קרחא מציינא אמר ליה עיקרא שליפא תוכחה. אמר ליה רבי לרבי שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך אמר ליה סלעים קטנים נעשו גבוהים קרובים נעשו רחוקים משתים נעשו שלשה משים שלום בבית בטל. (קהלת יב) וסוגרו דלתים בשוק אלו נקביו של אדם. בשפל קול המחנוז בשביל קורקבן שאינו טוחן. ויקם לקול הצפור שאפילו צפור מנערתו משנתו. וישחו כל בנות השיר שאפילו קול שרים ושרות דומות עליו כשוחה. ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד (שמואל ג יט) בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעתן של זקנים משתנות. אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהם של זקנים מתרפטות. (שם) אם אשמע עוד (קול שירים ושירות) [בקול שרים ושרות] מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות

דִּי שַׁיְינְקִיט פּוּן פְּנִים אִיז אַבְּאַרְד · דִּי פַּרְייַד פּוּן הָאַרְץ אִיז אַוַוייִב · אַפְּארְמֶעגָן פּוּן נָאָט וָעגָן קְינְדֶער · גִילוּיבְט אִיז נָאָט וָאם עֶר הָאט פַּאר מִיטְעָן דָעם מֶענְטְשָׁן וְרָעם סְיָמְן פּוּן דִי אַלָע דְבָרִים זַאכָן · דָאס הֶער סָרִים גִיזָאגְט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָאכְדֶעם וָוִילְט דִיךְ קְרִיגָעָן מִיט מִיר · דָאס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִיזָאגְט צוּם סָרִים דוּ אוֹיסְגֶרִיסְעָנְע אֵיידֶער וְוִילְסְט מִיךְ דֶערְצֶערְנָען · רַבִּי הָאט גִיזָאגְט צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלַפְתָּא פַּאר וָאם וָעגָן מִיר גִיט נִיקוּמְען וָעגָן דֵיין פְּנִים אוּם יוֹם טוֹב · אַזוֹי וְוִיא מַיינְע עֶלְטֶערִין פְּלֶעגְן קוּמְען צוּ דַיינֶע עֶלְטֶערִין · (אוֹן אֱמֶת הָאט רַבִּי גַימַיינְט פַּאר קֶערֶט · עֶר הָאט גִיזָואלְט וְוִיסָן פַּאר וָאם קוּמְט נִיט שִׁמְעוֹן בֶּן חַלַפְתָּא צוּ אִים אוּם יוֹם טוֹב · אַזוֹי וְוִיא דִי עֶלְטֶערִין פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלַפְתָּא פְלֶעגְן קוּמֶען צוּ דִי עֶלְטֶערִין פּוּן רַבִּינ הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלַפְתָּא גִישְׁמֵיסְעֶרְט דִי קְלֵיינֶע שְׁמַיינֶער וְעָנָען גִיזָואלְט הוֹיכֶע בֶּערֶג · וָאם בֵּיי מִיר אִיז אַמָאל גִיוֶוען נָאהֶנְט אִיז הַיינְט וְוייט · וַוייל אִיךְ בִּין אַכְט אִיז מִיר עֶרְער אֲרָט צוּ הוֹיךְ · אוּן עֶרְער אָרְט צוּ וְוייט · פּוּן צַוַויי פִּיס אִיז גִיזָואלְט דֶרַייא פִּיס · אִיךְ מוּז הָאבְּן אַשְׁטֶעקְן · דֶער וָאם מַאכְט שָׁלוֹם צְווִישֶׁן מַאן אוּן וַוייב אִיז שׁוֹין גִיטָא · אִיךְ קֶען שׁוֹין נִיט מְשַׁמֵּשׁ הִמְטָ ז זַיין · שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָאט גִיזָאגְט עֶם וָועט קוּמְען אַצַייט אוֹיף אַסְעְנְטְשִׁין וָאם דִי מִירָן פּוּן נַאם וָועלְן פַּאר שְׁלאגְן וָעָרְן · דָאם מֵיינְט מֶען פּוּן אֶלְטֶער וָועט עֶר גִיט קֶענְען אַרוֹיס גִיין דָאם מֶענְשְׁלִיכְע אַרוֹיס נָאנְג · דָאם אִינְוֶוייניגְסְטֶע קְרָאפְט וָאם שְׁטוֹיסְט אַרוֹיס דִי הַשְׁתָּנָה אוּן דִי צוֹאָה וָועט שְׁוָואךְ וָועָרְן · עֶם וָועט נִיטָ־עֶרִיג וָועָרְן · דֶער קוֹל פּוּן דֶעם מַאכְּן · דָאם מֵיינְט טֶען דֶער פִּיפִּיק מִיט דִי קִישְׁקֶעס וָועָרְן שׁוֹין נִיט מַאהְלְן דָאם עֶסְן · פּוּן אֶלְטֶער וָועָרְן זַיי שׁוֹין נִיט הָאבְּן קֵין כֹּחַ צוּ פַּארְדַייעֶן דָאם עֶסְן · עֶר וָועט אוֹיף שְׁטֶיין צוּם קוֹל פּוּן אַפּוֹיגְל · אֲפִילוּ אַפּוֹיגְל מִיט אִיר שְׁוַואכֶער שְׁמִיטָע וָועט אִים אוֹיךְ וָועקְן פּוּן זַיין שְׁלָאף · עֶם וָועָלְן אַיינְגִיבּוֹיגְן וָועָרְן אַלֶע שְׁטֶעכְטֶער וָאם מֵיינְט טֶען אַלֶע קוֹלוֹת פּוּן דַיא זַינְגֶער אוּן פּוּן דִי זִינְגֶערִינְס וָועלְן בַּייא אִים זַיין אַיינְגִיבּוֹיגְן · פּוּן אֶלְטֶער וָועט עֶר זַיין סְוִיב אוּ דָאם גֶרֶעסְטֶע גִישְׁרַייא וָועט עֶר קוּם שְׁטִיל הֶערְן · בְּרִזִילִי הַגִלְעָדִי הָאט אוֹיךְ אוֹזוֹי גִיזָאגְט צוּ דָוִד הַמֶּלֶךְ · אוֹיךְ בִּין הַיינְט אַלְט אַכְציג יָאהר וָוייס אוֹיךְ דֶער עֶלְטֶער · נָאךְ הָאט בַּרְזִילִי גִיזָאגְט צוּ דָוִד וָועל אִיךְ עֶר קֶענְען טְרִינְקְן אִיךְ דֶען גוּט צוּ שְׁמֶעכְט · וָעמֶן מִיר אַז דֶער שִׁכְלְ פּוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָועָרְט פַּארֶענְדֶערְט אוֹיךְ דֶער עֶלְטֶער · נָאךְ הָאט בַּרְזִילִי גִיזָאגְט צוּ דָוִד וָאם דֶען קֶענְט אִינְשְׁמֵאק אִין דֶעם וָאם עֶר עֶסְט אוּן טְרִינְקְט · פּוּן וַאנֶען וָועָן מִיר אַז דִי קֶעפְּצִין פּוּן דִי · אַלְטֶע לַייט וָועָרְן צוּ שְׁפָּאלְטִין · נָאךְ הָאט בַּרְזִילִי גִיזָאגְט צוּ דָוִד וָועל אִיךְ דֶען נָאךְ הֶערְן דֶעם קוֹל פּוּן דִי זִינְגֶער אוּן פּוּן דִי זִינְגֶערִינְס · פּוּן וַאנֶען וַוייסְן מִיר אַז דִיא

טחנוהי לא טחנין . דבי רב אמרי ארלא אבידנא בתישנא . תניא רבי יוסי בן קיסמא אומר מבא תרי פתלת ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא סאי היא אמר רב חסדא ינקותא כי אתא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא סיבותא כלילא רחילפי תנא משמיה דר' מאיר דוק בכבי ותשכח בנגרי שנאמר (ירמיה מד) ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו אמר ליה שמואל לרבי יהושע (יהודה) שיננא שרי שקיך ועייל לחמא עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מבאן ואילך משתי מעלי . אמר ליה האי גוואה לרבי יהושע בן קרחה מהכא לקרחינאה כמה הוה אמר ליה כמהכא לגוזניא אמר ליה מינאי ברחא קרחא בארבע אמר ליה עיקרא שליפא בתבניא . חזייה דלא סיים מסאניה אמר ליה דעל סום מלך דעל חסור בן חורין ורטנעלי ברגלוהי בר אינוש דלא הא ולא הא רחיץ וקביר טב כיניה . אמר ליה גוא גוא תלת אמרי לך . הדרת פנים

קאפּ איז ווייס וויא שניאו . ארום דאָס באַרג איז אייז ווי אויך באַרד אוג דיא וואַנסאָם זענען ווייס וויא אייז . דיא הינט ביקען נוט . מען העלט ניט וואס איך רייד . דיא מיקען־מאכען נוט . דיא ציין קענען ניט קיען . דבי רב זאגען איך האב ניט פאר ארין . אוג איך זוך . איך גיי איינגיבונגען פון אלטער זעהט אוים ווי איך וואלט עפעס גיזוכט . מיר האבען גילערונט רבי יוסי בן קיסמא זאגט עס איז בעסער צוויי ווי דריי וריא ווי צוויי פיס פון דער יונגער איז בעסער ווי דיא דריי פיס פון דער עלטער . די דריטע פוס איז דער שטעקן . עס איז ווי אויף איין זאך וואס זיא נייט זאוועק אוג זיא וועט ניט צוריק קומען . וואס איז די זאך . האט רב הבדא גיזאגט דאס איז די יונגע . רב דימי זאגט די יונגע איז ווי אקרון פון רוזין : די עלטער איז ווי אקרון פון דער ערנער . מיר האבין גילערונט פון רבי מאירס וועגין מאל מיט די ציין וועסטו געפינגען אין די טריט . עס פיל וועסטו האבין כת צו גיין . צוי ווי עס שטייט אין פסוק מיר וועלין זיין זאט מיט ברויט וועלין מיר זיין גוט אוג מיר וועלין ניט זעהן קיין שלעכט . שמואל האט גיזאגט צו רב יהודה רו למה בינד אויך דיין זאק אוג לייג אראין דיין ברויט . העפּן אויך דיין טויל אוג עס ברויט . ביז פערציג יאהר איז גוט טען זאל פיל עסין . אוג פון פערציג יאהר אוג ווייטער איז גוט מען זאל פיל ווין טרינקען . אטנתש וואס האט ניט גיהאט קיין קינדער זהער הייסט אכרוסו האט גיזאגט צו רבי יהושע בן קרחה . וי ווייס איז פון מיר ביז צו דרום נאלין קאפ . רבי יהושע האט גיהאט אנאלין קאפ . האט רבי יהושע צו אים גיזאגט אזוי ווייס ווי איך בין צו דעם סריס . האט דער סריס זאל ער איז גיוועזן אי אפיקורוס גיזאגט צו רבי יהושע דער שעפס וואס איז גאל ער האט ניט קיין זאהר אויף זיך ודאס מיינט מען אקאוע וואס זיא האט ניט קיין זואר נאר האבו . דער ווערט פארקויפט ואלזוי פאר מיר גיקריין . האט רבי יהושע גיזאגט צום סריס דער שעפס וואס זייגע אייער ועגען אויסגערין . ער קען ניט האבין קינדער . קויפּ מען אים פאר אכט גילדין . דער זייל האט דער סריס גיזעהן אי רבי יהושע גייט אן שיף האט ער גיזאגט צו רבי יהושע דער וואס רייט אויף אסערד איז אמתך . דער וואס רייט אויף אי אייזיל איז אפרייער מענטש . דער וואס האט שיך אויף די פים איז אמעגטש . דער וואס האט ניט די אלע רבייא נאכין . דער וואס איז באגראבין איז אים בעסער פון דעם לעבעדיגין . האט רבי יהושע גיזאגט צו אים . סריס סריס . דריי זאכין האלטו מיר גיזאגט . דריי זאכין ועל איך דיר זאגין .

הוא צהה ויעמוד אלו בנים הנא אשה חסת טלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה :

(קהלת יב) כי הולך האדם אל בית עולמו . אמר רבי יצחק מלמד שכל צדיק וצדיק (עושים) [נותנין] לו מדור לפי כבודו . משל למלך בשר ודם שנכנס הוא ועבדיו לעיר כשהם נכנסין כולם בשער אחד נכנסין כשהן לבין כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו . ואמר רבי יצחק מאי דכתיב (שם יח) כי הילדות והשותרת הבל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו . ואמר רבי יצחק קשה רמת למת כמחט בבשר החי שנאמר (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב . אמר רב חסדא נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה שנאמר (שם) ונפשו עליו תאבל וכתיב (ירמיהו ג) ויעש לאביו אבל שבעת ימים . א"ר יהודה מת שאין לו מנחמין הולכים עשרה בני אדם וישבים במקומו . ההוא דשכיב בשכבותיה דרב יהודה לא היה ליה מנחמין (פ"ג) כל יומא הות רבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה (לאחר שבעת ימים) אתהזי ליה בחלמיה דרב יהודה

מהו לפי כמוה . מדלא כתיב לא בית כשאם לא כל אחד ואחד לפי ממונו ע : כשפי ל . לפי כאן לכל מיתי כעמן אחד : בחלקי שאם בילדותו . כוב תשמיש : מכחושים פניו . מזוקים כתו : פתן ע מנחמין . אין לי אלא מיכן לעתמו : כמקומו . כמקום שהם שם : כל יומא . ל

עֲנוּמְעָן קַיין וַוייב אוּן וָואלְט נִיט וֶוועלֶען הָאבֶּען קִינְדֶער . וָוארוּם צוּ וָואס דַארְף עֶר מֹרָאגָע אוֹיף זִיךְ דִי לַאסְט צוּ שְׁפַּייזֶען וַוייב אוּן קִינְדֶער : נָאר וַוייל נָאט הָט אַזוֹי גִינָוואלְט דִרְיבֶּער הָט עֶר גִישְׁטַארְקְט דִי תַּאוָה פּוּן מֶענְטְשֶׁן צוּ אַנַוייב מֶער וַוייא צוּ אַלֶע שֶׁערְפְענִיגוּנְגֶן . אוּן עֶר הָט זַיי גִישְׁטַארְקְט דִי רִיבְּשַׁאפְט פּוּן פָּאטֶער אוּן מוּטֶער צוּ זֵייעֶר קִינְדֶער . וַוייא וָאלֶען לִיב הָאבֶּן זֵייעֶר קִינְדֶער מֶער וַוייא זֵייעֶר אֵייגֶענֶעם לֶעבֶּן . מִיר הָאבֶּן גֶיהֶערְנְט דִי אִשָּׁה אִיז פּאם פּוּל מִיט צוּאה . אוּן אִיר מוֹיל אִיז פּוּל מִיט בְּלוּט . אוּן אַלֶע מֶענְטְשֶׁן לוּפֶען נָאךְ אִיר אוּן זוֹלֶען הָאבֶּן אִיר פֶּערְגֶענְגֶן :

• שְׁלמה הַמֶּלֶךְ הָט גָּאנְט רֶער מֶענְטְש נֶיים צוּ זַיין וָועלְט . וָם מַיינְט מֶען זַיין וָועלְט הָט רַבִּי יִצְחָק גָּאנְט רֶער פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז אַז מֶען גִיט אִין גַּן עֵדֶן צוּ עֶרְשְׁט צְדִיק אַבְּזוּנְדֶערְ וואוֹהִינְגְ אַזוֹי וויא זַיין כְּבוֹד בַּארְף זַיין . הָט יֶעדֶער מֶענְטְש זַיין וָועלְט אַזוֹי עֶר אִיז וָועלְט . דָאם אִיז גְלַיידְ צוּ אַמֶּהָ מִיט זַיינֶע קְנֶעכְט וָם זֶענֶען אַיין גִיקוֹמֶען אִין אַשְׁפָּאט . וָען דַיא גַיין אַיין שְׁפָּאט גַיין אַלֶע אַיין מִיט . אָבֶּער אַז דַיא נֶעכְטִינֶען אִין שְׁפָּאט גִיט מֶען יֶעדֶען אַבְּזוּנְדֶער וואוֹהִינְגְ אַזוֹי וויא זַיין כְּבוֹד אִיז . אַזוֹי אַלֶע צַדִּיקִים גַיין אַיין אִין גַּן עֵדֶן דְרִיךְ אֵיין טוֹיר . אָבֶּער אִין גַּן עֵדֶן גִיט מֶען צוּ עֶרְשְׁט צַדִּיק אַבְּזוּנְדֶער וואוֹהִינְגְ אַזוֹי וויא זַיין כְּבוֹד אִיז . נָאךְ הָט רַבִּי יִצְחָק גָּאנְט רֶער פָּסוּק זָם מֵיינְט רֶער יִשְׂרָאֵל אוּן דַיא שְׁוָארְצֶקַיים אִיז נַארְש . דַיא זַאכֶען וָואס רֶער מֶענְטְש טוּהט אִין זַיין יוּנְגְענְד . אַז עֶר גִיט אַרוֹיס פּוּן אֵיהֶם פִּיל וֶרֶט אִין רֶער יוּנְגְענְד . דָם מַאכְט שְׁוָואךְ זַיין פְּנִים אוֹיף רֶער עֶלְטֶער . וַוייל אוֹיף רֶער עֶלְטֶער הָאט עֶר נִיט קֵין־כֹּחַ . נָאךְ הָט רַבִּי יִצְחָק גָּאנְט אַז רֶער וואוֹהְם בַּייסְט דֶעם טוּיפֶען אִין קֶבֶר . אִיז אֵיהֶם אַזוֹי שְׁלֶעכְט . וויא שְׁלֶעכְט עֶם אִיז דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶען אַז מֶען שְׁמֵעכְט אֵיהֶם מִיט אַנַאךְיל . אַזוֹי וויא עֶם שְׁטִייט אִין פְּסוּק זַיין פְּלֶיישׁ שְׁמֵעכְט אֵיהֶם . רַב חִסְדָּא זָאגְט דִי נְשָׁמָה טַרְיֶערְט אוֹיף דֶעם גוּף זִיבֶּען טָאג . אַזוֹי וויא עֶם שְׁטִייט אִין פְּסוּק זַיין נֶפֶשׁ טַרְיֶערְט אוֹיף אֵיהֶם . נָאךְ שְׁטִייט אִין פְּסוּק יוֹסֵף הָאט גִימַאכְט אַטְרוּיעֶר אוֹיף זַיין פָּאטֶער זִיבְּעֶן טָאג . רַב יְהוּדָה זָאגְט רֶער טוּיפֶער וָם הָט גִיט וֶועמֶען מִקְּנֶה זָאךְ טְרַיסְטֶען . עֶר הָט גִיט גִיוַוואוֹהְנְט נָאךְ אִין פְּסוּק יוֹסֵף הָאט גִימַאכְט אַטְרוּיעֶר אוֹיף אֵיהֶם . אוּן אֵיהֶם אַלֶע זוֹהְנֶען אוּן טֶעכְטֶער אִיז גִישְׁטַארְבֶּען . אוּן וַיִּוֶּעצוּ אֹתוֹ כָּל בָּנָיו וְכָל בְּנוֹתָיו לָקוּם לְנַחֲמוֹ . אוּן עֶם אִיז גִיט גֶעבְּרַיכְט אוּן וֶועמֶען אוּן זַאלֶען גִיט טְרַיסְטֶען . אַלֶע הָט רַב יְהוּדָה גִיטָאהְן זִיבֶּען טָאג . נָאךְ דִי זִיבֶּען טָאג אִיז רֶער

מתכברות . אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא אסתא דהואי בי רבי בת תשעים ותרתין שנין והות מעמא קידרא . רבא אמר ברזילי הגלעדי שטוף בזמה הוה וכל השטוף בזמה זקנה קיפצת עליו :

ט תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר (איוב יב) בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהם שנאמר (שם) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח . גם מגבוה יראו שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים . וחתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך נעשה לבו (לו) תוהים תוהים . וינאץ השקר זו קליבוסת ויסתבל החגב אלו ענבות ותפר האביונה זו עבודה . רב כהנא הוי פסיק סידרא קמיה דרב כי מטא להאי קרא נגיד ואיתנח אמר ש"מ נטיל ליה הכדיה דיבי אמר רב כהנא כאי דכתיב (תהלים ג) כי הוא אבר ויהי זו אשה הוא

אויערן פון די אלטע מענטשן ווערן . מען ווערט טויב אויף דער עקסטער . רב זאגט בדרומי הבעדי איז ניוועז אליינגער . ווארום בייי רבי איז ניוועז אריינסט זיא איז אלט ניוען צווי אוג ניצוציג יאהר אוג זיא פלעגט נאך פאר זוכען דעם טאג עסן ווייסען אויב דאס האס אנגטאן נישמאק אדער ניין . אוג ווערכט בשמים מען בארף גאבן אין דאס עסן צו פר בעסערי דעם נישבאק פון עסן . רבא זאגט בדרוזי הגלעדי הט זייער פיל משמש המטה קומט אויף אים דיא עקסטער פאר דער צייט :

ט תניא . מיר האבן גילערונט רבי ישמעאל ברבי יוסי זאגט תלמידי חכמים וואס עקסטער זיי ווערן קלינגער ווערין זיי . אזוי ווי עם שמייט אין פסוק איוב הט גזאגט בייי דיא אלטע תלמידי חכמים איז דא רכמה אוג וואס ליינגער זייא לעבן מער פאר שטאנד האבן זיי . אבער דיא עמי הארצים ודיא פראסטע מענטשין וואס אקסטער זייא ווערן נאכערשער ווערן זיי . אזוי ווי עם שמייט אין פסוק עך די לעפצין פון די בגלויבטע מענטשן נאר זיי זענען עמי הארצים האבן זיי ניט קין שכל וום צו ריידין . אוג די עצה פון דיא אלטע צייט נעמט ער אוועק . די אלטע עמי הארצים האבן שוין ניט קין שכל צו געבן אעצה . שלמה המלך הט גזאגט פר אהוכע זאך האבן זיי מוא . אפילו אקקיינער באלד ווערט אוים בייי דעם אלטן מאן וויא עם וואלט גיוון עטלכע נרוסע בערג איינער אויף דעם אנדערן . אפילו אויף אקקיינעם בערגיל איז אימהם שווער ארויף צו גיין . ער הט שרעק אין ווענ . ען ער אלטער מאן גייט אין ווענ שרעקט אימהם זיין הארץ . עס זאל אימהם ניט טרעפין קין אומגליק . עם ווערט בליהען ער מאנדלען בוים . אוג די בליאכץ ווערט ארוים גיין אין דיא ציט פון בוים . דאס מיינט מען די ביינער פון דעם אקטן מאן ווערט מען ארוים ווייל ער ציט צינגיבוינגין . ער חגב ווערט זיין מאשא . דאס מיינט מען בייי דעם אקטן מאן ווען וויא פיס אס איז אימהם שווער צו שלעפין זיינע איינגע פיס . דיא גלוסטונג ווערט נישטערט ווערין . ער ווערט שוין ניט גלוסטן צוא וייבער . רב כהנא האט אמאהל גיריידט פסוקים פר רב . אז רב כהנא איז ניקומען צו דעם פסוק רחפר האביונה . דיא גלוסטונג ווערט נאר שטערט ווערין . הט רב צוויפל גישאהן . האט רב כהנא גזאגט איצט ווייס איך אז בייי דעם רבי הט שוין אויף גיהערט די גלוסטונג פון וייב . רב כהנא הט גזאגט וואס מיינט דער פסוק נאט הט גזאגט אוג ס איז גיוואירין . דאס מיינט מען אשה . נאס הט גיבאטן אוג עס איז אזוי גבליבען . דם מיינט מען קינדער . ווארום דער מענטש טיט זיין שבר וואלט נימ

אומר (ז"פ כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים. על גופו של רשעים הוא אומר (ישעיה מח) אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר (שמואל פ כה) ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע. תניא רבי אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנא' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים. ושל רשעים חומות והוכות שנאמר ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע. אמר ליה (רבא) [רבה] לרב נחמן של בינונים מאי. אמר ליה איכא שכיבנא לא אמרי לכו האי מילתא הכי אמר שמואל אלו ואלו לדוכה נטמרים. הללו יש להם מנוחה והללו אין להם מנוחה. אמר ליה רב מרי עתידין צדיקים דהוו עפרא דכתיב (קהלת יב) וישוב העפר (אל) [על] הארץ כשהיה. הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן נחר בהו רבי אחאי בר יאשיה אתו ואמרי ליה לרב נחמן נחר בן גברא אתא ואמר ליה מאן ניהו מר אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה. אמר ליה ולאו אמר רב מרי עתידי צדיקי דהוו עפרא א"ל ומנו מרי דלא ידענא ליה א"ל והא קרא כתיב וישוב

דָעם גוף פון די רְשָׁעִים זָאנְט עָר. אַזוי וויא יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָאט גִיזָאגְט. גָאט הָאט נִיזָאגְט עָם וועט נִיט זַיין־קיין שָׁלוֹם צו די רְשָׁעִים: אוּן אויף יֶחֱזְקֵאל נְשָׁמוֹת זָאנְט עָר. אַזוי וִוי אַבְיָגיל הָאט גִיזָאגְט צו דָוִד די נְשָׁמוֹת פון דַיינֶע פַיינְד וועט זַי וַארְפֶן אַזוֹ וִוי מָען וַארְפְט שְׁטֵיינֶער וָעם איז נִיסַאכְט אַבְּרַיטָעֶר פָּאם אוּן אִינְווַיינִיג איז דָא אַזוי וויא אַלְעָפִיל. אין דָעם עָלְפִיל לִיגְט מָען אַבִּין דָעם שְׁטֵיין צום וַארְפֶן אִים. דָאם הֵיסְט ״בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע״ דִיא לָעְפִיל פון וַארְפֶן):

תַּנְיָא. מִיר הָאבִּין גִיהָערְט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט די נְשָׁמוֹת פון די צַדִּיקִים וֶעֶנֶן בְּעהַאלְטִין אוּנְטֶער דֶעם כִּסֵּא הַכָּבוֹד. אַזוי וויא עם שְׁמַייס אין פָּסוּק צַבִּיגְיל הָאט גִיזָאגְט צו דָוִד די נְשָׁמָה פון כַּיין הַאר וועט זַיין פָארְבּוּנְדֶן מִיט דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶען מִיט הָאם. וְאוּנְטֶער זַיין שְׁטוּהְל). אוּן די נְשָׁמוֹת פון די רְשָׁעִים וֶעֶרֶן אַלֶע מָאהְל פָאהֶר פָארְשְׁלָאסִין אין גֵיהִינָם. אַזוי וויא עם שְׁמַייס אין פָּסוּק צַבִּיגְיל הָאט גִיזָאגְט צו דָוִד די נְשָׁמוֹת פון דַיינֶע פַיינְט וועט מָען וַארְפֶן אַזוֹ וִוי מָען וַארְפְט שְׁטֵיינֶער וויא פְרַיעֶר שְׁמַייסְט). רַבָּא הָאט גִיזָאגְט צו רַב נַחְמָן וווּ זֶעֶן די נְשָׁמוֹת פון די מִיטְעלְע מֶענְטְשִׁין. וָאם זֶענֶן גִיט צַדִּיקִים אוּן גִיט רְשָׁעִים. הָאט רַב נַחְמָן גִיזָאגְט וֶעֶן אִיךְ וָאלְט גִישְׁטָארְבִּין וָאלְט אִיךְ דָאךְ אַיינְ גִיט גִיזָאגְט דִיא זַאךְ. אַזוי הָאט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט די נְשָׁמוֹת פון די רְשָׁעִים אוּן די נְשָׁמוֹת פון די מִיטְעלְע מֶענְטְשִׁין וֶעֶרֶן גִיגֶעבִּין צום מַלְאַךְ דוּמָה. די נְשָׁמוֹת פון די מִיטְעלְע מֶענְטְשִׁין הָאבִּין רוּה. אוּן דִיא נְשָׁמוֹת פון די רְשָׁעִים הָאבִּין גִיט־קיין רוּה. רַב מָרִי הָאט גִיזָאגְט די צַדִּיקִים וֶעלְן וֶעֶרֶן עָרְד וִוי וֶעלְן וֶעֶרֶן אִין־קֶבֶר אוּן וִוי וֶעלְן וֶעֶרֶן עָרְד). וָאורוּם עם שְׁמַייס אין פָּסוּק די עָרְד וועט זִיךְ צְעריק קֶעֶרֶן צו די עָרְד אַזוֹ וויא עם אִיז נִיווֹרֶן וָאם אִיז עָר גוף וָאם עָר אִיז נִיסַאכְט גִיהָארֶן פון עָרְד. וֶעֶט עָר צוּרִיק וֶעֶרֶן עָרְד). גֶרַעבֶּער הָאבִּין אַמֶּהְל נִיגֶרַאבִּין די עָרְד אִין די עָרְד פון רַב נַחְמָן. אוּן אִין די פֶּעלְד אִיז נִיווֹרֶן בַּאגְרַאבִּין רַבִּי אַחַאי בֶּן יאשְׁיָה. הָאט עָר זִישְׁרַיגֶען פון־קֶבֶר אוֹיף די גֶרַעבֶּער וֶיֶא זָאלִין נִיט גֶרַאבִּין. וָענֶן די גֶרַעבֶּער נִיסְתָּכֵּן זו רַב נַחְמָן אוּן הָאבִּין גִיזָאגְט אַסֶּענְטָש הָאט אוֹיף אוּנְז גִישְׁרִיגֶען פון־קֶבֶר מִיר זָאלִין נִיט וָאבִּין. אִיז רַב נַחְמָן גֶעקוּמֶען אִין פֶּעלְד צום־קֶבֶר. אוּן הָאט גִיזָאגְט רַבִּי אַחַאי בֶּר יאשְׁיָה. הָאט רַב נַחְמָן גִיזָאגְט אִיךְ בִּין אַחַאי בֶּר יאשְׁיָה. הָאט רַב מָרִי הָאט דָאךְ גִיזָאגְט אֶפִּילוּ צַדִּיקִים וֶעלְן אוֹיךְ וֶעֶרֶן עָרְד וִוי וֶעֶרֶן אִין־קֶבֶר אוּן וֶיֶא וָאלְט גִיזָאגְט רַבִּי אַחַאי גִיזָאגְט וֶעֶר אִיז וָאלְט גִישְׁטָארְבִּין וָאלְט אִיךְ דָאךְ אַיינְ גִיט גִיזָאגְט דִיא זַאךְ. הָאט רַב נַחְמָן גִיזָאגְט עם שְׁמַייס דָאךְ אַזוֹ אִין פָּסוּק דֶעֶר גוף וָאם עָר אִיז גֶעמַאכְט גֶעוָואלְטִין פון עָרְד וועט עָר צוּרִיק

מי מנו : גומל . הוא כיסוי שנותנים על מיטתו : אפשו עליו תהלה . כ"ז בנים לו כבר ים לו נפש על פיהם לבצין : ויפוך העפר . גופו קדוש עפר ימצב הלו כתרגום בכסיה מיד והכוות תפוך שתין מן זיוה עוד : לפר בתנה . קבע יתיבת הוא לישראל כוי ויזל שיעשיהם תליו כמו שתתנה לך נקיה בל עון: כלים יהיה נלוזר . להצינען לף זו הנאה תהא כבוד כבנוסה : לבניכם. לנכן לף ז׳ נגיהנם נמחפים שם:

יהודה ואטר ליה תנוח דעתך שהנחת את דעתי , אטר רבי אבהו כל שאומרים בפני המת יודע עד שיסתם הגולל פליגי בה רבי חייא ורבי שמעון בר אבא (ברבי) חד אטר עד שיסתם הגולל וחד אטר עד שיתעכל הבשר מ"ד עד שיתעכל הבשר דכתיב (מיוב יד) אך בשרו עליו יכאב וגו' מ"ד עד שיסתם הגולל דכתיב (קהלת יב) וישוב העפר על הארץ כשהיה :

הנך רבנן והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כאשר נתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה משל למלך בשר ודם שחלק בגדי כלכות לעבדיו פקחים שבהם קפלום והניחום בקופסא טפשים שבהם הלכו ועשו בהם מלאכה לימים בקש המלך את כליו פקחים שבהם החזירום לו כשהם מגוהצים טפשים שבהם החזירום לו כשהם מלוכלכין שמח המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפשים על הפקחים אטר ינתנו בלים לאוצר והם ילכו לכתיהם לשלום ועל הטפשים אטר כלים ינתנו לכביסה והם יתחבשו בבית האסורים אף הקב"ה על גופם של צדיקים אומר (ישעיה נו) יבא שלום ינוחו על משכבותם ועל נשמתם הוא אומר

מְעַנְטְשׁ גִיוֶועהן גִיוואַרִין אִין חָלוֹם צוּ רַב יְהוּדָה . אוּן עֶר הָאט גֶזאגְט צוּ אִיהם דוּ זָאלְסְט זַיִן בַּרְוִיהִיגְט וַויִל דוּא הָאסְט מִיךְ בְּרְוִיהִיגְט . רַבִּי אַבָּהוּ זָאגְט אַלְץ וָואס מֶען זָאגְט פַּאר הֶעם מֵת . וְויֵיס הֶער מֵת . בִּיז מֶען שִׁיט אַרוֹיף אוֹיף אִיהם דִי עֶרְד . רַבִּי חִיָּא אוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֶבִּי קְרֶגְעֶן . אֵייגֶער זָאגְט הֶער מֵת הֶעְרְט בִּיז מֶען שִׁיט אַרוֹיף אוֹיף אִיהם דְיא עֶרְד . אוּן אֵייגֶער זָאגְט הֶער מֵת הֶעְרְט בִּיז דִיא פְלֵייש זַיגֶע וְועְרְט פַּר פוֹיְלְט . הֶער וָום זָאגְט הֶער מֵת הֶעְרְט בִּיז דִיא פְלֵייש זַיגֶע וְועְרְט פַּאר פוֹיְלְט . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק זַיִן פְּלֵייש שְׁמֵעְרְצְט אִים . אַזוֹי זָאגְט וויא עֶר הָט פְלֵייש הֶעְרְט עֶר וָואס מֶען טוּהט מִט אִיהם . אוּן הֶער וָאס זָאגְט הֶער מֵת הָעְרְט בִּיז מֶען שִׁיט אַרוֹיף אוֹיף אִיהם עֶרְד . וָוארוּם עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִיא עֶרְד וְהֶער גוּף וָואס עֶר אִיז עֶרְד) וְועט זִיךְ קֶעְרִין צוּא עֶרְד . (צוּא דִיא עֶרְד וָואס מֶען בְּגְרָאבְּט אֵיהם) . אוּן בָּאלְד וויא דִי בֵּייְדְע עֶרְד קוּמֶען צוּ זַאמֶען גֵייט שׁוֹין פּוּן אִיהם אַוועק דִי נְשָׁמָה אִין נָאנְצֶן . אוּן עֶר אִיז שׁוֹין אָמֶתָּה עֶרְד :

תָּנוּ רַבָּנָן . דִיא רַבָּנָן הָאבֶּען גֵיהֶערְט עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דִיא נְשָׁמָה וֶיט צוּרִיק קֶערִין צוּ גָאט וָואס עֶר הָט אִיר גֵיגֶעבֶּן . גִיב צוּרִיק דִי נְשָׁמָה צוּ גָאט . אַזוֹי וויא עֶר הָאט דִיר גֵיגֶעבֶּן אַרַיגֶיגֶע נְשָׁמָה וָאלְסְט אִיהם צוּרִיק גֶעבֶּן אַרַיגֶיגֶע נְשָׁמָה . דָאם אִיז גלִיְיךְ צוּא אֵמֶתֶּן וָואס עֶר הָאט גֵיטֵיילְט קִינְגלִיכְע קְרֵייְדֶער צוּ זַיגֶע קְנֶעכְט זַיִיא זָאלִין דָאם הִיטֶען . דִיא קְנֶעכְט הָאבֶּען אַיין גֵיוווּיקִילְט דִי קְרֵייְדֶער אוּן הָאבֶּען זַיִיא אַרַיין גֵיזַיִיגְט אִין אַקאסְטִין . דִי נַארִישֶׁע קְנֶעכְט הָאבֶּען אָן גֵיטָאהן דִי קְרֵייְדֶער אוּן הָאבֶּען גֵארְבֶּעט זַיִיעֶר אַרְבֶּעט . אִין אַצַייט לַאנְג הָאט הֶער מֶלֶךְ גֵיזָאגְט מֶען זָאל אִים צוּרִיק גֶעבֶּן זַיגֶע קְרֵייְדֶער . דִי קְלוּגֶע קְנֶעכְט הָאבֶּען צוּרִיק גֵיגֶעבֶּן דִי קְרֵייְדֶער אוּן זַיִי הָאבֶּען גֵיגְאנְגְט אַזוֹי וויא מֶען הָאט זַיִיא גֵיגֶעבֶּן . דִי נַארִישֶׁע קְנֶעכְט הָאבֶּען צוּרִיק גֵיגֶעבֶּן בַּשְׂמוּצְטֶע קְרֵייְדֶער . הָאט זִיךְ הֶער מֶלֶךְ גֵיפְרֵייט גֶעגֶן דִי קְלוּגֶע קְנֶעכְט אוּן אִיז אִין בֶּעס גֵיוועְן גֶעגֶן דִי נַארִישֶׁע קְנֶעכְט . אוֹיף דִי קְלוּגֶע קְנֶעכְט הָאט הֶער מֶלֶךְ גֵיזָאגְט מֶען זָאל אִים קְאסְטִין . אוּן זַיִיא זָאלִין גֵיין לְשָׁלוֹם אַהֵיים . אוֹיף דִי נַארִישֶׁע קְנֶעכְט הָאט הֶער מֶלֶךְ גֵיזָאגְט דִי קְלֵייְדֶער זָאל מֶען גֶעבֶּן נַאשְׁן אוּן זַיִי זָאל מֶען הַאלְטֶן אִין גֵיפֵיינְקְנֶעגְנִיס . נָאט טוּהט אוֹיף אַזוֹי . אוֹיף דֶעם נוּף פּוּן דִי צַדִּיקִים זָאגְט עֶר צַזוֹי וויא יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָאט גֵיזָאגְט . הֶער גוּף זָאל קוּמֶען בְּשָׁלוֹם אוּן זָאל רוּהֶען אוֹיף זַיִי גֵיקְנֶעגְנִיס . אוּן אוֹיף וויְיטֶער נְשָׁמוֹת זָאגְט עֶר . אַזוֹי וויא אַבְרַיָּל הָאט גֵיזָאגְט צוּ דָוִד דִי נְשָׁמָה פּוּן מַיִן הַאר וָועט זַיִן פַּארְבּוּנְדֶען מִט דֶעם לֶעבְּעדִיגֶען פַּאר בֵּיגְרוּנְד מִט גָאט . אוֹיף

ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים הספראי דהתם מאימנא לא קשיא הא דמחמו ליה ואתים הא דמחמו ליה ולא אחים אמר ליה אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן אחים הספריה א"ל מיסתאי את ורבה בר רב חנן. בעא מיניה רבי אלעזר מרב איזהו בן העולם הבא אמר ליה (יסעיה ג) ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך (תלכו) [לכו] בו. רבי חנינא אמר כל שדעת רבותיו נוחה הימנו (קהלת יב) וסבבו בשוק המספדים בני גלילאה אמרי עשה דברים לפני כמתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה:

יב תנן התם רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את רבי אליעזר וכי אדם יודע איזה יום ימות. אמר ליה וכי שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה

עליו ומורידין ומכבדין שבתו: פשיט בספראי דסתם קתימאי. בעא מיניה בספראי בר"ש מיתחמו ויכתבו בספרים כפומבדיתאי ויכתבו בלי מיתחממו בספרים כפומבדיתאי. דסתם קתימאי בעמא בספר ומעמא מיתחמם מעמא מיניה ויכתבו בספרים כפומבדיתאי. ומאי מיתחמו בספרים כפומבדיתאי לייתי מר מפומבדיתאי ויכתבו בספרים כפומבדיתאי: ומאי מיתחמו בספרים כ"ש מיתחמו ליה ולא מיתחמו ליה: כלומר מי שמתחמם מתחממין ליה וכן כפומב"ד ומי שאינו מתחמם אין מתחממין ליה: כלומר מי שמתחמם מתחממין ליה ולא מתחממין ליה כלומר פומבדיתאי. משום דמוכח לה במילי דמיתה וכן פומבדיתאי. דמסתם כל כיתמיהן מוכח פומבדיתאי לייתי מר מפומבדיתאי: ומאי מיתחמו בספרים כ"ש מיתחמו ליה ולא מיתחמו ליה: כלומר מי שמתחמם מתחממין ליה וכן כפומב"ד ומי שאינו מתחמם אין מתחממין ליה: כלומר פי' דמסתם ליה כלומר פי' דמסתם ליה: כלומר פי' דמסתם ליה: כלומר פי' דמסתם ליה:

וישוב העפר (אל) (ועל) הארץ כשהיה אמר ליה דאקריך קהלת לא אקריך משלי דכתיב (משלי יד) ורקב עצמות קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין. נששיה חזייה דאית ביה מששא אמר ליה ליקום מר לנויות דביתא אמר ליה גלית אדעתיך דאפילו נביאי לא קרית דכתיב (יחזקאל לז) וידעתם כי אני ה' בפתחי את קבריותיכם ובהעלותי אתכם מקבריותיכם עמי (אמר ליה) והכתיב (שמואל ג) כי עפר אתה ואל עפר תשוב. אמר ליה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים:

יא אמר ליה החיא מינאה לרבי אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד אובא טמיא היכי אסקיה לשמואל בנגידא אמר ליה התם בתוך י"ב חודש הוה דתניא כל י"ב חודש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חודש הגוף בטל (דף קנ) ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת. אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב מהספרו של אדם ניכר אם בן העה"ב הוא אם לאו. איני והאמר

קֵערְן צוּ דִי עֶרְד אַזוֹי וְוִיא עֶר אִיז גִיוֶוען. הָאט רַבִּי אַחָאי גִיזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן דֶער וָאס הָאט דִיר גִיזָאגְט דָעם פְּסוּק פּוּן קֹהֶלֶת הָאט דִיר נִיט גִיזָאגְט דָעם פְּסוּק פּוּן מִשְׁלֵי. וָוארוּם אִין מִשְׁלֵי שְׁמֵייט פּוּן קִנְאָה פּוּיקְען דִי בֵּיינֶער. דֶער וָאס הָאט מְקַנֵּא זַיין חָבֶר וּאז עֶר זָעהט מְעַנְטְשֶׁין זָאגְען רַייכֶער פּוּן אִים פַּאר דֶרֶיסְט אִים. עֶר וָואלְט גֶערְן קֵיינֶער זָאל נִיט הָאבֶּן נָאר עֶר. וְוֶעלְען זַיינֶע בֵּיינֶער פַּארְפוּיקְט וְוֶערְן אִין קֶבֶר. אוּן דֶער וָאס אִיז נִיט כְּקַנֵּא וְוֶעלְען זַיינֶע בֵּיינֶער גִיט פַּארְפוּיקְט וְוֶערְען אִין קֶבֶר. דֶער זָאגְ הָאט רַב נַחְמָן אָז גִיטַאפְּט דֶעם גוּף פּוּן רַבִּי אַחָאי הָאט עֶר גִיזָעהֶן אַז זַיין גוּף אִיז נָאנְץ גִיזָוֶוען וְוִי עֶר הָאט גִילֶעבְּט. הָאט רַב נַחְמָן גִיזָאגְט צוּ רַבִּי אַחָאי זָאל דֶער רַבִּי אוֹיף שְׁמֵייסְן אוּן גִיין אַהֵיים. הָאט רַבִּי אַחָאי גִזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן דוּ הָאסְט גְעוִוִינְען אַז אֲפִילוּ נְבִיאִים הָאסְטוּ אוֹיף נִיט גֶעלֶייעֶנְט. וָוארוּם עֶס שְׁמֵייסְט אִין פְּסוּק אִיהר זָאלְט וויסֶען אַז אִיךְ בִּין נָאט אִיךְ וְוֶעל עְפֶּענֶען אַייעֶרֶע קְבָרִים אוּן אִיךְ וְוֶעל אוֹיף פְּבַייגֶען אַייךְ מִין פֶּאלְק פּוּן אַייעֶרֶע קְבָרִים. הָאט רַב נַחְמָן גִיזָאגְט צוּ רַבִּי אַחָאי עֶס שְׁמֵייסְט דָאךְ אִין פְּסוּק דוּ בִּיסְט וּבַאשֶׁאפְען גְעוָואָרֶן פּוּן עֶרְד אוּן דוּ וְוִעסְט צוּרִיק קֶערֶן צוּ עֶרְד. הָאט רַבִּי אַחָאי גִיזָאגְט צוּ רַב נַחְמָן דָאס אִיז אַיין שָׁעָה פַּאר תְּחִיַּת הַמֵּתִים. אַיין שָׁעָה פְּרִיעֶר אַייעֶר דִי טוֹיטֶע וְוֶעלְען צָעפֶּעדִיג וְוֶערָען. וְוָעס פּוּן. אַלֶע טוֹיטֶע וְוֶערָען עֶרְד. דֶער נָאךְ וְוֶעלְען וַיי צָעפֶּעדִיג וְוֶערָען:

יא אמר אַ אפיקורוס הָאט נִיזָאגְט צוּ רַבִּי אַבּוּהוּ אִיהר זָאגְט אַז דִי נְשָׁמוֹת פּוּן דִי צַדִּיקִים זָענֶען בֵּאהַאלְטֶען אוּנְטֶער דֶעם כִּסֵּא הַכָּבוֹד. וְוִיא אַזוֹי הָאט נֶעקֶענְט אַכִּיפְשׁוּף מַאכֶּער אוֹיף בְּרֶייגֶען דִי נְשָׁמָה פּוּן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא מִיט כִּישׁוּף. הָאט רַבִּי אַבּוּהוּ גִיזָאגְט צוּ דֶעם אַפִּיקוֹרוֹס דָאס אִיז גִיוֶוען אִין דִי צְווֹילְף חֲדָשִׁים פּוּן שְׁמוּאֵל שְׁמֵארְבֶּען. וָוארוּם מִיר הָאבֶּען גִיהֶערְט גָאנְצֶע צְווֹילְף חֲדָשִׁים נָאךְ דֶעם סָענְטֶענְט שְׁטֵארְבֶּען אִיז דֶער גוּף אִין גָאנְצֶען אוּן דִי נְשָׁמָה גֶייט אַרוֹיף אִין הֵיכָל אוּן קוּמְט אֲרַאפּ אִין קֶבֶר צוּם גוּף נָקֵן מֶען זִיא בְּרֶייגֶען אוֹיף דֶער וְוִעלְט מִיט כִּישׁוּף. נָאךְ דִי צְווֹילְף חֲדָשִׁים וְוִערְט דֶער גוּף פַּארְפוּילְט אוּן דִי נְשָׁמָה גֶייט אַרוֹיף אִין הֵיכָל אוּן זִיא קוּמְט שׁוֹין נִיט מֶעהְר צוּם גוּף. רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת הָאט גִיזָאגְט פּוּן דֶעם וְוֶעלְען פּוּן דֶעם הַכִּסֵּא כָּבוֹד וָואס מֶען מאכט אוֹיף דֶעם בֵּית קֶבֶר וּוִיסֶען אוֹיב דֶער מֵת וְוִעט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּאהַאלְטֶער גֶיין. אוֹיב אֲלֶע גֶייגֶען בֵּייא גֶיין הַכִּסֵּא אִיז אַסֵּיקָּו אַז עֶר אִיז גִיוֶוען אפרוסי יוד אוּן עֶר וְוִעט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא אוּן אוֹיב כֵּען וויִיגֶט נִיט וְוִעט עֶר נִיט הָאבֶּען עוֹלָם הַבָּא. פָּרָעגְט דִי גְמָרָא עֶס אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי. וָוארוּם רַב הָאט גִיזָאגְט צוּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת אַז אִיךְ

אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:

מי שהחשיך פרק כד

(פ"כ) **א מי** שהחשיך (לו) בדרך נותן כיסו לנברי ואם אין עמו נברי מניחו על החמור. ושאלו בגמרא על משנה זו אין שם לא נברי ולא חמור ולא חרש שוטה וקטן מאי אמר רבי יצחק עור אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה. מאי עור אחרת היתה. מוליכו פחות פחות מארבע אמות. אמאי לא רצו חכמים לגלותה משום (מכלי כה) כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר והכא מאי כבוד אלהים איכא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים. תניא רבי אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה. רבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה. תניא משל דרבי אליעזר למה הדבר דומה לקופה מלאה קישואין ודלועין אדם נותן

הַמָּקוֹם הָהּ גְּיוָאנְט אַלָּע צַייט וָאכְן זַיִן רַיינֶע קְלֵייִדֶער וַיים. דָּאם מִיינְט טָעג צַייט. צַייל אויף בַּיין קָאפּ זָאל נִיט פֶּעלְן. דָּאם מִיינְט טָעג תְּפִלִּין:

פרק ארבעה ועשרים

א מִי. וֶוען אֵייגֶער אִיז גֶיגַאנְגֶען עֶרֶב שַׁבָּת אִין וֶועג. אוּן עֶס אִיז שְׁפָּעט גְיוָואכְן. עֶס וֶועְרְט שׁוֹין שַׁבָּת. זָאל עֶר גֶעבְּן זַיין בַּייטִיל גֶעלְט צוּ דֶעם גוּט וָאס עֶר גֶייט מִיט אִיהם. אוּן אוֹיב מִיט אִיהם גֶייט נִיט כַּיין גוּט. זָאל עֶר בַּייגֶען דִּיא גֶעלְט אוֹיף זַיין אֵייגֶן. אוּן אוֹיב מִיט אִיהם אִיז נִיטָא כַּיין גוּט אוּן נִיט כַּיין אֵייגֶן אוּן נִיט כַּיין מוּבָּטָח. אוּן נִיט כַּיין מְשׁוּגָּעְנֶער. אוּן נִיט כַּיין קִינְד וָוס זָאל עֶר טָאהן מִיט זַיין גֶעלְט. הָהּ רַבִּי יִצְחָק גָּאנְט זָאךְ אַדַּיין אִיז דָּא מְצִיא צוּ זַיין דָּם גֶעלְט. נָאר דִּיא חֲכָמִים הָאבֶּען נִיט גִיוָואלְט אוֹיס זָאגֶען. וָוען אִיז דֶער דִּין. עֶר זָאל מְרָאגֶען דָּם גֶעלְט וַוייטֶער וִוי פִּיר אֵייגֶען אוּן זָאל זִיךְ שְׁטֶעלֶען. דֶער נָאךְ זָאל עֶר מַייכֶּשֶׁר גַיין מִיט דֶעם גֶעלְט וַוייטֶער וְוִיא פִּיר אֵייגֶען אוּן זָאל זִיךְ שְׁטֶעלֶען. אוּן אַזוֹי זָאל עֶר מְאחֵז בֵּיי עֶר וָועט קוּמֶען אַהֵיים פַּאר וָוס הָאבֶּען דִּיא חֲכָמִים נִיט גִיוָואלְט אוֹיס זָאגֶען דֶעם דִּין. וַיילְעס אִיז אַבָּבוֹד פַּר נָאט צוּ פַּאר בָּאלְגֶען אוּן נִיט אוֹיס צוּ זָאגֶען אֶלָּא זָאגֶען וָוס מֶען טָעג. אוֹת פַּר אַמֶּלֶךְ אִיז אַבָּבוֹד אוֹיס צוּ זָאגֶען פַּר אֶלָּא מֶעְנְטְשֶׁען זַיין שְׁפָּאנְדְּקֵייט אוּן זַיין רַייכְקֵייט. וָאס פַּאר אַבָּבוֹד אִיז דָּא אַז מֶען וָועט פַּר בָּאלְגֶען דֶעם דִּין. וַיילְעס מֶען הָהּ מוֹרָא מְאכְט וָועט עֶר פַּר גֶעסְן אוּן וָועט מְרָאגֶען אִין נָאם פִּיר אֵייגֶען:

תַּנְיָא. מִיר הָאבֶּען גֶילֶערְנְט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט זִין דֶעם טָאג וָאס מֶען הָאט גָּאנְט אַז עֶר הָאט זָאל עֶר נִיט מְרָאגֶען אַרַיין דִּיא גֶעלְט וַוייטֶער וִוי פִּיר אֵייגֶען. נָאר עֶר זָאל גֶעבְּן דֶעם גוּט אַז מֶען הָאט נָאךְ גֶעלְט וַוייטֶער וִוי פִּיר אֵייגֶען. דָּאם הֵיסט אַז עֶר הָאט גֶעמוּזְט מְרָאגֶען אַרַיין דִּיא גֶעלְט וַוייטֶער וִוי פִּיר אֵייגֶען. נָאר עֶר זָאל גֶעבְּן דֶעם גוּט אַז מֶען הָאט נָאךְ גֶעלְט וַוייטֶער וִוי פִּיר אֵייגֶען. מָאהל עֶר וָועט מְרָאגֶען אִין דֶעם טָאג וָוען עֶר וָועט קוּמֶען אַהֵיים. וָוען

שלמה אמר בחכמתו (קהלת ט) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר . אמר רבן יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פקחים שבהם קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך טפשים שבהם הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח . פתאום בקש המלך את עבדיו פקחים שבהם נכנסו לפני המלך כשהוא מקושטים והטפשים שבהן נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פקחין ובעס לקראת טפשים אמר הללו שקשטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קשטו את עצמן לסעודה יעמדו ויראו . חתנו של רבי מאיר היה אומר משום רבי מאיר והלואי שיהיו הללו עומדין ונראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבים הללו שותים והללו צמאים שנאמר (ישעיה סה) כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירונו כטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב דבר אחר בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו

שָׁאהן הַייִנְט טָאמָער וָועט עֶר טָארְנִין שֶׁטַארְבִּין . וָועט עֶר אֵיצָע עֶר אֵיצָע טָאג הָשׁוּבָה טָאהן . אוּן שָׁרמה הַמֶּלֶךְ מִט זַיין חָכְמָה הָאט אויף אַזוֹי גִיזָאגְט אַלֶע צִייטִין זָאלֶן זַיין דַיינֶע קְלֵיידֶער וַויים וַיין נְשָׁמָה זָאל זַיין אֶיבִּיג רַיין אוּן בּוֹיְמֵאיל אויף דַיין קָאפ נָאל נִיט פֶעלְען . רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָאט גִיזָאגְט דָאס אַ גְלַייךְ וִוי אֶמֶלֶךְ הָאט אַמָאהל גִיזָאגְט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט אִיר זָאלְט זַיין אָנְגִיבְּרַייט צוּ קוּמֶען צוּ מִיר אויף אַסְעוּדָה . אוּן עֶר הָאט נִיט גִיוּוּאגְט וָוען דִי סְעוּדָה וָועט זַיין . דִי קְלוּגֶע קְנֶעכְט הָאבֶּן זִיךְ שַׁיין אָן גִיקְלֵייְדְט אוּן הָאבֶּן זִיךְ גִיזֶעצְט בֵּיי דִי טִיר פוּן מֶלֶךְ . זַיי הָאבֶּן גְלַייבְּט פֶּעלְט דָען עֶפֶּעס בַּיי דֶעם מֶלֶךְ . דֶער מֶלֶךְ מַאכְט דִי גְרֶעסְטֶע סְעוּדָה אִין אַיין טָאג . טָאמִיר וָועט מַאכְּי זַיין הַייִנְט דִי סְעוּדָה . אוּן מֶען וָועט אוּנְז קוּמֶען רוּפֶען פְּרוּצְלוּנְג צוּ דִי סְעוּדָה אוּן מֶען וָועט אוּנְז הַייסֶן מִיר זָאלֶן שׁוֹין גַיין . מִיזֶן מִיר זַיין אָנְגִיבְּרַייט אוּן אָן גִיקְלֵייְדְט מִט שַׁיינֶע קְלֵיידֶער מֶען זָאל שׁוֹין קֶענֶען גַיין וָוען מֶען וָועט אוּנְז רוּפֶען . דִי נַארִישֶׁע קְנֶעכְט זֶענֶען גְנַאנְגֶען צוּ זַייֶער אַרְבֶּעט . וָואהרוּם זַיי הָאבֶּן גִיזָאגְט קֶען מֶען דָען מַאכֶּן אַסְעוּדָה מֶען זָאל נִיט אַרְבֶּעטֶן בַּיי אִיר . הָאבֶּן מִיר נָאךְ צַייט צוּ אַרְבֶּעטֶן אוּנְזֶער אַרְבֶּעט אוּן שְׁפָּעטֶר אָן צוּ קְלֵיידֶען אויף דִי סְעוּדָה . פְּלוּצְלוּנְג הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט צַיְט קְנֶעכְט זָאלֶן קוּמֶען צוּ דִי סְעוּדָה . דִי קְלוּגֶע זֶענֶען גִיגַאנְגֶען פַּאר דֶעם מֶלֶךְ אָן גֶעצִירְט אִין שַׁיינֶע קְלֵיידֶער . דִי נַארִין הָאבֶּן גִיט צַייט גִיהַאט אָן צוּ טָאהן אַנְדֶערֶע קְלֵיידֶער . וַייל דֶער מֶלֶךְ הָאט גִיהַייסְן צוּ דִי סְעוּדָה . זֶענֶען זַיי גִיקוּמֶען אִין שְׁמוּצִיגֶע קְלֵיידֶער . הָאט זִיךְ דֶער מֶלֶךְ גִיפְרַייט עֶענְלִין דִי קְלוּגֶע אוּן אִיז אִין בַּעַס גִיוָוען עֶענְלִין דִי נַארִין . הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט דִי וָואס זֶענֶען אַרַיין גִיקוּמֶען צוּ דִי סְעוּדָה אִין שַׁיינֶע קְלֵיידֶער זָאלֶען זִיצֶען אוּן עֶסֶן אוּן טְרִינְקֶען . דִי וָואס זֶענֶען גִיקוּמֶען צוּ דִי סְעוּדָה אִין בֶּעשְׁמוּצְטֶע קְלֵיידֶער זָאלֶן שְׁטֶיין אוּן זֶהֶן דִי וויא דִי עֶסֶן . דֶער אַיידִים פּוּן רַבִּי מֵאִיר הָאט גִיזָאגְט פּוּן רַבִּי מֵאִירְם וָועֶנֶן הַמְּרַאי וָואלְט אַזוֹי גִיוָוען צוּ דִי נַארִין זָאלֶן שְׁטֶיין . וָואלְט אוּים גִיזֶעהֶן וויא זַייא בַּאדִינֶען . נָאר אַלֶע וָועלֶן זִיצֶען דִי קְלוּגֶע וָועלֶן עֶסֶן אוּן דִי נַארֶען וָועלֶן זַיין הוּנְגֶעריג . דִי קְלוּגֶע וָועלֶן טְרִינְקֶען אוּן דִי נַארִין וָועלֶן זַיין דָארְשְׁטִיג . אויף עוֹלָם הַבָּא וָועט אויף אַזוֹי זַיין דִי צַדִּיקִים וָועלֶן זִיצֶען אוּן עֶסֶן אוּן טְרִינְקֶען . אוּן דִי רְשָׁעִים וָועלֶן זִיצֶען אוּן וָועלֶן זַיין הוּנְגֶעריג אוּן דָארְשְׁטִיג . אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֶייט אִין פְּסוּק אַזוֹי הָאט נָאט גִיזָאגְט מַייֶנֶע קְנֶעכְט וָועלֶן עֶסֶן אוּן אִיר וָועט זַיין הוּנְגֶעריג . מַייֶנֶע קְנֶעכְט וָועלֶן טְרִינְקֶען אוּן אִיר וָועט זַיין דָארְשְׁטִיג . מַייֶנֶע קְנֶעכְט וָועלֶן זִינְגֶען פּוּן גוּט הַאַרְץ . אוּן אִיר וָועט שְׁרַייֶען פּוּן הַאַרְץ שְׁמֶערְצִין . נָאךְ אַזאךְ קֶען מֶען זָאגִין וָואס שְׁלמה

חדא ביה מאי (ולא חדא ביה) אילימא ולא רדא לטיבותא והאמר רב אשי אנא בהד בשבא הואי אלא לא הדא לבישו והאמר רב אשי אנא ודימי בר קזיתא (בר קקיזתא) הויין בהד בשבא אנא טלך והוא הוה ריש גנבי . אלא או כוליה לטיבו או כוליה לבישו . (מ"ט דאיברו ביה אור וחשך) האי מאן דבתרי בשבא יהא גבר רגזן מ"ט משום דאפליגו ביה מיא האי מאן דבתלתא בשבא יהא גבר עתיר וזנאי יהא מ"ט משום דאיברו ביה עשבים האי מאן דבד' בשבא יהא גבר הכים ונהיר מ"ט דאיתלו ביה כאורות . האי מאן דבה' בשבא יהא גבר גומל חסדים מאי טעמא משום דאיברו ביה דגים ועופות האי כאן דבמעלי שבתא יהא גבר הזקן . אמר רב נחמן בר יצחק חזקן במצות . האי מאן דבשבתא בשבתא יכות על דאחילו עלוהי יומא רבה דשבתא אמר רבא בר רב שילא וקדישא רבא יתקרי אמר להו רבי חנינא פוקו אמרו ליה לבר ליואי לא מזל יום גורם אלא מזל שעת גורם . האי מאן דבחכה יהא גבר זיותן יהא אביל מדיליה ושתי מדיליה ודווהי גליין אי

וָאם וֶועְרט גִיבָּארִין זוּנְטָאג . וֶועט עֶר זַיין אַמֶענְטש וָאם וֶועט אִין אִיהם אַיין מָרָה נִיט זַיין . זָאגט דִי נְמָרָא וָאם מֶיינְט מֶען אַיין מָרָה וֶועט נִיט זַיין אִין אִיהם וָאכֶען מִיר זָאגֶען מֶען מֶיינְט עֶס וֶועט אִין אִיהם נִיט זַיין אַיין גוּטֶע מָרָה . רַב אַשִׁי הָאט דָאךְ וָאגט אִיךְ בִּין גִיבָּארֶען גִיוָוארִין זוּנְטָאג . אוּן רַב אַשִׁי אִיז דָאךְ גִיוֶוען אַצַדִיק . וֶועלֶען מִיר זָאגֶען מֶען מֶיינְט עֶס וֶועט אִין אִיהם נִיט זַיין אַיין שֶׁלֶעכטֶע מָרָה . רַב אַשִׁי הָט דָאךְ גָזָאגט אִיךְ אוּן דִימִי בַּר קְזִיתָא וָענֶען מִיר גִיבָּארֶען גִיוָוארִין זוּנְטָאג . אִיךְ בִּין גִיוָוארִין אַראשׁ יְשִׁיבָה . אוּן עֶר אִיז גִיוָוארִין אֶעלְטֶער בֵּיי נַנְבִים . נָאר אַזוֹי מֶיינְט מֶען עֶר וֶועט נָאר הָאבֶען אַיין נָאשוּר אֶהֶר אִין נָאנְצֶען גוּט אֶהֶר אִין נָאנְצֶען שֶׁלֶעכְט . וַייל זוּנְטָאג אִיז בַּשַׁאפֶען גִיוָוארִין דִי לִיכְטִיגְקֶייט אוּן דִיא פִינְסְטֶערְנִיש . דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארִין מָאנְטָאג . וֶועט עֶר זַיין אַבֶּעסֶן . וַייל מָאנְטָאג אִיז אֲפֶּ נִיטֶייְט גִיוָוארִין דִיא אוֹבֶּערְשְׁטֶע וָואסֶער פּוּן דֶער אוּנְטֶערְשְׁטֶע וָואסֶער . אזוֹי וֶועט דֶער מֶענְטש אוֹיךְ זַיין אֲפֶּ נִיטֶייְט פּוּן אַלֶע מֶענְטשִׁין דּוּרְךְ זַיין כַּעַס . דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארֶען דִינְסְטָאג . וֶועט עֶר זַיין רַייךְ אוּן עֶר וֶועט פִיל מְנָה זַיין . וַייל דִינְסְטָאג זָענֶען בִּשַׁאפֶען גִיוָוארִין דִי עָרְצְט . אוּן גְרָאז וָואקְסְט וַיייֶער פִיל אוּן גֶעשְׁוווּנְט אוּן אוֹיס גֶעשִׁיט אַלֶע מִינִים צוּ וָאסֶען . דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארִין מִיטְוואךְ . וֶועט עֶר זַיין קְלוּג אוּן שֵׁיין . וַייל מִיטְוואךְ זָענֶען גִיוָוארִין אִין הִימֶעל דִי זוֹהן מִיט דִיא לְבָנָה . דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארֶען דָאנְערְשְׁטָאג . וֶועט עֶר זַיין גְוואלְטִיג וָאסֶער מֶענְטש צוּ טָאהן טוֹבוֹת צוּ אַלֶע מֶענְטשִׁין . וַייל דָאנְערְשְׁטָאג זָענֶען בַּשַׁאפֶען גִיוָוארֶען דִיא פִיש אוּן דִיא עוֹפוֹת . אוּן זַיי אַרֶבֶּעטֶין נִיט אוֹיף וַייֶער שִׁפַּייז נָאר זַיי וָעלֶין וָענֶען נִישְׁפַּייזְט פּוּן דֶעם חֶסֶד וָאם גָאט טוּהט מִיט זַיי . דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארֶען פְרַייטָאג . וָועט עֶר זוֹכֶען . וָאם וֶועט עֶר זוֹכֶען . הָט רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק גָזָאגְט עֶר וֶועט זוֹכֶען צוּ טָאהן מִצְוות . דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארֶען שַׁבָּת . וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּען שַׁבָּת . וַייל מֶען הָט פּוּן וַייגֶען וָענֶען מְחַלֵל שַׁבָּת גִיוֶוען וָען עֶר אִיז גִיבָּארֶען גִיוָוארֶען . רָבָא בַּר רַב שִׁילָא זָאגְט דֶער וָאם וֶועְרט גִיבָּארֶען שַׁבָּת וָועט עֶר זַיין אֲהַיילִיגֶער מֶענְטש :

אָמַר . רַבִּי חַנִינָא הָט גָזָאגְט צוּ זַיינֶע תַּלְמִידִים וָום הָאבֶען גִיקַייֶענְט דֶעם בּוּךְ פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי . נַיימ זָאגְט צוּ לֵוִים זוֹהן . צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ . נִישְׁט דֶער מַלְךְ פּוּן מָאגְ גִיט דִיא גָאטוֹר אִין מֶענְטשִׁין נָאר דֶער מַלְךְ פּוּן דִי שָׁעה וָום דֶער מֶענְטש וֶועְרט אִין אִיר גִיבָּארֶען . גִיט

נותן לתוכה הרדל והיא מהזקת . כשל דרבי יהושע לסה"ד לעריבה מלאה דבש נתן לתוכה רמונים ואגוזים והיא מקיאה :

(דף קנ"ס ע"ב) **ב דרש** רבי יונה אפתחא דבי נשיאה מאי דכתיב (תהלים כט) **יודע** צדיק דין דלים יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטים לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשה ימים כדתנן כמה תשהה אכילתו במעיו ג"א טמא בכלב שלשה ימים מע"ז לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אמר רב המנונא שמע מינה אורח ארעא למשרא אומצא לכלבא וכמה אמר רב מרי משח אורניה ותעטרא אבתריה הני מילי בדברא אבל במתא לא דאתא למסרך . אמר רב פפא לית דענני מכלבא ולית דעתיר מחזירא :

(דף קנו) **ג כתוב** אפינקסיה דרבי יהושע בן לוי האי מאן דבחד בשבא יהא גבר ולא

אפינקסיה זמנו היה לכך לפיום מדהם פסוקה ולא הכא לידי מתק מכוס נידכה : ומיא מנקיא . תא מעמיד שיפול מהדל בין הקיטומים לף כלן יפה מקנו וכוסיפו דבר המקיים : ומיא מקיאה . תא בהדם כהים כם המתן לף הלו ע"י גזרתם גרמו לעצמו דבשל לא יתמין לה בעיבד כוכבים והם לא פיקחו לכולכי סהום פסוק מד' ואהדם תיו מעמיד עצמו על ממון ואתי למיקוי ד' לחוות . ע"כ : שמזונותיו מועטים . שאין אדם הם עליו לזון לו מזונות הרבה : כמה תשהה אכילתו . כלב שאכל נבלה אינו מקיא עד שלשה ימים ואם אכל בשר חזיר אינו מקיא עד ששה ימים כדאמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף פג.) : ומיטרא תבתריה . נמצא מיד שנה יבא מבול שנאמר : שאכל נבלה נ"ל . לישנא אחרינא לית מר"י לה דיהיב טעם : משום דשתי נחיכך . כהניא ויפסידו : ולית דעתיר מהזיק . שכל מאכל נאה לו ומוצא לאכול ולף מאכילין לו הרבה :

אפינקסיה . לוחות קטנות זו עם זו לכותב בהן כוחבים : הני מילי בדברא . שאין אדם מקפיד

סֵין הָאט נָאנְט דָּער גוי זָאל נִיט טְרָאגְען אוּם סֵען זָאל נִיט אַרַיין מָרָאנְען וַיינִינְגְער וִוי פִּיר אַיינֶעְן בְּרַיבְּט דָּער דִּין צְווִישָׁען אַלֶע דִּינְגִים . דִּי בַּייד פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ צוּ וָאם אִיז גְּרַיִיך , צוּ אַמוֹלְטָער פּוּל מִיט הָאנִיג . אַז סֵען לַיינְט אַרַיין אִין דִּי הָאנִיג מִינְגְרוֹיסֶען אָדֶער נִים גְּרוֹיס אַרוֹים דִּיא הָאנִיג פּוּן דִּיא מוֹטֶער . אַזוֹי דּוּרְךְ דֶעם דִּין וְוֶעט סֵען טָאהן אַנְרוֹיסֶע עַבֵּירָה . סָען עָעט אַרַיין טְרָאגְען אִין נאם מָער וִוי פִּיר אַיידִין מִיט אַיין מָאהל :

ב דָּרַשׁ . רַבִּי יוֹנָה אִיז נִישְׁטַאנְען בֵּיי דִּיא טִיר פּוּן נְשִׂיא אוּן הָאט נִיבְּרַשְׁת . וָאס מַיינְט דֶער פָּסוּק דֶער צַדִּיק וְוַיים דֶעם מְשְׁפֵּט פּוּן דִּי אָרְעמֶע לַיינְט . תַּייל גָּאט וְוַיים אַז דֶער הוּנְט נִיט סֵען מָען וְוַיינִינְגְעְן עַסְן . דְּרִיבֶּער לַיינְט דָּם עִסְּן בֵּייא דֶעם הוּנְט אִין בּוּיךְ הָרֵי טָעָן . אַזוֹי זוּיא מִיר הָאבֶּען גֵּילֶערְנְט אוּיבּ אַהוּנְט הָט גִּינְעסְן אַשְׁטִיקוּל פְּלֵייש פּוּן אַטוֹשֶׁעְן מֶענְטש . אוּן דֶער הוּנְט אִיז אַרַיין גִּינַאנְגֶען אִין אַשְׁטוּבּ אוּן אִיז גִּיפֶּיינְגֶערְט . וְוִיא לַאנְג זָאל זַיין דָּם עִסְּן אִין זַיינֶע גִּידֶערִים אוּן עֶר זָאל מְטַמֵּא זַיין אֵרֶץ וָום אִין שְׁטוּבּ . וָאנְט דִּי גְּמָרָא דַּרַייא מַעֲרָעָה , אוּיבּ דֶער הוּנְט אִיז גִּיפֶּיינְגֶערְט אִין דִּי דְּרַיי מַעֲרָעָה לֶעְת פּוּן זַיין עִסְּן . אִיז עֶר מְטַמֵּא אֵרֶץ וָואם אִין שְׁטוּבּ . אָבֶּער אַז עֶר אִיז גִּיפֶּיינְגֶערְט נָאךְ דְּרַיי מַעֲרָעָה לֶעְת . אִיז עֶר נִיט מְטַמֵּא . אוּן אוּיבּ אַעוֹף אָדֶער אַפִּישׁ הָאבֶּען אַיין נִישְׁלוּנְגֶען אַשְׁטִיקוּל פְּלֵייש פּוּן אַמָּת . אוּיבּ עִם הָאט גִּידְעֶרְט אַזוֹי לַאנְג וָוען דִּי שְׁטִיקוּל פְּלֵייש פּוּן מָת וָואלְט אַרַיין גִּיפֶּאלֶען אִין פִּיעֶר וָואלְט זַיא פֶּאר בְּרֶענְט גִּיוָוארִין . דֶער נָאךְ אִיז דֶער עוֹף אָדֶער דֶער פִּישׁ גִּיפֶּיינְגֶערְט . אִיז נִיט מְטַמֵּא . אָבֶּער אַז דֶער עוֹף אָדֶער דֶער פִּישׁ וָואלְטֶן גִּיפֶּיינְגֶערְט דִּיא מְנוּט וְוִיא זַייא הָאבֶּען נָאר אַרַיי גִּישְׁלוּנְגֶען דִּי שְׁטִיקוּל פְּלֵייש פּוּן מָת . וָואלְט אֵרֶץ וָאם אִין שְׁטוּבּ גִּיוֶוען מְטַמֵּא . רַב הַמְנוּנָא הָט גָּאנְט וַויל מִיר זָעהֶן אַז נָאם הָאט הַחֲמָנוּת אוֹיף דֶעם הוּנְט . בַּאלְד אֲמֶענְטש אוֹיךְ הַחֲמָנוּת הָאבֶּען אוֹיף אִיהם . אוּן עֶר זָאל אִיהם וָוארְפֶען אַשְׁטִיקוּל פְּלֵייש . וְוִיא פִּיל פְּלֵייש . הָט רַב מְרִי גָּאנְט אַשְׁמִיקוּל אוֹיעֶר . אוּן עֶר זָאל אִיהם בַּאלְד שְׁלָאגֶען מִיט אַשְׁשְׁעְקֶן . עֶר זָאל אַוֶּעק גֵּיין פּוּן אִיהם . עֶר זָאל אִיהם נִיט נָאךְ לוּיפֶען . דָּם אִיז נָאר אִין פֵּיעֶר . אָבֶּער אִין שְׁטָאט נָאר עֶר אִיהם נָאר נִיט גְּעבֶּען . וָוארוּם נָאטְמֶער וְוֶעט דֶער הוּנְט נִיט וֶוֶעלֶען אַוֶּעק גֵּיין פּוּן אִיהם אוּן עֶר וֶוֶעט אִיהם נָאךְ גֵּיין . רַב פָּפָּא זָאנְט עֶם אִיז נִיטָא אָרְעמֶער וִוי אִיהנְט אִיז , וַייל גֵּין עִסְּן אִיז פְּלֵייש אוּן דָּאם גְּעפִּינְט עֶר נִיט אוֹיף עֶדֶער אָרְט . אוּן עֶם אִיז נִיטָא רַייכֶער וִוי אַחֲזִיר . וַייל עֶר עִסְט אַלֶע וָום עֶר גְּעפִּינְט :

ג כָּתוּב . עֶם אִיז גֵּיזָוֶען גְּעשְׁרִיבֶּען אוֹיף דֶעם בּוּךְ פּוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דָּער מֶענְטש

וואם

אמר אין מזל לישראל ואזרא רבי יוחנן לטעמיה דאמר רבי יוחנן מנין שאין מזל לישראל שנאמר (ירמיה י) כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה עובדי כוכבים יחתו ולא ישראל. (אמר רב) [ואף רב סבר] אין מזל לישראל דאמר רב יהודה אמר רב מנין שאין מזל לישראל שנא' (נחמיה מו) ויוצא אותו החוצה ויאמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע (נח) בן ביתי יורש אותי אמר לו לאו כי אם אשר יצא ממעיך. אמר לפניו רבש"ע נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן. אמר לו צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל מאי דעתיך (ע"כ) דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח והיינו דכתיב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו. ומדשמואל נמי אין מזל לישראל דשמואל ואבלט הוו יהבי והוו קאזלן הנך אינשי לאנמא. אמר ליה אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי דטריק ליה חויא ומית אמר ליה שמואל אי בר ישראל הוא אזיל ואתי. אדיתבי אזל ואתי וקם אבלט

מנטגמות. ממה ממעם: לא מלטגנימיך. סיוע דכתיב ויוצא לחוכו כמלטגנימיך: דקאי לדק. שהוא מזל שלך: כמ"ש. שהוא (מקום) מעון ואין לאדם לעולד. כך מלאחי נגמרה לניש הלי: כמזרח. שהוא מקום חום: לדק. הקדוש ב"ה: יקראהו למזרח: לרגלו. בשבילו: מלנגלו. שם הכח עובד כוכבים היה ומחזק כוכבים: מזל ואתי. דאין מזל לישראל לו משפיע:

שרי למוניה אשכח ביה | חויא

עַנְדֶערִין דָעם מַזָל פּוּן שְׁטֶעבְּט צוּ גוּטִין. וָוארוּם בֵּיי יוֹדֶען הָט גִוואנְט פּוּן וַואנֶען וַוייסֶען מִיר אַז בֵּיי יוֹדֶען אִיז נִישְׁט קֵין מַזָל. וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהָיָה הַנְבִיא הָט גִוואנְט. אַזוֹי הָאט נָאט גִוואנְט אִיר וָאלְט אַיינִיג נִיט וֶיערֶען דָעם וָועג דָעם פִירונג] פּוּן דִיא פֶּעלְקֶער: וָועט אִיר נִיט בַאדַרפֶן מוֹרָא הָאבֶּן פַאר דֶיא צֵייכוּנְם פּוּן הִימֶעל. דִיא פֶּעלְקֶר ר' הָאבֶּן מוֹרָא פַאר דִיא צֵייכוּנְם פּוּן הִימֶעל. נָאר דִיא וָאס דִיינֶען צוּא שְׁטֶערִין בַאדַרפֶן מוֹרָא הָאבֶּן פַאר דִיא צֵייכוּנְם [מַזָלוֹת] פּוּן הִימֶעל. אֲבֶּער דִיא יוֹדֶען בַאדַרפֶן נִיט מוֹרָא הָאבֶּן פַאר דִיא צֵייכוּנְם [מַזָלוֹת] פּוּן הִימֶעל. וַוייל מִיט זֵייעֶר תְּפִלּוֹת אוּן צְדָקוֹת קֶעמֶען זֵייא עֶנְדֶערִין דָעם מַזָל פּוּן שְׁלֶעכְּט צוּ גוּטִין. אוּן רַב הָאלְט אוֹיךְ אַז דִיא יוֹדֶען זֶענֶען נִיט אוּנְטֶער דָעם מַזָל. וָוארוּם רַב יְהוּדָה הָט גִוואנְט פּוּן רַבָּם וָועֶנֶען וַוייסֶען מִיר אַז דִיא יוֹדֶען זֶענֶען נִיט אוּנְטֶער דָעם מַזָל. וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק נָאט הָט אוֹיס גִיצוֹיגֶען אַבְרָהָם פּוּן דָעם אָרְט וואוּ עֶר אִיז גִיוֶוען, אַבְרָהָם הָט גִוואנְט פַאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מַיין הוֹיז מֶענְטְשׁ וָועט מִיךְ יַרְשֶׁנוּ. וְאִם מֵיינְט מֶען מַיין קִנְעכְט אֱלִיעֶזֶר] הָט נָאט גִוואנְט צוּ אַבְרָהָם. גַיין. נָאר דֶער וואס וָועט אַרוֹיס גֶיין פּוּן דַיינֶע גֵידֶערִים. וְדַיין קִינד וָאס וָועט פּוּן דִיר גֶיבָּארֶן וָועֶרֶן וָועט דִיךְ יַרְשֶׁנוּ] הָאט אַבְרָהָם גִוואנְט פַאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ הָאב נִיקוֹקְט אִין דִיא שְׁטֶערִין אוּן אִיךְ הָאב גִיעֶהֶן אַז אִיךְ וֶועל נִיט גֶיבָּארֶן קֵין קִינד. הָט נָאט צוּ אִיהם גִוואנְט נֵיי אַרוֹיס פּוּן דַיינֶע שְׁטֶערִין זָעהֶערְם. וָאוּרוּם דִי יוֹדֶען שְׁטַיֶיעֶן נִיט אוּנְטֶער דִי שְׁטֶערִינְם. וְדִי מַזָלוֹת] וָוֶם מֵיינְטְסְטוּ פַר וָוֶם וָועֶסְטוּ נִיט הָאבֶּן קֵין קִינְדֶער וַוייל דֶער מַזָל צֶדֶק שְׁטַיֶיט אִין מַעֲרָב זַיט. אוּן דוּא בִּיסְט גֶיבָּארֶן אִין מַזָל צֶדֶק. אוּן מַעֲרָב זַיט אִיז אַקְאלְשְׁטֶער אָרְט. דְרֵיבֶּעֶר קֶעמְסְטוּ נִיט גֶיבָּארֶן קֵין קוֹנְדֶער. אִיךְ וֶועל אוֹמְקֶערֶן דָעם מוֹל צֶדֶק אוּן וֶועל אִיהם שְׁטֶעלֶן אִין מִזְרָח זַיט. דָארְט אִיז וַואקְסָעם. וְוֶעסְטוּ שוֹין קֶעמֶען הָאבֶּן קֵינְדֶער. דָאס מֵיינְט דֶער פְּסוּק וֶועֶר פְּסוּק וֶועֶר הָט דֶער וֶועקְט פּוּן מִזְרָח זַיט. דָעם מַזָל צֶדֶק הָאט נָאט גִירוּפֶן פּוּן מַעֲרָב עֶר זָאל קוּמֶען אִין מִזְרָח. פּוּן אַבְרָהָם וֶועֶנֶען. זָאגְט דִי גְמָרָא אוּן פּוּן שְׁמוּאֵל וַוייסֶען מִיר אוֹיךְ אַז דִיא יוֹדֶען וֶועֶנֶען נִיט אוּנְטֶער דָעם מַזָל. וָוארוּם שְׁמוּאֵל אוּן אַבְּרֵטְ זֶענֶען אַסָאהִ גֶיזֶעסֶן. הָאבֶּן זֵיי גֶיזֶהֶן וויא מֶענְטְשֶׁן גֵייֶען אוֹיף דָעם גָרָאז. הָט אַבְּרֵטְ צוּ שְׁמוּאֵל דֶער מֶענְטְשׁ גֵייט אוּן עֶר וֶועט נִיט צוּרִיק קוּמֶען. וָוארוּם אַשְׁלַאנְג וֶועט אִיהם אַבִּיס גֶעבֶּן אוּן עֶר וֶועט שְׁטַארְבֶּן. הָט שְׁמוּאֵל גִוואנְט צוּ אַבְּרֵטְ אוֹיב דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַיוּד וֶועט עֶר צוּרִיק קוּמֶען. וויא זֵייא וֶועֶנֶען אַזוֹי גֶיבּוּנְדֶען דִיא מְשָׁא וָואס דֶער מֶענְטְשׁ הָאט גִיטְרַאגֶען אוּן עֶר הָאט גִיפּוּנְעֶן אִיבְּוויינִיג דָעם שְׁלַאנְג צוּא הַאקְט אוֹיף

מדיליה . כמאן דאמר מסיג גבול רעהו למשל בלילה : והזורה גלין . אין לו רשות לכנוס פודיו ומכתהיהו אלא כמאן דאמר הזה שבות פומבי לכל : דמלי ביה מרה . אם הלני כמותו מזל ויצר כל הימים כועסר בהקוד : מזל כוכב . הוא סופר כל מזל תמה למכתב דרך כעסו ותקופותיו ומולי מלני המזל : כבל מרעין . כלבנה זו שמתשנה (שמתמלאת) ומחלכת : נגלי וסתיר . כלבנה זו שבדילה ומתמעטת : לכיל דלא דיליה . כלבנה המשכנת גבול כחמה למטול לה כיום : והזורה כסין . כלבנה כחמה מחזרת : דכבכתאי . מזל שמה (כוכב) שממו שבתאי : כעלין . כמו לא יבשוחו : ודלקן . כמלות נדקה לעניים דקרי ליה מעות ככל לשון מגדם : גבנה . לכחים הוכג נפשות : חומגא . מקרי דם : עניים כי מדם כעוברים על דרכיך : מזל מחניים. נכי (ככוכב) [המזל] היא שהכחה כדמתרגם ליה כסיל וחכים : ויש מזל ניסכאל . שיין הפלוס ודלקי ומאכי לא כמזל : לית מזל ניסכאל . דע"י פכלה ודלקי וחכות מפחתה מזל לעוכה :

אי גניב לא מיזלח . האי מאן דבכוכב נוגה יהא גבר עתיר וגאני יהא מ"ט משום דאיתלי ביה נורא . האי מאן דבכוכב יהא גבר נהיר וחכים משום דספרא דהמה הוא . האי מאן דבלבנה יהא גבר סביל טרעין בנאי וסתיר סתיר ובנאי אכיל דלא דיליה ושתי דלא דיליה ורזוהי כסיין אם גנב מצלח האי מאן דבשבתאי יהא גבר מחשבתיה בטלין . ואית דאמרי כל דמחשבין עלוהי בטלין . האי מאן דבצדק יהא גבר צדקן . אמר רב נחמן בר יצחק צדקן במצות . האי מאן דבמאדים יהא גבר אשיד דמא . אמר רב אשי אי טבחא אי אומנא אי גנבא אי מוהלא . אמר רבה אנא במאדים הואי אמר אביי מר נמי ענוש וקטיל . איתמר רבי חנינא אומר מזל מוחבים מזל מעשיר ויש מזל לישראל . רבי יוחנן אומר

רי נאטור אין דעם מענטשין . זאין היימער ענעגן דא זיבען פלוגות . שבתאי . צדק . מאדים . חמה . נוגה כוכב . לבנה . יעדער שעה איז איין אנדער מזלו דער ואס ווערט נישבאדען אין מזל חמה . ווען ער זיך עסען פון זיין שיין . ער ווערט עסען פון זיין אייגענע געלט . אוג ווען מרינקען פון זיין אייגענע נעלט . אוג זייא סודות ובעהאלטענע ואכען . ווען דער וואוקט ווערן צו אנדערע מענטשין . אויב ער ווען נגבהן ווען ער ניט בגלייקן . דער ואס ווערט נישבאדען אין מזל נוגה . ווען ער זיך רייכ אוג ווען מזגה זיך . וויל דער פיינר איינגט אין דעם מזל נוגה . דרי בער ווען אין איהם בהענען דער יצר הרע צו זונות . דער ואס ווערט נישבאדען אין מזל כוכב . ווען ער זיין שיין אוג קלוג . וויל דער מזל כוכב איז דער שרייבער פון דיא זוהן : ער בציוונט דיא אלטער וואו די זוהן זאל גיין . אוג ער איז אייביג נעבען דיא זוהן . דער ום ווערט נישבאדען אין מזל לבנה . ווען ער כיידין פיל קבאנקויט . ער ווינט באהען אוג צו נארבען . צו וארבען אוג באהען . ער ווען עסען ניט זיינע . ער ווען מרינקען ניט זיינע . זיינע סודות די בעהאלטענע זיבען ווענען זיין צו גיבעקט . קיינער ווען ניט ווסען : אויב ער ווען נגבהן ווען ער בגלייקן . דער ואס ווערט נישבאדען נאר ניט ווערן . אנדערע זאגן אזוי מיינט מען ואס אנדערע מענטשין ווענען טבאכטען אויף איהם . ווען פון זיער טבאכטען נאר ניט ווערן . דער ואס ווערט נישבאדען אין מזל צדק . ווען ער זיין אנדקן : האט רב נחמן בר יצחק נזאגט ער ווען עסבין פיל צדקה . דער ואס ווערט נישבאדען אין מזל מאדים . ווען ער פאר גיסען בלוט . רב אשי זאגט ער ווען זיין אדער אשוחט . אדער ער ווען אפ ציהען בלוט פון קבאנקע . דוקי פיאוקעס . אדער עפענען . אדער ער ווען זיין צנגב . ער ווען הרגגן מענטשין אוג ווען נשמען ווייר פאר טענין . אדער ער ווען זיין אמוהל . רבה הט נזאגט איך בין דאך נישבאדען ניוואדין אין מזל מאדים אוג בין ניט איינער פון דיא זאבין . איך פאר גים נאר ניט קיין בלוט . האט אבייו נזאגט צוא רבה דער רבי שטראפט איך דיא מענטשין ואס פאלנין איהם ניט אוג הרגת נייא :

איהמר . מיר האבין נישרוגט רבי חנינא ואגט דער מזל ובוכבו מאכט קלוג דעם מענטש ואס ווערט אין איהם נישבאדען . אוג דער מזל ונוגה מאכט ריך דעם מענטש ראס ווערט אין איהם נישבאדען . אוג די יודין זענען אויך אונטער דעם מזל . יעדער יוד אין ווערלד אין נישבאדען . אזוי בריבט ער . אוג אפילו מיט הבדלה אוג מיט צדקה קען אויך ניט ענדערין דעם מזל . רבי יוחנן זאגט אם איז ניטא קיין מזל בייי יודין . מיט הבדלה אוג מיט צדקה קען מען

סכיתה משונה אלא סמיתה עצבה. ומדרב נחמן בר יצחק נמי אין מזל לישראל דאיסמי דרב נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך רחמי. נקב רומיס שנע ישנוע נך יפ סרע ? קימוחא. משכול סמכיס וכדקל נת סיכ שנ. פ"ל:

רחמנא. לא שבקתיה נלויי דישיה אכרה ליה כסי רישיך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי. לא הזר ידע אמאי קאמרה ליה. יומא חד יתיב קא גרים תותי דיקלא נפל גליפא מעילוי רישיך דלי עיניה חזייה. לדיקלא אלסיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשיניה:

סליק מסכת שבת

שְׁאַנְג. אִיז רַבִּי עֲקִיבָא אַרוֹיס גִינַאנְגֶען אוּן הָאט גִידַרְשֶׁת עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק צְדָקָה אִיז כַּצִּיר פּוּן טוֹיט. נִיט נָאר פּוּן אֲמִיתָה מְשׁוּנָה נִפּוּן אַאוּם אַנְטִירְלִיבֶּען טוֹיט] אִיז צְדָקָה מַצִּיל. נָאר אֲפִילּוּ פּוּן אַגִיתַיינְלִיבֶּען טוֹיט אִיז אוֹיךְ צְדָקָה מַצִּיל. אוּן אַז עֶמְעָן נִיט צְדָקָה לֵעבְּט עֶמְעָן לַאנְג. זָאגְט דִיא גְמָרָא פּוּן רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וַיְיסֶען מִיר אוֹיךְ אַז יוּדִין וֶעגְען נִיט אוּנְטֶער דֶעם טַיָל. וָארוּם דִיא שְׁטֶערִין וֶעהֶער הָאבִּין גְזָאגְט צוּא דִיא מִטֶער פּוּן רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק דַיִין זוּהּ וָועט זַיין אַנְגְנַב. וָאט דִי מִטֶער נִיט גִיקָאוּן רַב נַחְמָן זָאל נִיין אוֹיךְ נִידֶעקְט דֶעם קָאפּ. דִיא מִטֶער הָלֶעגְט אַלֶע מָאהל זָאגְען צוּ רַב נַחְמָן דֶעק צוּ דִיין קָאפּ דִיא מִטֶער פּוּן נָאט זָאל זַיין אוֹיךְ דִיר. אוּן זָאלְטְ בֶּעטִין בַּיי נָאט דֶער יֶצֶר הָרָע זָאל נִיט נִיוֶועלְטִיגְען אוֹיךְ דִיר. רַב נַחְמָן הָלֶעגְט נִיט וויסְען פַּאר וָואס דִיא מִטֶער זָאגְט אַזוֹי צוּ אִיהם. עֶר הָאט אַמָאהל גִיטְרָאפִין אַטָאג אִיז רַב נַחְמָן גִיזֶעסִין אוּנְטֶער אַמְיֶיטֶל בּוּים אוּן הָאט גִיקֶירוּנְגִט. אִיז אַרָאפּ גִיפאלֶען דִיא קְלֵיד וַיין הַיטָעכְ פּוּן זַיין קָאפּ. הָאט רַב נַחְמָן אוֹיף גִיהוֹיבִּין זַייֶען אוּינְען אוּן הָאט גִיזֶעהן דֶעם טַייֶשֶׁל בּוּים מִט דִיא טַייטֶלֶען. הָאט דֶער יֶצֶר הָרָע זִיךְ גִישְׁמַארְקְט אוֹיף אִידֶם אוּן עֶר אִיז אַרוֹיף גִינַאנְגֶען אוֹיף דֶעם בּוּים אוּן הָאט אָפּ גֶערִיסֶען אַצְווַייגִיל טַייטֶלֶען מִט דִיא צַיין. אוּן דֶער בּוּים אִיז גִיוֶוען אַפְּרֶעמְדֶער. אִיז מְקוֹים גִיוֶוארִין דִי רֶייד פּוּן דִי שְׁטֶערִין זָעהֶען זָאגְט רַב נַחְמָן וָועט זַיין אַנְגְנַב:

דאמרי גוברי : כב' מזימות שקלו עם הקיבר בלבו (ירמיה) : מכמיר בכדרי . מטיילין בה (בם) לכל כתאדה כלתה ומולידין יחד ובלתר גוברי מכובדים : תלת קלימתא ומכמיעא . תגבה ותשים . סלי : שדילי נפשלי כמלין דשקלי מיתה . עשיתי עמדי כגוברי בימינו ומתלי מצלי הלכו : לא ממיתה דם כב . ומיכו מיתה כגוונא יתות לא ממיתה עשתה מלאה ומתמת מיתה : כלדאי . מוזיק בכוכביה: (דלתה . המכהה) : למכבהה . מוכלה בל זהב מים כמו עם כחמה : דיסהנאי . למכשפיהן : ונעי

רואה דמסיק ושרי בתרתי גובי . אבר ליה שמואל כאי עבדית אבר ליה כל יומא הוי מרמינן ריפתא בהדי הדדי ואכלינן האידנא הוה איכא חד מינן דלא היה ריפתא בהריה והוה קא מכסיף אסינא להו אנא קאיכנא ומרמינא . כי ממאי לגביה שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה כי היכי דלא ליכסף . אבר ליה מצוה עבדת נפק שמואל ודרש (משלי יח) וצדקה תציל ממות . ולא ממיתה משונה אלא כמיתה עצמה . ומדרבי עקיבא

נמי אין כזל לישראל דרבי עקיבא הויה ליה ברתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילא לבי גננא טריק לה חויא וכיתא . הוה דאיגא (טילתא) [אמילתא] טובא ההוא יומא שקלתה לכככנתא דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחויא . לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא מריך ואתי חויא בתרה אמר לה אבוה כאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבבא והוו טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי דיסתנאי דיהבית לי יהבתיה ניהליה . אבר לה מצוה קעבדת נפק רבי עקיבא ודרש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה

עַנְדִי שְׁטֶעקער . אָזוי ווִיא עֶר הָאט גיהַאקט דִיא הָאלְץ הָט עֶר צו הַאקט דֶעם שְׁנַאנְג אוּן עֶר הָאט אַלֶיין ניט ניווּאוּסְט . הָט שְׁמוּאֵל גָאנְט צו דֶעם מֶעְנְטְש וָאס פַאר אַמַצָנָה הָאסְטוּ אִיצְט גיטָאהן . הָט דֶער מֶעְנְטְש גָאנְט צו שְׁמוּאֵל אֲבָל טָאג גַיִיט אַיינֶער פּוּן אוּנז אוּן נֶעמְט צוּא זַאמֶען פּוּן יָעדֶען אַשְׁטִיק ל' בְּרוּיט אוּן מֶען לַיִיגְט אַרַיין דִיא בְּרוּיט אִין אַיין קָארְב אוּן מִיר עֶסֶן אַבֶּע צו נַאכְט . אִיצְט אִיז גַיוֶוען אַיינֶער פּוּן אוּנז וָאס עֶר הָט ניט גיהַאט קַיין בְּרוּיט . אוּן אִיךְ הָאב גיווּאוּסְט אַז עֶר הָאט ניט קַיין בְּרוּיט . אוּן עֶר נֶעמְט נֶעוִיס פַאר שֶׁעמְט גיזוּאגט . הָאב אִיךְ גָאנְט אִיךְ וֶועל גַיין צו זַאמֶען יָעמֶען דִי בְּרוּיט . אַז אִיךְ בִּין גיקוּמֶען צו דֶעם מֶעְנְטְש וָום הָאט ניט גיהַאט_קַיין בְּרוּיט . הָאב אִיךְ מִיךְ גיסַאבְט גְלַייךְ וִי אִיךְ נֶעם פּוּן אִיהם בְּרוּיט אוּן אִיךְ הָאב גִיגֶעבְּן פּוּן מַיין בְּרוּיט זַיין חֵלֶק אוּיךְ . עֶר זָאל ניט פַאר שֶׁעמְט וֶועֶרֶן . הָאט שְׁמוּאֵל גָאנְט צו דֶעם מֶעְנְטְש וַייל דוּא הָאסְט נִיטָאהן אַמַצָנָה דֶרִיבֶּער הָאט דִיךְ נָאט ניט גיהַאלְפֶן פּוּן דֶעם שַׁארְנג . אִיצְט סַצִיל פּוּן טוּיט . ניט נָאר פּוּן אַמִיתָה מְשוּנֶה וּפּוּן צַאוּס נַאטִירְלִיכְען טוּיט אִיז צְדָקָה סַצִיל . נָאר אֶפִּילוּ פּוּן אַנְוְוַיינִירְכְען טוּיט אִיז אוּיךְ צְדָקָה סַצִיל . אוּן צו טָעַן ניט צְדָקָה לֶעבְּט טָעַן לַאנְג . זָאגְט דִי נְמָרָא פּוּן רַבִּי עֲקִיבָא וַייסְט מִיר אוּיךְ אוּ יוּדִין זָעֶען ניט אוֹנְטֶער דֶעם מָזָל . וָוארוּם_רַבִּי עֲקִיבָא הָט ניהַאט אַטָאכְטֶער . דִיא שְׁטֶארְבְּן וָעהֶער הָאבְּן זָאגְט צו רַבִּי עֲקִיבָא דֶעם טָאג וָואס זַיין טָאכְטֶער וָועט גַיין צו דִיא חוּפָּה וָעט אִיר בַּייסְען אַשְׁלַאנג אוּן זִי וָועט שְׁטַארְבְּן . הָאט רַבִּי עֲקִיבָא שְׁטַארְק גיוַיינְט אוּיף דֶער זַאך . דֶעם טָאג פּוּן אִיר חוּפָּה הָט זִי גינוּמֶען אִיר נָאהֲדֶעם בְּקֶעף פּוּן אִירָקאפּ אוּן הָט אַרַיין גיִישְׁטָעקְט אִין וָואגְט . הָט זִיךְ גיטְרָאפְּען וִיא הָט אַרַיין גִישְׁטָעקְט דִיא בְּקֶעף אִין דֶעם אוֹיג פּוּן אַשְׁלַאנג . אִין דֶער פְּרִיה וָויא זִיא הָט צַרוּיס גינוּמֶען דִי בְּקֶעף פּוּן וָאגְט . הָט זִיךְ נָאךְ גישְׁטָעפְּט דֶער שְׁנַאנְג נָאךְ אִיר . הָאט דֶער פָאטֶער רַבִּי עֲקִיבָא גָאנְט צוּא זַיין טָאכְטֶער . וָואס פַאר אַמַצָנָה הָאסְטוּ גיטָאהן וָואס נָאט הָט דִיךְ סַצִיל גיוֶוען פּוּן דֶעם שְׁלַאנג . חָתּ זִיא גָאנְט צום פָאטֶער פַארְן נָאכְט אִיךְ גיקוּמֶען צַאהֲלֶעם אוּן הָאט גירוּפְּען בַּייא דִיא מִיר מֶען זָאל אִיהם עֶפְענֶען . אוּן אַלֶע מֶעְנְטְשֶׁן פּוּן שְׁטוּב וֶועֶנֶען גיוֶוען בְּשֶׁעפְּטִיגְט טִיט דֶער סְעוּדָה . אוּן קיינֶער הָאט ניט גיהֶערְט וִיא דֶער אֲבֶעם טַאן הָט גירוּפְּען . בִּין אִיךְ אוֹיף וִישְׁטַאנֶען אוּן הָאב גינוּמֶען מַיין חֵלֶק עֶסֶן וָואס דוּא הָאסְט מִיר גיגֶעבְּן הָאב דָאס גיגֶעבְּן דֶעם אֲבֶעם מאן . הָט רַבִּי עֲקִיבָא גָאנְט צו זַיין תַאסְטֶער וַייל דוּא הָאסְט גיטָאהן אַמַצָנָה דֶרִיבֶּער הָט זִיךְ נָאט סַצִיל גיוֶוען פּוּן דֶ..ם

ליה לך וההזר את הנרתק שכל מיני רפואות נתונין שם ואני מרפא את בנך כך אמר הקב"ה לאליהו לך והתר

כלי מומכתו למוכו : כנל . עמיני עוה"ז שכמה נתונים מהם כוכבים ומזלות מכל צבע מכיוצא

נדרו של טל שאין המתים חיים אלא בטללין ואני מחיה ב:ה של צרפית . ומנין שאין המתים חיים אלא בטללין דכתיב (ישעיה כו) יהיו מתיך נבלתי יקומון וגו' כי טל אורות טלך . אמר רבי יעקב דכפר חנין בשעה שעשה אברהם זקנך רצוני נשבעתי לו שאיני מוזיז טל מבניו לעולם מ"ט (הכליה קי) לך טל ילדותך וכתיב בתריה נשבע ה' ולא ינחם ואין ילדותך אלא עולם של הבל כמה דאת אמרת (קהלת ו) כי הילדות והשחרות הבל ואף על פי כן לך טל ילדותך . אמר רבי יהודה בן פזי נתתיו לאברהם מתנה דכתיב (בראשית כז) ויתן לך האלהים מטל השמים וגו' . אמר רבי שמואל בשעה שישראל באין לידי עבירות וכעשים רעים הנשמים נעצרים והם מביאין זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי והוא מפגיע בערם והגשמים יורדים אבל הטל אינו יורד בזכות בריה לעולם ומאי טעמא (מיכה ה) כטל מאת ה' גו' אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם . אמר רבי יוחנן ברית כרותה הזומר הגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכחה. רבי תנחומא אמר הסובר תלמודו לא במהרה הוא משכח ומאי טעמא (דברים ה) פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו' אמר

בין האר האקטאר היל מין זוהן . נאנט ער דאקטאר צום נעב גיב מיר צוריק די קעסטיל וואס אלע ערציא מעדיצינען ליגען בארט ווער איך היילין דיין זוהן . אבער אז דו האסט צו גענומען די מעדיצינען מיט וואס ווער איך היילין דיין זוהן ואזוי טה נאט גנאנט צו אליהו דו האסט אנדר גיטאהן עם נאר ניט ניין קיין טאה . אוג דו ווילסט איך זאל לעבעדיג מאכין האס קינד ניי זי מתיר הים גדר פון טאה וארום מתים קענען אנדערש נישט לעבעדיג ווערין נאר מיט טאה ווער איך לעבעדיג מאכן דעם זוהן פון די צרפית . אוג פון ואנען ווייסען מיר אז די מתים ווערין אנדערש ניט לעבעדיג נאר מיט טאה וארום עם שטייט אין פסוק דייגע מתים ווילין לעבען די טויטע ווילין אויך שטיין . וארום אטאה פון ליקטיגקייט איז דיין טאה . רבי יעקב פון האלף חנין האט גנאנט נאט טה גנאנט צו אליהו ווען דיין ווייב אברהם האט ניטאהן מיין ווילין האב איך געשווארען צו אים אז איך ווער קיין מאהל ניט אווען עמעס טאה פון זיינע . ואס איז ער טעס . פון ואנען ווייסען מיר אז עס איז אזו . ענפערט ער ירושלמי . וייל דוד המלך האט גנאנט . נאט האט גנאנט צו דיר ווען דין ער טאה פון דיין יוגענד . ער נאך שטייט אין פסוק נאט האט געשוואירן אוג ער ווען ניט תכזה האבען . דיין יוגענד מיינט מען דיא ווילט . ואס זיא איז אין נאנצען נארש אזוי ווי שכמה המלך האט גנאנט די יוגנע אוג די פריהע אהרן ואנען נארש פון העסטווענגען אפילו ווי ואנען נארש צו דיר ווען דין ער טאה פון דיין יוגענד . ער טאה פון די ווילט ווען אייבג דין בייגע קינדער איך ווער ווי גענבן די ווילט די נארשע אוך . רבי יהודה בן פזי האט גנאנט נאט ואנט דעם טאה האב איך גיגענען אסתנה צו אברהם אזוי ווי עס שטייט אין פסוק נאט ווען דיר גענבן דיא טאה פון היכר . רבי שמואל האט גנאנט ווען יודען קומען צו עבירות אוג צו שלעכטע מעשים ווערן די ענין אויף גענאנט ווען יודען קומען צו עבירות אוג צו שלעכטע מעשים ווערן די ענין בערם והגשמים נידערט רענין . אבער טאה נידערט ניט אין העם זכות פון אטענטש קיין טאל . פאר ואס . וייל אין פסוק שטייט אזוי . אזוי ווי טאה ואס עם קומט נאר פון נאט . ואס דער טאה האפט ניט אויף אטענטש . אוג ואדט ניט אז אטענטש ואל בעטען פון זיינעטוענען אר ואל קומען . רבי יוחנן האט גנאנט נאט האט כורת ברית נעווען . ער הט צו גנאנט ווער עם ערנוט אנדהות פון אכפר . ניט אויסווייניג . ניט נעשוויניג ווען ער פארנעכטן . רבי תנחומא זאנט דער ואס ווערוט אוג פאר שטייט גוט ואס ער ווערוט ווען ער ניט נעשוויניג פארנעכטן. פאר ואס . אזוי ויא עם שטייט אין פסוק טאמער ווענטו פארנעכטן די זאכן ואס דייגע

א אמר רבי יהושע בן לוי אם עשו שפתותיו של אדם תנובה מבושר שנשמעת תפלתו שנאמר (ישעיה נז) בורא ניב שפתים וגו'. כשם שתחיית המתים חיים הם לעולם כך יחידת נשמים חיים לעולם. רבי חייא שמע לה מן הדא (קוהלת ו) יחיינו מיומים וגו' וכסיכ ליה ונדעה נרדפה לדעת את ה' וכתיב (שם) ויבא כגשם וגו' מכאן ראיה. כתיב (מלכים ב יז) ויאמר אליהו התשבי מתושבי הגלעד אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי רבי ברכיה ורבנן חד אמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו וחד אמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו מאן דאמר על המטר נשמע לו על הטל לא נשמע לו מן הדא (שם יח) לך הראה וגו' ואתנה מטר וגו'. ומ"ד בין על הטל ובין על המטר נשמע לו איכן הותר נדרו של טל אמר רבי תנחומא אדעתיה סבורין לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו. ואי בעית אימא בבנה של צרפית שנאמר (שם יז) ויקרא אל ה' וגו' הגם על האלמנה אשר אני וגו' אמר רבי יונה לאחד שגנב נרתקו של רופא עד שהוא יוצא נפצע בנו חזר אצלו ואמר לו ארוני הרופא רפא את בני אמר ליה

א אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אוֹיבּ דִי לֶעפָּצָען פּוּן מֶענְטשֶׁן רַיירִין דִי תְּפִלָּה בִּכְדֵי אוֹנ עֶר דָּאט נִיט קיין טָעוּת אִיז עֶר אֲנְגענָאנְט אַז זַיין תְּפִלָּה אִיז נִיהָערְט גְעוואָרְען וָאָרוּם עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק נָאט הָאט בְּשַׁאפְּען דִי רֵייד פּוּן מֶענְטשֶׁן. אַז עֶר רֶעט אָן מַטָּעוּת. זָאל עֶר וִיסָּען אַז עָם אִיז שָׁלוֹם. אַזוֹי וִוי אַז דִי תּוֹם וְועלְען לֶעבֶּעדִיג וְועֶרְען. אִיז דָּאס הָאם לֶעבּען אוֹיף דִי וועלְט. אַזוֹי אַז עָם נִידֶּערְט רֶעגְען. אִיז דָּאס לֶעבּען אוֹף דִי וועלְט. רַבִּי חִיָּא וְויים הָאם פּוּן דֶּעם פְּסוּק. הוֹשַׁע הַנָּבִיא הָאט גְּנָאנְט עֶר זָאל אוּנז לָאזען לֶעבּען פּוּן צְווֵיי טָעג נָאהֶנְט צוּ דֶּעם פְּסוּק שְׁטַייט נָאךְ צַפְּסוּק מִיר וְועלְען וִויסָּען נָאךְ יָאגְען צוּ וִויסָּען גָּאט אוּג נָאךְ שְׁטַייט אִין פְּסוּק עֶר וְועט קוּמֶען צוּ אוּנז זי"ו וִויא אַרֶעגְען. פּוּן דָּאנֶען וְויסָּען מִיר אַז רֶעגְען אִיז גְּרַייךְ מִיט לֶעבּען. וַייל עָם שְׁטַייט יְחַיֵּינוּ מִיּוֹמַיִם וְיָבֹא כַגֶּשֶׁם. עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אֱלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי וְדָאם אִיז אֱלִיָּהוּ הַנָּבִיא פּוּן דִי אַיינְוואוֹהנֶער פּוּן גִּלְעָד הָאט גְּנָאנְט צוּ אַחְאָב אַזוֹי וִויא גָּאט לֶעבְּט. וָאם אִיךְ בִּין גֶּעשְׁטַאנֶען פַּר אִים אוֹיבּ אִין דִי יָאהְרֶען וְועט זַיין טָאה אוּג רֶעגְען. נָאר אַז אִיךְ וְועל וָאגְען עָם זָאל זַיין רֶעגְען. וְועט זַיין רֶעגְען. רַבִּי בְּרֶכְיָה וְרַבָּנָן קְרִיְינֶען אַיינֶער זָאגְט אוֹיף רֶעגְען הָאט מֶען נִיפָּאלְגְט אֱלִיָּהוּ הַנָּבִיא. אוּג עָם אִיז נִיט גִּיווֶען קיין רֶעגְען. אוּג אוֹיף טָאה הָאט גִּיווֶען קיין רֶעגְען. דֶּר וָואם זָאגְט אִים גִּיט גִּיפָּאלְגְט. אוּג עָם אִיז נִיט גִּיווֶען קיין טָאה אוּג נִיט קיין רֶעגְען. דֶּר וָואם זָאגְט אוֹיף רֶעגְען הָאט מֶען אִים גִּיפָּאלְגְט אוּג אוֹיף טָאה הָאט מֶען אִים נִישְׁט גִּיפָּאלְגְט וְויים עֶר פּוּן דֶּעם פְּסוּק וַייל נָאט הָאט נִיזָּאגְט צוּ אֱלִיָּהוּ. נֵי וְועֶר גִּיזֶעהֶן צוּ אַחְאָב. וְועֶר אִיךְ גֶּעבֶּען רֶעגְען. אוּג נָאט הָאט נִיט גִּזָּאגְט רֶעגְען אוּג טָאה. וַייל טָאה הָאט נִיט אוֹיפְּגֶעהֶערְט צוּ גֵּיין. אוּג דֶּער וָאם זָאגְט סַי אוֹיף טָאה אוּג סַי אוֹיף רֶעגְען הָאט מֶען אִים גֶּפָּאלְגְט וָוא הָאט מֶען אִים כַּתִּיר גִּיווֶען דֶּעם נֶדֶר פּוּן טָאה הָאט רַבִּי תַּנְחוּמָא גְּנָאנְט נָאךְ דֶּעם תַּנָּא וְועלְען מִיר מוֹזִין זָאגְען אִנְדֶּר וָואם הָאט מֶען כַּתִּיר גִּיווֶען צַבֵּיסוֹד פּוּן אִים. אִיז עֶר מוּתָּר גְּעוואָרְען אִין גַּאנְצֶען. וַייל מֶען הָאט כַּתִּיר גִּיווֶען רֶעגְען. אִיז שׁוֹן טָאה אוֹיךְ מוּתָּר גְּעוואָרְען. אוֹיבּ דוּ וִוילְסְט וְועֶר אִיךְ דִיר זָאגְען אַיין אַנֶדֶער תֵּירוּץ וְועֶן אֱלִיָּהוּ הָאט נִיזָּאגְט לֶעבֶּעדִיג מַאכְען דֶּעם זוּהָן פּוּן דִי צָרְפִית. הָאם מֶען אִים כַּתִּיר גִּיווֶען דֶּעם נֶדֶר פּוּן טָאה. וָאהִין עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אֱלִיָּהוּ הָאט גְּערוּפֶען צוּ נָאט אוֹיף דִי אַלְמָנָה וָואם אִיךְ וואהן מִיט אִיר הָאסטוּ אוֹיךְ שָׁלעכטס גִּיטָאהן צוּ טַייטֶען אִיר וְוהן: הָט רַבִּי יוֹנָה גְּנָאנְט דָּאם אִיז גְּרַייךְ אַיינֶער הָאט גִּיגנֵבְת צַאקְעסְטִיל מִיט מֶעדִיצִין פּוּן אִדְאקְטָאר. וְוִי דֶּר גַּנָּב אִיז נָאר אַרוֹיס גֶּעגאנְגֶען מִיט דִי קֶעסְטֶעל מֶעדִיצִין הָאט דֶּער זוּהָן פּוּן גַּנָּב בֶּעקוֹמֶען אַמֵּכָה אִיז דֶּער גַּנָּב אַרַיין גֶּעגאנְגֶען צוּם דָּאקְטָאר אוּג זָאגְט צוּם דָּאקְטָאר

ירושלמי ברכות

בקכ"ח נפשו מבגיח עליכם : וגולתה ברעל מיכ. לעמוס ספיס מקגוגל בו נפל היומו ולא כיס מבגיח מו:

אמר רבי יוחנן כל המציע תלמודו בצנעא לא במהרה הוא משכח שנאמר (משלי יט) ואת צנועים חכמה. ריש לקיש מהגי באורייתא סגיא הוה נפיק ליה לבר מן תחומא דשבתא ולא ידע לקיים מה שנאמר (תהלים ס) באהבתה תשגה תמיד. רבי יודן ברבי ישמעאל הוה מתני באורייתא כניא הוה נפיק וגולתיה שרעא מיניה והוא לא ידע לקיים מה שנאמר באהבתה תשגה תמיד:

סליק סדר שבת

אויבען האבען נעהען. דריבער זוז דער מענטש טאהן אזעלבע זאכען אז די תורה זאל פון איהם ניט פארגעסען ווערען. רבי יוחנן האט נעזאגט דער וואס פארשפרייט זיין לערנען ער ערוועקט אין אבעראלטעענס ארט. קיינער זאל ניט ווען. ווען ער ניט נעשווינד פרגעסטן. אזוי וי עס שטייט אין פסוק די תכסה איז כיט די בעראלטענע. ריש לקיש איז אמאהל נעזאגט שטארק פאר טראכט אין דער תורה. אוג דאס איז גיוועזן אום שבת איז ער ארויס נענאנגען פון שטאט וייטער ויא אתרום שבת אוג ער הט ניט נעווואסט. זו מקנים זיין וואס עס שטייט אין פסוק. דורה איר ליבשאפט ופון די תורה זאלטו זיין פאר אירט. זאלסט אלע מאהל זיין פארטראכט אין די תורה אז דו זאלסט האבען אטעות אין אנערע זאכען. רבי יוחנן ברבי ישמעאל איז אמאהל גיוועזן שטארק פארטראכט אין דער תורה ער איז ארויס נענאנגען אין אן אוג זיין מאנטיל איז פון אים אראפ נעפאלען אוג ער הט ניט נעווואסט. זו מקנים זיין וואס עס שטייט אין פסוק אין די ליבשאפט פון די תורה זאלטו אלע טראכטן. אז דו זאלסט אפילו אויסערהן וי אשוה. דער מאנטיל זאל פון אים אראפ פאלען אין גאס. אוג ער זאל נ[illegible] ניט ווייסען: